

Caja
A-45

~~27 to 2-16~~

Incipit tabula generalis totius philosophie Divi Alberti Magni philosophi preclarissimi Theologice preclarissimi. v. in libros Physicorum. Et in 2 mudi. Generationis et corruptionis. Aristotelis philosophi. Adhuc alii. Antiqui. Intellectus et intelligibilis ac Aristotelis philosophi castigatissime edita atque impressa.

Itemus Liber physicorum sine de physico auditu: cuius primus tractatus est de prelibandis articulis scilicet am continet infra scripta capitula.

- Cap. 1^m. Et est digressio declarans que sit intentio in hoc opere: et que pars essentialis philosophie sit scientia naturalis: et cuius ordinis inter partes. char. 1.
- Cap. 2^m. Et est digressio declarans utrum sit scientia de physicis vel no. 1
- Cap. 3^m. Et est digressio declarans subiectum scientie naturalis. 1
- Cap. 4^m. Et est digressio declarans scientiam naturalis divisionem ut scilicet numerus partium scientie naturalis et de titulo libri et de ordine et divisione Librorum physicorum sine primi libri naturalium. 2
- Cap. 5^m. Quia a communibus principiis est in omni scientia et precepte naturali. 2
- Cap. 6^m. Qualiter universalis sit in sensu notior quo ad nos in quo est digressio declarans intellectum eiusdem. 3
- Tractatus Secundus continet infra scripta capitula.
- Cap. 1^m. Que ingredia sunt de principiis philosophematis ex eo quod quedam sunt philosophica: et quedam non philosophica: sed sunt de physicis. 4
- Cap. 2^m. De ostensione inconuenientiarum que sequuntur diuina Aristoteli et Parmenidibus. 4
- Cap. 3^m. Et est digressio declarans qualiter vnus omnia diuina Aristoteli et Parmenides: et qualiter totum et partis sint vnus et qualiter diuersa. 5
- Cap. 4^m. Et est digressio declarans utrum substantia secundum se sit diuisibilis: sicut pre-suppositum est in disputacione contra Aristoteli et Parmenidem. 5
- Cap. 5^m. De turbacione antiquorum per verbum substantiam quod est tertium adiacens inter subum et esse naturale predicatum. 6
- Cap. 6^m. De solutione syllogismorum Aristoteli. 6
- Cap. 7^m. De destructione sine improbatore Parmenidibus. 6
- Cap. 8^m. De destructione sine improbatore Parmenidibus. 6
- Cap. 9^m. De his qui utriusque positioni Parmenidibus et Aristoteli consentiunt. 7
- Cap. 10^m. Et est digressio declarans intellectum dictorum Aristoteli et Parmenidibus. 7
- Cap. 11^m. De opinionibus eorum qui physice sunt locuti de principia naturalibus. 7
- Cap. 12^m. Et est digressio declarans explanationem harum opinionum que dicere sicut ut intelligant ea que obiecta sunt eis. 7
- Cap. 13^m. De destructione opinionis Anaxagora in eo quod posuit principia esse infinita: et quodlibet esse in quolibet. 7

Tractatus Tertius de principiis secundum sententiam veram continet infra scripta capitula.

- Cap. 1^m. Quod principia sint contraria falsa. 8
- Cap. 2^m. Quod omnes physici consentiunt in hoc quod principia sunt tria: sed inter determinauerint de ipsis trijs que sint. 8
- Cap. 3^m. Et est digressio declarans qualiter principia oportet esse contraria et que contraria sunt que principia dicuntur. 8
- Cap. 4^m. Quod principia nec vnus sunt nec infinita secundum numerum. 9
- Cap. 5^m. Quod principia non sunt plura duobus aut tribus. 10
- Cap. 6^m. Qualiter id quod subijcitur trijs medijs est veriusque. 10
- Cap. 7^m. Quod principia non sunt plura tribus. 10
- Cap. 8^m. Quod subijcitur in omni fieri et quomodo vnus dicit fieri ex alio ad sciendum numerum principiorum. 10
- Cap. 9^m. Qualiter principia sunt duo et qualiter tria. 11
- Cap. 10^m. Et est digressio declarans utrum principia dicat ex eis vel per prius et posterius de materia forma et priuatione. 11
- Cap. 11^m. Et est digressio declarans utrum omnium corporallium et incorporallium substantiarum sit materia vna. 12
- Cap. 12^m. Et est digressio declarans ad declarandas rationes nominum materie. 12
- Cap. 13^m. Et est digressio soluens quinque quoniones de materia. scilicet an sit sine priuatione aliquando: et an sit simplex: et qualiter differat a prima causa: et qualiter existit in esse: et utrum sit eadem essentia cum forma. 12
- Cap. 14^m. De solutione prima dubitationum antiquorum per distinctionem eius quod dicitur aliquid sit ex eo quod non est. 13
- Cap. 15^m. De secunda solutione defectus antiquorum per di-

- stinctionem entis in potentia et actu in quo est digressio declarans utrum forma est in potentia et qualiter. char. 14
- Cap. 16^m. Qualiter omnes defecerunt in positione principiorum trinitatis: et qualiter intellectus de rebus principijs materia et forma et priuatione que sunt tria. 14
- Cap. 17^m. Et est digressio declarans dubitabilia de appetitu materie et priuationis rationibus et nominibus forme. 15
- Cap. 18^m. De hoc quod materia est ingenerata et incorruptibilis et priuationo corruptibilis: et determinatio primi libri. 15

Secundus Liber Physicorum: cuius primus tractatus est de natura continet infra scripta capitula.

- Cap. 1^m. Et est digressio declarans que sit libri intentio: et quod dicitur ordo: et qualiter hic intendat de natura. 16
- Cap. 2^m. Qualiter differat natura ab his que sunt ab alijs causis. 16
- Cap. 3^m. De diffinitione nature et quod sua diffinitio non est diffinitio sed assignatio manifestior que sit suum nomen. 16
- Cap. 4^m. De his que quasi per minoracionem a natura dicitur tur propter comparacionem que habent ad ipsam. 17
- Cap. 5^m. Et est digressio declarans quod est etiam secundum cursum nature visus: et secundum cursum nature particularis. 17
- Cap. 6^m. Quod non potest demerari an sit natura eo quod est per se cognita. 17
- Cap. 7^m. De nature diuisione in materia formam et priuationem: et cuius horum conueniat esse naturam per prius. 17
- Cap. 8^m. De diuisione mathematica et physice consideracionis. 18
- Cap. 9^m. De probatione quod physici est considerare tam formas que materiam: et de diuisione antiquorum opinionum. 18
- Cap. 10^m. Et est digressio declarans qualiter physica diuisat de materia prima: et de forma prima: et qualiter non. 19
- Cap. 11^m. Quod non sit sufficiens physica nisi consideraret tam causam que formam secundum formam principalem. 19
- Tractatus Secundus de causis continet infra scripta capitula.
- Cap. 1^m. Qualiter et qua necessitate tractatur hic de causis et de causa materiali. 19
- Cap. 2^m. De causa formali et diuersitatibus eius: et de opinionibus que sunt de ipsa. 20
- Cap. 3^m. De diuersitatibus cause efficientis et opinionibus que sunt de ipsa. 20
- Cap. 4^m. De causa finali et de diuersitatibus suis. 21
- Cap. 5^m. Et est digressio declarans diuersum ordinem causarum. 21
- Cap. 6^m. De comparacione causarum ad effectus. 21
- Cap. 7^m. Declarans sufficientiam quatuor causarum. 22
- Cap. 8^m. De modis accidentalibus causis et subalibus. 22
- Cap. 9^m. Que causa reddenda est ad quoniam physicam. 23
- Cap. 10^m. De ratione que agendum est de casu et fortuna et rationibus eorum qui dicunt nihil fieri a casu et fortuna. 23
- Cap. 11^m. De opinionibus eorum qui vnus sunt casu et fortuna. 23
- Cap. 12^m. In quibus esse potest casus et fortuna: et est in eo contradictio Peripateticorum. 24
- Cap. 13^m. Et est digressio declarans naturam conuenientis in paucioribus et errorem qui est de ipso. 24
- Cap. 14^m. Quod casus et fortuna sunt in his que fiunt propter alium quem finem. 24
- Cap. 15^m. Qualiter casus et fortuna sunt infinita et ignorata: et tam in accidentalibus propter quod in accidentalibus remotis. 24
- Cap. 16^m. De diuisione fortune in eufortunis et infortunis: et de conuenientia fortune et casus. 25
- Cap. 17^m. De differentiis casus et fortune in quo est differentia et occasio. 25
- Cap. 18^m. In quas causas reducuntur casus et fortuna: et quod utriusque est causa per se et in omnibus causis. 25
- Cap. 19^m. Et est digressio declarans quid est fatum: et quod ipsum esse non est negandum. 25
- Cap. 20^m. Et est digressio declarans que sint sub fato: et qualiter imponit rebus necessitatem et qualiter non. 26
- Cap. 21^m. Et est digressio soluens inducta superius contra casum et fortunam. 26
- Cap. 22^m. Quod non sint nisi quatuor cause et quod physici est omnes illas cognoscere. 26
- Tractatus Tertius de eo quod non agit propter aliquid: et de necessario put est in physicis continet infra scripta capitula.
- Cap. 1^m. De rationibus eorum qui negant naturam agere propter aliquid quod agit. 27

R. 30767

Caja YA-45

19. a. 1. 24.

R. 3069

Cap. 2^m. De rōnib⁹ ductis ad hoc q^o nō ppter finē determi
nati operet natura: et de similitudine nature et artis. 27
Cap. 3^m. De probatione q^o natura agit propter finem deter
minatus et peccat q^o accidit in opere eius in quo etiam
est de diuersitate monstrorum. 27
Cap. 4^m. De solonib⁹ rōnū Empedo. q^o nā pōt agere pp si
nē certū: nō delibret de ipso nisi cognoscat ipsam. 28
Cap. 5^m. De necio qualr est in phisicis nō absolute: s; ex cō
ditōe finita in quo pma pp postertio: a sunt necessaria. 29
Cap. 6^m. De necessario in disciplinis qualiter differat a ne
cessario in phisicis. 29

**Tertius Liber Physicoꝝ: cuius Tractatus p̄mus
de motu continet infra scripta capitula.**

Cap. 1^m. Que sit libi istius intētio q̄si de motu. 30
Cap. 2^m. Q^o motus est aliquid eorum. 30
Cap. 3^m. An in p̄dicamētis sit motus: et qualr sit in illis. 30
Cap. 4^m. De diffinitione motus data magis fm formam:
et de probatione per inductionez eius q^o dicitur mot⁹ esse
actus eius q^o est in potentia. 32
Cap. 5^m. De probatione eius q^o dicitur motus esse act⁹ ei⁹
q^o est in potentia fm q^o est in potentia. 32
Cap. 6^m. De pbatione q^o diffinitio motus data sit bona per
altorum diffinitiones que non conueniunt. 33
Cap. 7^m. De secunda diffinitione motus que est quasi ma
terialis magis q̄ prior. 33
Cap. 8^m. In quo solunt dubitatōes de motu: et p̄cipue illa
qua querit in quo sit motus vt in subiecto. 33
Tractatus Secundus de infinito continet infra scripta cap̄ta.
Cap. 1^m. De probatione per dicta physicoꝝ q^o vniuersa
lis scientie est tractare de infinito. 34
Cap. 2^m. De eo q^o rōnabiliter ab antiquis infinitū est posi
tū principium esse et incorruptibile et ingenitum. 35
Cap. 3^m. Q^o ex quinque aliquid probat esse infinitum. 35
Cap. 4^m. De rōnibus q^o bus pbatur non aliquid esse infinitū
vniuersale ponendo infinitum in mathematicis. 35
Cap. 5^m. Quasr pbatur rōnibus logicis infinitū nō eē actu:
et vtrum infinitū pertransibile sit ab infinito. 36
Cap. 6^m. De pbatiōe pbica q^o non est actu corpus infinitū
per diuisionē corporis in simplex et compositum. 36
Cap. 7^m. De probatione pbica q^o nō est actu corpus infini
tū per diuisionē corporis compositi in ea cōponētis que
sunt similia in specie: et dissimilia in specie. 37
Cap. 8^m. De improbatione solutiōis Anara: et de causa ge
tis infiniti. 37
Cap. 9^m. De probatione q^o corpus sensibile non est infinitū
actu per compositionem eius ad locum. 37
Cap. 10^m. Quasr infinitū est potētia: et cuius generis sit potē
tia illa: et qualr erit in actu: et quis sit actus eius. 38
Cap. 11^m. fm que modū infinitū sit in cōtinuo et discreto. 38
Cap. 12^m. Hic est digressio declarans qualr infinitū in ad
ditione numerorū causat ex infinito q^o est in diuisiōe. 38
Cap. 13^m. Hic est digressio declarans quare non est infinitū
fm extensionem quanti. 38
Cap. 14^m. De diffinitione infiniti et quare non est infinitū
fm magnitudinis extensionem. 39
Cap. 15^m. Quare in nūeris stat diuisio et nō stat icremētū. 39
Cap. 16^m. Q^o infinitū ratio per prius et postertus cōuenit ma
gnitudini et motu et ipsi. 39
Cap. 17^m. Quasr mathematici considerant infinitum. 39
Cap. 18^m. Quasr infinitum in genere materialis: et qualr
est de consideratione pbicā. 39
Cap. 19^m. De solutiōe rationum quibus esse actu proba
bamus infinitum superius inductarum. 40

**Quartus Liber: cuius primus Tractatus est de lo
co: continet infra scripta capitula.**

Cap. 1^m. Q^o necessarium est pbico inquirere de loco an sit lo
cus: et quid sit locus. 40
Cap. 2^m. De pbatiōe q^o locus sit aliquid in natura. 40
Cap. 3^m. De sophisicis ratiōibus antiquorum pbantūz
omnino locum esse nihil. 40

Cap. 4^m. De rōnibus eorū qui dixerunt locū formam esse
de ratiōibus eorū qui dixerunt locū esse materiam. 41
Cap. 5^m. De improbatione eorū qui dixerunt locū eē ma
teriam vel formam. 41
Cap. 6^m. De octo modis quibus diuiditur vni eē in alio: et
vtrum in octauo modo conuenit aliquid esse in seipso: et de
solutionibus ipsorum contra ipsum. 41
Cap. 7^m. De quinque que sunt in loco fm seipso que sunt
cōtinue esse equale locato separari ab ipso: cuius sunt dis
ferentie sursum et deorsū ad q^o mouetur locatio. 42
Cap. 8^m. Que sit diffinitio pulcherrima: et qualiter inuenia
tur loci diffinitio ex dictis loci proprietatibus. 42
Cap. 9^m. Q^o locus neq; forma neq; materia est neq; spatium
intermediū: sed superficies continentis corporis. 43
Cap. 10^m. Quare difficile est trahere de loco: et est in ipso di
gressio ad sententiam Epicuroꝝ et Peripateticorū
de substantia et natura loci. 43
Cap. 11^m. Qualiter locus est immobilis in quo est digressio
declarans locum propriūz elemētōꝝ et elemētōꝝ. 44
Cap. 12^m. De hoc q^o locus est immobilis et de perfecta loci
diffinitione. 44
Cap. 13^m. Qualiter sphaere sunt in loco: et qualiter mouet lo
cū calter sphaera p̄ima. 44
Cap. 14^m. De solone obiectōꝝ contra locum. 45
Cap. 15^m. De causa quare fertur in suum locum vniūq; q^o
corpus et quiescit in eo. 45
**Tractatus Secundus. De vacuo continet infra scripta
capitula.**
Cap. 1^m. Q^o phisici est tractare de vacuo: et quibus ratiōi
bus probatur vacuum esse: et quibus non esse ab antiq; et
q^o illi qui dicunt vacuum non esse contradicebant ad p
blemata. 45
Cap. 2^m. De descriptionibus vacui et improbationibus eo
rum ex quibus intelligitur vacuum nihil esse. 46
Cap. 3^m. De hoc q^o ratiōes quibus antiqui vacuum eē p
babat nō probat esse vacuū que de facili soluntur. 46
Cap. 4^m. De ratiōibus probantibus vacuum non eē cau
sam motus localis. 46
Cap. 5^m. Q^o ex ratiōibus quibus antiqui probabant eē va
cuū locum accedit contrarium dicere. 47
Cap. 6^m. De demonstrationibus q^o non potest esse vacuū
propter dispositionem mediū per q^o est motus: et propter
potentiam motoris proportionatam mobili et spatio per
q^o est motus. 47
Cap. 7^m. Et est digressio declarans solutiōes et traditiōis
Alicēne et Auepace p̄tra inductas demonstratiōes. 48
Cap. 8^m. In quo declaratur non esse vacuum in propria na
tura vacui in quo est digressio declarans q^o duo corpora nō
possunt esse in eodem loco. 49
Cap. 9^m. De rōnibus eorū qui vacuum possit pbicā eor
pōib⁹ imbibitum: et de contradictione eorū. 50
Cap. 10^m. De epilogo rationum Xuroꝝ phisicorū et de so
lutiōe earum. 50

**Tractatus Tertius de tempore: continet infra scripta ca
pitula.**

Cap. 1^m. An sit tempus et probatio q^o non sit aliquid per ex
traneas ratiōes. 51
Cap. 2^m. De opinionibus antiquorū: de natura temporis:
et de improbationibus eorū. 52
Cap. 3^m. Hic est digressio declarans sententiam eorū qui
dicunt tempus non esse nisi in anima. 52
Cap. 4^m. Q^o cognitio tēporis dependet a cognitione motu
eo q^o nō percipiunt tempus sine motu. 52
Cap. 5^m. De inuestiganda natura et diffinitioe tēporis. 53
Cap. 6^m. De pbatione et explanatiōe dicte diffōntis. 53
Cap. 7^m. De solone positioni extraneaz q^o v3. pbatur tē
pus non esse in quo est de natura ipsius nunc. 54
Cap. 8^m. Q^o ipso nūc est numerus eius q^o fertur sicut vni
tas numeri et quā cōuenientiam et differentiaz habeat ad
plurimum et vnitatem. 54
Cap. 9^m. De proprietatibus temporis que consequunt⁹ ip̄
in quātū: in genere nūeri et in quātū est in gñe cōtinui. 54
Cap. 10^m. Qualiter motus sit in tempore: et quid est motum
esse in tēpore ex quo p̄ q^o necessaria nō sunt in tēpore. 55
Cap. 11^m.

Cap. 11^m. Qualiter quiescentia et non existentia sine in tem-
pore et de distinctione preteriti et futuri. 55
 Cap. 12^m. De distinctione acceptionis ipsius nunc. 56
 Cap. 13^m. De tunc et vtrum tempus vnu vel plura sit: et vtru
finitu vel infinitu: et de olim: et de mo: et de repente. 56
 Cap. 14^m. Quasi tempus est causa corruptionis. 57
 Cap. 15^m. Quod non solum motus localis: sed et omnis motus
et mutatio sit in tempore. 57
 Cap. 16^m. Quare in omnibus sit tempus: et vtrum tempus
habeat esse extra animam. 57
 Cap. 17^m. De causa quare non multiplicatur tempus ad mul-
tiplicationem motus. 57
Tractatus Quartus de eternitate: continet infra scripta capitula.
 Cap. 1^m. Et est digressio declarans que inquirenda sunt de
eternitate: et an eternitas sit continens et quibus modis di-
catur eternitas primum. 58
 Cap. 2^m. Hic est digressio declarans quid re et diffinitione
sit eternitas. 58
 Cap. 3^m. Hic est digressio declarans comparationem eter-
nitatis ad eternum. 59
 Cap. 4^m. Hic est digressio declarans comparationem eter-
nitatis ad eum et ad tempus in quo est de numero spa-
tiorum. 59
 Cap. 5^m. Et est digressio declarans vtrum idem sit nunc eter-
nitatis temporis et eul. 59
**Quintus Liber Physicorum: cuius primus tractatus est
de speciebus motus continet infra scripta capitula.**
 Cap. 1^m. Que tractatus intentio: et quis motus sit per se: et
quis gratia partis: et quis per accidens in quo declaratur
que species sint immobiles et quod motus non sunt in eis sicut
in subiecto. 59
 Cap. 2^m. De diuisione ex qua sumuntur prima genera mu-
tationum. 60
 Cap. 3^m. De probatione quod generatio et corruptio non sunt mo-
tus: sed mutationes solum secundum fines earum. 60
 Cap. 4^m. Quod in substantia non potest esse vere motus in quo est
digressio que et quot existunt ad vere contraria. 61
 Cap. 5^m. De probatione quod in ad aliquid non est motus per
se: sed per accidens. 61
 Cap. 6^m. Quod in agere et pati non est motus. 62
 Cap. 7^m. Et est digressio declarans quod motus non est in pre-
dicamentis duobus que sunt situs et habitus: nec est in
quando. 62
 Cap. 8^m. Quod motus est in tribus predicamentis: et qualiter est:
et qualiter notatur secundum quodlibet genus predicamenti. 63
 Cap. 9^m. De intelligentia vera diffinitionis quietis et qua-
liter opponitur motui. 63
**Tractatus Secundus de septem intentionibus pertinet in-
fra scripta capitula.**
 Cap. 1^m. De simul et separatis et tangere. 64
 Cap. 2^m. De intermedio secundum quod accipitur in physicis. 64
 Cap. 3^m. De eo quod est consequenter: et de eo quod est habitus: et
de eo quod est continuum: et qualiter se habet admutem. 64
**Tractatus Tertius de vnitatem et contrarietate motus con-
tinet infra scripta capitula.**
 Cap. 1^m. Qualiter motus est vnius genere et specie et nu-
mero. 65
 Cap. 2^m. De solutione dubitationis vtrum aliquis motus
sit idem numero. 65
 Cap. 3^m. Quod ad vnum motum numero non sufficit vnitatem te-
poris et speciem vel subiecti: sed oportet hic omnia adesse. 65
 Cap. 4^m. De vnitatem motus sumpta penes perfectionem et
regularitatem eius. 66
 Cap. 5^m. De contrarietate ad motum et quis motus sibi sit
contrarius. 66
 Cap. 6^m. De contrarietate quietis ad motum et quietis ad
quietem. 66
 Cap. 7^m. De contrarietate motuum et quietum penes mo-
dum qui est secundum naturam et qui est extra naturam. 67
 Cap. 8^m. De solutione quorundam dubitationum que oris-
tur ex prehabitis. 67

**Secundus Liber Physicorum: cuius Tractatus Primus
est de continuitate motus et indiuisibilitate: continet infra-
scripta capitula.**
 Cap. 1^m. Que libri intentio: et quod continuum non componitur
ex indiuisibilibus per rationem continui et continuitatis
et sequentis: in quo est digressio declarans nam puncti. 68
 Cap. 2^m. De demonstratione quod continuum in nulla suarum
partibus sigillatim sumptarum componitur ex indiuisibilibus. 69
 Cap. 3^m. De diffinitionibus velocis et tardi vt ex hoc scias
continuum non esse compositum ex indiuisibilibus: nec de-
uidi in indiuisibilia. 69
 Cap. 4^m. In quo probatur ex diffinitione velocis quod tamen ma-
gnitudo et tempus sint continua. 69
 Cap. 5^m. De reprehensione Zenonis qui dicit quod si motus est
conuenit transire in infinitum in tempore finito: et qualiter
hoc conuenit: et qualiter non. 70
 Cap. 6^m. Quod continuum non componitur ex indiuisibilibus
per diffinitionem velocitatis et tardioris. 70
 Cap. 7^m. De probatione quod idem nunc et indiuisibile est in to-
to tempore. 71
 Cap. 8^m. Quod nihil mouet neque quiescit in tempore. 71
**Tractatus Secundus de motus diuisione continet infra-
scripta capitula.**
 Cap. 1^m. De diuisibilitate eius quod mouetur. 71
 Cap. 2^m. De duplici motus diuisione quarum vna est secundum id
quod mouetur et altera secundum tempus. 72
 Cap. 3^m. De probatione quod omne quod mutatur est in eo est ad
quod mutatus est et non est in eo ex quo mutatum est. 72
 Cap. 4^m. Quod in quo primo est mutatum: et ex quo primo est
mutatus sunt indiuisibilia: et ex quo finis manet in eo sed
non principium. 73
 Cap. 5^m. Quod non est primum in mutatione neque in eo quod mu-
tatum est. 73
 Cap. 6^m. De proprio et communi tempore motus et quod ex hoc pro-
batur quod omne iam infinites mutatum est. 73
 Cap. 7^m. Quod ante omne mutari est mutatus esse in infinitum:
et similiter est in fieri et corrumpi. 74
 Cap. 8^m. Quod finitus non mouetur vel quiescit in tempore in-
finito. 74
 Cap. 9^m. Quod nec infinitum pertransit nec e conuerso: nec in fin-
itum tempore finito. 75
 Cap. 10^m. De statione quod non est in ea aliquid primum. 75
 Cap. 11^m. Quod in quiete non est dare primum. 75
**Tractatus Tertius de contradictione contra Zenonem:
et quod impartibile non mouetur continet infra scripta capitula.**
 Cap. 1^m. De solutione rationum Zenonis que sunt quatuor. 76
 Cap. 2^m. De solutione rationum Zenonis que sunt tres
inter contraria vel contradictoria. 76
 Cap. 3^m. De solutione rationum Zenonis contra motum cir-
cullum et sphere. 77
 Cap. 4^m. De probationibus quod indiuisibile non mouetur. 77
 Cap. 5^m. De probationibus quod nulla mutatio per se sola est
infinita. 77
**Liber de indiuisibilibus lineis qui facit ad scientiam li-
bri secundi Physicorum continet infra scripta capitula.**
 Cap. 1^m. De introductione libri: et de rationibus eorum qui
ponebant lineas indiuisibiles. 78
 Cap. 2^m. De solutione rationum inductarum de lineis indi-
uisibilibus. 78
 Cap. 3^m. In quo inducuntur omnes rationes geometrie con-
tra indiuisibiles lineas. 79
 Cap. 4^m. In quo inducuntur rationes contra lineas indiu-
isibiles sumpte ex natura diuisionum. 79
 Cap. 5^m. De probationibus quod linea non componatur ex punctis. 80
 Cap. 6^m. Quod punctus per diuisionem non auferretur ex linea. 81
 Cap. 7^m. Quod punctus non habet analogiam cum articulo. 81
**Septimus Liber Physicorum: cuius Tractatus primus
est quod omne quod mouetur habet motorem continet in-
fra scripta capitula.**
 Cap. 1^m. Quod omne quod mouetur mouetur ab alio. 81

Cap. 2^m. De probatione q non vadit in infinitum hoc q semper id qd mouetur mouetur ab alio. char. 82
 Cap. 3^m. Q inter motorez id quod mouetur nihil est medium in omnibus modis motus localis. 82
 Cap. 4^m. Q nec in alteratione nec in augmento aliquid est medium inter mouens et motum. 83
 Cap. 5^m. In quo est digressio declarans in comuni q non est alteratio nisi fm passiones et passibiles qualitates: et in speciali ostenditur q in naturali potentia et impotentia non est alteratio. 84
 Cap. 6^m. Q in formis siue circa aliquid circumstantibus signis non est alteratio. 84
 Cap. 7^m. Q in habitibus corporibus et dispositionibus non est alteratio. 84
 Cap. 8^m. Q in virtute aie morali non est alteratio. 84
 Cap. 9^m. Q in intellectu speculativo fm virtutes intellectuales non est alteratio. 85

Tractatus Secundus de comparatione motuum continet infrascripta capitula.

Cap. 1^m. De disputatione vtrum omnis motus omni motui esset comparabilis. 85
 Cap. 2^m. De solutione que inuestigat contradictiones et modos comparabilium. 86
 Cap. 3^m. De comparabilitate motuum fm predictas conditiones comparabilium. 86
 Cap. 4^m. De comparabilitate alterationum. 87
 Cap. 5^m. De comparatione generationis et corruptionis. 87
 Cap. 6^m. De comparatione motus ad id quod mouetur. 87
 Cap. 7^m. De falsitate rationis Zenonis et dictis pponitis. 88
 Cap. 8^m. De propositione augentis vel alterantis ad auctum vel alteratum. 88

Octauus Liber Physicorum: cuius Tractatus primus est de proprietate motus continet infrascripta capitula.

Cap. 1^m. Et est digressio declarans intentionem libri: et qualiter deus precedit mundum. 88
 Cap. 2^m. Qualiter motus inceptus siue dicatur esse perpetuus. 88
 Cap. 3^m. De probationibus Peripateticorum q motus sit perpetuus. 89
 Cap. 4^m. Et est digressio declarans qualiter declarant per inducende rationes motum esse: et motum perpetuum esse: et quare non. 89
 Cap. 5^m. De probatione q motus in nullo inceptus preterito tempore ex ipsa temporis conditione. 90
 Cap. 6^m. Et est digressio declarans quare non necessaria est inducenda ratio de tempore: et qualiter tempus inceptus potest futurum per rationes Peripateticorum. 90
 Cap. 8^m. De contradictione q falsificatur dubium Anaxagorae et Empedocle. 90
 Cap. 9^m. De rationibus quorundam sophisticis probantibus motum semper finisse fm omne tempus. 91
 Cap. 10^m. De solutione rationum enumeratarum. 91
 Cap. 11^m. Et est digressio declarans dicta philosophorum in somnio: et eas precipue rationes que inducuntur pro opinionione Aristote. 92
 Cap. 12^m. Et est digressio declarans rationes sophisticas aliquorum obicientium contra motus eternitatem. 92
 Cap. 13^m. Et est digressio declarans probationes magis efficaces inter ceteras q mundus incepit per creationem. 93
 Cap. 14^m. Et est digressio declarans solutiones Peripateticorum quibus videbatur probari eternitas mundi. 94
 Cap. 15^m. Et est digressio declarans qualiter orbis et celestia corpora procedunt a causa prima. 94

Tractatus Secundus de inuestigatione proprietatis motus fm considerationem primi motoris continet infrascripta capitula.

Cap. 1^m. Que tractatus intentio et a quo principium est considerationis: et nec omnia semper quiescunt: nec omnia

semper mouentur: nec alia semper quiescunt: nec alia semper mouentur: ita q aliqui nihil quiescat et aliqui moueant. 94
 Cap. 2^m. In quo per sensus experimentum ostenditur q non omnia semper mouentur: nec omnia semper quiescunt: ita q nihil aliquando mouetur et aliquando quiescit: sed potest esse q aliquando mouentur: et aliquando quiescunt. char. 95
 Cap. 3^m. Q omne quod mouetur mouetur a motore distincto ab ipso: aut per esse et distinctionem: aut per distinctionem tamen et non per se. 96
 Cap. 4^m. Q omne id quod mouetur natura et non ab anima per se mouetur a suo generante: et per accidens ab eo quod remouet impedimentum siue actionis. 96
 Cap. 5^m. Q omne quod non reductur in aliquod mouens primum quod mouet seipsum. 97
 Cap. 6^m. Q primo primus motor est omnino immobilis vt per hoc concludatur q id quod est causa omnis motus est mouens seipsum. 98
 Cap. 7^m. In quo eliditur error Platonis in eo quod dixit q primo primus motor mouetur a seipso. 98
 Cap. 8^m. Et est digressio in qua ostenditur conuenientia et differentia opinionis Platonis ad opinionem Peripateticorum quanta ad positionem motorum superiorum. 99
 Cap. 9^m. Q omne mouens seipsum componitur ex tribus ad minus: et de solutione dubitationis que est circa hoc. 99
 Cap. 10^m. Qualiter omne quod est aliquando: et aliquando non necessario supponit primum mouens quod mouet semper et regit ipsum: et q illud mouetur a primo motore immobili qui est vnus et primus et perpetuus. 100
 Cap. 11^m. In quo ex consideratione infinitorum probatur primus motor esse immobilis tam per se q per accidens: et probatio procedit per conuersum modum probationis que est in precedenti capitulo. 101

Tractatus Tertius in quo queritur an sit aliquis motus perpetuus fm naturam: et quis sit ille vt sciat q illud mouet motor primus: continet infrascripta capitula.

Cap. 1^m. Quis sit primus motus in genere. 101
 Cap. 2^m. Q nulla mutationum potest esse continua semper nisi loci mutatio. 102
 Cap. 3^m. Q motus rectus et ille qui est super circumulum: et ille qui est mixtus ex vtrisque non possunt esse continuus et infinitus. 102
 Cap. 4^m. De solutione dubitationis que oritur ex probabilitate. 103
 Cap. 5^m. De dissolutione dubitationis Zenonis per ea que dicta sunt in prioribus. 103
 Cap. 6^m. Q diuisio temporum est per indiuisibile temporis per quod completur doctrina solutionis precedentis. 104
 Cap. 7^m. De logicis rationibus quibus probatur q motus continuus et perpetuus non potest esse in recto. 104
 Cap. 8^m. Q nullum inconueniens impedit quin circularis motus possit esse continuus fm omne tempus. 105
 Cap. 9^m. Q solum motum circularis conuenit esse perfectum et primum incorruptibilem. 105
 Cap. 10^m. Q omnes physice loquentes testantur motum localem primum esse cui natura inest motus. 106
 Tractatus Quartus in quo intenditur q motores primi sunt impartibiles non habentes magnitudinem: continet infrascripta capitula.
 Cap. 1^m. Que tractatus intentio et quis dicendorum ordo et q nullus finitus mouet mobile finitum fm tempus infinitum. 106
 Cap. 2^m. Q non est infinita potentia mouens in magnitudine finita. 106
 Cap. 3^m. Q in magnitudine infinita non potest esse potentia finita. 106
 Cap. 4^m. De solutione dubitationis que est in his que feruntur expulsa. 107
 Cap. 5^m. Q motus primi motoris est infatigabilis et regularis motus. 107
 Cap. 6^m. Vbi sit in sphaera primus motor. 107
 Cap. 7^m. Q primus motor neq corpus est neq virtus in corpore: sed est indiuisibilis perpetuus. 108

Tabula

Tabula Libri de Celo et Mundo incipit: et continet quatuor libros.

Apstalam primis. Quis libri subiectum: quod nomen: et que ipsius diuisio: et quis ordo. char. 1
Cap. 2^m. De perfectione corporis secundum rationem dimensionum. 1

Cap. 3^m. De probatione subtilis quod oportet esse aliquid simpliciter cui naturalis sit motus circularis per hoc quod sunt corpora simplicia: quibus est naturalis motus rectus: et de obiectione contra hoc. 2

Cap. 4^m. Quod nullo modo motus circularis simplex potest esse celo accidentalis. 3

Cap. 5^m. De probatione per motum circulaem quod celus est corpus prius quam corpus quod est elementum. 4

Cap. 6^m. Quod corpus celeste nullam habet grauitatem aut leuitatem. 4

Cap. 7^m. Digressio in qua est abbreviatio dictorum videlicet de hoc quod motus circularis naturalis est corpori celesti. 4

Cap. 8^m. De perfectione corporis celestis: ex hoc quod ipsius est ingenerabile et incorruptibile. 5

Cap. 9^m. Quod celum non augetur neque diminuitur nec vlla alteratur alteratione physica. 5

Cap. 10^m. Quod non potest esse contrarias motuum in partibus circuli alicuius: neque in circulo perfecto: neque in semicirculo. 6

Cap. 11^m. Digressio de abbreviacione et solutione predictorum. 7

Capitula Tractatus secundus: libri primi.

Cap. 1^m. An possibile sit corpus esse infinitum actu vel dictorum modus et ordo. 7

Cap. 2^m. Quod celum non est infinitum. 8

Cap. 3^m. Quod corpora habentia motum rectum sunt finita determinata: siue sint extrema siue sint media. 9

Cap. 4^m. Quod corpora componentia mundum non sunt infinitarum formarum: neque infinitorum vltimorum neque vtroque modo sunt infinita. 10

Cap. 5^m. In quo ostenditur corpus non esse infinitum: et quod non est proportio actionis vel passionis corporis finiti ad corpus infinitum. 10

Cap. 6^m. In quo probatur per rationes logicas quod nulli corpus est infinitum secundum actum. 11

Cap. 7^m. De probatione quod corpus non est infinitum: huius Democritus et Leucippus dicebant componi corpus ex atomis infinitis. 12

Cap. 8^m. Et est digressio declarans septem vias ex quibus posteriores peripatetici probare nituntur non esse corpus infinitum. 12

Capitula Tractatus tertius: libri primi.

Cap. 1^m. Utrum mundus sit vnus vel plures: in quo ostenditur quod mundus sit vnus et ipsa natura et motus partium eius simpliciter habent motum rectum. 13

Cap. 2^m. De contradictione eorum qui dicunt elementa diuersorum mundorum moueri ad eundem mundum. 13

Cap. 3^m. Illorum qui dicunt elementa mundorum non moueri ad invicem: eo quod discent in infinitum. 13

Cap. 4^m. De improbatione metaphysica que est per primis motorem quod celum est vnus: et est in eo digressio colligens probationem illam. 14

Cap. 5^m. Et est digressio ad probandum quod mundus est vnus iuxta probationem ex physicis mathematicis et astronomicis. 15

Cap. 6^m. De probatione quod mundus sit vnus per loca mobilia que mouentur in mundo. 15

Cap. 7^m. De obiectionibus sophisticis ex quibus probari videtur quod mundi sunt multi. 16

Cap. 8^m. De solutione dubitationum dictarum contra hoc quod dictum est mundum esse vnus: et de causa propter quam mundus est vnus. 16

De Celo et Mundo

Cap. 9^m. Quod extra mundum nec locus neque tempus est. 17
Cap. 10^m. De perpetuitate vite eorum qui sunt in exteriori connero. 17

Capitula Tractatus quartus: libri primi.

Cap. 1^m. Que tractatus intentio est: et quis dicendorum modus: et quid dixerunt circa hec antiqui. char. 17

Cap. 2^m. De contradictione dicti: et ratione Platonis et Stoicorum. 18

Cap. 3^m. De contradictione opinionum Empedocli et Anaxagore. 18

Cap. 4^m. De distinctionibus generabilium et ingenerabilium: et corruptibilium et incorruptibilium: ex quibus sumende sunt probationes ad ostendendum ingenerabiles et incorruptibilem esse mundum. 19

Cap. 5^m. De diffinitione virtutis active et passive vt ex illa resumantur rationes ad probandum quod omne generabile est corruptibile. 19

Cap. 6^m. De principiis habentibus virtutem ad esse et ad non esse ex quibus sumende sunt demonstrationes. 20

Cap. 7^m. In quo probatur ex principiis prius ductis quod nullum perpetuum cadit sub corruptione et generatione. 20

Cap. 8^m. Quod conuertitur generabile cum corruptibili et ingenerabile cum incorruptibili. 21

Cap. 9^m. In quo repetuntur dicta aduersarij vt summam destruuntur ex ratione temporis infiniti. 22

Cap. 10^m. In quo ex ipsa natura rerum probatur quod semper ens et aliquando non ens nec sunt eiusdem nature neque eiusdem virtutis. 22

Capitula Tractatus primi: secundus libri.

Cap. 1^m. De dextro et sinistro: et retro et ante: et superiori et inferiori celli: et de recapitulatione eorum que dicta sunt de generabilitate et corruptibilitate celli. 23

Cap. 2^m. Qualiter orbis elongatus est a nocimento et labore sui motus. 23

Cap. 3^m. De improbatione dictorum antiquorum: de causa permanentie celli. 24

Cap. 4^m. De sursum et deorsum celli secundum opinionem Pitagorae. 24

Cap. 5^m. De dextro et sinistro: sursum et deorsum secundum traditionem veritatis. 25

Cap. 6^m. De diuersitate habitantium sub dextro celli et sub sinistro tam secundum orbem superiorem quam inferiorem. 26

Cap. 7^m. De causa finali propter quam celorum motus oportet esse plures. 27

Capitula Tractatus secundus: libri secundus.

Cap. 1^m. Quod prima figura est corporis primi. 28

Cap. 2^m. In quo probatur celum esse sphericum per rationem illam qua probatum est quod extra celum non est locus alius. 28

Cap. 3^m. In quo celum rotundum est figura corporum inter ipsam existentium. 29

Cap. 4^m. De assignatione cause quare celum mouetur ab oriente in occidentem: et non e conuerso. 29

Cap. 5^m. De qualitate motus celli et quale motus inferiorum orbium colligitur ex motibus multis: et in eo est digressio tangens diuersitatem opinionum circa causam diuersitatis motuum spherarum inferiorum. 30

Cap. 6^m. In quo probatur per motorem primum et mobile primum quod primus motus est vniformis: et est in eo digressio declarans que sit causa prima eo quod sit causatum primum. 30

Capitula Tractatus tertius: secundus libri.

Cap. 1^m. De natura stellarum et quod non sunt ignee: in quo est digressio de qualitate ex motu et lumine generat calor. 31

Cap. 2^m. De causa caloris in regione aeris que dicitur estus. 32

Cap. 3^m. Et est digressio declarans quomodo causatur ta-

Tabula

lor a quibusdam stellis.	char. 32
Cap. 4 ^m . Et est digressio declarans vtrum stelle sunt virtus speciei vel diuersarum specierum.	33
Cap. 5 ^m . Et est digressio declarans causam naturalem de effectibus stellarum.	33
Cap. 6 ^m . Et est digressio declarans qualiter stelle omnes illuminantur a sole.	34
Cap. 7 ^m . De motibus stellarum vtrum moueantur per se aut motu circulari et hoc s ^m motum diurnum t ^m .	34
Cap. 8 ^m . De motibus duobus scintillationis et tumbationis vtrum puentant stellis: in quo est digressio declarans causam et figuram ymbre que videtur in luna: et de alteratione Auerrois contra Aulcennam.	35
Cap. 9 ^m . De stelle non mouentur s ^m motum processiuum: in quo est digressio declarans ad declarandum vtrum rationes inducere reprobant positiones mathematicorum.	36
Cap. 10 ^m . De sententia dicentium ex motu celestium fieri sonum musicalem.	36
Cap. 11 ^m . De ordine spherarum et motibus earum: in quo est digressio declarans numerum spherarum et ordinem et causam quare superiores sunt tardiores inferioribus.	36
Cap. 12 ^m . De figura stellarum.	37
Cap. 13 ^m . De duabus questionibus ortis ex predictis et qualiter oportet procedere ad solutionem earum.	38
Cap. 14 ^m . De solutione prime questionis motus: que est quare non multiplicentur motus spherarum inferiorum proportionaliter s ^m q ^m sunt propinquiores vel remotiores a sphaera mora prima.	38
Cap. 15 ^m . De solutione secunde questionis quare. s. in orbibus vno sunt stelle multe et in quolibet aliorum vna t ^m .	39

Capitula Tractatus quarti: secundi libri.

Cap. 1 ^m . De opinionibus antiquorum Pythagoricorum qui dixerunt in circuitu locali et non in medio in quo etiam est distinctio medi.	39
Cap. 2 ^m . De opinionibus circa motum terre et eius quietem.	40
Cap. 3 ^m . In quo reiterantur opiniones antiquorum de figura terre.	40
Cap. 4 ^m . De questione mirabili de quiete terre in centro quam mirabiliter soluerunt antiqui.	40
Cap. 5 ^m . In quo est contradictio dictis quibus terra quiescit in medio violenter propter impetum resolutionis orbis.	41
Cap. 6 ^m . De improbatione opinionum quo dixit terram esse in medio propter equalitatem distantie vndique ad orientem.	41
Cap. 7 ^m . De contradictione illius opinionis que dixit terram moueri in medio super orbem medium.	42
Cap. 8 ^m . In quo dicitur vera causa quietis terre in medio vniuersi.	42
Cap. 9 ^m . In quo per demonstrationem probatur terra esse spherice figure.	43
Cap. 10 ^m . In quo ostenditur per illam causam quietis terre et figure in medio solui eis q ^o de figura terre mota.	43
Cap. 11 ^m . In quo per signa mathematicorum probatur terram esse rotundam et parue sphericitatis.	43

Registrum capitulorum tertij libri.

Cap. 1 ^m . Qualiter: et an sint generabilia huiusmodi indit ^u dua: et que libri intentio et quis dicendum in libro isto sit ordo.	44
Cap. 2 ^m . In quo recitantur opiniones dicentium esse generationem corporum et negantium esse ipsam et circa quam illarum est hoc disputandum et qualiter.	44
Cap. 3 ^m . In quo disputatur contra eos qui corpora ex simplicibus fatebantur componi.	45
Cap. 4 ^m . In quo probatur q ^o omne corpus naturale habet motum naturalem vt ex hoc sciatur q ^o omne corpus rectum est graue et leue q ^o in prehabitis est suppositum.	45
Cap. 5 ^m . In quo per predicta destruantur opiniones Democriti et Leucippi et Platonis de motibus quos ante mundum esse dixerunt.	46

De Celo et mundo

Cap. 6 ^m . De omne corpore habens motum rectum habet leuitatem vel grauitatem.	char. 46
Cap. 7 ^m . De distinctione motus naturalis vel violenti et qualiter aer leuat vt instrumentum in vitro.	47
Cap. 8 ^m . In quo determinatur vtrum omnium corporum sit generatio vel non.	47

Capitula Tractatus secundi: libri tertij.

Cap. 1 ^m . In quo agitur vtrum numerus elementorum sit determinatus vel non: et que inquirenda sint hic de elementis et quid sit elementum.	47
Cap. 2 ^m . Vtrum elementa sint infinita sicut dixerunt Anaxagoras et Democritus.	48
Cap. 3 ^m . Quod non est vni elementum nisi quodcumque sit illud.	48
Cap. 4 ^m . Vtrum elementa sint generabilia vel corruptibilia s ^m totum vel non.	49
Cap. 5 ^m . Ex quo sicut ex subiecto generationis sit generatio elementorum.	50
Cap. 6 ^m . Vtrum elementa generantur ex se inuicem s ^m latitudinem sicut exijt apertio ab oculo.	50
Cap. 7 ^m . In quo probatur q ^o non generantur elementa ex adinuicem s ^m numerationem vel figurarum resolutiones ad superficies.	50
Cap. 8 ^m . Et est digressio qualiter elementa sunt in mixto.	51
Cap. 9 ^m . Quare rationes sunt inconuenientes quibus attribuitur figuram quasdam elementis quibusdam.	52

Registrum capitulorum quarti libri.

Cap. 1 ^m . In quo agitur de graui et leui s ^m opiniones antiquorum et que intentio libri et qualiter procedendum est in eo.	53
Cap. 2 ^m . De distinctione simpliciter leuis et grauis a leui et graui per comparisonem dictis.	53
Cap. 3 ^m . De improbatione opinionum illorum qui dicebant causam leuis et grauis esse compositam ex superficiebus et ex atomis.	53
Cap. 4 ^m . De improbatione opinionum illorum qui vacuum et plenum dixerunt esse causam grauitatis et leuitatis.	54
Cap. 5 ^m . De improbatione opinionis qui dixerunt causam leuis et grauis esse rarum et densum.	55

Capitula Tractatus secundi: libri quarti.

Cap. 1 ^m . De graui et leui s ^m veritatem et de ordine descensionum eorum: et quare quedam mouentur sursum et quedam deorsum: q ^o principium considerationis grauium et leuium.	55
Cap. 2 ^m . De conuenientia et differentia motus localis respectu simplicium corporum ad motus alios.	55
Cap. 3 ^m . De causa efficientis motus grauis et leuis.	56
Cap. 4 ^m . De distinctionibus simpliciter grauis et leuis vel per comparisonem dictorum.	56
Cap. 5 ^m . De scientia simplicium corporum scitur omnia causa grauitatis et leuitatis in compositione et ea que accidunt eis.	56
Cap. 6 ^m . De accidentibus leuis et grauis absolute dictorum et q ^o loca eorum sunt determinata.	57
Cap. 7 ^m . De habitudine locorum adinuicem in ratione forme et materie vt ex hoc sciatur numerus elementorum.	57
Cap. 8 ^m . In quo probatur q ^o elementa media sunt in locis suis magis graua q ^o leuia.	57
Cap. 9 ^m . In quo ostenditur imperfectum esse dictum antiquorum in causa leuis et grauis siue supponant materias elementorum vnam siue plures.	58
Cap. 10 ^m . De solutione questionum antiquorum q ^o quedam natant super aquam et quedam super aerem.	58
Cap. vltimum istius libri et est digressio declarans generationem elementorum per motum orbis et quietem centri.	59

Explicit Tabula de Celo et Mundo.

Incipit Tabula de generatione et corruptione.

Iber primus de generatione et corruptione continet infrascriptos tractatus et capitula.

Tractatus primus de generatione et corruptione in communi simpliciter dictis.

Cap. 1^m. De pbemio in quo declaratur que sit intentio libri. 59

Cap. 2^m. De opinionibus antiquorum circa genus generationis et corruptionis. 59

Cap. 3^m. De comparatione antiquorum. 60

Cap. 4^m. De eo qd necessario sequitur ex dictis eorum. 60

Cap. 5^m. De perfectione dicti eorum qui plura vno dictu ele-
menta vt Empedocles. 60

Cap. 6^m. De eo qd Empedo, dicit contra seipsum et contra
id qd apparet sensu omnibus. 60

Cap. 7^m. De eo qd sermones antiquorum insufficientes sunt
circa id quod subijcitur generationi. 60

Cap. 8^m. De opinione Democriti et Leucippi circa subm
generationis. 60

Cap. 9^m. Utrum generatio sit congregatio et corruptio se-
gregatione. 60

Cap. 10^m. Qd imperfectus dixit Plato qd Democritus cir-
ca subiectum generationis. 60

Cap. 11^m. Et est digressio de sententia Platonis circa sub-
iectum generationis. 61

Cap. 12^m. Et est digressio de intentione Democriti circa
subiectum generationis. 61

Cap. 13^m. De differentia dictorum Platonis et Democri-
ti et qualiter Democritus obulat Platoni. 61

Cap. 14^m. Et est digressio declarans causam deceptionis
Platonis. 61

Cap. 15^m. Et est digressio manifestans qualiter quantum sit
diuisibile in infinitum. 61

Cap. 16^m. De solutione questionis qualiter magnitudo di-
uisibilis est fm quodcumq; signum et qualiter no. 61

Cap. 17^m. Plato latet paralogizans. 61

Cap. 18^m. Qd simplex generatio et corruptio non fit per aggre-
gationem et corruptionem. 62

Cap. 19^m. An sit generatio et de solutione objectionis eorum
qui dicunt non esse generationem. 62

Cap. 20^m. De mirabili questione que est vtrum subiectum
generationis sit aliquid ens actu vel nihil. 62

Cap. 21^m. Et est digressio declarans qualiter subijcti gene-
rationis ens potentia tñ et qualiter ens actu. 62

Cap. 22^m. Qualiter generatio naturaliter non quiescit et qd
ex hoc soluitur antehabita questio. 62

Cap. 23^m. De modo generationis fm qd est simpliciter
esse. 62

Cap. 24^m. Et est digressio qualiter substantia non accipit
magis vel minus et non habet contrarium. 62

Cap. 25^m. Que generantur simpliciter et que generantur et
non simpliciter. 63

Cap. 26^m. De opinione antiquorum aliter determinantiu
generationem simpliciter et generationem aliquam. 63

Cap. 27^m. De generatione simpliciter et generatioe fm qd
quando sunt in vna transmutatione. 63

Cap. 28^m. Et est digressio qualiter generatio simpliciter et
fm quid sit simpliciter in accidentibus fm alios. 63

Cap. 29^m. Qualiter generatio est semper ex corrupto ali-
quo. 63

Cap. 30^m. De solutione trium questionum. scilicet vtrum no ens
ex quo est generatio sit pura probatio vel non: et an mate-
ria generationis sub duobus contrariis sit vna vel plu-
res: et an res generantur ex adinuitem. 63

Tractatus Secundus de alteratione continet infrascripta
capitula.

Cap. 1^m. De differentia alterationis et generationis. 63

Cap. 2^m. Et est digressio declarans qualiter manent com-
munes quantitates duobus elementis in terminatione ad-
inuitem. 63

Cap. 3^m. Qd non sit alteratio essentialiter generatio et quo-
modo sit alteratio. 63

Cap. 4^m. Et est transgressio declarans qd alteratio vno
modo est fm tertiam speciem qualitatis tñ et alto modo
fm communes rationes motuum abinuitem. 64

Cap. 5^m. De distinctione omnium motuum abinuitem. 64

Cap. 6^m. Qualiter bile subijcti generationi et qualiter alijs
motibus. 64

Tractatus Tertius de augmento et diminutione continet
infrascripta capitula.

Cap. 1^m. De differentia augmentationis ad alias transmu-
tationes. 64

Cap. 2^m. De eo qd auget vtru sit actu corporeu aut no. 64

Cap. 3^m. Et est digressio declarans quid augetur. 64

Cap. 4^m. Et est inquisitio qualiter aliquo sit augmentu. 64

Cap. 5^m. De falsa solutione quorundam et de conditionibus
augmenti. 64

Cap. 6^m. De solutione questionis quid est qd auget: et pre-
ambula est solutioni questionis prius habite. 65

Cap. 7^m. De solutione questionis antehabite: scilicet qual-
ter aliquo sit augmentu quo ad id qd auget. 65

Cap. 8^m. Et est digressio determinans qualiter quilibet
pars fm formam augetur: sed non quilibet pars fm ma-
teriam. 65

Cap. 9^m. Qualiter est illud adueniens quo fit augmentu. 66

Cap. 10^m. Quid patitur auctum ab augente. 66

Cap. 11^m. Et est digressio ostendens quis proprius modus
augmenti et quis improprius. 66

Cap. 12^m. Utrum augetur quantum vniuersale vel parti-
ulare. 66

Cap. 13^m. Quare res semper nutritur et no semp auget. 66

Cap. 14^m. Qualiter augetur species sine materia. 66

Tractatus Quartus de tactu continet infrascripta capi-
tula.

Cap. 1^m. Que sit intentio tactus et qualiter introducti. 66

Cap. 2^m. Quot modis dicitur tactus et quid sit tactus. 66

Cap. 3^m. De tangentibus se pbice. 67

Cap. 4^m. Qualiter se habet mouens et faciens adinuitem et
qualiter tangunt immobilia. 67

Cap. 5^m. De tactu improprie dicto. 67

Tractatus Quintus de facere et pati continet infrascripta
capitula.

Cap. 1^m. De subcontrarietate dicti antiquorum contra fa-
cere et pati: et qd simile a simili no patitur fm antiquos. 67

Cap. 2^m. De dicto Democriti et qd simile a simili patitur. 67

Cap. 3^m. Qualiter sermones isti sunt subcontrarij: qd ambo
habent aliquid veritatis et est causa deceptionis eorum. 67

Cap. 4^m. Qd faciens et patiens sunt eadem genere et mate-
ria: et contraria specie et forma. 67

Cap. 5^m. Qualiter ambe secte dicunt veritate fm aliquid. 67

Cap. 6^m. Quot modis dicitur faciens et quot modis dicitur
patiens. 67

Cap. 7^m. Et est digressio solvens ea que videntur contraria
de facere et pati. 68

Cap. 8^m. Ad quam causam reducatur faciens et ad quas pa-
tiens. 68

Cap. 9^m. Qd antiquissimi dixerunt qd modus actionis et pas-
sionis est per poros. 68

Cap. 10^m. De opinibus antiquorum magis descendentiu
ad speciem circa modum actionis et passionis. 68

Cap. 11^m. Et est digressio ponens modos antiquorum de po-
ris et qd ens sit vnum et immobile. 68

Cap. 12^m. Qd dementis est simile dictum Adellisi. 68

Cap. 13^m. De comparatione dictorum que dixerunt diuersi
pbj de facere et pati et quis inter eos melius dixerit. 68

Cap. 14^m. Qui philosophorum magis ex dictis suis possunt
causare naturalia que sensus confitetur esse. 69

Cap. 15^m. Utrum indiuisibilia sint pncipia & cause actionis & passionis sicut dixerit Democritus & Plato. char. 69

Cap. 16^m. Utrum indiuisibilia mouentur in vacuo sicut dicit Democritus. 69

Cap. 17^m. Q. pori non sunt causa actionis & passionis. 69

Cap. 18^m. Q. pori non sunt causa diuisionis corporum. 69

Cap. 19^m. Et est digressio declarans qualiter pori faciunt ad actionem & passionem & qualiter ad diuisionem. 69

Cap. 20^m. Qualiter actio & passio sunt fm veritatem. 69

Cap. 21^m. Q. nullum corpus tum sit diuisibile tum indiuisibile & tum passibile & tum impassibile fm diuersas partes eius. 70

Cap. 22^m. Q. actio & passio non sunt per poros scissis corporibus. 70

Tractatus Sextus de mixtione continet infra scripta capitula.

Cap. p^m. De intentione tractatus & de ratione eorum qui dixerunt non esse mixtionem. 70

Cap. 2^m. Que sit differentia mixtionis ad alios motus qz ab hoc dependet solo p^o habite dubitationis. 70

Cap. 3^m. De solutione p^{ie} dubitatiois. s. an est mixtio. 70

Cap. 4^m. Et est digressio declarans quid mouet ad mixtionem & qz mixtio est naturalis. 70

Cap. 5^m. Et est digressio declarans qualiter elementa mixtionem in mixto. 70

Cap. 6^m. Et est digressio ex dictis declarans differentia mixtionis ab alijs motibus. 70

Cap. 7^m. De modo mixtionis fm opinionem antiquoz. 70

Cap. 8^m. De modo mixtionis fm veritatem & que sint facile miscibilia. 71

Cap. 9^m. Et est digressio declarans qualiter virtutes contrariorum equantur in mixto. 71

Cap. 10^m. Ex quibus est mixtio & que bene & que male miscibilia sunt. 71

Cap. 11^m. Et est epilogus dictoz declarans qd est mixtio. 71

Libri Secundus de generatione & corruptione elementorum continet infra scriptos tractatus & capitula.

Tractatus Primus de pncipio materiali & formali & numero elementoz continet infra scripta capitula.

Cap. p^m. Que sit intentio libri. 71

Cap. 2^m. De opinionibus que sunt circa pncipium materiale elementorum. 71

Cap. 3^m. De improbatione dictarum opinionum & de opinionone Platonis. 71

Cap. 4^m. De opinione vera de ma elementoz. 72

Cap. 5^m. De inuestigatione plurimarum qualitatuz elementoz fm quem sensum accipiuntur. 72

Cap. 6^m. Et est digressio declarans qualiter p^{ime} qualitates sunt actiue & passiue. 72

Cap. 7^m. Qualiter omnes t^{ag}ibiles qualitates ad quatuor primas reducuntur. 72

Cap. 8^m. Q. non possunt esse nisi quatuor elementa. 72

Cap. 9^m. Et est digressio ostendens qz non possunt esse plura elementa qz quatuor. 72

Cap. 10^m. Q. opiniones antiquoz cōcordant in hoc qz nō sunt plura elementa qz quatuor. 72

Cap. 11^m. De locis que sortiunt elinta fm suas formas. 73

Cap. 12^m. Que qualitates in quolibet elemento plus dominantur. 73

Tractatus Secundus de transmutatione elementorum continet infra scripta capitula.

Cap. p^m. De transmutatione elementorum. 73

Cap. 2^m. Qualiter vnum in quolibet transmutatur quod habet symbolum cum eo. 73

Cap. 3^m. Quare non habentia symbolum adinuicem ad se transmutantur. 73

Cap. 4^m. Qualiter ex duob⁹ generat tertis & qllter nō. 73

Cap. 5^m. Q. nullum quatuor elementorum est subiectum in transmutatione eorum adinuicem. 73

Cap. 6^m. Q. medium inter elementa non potest esse materia elementorum. 73

Cap. 7^m. Et est digressio ostendens qz p^{ime} qualitates nō sunt substantiales forme elementorum. char. 74

Cap. 8^m. Q. numerus elementorum non est infinitus fm recitandinem ascendendo vel descendendo. 74

Cap. 9^m. De reprehensione Empedo. qui dicit quatuor elementa esse & non transmutari adinuicem. 74

Cap. 10^m. Q. Empedo. non bene caufauit augmentationes ex dicto suo. 74

Cap. 11^m. Q. nō bene dicit Emped. de generatione nālī. 74

Cap. 12^m. Q. etiam de motu male & insufficienter dicit Empedo. 74

Cap. 13^m. Q. etiam Empedo. male dixerit de anima qz esset congregatum ex elementis. 75

Cap. 14^m. De inquisitione fm duas opiniones qualiter ex elementis generantur mixta p^hica corpora. 75

Cap. 15^m. De solutione dictarum dubitationum & determinatione qualiter mixtum est ex elementis. 75

Cap. 16^m. Et est digressio ostendens qz forma substantialis non est mixtura vel armonia mixtorum. 75

Cap. 17^m. De eo qz omnia elementa conueniunt ad quodlibet mixtum per naturam. 75

Cap. 18^m. Q. solū iter simplicia nutrit ignis f3 antiquos. 75

Tractatus Tertius de causa transmutationis cōtinet infra scripta capitula.

Cap. p^m. Que intentio tractatus & que & quot pncipia sunt transmutationis. 75

Cap. 2^m. De duabus opinionibus de generante causa que est primum efficiens. 76

Cap. 3^m. De improbatione ambarum opinionum. 76

Cap. 4^m. De sententia vera de cā efficiēte gnōtis. 76

Cap. 5^m. Et est digressio declarans ea que dicta sunt de p^o modo. 76

Cap. 6^m. Q. nō deficiet generatio per cām substantialē. 76

Cap. 7^m. Quare elementa non distant abinuicem separata in suis locis proprijs. 77

Cap. 8^m. De causa continuitatis & perpetuitatis allationis celestis. 77

Cap. 9^m. Utrum id qd generat generat ex necessitate. 77

Cap. 10^m. Q. non possit generatio continua esse in inferius fm rectum. 77

Cap. 11^m. De probatione generationis perpetue que est in circuitu fm causam que est motus celi. 77

Cap. 12^m. Quare fm predicta qdā reiterant & qdā nō. 77

Cap. 13^m. Que reiterant eodē numero & que nō & qre. 77

Tabula Libri Metheororum Alberti Magni Incipit & habet quatuor libros.

Libri prim⁹ de rebus accidentib⁹ in alto que sunt propinque locis stellarū: & de demonstrationibus earum per causam que sunt sicut galaxia & stelle: que dicuntur cometes: & habet quatuor tractatus.

Tractatus primus p^o libri est de causa ipressionū oīum materialī & efficiente: & habet capla. 12.

Cap. p^m. De diuisione habitozum & habendoz in tota scietia naturali: & de nomine libri. 75

Cap. 2^m. De efficiente & mālī generatoz in alto. 75

Cap. 3^m. Et est digressio scire facies qz vñ elintū p^otinuū est alteri: & qz vñ magis p^otinuū ē alteri qz aliū alteri. 75

Cap. 4^m. Q. motus inferior est cātus a motu superior. 75

Cap. 5^m. De excludēte erroris quorūdā dicētū iter celi & terrā nō esse nisi vñ elemētū: & de significatione etheris. 75

Cap. 6^m. De solutione trium questionum: que oriuntur ex predicta determinatione. 79

Cap. 7^m. De generatione quatuor elementoz: ex motu orbis: & de diuersitate regionum aeris. 79

Cap. 8^m. Quare non sunt nubes in superiori regione aeris: sed in media tñ. 79

Cap. 9^m. Et est digressio declarans qz enaporatio non est ex aere: & qualiter in media regione aeris nubes tñ sūt. 79

Cap. 10^m. De causa caloris in inferiori regione aeris. 79

Cap. 11^m. Et est digressio declarans qualiter ex motu gene-

ratur calor.	ehar.	80
Cap. 12 ^m . Et est digressio declarans vtrum lumen sit causa caloris in inferiori parte aeris.		80
Tractatus Secundus primi Libri de Galaxia: et habet sex capitula.		
Cap. 1 ^m . Est que sit intentio istius tractatus.		80
Cap. 2 ^m . Est de galaxia secundum opinionem eorum qui dixerunt galaxiam esse combustionem solis.		80
Cap. 3 ^m . De opinione eorum qui dixerunt galaxiam esse reflectionem luminis solis in quibusdam stellis.		80
Cap. 4 ^m . De dicto eorum qui dixerunt galaxiam esse reflexum lumen ab aere ad spheram stellatam.		81
Cap. 5 ^m . De galaxia secundum veritatem.		81
Cap. 6 ^m . Est digressio declarans esse galaxie secundum figuram et locum et causa eius.		81
Tractatus Tertius primi Libri est de cometis: et habet capitula. 11.		
Cap. 1 ^m . Est de errore eorum qui dixerunt cometem esse conjunctionem plurium stellarum.		81
Cap. 2 ^m . De opinione eorum qui dixerunt cometem esse vaporem adherentem planete: sicut sol in mane cernitur cum colore vaporis.		81
Cap. 3 ^m . De opinione eorum qui dixerunt quod comete stelle est impressio stelle in aere humido sicut in speculo.		81
Cap. 4 ^m . Et est digressio ad ponendas opiniones Senecae et Joannis Damasceni: et quorundam modernorum de comete.		82
Cap. 5 ^m . Et est digressio ponens sententias philosophorum Antic. Al. gazelis Ptolomei et aliorum: multorum veras de comete quod omnes concordant in idem.		82
Cap. 6 ^m . Et est digressio improbandam opinionem Senecae et Jo. Damasceni.		82
Cap. 7 ^m . Et est digressio ad improbandam opinionem primam quam improbat Aristoteles.		82
Cap. 8 ^m . De improbatione secunde opinionis et tertie per rationem Aristoteles.		82
Cap. 9 ^m . Et est sententia Aristoteles de comete.		83
Cap. 10 ^m . Et est digressio declarans quare dicuntur quique comete esse et non plures.		83
Cap. 11 ^m . Et est digressio declarans quare comete significat mortem potentum et bella.		83
Tractatus Quartus primi Libri de ignibus generatis in aere: et habet capitula. 10.		
Cap. 1 ^m . De causis et loco generationis eorum.		83
Cap. 2 ^m . Et est digressio qualiter in impressionibus diversis non est nisi generans commune.		83
Cap. 3 ^m . Et est digressio declarans quare vapor terrestris aliquando altius ascendit.		83
Cap. 4 ^m . De figuris ignium in supremo aere generatorum.		83
Cap. 5 ^m . Et est digressio declarans causam hanc figurarum.		83
Cap. 6 ^m . De assub et ignibus descendentes inferius sub estu in aere generatis.		83
Cap. 7 ^m . De differentia assub ascendentes et descendentes: et de modo motuum eorum.		84
Cap. 8 ^m . Et est digressio declarans elevans et inflans et figurans huius vapores ignitos.		84
Cap. 9 ^m . Et est digressio de magnis ignibus et signis ipsorum.		84
Cap. 10 ^m . De coloribus in alto generatis.		84
Libri Secundus est de his que videntur fieri in aere que sunt res generate ex mutatioe eius ex eo quod ipse est altitudi calidus: et altitudi frigidus: et sunt impressiones ex vapore ascendente in aerem ex vapore aque et terre: habetque tractatus tres.		
Tractatus primus Secundi Libri est de corporibus humidis convertis in media aeris regione: et habet capitula. 31.		
Cap. 1 ^m . Est de causa efficiente et materiali huiusmodi impressionum.		84
Cap. 2 ^m . Et est digressio declarans qualiter calidus et frigidus sunt causa resolutionis vaporum humidorum.		85
Cap. 3 ^m . De loco generationis rosis.		85
Cap. 4 ^m . De generatione nebule secundum suam materiam: et qua-		

liter est signum serenitatis.	ehar.	85
Cap. 5 ^m . De causa efficiente et materiali rosis.		85
Cap. 6 ^m . De distantia rosis et pluvie et caliginis et nebule.		85
Cap. 7 ^m . De materia rosis: que ad formam non convertitur.		85
Cap. 8 ^m . De materia et generante causa pluvie.		85
Cap. 9 ^m . De loco generationis pluvie.		86
Cap. 10 ^m . De differentia rosis et pluvie quo ad frigus generans.		86
Cap. 11 ^m . De differentia rosis et pluvie penes tempus et locum accepta.		86
Cap. 12 ^m . De convenientia rosis et pluvie in duobus. scilicet in tempore elevationis vaporis et in hoc quod neutrum est in supereminis montibus altis.		86
Cap. 13 ^m . De generatione rosis et pluvie in colintho.		86
Cap. 14 ^m . Et est digressio declarans generatione rosis exsiccantis herbas: et de generatione manantis.		87
Cap. 15 ^m . De generatione pluvie et nivis in communi: et de differentia eorum ad rorem et pluviam.		87
Cap. 16 ^m . Et est digressio declarans materiam nivis.		87
Cap. 17 ^m . Et est digressio declarans loca generationis nivium.		87
Cap. 18 ^m . Et est digressio declarans de causa efficiente generationis nivis: et de dispositione nubis nivose.		87
Cap. 19 ^m . Et est digressio de forma nivis: et effectu quando diu conservatur.		87
Cap. 20 ^m . Et est digressio declarans qualiter nubes inspissantur in pluviam.		87
Cap. 21 ^m . Et est digressio declarans causam efficientem pluvie: et quare cum impetu cadit: et quare generat animalia quedam.		87
Cap. 22 ^m . Et est digressio declarans loca generationis pluvie: et quare frequentius et diutius pluit.		88
Cap. 23 ^m . Et est digressio declarans figuram guttarum pluvie.		88
Cap. 24 ^m . De loco ubi generatur grando.		88
Cap. 25 ^m . De tempore generationis grandinis: ex quo etiam scitur quare sepius fit in locis calidis quam frigidis.		88
Cap. 26 ^m . Et est digressio declarans materiam grandinis.		88
Cap. 27 ^m . Et est digressio declarans de causa efficiente grandinis.		88
Cap. 28 ^m . De figura grandinis.		88
Cap. 29 ^m . De guttis magnis: que cadunt tempore calido.		88
Cap. 30 ^m . Et est digressio declarans omnes humiditates impressiones generatas in alto in communi.		88
Cap. 31 ^m . De causa eius quod contrarium fortificatur per suum contrarium.		89
Tractatus Secundus secundi Libri Meteororum de origine fluminum: et habet capitula. 17.		
Cap. 1 ^m . Est de intentione dicendorum.		89
Cap. 2 ^m . De origine fluminum secundum opiniones antiquorum.		89
Cap. 3 ^m . De principio materiali fluminum: quod est humiditatum impressionum.		89
Cap. 4 ^m . Et est digressio de contradictione Senecae ad ea que dicta sunt.		89
Cap. 5 ^m . De modo collectionis aquarum sub terra.		89
Cap. 6 ^m . Et est digressio declarans: qualiter aqua secundum naturam illabitur terre.		89
Cap. 7 ^m . De locis in quibus oriuntur fontes et flumina.		90
Cap. 8 ^m . Et est digressio declarans opinionem Senecae de principio materiali fontium et fluminum.		90
Cap. 9 ^m . Et est digressio declarans opinionem Theophrasti de principio materiali aquarum.		90
Cap. 10 ^m . Et est digressio declarans causam efficientem concavitatem terre.		90
Cap. 11 ^m . De communi materiali principio aquarum: et vtrum habeat finem in aquilone.		90
Cap. 12 ^m . Et est digressio declarans hoc quod est elevans aquas ad hostia suorum fluminum.		91
Cap. 13 ^m . De causa quare fontes aliquando exsiccant: et sicut non sunt fontes et flumina ubi ante non fuerunt.		91
Cap. 14 ^m . Et est digressio declarans: quare quidam fontes certis locis manant: et certis horis se retrahunt.		91
Cap. 15 ^m . Quare terre quedam submerguntur et quedam desiccantur.		91

Cap. 16^m. Quare flumina manant quādoq; & desiccant quādoq; sūm opinionē antiquoz & sūm opinionē nostrā. char. 91

Cap. 17^m. De mutatione facta in Egipto & circa mare vident. 91

Tractatus Tertius secundū libri Metheoroz de aquis: & habet capitula. 20.

Cap. 1^m. Que sit tractatus intētio: & de duabus opinionib⁹ antiquoz: & de esse & generatione maris. 92

Cap. 2^m. Et est digressio declarans an aqua aliqui totā terrā opernerit: & an siccabilis sit per totū procedēte tpe. 92

Cap. 3^m. De duabus opinionibus antiquoz de falsedine maris. 92

Cap. 4^m. De improbatione eius in quo conueniant ambe iste opinionēs. 92

Cap. 5^m. De vera sententiā de esse maris. 92

Cap. 6^m. Et est digressio declarans de causa fluxus maris: & quare fluxus eius cōter est ab aglone in meridie. 93

Cap. 7^m. De causa aquarum dulcium sūm veritatem. 93

Cap. 8^m. De opinionibus antiquoz qui dixerant qd alia de causa eleuatur aqua q̄ sit illa que dicta est. 93

Cap. 9^m. De loco proprio aquarū sūm veritatem: & sūm opinionēs antiquoz. 94

Cap. 10^m. Et est digressio declarans qualiter mare est loc⁹ proprius & primus aquarum. 94

Cap. 11^m. Quare mare redundat ex influxione omnium aquarum. 94

Cap. 12^m. De modo fluxionis redditus ipsarū aquarū. 94

Cap. 13^m. De causa diuersitatis saporū in genere: & qualiter mare est necessarium ad perfectionē mundi: & quare non deficit. 94

Cap. 14^m. De causa falsedinis maris sūm opinionēs antiquoz. 94

Cap. 15^m. De causa falsedinis maris sūm veritatem: & de falsedine quarūdam plumarum. 94

Cap. 16^m. De experimentis quibus aqua salsa spissior & grauior esse probatur q̄ aqua dulcis. 94

Cap. 17^m. De causa fluminum & martium in causa falsedinis. 95

Cap. 18^m. Et est digressio ex varietate aquarum sūm Senecam. 95

Cap. 19^m. Et est digressio: quare aque recipiunt alterationes illas quas dicit Seneca. 95

Cap. 20^m. Et est digressio declarans diuersitatem aquarū sūm dicta Auicenne per modū iuamenti vel nocimenti qd est in aquis diuersis. 95

Libri Tertius Metheoroz de impressionibus: & est de his que fiunt ex vaporibus contentis in aqua & terra: que sunt sicut terremotus & vēti & que illis sunt similia: habetq; quinque tractatus.

Tractatus Primus de ventis: habetq; capitula. 26.

Cap. 1^m. Que est libri intentio & diuisio. 96

Cap. 2^m. De proprietatibus duorum ventoz austrī & septentrionis. 96

Cap. 3^m. De materia ventoz in cōmuni sūm Aristote. 96

Cap. 4^m. Et est digressio declarans cām efficientem oium ventoz in cōmuni. 96

Cap. 5^m. Et est digressio declarans materiam & causam efficientē: & locum generationis ventoz: & ad solvenda dubia que dicta sunt de eis. 96

Cap. 6^m. Et est digressio declarans de improbatione Senecę: & de principio ventoz. 96

Cap. 7^m. De improbatione opinionis eozum qui dixerunt ventum esse aerem motum sūm dicta Aristotelis. 97

Cap. 8^m. De radice & esse ventoz sūm veritatem: & de solutione dubioz antiquoz. 97

Cap. 9^m. Et est digressio declarans impossibilia dubibilia circa materiam venti. 97

Cap. 10^m. Quare septentrio & merities sunt maioris exustationis q̄ alij venti. 97

Cap. 11^m. Et est digressio soluens dubia que sunt circa cām dictam de exustatione aquilonis & meridiei. 97

Cap. 12^m. De motu vaporis vēti tortuoso qui est ficcus: an

moveatur per semicirculūm orizontis. char. 98

Cap. 13^m. An motus venti sit de deorsum in sursum: an de sursum in deorsum. 98

Cap. 14^m. Quare status venti a principio est debilis & postea fortis: in quo est digressio declarans quare vētus nō est continuo fluxū & equalis: & de epilogo dictoz. 98

Cap. 15^m. De causa que quandoq; mouet ventos: & quandoq; abscondit materiam eozum. 98

Cap. 16^m. De locis cōmonentibus & impedientibus vētos. 98

Cap. 17^m. De temporibus in quibus cōmouentur & in quibus impediuntur venti. 98

Cap. 18^m. Quare aquilo & collaterales sibi venti magis fiāt in vere & in autūno: q̄ in alio tempore. 98

Cap. 19^m. De locis habitabilibus & inhabitabilibus in quibus oriuntur venti. 99

Cap. 20^m. De locis in quibus oriuntur. 12. venti: & de figura in qua est imaginatio eozum. 99

Cap. 21^m. Et est digressio declarans: quare venti sunt duo, decim. 99

Cap. 22^m. Et est digressio declarans q̄re. 12. venti sūm Varonem & Senecam sunt: & que sunt nomina eozū: & que figura representans illud. 99

Cap. 23^m. Et est digressio declarans descriptionem Jādro & vsualem ventozum. 100

Cap. 24^m. Quare plures venti sunt in septentrione & austrō q̄ in alijs partibus orbis. 100

Cap. 25^m. Quare orientales venti sunt meliores ventis occidentalibus: in quo est digressio declarans complexionē ventozum. 100

Cap. 26^m. Quare ventus meridians facit pluias: & aquilonaris dissipat eas. 100

Tractatus Secundus tertij libri Metheoroz de terremotū: & habet capitula. 20.

Cap. 1^m. Que tractat⁹ intentio: & quis dicendoz ordo. 101

Cap. 2^m. De improbatione Anaragoze & sequentium ipm: & de esse terremotus in eo qd dicebant ignem facere terremotum. 101

Cap. 3^m. De improbatione dicentium ignem descendere: & facere terremotum. 101

Cap. 4^m. De opinionibus eozum qui dixerunt aquam esse causam terremotus. 101

Cap. 5^m. De improbatione omnium opinionum ponentis ex aqua esse terremotum. 101

Cap. 6^m. De esse & causa terremotus sūm veritatem. 101

Cap. 7^m. Et est digressio declarans: qualiter pbi consentiūt & dissentiant a predictis. 102

Cap. 8^m. Et est digressio ad improbandum opinionēs diuitas de terremotu. 102

Cap. 9^m. Ubi & quando potissime fit terremotus. 102

Cap. 10^m. De modis terremot⁹ in quo est digressio de speciebus terremotus sūm Possidonium. 103

Cap. 11^m. De signis concomitantibus terremotū. 103

Cap. 12^m. De tenebrositate solis: que sequitur terremotū in quo est digressio de causa pestilentie: que terremotum sequi consuevit. 103

Cap. 13^m. De signis antecedentibus terremotum per que probatur causam eius esse ventum. 103

Cap. 14^m. De signis que sunt signa terremotus in quo est digressio ad declarandū causam signoz que ponit Cassiōnes. 103

Cap. 15^m. De duratione terremotus: & causa durationis in quo est digressio declarans spatium terremotus in loco. 103

Cap. 16^m. Et est digressio vnde veniat ventus qui facit terremotum. 104

Cap. 17^m. De diluuijs aquarum & ignium: que aliquando faciunt venti qui faciunt terremotum. 104

Cap. 18^m. De effectu terremotus in mouendo locū in quo est. 104

Cap. 19^m. De effectu terremotus in insula. 104

Cap. 20^m. Et est digressio de celo quare in quibusdam climatibus fit frequētius terremot⁹: & in quibusdam rarius. 104

Tractatus Tertius tertij libri de fulgure & tonitruo & vento turbintis. habetq; 23. capitula.

Cap. 1^m. Que tractatus intentio: & qualiter introducitur & ordinatur

ordinatur & que differentia nominum. ebar. 105
 Cap. 2^m. De opinionibus antiquorum & rationibus eorum de fulgure & tonitruo qui dixerunt hoc causari ex orbe & lumine stellarum. 105
 Cap. 3^m. Et est digressio improbens dictas opiniones. 105
 Cap. 4^m. De causa tonitruu & fulguris s^m sententia Arist. & de diversitate sonorum tonitruorum. 105
 Cap. 5^m. Et est digressio declarans s^m quid alij p^bi concordant cum sententia eorum. 105
 Cap. 6^m. Et est digressio declarans impossibilia que sequuntur ex dictis antiquorum. 106
 Cap. 7^m. Et est digressio declarans dubia que contingunt ex dictis Arist. 106
 Cap. 8^m. De ostensione insufficiente dictorum antiquorum in causa tonitruu & fulguris: & que corruscatio magis apparet in nocte q^m in die. 106
 Cap. 9^m. Et est digressio de numero dubitabilium circa sententiam Aristotelis: & de dubitabili primo q^d est verus simul vel successine eleuatur vapor humidus includens: & vapor sicus inclusus in eius ventre. 106
 Cap. 10^m. Et est digressio declarans vtrum possibile sit vaporum secum in humido concludi. 107
 Cap. 11^m. Et est digressio declarans: quare ignis potius in seruis q^m superius scindat nubem. 107
 Cap. 12^m. Et est digressio declarans qualiter vapor inclusus in nube inflammat. 107
 Cap. 13^m. Et est digressio declarans vtrum vapor inflama tus totus expellitur de v^ore nubis vel s^m partes. 107
 Cap. 14^m. Et est digressio declarans: vtrum contingit vaporum sicum in ventre nubis agitari. 107
 Cap. 15^m. De diversis modis quibus egreditur vapor: non ignitus de nube: & qualiter operatur ad guttas magnas. 107
 Cap. 16^m. De vento turbino & causa eius: & quare sit ita multum in estate: & quare est rotundus. 107
 Cap. 17^m. De causa quare corruscatio descendit deorsum: & sit ignis: & ignis sit ascendere sursum. 108
 Cap. 18^m. De diversitate colorum ignis qui apparent corruscatione: & de diversis ignibus ex vapore corruscationis: & de materia corruscationis. 108
 Cap. 19^m. Et est digressio declarans diversitatem effectus tonitruu corruscationis. 108
 Cap. 20^m. Et est digressio declarans quid est q^d percutit de nube. 109
 Cap. 21^m. Et est digressio declarans tempus tonitruu & corruscationis & locum generationis eorundem. 109
 Cap. 22^m. Et est digressio declarans quid virtutis Jupiter habeat in tonando. 109
 Cap. 23^m. Et est digressio declarans species fulgur. 109
 Tractatus Quartus Tertij Libri Aethaeorum est de coronis & iride que apparent in nubibus: & h^o capla. 29.
 Cap. 1^m. Et est digressio declarans: que sit tractatus Intentio: & quis dicendorum ordo. 109
 Cap. 2^m. De diversitate colorum nubium. 109
 Cap. 3^m. De circulo qui apparet circa luminaria & stellas: q^m grece halon. Arabice aleloir. Latine corona vocat. 110
 Cap. 4^m. Et est digressio declarans an halon possit esse circulus ad similitudinem corporum celestium in vapore descriptus. 110
 Cap. 5^m. De his que significat halon s^m Ar. & Seneca. 110
 Cap. 6^m. Et est digressio declarans diversa noia iridis. 110
 Cap. 7^m. De his que videntur in iride: vt postea reddatur causa ipsorum: & quare pictores non possunt pingere plures colores iridis. 110
 Cap. 8^m. Et est digressio declarans opiniones antiquorum de figura & causa iridis. 111
 Cap. 9^m. Et est digressio ostendens quid falsum: & quid verum sit in dictis antiquorum. 111
 Cap. 10^m. De causa efficiente & materiali colorum iridis in communi. 112
 Cap. 11^m. De iride lune: & de his que dixerunt antiqui de ipso & de his que sunt experta a modernis. 112

Cap. 12^m. Qualiter guttule rotatis nubis s^{nt} specula sol. 112
 Cap. 13^m. Qualiter colores resultant in aere & in aqua tanq^m in speculo confuso: in quo est digressio excludens errorem quorundam circa dicta. ebar. 112
 Cap. 14^m. Et est digressio declarans causas colorum & figuram iridis: vt omnia que dicta sunt & dicenda facillius intelligantur. 112
 Cap. 15^m. Et est digressio soluens dubia que possent moueri circa dicta de iride. 113
 Cap. 16^m. Et est digressio declarans duo esse subiecta iridis ex quibus aliquando quor^u irides apparent. 113
 Cap. 17^m. De subiecto iridis in quo primo generatur: & qualiter generatur in illo precipue s^m colorem superiorum quod est vinosus. 113
 Cap. 18^m. De causa quare & quando cito cadit iris: & de differentia eius ad halon in colore citrino. 113
 Cap. 19^m. De exemplis per que probatur coloris iridis generari prehabitis de causis. 113
 Cap. 20^m. Quod colores iridis etiam sunt in nubibus que sunt sub sole & non videantur. 114
 Cap. 21^m. De ordine & dispositione colorum iridis in nubibus albis & nigris: qui s^{nt} vinosus viridis & mixtus. 114
 Cap. 22^m. De dispositione iridis lune. 114
 Cap. 23^m. Quare iris est sicut semicirculus vel portio minor semicirculo. 114
 Cap. 24^m. Vbi s^m situm hemispherij apparet iris. 114
 Cap. 25^m. De tempore in quo apparet iris. 114
 Cap. 26^m. Et est digressio declarans sententiam Anticene & Algaselis & Nicolai Periparbetes de iride. 115
 Cap. 27^m. De perpendicularibus lineis circa solem apparentibus. 115
 Cap. 28^m. Et est digressio declarans de virgibus s^m Seneca: & de experimentis quorundam arcuum visorum temporibus modernorum. 115
 Cap. 29^m. Et est digressio declarans soles qui grece perelion vocantur. 115

Tractatus Quintus Tertij Libri Aethaeorum qui est de mineralibus in communi: & non habet nisi vnu capitulum. 116

Libri Quartus Aethaeorum qui est de impressionibus primarum qualitatatum per quas constituitur forma substantialis corporum: & habet tractatus quatuor.

Tractatus Primus Quarti Libri de operationibus primarum qualitatatum: & habet capitula. 28.

Cap. 1^m. Est que libri Intentio: & de hoc q^m qualitatatum primarum due sunt actiue: & due sunt passive. 116
 Cap. 2^m. Et est digressio declarans tria. scilicet qualiter hic agitur de qualitatibus primis: & qualiter due sunt passive & due actiue: & quare caliditas est plus actiua q^m frigiditas. 116
 Cap. 3^m. De prima operatione actiuarum qualitatatum que est generans mixtum s^m q^d mixtum est. 117
 Cap. 4^m. Et est digressio declarans qualiter calidum & frigidum in humido & sicco generant mixtum. 117
 Cap. 5^m. Quod putrefactio opposita sit generationi mixtorum. 117
 Cap. 6^m. Et est digressio declarans: quare combustio sit corruptio violenta: & putrefactio naturalis est corruptio. 118
 Cap. 7^m. Qualiter & que res putrescunt & per quid. 118
 Cap. 8^m. Quid sit putrefactio & qualis est effectus frigiditatis & caliditatis: & quare frigiditas dicatur mortificatiua. 118
 Cap. 9^m. De his que impediunt putrefactionem: & de causis propter quas impediunt. 119
 Cap. 10^m. Et est digressio declarans quedam alia impedimenta putrefactionis: & que est ratio istorum & ordo. 119
 Cap. 11^m. De animalibus generatis ex putrefactis in quo est digressio declarans solutionem dubitabilium que sunt circa hoc. 119
 Cap. 12^m. De digestionem & indigestionem & qualiter diuiduntur species. 119
 Cap. 13^m. Et est digressio declarans diuisionem spectrum in digestionem & indigestionem. 119

Cap. 14^m. De diffinitione in genere: et explanatione diffinitionis eius. 120
 Cap. 15^m. Qualiter in diuersis diuersimode dicta est digestio: et eade sunt signa digestiois et indigestiois. 120
 Cap. 16^m. De indigestioe que in gane digestioi opponit. 120
 Cap. 17^m. De pepana qualiter est prima: et quid est quod dicitur multipliciter. 120
 Cap. 18^m. Quid sit omothes: et qua de ea habet fieri: et de quibus dicitur multipliciter. 121
 Cap. 19^m. Quid sit epsepsis: et de explanatioe diffinitionis eius. 121
 Cap. 20^m. De his in quibus est pprie epsepsis in quo est digressio declarans pprietate frivox: in tiganis et saginis. 121
 Cap. 21^m. Et est digressio declarans: qualiter intelligitur quod elirata intus sunt arida et exterius humida. 122
 Cap. 22^m. De his que sunt elirabilia pprie: et que sunt elirabilia metaphorice. 122
 Cap. 23^m. De molinisi quid sit: et que sint cause eius: et que sint signa eius quod molinisi patitur. 122
 Cap. 24^m. De opthepsi: et vtrum illa sint opthetica que pmo elirantur et postea assantur. 122
 Cap. 25^m. Et est digressio declarans de permutatis et vna digestione in aliam: et qualiter digestionem cibi laborantibus vitendum. 123
 Cap. 26^m. Qualiter epsepsis et opthepsi sunt in organis naturalibus. 123
 Cap. 27^m. De vermibus in inferiori alio: in quo est digressio solmens dubitabilia que sunt de hoc. 123
 Cap. 28^m. De statbensis que opthepsi contrariatur quid sit: et quibus de causis fiat. 123

Tractatus Secundus Quarti Libri est de communibus effectibus qualitatū passuarum: et habet capitula. 18.

Cap. 1^m. Et est digressio declarans que tractatus intentio: et quia dicendorum ordo. 124
 Cap. 2^m. De probatione quod omnia mixta materialiter constant ex aqua et terra et humido et sicco. 124
 Cap. 3^m. De duro et molli que sunt primi effectus humiditatis et siccitatis: et sunt causa multorum aliorum: et de ordine dicendorum. 124
 Cap. 4^m. Que cause assignande sunt coagulationis et liquefactionis: et aliarum impressionum mixti corporis: et de ordine impressionum de quibus dicendum est. 124
 Cap. 5^m. De arefactione et humefactione quid sint: et ex quibus causis materialibus et efficientibus. 124
 Cap. 6^m. Et est digressio declarans: quid est conglutinatio et impingatio et coadunatio et opposita istorum. 125
 Cap. 7^m. De omni causa materiali et efficiente causa coagulationis et conglutinationis et impinguationis: et eorum que sunt his contraria. 125
 Cap. 8^m. De his que similia sunt terre et aque: et qualiter coagulantur et impinguantur a calido et frigido et humido et sicco separatim separatione. 125
 Cap. 9^m. De his que similia sunt terre et aque et a frigido coagulantur: in quo est de purgatione ferri et liquefactione. 126
 Cap. 10^m. De solutione et liquefactione eorum que ab arido calido coagulantur: et quod oleum non coagulatur: nec soluitur per liquefactionem. 126
 Cap. 11^m. Quare communiter terra et aqua impinguantur: et qualiter siue a calido sicco siue a frigido: in quo est digressio declarans de ambiguitate nature olei et vini et liscivie et eliratione et coagulatione. 126
 Cap. 12^m. Quod eorum que non arefcunt a calido propria materia est aquea: et efficiens est frigiditas. 127
 Cap. 13^m. De diuersitate eorum que sunt fluida aquea et coagulantur vel impinguantur. 127
 Cap. 14^m. De lacte et sanguine quodam: que propter nimiam aquositate non coagulantur. 127
 Cap. 15^m. De diuersitate solubilitatis et insolubilitatis. 127
 Cap. 16^m. Et est digressio declarans dubitabilia: que sunt elirabilia et insolubilia. 127
 Cap. 17^m. De lignis que non liquantur: et quare beben non natat: et quedam alia ligna. 128

Cap. 18^m. Et est conclusio ex prehabitis habita inferius: quod omnia corpora omiomerata constant ex quatuor: primis: et precipue ex passuis: que sunt humidum et siccum: siue terra et aqua: et est enumerans ea que posterius determinanda sunt. 128

Tractatus Tertius Quarti Libri Metheororum de passionibus consequentibus diuersitati mixtorum secundum quod mixta sunt: et habet capitula. 22.

Cap. 1^m. Que tractatus intentio: et quia dicendorum ordo: et de coagulabilibus passionibus et liquabilibus. 128
 Cap. 2^m. De his que coagulantur: et que non possunt coagulari. 128
 Cap. 3^m. De proprietatibus mollificabilium. 128
 Cap. 4^m. De proprietatibus madefactibilium siue irriguorum et non madefactibilium siue non irriguorum. 129
 Cap. 5^m. De directis et lentis siue curabilibus et de ordine dicendorum: in quo est digressio ad assignandam causam istorum. 129
 Cap. 6^m. De comminutibilibus et frangibilibus in quo est digressio ad declarandum: qualiter glacies est comminutibilis. 129
 Cap. 7^m. De ordine tractandi: et de passui cedentibus. 129
 Cap. 8^m. De formabilibus et informabilibus. 129
 Cap. 9^m. De apprehensibilibus et non apprehensibilibus. 129
 Cap. 10^m. De tractis et non tractis. 130
 Cap. 11^m. De ductibilibus et non ductibilibus. 130
 Cap. 12^m. De scissibilibus et non scissibilibus. 130
 Cap. 13^m. De portionatis et importionatis. 130
 Cap. 14^m. De diuisibilibus et non diuisibilibus. 130
 Cap. 15^m. De viscosis et non viscosis. 130
 Cap. 16^m. De filtrabilibus et non filtrabilibus. 130
 Cap. 17^m. De visibilibus et non visibilibus. 130
 Cap. 18^m. De vaporatis et non vaporatis. 130
 Cap. 19^m. De inflamabilibus et non inflamabilibus. 131
 Cap. 20^m. De comparatione inflamabilium ad liquabilia et conuerso. 131
 Cap. 21^m. De comparatione inflamabilium ad vaporata. 131
 Cap. 22^m. Et est digressio ad declarandum secundum quas proprietates omiomeri iste passiones accipiuntur et inveniuntur in ipso. 131

Tractatus Quartus Quarti Libri Metheororum de substantijs que substant dicis passioibus: et habet capitula. 8.

Cap. 1^m. Que tractatus intentio: et quod omiomerata omnia sunt ex humido et sicco. 132
 Cap. 2^m. Quod omnis impingatio sit humidum et aridum: vel sciatur esse passio tamen humiditatis et ariditatis in quo sunt multa de vini natura. 132
 Cap. 3^m. De ostensione quod omnis coagulatio conuenit omiomerato propter terram et aquam que sunt in ipso. 132
 Cap. 4^m. Quod omnis mollificatio et omnis liquefactio referatur ad omiomerata ratione terre et aque ex quibus componuntur. 132
 Cap. 5^m. Et est conclusio vniuersalis quod omnia que sustinent dictas passiones sunt composita ex terra et aqua: et sunt vel magis aquea vel magis terrea: vel vtriusque vtriusque terre et aque. 132
 Cap. 6^m. Quod omnia terrea vel aquea in quantum humiditas di sunt frigida: nisi alienum habeat calorem: et ideo frigiditas inter passivas virtutes quo ad hoc est coputanda. 133
 Cap. 7^m. In quo docetur qualiter consideranda sunt naturalia que sequuntur hanc sententiam. 133
 Cap. 8^m. et vltimum. quod secundum formas specificas consideranda sunt naturalia in sequentibus libris: et non secundum materiales formas: quales in isto libro sunt determinate. 134

Explicit Tabula Libri Metheororum.

C Tabula Libri Mineralium Alberti Magni incipit: et libros quinque continet partiales.

C Primus Liber duos tractatus continet.

C Tractatus Primus est de lapidibus in comuni.

C Tractatus Secundus est de accidentibus lapidum.

C Primus Tractatus novem continet capitula.

Capitulum primum. Que est intentio: que dicitur: modus et dicendorum ordo. char. 134

Cap. 2^m. Est de materia lapidum. 134

Cap. 3^m. De perspicuitate lapidum. 135

Cap. 4^m. De causa generativa siue effectiva lapidum secundum diversas opiniones philosophorum. 135

Cap. 5^m. De causa effectiva lapidum secundum veram sententiam: et de proprio instrumento ipsius. 135

Cap. 6^m. De forma substantiali lapidum. 135

Cap. 7^m. De commemoratione locorum in quibus generantur lapides. 136

Cap. 8^m. In quo redditur causa quare quedam loca generant lapides et quedam non. 136

Cap. 9^m. De virtute loci quasi operas in natura lapidum. 136

C Secundus Tractatus octo continet capitula.

Cap. 1^m. De his que per se accidunt lapidibus. 136

Cap. 2^m. De his que bene et male commixta sunt et de causa diversitatis colorum in lapidibus preciosis. 136

Cap. 3^m. De causa colorum in lapidibus perspicuis non terminatis neque preciosis. 137

Cap. 4^m. De causa puritatis diversitatis que est in lapidibus. 137

Cap. 5^m. De solubilitate et insolubilitate lapidum. 137

Cap. 6^m. De causa porositatis et compactionis lapidum et granitatis et leuitatis eorumdem. 137

Cap. 7^m. De causa multitudinis partium lapidum in littera: et de ordine laterum que aliquando in litteris quasi artificialiter positi inveniuntur. 137

Cap. 8^m. De quibusdam lapidibus habentibus intus et extra effigies animalium. 138

C Liber Secundus Mineralium duos habet tractatus.

C Primus Tractatus investigat causam virtutis lapidum: et descriptioes eorum: et sigilla que inveniunt in quibusdam depicta.

C Secundus Tractatus est de lapidibus preciosis et eorum virtutibus.

C Tertius Tractatus est de sigillis lapidum: et qualiter est dicendum de sigillis: et quot sunt modi sigillorum et de experimentis.

C Primus Tractatus habet quatuor capitula.

Cap. 1^m. Est de causis virtutis lapidum preciosorum et redargutio dicitur in lapidibus non esse virtutes. 138

Cap. 2^m. De quatuor opinionibus philosophorum circa causam virtutum lapidum. 138

Cap. 3^m. De improbatione dictarum opinionum. 138

Cap. 4^m. De vera causa virtutis lapidum preciosorum. 138

C Secundus Tractatus habet viginti capitula.

Cap. 1^m. Est de lapidibus preciosis incipientibus ab A. 139

Cap. 2^m. De incipientibus a littera que dicitur B. 139

Cap. 3^m. De incipientibus a littera C. 139

Cap. 4^m. De nobilitate lapidum a littera que est D. incipientibus. 139

Cap. 5^m. De incipientibus a littera E. 140

Cap. 6^m. De incipientibus a littera que est F. 140

Cap. 7^m. De incipientibus a littera que est G. 140

Cap. 8^m. De incipientibus ab I. littera. 140

Cap. 9^m. De incipientibus a littera que est K. 140

Cap. 10^m. De incipientibus a littera L. 140

Cap. 11^m. De incipientibus ab M. littera. 140

Cap. 12^m. De incipientibus a littera que est N. 141

Cap. 13^m. De incipientibus a littera que est O. 141

Cap. 14^m. De incipientibus a littera que est P. 141

Cap. 15^m. De incipientibus a littera que est Q. 141

Cap. 16^m. De incipientibus a littera que est R. char. 141

Cap. 17^m. De incipientibus a littera que est S. 141

Cap. 18^m. De incipientibus a littera que est T. 142

Cap. 19^m. De incipientibus ab U. littera. 142

Cap. 20^m. De incipientibus a littera J. 142

C Tractatus Tertius continet sex capitula.

Cap. 1^m. Est de imaginibus et sigillis lapidum. 142

Cap. 2^m. De figuris lapidum a natura factis. 142

Cap. 3^m. De ea quare gemme primis insculpi precipiebantur: et quod sit inuicem in ipsis sigillis. 142

Cap. 4^m. Qualiter imago dicat orientalis occidentalis meridionalis vel aquilonaris. 142

Cap. 5^m. De significationibus imaginum in lapidibus. 143

Cap. 6^m. De ligaturis et suspensionibus lapidum. 143

C Liber Tertius duos continet Tractatus.

C Primus est de substantialibus metallorum.

C Tractatus Secundus est de actionibus metallorum.

C Primus Tractatus habet decem capitula.

Cap. 1^m. Que sit libri intentio et qui dicendorum ordo. 143

Cap. 2^m. De propria materia metallorum. 143

Cap. 3^m. Quare lapis non producitur neque liquatur sicut metallum. 144

Cap. 4^m. De sententiis antiquorum et de materia metallorum. 144

Cap. 5^m. De causa efficiente et generativa metallorum in communi. 144

Cap. 6^m. De forma essentiali metallorum. 144

Cap. 7^m. De opinione Galienus ponentis tres vias formationis metallorum. 145

Cap. 8^m. De opinione Hermetis et aliorum philosophorum dicentium in quolibet metallo plures esse formas. 145

Cap. 9^m. Utrum species metallorum possint ad invicem transmutari sicut dicunt alchimici. 145

Cap. 10^m. De loco generationis metallorum. 145

C Tractatus Secundus continet sex capitula.

Cap. 1^m. De liquefactione et congelatione metallorum. 145

Cap. 2^m. De ductibilitate metallorum. 145

Cap. 3^m. De colore metallorum. 145

Cap. 4^m. De saporibus et coloribus metallorum. 145

Cap. 5^m. De cremabilitate et incremabilitate metallorum. 147

Cap. 6^m. Quod generatio metallorum ad se invicem est circularis. 147

C Liber Quartus unicus habet Tractatus in quo determinatur de metallis in speciali: et continet capitula octo.

Cap. 1^m. Est de his que quasi vniuersalia metallorum sunt sicut pars et mater. scilicet sulphur et argentum viuum. 147

Cap. 2^m. De natura argenti viuus. 147

Cap. 3^m. De natura plumbi. 147

Cap. 4^m. De natura et proprietate stanni. 148

Cap. 5^m. De natura et complexionem argenti. 148

Cap. 6^m. De natura et complexionem eris. 148

Cap. 7^m. De natura et admixtione auri. 148

Cap. 8^m. De natura et commixtione ferri. 149

C Liber Quintus unicum habet Tractatum in quo determinatur de medijs Mineralibus que media inter naturas lapidum et metallorum esse videntur.

Cap. 1^m. De his que conueniunt medijs. 149

Cap. 2^m. De natura salis speciebus et modis. 149

Cap. 3^m. De natura et substantia atramentorum. 149

Cap. 4^m. De natura et genere aluminum. 149

Cap. 5^m. De modo et natura arsenici. 150

Cap. 6^m. De natura et modo marchasite. 150

Cap. 7^m. De natura nitri. 150

Cap. 8^m. De natura tutie. 150

Cap. 9^m. De natura et proprietatibus electri. 150

C Explicit Tabula Libri Mineralium.

Tabula Libri Primus de anima incipit: et sctinet libros tres.
Cap. 1° Primus Liber de anima continet infra scripta capitula.
Tractatus Primus est de mo quo cognoscenda est aia.
Cap. 1° Spiritus p^o. Et est digressio declarans q^o scia nalis est de anima: et quid ei^o ordo. char. 1
Cap. 2°. De nobilitate et utilitate scie d aia. 1
Cap. 3°. De questis quid sit subiectum hu- 1
 lus scie et de difficultate ipsius. 1
Cap. 4°. Que oportet ingere ad inuestiga- 1
 dum propriam anime diffinitionem. 1
Cap. 5°. Quo ordine oportet procedere querentem de his 2
 que spectant ad scientiam de anima. 2
Cap. 6°. Q^o oportet tractantem de anima Inquirere vtrum 2
 habeat aliquas rationes proprias aut non. 2
Cap. 7°. Quasi dinter p^o siderat p^o hic^o eis que hic querunt 2
 a dialectico et mathematico: et metaphisico et mechanico 2
 in quo est digressio quedam. 3
Tractatus Secundus Primus Libri de anima in quo agi- 3
 tur de anima fm opiniones aliorum.
Cap. 1°. De his qui diffinebant animam per hoc q^o ipsa 3
 est motuum quoddam. 3
Cap. 2°. De opinionibus eoz qui animam per cognoscituum 3
 diffinitionem esse dixerunt. 4
Cap. 3°. De opione q^o et motuo et cognoscituum aiaz die esse 4
 diffinitionem in quo et est de opinionis collatione. 5
Cap. 4°. De trib^o in summa per que aia ab antiqs diffineba- 5
 tur que snt motus cognoscituum et incorporeum. 5
Cap. 5°. De contradictione opinionum in comuni que dif- 5
 finebant animam per motuum similitudinem. 5
Cap. 6°. Et est digressio declarans difficultates que oria- 6
 tur ex predictis de motu anime. 6
Cap. 7°. De disputatõe p^o opiones Democriti et Plonis 6
 de motib^o aie q^o mouet in corpore et mouet corpus. 6
Cap. 8°. De improbatione opinionis que dixit animas ee 6
 armoniam corporis committi. 8
Cap. 9°. De solone oblectionis qua videt ex alteratib^o p- 8
 bari q^o aia mouet p se et physice: et in illo est bona demon- 8
 stratio de intellectu aie anime immortalitate. 8
Cap. 10°. De improbatione opinionis que dicit animas ee 8
 numerum seipsam mouentem. 8
Cap. 11°. De improbatõe opionis eoz q^o diffinierunt aiaz p eo 9
 gnoscituum dicitis snt snt cognosci: et io aiaz ee p^o oiuz. 9
Cap. 12°. Utz cognoscat snt snt si se dicit Empedocles. 9
Cap. 13°. De causa illius opinionis que dixit animas ee ex 9
 elementis et spalliter ex aere: et est digressio in eo declarans 9
 diuersas causas et tres opiniones circa hoc. 10
Cap. 14°. Et est digressio declarans causas dicit antiquo- 10
 rum quo dixerunt simile simill cognosci. 11
Cap. 15°. Utz aia diuersa agar p vna subas et diuersas po- 11
 tetias vel p plures subas et plures potentias: in quo et h^o 11
 vtru vegetabilis et sensibilis et rationalis vna sit suba i hoie. 11
Cap. 16°. De dubitatõe q^o mouet de eo q^o vnit potetias aie 12
 vtru ro cois v^o suba realis cui^o vires aie snt partes. 12
Liber Secundus qui est de anima fm substam et par- 12
 tes eius que sunt vegetabilis sensibilis et rationalis.
Tractatus Primus de substantia anime fm se.
Cap. 1°. Que sit libri intentio et qualiter diffinitionem ani- 13
 me venari contingit. 13
Cap. 2°. De vli aie diffone q^o die qd est aia vntuliter. 13
Cap. 3°. De date diffonis explanatõe et e digressio qda. 13
Cap. 4°. In quo ex predictis demonstratur que anima se- 13
 parabilis sit: et que non. 14
Cap. 5°. In quo probatur q^o oportet querere altam adhuc 14
 diffinitionem que dicit causam superius habitam. 14
Cap. 6°. De diffinitione anime dicente propter quid. 14
Cap. 7°. Utz q^olibz vtriu aie sit aia: et vtru sit tota i toto. 15
Cap. 8°. Quasi itellec^o est alter genus aie et separabilis: et 15
 qualiter est vmbra intelligentie et sensibilis est vmbra in- 15
 tellectus etiam vegetabilis est vmbra sensibilis. 15
Cap. 9°. Q^o formalis et no mlliter vnit aia: et q^o ipsa est p^o 15
 mus act^o hu^o corporis et non cutuslibet. 15
Cap. 10°. De enumeratõe potentiarum principallium que 15

sunt potentie anime. char. 15
Cap. 11°. Et quibus partibus componitur anima et eadem 16
 est ratio anime et figure. 16
Tractatus Scds Secd^o Libri in quo agit de potentis 16
 aie vegetabilis sigillatim: et pmo de ordine pcedendi et q^o 16
 sint: et que potentie anime vegetabilis. 16
Cap. 2°. Quasi aia est vinentis corporis ca et pncipium. 17
Cap. 3°. De improbatione erroris Empedoclis circa mo- 17
 tum et causam nutrimenti. 17
Cap. 4°. De improbatione erroris eoz qui dicunt augm^o 17
 tum et alimentum fieri per virtutem ignis. 17
Cap. 5°. De alimeto q^o est obitu nutritiue et vegetatiue. 17
Cap. 6°. De officijs nutritiue et augmentatiue. 18
Cap. 7°. De officijs virtutum generatiue. 18
Cap. 8°. Et est digressio declarans quatuor virtutes mate- 19
 riales dicitis trib^o virtutibus deseruientes. 19
Cap. 9°. De cõparatione trium virtutum anime vegetabilis 19
 ad inuicem et ad seipsam aiam vegetabilem. 19
Cap. 10°. De dupliet motore nutrimenti. 19
Tractatus Tertius Scd^o Libri de anima de sensibus. 19
Cap. 1°. In quo gñe potetie sit potentia sensitua. 19
Cap. 2°. De distõtib^o potetie passiuie in apprehedendo. 19
Cap. 3°. De aptatione dicte distinctionis potentie ad pot^o 20
 etiam sensituiam. 20
Cap. 4°. Et est digressio declarans gradus et abstractionis 20
 modum. 20
Cap. 5°. De sensatis in comuni que sunt per se et proprie: et 20
 fm se et comune et per accidens. 20
Cap. 6°. Et est digressio declarans vtrum sit aliqd mouis 20
 vnum in sensibilibus: et est de dupliet esse sensibilis q^o sit 21
 in materia et abstractione. 21
Cap. 7°. De visibili q^o est color qualiter fm actum lucidi 21
 mouet visum. 21
Cap. 8°. De nã diaphani et quasi lumē est act^o eius. 22
Cap. 9°. De improbatione opinionis Democriti qui dixit 22
 lumen esse desinrum corporis. 22
Cap. 10°. Et est digressio declarans errorem eoz qui dicit 22
 lumen esse corpus indiuisibile. 22
Cap. 11°. Et est digressio dicit defectum altaz quatuor opti- 23
 nonū superius enumeratarum de luce et lumine. 23
Cap. 12°. Et est digressio declarans veram sententiam de 23
 luce et de lumine et de natura. 23
Cap. 13°. De medio visus et quot modis dicatur visibile in 23
 quo etiam est de his qui aspiciunt lumen. 23
Cap. 14°. Qualiter color in lumine videtur et non sine lumi- 24
 ne: et de quantitate visorum. 24
Cap. 15°. Q^o per vacuū nō pot videri et de visu i speculo. 24
Cap. 16°. De visu lucentium. 24
Cap. 17°. De auditu et pmo de bñ sonatib^o et male. 25
Cap. 18°. Quasi son^o gñatur in aere et aqua. 25
Cap. 19°. De echo qui est sonus reuersus. 25
Cap. 20°. Quasi sonus venit ad auditus auris: et quasi au- 25
 ris gñalitate habeat ad audiendum. 25
Cap. 21°. De differentiis sonorum que non fiunt nisi in so- 26
 no fm actum facto. 26
Cap. 22°. De voce qualiter fiat. 26
Cap. 23°. Q^o homo non bene odorat sed bene tangit: et ideo 26
 prudens. 26
Cap. 24°. Qualiter odorum differentie per analogiam ad 27
 differentias saporum accipiuntur. 27
Cap. 25°. Qualiter odor se habet ad olfactum et ad medius 27
 et vtriq^o sit enaporatio fumalis. 27
Cap. 26°. Qualiter olfactus est in respirantibus et non re- 27
 spirantibus. 27
Cap. 27°. De gustu fm q^o est in medio h^o et nãle ip^o. 27
Cap. 28°. Qualiter saporis differentie se habent ad gustus 28
 et conuerso. 28
Cap. 29°. De differentiis saporum fm speciem et qualiter 28
 se habent ad gustum. 28
Cap. 30°. De tactu vtrum sit vnus an plures. 28
Cap. 31°. Q^o caro non est organum tactus. 28
Cap. 32°. Vtru tactus idigeat aliquo medio extrinseco. 29
Cap. 33°. Et est digressio dicens intentiões Alexanderis The- 29
 mistij Averrois et Aucenne. 29
Cap. 34°.

Cap. 34^m. De medio tacto qd sit & qd modis dicitur. cbar. 29
 Cap. 35^m. Qualiter se habet tactus ad tangibilia. 29
Tractatus Quartus Secundi Libri qui est de cōib⁹ sensuū.
 Cap. 1^m. Quid sit sensus susceptivus est spērū sensibilib⁹. 30
 Cap. 2^m. Utrū aliquid nō hōis sensus patiatur a sensib⁹. 30
 Cap. 3^m. In quo est probatio qd nō est sensus preter quaque per naturam mediorum. 30
 Cap. 4^m. In quo probatur non esse nisi quinque sensus per naturam organorum. 30
 Cap. 5^m. In quo probatur qd nullus deest sensus ipis sensibilibus. 31
 Cap. 6^m. Quid sensuū omnium non potest eē aliquis sensus a predicatis. 31
 Cap. 7^m. Et est digressio declarans quaque vires anime sensibilibus interiores. 31
 Cap. 8^m. De eo qd sensu communi nos sentimus videre et audire: & fm alios operari. 31
 Cap. 9^m. Qualiter sensuū sensibilib⁹ idem in actu sunt & diversa in esse: & qualiter correlatiua. 32
 Cap. 10^m. De pbatione sensus cōmunit per hoc qd componit & dividit inter sensata diversorum sensuū. 32
 Cap. 11^m. In quo declaratur qualiter sensus cōis est vnus & indivisibilis & qualiter diversus. 32
 Cap. 12^m. Et est digressio declarans qualiter sensus cōmunit est medietas omnium sensuū. 33
Libri Tertius de anima qui est de apphēntis virib⁹ de intus: cuius Tractatus primus est de viribus anime sensibilibus: continet infrascripta capitula.
 Cap. 1^m. Et est digressio declarans libri intentionem: & de imaginatione. 33
 Cap. 2^m. Et est digressio declarans ea que videntur ex estimatione. 33
 Cap. 3^m. Et est digressio declarans mām phantasiae. 33
 Cap. 4^m. Et est digressio declarans qd omnes vires aie sunt organice & agunt mediante corpore. 34
 Cap. 5^m. De improbatione erroris antiquorum qui dixerūt qd intelligere & sentire sunt idem. 34
 Cap. 6^m. Quid imaginatio vel phantasia neq; sensus sunt neq; opinio cum sensu. 34
 Cap. 7^m. Quid imaginatio vel phantasia: neq; sensus sunt neq; opinio cum sensu. 34
 Cap. 8^m. Quid sit phantasia fm veritatem: prout cōmuniter agitur de imaginatione phantasiae. 35
 Cap. 9^m. De rōne nois phantasiae & veritate eius. 35
Tractatus Secundus in quo agitur de parte rōnali: continet infrascripta capitula.
 Cap. 1^m. Qui tractat⁹ est qualiter intellect⁹ possibilis est. 35
 Cap. 2^m. Qualiter intellect⁹ possibilis sit natura quedam immixta receptibilis oīum eorū que sunt. 35
 Cap. 3^m. Et est digressio declarans dubia que consequuntur ex dictis de intellectu possibili. 36
 Cap. 4^m. Et est digressio declarans opinionem Alexandri & eius improbationem. 36
 Cap. 5^m. Et est digressio declarans opinionem Theophrasti & Themistij & improbationem eiusdem. 36
 Cap. 6^m. Et est digressio declarans opinionem Averrois & Abubacher & improbationem eiusdem. 37
 Cap. 7^m. Et est digressio declarans opinionem Averrois & improbationem eiusdem. 37
 Cap. 8^m. Et est digressio declarans opinionem eorū qui dicunt nullam partem anime esse intellectualem & errorē eorūdem. 37
 Cap. 9^m. Et est digressio declarans opinionem Averrois & errorē eiusdem. 37
 Cap. 10^m. Et est digressio declarans opinionem Platonis & Gregorij nicensis & eius errorē. 38
 Cap. 11^m. Et est digressio declarans opinionem latinorum & errorē eorūdem. 38
 Cap. 12^m. Et est digressio declarans veram suam de oībus inductis dubijs Peripateticorum. 38
 Cap. 13^m. Et est digressio declarans solutionem duarū questionum difficultium relictarum ex predictis. 39

Cap. 14^m. Et est digressio declarans propter quid intellect⁹ est separatus & immixtus. cbar. 39
 Cap. 15^m. Quo pbatur qd intellect⁹ nō est mixtus: eo quod potest per hoc qd sua passibilitas nō est similis passibilitate sensus. 39
 Cap. 16^m. Quid vnus intellectus est qui distinguit inter sensibilib⁹ & intelligibile. 40
 Cap. 17^m. Qualiter intellectus est subiectum receptionis & non transmutationis: & qualiter intelligit se. 40
 Cap. 18^m. De nā itell⁹ agētis & qualiter aia est cōposita. 41
 Cap. 19^m. De comparatione intellectus possibilis & agentis & specialiatim. 41
Tractatus Tertius de actionibus intellectus possibilis: continet infrascripta capitula.
 Cap. 1^m. De intellectu indivisibilis diversimode dicto. 41
 Cap. 2^m. Et quis intellect⁹ est semper verus: & quis aliquando verus aliquando falsus: & qd act⁹ sensus & intellect⁹ sunt actus perfecti & motus simplices. 42
 Cap. 3^m. Quid est idem intellectus componens & dividens intelligibilia sicut est idem sensus cōmunit. 42
 Cap. 4^m. Quid eadem est analogia phantasmatum ad intellectum que est sensibilib⁹ ad sensuū. 42
 Cap. 5^m. De intellectu mathematicorum & diuino. 43
 Cap. 6^m. Qualiter intelligitur diuina que sunt separata in quo est digressio declarans hoc qd dixit Alexander & improbationem eiusdem erroris. 43
 Cap. 7^m. Et est digressio declarans opinionem Themistij & Theophrasti in Platone questionis inducte. 43
 Cap. 8^m. Et est digressio declarans solutionem quōntis Averrois & Alpharabij in quo errauerunt. 43
 Cap. 9^m. Et est digressio qualiter Avicēna & Algazel solvūt inductā quōntem: & questio dubitatiois est in dictis eorū. 44
 Cap. 10^m. Et est digressio declarans quōntem modernorum solutionem. 44
 Cap. 11^m. Et est digressio declarans veram cām & modū cōtinctionis intellectus agentis nobiscum. 44
 Cap. 12^m. Quomodo aia est oīa quodamō que sunt. 45
 Cap. 13^m. Et est digressio declarans qd anima nō movetur corpore: & qd non fuit ante corpus. 45
 Cap. 14^m. Et est digressio declarans errorē eorū qd dicunt de oīb⁹ aiab⁹ tñ vnā remanere post mortem. 45
Tractatus Quartus de anima in quo agitur de motibus viribus: continet infrascripta capitula.
 Cap. 1^m. Que pars anime sit motiva. 45
 Cap. 2^m. Quid negatiuum fm se & sensuū fm se non sunt motiva fm locum. 46
 Cap. 3^m. Quid nec intellectus nec operatiuus fm se sunt causa mot⁹ fm locū: sed duo horū vel tria simul. 46
 Cap. 4^m. De differentiis intellect⁹ practici & specialiatim. 46
 Cap. 5^m. Qualiter vnū specie sunt motiva & plura fm subiectum. 47
 Cap. 6^m. Quid intellect⁹ semper est rect⁹: ille. s. qui est movens: phantasia autem & appetitus recta & non recta. 47
 Cap. 7^m. Quid omnia motiva sunt vnū specie & diversa numero: & ad quē numer⁹ & ad quam speciem. 47
 Cap. 8^m. Qualiter est motus successivus fm qd fit a motore immobile fm locum. 47
 Cap. 9^m. Quid est movens in animalibus perfectis: & quādo vnū movet aliud & e converso. 47
 Cap. 10^m. Et est digressio declarans suas diversitates fm Platonicos & Theologos. 48
Tractatus Quintus est de comparatione potentiarū anime ad animata: & continet hec capitula.
 Cap. 1^m. Quid omne animatum habet vegetabile: sed non necessario habet sensum. 48
 Cap. 2^m. Quid sensus qui sunt per media extrinseca nō nutriunt: & qualiter sunt per media extrinseca. 49
 Cap. 3^m. Qualiter sit animalis corpus vtrum simplex aut cōpositum. 49
 Cap. 4^m. Et est digressio declarans qd sensibile & vegetativum & rationale in homine sunt vna anima. 49

Tabula De intellectu et intelligibili.

Tabula de intellectu et intelligibili incipit: et libros continet duos.

Liber Primus de intellectu et intelligibili: cuius Tractatus Primus est de natura intellectus: continet infra scripta capitula.

Capitulum primum. De quo est intentio et quod dicendorum ordo. char. 50
Cap. 2. In quo demonstrat quod cognitio non est aliud a causa: est ex alio quodammodo cognitio. 50
Cap. 3. Qualiter vegetabile et intelligibile in perfectum fluunt ab intellectu primo et per se. 50

Cap. 4. Quod ab intelligentia natura cognitiva sit causata sit cur dicit Plato. 50
Cap. 5. Unde provenit generum anime diversitas et vegetabile. et sensibile et intellectuum. 51
Cap. 6. Utrum intellectu altas anime sit materia vel extrinseca a causa prima. 51
Cap. 7. Utrum natura intellectualis sit universalis vel particularis secundum actum: quia non est dubium quin sit universalis secundum aptitudinem cum sit forma. 51
Cap. 8. In quo summam colligitur natura intellectualis anime. 51

Tractatus Secundus de se intelligibili continet infra scripta capitula.

Cap. 1. De nihil intelligitur nisi universale. 52
Cap. 2. Utrum universale sit in solo intellectu: an etiam in re extra. 52
Cap. 3. De solutione dubiorum que oriuntur ex predestinationis. 52
Cap. 4. De falsitate opinionis dicentis omnem formam esse ubique et semper. 52
Cap. 5. De confutatione erroris Platonis circa determinata. 52

Tractatus Tertius de comparatione intellectus ad intelligibile: continet hec capitula.

Cap. 1. Qualiter intelligibile est in intellectu. 53
Cap. 2. De diversitate intelligibilium in genere. 53
Cap. 3. De diversitate intellectuum: tam secundum se quam secundum intelligibilia que etiam secundum facultatem intelligentiam accepta. 53

Liber Secundus qui est de perfectione naturali intellectus: continet hec capitula.

Cap. 1. Unde hec forma quod sit in anima intellectuali. 53
Cap. 2. Quare forme fiunt ab intelligentia secundum quod ipsa forma mundi est: et ex hoc habet quod fiunt in anima. 53
Cap. 3. Qualiter intellectus agens in anima est sicut lux et hec ars: ideo est perfectus agens perfectiones. 53
Cap. 4. Qualiter intellectus possibilis sit potentia et ut tabula rasa et ut locus et ut species intelligibilium. 54
Cap. 5. De intellectu formali et qualiter per ipsum perfectatur intellectus possibilis. 54
Cap. 6. De intellectu in effectu et qualiter possibilis in effectu perfectitur. 54
Cap. 7. De intellectu principiorum instrumentorum per que intellectus possibilis efficitur in effectu. 54
Cap. 8. De intellectu adepti qualiter in eo anima perfectitur et invenit seipsum. 55
Cap. 9. De intellectu assimilatio et qualiter anima perfectitur in illo. 55
Cap. 10. De sanctitate intellectus et de creatioe quadruplici. 55
Cap. 11. De modo per quem anima humana per intellectum applicabilis est lumini intelligentiarum. 55
Cap. 12. De reductione anime in esse divinum secundum ultimum statum perfectionis eius. 55

Explicit Tabula Libri de intellectu et intelligibili.

Tabula Metaphysice

Incipit Tabula Libri de Metaphysice: cuius libros continet 13

Primus liber de Metaphysice huius continet infra scripta capitula. Tractatus primus est de stabilitate huius scie et nobilitate.

Capitulum primum. Et est digressio declarans quod tres sunt scientie theoretice: et ista inter tres est principalis et stabilis alias scientias. char. 56
Cap. 2. Et est digressio declarans quod sit huius scie proprium subiectum: et est in eo de tribus opinionibus disputationis philosophorum que sunt de subiecto. 56

Cap. 3. Et est digressio declarans quia unitate: et qualiter hec scientia sit una. 56
Cap. 4. De primo principio generatio scie ex parte nostra quod est naturale sciendi desiderium. 57

Cap. 5. In quo disputat quid sit naturale sciendi desiderium a quo scire: et ubi provenit tota diversitas studiorum. 57

Cap. 6. De principijs secundum que iustitiam scientia in scientiis que sunt sensus memoria et ratio. 57

Cap. 7. De formaliter scientiam generantibus que sunt experimentum et universale. 57

Cap. 8. Et est disputatio de solone dubitationis predicte. 58

Cap. 9. De comparatione artis et scientie et experientie secundum convenientiam et differentiam. 58

Cap. 10. De omnia et convenientia artis ad artem in admiratione qua imitat sapientiam: et ab alijs distinguente. 58

Cap. 11. De convenientia artis cum sapientia et scia et differentia artium in maiori et minori similitudine. 59

Tractatus Secundus in quo agitur de proprietatibus sapientie istius secundum se continet infra scripta capitula.

Cap. 1. Qualiter dicitur sapientia: et per consequens probatur rationes sapientie et sapientie. 59

Cap. 2. Et est per solone dubitationis digressio declarans quod videntur esse contra inducta de diffinitione sapientie. 59

Cap. 3. Qualiter hec sapientia sit antiquior: et prima et ordinans: suadens omnes alias. 59

Cap. 4. Qualiter prima philosophia est maxime doctrinalis et maxime desiderata. 60

Cap. 5. Qualiter ista scia per hoc quod est de eo quod vere bonum est principalis est et princeps scientiarum. 60

Cap. 6. In quo ostenditur quod ista scientia non est activa sed contemplativa. 60

Cap. 7. Quod hec sola sapientia sit libera omnino: et quot modis dicitur scientia liberalis. 60

Cap. 8. Quia scia est divina: et divine possessionis et non humana neque humane possessionis. 60

Cap. 9. Quia ista sapientia sola dupliciter est honorabilissima. 61

Cap. 10. De ordine doctrine sapientie huius: et qualiter per contrarium inchoat omnem admirationem. 61

Cap. 11. Et est digressio declarans quatuor de quibus est hec sapientia: et in quo convenit cum topica: et sophisticis: et in quo differt ab ipsis. 61

Tractatus Tertius qui est de causis et principijs secundum antiquorum Epicureorum opinionem.

Cap. 1. De acceptione specierum et causarum. 61

Cap. 2. De opinione et rationibus dicentium unum solum esse principium: quod est materia in cuius sumpta non determinata ad hanc vel illam: nec ad unam rem vel plures. 62

Cap. 3. De opinione Taleis philosophi qui aquam eius dicit esse principium: et de rationibus eius. 62

Cap. 4. De opinione antiquissima que aqua et terram dixerunt esse omnium principium sitgem eam vocantes. 62

Cap. 5. De opinione Anaximandri et Diogenis acrem dicentium unum solum esse principium. 62

Cap. 6. De opinione Hypasii et Heracliti ignem dicentium esse unum solum entium principium. 63

Cap. 7. De opinione Empedocle de principijs multorum entium. 63

Cap. 8. De opinione Anaxagore de principio materiali. 63

Cap. 9. De ratione per quam coacti sunt ponere aliquod causam moventem cum materiali. 63

Cap. 10. De Anaxagore et Hermontis opinione: quam predicti dixerunt esse principium efficiente. 64

Cap. 11. De opinione Hesiodi et Parmenidis dicentium amorem deorum et malum esse movens principium. 64

Cap. 12. De opinionibus et rationibus Empedocle qui dicit contraria

traria esse momenta principia. char. 64
 Cap. 13^m. Quasi Anaxa. vti icellu vt principio mouere. 64
 Cap. 14^m. De dictis Empedo. circa diuisionem principio-
 rum momentum & materialium. 64
 Cap. 15^m. De positioe Leucippi & Democriti & Anaxagorae
 ponebant inane & atomos. 65

Tractatus Quartus de opinionibus stoicorum de principijs.

Cap. 1^m. De Pythagoricis quare dicebant numeros ma-
 thematicos esse principia 65
 Cap. 2^m. Et est digressio declarans qualiter principia nume-
 rorum sunt stoicos sunt principia cunctorum. 65
 Cap. 3^m. Qualiter Pythagoras numeros entibus adapta-
 uit: & que elementa esse dicebat & per quam rationem. 66
 Cap. 4^m. De esse coelementationum quas principia po-
 nuerunt quidam Pythagorici. 66
 Cap. 5^m. De his in quo Alcinoon & Prothomates conuenit cum
 Pythagora in positione principiorum. 66
 Cap. 6^m. De tribus opinionibus in numeris quae omnes in hoc conueniunt quod
 vni dicunt esse quod est & sunt Parmenidis & Anaxagorae. 66
 Cap. 7^m. Et est digressio declarans rationem Zenopantis quae omnia
 dicit esse vnum deum. 67
 Cap. 8^m. Et est digressio declarans improbationes & solu-
 tiones rationum ipsius Zenopantis. 67
 Cap. 9^m. Et est digressio declarans opiniones & rationes &
 solutiones rationum Anaxagorae. 68
 Cap. 10^m. Et est digressio declarans positionem Parmenidis
 & rationes eius in quo peccauit. 68
 Cap. 11^m. Quid in summa colligitur ex omnibus opinionibus &
 opinionibus inductis tam epicureorum quam stoicorum: & hoc est quod
 non ponit alia praeter predictas causas. 68
 Cap. 12^m. De causa opinionis: & modo quo colligitur ea ex
 Heraclito & Socrate praecipue: & qualiter posuit ideas: & quod ideas esse
 dixit: & qualiter vna & qualiter plures dixit esse ideas. 68
 Cap. 13^m. Qualiter Plato posuit mathematica & principia
 materiae & formae: in quo conueniebat cum Pythagoricis
 & in quo differabat cum eis. 69
 Cap. 14^m. Quod non est addere quintam causam praememoratis quatuor
 causis ex omnibus dictis intentionibus praecipue. 69

Tractatus Quintus de iudicio opinionis inductarum de principijs.

Cap. 1^m. De iudicio epicureorum quod ponebat corporum materiam
 esse eorum vni corpus dicentes eam esse. 70
 Cap. 2^m. De iudicio Empedo. plura materia ponentis: & de
 iudicio eius quod dicit de momentis principio. 70
 Cap. 3^m. De iudicio ad positionem Anaxagorae. 70
 Cap. 4^m. De iudicio ad positionem Pythagoricorum de nu-
 meris quos ponebant esse principia. 70
 Cap. 5^m. De iudicio contra Platonem qui posuit ideas: & in
 his iudicio ex hoc quod separate ideas non possunt esse substantiae re-
 rum sensibilium formales: per quas sensibilia numerantur &
 ponuntur in numerum sicut numerat res per suam formam. 71
 Cap. 6^m. Et est secunda iudicio contra Platonem ex hoc quod ideas
 ponuntur non esse praeter proprium rei intellectus: per quem
 de re syllogizatur. 71
 Cap. 7^m. Et est tertia iudicio contra Platonem accepta simul ex veri-
 tate rei & ratione opinionis ponentium ideas. 71
 Cap. 8^m. Et est iudicio sumpta ex hoc quod sunt inutiles ideas
 ad motum & sciam & est ratio sensibilis. 71
 Cap. 9^m. De iudicio contra Platonem sumpta penes ideas
 secundum quod dicunt esse exemplaria opificis. 72
 Cap. 10^m. De iudicio contra positionem Platonis quod nume-
 raria idearum est principium. 72
 Cap. 11^m. De contradictione contra Platonem. de reductio-
 ne substantiarum ad principium numerorum. 72
 Cap. 12^m. De contradictione contra Platonem secundum quod ideas
 dicuntur esse cause generationis. 73
 Cap. 13^m. De iudicio contra Platonem in hoc quod formas easdem
 secundum esse separatas & distinctas dicit esse in omnibus & in pluribus. 73
 Cap. 14^m. De contradictione contra Platonem in hoc quod di-
 cit ideas principium scientie. 73
 Cap. 15^m. Et est digressio declarans positionem Platonis: vt

mellius intelligatur contra dictio contra ipsam. char. 73
 Cap. 16^m. Quod non sunt inuente ab antiquis nisi quatuor cau-
 se contra superius dictas. 74

Liber Secundus in quo agit de scientia veritatis: & quomodo
 consideratio de veritate vno modo est facilis alio modo
 difficilis: continet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. De comparatione intellectus: quomodo se habet ad
 res cognoscendas. 74
 Cap. 2^m. De causa difficultatis & facilitatis in theoria veritatis. 74
 Cap. 3^m. Quod grates omnibus referre debent: qui in tanta dif-
 ficultate ad veritatem conati sunt. 74
 Cap. 4^m. Quae sit scientia veritatis & quomodo a verissimo causatur
 omnis veritas. 75
 Cap. 5^m. In quo inducendo probatur quod ad rectam theoriam
 cause non procedunt in infinitum. 75
 Cap. 6^m. Qualiter demonstratur probatur quod cause efficientes secundum
 se non vadunt in infinitum: & hoc per syllogismum. 75
 Cap. 7^m. Qualiter demonstratur quod cause materiae stant in deorsum. 75
 Cap. 8^m. Quod causa finalis non potest abire in infinitum. 76
 Cap. 9^m. Quod cause formales non vadunt in infinitum. 76
 Cap. 10^m. Quod cause non sunt infinite secundum se in calitate. 76
 Cap. 11^m. Qualiter consuetudinis habitus impediunt
 est theoriam veritatis. 76
 Cap. 12^m. De impedimento mali ad veritatis theoriam. 76
 Cap. 13^m. De remedijs impedimenta inducta. 76

Liber Tertius qui est de questionibus & principio querendis:
 cuius Tractatus primus est de intentione libri: & nume-
 ro conclusionum.

Cap. 1^m. De ratione quaerente in hac scientia rationes proponunt simul. 77
 Cap. 2^m. De numero questionum in primis ponendarum &
 quae sint ipse questiones. 77
 Cap. 3^m. Et est digressio declarans numerum & ordinem que-
 stionum inductarum. 77

Tractatus Secundus de disputatione questionum inductarum.

Cap. 1^m. De disputatione prime questionis & quarte. 78
 Cap. 2^m. De disputatione secunde & tertie questionis & quomodo
 nis. 7. que est affinis cum 3. 78
 Cap. 3^m. De disputatione. 5. & 7. questionum. 79
 Cap. 4^m. De disputatione. 13. questionis: & est digressio declarans
 qualiter eadem sunt principia essendi & cognoscendi: & qua-
 liter distinctio substantie data per componentia substantie
 particularia & data per vniuersalia formalia est vna eadem
 & non diuersa. 79
 Cap. 5^m. De hoc quod queritur in 14. questione & est in eo de ge-
 neribus & speciebus & differentiis. 79
 Cap. 6^m. De duabus conclusionibus ad intellectum prece-
 dentium introductis. 80
 Cap. 7^m. De disputatione questionum. 15. & 16. & 17. 80
 Cap. 8^m. De disputatione questionis. 18. principaliter inducte. 80
 Cap. 9^m. De disputatione questionis. 19. inducte. 80
 Cap. 10^m. De dissolutione questionum. 20. & 21. secundum Methodistas
 & secundum Empedo. & peripateticos. 80
 Cap. 11^m. De dissolutione questionis. 22. 81
 Cap. 12^m. De disputatione. 26. questionis. 82
 Cap. 13^m. De solutione vltime questionis prius inducte. 82
 Cap. 14^m. De questionibus. 24. & 25. 83
 Cap. 15^m. De solutione questionis. 23. prius propositae. 83

Tractatus Tertius qui est de iterata disputatione. 27. in-
 ductarum questionum: & est totus digressio declarans antehabita.

Cap. 1^m. De disputatione questionis prime & determina-
 tionem eiusdem. 83
 Cap. 2^m. Et est digressio declarans disputationem & deter-
 minationem questionis quarte. 83
 Cap. 3^m. Et est digressio declarans secundum questionem ex rationibus
 posterioribus peripateticorum. 84
 Cap. 4^m. Et est digressio declarans iteratam disputationem

et determinationem qñtis tertie. char. 84
 Cap. 5^m. Et est digressio declarans septimum questionum aliter q̄ superius disputatum est. 84
 Cap. 6^m. Et est digressio declarans determinationē. S. 9. r. 10. questionum prius inductorum in antehabitis. char. 84
 Cap. 7^m. Et est digressio declarans disputationem et determinationem. r. r. questionum. 84
 Cap. 8^m. Et est digressio declarans. 13. loco questus. 85
 Cap. 9^m. Et est de intellectu. 14. qñtis prius p̄p̄oste. 85
 Cap. 10^m. Et est dig. dec. intellectu. 15. qñtis prius iducte. 85
 Cap. 11^m. Et est digressio declarans intellectu. 16. qñtis. 85
 Cap. 12^m. Et est digressio de intellectu. 17. qñtis iducte. 86
 Cap. 13^m. Et est digressio declarans intellectu. 18. qñtis. 86
 Cap. 14^m. Et est digressio declarans intellectu. 19. qñtis. 86
 Cap. 15^m. Et est digressio declarans intellectu questus. 20. 87
 Cap. 16^m. Et est digressio declarans intellectu. 21. qñtis. 87
 Cap. 17^m. Et est digressio declarans intellectu. 22. qñtis. 87
 Cap. 18^m. Et est digressio declarans intellectu. 23. qñtis. 87
 Cap. 19^m. Et est digressio declarans intellectu. 24. qñtis. 87
 Cap. 20^m. Et est digressio declarans intellectu qñtis. 25. 87
 Cap. 21^m. Et est digressio declarans intellectu qñtis. 26. 88
 Cap. 22. Et est dig. de intellectu qñtis determinationē. 88

Tractatus Quartus qui est de principiis huius sciētie que sūt passio subiecti et dignitas: cuius Tractatus primus est: de quo sit ut de subiecto et de quibus passionibus.

Cap. 1^m. De hoc scia ē vltis: et nulli sciaz p̄ticulari ē eadē. 88
 Cap. 2^m. In quo probat q̄ hoc scia est de ente fm q̄ ens: et soluntur obiecta que sunt contra hoc. 88
 Cap. 3^m. Quali scia q̄ p̄siderat ens in q̄tū ens ē scia vna. 88
 Cap. 4^m. In quo declarat q̄ hoc eadē scia est de his que i sunt enti fm q̄ ens: et cōuertunt cū ipso sicut est vñū. 89
 Cap. 5^m. Et est digressio declarans solonē rōnū sōp̄icaz inductarū ad hoc q̄ ens et vñū nō sunt vna et eadē nā. 89
 Cap. 6^m. In q̄ ex p̄dictis dēclarant p̄tes et ordo p̄me p̄ble. 89
 Cap. 7^m. In quo p̄bant ea q̄ dicta sūt in p̄cedēti capto. 89
 Cap. 8^m. Et est dig. de coelemtationē p̄loz ad p̄uationē et habitū: q̄re vñū in ḡie et extra genus habēt negationē. 90

Tractatus Secundus in quo agit de stabilitate principiorum demonstrationis.

Cap. 1^m. Quoniam et eiusdē scie est tractare de primis principijs demonstrationis: et de ente primo qd est substantia. 90
 Cap. 2^m. Quod principij firmissimū p̄guit dicte p̄ie p̄ble et que sunt principij firmissimi p̄p̄ietates et differentie. 91
 Cap. 3^m. Quod nō p̄uenit simul affirmare et negare: per p̄bationē sumptā ex hoc q̄ sermo aliquid significat. 91
 Cap. 4^m. Quod si dīctoria sunt simul vera sequit̄ nihil dici fm subitantiāle p̄dicationē fm oia fm accidens. 92
 Cap. 5^m. Quod ad dicere dīctoria esse simul vera de eodē fm idē sequit̄ oia esse vñū et idem fm idem. 92
 Cap. 6^m. In quo per p̄sequentia affirmationis et negationis et ecōtra p̄bat q̄ dīctoria nō sunt simul vera. 92
 Cap. 7^m. In q̄ p̄bat q̄ dīctoria nō sūt vñū p̄ mutationē et fugā de ip̄is: qd ē h̄i susceptionē cal acq̄escūt boies. 93

Tractatus Tertius qui est de opinionibus dictorum philosophorum dicentium simul vera esse contradictoria.

Cap. 1^m. De opione p̄thagore: et sequētis i eadē opione. 93
 Cap. 2^m. De medela barum corruptionum que prius inducte sunt a nobis. 93
 Cap. 3^m. De ortu erroris eoz qui ex sensibiliū motu dicebat simul esse dīctoria vera: et de medela erroris eozdē. 93
 Cap. 4^m. De errore eozum qui verum esse dixerunt: qd aparet fm sensum. 94
 Cap. 5^m. De medicina erroris eoz qui dīctoria simul esse et nō esse dicebant p̄pter motū sensibiliū. 94
 Cap. 6^m. De medela eoz q̄ dīctoria simul eē dicebat iō q̄ ponebat verū eē qd apparet sentiētī et estimati. 95
 Cap. 7^m. De renictione eoz q̄ ista rōne nō p̄uasi: sed ex cōtentione dicūt querētes victoriā in p̄tactu orationis. 95

Cap. 7^m. In quo vltius concluditur q̄ contraria in eodē simul esse non possunt. char. 95
 Cap. 9^m. Et est digressio declarans qualiter esse fm formam manet in re mutata fm materie quātitatē: et ideo res non simul est et non est: et est perfecta solutio dubitationis antequorum: qui dixerunt simul esse contradictoria. 96

Tractatus Quartus qui est ostēnsus q̄ contradictio est oppositio non habens medium fm se.

Cap. 1^m. In quo multis rōnibus p̄bat q̄ inter duo extrema p̄dictionis non est medium aliquod. 96
 Cap. 2^m. De egritudinibus vnde p̄tingūt iste opiones et hominibus p̄tra eas: et q̄ sunt ipse opiones et auctores eaz. 96
 Cap. 3^m. De improbatione opionū Anaxar. et Heracliti et sequētis fm eundē modū de p̄dictionis. 97
 Cap. 4^m. Et est digressio declarans vtrū veritas huius principij qd est dīctoria nō esse simul veras sit ab eterno. 97
 Cap. 5^m. Et est digressio declarans q̄ maior est oppositio contradictionis q̄ aliqua aliarum. 97

Tractatus Quintus qui totus est de nominum distinctione: cuius Tractatus primus est de distinctione nominū principiorum entis.

Cap. 1^m. De distinctione principij huius in itij. 97
 Cap. 2^m. De distinctione huius nominis qd est causa. 98
 Cap. 3^m. Et est digressio declarans numerū causarū et modorum aliter q̄ prius. 99
 Cap. 4^m. De modis elementi. 99
 Cap. 5^m. De modis nature. 100
 Cap. 6^m. De modis necessarij. 100
 Cap. 7^m. De modis vnius. 101
 Cap. 8^m. Et est dig. de qd dicitur vñū fm q̄ est p̄ n̄dērl. 102
 Cap. 9^m. De modis vnius indīuisibilis quantitate aut specie huius forma. 102
 Cap. 10^m. Et est digressio declarans esse numeri: et aliter vñū cōstituit numerū: et aliter duo est multitudinis principij: et aliter multitudo qdā est n̄dērl. et aliter nō ē n̄dērl. 102
 Cap. 11^m. De modis entis q̄ nec dīfiniri nec d̄scribi p̄t. 103

Tractatus Secundus qui est de substantia et sibi adiunctis continet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. Et est digressio declarans generaliter qd est substantia et que sunt diuisiones eius generales et prime. 103
 Cap. 2^m. Et est de. de. eē sube corp̄alis in eo q̄ est corp̄. 104
 Cap. 3^m. Et est digressio declarans vtrū mā prima que est substantia sepata esse posse a forma corporeitatis. 104
 Cap. 4^m. Et est dig. de. aliter forma cā sit: q̄re actu sit mā: et q̄ sit cā vnitatis mā: et qd foie p̄p̄tā attribuit māz. 104
 Cap. 5^m. De diuisione sube fm modos magis cōdes. 105
 Cap. 6^m. De modis eiusdē q̄ cānt ab vno i b̄ro sūpto. 105
 Cap. 7^m. De modis diuersi et differentis. 105
 Cap. 8^m. De modis simili et dissimili. 105
 Cap. 9^m. De modis oppositorū et maxime de p̄loz. 106
 Cap. 10^m. De modis diuersi et contrarij et eiusdem que sumunt penes modos entis et vnius. 106
 Cap. 11^m. De modis priorū et posteriorū. 106
 Cap. 12^m. Et est digressio declarans radicem et qua sumit diuersitas potentie. 106
 Cap. 13^m. De modis potentie et ipotentie: et possibilis et impossibilis. 106
 Cap. 14^m. De potestate agere et de potestate pati. 107
 Cap. 15^m. De modis impotentie: et quis modus principalis potentie. 107
 Cap. 16^m. Et est digressio declarans differentias potestatis fm posteriores peripatheticas. 107

Tractatus Tertius de generibus accidentium: continet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. De modis et nā quātū et quātūtatē. 107
 Cap. 2^m. Et est digressio declarans eē et nām quātūtatē. 108

Tabula

Cap. 3^m. Et est digressio de clā. an q̄litates s̄nt sube q̄dā. 109
 Cap. 4^m. Et est digressio declarans esse aliarum qualitatū que sunt habitus et dispositio. char. 109
 Cap. 5^m. Et est digressio declarans esse forme: et circa aliqd constantis figure. 109
 Cap. 6^m. De modis qualitatū. 109
 Cap. 7^m. Et est digressio declarans q̄le ens sit relatio. 110
 Cap. 8^m. De modis relatiuorum. 110

Tractat^{us} Quart^{us} de p̄sequētib^{us} ens h̄is infra scripta capla.

Cap. 1^m. De modis perfecti. III
 Cap. 2^m. Et est digressio declarās modos p̄fectōis et plus q̄ p̄fecti et ultra plus q̄ p̄fecti: et d̄ficiētis: et abundātis. III
 Cap. 3^m. De modis terminū. III
 Cap. 4^m. De modis eius q̄d est per se siue per sp̄m siue fm q̄d vel non quod. III

Tractatus Quintus de partibus entis: quarū esse est in bitudine et relone siue cōpartōe q̄dā p̄riet infra scripta capla.

Cap. 1^m. De dispositione siue positione et situ. III
 Cap. 2^m. De modis habit^{us} fm q̄ p̄tinet p̄tū actionis et habitus et sp̄m q̄litas que dicit dispositio vel habit^{us}. III
 Cap. 3^m. De modis passionis. III
 Cap. 4^m. De modis p̄nartionis que opponit habitū. III
 Cap. 5^m. De habere et modis eius. III

Tractat^{us} Sext^{us} qui est de p̄sequētib^{us} ens fm modos q̄d ens principiātū est ex principiis fm oē genus entis. 112

Cap. 1^m. De modis eius q̄d: ex aliquo. 112
 Cap. 2^m. De distinctione modorum partū. 113
 Cap. 3^m. De distinctione modorum totius. 113
 Cap. 4^m. De differentia totius et vniuersi quod minus p̄ p̄tē dicitur omne. 113
 Cap. 5^m. Et est digressio declarās quot modis d̄ vniuersale. 113
 Cap. 6^m. Et est digressio declarās originē et eām v̄lis. 113
 Cap. 7^m. Et est digressio declarans nām que est v̄lis et accidētia ḡnā ipsi^{us} p̄ que efficit in aia: et in reb^{us} et v̄nū et multū et cōe et p̄p̄tū per que oia p̄cludit ipsi^{us} d̄tia totū et v̄lis. 114
 Cap. 8^m. De eo q̄ dicit colobon q̄d q̄dē toti opponit. 114
 Cap. 9^m. De modis q̄d d̄terminat ḡnā m̄ltiplicitas. 114
 Cap. 10^m. Et est digressio declarans naturam generis: et distinctionem eius a materia et a differentia. 114
 Cap. 11^m. De his que sunt in potestate generis et sunt vere differentie ipsius. 115
 Cap. 12^m. De modis quibus dicit^{ur} diuersum genere. 115
 Cap. 13^m. Et est digressio declarās super^{ius} iductos modos multiplicitis ḡnā: et fm que modū d̄tia sit q̄litas ḡnā. 115
 Cap. 14^m. De distinctione modorum falsi. 115
 Cap. 15^m. De modis eius quod est fm accidens. 116

Liber Septimus qui est de accidente: cuius Tractatus primus est de inquisitione propria prime p̄bie: et de modo diffinitionis quo v̄latur: continet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. Que sit inquisitio ipsius propria. 116
 Cap. 2^m. Q̄ tres sunt theorie essentialis. 117
 Cap. 3^m. Q̄ bec scia sit oia et honorabilissima: et v̄lis p̄. 117

Tractatus Secundus qui est de eo q̄ accidit per accidēs continet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. Q̄ de eo q̄ accidit per accidens non est aliquo modo speculatio practica vel theoria. 117
 Cap. 2^m. Q̄ accidens fm aliquem modum est non ens: et id non est perfecte scibile. 117
 Cap. 3^m. De principio et cā el^o q̄d sit fm accēs p̄ accēs. 117
 Cap. 4^m. Q̄ de eo q̄d est per accidens nō sit sc̄lētia. 118
 Cap. 5^m. Q̄ nō oia s̄nt ex n̄citate: q̄ q̄dā sunt p̄ accēs a n̄citate q̄dā fieri p̄ accēs: tūc sequit^{ur} oia ex n̄citate fieri. 118
 Cap. 6^m. Et est digressio declarans q̄ oia reducunt^{ur} in eām v̄viam et sp̄m accidens per accidens est in reb^{us}. 118

Metaphysice

Tractat^{us} Tertius q̄ de vero et falso: p̄riet infra scripta capla.

Cap. 1^m. In quo ostendit^{ur} q̄ verū et falsū sunt in aia primo: et sunt ens aie potius q̄ ens ratum extra aiam. char. 118
 Cap. 2^m. In quo ostendit^{ur} q̄ b̄mōi ens est relinquēdū: sicut et ens per accidens: eo q̄ nō est in aliquo genere entū nec aliter q̄ modo dictum est potest determinari. 119

Liber Septimus qui est de substantia. put ipsa est rel. q̄d dicitur et totū esse: cuius Tractatus primus est de principitate substantie: et continet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. Et est digressio declarās que est int̄tio: et que sunt ipsius sube acceptōes: et q̄lter accēs est sube modus. 119
 Cap. 2^m. Q̄ suba q̄ est p̄m^{us} sube p̄tē p̄tē est oium entū. 119
 Cap. 3^m. De modis q̄d suba est p̄tē: alijs accidētib^{us}. 119
 Cap. 4^m. Qualiter questio de quidditate sube sensibillis cōducit ad notitiā prime cause: et id ab oib^{us} querit^{ur} qualiter et diuersimode ponatur fm opinionones antiquorum. 120
 Cap. 5^m. A quibus modis multipliciter dicitur substantia: et quomodo magis dicitur substantia. 120
 Cap. 6^m. Qualiter p̄cedēdū ē ad q̄d dicitur inq̄sitionē. 121
 Cap. 7^m. Q̄ nec accidens per accidens nec accidens per se est de quidditate substantie. 121
 Cap. 8^m. Q̄ accidēs verā nō pōt habere diffinitionē. 121
 Cap. 9^m. Sc̄m que modū accidētia p̄tē h̄ere diffōnē. 121
 Cap. 10^m. De solone erroris q̄rūdā q̄ dicebat^{ur} accidētū nullā ēē diffōnē: et d̄ oia accidentalis ad sp̄z verā et d̄tiaz verā. 121
 Cap. 11^m. De determinatione erroris alioz: qui dicebat^{ur} accidētū per se esse diffinitionē verā sicut et substantie. 123
 Cap. 12^m. De distinctione diffinitionis et q̄d dicitur et de vero intellectu quidditatis et diffinitionis accidētis. 123

Tractatus Secundus de cōparatione quidditatis et diffinitionis ad aliquid cui attribuit^{ur} quidditas et diffinitio fm idem vel diuersam: p̄tinet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. De eo de quo est intentio: et sunt in eo solutiones sophatum Platōis. 123
 Cap. 2^m. De rōnibus q̄bus p̄bant^{ur} q̄d dicitur nō esse diuersum ab alijs quorum sunt quidditates. 124
 Cap. 3^m. De improbatōe positionis idearū: et per hoc sp̄m q̄ ponunt^{ur} esse sube subtoz et principia sc̄ie ipsoz. 124
 Cap. 4^m. De solutione sophicorum elēboz ad positionem istam inductorum. 124
 Cap. 5^m. De his que de p̄ncipiis eoz que fiunt p̄mittunt^{ur} ad ostendēdū ideas ad generationē nō p̄desse: ostendit^{ur} etiā in hoc caplo q̄ generatio est a convenienti. 124
 Cap. 6^m. Q̄ oē q̄d sit ex p̄ueniētū sit h̄z effictēs et fm m̄āz. 125
 Cap. 7^m. In quo ostēdit^{ur} q̄ nō sit nisi cōpositū. 125
 Cap. 8^m. In quo p̄bat^{ur} q̄ idee nihil p̄sunt ad gnōnē. 125
 Cap. 9^m. De verificatione huius propositionis cōueniens sit a convenienti in naturalibus. 126
 Cap. 10^m. Q̄ p̄positio que dicit^{ur} id q̄d sit a p̄ueniētū nō h̄et instantiā in his que fiunt ab arte et nā: neq̄ in his que fiunt ab arte v̄na simpliciter: neq̄ in his q̄ a duab^{us} s̄nt artib^{us}. 126
 Cap. 11^m. Q̄ syllogismi quid est sc̄ire facientes et generatio: nes ab eodem procedunt principio. 126
 Cap. 12^m. Q̄ tā in suba q̄ in alijs p̄dicamētis q̄d sit est cōpositū: s̄ in alijs accidētib^{us} nō sp̄ fit hoc q̄d sit a p̄ueniētū. 127

Tractatus Tertius de comparatione partium diffinitio nis ad partes diffinitionis: continet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. De duabus questionibus que sunt circa hoc et rōnibus questionum illarum. 127
 Cap. 2^m. De solutione secunde questionis. 127
 Cap. 3^m. De solone istarie que dat^{ur} circa solone iductā. 127
 Cap. 4^m. De manifestatōe et declaratiōe solonis iducte. 128
 Cap. 5^m. Q̄ diffinitio nō est nisi v̄niuersalis et nō particularis nisi per posterius et equiuoce. 128
 Cap. 6^m. De mō respōdēdū q̄dntib^{us} factis a principio. 128
 Cap. 7^m. De inquisitione distinctionis partium formalis et speciei a partibus materialibus et materie. 128

Cap. 8^m. De solutione inducte qñtis fm dicta scoloz^m Platonicoz^m & Platonicoz^m. char. 128
 Cap. 9^m. De vera solutione preinducte qñtis. 129
 Cap. 10^m. Qualiter differenter mathematica & physica concepta sunt cum materia. 129
 Cap. 11^m. In quo est recapitulatio dictoz^m: & continuatio dictoz^m ad dicenda. 129

Tractatus Quartus qui est quare diffinitio sit vnus & non multa continet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. De ipsius qñtis disputatione. 129
 Cap. 2^m. Qualiter ex natura definitionis primum perpenditur quare diffinitio est vnus & non multa. 129
 Cap. 3^m. Qualiter per diuisionem inuestiganda est vitia cum specie conuertibilis differentia. 130

Tractatus Quintus in quo ostenditur qd vnuerfale non est causa formalis substantie simpliciter: neq; aliqua pars ipsius continet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. De diffone sube & de diffinitione vnultis. 130
 Cap. 2^m. In quo ostēdit plurib⁹ rōnib⁹ qd impossibile sit quorūlibet subam esse de numero vnultis dictoz^m. 131
 Cap. 3^m. De solutione dubitationis exorte ex predictis ex q^o solutione arguit contra ponentes ideas. 131
 Cap. 4^m. Qd idee sensibillū sunt singularia de qb⁹ nec est diffinitio neq; demāfatio ex quo sequit qd nō vnultis sūt. 132
 Cap. 5^m. De causis erroris ponentiū ideas. 132
 Cap. 6^m. Qd ens & vnus & principium & causa & elementum non sunt substantie existentium. 132
 Cap. 7^m. In quo recte & in quo non recte dixerunt ponentes formas. 132
 Cap. 8^m. De intellectu qui dicitur & substantie vera determinatione per questionem quare siue ppter quid. 132
 Cap. 9^m. De probatione qd in omni composito aliquid est forma substantialis ppter componentia. 133
 Cap. 10^m. De natura formarum accidentalū: & qualiter distinguuntur a forma substantiali. 133

Libri Octauus qui est de substantia fm qd ipsa est forma & actus & materia: cuius Tractatus primus est de manifestatione qd materia est substantia: & qd forma est talis substantia: & continet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. Que sit libri intentio & quis modus in ipso. 133
 Cap. 2^m. De diuersitatib⁹ sube que est nā rel. 133
 Cap. 3^m. De substantijs que sunt vera rei nā: & qualiter probatur qd materia talis sit substantia. 134
 Cap. 4^m. De opinione Democriti de substantia que est forma & materia sensibillum. 134
 Cap. 5^m. Qd substantia que est actus eius: cuius est substantia proportionalis dō esse potētie & p̄dicat de mā. 134
 Cap. 6^m. Qualiter id qd est substantia rei significat per nomen: & est in eo digressio declarans qualiter omne nomen significat substantiam cum qualitate. 135
 Cap. 7^m. Et est conclusio ex his que dicta sunt que sit vera & perfecta cuiuslibet substantie sensibillis diffinitio. 135
 Cap. 8^m. De similitudine vel anagoga diffinitionis ad numerū pp eos qui dicebāt numeros subam eoz^m qd sūt. 135

Tractatus Secundus qui est de modis sequētib⁹ subas que est nā & act⁹ sensibillis sube p̄tinet infra scripta capla.

Cap. 1^m. De modis materialis p̄cipij quibus comparatur ad factum sensibile. 136
 Cap. 2^m. Quales & quot cause dicunt reddi ad quolibet que situm de substantia sensibili. 136
 Cap. 3^m. Quali idē subz ē diuersimode susceptibile 3^oz. 136
 Cap. 4^m. De declaratione dubitationis & solutionis quare diffinitio est vnus & non multa. 136
 Cap. 5^m. De errore antiquoz^m male soluentium inductaz^m questionem & de causa erroris. 137
 Cap. 6^m. Et est digressio ponēs rōnē eoz^m qd māz & formā dī-

ctē esse vnā eētā: & id diffōnē esse vnū & nō multa. 137

Libri Nonus qui est de potētia & actū: cui⁹ Tractat⁹ prim⁹ est de multiplicitate potētie & act⁹: p̄tinet infra scripta capla.

Cap. 1^m. que libri intentio & que cā introductionis. 137
 Cap. 2^m. De multiplicitate potētie: & de reductione multiplicatis ad vnus primum. char. 138
 Cap. 3^m. De diffōne p̄uatiōis que po⁹ acrine opponit. 138
 Cap. 4^m. De diffōne potētiarū rōnabiliū & irrōnabiliū. 138

Tractatus Secundus qui est de dictione eoz^m qd negāt potētiā p̄cedere actū: p̄tinet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. In quo est erroris illius explanatio & persuasio per quā in errore sunt inducti: & hec est digressio. 138
 Cap. 2^m. De inconuenientibus que sequuntur ex illa positione megaricoz^m. 138

Tractatus Tertius qui est de conditionibus potētie et actus continet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. De conditionibus potētiarum precedentium vel sequentium suos actus. 139
 Cap. 2^m. De modis & dispositionib⁹ que p̄ueniūt actū. 139
 Cap. 3^m. De modis qb⁹ aliquid dī eēt in aliquid sicut in po⁹. 139

Tractatus Quartus noni libri: in quo cōparat⁹ act⁹ potētie fm rōnē p̄ioris: p̄tinet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. In quo p̄bat⁹ actus p̄ior esse potētia suba & rōne & aliquādo esse p̄ior: ipse fm aliquem modum. 140
 Cap. 2^m. In quo p̄bat⁹ ad huc actus esse p̄ior potētia tempore & substantia. 140
 Cap. 3^m. In quo p̄bat⁹ act⁹ p̄cedē po⁹ p̄ resōlōne ad actio nē sempiternoz^m: & ē i ipō correlariū p̄ ponēs ideas. 140
 Cap. 4^m. In quo declarat⁹ qd act⁹ in bonis nobilior est potētia: sed in malis est posterior: & correlariū est qd in perpetuis non est malum. 141
 Cap. 5^m. In quo probatur qd in mathematicis actus nobilior est qd potētia. 141
 Cap. 6^m. In quo per naturam vere scitoz^m probat⁹ actus esse nobilior potētia & ante ipsam. 141

Libri Decimus qui est de vno & multo & differentijs eoz^m: cuius Tractatus primus est de modis multiplicatis vnus: & qualiter sit metrum vnus cuiuslibet: & qualiter se habeat ad ens: continet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. De q̄tuor modis vnus: & q̄liter isti reducunt ad vnū: & q̄liter reducunt ad duos: in quo primo est digressio declarās tres rōnes q̄re hic agēdū est de vno & multo. 141
 Cap. 2^m. In quo probatur qd non est vnus eoz^m de omnib⁹ vnus vnus: sed ad vnus primū aliquid est multiplicitas eius relata: & illud dicit⁹ primo & p̄ncipaliter vnū. 142
 Cap. 3^m. Qd vnū qd ē metrum & p̄n^m in quolibet ḡne est qdā idiusibile ad modū vnū qd est metrum & p̄n^m in numeris. 142
 Cap. 4^m. In quo p̄batur fm quem modum sit vnus: qd est metrum in quolibet genere. 142
 Cap. 5^m. In quo p̄batur qd vnū qd est metrum in quolibet genere est cognatū: illi generi: & est in eo digressio tres erudens errores qui ex hoc oriuntur. 142
 Cap. 6^m. In quo per rationem p̄disbagore ostēditur qd sit primum mensurans in entibus. 143
 Cap. 7^m. In quo determinat⁹ que sit vna nā in quolibet ḡne prima: vtrū separata vel p̄iuncta: & si p̄iuncta q̄ sit illa. 143

Tractatus Secundus qui est de oppositione vnus & multi: & eiusdem & diuersi: & equalis & inequalis: & similis & dissimilis: continet infra scripta capitula:

Cap. 1^m. De oppositione vnus & multi: & est in eo digressio declarans quatuor genera oppositoz^m. 143
 Cap. 2^m. De oppositione eiusdem & diuersi: & similis & dissimilis: & est in eo digressio declarans quatuor genera oppositoz^m. 143

illis: & equalis in equalis. char. 144
 Cap. 3^m. De differentia & diuersitate & contrarietate. 144
 Cap. 4^m. Quod ratio vnum vni est contrarium secundum oppositionem vere contrarietatis. 144
 Cap. 5^m. De oppositione privationis & habitus: & qualiter contraria sunt privatiue opposita. 144
 Cap. 6^m. De medietate & immediate oppositis: & qualiter vnum vni vel duobus vel pluribus opponitur. 144
 Cap. 7^m. De solutione dubitationis que est de oppositione vnius & multi. 145
 Cap. 8^m. In quo probatur quod media eiusdem generis sunt cum extremis: & quod componuntur ex ipsis. 145
 Cap. 9^m. De oppositione differentiarum primarum que sunt in eodem genere. 146
 Cap. 10^m. De solutione duarum questionum quare mas & femina non differunt specie: & quare non omnis contrarietas facit differentiam secundum speciem. 146
 Cap. 11^m. Quod corruptibile & incorruptibile dicitur secundum genus. 146

Tractatus undecimus cuius Tractatus primus est de substantia in communi: & divisionibus eius: & continet infrascripta capitula.

Cap. 1^m. De intentione libri: & quare theoria ista est tota de substantia. 147
 Cap. 2^m. De divisione substantie in vniuersale & particulare: & que sit magis substantia & principium: & de conceptione que est in illis. 147
 Cap. 3^m. De trimembri divisione substantie in corruptibile mobilem & incorruptibile mobilem: & in eam que est separata: & est in eo digressio declarans quod differenter videntur causas physicas & primas philosophorum. 147
 Cap. 4^m. De divisione substantie separate: & de his que continentur substantie sensibilibus. 147
 Cap. 5^m. Quod secundum ea que dicta sunt solvuntur dubitationes antiquorum. 148
 Cap. 6^m. De principijs substantie sensibilis mobilis & corruptibilis: & quod non sit nisi compositus & non materia neque forma secundum se. 148
 Cap. 7^m. De differentia trium substantiarum que sunt forma & materia & compositum. 148
 Cap. 8^m. Et est digressio declarans qualiter secundum diuersa dicta philosophorum diuersorum vniuersum sit ab vniuerso. 148
 Cap. 9^m. An aliqua forma potest esse extra compositum: cuius ipsa est forma: & ostendit quod nulla nisi intellectus. 148
 Cap. 10^m. Vtrum eadem sint principia & elementa diuersorum numero vel genere vel specie an diuersa. 149
 Cap. 11^m. Quod sensibilibus substantiarum principia que dicuntur cause & elementa sunt secundum analogiam eadem: & secundum appropriatum modum diuersorum sunt diuersa. 150
 Cap. 12^m. De tertio modo qualiter sunt omnium eadem principia secundum analogiam: & hoc modo quo substantia est principium accidentium: & principia substantie sunt principia aliorum. 150
 Cap. 13^m. Quod quarto modo sunt secundum analogiam eadem principia omnium: que sunt anima & corpus & intellectus & desiderium. 150
 Cap. 14^m. Quod secundum analogiam sunt eadem principia omnium siue extra siue intus: & siue communicantia cum materia siue non communicantia. 151
 Cap. 15^m. Qualiter principia referuntur ad principia vniuersaliter & particulariter: & qualiter sunt prima & qualiter non. 151

Tractatus Secundus qui est de substantia insensibili & in mobili continet infrascripta capitula.

Cap. 1^m. In quo ostenditur istius tractatus introductio et ordo: & quod necesse est aliquam substantiam insensibilem et immobilem esse. 151
 Cap. 2^m. Quod hec substantia est actus purus: nihil habens admixtum de potentia. 151
 Cap. 3^m. Qualiter prima substantia est immaterialis & vbi: & sola semper: & est id quod necesse est esse secundum substantiam.

tam & secundum potentiam. char. 152
 Cap. 4^m. In quo destruitur error eorum qui dixerunt potentia precedere actum in prima substantia. 152
 Cap. 5^m. In quo probatur per modum generantium & corruptentium quod vnum est primum mouens semper: & actu existens nihil habens de potentia. 152
 Cap. 6^m. Qualiter primus motor immobilis mouet sicut desideratum & amatum. 152
 Cap. 7^m. Et est digressio declarans qualiter prima substantia est simplex & super omne nomen. 153
 Cap. 8^m. Et est digressio declarans quatuor que prime substantie conueniunt quod vbi non est in genere: quod non habet vniuersale & particulare: & quod multiplex est in resolutione: & quod distinctior est ab alijs quanto perfectior alijs. 153
 Cap. 9^m. Qualiter mouet vt bonum & per id quod mouet ad aliquid quod est motum mouet omnia alia. 153
 Cap. 10^m. Et est digressio declarans opiniones peripateticorum de animabus celorum. 154
 Cap. 11^m. Quod primo motori & alijs motoribus celorum motus sui sunt delectabilissimi. 154
 Cap. 12^m. Qualls vita inest substantijs separatis & cellis: & quod anime eorum dicuntur equiuoce ad animas animalium inferiorum. 154
 Cap. 13^m. Et est digressio declarans qualiter intellectus separati dicuntur vniuersi compositibus. 155
 Cap. 14^m. De exclusionem erroris peripateticorum & pseudoplatonis. 155
 Cap. 15^m. Quod prima substantia nec est corpus nec virtus in corpore: & est digressio declarans errorem Aulicebroni de materialitate intellectus. 155
 Cap. 16^m. Et est digressio declarans solutionem Joannis grammaticel. 155
 Cap. 17^m. Qua arte inuenienda est pluralitas motorum separatorum. 156
 Cap. 18^m. Quod necesse est planetarum motus a diuersis esse motoribus: quorum quilibet est substantia quedam separata immobilis motu quem mouet. 156
 Cap. 19^m. Et est digressio declarans qualis sit natura substantiarum separatarum inferiorum que sunt post primam substantiam. 156
 Cap. 20^m. Et est digressio declarans exitum intelligentiarum in esse a causa prima: & exitum celorum in esse ab intelligentia & a prima causa. 156
 Cap. 21^m. Et est digressio declarans modum per quem vna intelligentia est ab alia. 157
 Cap. 22^m. Qualiter ex motibus spherarum colligitur motorum numerus secundum Eudorium. 157
 Cap. 23^m. De numero spherarum secundum Callippum. 157
 Cap. 24^m. Et est digressio declarans opiniones modernorum de numero orbium & motorum celorum. 158
 Cap. 25^m. Et est digressio declarans numerum motorum ex proprijs prime philosophie & per rationem. 158
 Cap. 26^m. Et est digressio declarans dubitationes que oriuntur circa predicta. 158
 Cap. 27^m. In quo est probatio: quod numerus separatarum substantiarum non aliter potest accipi quam dictum est. 158
 Cap. 28^m. Qualiter celum sit vnum & multa & qualis sit multitudo substantiarum separatarum. 159
 Cap. 29^m. Quod secundum eos qui fabulose loquuntur de celestibus numerus motorum accipitur secundum numerum mobilium sicut secundum eos qui loquuntur de eis physice. 159
 Cap. 30^m. De modo intellectus substantiarum separatarum. 159
 Cap. 31^m. Et est digressio declarans nam intellectus substantiarum separatarum. 160
 Cap. 32^m. Et est digressio declarans modum qualiter intellectus diuini se habeant ad invicem. 160
 Cap. 33^m. Et est digressio declarans quis sit modus intelligenti substantiarum diuinarum. 160
 Cap. 34^m. Et est digressio declarans modum cognitionis diuinarum substantiarum ex parte cognit. 160
 Cap. 35^m. Et est digressio declarans vtrum intellectus substantiarum diuinarum dependet ad id quod intelligit: vel e conuerso: & quid sit illud quod omnes homines scire desiderant. 160
 Cap. 36^m. In quo determinat de primo motore secundum rationem siue nisi putat ipsum est omnis boni bonum: & omnia ad ipsum ordinant. 161

Tabula

Metaphysice

Cap. 37^m. De opinionibus et erroribus antiquorum qui aliter dicuntur quam predictum est. 161
 Cap. 38^m. Et est de inconuenientibus que sequitur ad predictos errores. 161
 Cap. 39^m. Et est digressio declarans qualiter est vnus dominatus summi boni in omnibus bonis. 162

Tractatus Tertius qui totus est digressio declarans substantiam incorruptibilem sensibilem mobilem continet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. De elementalibus principijs substantie celestis que sunt forma et materia. 162
 Cap. 2^m. Declarans qualiter motus celli est actus celli in quo perfecte saluatur esse eius secundum quod ipsius est celum: et quod ideo est continuus et semper permanens secundum naturam. 162
 Cap. 3^m. De solatione dubitatis que fit circa predicta. 163
 Cap. 4^m. De improbatione erroris Anticenne. 163
 Cap. 5^m. De improbatione erroris eorum qui dicunt celli motorem proximum esse animam imaginatiuam: et motorem primum esse intelligentiam: et de improbatione erroris eorum qui dicunt quod non mouetur nisi a natura. 163
 Cap. 6^m. De improbatione eorum qui dicebant celos et animas celorum et intelligentias constitui ex tribus modis contemplandi. 163
 Cap. 7^m. De duabus vijs quibus processerunt antiqui philosophi in cognitione principiorum substantie. 163

Libri Duodecimus qui totus est de principijs substantie sensibiles separatis: cuius

Tractatus Primus est de positionibus eorum qui mathematica ponunt esse principia: et continet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. De quo fit intentio: et de diuisione opinionum hec introducendarum. 164
 Cap. 2^m. Et est disputatio contra eos qui mathematica separata esse et subiecta habentia dicebant esse insensibilia. 164
 Cap. 3^m. Et est conclusio ex inductis: quale esse habeant mathematica: et quod non sint principia sensibilia substantiarum: et aliter orationes et demonstrationes sunt de ipsis. 165
 Cap. 4^m. Qualiter mathematice scientie considerant bonum et agathon quod est species et ordo et commensuratio: et determinatum esse. 165
 Cap. 5^m. De explanatione opinionis eorum qui ponebant ideas et in quo differabant a Socrate et Pythagoriceis. 166
 Cap. 6^m. Et est disputatio contra eos qui ponunt ideas esse eadem que postea sunt in libro primo philosophie habitus. 166
 Cap. 7^m. In quo ostenditur quod idee nec profunt ad scientias nec ad generationem. 166

Tractatus Secundus qui est de disputatione contra eos qui ponebant quod numeri sunt substantie separate et principia entium: continet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. Qualis fuit ista positio: et quot sunt numeri. 166
 Cap. 2^m. In quo illi qui dicunt unitatem esse principium com-

mentant cum istis. 167
 Cap. 3^m. Et est disputatio contra inducte questionis hoc membrum: quod si ponantur primi numeri unitates esse differentes. 167
 Cap. 4^m. Et est disputatio contra illam partem diuisionis que est unitates vnus et eiusdem numeri esse indifferentes ab invicem: sed esse differetes ab unitatibus alterius numeri. 167

Cap. 5^m. Contra eos qui dicebant quod numerus a numero differet partitione quadratis unitatum. 168

Cap. 6^m. Contra eos qui dicunt numerum specierum esse mathematicum. 168

Cap. 7^m. De contradictione Pythagoricorum qui mathematicos numeros ponebant non esse separatos et simul cum hoc contra Platones qui ponebat separatas ideas numerorum. 168

Cap. 8^m. Vtrum vnus sit prius speciebus numerorum secundum eos qui numerum separatum esse ponunt. 169

Cap. 9^m. De dubitationibus que sequuntur dicta eorum qui separatos numeros dicunt esse causas et continuorum mathematicorum et sensibillum. 169

Cap. 10^m. Unde et qua de causa inducti sunt antiqui in tot errores. 169

Cap. 11^m. De contradictione positionis idearum secundum quod ponuntur prime cause et prima elementa. 170

Libri Decimus tertius: cuius primus Tractatus est de principijs eorum ex quibus generatur substantia: et continet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. De his qui dixerunt vnus et equale et inequale esse principia: et equaliter entia diuersa procedere dixerunt. 170

Cap. 2^m. De comparatione opinionum inductarum et probatione earum. 170

Cap. 3^m. De improbatione eorum qui dixerunt ideas ex numeris componi: et cetera entia ex passionibus numerosis: et quomodo multa procedant ex vno. 171

Cap. 4^m. De collatione opinionum que sunt de numeris et improbatione earum. 172

Tractatus Secundus in quo inquiritur qualiter preinducta principia se habent ad bonum et optimum: continet infra scripta capitula.

Cap. 1^m. In quo ponitur opinio eorum qui bonum et optimum non dicebant esse principium: sed potius potentia equali regnare bonum et malum. 172

Cap. 2^m. Qualiter malum participatur ab entibus: et est regio et locus boni secundum opiniones aliquorum. 173

Cap. 3^m. Et est contradictio contra eos qui dicunt mathematica esse in loco et contra eos qui dicunt quod ea que sunt ex elementis prima sunt numeri discreti. 173

Cap. 4^m. Quod numeri nec sunt cause formales nec efficientes nec finales entium. 173

Explicit Tabula libri Metaphysice.

Incipit Liber Physicorum siue auditus phisici Alberti Magni Tractatus primus: de p[ri]ncipiis ante sciam Cap[itu]l[um] p[ri]m[um]. Et est digressio de clarans que sit intentio in hoc opere: et que pars essentialis philosophie sit sciencia naturalis: et cuius ordinis inter partes.

Intentio no[stra]

stra in scia naturali est satisficere pro n[ost]ra p[ro]f[ic]u[m] s[er]uic[i]o: ordi[n]is nostri nos rogati: bus ex plurib[us] ia p[re]ce d[omi]n[is] annis: vt tal[em] lib[er]u[m] de p[ri]ncipiis eius co[m]poneremus: in quo et sciam n[ost]ram p[er]fectam haberent: et ex quo li[b]ros Aristo. co[m]pet[er]et intelligere possent. Ad quod opus h[ic] no[n] suffi[cient]es nos repute[m]:

tam[en] p[re]cibus fratrum deesse no[n] valentes: opus q[uo]d multo t[em]p[or]e abnuimus t[em]p[or]e adde[m]us: et suscepimus deuicti p[er] cibis aliquor[um]. Ad laudem p[ro] dei omnipotentis qui s[er]u[us] est sapientie et nature sator: et institutor: et rector: et ad vtilitatem fratru[m]: et per consequens o[mn]ium in eo legentium et desiderantium ad ipsi[us] sciam natural[em]. Et erit aut[em] modus noster in hoc opere Aristo. ordin[em] et s[er]uic[i]u[m] sequi et dicere ad explanationem eius: et ad p[ro]bat[i]onem eius quecu[m]q[ue] necessaria e[ss]e videbuntur: ita tam[en] q[uo]d tertius eius nulla fiat m[er]ito. Et p[ro]ter hoc digressiones faciemus declarantes dubia subuenientia et supplentes quecu[m]q[ue] minus dicta in sententia p[ro]f[ic]u[m] obcurrerent quibusdam attulerunt. Distinguemus aut[em] totam hoc opus per titulos capitulor[um]: et vbi titulus ostendit simpliciter m[an]u[m] capituli: signat hoc cap[itu]l[um] e[ss]e de serie libror[um] Aristo. vbiq[ue] aut[em] p[ri]ncipiis aut[em] in titulo p[re]signat q[uo]d digressio sit: ibi adit[us] est ex nobis ad suppletionem vel probationem inductu[m]. Taliter aut[em] p[re]ced[en]do libros p[er]ficiemus eodem numero et no[m]ibus quibus fecit libros suos Aristo. Et addemus etiam alicubi partes libror[um] imperfectas: et alicubi libros intermissos vel omissos quos vel Aristo. no[n] fecit: et forte si fecit ad nos no[n] peruenierunt: hoc aut[em] vbi fiat sequens declarabit tractatus. Cum aut[em] tres sint partes e[ss]entiales p[ri]ncipiis realis que inq[ui]s p[ri]ncipiis non causatur in nobis ab opere nostro: sicut causatur sciencia moralis: s[ed] potius ipsa causatur ab ope nature in nobis que partes sunt n[ost]ras siue p[ri]ncipiis et metaphisica et mathematica: nostra intentio est o[mn]es dictas p[ar]tes facere latinis intelligibiles. Inter v[er]o p[ar]tes illas: p[ri]ma quide[m] s[er]uic[i]o ordinem rei est que est vniu[er]salis de ente s[er]uic[i]o q[uo]d ens q[uo]d non co[m]p[er]itur cum motu et materia sensibili s[er]uic[i]o se et s[er]uic[i]o sua p[ri]ncipiis: nec s[er]uic[i]o esse nec s[er]uic[i]o r[ati]o[n]em: et hec est p[ri]ncipiis p[ri]ma que dicitur metaphisica vel theologia. Sec[un]da aut[em] in eodem ordi[n]e rei est mathematica que quide[m] co[m]p[er]it[ur] cu[m] motu et materia sensibili s[er]uic[i]o esse: sed non s[er]uic[i]o r[ati]o[n]em. Tercia aut[em] est p[ri]ncipiis que tota s[er]uic[i]o esse et r[ati]o[n]em co[m]p[er]it[ur] cu[m] motu et materia sensibili. Si quis enim diffinitur velit substantia[m] in eo q[uo]d suba et esse eius co[n]siderare voluerimus nihil sensibile vel mobile[m] ingrediatur in e[ss]e et r[ati]o[n]em suam: q[uo]d si talia in esse sube et r[ati]o[n]em ingrediatur oporteret q[uo]d essent de esse et r[ati]o[n]em o[mn]is substantie: et hoc p[ro]p[ter] no[n] e[ss]e verum: cu[m] nihil hor[um] conueniat substantijs separatis. Simil[iter] si quis diffinitur circulu[m] mathematicu[m] vel lineam no[n] ponet in diffinitione eius lignum vel es vel alia[m] m[an]u[m] sensibilem in qua circulu[m] possibile est figurari: alioquin circulus e[ss]et equocus ligneus et creus q[uo]d no[n] est veru[m]. Nihil ergo cadit in r[ati]o[n]em mathematicor[um] de m[an]u sensibilib[us]: sed potius de m[an]u intelligibilib[us] que est qu[ar]itas imaginabilis: et ideo abstrahens ab o[mn]i materia sensibili diffinitur qu[ar]do dicitur Euclides q[uo]d circulus est figura plana vna linea co[n]t[ra]cta in cuius medio est punctu[m] q[uo]d vocat[ur] c[en]t[er]us a quo o[mn]es linee ad circ[um]ferentiam p[er]ducte s[un]t e[qu]e.

les. Figura entis que qu[ar]itas terminata est et materia circu[m] l[ic]i et subm[an]u abstrahit ab omni particulari circulo in m[an]u sensibili descripto: sed tam[en] e[ss]e circuli extra m[an]u[m] sensibile no[n] inuenitur. Si enim co[n]sideremus circulos qui in corporib[us] naturalibus sp[eci]e[m] describunt: sicut in celo et in elementis nulli[us] eor[um] e[ss]e inuenimus extra corpus sensibile. Simil[iter] aut[em] artificiales circuli sicut cupreus vel aureus no[n] habet esse extra m[an]u[m] sensibile. tam[en] si ratio circuli querat no[n] dabitur ex materia sensibili que sit celu[m] vel ignis vel aur[um]: sed potius ponet[ur] abstrahens ab o[mn]ibus his cu[m] dicitur. Circulus est figura plana vna linea co[n]t[ra]cta: p[ro]p[ter] q[uo]d q[uo]a ratio figure vna e[st] in celo et in terra et alijs sensibilib[us] co[m]positibus circulus e[st] vniu[er]s[us] r[ati]o[n]is in o[mn]ibus eis: omni aut[em] eod[em] modo est in o[mn]ib[us] mathe[m]aticis. hoc aut[em] vt patuit p[ri]us de ente et suba i eo q[uo]d ens et substantia no[n] erat verum: quoniam illa ante omne corp[us] sensibile inuenitur: et ideo esse eor[um] no[n] fundat in corpore sensibili etia[m] qu[ar]do sunt in ipsis: ita q[uo]d trahant vel aliquid ex elementis: sed potius e[ss]e co[n]uerso: corpus sensibile et e[ss]e p[ri]ncipiis q[uo]d bus in esse co[n]stituit[ur] trahit ab illis. S[ed] p[ri]ncipiis de quibus hic in t[er]minis sunt in toto co[n]cepta cu[m] materia per e[ss]e et diffinitio[n]em. Si quis enim diffinitur celum vel elementu[m] vel aliquid ex elementis: vt cor vel es vel os: nu[m]q[ue] potest diffinitur sine m[an]u que subijcit motu. Et enim natura celli corpus restituit q[uo]d circulariter mouetur. Simil[iter] elementu[m] est subm[an]u motu et mutatione: et sic diffinitur: et simil[iter] ea que ex elementis: p[ro]p[ter] q[uo]d omnia n[ost]ra diffinitio[n]es habet males: per materia[m] entis sensibilem et subiecta[m] diffinitur: q[uo]d essentialia n[ost]ra rei que in diffinitio[n]e ponenda sunt talia sunt q[uo]d motu et sensibilib[us] qualitatibus subijciatur. Si enim darentur per inuentiones co[n]suetudinem et differ[en]tiarum que abstracta in vniu[er]sali s[er]uic[i]o r[ati]o[n]em simplicem accipiatur manifestu[m] esset q[uo]d tunc essent logice: et ideo quo ad p[ri]ncipiis negociu[m] essent vane omnes quoniam ex talibus no[n] p[ro]stituitur esse rei. sed potius ex materia et forma sensibilib[us]. Et aut[em] in his tribus p[ar]tibus adhuc aduertere q[uo]d s[er]uic[i]o dicta ea que abstrahunt a motu et m[an]u s[er]uic[i]o esse et diffinitio[n]es: sunt intelligibilia n[ost]ra. Ea v[er]o que abstrahunt a motu et materia s[er]uic[i]o diffinitio[n]em et no[n] s[er]uic[i]o esse sunt intelligibilia et imaginabilia. Que aut[em] co[n]cepta sunt cu[m] materia per esse et diffinitio[n]em sunt simul intelligibilia et imaginabilia et sensibilia. Si enim accipiatur diffinitio sube s[er]uic[i]o substantia est: ipsa erit abstrahens ab omni magnitudine et sensibilib[us]: et ideo dabit[ur] diffinitio illa per quiditates simplices que simplicitate co[n]cepta sunt intellectus. Si v[er]o diffiniatur figure s[er]uic[i]o r[ati]o[n]em et circulo: non p[ot]est esse quiditas eor[um]: nisi in qu[ar]itate: quantitas aut[em] s[er]uic[i]o omnes partes sui imaginabilis est. Et ideo in eo q[uo]d quiditates talis sunt intelligibilia sunt: sed in eo q[uo]d quiditas est hor[um] quiditas: necessario imaginatio imprimatur. P[ri]ncipiis v[er]o quiditas in eo q[uo]d quiditas est in intellectu est: q[uo]a omnis rei r[ati]o[n]em per intelligibilia est. In eo aut[em] q[uo]d talia qu[ar]itate distincta sunt imaginabilia s[er]uic[i]o. In eo aut[em] q[uo]d sunt distincta formis actiuis et passiuis s[er]uic[i]o sensibilia: q[uo]a agere et pati no[n] conuenit nisi s[er]uic[i]o aliquam qualitatem sensus. Adhuc aut[em] cum p[ri]ma simplex quiditas p[ri]ncipiis det esse a quo s[er]uic[i]o esse bulus quantitatis in m[an]u r[ati]o[n]em per qu[ar]itatem: a quo vltimus etia[m] p[ro]stat e[ss]e bulus sensibilib[us] distincti per qu[ar]itatem et distincti per formas actiuis et passiuas erit p[ri]ncipiis absq[ue] dubio causa sec[un]da et tertij. v[er]o t[er]tia mathematica q[uo]d n[ost]ra causatur a metaphisicis et accipiatur p[ri]ncipiis ab ipsis: et q[uo]a ibi probata sunt: ideo no[n] peccat supponendo ea. Adhuc aut[em] cu[m] quiditas essentie absolute sit entis in vniu[er]sali no[n] contracti in partem aliquam. quiditas aut[em] essentie contracte ad materia[m] quantitatu[m] vel co[n]tra rias formas passiuas et actiuas habet[ur] m[an]u sit entis s[er]uic[i]o p[ar]tes accepti: sequit[ur] necessario q[uo]d metaphisica sit sciencia vniu[er]salis speculans ens inquam ens. Alie aut[em] due sunt sciencie particulares no[n] speculantes ens inquam ens: sed qu[ar]da[m] p[ar]tes entis. s[er]uic[i]o subiectu[m] qu[ar]itatu[m] vel subiectu[m] qu[ar]itatu[m] et motu. Cu[m] ergo ens vniu[er]sali diuidat[ur] in p[ri]ncipiis et de p[ri]ncipiis esse co[m]p[er]it[ur] p[ri]mo p[ro]p[ter] querere de p[ri]ncipiis. et mathematico et naturalis co[m]p[er]it[ur] hoc. q[uo]d no[n] haberet viam ad p[ro]batu[m] nisi per ens et differ[en]tias entis inquam ens: et hoc no[n] co[n]siderat nisi p[ri]mus p[ri]ncipiis: et ideo nullus sciencie particularis disputatio est ad destruend[um] p[ri]ncipiis. S[ed] p[ri]mi p[ri]ncipiis solus ex co[n]tate subiecti et logici ex medio sue argumentationis: quoniam ipse

metaph. co. 35. 34. et 8. meta. co. 15. et 6. meta. co. 20.

Nota d[omi]n[us] i triplici gen[er]e entis. diuisio mathematico r[ati]o[n]em et n[ost]rum.

Aide p[er] B4° metaph. i. co. p[ri]mi.

Din[us] ex co[n]tate s[er]uic[i]o: dial[og]o c[ir]ca co[n]tate.

Sexto p[ri]mo p[ri]ncipiis. i. co. 2.

Aide p[er] hoc co[n]tate 3^m se[ct]i metaph. et 2. 39. sep[ar]atim

Quid sit m[an]u intelligibil[is] habeo hic p[er] q[uo]d vi de et. Bii. 7.

Physicorum

te medij vltz
hnt ad pn^o sci
entiaz pncu
larium.

Idē phis. 5.
met. 4. c. pmi.

Scia nāl via
doctrinē hōc
dit mathema
ticas scias: s;
hui^o opp^m te
net btās Do
ctor sup^o hōc
rio s tri. q. q
qrit. vtrū spe
culatiua suffi
ciētē in hōc
tres diuisa
st. 3.

procedit ex cōmūibus que inueniuntur in multis & nō sunt essentialia illis. & ideo logica dicitur inquisitione ad oīum methodoz principia viam habens. Tanta ergo dicta sint & tot ad sciēdū qd pūca pars cōtialis est pūca realis: & qd ps est: & qd ipsa sermone ad destruētē principia nō hz. Cetero dictis autē facile inotescit quo ordine se hz ad alias partes pūte realis. Est enī ipsa ordine sui questū & scibilis vltima: s; tamē ordine doctrine est ipsa pma. Doctrina enī nō semper incipit a priori s; nō rēz & nām: sed ab eo a quo facillor est doctrina. Cōstat autē qd humanus intellectus ppter reflexionem quā hz ad sensus a sensu colligit sciam: & ideo facillor ē doctrina vt scipiaf ab eo qd possumus accipere sensu & imaginatione & intellectu qd ab eo qd possumus accipere imaginatione & intellectu: vel ab eo qd accipimus intellectu solo. Et ideo etiā nos tractādo de partibus pūte pmo cōplebimus deo iū ante sciētiam nālem: & deinde loquemur de mathematicis oibus & intētiōē nostrā finiemus in scia diuina. C. 1. p. 3. Et est digressio declarans: vtrū sit scientia de pūctis vel non.

Atēq; autem

Ab objectis Heracliti quibus de oibus diceret nihil sciri de eis: dixit tñ specialit hoc de pūctis. Cuius tres dicit rōnes potissimas: vñā quidē qd pūca omnia nō vere sciuntur nisi sciātur s; sunt esse & in eo qd sunt. Sed s; qd sunt: sunt infinitas differētias hntia. Intellectus autē refugit infinitū & nullo mō cōprehendit ipm: nālla ergo vere nō cōprehēditur. C. Adhuc autem secūda rōne negat Heraclitus pūctū negotiū posse habere mediū erit si pbari possit & demonstrari: qd diffinitio tale mediū erit si mediūz habeat. Sed diffinitio in pūctis est particularis vt dicit: qm si accipiatur diffinitio aialis hz esse pūctū ipsa s; vñūquodq; aial erit altera: & s; esse cuiuslibet particularis erit altera. Sic ergo non est vñū esse pluriū: ita nec vna diffinitio nisi equoq; mediū autē equi uocū nō est mediū aliquid pbans: & si deficit pbatio deficit sciētia conclusio: & vltimū tota deficit sciētia. Si autē tu dicas inqt Heraclitus qd hz nālis persuasōes non per causas essentialē sumptas: sed per signa cōmūta. Dicā qd talis persuasō nō facit sciam nisi reducat ad demonstratiōē aliquā: sed nō potest reduci in genere pūte ad modum demonstratiōis: ergo nunq; erit scia de aliquo questio in pūctis: sed tñ existimatio quedā. Est autē etiā incōueniēs talē persuasōis modū esse pūctum. Cū enī sit scia determinati subiecti sicut habitū est ipsa ex cōibus pcedere nō pōt: cū nō habeat nisi ppta subiecto suo. Talis ergo modus pstat qd erit logicus & vnanus per quē nihil scitur de pūctis inq; pūca scia. C. Tertia Heracliti rō est formatū nāliūz instabilitas: accepta enī forma s; esse qd habet in mā mutatur eo qd oīa pūca motu subiacent & mutatōi. Nunq; ergo in eodē statu permanēt. De talibus autē nō est sciētia que solūmodo de necessitate est. Hec autē rō ita violēta videbat Heraclito & alijs Heraclitans. qd cū viderēt omne qd mouet & mutatur esse partim in termino motus ad quem: & viderent illos terminos esse appositos cōtrarie & cōtradictorie: qd ad motum esse inter bonū & malū & albū & nigrū: sequitur motū esse inter bonū & nō bonū: & inter album & nō album: cōcedebant eandē rem simul esse albam & nigrā: & albam & nō albam: quātinimo concedebant idē esse bonū & malum: & bonum & nō bonum essentialiter. & ideo etiā cōtraria simul esse vera de eodem & cōtradictoria de eodē verificari: qd nescierunt distinguere inter subiectum & accidens: nec cōsiderauerunt qd eīdē subiecto multa inesse possent accidentaliter: & qd potētia habens in se cōtraria nō haberet ea in actu completo. sicut cōtraria habet qd mouetur potētia s; qd cōtraria sunt in motu. nō autēz habet actu simul: & s; idē cōtraria. C. Et qd hijs plus mirabile est etiam vir in multis pūctis Ptolomēus propter vltimam rationem dicit de naturis nō haberi sciētiam certam ppter sui mutabilitatem: sed potius esse opiniōē: de ipsis cuius signum ē dicit: qd plurimū in naturis diuersa opiniati sunt: omnes autē in mathematicis cōmūione tradiderunt. Istos autēz Heraclitans qui nihil sciri dicūt s; m verita-

uentamus ad ppo
sitiū opz nos accingi
ad defendēdū nos

tes Arabes loquentes appellant quasi garrēntes: qd eoz rō dicta absq; dubio nō sunt recta & extra garrītum nihil vigo ris habētia. C. Nos autē de pūctis dicitur esse sciētiaz & demonstratiōem cum habeat pūca subiectum & passioēs & principia per que passio de subiecto pbatur. Aliter enī nō esset intelligere & scire in ipsa qd est circa omnes sciētias: qd tamē inuit Aristō. etiāz in pūca. C. Ad ratiōēs autēz Heracliti nihil difficile est soluere. Si enī opus nature est in diuidiū signatus: tunc Heraclitus aliquid diceret in sua prima ratiōē: sed hoc nō est verum: sicut nos infra ostēdemus. Est autē opus nature id qd est completum in naturalibus essentialibus: & hoc est spēs s; esse substantie completum accepta. Qd autēz bec spēs est in isto: & in illo: hoc est in tāti ad qd respicit natura per accidens & nō per se ex hoc qd est per accidens respectum a natura nō trahitur sciētia rerum naturalium: & ideo nō impedit nos in sciēdo in finitas quā dicit Heraclitus. C. Nos enī completum intēdit a natura: & hoc finitū est & finit per causas suas essentialē realiter acceptas: que sunt forma & materia: & per cām mouentem qd est efficiens: & per causāz ad quā est motus que est finis. C. Secūda autēz ratio sua sophisticā est: qd esse pūctum duplicem habet cōparatiōem. s. ad ea a quibus est: et ea in quibus est. Et si quidem comparatur ad ea a quibus est: illa sunt principia eius que vno mō s; m rationem diffinitio nis sunt cōstituentia esse in tota specie: & ideo ibi vniūcaf diffinitio. Et cum illa a quibus est nō sint eadem in diuer sis speciebus pūctis. ideo etiā cōmūne per vnum eē non est in oibus speciebus. & ideo dicit Aristō. qd ratio animalis hz vñūquodq; est altera. Si autē cōparatur ad ea in quibus est ista sunt variata: sed nō impediūt sciētiam: qd sunt pducta a natura per accidēs vt dictum est: & non per se. Hec est verum qd esse cōpletūz in naturalibus diuersificetur in diuidiū signatis quemadmodū in speciebus: quoniam in speciebus per principia essentialia diuersificatur: sed in idē diuidiū multiplicatur tñ per dispositionēs materie ad quāz nunq; ex principali intētiōē respicit natura. C. Per hoc patet solutiō ad vltimū: qd sicut quidditas & esse vniūcantur: ita etiam imobilitas sunt & necessaria: nō quidem imobilitas sicut per diffinitioē a motu & ratione motus sperata: sed sicut ratio respectu mobilis est imobilis: eo qd ipsa abstracta est a particulari qd s; m actum est in motu & mutatiōē. C. Et ad hoc intelligēdum oportet scire qd ea que abstractūz s; ue separātūz duobus modis abstractūz. s. per rationēz diffinitiuam: sicut dictum est quādo diffinitētia nō accipiūt motum & materiā sensibilem: sed sunt ante ipsa s; m natura: & talis abstractio in nullo est pūctum: sicut sit pūctūz vt subiectum: sicut sit pūctum vt passio pbata de subiecto. Est autēz abstractio vniuersalis ab hoc particulari signato sicut quādo cōsideramus lignum s; m esse lignū & rōnem: & nō in eo qd est hoc lignum qd est bec cedrus: vel bec palma: & talem abstractionem in omni sciētia oportet esse: quoniam oīs sciētia de vniuersali est: sicut illud s; m intētiōēs cōmūnes accipiatur qd est intendere logicē: sicut accipiatur s; m natura: & esse pūctum qd est intendere pūctē & per ppta rei. Hec igitē dicta sunt ad defensionē sciētie naturalis ab Heraclitans. C. 1. p. 3. Et est digressio declarans subiectū sciētie nālis.

Inquiremus

In genere subiecti de quo pbatur passiones. & cuius cōsiderat passioēs & differētias: hoc autēz in omni sciētia naturali absq; dubio est corpus mobile. put motū subijctur: voco autēz corpus subiectum pūctē in cōmūni & nō hoc corpus vel illud. In cōmūni autēz accipio nō simpliciter sed qd motū subijctū. Est enīz corp^o in eo qd corpus ante motū quoniam mathematicū corp^o non subijctur motū s; m qd est mathematicū. Corpus enīz ab alio habet qd est corpus simplr: & ab alio qd est hoc corpus: sicut mathematicū: sicut naturale: habet enīz qd est simpliciter corpus ex eo qd vbiq; aptum est qd due diametri ad rectos angulos se fecerit: terra secet duas diametros ad rectos angulos. Trium autēz diametrorū vna est mēsurā lōgitudinis: alia latitudinis: & tertia pfunditatis corporis: si enīz corpus haberet qd est corpus ab actu interfecatiōis harū diametrorū

Solo doctor
rio ad qātus
et ad ratiōēs
Heracliti.

Indidna nō
sūt s; hōitērio
ne nāe fm pū
pūcticos. vī
de p hoc cō
mētū. 5. ternū
s; oīa. & Autē
sua sufficē
tia.

Abstractio
duplex.

Idē pro hoc
4. met. 4. c. 22.

Opio pto
lomei i pū^o al
magisti. 3.

Ab alio hēt
cōp^o qd sit cor
pus simplr et
ab alio hēt qd
sit hoc vī illū
pūta nāle aut
mathemati
cū: & nota qd
corp^o nō hēt

ab aliq actua
li dimensioe q
fit merito tri
us dimensio
riones corpo
reitas: et ista e
sibi ab aptitu
dic: et ista vo
cat corp^o me
taphysica ab
Alberto. 3.

metroz oporteret q cum cera comprimis inter manus vel
aliud corpus formabile q mutaretur fm corporeitatez: hoc
autem no est verum. Ad ergo habet q corpus est ab aliqua
actu ali dimensioe que fit per tres diametros se in vno pu
cto secates fm latum logum 2 pfundum: sed potius ab apti
tudine sic se interfecadi tres diametros in sua dimensioe.
Ab actu ali aut trina dimensioe trium diametroruz habet q
est hoc corpus mathematicu: sed a forma perficiente mate
ria sensibilem in aptitudine trine dimensiois existentem: ha
bet q est corpus naturale iquatu: naturale est. Et ab actua
li trina dimensioe materie sensibilis que forma substantiali p
fecta est: habet q est corpus naturale hoc vel illd. Sic ergo
patet q corpus absolute 2 simplr sumptu est ante mathema
ticu 2 an nate: 2 fm reductione ad ens pnderat ipz diuinus.
Corpus aut mathematicu fm diuersitates figuraz actua
liter in ipso inuictarum cōsiderat geometra. Corpus autem
naturale in vniuersi subiectu est naturalis pble: 2 corpus hoc
pbicum vel illud. f. mobile ad locuz tñi vel mobile ad formā
2 locum: vel corpus simplr vel mixtu cadit in cōsideratio
nem alicuius partis sciētie naturalis. Cū autē omne corp
us qd tertio vel quarto mō dicitur sit mobile: 2 hoc solum
est de cōsideratione pbici: videtur q non egemus dicere q
corpus mobile sit subiectuz pble: sed sufficit q dicamus q
corpus hoc modo dicit subiectu sit sciētie naturalis: quia
per mobile qd addit ei in nullo videt restringi: sicut nec nix
cum dicitur nix alba: vel ethiops cum dicitur ethiops niger. Cū
ad hoc soluentes dicimus qz omne corpus qd in natura e
mobile sit: tamē cum ponit esse subiectu pble oportet q ad
datur sibi hoc qd dico mobile: qz alia est cōsideratio coz
poris in quātum butulmodi: 2 alia est cōsideratio mobilis
z omne corpus sit mobile: qz nō in quātum corpus: sed in qz
tum corpus mobile subijcti sciētie naturalis: Ideo dicimus
q nō corpus tñi: sed corpus mobile est subiectu sciētie natu
ralis. 2z autē natura sit pncipium motus 2 quietis sicut i
fra ostēdemus: nō tamē dicimus q corpus mobile 2 qesci
bile sit subiectuz pble: qz quies pnuatio motus est: 2 ideo
quies nō dicit formā pōstiuam circa corpus: sed pot^o p
nuatione que nō intelligitur nisi per habitum. Et ideo meli^o
determinat corpus per mobile qz per quiescibile. Cū possu
mus etiā ad hoc aliter dicere. f. qz omne corpus pbicum mo
bile est: sed nō omne corpus pbicu est qescibile: qz id qd
est perpetui motus nō est quiescibile fm naturā. Cū quis
autē fortasse dicat q nec omne corpus pbicu mobile est: qz
terra 2 maxime partes que sunt circa cētuz sperē mōdi mo
biles nō sunt: qz in omni spera mota necesse est centrum et
vtrūqz polum immobilia eē. Dico q licet in quātū circa cētuz
sunt immobilis sint partes terre: vel etiā si detur tota terra eē
immobilis non erunt immobilia que dicta sunt: nisi motu loca
li: possunt autē moueri alteratiōis motu 2 alteratio est mo
tus pbicus sicut 2 motus fm locuz. Nihil enim est vbi virtu
tes totius sperē 2 oium partuz cōfluant nisi centrū: 2 tō ipz
alterari a virtutibus illis est necesse. Sit tamē quedā phy
sica de quib^o intēdit pbicus nō ppter hoc q sint corp^o mo
bile: nec ppter hoc q sint corpora: sed qz referunt ad motuz
ve mouēta sicut motores orbū fm q ad motū referunt: et
anime fm q sunt cause motuum in vegetabilib^o 2 animalib^o:
2 hec sunt naturalia ad motū relata: 2 non sicut per se
subiecta motui 2 mutationi. Ad motuz enim nō est in ipis sed
potius ab ipis in quibū alijs: 2 hoc mō etiā sit tractatus
de ipis: qz hoc mō aia est pncipium vegetabilū 2 aialūz
sicut suo loco ostēdet. Hec igit de subiecto dicta sufficiāt.

Capitulum 4. Et de dif. de. sciētie naturalis diuisionēz vt sciat
numerus partū scie nālis: 2 de titulo libri 2 de ordine 2 diu
sione librorum pbice siue primi libri naturalium.

Metaphysicam autem sciētiā naturalis dicimus igitur q cū corpus mo
bile sit subiectum ipsum habet cōsiderari in sciētia naturali
fm omnes differētiāz 2 diuisionēz eius. Est autem prima
eius diuisiō q ipsam potest cōsiderari in se 2 absolute: siue

simpliçter 2 vniuersaliter: vel ad materiaz contractuz. In
se quidē absolute 2 simpliçter 2 vniuersaliter consideratuz habet
tractari in libro qui dicitur de auditu pbico. Cū corp^o autēz
mobile cōtractū ad materiam habet primam diuisionē fm
materie differētiāz: hoc enim est corpus simplr vel coz
pus cōmixtu: 2 composituz ex simpliçibus. Si autē est coz
pus simplr: hoc ad huc habet duas differētiāz. quoniā ipz
potest esse mobile ad situm tñi: vel ad formāz: quia iste due
potentie motus sunt in mobili: 2 vna earū causatur ex alia:
2 vna earum que est sicut causa est simpliçior: 2 alia est mi
nus simplr. Cū corpus autem mobile ad formā determīa
tur in libris de generatiōe 2 corruptione: sed mobile ad sitū
sue sit circulariter mobile: siue in rectum determinat in li
bris de celo 2 mundo. Sed tamen illud mobile ad situz du
plicem habet cōsiderationē: potest enīz cōsiderari in se vel
fm q habet ordinē ad mobile fm formā q recipit ipref
siones eius: 2 priorū quidem modo cōsiderandum est in ce
lo 2 mundo. Secūdo autem modo ad huc dupliciter cōside
ratur: qz ad hoc q sciatuz impressio quā celeste corpus reli
quit in elemētis que mouētuz ad formāz: 2 etiam in corpo
rib^o cōmixtis: oportet q sciatuz etus habitudo quā habet ad
locum generatiōis impressiōum illarum. Hāc habitudo autēz
illa determinari habet in quodā libro qui dicit esse de logi
tudine 2 latitudine terrarum 2 ciuitatum 2 de locis habita
bilibus. Impressiones autem tractari habet in libro qui di
citur de causis ppteratum elemētorum 2 planetarū. Cū coz
pus vō mobile cōmixtu consideratur duplr: aut enim est
in via mixtionis: aut in specie vel genere cōstitutum in esse
mixtu. Et primo quidem modo suffiçter tradita est corpo
ris. f. mixti sciētia in quatuor libris metheozorum. Secūdo
autē modo variat per duas differētiāz: corpus enī mixtu
in specie nature constitutū per mixtionēz vel est inanimatuz
vel animatū. Et nō animatuz quidem simpliçius est: scien
tia ipsius spectat ad libros de mineralib^o. Sz sciētia de ani
matis habet duas partes. Cū enim anima sit pncipiū aia
toz 2 pncipiū oportet cognoscere ante pncipiū aia
toz haberi sciētiā de anima anteqz habeatur sciētia de coz
poribus animatis. Cū sciētia autem de anima duas neces
sario habet partitiones: quoniāz aut est de ipsa anima 2 po
tētis siue partibus eius. Aut sciētia de opibus anime que
cūqz habet in corpore 2 de passionibus eius quas patit
in corpore. Et sciētia quidē de anima fm se 2 potentias eius
habet tradi in libris de aia dictis. Cū opera autem eius du
plicia sunt. qz aut sunt anime in corpus ita q non per poten
tias sed per se operat anime aut operat fm potentias. Et
opus anime quidēz per substantiam anime factum in corpo
re est vita cui motus opponit. Et hoc opus determinat in li
bro de causa vite 2 motis 2 causis logitudinis vite. Cū opa
vō aie alia sunt multiplicata fm potētias vegetabilis: sensi
bilis: 2 intellectualis anime partis. Et opera qdem vegeta
bilis sunt nutritre 2 angere 2 generare: sed duo illorū sufficiē
ter in libro de generatiōe. f. generatio 2 augmētum. Tertiu
autem in genere habet determinari in libro de nutrimento.
Cū opera autē sensibilis duo sunt in genere. f. sentire 2 mo
uere fm locū. Opus autem sensibilis fm sentire tripliciter
variā: aut enim accipit fm comparationem sensus ad ani
mal. f. fm q sensus egredit vel ingredit in animal: vel fm cō
parationēz sensus ad sensibile: aut fm reditū ex specte sensi
bili seruata apud animam in rem prius acceptam in sensu.
Et horū triūm. Prīmū quidem in libris de somno 2 vigi
lia tradit. Secūdum autem in libro de sensu 2 sensato. Ter
tium autē in libro de memoria 2 reminiscētia. Cū secūdum
autēz q motus est anima sensibilis dupliciter mouet. f. fm
locum: aut mutādo locum: aut dilatādo 2 cōstringendo coz
pus in eodem loco 2 vtrūqz horū traditur in libro de motu
bus aialium: hīc autem motus est generalis omnibus ani
malibus sub diuisione acceptus. Quoniā omne animal
aut mouet motu pcessiuo: aut dilatationis 2 cōstrictionis
motu: aut vtroqz: facit autē spālem motum in habentibus
pulmonem qui est ad refrigerium pectoris per spiritū attra
ctum quem mouet trahendo 2 retinēdo 2 emittendo 2 hu
iusmodi sciētia tradit in libro de respiratione 2 inspiratio
ne. Et ad amīniculum eius est liber que Cōstabenlūce cō
posuit de differētia spiritus 2 anime. Opus autēz aie fm

So: ma vt. d.
Cōmentator.
5. p. cō. 5. qū
qz sumit vt ē
qd cō: ad quā
tates 2 ad lib
stātiāz. 2 hoc
itellit doctor
p coz^o mobi
le ad sofas. f.
q est mobile
motu alterō
nis 2 gionūz
2 ēt augmētūz
vt aut for^o in
mī i sua ma
ria cōc. sic ēt
dicit vbi. 2
illo. 2 coz^o mo
bile ad sofas
nō sumitur a
doctore hīc.

Scia de aia
sz Doctores
pcedit sciaz d
aia: sz oppo
sitiūz hō tenet
Cōm. i. pme
theoz. cō. p.
Et Alexander
ibidem 2 oēs
Secū. Et vt
ē p p h i li
ne libelli de
motib^o aialūz
sz p doctore
si dicit q or
do doctrine
quāz pidera
tur sz nāz sci
bilūz: 2 quāz
piderat fm
id qd magis
expedit. 2 p^o
mō cōsidera
uit doctor: nā
cū forma nō
sit p mās sz
potius cō. 2.
pbic. cō. 87.
sic liber d aia
ordie doctrine
relato ad id
qd ē pus sim
plr pcedit li
brū de pib^o
aialium 2 li
broz d aialūz
b^o 2 platiō: sz
quia faciliori
mō cognosce
mus cāta cō
cās sz hoc cō
siderātes ali
bixere opp^o.
p opione ai

Dubitatio.
Solo.

Corp^o mobi
le ē sz 2 non
corp^o mobile
2 q. scibile.
Cōsidera qz
opio ista Al
berti d tripli
ci cozpe cōt
ter non tenet:
2 vt ē p Au
rois i pu^o pti
mī de celo: 2
3. meta. c. 17.
vbi hz q nul
lū corp^o ē nisi
mathematicū
aut scibile.
Cū coz^o phy
sicū ē mobi
le. nō oē coz
pus pbicu ē
qescibile.

usa vide pbs
i p. qm me
rappi vbi h3
q ppru do
ctrie no semp
incipit a port
h3 nã: qm
q ab eo ex q
facile adici
tur. r hoc no
aduerit vul
gareo. 3.

Quare liber
iste de phico
audien dicat:
vide Themi
stia i sua p
rapphã hie.

De. c. 6. s. 1.

De Cõmẽ
dator hie.

Com. s.
Expõ ista et
e Therois i
pñi loco.

partem intellectualem tractat in scietia subtili de intellectu
et intelligibili. Quibus habitis sufficit addere scietiaz de
corpore animato vegetabili et sensibili: cuius differetie quo
ad vegetabilia tradunt in libris de vegetabilibus. Et quo
ad differetias animalium tradit scietia sufficiens in libris de
animalibus: et ille liber est finis scietie naturalis. Et hys oibus
scietia de mobili simplici et de mobili simplicitati faciede co
positionem. et est scietia de coposto et comitro. De mobili
eni simplici pma est pars scietie naturalis tractada in pbi
cis: et de celo et mudo: et libro de gñatide et corruptioe. De
mobili autem simplici faciede comirtionez habebimus tra
ctatum in metheoris. Et de mobili comitro et coposto in
libris qui sunt deinceps post scietiaz metheoroz. Scien
tia autẽ de mobili simplici partes h3 quas supra assignau
mus: iter quas prima est scietia que est de mobili simplici ac
cepto nõ cõtracto ad materiã que tradeda est in pmo libro
qui dicitur physicor. Dicit autẽ liber physicor eo q ipse
in vniũs totum cõplectat negotiũ pbicũ. Dicit etiaz li
ber de auditu pbico: qã ibi tangũtur ea que auditu plus q
demõstratione scunt de pbicis: hoc est principia pbica vni
uersalia et qbus alta hnt probari ppter qd aliquando int
tulant de principijs pbicis. Sunt enĩ principia pbica pnc
cipia mobilis corporis et motus que in rei veritate in primo
libro scietie naturalis hnt determinari omnia fm suam cõ
munitatem. Alia enĩ sunt pncipia motus et mobilis causan
tia motũ et mobile. Et alia sunt psequentia mobile et motũ.
Principia autẽ causantia: aut sunt causantia motũ et mobi
le: aut sunt causantia eẽ. Et qã nos de motu et mobili in
tẽdimus: ideo nos incipientius tractatũ nostrũ a principijs
motus et mobilis que sunt materia et forma et pñatior: et po
stea rãgemus de oibus causis pbicis et differetijs et spẽb ea
rũ. Et tũc pcedemus ad loquẽdũ de motu et pñtib ipũ i ge
nere et in specie fm oẽm modũ pte eoz que cõsequunt est.

Capitulum 5. Quia a cõibus principijs est in omni scietia
et precipue naturali.

Moniam corporeis mobilis sermo no
bis est habendus: opz nos tẽ
tare determinare prima pncipia in nãli scien
tia. Natura enĩ omnis scietie talis est q si ipsa
habet principia et causas et elementa q intelli
gere et scire nõ accidit in ipsa nisi ex cognitione istoz que di
cta sunt. Cõ enim intellectus in scietijs nõ fit nisi habitus et
acceptio pncipioz ex quibus sciunt alia: scire autẽ sit acce
pere pñationẽ que sequitur ex illis principijs: opz q omnis
scietia que vere scietia est initius pcessus sui habeat a pñ
cipijs primis vsq ad pncipia prima. Dico autẽ q ois scie
tia que habet principia sic pcedit et illa sola est vere scietia:
qã est demõstratiua et effectus solius demõstrationis est sci
re. C Si autẽ ipsa nõ habeat verum nouẽ scietie: tunc ipsa
erit scietia topica dialectice vel rhetorice et effectus eius nõ
erit scia sed opinio vel suspitio sine psumptio: et ideo nõ ha
bet principia et causas et elemẽta ex qbus pcedit: sed habe
bit cõsiderationes topicas quas sumit aut ex intẽtõib cõ
munitibus que nulli cõueniunt ppte: sed inueniunt in pluri
bus: sicut dialectica: aut sumit eas ex circũstantib negotiũ
vel personam sicut facit rector. Nullũ autẽ istoz est allicutus
rei pncipium vel causa vel elemẽta: et propria rei qualia nõ sunt ea
que in logicis vel rhetoricis assumunt. C Quare autẽ in omni
scia cuius vere est scire oporteat eẽ pcessum a primis in ge
nere suo principijs vsq ad elemẽta: p qã sic dictus est in
posteriorib analeticis tũc opinamur nos cognoscere vni
quodq qd scimus vere quãdo cognoscimus pma i genere
principia eius: et causas eius et elemẽta eius ex qbus cõpo
nitur et nõ aliter. Vocamus autẽ hoc loco pncipia causas
efficientes in genere corporis mobilis fm q est mobile: qm
nos non scimus nãlia nisi sciamus causas efficientes eoz p
mas: causas autẽ dicimus vltimos fines ppter quos sunt
omnes alij fines: eo q nature operationũ nihil est vanum:
sed omnia sunt ppter finẽ certum in natura sine cuius scitu
nõ perfecte scietur natura eoz: finis enim dicitur causa pñ
cipaliter: eo q causa causaz est qã ppter illũ mouet efficiẽs

et ppter illum mouet materia: et illum attingit forma rei per
aliquem modũ. Et elemẽta autẽ dicimus duas causas in
gradientes essentia rerũ naturalium que sunt forma et mã.
Et hec qdem sunt que faciunt esse pbicoz que qdẽ in nul
la aliãz sciarum realium adco plene colligũtur sicut in scie
tia naturali: quonia in mathematis eo q sine motu cõsi
derant nihil demõstrat per efficientem et finem: qã effici
ens mouet motũ: et per motum attingit et acquirit finẽ: et ideo
que sine motu sunt cõsiderationem efficiẽtis et finis habere
nõ possunt. Similr etiaz mathematis nõ curat mãm eo q
abstrahit ab illa ppter hoc q ipsa est subiectum motus: for
maz autẽ accipit solã fm q ab ipsa diffinitio accipitur: que
qdãquidat esse h3 qd subijcit passioni quã pbat inẽd subitã
tie formali. Metaphysicus autẽ h3 consideret omnes causas
nõ tamẽ cõsiderat eas in eo q causantes sunt: qã materiaz
et formã nõ cõsiderat fm q ingrediuntur in rem: quã cõponẽ
do cõstituant: sed potius fm q reducitur in rõnem subitã
tie que est versũ ens et principijs alioz: que metaphysicus at
tendit: et ideo solius pbice est pcedere ex pncipijs et causis et
elementis fm q sunt huiusmodi. C Si autẽ aligã dicat q
ista pncipia referũtur ad esse: sed principia et qbus pcedit
scietia sunt pncipia cognitionis: et ideo nõ habet locum hoc
qd diximus. C Scire debet q in pbicis res nõ cognoscit ni
si ex pncipijs et qbus est. Et ideo talia in physicis sunt pñ
cipia cognitionis: et eẽ: sed differẽter: quonia vniũs accepta
put sunt in rõne physicor sunt principia cognitionis: deter
minata autẽ in natura fm eẽ agentia vel patientia sunt pñci
pia esse. C Sed tũc nobis videt oriri repugnãtia sermõnis
quẽ diximus q in omni scia demõstratiua et igit scire ex co
gnitione pncipioz et causarum et elemẽtoz: et nos nõ ostẽdi
mus hoc nisi in scia naturali: nostra enĩ pbatio nulla esset si
sic argueremus q scire puenit in omni scia que scia est vere
ex cognitione pncipioz et causarũ et elemẽtoz: sed scia natu
ralis est scietia vere. ergo in ea cõuenit scire ex cognitione
pncipioz causarũ et elemẽtoz: qã prima nõ est vniũs nisi
in voce eo q cõ dicit omnia scia que vere est scia scit per pñ
cipia nõ supponit nisi scietia naturalis. C Sed ad hoc di
cimus q ea que dicta sunt relata simul ad hoc q faciunt co
gnitionẽ et eẽ nõ sunt perfecte inuẽta nisi in physicis. Si au
tem ad cognitionẽ solã referant inueniuntur in alijs scietijs
realibus: sed tũc alter exponitur. C Snt enĩ quedã pñci
pia cognitionis nõ ingrediẽtia syllogisimũ que sunt digni
tates prime cuiuslibet scietie. Et sunt quedã ingrediẽtia
et hec sunt duplicia. pñora et prima: pñora qdem sicut non
conuertibilia: prima autẽ sicut cõuertibilia: sit enim demõ
stratio aliquãdo ex primis et veris et hec sunt pncipia. Ali
quãdo autẽ per ea que per pma et vera acceperunt fidẽ: que
tamẽ non prima sunt: et aliquãdo per vltima essentialia:
pma ergo et vera sunt principia: et ea que sunt pbata per pma
et vera et vltimus accipiunt ad alia iserẽda sunt cause: qã p
positiones sunt causa pñationis: et elemẽta sunt prima que
ad nihil vltius pbandũ adhibent. C Sed cõ diffictio pñ
ma pncipioz et causarum et elemẽtoz magis est ad pposi
tum. Nec est dictũ q omnis scietia pcedat ex pñcipijs et cau
sis et elemẽtis: sed ois scia que habet ea pcedit ex hys et in
quãtus habet ea: et ideo que habet oia pcedit ex omnibus: et
que habet quedã ex eisdem pcedit que habet. C Sz sciedũ
est q scia naturalis ex his non pcedit nisi sumptis fm am
bitum cõmunitatis et pncipioz et causarũ in suo genere. Et
ideo omne pncipium pbicũ: et oẽm cãm physiceam accipit et
colligit. sed tñ non oẽm cãm efficientẽ nec oẽm finẽ. Si enĩ
acciperet oẽm cãm efficiẽtes oporteret q extẽderet se ad ali
quid nõ pbicũ: qm causa pma est efficiẽs per eẽntia suã et de
illa nõ intẽdit pbica sed pbia pma. C Eodẽ autẽ mõ est de fi
ne vltimo qui est finis vniũs scietatis et est in pma cã sic in du
ce exercitus. C Sitr autẽ forma reducta in pñm subitãtie fm
q huiusmodi et sitr mã non sunt de intẽtione nãlis: nec ex ta
libus aliquid pbat in scia nãli: sed potius de efficiẽte q mo
net per formã que disponit ipm ad mouẽdũ et nõ per eẽntia
sicut ignis qui mouet per dispõnes calidũ qd est in ipso. Et
similr de fine qui includitur et acquiritur per motũ et talis
efficiẽtis: et de mã et forma fm q mã subijcit motũ et muta
tioni. Et forma est finis generatiõis. Intẽdunt hec a phys
ico: et sic nos in ista scietia pcedemus ex istis et.

Capitulum 6

Com. s.
S3 cogita in
ista rone do
ctoris qã pa
ri posset dici
q i scia dina
nulla fiat dẽ
mõstratio pñ
nẽ cõntia dẽ
una abstra
hã a motu.
Metaphisic
non piderat
oẽs cas in eo
q cãntes sãt
sed cogita q
istõ vs adũia
ri Quer. i. 2.
meta. i. cõ. 6.
vbi h3 q cõsi
deratio vlti
oib? cãis iõ
tã cãe sũt eõ
mu pñi.

Docum pul
cherrimus p
quide dũ. 7.
meta. cõ. 5. et
9. 7. 12. meta.
cõ. 5. 7. 6.

Capitulum 6^m. Qualiter vniuersalia sint in sensu notiora quo ad nos in quo est di. de. intellectum eiusdem.

Va enim procedendi ex notioribus notioribus et certioribus certioribus nature et notioribus innata notioribus precipue. In scientia enim naturali non eadem sunt que sunt nota nobis et que sunt nota simpliciter apud nam. Et quia in physicis notiora nobis sunt communia et notiora nature sunt simplicia: ideo necesse est nobis procedere per hunc modum. Sicut enim diximus ea que nobis in physicis sunt magis nota sunt confusa: et cum nos diuiserimus hec confusa contra posterius per diuisionem ipsorum sunt nobis nota principia specialia que sunt speciales cause efficietes et elementa que sunt spales forme et materie que in grediuntur in ea rei spalis. Et propter illam causam oportet nos procedere ex vltimis notis nobis in singularia que sunt nota apud nam. In physicis enim totum huius sensus notius est sua parte: vltima autem est totum quodammodo eo quod multa in se comprehendit que multa sunt ut partes cuiusdam totius. Ergo vniuersale in physicis notius est particulari huius sensus. Hoc idem autem huius quodammodo modum partium etiam diffinita coparata suis diffinitionibus: quia diffinitum est ut totum constitutum ex diffinitionibus: sicut circulus qui est totum constitutum ex eis que distinguunt ipsum que sunt quod est figura plana vna linea contenta: in cuius medio est punctum a quo omnes linee ducte ad circumferentiam sunt equales: que autem sunt vniuersa in diffinito tanquam in toto constituto ex diffinitionibus: diffinitio diuidit in singularia que sunt partes diffinitientes. Et quia mixta in sensu notiora sunt quam distincta totum diffinitum in physicis notius est in sensu quam diffinitum. Apparet autem hoc in appensionibus puerorum. quia illi prius per appensionem accipiunt eorum: quam particulare: vnde in principio omnes viros vocant patres et omnes feminas vocant matres et posterius confortata etate discernunt eum qui vere pater est a viris alijs: et ea que vere est mater a feminis alijs. Ad hec autem que dicta sunt intelligenda oportet scire quod aliud est vltimum physicum: et aliud vniuersale simpliciter a quo est processus in demonstratis et mathematicis et in diuinis. Vniuersale enim a quo est processus in mathematicis et in diuinis est simplex conceptus rerum: et simplex rei quiditas que in intellectu est: non in sensu: et ideo hic est non notior huius intellectus: et est notius apud nam huius quam huius cognitionis intelligibilis est natura et quiditas rei simpliciter. Et particulare seu speciale posterius est notum per illud et ex illo: eo quod in discursu syllogistico processus est ab vniuersali quod est vltimum simpliciter a quo est particulare. Et hoc modo nos hic non loquimur de vniuersali sed potius de vniuersali quod est huius conceptus in particulari. Est enim ut Plato ait triplex vniuersale. scilicet ante rem acceptum et in re ipsa acceptum: et post rem ab ipsa re abstractum: ante rem autem vniuersale est causa vniuersalis causa causata prehabens potentiam rerum in seipsa: vniuersale autem in re est natura eorum huius se accepta in particulari: sed vniuersale a rem acceptum per abstractionem est interior forme et simplex conceptus mentis que de re per abstractionem intellectus habet. Et idem natura in physicis equiuoca est ad nam eorum re que principium est intelligendum ipsam: quia natura in physicis est illa que producit rem materialem ex naturalibus principijs eius. Illi enim nature notius est id quod operatur ex principijs suis quam eorum conceptus rei que non operatur nisi per consequens: quia cum ex hoc quod est homo generatur hoc quod est homo: terminus generationis est suppositum particulare: et per hunc generatum est commune: et ideo natura hic non vocatur a quo non conuertitur consequentia: quia illa natura non est operans sed potius huius cognoscendi per intellectum id quod est posterius in intellectu. Et ex quo patet quod non est per se rietas aliqua doctrine istius ad illa que est in posterioribus analectis: vbi dicitur quod prius natura est prius huius intellectus quod hic posterius natura vocatur: quia equiuocatio est in natura. Sed nota quod cum natura ista que producit res ex suis causis operetur per causas: oportet quod cause essentialiter res componetes sint notiores apud nam quam res composita: quia aliter non vteretur natura elementalibus principijs pro instrumentis sue compositionis: sic optime notum apud nam est elementum ex quo operatur: et post hoc optime notum est compositum quod componit. Et si nos faceremus res nature ex eisde: ex quibus facit eas nam idem esset apud nam operantem notum quod esset apud nos notum. Sed quia nos non facimus eas ideo elementa nature

que facit res naturales sunt apud nos posterius nota. Sed in artificialibus imitamus nos nam: quia nos facimus artificiatum ex forma et materia artis: et cum ipsa forma sit in aia artificis est forma que est elementum artificiatum apud artificem magis nota quam artificiatum. Et his manifestum est quod non nouit aialia per aiam et corpus organico physicum. Et nouit corpus organico physicum per cooperationem ipsam: et nouit cooperationem per elementum in ipso mixture. Et mixture nouit per elementum mixta: et elementum nouit per corpus ipsi motus qui mouet elementa ad hoc quod miscantur sic quod est notum apud nam est semper opus nature per elementa sua propria. Et si natura nouit vniuersale: tamen hoc sit natura eorum nouit illud per hoc quod ipsum est consequens opus suum quod producit. Compositum et sic nouit ipsum posterius: et eodem modo si nouit causam que communis est ipsa nouit eam per elementum quod est propinquum rei et proprium. Et principium communissimum ad hoc nouit per posterius quam causam. Natura vero si nouit diffinitum ipsa nouit ipsum per principia per que constituitur ipsum. Nouit ergo per diffinitum et sic diffinitum sunt priora apud nam componentem res quam diffinitum: hic ergo est processus notitie nature que componit res et ex principijs accipit notitiam earum: ita semper quod illa sunt et notissima quibus proxime vtiliter in opere compositionis: et illa sunt remotiora a notitia nature que consequuntur ad illa siue consequuntur ex parte principiorum: siue ex parte compositionis. Principia enim communia consequuntur ad elementa et vniuersalia consequuntur ad res particulares quas natura operatur. Et conuerso autem est in natura ad quam sit resolutio huius via nature simplicis: et idem in via resolutionis principium prius est quod est simplicius et hoc est natura prius: sed natura aliter accipit sicut dictum est. His habitis intelligendum est quod acceptio nostra huius sensus est triplex. Est enim acceptio huius sensus particularis triplex: et est acceptio huius eorum simul et particularem: et est acceptio huius sensum particularem et eorum et aliquam cognitionem confusam rationis in sensu vel cognitionis que loco rationis est que a quibusdam dicitur estimatiua que est pars anime sensibilis: acceptio autem sensus eorum est subiecti in quo vniuersaliter sensata propria. Dicitur autem hoc alibi esse dulce et hoc croceum esse amarum sicut fel. Acceptio autem rationis permixte sensibilis: aut estimationis in brutis est super rei nam in qua sunt accidentia que sunt sensata proprio sensuum et cuius est magnitudo subiecta sensibilis: proprijs que accipit per sensum eorum. Et per illa accipit puer quod vir homo est pater et non asinus: et agnus accipit quod ouis est mater et non lupo. Et si nos in ventre vultum que istarum acceptio sit prima: oportet nos distinguere inter idiuudum vagum et iter idiuudum signatum: vagum enim idiuudum non dicitur vagum: eo quod in natura non sit determinatum: quia natura determinatur quando dicitur aliquis homo et aliquis bos: sed dicitur vagum eo quod ipsum per accidentia sensibilia non est demonstratum sicut hic homo et hic bos. Dicamus ergo quod idiuudum vagum est: cuius natura confusa et particulata certificatur per suppositum indeterminatum. Signatum autem est cuius contrahitur natura et particulariter certificata in supposito determinate demonstrabili: ut hic homo demonstrato sorte. Indiuudum autem vagum aliud est speciei: et aliud generis: et aliud generis altioris: et aliud generalissimi ut aliquis homo et aliquis aial et aliquod aiatum et aliqua substantia: et non dico quod sit aliud et aliud in supposito incerto quod habet potius propter naturam: quoniam alij nature signatur substantia cum dicitur aliquis animal quam cum dicitur aliquis homo et iterum alij: cum dicitur aliqua substantia. Hoc habito sciendum est quod cognitio que est perceptio sensus cum permixtione aliorum rationis vel estimationis est accipiens sensibile per accensum. Et casus eius est supra materiam communem in supposito diffusam: hec enim natura communis est vniuersale acceptum in re huius esse. Cum autem ois distinctio cognoscibilis necessario sit facta sub aliquo communi quod prius accipit huius cognitionem oportet quod antequam diffinito cognoscatur hic vir esse pater cognoscatur vltimum esse pater: et antequam cognoscatur vltimum esse pater oportet quod homo cognoscatur esse pater. Et sic iterum ad hoc quod cognitio patris hominis sit cognitio aliquo modo distincta oportet quod ante eam sit cognitio communis sub qua est distinctio illa que est cognitio animalis. et per hunc modum ante illam

Ec. r. co. 2.

Ec. r. co. 3.

Ec. r. co. 4.

Ec. r. co. 5.

Disgressio.

Triplex vlt ex intentione platonis.

Nota rō est est Comētoris i co. 3. s3 cogit ta qz vñ peccare p fallacias pñtis.

Nota qū sit pcessus nāe i cognitione.

Acceptio nostra s3 sensus est triplex.

Nota qd idiuudum vagum et qd signatum et que vagum nūcupetur.

Physicorum

est cognitio animati et cognitio eadens super comune diffu-
sum et confusum in supposito prius cadit super individuum
generis quod super individuum speciei: hoc autem Autenna
egregie probat per eum quem videmus de longe. De hoc
enim primo perpendimus quod substantia est: et sic quod dephen-
dimus motum eius cognoscimus quod est homo aliquis:
et tadem per collationem individuum que impossibile est
in aliquo invenire accipimus quod est socrates vel plato. Sicut
autem in eo que videmus longe distincta est cognitio sem-
per sub confusa: ita est in eo quod cognoscimus sensibilibus
nam talis cognitio sensibilibus non percipimus. Quod au-
tem nunc dicimus est in exemplo de eo quem eminus aspici-
mus congrue supra manifestatum est in prioribus infantibus co-
gnitione: huius enim quod dicitur propter fluxum cerebri cognitione non
habent adunatam non percipiunt differentias sensibilibus.
Et stat ideo eorum cognitio in communi indistincta. Cum autem
paulatim siccat cerebri adunatam cognitionem et remanet in eis
sensibilibus propria per que distinguitur cognita per sensum: et
tunc determinantur cognitiones eorum. Et istis est aduer-
tere quoddam valde notabile: quoniam huius primum apud disti-
ctam cognitionem individui sit species et post hoc genus: et tan-
dem ultimo occurrit generalissimum: tamen apud confusam sen-
sus cognitionem indistinctam: primum est natura generalissi-
mi: et post hoc subalternum genus: et post hoc genus: et tunc spe-
cialissimi nam et sub illius natura disticta accipit individui co-
gnitio. Et prima quidem cognitio deseruit intellectui res solu-
ti: et in illa nihil est in sensu nisi primum: et quod resolutione ac-
cipit ab illo est in intellectu. Sed intellectum huius itelligibili-
illorum unum est primum sensus quod aliud per modum qui
dicitur est. Secundo autem modus cognitionis totus est in sen-
su et est per viam compositionis ubi procedit a simpliciori in
distincto ad compositius distinctus. Et ille processus est sci-
entia naturalis proprius et nullius alterius scie. quia nulla
alia hoc modo accipit univiale pro confuso huius esse in par-
ticulari nisi ipsa. Et ideo univiale huius solam ipsam est in
sensu notius. In alijs autem que resolutione sunt: univiale
le est simplex natura que a sensu est separata. Et tunc univ-
nerviale in ipsis nequaquam est in sensu sed in intellectu. Et his
satis patet qualiter univiale notius est in sensu quo ad nos:
et occultius in natura: et particulare manifestius in natura
et occultius in sensu quo ad nos. Sed oportet scire quod par-
ticulare dupli consideratur huius duo que sunt in ipso. Est enim
in particulari perfectio esse huius naturam: et hec est natura que
vocalur esse speciei in individuo huius quod dicitur Boetius quod spe-
cies est totum esse individuum et est in particulari supposito
tum quod substantia huius nature que est esse eiusdem suppositi. Et
autem perfectum huius naturam est intentum a natura produ-
cente res per se. Sed quia hoc esse non potest subsistere nisi in
supposito: ideo per accidens hoc est propter illud producit nat-
etiam suppositum: et hoc est quod supra diximus: quod natura per
accidens operatur individuum huius quod est individuum. Sed per
se intendit esse perfectum: et hoc est quod dicitur Philosophus egregius
Aristo. quod natura intendit esse divinum: et propter illud agit quod
quod agit. Et his patet qualiter intelligi debet deum Aver. scilicet
quod operatur nature est species et non hoc particulare neque est in ge-
nere: quoniam si particulare intenderet: tunc destrueretur
opus eius. Et si intenderet univiale in genere: tunc suffice-
ret ei qualesque esse in genere et utrumque istorum est falsum. In-
tendit ergo esse in specie ut ipse dicit. quod hoc est est perfectus
et divinum et perpetuum. Et nisi predicto modo intelligatur non
erit verum dictum Commetatoris. quia si vere sufficeret esse in spe-
cie tunc: tunc pro nobis esse multitudo individuum. et ideo eis-
dem rationibus dicit Autenna quod intendit individuum vagum:
quod est species individuum sicut est aliquis homo et aliquis bos. quia
hoc individuum est perpetuum et in esse perfectus. Et ego
dico quod oportet addere his dictis: quoniam natura generans et
producing res est duplex. scilicet que est sicut causa generationis
univialis rerum: et ea que est sicut causa particularis. Est enim
celsum cum partibus suis et imaginibus et motibus generans univ-
versale hominem et plantam et cetera omnia. particulare autem
generans est sicut hic homo. Est autem verum quod natura univ-
nervialis movet in particulari: et est intentio particularis na-
ture producere huius. et ideo termini generationis particularis

sunt quod hoc procedit ab hoc: et hoc patet quia actus particularis tra-
tare qualescit hoc productio. finis autem est quo habito qualescit
agens: et ideo finis particularis nature est in hoc signato que
finem per unum generationis actu attingit et est destructibi-
lis hic finis. Finis autem nature univialis est esse divinum perfe-
ctum quem finem in omnibus particularibus per successionem
attingit. et ideo est perpetuus suus finis huius nam: et hec natu-
ra namque producit suppositum signatum nisi per accidens. scilicet ut
ipsum subsistet esse divino: hoc igitur est natura. Et patet et his li-
quidem qualiter univiale notius est in sensu in solis phy-
sics: et quod magis univiale magis notius est in sensu. et quod e converso
est in eo quod notius est apud nam operantem et producentem res
naturales. Sed quia nos supra diximus quod eisdem modis
sunt nomen nomina diffinitionum ad diffinitionem eorum qua ha-
bet univiale ad particularia sua in physics: oportet nos
explanare id quia cum diffinitum sit minus commune quod diffini-
ens et diffinitum magis notum sit sensu: et occultius in natura
quod diffiniens: videbitur minus commune notius esse in sensu et
occultius in natura quod magis univiale: et hoc est contra predicta
et cetera. Sed sciendum est quod univiale accipitur ut simplex natu-
ra separata: et accipitur ut totum confusum in particulari. Un-
nerviale enim univiale sit unum in multis et de multis: ut dicit Ari-
stoteles potest accipi huius quod in multis non divinum ab eis: et sic
est per modum totius mixti in eis et confusum. Si autem acci-
pitur ut est de multis predicatum de ipsis: tunc ipsum est na-
tura simplex: que quidem accepta ut de multis est et non est
in eis: sed separata est ab ipsis: et est ubique et semper omni eo-
dem modo se habet diffinitum ad diffiniens. possunt enim
diffiniens accipi: ut nature simplices constituentes diffi-
nitum huius esse diffinitum. Et hoc modo cum natura constituat
esse diffinitum oportet quod elementa ex quibus constituit illud
esse sint notiora et certiora apud ipsam quod diffinitum consti-
tutum: et hoc est quod diximus supra. Alio autem modo ac-
cipiuntur diffiniens non ut nature constituentes esse dif-
finitum: sed potius ut confusa quedam et univiale in esse diffinitum.
et hoc modo diffinitum in sensu notius est per rationem co-
tra inductam: quia quicquid distinguit acceptio sensus: oportet
quod sub aliquo communi distinguat quod prius est acceptum in
sensus acceptance. unde diffiniens que acceptio sensibilibus
distinguit: oportet quod sub unione eorum qua habent in diffi-
nito distinguat. sicut distinguit partes sub forma totius. et
hoc modo acceptio diffinitum per sensum est similis acceptio-
ni univialis per sensum. Et acceptio diffiniens particularis sub
univiale. Et hoc iterum est in solis acceptanceibus physics:
quia in alijs opposito modo se habet ut dictum est. Ad
hoc autem intelligendum dicit satis bene Aver. triplices esse
compositionem in rebus naturalibus. Est enim composi-
tio univialis ex particulari sicut compositio generis ex spe-
ciebus: et compositio diffinitum ex partibus diffiniens:
et est compositio individui: et quia compositio individui est:
necessarium est quod due alie sint compositiones. et dicit quod co-
positio individui notior est huius sensum quod partes eius. alie
autem due notiores huius intellectum quod partes ipsarum: et hoc
verum huius intellectum nostrum quem diximus esse in phy-
sics huius viam sensus acceptum: et ideo dicit quod propter ter-
tiam compositionem que est in sensu due alie sunt apud in-
tellectum. Et hoc ego sic intelligo: quoniam individuum
habet esse speciei in supposito ut dictum est. potest ergo ac-
cipi comparatio esse speciei ad suppositum. Et hec compa-
ratio necessario facit in individuo compositionem unam
que respondet compositioni univialis ad particulare in
intellectu procedente eadem via: quia quantum ad conti-
nentiam omni eodem modo stat species sub assignato ge-
nere sicut particulare huius suppositum stat sub esse species que
est in ipso: potest etiam accipi esse speciei ut componitur ex
causis suis que sunt potentia et actus et hoc necessario secun-
dam compositionem facit in esse individui cui respondet
apud intellectum diffinitum compositio ex diffiniens que
sunt per modum potentie et actus in ipso: hac via apud in-
tellectum physicum qui procedit in via sensus diffinitum no-
tius est quod diffiniens. Hec igitur quia sufficiunt ad explana-
tionem dictorum de problemis istius libri dicta sufficiant.

Documenta.

Nota quod in
cogno univ-
salicia nullo
distinguat ab
alijs scijs.

Quo itelligi
dicitur phi i. 2.
Sicut. t. c. 34.
sed cogita quod
ista expō ut
pari istam
ex cō. 59. 2. d
gnōne. ubi dicit
quod ens verum
habet individuum:
est melius quod
ens verum huius
species. idem. 12.
meta. c. 27. 2
28.

Solo

Philosophus

Philosophus tractat
tuo.

Quo itelligi
tur deum et d
metatoris quod
quod totum indivi-
duum dicitur
est notum apud
sensum sicut p-
tibus: ita alia
tota sunt notio-
ra intellectu.

Sequitur Tractatus Secundus primi philosophorum.
Tractatus

Tractatus Secundus primi Libri Physicorum. Caplm primum. Que inquirenda sunt de principijs probleumata tum ex eo qd quedam sunt pbyfica & quedam no pbyfica h; sint de pbyfis.

Principijs igitur cor

potis mobilis in vntu & simplr determinare intedentes & volentes sequi Aristo. in qbus puenienter possumus prius opz nos tãgere ea que antiqui de pncipijs inqsiuerunt & determinauerunt. & postea resumetes de terminabimus de eis fm nostrã scientiaz. Qstẽdamus aut pmo quecũq; pbleumata de pncipijs habent ingri fm dubitatioes que possunt fieri de ipsis. Cũ autẽ sciẽdam qd pbleumata que qdam antiquoz nouerunt de pncipijs: alij nouerit de ente cuius causa fuit: qm̃ sicut in pmo metaphysice cõlinef. pmi p̃hilosophãtes nullaz cognouerunt causas vel pncipluz nisi mãm. formam eni & effictẽtem & finem nõ cognouerunt. Et ideo nõ dixerunt esse ens vere nisi solã substantiã quã materiã esse crediderunt: et hãc etiam pnciplum esse oĩum crediderunt. Et ideo idẽ fuit eis querere de pncipijs rerũ qd fuit querere de ente: qd pstat rebus esse fm eos. & hoc erat materia sicut nuper diximus. Videamus ergo quecũq; querere necesse est de pncipijs. Cũ autẽ necessariũ si ponatur esse pnciplũ qd que sit prima sit de ipso vtrũ sit vnum vel plura: qd nos nõ querimus an sit pnciplum eo qd supponimus illud esse: qd pimus p̃his hoc pbauit: & nos in particulari scia hoc probare non possemus. Secũda autẽ quãdo est: que est super alterũ membrorũ habite diuisionis. f. qd si dicitur qd p̃m̃ sit vnum: si cut cõiter crediderunt Adelissus & Parmenides. tũc queratur vtrũ sit immobile sicut dicitur idẽ p̃bi: aut sit mobile sicut cõcorditer dicitur p̃byfici: naturã alter de pncipijs loquẽtes: qd qdam illorum omnia dicitur vnum habere pncipluz: qd est aer. & dicunt aerem eẽ mobilem. Et alij dixerunt aquã esse primũ pnciplum naturale & mobile. Si autem non sit vñs pnciplum naturale: tũc sumpsertũ alteram partẽ superioris diuisionis. f. qd sint plura. & tũc fecerunt questionẽ tertiam. f. vtrũ sint finita vel infinita numero: & si sint finita vel plura nũero qd vnum. tunc aut sunt duo aut tria aut quatuor: aut in alio numero finito: quõntã qdam duo dixerunt eẽ materialia pncipta: & quĩdam tria: & quĩdam quatuor: semper aliqua elementa pncipta materialia. oĩum esse dicẽtes: qd omnia elementa singulariter ab aliquo p̃bo pncipta eẽ dicta sunt p̃ter terrã quã singulariter nullas p̃m̃ eẽ dicit. Sed cum alijs tribus dicit Empedocles terram eẽ pnciplum materiale. Quidã autem plura esse dixerunt sic quãtoz materialia & litẽ & amictiã. Et quĩdam decem fm nãmerũ sperarũ orbis. & quĩdam dixerunt esse decẽ in ordine boni: & decem in ordine mali: sicut Pythagoras fm qd ostendit habet in p̃ma p̃bia: & hec fuit questio quarta. Cũ autẽ non sint finita sed tamẽ plura tunc questio quinta eorũ est. aut illa finita vnum in genere substantie: sed figura sint differẽtia: aut sint genere vñs sed formis contraria: sicut dicebat Democritus & Leucippus: oĩa pncipta materialia que infinita sunt numero: eẽ vnum: qd oĩa sunt at̃omi & diuisibiles differentes figuris: qd quĩdam sunt rotũdi: & quĩdam quadrati: & quĩdam trigoni: & sic de alijs. Quidã autẽ dicebat ocs quidẽ esse idẽm genere qd est homogenis: sed formis contraria: qd vnum est aqua: & alteruz est ignis: & tertium sanguis: & aliud caro: & sic de alijs que cõtrariãnt in qualitatibus sicut dicit Anaxagoras. Nullus eni istoz potuit inuenire formam subalem h; concesserunt formã accidentalem esse. sicut figurã esse cõcesserunt Democritus & Leucippus: & q̃litate sensibiles cõcessit esse Anaxagoras in homogenijs: & Empedocles in elementis: & omnes isti dixerunt cõgregatiõnem & segregatiõnem fieri generatiõnem: sicut nos ostẽdemus in pmo libro de generatiõne & corruptiõne. Cũ omni eodẽ modo querunt p̃fici quãdo querunt de ente pbleumata sicut diximus: qd querunt primo ista. f. vtruz ens sit vnum vel multa. & si vñs: vtrum sit mobile vel immobile. & si plura: vtrũ sint finita vel infinita: & alia que supra de pncipio q̃siuimus. Cũ Sed tamen si multa supponatur esse pncipta vel entia:

nullus que fuit verum essent mobilia vel imobilia: sed ocs supponebant esse mobilia: qd h; vnum non habeat quo moueat fm ipsos plura tamẽ mouetur semper adinuetem que sunt materialia: sicut elementa vel homogenea vel at̃omi. Cõstat ergo ex p̃habitis qd hac via pcedit qui querunt de pncipijs & elementis querendo vtrũ sint vñs vel plura. Cũ inter ista pbleumata oportet scire qd intedere disputare vtrũ ens vel pnciptum sit immobile: est intedere disputare non de nãlibus: qd omnis naturalis supponit p̃m̃ materiale & ens esse mobile. & hoc relinqt probatum tanq̃ pnciplum vnum: sicut ratio disputatiua geometrie nõ est amplius contra de struentem & negantem pncipta sua. Sed aut est alterius scientie: aut scientie omnibus cõmunis. alterius qdam scientie dico que logica est: que est altera a parte p̃ble essentiali: qd logica potius docet modũ sciendi q̃ scientiaz que sit p̃ essentialis p̃ble. Dico autem omnibus cõmunem primã p̃biam que est de ente qd oibus cõmune est. Hec enĩ due scientie viam habet ad pncipta scientiarum particulariũ: sicut supra determinauimus. & in p̃ma p̃bia expresse habet. Sicut autẽ geometrie nõ est ratiocinatio cõtra destruentẽz pncipta. sic neq; alicuius scie particularis disputatio est ad negantem pncipta sua. nullo enĩ nõ potest eẽ pncipiũ p̃byficum si est vñs t̃m̃: & sic vnum qd dicitur eẽ immobile. Si enĩ vnum est tũc nõ potest esse pncipiũ. & si immobile est tunc nõ potest eẽ p̃byficum. pnciplum enĩ cũ sit a quo sunt alia que dam vel aliq̃ qdãdam: semper est alicuius vel aliquoz pnciptum. & sic nõ potest esse vnicum. Si enĩ p̃m̃ materiale sit vñs potẽtẽ t̃m̃. f. qd habeat potentiam ad susceptibilitatem forme nõ sitis tũc est alicuius: qd generabilis & corruptibilis quocũq; modo fiat g̃nãtio. Si autẽ duas habeat potẽtias. f. ad vbi & ad formam sicut dixerunt qui ponebant materiam mobile esse fm locum tũc est pnciptum aliquorum: qd mobilia fm locũ nõ necessario sunt etiã mobilia h; formã h; eõuerfo sit. qd quicq̃ est mobile fm formã necessario est mobile fm locũ. h; nõ necessario h; locũ moueatur. Si autem sit immobile nõ erit p̃byficũ: qd omnia p̃byfica & pncipta materialia motui sũt subiecta. Cũ intedere igitur disputare vtrum p̃m̃ materiale sit vñs & immobile. simile est sicut si quis disputet ad aliquã positionẽ que non est de p̃posito. vbi gratia que t̃m̃ dicta est & nihil est nisi verba: sicut fuit positio Heracliti qui oĩa dixit adeo esse mobilia qd de ipsis nihil sciri posset: cũ tamẽ oĩa vnum esse dixit: qd est medium inter aerem & aquã & hoc est vapor. & hoc est simile quãtũ ad pncipiũ destructionẽ: vt si ipse dixisset oĩa esse vnum hoiez qd ad vtrũq; equaliter segretur p̃m̃ nõ esse si vnicum est: sicut sit vapor: sicut homo: sicut aliud aliq̃ vnum. Cũ si igitur intẽdamus cõtra sic dicentes disputare trãfferemus p̃positum aut soluẽmus rõnem eorum sop̃byficã & litigiosã. vtrẽ qd enĩ rõnes. f. Adelissi & Parmenidis expressum hãnt litigium. tuz ex peccato qd est in materia s̃p̃li. tuz ex peccato qd est in forma eiusdem. qd in suis s̃p̃lis quibus intendit probare p̃positum suũ & falsas p̃positiones recipiunt: & etiã nõ syllogizantes sunt. Sed tamẽ syllogismus Adelissi cuiuslibet sapiẽti magis est onerosus & tediosus: qd nõ habet causã defectus & dubitationis: & ideo vanus est: qd nec veras assumit p̃positiones ex quibus pcedat. nec formã arguẽdi valeret nec p̃positum cõcludit. sed potius vno incõueniẽtiã dato tanq̃ supposito alia cõtingunt sibi ex illo. & hoc nihil difficile est soluere. hoc autem sequẽs sermo declarabit: vbi ponemus syllogismũ etis & ea que intulit & pbare voluit ex illo. Cũ ista autẽ scia oportet qd supponamus qd ea que naturaliter sunt mouent: aut oĩa: aut quedam: oĩa enĩ mouent aliq̃no motu celestiu p̃ter terrã: & precipue partes que sunt circa centrum. cum & ille virtutibus celestium mouent motu alterationis: qd cum celestia moueant inferiora per radios sibi maxima apparet radiorum virtus vbi marie coniunguntur. hoc autem est in centro & circa centrum tota terra: qd tota est loco cẽtri: marie mouetur viribus celestiu & hec est ratio Ptolomei in quadripartito suo. Sunt autẽ quedam naturalia que motui non subijciuntur tamẽ ad motum referuntur vt anima & motores corporum celestiu que etiam sunt aliquo modo naturalia. qd autem quedã dictis modis moueantur: manifestum est ex inductiõne qd motus qui dicitur est inuenitur in omnibus: simul autẽ cũ dictis in-

Primo meta/ phice post te xtu. c. 9. & est textus nõ hinc cõmẽtum.

Text. 1. c. 6.

Primo solater ra a nullo pby fico posita su it p̃m̃. vid. p hoc et. 2. p. 66. 9. 3.

Text. 1. c. 7.

Text. 1. c. 6. 8.

Primo logica alta scientia di catura b alio p̃p̃te p̃ibus.

Text. 1. c. 6. 9.

Text. 1. c. 6. 10.

Text. 1. c. 6. 11.

Nota q̃tr p/ tes cenrales terre mouẽt maxie motu alteratiõis. 3.

Physicorum

telligere oportet quoniam in naturali scia non omnia conueniunt solvere. sed tamen illa oportet solvere naturalem que cum alijs mentitur et medaciter infert conclusiones. pcedens ex principijs naturalibus suppositis. Quocirca autem non concluduntur ex principijs naturalibus suppositis non oportet solvere. Quicquid enim dicit ens esse vnu et immobile ipse negat principium esse rerum naturalium. et negat principium cognitionis et esse oium rerum naturalium. principia enim que sunt plura esse efficientia et materialia et formalia sunt principia esse rerum naturalium et motus earum. Entia autem naturalia esse plura et habere principia que sunt cause motus et quietis. in eis est principium cognitionis in plicis sine quo nihil scit de natura physicorum. Et ideo cum eo qui negat hoc non est habendus sermo in naturis. quoniam negant principia non sit conclusio. eo quod quando ipse deductus est ad metam inconuenientis non videtur ei esse inconueniens. Huius probatio est per simile in geometria: ga etiam geometre non est disputatio cum eo qui negat principia. Est autem principium in geometria quoniam linea quelibet: siue sit circularis: siue recta est diuisibilis in infinitum: ex quo principio sequitur quod si figura multangula in circulo describatur et eius anguli in punctis infinitis circuli circiferentia signent. tamen capacitatem circuli non perueniet. ga inter quoslibet duos angulos est linea que est chorda alicuius partitionis que chorda subrendit arcui qui maioris est quantitate quam ipsa. qui autem negat principium prius quod est lineam per infinitum diuidi: negat et consequens ex ipso et cum illo non habet disputare vir geometricus sicut patet in quadratura circuli. Est circuli quadrare: equale quadratum circulo iuenire. quadratum autem vocatur figura quadrilatera oia latera et oes angulos habens equales. Cuius fuerit autem duo male quadrantes circuli quor vnu fuit. Bissio qui quadrat ex principijs geometricis: incidendo circiferentiam in quatuor portiones equales. et inueniens quadratum equale illis portionibus et putabat sequi quod illud quadratum equale est circulo. De cisionibus circuli vocauit lunulas eo quod sunt similes lune semiplene. Non sequitur autem quod bissio dixit ga portiones non sunt totum circulum habentia sed totam circiferentiam. ideo non sequitur si quadratum est equale portionibus sit equale circulo. Figura autem hec sit quadratum. a. b. c. d. et circuli portiones equales sunt portio. a. z. bc. z. cd. z. da. Est autem artificium Bissionis quod ipse conuertit chordas portionum in arcus: et postea accepit lineas equales arcibus: et ex illis composuit quadratum et putauit esse probatum quod ex quo latera illius quadrati sunt equalia circiferentie quod totum quadratum est equale circulo toti: et hoc nihil sequitur propter diuersam proportionem chorda ad arcum et quadrati ad circulum: tamen nullum negauit bissio in geometria: et ideo falsigraphus eius habet dissoluere geometra. Et fuit Bissio subtilis sicut patuit ex sua probatio: quoniam valde est latentis deceptionis. Quasi autem chorda conuertat in arcum: ita quod linea postea equalis arcui accipitur: longus esse demonstrare: sed in geometria hoc docebit: et in astronomia domino cedente. Cuius Antiphon autem rudis fuit valde et quadrare voluit circuli et negauit principium geometricum quod est continuum diuidi in infinitum. Descripsit enim circulus et in ipso descripsit tetragonum laterum et angulorum equalium: postea super quolibet latus descripsit triangulum duorum equalium laterum: arcum cui subtensus fuit latus tetragonum diuidens in duo equalia et facta fuit figura octogona et octilatera. postea super latera octogoni iterum descripsit triangulos duorum equalium laterum que iterum diuidebant arcus quibus latera octogoni subsistebant in duo equalia et facta fuit figura sexdecim angulorum et sexdecim laterum: et super latera illius iterum descripsit triangulos sicut prius. Et hoc fecit sepius et semper anguli et latera figure duplicabantur. Ad idem autem quod quanto figura erat plurimum angulorum et laterum: tanto maioris fiebat capacitatis: et circulo circiferentie plus vicinabant latera: et cum putaret tadem stare diuisione circiferentie ad puncta triangulorum: putauit quod vltima multangula figura in qua stetit circiferentie diuisio est equalis circulo. huic autem multangule inuenit equale quadratum quod quidem erat equale vix putauit: multangule erat etiam equale circulo: ga quecumque vni et eidem sunt equalia: ipsa sunt

Com. ii.

Com. ii.

equalia. Et hoc nihil valet quia principium geometrie est per triangulos tales lineam circiferentie per infinita secari: et semper esse arcum maiorem quam sit latus trianguli quod subtrahit ei. Cuiusmodi autem figura non videtur litteris sed in se. mate taliter est disposita sicut hic vides. Dispositio geometrie non est habenda cum ipso: ga cum negat principium nesciret vix geometricus ex quo contra ipse pcederet. Cuius ergo contra tales negantes principia naturalis pble disputare non habeamus in quantum naturales sumus: ga eorum dubitationes et defectus sunt non naturales: tamen ga eorum naturis fortassis propter faciliorem doctrinam bene se habet aliquantulum disputare contra ipsos: ga respectus hic habet pbiam primam: et ideo induentes pbiam primam disputabimus contra eos: ga aliter forte in doctrina pbicoz genera retur obscuritas: hanc scie propter hoc nihil deesset si disputatio nem omitteremus. hic autem error accidit Antiphoni eo quod putauit quod continuum non diuideretur ad infinita per lineas vel quanta sed per puncta: hoc autem non est verum: quia per puncta non diuidit nec ad finita nec ad infinita: si potius per lineas et quantas partes diuisio eius non fiat in infinitum: putabat tamen Antiphon quod ad aliquot latera alicuius multangule figure staret diuisio circuli in punctis signatis circiferentia. Cuius Caplm 2. De ostensione inconuenientium que sequuntur dicta Aristoteli et Parmenidis.

Tex. co. 12.

Quia autem disputatio quam habemus facere contra Aristoteli et Parmenidem respicit pbiam primam et est de principio: oportet nos incipere ab ente quod est subiectum prime philosophie. hoc enim maxime proprium est inter omnia quando de principijs volumus disputare: ga non possumus procedere nisi ex diuisionibus entis eo quod ipsum diuidit in vnum et multa: ex quo nos querere debemus vtrum ipsum sit vnum vel multa. Dicamus ergo quoniam ens dicitur multiplicitate de substantia et accidere et de vniuersali et particulari: et de vno et multo. Sed ga nos inquirimus hic vtrum ens sit vnum vel multa. id est ex ista vltima diuisione non procedemus: ga hoc est petere id quod est in principio: sed procedemus ex alijs duobus diuisionibus quas primisimus. Queramus ergo quomodo isti qui dicunt ens esse vnum: dicunt quod omnia sunt vnum: vtrum sint omnia substantia aut accides: et si accides vtrum quantitates aut qualitates vel aliquid aliud predicamentum sint omnia. Et cum ens diuidatur in vniuersale et particulare queramus: vtrum oia sint in genere suba: aut quateras aut qualitas aut in numero suba vna: et hoc vnum aut equus vnum: aut aia vna: aut qualitas vna: quasi dicantur oia esse hoc album vel hoc calidum vel aliud aliqz tale accis. Oia entis hec multi differunt: et impossibile est dicere oia esse vnum aliquo istorum modorum. Cuius magna enim diuisio est inter dicere oia esse subam et dicere oia esse accis sicut in alijs predicamentis accidentalium. Ad vnum iterum est differentie iter dicere oia esse subam vna numero vel accides vnum numero: et inter dicere oia esse genere subam vnam: vel genere esse vnum accides: et non dicimus albedinem hanc vel calorem illum: sed album hoc vel calidum illud significamus vnum accidens in numero: ga accides esse est inesse: et potius accides est esse quam essentia abstractiois ipsum in reali scia significari non comment nec in diuiduat nisi per subiectum in quo est. Quocirca autem predictorum modorum dicatur impossibile est dicere. Cuius enim deus quod omnia sunt suba et quale et quantum sicut ea esse videmus: siue de mus ea esse separata ab inuicem: ita quod accidentia sint separata a subto sicut esse et ab inuicem: siue non demus ea esse separata ab inuicem per esse hanc essentie eorum diuerse sint: sequitur quod multa sunt que sunt: et hoc est contra positionem horum viroz. Cuius autem demus quod entia sint quale et quantum separata a subiecto: siue dicamus subas esse: siue dicamus ipsam non esse. sequitur inconueniens si liceat nobis dicere quod impossibile in rerum natura sit inconueniens. hoc autem id dicitur quod isti viri multa impossibilia in natura non habebant inconuenientibus. Sequitur enim quod accis sit separatum a subto cum nulli generi separabile sit nisi sola suba: eo quod oia denotantur de suba dicantur et sunt in suba. Cuius Aristoteli autem solus dicit ens quod est principium oium et substantia esse infinitum: et sicut hoc quod dicit sequitur quod entia

Nota cas q. re a disioe en si supit exor diu i disputa uoe ista pan liquos. Tex. co. 13.

Tex. r. co. 13.

Secus pbice plicerat po n. e. q. e. n. ita absoluta: et vt sic non idt iuduat nisi p. l. z. i. q. est co. gna qz sicut e extrinsecas ab accis: q. mo. igt. f. t. e. e. ca. p. quatuor ad idmduatione suam.

Tex. r. co. 15.

entia sunt plura: q: suba erit: & quantitas eo q: infinita p se est in quantitate. Ad. n. dicimus subam infinita nisi p accidens. s. si mensuram infinita quantitate: & quantitate dicimus infinita per accidens si sit dispositio quantitate infinita. Subam q: infinitam aut quantitate aut passione infinita esse non puenit nisi p accidens. s. si simul cu ipso sint quantitates discrete vel continue infinite. In finiti. n. diffinitio quantitate pgruit: & non sube neq: qualitate: sicut nos in sequentibus ostendemus in 3° butus scilicet libro. Si ergo suba est: & quantitas: opz q: ens sit duo: & non vnu: si autem dicat q: ens vnu est solū qd est suba: tunc illud ens non potest dici infinitum: neq: magnitudine neq: paruitate: q: iam habitū est q: si suba est infinita: opz q: sit quanta: & hoc non potest esse si sola potest esse suba. C Sicut autem istos viros obsecim? p dicitio: nes: & modos entis: ita pcedemus q: eos ex intentione vnus: hoc. n. d: multiplex sicut: & ens. Videmus q: fm qua intentione vnus dicitur q: ens est vnu: s. n. dicat vnu p se: & p accidens: & vnu p se dicat vlt & particulare: & vnu forma: & vnu p tunc p se: & vnu indiuisibile: tñ in hac intentione in qua mo sumus non loquimur de vno p accidens: q: hoc essentia: multitudinem non excludit: vnu etia vlt non pnet ad nos hic: q: volumus loqui de vno fm esse: vlt aut abstractū est ab vno fm esse accepto: vnu aut forma est eoz quoz rō est vna. Dicamus q: q: fm q: hoc nobis sufficit vnu triplex. s. p tunc: & indiuisibile: aut quoz rō diffinitiva que dicit qd est esse eoz est vna: que admodū yappa que est tenue vnu: & vnu spissius qd vere est vnu. C Si autem oē qd est: est vnu p tunc: tunc ens est mltia potestia ad minus: q: p tunc est diuisibile in infinitū: sicut mā gñabilis diuisit in multa gñata p actione generantis: hoc autem fm istos viros est incoueniens: q: dicebāt oia esse vnus qd in multitudine non potest deduct. C 3° autem dubium sit de toto & parte: Vtrū sint multa vel vna: nō tñ est hoc dubium ad hanc dubitatione Apellisti & Parmenidist: q: bene p hō habita est ptra eos: q: ipi ens dicit vnu qd est simplex omnes multitudines actualē & potestiale excludens: sed dubitatio de parte & de toto est fm seipsam. C Dubitari. n. potest Vtrū partes & totū sint vnu vel plura: & si quodammodo sint vnu: & quodammodo plura: qdō sunt vnus: & plura: & si sint plura qdō sint plura: & hec dubitationes sūt etia de partibus non cōtinuis que sunt sub forma vna totius: sicut ossa & nerui & vene & caro: & huiusmodi in hoie. Et iterum dubium est si vnaqueq: p tunc vnu est cū toto: sicut id qd separaf & diuidit ab ipso: qm q: cūq: sunt eadē eisdē sunt eadē: cū idē sit relatiū. Et ita totū idē partibus simul sumptis: q: partes simul sumpte nihil aliud sunt q: totū: ideo locū h: dubitatio ista. Sed qd nōc ad rē pnet est: qm falsum est q: oia entia sunt vnu p tunc: cū vnu p tunc non excludat pluralitatem & multitudines. Sed vnu qd ipi dicunt pluralitatem & multitudines excludit. C Si mlti non potest dici q: entia sint eadē indiuisibilitate. s. n. ens oē taliter sit vnu: tunc non potest dici q: aliquid sit quātū vel aliquid sit quale: q: quātū ponit diuisibilitatem in quātā: & qle est diuisum p essentias diuerfox p dicitatem. Si autem nihil est quātū tunc nec est finitū: sicut dicit Parmenides: neq: infinitus: sicut dicit Apellisti: q: indiuisibile est in quantitate sicut finitū: qui nec finitus est p alitū finē: neq: est infinitus sicut carens sine quem natum sit habere: sicut punctus finis est lineę: & neq: est finitus neq: infinitus: & similiter est vnitas in numeris: & forma in mā: q: forma finit materie infinitatem que est in potentia eius quā habet ad formam suscipiendā. C Si autem dicatur q: oia sunt vnum sicut quoz diffinitio est vna sicut vna est fm nomen generis diffinitio tunicę & indument: tunc opz q: dicat rōnem & positione Heracliti esse vera. s. q: vna est diffinitio indicans esse bono & malo que sunt p traria. Et similiter erit vna diffinitio: & vnu esse p trariorum sicut boni & non boni: q: idem fm formā a qua sumit diffinitio erit bonum & non bonum: & homo & equus: & tunc hec rō non tñ inducit ad hoc q: ea que sunt sint vnum siue sint p traria: sicut bonum & malum: siue disperata: sicut homo & equus: sed inducit ad hoc q: nihil & aliquid sint vnu in forma: q: alterum p trariorum nihil est: & tamen habitus est q: p trariorum est diffinitio vna: & vterius oportet q: idem esse fm diffinitiuam rōnem habeant & tale & tñ: & sic de alijs fm numerum predicatorum.

Cap. 3°. Et est dif. de. qualr vnu omnia dicit Apellisti & Parmenides: & qualr totū & ptes sint vnu: & qualr diuerfa.

Trendendū autē est ad facilliores intellectus eoz que sūt dicēda: qualr isti duo viri. s. Apellisti & Parmenides oia que sunt dixerūt vnu esse: & qualr Heraclitus vnus que sunt dixit esse: q: tunc intelligemus melius rōnes inductas: & inducendas contra istas opinionones. Et opz hic tangere diuerfitatem & identitatem que est inter partes & totum. C Ad primū autem horū sciēdū q: sicut supra diximus primi philosophantes de ente non viderūt nisi mā: & omnia alia dixerūt esse accidentia & vere non esse: sed potius esse extra ens ver. C Apterā enī viderūt neq: gñari neq: corrumpi sicut infra ostēdet: & ideo putabant ipsam esse principii necessariū & eternū: & diuisū: qd essentialr est reqd est. Nec. n. diuidit h: istos in essentias plures: & ideo remanet indiuisā. Et pluralitas est & dita & distātia entis non p se: sed p accidens: viderūt enī quicquid gñaf ex aliquo qd fm totū esse suum fuit in ipso: & essentia aliam non habet nisi quā ex ipso accipit: & cū nihil det nisi id qd habet opz q: generatum accipiat essentiam eius ex quo est generatum: & sic generatū: & id ex quo est gñatio sunt eiusdem essentia. Eadē autē rō est de oibus gñatis: ergo oē gñatū est idē in essentia cū mā: sed que cūq: sunt eadē eisdē: sunt etia eadē inter se: cū ergo oē gñatum sit idem cum mā que est vna: & eadē eo q: nihil habeat de esse nisi qd accipit ex seipsa: oia gñata eadē sunt inter se: & hoc modo putabāt isti viri q: omnia essent vnu: & fm eos hō & equus sūt eadē p essentia & differūt in esse accidentis: & sicut p traria hoc mo sunt vnu. C Sed de p trariorum non hoc pcedebant nisi esset negatio aliquid relinquens que est negatio in gñe. Si autem negatio nihil relinqueret: tunc fm suas positiones non oportuit eos pcedē q: idē essent p trariorum. C Et autem deceptio in hoc q: forma est que diuidit mā: & ideo entia differūt suis formis & suis materijs diuisis abinuitē: qd p q: nullo mo potest vnu esse qd diuidit forma gñis & spēs & indiuisū. Ens autem diuidit oibus his formis in gñe & in spēs & in indiuisū. Cōstat q: nullo mo est vnu. C Et si obijciat q: ens & vnu puerunt: & ideo qd est extra vnu est etia extra ens: dicēdū q: ens & vnu fm supposita cōuertunt: tñ alia est intentio in vno & alia in ente: ppter qd non sequit q: si oia sunt ens: q: omnia sint vnum: huiusmodi autem plana scientia breuibus explicari non potest: ideo vsq: ad primam p hiam differat. C Heraclitus autem dicebat oia esse vnu hōis in se oia ppter suā mutabilitatem. Et q: forme oium sunt in ipso: ideo ois diffinitio puenit ei: & etia p trariorum: quia Heraclitus dixit simul esse vera p dicitio. Et hec finit dicta ad intelligentiā istarū opiniononum. C De partibz autem & totius vnitate & diueritate sciēdū q: totum in forma totius vnitate partes siue forma illa sit p tunc: siue alia forma sicut est forma corporis cōpositi ex partibus diuisibilibz non p tunc: & ideo relate partes ad vnā formā vnientē eas sunt vnus in forma illa: siue sint p tunc siue non p tunc. Si autem accipiatur fm se: diuisē vō sunt p sitū tñ: vel p situm & formā partis: in eo q: pars est non p tunc p sitū sicut partes p tunc que non eisdē sitū habēt sub forma p tunc: p sitū autem & formam partis sicut partes non p tunc: vt caro & os: huiusmodi: & sic p q: qualr partes totius cōpositi sunt vnu & qualiter diuerfa nec sequit si sunt illo modo vnu q: sint idē: q: idem dicit vnitate absolutā: vnu autem qd vnit ptes est in alio quodā vnum qd est forma totius vnientis. Nec sequit iterum si sunt diuerfa q: sint diuisa: q: in alio quodam sunt vnita: s. distent p sitū & formam. vel per situm solum. C De modo autem quoz partes sunt idem toti dicit Anax. q: totum est partes simul sumptę: & hoc est verum de toto per compositionem partium factę: q: de hoc solo loquuntur viri p tunc habiti. Pōset tamen dici q: totum est vnum cum partibus: quia vnientis partes: & partes vnum cū toto: q: in vnitate sunt totius: diuerfa tamen sunt fm rōnem totius vt totum est: & fm rationes partium prout pars est: q: sic relatiua habent comparationē ad inuicem. De modo autem quo quelibet pars stat sub forma totius pferente & vniente partes dicendum erit in fine quartū methauroum.

Cap. 4°. Et est digressio declarans Vtrum suba fm se sit diuisibilis sicut p suppositum est in disputatione p trariorum & Parmenidem.

Tex. r. c. 16.

Tex. r. c. 17.

Vnitas pncipiū postea ab antiquis oēs multitudines excluderat & pōle & etiam actualē.

Tex. r. c. 18.

For est finis māc. idē Cōmē. p. cap. de suba orbis. Tex. r. c. 19.

Erroz anti quoz.

Ens & vnum puerit quā: tñ ad supposita: nō tñ quātū ad itēdes vide pro hoc 4° meta cō. 3°. & 10° meta cōmēto. 6.

Quo intelligitur dicitur auerrote p. pphyi cor. cōmēto. 17.

St autē Dubitū Utrūq; sola exite suba ipsa sit diuisibilis vel nō: quod enī hz ptes diuisibile esse vide tur. Suba autē sola exite ipsa pōt esse cōposita ex mā r forma: q̄ nō remonef ab ea diuisio etiā si sola sit absq; q̄titate. C Si autē dicat q̄ nos loquimur hīc de diuisione que est in infinitū vel de diuisione partū et iudē gūlis: sicut sunt ptes p̄tinat: adhuc videt esse falsum: qd̄ dictū est. Qd̄ enī est cā antis: videt etiam esse cā p̄tis: eētia autē q̄titate causat a suba: sicut eētia cuiuslibet alterius p̄dicamētū: videt q̄ passio p̄tis q̄titate causet etiā a suba que est diuidi in infinitū: q̄ p̄mo accidit sube: vt videt. C Adhuc p̄stat q̄ mā nō tota est in vno: sed in multis est p̄ta: q̄ hz pte. Sed qd̄ hz pte r parte est diuisibile: videtur q̄ suba māe diuisibilis esse. C Adhuc p̄stat q̄ subz nihil hz ab accite de essentialibus sibi. Est autē essentialē māe qd̄ est de ipsa in vno: qd̄ est de ipsa in alio: r sic de alijs in qua est diuisa. q̄ ptes illas a q̄titate nō hz: q̄ nec diuisibilitatē: vī enī alter nō posse euitari ḡnatio in infinitū nisi mā p̄ma diuisibilis sit in infinitū p̄ hoc q̄ est mā. C Sunt autē qdā theolo gisantiū qui oia hec p̄cedit r qd̄ Arist. dicit: dicunt dicere ipm fm̄ sentim: cū tū fm̄ rōnē alter sit: qz diuisio fm̄ rōnez vt dicit p̄mo est in suba p̄ ea que dicta sūt. C Sed hoc fr̄ uolunt esse: qz tūc p̄bis falsum diceret: r videt v̄z dicit: r hoc esset deceptorū: r nō phillosophicū dicit. C Et autē dicit istoz est q̄ ipi dicit hoies esse multiplicatos ex vno mālt ali quo qd̄ fuit in p̄mo hoie ex quo hz sit parū: nunq; deficiet ge neratio: qz diuisibile est in infinitū: nec est diuisibile vt inq; unt sicut quātū: qz quātū hz parte iuxta parte distant ab ea p̄ sitū. Sed suba māe nō hz partes a se inuicē distates p̄ sitū: sed hz pte in pte: r nō iuxta pte: r illa pars que est in pte: p̄o ducti in ḡnōne sine diminutione p̄tis ex qua educit p̄ multi plicationē māe: r p̄tis māe in seipsis absq; additione aliqua r hoc mō dicit multiplicatū esse genus humanū: r oē qd̄ est multiplicatū p̄ ḡnōnē. C Sed q̄ hoc absurdū sit: sic demon- strat. Adā absq; q̄titate accepta aut est simpl̄: aut est cō- positā: si est simpl̄: tūc est indiuisibilis p̄ oēm modū: si autē est cōposita dicit qua cōpōne. Est n. cōpositio p̄ma r cōposi tio sc̄ba. Cōpositio p̄ma ex essentialibus est. Cōpositio sc̄ba ex accite r subo: r sicut fe hz accis ad subam: ita fe hz cōpo sitio sc̄ba ad cōpositiōnē p̄mā: sed accis causat a suba: q̄ cō- positio accitialis causat a cōpositiōe essentiali: q̄ vbi nō erit cōpositio p̄ma: sibi nulla erit cōpositio: s; in mā p̄ma nō est cōpositio p̄ma: qz p̄ma cōpositio est ex potentia r actu: q̄ in mā nulla est cōpositio: ergo simpl̄ r absolute est indiuis- 2^a ratio
3^a ratio
4^a ratio
5^a ratio
Euenio ad in-
stantio
Impugnatio

lit dicere: q̄tate absurdū esse: q̄ enī mā nunq; separata est a formis oibus hoc est p̄pter sui impfectionē que ad esse non sufficit sine forma: r hec impfectionē nunq; mān̄ derelinquit: r ideo cū forma semp erit fm̄ actū. Sed diuisio non accidit māe p̄pter impfectionē nec accidit ei ex alio aliquo sicut di- ctū est in hypothēs: q̄ marie p̄uenit ei p̄ seipsam. C Adhuc autē eadē rōne calor r albedo p̄nt dici diuisibilia per se: qz in entibus quātis diuidi inueniunt: qd̄ tū est absurdū. C Ad- huc etiā fm̄ hoc qualis mā p̄ se diceret qz inuenit qualitate aliqua disposita in entibus. C Forte autē aliq; dicit qz inue- nire mā diuisa in entibus quibūdā absq; q̄titate sicut in itelli- gētīs r aiabus: r ita diuidi nō p̄uenit ei rōne quantitatē. C Sed h̄ hoc p̄cedit ex eo qd̄ difficilīus assumit: qz nō est p̄- batū intelligētias r aias ex materijs p̄tare. C Adhuc autē r si p̄cedat intelligētias r aias habere mā: adhuc absurdūz erit dicere vel ponere ptes materie que sunt in intelligētīs r aiabus diuisas ex mā vna eiusus ille p̄ticulares mate- rie sunt ptes: sed potius vnaqueq; erit ex mā sua tota que secū producta est in esse r nō reducunt iste p̄ticulares māe ī vniū qd̄ sit eis cōe re: sicut totū integrale cōe est p̄tibz: sed potius in vniū qd̄ est cōe rōne. De tali autē māe diuisione nō loquimur: qz bene scimus genus diuidi p̄ d̄ias: r māz diui- di p̄ formas: r hoc dupl̄. s. q̄ est cōe vniū diuidit p̄ ḡnōnē: r q̄n̄ alter est nō diuidit: sed plures māe talibus p̄creantur. C Adhuc autē m̄z videt si intelligibile est qd̄ dicit de mul- tiplicatione māe in seipsa sine additione. Multiplicatio enī nō causat nisi diuisione p̄tinu vel p̄ d̄iam cāe r causati: vt docet p̄bi. C Nullo autē istoz modoz sit ista multiplicatio. Si autē multiplicationē rei in seipsam vocat augmentū rei r incrementū. Hoc erit mirabilius si intelligere possunt all- quid augeri non rarefactū nec p̄ductum sine additione ali- cuius ad ipsū: qz oē augmentū est p̄creitantis magnitu- dinis additamentū. C Adhuc autē queramus qua rōne po- nūt hoc hīc qd̄ dicit de tali multiplicacione: p̄bi enī nō est ponere aliquid nisi p̄ rōnē certā. H̄c autē rōnē nō videmus aliā nisi qz sic placet dicere gratia p̄tentiois. C Adhuc Ari- sto. pbaut in libro de ḡnōne r corruptione: qz ḡnō nō est in- finita p̄pter māe infinitatē: sed potius p̄pter ḡnōnē recipio- cationē. S̄natio n. vnus est corruptio alterius: r corruptio vnus ḡnatio alterius in simplici: q̄ positio ista que ponit sic mān̄ diuisibile in infinitū: nō est de pōne peripatheticoz. C Adhuc autē totū opus nature p̄ hūc modū esset per multi- plicationē māe in seipsam: r diuisibilitatē: q̄ramus q̄ quid ad actū ducat illā potētiāle multiplicacionem que est in mā: aut n. hoc facit nā: aut deus. Si nā: hoc est absurdū: qz nā expedit se paucioribus q̄ potest: q̄ nā non adhibet materā p̄ cibum vel aliunde: vt ex illa operef in hoibus r plantis r aialibus: qd̄ videmus esse falsum. Si autē deus sic opaf: tūc ea que videmus non erunt opa nature sed dei. C Adhuc at deus magis ordinatus est in ope suo q̄ nā: q̄ suū opus mī- nus abundat supfluis q̄ nature: quare ergo adhibet r ipse fomenta aliena ciboz vt suū opus multiplicet. Si dicat qz cibi impediunt ne p̄sumant ea que sunt materie p̄me par- tes: hoc erit mirabile. Si enim p̄sumptibilis est mā: tūc est corruptibilis: ergo habet p̄tuz: qd̄ est absurdū. C Adhuc autē si p̄sumptibilis est: impossibile est impedi r̄ aliqd̄ nō p̄sumatur ex p̄tinua calidi actione quantūcūq; fomentetur r impediatur per cibū. Si ergo cōsumit aut p̄sumptm̄ re- stauratur aut non: si non ergo diu est consumpta a principio mundi. Si restauratur aut accipit in se restorationē: aut a cibo: si in se q̄ cibo nō indigent ea que cibant: si autē accipit ex cibo: tunc necessario aliqd̄ p̄uertit in ipsas: nō q̄ multipl̄- cat in seipsa. C H̄c igit̄ positio nō tāq; absurdā r mēdactis plenā reliquētes dicimus ad p̄mo obiecta: qz cōpositio que est ex mā r forma non est cōpositio dans materie partes r fa- ciens eam cōpositam: r ideo de tali cōpositiōne non est nobis hīc sermo. C Quod autē obijctur de diuisione que est per modum continui dicendum qz quādo p̄sequens est passio alicuius: r antecedens est subiecto: tunc non opoz- tet qz idem sit causa antecedentis r p̄sequentis: quia conse- quens fuit: tunc ex essentialibus antecedentis: r antecedēs non fuit ex essentialibus sube: sed potius suba est causa ac- cidētis sicut subm̄ r nō sicut essentialē ipsū. C Si vō demus etiā qz p̄tis causat a suba sicut r aīs: adhuc nō valebit rō: qz

triplex euenio
nis inducte.
Alia euenio
Impugnatio
euidem.
6^a rō p̄ncipio
lis p̄tra opio
uē p̄ncipalē.
7^a ratio
8^a ratio
p̄ de ḡnōne.
t. c. 15. 16. r 17
9^a ratio
Solo doctor
ris ad obiecta
positiōne ad
uerie.
Et ideo quomō
suba est cā ac

R n̄ alioruz
quā v̄ doctor
subtilis imita
ri 2^a m̄iaz dī
stin. t. r qōne
2^a aliq̄ ex pte

Impugnatio

Compositio
duplex.

2^a ratio

3^a ratio

4^a ratio

5^a ratio

Euenio ad in-
stantio

Impugnatio

eidētio 4° me
ca, cōmēto. 2.

hō est necesse qd ea disponat dispositione effectus sui nisi sit
ca p se r vntuoca: sicut fit ab hoīe hō: r calidū a calido: talis
aut causalitas nō est inter subam r accidēs. C Adhuc autē si
pcedamus tenere arg^o nō pōt pbari qd suba diuidat nisi si
actu est quāta. Est autē potētia quāta nō actu: ideo potētia nō
actu est diuisibiltis. Qd autē mā nō tota est in quolibet māro:
sed p ptes puenit: iō qd nō ingredīt mā sua nisi sub pma for-
ma sua que est corporeitas: r p illā efficit diuisibiltis. C Nec
dicimus hoc qd subm nō habet ab accidēte: alba enī nō
disgregare hz vsum ab accidēte. Similt suba diuisibiltatē
hz ab accidēte: qd diuidi accidit substātie. Sed vtz est qd est
sentiatū nō hz subm ab accitē: qd si aliqd essentialituz suba
acciperet ab accidēte ringeret qd accitē esset cā sube: qd nō
pōt esse: qd e cōuerso est: suba enī est cā accitē. Nec g hie
dicta sufficiāt: qm que restāt de nutrīmēto r augmento rez
partim in libro de gnōne r corruptione: tractata de augmē-
to: partim autē in libro de nutrīmēto habent determinari.
C Cap. 5°. De turbatione antiquoz ppter vbi substātiuz
qñ est terris adiacēs iter subiectū r esse nāle predicatum.

Adno itelligit
tur subz nihil
pse ab accitē

Ex. r. c. 20.

Redeamus Ergo nūc ad improbatio-
nez positionum Adellisi r
Parmentidis. Fuerūt. n.
quidā sequētes eos adeo turbati r ipediti di-
ctis r rōnibus eoz: qd putabāt qd ens nō esset ni-
si vñ qd est suba vna in gñe vel numero: r acci-
dēs dicebāt esse extra ens: r iō nō debere p̄dicari de suba p
verbū substātiuz notās cōpōnē accitē cū suba. Qñ enī hoc
verbū est terris adiacēs fuit in ppōne r suba fuit i subiecto
r accitē in p̄dicato: sicut qñ dicebat hō est albus: cōturbantē
eo qd putabāt, verbū substantiuz essentialē notare cōpōnez:
r sic id qd erat vñ fieri multa: qd putabāt idē significari eē
accitē qd erat suba: nescientes qd ens qd importat in verbo
substātiuz multipl̄ dī de suba r accitē: r iō qdam eoz dice-
bāt hoc verbū esse: esse anserēdū de talibus ppōnibus: sicut
Lycophron. Alij autē emēdabāt dictionē dicētes ipz debere
splicite significari: dicētes qd nō opz dici: hō est albus: s; hō
alba: neqz opz dici hō est ambulās: sed hō ambulat: ne for-
te si ponerēt verbū est p̄po nota cōpōnis: significarent subaz
esse accitē: r ita vñ significaret esse multa: qd suba est suba
r nō est accitē: r accitē est accitē r nō suba: r iō hoc sunt duo:
vñ si vñ significat esse alter: vñ significat esse duo: qd est
incōueniēs. C Causa autē cōturbationis fuit vt diximus: qd
verbū substātiuz semp̄ putabāt essentialē notare cōpōnez: r
iō qñ iter subm ponit r p̄dicatū putabāt: qd p̄dicatū eēt sem-
per essentialē subiecti: nesciētes qd qñ terris fuit adiacēs: hoc
vbi est iō qd significat quādā cōpōnē essentialē vel accitē
lē quā sine cōpōnibus nō est intelligere. r bec est qñqz essentia-
lis: qñqz accitē: qd ens multipl̄ dī de subiecto r accidēte.
C Ipsi autē p̄cesserūt in dictis suis tanq̄ singulr: hoc est vno
mō dicere vñ r ens: r hoc falsum est: qm entia multa sunt
nō vñ rōnē h̄stia. Et vñ dī multipl̄: aliqñ. n. plura sunt
aliqua sm rōnē diffinitūā. sicut aliud esse diffinitūe inest al-
bo: r aliud musco. Sed tñ eadē sunt vtraqz p subm. Simi-
liter ens dī potētia r acta r similt vñ: sicut totū est vñ cūz
p̄ribus actu: r tñ multa est potētia diuisionis. C Hic autē in
distinctione entis r vñ? deficiebāt antiqui r cōstebant seg-
er nota cōpōnis importata p vbi substātiuz: vñ esse mltā
tanq̄ magnū incōueniens esset vñ sm diuersas rōnes esse
multa: cū tñ sm aliquē modū aliqua esse multa: r esse vnum
sm aliū modū nō sint opposita. C Dicit enī vñ multipl̄:
potētia r en delectia: hoc est actu r alijs modis quos in p̄-
ma p̄bia habemus determinare. Adodo igit p̄habito p̄-
cedētibus non videt impossibile vñ esse multa.

Ex. r. c. 21.

Ex. r. c. 22.

Actiones Autē ex q̄da qd demonstrare
volūt Adellisi r Parment-
des solue nō ē difficile: vterqz
enī eoz peccat: tā in forma rōnis q̄ in mā: qd r
falsa recipit quātū ad peccatū māe syllogoz suo-
rū: r nō sunt ifei ētes sine syllogizates quātū ad
peccatū i forma: tñ iter duos syllogismos. s. Adellisi r Par-
mentidis. Rōctatio Adellisi magis est tediosa r onerosa
cuilibet sapiētī p̄bo eo qd nō hz eam defectus: r dubitatio-

nis: qd vno incōueniēt assignato r cōcessō d̄igist alla: r hoc
soluere nō est graue. Adellisi enī r peccat in mā falluz affi-
mēdo: r peccat in forma nō pcludēdo: r etiā ex his que dicit
nō pōt pcludere ppositū sopbilitate impedite equocatione
in noie pncipiū: Parmentides autē hz tā in mā q̄ in forma
peccet: tñ pcludere videt ppositū: r ideo tediosoz est oratio
Adellisi q̄ Parmentidis. C Qd qdem igit male syllogizet
Adellisi ppter tria supius dicta peccata manifestā ē. Ipse
enī opinat hāc p̄iam accipe: si aliqd est factuz hz p̄n^m: g qd
nō est factū nō hz p̄n^m: r p̄ qd est a destructione antis: r ideo
fallacia sequētis incidit: r hoc qualr sit nō pōt intelligi nisi
syllogismus Adellisi r etus sequētes p̄ctiones r ppositio-
nū p̄bationes accipiant. C Sic at narrat Alexander isti fue-
rūt eius syllogismi oē qd est factū hz p̄n^m: ens nō est factuz:
g non hz p̄n^m. Inde p̄clusionē istius syllogismi assumēdo p
p̄missa: p̄cedit vltimus sic: qd nō hz p̄n^m est infinitum:
ens non hz p̄n^m: ergo est infinitū. C Inde itez ex p̄clutione
istius vltimus intulit sumēdo eā p̄o minorū sic: qd est in-
finitū nō hz locū quo moueat: ens est infinitū: ergo nō hz lo-
cū quo moueat. C Et inde vltimus intulit qd nō hz locū
quo moueat est immobile: ens nō hz locū quo moueat: g ens
est immobile. C Et ideo dicit Adellisi esse vñ r infinituz r
immobile. Qd autē ens nō sit factū p̄bat Adellisi sic. s. dicitur
oppositū qd ens sit factū: aut erit factū ex ente: aut ex non en-
te: si ex ente factū sit: ergo ens sit ex ente qd est: sed qd sit nō
est: g qd nō est sit ex ente qd est incōueniēs. Si autē sit ex non
ente: tñ nō ens mutat in ens: qd itez incōueniēs est: cū oēs
in hoc p̄ueniant qd ex nō ente nihil sit. C Patet autē qd in p̄-
mo syllogismo Adellisi est fallacia sequētis: qd a destru-
ctione antecedentis p̄cedit ad destructionem cōsequentis
cum e cōuerso fieri debeat. In scōdo autē syllogismo aliter su-
mit principium q̄ in primo: qd cum dicit qd non habet prin-
cipium est infinitum: non est hoc vtz nisi principium sit ex-
tremitas magnitudinis. Si enim magnitudo caret erre-
mitate se ambiente: tunc est infinita: sed in primo syllogi-
simo non p̄cludebatur nisi de principio temporis vel genera-
tionis mundi. Et ideo patet qd bec scōda ratiocinatio nō
pcludit ppositum Adellisi. C Falsum autem est qd assumit
qd ens non habet principium quā multipliciter dicitur ens:
r aliquod habet principium: r aliquod non habet: r ex his
facile patet peccata Adellisi. C Qd autē ipse dicit: quā qd
sit aut sit ex ente: aut ex non ente: non opz nos hoc soluere.
Ens enim in vniuersali non sit: sed hoc ens qd est particu-
lare: r sit ex ente in potētia: nec sit ex ente in actu: neqz ex sim-
pliciter non ente: sed potentia ente r actu non ente. C Po-
stea autem etiam si non fiat vis in talibus incōueniens ta-
men est qd assumit Adellisi dicit: omnis rei esse p̄cipiū
aliquid: hoc est qd principium rei sit aliquid de re ipsa extre-
mitas: videlicet ipius rei sicut magnitudo in qua est corp^o
principium habet qd principium est superficies: vel linea vel p̄-
ctum: quā principium non semper dicit aliquid rei sicut extre-
mitas magnitudinis: sed dicit alijs multis modis. C Ad-
ne enim res durans per aliquod tēpus principium habet tem-
poris: sicut enim infra dicemus in quarto bulus scientie li-
bro: in tempore esse est quadam parte tēporis mensurari.
C Adhuc autē nunquid non est principium alterationis que
est generatio non simpliciter sicut principium habet mutatio
que non est momentanea. C Si enim dicit qd non est factū nō
habet principium non potest intelligi hoc nisi de principio sue
factionis qd est principium tēporis: principium autē factionis si-
ue temporis est principium alterationis quā alterat mā rei cū
fit: eo qd factio sua non est momentanea mutatio sicut est ge-
neratio simplex que non est motus: sed mutatio sola. Infra
enim docebimus qd generatio simplex est mutatio momen-
tanea r nō motus: qd autē momentaneū est hoc est in h̄c:
r hoc non habet principium: qd qd habet principium est com-
positum ex nunc r tēpore qd ad nunc p̄tinuatur: r ideo male
arguit Adellisi: qd etiam si dicit qd ens est infinituz: tamē
habere potest sue factionis principium tēporis: sicut habet p̄n-
cipium alteratio que non est momentanea mutatio: r ideo ex
hoc qd non habet principium non sequit qd non sit factū im-
pediente fallacia equocationis in hoc nomine principium.
C P̄terea ppter qd sequit si ens ē vñ r infinitū qd sit im-

Ex. r. c. 23.

Qui fuerit syl-
logismi de
liti ex senten-
tia alexandr.

Ex. r. c. 25.

Ens in vni
si. vide 7° me
ta. r. c. 23. r in
fra.

Ex. r. c. 26.

Ex. r. c. 27.

Phyſicorum

mobile eo q̄ non habeat locū ad quem mouet: p̄t. n. aliqd esse q̄d nō bz locū ad quē mouet: r̄ tñ ptes eius mouent itra sp̄m: sicut est vidē in aq̄ fluētē q̄ fm se totā nō mutat locū: r̄ tñ q̄libet pars eius mutat in ipsa cū fm se totā nō trāseat in locū aliū: r̄ si tota accipiat fm vniuersitatē suā: p̄t. r̄ non fm q̄ est tota fm rōnē totalitatis suē: q̄rē nō diceret ois aq̄ moueri: s̄ fm totalitatē nunq̄ inueniret eē locū suū. C̄ p̄ r̄: terea q̄ p̄ia est hec: nō mouet s̄z locū: q̄ nō mouet: eōnēso enī valeret: r̄ iō falsa in argumētādo icidit s̄z locū p̄t. r̄ p̄t enī alterari: r̄ si nō mouet localr. C̄ At vō ē in eo q̄d dīc vñ eē ens. Adellius mētī r̄ falsuz assumit: r̄ fit hoc peccatū in mā sp̄lī: q̄r entia nō p̄t eē vñ forma sine spē: s̄z p̄t in mā p̄t esse vñ sic ē q̄ sūt: sic dixerūt aliq̄ nāllū p̄boz. Iō d. n. r̄ equus sunt altera specie: r̄ h̄nt adinuicem d̄ias d̄ias. Q̄ at entia nō sūt vñ r̄ p̄t. vñ: vel vñ iduisibile p̄ ad sensuz: r̄ tdeo ad hoc rōnē nō inducere nō oportet: hec igit̄ sufficiat quantum ad solutiōnē rationū Adellī.

Cap. 7. De destructione siue iprobatione Parmenidis.

Ex. r. c. 25.

Ad cōi q̄nis alij sint modi rōnū in sp̄lī r̄ hoc est iō q̄ Parmenides r̄ Adellius vñā fere: eādē h̄nt pōnē: r̄ iō solo eodēz mō est: partim. n. solūit sp̄lī Parmenidis: q̄r falsuz supponit: r̄ partim: q̄r nō cludit peccans in forma sp̄lī: q̄d q̄lter p̄tingat sc̄rī p̄ueniētē non p̄t nī sp̄lī Parmenidis accipiant qui fuerūt istī. Quicqd est ens ē vere ens: s̄z vñ est ens: q̄ est vere ens: q̄ vere ens est vñ. In de arguit vterius sic: oē ens vñ vere est ens: s̄z acc̄s ē ē vñ vere ens: q̄ acc̄s nō est vñ vere ens: q̄ vñ ens ē suba. C̄ Et ide arḡ: p̄durit vterius sic: q̄qd est vñ caret multitudie r̄ motu: q̄ at oē q̄d ē vñ caret motu r̄ multitudie p̄bat ex hoc q̄d mouet: mouet ad aliqd q̄d nō bz: q̄d at nō bz est eē se: q̄ mouet ad id q̄d est eē se: s̄z eē ens nihil est: ergo si mouet ens mouet ad id q̄d nihil est q̄d est falsum: q̄ ens est vñ r̄ immobile. C̄ s̄z at in his sp̄līs q̄ supponit ens vno mō dicit: r̄ iō idē esset dicitu: aliqd esse ē vere ens q̄d est esse ē ens: r̄ hoc nō est ver: q̄ vere ens est p̄ se ens: r̄ suba: ens aut ambigē dī de suba r̄ acc̄s: peccat at in forma eo q̄ nō se: quif aliquo mō si tñ dīcat esse ens r̄ eē ens nihil esse dīcat q̄ tñ sit vñcū ens: q̄z tñ ens esse dīcat: tñ p̄t eē entia plura que entis recipiūt p̄dicationē p̄ p̄s r̄ posterius: sic subm r̄ acc̄s: r̄ iō nō sequit̄ est tñ ens: q̄ tñ vñcū ens: Parmenides. n. accipit vñ ens p̄ vñcō ente: tñ nō equocabat aliqd r̄ iō m̄ agis p̄pōsit suū iferebat q̄ Adellius: videamus at hoc q̄d dicitur p̄ singula. C̄ Dicam̄ ergo q̄ falsa assumit Parmenides in eo q̄ supponit ens simplr: hoc est vno mō dicit cū multiplici dīcat sicut p̄babitū ē: s̄z nō cludit in forma sp̄lī sicut vidēre possumus tall exēplo. C̄ Si. n. nos ponam̄ q̄ nihil sit nisi albū r̄ q̄ albū significet vñ q̄d est ens: tūc se: quif q̄ oē q̄d est: est albū: s̄z albū est vñ: q̄ oē q̄d est: est vñ. Et si fereat vterius sic: oē q̄d ē: est vñ: q̄ nō sunt multa non valer: q̄ eū dī: oē q̄d est: est albū significat subz r̄ acc̄s: r̄ hec duo nec rōnē nec p̄tinatione sūt vñ: r̄ p̄t at oib̄ q̄ nec sūt iduisibile vñ: r̄ iō illa simplr sūt multe essentie: s̄z vñ sūt subo: q̄ at aliq̄ vñ sūt subo: r̄ multa in eēntia: nō vidit neq̄z itellerit Parmenides. Et simlir nō sequit̄ q̄qd ē p̄ter ens est nō ens. Ens at est vñ: q̄ vñ r̄ ens p̄uertunt: q̄ q̄qd est p̄ter vñ est nō ens: q̄ ens est vñ r̄ vñtū: q̄z tñ ens sit: r̄ hoc sit vñ quodā mō p̄ analogiā: tñ multa esse p̄t quoz vñ est vt subm q̄d est suba: r̄ alia sūt sic acc̄s in suba: sic nonē p̄dicamēta acc̄s. C̄ Q̄d at dīctm̄ q̄ aliud esse diffinitum est albo r̄ subo q̄d suscipit sp̄m non intelligimus: ita q̄ acc̄s sepef a subo: q̄ acc̄s nō est seipabile a subo eo q̄ acc̄s ē ē esse inesse: s̄z aliter est esse albo r̄ subo cui inest album: quia si diffinita subiectum alia erit eius diffinitio fm q̄ est suba: r̄ alia alibi inquantuz est albuz. C̄ Patet igit̄ qualr Parmenides r̄ falsum assumpt: r̄ in forma argumētādi peccant.

Cap. 8. De destructione siue iprobatione Parmenidis.

Ex. r. c. 26.

Alumus re pōnē ei? necessarijs argumētis: p̄mo per diuisionem. **Quia** si oē ens vñ est: aut est vñ q̄d est: q̄d est acc̄s: aut est vñ q̄d est suba. Si at est vñz

quod est accidens cum accidentis esse sit inesse eundem de quo predicat denotatue necesse est q̄ ens illud q̄d est oē ens nō solū significet ens acc̄s: de quo p̄dicat: sed et opz q̄ sit illud q̄d vere est ens r̄ vñ: r̄ hoc est subz. C̄ Si. n. acc̄s semp de quodā subo denotatue dīcat: si dīcat solū acc̄s esse r̄ nō subm: sequit̄ illud nō esse cui accidit illud q̄d est: q̄ sequitur subm nō esse cui accidit: q̄ solū esse positū est. Subm. n. est aliter ab ente q̄d positū est esse: s̄z sequit̄ ē ex ipsa rei veritate q̄ illud sit cui accidit ens: r̄ verius sit q̄ illud q̄d accidit ei: q̄ ex his duob̄ sequit̄ q̄ aliqd sit cū nō est: q̄ subm nō esse ponit: cū tñ sequat̄ sp̄m esse si accidit ei ens. C̄ Si aut̄ subz nō est: tūc etiā acc̄s nulli alij inerit cū acc̄s p̄ hoc q̄d ponit̄ nō inesse sit illud q̄d vere est. Si. n. subm nō esse ponat̄: tūc acc̄s dēs nō inerit ei q̄d est vere esse: s̄z subo nō ens multa signficat dīcat subz videlz r̄ acc̄s: r̄ tūc sequit̄ q̄ eē sit ad vñ q̄d q̄z multipl̄ dēm de suba r̄ acc̄sibus: q̄d est h̄z hypothet̄z q̄z cessuz est vñ solū significare q̄d est acc̄s. C̄ Si vō dīcat Parmenides q̄ ens q̄d est oia significās: r̄ iō vere ens nulli accidit: r̄ sit suba cui accidit aliqd: tūc p̄cedemus q̄ eē p̄ significatū ei? q̄ vere esse dicit. C̄ dīcat. n. q̄ id q̄d ē ē ma gis significat ens q̄ nō ens. Si. n. ponam̄ simile vt dicam̄ q̄ vere ens significat albū q̄d est subz cū acc̄s: tūc h̄z Parmenidē albo iquātū albū nō p̄uenit vere eē: q̄ si subo q̄d solū ponit esse a Parmenidē nō p̄t accidere ens: iō q̄ id q̄d est nō vere est: r̄ iō q̄qd nō vere est vt suba: illud nō est. S̄z nō ens nō accidit alicui: q̄ subo q̄d esse p̄tē nihil accidit de oib̄ acc̄sibus: q̄ illa nō vere sūt: q̄ illud subm nō est albū: q̄ albū fm q̄ est albū est acc̄s. Si at dīcat q̄ acc̄s nō sim pliciter est nō ens: s̄z nō ens aliqd q̄d ē suba r̄ vere ens: hoc stare nō p̄t cū hoc q̄d dicit: q̄ q̄qd est p̄ter vere ens: est nō ens: nō ens. n. tñ dicit nō ens hoc vel illd: s̄z dicit simplr nō ens: r̄ q̄d est simplr nō ens nulli accidit: sicut p̄s p̄batū est. Sed cū dicit illd vñ q̄d ponit eē Parmenides eē albū sic supponimus p̄s: sp̄m vñ significat eē albū: q̄ de est albū: q̄ q̄d nō est vñ est. Vex. n. erat dīcē q̄ illd vñ albū est sic dicit hypothet̄s: r̄ hoc nō significat q̄d est ens: s̄z q̄d nō est ens. C̄ Si vō r̄ albū significat q̄d ē est: tūc opz q̄ ens multa signficet q̄ sūt suba vñ acc̄s: r̄ hoc negant Parmenides. C̄ Al terius se sequit̄ ex dicto Parmenidis q̄ magnitudo nō sit: q̄ si id q̄d est p̄ter vñ solū est nō ens cū magnitudo diuidit vñ r̄ p̄tū est aliter eē p̄tū: q̄ sūt eē vñ solū: q̄ ptes sūt non entes: sed totū p̄stituit̄ ex p̄tibus: q̄ ē ipsa magnitudo tota est nō ens q̄d est icōnēns r̄ p̄ sensuz. C̄ Adhuc at si dīcat fo la suba eē sequit̄ ad huc multa esse: diuidit. n. id q̄d vere est in aliqd aliud q̄d ē vt est: r̄ hoc manifestū est in diffōne eēntialī sic vidē possumus in boie. Et dicam̄ dīcō boie sit aial bipes. Si. n. hō dīcat vñ esse opz ē q̄ aial vñ sit r̄ q̄ bipes vñ sit: q̄ id q̄d vere est nō p̄stituit̄ inesse nisi ex his q̄ vere sunt. Si. n. diceret q̄ aial r̄ bipes nō vñ sūt: tūc oporteret q̄ essent acc̄s: r̄ si hoc est: tūc oporteret q̄ vel acc̄s ē hōi vel alī cui alij subo. C̄ Et pbemus p̄mo q̄ nō sūt acc̄s: boie: acc̄s. n. duplex ē. f. seipabile r̄ isepabile: acc̄s. n. seipabile ē ē illud q̄d p̄tingit inesse r̄ nō inesse. Acc̄s at isepabile ē illd in cui? diffōne cadit subm cui accidit: r̄ est exēplū seipabilis acc̄s vt federe: q̄d p̄tingit inesse r̄ nō inesse. Inseipabile aut̄ accidens est: vt symmū: in cuius diffōne cadit nasus cui accidit symmū. C̄ His habitis amplius dicamus q̄ quecūq̄ cadunt in diffinitiuam rōnem alicuius aut ex quibus sunt illa que cadunt in diffinitiuā rōnē alicuius illa non possunt econuerso recipere ea in quozum rōne cadunt in suas diffinitiones. Sicut enim in p̄hemio diximus: diffinitū est sic e q̄dā totū p̄stituit̄ ex diffinitib̄ sic hō p̄stituit̄ ex aiali r̄ bi pede: r̄ illa ē p̄stituit̄ ex alijs sibi superiorib̄ essentialib̄ sic aial p̄stituit̄ ex corpe aiato sensibili. Et sic oz ventre vsq̄ ad p̄m gen̄: r̄ ipole q̄ hō ventat in alicuius superioris diffinitis rōnē. Et iō cū bipes diffinitat boiez nō p̄t hō cadē in diffōne bipedis sic p̄uenit in acc̄sibus. Subm. n. sumif in diffōne acc̄sibus: q̄ in diffōne albi q̄n albū dī eē hō cadit rō albi boie: sic in p̄ma p̄bia dicere hōmus. C̄ Si igit̄ ea q̄ diximus h̄nt hūc modū r̄ hōi accidit bipes necesse est q̄ aut accidat ei vt seipabile acc̄s: aut vt isepabile. Si at accidit ei vt seipabile: tunc p̄tinget hominē nō esse bipedē q̄d falsum est. Si vō accidit vt inseipabile accidēs: tunc opz q̄ hō cadat

Ex. r. c. 27.

Ex. r. c. 28.

Ex. r. c. 29.

In ditione bipedis qd itez est fallum cum bipes sit in ratioe
 bois distinctiva. C Si ppter hoc dicat qd aial z bipes accidit
 allcat alteri subo qd boi: tuc opz qd e dstitutus ex eis accidit
 alij: qd si pstituta no snt vere entia z pstitutu ex ipis no erit
 vere ens: qd hō est accis z no vere ens: qd e falluz z qd hypo-
 thesim: qd si dicat id qd vere e significare vni solū qd e suba:
 ad huc sequit multa entia esse. C Parmenides at b dixit qd
 vere ens nulli eēt accis z esse ipm qd vere est de quo ambo
 dnt. s. subm qd defert accitia: de illo. n. dī qd est suba z vere
 ens z accis denoians dī de eodē: z dīc vere ens dicit vtrūqz
 istoz: qd subm vere est in eo qd est suba: z accis vere est i eo
 qd significat vere esse qd denoiatue de subo p dīcat. Et dīc
 et id qd est ex bis ve esse: sed hoc totū dīc eē iduisibile vni.
 Si at hoc dicat tūc sequit totū cōponi ex iduisibilibz q: nō
 vidit Parmenides diuersitate eēntie que causat ex formis
 eo qd ipse formale cāz nō vidit s; mālē. Ad hōz at dixit eē qd
 corpus: z hoc dixit eē iduisibile: qd si cōponeret opozteret eē
 qd aut ex diuisibilibz aut ex iduisibilibz cōponeret: nō at pōt
 cōponi ex iduisibilibz: qd iduisibilia nō faciūt qdū aliqd: s;
 si cōponit ex diuisibilibz opozteret qd illa itez ex minoribz di-
 uisibilibus cōponeret: z illa itez ex alijs: z sic semp pcede-
 ret vsqz ad pūta iduisibilia ex qbus pma qsta cōponeret
 qd est impossibile: qd hoc impossibile est qd totū ex diuisibilibz
 cōponat: qd totū fm qd vntuz esse dī: est in se iduisibile vni
 z nō cōponituz: verūtamē istā rōnē Parmenidis iprobādā
 reseruabimus vsqz in libū de gnōne z corruptione: qd per
 rōnes Democriti z Leucippi ibi soluetur.

C Aplm 8^m. De his qd vtrūqz pōstioi Parmenidis z Ade-
 listi consentiant.

Ant autē rōnī Parmenidis in parte
 cōsentiant z in parte dīcūt:
 prime rōnī pscntūt dīcēs: qm oia vni sunt si
 qd est ens significat tūc vni qd e vere ens: s; dī
 cūt cū hoc: qd est et illū qd nō est: qd accis qd e
 extra ens significat eē: tū denoiatue p dīcat de eo qd vere e.
 Scōe at rōnī: qd dīc magnitudines eē iduisibiles: s; i hoc p dī
 cūt: qd dīcūt cōponi magnitudinē totū ex puls iduisibilibz
 qstis z magnitudines eē iduisibiles. Et volūt euitare vni
 icōnētēs qd dīcūt totū nō cōponi: z icidūt in aliud pcedētes
 atomas magnitudines. C Sed hōc est id qd est mālifestū
 qd nō vey e qd dīcūt: s. n. def ens vni significare solū: z def eē
 dīctoria nō posse eē simul vera: tūc id qd est extra ens non
 pōt eē ens: qm ens de nullo dīcēt nī in significatōne sube
 z qd est extra subaz nō hēbit p dīcatōne entis: qd erit nō ens.
 Si at cū hoc dicat eē ens erit nō ens simul z ens: z sic dīcto-
 ria simul erūt vā qd nō pōt eē. Cū. n. dī qd id qd est extra ens
 sit nō ens: z illud cū sit ens dīcēt negatio nō phibeat nō ens
 esse simplr: qd sic eēt nībil: s; opz vt nō ens sit nō ens aliquid
 hoc vel illud: qd pōnt vere esse: z bec est negatio in gīe z nō
 negatio absolute: z extra gen^o negās z phibēs entitatē. Est
 icōnētēs dīcēt qd vnuz sit oia nī aliqd aliū a vere ente eē
 ponat extra ipm ens: z sic ens plura significabit. s. vere ens
 z accis. Et hoc manifestū ē et alla rōne: qd euz dī: vere ens
 nō itelligit in itētiōe vere entis: neqz ad dīcūt p nomē ei^o nī
 si qd vere ens sit aliqd: s; hoc pcesso qd aliqd sit vere ens nō
 est phibitū p hoc qd nō sint multa que sunt entia: quoz nul-
 lum est extra ens: sicut dīctuz est prius. C Ad manifestum est
 ergo ex his que dicta sunt qd impossibile est qd ea que sunt hoc
 mō vnuz sint sicut dixerunt Adelissus z Parmenides.

C Aplm 10^m. Et est digressio declarās intellectū dictoz
 Adelissi z Parmenidis.

St autē Atredenduz ad oīz hoz Intellm
 qd isti viri solā mām rez esse dire-
 runt p^m sicut et dīctimus supra: z
 cā deceptionis eoz fuit bec: qm si nos resolu-
 mus mām sensibilibz ptinget venire in mām q
 sola qstitate determinat eo qd corp^o mā e sens-
 ible corpus: si at corpus resoluamus ptinget venire in māz
 que est corporeitatis susceptiblis: z hoc ē hyle sue origo: z
 nō hō esse corporeale nī in corpe: z hoc nō idigemus vterio-
 ri mām resolutione. Sz ifra loqmur de mā itelligētiaz: Arz
 vna sit euz mā corpoz z qd vna: s; hoc nobis sufficit quasi

oiam corpoz mā est vna. C Dīc at mām totā subam z totū
 esse oīz corpoz esse dixerūt: qd formā que est in mā esse non
 pceperunt sed putabāt ipsaz p nō vere ens distingui: qd for-
 mas z accitia nō dixerūt esse nī in sentire z apparere z non
 inesse sicut ad huc mlti dīcūt: quoz pī erroris est Alexander z
 David de diuinato qd secutus est Alexander in hoc: z iō dīc
 rūt qd id qd est eē ens z eē vere ens: z hoc nō est ens: s; vī eē
 fm sensuz z estimatōne: z qd hō z asin^o sūt vni: s; apparent
 alla: z dīctoria sūt simul vā si appeat vni vni: z alterz alte-
 ri: qd cū mā pma vna sit id qd agit pstatē nō est ve ens: s; eē
 vī. C Et dīctur eē id qd eē est in id qd ve est s; significari.
 Et in id qd vere est fm rē: ve. n. est s; rē qd ratā z verā h; en-
 titatē. z bec est mā pma q sola entitas eē rez: ve at significat
 qd apper vey significat fm estimatōne z sensuz: z iō h; istos
 bñ ptingit qd aliqd ve significat: z cū est eē ve ens. Suplus
 at dīc sūt pbatōes sup hoc qd aliud est ve significari aliqd:
 z aliud ve significari eē: cū at dī: hō ē alb^o: nō significat ve al-
 bū h; dīcēt: s; significat albū ve esse in re: qd accidit ve entī.
 Et oē accis ve entī h; entitatē: z sic necesse est qd ens multa
 significet: z dicat mlti p dīc de ente p se qd est subz p^m māc: z de
 ente i illo qd denoiat ipz: vt forma accitatis. C Has at opti-
 mones sic explanat Alexander in quodā libellū: vbi oia vnuz
 esse qd ē mā pbare itēdit: z David de diuinato in li^o at ho-
 moz. Hos at Arz oia sint vni pscrutabimur in pte iferi^o:
 sed i sufficientia h; determinari in pma philosophia.

C Aplm 11^m. De optinonibus eoz qui physice sunt locuti
 de pncipijs naturalibus.

Supra nos dīctimus qd vni est p^m
 māle nālū: aut est imobile
 sic dīcēt Adelissus z Par-
 menides: aut mobile sic dīcēt physici. C Quia
 qd tā dīctimus rōnes eoz qui dixerunt imobile z
 vni. Tāgamus et eos qd dixerūt mobile qd vni:
 qd isti nālū sūt locuti. C Dicam^o qd illi qd dīcūt sic physici in
 duos pscntūt mōs: qdā. n. illoz qd dīcūt. vni eē ens: dīcūt qd
 illū eē corp^o subz motū: z aut trū eloz vni. s; ignis vt aer.
 vī. n. qd vni eloz ponūt p^m nō posuerūt terrā eē p^m ppter
 terre imobilitatē. Illi at qd dīcūt medū iter cla potius iter
 ignē z aerē medū eē dīcūt qd inter alia: qd vīdēbāt qd nul-
 lū eloz simplr erat rāz nū ignis. Vīdēbāt at eis qd p^m zia
 erāt rāz z dēfuz: z iō voluerūt qd p^m māle medū eēt in alte-
 ruz passionē pmutabile. s. raritatē z dēfstatē: gū abāt. n. oia
 p^m z reliqz cla p raritatē z dēfstatē: p illa. n. tota mltitudo re-
 bz pstituebat fm eos: nec erat diuersitas alteri^o forme in re-
 bus nī p rāz z dēfuz: bec. n. dīcēbāt eē zia qd p^m māle pmut-
 tā. C Arz at loquēdo dīcēbāt ista zia eē excellētā z defe-
 ctū p additōne z dīminutōne ptoz māc: sic Plato qd dīcīt
 qd magnū z pū sūt zia: s; dīfferēbat ab alijs Plato i hoc:
 qd ipse dīcīt qd duo zia. s. magnū z pū sūt mālia: z dīcīt for-
 male p^m eē vni. C Alij vō dīcūt qd māle p^m est vni z qd
 rā qd cā sūt dīcēt sūt z spēs ipz: qdā at intēdūt p allā vīā: qd
 dīcūt qd ex vno oia ptingēt segregant^o zierates qd ibcēt ei: z
 sūt in ipso actu qdē: s; latēt sic fecit Anaximādros: z qdūqz
 alij pbi nāles hoc mō dīcēt eē vni p^m z mltā: sic dīcīt Em-
 pe. z Anarag. oēs. n. isti alia segregari dīcūt ex illo vno sic ex
 qdā cōmūtōe: s; dīfferūt iter le in eo qd Empe. z sūt sequa-
 ces ifinitas fieri dīcūt circulatōes ex mīrto z i mltū: qd qd
 dā tēpus h; mūdus: vt dīcēt qd res gīate erūt ex mīrtoe q-
 tuoz eloz: z qd dā tēpus in quo gīata oia redefūt ad ipz: sic
 circulatōe ppetuo pmanet mūdus. C Anarag. at nō pōt cir-
 culū: s; eritū solū: tū ppetuū eē mūdū ex eo qd ifinitū ē qd erit
 ex mīrto in quo tacēt ea qd egrediunt^o ex ipso. Dīfferūt etiā in
 hoc qd Anarag. e la rez dīcēt ifinita: oia. n. nīa in pūb que
 hōgenta dīcūt esse zia p^m. Empe. at nō ponit p^m zia
 p^m nī qtuoz cla: bec igit sūt qd dīcūt nāles de pncipijs phys-
 cis: rōnes at oīz istoz nō opz nos hōnē: qd Arz vnuz sit
 p^m vel plura ifra determinabimus. Empe. at pōnē in li^o
 de gnōne z corruptōe bēmus tāgē: vbi loqmur de eloz gnō-
 ne: s; pōnē Anarag. hō determinare opz: z iō rōnes qd sūa p
 banit pōnē ponemus hīc solā. C Sūt at rōnes ei^o que: qruz
 vna ē qd ipse supposuit qd opio cōis oīz nālū ē vā. s; qd nībil
 sit ex eo qd nō ē: dīcūt illū fieri ex eo qd nō ē qd sit ex illo qd
 nō ē aliqd sue eēntie: bec. n. sūt cā qre dīcēt qd i vno mltū

Ex. r. c. 30.

6° de gnōne. tex. cō. 9.

Ex. r. c. 30.

Ex. r. c. 30.

Ex. r. c. 31.

Ex. r. c. 32.

Quare nūl-
lus phice lo-
quētū pofac-
rit solā terrā
p^m fuit

Ex. r. c. 35.

to sūt oia simul: qz si aliqd eoz q scā sūt ibi non fuisset opoz...

Ex. r. c. 34.

sz poti? ifinita p nūmex: qdlibet pnciploz eē in quolibz fie...

Cap. 13. De destructione opinionis Anarag. in eo qd po...

Ex. r. c. 35.

ergo pncipiū eoz que sunt ena esse ifinitū opz qz sit ignora...

Cap. 12. Et est digressio declaras explanationē haz oplo...

Intelligant que obijciēda sūt ptra istas opiones itelligēdū est in quo...

Autē dōenitū at in hoc qz ex nibilo qd est abso...

Quō plāto posuit māgnū r quā ex...

Ex. r. c. 36.

Et tō dicit qz in elemētoz mixtione sal...

Ex. r. c. 37.

finitū est. In finitū ergo h3 finitas ptes se numerātes qd est impossibile: qz sic sequeretur qd infinitū esset finitū. Ad hoc autē si pcedat nobis qd omne corpus a quo remouet aliqua pars eius necesse est fieri minus s3m quāritatē: cōstat autē ex se3da supra habita ratione qd carnis p̄terminata est: finita q̄ritas s3m magnitudinē et p̄uitatē: tāta enīz pōt esse magnitudo ei qd nō est caro: tāta pōt esse p̄uitas ei qd itez nō erit caro: qz nō pōt facē carnis op̄. Manifestū est tūc qd ex minī ma carne nullū corp̄ similitū nāliū segregari poterit. Si. n. detur ex minīma carne aliqd segregari op̄z qd segregatūz sit minus q̄ illud ex quo sit segregatio: ergo erit aliqd minus minīmo. Et enī in continuo matematico non sit accipere minīmū: tūc in p̄hysicis corp̄ibus minīmū accipit: et martimū: qd oīum nāz et p̄stantiū terminus quidā est: et determinata rō magnitudinis siue dimētionis in paruitate et magnitudinē: hoc autē p̄bābimus in primo libro de ḡn̄atione et corruptione. In his que dicitur fumus p̄tra Democritū et Leucippū. C. Am̄p. cū quodlibet sit in quolibet op̄z qd in finitū similibus corp̄ibus ināt infinita caro et cerebrū infinitūz et medulla infinita: et in istis que dicta sunt: et alia s̄lta corp̄ū infinita sūt: et hec oīa infinita sunt distincta in loco et formis: qz sunt que sunt s3m suas spēs s3m in alijs: qd infinitū infinites est in quolibet alioz: et hoc est irrationabile valde: nō enī indiget in nā qd sit infinites vñū finitūz in quolibet cū semel infinitum inesse sufficiens sit. C. Qd autē obicitur ab Anarag. qd vñū ab alto nequaquā sit segregādū: sed semp remaneat s3m aliqd in ipso s3 sit vep: de aliqbz tñ nō est dōm sc̄lētis causam dicit. Dicit enim hic Anarag. Ideo qz putabat id qd est infinitū s3m totū ab eo cui inest extrahi nō posse: et hoc inficiēter dōm est sicut p̄z ex p̄b̄icis: sed dōm vep est de passionibus que sunt accitā. Ille enī nō sūt separabiles a subiecto. Si igitur colores et habitus et accidētia alta dicant esse mixta sicut dicit Anarag. et qd segregent sicut alta homo genia: tūc op̄z p̄cedere qd aliqd sit albū s3m qd albū et sanatur s3m qd sanatur cū alterz nihil qd sit subz istoz: et qz ista denoia tūc de subiecto non dicant: qd est falsum. C. Ex oībus his igitur clar est qd intellectus Anarag. est incōueniēs et querēs impossibilia qñ vult segregare que nullo mō segregabilia sūt neqz s3m quāritatē: neqz s3m quāritatē. Si. n. s3m quāritatem sit segregatio minus semp erit segregatū qd id vñū segregat: et tūc minus minīmo qd est incōueniēs sicut supra ostēdim: si autē s3m quāritatē vult segregare: erit ideo incōueniēs: qz accidētia isepabilia sint a subo sicut vltimo ostēdimus. C. P̄cedat autē etiā Anarag. in casū sue positionis: putabat. n. qd nōqz ḡn̄at aliqd nisi ex similit sibi s3m spēm: et ideo ponit oīa in oībus s3m spēm: nos. n. videmus qd nō tñ sit simile in specie ex simili: sed etiā dissimile ex dissimili. Dicitur. n. p̄ ḡn̄ationes aliqñ luto in luto que sunt similia in spe luto: et aliqñ nō est idē modus ḡn̄ationis in alijs qbusdā: sūt. n. lateres ex luto et est aliquo mō s̄lta ḡn̄atio ex s̄lta: sit domus ex lateribz: et est ḡn̄atio dissimilis ex dissimili: et hoc nō est tñ in artificialibz: s3 etiā in nātibz: qz aer fit ex aqua sibi dissimili et cōuerso. C. Dignius autē est pauciora et finita p̄ncipia accipe dōmō ex his causari possint nātia q̄ finita: et est hoc vep: dōm Eupedo. qd finita p̄ncipia ponunt rez nāliū. C. Argumentabatur enī Anarag. dicens qd si ex nullo sit nihil op̄z qd ex aliquo fiat aliqd: aliqd dico cuius suba et spēs sit in eo ex quo sit: qz alr id ex quo sit nihil esset eius qd sit. Si at ex aliquo sit aliqd nōlebat inferre qd eadē rōne sūt ex multis multa et ex infinitis infinita: s3 ea ex qbus sūt que sūt sunt p̄ncipia: q̄ p̄ncipia sunt infinita: hoc autē nō op̄z qm multitudo que est in p̄ncipiatas ad paucitatem que est in p̄ncipijs reducitur: et in hoc melius dicit Eupedocles qd Anarag.

C. Tractatus tertius primi libri p̄hysicorūz de p̄ncipijs s3m sententiam veram.

C. Caplin primum. Qd p̄ncipia sint contraria falsi.

Via autē Jam de p̄ncipijs posuimus s̄nias alioz: dicemus deiceps de ipsis et s̄dē ostēdetes: primo que sunt s3m genus: et deinde in quo numero sint: et tādē etiā soluemus de fecibus et dubitationes antiquorūz. C. Oēs igitur p̄hysici p̄ueniūt in hoc qd dicitur p̄ncipia esse s̄lta. Illi. n. qui dicūt vñū esse ens et

immobile sicut Adelissus et Parmenides: dicit s̄lta esse non in re: sed in apparēdo qd faciūt in rebus apparētē in sensu diueritate: Parmenides enī etiā cū alijs dicit p̄ncipia esse p̄traria: sicut enī supra dixim: iste ponebat entia esse duplicia. f. vera et estimabilia: et vera qd sūt intelligibilia que sūt qd itates rez: et suba res oēs vñes. Estimabilia autē sūt estimabilia et faciētia in apparentia diueritate: cuius diuerstratis cām dixit esse s̄lta: que sunt calidū et frigidūz: hoc dixit esse ignē et terrā: quātūz ad s3m suba p̄trarioz que p̄ncipia esse dicebat: qdā autē alijs s̄lta s3ma dicebat esse ray et dōmūz ponētes s3ma ex pte materie. Democritus autē prima dicebat esse firmū siue plenū et solidūz et inane siue vacuūz: et boz alterz qd est plenū dixit esse sicut ens: alterz autē qd est inane dixit esse sicut nō ens. Ad hoc autē id qd dixit sic est ens qd est firmū siue plenū dixit dōmā hie pōne et figura et ordine: et hoc dixit esse ḡn̄a s̄ltoz: qz positio ḡn̄is est ad sursum et deorsūz: et ante et retro: et dextrūz et sinistrūz. Figura autē ad angulosum et rectūz siue latitudinis plane et ad rotūdum. Ordine autē dixit esse vñūz ad alterz: ex eo qd q̄drata rotūdus vel trigonus cōponunt. Et enī angulus non p̄tietur recto s3m esse: s̄lta tamē s3m motū: vt dixit Democritus: qz acutum habēs angulus pangit et penetrat sicut ignis et ascēdit: planū autē et obtusūz hebes est et graue et descēdit. C. Manifestū est igitur ex dictis qd oēs p̄bi tā p̄hysice q̄ nō p̄hysice loquētes de p̄ncipijs dicit s̄lta esse p̄ncipia: cuius causa dicit est: quia p̄ncipijs tria sunt p̄p̄ria: op̄z enim p̄ncipia neqz ex alterutris esse: ita qd vñūz sit ex alio: et op̄z etiā qd nō sint ex alijs prioribus se: et op̄z tertio qd ab ipsis sint alia: hec autē tria in sunt s̄lta p̄ncipijs: p̄opterea enī qd illa s̄lta sunt prima vñūz esse non ex alijs prioribus: qz si essent ex alijs: tunc illa essent priora ex quibus essent: et sic ipsa nō essent prima qd est p̄tra hypothesim. Ideo autē qz sunt s̄lta: et s̄ltoz vñūz nō est causa p se alterius p̄uenit eis nō esse ex alterutris. C. Si. n. vñū esset ex alio p se tunc illud esset p̄ncipium eius: et conueniret cum ipso in essentia: et tunc nō esset ei s̄lta. Quāz autē tertia p̄p̄rietas p̄ueniat eis. f. qd ex ipsis sint oīa alia op̄z p rōne p̄siderare quāz p̄tingat: et hanc p̄siderationem ponemus in inductione eoz que sunt et ḡn̄ant. C. Accipiendus igitur p̄mū est qd oīum eoz qui sunt in nā nihil aptūz est facere et agere in quodcūqz neqz aptūz est pati a quocūqz: sed facit qd facit: et agit in s̄ltoz: et patitur p̄hysice a s̄lto. Neqz p se sit qdlibet ex quolibet nisi p accūs: per accūs enim pōt fieri quodlibet ex quolibet sicut albū ex musico si accidat nigro qd sit musicum: sed nos de illo quod sit p accidēs nō loquimur: qz hoc est accidēs cōmune et nō p̄p̄rius: et hoc p artē nō pōt terminari: p se autē album sit ex nō albo qd est priuatio albi: et ideo nō ex omni nō albo sit album: qz ex eo nō albo qd est absoluta negatio albi non sit album: qz priuatio relinquīt subiectūz aptitudinē ad formā qd nō facit negatio. Aptitudo autē ad formā iam est aliqd forme: et qz s̄lta sunt genere vñūz et specie diuersa: et genus est forma imperfecta: que non est forma simpliciter sed aliqd forme: ideo aptitudo materie ad formāz est vna ratio duoz p̄trarioz: s3 dispositio ad duo p̄traria non sit vna: qz dispositio sit per accidentia inchnantia materiam magis ad vñūz p̄trarioz q̄ ad alterz: et hec est causa qd album non sit ex non albo quod absolute negatiū est albi: s3m actum et aptitudinē siue potentiam: sed sit ex non albo quod priuatiūz est albi: hoc autem est nigruz vel medio colore coloratum. Nos autē infra differētā dabimus inter mediū inter p̄traria: et inter naturā mediā p̄trarioz que subiectūz vtriqz p̄trarioz. C. Sicut autē est in formis corp̄oralibus in quibus est alteratio simpliciter dicta: ita est in formis mentalibus: in quibus etiam est alteratio dicta s3m quid: musicum enim sit ex non musico: et non ex omni nō musico: sed ex imusico quod priuatiūz et nō negatiūz est musici: aut ex medio inter musicum et imusicum: si aliqd ip̄s est medium. Inter priuationem enim et habitum s3m qd huiusmodi s3m se accipiunt nihil est medium: sed s3m qd causatur a p̄trarijs medium habere possunt illud idem quod est medium p̄trarioz: musicum autē et imusicūz mediūz habēt dispositūz ad musicā. Dispositio enim dupliciter accipi pōt. f. s3m id qd est qualitas quedā: et s3m id qd est dispositio et nō habitus: et primo quidē mō est de nā habitus: et hoc modo mediā est inter priuationē et habitūz. Secō autē modo op̄

Nota q̄liter p̄ncipia figurā ab homoz de mocriz p̄tra ricatē poluerit. C. r. c. 42

C. r. c. 45

C. r. c. 38.

In corp̄ibus p̄hysicis est accipere minūm

C. r. c. 39.

C. r. c. 40.

C. r. c. 41.

C. r. c. 42.

Ex, r. c. 44

ponit habitus: qz per hoc qd est facile moueri opponit ei qd est difficile moueri. C Sicut aut vidimus hoc in exēplis generationis & alterationis : ita facile est hic videre in corruptione siue sit corruptio simpliciter siue sit corruptio quedam. Id enim qd corrupit in quocūqz ptingēs nō corrupit si p̄mū accipiat in qd primo & per se corrupit: albū enim nō corrupitur in nigrū: qz ipsoz aptitudo in subiecto non est vna: sed corrupit albū in nō albū & nō in quodlibet ptingēs nō albū: qz nō corrupit in negatiuū albi: sed in priuariuū: albi qd est nigrum vel mediū inter nigrū & album. C Similr aut in mētalibus qualitatibus: qz musicū nō corrupit nisi in nō musicū & nō in quocūqz nō musicū sed in priuationē musicū qd est imusicū: aut in mediū inter musicū & imusicū si ip̄s est mediū aliqd sicut ostēdimus prius: hoc aut est videre similr in oibus alijs simplicibus forme existētibz que generant vel corrūpūnt siue generent simpliciter siue fm quā gñatione dicta generent. Qz autē differētia sit inter generationem simpliciter dictā & generationē fm quā: & inter alterationē simpliciter dictā & alterationē fm quā: dicere habemus in primo libro perigeos: hoc est de gñatione. C Hoc aut qd diximus nō tm̄ est in his que sunt forme simplices: sed etiam in his que sunt cōpositione quadā tam in artificialibus q̄ in nālibz. In artificialibus quidē sicut est forma domus. In nālibz aut sicut est forma corporis organici phyfici qd ex diuersis partibus cōponit sed tm̄ in his magis later: ideo qz dispositiones & forme opposite in eis nō habēt noia: & hoc puenit: ideo qz nomē illud deberet imponi a p̄positione cōpositoz: p̄positio autē illa frequēter ignota est: & ideo nō aptat ei nomē: tm̄ necesse est qz p̄sonans cōpositū in p̄positione partū: & armonia fiat ex incōsonāti: qz corrupit corrupit in incōsonātiā priuatiue oppositā p̄sonātiē illi que dicta est: nō in nō p̄sonantiā quātū per accidēs acceptā. C Nec est differētia quantuz ad presentē tractatū. Vtrū dicamus p̄sonantiā illam attēdi in ordine cōponentū vel in compositione eoz: qz quocūqz modo dicamus vna erit ratio quantū ad terminos gñationis & corruptionis. Cōpositio enim necessaria est cōponentium: qz distantia non faciant cōpositū: & ordo est necessarius: qz si nō dīstent partes: tamen inordinate existētes nō cōponunt totuz: & ideo siue careat compositione siue ordine semper corruptio facta est in nō p̄sonans: hoc aut factū p̄ in artificialibus & accipimus totū in quo magis est cōpositio causa: cū enim sit domus nō sit ex his que cōposita sūt: qz sic facz esset domus: sed potius sit ex partibus diuersis: & ita sit p̄sonans cōpositio ab incōsonāti diuisione: ita qz circa eadem sumit cōpositio p̄sonātiē cōpositionis & incōsonātiē diuisionis. Eodē modo si accipimus totū in quo plus est ordo partium faciēs p̄sonantiā sicut est figura siue imago vel idolum qd p̄stituit ordo eleuationis & depressionis partū & ceteraz figuraz opz qz cū sic fiat ex nō figurato siue effigato: & nō ex quocūqz: sed ex eo qd susceptibile est figure: vñ quodqz enī talis p̄stituit: aut cōpositione partū: aut ordine: aut vtraz sicut p̄stituit corpus organici phyfici ex cōpositione similis & homogenoz mēbroz & ordine figuratōis. C Si ergo verum est quod dictū est qz videlicet omne quod fit sit ex his que dicta sunt: & id quod corrupitur / corrupitur in illa: hoc est ex p̄trariis sit: & in p̄traria corrupitur: vel in homoz media. Ad media entz sunt ex p̄trariis sicut colores mediū sūt ex albo & nigro: opz qz oia que nāteer sūt & corrūpūnt / sūt & corrūpūnt ex p̄trariis: aut in p̄traria: vel in homoz media: & tūc p̄ qz oia sunt ex p̄trariis eo qz ipsa sunt p̄ma p̄traria ad que oia alia reducunt: & hec sunt tria p̄trarias principioz. Cū autē dicat mediū p̄trarioz esse sicut fuscū est mediū inter albu & nigrū: & idē dō: mā siue subm esse mediū p̄trarioz accipit mediū bic & idē equoec: qz mediū qd ē forma iter p̄traria hz p̄cipiat / ue vtrūqz p̄trarioz p̄ eentiā formale. Subs̄t aut mediū nō hz p̄traria nisi potētialr q̄ po' nō est act' aliqz: s̄ est p̄fusa qdā & impecta forme p̄trarioz ichoatio hē nos inferius explanabimus.

Ex, r. c. 45

Ex, r. c. 46

Ex, r. c. 47

Nota distam iter mediū hz formā. & iter māz vide pro hoc Cōmēta. hic & pōdera deā doctoris hic p̄ opione sibi imposita de inchoatio ne formaz.

Ex, r. c. 48

De principijs
 dico ppter Anarago, qui similia & homogenia poliuit principia & intellectus agētem facere dis-

cretionē eoz: qz ille sicut in xi^o p̄me p̄ble p̄tinet p̄ncipia p̄traria nō posuit: ppter qd redarguit ibidem ab Arist. in penultimo caplo eiusdē libri. Oēs enī antiqui p̄ter Anara. p̄ncipia elemētalta: & ea que ip̄s vocat p̄ncipia: siue vere ea ponant esse p̄ncipia siue siue rōne: & nō vere dicūt ea esse p̄traria tāqz ipsa veritas coegerit eos ad hoc dicēdū. C Sed differūt ab inuicē in hoc qz alij accipiūt pro p̄ncipijs p̄traria p̄tra & alij posteriora: p̄traria enī dicūt eo qz illa sūt prima: posteriora autē dicūt quidā alij: eo qz illa sunt p̄traria & magis essentia causa: differūt etiā in hoc qz qdam dicūt illa p̄traria esse p̄ncipia que sunt notiora fm rōnē & intellectū. Alij autē dicūt illa esse p̄ncipia que sunt notiora fm sensum: dico autē fm sensum sicut calidū & frigidū que quidā ponūt p̄ncipia sicut fecit p̄darmentides: alij autē dicūt p̄ncipia esse humidū & sic cū que etiā fm sensum sunt notiora. Qui autē ponūt notiora fm intellectū: quidā ponūt parē & imparē p̄ncipia eo qz p̄portionibus numeroz oia fieri & ligari adinuicē nāta dixerūt sicut p̄thagoraz. Alij autē dixerūt p̄ncipia discordiā & p̄cordiā: vt est Empedocles: hec enī dicūt esse causas gñationis. C Differūt. n. hoc mō p̄dicto: p̄portionalr autē se habēt etiā in rōne positionis p̄ncipioz. Qui enim calidū & frigidū p̄ncipia esse dixerūt ad p̄ncipiū actionis qd trāsmutat mōdo & altera quodāmodo: altera enī dicūt illa p̄ncipia p̄siderauerūt qz illa sunt in nā p̄tinuantiā & terminātia mixta corpora eoz que gñant. Ad eadem autē p̄portionalr respererūt illi qui p̄traria fm intellectum p̄ncipia esse dixerūt: par enim & impar attendunt in partibus colligatis ad cōpositi nām perficiendā sicut humidū & siccū: sed discordiā & cōcordiā mouētia sunt p̄portionalr fm rōnē sicut calidū & frigidū modo & altera quodāmodo: altera enī dicūt qz plures eoz: alla supponūt p̄traria qz assignat p̄ncipia. Eadē autē dicunt fm analogiā hoc est p̄portione p̄ncipioz ad actus eoz: vt vidēt est. Accipiūt autē p̄traria diuersa ex ipsa coordinatiōe cōtrarioz in qua coordinatiōe p̄trarioz quedā sūt cōmūtia quedā particularia & quedā p̄traria & qdā posteriora: & p̄traria cōmūtia sunt p̄traria: posteriora autē particularia sūt cōtraria. Sic igitur dicūt similr quodāmodo: & altera alio modo: & pelus aliquo modo: melius aliquo mō. Et hi notiora fm intellectū: & alij notiora fm sensum. Est enī intellectus & rō vltis: sensus autē est particularis: qz cū intellectus abstractat a mā que cū est in diuisionis nō potēt esse particulare in intellectu. Sensus autē cū accipiat presentē māz que nunc cū est in diuisionis nō potēt esse sensus nisi in diuidi particularis. Cōtrariū autē huius vidēt dictū supra vbi ostēditur est qz totū fm sensum notius est. Sed ibi satis ostēdit solutio eoz que ad hoc extinguntur: plato autē posuit magnum & parū que fm rōnē sunt. Alij autē posuerūt rax & densz que sūt hz sensus. Ad inuestū ē igitur ex dōis qz p̄ncipia esse p̄traria. C Cap. 3°. Et est disgressio declarans qualr principia opz esse p̄traria & que p̄traria sunt que p̄ncipia dicuntur.

Ex, r. c. 49

Sicut autem
 Cōtraria sunt p̄ncipia sicut p̄traria tū est: videt ex ante habitis: p̄traria autē sunt que posita sub eoz genere marime a se distāt: videt qz p̄traria nō sunt p̄ncipia generis: sed potius sequuntur genus: & ita videt qz p̄traria nō possunt esse p̄ncipia que nō sūt ex alijs. C Adhuc autē suba sube nō est p̄traria: s̄ potius q̄ltas q̄ltat: qualltas autē nō est p̄ncipiū mobilis corporis in eo qd mobile: videt igitur qz p̄ncipia nō sūt p̄traria: qm̄ talia p̄ncipia querimus que corporis mobilis in eo qd mobile sint p̄ncipia. C Adhuc autē qdā nātiū & mobilis corporis sunt extracta extra p̄trariatē sicut cellū: & in eis tm̄ opz accipere p̄ncipia nature: videt ergo qz p̄ncipia nature nō sūt p̄traria. C Si forte aliquis velt sequi Auzēnā & Auerroim in solutione qōnis dicētes qz p̄traria sumunt duplr. s̄ large & stricte: stricte enī sumpta p̄traria sūt q̄ltates prime vel causate ex primis: large autē sumpta p̄traria sunt p̄traria sub se p̄trariationē & habitum: & ita intelligit qz dō qz p̄ncipia sunt p̄traria: qz sunt opposita vt priuatio habitus. Addebitur hec distīctio: nō nihil valere: qz vbi Arist. p̄bat duo esse p̄traria p̄ncipia: rōne vti ad hoc qz ad agendū sufficit duo: ergo fm Arist. p̄ncipia sunt agētia: priuatio autē & habitus nō agūt: priuatio enī nihil agit: ergo videt qz ista distinctio non sit fm sniam peripateticoz.

Ri^o Auer. i comēto. 41. p̄mi huius.

Impugnatio

peripateticorum. Adhuc qualiter privatio diceretur esse principium cum ipsa nihil sit: hanc enim relinquit subiectum pro prium tamen nihil ponit: sicut cecitas que nihil plus ponit in oculo de visu quam in lapide: hanc in oculo relinquit subiectum visum proprium: quod non facit in lapide. Omne autem principium videtur esse tale quod ex ipso causat aliquid quod principiat ab ipso. Adhuc autem quod si genera oppositorum debeant reduci non reducuntur in contraria sed potius reducuntur in affirmationem et negationem et privationem et habitum. Quid ergo cause est quod principia nominantur contraria. Cum autem contraria sint opposita ut privatio et habitus. Adhuc autem oppositorum genera ab antiquo sunt distincta. Quid ergo cause est quod antiqua principia dixerunt esse contraria potius quam opposita ut privationem et habitum. Amplius si ante dicta oportet cum non sint et alijs nec ex alterutris esse simul in eodem subiecto. Talia autem que simul sunt in eodem subiecto nullo opponuntur genere oppositis. Unde ergo opinio Anaxagorae ex hoc vera est: quod videlicet principia non sunt opposita: sed velut quædam contingitiam vni et eisdem subiecto sicut albus et niger et alia. Adhuc autem si dicerentur principia esse opposita tunc relinqueret ea non posse simul esse in eadem materia: aut igitur vni erit in eadem materia: et alterum erit simpliciter extra ipsas: aut vtriusque erit extra. Et quodcumque istorum dicitur sequitur inconueniens: quod vix aliquid principiorum nature sit extra materiam: quod si vix est sequitur quod non transmutetur nec materia transmutetur secundum ipsum: quod est extra ipsas generationes sicut in metaphysicis probatur. Adhuc autem ad generationem rei sufficit quod vni sit actiuum et alterum passiuum. Sunt autem hec forma et materia: hec autem semper simul sunt in natura: nullo genere oppositiois opposita. Adhuc autem supra habitus est quod vna proprietates principiorum est quod ipsa non sunt ex alterutris. Quod autem etiam ex antehabitis quod contrariorum vtriusque sit ex altero. ergo principia non sunt contraria sed potius similia vel contingitiam eisdem subiecto non contraria ut videtur. Si autem hoc concedatur habet rursum quadam dubitationem: quoniam que erit habitudo vnius ad vnum si talia sunt non opposita principia eadem erit habitudo eiusdem ad infinita eo quod infinita accidunt eisdem subiecto: non ergo esset positio vera que inducitur supra: quod tamen sit musicus ex imusico non sit ex quolibet imusico: quia si hoc posset fieri ex quolibet et corrupti in quolibet quod improbatum est in antibus. Ad oia autem hec sine preiudicio aliter dicendum pro modulo nostro oes sunt doctrina Aristotele tenere qui princeps fuit peripateticorum principia esse contraria: et conuenienter etiam fere omnes alij in hac sententiam differrent in modo et suppositis contrariorum sicut diximus: hec autem contraria sunt illa inter que est motus et mutatio que permixta est motui sicut infra dicemus: que hanc in singulis mobilibus sunt alia et alia tamen in comuni ratione dicuntur contraria: et hoc oportet nos loqui in comuni: quia sic est perfectus scientie a cobitus ad spalia quod qualiter sit dico quod sicut est in genere et differentijs respectu speciei constituende: ita est in materia et contrarijs respectu rei constituende per fieri et moueri secundum naturam. Genus enim est generalis forma que ideo generalis: quia est imperfecta et indeterminata: et cuius tribuitur ad perfectum determinatur per differentias coitas et confusio eius: et sic conducitur ad esse speciei: hanc ergo alia sit natura generis secundum id quod supponit genus: et alia natura differentie secundum id quod supponit differentia: tamen in potestate generis est differentia habitualiter sicut in habitu siue forma confusa non adunata ad vnum vel ad aliquid nec distincta per actum vel alium. Et si queratur vtrum ille confusus habitus et forma in genere sit eadem cuius forma speciei dicemus quod est idem et non idem. Est enim non idem secundum esse: et est idem quodammodo secundum id quod est essentia quedam: dico autem quodammodo et non simpliciter: quia est vna essentia que est in duobus. scilicet determinato distincto: et non determinato et indistincto: siue per se et imperfecto: sed est vni deficiens in his que ad esse eriguntur quando est indeterminata et vni habens necessaria ad esse quando est determinata: et hic quidem habitus confusus vnus est abstractus ab oibus speciebus hanc operatio eius et analogia non sit vna put comparatur ad spem vnam: et put comparatur ad aliam: et hic habitus dicitur habitualis potestas per quam differentie generis omnes sunt intra genus et extra buntur ab ipso secundum rationem per intellectum agere copositiois in genere et differentijs: et est nunc manifeste cognoscere quod ge-

nus est compositum quoniam natura quam supponit genus ut secundum quoddam differentiarum alia est ab illo habitu confuso qui est in genere habitualis potestas que natura generis potest habere oes continet differentias. Et quia differentie nature sunt circa eam fieri secundum et vniuntur in vna potestate habituali ipsi et distat a se sub illo quando actualiter accipiunt et expellunt se mutuo ab illo: per hoc enim quod vna generat in ipso: alia non inest secundum esse: ideo differentie naturales dicitur contrarie ab Aristotele. In .10. prime phisice: per oem enim eundem modum se habent contrarie qualitates ad secundum: sicut autem diximus in genere et differentijs: ita est per oia etiam in materia. Materia enim hoc solum quod materia non est forma generalis. Materia enim est secundum formam in entibus et habet in se habitum confusum formam qui habitus imperfectus est et indistinctus: et hic habitus si accipitur in materia cui est sicut in genere remoto. Si autem accipitur in materia propinqua et appropriata est sicut in genere primo vel propinquo. Est autem habitus hic habitualis potestas qua materia claudit in se formas plures vel pauciores secundum quod sunt propinqua vel remota: et hec forme potestias habitualis idem et diuersa a formis per oem eundem modum quod diximus quod habitualis potestas differt: et idem est cum differentijs oppositis et forme sub ipso accepte hinc se per modum contrariarum differentiarum sub genere: et hec forme contrarie sunt principia rei mobilis secundum quod est mobilis: quia omne quod mouetur aliquo modo: mouet de vno ad contrarium: quod qualiter accidat videamus. Sumamus autem hic quod in tertio libro huius scie probabimus. scilicet quod motus phisicus non sit nisi aliqua forma fluens secundum suam esse et non secundum suam essentiam: sicut patet in eo qui albat. Albat enim non est nisi albedo fluens secundum esse quod habet in materia et extes continue de esse in esse. Quod autem quod sic fluens non fluere nisi a permixtione magnitudinis extret. ergo sicut a contrario sibi permixto: sed hic fluxus hanc principium et medium et finem. Quod autem autem principium eius magis est in contrario permixto vel iuxta ipsum. Medium autem eius est in natura secundum esse quod equaliter vtriusque respicit extremorum: et finis eius est secundum recessum a natura contrarij et accessus ad statum in albedine: opus ergo quod sit de contrario ad vnum per medium. In omni enim motu prius venit ad medium quam ad finem. Si autem aliquid ista tria velit considerare subtiliter inueniet duo extrema motus esse contraria: et medium per quod equidistantia accipit esse potestates illam habitualis materie in qua ambo equaliter secundum posse et non secundum esse existat: sicut autem genus secundum esse nunc est nisi in speciebus: ita materia secundum esse nunc est nisi sub forma altera que contrarie sunt: et cum motus conueniat materie hanc oportet quod conueniat ei secundum extes de vno in contrarium: et non secundum extes a potentia habituali media inter contrarias formas: et hinc est quod philosophi dicunt quod privatio semper saluata est in contraria forma hanc secundum rationem differt ab ipsa. Et est adhuc aduertendum ista consideratione quod quilibet formam potestate habituali existentium in eadem materia contraria est alteri et privatio ad ipsam: si enim considerentur forme ille put sunt actuale esse dantes materie absque dubio contrarie sunt per modum supra dictum: quia bene sequitur si vnum contrariorum est forma tunc et alterum est forma. Si autem considerentur ille forme per hoc quod vniuntur in habitu confuso materie ambietes formas potestate vnaqueque earum habebit aptitudinem ad alteram sed deficit ab actuali esse eius: et sic contrariis necessario supponit privationem. Et si queratur a quo illorum habent quod mouentur adinuicem et transmutantur non erit difficile secundum prehabita assignare: quia motum et potentiam mouendi adinuicem habent secundum hoc quod eam est vtriusque. secundum quod vnaqueque privatione se habet ad alteram: quia sic habent tamen secundum commune quam aptitudinem recipiendi formam oppositam: aptitudinem dico habitualis sicut ante diximus: tamen quia materia secundum esse habet mutari: et secundum esse non est in sola et simplici aptitudine: illa oportet quod principium motus sit a contrario vel medio quod loco est contrarij: nec tamen principium motui ut contrarium: sed potius ut privatione oppositum: sicut patet ex predictis. In his habitibus nihil difficile est responderi pro obiectis et alijs que similibus obijci possunt. Ad hoc enim quod dicitur contraria esse eorum quæntia genus: dicendum quod hoc verum est de genere quod dicitur: sed tamen procedunt hoc quod constituitur: et hoc est id quod generatur et constituitur in natura sicut nos diximus in phisicis libris istius. huius enim quod in natura generatur secundum spem quas

Etiam inter materiam et genus regre ipse meta. c. 17. et 12. meta. c. 14. ab Averroes.

Doctoris solutio ad questionem.

In hoc genere sit eadem cum forma speciei.

Solo ad rationes principia les.

Physicorum

natura precedit nos querimus hic in comuni principia non considerantes hoc vel illud quod est in genere minere vel plāte vel alijs. Nec ideo sequitur quod sint ex alijs: quia non sunt ex alijs contrarijs que sunt ante ipsa in motu que principia: sed sint ex alio quod potestate est vtriusque eorum. Sic enim intelligitur quando dicitur quod principia prima non sunt ex alijs. Sufficit enim quod non sunt ex alijs secundum modum illi quo illa sunt ex ipsis. Subiectum tamen ipsorum prius est ipsis et sunt ex ipso non simpliciter: sed quodam modo ut supra patuit: et adhuc inferius in sequentibus operis istius melius explanabitur. Quod autem obijciat quod suba habe non est contraria soluitur Alex. et Aver. dicentes quod hoc est verum in compositis: non autem in simplicibus: nec ego reprehendo solutionem ipsorum. Si autem in simplicibus distinguat iter vere contraria: ea que habet modum contrarij melius erit intelligere: quia propterea que supra dicitur sunt forme siales modum habet contrarij. In eo autem quod sunt activa vel passiva secundum se vel per prima sunt activa vel passiva deficient a vere contrarijs: quia sic sunt non sunt nisi in alitate. De solone autem Avicene et Averrois per quod aliter intelligat si quis ea velit sustinere: et quod obijciat quod per actionem et passionem probatur principia esse contraria: dicitur dum quod sunt in se dupliciter accipiuntur. scilicet secundum se secundum esse quod habent in materia: et sic se quidem nihil agunt nec patiuntur: sunt forme simplices. Si autem accipiantur secundum esse quod habent in materia sic eo quod sunt siales sunt terminantes et perfectiores in materia: et ideo omnes actus qualitates que sunt in materia sunt instrumenta earum: sicut enim calor non dissolvitur nisi et rarificat materiam: sic sernat per positionem ad carnem et os et lignum et alia similia secundum quod informantur ab una forma siali vel ab alia: et sic forme siales sunt actus et passus. Quia sicut dicitur proportionaliter in talibus monere calidum in forma substantiali informatum: ita dicitur de passivitate humiditatis et siccitatis: et ita dicitur de actus frigiditatis. Nos autem de hoc reddere perfectam rationem habemus in libro 4. metaphisicorum: et in libro de anima. Ea enim que nunc dicta sunt sufficienter ad presentem difficultatem de nature principijs motum remouenda. Ad id autem quod dicitur: privatio nihil esse satis planum est solvere per antedicta: sed enim per hoc quod privatio est nihil sit: tamen per hoc quod relinquitur aptitudinem formalem aliquid est: et sic principia motum vel mobilitatis: sed tamen infra ostendemus quod principij ratio non equaliter convenit tribus principijs sed potius per prius et posterius. Quod autem queritur quod cause sit quod principia dicantur contraria cum autem contraria sint opposita ut privatio et habitus satis est planum solvere per antedicta. Si enim in opposita contrarij tanquam radicaliter oppositiois supponat oppositum que de privatio et habitus per potestatem et habituale in qua videntur contraria que est relictum in privatione et habitum. Et hoc est ratio quod Aristoteles reducit contraria in privationem et habitum et non e converso: sed tamen secundum quod motus principia in esse est perfectus motus a privatione in habitum: ideo peripateticis magis placuit principia motus esse contraria quam privationem et habitum: tamen quia contrarij non in se sunt opposita et formam opposita movet: sed potius secundum quod privatio est in ipso: ideo specificates per exempla principia motus posuerunt privationem et habitum esse contraria. Et his per vltimam questionem solo vtriusque principia sint quecumque contingit actus et de se solo: per enim quod contraria: et quod de quod contraria non sunt ex alterutris: intelligitur quod vna contrarietas extremas non sit ex alia: sicut calor non sit ex frigore: sed secundum quod vna contrarietas est privatio alterius: in materia subiecta bene sit vna ex alio: et tamen nihil sit naturaliter nisi secundum hanc modum: et nihil prohibet contraria hoc modo simul esse in motu: et non ut in eodem: quia quia sunt in motu vna est sicut privatio precedens ad habitum: et alterum est sicut forma fluens de potentia ad esse et non sicut forma vana esse absolute. Sic enim contraria simul sunt in omni motu: et hoc modo sunt contraria consentanea motum: hoc autem in tertio huius scie libro erit manifestum cum de motu loquemur: per et quod neutrum principiorum hoc modo sumptum est extra materiam et motum sed vtriusque essentialiter est intra ipsum motum et materiam. Nec sufficit actum solum: sed oportet esse in quod agit: et hoc dupliciter. sicut contraria quod expellit: et sicut materia que suscipit actionem agentis: et ideo oportet esse contraria. Et ex his per solo dubitabilibus que mota sunt et sicut illi. Per hoc autem quod nos hic fecimus comparationem inter genus et materiam et contraria et differentias non intelligimus quod nisi sit genus: vel dicitur sint contraria secundum materiam accepta cum nos privaverimus genus esse formam generalem: et differentias esse predicabiles de his quorum sunt dicitur. Ad id autem non est forma nec forme sunt predicabiles de materia vel de eo cuius sunt forme: quia genus est intentio rei et nisi differentia. Et ad hoc intelligendum est

quod sic nos ante diximus velle et forma rei triplex est. scilicet id quod est ante res: et hoc est hic causa: et id quod est in re: et hoc est forma: et id quod est post rem abstractum per intellectum ab ea: et hoc est rei intentio. Cum autem a re sit abstractio: sit illa abstractio a re tota: et id id quod abstractum a tota re predicatur et vocatur propter hoc forma tota: et non prius: totum enim secundum quod in suis essentialibus consideratur: potest significari secundum quod est substantias forme vel secundum quod est forma perfecta. Et primo quidem modo ab eo toto sic considerato abstractum genus: et secundo modo ab eo toto abstractum species vel dicitur si consideret ut perfectum per hoc quod dat et distinguens et perfectus ipsum in esse: et si consideret ut substantias accitibus ab eo toto abstractum album vel musicum et omnia hec predicabilia sunt de toto eo quod sunt forme a toto separate: sed hoc non fit in forma et materia quorum neutrum est totum ut constituitur totus: sed constituitur totum et componitur: et ideo dicuntur partes de toto non predicabiles. De hoc autem tractandum erit in prima philosophia: sed ad intellectum contrarietatis principiorum sufficienter ea que hic dicta sunt.

Nota hic quod sit for tot et quod sit for pf. et quod sit for totum predicatur de toto autem for parte.

Sz adute qd Commentator vt illd tenere ex istide Alex raddri non ex mere pba: ne pz. s. physie. co. io.

Nota quo bt sustineri for mas subales ee actus et passivas.

Nota sz me re Doctoris qre oppo p rioru reduct ad oppnem sz puatides et habitus riqs ad radicem.

Cap. 4. Quod prius nec vna sunt nec numerum.

Suaveniens dicitur vtriusque vnum vel duo vel infinita sunt secundum numerum. Et ostendemus primo quod non est possibile ut principia sint vna vel infinita: deinde investigabimus in quo sint numero. Et antedictis autem ostenditur quod non est possibile ut prius sint vna. Quia enim habitus sit quod principia sint contraria: et motus sint plura vna: sed eis in omni genere vna sit ante duo et duo ante tria: tamen in genere principiorum publice rei non est ita. Et hoc id est quia principia publice non dicitur simpliciter primum genus principij: sed dicitur primum in quadam natura que mobilis est ut diximus in phisicis: et ideo actus principij publice non potest salvari in vno. Ad hoc enim publice movet motum et oportet quod sit mobile et secundum contrarium: ideo principia rei mobilis secundum quod est mobilis oportet esse plura vna. Quia autem sint plura non tamen possunt esse infinita. Si enim essent infinita: tunc ens principiatu publice neque sciretur: neque creditur aliquid beneficium de ipso: sicut supra ostendemus de scientia et credulitas rei habet in qualibet scientia ex scientia principiorum: sed principia infinita non sunt scibilia: quia intellectus non potest transire infinita. Id quod est ex principia est ignorantia. Si quis autem sophas nobis opponat dicens quod deus creator sublimis et gloriosus et infinitus: et tamen scientia credulitatis habet de ipso: et ita non videtur valere ratio inducta. Ad hoc autem quod dicitur esse infinita per numerum et infinita per extensionem primum: sicut multi philosophi posuerunt: constat quod deus gloriosus omnium illorum vtriusque modo infinitus: habet scientiam: et ideo iterum ratio inducta concludere non videtur. Et sic videmus ad hoc quod alter deus gloriosus est infinitus: aliter infinitum per numerum vel per extensionem. Deus autem cum de infinitus de negatione finitatis ipsum et mensurantis extra infinitus: quia impossibile est ipsum finiri loco vel tempore vel intellectu capi ente ipsum per quod est plene inenarrabilis: hoc est quia esse perfecte intelligitur non convenit nisi a seipso: est tamen ipse finitatus: quia tantus est quantum ipse se intelligit. Si enim deus diceret esse infinitum: sicut infinitum de quantum ad discretum vel continuum: sequeretur deum esse semper imperfectissimum quia infinitum: hoc modo imperfectissimum est cum semper aliquid eius quod ipsum proficere de se sit ipsum sicut nos infra in tertio libro huius scie ostendimus sumus. Infinitum autem quod de negatione finitatis ipsum extra perfectissimum est: sua nobilitate excedens omnem locum et tempora et ingenij capacitatem que vel est vel quia possibile est esse. Et sic autem ponamus esse infinita actu sicut posuerunt quidam pythagoricos: concedimus tamen deum cuius scientiam nihil effugit illa infinita omnia scire quod id contingit quia sua scientia non causat a seipsis sed potius est causa omnium scitorum. Et ideo sciendo se esse causa ipsorum ipse scit infinita: et ideo scientia infinitorum in ipso est per vnum quod ipse est qui scit finitus est: vnde ipse non intelligit re per intellectum trahente autem super re intellectum nisi quantum intelligit se ipsum. Quia autem scientia non est causa scitorum sed potius causat a re: scilicet: et ideo oportet nostrum intellectum esse trahentem super scientia et intellecta: per quod contingit quod ea non intelligit que trahere non poterit et hoc vna infinita sicut diximus. Et stat ergo non inducta quod vna principijs infinitis existens sicut dixit Anaxagoras ens phisicorum principiatum ab ipsis erit ignorantum. Et alter tamen hoc ipsius probavimus sic quod in omni genere vno non est nisi vna contrarietas

Nota post hec vtriusque dicitur vtriusque vnum vel duo vel infinita sunt secundum numerum. Ex. r. c. 50.

Quare ratio principij si sit salvari in vno in rebus phisicis.

Obtiones predicta.

Solutio

Nota subtili modum declaudum Doctoris quod de sit infinitus.

Nota quo de phisicis theologos infinita cognoscit.

Quo scia eque voce dicitur de scientia dei et de scientia vide etiam L. vii. m. c. 51.

traretas prima. Cui igitur se genus habeat ad differentias sicut potentia ad actum quemadmodum superius explanatum: necesse est quod p[ri]mo pot[er]it in genere p[ri]mo respondeant differentie p[ri]mo: ille sunt contrarietates vna p[ri]ma que est in genere vno: et sic sunt. 10. p[ri]mo contrarietates s[un]t. 10. genera: quod autem noue accidentiu[m] genera tanquam ad cam et s[un]t reducuntur ad vnam oportebit necessario quod alia genera cum p[ri]ncipalibus suis causent et principient a genere s[un]t eo modo quo imperfectus fuit et principiat a perfecto: non ita quidem quod p[ri]ncipia aliorum generum principient a principijs s[un]t: ita quod habitus ab habitu et priuatio a priuatione: sed potius sic quod aliorum generum p[ri]ncipia a s[un]t composita principiant: quia s[un]t contrarietatis accidentalium non est materia sed pot[er]it compositum: et ideo etiam ipsorum est s[un]t composita ex quo relinquitur quod p[ri]ncipia aliorum generum nec sunt p[ri]ncipia simpliciter: nec sunt p[ri]ma simpliciter: nec sunt p[ri]ncipia entis simpliciter sed sunt p[ri]ncipia sube: et o[mn]ia ista colligitur quia ipsa s[un]t et p[ri]ncipia simpliciter et p[ri]ma simpliciter: et sunt p[ri]ncipia eius quod simpliciter est et non s[un]t q[ui]d. Hoc enim modo suba est quod dicitur vniu[er]sus et p[ri]ncipia simpliciter o[mn]ia alia genera ex quo sequitur quod non s[un]t infinita p[ri]ncipia formalia sed duo t[ri]a. s[un]t contrarietates p[ri]ma que est in genere sube. Cui autem quis querat que sunt illa p[ri]ma contraria sube: que sunt p[ri]ncipia p[ri]ma: dicitur v[er]o quod duo simpliciter accipiuntur p[ri]ma motus. Accipiuntur enim p[ri]ma in g[en]e et p[ri]ma in re ipsa apud nam. In g[en]e autem p[ri]ma s[un]t p[ri]mo differentie sube sicut diximus: hoc modo p[ri]ma accipiuntur s[un]t p[ri]mo p[ri]ncipia istius scie que tractamus in libro isto: quia nos hic consideramus mobile non actum ad nam sicut p[ri]mo in an[im]a habitis. Unde p[ri]ma p[ri]ncipia mobilis sunt p[ri]ncipia que q[ui]ntus hic: et hec sunt materia et forma: et p[ri]uatio non acta ad sp[eci]em aliquam mobilis: sicut enim sepius diximus p[ri]ncipia actus est ab vniu[er]sali ad particularis. Et ideo in sequentibus libris scie n[ost]ra t[er]minemur p[ri]mo mobilis butus vel illius. Cuius r[ati]o autem p[ri]ma p[ri]ncipia motus sunt p[ri]ncipia mobilis s[un]t loca et p[ri]ma p[ri]ncipia g[en]erationis et corruptionis ex p[ar]te agentis sunt qualitates p[ri]mo: et ex parte materie p[ri]ma que sunt raris et densitas: hec autem o[mn]ia sequens sermo declarabit. Cuius autem p[ri]mo modo dicta p[ri]ma p[ri]mo sube esse p[ri]ncipia dicimus que s[un]t nam sunt p[ri]ma et s[un]t v[er]o intellectus: hoc enim melius est dicere esse finita que infinita: quia si aliquid debeat causari et ip[s]um pot[er]it cari ex finit[is] principijs melius causatur ex finit[is] que ex infinitis. Et ideo Empedocles melius posuit p[ri]ncipia esse finita que Anaxagoras qui dixit ea esse infinita: quia o[mn]ia n[on] nulla causantur ex quatuor elementis Empedocles: sicut causantur ea ex infinitis homogeneis Anaxagoras. et ideo quia eadem camus ex finit[is] que ex infinitis causari dixit Anaxagoras melius est dicere p[ri]ncipia esse finita que infinita. Cuius p[ri]mo s[un]t modis que p[ri]mo dicitur s[un]t multa s[un]t p[ri]ma s[un]t diuersa genera: inter t[ri]a genera quedam sunt p[ri]ora et quedam posteriora. Illa enim que s[un]t ex alijs sicut ex suis causis sicut dulce et amarum et albu[m] et nigrum s[un]t ex quatuor p[ri]ncipijs p[ri]mo: s[un]t posteriora. Et illa ex quibus s[un]t p[ri]ora. Cum igitur p[ri]ma sint que non s[un]t ex alijs: sed alia ex ipsis v[er]o diximus: et illa sine pauca constat quod p[ri]ma p[ri]ncipia non s[un]t infinita s[ed] pauca numero. Cuius autem ista quod dicitur est hoc et constat quod p[ri]ncipia semper manere oportet: que enim non s[un]t ex alijs semper manent: quia que ex alijs non s[un]t: ex alijs et non corrumpunt. p[ri]ncipia autem non s[un]t ex alijs: ergo nec ex alijs corrumpunt sed manent semper. Cuius autem multa h[ab]et dubitatione: si enim materia mobilis est de contrariis in t[ri]a: videtur quod v[er]o p[ri]ncipia destruat per alterum: et sic neutrum eorum semper pot[er]it manere. Cuius autem soluitur per hoc quod p[ri]mus habitus forme non est separabilis a materia: sicut p[ri]mo in generatione corporis vbi materia a corporeitate non separatur in vniu[er]sali s[ed] separatur ab hac et ab illa: et h[ab]et p[ri]uatio que illi habitus opponit non remaneat in r[ati]one priuationis manet t[ri]a s[ed] p[ri]mo saluata est in p[er]fectioe que fit per habitum: sicut nos supra diximus: et ita id quod est p[ri]mo simpliciter sicut p[ri]ma materia et p[ri]ma forma semper manet. Quod autem est p[ri]ncipium s[un]t q[ui]d manet quo dicitur: quod alio modo non manet. Cuius autem tamen de hoc duas dat alias explanationes quare vna est aliorum p[ri]mo n[on] dicentium: quod ideo dicitur est quod p[ri]ncipia g[en]erationis manent semper: quia n[on] fuit hora in qua non esset g[en]eratio in materia et p[ri]uatio eo quod mundus sit eternus: et h[ab]et dicitur manere semper non s[un]t forma: sed quia p[ri]mo non eruerunt in esse. Alij autem dixerunt manere semper in vniu[er]sali: quia vniu[er]sali per se neque generatur nec corrumpitur: sicut in littera p[ri]ncipia que diximus: et hoc cre-

dimus esse verius quam p[ri]mo. Nos enim de p[ri]ori opinione ista determinabimus. Cuius dicit et Aver[ro]es: quia p[ri]uatio in ratione priuationis manet sed non eadem numero: quia quando materia p[er]fecta per formam vnam amittit priuationem quam habuit ad formam illam: h[ab]et tamen priuationem ad formam aliam quam nata est suscipere: et ita p[ri]ma contraria manent semper. Cuius manifestum est igitur quod p[ri]ncipia neque infinita sunt neque vnum.

Cuius p[ri]mo. Quod p[ri]ncipia non sunt plura duobus aut tribus.

Atoniam ne habet quod sint duo t[ri]a: et non duo t[ri]a sicut et r[ati]o quod ad hoc quod sint plura duobus est: quia cum habitus sit quod p[ri]ncipia p[ri]ma oportet esse contraria pot[er]it alijs dubitare dicens quod p[ri]ncipia non facit alterum vel aliqd ex altero: densitas enim non facit raritatem neque econtrario raritas densitatem: et similiter est in o[mn]ibus alijs contrarietatibus que a p[ri]ncipijs diuersis dicuntur esse p[ri]ncipia: quia discordia non conducit ad esse concordiam neque facit aliqd ex ipsa nec econuerso concordia ex discordia: sed vtriusque facit in alterum quod dicitur tertium quod subijcti vtriusque vel in plura: sicut Platonicus dicitur qui plura ponunt materia subiecta contrarijs ex quibus dicuntur parari nam malum entis. Cuius amplius de eodem dubitabit alijs quomodo v[er]o contraria sint p[ri]ncipia nisi supponatur eis natura tertia: quia nos videmus quod contraria non sunt suba aliquid cuius eorum que sunt sed potius sunt forme eorum s[un]t quas quilibet dicunt: s[ed] id quod est p[ri]mo simpliciter hoc simpliciter est ens: et oportet non sit sicut in subto aliquo s[ed] sit stans per se. Si enim dicitur ref[er]re p[ri]mo esse in aliquo sicut in subto oportet quod p[ri]mo esset p[ri]ncipiatum: et sic est ex aliquo alio quod supra ip[s]o habuimus: quia subiectum quod est stans per se prius est et p[ri]ncipium p[er]dicat quod est in sublecto. Cuius amplius autem ex his que in predicamentis tradita sunt manifestum est quod s[un]t s[un]t non est contraria: s[ed] contraria que dicta sunt esse p[ri]ncipia non sunt substantie. Quod igitur sunt ipsa per se sumpta p[ri]ncipia sube: s[un]t s[un]t s[un]t essentia liter ex non subijs. Iterum autem si contraria t[ri]a per se sumpta essent p[ri]ncipia sube cum p[ri]ncipium sit prius p[ri]ncipiato oportet contraria que non sunt sube esse p[ri]ora que suba erant: ergo non sube p[ri]ores sunt suba quod est inconueniens. Cuius si alijs vtriusque habitas rationes veras esse supponit. s[ed] quod p[ri]ncipia sint contraria sicut dicitur p[ri]mo habuimus: et quod p[ri]ncipia s[un]t stantia non sola possunt esse contraria sicut nunc p[er]bat[ur] est: oportet enim eum necessario plura dicere p[ri]ncipia que duo: pot[er]it enim tertiam materiam que subijctur duobus contrarijs p[ri]mo sicut dixerunt illi qui omne quod est dixerunt vnam quandam materiale naturam esse sicut aqua aut ignem: aut mediam inter ista. Cuius autem ea que dicta sunt obscura remaneant adhuc eadem declarabimus amplius. Cuius constat enim nihil agere in alterum nisi quod est in esse saluatum: contrarius autem in esse non saluatur nisi per subm in quo est: ergo ad hoc quod in se inuicem agant contraria: debet ipsis subijcti tertius quod est subm saluans et sustinens vtriusque: et sic non possunt esse t[ri]a duo contraria p[ri]ncipia. Cuius adhuc id quod est ex p[ri]ncipijs constitutum est hoc aliqd. Id autem quod est hoc aliqd duo h[ab]et in se ip[s]o ex p[ri]ncipijs constitutum est ip[s]um: est enim per se subsistens et est ens completum in actu: oportet quod vnum p[ri]ncipiorum sit in se subsistens: et hoc est id quod h[ab]et subijctur et alterum sit actus eius: et hoc est hoc h[ab]et quod est per modum habitus. Cuius hoc est nobis dubium ex his que in logicis et p[ri]ma p[ri]ma dicta sunt subam diuidi in t[ri]a. s[un]t in materiam et formam et compositum. Dicitur autem suba a substantia: cuius autem substantia t[ri]a. s[un]t materia et p[ri]ma suba et s[un]t s[un]t constat quod id quod p[ri]mo subsistat a quo ambo alia habent subsistere est materia p[ri]mo quod est ipsa est subm p[ri]mo: quia ipsa est que p[ri]mo subsistat forme et p[ri]mo: et hoc modo sola ipsa iter simplicia suba est. Cuius autem forma in quale p[er]dicat: sive sit pars rei: sive non. Et v[er]o eis quod est p[ri]mo p[ri]mo tradidit scimus quod dicitur h[ab]et sit pars eius quod est rei t[ri]a in quale p[er]dicat: talis est forma que pars est rei est: qualitas est rei essentialis: et est in subto p[ri]mo quod est materia cui dat et et facit ip[s]um actu esse cum ante pot[er]it extiterit: et non est substantia s[un]t quod dicitur a substantia suba: et hoc modo p[ri]ma suba que est hoc aliqd non h[ab]et forma quod sit suba sed potius a materia. Cuius hoc modo ergo intelleximus quod suba non est p[ri]ma sube: et quod suba non sit a non suba: quia hoc modo p[ri]ma p[ri]ma non sunt sube: sed sunt sube s[un]t quod dicitur suba que facit subam actu esse: hoc enim est qualitas essentialis: et est pars eius quod est rei h[ab]et h[ab]et: et est in sube-

Qualr p[ri]mo sube sint p[ri]mo aliorum p[ri]ncipia motus: vide 12. met. t. co. 22.

P[ri]ncipia p[ri]mo motus dupl[ic]iter capi p[er]t.

Dubitat quomodo p[ri]mo oportet semper manere. Solo p[ri]mo.

Huius, solo.

Solo 22.

Tex. t. co. 51.

Tex. t. c. 51.

Tex. t. co. 53.

Ma maxie s[un]t a s[un]t s[un]t d[icitur] s[un]t s[un]t vide. 7. met. t. c. 8.

cto primo qd est m... nō in subto scdo: qd est cōpositū: quia id qd est in subto secūdo qd est cōpletum & perfectū esse: est p̄ns esse perfectū: & id nō pōt ee pars eius qd est rei esse: q̄ propter accēs est q̄ cō sit in aliquo nō est in eo sicut qdā ps eius qd est ee: & impossibile est ee sine eo in quo est: & nihil dif- fert forma subalis ab accētali: & id suba: sit a nō suba: & sit ab ea: sit enī a forma in actu nō in eo q̄ substat qd est substā- tia fm q̄ suba dī: que facit actu subam: nō autē est suba que dicit a substādo. Et per hoc p̄ intellectus oīum que sunt p̄- dicta: p̄ etiā q̄ necesse est aliqd substans subijcere contra- rīis qd est mediū ip̄oz & primū subiectum vtriusq̄.

Cap. 6. Quātr id qd subijcti s̄is mediū est vtriusq̄.

Am autem ram: qdā autē mediū inter elēta rōnabillius dī- cunt: qui dicit ip̄m ee mediū q̄ qui dicit ip̄suz extremū: ip̄m enī mediū in eo q̄ est mediū po- tentia est vtrūq̄ extremoz: actu autē neutri. Et q̄m q̄ po- sit ip̄m magis excellētius s̄ioz p̄iunctum: q̄ cū nā mālis que mediū est: sit potentia in vtroq̄ s̄ioz & actu: in neutro magis similit̄ est ee id qd nō b̄ excellētias s̄ioz fm actuz q̄ id qd habet excellētē s̄ia: & ideo q̄tuz ad hoc illi qui dī- xerunt m̄m oīum esse mediū inter aeres & ignē: vel mediūz inter aerem & aquā rōnabillius dixerūt q̄ illi qui dixerūt q̄ mā oīum est vnum q̄tuor: elītoz: q̄a elēmta dīsticta sunt ex- cellētīis s̄ioz. Adista autē elītoz que quidā posuerunt: vt dī- xerūt dīcebant nullū s̄ioz habere actu. C̄ dī ea- dē rōne inter illos qui dixerūt m̄m oīum ee vñū elēmtuz melius dixerūt qui posuerūt illud aeres: q̄a h̄ aer potētialr sit calidus & humidus: tñ fm actū nullū h̄ s̄ium in excellē- tia: sed variat fm actuz susceptēs oēs differentias s̄ioz. Et enī mō humidus: mō secus: & mō frigidus modo cali- dus. Post hos etiā melius alijs dixerūt m̄m oēm dīcētes ee aquā: q̄ h̄ aqua fm actum sit frigidā & humidā: de facili tñ variat ad opposita s̄ioz: q̄a q̄nq̄ calefit vt feruat: quā- doq̄ autē cōgelatione secat: & ideo magis similia sūt ista ma- terie prime q̄ ignis & terra que ita de facili non variantur.

Tex. r. c. 54.

Nota quō sit intelligēdum aer ē ee calm & hūidū.

Tex. r. c. 55.

Oēs tamē p̄bi qui dixerūt m̄m oēm vñū aliqd corp̄ esse cōtinent in hoc qd dicit ip̄m s̄is dīstingui: qdā enim dī- cunt ip̄m dīstingui & figurari raritate & densitate: qdā ma- gno & paruo que vntuz dīcta sunt in excellētia & defectu qd est additio vel diminutio: sicut dīximus in antebabitis: vñ- dē enī antiquissima opinio p̄thagoricoz ee q̄ p̄ncipia rerum sunt tria. s. vñuz qd est nā mediū & superabundātia & defectus. S̄z antiqui nō eodē mō ista tria ponebāt ee p̄nci- pia quēadmodū postea posuit p̄lato. Antiqui enīm dixe- runt q̄ duo que sunt s̄ia faciūt & sūt actiua & vñū qd est na- tura mediū iter ea patit & est passiū. Posteriorz autē qdā ma- gis sicut p̄lato dixerūt q̄ vñū qd est cōe s̄ioz facit & duo pari- unt que sunt cōtraria. C̄ dī dīctis t̄gī p̄t aliq̄ p̄siderare q̄ p̄ncipia dicere esse tria quādā habet rationem.

Cap. 7. Quā p̄ncipia non sunt plura tribus.

Mod autē Sint plura tribus nō est possi- bile q̄a ad patiendū suffi- cēs est vñuz & duo sufficiūt ad agendū. C̄ Si enī darent q̄tuor: ee s̄ia p̄- ma oporteret q̄ due essent s̄ietates eque p̄- mediate reducibiles ad potētiam vñā qd sic p̄bat. Oīs enī potētia vna in ḡne vñuz est actus tñ: & oē mobile siue mu- tabile susceptibile est vñuz act̄ p̄mī q̄cūq̄ sit ille: q̄ alter nō ee ordo in mobilib̄: nec ee descēsus a cōi ad sp̄alia. p̄- mo autē actū nō opponit nisi p̄uatio vna. s̄ p̄mū subiectū mobile siue mutabile vñuz est tñ s̄ietatis p̄me. C̄ Si autē dicerent ee due s̄ietates eque prime oporteret necio q̄ ha- berent duo subiecta eque prima: q̄a ostēsuz est q̄ subm p̄- mū nō est susceptibile primo nisi vñuz s̄ietatis: s̄ in gene- re trāsmutabilis nō sufficeret vñuz ad patiēdū cuius s̄is iam habiti est ante: s̄ impossibile est ee plures vna s̄ietates eque primas. Sequeret autē ex hoc ee si plura eēt suba con- trarijs q̄ plura eēt ḡia mobilitūm corp̄oz & plures scie que oia sunt absurda: q̄a quoz mā nō est vna hoz genus nō est

Tex. r. c. 56.

vñuz: & quoz genus nō vñū hoz scia nō est vna. cum oīs scia vna vñuz ḡis sit subit & pluriū generuz subtoz plures sūt scie. C̄ Si forte aliq̄s diceret q̄ due sunt s̄ietates que gene- rantur ex vna mā: ita q̄ mutatio mō sit ex vna & mō ex alia: hoc nihil est q̄a tñc altera s̄ietas ee octiosa cū vna earuz sit sufficēs: natura enī cū sit ordinatissima nō abundat super- fluis neq̄ deficit in necessarijs: simul autē cū dīctis hoc ad- uertēdū est q̄ impossibile est plures s̄ietates esse eque p̄mas per vñā rationem quā superius dīximus. Est enī sola suba qdāam genus entis qd ad oia alia relationē cause h̄z & p̄- cipij: vñuz autē generis vna est s̄ietas prima. vñ s̄ietates generum differunt nō in hoc q̄ plures sint eque prime: s̄z in hoc q̄ quedā s̄ia sunt priora quedā posterioz: & non diffe- runt in hoc q̄ plura sunt eque p̄ma in diuersis ḡnib̄: semp enī in vno ḡne s̄ietas est vna p̄ma generis illius: sed oēs alie reducunt in vñū genus qd est p̄m & subm aliar. Quā autē s̄ietas vna sit in omni ḡne per suplozā satis patuit. C̄ Et illa autē s̄ietate nō sequit̄ q̄ motus nālis sit in oī ḡne: quia nō oīs forma est talis q̄ ad sp̄as sit motus ex itēdē nāc: s̄z motus per accēs est in omni ḡne sicut infra ostēdē in tertio libro & q̄to scie istius. Ador̄ autē nālis in q̄tuor: ḡnib̄ est tñ fm q̄ in cōi rōne sumit̄ h̄z p̄p̄ta dēat p̄ncipia variata fm q̄- tuor genera s̄ioz: tñ illa causantur a suba subta illis s̄is. Et id etiā mā que est in potētia subijcti mutationi que est in suba: sed cōpositū ex mā & forma subijcti motū qui est in alijs ḡnibus: & causa huius p̄z in antedictis. C̄ Qd qdēz t̄gī p̄ncipij siue elēmta: neq̄ sit vñū tñ: neq̄ sint p̄m plura duo bus aut tribus manifestū est ex dīctis hoz t̄nū alterz. vtrum v̄z sint duo aut tria multā adhuc habet dubitationē h̄z non dubitemus plura ee vno: & nō plura ee tribus. Et id itēz opo- tet nos ingere vtrum sint p̄ncipia duo aut tria: vt autem melius hoc investigare possimus op̄z nos q̄rere solleter qd subijcti i oī fieri & quō vñū dī fieri ee alio s̄z quēcūq̄ modū.

Cap. 8. Quid subijcti in omni fieri: & quō vnum dī fieri ee alio ad sciendum numerum p̄ncipiozum.

Sicut Igitur cōstitutum dicere proce- mus p̄mū aggredietes de vli fieri & generari. C̄ Venit primū dice- re que fm nām sunt cōtraria que sunt de mobi- li fm se nō cōtracto ad mām: & deide in alijs li- b̄is sequētib̄ speculabimur circa vñū qd q̄ p̄- p̄iam eius ḡnationem & p̄ncipia p̄p̄ia ipsius fm q̄ ad hāc vel ad illā mām mobile cōsiderat cōtractum sicut in sciētia mineralium tāgemus: & in scia vegetabilium: & in alijs similit̄ fm oīum nālitum dīueritatē. C̄ Incipientes t̄gī in vli dīcī- mus aliquādo ee alio fieri aliud fm mutationem in suba: & dīcīmus ee altero fieri alterum fm mutationē in accētib̄: vtroq̄ autē s̄ioz modoz possimus significare simplex & pos- sumus significare cōpositum. Simpler autē significat̄ du- pliciter. s. subiectū tñ supponētes vel p̄uatiōē siue alterū cōtrarioz supponētes. Cōpositū autē quādo supponimus subiectū cū p̄uatiōē p̄mīctuz. Simpler enī subz dīcīmus fieri sicut q̄ dīcīmus hō sit muscus. Simpler autē p̄uatiō- nē dīcīmus q̄ dīcīmus imuscus sit muscus. Cōpositū au- tē sicut q̄ dīcīmus hō imuscus sit muscus: & sicut ee ex pte subiecti q̄ sit ista multiplex significatio: ita ee eadē multi- plicitas ex parte p̄dicati qd est terminus mutatiōis. Dīcī- mus enī hō sit muscū vel hō sit hō muscus: s̄z nō dīcīm̄ vel muscū vel hōiem fieri hōiem: q̄a subiectū nūq̄ est terminus mutatiōis vel mor̄. C̄ Scīdēdū s̄z q̄ cum p̄positio: ee sit no- ta originis mor̄: & in origine motus aliqd obijctat qd est p̄- uatio nō p̄p̄te dīcīmus: ier: nisi q̄ supponit̄ p̄uatiōē simple- vel mā im̄ta p̄uatiōē: & ideo dī ee imuscus sit muscus: & ee imuscus hōie sit hō muscus: vel ee imuscus sit hō muscū: vel ee imuscus hōie sit hō muscus. S̄z cū subijcti solū subiectū cu- tus nihil in toto motu abijcti nō recipit semp p̄p̄onem. vñ bene dī hō sit muscus: s̄z nō p̄ueniēt dī ee hōie sit muscus vel hō muscus. C̄ p̄z t̄gī ee h̄is p̄uatiōē & subiectuz vñ- deri ee duo: q̄a vnum eoz permanet alter nō p̄manet: & id in motu diuersa supposita diuersimode significat̄: hō enīz permanet idē in motu. Immutabilis autē nō p̄manet s̄z abijcti cū hō imuscus sit muscus: siue simplex p̄uatiō siue cū sub- iecto cōposita & cōplexa significet. Cū autē significat̄ p̄uati- tio simplex p̄t ponī sine ier: p̄p̄one: vt dīcat imuscū sit mu- scum

Etide p hoc s. phy. r. c. 8. Tex. r. c. 57.

Tex. r. c. 57.

T. r. cō. 58.

S̄ ubz nūq̄z, ē terminus motus aut muta- tiōis qd itel- ligo p se q̄a p̄ accēs subz & terminus mor̄ p̄t ee idē subto sic p̄ s. phy. cō. 5. T. r. cō. 59.

E. r. c. 60.

sciam sicut diximus: tamē magis ppele significatur cū ppositioe qđ abijctur: nō manet idē in toto motu. Cū igit all quis subtilr ea que dicta sunt inspiciat videbit qđ in oi motu aliqd aliud a puiatioe r habitu opz subijct: r illud est qđ ppele sit r permanet in toto motu: r hoc nūero sit vnum p se r cū puiatioe sumptū: tñ nō est vñū spē r forma. Si enim eēt vnum specie eēt idē rōne: qđ specie idē r rōne idem p eo dem accipimus. Qđ autē hoc sit vey in exēplis prius habi tis est accipere: qđ lz idē subto sunt hō r imuscum: tñ est alia rō hois r alia rō imusci. g r alia spē r forma vtriusq; penes quā sumit rō. Cōstat enī qđ nō est vna spē r rō pmanētis r nō pmanētis: id enī qđ neutri hō rōz oppositū est sicut subz illud pmanet r alterū rōnis in motu qđ id qđ est vñū opposi toz in motu r non permanet in toto motu: sicut hō pmanet qui subijctū musico r imusco: sed musici r imusci nō pma nēt sed vno adueniēte per motū abijctū alterū r hoc nlr est in cōposito mō significatū: qđ lz vñū sit numero qđ supponi tur qñ dī imuscus hō sit muscus tñ puiatio abijct r subie ctum manet. Et ideo altera sunt spē hō r imuscus hō: inqz tuz est imusci qđ daz. Cū autē sic nuper diximus ex aliq in permanētib: sicut diximus ex nō musico fieri muscus: r nō dicimus ex hoie fieri musci: tamē ēt aliquādo dicimus in permanētib: r hoc pcpne quādo in noie subti pmanētis importat puiatio ad formā que est terminus mutatiōis sic cupum se habet ad statuā fm se sed per artē accipit figura tiōne: r ita se bz semen ad id cui est semen: r iō dicimus ex ere fieri statuā r ex semine aial: r nō dicimus es fieri statuā vel semen fieri aial. Cū autē modus dictus est conue niēs opposito nō permanēt in motu: qđ in ipso dicimus ex hoc fieri hoc: r dicimus hoc fieri hoc: verbi grā: qđ dicim⁹ ex imusco fieri muscus: r dicimus imusci fieri muscus: r in cōposito cū puiatioe nlr obseruat vterq; modus: qđ r dicti mus ex imusco hoie sit muscus: r imuscus hō sit muscus: sed vnum illoz dī grā subit: r alterū gratia puiatiōis vt di ximus: qđ lz dicimus imusci sit muscum: supponit tamen ibi subiectū qđ idē nūero est cū imusco lz rōne sit differēs: r iō subm qđ dāmō est vñū r qđ dāmō duo r qdem est in oi fieri.

E. r. c. 61.

Cū enī fieri multipl: qđ quedā nō dicunt simplr fieri sed potius dicunt fm aliqd fieri: sic ea que alterant vel augent vel diminuant: qđ autē dñr simplr fieri sic sube qñ gñant: alia autē dñr fm qđ fieri: r nō simplr: r manifestat est qđ in oi fieri est necesse aliqd subijcti qñ sit res aliq: r hoc manifestū est in mutatiōib: accētū: qđ qñuz r qle r vbi nō sunt nisi in subto aliq: ideo sola suba ē que nō est in subto sic qđ indeno minatiue sit pdicata de ipso r nō sit in eo sic quedā ps. Alia autē oia denotiatiue dñr de suba r sunt in ipsa sic in subiecto r nō sic pars qđā eē ipi. Cū autē ēt sube cū sūt ex qđdam subiecto fiat diligēter cōsiderati fiet vtiq; mālifestū: semp eiz aliqd ē subm in ipso fieri subax ex qđ sit qđ sit sicut cū plāte: r aialia sūt ex semine subijctū mā ex puatiōe pcedēs ad babi tus: sed est oia qđ in mutatiōib: accētū subijctū id quod simplr est subiectū. In mutatiōe autē substātiar subijctū sub iectū qđ dā: subiectū entz ē ens in se cōpletū p formā substā tialē r mām que ē cā accētū erūt in eo: lz mā que subijctū ge neratiōi substātie nō ē ens cōpletū i se lz in po est r subijctū nō accētū p lz forme substāiali: r iō ē subiectū qđ dā. Cū nlr autē illa que sūt simplr sic substātie multiplr fiunt: alia enī illoz sūt rāffiguratōe sic que ex ifigurato eē figurant: sic sūt statue imagoz r idoloz. Alia autē sūt appōne siue ad itioe partiū sic que augent p extrinsecā appōne sic mons qđ sit ex additiōe terre super terrā per diluuium vel per aliam cām: quedā ēt sūt abstractiōe partium qđ dā sicut figura incisionis sicut quādo ex lapide sculpsitur forma Mercurij vel Jouis. Quedā autē sūt cōpōne quādā diuersoz vt do mus: quedā autē alteratiōe sicut illa quoz mā per actiones qualitatū pmax cōuertit sicut ex femine fit caro r os: r ex luto fit later r in oibus huiusmodi manifestū est qđ dixim⁹ qđ oia v sūt ex substātijs que subijctū fieri ipsoz. Cū enī ex oib: que dicta sūt est ostēdūz p hoc qđ sit semp est cōposi tum ex mā r puiatiōe: qđ cū sit aliqd qđ sit simplr r aliqd qđ sit hoc sicut fm qđ r nō simplr semp est in eo duplx qđ sit f. fm r oppositū habitū qđ est puiatio. Dico enī in eo fie ri qñ hō sit muscum oppositū habitū nō muscum r subij

E. r. c. 62.

cti hoiem. Sitr autē quādo sit figuratum opponit ifiguratō r subijctū vel aliud aliqd: r nlr qñ aliqd sit ordinatiōe oppo nit inordinatiō: r subijctū subiectū ordis r inordinatiōis. Et nlr opponit informatio formatōi r sic de alijs: es autēz r lapis r aux r huiusmodi que formant r figurant sunt sub iecta manētia in toto fieri. Cū autē videre ēt igit r eo qđ sit r dicta sunt qđ eē r principia eoz que nā sunt r fiunt nā r non fm accētis sunt in numero illo in quo sunt ea ex qđ fiunt nā: qđ sit ex subiecto māli r forma: r hoc est videre i eo qđ sit r accētis: qđ muscus hō cōpōne qđ dāmō accētāl ex subiecto hoie r musco cui puiatio ē: qđ si tu resolvas rōne hois mu sci resolues ipsaz in hoiem r muscum: sed ex eisdē cōpōne cōpōntum in que resoluit. ergo ex illis cōpōne r fit ex bis: r nlr in cōpōntis substātijs que fiunt ex hoc qđ mā accipit for mā per motuz: r fm hoc videbit duo esse principia eī qđ sit formā r māz. Cū de si pma rō est vera qđ subijctū ē mā r imita māe: puiatio r forma accipit per motum: videbitur qđ tria sint principia. f. mā r forma r puiatio: r si bec vltima ratio est vera qđ principia sunt que cōpōnunt rem factam vt dēbitur duo esse principia tñ. f. materiam r formam. Et sic patet qđ supra diximus dubitationem v3 esse multam vtrū duo vel tria sint principia rei eius que sit naturaliter.

E. r. c. 63.

Cū enī fieri multipl: qđ quedā nō dicunt simplr fieri sed potius dicunt fm aliqd fieri: sic ea que alterant vel augent vel diminuant: qđ autē dñr simplr fieri sic sube qñ gñant: alia autē dñr fm qđ fieri: r nō simplr: r manifestat est qđ in oi fieri est necesse aliqd subijcti qñ sit res aliq: r hoc manifestū est in mutatiōib: accētū: qđ qñuz r qle r vbi nō sunt nisi in subto aliq: ideo sola suba ē que nō est in subto sic qđ indeno minatiue sit pdicata de ipso r nō sit in eo sic quedā ps. Alia autē oia denotiatiue dñr de suba r sunt in ipsa sic in subiecto r nō sic pars qđā eē ipi. Cū autē ēt sube cū sūt ex qđdam subiecto fiat diligēter cōsiderati fiet vtiq; mālifestū: semp eiz aliqd ē subm in ipso fieri subax ex qđ sit qđ sit sicut cū plāte: r aialia sūt ex semine subijctū mā ex puatiōe pcedēs ad babi tus: sed est oia qđ in mutatiōib: accētū subijctū id quod simplr est subiectū. In mutatiōe autē substātiar subijctū sub iectū qđ dā: subiectū entz ē ens in se cōpletū p formā substā tialē r mām que ē cā accētū erūt in eo: lz mā que subijctū ge neratiōi substātie nō ē ens cōpletū i se lz in po est r subijctū nō accētū p lz forme substāiali: r iō ē subiectū qđ dā. Cū nlr autē illa que sūt simplr sic substātie multiplr fiunt: alia enī illoz sūt rāffiguratōe sic que ex ifigurato eē figurant: sic sūt statue imagoz r idoloz. Alia autē sūt appōne siue ad itioe partiū sic que augent p extrinsecā appōne sic mons qđ sit ex additiōe terre super terrā per diluuium vel per aliam cām: quedā ēt sūt abstractiōe partium qđ dā sicut figura incisionis sicut quādo ex lapide sculpsitur forma Mercurij vel Jouis. Quedā autē sūt cōpōne quādā diuersoz vt do mus: quedā autē alteratiōe sicut illa quoz mā per actiones qualitatū pmax cōuertit sicut ex femine fit caro r os: r ex luto fit later r in oibus huiusmodi manifestū est qđ dixim⁹ qđ oia v sūt ex substātijs que subijctū fieri ipsoz. Cū enī ex oib: que dicta sūt est ostēdūz p hoc qđ sit semp est cōposi tum ex mā r puiatiōe: qđ cū sit aliqd qđ sit simplr r aliqd qđ sit hoc sicut fm qđ r nō simplr semp est in eo duplx qđ sit f. fm r oppositū habitū qđ est puiatio. Dico enī in eo fie ri qñ hō sit muscum oppositū habitū nō muscum r subij

E. r. c. 64.

cti hoiem. Sitr autē quādo sit figuratum opponit ifiguratō r subijctū vel aliud aliqd: r nlr qñ aliqd sit ordinatiōe oppo nit inordinatiō: r subijctū subiectū ordis r inordinatiōis. Et nlr opponit informatio formatōi r sic de alijs: es autēz r lapis r aux r huiusmodi que formant r figurant sunt sub iecta manētia in toto fieri. Cū autē videre ēt igit r eo qđ sit r dicta sunt qđ eē r principia eoz que nā sunt r fiunt nā r non fm accētis sunt in numero illo in quo sunt ea ex qđ fiunt nā: qđ sit ex subiecto māli r forma: r hoc est videre i eo qđ sit r accētis: qđ muscus hō cōpōne qđ dāmō accētāl ex subiecto hoie r musco cui puiatio ē: qđ si tu resolvas rōne hois mu sci resolues ipsaz in hoiem r muscum: sed ex eisdē cōpōne cōpōntum in que resoluit. ergo ex illis cōpōne r fit ex bis: r nlr in cōpōntis substātijs que fiunt ex hoc qđ mā accipit for mā per motuz: r fm hoc videbit duo esse principia eī qđ sit formā r māz. Cū de si pma rō est vera qđ subijctū ē mā r imita māe: puiatio r forma accipit per motum: videbitur qđ tria sint principia. f. mā r forma r puiatio: r si bec vltima ratio est vera qđ principia sunt que cōpōnunt rem factam vt dēbitur duo esse principia tñ. f. materiam r formam. Et sic patet qđ supra diximus dubitationem v3 esse multam vtrū duo vel tria sint principia rei eius que sit naturaliter.

E. r. c. 63.

E. r. c. 66.

E. r. c. 67.

Documental

Redeamus Erigo adhuc r videam⁹ Er bis que dicta sūt vtruz sint duo aut tria pncipia. Dico autē qđ cū semp mā imita puiationi subijctat vt diximus. r ipsa sit subm eī qđ ē fie ri r moueri erit ipsa absq; dubio numero vna r specie duo. hō enī r aurū r vlr ois mā sira mutatiōi r mo tui numerabilr est in numero pncipioz. ipsa enī iter pñ mā gis est hoc qđ subijctū r hoc aliqd qđ est cōpōntuz qđ sit nō fm accētis sit ex ipsa: qđ ipsa est saluata in suba eī: r pstituit ipm sic ps eī cēntialis. lz puiatio que est hia habitū nō ē pñ saluati in eo qđ ē hoc aliqd. lz est pñ eī p hz accētis hoc est in qđtu factū ē ex ipō ita qđ ppositioe r nō noter nisi ordinē in fiēdo. qđ post puatiōne ablectā iducta ē forma in mām. sic g mā vnta ē pñ subale eī qđ sit. Spēs autē ēt vna cā est ens qđ sit pstituedo ipz sicut ordiatū ad musica aut aliū huius modi eoz que hnt habitū pfectiōis p dicationē. Cū pñ prin git quodāmō duo dicēda eē pñ r quodāmō tria r conuente quodāmō dicēda eē hia pñ sicut musci r imusci r calidū r frigidū aut psonās r icōsonās: r quodāmō nō sunt hia. qđ sola mā cū forma p se r substātiar sunt pñ entis eī qđ sit: r sicut diximus in pbiels h hia abstracta a mā fm se accipiā tur ipose est pati hia ab alteratris. Et iō soluit hie qñ mā cōis subijctū neutri hōz est p raria. qre nō cōuenit dicē qđ plura hōz qđ dñr est sint pñ quodāmō: qđ vno mō sūt am bo p raria pncipia lz diuersis modis: lz quentit duo dicē esse principia numero: nec itez sunt penitus duo eo qđ alterū esse esse materie fm se r puiatiōi imire: r hoc mō sunt tria spē r rōne nō numero: qđ alter est eē hōi r nō musco qñ motū subijctū nō muscus hō: r alter est esse erl r ifigurato qñ mo tui subijctū es ifiguratus. Cū dēdū enī qđ sicut in anihabi tis diximus puiatio fm qđ puiatio nihil ponit: r tñ nō est reducibilis in oino nihil eo qđ relinqt aptitudines in subto gratia cui efficit pñ motus: que qđ aptitudo abijctū cum adepta est mā formā lz remaneat itez in mā puiatio r apti tudo ad formā altā: r gratia illi puiationis que imitra est māe supra ostēdimus qđ mā subijctū motū r mutatiōi: qđ aliter nō saluaret pcessus r fluxus alicuius essentie in termi num mor⁹. ois autē mutatio r mor⁹ est qđ dām ens formale finens ad terminuz qui est pfecti mobilis in quātuz mouet ad ipm: suba enī materie non sūt sed pmanet. qđ si fueret tunc mā de po viret ad eē materie: r oporteret tūc qđ mate rie eēt mā. r potētie po. r essent in omni gñatiōe duo flux⁹. vñus qđē materie vt efficeret mā: r alter forme que dedu ceret ad actuz. Er oib: igit bis sequit qđ mā non subijctū motū nisi in qđtu imitra est puiatiōi vna numero cuz ipsa fm qđ vñus nūero est vñū accētū: sic dñr ē in exēplis hois i musci vel eris ifigurati. Indiget enī mā puiatiōe nō fm se. vel in quātum est alter cōpōntiuz in cōposito. lz in qđtum subijctū mutatiōi r motū: r ideo vñū nō numerat in rō.

Physicorum

ne principij motus sine alio. pp qd vnum numero dicuntur pncipium. qd cuqz m^a separabilis est ab hac pncipiatōe: illa est cōtinue abijcit eā in motu: et est in toto abiecta qm pincta ē for me. Ideo necesse est qd aliter sit eē multiplex materie. et alterū pncipiatōis et qd differat spē pncipiatōis. hō sūt spēs fm se: et hoc mō dcm est qd sūt tria pncipia spē: et duo fm numer. et nō intelligit de numero eēntiaz. qd alia est eēntia pncipiatōis et alia materie s; potius de numero pncipiatōis in eo qd pncipiat motum. Ad enī pncipiatōem ipm nst in qstūm sūt sibi permitta et eadē nūero et subiecto per eē dōia. forma aut pncipiatōem fm se prima s; rōnē et intētionē: et iō illa semp nume rat numero pncipij. sic et p3 qualr res p accēs sit ex pncipiatōe. qd nō nst in qstūz accipit eē per motū et mutationē: s; ex m^a accipit eē per se inqstūz est cōposita absolute: qd m^a manet in ipsa. s; pncipiatō trāst. Sūt aut multē alr de dictis loquētes. sed qd nō bñ dicunt iō nō facio de dictis eoz men tionē. C Dcm est igit de oibus pncipijs qd sūt sūt circa ge nerationē corporū pbicoz et dcm est qstō sūt tot qd dicta sūt: duo v3 vel tria: et est ostēsum qm subijct opz aliqd pncipia: et opz dōia prima duo eē. et ita tria esse pncipia fm spēm et rōnē. Et ostēsum est itēz qd quodā alio mō nō est necitū eē duo dōia pncipia: qd vñ eoz qd est sic habitū sufficēs est abijctia et p sentia facē mutationē: et pncipiatō nō erigat ad hoc qd p se sit pncipiatō motus s; rōnē ad hoc qd sine ipsa m^a nō pōt subijcti muta tiōi. non enī pōt esse pncipiatō alicui? qd abijcti ab ipso qm pcedit ad eē per pncipiatōem: s; pncipiatō abijcti a re que sit quando pce dit ad eē per pncipiatōem. qd nō est pncipiatō nisi sicut dcm est per accidēs. qd. s. m^a nō pōt esse pncipiatō nisi in terra et. et hoc modo duo sūt pncipia per numer pncipiatōis rei facte s; vñ ipso rum est duplex fm eē et spēm vt prius dcm est. C Adā autēz subiecta in motu que pncipiatōem est rei facte nō est scibilis per se s; potius per analogiā hoc est pncipiatōem et pncipiatōem si per situ dinē accipiant nālia ad artificialia. qd sicut in artificialib⁹ es h3 est ad statū: et lignū ad lectum vel archā in eo qd sūt net formā artificialē aut alioz: aliqd qd h3 formā artificialē ad informē fm artis formā se h3 anteqz artis formā accipi at: sic ipsa pncipiatōem se habet ad substantiā gentiā siue ad hoc aliquid et ad id qd perfectū est in nā: qd ipsa est informē qd sustinet formā substantiāle: et per pncipiatōem altas formas essen tiales. vñ hoc pncipiatōem vñ est subto. cū tñ nō sit vñz h3 rōnez: est enī vnum numero id qd informē s; aliud esse ipm fm id quod est et aliud fm qd informē est h3 non subijctiatur motū nisi inquantum informē est. Dico autēz fm qd est: nō quia sic sit sicut hoc aliqd qd est pfectū in nā et cōpositū: s; qd est sic hñs eē m^a qd est eē in po^a et nō in pfectiōe: vñz et in nu mero pncipiatōis et id qd est forma a qua sumit rō rei h3 diffi nitiū esse. oē enī qd vere pncipiatōem est mobilis pncipiatōem est sic subiectūz mor⁹ vel sic finis. C Qd autē abijcti a motu non pōt nume rari iter pncipia. S; qd per ipm m^a subijcti motū: iō ē ali qua spēs et rō pncipiatōis. hoc autē ē pncipiatōem que est sic habi tus siue pfectio ei⁹ qd sit: et iō dcm est in supiorib⁹ qualr bec sunt duo et qualr sūt tria. C Ex his aut p3 solo duoz dubita billuz quoz vñ est qre potius m^a vñz nūero dī cum pncipiatōe qz cum forma: qz ita vñz sūt forme in cōposito in si ne mor⁹ sic vñz pncipiatōis an sine mor⁹. hui⁹. n. cā est: qd nō dī secum vñz numero ita qd nō numerent esse due eēntie q sūt m^a et pncipiatōis: s; iō qd bec duo nō numerent diuer sa pncipia cum vñz eoz motū nō subijcti nisi gratia alte rior: et iō pncipiatōem nō referat ad motūz per se s; pot⁹ qd ē ma terie rō qdā per quā subijcti motū. forma aut per se deside rat in motu. C Alter aut est qualr pncipia sūt tria et qualr duo. Si. n. pncipia dicant qd ad pncipiatōem motum duo sūt tria: qd pncipiatōem motū vna numero est m^a imixta pncipiatōis et forma que ē finis mor⁹. tria autē sūt si debeat nūerari eē pncipiatōem fm pncipiatōem eēntias et nō fm qd pncipiatōem mo tū: qd sic m^a duplex h3 esse pncipia. s. subiecti et pncipiatōis. C Pncipiatōem igit qd dcm est de pncipijs est: qd pncipiatōem opz eē pncipiatōem: postea aut pncipiatōem est qd necesse est et aliō eē pncipiatōem qd subijcti vtrūqz pncipiatōem: et sic necesse ē eē tria et illis duob⁹. Nunc pbatur est qd dōia est pncipiatōem: qd vnum illoz per se est pncipiatōem rei mobilis: et alter tñ fm qd est rō qua m^a subij ctī morat et nō p se. Ex hoc enī p3 qualr pncipia se habeant ad iactē: et qd ipsoz sit subijcti: qd nō. S; nondū habitum est vtrū id qd est spēs et forma sit mag⁹ suba vel subm qd ē m^a.

hoc enim in prima vblā pferendum est. Sed habitū ē qd pncipia sūt tria fm eē et duo fm numer pncipiatōis mo tum. et ostēsum est qd qd sit mor⁹ eoz. Qd igit ista sūt pncipia: et que sūt: et his que dicta sūt considerentur. C Cap. 10^m. Et est dif. declans vtrū pncipiatōem dicat ex equo vel per prius et posterius de materia forma et pncipiatōe.

Habitū dicitur quod non dissimulada qd cuqz dcm sit tria eē pncipiatōis et rei mobilis in eo qd est mobil: queri pōt ab aliquo vtrū ipsa ex equo sit pncipiatōem. C Dixerunt enī alij pncipiatōem eē in duo sic pncipiatōem et alioz qdaz vntes h3is rōnib⁹: qd qd nō est pncipiatōem esse nō pōt. pncipiatōem autē nō est: et ita non videt esse pncipiatōem. C Adhuc autē qd nō est pncipiatōem nisi p accēs nō numerat absolute inter pncipiatōem: s; pncipiatōem nō est pncipiatōem nisi p accēs vt dcm est. qd nō absolute numerat iter pncipiatōem. Non enim est pncipiatōem nisi inqstūz m^a per ipm subijcti motū vt dcm est. C Adhuc autēz qd pncipiatōem est h3 numer iter pncipiatōem: s; pncipiatōem nō h3 numer iter pncipia: qd non est pncipiatōem. videt qd frinola eē repheio qua repheio alios qd nō posuerunt pncipiatōem eē pncipiatōem. C Contra autē pncipiatōem videt eē pncipiatōem. qd sicut nos su pra eē ostēdimus id qd sit nō sit ex quolibet h3 p se sit ex con trario qd est pncipiatōem. p accēs autē sit ex eo qd non est pncipiatōem: sicut album per se ex non albo qd est nigrū. p accēs autēz ex musico si musico accidat eē nigrū: sed hoc est pncipiatōem er qd p se sit id qd sit. qd pncipiatōem est pncipiatōem. C Adhuc autē opposita vide bit fm hoc dixisse ei⁹ qd supra determinatus ē qd ex pncipiatōem per se sit id qd sit. postea autē diximus qd er m^a p se sit id qd sit: et pncipiatōem aut p accēs. C Ad oia autē bec dōz h3 Anic. qd pncipiatōem per prius et posterius de m^a et forma et pncipiatōem: si enī pncipiatōem accipiat duplr vt diximus. s. p ea pte qua nihil ponit et p ea qua relinqt aptitudinē in subto que est inchoa tio forme in ipso: in qua inchoatio forme est in po^a formali vtroqz mō ipsa fm aliqd pncipiatōem est. S; si accipiat p carētia for me que nihil ponit nō h3 rōnē pncipiatōem nisi vñ. s. qd ipsa nō est ex alio s; alia sūt ex ipsa. ita qd pncipiatōem non dicat nisi ordinē: qd tunc res facta accipit formā postqz nō h3 ipaz. sed ipsa hoc mō pncipiatōem est pncipiatōem motus fm qd pncipiatōem est a qd nō pncipiatōem: qd qd mouet ad actū pcedit ex pncipiatōem ipm: sed non cōuertit: qd qd est in pncipiatōem qd moueat ad actū pncipiatōem illi oppo^a. et hoc modo pncipiatōem dī esse pncipiatōem a quo est mor⁹ et cuius eēntia nō salua est in ipso mo tu vel mobili. C Si autē pncipiatōem sumat p aptitudinē quā re lingit in subto sic itēz est pncipiatōem vñz numero cū m^a di uersum in eē et inqstūz qd est aptitudo ad formā pncipiatōem pncipiatōem. et inqstūz est res quedā formali manet et cōplemētum accipit in actu sic diximus supra. et sic dīc spēs pncipiatōem qdā h3 separata a m^a nō numerat iter pncipiatōem: s; pncipiatōem manentia in mo tu et numerata numero pncipiatōem sūt m^a et forma. et forma q dem magis est pncipiatōem qm m^a que fm rōnem prior est ipsa h3 tē poze sit posterior: et pp ipsam moueat m^a ab efficiēte et ma teria in motu suo desideret formā sicut inferius manifesta bit. pncipiatōem ergo pncipiatōem est forma et posterior m^a: postrema autēz pncipiatōem. C Qd ergo obijcti qd pncipiatōem non sit: et iō non pōt sit esse pncipiatōem. dīcēdum qd h3 non sit pncipiatōem inqstūz est qd dam negatio habitus: nō tñ reducibilis est in oino nihil. qd relinqt subm et aptitudinē: et quo ad hoc aliqd mō h3 rōnem pncipiatōem. C Et qd dī qd ex ipsa sit res per accēs. dōm qd per se dī duplr. s. qd est rei subalis: et sic per se opponit ad per accidēs: et per se dī qd est fm ipm. et sic opponit ad id qd est p per aliud: et primo qd mō nō per se est pncipiatōem pncipiatōem ei⁹ qd mouet et sit sed potius per accēs: qd nō manet in eo qd sit s; efficiē pncipiatōem per mām cui est imixta. alio autē mō id qd sit p se sit ex pncipiatōem: qd id qd est sub pncipiatōem fm ipm subijctiur motū et nō fm aliud: et sic etiā soluit id qd querebatur de p rietate eozum que sūt determinata. qd: et per se sit res ex pncipiatōem: et per accidēs diuersis modis quibus supra dixi mus. C Ad id autē qd obijcti qd non numerat inter pncipia: dicendum videt vt diximus. s. qd dicit spēm quādā ma terie subiecte motū: sed nō pncipiatōem qd per se pncipiatōem motū: et ita nō numerat numero pncipiatōem: sed pot⁹ cuqz materia cadit in eēdem numer sicut superius sepe dixim⁹. Sed tamē quidam dixerunt qd ideo nō numerat: qd inqstūz pncipiatōem est: non est: et dicit species materie inquantūz pncipiatōem

E. r. cō. 68.

E. r. cō. 69.

Quo m^a sit vna nūo. vidē t. met. c. 14.

Quare m^a pon⁹ dī vñz nūo cū pncipiatōem qd cū for ma.

Qualr pncipia sūt tria et qualr duo vt de tñ qd cōmentator alr soluit p⁹ huius. cō. 65. Reg. r. c. 70.

Rōnes pncipiatōis et alioz negatiū pncipiatōis eē pncipiatōem

Ratiōes doctoz in oppo situm.

Quōnto decisiō h3 mētūm dicit.

Solo ad rōnes pncipiatōis.

privatio speciei est spēs quedā: et ita videtur dicere multi: sed non placet dictū eorū: quia non directe dicitur species peripateticorum quod dicitur sic. Et per hoc patet solo oīum eorū que sunt ducta. Cap. 11. Et est dif. declarās vtrum oīum corporaliū et incorporaliū substantiarum sit materia vna.

His autē que dicta sunt secundum species peripateticorum patet quod materia per analogiam cognoscitur: quia sicut informis in artibus se habet ad formatū sicut ipsa se habet in naturalibus: et ideo ipsa est id quod format. et distinguit omni formam. et dicitur Avicenna in libro quē fecit de materia: quod forma: quae fontem vite vocat et eo quod ipso sicut ex fonte vita fluat intellectus et scie quod oīum sit materia prima. Et sunt etiam rationes multe quarum tres quatuor magis sunt alijs efficacēs.

Prima autem haec est: quod quorū reductio est ad vnum genus illorū reductio est ad principia illius generis: sed oīus substantiarum corporearū et incorporearū reductio est ad vnum genus quod est substantia: sicut ipsarū est reductio ad primum generis illius. Quod autem dicitur quod genus sit compositū ut supra diximus: et in prima philosophia habet ostendū quod prima principia et composita sunt materia et forma: et sic constat oīus corporearū et incorporearū substantiarū que in genere cadunt esse materiam vnam primam. Dico autem que in genere cadunt propter eam primam que est deus gloriosus et sublimis: quia ipsa est substantia extra genus quod non habet materiam sed est in fine simplicitatis. Secunda autem ratio sumitur ab eo quod est subsistere et sustinere formam non rationem quodammodo sicut nunc que dicitur esse simplex vel forma quodammodo. Quia enim sustinere et subsistere dicitur multis et secundum rationem vniuersalem quod dicitur vni primam quod est causa substantiā oīum aliorū. Conuenit autem subsistere materiam et primam esse et se habere. Et constat conuenire se habere per hoc quod abstractū a prima. Primum autem non conuenit nisi ex alio principio compositū ipsarū. hoc autem non est forma: quia illa non subsistat sed potius et subsistat quod subsistat: hoc autem est materia: sicut id in quo inuenitur substantia forme et sustinetur ea in illo est materia. Inuenitur autem in intelligentijs et oīum incorporeis substantijs aliquid substantiā forme propter id quod est per actus intellectualē nunc. sicut in talibus est materia sicut in corporalibus: sicut in corporalibus est incorporaliū est materia vna prima. Cuius est ista ratio: videtur Avicenna in formis rationis que sunt passiones subiecti: sicut sunt par et impar passiones numeri: seu curuū et rectū linee: quia tales forme non comparantur ad se in ut ad se nisi de quibus dicitur: sed potius comparantur ad se in sicut ad eam ipsorū: propter quod se non comparat ad ipsas formas tales vel potentia que compleat per passiones sicut per actus quod admodum materia ad formam: sed potius e contrario accidit: quia in diffinitione passionis secundum eam dicitur locū dicitur: sicut patet cum diffinitur symmū: et dicitur curuitas nati. curuitas enim genus est: sicut potentia que determinatur per naturam cui est secundum symmū. sicut in his que subsistat eētie sine forme eētie non est sic: quia substantia est potentia completa per essentialē formam cui subsistat. Cuius autem incorporee sube complere sint in eis opus quod in eis sit complens et quod complet primo. et hoc sunt forma et materia ut diximus.

Tertia ratio est quod omne per se existens in natura est formatū quodammodo ad esse distinctū ab alijs per differentias que conueniunt ipsi. sicut ante se habet informem et distinctū secundum viam rationis et intellectus: sicut ante oīa corporalia et incorporalia formata et distincta in eis sube et informem et indistinctū secundum viam rationis. Informem autem et indistinctū se habet ad formatū et distinctū ut materia ut supra diximus. sicut autem oīs substantiarū corporearū et incorporearū formatas et distinctas in eis substantiā est informem quod est materia: sicut vna prima materia est oīum substantiarū corporearū et incorporearū. Adhuc autem quarto videtur huius per hoc quod principia materiae est posita in se habet formas sicut genus dicitur. Quod est autem quod ad eandem generis potentia reductur huius dicitur que primo diuiditur subam que sunt corporearū et incorporearū. sicut etiam testatur philosophus: sicut ad vnam materiam illi generi respondentem reducunt forme corporearū et incorporearū substantiarū que primo sunt in ipsa ut in potentia. sicut vniuersitas istarū substantiarū est materia et potentia vna secundum naturam. ab hinc ergo procedendo apparet oīum esse materia vnam que quodammodo fuerit prior tanto potentia ambit plures formas: et ideo prima materia potentia habet oīs formas. Cuius autem sunt duorū modorū: quodammodo n. sunt ante genus que dicuntur principia. sicut entitas et vnum: et res: et si qua alia sunt talia. Que autem sunt ponentes formatum in genus distinctū sicut subtilitas et ac-

cidens altras et huiusmodi. Primum autem sunt non distinguētes materiam: et non distinguunt eam: ideo coartat potentia eius: et ideo prima materia ens tunc potest sua ambitū tā corporalia quā incorporalia. materia autem cum sit primum sube composita non susceptibilis est accidentibus nisi perfecta per formam substantialem. Et ideo subtilitate perfecta materia subim est accidentibus: et sic est dicitur ab Aristotele. quod ipsa est subiectū primum respectu forme substantialis. Et ex hoc inuenitur quod id quod subsistat formis accidentibus est subim secundum quod est compositum ex materia et forma: quod tamen subsistat non habet nisi a materia que primo subsistat: sicut sicut primo materia perfectione habet ab entitate et subtilitate: adhuc ipsa potest sua ambitū oīs formas substantiarū: quia superius oīa inferiora claudit in se sicut in potest habituali ambiēte ipsa. et id vna est potest distinguibilis per formam naturae incorporee et per formas corporis in eo quod corpus in vniuersi acceptū. Est autem forma naturae incorporee potius super corpus mouēdo ipsum et imprimēdo in ipsum. et id materia distincta per formam incorporee nature que est intellectualitas vel sensibilitas vel vegetatio supra oē corpus est. Et id intellectualis natura quodammodo habet in se oīa per lucē intelligētie formalis quertit super ea oīa que habet: quia intelligētia est ante corpus secundum ordinē nature. Si autem plus distinguitur per formam sequēte post intelligētia que est ratio comprehendit quod oīa sequeūta se: sicut autem sequēta intelligentie non comprehendit nisi in quantum per effectū impressiōis intelligētiarū sunt in aiab rationabilibus. Et hoc modo minus comprehendit est vis sensibilis quae sequēta se tamen comprehendit: et est in potest oīa illa et de accidentibus non comprehendit nisi per effectū impressiōis in ipsas sicut dicitur est. vegetatiū est sequēta se mouet potest sicut corpus et imprimēdo in ipsum. sicut in eo fere ad naturam corporis distincta est potest que est oīa sequēta se id nihil comprehendit et precipue id quod de luce cognitiōis nihil est in ipsa. Cuius autem est in corpore: materia. corporis primi potest habet super inferiora. Et materia distincta vegetatiōe propria sicut potest habet super oīa sequētibz vegetatiōis distincta. Ita enim via sequēs Avicenna. vult quod sicut est in inferioribus et superioribus. quod inferiora sunt in potest superior in via rationis: ita superiora secundum naturam ordinē sunt potest ampliores et possunt super inferiora. et inferiora sunt in eis sicut quedā modū. Et quod oē quod colcat in genere vno necesse est derivari ab aliquo principio vno: cognitio autem est genus vnum id oīe oīus cognitio est exire ab intelligētia. Et cum potentia materie sola distinguit intelligētia non claudit ad aliquid cognoscibilis cuius forma est in ipsa potest: claudit autem plus et plus per sequētes formas que sunt ratio et sensus et vegetatio et corpus. Sicut dicit oīs motus principij esse intelligentia et clauditur vis motiva plus et plus secundum descensum in formis et distinguētibz materiam. Et nos quidem hic non habemus loqui de his sicut in scia dicitur: vna nisi per ratio quod dicit oīum naturā esse vnam. huius entis in quo deus aut ab his Avicenna. Dico ergo quod non fuit sententia peripateticorum intelligentias compositas fuisse ex materia et forma sed esse formas simplices: non tamen in fine simplicitatis. et id posse eas reflecti super se in scia eētie sue et hoc hic eas oīcū modū compositis et non compositis essentialēs. Dicit enim quod vbi non est potest entis aliquo modo ad actū ibi non est materia. et ideo prima materia secundum eam non considerat nisi in corpore moto vel mobili in quo est potest ad sitū. In intelligētia non est potest talis: sicut intelligētia est lux quedā intellectualis cause prime: et sicut separata ita quod non est actus corporis ita quod determinet sibi partē in ipso secundum naturam nam agat et cognoscat sicut potest vna determinat sibi oculū in corpore organico. tamen ipsa intelligentia coniungit oībi suo sicut motor: mobili. Ad hoc autem a mobili nihil accipit sed multa imprimunt in ipsum sicut est videre in exemplo manifesto quod ponit Avicenna. Si enim demus quod in corpore nostro non sit intellectus actus sine practicus: ipse nihil cognitiōis vel motus accipit a corpore: et tamen mouebit ipsum in quantum est instrumentum per quod agit formas artis quas habet in se in materijs artificialēs: sic sunt superiorum corporum motores: quia nihil accipiunt ab ipsis sed influunt eis motum per que in materijs naturalēs producant formas quas apud se habet: oīum enim naturalium forme sunt in intelligentijs eo modo quo quo forme artificialium sunt in intellectu practico: sicut

Rones Aut
cedit pban
tes i oib esse
mām pma.

Secda rō.

Tertia rō.

Quarta rō.

Opio docto
ris i q dclat
errore Avic
cebron.

Peripateticorū
in scia in
telligētie cir
ea p^m sicut for
me simplices
sicut in fine sim
plicitatis. vide
p B. 3. o. aia.
cō. 5. i solone
3. q. et i. c. 14.
ciudē tertij.

Oīus nāliū
for: sicut i
telligētia

Physicorum

gētia s; pbi
losofphoe. vi.
de. 2. met. c.
18. i. sine com
menti.

Nota qđo in
religētia fit
vnta orbi et
qđo separata
ab orbe. vide
p b calcē pri
mi capituli d
sa orbi.

Deripathetici tradiderunt. **I**ntelligētia ergo sic pñdes
orbi quod amō vnta est in tali vntione qñs est inter mouēs
et mobile qđ fm actum mouēt ab ipso et nō est actus eius eo
mō quo actus h; eē et operatiōne per corporis cōpletionē vl
virtutē: et est quod amō vnta et quod amō nō vnta. lucez
enī cognitiōis h; nō vntam et virtute mortua vntē ei. et hu
ius est erēptum in flāmā adberente lignis: q; illa in pre vbi
enat ad lōgius a lignis est lucida et clara: et in parte vbi adbe
ret lignis est fumosa et ita est itelligētia. fm enī id qđ cōpara
tur ad cām primā sic lux eius tota est lux clara et simplex. fm
autē id qđ adberet orbi magis distat et est motua et obscu
rior: et sic ipsa est duplicitas eē cum tñ sit essentia vna. et sic ha
bet modū cōpōis fm hoc qđ est vnta orbi et non vnta et re
flectitur lux eius separata super ipsaz vntā: cū tñ sit essentia
vntus sicut deū est: et hoc mō cōpōnēdo itelligētia nō opz
nos dicere qđ sint cōpōitae eē mā et forma. et sic nō erit nec iuz
deū Anticebron. **C**hos autē hic nec vñā opintionez nec aliaz
approbare vel improbare volētes dicimus qđ duplr conue
nit loqui de m. s. fm qđ est substantia quedam in cōpōitōe es
sentia cōpōne per quā substantia cōpōitū h; non fit per eā. et
fm qđ est sba que est in potētia p quā subijcti motui et muta
tioni. Et fm pñā sul in dētionem opz necessario pcedere qđ
ipsa est in oibus substantiis ordiatis in genere sube: sine sint
corporales: sine sint incorporee vt dicit Anticebron. et hoc mō
oium ordinator in genere sube: est materia vna gñis vnta
te. q; h; genus sit vltis forma vt diximus. nī itēto eius nūder
materie in rebus et vntas eius responder vntati generis.
CSi autē sube incorporee nō sunt ordinate in genere: s; sunt
forme simplices tñc nō opz eē vey qđ dicitur: sed tunc oium
corporaliū erit hoc mō dicta materia vna. **C**Si vō secūdo
mō dicat tñc materia nō pñderat nisi in moto corpore sicut
dicit Arist. in 2° libro pñse prime. et hoc est materia vna pri
ma: que tñ dicitur fm primam potētie diuisionē que est po
tētia ad vbi tñ: et potētia ad formā. Et q; ille potentie diuis
se sunt fm esse et per proximam materiam eo qđ in his in qđ
potentia est vbi tñ est tota materia eoz que susceptibilis ē
forme tallum corpōz intra ea. In his autēz in qbus est potē
tia ad vbi: et ad formam nō est tota materia susceptibilis il
lius forme intra ea: ideo equiuoca est materia in illis fra
tio materie sumat fm esse pñctū qđ h; in corpōib; illis. Et
ideo dicit Arist. aliquid celestia corpōz nō hñt mām. aliquid
autē qđ materia equoqe dī de materia corpōz superior; et infe
rior;. **O**ium autē generabilū et corruptibilū materia ē vna:
et qđ potētia ad formā est in eis vna: et multiplicat materia p
dispositiones apporimātes eam ad hāc formā vel illam: et
fm qđ est magis remota: est etiam magis cōmūnis in potē
tia ad plures formas. et fm qđ magis apporimatur coartat
potentia eius ad formas pauciores. Et quādoq; nō est nisi
in potētia ad vñā sicut est semē hoīs et ad hoīem. vñ cōpōitio
sola cū forma corpōis in potētia est ad formā elnti et distin
cta pñterate elnti in potētia ē ad formā cōmixtiōis et ea que
cōmixta est in potētia est ad cōpōnē et cōpōnata in potētia
est ad organicam corpōis cōpōitionē. et hec est materie vlt
tima determinatio et distinctio. **C**Non autē pertinet ad nos
hic determinare vtrum itelligētia ambitum formarum
quas h; habeat a materia qua potētia est oia et cognitiōne
eaz habeat a luce forme et intellectu alitatis. et vtrū fiat descē
sus in materialī pñctio incorporeo sicut diximus fieri descē
sus in eo qđ est potentia ad formā: qđ v; forma rationabili
tatis magis determinat materiā spūales et incorpoream qđ
forma intellectualitatis: et ideo minoris ambitus est potē
tia eius et pauciora sunt in ipsa potētia et forma eius ē obscu
rioris lucis. et ideo non perfecta est cognitiō formar; in rōna
li anima sicut est in itelligētia et fm eūdē modū fiat descē
sus in sensibili natura et fm materiā et formā. Et in vegeta
tūo sub quo potētia est determinatio materie per corpōita
tē in qua mā potētia nō sunt nisi corpōrales forme. **C**Et ite
rum non diffinimus vtrū talis ordo sit nāe que incorporea ē
pp ambitū potētie mālīs: et lucē suaz formar; cognoscant et
imprimāt in oia sequentia: sine enī hoc sit: sine non sit deter
minandū est in vltima parte scie diuine. sed hic tñ hēmus
dicere qđ materiā inquirimus que pñ est pñctioz et mutabi
lū corpōz et nō aliam. et que diximus hic dicta sunt ad fact
lorem doctrinam per digressionē factā metaphysicā.

Et ista ē via
pñctio pñctio
pñctio cap.
de spe. 2. 2. ce
li. cō. 4. 9. vbi
pñctio corpus
cōpōitū mā
et for. esse g:
nus gñaliss/
mā pñctio
et substantie.

Cap. 12. Et est di. ad declarandas rōnes noīuz materie.
Hoc autē pñctio qđ est mā multa h; noīa: quoz quedā sunt ppria: et quedā per trāslatiōne cōueniunt
ei. Noīa autē qđ noīa pprie sūt hyle: s; mas
sa: materia: origo: et elm. Noīa autē qđ noīa
trāsumptiue sūt: s; lūa: mī: femina. **C**Noīam
autē pprioz autē in sufficiētia sua reddidit rōne talē dīcēs qđ
dī hyle: fm qđ ipsa est receptibilis formar; in potētia aut for
me. **C**Subm autē dī fm hoc qđ est in actu sustinēs formam
aut motū ad formā. **M**ō autē dī fm ex hoc intellctus quo dī
suba pñā vel scōa eē sūm in logicta. q; v; subster scōis sūstā
tijs et accūtib; vel q; subster accidētibus tñ sicut sūm in pñdī
camētis accipit. sed potius hoc mō qđ ipsa substat forme: et
gratia ipsius substat h; oē qđ substat. pp qđ etiam ipsa vo
catur sūm pñuz: et substantia cōpōita prima vel scōa dī subz
scōm. **C**Materia autē est fm qđ oia resolunt in illā sicut in
alterū cōponentiuz. **C**Massa vō fm qđ ipsa vna pñā eris
per diuisionē formar; est in oibus cōpōitis substantiis diuer
sificata: sicut vasa figulū ex vna massa figulū fingunt diuersi
ficata formis artificialib;. **C**Origo autē dī in qñtū ab ipsa ē
motus: sic autē est imirta pñctio vt diximus q; per pñā
tione que permirta est ei pñctiū efficit et rei origo a qua si
intelligeretur abstracta posset qđ eē incorpōita alterū com
pōitū cū forma: nō tñ subijcti posset motui pp causas qđ
supra assignauimus pp qđ ipsa est vñā nūero pñ^m cūz
pñctio: h; spe differat ab ipsa eo mō quo spēs est materie
spēs. **C**Elnti autē dī fm qđ est in resolone vltimū et in cōpō
ne primū et in ipsa stat resolo: qđ ipsa nō resoluū in aliquid
aliud aliquo mō resolonis: q; elnti simplicior est ps cōpōi
ti et vno mō simplicior est qđ forma: qñ forma spēs que est in
indiuīduo hoc signato cōtingit resolnere idiffinētia sic do
cef in 7° pñctio pñctio. **C**Mā autē in nihil oīno resolubilis est.
CSylue autē rōne reddunt expōitōes pñctiois sic q; s; lūa
dicit fm qđ ipsa est pñā et indeterminata per dispōnes qua
si dolabilis in eē edificū naturale. et hoc vocantur **E**mpedō
cles mirtū in quo germana capita sunt sine ceruice eo qđ il
la que germana sunt pñctio cōpōitōz non hñt tñ disposit
tiones factentes ea germana. Et hoc mō ē dicebāt **P**lato
nici oīam eē mām vñā sicut s; lūa vna ex qua est omne edifi
cū. **C**Materia autē dī qđ ipsa in se recipit formam et quas pa
riendo er ipsa educitur ad actū quādo de potētia educit: et
hoc est nomē qđ inter trāsumptiua noīa magis compete
ei. q; sicut nos supra ostēdimus materia pñctio in se omnes
formas tanq; in potētia habituali. **C**Femina autē dicit in
quantū est imperfecta ad formā hñs tamē potētia habitua
lem ad ipsam: q; sic femina ad partū idiget masculo mouen
te formā et alr non parit: ita mām indiget efficiēte mouente
formā mām et alr non educit de potētia ad actū. **C**Femina
enī est que parit in se mouēte alio: et in se h; pñctio part^o cō
fusa et imperfecta que per semē masculinū adunant et ducitur
ad pñctio: vñ qñis in qbus dā sicut in aialū gñaride alr
qđ de materia decidat a masculo: in hoc tñ nā nō itēdit va
re mām sed facti decidōne pp virtutē quā subm ex quo i se
mā trāsciat hē opz: etiā hoc mō trāsumptiue aptat ei no
mē qđ est turpe: turpe enī in se h; habitū moris potentia ha
bituali sicut in 2° ethicoz pbat. q; si sibi virtus eēt oīno 3
naturā et violēta nō plus assuesceret morē qđ assuescere pos
set lapsi sursum: si autē eēt ecōtra perfectū ad virtutē nō i
digeret assuetudine operum que formāl; generāt habitū: et
ideo sicut turpe inatū est suscipe morē nō hñs ipm nisi assue
tudie operū: ita mām imirta pñctio nata est habitualr hē
formas: nō hñs tñ ipas nisi ex generante et mouente.
CCap. 13. Et est digressio soluens que adnes de m. s.
an sit sine pñctioe alqñ: et an sit simplex: et qualr differat a pri
ma ca: et qñ erint i eē: et vtrū sit eadē essentia cū forma.
Ed hic mulāda. s. verū mām possit eē vel
sit pñctio nō imirta: et si consi
derat hoc mō vtrū sit oīno simplex: et si est alr
quo mō oīno simplex vtrū differat a pñā ca: et
si differat a prima causa qualr erint in esse: et si
erint in esse a causa prima verum sit eiusdem esse cuius est
forma et vna essentia cum forma sicut quidā dixerāt. **C**Qđ

Nota dñtam
iter hyle et s
tectum. vide
Ehemistū. p
phy. i. digre
sioe d potētia
materie.

11112

11112

11112

Ed hic mulāda. s. verū mām possit eē vel
sit pñctio nō imirta: et si consi
derat hoc mō vtrū sit oīno simplex: et si est alr
quo mō oīno simplex vtrū differat a pñā ca: et
si differat a prima causa qualr erint in esse: et si
erint in esse a causa prima verum sit eiusdem esse cuius est
forma et vna essentia cum forma sicut quidā dixerāt. **C**Qđ

11112

Quod enim possit esse materia privationi non imitetur videtur: quia quocumque sunt essentie separate illa sunt ab invicem separabilia: sed essentie separate sunt essentia materie et essentia privationis sicut sepius supra probatum est cum privatio sit forma forme. Ad id autem non est in materia in forma: privatio autem non est ergo materia potest esse privationi non imitetur. Ad hoc autem hylie siue materia est in omni corpore: sed non omne corpus habet privationem ad formam: ergo in tali corpore quod privationem non habet materia non potest esse: sed etiam est sine privatione. Quod autem in omni genere corporis sit materia probatur ex eo quod id quod sustinet formam est materia. In preteritis autem celestibus corporibus aliquid est quod sustinet formam: propter quod Aristoteles dicit quod cum dico hoc celum: dico formam in hac materia. Quod autem privatio non inest talibus preteritis corporibus: hoc probatur quod opposita non simul sunt in eodem: forma autem et privatio sunt opposita sicut iam habitum est sepius: cum ergo talibus corporibus semper inest et necessario inest forma nunquam inest privatio eiusdem. Amplius in terra sunt principia eius quod movetur ad formam tamen non sunt nisi duo principia entis que salvantur in ipso: sed talia corpora preterita sunt et non mutantur ad formas suas: ergo non sunt nisi duo principia in ipsis que sunt materia et forma sine mixture privationis. Amplius cuiusque inest privatio ad formam aliquid illud non habet formam illam et aptum naturam est hylie: aut licet aliquid habeat ipsum aut aptitudinem est frustra. Frustra autem nihil est in materia sicut supra diximus: et in secundo libro scilicet libro per probatur: si in corporibus celestibus privatio est necessario ipsa habebit naturam aptitudinem ad formam habendam quam non habet: et aliquid habebit quod est absurdum cum sint intrasurabilla sed forma materia. Hoc autem est in materia probatur est: materia est omnium principiorum. Sed quod debet obijciunt in istis dicens: quod in omni materia sunt potentia forma que admodum in omni genere hylie dicitur: forma autem reducitur ad privationem et habitum sicut supra diximus: si in materia celestibus aliquid non oportet esse privationem. Ad hoc autem prima sententia que principiorum est magis placet: et id diximus quod in omni materia sunt potentia que materia non tota junctura est vni principiorum: sicut materia preteritorum que sunt ingenerabilia et incorruptibilia. Nec est simile de genere logico quod secundum rationem abstractam ab eo cuius est genus: et hoc modo vni est genus logicum ad corpora corruptibilia et incorruptibilia et habet potestatem dicitur formas: sed si genus secundum esse acceptum: tunc non est simile: quia tunc non in eodem genere sunt corruptibilia et incorruptibilia: et secundum hoc genus subiectum est quod non est in potentia proprie loquendo in corporibus preteritis: sed potius est in esse semper propter quod infra 3° libro bulus scilicet ostendimus quod in preteritis non differt esse et posse: quod posse in esse semper est acceptum. Sed tamen qui dicat duo esse de intentione privationis quorum vni est abnegatio forme et ab hoc dicitur privatio. Secundum autem est aptitudo formalis que invenit ad formam in materia: hoc aptitudo dupliciter consideratur. scilicet aptitudo et vni res quedam: siue forma: et primo quod materia dicitur privationem non esse in celestibus: sicut autem neque in secundo: sed tertio modo est in ipsis et salvatur in forma. Ad hoc hoc nihil videtur esse: quia secundum modum que dicuntur privatio forma re non differt: et id primo videtur esse magis verum: vni in talibus corporibus vel non est privatio: vel si est: ad vbi est tunc: quia illa corpora non moventur nisi motu locali. Sed tunc videtur tamen considerata materia esse omnino simplex: quia simplex est id quod caret parte essentiali et quantitativa. Ad id autem in se accepta et ab omni forma separata caret parte essentiali et quantitativa: ergo est omnino simplex. In istis autem hylie est quod talis materia aut potest esse subiectum forme: aut non. si non potest esse subiectum forme: si impossibile est ipsam vni forme subijci: quod falsum est: cum nos videamus ea esse subiectum. Si autem potest: aliqua potentia potest: sed non est idem id quod potest et potentia eius: ergo ipsa simplex non est. Si autem accedat et hoc: tunc queritur vtrum illa potentia sit forma vel materia: sicut autem quod non est materia: quia tunc quereret iter de illa: et sic ibidem in infinitum: quia quilibet materia potest subijci forme per aliam potentiam que erit iter materia. Si autem est forma: et hoc forma est ante privationem que est prime forme inchoatio quod absurdum est. Ad hoc autem forma ista aut est subiecta aut accipit: sicut quod non subiecta: quia tunc materia sine privatione et forma accepta esset composita ex forma et materia. Si autem est accipit hoc stare non potest: quia forma compositio semper est post primam: forma autem compositio est que accipit compositum cum subiecto: et hac precedit potest que est forma et materia subalibus: et sic iter sequetur quod materia sit composita ex forma subalibus et materia que accipit ante omnem forme inchoationem: quod absurdum est. Si autem aliquis dicat propter hoc et alia quod materia est

simplex: et sua potentia est idem ipsa videbitur esse esse materia in fine simplicitatis per hoc quod ipsa materia est idem et quod habet in se: habet potentiam qua forme subijci potest in seipsa: et illa est potentia: hic autem modus simplicitatis non ducit nisi prime cause. Illa enim est esse id quod habet in se: quia illa est sua voluntas et sua potentia et sua intelligentia. Quod etiam quidam errantes sic probare conantur dicentes quod idem est a quo non differt differentia: sicut quod non habet differentiam non differt differentia: ergo est idem. Simpler autem primum a simpliciter et primo inquantum hylie non habet differentiam qua differat: ergo cum prima causa sit simplex primum et materia prima similiter neutrum habebit differentiam: ergo non differunt. aut si differunt tunc differunt habent: sed que habent aliquid sunt composita: ergo prima sunt composita: quod est absurdum. Ad hoc autem non est substantia que sit ante omnia fieri et post omne corrumpi eodem modo se habet nisi subiecta prime cause: sed subiecta materie prime est ante omne fieri et post omne corrumpi eodem modo se habet: ergo subiecta materie est subiecta prime cause: hoc autem infra probatur quod subiecta materie sit ante omne fieri et post omne corrumpi. Ad hoc autem id ex quo dicitur produci et fuerunt formam in ipso est primum: et similiter hoc ipsum ducit materie prime: videtur ergo quod non possit essentialis inveniri differentia prime cause et prime materie. In istis autem hylie erroris pessimi obijciunt primo ostendendo falsum esse quod concluditur: et postea soluta ad inducta: sicut enim in libro de causis probatur: prima causa regit res omnes preterquam commiscet cum eis: sed materia commiscet cum omnibus: ergo subiecta materie non est subiecta prime cause. Ad hoc autem in secundo hylie scientie libro probatur quod materia et efficiens nunquam coincidunt in rem vnam: sed prima causa est efficiens per se et primum et subalibus: ergo non est vna res cum materia. Ad hoc autem movens et motus et agens et passum differunt per subiecta: prima autem causa movens est et agens: materia autem mota et passa: ergo non sunt in subiecta idem prima causa et materia. Ad hoc prima causa de potentia educit quicquid educit de ipsa materia autem nihil educit: sed motu prime cause de ipsa materia educit quicquid educit: ergo prima causa et materia non sunt idem. Ad hoc perfectissimum et imperfectissimum non sunt idem: sed perfectissimum in fine perfectionis est causa prima. Imperfectissimum autem et prope nihil est materia prima: ergo non sunt idem. Propter quod dicimus quod materia intelligibilis sine privatione et accepta sine forma simplex est non in fine simplicitatis: sicut enim non habeat partem essentialis siue quantitativa eo quod non sit composita et essentialis diversis vel ex quantitate: tamen creta est habitudo inibus et componibilis est: et ideo habitudo qua se habet ad formam cuius potest esse subiectum aliquid est in ipsa: et forte est relatio potentialis ad formam: et tunc potentia qua subiectum esse potest diversa est a materia: sed non dicitur rem sed rationes qua refertur ad formam et illi potentie subiecta per seipsas: quia materia et seipsa est subiectum forme prime vel potentie ad formam primam. Nec propter hoc sequitur quod ipsa sit quicquid habet: quia habet formam et non est forma: sed sequitur quod ipsa seipsa est subiectum forme prime vel potentie prime: si dicatur potentia esse relatio: nec differret ab ipsa: et sic non ducit et quod est deo proprium. Est etiam componibilis: hoc deo non ducit etiam: et ita est habitudo inibus creta inquantum est subijcibilis et mobilis et junctibilis que omnia quadam relatione dicitur et compositione secundum quod habitudo inibus relationes sunt vel non sine relatione. Et quod obijciunt quod idem est a quo non differt dicitur dicitur quod verum est: sicut simplicia per materia maxima differunt dicitur: quod differunt seipsas que ad modum differunt ab invicem quilibet due dicitur a duabus speciebus abstracte. Illa enim simplices sunt et seipsas differunt sicut rationale et irrationale. Si enim dicitur habent dicitur in infinitum necessario: quia tunc ille differentie differentiarum differentias habent: et sic in infinitum abibit et non stabit. Ad id autem quod dicitur subiecta materie esse ante fieri et esse post omne corrumpi eodem modo se habet: dico quod falsum est: quia ipsa non eodem modo se habet cum varietate et mutet per formas. Sed verum est quod non generat neque corrumpit secundum modum naturalis generationis et naturalis corruptionis: sicut infra declarabit. Deus autem est eternus ante omne fieri: et erit post omne corrumpi non subiectus generationi et corruptioni sicut materia subiecta: et tunc per formas est invariabilis deus in quibus variat materia. Similiter cum oia ex deo producantur: producantur ex causa idem aut omnia probante per formas intellectus: sicut artifex probat artificiatum formas: sicut materia probat ea sicut potentia habitudo

Primo celi

Obiecto alio

Solutio

Illorum solutio

Impugnatio

In materia

Quod non est materia ad eo non distinguit.

Impugnatio illi opinio.

Nota qualis materia sine privatione et forma accepta non est in fine simplicitatis.

Doctoris solutio

Nota qualis materia sine privatione et forma accepta non est in fine simplicitatis.

Quod non materia habitudo inibus creta sit. vide in meta. c. xi. et per de generatione c. 22.

Qualis dicitur simodoer pducunt a deo ex materia.

Physicorum

Alexandri epi
curi ppi opio

lis imperfecta et indistincta: cuius subiectum prius est ma
prima ut diximus. ¶ Sicut autem Alex. epicurus quidam pbs
qui deum esse dixit man: vel non esse extra ipsam: et omnia
essentialia esse deum et formas esse accidentia imaginata: et non
habere veram entitatem: ideo dixit oia idem esse: et hinc de
um vocavit aliquando Iouem: aliquando autem pballade: et al
quando Apolline: et formas esse pepulum pballadis et vestem
Iouis: et nemine sapientis dixit ad plenu posse revelare occul
ta sub peplo pballadis: et sub veste Iouis. Nos autem sicut etia
ante diximus hec tractabimus in scientia diuina dno pcedere
te. ¶ Sed duo pblemata que restat opz nos hic investigare
f. qualr ma in esse erunt: videt enim a prima causa in esse no
pcessisse. Quod enim immediate a prima et pfectissima est ca
illud est pfectissimum: sed ma prima imperfectissima est: ergo
immediate non pcessit a prima causa. ¶ Ad hunc autem et altera
ratio esse videt q videt illud no pcedit a prima causa cui
formalis idea no sit in ipsa: sed non hz idea nisi forma: ergo
id qd caret oi forma idea no habet: ergo no est a prima cau
sa ut videt. Infra autem habebit q non pcessit in esse a causis
naltibus p gñatione: ergo videt q ma prima sit eterna caris
nitio quo pcessit in esse. ¶ Ad hec autem quid dicit q mate
ria prima pcedit a causa prima sicut accidens a suba. Et eni
accidens quoddam vestigiū sube: et quando accidens pcedit a sub
stantia: no erigit q suba det ei esse accidentis qd no hz suba:
sed dat ei quendam defectū ab esse eius eo q a principijs sub
stantie pcedit suba: et a principiato ipso pcedit esse accidentis
no ex sube principijs: sed potius ex his que subaz principia
tam sequunt. Ita dicunt q ma que est vestigiū forme sub
stantialis pcedit a causa prima principalr que est actus com
pletus: cuius vestigiū est id qd est in potentia et imperfectū: et
ideo sicut accidens no habet formā simile sibi in suba que sit
causa eius: ita no habet ma idea in deo que sit similitudo et
causa eius. ¶ Sed tunc est dubiū q sic quantuz ad p se esse
ma minus esset suba q forma: cu supra habitū sit oppositus
f. q quātū ad subsistere ma plus sit suba q forma. ¶ Ad huc
autem si ma est vestigiū forme: tūc sicut accidens pcedit a suba:
ita ma debet pcedere a forma et debet esse posterior: forma:
qd falsum est. ¶ Propter hoc videt dicit qd quātū pbsi
no sit determinare de exitu materie in esse: sed potius relin
quere ma in esse: eo q ipsa sit principijs pbsi sicut quilibet
scientia relinquit esse sua principia: et no querit qualr in esse
eruerunt: tūc ppter bonitatem doctrine dicimus q a prima ca
eruit in esse: et sicut ipsa scibilis est p analogiā ad formam:
hoc modo fm rōne ppozitionis habuit idea: primū enim cau
sat p imperiuz: et ideo subm cadit in intellectu esse: hoc mo
quo lignū in mēte artificis: no enim cadit in mēte artificis
in eo q est lignuz: sed in eo q susceptibile est artis: et hoc est
primū subiectū forme naltis qd cadit in mēte diuina. ¶ Ad
hoc autem qd obijctū q id qd est a prima causa immediate perfe
ctissimū est: dicendū q hoc est verū q ad esse cōducit mari
ma sua similitudine sicut est intelligentia. Qd autem sic ad esse
pductū ut sit fundamētū et subm olum qui pductū hnt no opz
q sit pfectissimū. Ad alta autem pz respōsio p dicta. ¶ Cuz autem
pntiamus in hoc q ma prima pcessit in esse a causa pma:
pcessio aut prima que est a causa prima sit esse sine ens: ut
dicit q ma et forma pueniant in essentia vna cōmuni que di
uidit in ens in actū et potētā: et sic videt q pueniūt in essen
tia pcedente et differūt in esse illius essentie qn ptabitur p
differētias potētie et actus vel materie et forme. ¶ Sz si hoc
pcederet oporteret q ma et forma puenirent in vno qd esset
ante ipsa sicut genus: et sic ma et forma essent species in vno
genere pte. ¶ Ad huc fm hec ma et forma essent cōposita
et aliquid haberent ante se: qd est falsum cuz ipsa sint prima
cōponentia. ¶ Ad huc autem cu ma et forma fluant a prima cau
sa sicut actus et potētā et cōpletus et minus cōpletū videtur
q no differūt nisi sicut simillius et minus simile primo et ppin
quius et remotius ab ipso: sed simillius et minus simile et cō
pletus et minus cōpletū et ppinquius et remotius non diffe
runt fm essentia: sed potius fm accidēs qd est intensio et re
missio: ergo ma et forma sunt eiusdē essentie et differūt p ac
cidēs qd est falsum. si forte qd dicit q sunt eiusdē essentie:
sed differūt p esse cōpletus et icōpletus: et simillius et dissimi
lius in essentia illa que cōis est illis: hoc videt itez esse fal
sum: q tūc itez ma reducet ad aliqd vns qd est ante ipsa:

et adhuc eadē rō esset de suba et accidente que inessent etus
de essentie et differūt p prius et posterius esse in essentia illa
cōmuni: ppter omnia hec absurda refutamus eos et abho
remus qui hec pcedunt tanq vera dicentes subam et acci
dens eiusdē esse essentie: sed differant esse: et penes illud esse
dicunt distingui genera p dicatione et penes essentias eoz
no dicentes nihilominus naturas pncipioz esse quatuor que
ma et forma efficiens naltis et finis penes esse primū sibi ha
bēt: et no penes essentias simplices. ¶ No enim sentimus et vi
dent nobis esse abusiones et errores pessimi contra pbiā.
¶ Dicimus ergo no eiusdē essentie esse ma et forma: et qn
dicit q primū id qd pcedit a pma causa est esse: dico q hoc
est in rōne primū: id aut qd pmo pcedit in esse fm ordinē
vniuersi: est intelligēdū sicut in scientia diuina habet osten
di: pcesso ergo q esse est primū rex creataz: sive primū qd p
cedit a causa prima fm rōne: dico q hoc esse simplr est suba
et actus et p posterius potētā et actus. Cōmune autem dicitur
si ut genus: et hoc saluatur in oibus que sunt sub ipso: et est cō
mune p analogiā: et hoc simplr saluatur in vno et in altero non
simplr: sed alter participat ipsum intātū inquantū se habet
ad primū in quo simplr saluatur: et ideo ma no habz esse nisi in
quantū est dispositio sube: et hoc pz q ma et forma no resol
uunt ad aliqd qd realr sit ante ipsa: q esse est forme esse et
formati: et ma participat ipsum posterius ut subm: et qd dicit
ipsa participant esse p prius et posterius no dicunt esse sube
eadē nā: sed potius illud qd est prius dicit participās illam
nām totā: et id cui puenit posterius: dicit id qd se hz aliquo
modo ad id: et ideo due essentie diuerse sunt ma et forma: et
diuerse essentie accidēs et suba: alter enim oportet dicere
q ex essentia forme pducet essentia materie: vel econuer
so: et tūc no oportet nos ponere puationē in ma que est in
choatio ex qua forma pducet eo mo quo supra explanau
imus. ¶ Illis autem habitis ad ppositum redeamus sol
uentes fm sententiam de principijs traditam omnium an
tiquorum dubitatione ppter quas defecerunt nescientes
de principijs tradere veritatem.

Cap. 14. De solutione prima dubitationis antiquorum per
distinctionem etus qd dicit aliquid sit ex eo qd non est.

St autem una et singularis via sol
uendi dubitationes anti
quorum tria supponēdo esse
principia: ut diximus. ¶ Illi enim qui primo in
quisuerūt veritatē fm pbiā hoc est queren
do causas rez ppter firmitatē sui intellectus
diuerterunt a via principioz quā determinauimus abscedē
tes in viam altam quandā erroneam eo q non poterant in
teligere qualr vns numero cum ma principium esset pua
tio hz p se sit differens ab ipsa. Et ideo dixerunt q nihil eoz
que sunt generant vel corrūpū. Si enim dicit generari si
ue fieri ut inquantū: tunc aut necessariū est fieri ex eo qd est:
aut ex eo qd no est: sed vtrūqz horū est impossibile. Id enim
qd est no sit: q iam est: similr ex eo qd oino nihil est non pōt
fieri aliquid: quia supra diximus in oi fieri oportere subijci
aliquid qd sit materiale et quodāmodo formale ad id qd sit
p gñationē. ¶ Et illo autem incōuenienti arguētis multa incō
uenientia auerant que sequunt ex illo: ita q vererūt q di
cerent enria no esse multa: hz tūc vns sicut explanauimus in
rōnibus Adelissi et pparmentidis. Isti qdē igit talem accl
piebant opt. ppter ea que dicta sunt. ¶ Nos autem soluere
volentes istoz errores dicimus q duplr dicit fieri aliquid
ex eo qd est: et similr dicit id qd no est facere aliqd aut pati:
aut etiā ex hoc fieri aliquid dicit duplr: et vno qdē modo ni
hil pbiat aliquid fieri ex eo qd non est: aut aliquid fieri ex
eo qd est: aut etiā facere aliquid id qd no est: et hoc quidē in
simili possumus videre. Si enim duplr dicit medicū aliquid
facere: vel medicū aliquid pati: aut ex medico aliquid fieri
vel esse. ¶ Tūc manifestū est a simili: qm p dicit locutiones
duplr dicunt. f. facē aliqd ex eo qd no ē: aut facē aliqd ex eo
qd est: vel pati id qd est vel qd no est. ¶ Dicit autem medicus aliqd
facere sicut cō dicimus medicus edificat: hoc. n. dicit duplr. f. p
se et p accūs: p se eni medicus no edificat hz p accūs inquantū
accidit medico edificatorē et: et sic possumus dicit q no me
dicus edificat. Similr dicit q medicū albi fieri dicit duplr:
n. n. accipiat p se no sit medicus albi: si aut p accūs tūc sit me

Alloz solo

Oblectio
dicitur ma i
esse a pma ca

Oblectio
docetis ptra
solutionem.

Solo ppiā.

Oblectio
docetis ptra
solutionem.

Solo ppiā.

Oblectio
docetis ptra
solutionem.

Solo ppiā.

Oblectio ppiā do
ctozis circa q
suum.

Nota dñam
iter gen⁹ vni
uocū et genus
analogum.

Oblectio forma
sūt due eētie
diuerse. vide
pbo: Cōmē.
pmo celi. et in
cō⁹. qz. et 8°
meta. cō⁹. 6.
et 2° physico.
cōmēto. 12.

Ex. 2. c. 74.

Ex. 2. c. 74.

Ex. 2. c. 74.

Ex. 2. c. 74.

dicus alb⁹ inquantū accidit medicū nigrū esse: s; p se inquantū medicus est pōt fieri nō medic⁹: et inquantū nō est in edic⁹ pōt fieri medic⁹: et inquantū ē medicus pōt facē s; m medicinā qd ē medicari: tñl: sic multipl^r dicat cōstat q; hoc marime dicit medicus facere vel fieri qd facit: vel fit s; m q; medicus est: hoc est inquantū h; medicinā: et siml^r est in dicitis locutionibus. Si enī dicat aliquid fieri ex eo qd nō est: marime cōuenit ei hoc ex ipso inquantū nō est: et nō inquantū est p alt^r quem modum: hanc autē multiplicatē: q; primi nō dixerunt: ideo in tñi ignorauerunt qd opinati sunt nihil fieri siue gñari neq; esse eor que abinuitē alta: sed auferebant a nā oēm gñationē: et dixerunt tñi esse vñs ens. C⁹ Nos autē etiaz cum ipis pcedimus nihil fieri s; m nām ex eo q; simpl^r nihil est et nihil supponit vel relinquē: tñ nihil p; biber aliquid fieri ex eo q; p accis non est: fit enī aliquid ex priuatione que quidē priuatio p se non est: et qd fit ex ea: fit ex eo qd non est: et non ex eo qd est: s; autē priuatio fit oīno non ens inquantū est priuatio: relinquit tñ vt supra diximus subm cū aptitudine: sed neutrum illoz est aliquid priuationis inquantū priuatio est. Et ideo qd fit ex mā imixta priuationi fit ex eo qd per se est: et nō p accis est: q; nō est inquantū imixtus priuatio est: que quidē priuatio accidit materie: et idē numero est secū spē differens ab ipsa: si autē dicat fieri ex priuatione: tunc fit ex quo non est p se: sed p accis est: q; nō oīno nihil est priuatio inquantū relinquit subm cū aptitudine: sicut supra distinximus in lectione illa qua dicebat ex medico fieri aliquid: vt medicū facere fieri aliquid: sed bene pcedimus. s; m nāz loquamur: qd intrabile est dictu et impossibile fieri aliquid ex eo qd sic nō est: q; oīno nihil relinquit: siml^r cōcedimus q; nihil fit ex eo qd est oīno: sed opz q; id ex quo fit. Et qd fit p gñationē quodāmodo esse et quodāmodo nō esse.

Ex. r. c. 75.

Acq; subie-
ctū neq; apti-
tudo quā re-
linquit priua-
tio est aliquid
priuationis.

Ex. r. c. 76.

Siml^r pcedimus q; id qd est non fit nisi s; m accis: s; m hoc accis: tñc nō est sicut id qd alterat: vel forte si s; m accis esse dicat s; m q; fit in actu p gñationē: huius autē vltimi ponemus exēplū sic: vt dicamus q; animal fit ex aīali: et quodā aīal hoc est s; m q; aīal fit ex quodā aīali: generat enī in nā hoc ex hoc p se sicut quodā aīal ex quodā aīali: et p hīs aīal ex aīali. Nō autē intelligimus hoc effectiue sicut aīnus gñat aīnū sibi siml^r in specie: sed potius māliter sicut si canis generet ex equo per viam putrefactionis: vel alio modo s; m materiā: tñc enī canis nō fiet tñi ex quodā aīali: sed vlr dicendo canis qd est aīal generat ex aīali: māliter: et ita videt id qd est aīal generari ex aīali. C⁹ Et ita vterius videbitur ens gñari ex ente: et simle a siml^r. Sed solut^r hoc q; cum dicitur canis qui est aīal gñari non gñat inquantū canis et aīal: sed inquantū est nō canis et nō aīal: et ita p accis gñatur canis et aīal. Inquantū enī nō canē vel nō aīal esse s; m priuationes: possumus enim quatuor p; positiones: ita q; due sint simles alijs duabus: et dicam⁹ esse quidē vñs id qd est simpl^r et absolute est animal gñari ex eo qd simpl^r et absolute est aīal: et id qd simpl^r et absolute est. Nā animal generari ex eo qd simpl^r et absolute est nō animal: est id qd simpl^r et absolute est ens generari ex eo qd simpl^r et absolute est ens: et id qd est simpl^r et absolute non ens generari ex eo qd simpl^r et absolute est non ens. Cōstat enī q; prime due ambe false sunt: q; id qd est absolute et simpl^r aīal nō generatur: sed est faz. C⁹ Siml^r id qd simpl^r et absolute est nō animal: eo q; nihil est nō generat: ergo et scōe due que sunt illis p oīa simles false sunt. Sunt autē etiaz ille false que sic p ponant: vt dicat q; id qd est absolute et simpl^r animal generatur ex eo qd simpl^r et absolute ē nō animal: q; sic aliquid qd actu est generat ex nibilo: et hoc simpl^r est falsa. id qd simpl^r et absolute est non aīal generat ex eo qd simpl^r et absolute est aīal: q; sic id qd nihil ē generat ex eo qd actu et simpl^r est: et simles illis in ente sunt false sicut iste id qd simpl^r est gñatur ex non ente simpl^r: et id qd simpl^r non est generat ex ente simpl^r: alias autē accipimus veras quatuor p; positiones quaz due sunt hee: quodā aīal hoc est s; q; aīal fit ex quodā: siue s; m q; nō aīal: et quodā siue s; q; nō aīal fit ex quodā siue s; m q; nō animal: et quodā aīal fit ex quodā aīali: et quodā aīal fit ex quodā nō aīali: hee enim sunt oēs vere: q; canis s; m q; est aīal quādū est in semine: et s; m q; non est aīal fit ex mā equi: que mā s; m q; est aīal et s; m q; nō animal. Siml^r quodā ens fit ex quodā ente: et quodā nō ens fit

ex quodā nō ente: et quodā nō ens ex quodā ente: et est per oīa simile iudiciū de oībus istis. Ita q; cū dicit quodā ens vel quodā aīal accipiat pro eo qd est h; q; ens: et s; m q; aīal: talis ens modus loquēdi est Arist. et ideo nos vtimur ipso: si enim aliquid debeat fieri aīal p se et non p accis s; m vlam gñationis: opz q; ipsum fiat ex nō animal. C⁹ Siml^r si fiat aliquid qd est nec fit ex eo qd oīno nō ē: nec ex eo qd oīno ē: sed ex eo qd aliquo modo est: et aliquomodo nō ē: dicitur enim supra q; significet qñ dicit aliquid fieri ex eo qd nō est: hoc enim significat q; fit ex eo inquantū non est. Ampl⁹ autē cū dicitur aliquid fieri ex eo qd nō est nō remouemus ab ipso ppter hoc omne esse: nec remouemus ab ipso oē nō esse sed intēdimus q; ipsuz quodāmodo fit p mām: et quodāmodo nō fit p priuationē negatē actū essendū et relinquitē subm cū aptitudine ad essendū: sic ergo p; vna via solonīs dubitationū antiquoz p; boz p distinctionē eius q; est et q; nō est.

Ex. r. c. 77.

Cap. 15^m. Declarans de scōa solutione defectus antiquorum per distinctionem entis in potentia et actū in quo est distigressio declarans vtrum forma est in potentia et qualr.

St autē et alia via plantoz q; fit ista h; nō p eadem verba respondeat defectibus p; boz: eo q; cā defectus eor; fuit ex hoc q; distinguere nesciuerūt multiplicatē entis et nō entis simpl^r: et s; m qd siue per se et p accis qd idē valet s; m q; hīc vltimur ipso: hec autē via est vt dicamus q; ens otuldi in potentia et actū: et hoc quidē magis h; determinari in 9° libro p; mē p; filosofie vbi de potentia et actū b; inquiri. C⁹ Dicitur autē quātū hīc sufficit q; nihil p; biber quodāmodo ens et quodāmodo nō ens fieri ex quodāmodo ente et quodāmodo nō ente. Ens enī qd est in potentia nō in actu fit ex eo qd ē potentia et nō actus. Dicitur autē supra q; cū dicit ens in potentia nō intelligit tñ subm: sed etiā potentia formales quaz relinquit priuatio ex hoc qd relinquit formale aptitudines ad actū: et ita forma que educit de potentia s; m sui essentiaz est in mā potentia habituali: sed p; fusa et indeterminata sicut supra explanauimus. C⁹ Et ideo gratis surgit questio de ea quomodo fit ab efficiente. cōstat enim ad omnē gñationem efficientē exigi causam que ueniens fit forme s; m aliqd: q; si oīno esset p; traria potius moueret ad p; traria formam. Si enī tota forma dicat esse in mā et educit ex ipsa: tunc videt q; efficiens nō mouet ad formā: sed remouet dispositiones cōtrarias a mā vt forma que est in ipsa efulgeat: et sic forma faciens per actionem agentis de occulto egreditur ad apertum et generatio erit alteratio: et non acceptio forme substantialis. Et hoc quidem dixit Anax. et multi moderni dicunt cum ipso h; dicant p alium modū in hoc q; non ponunt materia oīum partes homogenicas esse ppter quod ipse posuit vñs tñ efficiēs in natura qd erat vt dixit intellectus agens et distinguens ea que mixta erāt. Si autē tota forma ponatur esse ab extra tñc erit forma ab aliquo primo p; tinentē in se oēs formas: hoc autē nō est nisi intelligentia que vocat dātor: forma rñ quecunq; fit illa: et hoc quidē tam posuit Plato et multi alij moderni ponūt secū dicentes totū opus nature non esse nisi p; parationē materie ad formā recipiendā et dātoris formaz esse intelligentiā que ex nibilo formali qd fit in mā iduclit luce sua formas in materias. C⁹ Et siquidem istis obijciatur q; s; m eos opus nature est violentū: q; violentū est cuius principū effectiū extra est et id qd vlm patitur nihil cooperat: s; m autē eos efficiens est dātor: formaz et est extra mām: et nihil in mā pōt formali cooperari ad formam. C⁹ Dicunt isti q; nō sequitur: q; aliquid in mā cooperat h; nō formali sed dispositiue alterando p actū potentiaz qualitātū. C⁹ Si autē obijciat et p hoc q; fuit cōis conceptio oīum p; boz. s; q; ex nibilo simpl^r nihil fit: forma autē s; m istos nihil sui eē vel essentie pcedentis se h; in mā: et ita fit ex nibilo: q; cōstat q; nō fit ex essentia materie. C⁹ Dicit istī diuersimode ad hoc respondentes. Quosdā enim istoz inuenimus pcedētes q; oīs forma fit ex nibilo et fieri fuit est creati. Et videt in pletrūq; Aūscēna multum p; sentre hūc opinionōi s; in veritate nō p; sentiar vbi loquit de principijs corporis mobilis: q; ibi tria ponit esse principia. C⁹ Alios autē istoz plus errātes inuenimus et dicere q; sup vñā essentia cōem que est substantia litas sunt mā et forma: et hīc nām substantialitatis ante se:

Ex. r. c. 78.

Digressio

Opio Anax.

Opio psonis aut. et themi stij. vide 7° meta. cō. 31. et 12. meta. cō. 18

Ista istātiāz adductū Eō. mēator. cō. 31. septimi meta.

1° solutio

2° solutio

Et hoc differunt in esse materiae et forma sub eodem illa substantia altera... Ideo esse incoherens per efficientem ex essentia materiae forma...

Impugnatio virtutis solutio...

Et de pro ipu gnatione istius sede positio...

Pro doctoris circa quatuor principale...

Foro in esse... ab intus et in esse in actu...

hoc et non ad aliud propter quod non existit nisi motor... me nalis vel artis quod educat ipsam ad actum...

Anc autem... Nam que subiectis motui... alii plures philosophi retigerunt...

Ex. 1. c. 79.

Privatio vel relinquit aptitudinem...

utriusq; simul: aut utriusq; diuisum & seorsum: & vni dicit esse forma. Et ideo qd dicitur duo que sunt malla & neutrum esse priuatio: sed utriusq; sine mixtura priuationis est. Et ideo hz utriusq; dicant esse principia: tam e trinitas qua ipsi ponit habet aliu modu pentus a trinitate principior; qua posuim: q: hz quida eoz puenit eoz: concordando nobiscum ad hoc q: vna dicant esse nam subiecta: tamen dicit q: illa na est non numero tm: sed potetia & virtute & spe qd nos non dicimus. Et si quis eoz dixerit mam non esse vnum: sed duo sicut Plato qui dixit magnu & paruum: tm ipse facit ista duo vna subiecta nam potetia & specie. Jo q: no ponit priuatio: nem: & ideo desperit & noluit ponere p raria formata: q: hz poneret forma: tm aliter p rarioz qd est puatio desperit ponere: q: no vidit qualr materie misce. Cui oi aut gñabiliss na subiecta mixta est priuatio: & cuius nature no est puatio mixta illud no hz mäs: d: a multis auctoritatibus: ppter qd fm huc modu corpa celestia multi mäs dicit no hie. C Hec eni puatio mixta materie facit ipsa trāsmutari adinuet: & esse gñabilia & corruptibilia. C Altera aut dicit mae & priuationis est q: mäs que est na subiecta cā est cōpositi cuz forma & eoz que sūt sicut mī filioz est cā eo q ministrat eis subas qua substāt. Sed puatio que est altera pars p rariatis multoties imaginabil potius esse ad maleficiu & destructionez eoz que sūt si aliquis p rdit intellectū in eā in quātū est puatio distincta a mäs: q: tūc videt ipsa cā esse qre entia corru pnt & no sunt neq; pmanēt. Cū. n. inest puatio fm actum puat esse gñabiliss. Et si quis inspicit eā put ipsa ipozat in nomine quādā negationis potius videt ea esse destructionis sube gñabilium q; sit principia nāle eoz que sūt. Et hec fuit etiā cā qre latuit antiquos q; puatio sit vni pncipioz: q: f. p rderit intellectū in eā fm q; est negatio qdā & no put relinquit ap ritudinē in subo: vnde dicebāt ipaz no esse penitus & esse extra oē qd est in nā ppter p rmentidit rōnē quā supra exposuimus. C Nos at allā dilaz adhuc ponimus materie & puatiōis. Cū. n. forma sit quoddā diuinū & optimū & appetibile dicimus q; puatio est hia ei & no mäs: sed mäs p hoc q; est mixta puatiōni nata est appetere ipsaz formā que est diuinū & optimū. Si. n. no esset puatio in mäs no eēt nata appetere formā. C Hoc aut sic pbat aut appetit ipsam fm q; est informata forma & eris in actu aut hz q; est ea res forma. Si aut dicit q; appetit eā fm q; est informata p formā & eris in actu: aut q; fm q; est in forma eadē quā appetit aut in forma diuersa & hia illi. Si vō appetit eā fm q; est in forma eadē illi quā appetit hoc esse no pōt: q; nihil appetit hoc qd hz: sed potius appetit vt saluet in illo. Et aut appetitus mae no vt saluet: sed potius vt trāsmutet in id qd appetit. Prerea si mäs appetit formā p formā eadē quā appetit: q; forma magis appetit: q; ppter qd aliqd est tale illud est forma: tale q; forma appetit seipsam qd est incōueniens. C Si at appetit eā fm q; est in hia sine in diuersa qd idem est: eo q; diuersitas causat a p ritate: tūc itez hia forma magis appetit eā: q; cū hia destruant p hia p ringeret q; aliqd appetit suā destructionē: & hoc p rpuē accidit p ratiōis qui dicebāt mam esse informata: & nihil in se hie puatiōis vnde cū neq; ipsa eadē spēs vel forma appetat se cū sui no in dgeat: neq; hia spēs appetat hia eo q; se inuicē hia corru pāt opz q; inter hoc sit appetitus mae: ppter puatiōnē im mixta sibi. C Et ideo verissime dicitur est q; nihil appetit aliqd nisi p similitudinē icōpletā quā hz ad ipz: & id appetit cōpleri p trāsmutationē ad ipm qd appetit: hz. n. appetat saluari ens cōpletū: tm appetitus trāsmutationis no est nisi icōplet. Et id talis appetitus est mae p mixturā puatiōis cū ipsa forme hz icōuationē ad quā trāsmutari desiderat. C Si autez obijciēs aliqs dicat q; illud incōueniens qd dicitur est hoc q; hia appetit hia videt sequi de puatiōne: si. n. mäs p puatiōnē desiderat formā: tūc fm p rhabita puatio magis desiderat: cū hia sit puatio forme hia desiderabit hia: & ita videt desiderare sūp ruz corruptionē. C Dicim' ad hoc q; no sequit. Nos. n. supra ostēdimus q; puatio vno modo est hia: & fm hoc est puatio actus & forme: sed alio modo est puatio in subo relicta ad formā: & sic pncipiat motū in mäs & hoc modo est appetitus & desiderij eā: hec aut oia facile scit tur p antia. C Dicimus q; fm ea que habita sunt q; mäs desiderat formā sicut femina masculū: & sicut turpe bonū: no. n.

est mäs ex se hīs turpitudinē: sed ex puatiōne sibi p rita: & sic accidit ei turpitudō & imperfectio semine per id qd non est aliquid de essentia materie & hec est puatio.

Cap. 17. Et est digressio declarans dubitabilia de appetitu materie & puatiōis rōntibus & noibus forme.

Hic locus dubitatiois de hoc St autē qd dicitur est mam appetere formā. Cū. n. appetitus vel desiderij sint aiatoz aia sensibili v rōnabili & mäs no sit bulus aiariū videbit forte aliquid mäs no hie appetitū. C Adhuc cū mäs duplex sit spe fm q; est mixta sibi puatio & puatio videat eā cā maleficij: videbit forte puatio non esse cā desiderij vel appetitus materie. C Adhuc querit Utrū forma desideret mäs: q; si no est nisi in mäs: ita cū oia desiderēt esse videbit forte & forma desiderare esse in mäs. C Adhuc aut cū puatio p se no sit dicitur est & q; p se no est neq; principiu neq; cā desiderij est videbitur forte puatio no esse vni principioz mäs: cā desiderij in mäs. C Adhuc aut q; utriū puatio p se sit principium: videt eni hoc ex hoc q; ipsa est aliter hioz. Et ideo sicut forma p se pncipiu est: ita & puatio: & videt falsum esse qd dicitur est de hoc q; ipsa est vni numero cuz mäs & no sine ipsa hz specie differat ab ipsa. C Adhuc aut sicut mäs gñabiliss no separat a puatiōne: ita non separat a forma: ergo sicut mäs est vni numero cū puatiōne: ita est vni numero cū forma ergo principia no sunt duo numero: sed vni & tria sine spēm & virtutē sine potentiā. C Amplius quidē q; forma dicta est esse diuinū & optimū & appetibile cū sufficere videat vnum nominū istoz. C Adhuc aut noisat forma & spēs & rō & idea & paradigma & imago: & querit dicit noiu istoz. C Adhuc aut cū ipsa sit diuinū & optimum: & in veritate appetibile no videt esse puerlus appetitus in ipsam: ergo ex mäs no puenit error: nec ex appetitu eius que causat puatio in ipsa nec ex forma puenit: ergo videt q; nulla sit cā erroris & puerfitatis in nā: vnde ergo puenit error: & puerfitas. C Ostat eni q; no puenit ex prima cā: q; illa est cā ordinis in oibus & boni: & ea que sunt ab ipsa no participat nisi bonū & ordinē. C Ad oia hec no est difficile soluere: sed de primo minus pfectam Querros dat solutionē dices q; duplex est appetitus. f. nā: hz sicut in plātis: & aialis sicut in aialibus. Et q; appetitus materie sit nālis. C Hoc eni no sufficit q; & plāte p r habent aie mäs aut nullā. C Adhuc aut plāta appetitus non est ad hoc q; trāsmutet ad formā quandā sed potius vt p ruenit in spe in qua sunt: sed materie appetitus est vt trāsmutetur in forma quā ad hz fm actū. C Videt hie q; omne mobile vt a primo motore mouet a cā prima que per intellectū mouet. Et intēdit p motū moueri in aliqd qd est esse diuinū & modū p que pōt aliquo modo assimilari. Et ideo appetitus intellectualis est quo appetit mäs similari primo in esse diuinio. Sed appetitus ille cū dicitur esse materie duplex est lo cutio: pōt eni materie esse sicut subiecti: & hoc modo mäs no hz appetitū: & pōt esse sicut moti a motore qui hz appetitum a quo p rcedēs motus est actus mobilis: & sic mäs hz appetitum & hoc modo p rordinat sibi finē in que directe mouet: q; hoc modo dicitur est ab Arist. q; opus nature opus est intelligētē. Cum enim mäs tam habeat inchoationē esse diuinū in seipsa recipiens actū motoris desiderat a p rariari plenius quātū est ei possibile primo: & q; no pōt nisi p motū: ideo desiderat trāsmutari. C Q; aut dicitur puatio causa esse maleficij & no desiderij: dicitur q; hoc fecellit p ratiōnē vt diceret puatiōnē no esse principiu & no esse cām desiderij: p rdebat. n. p ratiō intellectū in puatiōnē fm q; puatio est & no in hoc q; relinquit in subiecto. C Et cū ipsa fm hoc q; puatio est priuet formā: & sic cā no esse credebatur ipse q; magis ipeditur eē & gñationē q; esset principiu ad esse & gñationē: si aut p r risset intellectū subtili recolligēdo ea oia que sunt puatiōnis inuenisset q; p ritudinē formale quā in subiecto relinquit cā esse desiderij & trāsmutationis materie. C 3. autē sic dicit q; mäs desideret formā: & cā desiderij sit puatio: tm absurde dicitur forma appetere mam vel esse in mäs: q; forma in se essentia quēdā est simplex & diuina & optima & p esse quod hz in mäs efficit mās & corruptibills: & ideo si appeteret hoc appeteret ignobilitare seipsam. C Adhuc aut no est desiderij nisi ad duo. f. vt p rtiueat esse: & hoc est desiderij rei p r-

Cui nāe non ē puatio mixta id nō habz mām.

Ed. Si.

Tex. 2. c. 86.

Nihil appetit qd hz hz p r appetit vt saluet in illo.

Obiectio contra predicta.

Solutio

Dulcium questum.

Solo ad pri mā dubitatio neq; ex mente Aver. sic in cōmō. St.

Impugnatio Aver. et solutionis. Solo doctoris subtiliss/ ma.

Quo puatio sit cā maleficij & quo desiderij: & quomō Plato p rdebat itelle cū in puatiōnē & quomō non p rdebat sicut fecit Ari. Nota hz qualiter absurde dicitur forma appetere mam.

Desiderium duplex.

Physicorum

ete: et ut transmutatio fiat ad esse: et hoc est desiderium rei imperfecte: neutrum autem horum forme potest provenire sicut per se patet: quod corruptibile per se ipsius: et hoc non est forma que non nisi per accedens est corruptibilis: et non per suam essentiam. Quod autem transmutetur ipsa non desiderat: quod nunquam transmutatur: sed transmutatio imperfecta est ad ipsam. Quod est privatio dicta sit per se non esse: non tamen est de se ipsa nihil est. Unde non dicitur per se non esse intelligitur: ita quod de se beat non esse: sed ex eo quod relinquitur in subiecto habet esse secundum quod et quo ad hoc est privatio: et causa desiderij sicut nos supra explanavimus. Ad hoc autem quod queritur qualiter et quoniam ipsa dicatur unum numero cum materia septies supra est assignata ratio perfecta: nulla enim causa huius est alia nisi quod cum principium motus sit duplex. scilicet er quo est motus: et in quibus: er quo autem sicut materia et sicut privatio non potest esse materia ex qua fit motus: nisi sit mixta privationi per quam efficitur subiectum motus: quod nisi hoc esset destrueret motum propter hoc quod non esset ibi aliquid ens fluens de potentia ad actum: et ideo materia est unum numero principium motus cum privatione nec sine ipsa non potest principium esse posse. Est tamen potentia et specie a privatione differens: quoniam alia ratio est subiecti et alia forme que est in subiecto. Quod autem quidam dixerunt et scripserunt de hoc. scilicet quod ideo dicitur unum numero cum privatione: quod privatio secundum nihil addit ei ab actu est et falsum: quoniam secundum quod privatio est specie non differt a materia. Aliud autem est de forma quod illa per se habet rationem principij cum ipsa sit in qua diriguntur intentiones motus et appetitus materie que mixta est privationi: et non constituit materie rationem principij ad motum: et hoc modo materia est unum numero principium cum privatione: et non unum numero essentia. Et quod sunt due essentie: ideo est virtusque ratio et virtus sine potentia diuisa. Materia autem forme varia sunt in eodem secundum duos modos. scilicet secundum quod ipsa est finis motus et secundum quod ipsa est dans esse rei formate. Secundum quod enim ipsa est finis motus sic dicta est esse diuinum et optimum et appetibile: secundum autem quod est dans esse sic habet alia noia. Diverfificantur autem noia prima secundum intentionem eius quod mouetur ad ipsam: potest enim forma accipi secundum quod est finis intentionis: secundum quod est finis appetitus per intentionem de re: et siquidem ipsa est finis intentionis hoc est duplex. scilicet secundum relationem ad primam causam cui inesse quodammodo se assimilant quantum potest et sic est diuinum. Et secundum quod est finis motus absolute sic dicitur esse optimum: quod bonum est per se finis eius quod mouetur ad ipsam. Secundum autem quod quietat appetitum imperfecti sic est appetibile quidam. Forma autem dicitur eo quod distinguitur et in forma informatate materie. Et est species secundum quod est dans esse et cognitionem rei. Et ratio secundum quod ab ea sumitur vera rei definitio. Idea autem dicitur per paradigma: et imago secundum quod procedit ab exemplari suo quod habet in causa prima. Omnis enim forma que per esse est in materia prius fuit in motore primo: propter quod etiam ipse dicitur a Platone mundus archetypus: propter quod dicitur Boetij est verum cum dicitur. Ad idem mente gerens pulchrum pulcherrimus ipse similis imagine formans. Si ergo consideretur forma in exemplari primo dicitur idea. Si autem consideretur forme ad quam omnis forma fit in materia dicitur paradigma. Sicut enim lignum solaris ad calorem se habet quod ad ipsum fit omnis calens: ita se habet ratio forme ad formas que sunt in materia. Et ideo in ista ratione dicitur forma paradigma. Imago autem dicitur illa que tractata est in materia que limitatur illa: ut dicitur Boetij: et sic patet ratio noiam. Causa autem pueritatis in natura et erroris in moribus proportionatur est una et eadem et non est effectiva sicut et error: non est res effectiva: sed est defectiva. scilicet corruptio vel impedimentum alienius principij: que eriguntur ad hoc quod res fiat: punit autem hoc ex lege distare a prima causa: que enim lege distat plus habent potentie et facilius impediuntur ab effectu: et de his dicemus in libro sequenti huius scientie.

Cap. 18. De hoc quod materia est ingenta et incorruptibilis et privatio corruptibilis et determinatione primi libri.

St autem ad hoc una differentia privationis et materie: quia in materia materia non corrumpitur neque generatur: sed privatio per se corrumpitur in ipsa: et ideo materia mixta privationi: privatio dicitur generari et corrumpi et materia non generari neque corrumpi: materia enim secundum se quod est in aliquo ut in subiecto est incorruptibilis: quod id quod est in ipsa. scilicet privatio per se corrumpitur eo modo quo supra diximus. Sed

tamen potentia materie que est potentia subiecti non corrumpitur: quia hoc modo manet et sub privatione et sub forma. Et ideo necesse est materiam esse et incorruptibilem et ingentam. Si enim generari dicitur: tunc oportet secundum predicta doceri quod generationi qua generatur materia aliquid subijciatur. Quod autem subijciatur generationi materie plus est generatione cum sit principium eius: sed subiectum primi generationis est materia: ergo materia est ante generationem materie: quod est inconueniens: ergo per generationem non cepit esse: ergo ipsa est ingenta. Est autem et incorruptibilis: quod si corrumpitur oportet quod in aliquid et non in nihil secundum naturam corrumpatur: omne autem quod corrumpitur resolutur ultimo in materiam. In quod autem ultimo corruptibile resolutur: illud non resolutur ad aliud: ergo illud manet: ergo materia manet postquam corrumpitur: et hoc est inconueniens: ergo materia est incorruptibilis per se: ergo quod corrumpitur in materia est privatio: et ipsa manet incorrupta: et cum materia acquirat formam aliam: acquirat tunc privationem ad formam aliam: et hec est causa corruptionis in ipsa: et sic semper materia propter mixtionem sui cum privatione transmutabilis est secundum formas. Quia autem nos modo sufficienter locuti sumus de principio quod est materia et de privatione: ideo debemus loqui de principio quod dicitur secundum speciem et formam. Nos autem non habemus hic inquirere. Utrum species sit unius generis vel diuersorum: quod hoc habet in metaphysica inquiri ubi diuidetur species in separatas et non separatas: unde utrum species sit una vel plures et quot sint separate forme opus est determinare per certitudinem in prima philosophia. Deponatur ergo in illud tempus quo loquimur de prima philosophia: sed de physicis speciebus que corruptibiles sunt secundum esse quod habent in materia physica loquimur in sequenti libro cum demonstrabimus ea que posterius sunt in scientia ista. Scias enim quod compositum esse compositum ex materia et forma accipit physicus a metaphysico sicut dicitur Avicenna et non reprehendit bene enim de hoc Averroes cum sua reprehensio non caret reprehensione. Compositum enim dupliciter consideratur. scilicet in his que componuntur que sunt tamen per suas essentias principia compositi et hoc considerat metaphysicus qui considerat formam et materiam secundum quod sunt principia substantie: et hoc modo dicitur Avicenna quod physicus a metaphysico accipit compositum esse compositum ex forma et materia: possunt autem principia compositi accipi eo modo quo veniunt ad compositionem que est in fieri et generari compositum. Et hoc modo compositionis sunt principia per motum principia compositi: et cum compositio talis non fiat nisi per motum: consideret physicus hoc modo principia compositionis non accipiens ea a metaphysico: et ideo Avicenna non est reprehensibilis qui primo modo dicitur physicus accipere principia compositi a primo philosopho. Est autem et alia reprehensio qua reprehendit Averroes contra Avicennam minus congrua. Dicit enim Avicenna verum cum dicit non idem esse questum in aliqua scientia et suppositum. Deum autem et substantias sue formas separatas esse que fitas in prima philosophia. Et ideo non vere suppositas in ipsa: et ideo non esse subiectum prime philosophie: quod nescio quare reprehendit Averroes cum ipsam sit necessarium quod dicitur Avicenna. scimus enim quoniam ens est subiectum prime philosophie: et diuisiones et passionis entis esse que in prima philosophia tractantur. scilicet per se et per accidens et per potentiam et actum et unum et multa et separatum et non separatum. Et cum separatum sit differentia et passio entis non potest esse subiectum: et cum dicitur quod metaphysicus est de separatis separate: sed intelligitur de his que separata sunt per distinctionem et esse: hec autem sunt que in quidditatibus simplicibus considerantur: sicut diximus in istis libri problemis: sed quia de his in scientia diuina speculabimur hic dimittantur: forme enim quas hic tractabimus erunt in distinctionibus suis concipientes materiam privationi mixtas: et ideo corruptibiles ut diximus. Ostendimus ergo quia principia sunt: et diximus quot sunt specie et potentia: et que sunt numero: sed quia illa sunt principia motus et mobilis potius quam entis physici: ideo iterum ordinemus aliud libri principium in quo loquimur de his que sunt principia entis physici.

Solo ad quod tunc quo dicitur que privatio de potest esse unum numero cum materia forma.

Qualiter foris non largitur rationem principij ipsi materie.

Noia iposita forme sunt dupliciter.

Forma Species Ratio Idea paradigma imago.

Solo ad ultimum quantum

Tex. 2. c. 82.

Tex. 2. c. 83.

Documentum

Defensio autem ceteri Averrois in comente. ultimo primi huius.

una dicitur quod ad opus in istis libris dicitur

Quo meta sit de separatis. Cogita diligenter nunquam via Averrois sit magistri rationi consona via autem ceteri doctorum.

Tex. 2. c. 83.

Incipit scilicet liber physicorum. Tractatus primus de natura. Cap. primus. Et est digressio declarans que sit libri intentio: et quis dicendorum ordo: et qualiter hic intendat de natura.

Am nos in toto hoc negocio

quod de physico auditu intitulat intendamus perquirere de principijs et causis et elementis physicorum corporum sic a principio libri demum: et nos iam in precedenti libro expectaverimus nos de principijs mobilibus hinc est mobile ens de potentia ad actum: opus nos hinc loqui de natura et causis naturalibus antequam nos loquamur de motu et partibus motus: quoniam natura principij intrinsecum est omnium eorum que naturalia sunt et provenit cum principijs principijs in hoc quod ipsa est principij motus in re mobili. Tractatus autem prius erit de natura antequam tractemus de causis: quoniam natura ambit plures causas. Quod tunc. natura male est formalis: et ideo opus ipsas primo describere et postea de causis agere sigillatim: hinc causa et principij in descriptione nature ponantur: tunc causa et principij in spectate intentione sua non describitur ea. Et de causis hinc quodam principij genus carum agit principij et non hinc eorum intentionem generale hinc quodam principij. Probus de causis considerat: et ideo tractat de natura precedent tractatu de causis principij de quibus solis speculatur naturalis. Cuius autem natura multiplex sit dicta sicut infra ostendemus nos non agemus hinc de natura nisi quod est principij motus active vel passive in re mobili et solas illius nature multipliciter infra determinabimus omnem aliam nature diversitate referuntur usque ad sciam divinam: in cuius primo libro largi nature considerabimus: et largi pro plura dividemus: hoc solum autem hinc dicimus: quod est Boetij dicitur nature quatuor modis dicti: nos hinc dicimus nisi de natura que vno istorum quatuor modorum. Cuius enim Boetius dicit communissime natura dicitur hinc quod est earum rex que cum sint quoquo modo intellectu capi possunt. In hac. n. diffinitione nature et accessis et subiectis dicitur: hinc. n. oia intellectu capi possunt. Ad idem autem est quoquo modo: quoniam deus et materia prima integre perfectio: et intellectus intelligibili non possunt: aliquo tamen modo intelliguntur quoniam perfectione ceterorum capiunt. Iterum vero dicitur est que cum sint quoniam et ipsum nihil significat aliquid: sed non nam: neque enim quod sit aliquid sed potius non esse significat: hoc autem modo natura dicitur de omnibus rebus. Cuius autem sit strictius sumat natura ut de solis substantijs dicat: tale dicitur Boetij diffinitione nature: quod natura est vel quod facit vel quod pati possit: pati quod facit possunt et corporales et incorporales subiecta: ut corpora et anime. Natura. n. in corpore et a corpore et facit et patitur: factum vero tamen de cetera divina. Cuius autem nature nomen spallus accipiat: erit natura quoniam hinc dicitur nature que est in eis principij et causa motus et principij et non hinc accessis sicut infra ostendemus. Quare etiam modo dicitur natura specificata dicitur quod natura re nature dicimus differre ab alia et dicitur quod alia est natura argenti: et alia auri: et alia angelorum: et alia anime. Cuius hinc significat nature multiplex dicitur intendimus hinc loqui de natura hinc tertia significat nature ipsius. In illo. n. modo principij est motus physicus corporis: et nos (ut sepe dicitur) hinc intendimus de principij motus motus physicus. Proponemus igitur nostram super hoc investigationem quod sit in physicis corporibus quod natura vocatur.

Cap. 2. Qualiter differunt naturalia ab hijs que sunt ab alijs causis.

Icamus

quod omnia que sunt vel sunt quodammodo sunt a natura et quodammodo sunt propter alias causas. Natura autem sunt oia aialia et partes aialium et plures cum partibus suis: et multa et corpora simplicia que vocantur elementa: et sunt tria. scilicet ignis et aer et aqua: hec enim et huiusmodi que sunt alia istis dicimus esse et fieri a natura. Cuius autem talia videntur statim hinc dicitur ad ea que non sunt a natura: in hoc quod oia hinc quodammodo virtute in seipsis hinc videntur que est principij motus et status hinc quodammodo: aut hinc locum: aut hinc augmentum et decrementum: aut hinc alterationem: aut hinc plures motus simul. Cuius autem non natura a quodammodo ista differunt multiplicitate. Quodammodo enim nullus hinc principij motus aut quodammodo aliter: in seipsis quodammodo in suo nomine improprie. Sunt autem oia talia artis apotelesmata hinc opera: ut lectus et idem tamen: que quocumque talia sunt alteri generis a naturalibus creatura que noie suo in quodammodo alio genere predicamenti ponuntur hinc sunt ex noie materie vel forme naturalis que est in ipsis sicut lectus est in genere figure cuiusdam: et domus: et cetera que sunt arte inchois et edificatone. Nullus enim talis hinc suum nomen hinc aliquid modo dicitur motus in actu: lectus enim non descendit deorsum neque quicquam

scit deorsum in quantum lectus est: sed in quantum lecto accidit illi quod esse: quod quod plus terre est: ideo motus et quere terre sequens descendit et quiescit deorsum. Cuius autem quodammodo naturalis hinc a motu non a principio quod est natura: et ille motus est duobus modis. Aut enim uniformis: aut non uniformis: si quidem est non uniformis: et a principio intrinsecum: ipse erit vel ab anima sensibili movetur: aut a voluntate rationalis et intellectualis subiecta: sicut sunt motus: peccati multiformes in aialibus et ad multa loca ante vel retro: et sursum et deorsum: et a dextris et a sinistris. Cuius autem tales est motus alterationis in desiderijs et tristitijs et gaudio et delectationibus aialium aliquando. Cuius autem principij diversus motus in aialibus in genere duplex est: aut enim est liber: aut a natura quasi ex actu et in actu. Liber quidem est quod in se sit causa est in agendo et non agendo: sicut motus sunt liberi a bitris et voluntatis et rationalis. Erra actus autem natura est quod in se non habet aliquid luminis intelligentie quod ipsum facit enet quo minus ois nature impetus expleat sicut sunt desideria et motus hinc: rum: non enim advertuntur a motibus suis nisi coacta timore verberum. Cuius autem est motus uniformis: aut est vnicus et continuus: aut nec vnicus est illius principij neque continuus. Si autem est vnicus et continuus erit ipse hinc per patheticorum sapientiam motus intelligentie in mobili quod est celum qui vnicus quidem et non interruptus est: quod est motus sapientis: qui motus uniformis et perpetuo sequitur similitudinem cause sue prime in causando: et ideo celi motus non dicitur nature motus sed intelligentie: quia si esset nature motus celus in loco suo non moveretur: eo quod nullum naturalium corporum movetur in loco suo: sed potius cum est extra ipsum movetur ad ipsum et quiescit in ipso: huius autem in libro de celo et mundo habemus ostendere rationes plures et perfectas. Si autem est quidem uniformis nec tamen vnicus nec perpetuus tunc absque dubio est ab anima: hoc dupliciter: aut enim est cum cognitione: aut sine cognitione. Et si quidem cum cognitione: tunc est sicut motus animalium ordinatus ad generationem: quod in illo movetur et vegetabilis et sensibillis: et ideo omnia animalia eadem in sepe eodem modo coeunt et eodem modo generantur: et eodem modo faciunt casus: nisi operentur ab intellectu practico quemadmodum homines: unde hinc anima sensibillis ad visa vel imaginata moveatur: tunc in naturalibus vno modo movetur sicut in fame et siti et gitatione et omnibus ad illa ordinatis. Quodlibet enim illorum operum et sensibillis et vegetabilis perficitur: vel si sola sensibillis perficitur: tunc primo movens et instigans est vegetabilis. Et ideo vna hinc sicut alia facit nidum: quod hinc imaginatio moveatur ad facere nidum: non tamen movetur hinc diversitate imaginatarum specierum: sed ex vna imagine quam natura ingerit que est aptitudo loci ad ova fovenda et conservanda. Et hac de causa vna est sicut alia: quod hinc cum sensu sit sicut: tunc cibi attractiva est vegetabilis. In omnibus autem his tanto est principij motuum magis uniformis quanto plus elongatum fuerit a cognitione: unde quodammodo principium motus sine cognitione est: tunc est uniformis omnino et non cognoscitur esse ab anima nisi quod est vnicam: sed agit multa: sicut anima vegetabilis nutrit et auget et generat: et oia hec facit multiplici ope hinc omnia operetur de necessitate sed non continue. Nature autem motus est vnicus et ex necessitate et sine cognitione sicut ignis naturale est calefacere. Dico autem ex necessitate supposito principio quod est natura et non simpliciter et semper. Ex his igitur partibus que naturalia differunt ab artificialibus: quod habent principij sui motus innatum quod non habent artificialia. Differunt autem a motibus aialium: quod natura movetur immediate et motus vnicus: sed anima motus multos et non immediate sed mediatis hinc libitibus corporis. Anima enim non movetur membra corporis nisi prius laetetur calor in nervis et musculis mortuis. Et similiter est de alijs animalibus corporis que erigunt ad hoc quod corpus ab anima moveatur. Differunt autem motu intelligentiarum: quod non movetur corpus in loco suo sicut facit intelligentia.

Cap. 3. De diffinitione nature: et quod sua diffinitio non est diffinitio assignatio manifestio: quod sit suum nomen.

Am autem

infra ostensuri sumus: dabitur talem nature diffinitionem que per prius et posterius omni-

Natura hinc a natura dupli.

Principij diversitas motus in aialibus in genere est duplex.

Celi motus non est nature motus sed intelligentie.

Anima sensibillis hinc moveatur a visis et imaginatis tamen in naturalibus vno modo movetur. Propter quod vna hinc sicut alia facit nidum.

Uide p dfa hac com. 6. scdi meta.

Ex intentione Boetij dicitur quatuor modis.

Ex. r. c. l.

Ex. r. c. 2.

Physicorum

bus his de quibus natura dicitur potest applicari: hec autem non erit vere definitio: sed erit assignatio et descriptio que maioris est manifestationis quam sit nomen: quoniam si definitio esset oporteret quod nomen nature esset: et hoc non est verum sicut patebit inferius. **C** Dicamus igitur ex prehabitis quod ex quo nulla differat artificialibus et violentis in hoc quod principium motus eorum est intra: et ab aliis in hoc quod non est principium motus per se et non per accensum: quia non est principium motus simpliciter et causa movendi et quietescendi in quo est per se et non secundum accensum. **M**otus autem diffinitio explanatio est: quia cum non sit etiam privatio que quodammodo principiat motum secundum quod est privatio materiae: sicut nos in precedenti libro explanavimus: oportet quod non ponatur in genere principii: privatio enim principium est et non causa vera causa ratione. **C** Et si autem sit verissime forma: forma vere sit causa et sicut materia: oportet etiam non sit in genere cause: et ideo dicitur est quod non est principium et causa. **A**mplius cum non sit de genere virtutis et potentie que semper sunt causa motus et transmutationis in aliud vel ex alio oportet quod non sit causa et principium motus. **C** Et si autem omnis motus sit de contrario in contrario: et quod de contrario movetur ad contrarium: necessario quietescit aliquando: ideo non potest esse causa infiniti: sed quousque quietescit: et ideo non est causa et principium movendi et quietescendi. **Q**uia vero dicitur est non omni principium est: ideo dicitur est quod est et principium alicuius. **E**t quod differat hoc principium ab artificialibus et violentis in hoc quod ipsa est intra cum artificialia moveantur ab arte que est extra ipsa: et eodem modo violenta: ideo dicitur est quod est et principium motus alicuius et quietis etiam eius. **I**n quo est: et ita quod est intrinsecum sibi quod movetur. **Q**uia autem anima movetur: sed non prime: sed anima vegetabilis movetur primo modo et quasi ex necessitate: tamen non movetur prime sed per similitudinem primas: et est anima quod movetur id in quo est non prime non autem est movens primum: ideo additum est quod est movens primum hoc est principium ex parte mobilis: sed non semper sit principium: ita quod ante ipsam non sit movens aliud. **M**ovens enim ante quod non est aliud: non est nisi per peripateticis placuit: sed intelligentia ordinis superioris et primi: vel causa prima. **H**oc autem quod additum est per se et non secundum accensum: ideo dicitur est ut intelligatur movens illud essentialiter movetur: et motus essentialis mobilis: ut quod non movetur motu qui est essentialis dicitur est per se: sicut calidi motus est calefacere: et seminis motus est pullulare vel germinare. **E**t quod motus etiam essentialis dicitur inesse mobili a natura: ideo additum est et non secundum accensum. **D**ico enim movens inesse motum secundum accensum: quod est similis motui quo medicus dicitur sanari cum ipse medicus sanat seipsum. **N**on enim sanatur in quantum habet medicinam in habitu: et est medicus: sed potius in quantum est egrotus. **E**t ideo sanari acceditur medico in quantum est medicus: sed ipse medicus agat in se sanitate: quod per hoc ostenditur: quia aliqui dicitur medicus et sanatur: et unus est operans et movens secundum medicinam: alter autem sanatur ex egrotatione: similis oportet esse opus nature tale quod sit essentialiter virtuti que non est deus: et non sit accidentaliter sub virtutis eiusdem. **H**ic igitur ex predictis quod nulli artificialium oportet principium sanatur seipsum secundum medicinam quam habet in seipso: sed omnia artificialia ab aliis quam ab essentialibus principii accipiunt virtutes factionis sue: et accipiunt eam ab exteriori nisi hoc contingat per accidentem: ut dicitur: sicut domus: et alia quecumque manu icidunt vel fabricant. **E**t si quedam artificialia virtute tale habent in seipso: hac tamen non habent secundum seipsa essentialiter: sed accidentaliter: sicut illa que forma artis inducit in seipsa: quoniam contingit idem esse artificem et artificiatum: ut dicitur de medico qui sanat seipsum. **D**escriptio igitur nature erit illa que dicta est. **O**portet autem intelligere quoniam definitio a quibusdam reprehenditur iniuste: propter quatuor: quorum unus est quod dicitur quod non est dicitur ad aliud: et cum respectu: unumquodque dicitur primum est in se consideratum quam ad aliud comparatum: et ideo dicitur quod diffinitio debuit non secundum esse absolutum et non prout ipsa est principium motus. **S**ecundum est quod dicitur quod in multis est non in quibus non est principium movendi et quietescendi tamen: sicut in terra seipue in partibus terre que sunt propinque centro. **E**t hinc opponitur quod impossibile est simul quod movetur et quietescere cum opponitur non movetur et quietescere: sic male dicitur est hinc istos quod non sit principium et causa movendi et quietescendi: sic male dicitur est hinc istos quod non sit principium et causa movendi et quietescendi. **A**ut si principium dicatur notare causam efficientem: et causa

alias causas videbitur inconueniens quod additum alicuius est principium in quo est natura: quia causa efficiens non necessario est intrinseca: sed frequenter extra. **H**ic reprehensionibus quarta connectitur dicentes: quoniam cum non dicatur tam materia quam forma: et materia non sit causa motus et quietis: sed potius subiectum: videbitur quod non sit principium diffinitio ista nisi de natura dicta de forma: et non de materia. **S**unt autem et alie calumnie propter hanc diffinitionem a quibusdam obiecte de quibus propter facilitatem solutionis eorum non est curandum. **E**t respondendum est ad primam: quod id quod est non est natura dicatur forma vel materia: et alia natura: quoniam forma dicitur in quantum dat esse materie et composito: et materia in quantum materia ex ipsa sit res. **N**atura autem in quantum naturalis motus et status est principium in eo quod habet naturam: tamen nature nomen non imponitur nisi ab altero quod est principium motus et status naturalium: et ideo nature nomen non potuit sine respectu diffinitio: sed forme nomen forte absolute sicut obijciunt potest diffinitio. **C** Ad secundam autem Antea natura videtur et videtur sentire Averrois: quod diffinitio intelligitur sic quod natura dicitur sit principium motus et quietis hoc est quod est principium motus si motus inest rei naturalis: et est principium motus si quietis si quietescat res naturalis: et tamen non habet locum obiectio. **S**ed si quis subtiliter ea que diximus consideret videbitur quod corpora superiora a natura non moventur. **N**on enim natura movetur motu infiniti: tamen sicut dicit Boetius natura sic diffinita putat nos hanc eam diffinitum in solis sit corporibus: et nos infra hanc sententiam Aristotelem ostendemus quod natura hoc modo dicta dicitur de forma et materia. **F**orma autem et materia non sunt principium motus infiniti: et ideo motus superiorum non est a natura: sed est a voluntate et intellectu motoris alicuius separati: propter quod etiam superiora in suis locis moventur: quod non faciunt aliqua corpora que a natura moventur: et ideo natura putat hanc consideratur in inferioribus est corporibus. **C**orpora enim superiora solum secundum ubi moventur: et hoc non a natura: et ideo forma eorum non est principium alicuius motus in ipsis quod non moventur aliquo motu nisi motu locali qui in eis non est a natura ut diximus. **A**lteratione autem et augmento: vel diminutione: vel generatione: vel corruptione non moventur: et quod imobilia sunt talibus motibus: ideo nec quietescunt quietibus aliquibus naturalibus: quod non quietescit aliquid quiete naturali nisi quod aptum nature est moveri: et ideo forma in eis nec est principium motus nec quietis: quapropter etiam in ipsis forma non est secundum nature intentionem: et ideo natura secundum hanc consideratur non est in supercelestibus. **T**ercia autem non moveatur est tamen apta per naturam moveri si recedat a suo loco: et ideo quies eius est in centro: in loco etiam suo movetur motu alterationis. **E**t si quis dicat quod nos possumus ponere quod etiam celi sit extra locum suum: et ideo tunc ascendet et quietescit in loco suo quiete que terminat motum sue ascensionis. **D**ico quod nos non possumus hoc ponere nisi per impossibile: et ideo positum non erit naturalis. **F**also autem et impossibile positum nihil est inconueniens dicere accidere falsum et impossibile quod est circa naturam. **P**atet igitur quod natura per seipsum secundum perfectam sui rationem in inferioribus est in quibus est principium motus et quietis: sicut in explanatione diffinitionis est declaratum. **E**t quod dicitur quod impossibile est simul aliquid moveri et quietescere. **D**icendum quod hoc verum est: sed tamen principium virtusque simul motus et quietis potest esse natura: quoniam ipsa per motum devenit ad quietem et sic principiat unum per aliud: et ideo virtusque principium est simul sed non eodem modo. **A**d tertiam autem reprehensionem patet solutio per antedicta in explanatione: quoniam principium in plus est causa: et oportet quod natura secundum quod est generale principium motus in vtroque ponatur genere. **S**ed verum est quod quando principium movetur cum causa secundum supposita differens tamen in nominis ratione tunc ponitur pro causa efficiente: sicut diximus in primo libro. **Q**uarta autem reprehensio locum non habet: quia tam forma quam materia principii sunt motus: sed forma principium est effectuum secundum quod potentia activa diffinitur in philosophia prime: quod est principium primum transmutationis in aliud: quod est subiectum secundum quod est aliud: et materia est principium motus et quietis secundum rationem potentie passive sue virtutis receptive passibiliter secundum quod ibidem virtus passiva dicitur finitur quod est principium transmutationis ex alio in seipsum secundum quod est aliud. **P**atet igitur convenientem satis esse nature preassignatam diffinitionem.

Solutio

Procedera que doctor dicitur me dixit forma forte absolute posse diffinitio.

Logica non movetur cell sit a natura sicut Averrois dicitur est virtus motus in sit motus intelligentie sic dicit doctor cogita nunc sit sane dicitur nam hic diffinitio solis inferioribus corporibus et cetera.

Objectiones per nature definitionem,

Cap.

Cap. 4^m. De his que quasi per minorationem a natura dicuntur ppter coparationem qua habent ad ipsam.

Hinc autem nunc habent omnia talia corpora que cumque habent intrinsecus in seipsis suis essentialibus huiusmodi principium motus et quietis. Sunt autem omnia talia tria: primum est substantia prima que dicitur substantia individua. Cuius probatio est: quia natura subiecti est finis que dicitur natura in materia: et natura que dicitur forma est in subiecto: non quidem ut accidens sed ut quedam pars essentialis dans esse subiecto et compositio: ergo cum tam subiectum sit substantia que forma et natura dicatur de his: natura erit substantia si proprie modo supra dicto accipiat. Debes autem scire quod id quod habet naturam: et substantia individua dicitur: et res nature: et etiam suppositum nature aliquando vocatur: et vocatur substantia prima: et vocatur substantia. Dicitur autem individua substantia finis que est in eo collectio individuantium que non possunt et alia reperiri: sic enim singulare est et incommutabile. Res autem nature est finis que est per naturam in toto esse spiritus constitutum. Rati autem ens est apud naturam id quod dat naturam que est forma in individuo. Suppositum vero natura dicitur finis que subiecti nature cuius est forma: et hoc suppositum significatur cum dicitur hic homo: nomen enim demonstrativum dicitur suppositum quod substantia: et hoc nomen predicatum dicitur naturam cui subiecti suppositum illud. Supponi autem et subijcere habet illud particulare gratia materie: que natura est in ipso: aliter autem dicitur particulare. finis que particularat finem esse determinatum et partitur formas que de se etiam est natura composita. Vocatur autem substantia prima a principalitate subiecti (sicut dicitur in predicamentis) principaliter enim substantia que substantia et se habet et accidentibus. Substantia autem dicitur quedam dum per se habet esse substantis in natura que est compositus in duobus naturis si que sunt forma et materia. Secundum autem nunc dicitur esse aliqua dupliciter: aut enim quecumque ex principijs nature esse accipiunt dicitur esse finem nunc: sicut ea que habent nunc de quibus dicitur esse: aut etiam dicitur esse finem nunc quecumque partes sunt passionum et operationum naturales ex natura que est in ipsis: sicut ignis habet naturam esse ascendere sursum. Cum enim ascendere sursum sit motus rei naturalis: ipsum non est res habens naturam: quoniam esset substantia composita: sed ascendere sursum est a natura et habet naturam. Nec autem que sic quasi per denotationem a natura de rebus naturalibus dicitur: Autem ponit plura dicens quod aliud est natura et naturale: et quod habet naturam: et quod est ex natura: et naturaliter: et quod currit cursu naturali. Dicitur etiam autem quod est natura: sed naturale est quicquid comparatum nature denominative dicitur ab ipsa: hoc autem est dupliciter. finis quo est natura quod dicitur supra esse rem naturalem: aut quod est per naturam: et hec sunt impressiones et motus nunc consequentes: que supra dicitur esse finem naturam. Aut quod est constitutum illis motibus et impressioibus: sicut locus naturalis ad quem est motus naturalis: et tempus naturale quod nature conservativum est. Sed quod habet nunc est ut dicitur quod habet in se principium quo movetur ex sua natura: et quo quiescat ex sua natura: et hoc est corpus mobile naturaliter. Ex natura autem est cuius esse in actu aut cuius existentia est in actu ex natura: sive sit esse primum sicut esse habent individua naturalia: sive esse secundum sicut esse habent species naturales. Quod autem dicitur naturaliter: hoc est quod compositatur naturam quocumque modo: sive sit quod ab ea constituitur sicut individua et species naturales: sive sit concomitantia species aut subsequens: sicut accidentia que per se sunt rerum naturalium: sed quod currit cursu naturali: hoc est sicut motus et quietes quas natura per seipsam producit et per suam essentialitatem et non preter solitum: quod quod est preter solitum aliquando est ex causa extranea: sicut caput hominis in corpore porci: quod sit per constellationes extraneas nature seminis ex quo generat corpus porci. Aliquando autem sit ex extraneo recipiente actionem nature particularis: hec est materia indispota: et hoc modo caput latum et digitus superfluum non currunt cursu naturali: tamen sunt naturam naturaliter: ex natura: quia causa eorum est natura: sed non per se sed propter recipientes hoc est quia materia in tali dispositione sue qualitatibus et sue quantitatis ut recipiat talem formam agente in ipsum.

Cap. 5^m. Et est digressio declarans quod est esse finem cursus nature universalis: et finem cursum nature particularis.

Natura est ad modum vltis: et ad modum particularis nature. Et finem hanc diversitatem etiam variatur cursum nature: quoniam aliquid est extra cursum nature particularis quod non est extra cursum nature vltis. Sed ut hoc plenius intelligatur: videamus que sit natura vltis: et que sit natura particularis. Dicatur ergo quod natura vltis dicitur dupliciter: quare una est natura vltis determinata in esse generis vel speciei: sicut animalis natura et hominis natura dicitur esse vltis vltis. Cuius autem modo dicitur natura vltis absolute: et hoc adducit dupliciter. Dicitur enim vltis natura que per se motus et quietis est in omnibus naturalibus: hoc est illud compositum quod omnia naturalia particularia patitur ab ipso naturalia dicitur: et dicitur natura vltis que vltis continetur et regit omnem naturam particularem. Cuius autem nos dicitur quod natura dicitur vltis primo vel secundo modo non intelligimus quod vltis fuerit aliquid res una finem esse que divisa sit in omnes particulares naturas: sive fuerit vltis sicut generis vel speciei: sive fuerit vltis absolute primo modo dicta: sicut dixerit Pythagorici et Plato: et post eos sensisse videtur Hermes trimegistus. Sed dicitur vltis sicut intentio vltis ad quam particulares nature resolvuntur in genere vltis vel absolute in omnibus naturalibus. Hec enim vltis finem esse non sunt nisi in particularibus. Et non est verum quod dixerit primo minati viri: dixerit enim illi quod natura est vltis absoluta diversificata in specie et diffusa in particularibus illius speciei per diversitatem in se: et quod natura absoluta est forma et vltis que dicitur egrediens a causa prima per motum orbis que postquam egressa est diffunditur in omnibus naturalibus et fit in eis principium motus et status. Et posuerunt simile huiusmodi in lumine quod egreditur de sole: quod quidem vltis est iuxta solem a quo egreditur et postea descendens diffunditur in his que illuminantur et accipit diversitatem ex recipientibus et diversitatem: sic enim dicitur Hermes ad Audimon qui Trimegistus vocatur quod natura egrediens est vltis egrediens a prima causa per motum celi que quod est processio quedam facta a prima causa que movet primum causatum est virtus principians motum: et quod per motum celi egreditur est ipsa virtus incorporeabilis particularibus et diversificatur in illis habet diversitatem recipientium et efficitur nobilior et minus nobilior et efficacior et minus efficacior: finem que est propinquior et remotior a prima causa ex qua in inferiora procedit. Cuius autem esse ut dicunt oportet quod natura non esset vltis finem: que dividitur. Secundum dicta autem eorum haberet hec natura vltis esse non in particulari sed ante particularem: et est hoc esse aliud ab esse natura particularis et hoc non placet Aristoteli qui fuit auctor secte Peripateticorum: finem hoc est corruptio particularis oportet quod finem esse remaneret natura vltis quod absurdum est. Cuius autem esse vltis de lumine quod per similitudinem inducitur: quod lumen non est substantia nec habet esse nisi in recipiente. Cuius ostendimus tamen bene quod operatio particularium naturalium omnium est ad vltis in specie spiritus nature est comparatio ad vltis in genere vel generis nature comparatio est ad vltis nature intentionem que composita est absolute istas comparationes agit intellectus resolutus posteriora in priora et causata in causas et non est dans esse separatim a particularibus naturis: sed potius consideras intentionem nature abstractam ab hac natura et illa. De his tamen loqui habemus in scientia divina que de formis tractatum faciemus vltis habent essentialitas separatas vel non: sed ostendimus vltis nunc absolute dicitur de eo quod continetur et regit omnes naturas particulares. Et hec natura est proportio virtutis motuum celestium: finem que sunt periodus una omnium naturalium particularium. Cuius enim nos comparaverimus celi motus ad inferiora tunc sunt que virtus una movens inferiora et regens. Si autem comparaverimus inferiores naturas ad superiora: tunc est hec virtus multiplicata finem diversitatem rectorum ab ipso et finem has duas naturas aliquid est cuius finem movendo non est particularis natura: sed est extra cursum suum naturalem: cuius tamen finem et causa est natura vltis finem finem suum naturalem. Cuius autem huius in generationis est semina que non intendit facere natura particularis: sed causat ex corruptione alicuius principiorum naturalium eo quod natura intendit opus perfectum quod est mas. et id dicit Aristoteles quod semina est mas occasionatus sicut tibia curva: tamen semina non est extra cursum naturalem vltis nature que ordis est causa in inferioribus et movet generando feminam ut sit viro adiutorium generationis: quoniam nisi esset necessaria generationi natura duceret feminas: sed natura hanc

Ex. 1, c. 4.

Docum pul. cpum.

Ex. 1, c. 5.

Nota que aliquid non currit cursu naturali cum tamen a natura sit seu naturaliter.

Ita et sentit Comenator in 2. celi comento. 4. 2. 2. ca. pro de substantia orbis. 2. 12. meta. 4. 4. 3.

Quare semina non sit in intentione nature particularis sed vltis finem.

Quo motus sit per nam.

saluaretur et stare in mare. Hoc est motus in via corruptionis...

Cap. 6. Non potest demonstrari an sit natura eo quod est per se cognita.

Tex. 7. c. 6.

Indiculum. Multe sunt res naturales in quibus predicti motus...

Dubi. An sit motus in solo eis. vide Commentator in co. 3. scilicet de huius.

Solo doctoris. p. q. videtur et ibi. ubi. 5.

Cap. 7. De nature diuisione in materiam formam et priuationem...

Tex. 7. c. 7.

Videtur. Et ideo dixerunt quod materia est forma...

Si enim plantetur in terra lectus et putrescens in terra accipit potentiam naturalem...

Tex. 7. c. 8.

Tex. 7. c. 9.

Tex. 7. c. 10.

Tex. 7. c. 11.

Tex. 7. c. 12.

Tex. 7. c. 13.

tertia si germinet artificialium erit cōpositū causa cōpositū in natura. Et si in natura forma pducatur forma eo qd ex homine generet hō fm pueniētā spēi et forme: erit forma natura in phisicis fm rōnem silem per oppositū rōni eoz. C Am plus id qd dat nālibus eē et natura cōicando se eis: et qd solū est nēcius ad esse ipsoz per se est nā. Et aut forma dans nālibus eē et natura cōicādo se eis: et ipsa sola per se est necessaria ad eē ipsoz: qd si forma possit subsistere in se sine materia nō ingreret materia in reb nālibus: et ideo nō per se querit materia: sed pp aliud: v3 qd forma subsistat in ipsa: ergo sola ipsa est natura pncipalr. C Fuerūt autē qdā dicens tū qd motus et mutatio que acgrunt reb? sām et nām sunt etiā natura: et ideo dixerunt qd natura dī gñatio que est via in nām: hoc autē lōge est a natura: qm motus est ex malitia et iperfectione: vt alibi ostēdemus. Tale autē nō est nā. C Si autē dicat natura gñatio eo qd est via in nām: tūc in qd ē via ipsa generatio multo magis dicitur natura. Et autē via i formā rei acqstā per motū et mutationē gñōis: qd forma magis digna est noīe qd generatio. nō enī est in nature motib? que sunt vie sicut est in actiōib? et motibus artis. In artib? enim nō est motus artificis: via ex forma in formā cōuenientē illi in specie et ratiōe: sed portus motus medici est ex medicina que est habitus in aia medici nō in medicina sed in sanita: tē que est forma nālis in cōplexione calidi et sicci: et frigidi et humidī. Et si dicat motus eē ex sanitate spe que est in aia medici in sanitatis formā que est in cōplexione: nō tñ erunt iste forme eiusdē rōnis: qd vna deuudata est gescens in aia medici: altera autē gescit in materia hās esse materiale in ipsa: et illa que est in aia medici portus est itēto forme qd forma. Illa autē que est in re extra: vera est forma: sed aliqñ est tñ artificialis: eo qd per solā artem inducta est: vt forma domus vel idoli. Aliqñ autē est forma nālis qñ ars imitat nām in opere: sicut est forma sanitatis: sed in nature motib? et generationibus nō huiusmodi est pcessus sed pot? ex forma in formā: qd ex boīe est hō generatio actiua pducit. C Et si dicat fieri ex materia cū forma naturalis ē in materia potentia: et tūc iterū ex forma fm qd existēte est forma in actu existens fm qd vniūquodq nālis est aptū nati pcedere ad formā in actu existēte. Qd autē materia nascitur in tali via nature nō est materia ex qua fit res: sed est forma que est terminus motus gñationis: forma itaqz est nā et nō mā: vel forma est natura magis qd mā. C Sed intelligēdum qd forma et natura multiplex est et dī. Supra enī ostēdimus in libro quē ante istā premisimus: qd priuatio ppter habitualē aptitudinē quā relinqt et supponit in subro forma est quodāmodō: et sic priuatio est natura fm aliqñ modū. Pōsterius autē in libro perigeneos cōsiderādū erit vtrū circa simplicium corporū generationem est priuatio qd sit priuatio: sicut circa generationē que est gñatio fm quid. In generationē enī fm qd alteram priuatio est: et reliquū habitus: sicut nigredo priuatio est albedinis: et frigiditas priuatio est caliditatis. Si enī cōsiderent pma cōtraria que sunt in genere coloris fm eē formale qd habet a lumine erit albedo lux clara in superficie corporis terminati que susceptiua est luminis. Nigredo autē erit color: priuatus luce: eo qd superficies corporis terminati in nullo lucis est receptibilis: et hac cōsideratiōe manifestū est qd nigredo priuatiue opponit albedini. Si autē nigredo et albedo cōsideretur fm eē materiale fm qd constituunt a primis qualitibus que cōmīscēt in corpore cōposito colorato: sic albedo et nigredo opponunt pte et vtra: qd est spēs qualitatis pō priuatiua. De his autē rōnem reddemus ampliorē in libro de sensu et sensato. Sicut cū frigiditas sistat motum: et caliditas motū inducat: erit frigiditas materialis et priuatiue opposita caliditati sicut h3 ostēdit in 4. metheoz: ante finē. Sed in generatione sube aliquando generat id qd est materiale ex formali sicut terra ex igne vel aere: aliquādo ecōuerso. Et id qd est plus materiale est etiā plus priuationi permixtū: et sic p3 qd tam in qualitib? qd in substantijs quedā forme sunt permixte pnatōni et materialis: quedā autē sunt formales et pure: et de hoc perfecta ratio assignāda erit in pmo de generatione et corruptiōe. vbi queretur que sit generatio simplr: et que sit generatio quo: si ne fm quid. C Et supra dictis autē tā planū est qd nā est forma et materia: et qd forma magis natura qd materia: et iō ac-

cidentia pp formā magis naturalia sunt qd accētia pp materiam: et si aliqua accidunt cōposito pp vtrūqz: erit illud accidens magis naturale qd plus accedit ad formā qd id qd plus accedit ad mām. C Accidētia autē ppter formā aliquādo accidunt forme separare: et illa non sunt vere naturalia eo qd nō accidunt ppter formā in quāntū nā est cōpositū: sicut ē sciētia et cōtēplatio et felicitas pteplatiua: et delectatio in theorematibus: sed accētia ratiōe forme naturalis sunt que sic sunt in cōposito qd nō cōueniunt ei nisi rōne forme que ē natura cōpositi: sicut est sensus et carnis et ossēitas et huiusmodi: et hec quādo accidunt tā ppter formā qd pp materiam magis nālia sunt que sunt ppingoza forme: sicut vigilia magis est nālis qd somnus: cū tñ tā vigilia qd somnus accidat ex corpore et aia. C Rōne autē materie accidētia minus sūt naturalia et in ipsis est cōsiderādū qd cū materia pportiones habeat ad formā: et sic etiā pter hoc quedā suba cōpositū qd illa que accidunt cōposito ex pportione quā h3 materia ad formā sunt magis naturalia qd illa que accidunt ppter ipsas in quāntū est quedā suba in cōposito forme nō cōparata. Qd plerū enī et cōmixtio et eē miscibilium in cōplexiōe et mixtiōne accidit ex materia pportionata ad formā: et iō oia talia accidētia equocant qñ mā separāt a forma: sicut in 4. me theoz: h3 ostēdit. C Accētia autē que sunt ppter mām in se cōsideratam minus sunt nālia: et ideo nequaquē equocant in ipsa quādo est cū forma et quādo separāt ab ipsa. Talia autē sunt que accidunt quāntitati materie: sicut est statura corporis: figura: et cicatrices vulnez: et butasmodi que in mortuo sunt sicut in viuo: illi autē qui dicebat mām magis dici et esse mām qd formā: totum oppositum huius scie dicunt: et iō apparet qd dictum eoz nō est ver. C Nec igit dicta sint ad hoc qd intelligat qualiter natura est qdlibet pncipioz que dicta sunt: que sunt forma et materia et priuatio. C Cap. 8. De differentia mathematice et phisice considerationis.

Accētia eō / perētia for? se parate nō sūt nālia.

Accētia pntia mā sūt in dupli cōtia.

Nota qre accidētia fm se pntia māz ne quaquē equocant i viuo et mortuo: vide p hoc psm p d pub? aialtū capto pmo.

De i nāli / b? nō qrit pp se i3 pp aliū.

Exc. cō. 14.

De sanitate i aia medici et sanitate i pple: de exitu. vi de. 7. met. c. 29. Text. 2. c. 15.

Documētū.

Nota quō in gñione accēti us vna p rōz ē vt habit? et aliū vt pua? vide p d gñō. Puroc. c. 18. et pic. cō. 15.

Autē tā dictum est quor mo dis dī natura opz nos inquirere vtrū nā quolibet modo dicta sit de speculatiōe pbice sciētie vel nō. Iōc enī necessariū est pp opinionones eoz de qd dcm est: qd illi qui dixerunt qd natura est mā sola: dixerunt qd pbicus nō cōsiderat nisi mām. Et illi qui dixerūt qd forma sola est nā: dixerūt qd pbicus non bz cōsiderare nisi formā: et ideo necessariū ē nobis vt Ingramus de illo. C Et autē ea de quibus agit mathematicus fm eē sunt in pbicis corporibus: opz nos pmo inquirere quid differat speculatio mathematica a speculatiōe pbica. Nos enī videmus qd superficialēs planas et soliditates firmas et lōgitudines et pntia habet pbica corpora et de his intēdit mathematicus in geometria: sed arithmeticus simpliciorē h3 sciaz. Numerus. n. qui ex vnitates colligit etiā in discretiōe non nālis inuenit et ille vnitates sunt nō numerate in reb? a qbus abstrahit vnitates collectio facit numerū numerantē: quo oia numeramus: de quo cōsiderat arithmeticus. Et ideo magis differat arithmetica a pbica qd geometria. Cōuenit enī geometria cū pbica in subiecto suaz questionū h3 differat in pdicata to: vtraz. n. inquirat de corpore et superficie et lōgitudine: h3 geometria dicit de recta vel obliqua: pbicus de calida vel alba vel simplici vel cōmixta. C Amplius autem speculādū est a nobis vtrū astrologia est altera pars pbice. s. vel est sciētia separata ab ipsa. Astrologia enī cōsiderat corpus naturalē formā informatam et sub motu existens: et hec oia facit pbica. Et si dicatur qd phisica conuenit cū astrologia in parte sui subiecti: qd in celo et mūdo phisica inquit de celo et motu eius: sed differat in predicato: qd non cōsiderat easdē passionēs celli quas cōsiderat astrologus: videbis hoc inconueniēs qd aliqua consideret de aliquo subiecto et nullum cōsideret accidentium que per se accidunt subiecto isti. Et alr autē hoc videtur: qd de natura loquētes loquunt de figura solis et lune: et vtrum terra sit spherica: et vtrū mundus sit sphericus aut non: sicut patet in libro de celo et mūdo. Et de his omnibus etiā loquitur astrologia sicut p3 in primo Alma gesti Ptolomei. Videtur ergo phisica et astrologia cōuenire tam in subiecto qd etiā in pdicato questionū suarū. C De his igit negotiis mathematicus fm qd sunt fm esse

Exc. 2. c. 16.

Exc. 2. c. 17.

Exc. 2. cō. 18.

Quoniam

Autē tā dictum est quor mo dis dī natura opz nos inquirere vtrū nā quolibet modo dicta sit de speculatiōe pbice sciētie vel nō. Iōc enī necessariū est pp opinionones eoz de qd dcm est: qd illi qui dixerunt qd natura est mā sola: dixerunt qd pbicus nō cōsiderat nisi mām. Et illi qui dixerūt qd forma sola est nā: dixerūt qd pbicus non bz cōsiderare nisi formā: et ideo necessariū ē nobis vt Ingramus de illo. C Et autē ea de quibus agit mathematicus fm eē sunt in pbicis corporibus: opz nos pmo inquirere quid differat speculatio mathematica a speculatiōe pbica. Nos enī videmus qd superficialēs planas et soliditates firmas et lōgitudines et pntia habet pbica corpora et de his intēdit mathematicus in geometria: sed arithmeticus simpliciorē h3 sciaz. Numerus. n. qui ex vnitates colligit etiā in discretiōe non nālis inuenit et ille vnitates sunt nō numerate in reb? a qbus abstrahit vnitates collectio facit numerū numerantē: quo oia numeramus: de quo cōsiderat arithmeticus. Et ideo magis differat arithmetica a pbica qd geometria. Cōuenit enī geometria cū pbica in subiecto suaz questionū h3 differat in pdicata to: vtraz. n. inquirat de corpore et superficie et lōgitudine: h3 geometria dicit de recta vel obliqua: pbicus de calida vel alba vel simplici vel cōmixta. C Amplius autem speculādū est a nobis vtrū astrologia est altera pars pbice. s. vel est sciētia separata ab ipsa. Astrologia enī cōsiderat corpus naturalē formā informatam et sub motu existens: et hec oia facit pbica. Et si dicatur qd phisica conuenit cū astrologia in parte sui subiecti: qd in celo et mūdo phisica inquit de celo et motu eius: sed differat in predicato: qd non cōsiderat easdē passionēs celli quas cōsiderat astrologus: videbis hoc inconueniēs qd aliqua consideret de aliquo subiecto et nullum cōsideret accidentium que per se accidunt subiecto isti. Et alr autē hoc videtur: qd de natura loquētes loquunt de figura solis et lune: et vtrum terra sit spherica: et vtrū mundus sit sphericus aut non: sicut patet in libro de celo et mūdo. Et de his omnibus etiā loquitur astrologia sicut p3 in primo Alma gesti Ptolomei. Videtur ergo phisica et astrologia cōuenire tam in subiecto qd etiā in pdicato questionū suarū. C De his igit negotiis mathematicus fm qd sunt fm esse

physici corporis termini: sicut sunt longitudines et superficies et soliditates: sed non in quantum sunt termini publici corporis. Et si mathematicus considerat accidentia predicata de ipsis: non speculatur ea in quantum talibus accidit: sed potius abstracte ea per rationem diffinitivam: sive sint subiecta: sive sint predicata. Sicut enim in phenijs primi libri ostendimus mathematica per intellectum sunt abstracta a motu. Si enim diffiniat subiectum alicuius quoniam mathematice: sicut lineam vel superficiem vel corpus vel aliquid talium: omnia que in diffinitione ponuntur erunt essentialia subiecti: sicut quando dicitur linea esse longitudo sine latitudine cuius extremitates sunt duo puncta: et autem totum quod ponitur in ista diffinitione sit de substantia quantitatis et quantitas dicat comparationem ad materiam: non tamen dicit comparationem ad materiam sensibilem que sola est physica: et ideo abstractum ab omnibus que sunt sub motu et disponitibus ad motum. Si enim diffiniat mathematicus predicatum sui subiecti quod est passio: non omnia cadunt que in diffinitione erunt essentialia diffinitiva: quod subiectum cadit in diffinitione passionis: cum tamen subiectum non sit de essentia et passionis. Sed omnia que cadunt in diffinitione sunt separata a materia sensibili. **Physice autem diffinitiones sunt ex his que sunt constituta materie sensibili et motui: sicut explanavimus superius: et in 6° hinc philosophice est expositum.** Et autem sic differant considerationes mathematice et physice: tamen hec differentia non facit quod una deducatur ad veritatem: et altera ad falsitatem: quod una procedit vere ex his que sunt essentialia quantitati sicut quod est quantitas: et ideo abstractum illa a sensibilibus ad que non perdet quantitatem in eo quod est quantitas. Et ideo sic abstractes non mentitur: sic ocludens de quantitate per ea que sufficienter essent quantitates et passiones eius: et abstractes non considerent esse quantitatis in hac materia sensibili. Alius autem qui est physicus considerat esse quantum constitutum ex sensibilibus permixtis: quorum est ex motu: et concludit precepta cum motu et materia non mentitur: tales enim sunt forme naturales que sunt aque et hominis et passionis suarum: que sunt calidum et frigidum: et albus et nigrum. **Fuerunt autem quidam istud non intelligentes sed latebatur eos: et illi fuerunt Pythagorici et Platonici: qui dicebant non esse rerum nisi formas mathematicas consideratas: et ideo volebant quod una et eadem esset consideratio publici et mathematici: et dicebant illas formas que sunt nature rerum esse ideas: volentes quod humanitas et carnis et huiusmodi forme naturales sicut suas essentias non haberent dependentiam ad materiam sensibilem sed potius essent abstracta quemadmodum mathematica. Et hoc non est verum: quod publica quedam abstracta tamen minus sunt abstracta quam mathematica. Hoc autem fiet manifestum illi qui teneat ponere diffinitiones essentialis mathematicorum et physicorum: sive sint subiecta questionum: sive sint predicata: sive passiones eorum. Passiones autem dico sicut impar et par: et curvum et rectum: substantia sicut numerus et linea et figura: hec enim omnia diffiniuntur sine his que sunt in motu et in materia sensibilibus qualitatibus distincta: sicut si dicatur impar est numerus non habens medium: par autem est numerus medium habens. Curvum autem cuius medium non est directe inter extrema: et rectum cuius medium extrema cooperiunt. Numerus autem collectio est univertatum: et linea longitudo sine latitudine: et figura quantitas terminata linea vel lineis: nihil enim in omnibus his diffinitionibus est de principijs motus vel de materia sensibili: que motui subijcitur vel mutatio. Caro autem et os que sunt substantia publica et sicut calidum et frigidum: et rarum et densum que sunt passiones predicata de his subiectis: diffiniuntur per ea que sunt principia motus et commixtionis materie ex sensibilibus qualitatibus et non sicut curvum diffiniuntur abstracte: sed potius concipiunt materiam sensibilem: sicut symmetria in diffinitione sua concipit nasum. Est enim symmetria curvitas in naso sicut claudum curvitas in tibia. **Est tamen publica conceptione cum materia maiore et minore sicut tres distas: quedam enim in diffinitionibus suis determinati concipiunt subiectum et materiam sicut symmetria: claudum: et hinc et asinus. Quedam elevatur plus et concipiunt subiectum in genere determinatum: non in specie: sicut caro et os et medulla et huiusmodi. Quedam adhuc generaliter que sunt subiectum simpliciter vel compositum quod distinguishibile est trietate: sicut albus et nigrum: et calidum et frigidum: et rari et densi et huiusmodi: omnia tamen hec minus abstracta sunt mathematicis: quoniam nulla mathematicorum concipiunt in sua diffinitione subiectum sensibile quod qualitate distinctum: sed sic concipiunt subiectum in diffinitione sua sic facit passio mathematica: hoc est inagibile vel intelligibile****

solum. **Et hoc autem demonstrat ille scire que sicut sunt subiecta ratione magis appropriat publice quam mathematice: sicut et respectiva et armonica: et astrologia: et scia de ponderibus: et scia de ingenijs: et scia de spera motu et huiusmodi scie: per spectiva enim sicut sunt substantia suarum quoniam est de radio: qui est linea visualis et publica. Armonia autem que est musica: est de temporibus et tonis numeratis in fontibus que est publica sunt. Astrologia vero est de corpore naturali forma perfecta: et figura naturali terminato quod est celum. Scia autem de ponderibus est de ponderibus numeratis sicut proportione ad motum vel aliud pondus. Et scia de ingenijs est de proportione velocitatum et factuum que surgunt ex numerato pondere: sicut si pondus unius marche monet tamen in hora pondus duarum marcharum movebit illud in dimidia hora. Scia autem de spera mota considerat proportionem situs et distantiarum mobilium et tamen velocitate vel tamen que comparat ad corpus minoris velocitatis vel maioris. Omnes enim iste sicut sunt considerationes suorum obiectorum modo se habent ad geometriam. Geometria enim habet subiectum lineam que est publica sicut sed non accipit eam per esse physicum: sed abstractum modo que per se habet. Sed respectiva considerat lineam que est mathematica: sicut non abstractum eam ut mathematicus: sed acceptam considerat in publicis sicut in latitudine vel visu: et ingrit de ea mathematicas passiones. **Et sicut autem scie iste conveniunt in quibusdam: ita proportionem suas non habent per se scilicet sic est videre de hoc quod terra est sperica. De hoc enim aliquid geometrice proportionem facit publicis dicens quod si non esset sperica non diversificaretur ea ortus et occasus astrologorum. Hec enim proportio astrologica est et accommodata publico: et ideo non dicitur nisi quod: quod cum per quam terra est sperica non habet dicere astrologus. Aliquod autem astrologus de eodem proportionem facit physicam: sicut quando dicit quod terra est simplex corpus et simpliciter corpori concipit figura simplex. Figura autem simplex non est que in una parte habet angulum et in alia lineam: sed potius que oino est sine angulo: hec enim proportio physica est. Vel et quando dicit quod terre partes sunt graves: pres autem graves equaliter festinant cadere circa centrum: et ideo cadunt in circulo. Tales enim proportionem dicitur cum per quam terra est sperica: et sumuntur in doctrinalibus ad faciliorem doctrinam. Omnes enim scie disciplinales que in quoniam suis substantia habent publica et mathematicas circa ipsas ingritur per causas mathematicas: et ideo etiam mathematice potius quam physice sunt subalternare. Hec autem omnia dicta sunt ut scilicet quoniam physica non est mathematica: quod non est forma mathematica ut quidam male senserunt.****

Tex. 7. c. 20.

Tex. 7. c. 20.

Tex. 7. c. 20.

Tex. 7. c. 19.

Physica concernentia maius sunt in triplici differentia.

Coniam Antem natura dupliciter videtur esse. sicut per materia: operumque physice consideret de forma naturali consideratione precepta cum materia: sic est consideratio simpliciter comparationes ad subiectum quod est nasus: sic ex procedenti immediate capto et monstratum. **Consideratio** ratio que publica que huiusmodi est nec sine materia est oino nec sicut materia ut tamen materia consideret sicut se. **Considerare** enim formam sine materia: et considerare materia non est comparatione ad formam sicut ipsa est unum eorum que dividunt ens sicut se quod dividit in primo actu est ea de consideratione que ad hoc quod ipsa est non naturalis sicut per se publica. **Tamen de tali consideratione forme et materie dupliciter dubitabit aliquis.** Una enim dubitatio est cum due sint nature que sunt forma et materia: de qua illa est publica: vel utrum est de virtutibus. **Et non de rebus diversis diverse consideret scie: quod scie secant sicut secant res considerate in scientijs: et ideo cum forma et materia sint diverse res videtur consideratio de ipsis esse diversarum sciarum. Si enim vna scia que est publica est de virtutibus: tunc operumque negotiorum circa virtutes cum sint diverse. Sic ergo dubitatur utrum etiam de scie aut alteri sit virtutibus cognoscere. **Est autem alia dubitatio qua supra innotuit: est enim duplex sit consideratio materiae. sicut per materia sola sicut ipsa est unum de entibus: et consideratio de ipsa sicut proportionem qua habet ad formam: dubitabit aliquis utrum etiam de scie sit considerare materiam utroque modo simpliciter. Et non idem et unum sit de consideratione eiusdem scie: et materia sit vna utroque modo considerata. Dico autem vna substantia non sicut esse. videbit forte aliqui ad vnam et eadem sciaz virtutibus materiae consideratio pertinere. **Si autem aliquis aspiciat dicta antiquorum sapienter quod omnia dixerunt esse materia: videbitur quod publica considerationis non sit materia. Omnes enim publici antiqui materia dixerunt esse materia: publica sciaz esse perfecta in materia cognitione sic fecit Antiphon. Ex qua nunc per quamdam******

Tex. 7. c. 26.

Com. 21.

Tex. 7. c. 22.

dam eoz viderit formā: sicut Empedocles & Democritus? Illi et formā siales que vere nā est nō viderūt: s; Empedocles dixit formā eē armoniā cōplexiōis: & tñ nō est forma nisi mātis. Et Democritus dixit formas rerum resultatē ex figuris & dispōne r ordie atbomoz in corporib; compositis: & illas formas dixerūt eē rez qditas que dant eē reb; nāltib;: & cum ista nō vere sint forme siales: s; qdā sint pparationes mae ad recipiēdā formā: cōstat qd ex parua pte formā tetigertunt: ideo si qd obediāt istis scia pbice erit perfecta in materie cōsideratiōe abf; eo qd ponat aliquā cōsideratiōem sup formā: s; hoc mirabile est in tātis vrlis qd putauerunt piderationē pbica eē pfectā in eo fm qd nō scit res nisi in po: qm si talis scia eēt sufficiens tūc vna scia sufficeret ad sciēdū oia gñabilia: qm oium eoz eē mā vna: & hec scia eēt de mā eoz: & sic scire nātia eēt breue & leue: & nihil hñs difficultatis. C; aduertēdū ē qd pbici illi cū dicerēt oīz nām eē māz: dixerūt illā eē signatā & distinctā p formā: sic est terra vel aq vel ignis vel aer: vel medū hōz vel plura ex his vel oia: & formas eē accitā que apparēt solū & nō sūt: & iō oia nātia eē vniū s; pparere diuersa: & iō mātis pncipiū sciaz sufficere dixerūt ad verā sciaz oīum nāltis. S; tñ hoc falsūz pbat: qm si ars mechanicā in suis opib; imitat nām in hoc qd iudicē formā super māz determinatā: illi forme pportioatāz: opz qd sic ars mechanicā cognoscit spz ita cogitat eēt māz vsq; ad hoc qd pportioatē ēt spēt quā iudicē itē dicit: sic medic; cognoscit facultatē que ē spēs finalē itēta a medico: s; qd hāc nō iudicē nisi in qdā mā sanitati pparata: iō cogit eēt māz fm qd pportioatē forme que est cōplexiō & cōmixtiō humorū ex cholera & flegmate & sanguie & mella in qb; ē sanitas iuducta a medico. S; tñ at edificator: qm vult iudicē formā dom; opz spz cogit scire lateres & ligna inq; pportioatē forme dom; qd iudicē in ipsis cōpositis: & s; tñ in oib; alijs artib; mechanicis. C; h; igit (vt dicit) Artes nāz imitent opz qd hec duo artes videat fieri aliq; mō in nā: s; & scie que ē pbica: erit cogitare spēm pncipalē & mām fm qd pportioatē spēt. Et sic p; solo pme dubitatōis iudicē: qm in vitare si forma & mā accipiatur pur sūt diuerse ptes entis diuidētes ens i eo qd ens: non pntet pideratio eaz ad vna sciaz picularē s; pot; eas sic piderat vna scia vls que piderat ens inq; ens: & reducē ad ens ptes entis: inter qd sūt forma & mā que sic vntunt in ente & pcludunt in vna scia vli. Si aut accipiat cōsideratiō forme que cū mā p diffōnē pcepti: & mā forme pportioatā: illa ē forma picularis eiusdēz entis. s. mobilē corporis & mā eiusdē: & hñc vntatē pportioatē adinucē & analogie. Et iō sūt de pideratiōe vniū scie picularis que cōsiderat mobile corp; inq; ē mobile: hec aut ē pbica: qd pbice ē piderare formā & māz hoc mō. C; solo ēt p; ad alterum dubitable: qm māz reductā in ens: sicut reducti ps ad totū qd diuidit habet piderare pms pbs: qd illa nō ē pportioatā forme: que simplr & marie nā ē: nec ipa hoc mō naturale pñ ē: qd sic non est imita pnatōis: & iō hoc mō nō subijcēt motū: s; materā que est pportioatā forme per priuatiōē que est in ipsa formā inchoās h; piderare pbicus: pp hoc qd h; cū forma vntatē analogie & pportioatē: v; iō iuducta qd iō mā fit de cōsideratiōe eiusdē scie: qd ipa sba vna est: qd multe sūt sbo ea dē que sunt diuersaz sciaz: sicut p; in pbyfico & mathemattico corpore que sūt sbo vniū: & tñ ppter diuersas ipsaz diffōnes sunt de cōsideratiōe diuersarum scientiarum.

Cap. 10. Et est digressio declans qualr pbyfica demonstret de materia prima: & de forma prima: & qualr non.

Ritur Autē ex pdictis nō dissimulanda questio: cū. n. pbatū sit p hoc qd artes imitant nām: qd nāltis scia habet piderare tā formā qd māz: & artes nō cōsiderēt nisi picularē mām: & nulla mā vli ē qd sit subm ois forme artificial: pp qd ēt nō bēmus mechanicā aliquā que tractet de mā vli artū s; qlibet cōsiderat quādā māz pportioatā sue forme videbit ex hoc qd etiā pbica nō pideret nisi māz qdā qd ē pportioatā forme: & nō piderat māz pma oīum pbycoz. C; d; ēt ex hoc v; qd si pbica pideret māz pma oporteret qd ipsa poneret pbatōes de mā pma: aut qd ponet p pōza aut p posterioza: pstat qd nō per pōza: qd pms mā pma nō ē nisi ens & pñ entis fm qd est ens: & hoc nō b; i se scia nāltis: s; oīa & ita pideratio prime

materie pntet ad sciaz diuisiōnā: & nō ad pbicā. Si autē pcederet ex posteriorib;: hoc non faceret scire: & scia alicui rei nāltis iperfecte traderet in scia nāltis: qd itez ē icōueniēs. C; ad hoc aut dicit Averrois: cū studiu fuit semp p dicit pbic; s; is: qd Anticēna his rōnib; pcedit qd pbicus non piderat de mā pma. Et argut i hñs sic. Qm sicut ē in artib; ita ē i pbyfics qd ad pideratiōē mae & forme: s; si eēt ars gñal mechanicā oīz mechanicoz pideraret māz oīz mechanicorū que eēt pma mā in gñe mechanicorū: qd sit pbica gñalls oīz nāltis: sicut ista scia que tradit i hoc libro illa piderabit māz pma oīz rez nāltis: & sic pbicus piderat māz primam. C; dicit aut qd Anticēna decept; fuit in subtilitate scie posteroz analeticorū: qm cūz ibi didicit qd nullus artifex causas sui sboi demōstrat: intellexit hoc de oi genere demōstratiōis. Est eni genus demōstratiōis pp qd: & est genus demōstratiōis qz: & est ipole causas subiecti alicui scie demōstrare p ea que sunt eiusdē scie demōstratiōe qd: vel demōstratiōe pp qd: sed demōstratiōe qz: nō ē ipole: qd hoc est aliq; per si gñū: & si signū illud fuerit scie altioris: tūc nō pōt hñc bō demōstrare cām sui subiecti inferior. Si aut fuerit signū scientie inferioris tūc est possibile scie inferiori demōstrare causam sui sboi: sicut pbicus demōstrat pma māz p pbicē signū qd ē p pti entis trāsmutabilis: sicut patet supra qm demōstrata fuit mā pma: p hoc qd est igenerabilis & icorruptibilis: eo qd eēt an gñatiōē & post corruptionē si gñari & corrupti dicitur: s; p ppetuitatē mot; demōstrat pms motor: nec aliter pōt demōstrari: sicut ostēdet in 8° but^o scie libro. C; Sed Averrois si voluisset potuisset de factis vidisse qd mā pma ē duplex. s. pmo pma que dicitur simplr pma: de qua nihil h; dicit neq; demōstrare: neq; p signū: neq; p cāz pbicus: qm qm demōstratiō est p signū opz qd signū illud sit quertibile sic p; effect; cāe: s; in tota pbica nō ē signū quertibile cū mā fm qd ipsa ē ps entis diuidēs ipz: qd de illa nihil demōstrat pbicus per demōstratiōē qz: & hec ē finis Anticē. Est autē mā scō pma que est in gñe pma dicta a pbicis: & hoc est p; fm rerū nāltis: & hñc vep est qd scientia vli pbica cū sit pfecta dicitur in cōsideratiōe sua vsq; ad primum subiectūz & pma am formā pbycoz. Et hanc declarat pbyficus per signūz pbyficum: qd in se h; signū cōuertibile cum ipsa: qd est rei trāsmutabilis vt dictum est. S; tñ si haberent artes artem vniuersalem mechanicorū: nō tamē illa se extenderet ad loquēdū de sbo qd nullo mō eēt mechanicū: s; declarēt sōm pms in gñe mechanicorū: & iō s; iudicē nō pcludit: nisi de mā in gñe pma: & nō de mā que est simplr pma. Et sic p; perspicue qualiter nulla est falsitas in verbis Anticēne.

Cap. 11. Qd non sit sufficiens pbyfica nisi consideraret taz causam qd formam fm formam principalem.

Autē ad hoc iudicemus rationes qm eiusdē scie est cognoscere id qd est ad finē cui; cā fit: & finē ipz: & que cūq; sūt ad finē ordiata: nā aut que est forma est finis cui; cā fit qd qd sit in nā: s; formaz & ea que sūt pp formā: sic māz & efficiēs est cognoscere eiusdē scie que est pbyfica. C; d; aut nā que dicitur forma sit finis pbat ex hoc: qd quocūq; cōtinui motus existētes est vltimū aliq; motus: hñc est finis pp qd fit totū qd fit: s; ois motus nāltis cōtinui existētis forma est vltimū in motu s; balt: ergo forma est finis oīz alioz: qd est nā. C; Dico autē cōtinui motus & vnius qd si nō eēt motus vnius vltimū nō necessario esset finis: quoniam vltimū qd incidit ex necessitate & corruptiōe materie & mobilis aliq; nō est finis mouēt; neq; motus: sicut est mors vltimūz viuētis: qd ex malitia cōpōnis eius qd mouēt incidit pter itētiōē mortis. Et iō mors non est finis pp quem fiat quicqd fit: & ideo Homerus poeta apposuit deridendo qd dā dicere: qd cum mortuus fuerat habuit finem pp que factus fuerat. Qd eni factionis sue finis & vltimū fuit mors: sed forma nāltis & mors incidit pter itētiōē nature picularis ex sboi malitia & corruptiōe. Non enim oē vltimū est finis sed vltimū & optimū in qd dicitur motus: itētiōē. C; d; aut aliq; psequit motus per vniū motū. Aliq; aut p oēs p vniū qd ē motor: particularis in generatiōe psequit formā que est finis ei;: & iō est nā: p oēs at cōsequit motus: vliis gñatiōis per ppetuitatē: & ille est finis in tēdētis vliis nāe: sicut ostēdemus in 2° lib. pigenos.

Solo p. 2. pp. 22.

Solo p. 2. ad argum. tū Comenta. 1010.

2. 2. 23.

2. 2. 24.

Ad qno au... rui oīz māz eē nām,

Ad nā dif... uino & nālti cō... fidere. vide... 7. met. cō. 9. & hñc. cō. 21.

Ad hñc... 2. 2. 23.

Sed pñdera qz Lōmenta tor vt dicere mām eē cām forme. 2. pñ. 30. 2. pñ pñ. 70. Logia tu sup hoc quo mā nō ē cā cōpositi nisi vt ē lba forme: qz tūc vt qz mā nō hñt pñ am cālitatez,

fit in rebus generatis et corruptis. **D**icimus autē ex q̄ fit aliqd significātes cōpositū: qm̄ mā nullā habet causalitātē respectu forme: nisi per accidēs: sed cōpositū fit pprie: et sup ipm̄ stat actus efficiētis: et respectu illius est mā cā. et hoc mō quo ipsa est cā est pñcipiū cognoscēdi ipm̄: qm̄ sicut dicimus pbica non cognoscunt nisi cognoscat mā eoz: eo qz ipsa sunt cā mā pcepta: sicut sepius supra dēi est. **N**ec putare de/ ber aliqd qz mā sola sit cognitiōis pñ: ita qz ex ipsa sola co/ gnoscat cōpositū: sed potius sicut cā est: ita et pñ est cogni/ tiōis. **E**st autē cā subra forme: et hoc mō cognoscat cōpositi per ipsas. **C**uius pbatio est qm̄ si nos volumus cognosce/ re illud vel hoc cōpositū nō cognoscamus ipm̄: nisi per cām huiusmodi vel illius dērmiatā. **E**t cōpositū in genere cog/ scimus per cām in genere. **O**pz qz causa que est pñ cogni/ tiōis huiusmodi vel illius: cā est pñ cognoscēdi cōpositū sit cā cōpositi. **N**on est autē cā huiusmodi vel illius cōpositi in genere mā ipsa: nisi subra forme huius vel illi: vel forme simplr: qz hoc mō et nō aliter erit ipsa pñ cognoscēdi cōpositū hoc vel illud: vel cōpositū simplr: sicut et est ipsa pñis cōposito: et qd pñis est alio et essentialē ipsi est pñ cognoscē/ di ipm̄ hoc mō quo est pñis et pñ essentialē. **E**x his autē pz solutio dubitatiōis quorū dā querētū: cū mā sit scibilis p analogiā solū et nō per seipfas: cū eē pñ cognitiōis sit forme ipsus: qualr ipsa sit cā et pñ cognoscēdi aliqd qd est ex ipsa. **Q**d autē nos addimus in descriptiōe materie ex qua fit aliqd cum istū dīrimus ad dītas pñatiōis: qz ex pñatiōe fit aliqd vt supra docuimus: et nō abijct pñatio in ipso fieri qm̄ fit res: et tō pñatio nō est mā: qz materia saluat in re que fit. **D**icit etā aliqd fieri aliqd ex aliquo ita qz ppō nō notat materialē pñ: sed potius ordinē: sicut dicimus qz ex mane fit merities: et ex palestris olympia: qz post ludos palestrorū exercebāt in dī olympiaz. **E**t tō ad excludēda talia et pñati/ onem dīrimus cū istū. **O**pz autē scire qz sola mā aliquan/ do sufficit vt cū forma cōstituat cōpositū: sicut est in elntis: aliqd autē nō sufficit mā sola: sed opz eā eē dispositam: et illa dīspō sit per materias dīversas rez pñctas: et illi materie aliqd sufficit pñctio tñ: sicut singularia hoīum cōstituent exercitiū: et pñctio domoz pñctuit ciuitatē. **A**liqd autē opz cū pñctiōe esse cōpōne dīstīlūz spērū: sicut est in pñ/ etiōe et cōpōne lapidū et lignoz ad pñctiōem domus. **A**liqd autē cū pñctiōe et cōpōne opz adesse pñctiōes et alteratio/ nem pñctoz et cōpōtoz: sicut fit in artificiali cōpōne in electuario et tyriaca: et in nālī pñctiōe aialium ex elntis: qz elntoz non sufficit sola pñctio: nec sola cōpō in mō con/ tingendi se ad figurā hāc vel illā: vt ex hoc sufficēter eē ha/ beat gñata: nisi alia agāt in alia: et alia partant ab alijs: do/ nec ex his gñētibz in actiōe pñctat qualitas vna mīrt: ex eis que dī cōpōnt. **E**st enī cōpōntō gñtas vna pñctis ex recipiōe actiōe et passiōe gñtatū pñctiaz i corpōibz cōmīrtis: vnde in oibz taliter cōmīrtis opz post pñctiōne et cōpōne eē moxā tps: vt ea que pñctia sunt et cōpōnta reducunt in vniū actū mīrt: et tō electuaria et tyriaca non statiz pñctiōe sūt qm̄ sunt pñctia et cōpōnta ex spēs: nisi pñctis sit tps pñctio/ nati in quo vna spēs egerit in aliā et alterauerit ipsam: et sic alterata ab ea ad formas electuarij et tyriace que est quali/ tas vna pñctis quodā mō oibz virtutibz particularitatis mīr/ toz in ipm̄: et sic et fit opatio talis ex pñctiōe oīuz virtu/ tū que sūt rez mīrtaz: qz mīrtā p formas eñtiales manent in mīrtura: s3 gñtas miscibilibz et accētia per quoz recipiōeā actionē partant pñctiōne mutant et pñctiōne euz amittant excellētias suas qz habebāt simplicia: et trāseāt ad medīuz qd cōpēt mīrture. **D**icimus autē de talibz in fine de ge/ neratiōe et corruptiōe: in caplo de mīrtiōe. **S**ic qz dī ppe mā que cā est mālīs: videt autē aliqd mā nō ex qua res ē: s3 circa quā est: sicut dī mā scie circa quā ponit pñctiōne et pñati/ onē passiōis: et de mā dī vīsus vel itellectū circa quā ē ope/ ratio vīsus vel itellectū. **A**liqd etā dī materia dīspō mālīs: sicut calidum cōplonale dīspōnt materialr ad vitā aie: et de tali qdē mā nō itē dīmus nos hic. **I**uxta pñctū autē modum materie dī mobile mā motoris: eo qz ipm̄ it el moto: spēm moz nē materie: et hoc mō inferio: materia gñabiliū dī esse materia supioz celestium: qz celestia ipm̄unt el motū oēm qui fit in ipsa: et hoc mō frequenter dī ab Aristo. qz inferiora sunt in supiozibz: sicut materia est in sua forma: eo qz mo/

tor est formalis respectu mobilis cū ipm̄iat el motum et for/ mam: hec igitur ad pñctis de materia sufficiant. **C**ap. 2^m. De causa formali et de dīversitatibus eius: et de opñionibus que sunt de ipsa. **A**tez modo causa dī species: et exem/ plā: hec autem est etāz rō dīffinitīua eius qd quiderat eē et huiusmodi ge/ nera: vt eius qd est diapason genus pñctū est pñctio dupl que est duoz ad vniū: et genus illius pñctiōis qd cōtinet genus dīffinitīua/ merus sonoz: et ad hoc genus illius est numerus: et vltimuz genus est forma pñctiōis in genere illo: et partes in dīffī/ nitione. **F**orma enī pñctiōe loquēdo est essentia que qñ habi/ ta fuerit per motum in materia: tūc pñctiōe spēm pñ eē re/ bus nālīs. **D**ico autē qz ipsa est pñctiōe loquēdo in se es/ sentia: qz eius actus et effectus et operatio pñctiā in mā est eē actuale cōpositū qd fluit ab eñtia que est forma rei: sicut lu/ men fluit a luce: et essentia venit in materia per motum: qa ipsa nō est in materia actu ante motū: sed in potentia habi/ tuali tñ: et ideo forma naturalis triplex h3 esse: cū ipsa tñ sit essentia simplr. **U**nū enī h3 in pñctiōe qd est forme cōsu/ se et iperfecte et indeterminate: sicut nos in antebabitīs ex/ planauimus. **A**liud autē h3 eē in motu ipso in quo actus et po/ tentia sunt sibi inuicē permīta: et hoc esse est fieri. **S**uccesū uoz enī oīam esse fieri est: sed ipsa forma in motu quāto p/ pñctio: est pñctio motus tāto plus habet de pñctiōe: et quāto fuerit pñctio: fini motus: tāto minus h3 de pñcti/ tiōe et plus de actu. **T**ertū autē esse se h3 quādo ipsa est ter/ minus motus qd est eē gētū et perfectū: et illius actus est eē cōpo/ sit qd significātes dicimus in vbo substantiuo qñ dicimus hoc est aurz et hoc est argētuz. **C**īos autē hic ponimus in descriptiōe forme quādo habita fuerit per motū: ideo quia nos hic loquimur de formis naturalibz que nō semp habent nec hñtur quocūqz mō sed hñtur aliqd et nō nisi per motū: oīs enī forma generabilis pñctā h3 sibi pñctiōne: anteqz enī in sit forma asini vel h3 in materia: tūc est pñctio i ea ad formā illam. **E**t autē iam est: tūc inest eīdē materie, aptē tudo suscipiendi et alterā formā: et hoc est pñctio ad illam que facit eaz que mō inest aliquādo nō inesse: et inesse aliam cuius pñctio inest pñctis. **A**dā enim gñabilis semp pñ/ uatiōi alicui permīta: et ideo nullā formā cōtingit semper inesse. **E**t tō dīrimus que qñ habet: habet autē tñ per motū vt dīrimus. **F**orme autē ingenerabilis et incorruptibilis in/ sunt: et non aliqd hñtur: et aliqd non hñtur: sed semp hñtur: et ille sunt spēs incorruptibiles sicut forma celestis: et aliqdā do intelligentiaz separataz: que qdem ab antiqz pprie for/ me dicebant: eo qz quasi foris manentes formabāt in serio/ ra pñctiōne aliqdā formaz suaz: pp qd pñctio dīxit qz forme inferioz pcedunt ex formis supioz sicut ex quodā ethymagio hoc est sigillo pcedit formā in ceram: et has ipse formas separatas dicebat. **I**nferiores autem generabilium formas vocat imagines: eo qz ille imitabant pñctiōe modū pos/ sibile ipsas. **D**e his autē et huiusmodi dicere habemus in scia diuina. **F**orme autē inferiores dicunt multipli. **Q**nta for/ ma dī species ipsa: qz est eā et exēplum speciei in effectu. **U**i/ det et forma qz in causa formali effectus est similis et exēpla/ tus ex causa: quoniam formali causa facit id qd fit eē in esse/ ctu. et differunt tamen species et exemplum: sicut differūt eñ/ tia absolute accepta: et esse qd est ex dīffusione forme in ma/ teriam sicut nos dicimus exemplum lucis esse lumē: qd dīf/ fusum est in aere: vel in alio perspīcūo: et ideo species et exē/ plum nō sunt separata per subiectum: sed per intētiōes et ra/ tiones eoz tñ. **H**ec autē forma est etāz rei vera quiditas: quoniam res cōstituta in esse nō habent hoc qz sunt a mate/ ria: sed a forma quoniam materia est in potentia: et cum res est in potētia non est hoc qd est: cum potētia sit ad opposita: et nō habet se plus ad esse qz ad nō esse: et si plus se habet ali/ qua materia ad esse qz ad nō esse: hoc non est ex materia s3 ex dīspōntiōibus: que quidem non vānt esse forme: sed ex forma substantiali habet res hoc qd est: et ideo ipsa est pro/ pria rei quiditas: et euz dīffinitur res ratio dīffinitīua dīcēs quid est res: sumitur penes formas: siue ipsa concepta sit cū materia sicut est forma naturalis: siue sit non concepta cum ipsa: sicut est forma mathematica et forma diuina: et ideo for/

Documentū

Quid ē com/ plexio.

L. 7. cō. 28.

Forma nālīa triplex h3 eē.

Pñctis opti/ mo dī formis de qua dīffu/ se. 7. met. 21. 34. 7. 21. cōmēto.

For^o et rei q. dīmus nō, māz vide. 7. met. 21. 34. 7. 21. cōmēto.

Physicorum

ma dicitur ratio eius quod erat et quidam: et dicitur quod erat melius quod quod est: ut notetur prioritas forme ad esse quod est actus eius. Hic autem quod est in forma determinante rei quod tates. Genera autem huius forme sunt forme colores que continent formas proprias: quoniam cum datur ratio distinctiva oportet quod ipsa incipiat a genere primo: quod quiditas propria componitur a forma cuius est genus: et a forma propria que est differentia constitutiva speciei: et sic oportet quod sicut res solutio generis propinquat stat in genere coloris: et procedit resolutione usque ad genus generalissimum: quod eodem modo incipiat compositio quiditatis a generalissimo: quod quod ultimum est in resolutione essentialium primus est in compositio eorum. Hoc autem modo se habet diapason ad proportionem dupli: quoniam nota que est diapason sicut dicitur in musicis componitur ex proportionibus duorum tonorum ad unum. Genus autem continens hanc proportionem est numerus sonorum: et quia armonica aliquo modo est sub arithmetica genus quod est res motus illius est numerus. Hoc autem modo quiditatis se habent partes definitionis in definitione posite ad totum definitum. Non lateat autem quod si forma generaliter sumitur dicitur forma omne illud quod informat ad esse aliquod formam actum: et sic dividitur forma in formam substantialem: et formam accidentalem. Forma vero substantialis ad hunc dupliciter dicitur. scilicet que est substantia: quod dicitur: et que est accis: et dicitur quod: subaltis autem que est substantia: et dicitur quid est sicut lapideitas in lapide: et anima in corpore animato: sed subaltis que non est substantia: sed dicitur quod est: sicut color: forma generalis est albedinitas et nigredinis: et sicut quantitas ad bicubitum et tricubitum. Ad hunc enim sequitur si aliquid dicitur subale quod ipsum continue sit substantia: quod substantialem mediu est inter subam et accis: et accitalem similiter. Unde tunc enim substantiale quod huius modum sube et rez accitis: et quod huius rem sube et modum accitis. Sicut dicimus accidere homini quod est fortis: quod non convenit ei gratia hominis: sed hoc quod homo huius in subto individo quod est fortis. Accidentalis autem forma est multiplex. Aliquando enim dicitur forma que eadem subiecto cum figura: differens formam rationem: ut forma idoli est figura idoli. Sed forma dicitur comparatione ad formam: quod est ad intra hoc est ad subiectum comparare formam: figura autem dicitur formam quod est terminatio quantitatis quod est comparare eam ad extra ubi in exterioribus subiectum convenit lineatio quantitatis que in se claudit totum quantitatis: et hec forma inter accidentales magis est propria. Unde autem generaliter aliquid omnis affectio ubi formam aliquid accis forma: et hoc modo dicitur forma componit contingens simpliciter invariabilis essentialis consistens: quod accis non contingit nisi compositio: per se non variatur: sed potius subim recipit variationem per ipsum. Abusu autem dicitur forma ordinatio multorum ad unum quod est sicut mouens: sicut dux forma exercitus: et aliquando dicitur forma ordo virtutis: sicut dicimus legem prescribere formam vite. Ad hunc autem hic non itendum nisi de forma naturali: et de illa oportet scire quod formam Anticena. et sequentes eum est aliquid simpliciter et aliquando composita. Dicit enim quod forma est in simplicibus essentialibus eorum sicut in elementis. Et in compositis est compositio que non est simpliciter: ubi dicitur quod aliquid natura rei est composita ex multis virtutibus: sicut humanitas que retinet in se vires nature corporis et vires anime. Et ex hoc surgunt due opinioniones circa formam subalez: quarum una dicitur quod ipsa est simpliciter: alia autem dicitur quod sicut est in materia scilicet quod in ipsa est virtus prime materie et propter hec disposita est: ita est in forma quod scilicet forma huius in se ovis precedentium formarum vires et essentialitas: et hoc videtur esse et Aristotelem ubi dicitur quod eadem est ratio anime que figure: quod sicut figura prior est in parte sicut trigonum in tetragono ita vegetabile est in sensibili et sensibile in rationali: et hoc modo esse est in vita et esse forma est prima. Et si nos colligamus omnes formas: tunc prima erit esse: et secunda erit forma que est corporis quantitate determinati: et tertia erit corporis habitus: et quarta erit corporis mineralis: et quinta vitalis: et sexta sensibilis: et septima rationalis. Ratio autem ante ponitur illius quod forma sit simpliciter: quod compositus est ex materia et forma et talis non est compositio forme. Amplius forma cum sit alter compositus: oportet quod ipsa sit simpliciter: quod aliter compositio tunc in se in se: ad hunc autem dicitur forma est simpliciter: quod forma est simpliciter. Ad hunc autem si forma in se forma est composita: tunc ovis forma est composita: et prima forma est composita quod

est inconueniens: quod tunc oportet quod ante primam formam esse forma. Ad hunc autem si forma est forma tunc non stabit illa compositio sed forma erit forma si est composita: et forma non est composita. Alia autem opinio que dicit formam esse compositam dicit non ovis formam esse compositam sed scilicet et tertia sic deinceps: et hoc huius virtutibus rationibus. Quia id quod virtute et operatione huius modo aliquo hoc est in ipso per essentialitatem: sed prima forma in se virtute et operatione huius: et est in ipsa per essentialitatem. Prima autem huius propter per diffinitionem: et eodem modo probatur de genere quod ipsum est compositum cum tunc sit forma generalis: cum enim inquit ovis forma sit generalis vel specialis ovis forma est composita. Sed ad hoc sine piudicio dicitur forma duplex est forma. scilicet que est virtus per essentialitatem: et que est virtus per essentialitatem duplex. scilicet que est simpliciter: et que est simpliciter interio a re abstracta et virtutibus istarum est simpliciter: sed una est forma materia que est forma que facit in actu materiam et est per compositum: altera autem est forma rei composita que est interio essentialitatis que de re abstractatur formam quod sub forma ultima significat: forma autem que est sic tota illa est composita et illa est genus vel species quorum virtutibus compositus est et diffinitione per aliquem modum: hoc non huius dubitum nisi de genere generalissimo quod non videtur esse diffinitione per genus et dicitur: eo quod non huius genus ante se nec dicitur: quod alter tres in istis: sed per ipsum esse compositum per hoc quod plura huius in se per hoc quod huius quod que sit per cum dicitur suba ens per se ens. Ens igitur per se ens dicitur duo que sunt de esse sube et sic de alijs partibus: sic et dicitur camus de ovis formis: genus enim huius pars sit diffinitionis: tunc totum est potentiale: et tunc totum esse: et species est quod actualiter totum huius esse rei. Sic igitur videtur nobis quod forma est simpliciter et est composita. Quod autem obijcit quod prima est in se dicitur sic deinceps dico quod est in ipsa sic potentia hoc modo quod trigonum est in tetragono: et tamen compositio essentialis non facit in ipso esse essentialis tetragoni: quia non sit in tetragono diffinitione essentialis trigoni et tetragoni: sed essentialis tetragoni virtute est trigonum: ita forma sequens huius essentialis sit simpliciter tunc virtute colligitur preedentes formas in se ipsa. Sicut tunc quidam preedentes ovis sequentes formas esse compositas per rationem inducitur. In hac sententia est Anticena et quidam alij philosophi. Sed nos mouet in oppositum hoc quod sequens nunquam dividitur a preedente huius preedentes aliquid dividitur a sequente: et ideo sequens nihil diuersius huius a preedente: sed est quasi essentialis vnicuique virtute multiplicata huius quod sicut a preedentibus que sunt in ipsa non ut diuersa huius ut essentialis vna: hoc enim modo esse dicitur sequentes que simplices sunt virtute continetur primas. Et quod obijcit quod id cuius virtus et operatio est in aliquid essentialiter salua in ipso: dicitur quod hoc videtur esse in his que sunt vna per modum mixtionis et illorum virtutes non operantur pure actu simpliciter sed potius operantur actu mixti: sed ita non est in forma scilicet et tertia: quia actus forme prime melius est in secunda quam in prima. Ad hunc enim et nobilitas est rationale quam ens tunc: et melius nunc sensibile quam vegetabile: et ad hunc melior vita virtus rationale quam sensibile: quia in talibus potentatibus formis ea que sunt precedentium sunt sequentibus exercititer et eminetur. Et tunc per modum compositum non se habent huius forme: sed potius se habent per modum reduplicatorum: quod preedens non distinguitur ab essentialiter sequentis nec misceat ei: sed potius quasi reduplicata constituit formam sequentem: et tunc sequens est essentialis vna simpliciter et preedens. Et per hoc per solo ad ovis quod obijcit: nos tamen de ipsis in prima philosophia amplius dicemus.

Cap. 3. De diuersitatibus cause efficientis et opinionibus que sunt de ipsa.

Ant species tertia causarum: unde est prima: prima autem motus est causa motus in alio a se quod est potentia ad actum qui actus fit per formam que venit in materiam. Prima autem motus duplex est sicut dicitur Anticena. scilicet preparans et perficiens: preparans quidem est id quod preparat et disponit materias ad hoc quod suscipiat formam: sicut est motus spermatis in preparatiombus suis ad formam suscipiendam quam virtutem quidem mouentem et preparantem habet sperma ex spiritu qui est in ipso qui desert

Com. 28.

Capo qdita tis specificie a gnie gñalissi mo incipit. 3.

50ª subaltis dupl^r of.

Subale et acciditate sunt media iter subaltis et accidens cogita quod iter subaltis et accidens non videtur eadem media.

50ª accitatis multiplex est.

Aristoteles 2. 2. aia. 7. c. 31.

Anticena postioris tenentis formam esse simpliciter essentialis.

Anticena postioris tenentis formam esse simpliciter essentialis.

Opio doctoris. 50^a dupl^r.

Anticena generalis sima huius habet genus et dicitur huius tamen quod et alie.

Anticena opinio sumit formas sequentes esse compositas.

Quo id in quod operatio aliter est essentialis eius.

Text. 7. c. 19.

ne esse: et propter privationem que est in ipsa desiderat esse: et sic inducit forma que est finis: et sic patet quod finis est causa causay: quod ad causandum quodammodo mouet omnes causas. Et sic aut finis duplex in genere. scilicet vltimus et particularis: finis vltimus est quez causa vniuersalis intendit in omnibus suis effectibus simul: sicut motus vniuersaliteris per omnem motum intendit persequi finem: qui est sicut ductus exercitibus finis: hoc est persequi prime cause similitudinem quantum possibile est. Et si descendit in causas vniuersalibus: tunc vniuersalis causa hois in omni genere perpetuat: tunc hois intendit persequi: et sic est in alijs. Finis autem particularis est que particularis natura intendit persequi in opere vno: sicut est forma hois in hoc generato qui est Plato vel Socrates. Adhuc autem finis est de his que multiplex dicuntur: scilicet distinguemus hic in prima parte. Sed quod hoc dicitur est hoc est quod finis aliqui dicitur id in quo est terminus intentionis: et hoc propter dicitur finis. Aliqui autem dicitur terminus operis: et hoc dicitur finis minus proprie. Exemplum autem primi est sicut pater intendit in filio similitudinem speciei et forme per generationem: exemplum autem secundi est sicut proiectio spermatis in matricem per coitionem: quod est terminus sue actionis. Alijs autem modis etiam dicitur finis sicut est finis qui est rei vltimus: et finis in quo finit et deficit res: sed de talibus multipliciter dicitur non intendimus eo quod finis sic dicitur non habeat rationem cause sed terminum tantum. Nos autem hic de fine loquimur in quantum est causa et non in quantum est finis tantum. Dicunt autem fines etiam omnia que sunt circa finem vltimum: et post motum primum ordinata ad finem: eo quod illa sunt fines respectu precedentium sed sunt efficiencia respectu finis vltimi: et ea sunt de quibus dicit Aristoteles quod mouere alio procedente ipsa media sunt finis: sicut sanitatis medium quo persequimur ipsum est attenuatio siue macies: et ideo cum seipsum namus propter sanitatem tanquam propter finem vltimum: tunc dicimus quod seipsum namus propter maciem: quod terminus seipsum est macies: et in ipso intendimus ut consumamus humores putrescentes: qui bus sumptis sanamus: hoc modo purgationes etiam sunt media ad sanationem: et accipimus potiones ut purgemur: et ipsa portio et organa medicinalia sicut clistere et embroce sunt media et sunt fines precedentium actionum que agimus ut sanitatem consequamur. Omnia enim hec sunt gratia finis et habent differentiam ad invicem: quod quodam eorum sunt opera sicut deambulatio et portio: quedam autem sunt organa siue instrumenta sicut clistere et embroce. Cause quidem igitur tot modis fere dicuntur quot modis dicitur est. Dico autem fere tot modis: quoniam in veritate modi essentialiter causay non sunt plures: sed modi accidentales sunt plures: sicut infra patebit.

Cap. 5. Et est digressio declarans diuersos ordinem causay.

St autem **O**rdo in istis causis diuersus: hic enim enumerat sunt finis qui sunt propinquiores rei causate que est effectus: hoc enim causat per motum cuius subiectum materia est: et actu coplens est forma: et hec sunt duo intrinseca causato: principium autem mouens a quo motus fluit in mobile efficiens et terminus motus est finis. Si autem considerentur in intentione causay tunc prima est illa que est causa causay que est finis: quia hec mouet efficienter: et propter hoc efficiens est secunda: et quod istud. Secunda forma mouens: efficiens eo quod forma pueniat cum efficiente: ideo tertia forma est: et vltima est materia que plus distat ab efficiente et fine. Si autem cause attendantur finem esse: tunc prima causay est efficiens: et secunda est materia que mouet ab ipso: et tertia est forma que producit actu efficiens in qua per se sequitur intentio: ne scilicet: ideo vltima est finis. Si vero attendatur ratio illa que est ratio mouendi: cum omne quod mouet a forma habeat rationem mouendi: prima erit forma: et secunda efficiens: et tertia finis: et vltima materia. Et sic patet qualiter diuersus ordo est in causis et igitur hec pertineant ad primam partem: tamen hic interposita sunt ut facillius sit doctrina.

Cap. 6. De comparatione causarum ad effectus.

Comparamus causas istas ad effectum puenit eiusdem effectus per se plures esse causas et non finem accis. sed per se et essentialiter: sed non finem vniuersalem et eundem modum causalitatis: sicut statim id est causa efficiens per se est statue factura ars: et causa etus malis etiam est esse: et non finem alterum aliquid: sed finem

quod est statua per se: et hoc modo eiusdem etiam est causa forma: vel alterius cui similitudo facta est statua. Similiter etiam si comparauerimus eas ad invicem vna videbitur esse causa alterius: sicut laborare vel secari est causa sanitatis siue bone habitudinis: et similiter sanitas est causa dolendi vel secandi: sed non finem eundem modum causalitatis: sed potius sanitas est causa dolendi: sicut finis propter quem sustinemus dolorem: quod ut dicitur verificator. Ut corpus redimas ferrum patieris et ignes. Sed dolere est sicut causa mouens ad sanitatem. Amplius autem adhuc comparatione facta cause ad effectum eadem est causa dolendi: non eodem modo: quoniam enim presens est causa altius effectus per se: illa absentem dicimus esse causam per accidens: et maxime tunc quando potest adesse et deberet et se subtrahit: sicut absentia gubernatoris nautis causa est periculi nauis: cuius erat presentia causa salutis. Sed forte de dictis dubitabit aliquis: cum enim puenit plures esse causas vniuersalem et eiusdem finem diuersum modum causalitatis: queret forte aliquis utrum contingat plures esse causas per se vniuersalem et eiusdem finem vniuersalem et eundem modum causalitatis. Hoc enim videtur in multis rebus naturalibus: sicut in colore vnguis in manibus hois quem efficiunt formaliter duo. scilicet sanguis et albedo corni. Bonus color facit resalutem et ad albedinem pellis et rubore sanguinis sub pelle: et est in multis inuenire sic. Si quis forte dicat plura vniuersa efficere vniuersum sicut efficiunt tractus nauis: et sicut fit mixta perfectio: et similiter fit in coloribus dicitur: ideo habet efficiens etia plura que omnia sunt efficiens vniuersum. Hoc non potest esse ut videtur: quod non vniuersum neque miscetur sanguis et vnguis: et sanguis et pellis. sed sunt distincta: et ideo talibus non videtur esse simile. Sed dicendum quod colores dupliciter commiscentur. scilicet in materia et in deferentia. In materia sicut quod nigra suba miscetur cum alba et resalutem color rubens. Aliter autem modo miscetur in principio deferente spiritus: tunc enim color immutans vniuersum in principio spiritus: et si perspicuum illud propter sui spiritus habebat color: et aliter: tunc resalutem color: quod quasi diffusum sub alio et in alio: sicut est in lumine per vitrum viride vel rubrum splendet: et talis est vniuersum efficiens color vnguis et facit de quibus dicitur est. Aduertendum etiam est cum comparat vna causa ad aliam quod est causa ipsius quod hoc accidit multis modis: est enim efficiens et comparat ad finem: et dicitur efficiens esse ipsius: sicut deambulatio est causa sanitatis: non inteligitur efficiens esse causa finale: neque finem quod est causa neque finem quod est finis: sed tamen esse quod habet in mobili quod est subiectum. Si enim efficeret ipsum finem quod est causa: tunc non oporteret quod finis esset causa causarum: sed potius causalitas eius esset effecta a causa efficiente et formalis: et hoc non est verum. Similiter si efficeret ipsum in quantum est finis: tunc finis non esset finem rationem ante efficientem: et sic non moueret ipsum. que omnia falsa sunt. Relinquitur ergo quod non efficiat ipsum nisi finem esse quod habet in materia. Quod autem finis dicitur esse causa efficiens: tunc est causa eodem vniuersum in quantum est efficiens: quod mouet ipsum ad hoc ut efficiat et non est causa finem esse: quod nisi haberet esse non moueret ad efficiendum a causa finali: et ideo igitur efficiens sit causa finis: et conuerso: tamen opposito modo se habet causalitas ipsorum sicut dicitur est. Comparatio autem talis non est inter materiam et formam: quoniam materia non est causa forme per aliquem modum: sed potius est causa compositi: scilicet forma causa est materie finem quod est in actu et non finem esse materie nec finem quod est materia: quod quod sit materia non habet a forma: sed a seipsa. Quod autem sit in actu habet a forma et non a seipsa: efficiens autem nihil omnino habet a forma finem quod est causa formalis et actus materie: sed finem quod ipsa forma est principium motus et operationum: sic habet efficiens a forma sua mouere materiam ad formam ad quam mouet: et materia habet ab ipso motum et passionem quo mouet et patitur: sed efficiens neque quod causa est neque quod est habet a materia. Similiter si comparatur materia et finis: finis nihil habet a materia: sed in materia accipit esse a causa efficiente: materia autem habet a fine appetitu quo mouetur ad ipsum finem quod finis idem est cum forma ut infra declarabimus: quoniam sicut in primo libro diximus: nisi aliquid forme esset intra materiam non appeteret materia formam et finem. Et hec dicta sunt de comparatione causarum ad effectum et ad invicem.

Cap. 7. Declarans sufficientiam quatuor causarum.

Co. 24.

Ex. r. c. 29.

Ex. r. c. 30.

Nota qualiter ordo cap. tripliter potest dari potest. et quantum ad esse in re. et quantum ad calitatem: et quantum ad mouere.

Ex. r. c. 30.

Dubium

Solutio prima

Reprobatio

Solutio vera

Nota quod efficiens non est causa finis: nec ut finis est causa: nec ut finis est finis: sed solummodo solummodo esse quod habet in materia

Co. 30. Nota non est causa forme per aliquid quod modum

Nisi aliquid forme esset in materia non appeteret materia formam sed cogitatio quod videtur sequi oppositum

Ex. r. c. 31.

Licet autē ad primā pbiam ptineat pba/re nūmex causaz: tñ ppter doctrine bonitatē hīc aliqd de hoc dicemus: sumētes primo rōnē ex inductione. Cōs enī nō dicte cause in quatuor pcedit spēs manifestas. Dico autē manifestas: q: hz multe sint d/neritates vniuersulitas eaz sicut dicitur oēs in modos qtuor in cōmuni: sicut p3 in diuersitatibus mae. Cōmēta enī hīc sūnt: q: mā vafoz: r ignis: r aqua: r terra: r aer: r corpus mixtoz: r pres organice totius compositi et hōge nī: r ppositiōnes dclūsiōnis: sicut oīa cā sicut ex quo est res: r hoc est esse cām mālem in cōmuni. Dicitur n. supra in capitulo de cā māt: q: aliqñ mā sola est cā: aliqñ vult hīc pūctio et nōē dīssimillī: aliqñ pūctiōne similitudī: aliqñ pūctiōne r cōpositiōne r pūctiōne pūctioz: r sic fit diuersa pūctio et cōpositiō ut dicitur. Cōmēta enī hīc sūnt: q: dīctiōnes oratiōnis sūnt mā pūctiōne r cōpositiōne dīscree toz dīssimillī. Et tali cōpositiōne rīdet quod dā vniuersūz qd pūctiū pūcti ex pluribus discretis dīssimilibus ad finē vni pūctis r cōpositis. Adā autē vafoz est sicut simplex mā cōposita forma in naturis. Ignis autē r cetera elemēta sūnt mā ex diuersis cōposita r ad vni actū medīū alterata: r illī forma est cōplexio. Quādo autē componunt pres et hōgenee vt manus r pes ex alteratis adīnūcē r vntis: tūc forma illi rīdens est forma totius: q: totū erigit in partibus diuersitate. Ppōsitiōnes autē sūnt mā dclūsiōnis p cōparatiōnem potētē ad actū: q: in veritate pūctio nō pūcti ex ppositiōne: sicut necer maior r minor extremitate que sūnt subiecta r pūctiōne ppositiōis: q: aliud est subm vel pūctiōne dclūsiōnis. Ad enī hīc intrant in mā dclūsiōnis fm q: sūnt subiecta vel pūctiōne ppositiōis: vnde nīhil est in ppositiōne de rōne materie ad dclūsiōne nīc cōparatiō potētē ad actū que est in mā: ppositiōnes enī in modo r figura ordinate sūnt in q: bus potētia est dclūsiō. Cōmēta tamē dclūsiō se hz vt forma ppositiōis sed potius sicut effectus eaz. Et ideo etiam ab alijs quibusdā dicitur ppositiōnes efficiētē cā dclūsiōnis. Iste ergo modus minus hz de rōne materie. Cōmēta er oib/ ergo etiā hīc est videre q: nō inuenit in ista diuersitate aliqd qd ad cām mālem aliquo mō nō reducatur. Cōmēta autē causaz que dā sūnt sicut subm vt dicitur fm q: se hnt partes ad totum quocūq: modo pūctiōne sive p vniōne solā sive p vntiōne r cōpositiōne: sive p vntiōne cōpositiōne r alteratiōne: sive etiā alio modo a dicitis pūctiōne accipiunt: vt ille pres que sūnt in potētia vt pres pūctiōne nō dīuisi neq: dīstincti neq: cōpositi ex diuersis. Cōmēta alio modo diuersitates formaz etiam rīdens diuersitati cōpositiōnis. Cōmēta erigit enim ad oēm cōpositiōne et rīa. s. qualitas: ordo: r pōsitiō. fm q: etiā dicitur Democritus: q: qualitas quidē cōpositoz rīdet spēs: or dīni autē rīdet totum: r pōsitiōni rīdet cōpositiō. Sed mā terie fm q: est in potētia rīdet forma que qd quid erat esse: q: illa dat eē materie r quid dicitur: r sic p3 q: etiā ista forma hī diuersitas vniūctur in vntitate forme in cōmuni. Semē autē gñatiōnis generator: r medicus: r pponēs: r vlt oē faciens sūnt oīa cause efficiētēs: vñ est pūctiōne mutatiōnis r stat: r motus. Semen quidē sicut id qd hz virtutē mouētē r for: mātē intra. Ad medicus autē est sicut mouēs extra: sicut est in alijs artificiatīs: ppositiōnes autē est sicut ordinās mā m cō dclūsiōnis que est pponēs r vniuersalr faciens: hoc mō semp mouet vel operat vt aliquid fiat: r nec ista diuersitas egredīe in cōmuni rōne cause efficiētis. Alie autē diuersitates sūnt in causa que est cūctis gratia que est sicut finis r bonū alio rum. Illa enī causa que est finalis potētissimā r dignissimam vult esse inter alia. Et ideo fm diuersitate boni r digni va rīat: r hoc quidē in naturis semp est in veritate bonū: sed in vōltarīis: aliqñ est bonū simplr: aliqñ autē videt bonum simplr: sed forte est bonū vt nūc vel simile bono: r hoc nīhil dīfferit quo ad hoc quā semp habeat rōnē finis: r ita nec in rōne boni r digni iuenit aliquid qd ad cām finalē nō reducatur: ergo nō sūnt nisi quatuor cause essentialis in cōmuni. Cōmēta Postumus autē etiā ad hoc dicitur q: cō oīs cā infuāt sup effectū pūctiōne ipsum infuēs illud aut est intus: aut extra. Et si quidē est intus: aut est fm actū aut fm potētia: sine fm id qd substat: vel fm id cut tanq: qūctiōne essentiali substat: si ue fm rōnē pfectibile: aut fm rōnē pfectiōis. Si quidē est fm

Ad pponēt sicut mā pūctio nī: r quō efficiētē. pūctiōne cū mā r efficiētē nō cōmēci dāt. 2. pp. 70.

Ex. r. c. 31.

Ex. r. c. 31.

Bonū in nā/ libus semp ē bonū simplr. vide cām. 12. vnta. cō. 15.

potētia r substat r pfectibile est mā. Si autē est fm actū r nāy que substat est pfectiō: tūc est forma. Si autē est infuēs extra tūc vel est mouēs vel intētiō mouētis. Et vno modo est efficiētē: alio mō finis: sed iste modus hz respectū prime pūctiōne r nō est nāli pūctiōne. Alia ergo dicenda de quatuor essentialibus modis causaz differant vlcq: ad pbiam primā. Cōmēta se quidē igitur sūnt hēc quas dicitur: r tot etīaz quor nos dicitur sūnt species earundem.

Cap. 8. De modis accidentalibus causaz r subalibus.

Sed videt: eo q: multa accidunt cuilibet cause: r de oibus illis modis non est possibile dicere in singulari: q: diuersitas que est ex accīte qd est accīis: r accidēs r cōiter nō est reducibilis ad artē: cūq: sit indeterminata r infinita: sed in cōmuni dicemus modos magis vntatos. Cōmēta Et ergo pūctiōne ad q: oīs causa capitales r cōmunes modos hz octo. Cause n. que sūnt nīes in specie sicut efficiētēs: aliqñ dicitur pūctiōne r aliqñ posteriores: sicut sanitatis causa pūctiōne: est medicus: r posterior: cā ei/ est artifex. Et in causis formālibus: cā pūctiōne dīapason: est pūctiōne dupli: r causa posterior: numerus r vniuersalr quocūq: cā sit alieuitus p pūctiōne r pūctiōne: oēs pūctiōne illā sicut cōmune pūctiōne minus cōmune sūnt cause posteriores eiusdē. Cōmēta Dicitur etiā pūctiōne diuersitate modī accidentalis cause sicut causa accidentalis r causa p se sive essentialis. Causa autē accidentalis est que est accidēs cause per se r genera illius accidentalis qd accidit cause p se. Dicitur etiā causa p se accidentalis sicut in genere cause efficiētis: statuario dicitur p se esse statue cā: sed q: statuario accidit pūctiōne dclūsiōne vocari: ideo p accīis dicitur etiā pūctiōne dclūsiōne cā statue. Cōmēta Sōtīnēs autē pūctiōne dclūsiōne cā: sed q: aial r suba: r ideo hō r aial r suba cā statue p accīis esse dicitur. Inter accīta vō aliqua sūnt pūctiōne pūctiōne r qdā lōgīnquiora ab actu cause p se: qm si dīcat statuario accidere q: sit musicus: r iō musicus dīcat cā statue r dīcat etīd accidere q: sit albus: ideo dīcat esse cā statue: lōgīnquius accīis cā p se statue erit albus q: musicus: qm nō est musicus nisi hō: r alr nō est statuario nisi hō: qm vtrūq: est disciplina qdā: r solus hō est aial discipline susceptibile. Sed alba multa sūnt que nō sūnt boies nec albedo pūctiōne cū arte statuarī in primo genere: r ideo lōgīnquior cā est albus statue q: musicus. Cōmēta Pūctiōne oēs autē nīc dīctos modos causaz que sūnt p se vel p accīis sūnt alij modī: eo q: cā dīcti aliqñ cā in potētia que potētialr est cā: r aliqñ dīcti cā in actu que opaf actū vt aliquid fiat vel causat in effectū: sicut cā edificādī domū est cā potētialr edificans r actualr edificans: sed potētialr edificans triplr variat. Est n. potētia remota que est indīpōsita hīs tñ habitūalr nature sicut puer potētialr edificat. Cōmēta Et est potētia dīspōsita hīs inclīnatiōne ad actū ex dīspōsitiōne: sicut iuuenis icipiēs dīscē edificatiōne edificat: r hīc ē habitus habitū: potētialr edificans anteq: edificet fm actionem edificādī erit edificator in actu. Cōmēta Sed āt oēs istos: videt modos cāz r alios duos quos dicemus: sūnt etiā diuersimo de ea quoz sūnt cāe. s. effectus. Est n. in effectū pūctiōne r rē: motū fm pūctiōne r cōmunitatē causatī sumpti: sicut dī cā statue r imaginis: r fm cāz nāli dī effect/ es r mā. Et alr in accītibz effectū alr est: sicut in accītibz cāz fm pūctiōne r lōgīnquitatē r p se r p accīis r hz potētia r actū. Cōmēta Alr plus autē qdā cāe dīr aliqñ cōplere cū qbusdā: r aliqñ dīr icō plere eo q: solitarie sicut cā statue nō dī: pūctiōne dclūsiōne tñ qui est cā p accīis: nec statuari/ tñ qui est cā p se: sicut cā statue pūctiōne dclūsiōne statuario cōplectēdo cām p accīis cū cā p se: r in talibus nō quecūq: cāz facit cōplere modū cāz: q: multa pūctiōne nīst ad mīxtū: que tñ nō facit cōplere cām mīxtū: sed opz q: in vna specie cause pūctiōne pūctiōne fm diuersūz modum cāz respīctiōne: ita q: vñ p se: r alter p accīis: vel vñ pūctiōne r alter remote: sed tñ potētia r actus nō vident dīci in causa tanq: modi qui dīstincti sūnt ab alijs modis: sed potius qui sūnt modi modoz oīum cause. Et fm hāc pūctiōne causaz modi sūnt fer in cō. s. lōgīus: pūctiōne r p se: r p accīis: r cōplere: r icōplere: r qlibet eoz dī duplr fm potētia r actū. Sed pūctiōne sūnt sicut singulares: r lōgīnque sicut genus r species pūctiōne illud r que sūnt sicut accīis: habent etiā lōgīnquas r pūctiōne: fm accīis singulare aut genus

Ex. r. c. 32.

Ex. r. c. 33.

Ex. r. c. 34.

Ex. r. c. 35.

Ex. r. c. 36.

Ex. 1. c. 57.

Sicut causa i actu pot est: cu in actu ita econtra.

accētis: vt dīrimus. Et cōplere sūt in duobus modis p̄an-
 ctis: q̄ nō sūt tales sūt sic simplr dicte sine cōplexiōe diuer-
 forū numeroꝝ: 2 oēs iste sūt dicte sicut opantes: s̄m actus autē
 sicut in potētia eris. Cōd abēt autē differentiā vltimo dicte
 cause s̄m potētia 2 actū: qm̄ cause que sunt actu erites po-
 nūt suū effectū. Cause at dicte s̄m potētia nō de necessitate
 ponūt effectum. Edificator enim 2 curator actu eris ponūt
 suos effectus: hoc est edificatiōe: 2 curatiōe: sed edificā-
 tor s̄m potētia nō de necessitate ponit edificatiōe. Cōtē
 de autē hic q̄ sicut cā s̄m actū ponit effectus: ita effectus s̄m
 actū ponit causam: 2 ideo domus nō est effectus immediatus
 edificatoris s̄m actū: sed potius edificatiōe. Et si aliqui dicit
 tur domus esse effectus edificatoris intelligendū est hoc de
 domo s̄m q̄ est in fieri: q̄ sic est sub actione edificatoris: 2
 hoc mō postea cā ponit effectus 2 corrupta ipsa corrupit esse-
 ctus 2 cōuerso. Cōd Domus autē imediata erit id qd cōtinet
 pres eius in cōpositiōe 2 figura: 2 hoc est p̄tignatio 2 p̄glu-
 tinatio p̄tū que sunt in cōpositiōe 2 ordine 2 figura domi:
 2 ita intelligēdū est in alijs. In ḡnatiōe enī generās causa
 efficiēs imediata est delectiōis 2 p̄iectiōis seminis: 2 semē
 cā formatiōis. Esse autē formati cā est victus p̄seruās 2 re-
 gens formatū. Cōd Scias autē q̄ cause que sunt in primo horū
 octo modorū que dicunt esse priores 2 posteriores tres hūt
 diuersitates sp̄ales que a quibusdā p̄bis nō inepte sūt posi-
 te: 2 ideo nō vidēt illi etiā plures ponere modos causarū q̄
 nūc dictū est. Cōd Sūt enī in eis priores 2 posteriores 2 p̄p̄n-
 que 2 remote: 2 cōes 2 p̄p̄ie. Et est qdē causa prior que p̄i-
 or est iuxta effectū: 2 q̄ effectus sūt particularis: ideo p̄cula-
 ris cā dicit esse prior. Cōd Posterior autē dicit que posterior se-
 h̄z ad effectū: nō p̄ hoc q̄ sequat ad cām priorē: sed que lon-
 gius respicit ipsam: sicut dicitur est de albo 2 musco. Remote
 autē 2 p̄p̄nque sūt sicut imediata: 2 cā p̄ mediū sicut calor est
 cā eleuās sursum mediāte raritate 2 lenitate: 2 raritas 2 le-
 nitas sunt cause imediata. Cōd Propria autē est que de sua for-
 ma causalitate dicit huius effectus p̄ter hoc q̄ aliqd addat
 ei. Cōd Sūt autē est que indiget aliquo addēdo sibi vt p̄p̄ia ef-
 ficiat: sicut homo est cā statue cōis: 2 cū addit ei statuaris
 t̄p̄e efficiē ei p̄p̄ia: bec autē sunt q̄cūq̄ antiqui peripateticū
 dixerūt de modis cāz. Cōd Quidā autē ex superioribus subtilr
 ista p̄spiciētēs plures causarū modos sub his p̄tētos t̄n dīre
 rūt. Dicit enī q̄ vnaqueq̄z causarū aliqui est essentialr: ali-
 qui accitāl: aliqui p̄p̄nque: 2 aliqui remota: aliqui p̄p̄ia: 2
 aliqui cōis: aliqui autē particularis: 2 aliqui v̄s: aliqui v̄o sim-
 plex: 2 aliqui cōposita: aliqui in actu: 2 aliqui in potētia. Ali-
 quādo autē cōm̄scent inter se alie cū alijs: aliqui sunt incom-
 m̄tre 2 simplices. Cōd Isti sunt. i. q̄. modi causarū de quibus
 exēplificabimus in oibus sp̄ibus causarū: 2 primo in cā effi-
 ciente. Dicemus ergo q̄ causa efficiēs essentialr est sic me-
 dicus curatiōis aut ignis calefactiōis: 2 hoc est cuz causa
 s̄m suum nomen 2 formā 2 principū illius operis siue esse-
 ctus 2 in rōne talis causalitatis effectū cōparat. Cā autē effi-
 ciens accidētāl est que differt ab illa: 2 q̄ id qd accidit cō-
 munit̄ id determinatū est: p̄ter hoc illō est multis modis.
 Cōd Est autē vnus modus frequēs in naturis quo dī p̄trariū
 eē s̄ij causa: eo q̄ remouet illud qd operari debet s̄ijz il-
 lius effectus qd p̄ accūs inducit: sic enim dicit calidā nubes
 p̄ caloz amplius infrigidat: 2 aqua calidā citius cōgelat:
 q̄ calor dīgregat m̄m: 2 sic v̄ndiq̄ exprat calidū 2 v̄biq̄ i
 gredit frigus p̄stringēs: 2 hoc mō sciamonea que calidā est
 infrigidat corpus: q̄ d̄ducit cholera rubeā que corpus cale-
 faceret si maneret. Alio mō dicit efficiens p̄ accūs: sicut p̄h̄
 bens obstaculū sicut deiciens columnā dicit efficiere casum
 ei qd cōsine initebat. Tertio autē mō dicit causa p̄ accidēs
 que nō s̄m formā in qua significat p̄ nomē causa est effect:
 sed accidit ei illud: sicut medicus dicit fabricare nō v̄nē me-
 dicus sed v̄nde est faber qui accidit esse medicū: aut cū dicit
 tur homo fabricat eo q̄ hō s̄m est artis fabricādū. Quar-
 to mō dicit efficiens p̄ accidēs qui sortit̄ sine in actione que
 nō intendit: 2 p̄ter que nō opatus fuit sicut p̄iectens lapi-
 dē casu vulnerat cū vulnerare nō intendit: sed accidit vt ob-
 factū lapidis aial vulneret: aut cū fodiens sepulchrū inuenit
 thesaurū cū nō intendit nisi fodere sepulchrū. Et bec sunt cau-
 salia 2 fortuita: de quibus infra dicemus. Cōd Ad hūc autē mo-
 dū re ducit factū iactatoris cuius factū p̄ter intētiōe suam

aliqui sequit laus hominum: illa attribuit sibi tanq̄ ex intētiō-
 ne p̄ter hoc fecerit: cū secutū sit factū eius p̄ accidēs: 2 cum
 sequit res vituperabilis dissimulat ipsam tanq̄ ipse nō inter-
 derit ipsam facere. Cōd Efficiens autē p̄p̄nque est illud inter
 qd 2 factū non est mediū: sicut lacertus cum virtute motiua
 que est in ipso est causa motus mēbrū. Item motū autē est illud
 qd mouet per mediū: sicut anima est causa motus mēbroꝝ
 r̄ū corporis. Cōd Efficiens autē p̄p̄nque est illud a q̄ nō patit nisi
 vnū solū singulare effectū: sicut medicina quā sumit callias
 nō trāsmutat nisi corp⁹ callie t̄n. Cōd Efficiens autē cōe est illō
 a quo partit̄ multa: sicut aer qui p̄uertit multa corpa quo-
 r̄ū qdlibet sibi est imediatū: 2 iste est alius modus cōmunit̄
 2 p̄p̄nque est iste qui dicitur est supra. Cōd Singulare autē siue
 particulare efficiens est illud qd est cā vnus singularis ope-
 ratiōis: sicut statuaris huius statue: 2 hic medicus hu-
 ius curatiōis aut etiā q̄ sit causatū circa equalē in ambitu
 cōmunitatis. Cōd Ad hūc autē dicit in p̄bictis causa particula-
 ris sicut medicus est causa curatiōis: 2 homo ḡnōtis ho-
 minis. Cōd Cā at efficiēs v̄s est qm̄ nālis causa in plus est in
 operādo q̄ sit effectus: sicut sol est cā v̄s ḡnatiōis: 2 q̄ ge-
 nerat oia generabilia 2 alia plura opa facit: 2 hoc agēs h̄z in
 fluentiā sup agens particulare. Cōd Cā autē efficiens simplex
 est que opat vna virtute ex qua puenit opus eius: sicut pue-
 nit ex vna virtute nāli expellere que dicit expulsua 2 ab alia
 puenit attrahere que dicit attractiua. Cōd Cā causa efficiēs
 cōposita est que h̄z illi modū oppositū: qm̄ videt opus pue-
 nit a virtutibus plurib⁹ p̄fectis sicut puenit tractus nauis
 vel lapidū a virtute multorū hominum p̄nata. Iste autē virtu-
 tes sunt aliqui similes in specie sicut in exēplo p̄dicto: aliquid
 do aut dissimiles sicut sit fames a duabus virtutibus: qua-
 r̄ū vna est nālis 2 pars vegetabilis que est attractiua: 2 alte-
 ra sensibilis que est sensus in antionis in ore stomachi. Cōd
 autē in actu efficiēs est sicut ignis causa est et accēsiōis qd ac-
 cēdit in actu. Cā autē in potētia est sicut est ignis respectu cō-
 bustibilis qd nō d̄t accensum: bec autē potētia variat p̄
 modū que dīrimus supra. Cōd Oēs autē isti modi cōm̄scent
 quidā cū quibusdā: 2 aliqui simplices sunt sicut supra sufficiē-
 ter docuimus. Isti etiā modi oēs puenit̄ materie. Est enī
 mā p̄ se 2 essentialr forme que de se illi forme est subim: sicut
 cōbustibile cōbustionis. Aliquī autē accidētāl: 2 hoc p̄tingit
 multipl̄: sed sufficiēt̄ modi tres in hoc vt diuersitas ei p̄scia-
 tur. Vnus quidē modus est qm̄ subijct̄ m̄ cū forma quam
 necesse est remoueri ante q̄ susceptibilis sit forme: sicut dicit
 tur mā aeris aqua: 2 sp̄ma dicit mā hois: cum t̄n necesse sit
 amittere formā aque qm̄ efficiē mā hois. Aliquī autē dicit ma-
 teria hois p̄ accūs qm̄ nō significat nomine dispōsiōis qua ad
 aptat forme: sicut dicit rubeū eē mā idoli vel fuisse materia
 idoli 2 huiusmodi. Tertio autē mō dicit mā p̄ accūs qm̄ signi-
 ficat noie efficiētis cause: sicut qm̄ dicit cā curatiōis qm̄ medi-
 cus curat. Ad. n. curatiōis subijct̄ m̄ medicus sed v̄nē est isir-
 mus. Et sunt alij modi huiusmodi multi qui per se dīmo-
 sci valēt. Cōd Propinqua autē mā est sicut mēbra corpis: 2 re-
 mota sicut humores 2 elemēta eludē. Adā autē p̄p̄ia est si-
 cut corpus hois cū sua cōplexiōe subijct̄ forme hominis.
 Cōmunit̄ at sicut ligna lecto 2 cathedre. Particularis autē
 sicut est mā ad apta forme sicut mā solis. Vniuersalis at sic
 ligna cathedre 2 oibus ex lignis edificabilib⁹. Simpler autē
 est sicut hyle s̄m rē 2 ligna h̄z sensus. Cōposita at sicut humo-
 res 2 sicut sp̄es in tyriaca. Adā autē in actu est illa que in ef-
 fectu est p̄ formā sicut corp⁹ hois. Et mā in potētia est sicut
 sperma est mā hois. Cōm̄tre autē 2 simplices sunt s̄m p̄n-
 ctionē 2 separationē horū modorū. Cōd Modi et̄ isti pueniunt
 forme. Est. n. forma essentialis sicut humanitas hois: 2 fi-
 gura cathedre 2 huiusmodi. Accētalis at est multipl̄ h̄z q̄
 in ea at̄dēdū est: hoc est q̄ aliqui p̄dest accētalis ad retinē-
 dā formā: aliqui ad vsum rei formate: aliqui autē nihil p̄dest
 ad neutrum: 2 tunc vel obest: vel indifferenter se habet. P̄o-
 dest autē ad formam retinendam sicut compactio cathedre
 ad hoc q̄ p̄maneat figura cathedre. P̄odest autē ad vsum
 sicut planities sufficiēt̄ ad sedēdū bene in cathedra. Obest
 autē sicut debilitas lignorū cathedre: sed indifferens est sicut
 albedo cathedre. Propinqua autē forma est sicut quadra
 tura tetragono. Et remota est sicut angulare tetragono.
 Forma autem propria 2 particularis non differunt: 2 sunt

Qualr isti q̄ t̄nozdecimodi cāz compēt̄ efficiētis.

Quo aliq̄ cā p̄ accūs est cō-
 eno s̄m multis
 modis.

James sit a
 virtute nāli 2
 sensibili.

Quo oēs s̄
 dicit̄ modi cō-
 petunt m̄e.

Adā pot̄ esse
 cā p̄ accidēs
 tripl̄.

Quo puenit
 aut forme.

Physicorum

ergo s; rōne p̄mā oīa imobilr eueniūt. Et si casus ⁊ fortuna sūt, q̄dā mobilr eueniūt: ergo cum fides catholica dicat oīa imobilr euenire ponentes casum ⁊ fortunam: dicunt que dām mobilr euenire. Et ista sunt quasi p̄trādictoria: se- quitur enim ex hīs nulla mobilr euenire: ⁊ quedam mobilr euenire: ergo videt̄ heresis ponere casum ⁊ fortunā. C̄sūt aut̄ quidam ista soluere volentes ⁊ dicentes omnia que sūt habere comparationem ad duplices causas agentes. Cō- parant enim ad causas agentes particulares ⁊ comparant ad causas agentes vniuersales: siue ille sint ordo morus ce- lestis: siue causa prima que est deus gloriosus cuius honor est sublimis. Et si quidem cōparant ad causas agentes par- ticulares: tunc multa sunt p̄ter intentionē ipsoꝝ: ⁊ illa quo ad illas causas sunt a casu ⁊ fortuna. Si aut̄ comparant ad causas agentes ⁊ ordinantes vniuersales: cū omnia a tali- bus causis p̄ordinata sint nihil oīum que sunt fit a casu ⁊ fortuna: vt dicunt. C̄dicitur aut̄ inducunt simile. Si enim paterfamilias diues habēs seruos plurimos: habeatq; pe- cora in fouea facientia ignorantibus seruis: que tamen vult vt extrahant serui quādo inueniunt. Reuelat aut̄ seruis ad eundem ad locū foueē in qua facient animalia ⁊ nō reuelat eis causam quare vadant illuc: nec reuelat vni q̄ alter ve- nit ad locum: sed reuelat diuisim eis ire ad locū ⁊ diuer- sas vias. Illoꝝ enim seruoꝝ vnus altum non intendit inue- nire iuxta foueam: nec aliquis intendit extrahere animalia de fouea: q; nesciunt ea cecidisse in foueam: ⁊ ideo casu ex- trahuntur a fovea de qua quantum ad eos ⁊ saluati: ⁊ ca- su se inuicem inueniunt iuxta foueam: ⁊ tamē quo ad patrē familias nihil horū est casu. C̄Quod aut̄ hoc nihil fit vide- tur: q; sic eueniunt que eueniunt imobilr simplr: ⁊ nō habe- rent imobilitatem nisi quo ad me vel te qui non p̄uidemus ea. Hoc aut̄ si verum est tunc perit libeꝝ arbitrium ⁊ perit p̄sultum: sicut ⁊ perit casus ⁊ perit fortuna. C̄Adhuc aut̄ fm̄ hec omnia fierent p̄pter aliquid: q; agens vniuersale ordi- nat omnes actiones ad finem determinatum: ergo nihil fie- ret frustra simplr: sed quo ad nos forte cum non p̄sequimur intentum a nobis: ⁊ tñ actio terminat̄ ad finem ad quem or- dinat agens ⁊ ordinans vniuersale. C̄Adhuc autem fm̄ il- lud op̄ q; p̄mū ordinans actiones naturales intendat oē illud ad q̄ terminat̄ actio nature. Terminat̄ autem actio nature ad monstra aliquando que sunt peccata nature: ⁊ sic p̄uersa esset actio eius ⁊ p̄tra ordinem quem toti nature statuit vt ad debitā ⁊ naturālē formā terminaret. Idat̄ er- go q; ista solutio non videt̄ esse vera. C̄Sūt aut̄ adhuc alle- objectiones due negant̄ casum absolūtē quas ponit Au- t̄cna. Quāz p̄ma hec est: q; oīs actio vel naturalis vel vo- luntaria est aliquo fine terminata: sed actio que est aliquo fine terminata non est casualis: q; habēs finem determina- tum non est casualis: ergo nulla actio nature vel voluntatis est casualis. C̄Alia est aut̄ q; impossibile est finem p̄uerti in non finem p̄pter nostrā potentia: sed quādo nos ponimus aliquem intendere ad finem ⁊ inuenire amictū inuentio amicti non est casualis sed h̄z finē determinatū: ergo p̄pter nostram potentiam ille finis non p̄uertitur in non finem. Si ergo ponamus eum ire ad finem ⁊ non intendere inuenire amictū: inuentio amicti adhuc erit finis determinatus adue- tus sal ad finem: ergo sicut p̄ius inuentio nō fuit casualis: ita nec nūc. Istas aut̄ oēs rōnes nō soluemus statim: sed p̄- us alias de casu ⁊ fortuna ponemus opinioniones ⁊ determina- bimus quid est factū: ⁊ tñ redibimus ⁊ soluemus rōnes in- ductas: qm̄ solutio istoz dependet ab alijs.

Cap. li. De opinionibus eoz qui vñ sūt casu ⁊ fortuna.

Sed mirabile videt̄ de antiquis qui nullā fecerūt mē- tionez de causis que dicuntur casus ⁊ fortuna. Multa enim sunt a fortuna ⁊ casu: lz enim non ignoremus q; oīa reducant̄ ad causas determinatas: sicut dixit antiquoz rō destrūēs casus ⁊ fortunā: tñ scimus aliqua fieri a fortuna ⁊ casu: q; nō est verū hoc qd̄ dicunt q; quoz sit aliq̄ cā determinata q; illoꝝ nihil fiat a casu ⁊ fortuna. Oēs enī antiqui ⁊ nos dicimus eoz que sūt qdā fieri a fortuna ⁊ ca- su: quedā aut̄ nō. C̄Et ideo aliquo mō erat faciēda memo- ria de casu ⁊ fortuna ab antiquis. Antiqui enī nullā causaz

direrūt esse casualē nec fortunā. Empedocles enī amictū ⁊ litē nō dixit esse casualē vel fortunā. Sicut illi qui direrūt mālē p̄ncipiū esse ignē vel aliqd̄ aliud: nec dederūt illud ca- su ⁊ fortune. Itēq; Anaxagoras intellectū agentē quē dixit esse discernētē oīa dedit casu ⁊ fortune: ⁊ tñ aliqñ vñ sūt ca- su ⁊ fortuna in dictis suis. Et iō sūt incōueniēs ita relinq̄- re casus ⁊ fortunā q; nullā mētionē iter cās fecerunt de ip̄s. Si enī nō putauerūt esse fortunā de sruere debebāt ip̄s p- rōnes ⁊ nō vt ea referēdo eā ad qdā eoz que sūt. Si aut̄ pu- tauerūt esse: tñ iter causas debebat mēto fieri de ip̄s. Verebāt aut̄ Empe. casu ⁊ fortuna: q; dixit q; nulla cā essen- tialis est q̄re aer p̄gregat̄ sup̄ius ⁊ nō descendit sub aquam ⁊ terrā: sed potius hoc p̄tingit a cā accidentalē ⁊ casu. Dixit. n. q; in mūdā creatione accidit: sicut in cursu hōis. Cū. n. cur- rit aliqñ aliqd̄ p̄ dē qñ h̄z obstaculū in via qd̄ nō p̄uidet: ⁊ aliqñ nō aliqd̄ qñ nō obijcit̄ el̄ obstaculū sic etiā aer: tñ qñ mūdus creabat̄ qñ nō inuenit obstaculū ascendit sursum. Adul- toties aut̄ fit aliter in motu aeris qñ inuenit obstaculū: ⁊ hoc totū est p̄ causas accidentales p̄ter intentionē nature. Et sicut est in p̄ribus aialit̄ q; casu p̄gregant̄ aliqñ p̄tes ex qbus fit ca- pu: ⁊ alie ex qb; fit corpus: ⁊ tñ sic ḡstatio: ita etiā casualis est mūdā creatio in vno tēpore ⁊ nō in alio tēpore: sicut ⁊ aer aliqñ p̄gregat̄ sursum ⁊ insidit in vñ: ⁊ aliqñ deorsum ⁊ in- undat in terremoto p̄ casum ⁊ fortunā. Et similr dixit De- moctus q; in infinito vacuo respiciē athoni casu occurrit sibi aliqñ ⁊ ḡstiat mūdū: ⁊ aliqñ ita dispunt̄ p̄ casus q; mū- dus vel in toto dissoluit̄: vel ex maiori p̄te. C̄Sūt etiāz ali- qdā qui dicūt q; oīz mūdanoꝝ cā sit casus: et enī dicunt q; motus celi ⁊ cursus astroꝝ qui discernūt inferioꝝ: ⁊ totum vniuersūz ponūt in ordinē istū que videm? ⁊ statuit̄ qd̄ sta- bilit̄ illū in illo est a casu ⁊ fortuna. C̄Et dictū eoz magna admiratione est dignū. Dicūt. n. q; aialia ⁊ plāte nec sunt a casu: nec sunt a casu: sed dicūt q; in his oīum que sūt. vel in- tellectus est cā sicut in his que agūt a voluntate aut nā. Est cā in eis: sicut in illis que agūt a nā. Et vultus signū esse dicūt q; hoc qd̄ sit ex femine nō sit: iō ex eo q; sic p̄tingat p̄tingēt̄ p̄ casu: sed sit ex cā determinata essentiali: ⁊ ideo ex femine oīne sit oīua ⁊ nō aliud: ex femine aut̄ hōis fit homo ⁊ non aliud. C̄Si aut̄ fieret a casu sepius fieret ex feminibus illis aliud ⁊ non aliud. C̄Celum aut̄ ⁊ stellas que sunt diuinoꝝ ⁊ nobilioꝝ inter ea que manifesta sunt nobis: dicunt fieri a casu ⁊ fortuna: ⁊ nullam causam determinatam nālem vel voluntariā dicūt esse ipsoꝝ sicut causas determinatas di- rerūt esse aialit̄ ⁊ plātar. C̄Et tamē si ita est vt dicunt hoc ipsum dignū est admiratione ⁊ p̄sideratione: bene se h̄z ali- quid dicere de casu ⁊ fortuna: id tñ q; dicit̄ etiā aliter incon- ueniēs est. C̄Adhuc qm̄ nō tñ sūt imperfecta in tractādo de causis nālibus: sed etiā incōueniēs est velle dicere hoc qd̄ di- cit̄: nūq; enī in celo viderūt vel viderūt aliqd̄ a casu fieri. In his aut̄ inferioꝝibus que fm̄ eos nō sunt a casu ⁊ fortu- na multa viderūt fieri a casu ⁊ fortuna. Et ideo modo p̄to dicere debeuerūt. s. in celo nihil fieri a casu ⁊ fortuna: in inferio- rib; aut̄ multa. C̄Erāt aut̄ cā erroris ipsoꝝ q; scētia astro- rū ipsoꝝ tēpore nō erat inuēta. Et ideo vidētes retrograde ascendendo ⁊ descendendo moueri quasdam stellas planete: hoc est errātes ab ip̄s sūt vocatē ⁊ oēs cursus eoz causam supponebant eo q; defecerunt in p̄ncipijs que postea ma- gno labore inuenta sunt. C̄Sūt aut̄ quidam aliqñ qui in nu- mero causaz ponūt casum ⁊ fortunam: sed tamē ideo quia sunt cause accidentales ab accidente quod minus est q; ad vtrūlibet: q; est in paucioꝝibus: ⁊ hoc est in finit̄is modis cō- tingens: ⁊ qd̄ p̄tingit in finit̄is modis est ignotū: ideo dire- rūt q; he cause sunt ignote intellectat̄ humano. Et cū puta- rūt fortunam esse diuinū nomen cui temp̄s statuerūt ⁊ idō lū qd̄ erat in rota p̄pter varietatē: ⁊ cecit̄ p̄pter imprudētiaz fortuitoꝝ: ⁊ dimidiū nigrū ⁊ dimidiū albū p̄pter eufortunitē ⁊ infortunitē que sunt partes fortune. Reputabāt enī ab eo q; est incognitū homini sibi nō posse cauere in malis vel oc- currere in bonis ex vno intellectu: ⁊ ideo orabāt diuinum nu- men vt p̄piciaretur in malis auerendis: ⁊ beniuolū ⁊ largū esset in bonis cōferendis. Et oibus aut̄ his op̄z intelligere qm̄ p̄siderandū de casu ⁊ fortuna vel alter ab ip̄s: quid sit vtrūq; ipsoꝝ ⁊ an sit casus idem cum fortuna: vel alteruz

Solo q̄rādā

Impugnatio illius solonis

Rōnes negā tū casum qd̄ ponit Aut̄c.

Solones ad hec regre in- fra in cap. 21.

Tex. 1. c. 42.

Tex. 1. c. 43.

Non credas docōem voi- lunt̄ ex mē- te p̄p̄ta aerē eē v̄tum aut terremotoꝝ oppo^m tenet p̄ hō ⁊ ip̄e i 2. methoꝝ Tex. 1. c. 44.

Tex. 1. c. 45.

Tex. 1. c. 46.

Quare antiq̄ posuerūt i cer- lestib; casum nō in inferiori- bus.

Tex. 1. c. 47.

Nota descri- ptionē nūmi- no fortune.

ab ipsa: et in quem modum causalitatis reducuntur de modis causarum supra determinatis.

Cap. 13. In quibus esse potest casus et fortuna: et est in eo contradictio peripateticorum.

Tex. r. c. 45.

Ratum quidem igitur de casu et fortuna determinare volentibus, contra dicitur: quoniam videmus quod dicitur semper similiter fieri sicut motus astroz: alia autem videmus fieri sicut frequenter et non sicut semper.

Et a contrario que semper similiter sunt a causis necessariis: et eodem modo semper moventibus: et habet subiacentem primum motum: et ideo non possunt habere impedimentum in causalitate sua. Et a contrario que sunt frequenter sunt ea que habent causam ordinatam non necessariam: et ideo contingit eis habere primum quod aliqui possunt impediri ne producantur causa: sicut est quod ex semine olive generet oliva: et ex bovis semine homo: et sic de alijs. Et si ista duo comparantur tunc ea que sunt necessaria et semper sunt moventia et regulata ea que sunt frequenter: sed non excipiuntur in toto regulata ipsorum: propter hoc quod materia est causa privationis: et forma non in toto vincit eam.

Quod enim ea que sunt frequenter deficit ab eis que sunt semper: hoc est propter materiam eorum inaequalitatem ad quod ipsa receptibilis est contrariis et disponitur ab ipsis: ita quod aliqui non obediunt motui et forme: tamen hoc ipsis quod frequenter sunt habet ab hoc quod forma eorum et virtus formativa eorum est determinata ad unum et extrahit potentiam materiam ad unum: que de se fuit indeterminata antequam adveniret ei virtus formativa unius determinate a motore determinato.

Et sic patet qualiter sepe sine frequenter currit sub illo quod est semper et habet aliquid ab eo quod est ex parte sue forme: et deficit in aliquo ab ipso ex parte sue materie. Ad manifestum autem est quod in neutro istorum ponenda est fortuna: neque id quod est a fortuna: quia utrumque habet causam determinatam moventem et formalem: et id quod est semper: et id quod est frequenter: habet vacillat aliqui in creando propter inordinationem aliquam sue materie ex diversa dispositione istorum. Sed quia quedam sunt etiam extra hec: et propter hec et in illis ovis dicitur aliquid fieri a fortuna et casu: manifestum est quod in iudicio loquentes dicitur hec esse a fortuna et a fortuna fieri.

Et his autem que sic dicuntur semper peripateticos: quorum dux et princeps fuit Aristoteles, cuius sententiam hic posuimus videtur quod casus et fortuna sunt in duobus contingebus. In contingente ad vtrilibet: et in contingente ut in paucioribus. Sed hoc non placet posterio ribus peripateticis: sicut Themistius et Alexander: et alij quorum dicta ad nos pervenerunt: qui dicunt casum et fortunam non esse nisi in contingente ut in paucioribus non in contingente ad vtrilibet. Avicenna autem et quedam sapientes dicunt quod casus et fortuna sunt tam in contingente ad vtrilibet: quam in contingente ut in paucioribus: sed non in contingente in pluribus: quoniam hoc est id quod fit frequenter de quo iam locuti sumus. Relationes autem Avicenne sicut apparet in sufficientia sua sunt iste: quod contingens ad vtrilibet est quod se habet equaliter ad esse et ad non esse: sicut in opibus voluntatis est comedere et non comedere: ambulare et non ambulare et huiusmodi. Cum enim illa in se considerantur sunt ad vtrilibet. Si autem voluntas sit directa super ea: tunc sunt frequenter: quod de his que frequenter sunt est hoc quod ambulat qui vult ambulare: et comedit qui vult comedere. Si vero sit indirecta ut inquit Avicenna id quod est ad vtrilibet semper comparatione ad causam unam fieri semper semper causam aliam: et id quod est in paucioribus semper causam unam fieri frequenter: vel etiam semper semper causam aliam: ideo potest casus et fortuna fieri in eo quod est ad vtrilibet semper causam unam: cum tamen sit ordinata semper comparatione ad causam aliam.

De oibus autem his dabitur exempla. Si enim nos consideremus ambulare et comedere per comparationem ad potentiam comedendi que est in organis ordinatis ad comestione: vel ambulationem illa se equaliter habet ad comedere et non comedere et ambulare et non ambulare. Si autem consideremus ea per relationem ad voluntatem moventem hec membra: tunc ipsa non sunt ad vtrilibet: sed vel frequenter vel semper. Si enim voluntas ante opus ad que referuntur: tunc sunt frequenter quoniam frequenter ambulant: qui voluntatem habuit ambulandi: et semper ambulavit cuius voluntas in actu movit membra ad ambulandum. Si ergo ista in se considerentur potest in eis aliquid evenire preter intentionem et hoc accidit casu vel fortuna. Similiter autem est in operibus nature: quoniam in paucis est quod ex manu manus sunt ex digiti. Materia ergo manus plus se habet ad non

esse digitos ser ex ipsa quam ad esse ser digitos ex ipsa. Si tamen abundans materia ultra materiam ser digitorum referatur ad dato: enim formarum: cum ille non negat formam aliter materie habenti aptitudinem ad recipiendam formam: et consideret materia manus abundans sub illa causa divina et universaliter erit vel frequenter: vel forte semper quod talis materia recipiat ser digitos: et sic digitus sextus erit semper causa: tunc semper comparatione ad causam universalem divinam: non erit extra intentionem nature prime agentis: cum tamen in se sit in paucioribus et extra intentionem nature particularis communi cursu nature agentis. Nec igitur est sententia Avicenne volentis sequi Aristoteli quod videtur velle in omni eo quod est extra semper et frequenter semper quod cadit extra ipsa posse fieri casum et fortunam: si alia concurrunt que pertinent ad casus et fortune distinctionem: sicut in sequentibus ostendetur. Ego autem magis presentio novis peripateticis et conordo cum Alexandro et Themistio et Averrois et Porphyrio: et multis alijs qui etiam mihi videntur melius Aristotelem in hac sententia intellexisse. Dico autem cum triplex sit contingens ut in pluribus: et ad vtrilibet et ut in paucioribus: quod casus et fortuna non possunt esse nisi in contingente ut in paucioribus. Contingens enim ut in paucioribus ubique exemplificat Aristoteles quando loquitur de casu et fortuna: et dicit ipsum accidere raro sicut rarissime contingit fodientem sepulchrum invenire thesaurum et eunte ad forum emendi causa invenire amicum: que non intendit invenire. Et ut melius intelligatur oportet nos interponere aliquid de natura contingens. Dico ergo contingens in paucioribus est causam determinatam non habens et vtriusque est de genere cause efficientis. Causa enim efficiens agens aliquid: aut est determinata: aut non determinata: sed tamen agens: nulla autem causa efficiens est que se habeat ad vtrilibet: ideo contingens ad vtrilibet est semper causam materiale et non semper causam agentem. Quapropter statim patet quod casus et fortuna cum sint de numero causarum efficientium non possunt esse in contingente ad vtrilibet. Dico autem manifestatio est per exemplum. Ambulare enim et non ambulare quiescere et non quiescere et huiusmodi sunt ad vtrilibet: sicut dicit Themistius et Alexander: non autem sunt ad vtrilibet: nisi semper quod habent se ad esse et ad non esse in his in quibus sunt materialiter: hoc est in membris mobilibus ad hec opera. Nulla autem nihil agunt ad finem aliquem: sed aliquid agit in ipsis a voluntate movente ea: ideo nihil fit in eis casu et fortuna. Si autem hec comparantur ad voluntatem: tunc sunt frequenter vel semper: et sic ite in eis non est aliquid a casu et fortuna. Et sic patet quod nunquam in talibus aliquid fit a casu et fortuna. Apparet enim si sola in sua potentia consideratur ad vtrilibet se habet: sicut probavit Aristoteles in 9. prime philosophie: sicut pluere et non pluere est equaliter: quoniam materia eius non est plus ad esse quam ad non esse. Sed si dicatur pluere in hyeme: erit in pluribus propter formam et efficientem. Et si dicatur pluere in estate in diebus canicularibus: erit in paucioribus propter efficientem et formam. Constat ergo non esse verum quod casus et fortuna fiant in contingente ad vtrilibet. Si autem quis querat quare Aristoteles qui auctor fuit secte peripateticorum generaliter dixit quod extra semper: et extra frequenter fieret casus et fortuna. Dicendum est quod cum ipse loqueretur de causis contingentibus non oportuit ipsum excipere contingens ad vtrilibet: quia per se patet quod casus et fortuna sunt de causis agentibus. Et ideo nihil esset dictum quod diceretur esse extra contingens ad vtrilibet. Sed cum tres sint modi cause agentis in natura et voluntate scilicet semper et frequenter: in paucioribus: et ipse dixit quod casus et fortuna non sunt in eo quod est semper: neque in eo quod est frequenter relinquebatur per seipsum quod erant in his que contingunt in paucioribus.

Cap. 13. Et est digressio declarans naturam contingens in paucioribus et errorem qui est de ipso.

Ed oportet nos facere digressio nem ad videndum errorem eorum qui locuti sunt de contingente in paucioribus. Dicit enim quidam ipsorum non esse semper intentionem cause efficientis. Causa enim efficiens se habet ad esse tamen. Sed contingens in paucioribus plus se habet ad non esse: ergo illud non est

Opio doctoris quod innotatur et Comens in co. 48. huius: Themistius et Alexander.

Quid est contingens in paucioribus.

17. r. 16. non metaphysice.

Dubium solate.

Solutio

Quare ea que sunt frequenter definiuntur quod vide et. 6. me. ta. tex. c. 5.

Tex. r. c. 48.

Opio Avicenne et Avicenne eius.

Ed oportet nos facere digressio nem ad videndum errorem eorum qui locuti sunt de contingente in paucioribus. Dicit enim quidam ipsorum non esse semper intentionem cause efficientis. Causa enim efficiens se habet ad esse tamen. Sed contingens in paucioribus plus se habet ad non esse: ergo illud non est

Physicorum

sub illo. **C**Adhuc autem contingens ad vtrūlibet plus se h3 ad esse q̄ contingens in paucioribus: et tamē illud q̄ est ad vtrūlibet reducitur ad mām: ergo multo fortius ad mām reducitur q̄ se minus habet ad esse. **C**Adhuc autē persuadere intendit q̄ nullum sit contingens q̄ sit in paucioribus. Si enim aliquid contingens est q̄ est in paucioribus: hoc est q̄ nō h3 causas: q̄ aut non habet causam: non habet causam efficientem: et q̄ nō habet causam efficientem: non est eorū que fiunt: et q̄ nō est eorū que fiunt: nō sit in paucioribus: ergo contingens in paucioribus nō est eorū que fiunt in paucioribus: q̄ est impossibile: ergo ex quo sequitur istud si contingens aliquid esset q̄ fiat in paucioribus. **C**Adhuc autē videt p̄bare q̄ eadem nūmero sint contingētia in paucioribus et ad vtrūlibet: contingens enim in paucioribus est q̄ nō h3 causas: sed q̄ nō h3 causam equalit̄ se habet ad esse et non esse: et q̄ equalit̄ se h3 ad esse et ad nō esse est ad vtrūlibet: ergo contingens in paucioribus est contingens ad vtrūlibet. **C**Ad oīa autē huiusmodi solū p̄bismata dicendū est q̄ contingens ut in paucioribus est illud a quo est casus et fortuna: sicut infra patebit in exēplis: et dicitur q̄ ipsum est s̄m intentionē cause efficientis: sicut supra ostēsum est in exēplo de pluvia in estate: contingens enim aut h3 ordinatā causam: sed impedibile ab effectu: aut nō h3 causas ordinatā ad effectu p̄ se: sed p̄ accūs: et si quidē h3 causas est in pluribus: q̄ enim h3 causam nō ipedibile: hoc nō est contingens: sed necessariū. **C**Contingens enim q̄ nō h3 causam p̄ se: sed p̄ accūs q̄ est efficiēs illud est in paucioribus. **C**Ū nōnullā h3 causam: sed nō h3 ordinatā et p̄ se: sed p̄ accūs: q̄ sit raro: q̄ accūs illud raro causat: et ignotū est: et ad nō esse est reducibile. **C**Per hoc p̄ solo ad 2^m: quāsi contingens in paucioribus est cā opposita ad esse: et causat p̄ accūs: cū tñ sit eorū q̄ d̄sponit in oppositū: sicut est de pluvia in diebus casualibus: sed nō est ita de contingente ad vtrūlibet q̄ reducitur ad mām: ut p̄ p̄ antedicta. **C**Ad aliud p̄ solutio: quāsi nō h3 cām: sed contingētē cām h3 huius contingens. **E**t dico causam contingētē nō quālibet causam que p̄t impediri ab effectu: sed causam que est p̄ accūs: nō ab accūs p̄ se dicta: sed ab accūs cōmuniter. **C**Ad id autē q̄ p̄bant q̄ contingens in paucioribus idē sit q̄ contingens ad vtrūlibet: p̄ quidē r̄sio sicut p̄ antedicta. **S**ed tñ nō valet argumētū: q̄ id q̄ nō h3 causas: nō equalit̄ se h3 ad esse: et ad non esse: sed plus se h3 ad nō esse: q̄ ex se non est: et ex defectu cause nō est: sed tñ prior r̄sio tenēda est: q̄ hoc est s̄m sententiā verā peripateticorū. **N**ec est dicēda s̄m q̄ dixerūt aliqui q̄ nihil sit p̄tingēs ad vtrūlibet: et hoc dicunt illi p̄pter hoc q̄ dicitur est. s. q̄ q̄ nō h3 causas: ex duobus non est. s. ex se et ex defectu cause: et ex vno tñ se h3 ad esse. s. ex potētia essēdi: hoc enim nō est verū: q̄ contingens in paucioribus h3 causas p̄ accūs ut dixerunt: et contingens ad vtrūlibet est reductum ad causam materīalem: sicut docuimus in p̄babitis.

CCap. 14^m. De casus et fortuna sunt in his que fiunt propter aliquem finem.

Ex. 1. c. 49.

Abitio autē q̄ casus et fortuna fiunt in contingente in paucioribus: q̄ vocatur a quibusdā p̄tingēs raro. **D**icemus adhuc q̄ eorū que fiunt quedā fiunt p̄pter finē determinatū quem sibi facientia p̄stiterunt: quedam autē fiunt nō p̄pter finē aliquē sicut in differentia: similis eorū que fiunt quedam fiunt a proposito: sicut illa que fiunt a libero arbitrio et intellectu deliberante: sicut sunt omnia voluntaria. **A**lia autē fiunt non s̄m p̄posito: sed vel fiunt a natura: vel s̄nt ab anima vegetabili vel sensibili non habentibus deliberationem aliquam in suis actibus: sicut dixerunt in principio huius libri sc̄pti in scientia ista: sed ambo ista videlicet que fiunt a proposito: et que fiunt non a proposito sunt de numero eorū que fiunt propter aliquem finem. **C**Ad manifestum est igitur q̄ tam in his que fiunt s̄m necessitatem: et semp̄: q̄ in his que fiunt sicut frequenter: sunt quedam circa que p̄tingit esse q̄ sunt facta propter bec: et fines determinatos. **S**unt igitur propter fines determinatos facta quecumq̄ agantur a natura: ita ut naturaliter sumatur pro omni eo q̄ agit modo nature: et hoc est omne illud q̄ non deliberat ad actū faciendum. **C**Ū nō in modū igitur cum sint in paucioribus et fiant a causa finali accidentali: tñ fiunt a natura: fortuna vel casu. **N**ec iudice.

Ex. 1. c. 50.

tur inconueniens q̄ nos ponamus causam accidentalem. **S**icut enim est ens duplex: et est quoddam ens q̄ est ens p̄ seipsum sicut substantia: et quoddam est ens s̄m accidens: sicut novem genera accidentium: ita est et cause diuisio: quod est causa per se: et substantialis siue essentialis: sicut domus: causa per seipsum est ars edificatoria: et edificator: per accidens autem causa domus est forte albus vel musicus. **S**ed differentia est in his causis: q̄ causa per se que est essentialis est determinata et finita: eo q̄ s̄m formam determinatā. **C**ausa autem per accidens que est per accidens talis ab accidente cōmuniter dicta est infinita: hoc est indeterminata: eo q̄ sunt infinita s̄m formam que accidit vni et eidem. **I**n finita enim accidentia possunt homines inducere ut vadat ad locum vbi inuenit hominem qui est amicus suus: que tamen non intenderat inuenire: sicut igitur dictum est cum in his que fiunt propter finem aliquem aliquid fiat a causa s̄m accidens: tunc dicitur casu fieri hoc q̄ sit. **C**In quo autē differat casus et fortuna: posterius determinabitur: sed nūc ex dictis manifestum sit q̄ vtrūq̄ ipsorum sit in his que fiunt propter aliquid: sicut venit ad villam **D**emosthenes ut acciperet argentum: sed sc̄uit ibi sibi fore dandum argentum. **S**i autem nesciuit et venit aliquo accidente trabente ipsum ad villam: et accidit ut inuenit ibi hominem qui sibi dedit argentum: tunc a fortuna dicitur fieri q̄ accepti argentum: deferens autem pecuniam neq̄ sicut frequenter venit ad villam: neq̄ sicut semper et ex necessitate: sed potius sicut raro: quia raro hoc accidit. **C**Amplius reportatio argenti est finis quem sortitus est aduentus suus h3 non intenderat propter hoc venire: et ideo non est finis essentialis propter quem venit: sed tamen est finis propositi et intellectus. **C**Sed propositi et intellectus est duplex finis. **E**st enim finis proponētis et intelligentis: et est finis ad quem terminatur operatio propositi et intellectus. **F**inis autem proponētis et intelligentis est quem intendit proponens et sc̄it: et propter quem operatur: et ille non est fortuitus: sed finis ad quem terminatur operatio propositi sine sc̄itu et p̄ordinatōne proponētis est ille qui est fortuitus: ut si esset proponens reportare pecuniam. **S**icut autem se habet hoc in proposito: ita casuale se habet in alijs causis que fiunt propter propositum agentis. **C**Ad manifestum est igitur q̄ fortuna sit causa s̄m accidens in contingentibus que fiunt in minori parte s̄m propositum eorum que fiunt propter aliquid: hoc est propter aliquem finem. **E**t ex hoc ulterius manifestum est q̄ fortuna circa idem operatur circa q̄ est intellectus practicus: propositum enim deliberans de faciendis non est sine intellectu practico: propter q̄ si quis considerare velit esse fortuitum ex duobus per se intentis causatur: quorum alterum ad minus est a proposito. **R**eliquum autem aliquando est a proposito et aliquando a natura sicut patet. **I**nventio enim amici in villa qui non intentus est inueniri in ea causata est ex eo: quia vnus amicorum intendit aliqua de causa ire ad villam: et alter intendit ire ad eandem cum neuter intenderet ibi inueniri ab altero. **S**imiliter inuentio thesauri in sepulchro causata est ex proponēte facere sepulchrum: et alio qui iam diu ibi intendit abscondere thesaurum: vel quia mineralis produxit eum in loco sepulchri non ad hoc q̄ cum inueniret ille qui fodit sepulchrum. **E**t sic constat q̄ dictum est q̄ fortuitum semper causatur ex duobus intentis. **E**t hec fuit causa quare quidam dixerunt q̄ habet causam per se: hoc enim modo absq̄ dubio reducitur fortuitū ad causam per se: sicut omne per accidens ad aliquid per se reducitur: nō tamen in tali reductione fit per se: sicut nec accidens fit substantia ex eo q̄ ad substantiam reducitur. **E**t hec est causa quare falsum dicunt dicentes fortunā non esse causam per accidens propter hoc q̄ reducitur ad causam per se.

CCap. 15^m. Qualiter casus et fortuna sunt infinita et ignorata: et tam in accidentalibus propinquis q̄ in accidentalibus remotis.

Affinitas autē causas necesse est esse a quibus fit id q̄ est a fortuna: cum fiat ab accidente per accidens: q̄ est accidēs cōmune: et hoc fit in determinatū et infinitū: eo q̄ indeterminata sunt

Ex. 1. c. 51.

Propositū et intellectus duplex est finis.

Ex. 1. c. 52.

Ex. 1. c. 53.

sunt que sic accidere possunt: vni & eidem constat fortunam hoc modo esse infinitam. vnde etiam qa de tali indeterminato non potest haberi scientia: ideo visa est fortuna esse in finita & incognita homini. Causa vō sicut diximus omne qd fit reducitur ad aliquam causam per se: ideo nihil videt aliquibus fieri a fortuna: cum ipsa non sit causa per se: nec causetur ab accidente per se. oia enim hec alio modo re- cre & rationabiliter dicuntur. hoc enim qd fit a fortuna fm accidens fit: & non per se qd reductum est ad causas per se: & quo ad hoc non est fortunatum. Cūde fortuna est causa si- cut per accidens: & per accidens est causa eius cuius causa est: sed nullius causa est per se: & vt hoc sciatur melius dica- mus qd differentia est inter causam per se & causam per acci- dens & occasionem. C Est enim causa per se que essentialr ordinatur ad effectum producendum sicut edificatio est cā domus. Causa autē fm accidēs est que est adiuncta cause per se per aliquid qd accidit ei: quandoq; disponit ad effe- ctum: quādoq; autē nihil: sicut quando tibi cum est causa do- mus: eo qd ars tibi inandi nihil facit ad domus fabricatu- ram: sicut robustus est causa domus: robur disponit vt for- titer fecerit cum dolabro & factura domus. Sed occasio dicit ad aliquid per cuius negligentiam vel absentiam accidit ali- quid: sicut absentia nauis causa est euerisionis nauis. causa autem per accidens est fortuna: quoniam fortuna est acci- s qd facit venire ita qd aduentus terminetur ad aliqd felix: vt repositare pecuniam. hec autem infinita sunt que sic possunt esse cause. Si enim venerit ad villam accipiet pecuniā quā non putat se accepturum: & potest esse causa aduentus: qa ibi voluit aliquid: & inuenit ibi dantem pecuniam: vel qa persequebatur illuc inimicum suū: vel qa fugit illum inimi- cum suum: vel qa venit visurus villam illam vel luduz ali- quem in villa illa: & in finitis alijs de causis venire potuit: ita qd semper nihil presciat de hoc qd pecuniam erat acce- pturus. C Quilibet enim illorū est in paucioribus fm qd ter- minatur actus ille ad pecunie acceptionem. non enim frequē- ter sic venit vel fugit pecuniam accepturus: lz frequēter ve- niat visurus vel empturus aliquid qd preintendit & preor- dinat se facturum. Non enī rarum est qd homo empturus aliquid vel visurus aliquem vadat ad villam. C Nō ergo inconueniens est dicere qd fortuna sit de his que sunt extra ra- tionem: cum cause ab his que sunt raro que sunt infinita. C Ratio enim omnis de his que habet causam ordinata: vel semper: vel frequenter. fortuna autē est in his que sūt preter hoc in his que sunt raro. Sic igitur qa infinitas habet causas effectus fortunatus dicitur fortuna infinita. C S; de dictis est dubium: in quo dubitaret aliquis. Dicitur enī est qd fortuna est circa cōtingens in paucioribus. Cōtingēs autē est ab accidente ppinquo: & aliquādo ab accidente re- moto. vbi gratia: sanitas est fortuna & per accidēs pōt cau- sari a multis causis. per accidēs potest enim aliquis sanari preter intentionem suam ex hoc qd intrat sub ventum aliquē qui persufflat eū & sanat. Nam tamē nō ppter hoc sub ven- tum intrauerit: & potest sanari ex hoc qd ipse subintrat euz qui sanat eum: cū nō ppter hoc in estū venerit: & pōt sanari ex hoc qd depilat per rasurā capitis: cum tamē nō pp hoc ra- serit vel depilauerit caput. In his enim causis accidentalibus quedā sunt ppingores sanitati sicut ventus & estus. qdam autē sunt remotiores: sicut depilatio vel abrasio pilorū a capi- te: & ille que sunt remotiores sunt magis per accidēs q̄ ille que sunt ppingiores: qa ppingores sunt magis vicine ei cause que est per se. C Dubitabit ergo aliq; vtruz fortuna & casus sint in accidētalibus ppingioribus & non in remo- tioribus: sicut sit sanitas ex vento & estu per fortunam: & nō ex depilatione capitis: vel sicut casus & fortuna in vtrūq; tā remotis q̄ ppingis. Causarum enim que sunt fm acci- s: quedam sunt alijs remotiores: & quedam alijs ppingiores: vt iam dictum est. C Et veritas istius questionis fm The- mistum & Alexandrum est: qd sanitas est fortuna ex vtrūq; causis accidentalibus taz ppingis q̄ remotis. lz enim pro- pinque sint aliqd serentes: non tamē per se cōferūt: nec sunt intente ab eo qui consecutus est sanitatē ex ipsis. hoc autē ex hoc sciri potest qd si aliqd per se esset collatiuz sanitatis sicut euacuatio: & euacuatus nesciret qd scamonea euacuat ipm a cholera: & inueniret scamoneaz & sumeret ipsaz: & non

Ex. r. cō. 54.

Nota dñam iter cam p se eaz p acciō & occasionē. Et nota qd cā p accidēs qñq; disponit ad ef- fectū & qñq; minime.

Ex. r. cō. 55.

Corr. 55.

intenderet per hoc euacuari: qa nesciret. euacuatus autem sanaretur: fortuita esset sua sanitas: qm̄ per accidens acce- pit euacuans: & preter intentionem: patet igit qd si etiaz ali- quid sit cā per se alicuius: & semper ipm cū sit sicut raro: & in pauciorib; qñ accritur preter intentionem: tunc in talibus est fortuna: sicut supra diximus. Sicut autē diximus de for- tuna circa propositum: ita intelligendum est de casu in his que preter propositum operant: vtrūq; enim est causa p ac- cidens in his que sunt in paucioribus ppter aliqd factis. C Cap. 16. De diuisione fortune in euortuniam & infortu- niam: & de conuenientia fortune & casus.

Fortuna que est ppositū & intellectus. & hec sunt cōferentia ad vitā ho- minis: diuidit in duo mēbra penes aduersa et prospera euentia homini pter intētionē. Et dicit fortuna bona cū bonū aliqd euenit homi- ni pter intētionē. & dī fortuna mala siue praua cū euenit ad- uersus & prauū. Et fortuna que circa ppera est nō hz nomē propriū: nisi quādo magnū bonū euenit homini: & tūc vocat- ur euortunū. Cū autē malū malum euenit: tunc vocat- infortunū: qd qdam dīfortunū appellat. In magnis enim bonis vel magnis malis dicitur homini ptingere vel de- contingere. Intellectus enī hoīs actiuus nō dī variare vi- tam: nisi fm magna bona vel mala: nec vita hoīs ē varia- tionē recipit fm ppera vel aduersa: nisi sint magna. C Si enī parue fortune variat statū vite humane: semp varia- ret & simul eēt hō felix & infelix: qd nō est vep. Et id sic for- tune se hnt ad vitā nō mutatiuā: ita noiāt eas itellect: fm autē fortunās vitā hoīs quasi nihil debere videt: & iō p- nis nō dat noia specialia: sed magnis: vt diximus. Cū enī fortune nō sint de essentia felicitatis: eo qd felicitas est actio fm perfectionē optimā virtutis aie: cū bone fortune organ- ce subueniunt felici: & faciūt ipsum expeditōrē ad actū felici- tatis: quando magne sunt. C Si autē qñ parue sunt in nullo expedit. Et ideo nomē nō merent hie. Eodē autē mō est de infortunijs. hec autē quādo magna sunt cōtribulat felice q̄uis ipis felix decēter vtaf ex virtute animi. Sed si parue sūt fortune male in nullo tribulat felice: & ideo nec ille nomē ppiū habere merent. C De talibus autē tractatus hūius que sunt a fortuna: sicut tā ante pbauimus possibile ē esse semper vel frequenter. C Est igit vtrāq; istas accita- les causas casum videlicet & fortunam fieri: non in contigē- tibus semper que sunt necia: sed in ptingētib; raro: & nō in cōtingētibus per acciō qd est in pluribus sicut ea que sunt frequēter: & sūt in his que sūt ppter aliqd sicut dcm̄ est.

Ex. r. c. 56.

Ex. r. cō. 57.

Ex. r. cō. 57.

Ex. r. c. 58.

Ex. r. c. 59.

Differunt fortuna sicut spēs & genus. Casus enī in plus est q̄ for- tuna. Quicqd enim a fortuna est etiā a casu: sed non cōuertit: non enī ois casus est a fortu- na. fortuna enim eo qd videt aliqd conferre ad felicitatem dicitur de his qbus inest bene contingere & ma- le contingere in conferentibus ad vitam: & ideo non conue- nit actus quem in ethicis diximus esse comparationē vo- luntatis. nihil enim actuale est nisi voluntas deliberatiua: nec actus est nisi voluntatis circa ea que conferunt ad vitā. C Et ideo oportet qd fortuna sit circa practiciam partem vi- te que dicitur actualis. Et signū huius est qd diximus an- te: qa quidam dicunt qd sic inest felicitati aur prope felicit- atem eo qd aliqd confert ad ipsam sicut diximus. felicitas enim praxis quedam est eo qd est eupratica: qa est actus per- fectissimus fm virtutem animi: ergo quibuscuq; non con- tingit hoc modo agere: illis etiam non contingit aliqd fa- cere a fortuna: & propter hoc nullam dicitur facere a fortuna nisi qd habet intellectum deliberantem. C Vnde nulluz in- animatum facit aliqd a fortuna: neq; infans qui ad hoc nō valet vti intellectu deliberante: neq; bestia: eo qd talia ppo-

e

Physicorum

fitum non habent. Et ideo neque infortunis neque infortunis accidit eis: nisi secundum metaphoram et similitudinem: sicut lapides ex quibus fiunt altaria vel imagines deorum: sicut archa dicitur esse bene fortunatos: eo quod adorant et honorant. Populati autem eis qui sunt eis similes calcantur pedibus. Ad hoc autem sciendum est quod etiam talibus non contingit aliquid fortunatum nisi passivum: cum aliquid circa aliquid operetur a fortuna: et non aliter. Et ideo fortuna eorum non est in actione sua sed potius in passione: eo quod ea que fiunt circa ipsos ab operantibus per intellectum sunt ista felicitati cuiusdam. Et sic casus est in aliis animalibus ab homine operante per intellectum: sicut inquit aliquis quod equus venit casu et saluatur est: quod perditus fuisset si non venisset: non tamen venit propter hoc quod saluaretur. et similiter tripodas cecidit eo quod remotus fuit id quod sustentabat eam. Et ad idem autem cecidit sic ut esset apta se desedenti super eam: et hoc fuit casu: quia non cecidit propter hoc. Quare manifestum est quod in his que simpliciter propter aliquid fiunt quando non fiunt propter illud quod accidit ex fieri eorum: sed causa eorum est extra ipsa et intentiones eorum: tunc dicitur fieri a casu. A fortuna autem dicitur fieri quecumque de numero casualium fiunt appositio: in hiis que proponuntur versus quo ad intellectum deliberantem. Signum autem quod casus sit in his que fortiter fiunt accidentales est illud quod est frustra et vanum. Frustra enim dicitur id esse quod fit propter aliquid: cum non fortiter sine intentione: sicut deambulatio que fit per depositionem ventris: frustra est quando non sequitur depositio: tunc enim deambulatio dicitur esse frustra facta: et frustra dicitur talis homo deambulasse: tanquam hoc fit frustra quod de se aptum natum est consequi aliquid finem: et non consequitur ipsum que aptum natum est consequi. Sicut autem supra diximus finis duplex est. operantis et operis. finis autem operantis potest aliquando esse stultus: quando videlicet talis est ad quem nullo modo ordinatur ordinatio sua: et que impossibile est eum consequi per operationem illam: et tunc non dicitur operatio vana vel frustra si non consequitur finem quem ille stulte intendit. Sicut si aliquis dicat se balneari ut sol eclipsetur: non enim propter hoc balneatio est frustra si sol non eclipsabitur: quia per balneum non est talis finis aptus natus acquiri: ideo deridendus est talis qui hoc intendit. Sed alius est finis operis qui frequenter obtinetur opere illorum: ideo tunc opus est frustra si finem ad quem est non obtinetur. Operatur tamen scire quod in hoc loco dicitur propter eodem accipiunt frustra et vanum et ociosum: tamen habent apud latinam linguam istam differentiam: est frustra hoc quod iam dictum est: quod videlicet sit intentione obtinendi finis ad quem etiam de se ordinatum est: tamen non consequitur illi finem. Vanum autem proprie est quod de se non est aptum natum ut sit aliquid cuius utilitatis vel nocimenti causa: sicut est motus digiti preter indigentiam et intentionem. Ociosum autem dicitur operatio demonstrans vanitatem operantis: ideo sonat hoc vitium quoddam in operante. leues enim ociosa faciunt: et ideo ociosum et vanum idem sunt subiecto: sed differunt secundum rationem ut dictum est: sed id quod est frustra proprie loquendo etiam secundum subiectum differat ab utroque ipsorum. Casus autem qui ex se preter intentionem accidit secundum suum nomen venit ab eo quod est frustra: cadit enim operatio in casu ad finem non intentam: sed in eo quod est frustra cadit a fine intento: et ideo utrumque istorum videtur esse accidere: cum finis sit extra intentionem: et ideo etiam quod nos vocamus casum greci vocantur se accidere: cuius exemplum est cum cadit lapis de submota columna que sustentabat eum: hic enim cadit non ut percutiat vel vulneret: sed cadit propter potestatem: cum remota sit sustentans ipsum ut descendat. Vulnerat autem ideo: quia habuit caput obiectum descensus eius: et ideo vulnerare extra intentionem est lapidis cadentis et columnam desipientis. A per se ergo et casu cecidit lapis se ut vulneret tunc. Aliquando tamen cadit ut vulneret quando proiicitur ad vulnerandum aliquem. Casualis autem casus qui vulnerat dicitur a quibusdam vanus vel frustra eo quod sit finis non intentus: quod vanum et frustra est quod non habet finem intentum: sed hoc dictum secundum nostram linguam est minus proprium: sic ergo differat casus a fortuna gratia liter. Sed maximam quam potest habere differentiam casus ad fortunam habet in operibus nature: cum aliquid in operibus nature fiat extra nature intentionem: et est sicut digitus sextus vel duo capita in uno corpore: vel carentia digiti: vel aliquorum membrorum: tunc enim non a fortuna dicitur fieri: sed a casu: et ab

eo quod est per se: et frustra secundum quod quidam per se frustra vocant casum. Ista igitur est alia differentia casus et fortune que predicta: quia fortiter eventus causa est tota extra: quia finis fortiter totus est extra eum cui accidit. Sed casus in opere nature quoddam habet intra que videlicet est materialis vel diminutio materie vel corruptio altius principis in materia: sicut nos infra dicemus. Ego tamen in isto exemplo non multum video proprie esse casum: nisi large sumatur: et ideo etiam ipse Aristoteles talia et nata in libro de animalibus vocat occasionata et non casualia nata. Casus enim est causa per accidens. Occasio enim minus dicitur causa: et est ut dicimus quando propter aliquid accidit aliquid causat: sicut in moribus dicimus aliquem dare occasionem: et quando inuit vel negligit aliquid propter quod aliquid demeretur. Et ita est in talibus nature operibus quod abundantia materie dedit occasione pro ducendi digitum sextum: et diminutio fecit dimini in aliquo membrorum: et debilitas caloris vel intemperantia que fuit in semine alterius corruptionis fecit occasionem: et aliquid dultio secundum fecit inungi duo corpora: et coagulari: et ideo secundum veritatem quam tradit Ptolemaeus in libro de naturalibus. Mutuitates tales occasionate sunt in causa partium aliter mouente que est vis formativa seminis: et preparatio materiae ad formam: sed sunt inter se in causa vis mouente que est illas puenies ex situ et respectu stellarum in hora que semen cadit in matricem. Et ideo pro dant generatice quibus predicantur et prenoscantur tales naturalitates: et exprobat est quod talia pro frequenter eueniunt. Quod est igitur intantum quod sit per se: et quod frustra: et quod casus: et quod fortuna: et quam habeat ad invicem differentiam. Cap. 18. In quas causas reducuntur casus et fortuna: et quod utrumque est causa per se et in omnibus causatis.

Tex. 2. c. 62. Nota qualiter ex intentione doctoris decausata nunc quod accidit vel ex materia superabundantia seu diminutione reconduntur occasione casualia.

Tex. 2. c. 60.

Tex. 2. c. 61.

Tex. 2. c. 62.

Nota differentiam inter frustra vanum et ociosum.

Tex. 2. c. 63.

Abo ducunt ad causam efficientem: que est unde est principium motus. Ista enim que dicimus casualia et fortuita: aut sunt de numero eorum que fiunt a natura: ita quod natura large sumatur pro omni eo quod mouet modo nature in hoc quod non deliberat. Aut sunt ab intellectu operante: ita tamen quod ambo sunt incerta facturi. Sed utrumque istorum scientiam namque et intellectus sunt de genere cause efficientis: ergo casus et fortuna sub efficiente collocantur. Quod vero casus et fortuna cause quidem sunt efficientes: quorum est utique natura vel intellectus vera causa et casus et fortuna sunt circa naturalia et intellectualia: cum fiant secundum accens. nihil autem eorum que fiunt secundum accens potest esse prius eo quod est per se: eo quod per accidens reducitur ad aliquid per se: sicut ostendimus supra. Manifestum est quod causa secundum accens oportet quod habeat ante se priorem que est causa per se: ergo casus et fortuna posteriori sunt post intellectum causantem per se: et namque per se aliquid causantem. Ergo mirum est quod dicitur Empedocles quod casus esset prima causa celi. Oportet enim quod ponatur ante casus aliquid causa celi et motus eius per se: que sit sic natura vel intellectus. Et hoc modo ponitur natura causare aut casus multitudine generatorum: et totum omnino illud quod est vniuersum. Cap. 19. Et est digressio declarans quid est fatum: et quod ipsum esse non est negandum.

Tex. 2. c. 65.

Tex. 2. c. 66.

Tex. 2. c. 67.

Antequam autem nos soluiamus rationes primo inductas contra casum et fortunam oportet nos hic inducere duo capitula de fato. In quorum primo tangemus quod sit fatum. In secundo autem ingremus utrum ponatur rebus necessitatem. Rationes autem primo de fato opinioniones antiquorum: quecumque veteres de fato dixerunt. Dicit enim Hermes et Trimegistus in libro de natura deorum quod fatum quod grece vocatur Imarmenes: id est quod causarum amplexio ex prudentia prime cause dependens. In idem autem consentit Apuleius philosophus. Firmius autem astronomus dicit fatum esse causarum colligantiam ex moribus astroz vim et efficaciam trahentem: et cum illo sentit Ptolemaeus: sed non nominat illud nomine fati: sed vocat constellationis virtutem. Seneca vero in libro de naturalibus questionibus ubi loquitur de significationibus tonitruum secundum Scinnam Pontificem dicit nihil aliud esse fatum quam necessitate omnium rerum: et actionum: quam nulla vis possit irripere: eo quod sciam ex Jouis dispositione dependeat et diffinito principio deorum. Propter autem Boetius in quarto de consolatione philosophie dicit quod fatum est inherens rebus mobilibus dispositio per quam diuina providentia suis queque

Quid est fatum ex sententia Hermis Firmij Senecae et Boetij.

neccit

necesse ordinibus. **P**rovidentia enim excedit fatum eo quod providentia cuncta pariter quibus diversa infinita complectitur. Fatum vero singula dirigit in motu locis formis et temporibus distributa: ut hoc temporalis ordinis explicatio in diuine mentis adu- nata prospectu providentia sit: eadem vero aduatio digesta atque explicata temporibus facti vocetur. Que huiusmodi sunt alterum tamen pendet ex altero. Sicut enim artifex faciente rei forma mente percipiens mouet ad operis effectum. Et quod simpliciter presentia literque prouenerat ad temporales ordines dicit. Ita deus providentia quidem singulariter stabili- scienda disponit. Fato vero hoc ipsa que disponit multipliciter ac temporaliter administrat. Sicut igitur famulantibus quibusdam diuine providentie spiritibus exercet: seu anima: seu tota inferunt te nam seu celestibus siderum motibus: seu angelica virtute: seu demonum varia solertia: seu aliquibus horum: seu omnibus fatalis series contextit. Illud certe manifestum est immobilem simpliciter generatam forma reus esse prouidentiam. Fato vero eorum que diuina simplicitas gerenda disposuit mobilem nexum atque ordinem temporalis. Et his omnibus colligit de fato quod sit secundum rei veritatem. **C**um enim prima causa sit deus: et omnium quorum causa est ipse prouidentiam habeat: eo quod ipse causat per intellectum: et sua scia est causa reus ipse causat ea sic: quod mediis causis vltibus prouidit causas particulares: et mediis particularibus prouidit quecumque sunt a natura: a proposito voluntatis. Id est quod prouidit ab ipso est necessarium: sicut orbis et motus eorum: quod autem ab illo prouidit et ab obliquo motu huiusmodi habet: et ideo impeditur potest: ideo caret necessitate: sed euenit ut frequenter: et hoc est in elementis mixtionem: et causis seminalibus reus. nature autem res et opera omnia sunt ex his causis: quia effectus et motus inferiorum prouidit ex superioribus sicut ex causis: et superiora prouidit ex prouidentia: et ideo dispositio prouidentie infusa tota est in conuersione causarum dicitur fatum. **S**ed tamen quidam mathematicorum fatum non prouidentiam secundum primam originem: sed tamen secundum fatum esse quod habet in conuersione causarum naturalium infusum: et ideo non referunt ad prouidentiam: sed potius ad ordinem stellarum et respectus earum: quia illis sicut primis motoribus primo infunditur. Si enim consideret fatum secundum primum eius processum tunc est id quod prouidit ex prouidentia: per quod sicut per legem vniuersitas administrat. Si autem prouidit secundum ordinem eorum in quibus habet esse: tunc est vis conuersione causarum superiorum et inferiorum in causata prouidens. Si autem consideret secundum relationem quam habet ad effectum: tunc est regula effectuum omnium et operum prouidens ex applicatione causarum ad effectus particulares. **E**x his patet quod intelligunt per fatum omnes philosophi qui inducti sunt quorum dicta in eadem veritatem nobiscum consentiunt. Et ideo fatum negantes esse non audimus: quia falsum dicitur. Si enim prouidentiam dicitur causarum non negare possumus: absque dubio fatum etiam prouidens cogemur: cum id est quod prouidit causarum veritatem infra ostendimus quod fatum sit quodammodo necessarium: non tamen imponit necessitatem rebus: et si in hoc sensu negat fatum esse: prout dicit legem ex superiorum motu prouidentem: inferiora ad euentus immobiles obligantem: etiam ego superius de negantibus fatum. Sed hoc modo Epicuri de fato locuti sunt: non placuit hoc sine peripateticorum. **Q**uod ut melius intelligat scias quod Epicurus omnium causas diuisi imittebat quos ad similitudinem inferiorum figurabat et imaginabatur. **D**ixit enim deos quidem non carnes: sed ut carne aliquid habere: et non os sed aliquid quod os: et non pellem sed aliquid ut pellem: et sic de ceteris. **H**os autem dixit esse distributos in rebus superioribus et inferioribus: et omnia legibus sue voluntatis immobiliter administrare. **S**toicus autem hoc quod Epicurus in similitudine corporalium dixit virtutibus spiritualibus attribuit. Sed peripatetici subtiliter hoc prouidentiam dicunt quod mundi tota dispositio pendet ex motu celi: et dispositio illa qua mundus mouetur et regitur: ex prima causa infunditur celo. **E**x celo autem per motum infunditur formis que sunt in materia generabilibus mouentibus: ideo quod prima causa est simpliciter et vniuersa et indifferens ab essentia prime cause: hoc infusum celestibus et motoribus celorum multiplicatur et diuersificatur et ordinatur: tamen non amittit necessitatem: eo quod nec celeste corpus in toto vel in partibus: nec etiam in motu suo habet contrarium quo minus prouidit effectum: sed infusum a celo in materia generabilium et corruptibilium. **A**d hoc amplius secundum suum

esse variatur et distribuitur in plura propter plurimas sui subiecti variationes: et acquirunt huiusmodi: et tunc valet impediri secundum finem omnium peripateticorum. **S**toici autem etiam dicebant quod impediri posset. sed non propter hoc quod habet esse infusum materie huiusmodi. Sed quia dicebant sapientis animi semper placari posse per preces: et cum omnia inferiora retulerunt ad dispositionem deorum incorporalium: dixerunt eos esse sapientiam prouidentem: ideo placabiles per sacrificia et preces et supplicationes: ut ea que disposuerunt aliquid non irrogaret: propter quod Arcales et Terentia patres preceperunt in timore malorum fatorum Iouem placari capite agne albe immaculate: quia caput amonituum esse sapientie: et agna maluendinis: et serus femineus de facili mouetur a proposito: et albedo pretem melioris fortune significabat. **A**lia ergo dicta sunt de eo quod queritur quid sit fatum. **C**ap. 20. **E**t est di. declarans que sint sub fato: et qualiter imponit rebus necessitatem et qualiter non.

impediri possit
si peripatetico
cos et huiusmodi
cos.

Am autem **F**acile elucefcit ex phabitis vtrū imponat necessitatem. **S**cre enim debemus ex phisicis quod est fatum sit mobilium rerum dispositio quod non omnia fiant sub fato que cadit sub prouidentia. **S**ub prouidentia enim sunt et necessaria et non necessaria: et ideo sicut celorum et ordo et motus cadit sub prouidentia: quorum nulli cadit sub fatali dispositione: cuius causa est: quia sub fato non est id in quo primo dispositio fati habet esse. habet autem primo esse dispositio fati in ordine celorum et motu: et ideo non sunt sub fato: sed ea que mutabilia sunt aliquid modo ne oino diffinant fato ligantur. **E**t hec sunt ea que sunt in materia generabilium et corruptibilium. **C**elorum autem duo exempla inducit. **B**oc: eius: quorum vnum est de circulo qui de centro immobili et simplici ampliat in circiferentia: et inimita et velocissime mobile: et partes quo magis a simplici et immobili centro recedunt eo magis durant et variant et mouentur velocius. amplitudo tamen et variatio tota circuli aliquid modo religat ad vnum per relationem ad centrum vnum simplex et immobile. **A**liud autem exemplum est de tpe quod fluit continuo et defectu prouidit ab eternitate nunc indistinctibilis: et totum deficeret et deflueret nisi ad eternitatis subtilitatem et simplicitatem referretur. **E**odem autem modo est de omnium temporalium lege et dispositione: nisi enim particula res effectus variis et mutabiles referantur ad motum celorum: et motus celorum ad motum celestium: et motus celestium ad motum primus: et motus primus ad prouidentiam motoris primi: diuersa non rediret ad vnum non mobile. **S**i autem non ligaretur ad immobile primum: fieret tanta diuersitas et mutabilitas in rebus quod in seipsis perirent res nature. propter quod fatum superfusum est eis: sicut vinculum trinitas ea et sicut regula reges que quod si consideret secundum quod prouidit a sumis ad imia immobilis est: et vna et vniuersalis. quia ex superioribus hec omnia habet que dicta sunt: et quod prouidit et cordis et prouidentia est in inferioribus: ex illo est sicut ex causa et regula. **S**i autem prouidit ipsa secundum esse quod habet conuersionem ex superioribus et inferioribus: tunc ipsa est in quibusdam mobilis per accidens: hoc est per esse quod habet in illis. de se autem est immobilis: quod prouidit ab immobili ordine et cardine carum. **E**t huius exemplum prouidens est de regula et rectitudine eius. **P**onamus. n. quod regula edificatoris non extrinsecus adiaceat edificio et rectificet ipsum per ingressum sui in edificium: tunc oportebit per eam regulam esse quod habet in edificio quod nullo modo a pleni dicitur potest aliquid sequi curuitatem secundum esse: cum tamen de se inflexibile habeat certitudinem: quod nisi tale hiet nunquam ad ipsum dirigeretur edificium secundum causatum rectitudinis quantum suscipere valet. hoc igitur modo facti et adiaceat rebus: est infusum ipsis. et ideo etiam non effluibile est per suam essentiam et originem: et tamen valde defluibile per esse quod habet in rebus que fato disponuntur. **E**t sic diuersimode fatum considerantes diuersi philosophi contraria videtur credere de ipso. **S**eneca enim dicit quod fatum suum peragunt: nec vlla commouetur prece: nec misericordia fecit: nec gratia: seruatur cursum irremouabilem in gesta ex destinato sicut quod admodum rabidum flumem aqua currentium in se non reuertitur: nec moratur quidem quod posteriorum superueniens precipitat. **S**ic ordinem fati rerum eternam series regit: cuius hec prima lex est stare de cetero: sic de fati tractatu poeta de paride. **T**erua fata trabunt nec cepta reliquere possis: ne trabas animi te tua fata trabunt. **C**etera bunt enim fata secundum quod ex immobili dispositione celestium et prouidit.

Facile elucefcit ex phabitis vtrū imponat necessitatem. **S**cre enim debemus ex phisicis quod est fatum sit mobilium rerum dispositio quod non omnia fiant sub fato que cadit sub prouidentia. **S**ub prouidentia enim sunt et necessaria et non necessaria: et ideo sicut celorum et ordo et motus cadit sub prouidentia: quorum nulli cadit sub fatali dispositione: cuius causa est: quia sub fato non est id in quo primo dispositio fati habet esse. habet autem primo esse dispositio fati in ordine celorum et motu: et ideo non sunt sub fato: sed ea que mutabilia sunt aliquid modo ne oino diffinant fato ligantur. **E**t hec sunt ea que sunt in materia generabilium et corruptibilium. **C**elorum autem duo exempla inducit. **B**oc: eius: quorum vnum est de circulo qui de centro immobili et simplici ampliat in circiferentia: et inimita et velocissime mobile: et partes quo magis a simplici et immobili centro recedunt eo magis durant et variant et mouentur velocius. amplitudo tamen et variatio tota circuli aliquid modo religat ad vnum per relationem ad centrum vnum simplex et immobile. **A**liud autem exemplum est de tpe quod fluit continuo et defectu prouidit ab eternitate nunc indistinctibilis: et totum deficeret et deflueret nisi ad eternitatis subtilitatem et simplicitatem referretur. **E**odem autem modo est de omnium temporalium lege et dispositione: nisi enim particula res effectus variis et mutabiles referantur ad motum celorum: et motus celorum ad motum celestium: et motus celestium ad motum primus: et motus primus ad prouidentiam motoris primi: diuersa non rediret ad vnum non mobile. **S**i autem non ligaretur ad immobile primum: fieret tanta diuersitas et mutabilitas in rebus quod in seipsis perirent res nature. propter quod fatum superfusum est eis: sicut vinculum trinitas ea et sicut regula reges que quod si consideret secundum quod prouidit a sumis ad imia immobilis est: et vna et vniuersalis. quia ex superioribus hec omnia habet que dicta sunt: et quod prouidit et cordis et prouidentia est in inferioribus: ex illo est sicut ex causa et regula. **S**i autem prouidit ipsa secundum esse quod habet conuersionem ex superioribus et inferioribus: tunc ipsa est in quibusdam mobilis per accidens: hoc est per esse quod habet in illis. de se autem est immobilis: quod prouidit ab immobili ordine et cardine carum. **E**t huius exemplum prouidens est de regula et rectitudine eius. **P**onamus. n. quod regula edificatoris non extrinsecus adiaceat edificio et rectificet ipsum per ingressum sui in edificium: tunc oportebit per eam regulam esse quod habet in edificio quod nullo modo a pleni dicitur potest aliquid sequi curuitatem secundum esse: cum tamen de se inflexibile habeat certitudinem: quod nisi tale hiet nunquam ad ipsum dirigeretur edificium secundum causatum rectitudinis quantum suscipere valet. hoc igitur modo facti et adiaceat rebus: est infusum ipsis. et ideo etiam non effluibile est per suam essentiam et originem: et tamen valde defluibile per esse quod habet in rebus que fato disponuntur. **E**t sic diuersimode fatum considerantes diuersi philosophi contraria videtur credere de ipso. **S**eneca enim dicit quod fatum suum peragunt: nec vlla commouetur prece: nec misericordia fecit: nec gratia: seruatur cursum irremouabilem in gesta ex destinato sicut quod admodum rabidum flumem aqua currentium in se non reuertitur: nec moratur quidem quod posteriorum superueniens precipitat. **S**ic ordinem fati rerum eternam series regit: cuius hec prima lex est stare de cetero: sic de fati tractatu poeta de paride. **T**erua fata trabunt nec cepta reliquere possis: ne trabas animi te tua fata trabunt. **C**etera bunt enim fata secundum quod ex immobili dispositione celestium et prouidit.

Exempla hoc
ij de fato.

Exemplum de
cielo.

Nota cas pp
quod scriben
tes de fato diu
sa sentire vi
dentur.

In q sensu fa
ta negari pt.

Nota distiaz i
ter Epicure
os Stoicos
et Peripatetico
s de fato.

Nota fatalis
disps omner

Physicorum

tie dependent: non tamē trahitur necessario inferiora: eo qd nō in toto obedibilia sunt periodo superior: & hoc eleganter docet Ptolomeus in quadripartito. vbi dicit qd celestis effectus imobilis sit nō tñ participat imobilis. eo qd participat per aliud & per accūs. per aliud enī participat: qd per mām est in inferioribus: que cū habeat hūm & disposita sunt frequenter hūm dispositibus retrahit celestē effectū: vt nō hoc mō procedat in inferiora quo erit a superioribus. Per accūs autē participat: qd participat per esse. C. Esse autē suū sicut esse oīs essentia necessario variat fm variationē subiecti in quo est: qd dicit Aristot. qd proportionali est esse forme fm diuersitate materie in qua est: & hoc est qd inuit Aristot. in scdo de somno & vigilia dicit. qd effectus superior sepe variatur pp dispositionem diuersam & oppositam inferior: sicut bene cōsulta mutant p̄llis alijs magis opportune superuenientibus. C. Quid autē dicit Boetius fatū aliquādo spiritib⁹ ali- quādo demonibus explicari platonici est: & p̄lo fuit fote⁹ & heuodistay qui episcopi per oia fuerunt: sed fm veritatem peripateticorū celestium morib⁹ & inferioribus explicatur. Qualiter autē se habeat ad casum & ad libez arbitrium solūdo rōnes 3 casus: & fortuna iudicatur dicēdo qd p̄tinet ad p̄ntē de causis speculationē. Satis enī puto claz cōturbat qualr fatū ē imobile & qualr mobile: & qualr vnū & qualr diuersus: ex quo p̄stat qd p̄to aliq̄ sūt magis diuersa & magis mobilia tanto magis sunt fatalia: & quanto plus recedunt a diuersitate & mobilitate: tāto minus sunt fatalia.

C. Cap. 21. Et est digressio soluens inducta superius contra casum & fortunam.

Habito Qualiter Imarmentes qui est fatum nō impedit casum & fortunam per hoc qd nō imponit necessitatem rebus: soluemus p̄ducta ex rōnib⁹ eorū qui negāt casum & fortunā. Dicitur igitur oē casuale qdem habere ēt & cām per se: quem ad modū dicebant negantes casum: sed casuale est extra illam qd non intētionē effectus casualis casualia operat: sed p̄tinēt per accidens quādam modum dictū est: & ideo casus est p̄ter cām per se. Sicut autē est in fortuna & voluntarijs. C. Quid autē dicunt antiquos nihil esse locutos de fortuna resp̄sione dignum est in ipsis: sicut ostēditur ex p̄habitis. C. Et qd obicitur nostri facti qd nihil est casus oīa legitima causa nō procedat: vix est: sed effectus casualis vel accidētalis nō est legitima causa que est per se. Cū enim p̄portio sit iter cām & effectum: erit effectus per accūs cā legitima cā per accidēs: effectus per se erit cā legitima cā per se. C. Quid autē dicunt omne qd nature est effectus hie veram cām: dicēdo qd locutio illa duplex est ex equocatione veri. Nam si vix dicit idē qd veritate cause: tñc nō ē vix qd verā cāz hēat effect⁹: accūs: qd si vix opponit nō ad falsū: s; qd: & p̄uertit vix cū simplr: & idē ē vera cā & simplr cā. Si at dicat vera cā vīta ē p̄portio cāz ad effectū: tunc id qd est vere causatū habet veram cām fm modū debitum sibi: & ex hoc inferri non pōt qd id qd habet verā cām hz cāz per se ipediente equocatione. C. Ad ea autē que iudicat mathematici facile est rōde: re per ea que dicta sunt de fati necessitate. Scimus. n. ex illis qd regulans est vnū & multa: & imobile & mobile hz diuersas consideratiōes. Et primū qdem infus est necessitay & imobile: & cū infusa rectiē p̄tingenter & mobilr fm eē qd habet in inferioribus. Quid autē sit vt dicitur est apparet ex his qd dicunt diuini & augures. Dicit enī diuini in scia somniorū: qd fatum in ea parte qua p̄cedit ex superioribus in inferiora trahit naturas corporū particulares & infundit se eis. C. Natura autē corporis imprimē in aias imagines que sunt signa effectuum fatoy ad que tam inclinatur fatalis dispositio: & hoc significat somnū: & cum nō necessario euenit pp īpedimenta que occurrūt in mā tracta ad oppositum. eodes autē mō inclinatur mentes hominū ad diuersas voluntates et phātasias & cognitiōes: cū tamē ab oibus his auertit possit homo: eo qd fatum imobile fm qd fuit a p̄mo cardine cām ram mobilr & p̄tingenter fm suum eē participat ab inferioribus. Cum autē infuitur hec fatalis dispositio aialib⁹ non sollicitis circa p̄prios actus tñc magis sequitur eaz aialia: ideo in talibus fatales dispositōes magis manifestant. Ex iō augures in illis tanq̄ in secundis stellis: vt dicit Ptolome⁹

ponit p̄siderationes. Hinc est etiā melacholici qui minus alijs circa p̄pria sollicitant: & ideo minus alijs auertunt a perceptione imutationū quas in ipsis facit fatalis dispositio magis p̄signant futura: & magis predicunt euentus fatales: ita vt quidam videantur a demonibus ad p̄dictionē talis incti/ tari. Nihil autē horū que dicta sunt est p̄tra fidem vel p̄scitē etiam: quoniam p̄scientia nullam reb⁹ imponit necessitates: qd que sunt in ipsa intēporaliter & simplr & imobilr fm qd desce dunt ex ipsa sic sunt plus: & plus temporalia: & multiplicia: & mobilia: & p̄tingentia. Argumētatio autē illa p̄cedit ac si p̄ uidentia causans omnia faciat per seipsas & auerāt modū causalitatis ab omnibus causis scōis & inferiorib⁹. Et ideo hz sit imobile id qd futurum est fm qd p̄scitētia est de ipso nō sequitur hoc qd simpliciter sit mobile: qd iudiciū rel simplr ceter est fm causas primas: que quādo sunt p̄tingentes simpliciter p̄tingens est. Et quādo sunt necessariae tunc et ipsa res simpliciter est necessaria: & ideo nō est dicitio in hoc qd p̄scientia sit imobilis de rebus: & res in re sint mobiles & cōtingentes: sicut non est aliqua oppositio in hoc qd p̄scia intēporaliter est de rebus: & cum res temporales sunt in seipsis. C. Solonem autē que inducta est ego non iudico approbandam. Sed potius dicēdum est hic mō hoc dicto. qd sic non perit casus: nec perit libez arbitrium: nec perit p̄siliū: nec omnia hoc mō attingunt finē in natura ordinati: sicut nos cōcesserimus qd casus fortis finē: sed per accūs: & finis per accidens est aliq̄ finis. C. Cum autē dicit qd nostra positio nō variat finem: falsum est absolute qd cū nos ponimus qd aliquid vadat ad villā intētionē argētum recipiendi. Et hoc p̄tingens vt in pluribus: & si ponimus ipm ire accepturū argētum sine scitu suo: & p̄ter hoc qd vadat pp hoc: & hoc cōtingens in paucioribus: & qd mō si positio variat nām cōtingētis qd variat etiā intētionē finis. Sic ergo & in vno isto rum incidit casus & fortuna: & nō in alio. Hec igitur de casu & fortuna an sint & qd sint: & qualiter differant: & ad quas causas reducuntur dicta sint nobis sufficienter quo ad nostray intentionem qua volumus hic loqui de ipsis.

C. Cap. 22. Quid sint nisi quatuor cause: & qd physici est oēs illas cognoscere.

Enot Quidē igitur sunt cause & qd tot sint numero modi causarū quot dixim⁹ manifestum est ex p̄habitis. Sed & hic de hoc inducemus quādā rōnem. hz enī: p̄ter qd sit idem cū cā tñ nobis est notius quāta cum querimus de cā querimus pp qd. C. Om̄s bendit autem pp qd oia genera causarū: & non cōprehendit plura genera q̄ quatuor: que dicta sunt. sive enī queramus cām in imobilibus que sunt diuina & mathematica: sive q̄ ramus pp quid de mobilibus que sunt physica: non querimus nisi aliquā causay quatuor. C. In mathematicis enī q̄retes cām formale vt quid sit rectū: vel quid sit etiā mensurable: aut cuiuscunq̄ alterius querimus dīffōnem formalez reducimus q̄ones ad vltimū pp qd qd est causa formalis in qua stat resolutio: sicut nos supra docuimus: sed nō querimus ibi mām qd abstracta sunt mathematica: nec querimus ibi mouētē: qd etiā a motu mathematica sunt separata: nec querimus ibi finē: qd finis fm rōnem nobilitis & digni nō est nisi i mobilibus. C. Sed querēdo de mobilibus p̄bicitis pp qd reducimus in mouētē cāz que est efficiēs: sicut cū querimus pp qd certauerint vel qd mouerit eos ad certamen: dicimus qm furati sunt volētes qd furum sit cā mouens ad certamē: vel querimus pp qd certauerint querentes finē: dicimus vt dīsent. Aut si querimus cām in his que sunt: reducimus aliq̄ cām in mām: q̄ manifestū est qd cause sunt hec que dicte sunt: & tot infero: q̄ dicte sunt. C. Quoniam autē cause quatuor sunt: de oibus erit cognoscere p̄bicit: cū enī querimus pp qd ipse hz reducere questiones ad causas p̄bicas oēs: & ideo demonstrabit mām & sp̄z sine formā: & mouētē & finē: cuius cā sit hoc qd sit. Sed in physicis tres cause multotiens coincidunt in rem vnā fm rōnem: hz nō coincidunt in vnū modū causalitatis: qd modus causalitatis

mimilī bnd q̄ i hoib⁹: & i hoib⁹ meliū cū magi q̄ i oīis alteri cōpōnō.

Judicēre vel simplr est fm cas primas.

Solo t̄ quā nō iudicat op probādā ē supra cap. 10.

Solo ad obiectiōes idu ctas ab Arist. supra cap. 10.

Regre ista argumēta in perī cap. de cūno.

Solo ad obiectiōes sociorū.

Nō est itel ligēdas oēm nāc effectum ipse verā cās.

Solo ad argumēta mathematicorū adducta sup i caplo. 10.

Nota q̄r fatalis dispositio magis im

Tex. 2. e. 65.

Tex. 2. e. 69. Finis fm rōnē nobilē & digni non ē nisi i mobilibus. hz cogita istā dīa de diuinitis.

Tex. 2. e. 70.

eorz oppositus est: lz res causaz nō sint oppositae semper. In
 physcis enī qditas qua aliqd est qd est: que est forma z cā
 finalis cuius cā sit hoc qd sit: vna res est nōro temp: lz dif-
 ferat fm rōnem causalitatis: qm̄ idēz qd est forma faciens
 actu esse mām: z qd est qditas rei causans sibi rōnem z spe-
 clem: est finis fm qd est terminās motum efficiētis: qui itē
 idē ipm̄ fm esse qd hz in mā. Et sic patet qd vna res nōe-
 ro z suba est: finis z forma: lz diuerficetur in esse z ratione.
 C Efficiens autē in naturis nō est idem numero cū forma
 z fine: sed semper est idem specie: si sit efficiens vniuocum.
 C Aliud enī efficiens qd nō efficit vniuocē nō est ita vniuo-
 cum: eo qd nō est iunctum materie: sicut id qd agit vniuocē.
 Habet tñ hic dubitationē in his que sūt ex putrefactio-
 ne: sed illa dubitatio explicari pōt in quarto methēoriorum.
 Sed qd ad istā sufficientē intētiō est qd spēs illorū est quōdā
 modo fm pntā in causa putrefactorz seminali: sicut z aliorz
 generatorz species mouēs est in semine. Sūt. n. semina rez
 reducta ad spēm eoz quoz sunt semina fm originē z fines.
 Semen enī nō nominat aliqd in natura cōpletū: sed potius
 id qd est via ad alterū. Et ideo finalis intētiō nature in se-
 mine nō est forma seminalis fm qd semen est: sed potius for-
 ma rei cuius semē est: puenit ḡ non semp efficiens vniuocū
 in numero cū forma: sed semp puenit in specie. sicut pz cum
 hō generat hoīem. C Cū enim hō pduct hoīem forma ho-
 minis mouēs est in ḡtationē z est intētiō a generante sicut
 finis: z est eadē que facit actu esse mām. generat autē homi-
 nem et sol z calor: aliorz: cozoz celestium: sed nō est vni-
 uocum nec hīs eandē mām cū generatoz: ideo diximus in
 principio istius libri scōi qd nō est adeo physicus quēadmo-
 dū generātia inferiora. Nos autē diximus qd coincidit mul-
 totiens tres cause in vno pseruando nos fm sniam Arist. z
 a generatē equo: z a generatē ex putrefactione: z etiā qm̄
 finis naturalis alliculus est generatōis: z alliculus rei genera-
 te. Sicut enī finis est per ḡtationē venire in perfectio-
 nē suam vltimā: que est qm̄ pōt facere tale alterū quale ipm̄
 est. Sed finis generatōis est venire in perfectionē suā primāz
 que est esse actu fm formā nālem. C Physicus autēz tenet
 phiderare mouentia quecuqz mouēt mota: quecuqz autēz
 mouēt nō mota sed oīno imobilia sunt nō pertinet ad consi-
 derationē physica: nisi q̄tuz ad motū referant: talia enī in
 seipīs nō hnt p̄m̄ physicus motus: qd est natura mouēs: lz
 potius mouēt per intellectū: sicut diximus a p̄m̄ hūius scōi
 libri: cū talia mouent: sed sunt imobilia. Et ideo tria nego-
 cia sunt eētialitū partū pbie: quēdā enī pars est circa imo-
 bile fm eē z fm rōnē: sicut est negotiū diuinū. Et qdā pars
 pbie est circa id qd fm esse qdem est mobile: z fm rōnem i-
 mobile z icorruptibile: sicut scia mathematicoz. C Tertia
 autē est pars realis pbie circa spēs mobiles z corruptibiles
 fm esse z fm rationē: sicut est physica. C Ergo ppter qd in
 questioe physica reddit a physico resoluerit questionē in
 mām: z in id quod qd est: hoc est formā: z in primū mouēs.
 Illi enī qui loquunt de generatione rerū maxime hnt consi-
 derare hūiusmodi causas querentes quid post aliqd fiat:
 hoc est qd effectus: postqz causam querentes qd fuit p̄m̄z
 efficiens z quid primum sustinuit passionem: hoc enim est
 materia prima z veniunt de causa p̄ma ad scbam: z de scba
 ad tertiam: z sic semper cōsequenter vsqz ad vltimum que-
 situm. C Duplicita autē sunt principia mouentia quēadmo-
 dum diximus: quozum alterū est physici z alterū nō: qd nō
 habet in seipso principium motus qd est natura: hūiusmo-
 di autēz est illud qd mouet imobile manēs penitus qd mo-
 uet z nullo modo mouet: z hoc est oīum primū in ordie mo-
 uentium. C Et oportet scire qd sicut ppter quid interrogan-
 ti physicus reddit has causas: ita phiderat formam que est
 quiditas rei que aliqd erat esse: hoc enim est in physcis fi-
 nis: z cuius causa sit hoc qd sit: hanc enīz oportet cognosce-
 re physicum si vultur z penitus vult reddere causam ad p-
 pter qd interrogant: sicut responder materiaz quādo dicit
 qd ex hoc materiali necesse est hoc esse: aut semper: aut sicut
 frequenter. Si hoc materiali supposito opz hoc fieri: sic cō-
 clusio ex p̄missis p̄positionibus suppositis: z de forma nō
 det dicens: qd hoc est qd aliqd erat esse: ppter formam et
 quiditatem: z ppter finem dicit dignus esse sic qz alio mo-
 do. Dignitas enim finis est in physcis: eo qd nā nihil agit

ociose vel frustra: que dignitas finis non attendit in alijs.
 Cause tamen iste non sunt reddende simplr: sed potius fm
 qd pportionantur sube vniuoculis: rei naturalis. Si enim
 aliquādo queratur de causa efficiente: cum efficiens causa
 fm se non sit p̄p̄nqua causa quare forma sit in materia: vel
 finis: oportet reddere efficientem: put est sub intētiōne fi-
 nis mouentis. Nō enim esset respōsio sic cōpetens ad iterro-
 gationem qre est domus: qd diceret qd habet artificem: sed
 oportet qd dicatur qd artifex intētiōne defensionis a pluuia: z
 p̄tinēdi diuitias fecit eam. Si autem aliquādo sufficit rō-
 dere solam causam efficientē: tamē etiam tūc habet in se o-
 rdinem ad fines: vel questio est de causa finis: sicut queritur
 quare sanatus est iste: z est supponēs finem q̄sto ista: z que-
 rit de efficiente: ideo q̄grua est respōsio dices simplicē cāz
 efficiētē valet: qd talem bibit medicinam. Ad cāctina eiz
 fm se effectiua est sanitatis: z hoc nō oportet cōsiderare in
 oibus causis qd respōdeatur ad q̄stionē physica: put habet
 ad subam vniuoculis: rei p̄portionem. Sicut tamē qd dī-
 cant qd hoc non sit intelligendū nisi de fine: qd Arist. dixit qd
 non simpliciter assignāda est causa: sed ad vniuoculis: sub
 stantiam: sed primum mihi videtur magis.

Tractatus Tertius Scōi Libri Physicor: de eo qd natu-
 ra agit ppter aliqd: z de necessario prout est in physcis.
 Cap. p̄m̄. De rationibus eorum qui negant naturaz age-
 re propter aliqd quod agit.

Incendum aut deiceps

Tex. c. c. 75.

Primum erit: quōtā natura est de nume-
 ro causaz que sunt ppter finem determina-
 tum: postea autē dicēdum est de necessa-
 rio quō se habet in physcis: z tunc termi-
 nabit nostra intētiō in hoc nostro libro z.
 Omnes autē antiqui physici inducūt se in
 cām istam que est necessaria ex parte materie sumpta: z ne-
 gant cām finalem: dicētes qd natura nihil agit ppter finem de-
 terminatū: sed cogit hoc vel illud facere ex necessitate ma-
 terie: dicētes qd hoc vel hoc ex necessitate sūt z sūt ex neces-
 sitate: z fieri apta nata sunt boies vel asini: vel lōga: vel bre-
 uia: ppter māles dispōnes que cogunt inclinādo ad hāc esse
 cū plus qz ad aliū: sicut qd calor talis est: vl frigus hūiusmo-
 di est mā. Si enī aliam aliquā cām qz mālem dicit necessita-
 tem eē rerū nāllum: quācūqz illam tñ rāgūt z sūt se gaude-
 re: in hoc nō pergentes veritatē de ipsa: volētes sic enade-
 re aliquas difficultates: z de lōge inspicūt eam sicut vulgur
 mīcās qd subito cadit extra visum intuetur: rāgūt causam
 efficiētē obscure: ita qd alijs eoz dicit eā eē p̄cordiā z dis-
 cordiā: sicut Empedocles. Alijs autē dicit eaz esse intel-
 lectum agētē: sicut Anaxa. C Oppositionem habet autē fm
 dictos physicos querētes qd pbibet nām operari ex necessi-
 tate materie: z dispositionum in materia inuētari z non pp
 aliqd qd finis sit a natura intētus: sicut dī qd pluit Iuppiter:
 qui fm vulgus deus fuit regēs oē qd est z hoc nō facit Iup-
 piter aliqd intēdēdo. Nō enī intēdit in vere qd per pluuiam
 frumentuz augmentet: sed ex necessitate materie pluit. Cū
 enim per euaporatiōes aq̄ ducta est surus ad locū frigiduz
 opz eā ibi inspissari ex frigore z ḡgelari: z postqz inspissata est
 vel ḡgelata: tunc igit līqdā accipiat formā grauis aque: z tō
 pluuiā descēdit deorsuz ex necessitate: z h̄ tūc casu inuenit se-
 getes augmentat eas. Si autē hoc Iuppiter faceret sic hīs i-
 tellectū fm p̄vidētā dicit: tūc nō aliquādo destrueret sege-
 tes per pluuiā: sed tñ hoc accidit qd aliq̄ per pluuiā putre-
 scit z perdit frumentum in area: sicut qm̄ plus solito pluit in
 messe. Et in hac snia videt fuisse Seneca: qui in lib. de nā-
 libus q̄stionibus sic dicit de Ioue: vis nature Iouis p̄ce-
 ptū z p̄missio est: nec aliter ista dī facere: nisi qd ex necessita-
 te sūt nature quā istū Iuppiter: cū ipse sit oīmodis totū mū-
 do p̄videns: vel forte totus mūdus partib. suis inductus.
 Querūt autē dicit p̄bi dicētes: qd sic in trāsmutatōe elnto-
 rū ea que sūt ex necitate sūt: qd pbibet qd ea que sūt i aia-
 libus sūt fiat ex necessitate materie: sic dētes anteriores sūt
 tenues in acumine z acuti: ita qd cūb. facilliter diuidunt: et
 maxillares dentes qui z molares dicunt sūt latī vtilēs ad
 p̄terendū z molendū cibum: nō pp hoc qd nā has vtilitates

Quo finis et
 for. sint idēz
 numero.

Quo efficiēs
 idē spē sit euz
 for. z fine. vi
 de ēt. p. h. cō-
 mētū. 24. 12.
 metaphysice.

Hic dōmē-
 tatorē hic.
 Tex. c. c. 71.

Tex. c. c. 72.

Tex. c. c. 73.

Tex. c. c. 74.

Tex. c. c. 70.

Tex. c. c. 76.

Intēdit in forma dentis: sed qa talis erat mā in dispōne sua diuersa: oportuit talr formatos dentes fieri ex ipsa: 7 conuenit q̄ late facti sunt retro: 7 accuti ante in ore. Sicut dicunt q̄ oia sunt quecūq; fiunt in partibus aialū: oēs enim sūt casu 7 per accidens: 7 nō ex intentione quecūq; vident fieri de terminate necessitate p̄ter hunc finē. C̄ S; tñ debēt eē dif ferētē q̄ quādo casu apta cōiungunt que ex p̄rietate mate rie se nō corrūpunt t̄cē saluant: sic quādo sūt illa que dicunt fieri consueto cursu nature. Qñ aut casu p̄iungunt ea que non sunt apta p̄iungi: tunc ex p̄rietate materie corrūpunt 7 rigenas vel vigenas: 7 bouigenas: que erant de genere hominis: seu viri superius 7 inferius de genere bouis: que poe te minotaurum vocauerūt: quem interfecit Theleus. Me enim nō est saluatus vt silia sibi p̄duceret in specie nāe: qa fuerūt silia ipsum corrumpētia: vt dicit Empedocles: 7 de alijs monstris nature silis est per oia rō. Itē igit rōnes sunt que inducunt antiquos dubitare de fine nature: 7 similes bis quas post per singula non oportet.

Cap. 2. De rōnib; inductis ad hoc q̄ nō p̄pter finē deter minatū operet natura: 7 de similitudine nature 7 artis.

Ed impossibile

Est q̄ res nāe mo dūz istū obtineat: qa sicut p̄denamus eos qui casuz negāt eē in natura: ita condēna mus etiā eos qui oia naturalia dicūt fieri a ca su: sicut isti dicūt quos nup idurimus. C̄ Oia enī nātia sicut 7 ea que idurimus 7 de pluuia 7 mēbris aia lium: aut semp sūt aut frequēt. Sed ea que sūt de nume ro eoz que sūt casu 7 fortuna nullū sit semp vel frequēter sicut p̄stat ex sup; habitis: q̄ ea que sūt a nā nō sūt casu et fortuna. Nō enī a casu 7 fortuna est q̄ pluit mēbris i hyc me: sed aliqd rōnis hiet q̄ dicerent q̄ casu 7 fortuna plue ret qñ sol est iuxta canē in dieb; canticularib;: qa h; hoc fiat a nā tñ sit raro: neq; hiet rōne q̄ dicāt cauma siue estū casu fieri in dieb; canticularib;: qa hoc sit frequēt. S; aliqd rō nis vidēref habere si dicerēt casu fieri cauma siue estū quā do sit in breue: q̄ cū casualib; in hoc cōuenit q̄ hoc sit ra ro: q̄ sua cā p̄currit raro. C̄ Si igit oia nātia aut a casu vident fieri: aut a nā pp aliqd operatē 7 finem intēdente: 7 i possibile est ea fieri a casu 7 fortuna: necessario sūt a natu ra determinate finē in vnoquoq; eoz intēdente. In huiusmo di enī oia que semp vel frequēter saluata sunt a nā sunt: quēadmoduz etiā antiqui affirmabāt: qui casuz 7 fortunā causas rez eē dicebant. q̄ oia nātia sunt pp aliqd 7 habēt fi nem determinatū. C̄ Sūt autē qdam p̄ter ipateticoz qui calculantur exemplū a nobis inductū quādo dixim; q̄ plu uia est pp mēses. C̄ Dicit enī Alexander pluuiā nō pp mē ses esse: qa mēses nō sunt a natura sed ab arte: sed tñ pluri ma eoz que sunt ab arte cōplet nā: siue hoc sit q̄ dicit siue non: nō pertinet multū hoc ad nostrā intētionē. Nōs enī no lumus hoc iuestigare nisi q̄ pluuiā ē pp aliqd sicut 7 alia q̄ sunt a natura. vñ si finis eoz nō sit mēsis: est tñ aliqs alius: sicut forte est equalitas gñationis in esentis per eāles eoz; trāsmutationes: sicut in libro methēoz; demonstrare habe mus. C̄ Amplius in q̄bulcūq; est finis determinatus omnia quecūq; sūt sic fiunt: siue p̄iora sint: siue lōgiora sint a fine: siue p̄ntia que sunt fini p̄riora: ac si fiant pp finē illū 7 illū causa. Nō aut agunt aliqua siue ab arte siue a nā: nisi fm q̄ sunt apta nata agi vt attingant finē pp quez sunt: nisi aliqd impediāt: q̄ vñquodq; eoz agit p̄pter illud vel hoc deter minate: 7 aptū natū est fieri pp illud q̄ est determinatuz fi nis eius: sicut enī efficiēs p̄mū p̄mo p̄stituit finē: atque in quē dirigit 7 producit opus: sic etiā ipsa res per similitudinem quā habet ad finē ex cōfuso habitu finis qui est in mā ex p̄ri natione: sicut diximus in p̄mo libro tendit in eūdē finē p̄ apte tudinez nature: 7 idem est q̄ sicut fit ab efficiente: ita aptū natum est agi: q̄ aliter occasio non esset nālis: sed q̄ nām sic si lapis p̄iiciat superius. exēplū autem est in domo que fit: si enim esset aliqua res nature absq; dubio fieret: sicut mō fit ab arte cā eiusdē finis. Sicut econuerso si ea que sunt a nā ēt fierent ab arte artifex ipsoz dirigeret ea in eōsdē finē: q̄s nunc dirigit a natura: 7 eāsdē retinerēt aptitudines ex p̄ te materie: p̄ter hoc solū q̄ forma artificialis esset a p̄ncipi

pio: q̄ est extra mām operans: sed naturalis eēt a p̄ncipio operante intrinsecus. q̄ vtrūq; eoz esset pp alterū operans q̄ est determinatus finis in quē producit opus. C̄ Oino au tē siue vniū loquendo duplex est ars mechanica: qñi que dam perficit que forte natura cōplere nō pōt: quēdā autem nām imitat in hoc q̄ finē p̄stmit in quē dirigit op̄ suum. Si igit innegabile est q̄ ea que sūt per artē fiunt pp hoc q̄ sunt fines determinati rez artificialis: t̄cē opz q̄ ēt ea que sunt a nā sūt pp aliquos fines determinatos: q̄ nunq; pos set fieri q̄ id q̄ casus incipit posset cōpleri ab arte aliqd i tēdēte: nec mutari ab arte aliqd intēdente. Si. n. sanitas fieret a casu nō posset perfici a medico nature defectus: nec tuuari: sicut si animal fieret a casu nō posset hoc ars imita ri. Cui rō est: q̄ casualiū 7 fortuitozum finis semper est eē operantem 7 accitatis. Artificialium autē impossibile est finē esse extra operatē 7 accitatis: q̄ impossibile est per artē mutari vel cōpleri opus casuale vel fortuitū. C̄ Amplius ars nō est nisi eoz ad que sunt ordinata p̄ncipia artis: sed ad id q̄ est per accūs 7 improuisum: sicut enī per accūs 7 improuisum oia casualia 7 fortuita: sicut clarū est ex superius determinatū: q̄ si opus nature est casuale impossibile est q̄ ars operet ad ips vel cōplendo vel mutando. C̄ Manifestū est igit q̄ ea que sunt fm nāz pp hoc fiunt: eo q̄ sicut se habēt ars 7 nā ad se i ulcem tā in his que fiunt fm artē q̄ in his que fiunt fm nat urā posteriora ad p̄iora: posteriora autē vocamus finem: 7 p̄iora ea que sūt p̄pter illū mouentia mota. C̄ Est autē maxime manifestū q̄ natura agit p̄pter finē determinatuz in aialibus brutis: que diuersificant ab hoīe i hoc q̄ nec q̄ rentia cām: nec deliberantia faciunt opera sua: q̄ hoc cū ita directe ad finem terminatū dirigit opera sua: q̄ ēt qdam dubitauerunt an operent ab intellectu aliquo qui eēt i ipso aut quodā alio p̄ncipio finē p̄cipitē: que tñ dubitatio per hoc determinat q̄ si operent ab intellectu vel p̄ncipio p̄ concipiente: diuersificarent opera eoz sed nō diuersifican tur: q̄ imaginata ab vno non sunt imaginata 7 p̄cepta ab alio: sicut videmus hominum opera diuersificata. C̄ Postē igit q̄ oia que sunt vnus nature aialia instinctu nature similes operent que operant: sicut etiā i p̄ncipio huius scōi determinauimus: q̄ instinctus nature eoz est pp aliquēz fi nem determinatū: 7 sic natura p̄pter aliqd operat: talia au tem aialia sunt sicut araneę 7 formice 7 huiusmodi minuta aialia: in q̄ p̄stat q̄ nō est cōceptio nisi parua 7 tñ ad fines operant. Si aut paulatim p̄cedantia q̄derantes operave getabilium que plus instinctū nature sequunt de facili per cipere possumus etiam in illis que agūt p̄pter aliqd ea que agunt: sicut q̄ producant folia vt cooperimēra sint fructus: ergo quecūq; naturaliter faciunt p̄pter aliquem determi natum finem faciunt. Scimus enim q̄ hirsūdo p̄pter fines determinatum facit nidum: 7 aranea telam: 7 plante folia: 7 p̄pter aliquid habent radices deozum: 7 nō sursum: q̄ nu trimētum est in terra q̄ sugūt per radices: sic vegetant: ergo manifestū est q̄ cā huius que finalis est in his ē q̄ sūt fm nām. C̄ Quia vō natura duplex est 7 dicitur: alta enī est materia: alta forma: finis autē in naturis forma est sicut cō stat per audicta erit forma cā finalis cui q̄ ḡa sunt 7 sicut q̄ cūq; sunt 7 fiunt in nātib; ante forme adeptionem.

Cap. 3. De probatione q̄ natura agit p̄pter finem de terminatum ex peccato q̄ accidit in opere eius in quo etiā est de diuersitate monstrorum.

Dem Autē q̄ nūc p̄bauimus ex similitudine artis 7 operibus aialuz et vegetabilium q̄ natura operet ad finem intētz 7 determinatū: probauimus adhuc ex eo q̄ accidit peccare in natura sicut 7 in arte: q̄ non accideret si natura nō ad fines determinatum dirigeret opus suum. Si enim finis non sit: ad nullum finē dirigitur opus: ergo qualecūq; fiat opus semper iudicabitur rectuz: sicut est videre in finibus casua libus. C̄ Si enim non accidant illi fines nō propter hoc iudicabitur peccatum in opere: 7 similiter cum forma in natu ra sit finis: si non sit finis determinatus rebus naturalibus non habebunt etiam formam determinatā: ergo siue vnā siue

Ex. 2. c. 77.

Ex. 2. c. 77.

Opio Alexā dri;

Ides Cōmē tator hic. Ex. 2. c. 78.

Ex. 2. c. 79.

Ex. 2. c. 80.

Ex. 2. c. 81.

sive aliam contingant formam nullum in eis iudicabitur peccatum quod fallum est: quia peccatum fit tam in his que sunt in arte que imitatur naturam in opere non naturali: quod in illa que perficit opus nature et iuvat naturam in opere naturali. Et exemplum primi horum est quod aliquando non recte scribitur grammatice: et tunc propter omissionem alicuius principiorum artis non pervenit ad finem orthographice: quod grammatice quantum ad orthographiam scientia est recte scribendi. Exemplum secundi est quod medicus aliquando propter omissionem alicuius principiorum potuit evacuatum non recta portione. Cum ergo ars imitetur vel compleat naturam accidit etiam peccare in natura: quando scilicet natura operans propter corruptionem alicuius principij naturalis non pervenit ad finem intentum a natura. Si igitur sunt quedam et fiunt secundum artem in quibus cum recte fit non habet rationem rectitudinis nisi quod debitum sibi finem directe attingit ex intentione artis: et non peccatur in eis nisi cum alicuius finis gratia fiunt: sed fallit ita quod finem debitum non attingunt: propter alicuius principiorum corruptionem. Similiter videtur fieri in physicis: quod quicquid ibi recte fit non habet rectitudinem nisi ex proportionem ad finem debitum quem attingit: cum peccat peccatum suum perpenditur: ex hoc quod finem illud non attingit propter corruptionem alicuius principij naturalis.

Admonstra enim sunt peccata illius quod in natura est propter aliquod. Sunt autem monstra ut in genere dicitur potest propter quatuor causas: que tamen sub se multas habent particulares causas. Aliquando autem fiunt propter materie diminutionem. Aliquando propter materie superfluitatem. Aliquod propter qualitatem inproportionabilitatem ad materiam. Aliquando autem propter continentis malitiam. Propter materie autem diminutionem fiunt tripliciter: secundum quantitates: magnitudinis membrorum: et non secundum numerum: et aliquando secundum quantitatem magnitudinis: secundum numerum simul: aliquando autem secundum numerum et non secundum magnitudinem. Quia autem que fiunt secundum quantitatem magnitudinis dupliciter: etiam sunt. Sunt enim ex diminutione materie: aut debilitate virtutis formativae que non potest formare nisi parum de materia et rejecta aliam. Quia autem que fiunt secundum diminutionem simul et numerum: absque dubio propter varias causas sunt. scilicet quod diminuta est materia: et quod debilis est virtus formans: si autem fortis esset virtus formaret membra in materia data et attraheret aliam materiam in augmentum. Que autem fiunt ex diminutione numeri: ex variis causa sigillatim fieri possunt. scilicet ex defectu materie: vel quod virtus sibi datam materiam preparatam convertere non potest nec mutare. Et huiusmodi signum est quod precipue deficiunt membra longe a corde et epate distantia: in quibus precipue situm habet virtutes membra formantes: sicut deficiunt manus vel pedes vel aliquid extrinsecus membrorum in capite. Que autem deficiunt in membris: vel in toto deficiunt quasi sunt abscessa: vel deficiunt ab actu: eo quod sunt curva et mollia que actum sustinere non possunt. Et superfluitate etiam in genere sunt tripliciter: aut enim in sola excedunt magnitudine: aut in numero solo: aut in numero simul et magnitudine. In magnitudine autem sicut nascuntur infantes: vel totum corpus: vel aliquid membrum habentes enorme. Et hoc contingit ex duplici causa: aut enim contingit propter fortitudinem virtutis et abundantiam materie simul: aut contingit solum propter materie abundantiam: propter hoc quod virtus sit ultra modum intensa. Signum autem primi est quando totum corpus enorme est: sed tamen habet omnia membra respondentia sibi et proportionata ad invicem. Signum autem secundum est quando corpus non habet membra sibi proportionata: sed vniuersum est enorme: et aliud non: quod quando virtus est proportionata et non materia: tunc virtus non potest omnia formare equaliter: ideo habilem materiam melius format quam inhabilem.

Est autem sicut prius diximus materia exteriorum in quibus minus potest formans virtus quam in interioribus: propterea quia plus distat a membris in quibus sita est vis formativa. Aut excedunt in numero solo quod conuenit semper propter materie prime spermatis abundantiam et virtutis fortitudinem: et habet istud tres modos. Aliquando enim abundans est membrum debitum et tamen abundat: quia ante

tempus oritur: sicut conuenit in infantibus et alijs quibusdam: qui cum dente paruo vel pluribus nascuntur: propter abundantiam caloris et materie circa mandibulas. Et ad istud pertinet natiuitas natorum: cum pilis magnis et acellularum et multitudine capillorum in capite: quod propter fortitudinem cordis conuenit: et propter terrestritatem humorum a corde ad exteriora expulsorum: et tamen metis temporibus presentata fuit puella que nata fuit dependentibus uerberibus: et cum pilis inguinis et acellarum: et fatebatur mater eius etiam quod patiebatur resolutionem menstruorum quod absque dubio accidit propter fortitudinem caloris formati et maturantis. Aliquando autem est membrum propter abundantiam materie. Aliquando autem fit bicorporum superius vel inferius: sicut accidit de eo qui fuit natus cum duobus capitibus: et postea continuata erant duo corpora in collo et in dorso utriusque: et inferius videbatur unum corpus. Aliquando autem visus est natus e contra: qui quatuor habuit crura et unicus et continuus corpus apparuit in superiori parte: quod absque dubio contingit ex diuisione spermatis in matrice. Sic etiam fit geminorum natiuitas qui in vna cella matricis nati inueniuntur. Sunt enim quedam mulieres et quedam animalium que multum in costu delectantur: et in delectatione illa mouetur matrix cum sperma infunditur neruis sensibilibus eius: et in motu illo diuiditur sperma. Quod ergo diuisio tota perficitur tunc fiunt gemini: si coalescit semen in fetum. Si ergo diuisio non perficitur: sed sperma quod si ramificatur: tunc sunt bicorpora animalia: subius vel superius: vel etiam in medio secundum modum per quem diuiditur sperma: ideo quidam inueniuntur cum duobus ventribus: quodam autem cum tribus vel quatuor brachijs: et sic de alijs diuersitatibus medij corporis. Iuxta autem modum medium istius diuisionis inuenitur quidam nati cum multis foraminibus: sicut sunt ora: et multae linguae in vno capite: sicut aliquando presentatus fuit quidam temporibus natus qui habuit .ii. linguas et .ii. ora et labia incompleta. et fuit mortuus antequam nasceretur. Quia autem que fiunt propter quantitatem inproportionabilitatem sunt sicut nimia macies et nimia pinguedo: quorum sit primum ex nimio calore: et ex nimio frigore: et si funguntur qualitates contrarie quarum utraque sit complexionalis et terminans: tunc conuenit nasci hermaphroditos: et virtus formativa satisfacta utriusque seruat in membris exterioribus que interioribus: sicut ad visum probauimus in quibusdam esse utrumque serum: ita quod a sapientibus discerni non potuit quis preualeret: et dicitur de quibusdam quod in costu succumbunt et incumbunt: situs enim membrorum genitalium non impedit hoc: quod situs membrum virilis est super neruum core: et situs vulue mulieris est infra anum. Propter autem malitiam continentis peccata sunt dupliciter secundum duplex continentem. Est enim continens sicut pellis que dicitur secundina: et est calor terminans continens habens in se virtutem celestis circuli qui est primum circuli diano. Et ruptura autem secundinarum fit multiplex modis: quoniam enim materia defluit et sic deficit membrum vel curuatur: vel grandescit: vel discotinuatur: vel discotecatur a membro sibi vicino: et aliquando confluunt spermata diuersorum fetuum: et cum conglutinantur duo corpora fiunt in loco illo. Et malitia autem continentis se in celestem effectum et terminatis sunt impressiones diuersarum formarum: que competunt diuersis speciebus animalium: sicut porce parientes porcellos quorum capta sunt humana: et sicut est de vacellis que ponit Empedocles: huiusmodi: bec enim ex spermatis commixtione fieri non possunt: quod spermata valde diuersa in specie se corrumpunt inuicem et nihil generant ex se: sed potius fit ad constellationem ad illa forma spermata ex suam qualitate mouent: sicut est quod dicitur Aristoteli in quodam drpartito: quod in quadam parte arctis luminariibus et quibusdam planetis alijs concurrentibus non potest fieri generatio humana. Si autem essent ista et vicinaz spermata animalium tunc posset ex illis generari medius animal: sicut ex equa et asino fit mulus: et ex equo et asina fit burdo: et ex cane et lupo: vel vulpe et lupo: et huiusmodi. Nec autem ista ad sciam de animalibus pertinent hic interpositimus ut sciat: non casu ut dicit Empedocles talium animalium generationes fieri vel contingere. Omnia enim bec monstra peccata nature sunt intendenda.

Ex. r. c. 52.

Admonstra pp quoz cas in gne fiunt.

Admonstra ex pte diminiu r onto mac tri pte fiunt.

Admonstra ex superfluitate mac fiunt tripliciter.

Nota de natiuitate geminorum separatoz et pinctoz qd fit pinctiois ca.

Nota de hermaphroditis

Admonstra ex pte pincti fiunt ex duplici causa.

Physicorum

tis finem aliquem quem attingere non valet propter corruptio-
nem alicuius principii naturalis: ergo in his substantiis de quibus
dicit Empedocles quod in prima parte sunt bouigena: et in altera
parte sunt figurata huiusmodi vel e contrario: si potuerit venire ad fi-
nem aliquem et terminum quem natura constituit et desiderat: non di-
co que sunt vis formae semine: facti est hoc impedimentum corru-
pto aliquo principiorum ut diximus: et ideo facta sunt monstra:
sicut et nunc semper fit corruptio in semine. **C** Amplius oportet
et quod semine sit prius et postea figuratum. **H**oc autem non faceret
natura tali ordine nisi esset semine propter aialis generationem: er-
go non est casus: sed propter finem determinatum. **C** Quaeque
enim sunt quorum principium est a re terminata per naturam: et motus eorum
per res a natura terminatas: huiusmodi ordo necessarius est
ad finem terminatum: talis autem processus est generationis omnium
aialium: quod est a spermate terminato: et primo est molle: deinde
conuertit formam et maturat: gratia ipsorum ordo et generatio
ordinata est ad finem in natura determinatum. **C** Amplius et in plantis
sicut et in aialibus species inest eis propter aliquod quod est finis ea-
rum determinatum propter eadem rationem: magis sit occultus
et minus per rationem colligi possit quam in aialibus: et sic finis de-
terminatus ad quem non operatur est in vitiis. **E**t ex hac consi-
deratione dicitur Empedocles qui dicit omnia haec a casu et
recte et non recte et monstruose: si enim casu sit in aialibus mon-
stru cuius superiora fieret huiusmodi: inferiora tauri quod est mi-
noraurus: oportet etiam quod casus iste fiat in plantis secundum Empedo-
clem: ita quod aliqui generet platana cuius una pars sit vitis et alia
oliva: sed tamen hoc non videmus: huiusmodi equaliter oportet hoc fieri
in plantis sicut in aialibus secundum Empedoclem. **C** Amplius autem in
seminibus oportet secundum Empedoclem fieri generationem: sicut contingit a
casu et fortuna: et non fieret generatio vnius speciei ex semine deter-
minato: fieret enim sic ex semine huiusmodi bos sicut huiusmodi: et ex semine
vitis ita cito oliva sicut vitis: si nihil esset agens in generatione re-
rum nisi casus et fortuna. **C** Causa autem subest quare plus
monstra in aialibus apparere quam in plantis quae ignorant Empedo-
clem. **H**oc autem est quod mollius est semine aialium: et plura exigunt
ad determinationem eius quam platea: et aialia difficiliora est generatio
nis: et platea similis et facilliora generationis: et ideo facillius fit ut
corrupta aliquid principium generatio aialis quam platea. **C** **O**ino autem
et vniuersaliter sic dicitur casum esse causam reum naturalium: destruit id quod est
a natura et naturam. **N**am namque sunt quaecumque ab alio quod habet in se
ipsis principium motus: vniuersaliter mota in fine aliquo certum et deter-
minatum veniunt: sicut a principio huiusmodi probatur ex diffinitione natu-
re: sed que fiunt a casu non habent in seipsis principium per se mouens
ad finem casuale: cum casualis finis incidat: et non sit in agente
ad finem illi: finis ite naturalis non id est vnicuique rei natura-
li nec contingens et accidentalis: quod ille indeterminatus est et infini-
tus. **S**i ergo res naturalis est que finem habet certum et determinatum
semper puenit in eodem: nisi sit aliquid impediens quod corrumpit
aliquid naturalium principiorum. **C** **F**inis autem ille qui est cuius gratia
fit totum quod fit: fieret absque dubio casu et fortuna: si sic fieret i-
certe et indeterminate: sicut dicimus quod venit ad nos aliquid
extraneum cum balneo nostrum paratum fuit tanquam balneatum
apud nos in nostro balneo: cum sibi accidit ventre tanquam pro-
pter hoc operatur sit et aduenit cum tamen non aduenit propter hoc:
quod nescit aliquid de nostro balneo: sed accidit ei et non ordina-
te aduentum suum ad hoc ut balnearetur. **C** **F**ortuna namque de
numero est illarum causarum que sunt secundum accidens: sicut di-
ximus prius: sed cum hoc semper aut frequenter fiat: tunc non
fiat secundum accidens nec a fortuna: sed potius sit ab ordinante
et ordinato ad certum finem. **I**n physicis autem semper sic fit
nisi aliquid impediat sicut diximus etiam prius.

Cap. 4. De solutionibus rationum Empedocles quod na-
tura potest agere propter finem certum sed non deliberet de
ipso nisi cognoscat ipsum.

Aconueniens. Antez est quod dicit
Empedocles et ce-
teri dicentes quod ca-
sus est causa reum naturalium: propter hoc quod videtur eis
nihil operari ad finem certum: nisi quod preconcepit fi-
nem et deliberat de ipso: et postea cogitando et
ratiocinando dirigit opus in finem illum. **E**t quod natura non
habet in se preconceptionem finis et deliberationem et ordinem
per ratiocinationem: ideo negant ipsam operari ad finem

certum et determinatum: hoc enim est maximum inconueniens:
et instantia huius in arte mechanica. **P**ostquam enim aliquid
quis adeptus est artem perfecte non deliberat nec preordi-
nat qualiter secundum artis principia operetur. **S**icut enim ope-
ratio sua est cum addiscit artem: et est hec operatio tarda: si
cut apparet in his qui discunt organizare. **I**lli enim primo
deliberant et precogitant de proportionibus chordarum et que
prius et que posterius sit tangenda et quantum et tunc operatur
tardum et cum timore: postquam autem didicerit non precogitat: quoniam
imo cum precogitare incepit in artis opere impedirentur et
titubarent: sed mouetur ex arte sicut ex natura quadam: et hoc
modo est de opere nature: quod absque dubio certissimum est:
sed non preconcepit: quod habet in se incorporatam artem primi
motoris mouentem in eo: et hoc est ac si nos diceremus quod ars
navigandi que est in anima nauis incorporata esset lignis
nauis: tunc ars eius incorporata dirigeret nauem sicut modo
facit ars nauis: sed tanto certius operaretur quanto tunc
esset forma artis nauis magis essentialis et intrinseca. **H**oc
autem in arte manifestum est in medico qui curat seipsum
secundum artem medicine que est in ipso. **I**lle enim habet in quantum
medicus non curat: sed in quantum mouet: tam habet curam per ar-
tem que est in ipso et ars que in ipso dirigit seipsum in quantum est
eger in fine sanitatis. **H**uius autem comparat optime opus nature
quod habet in se formam agentis primi que est in ipso incor-
porata et intranea: et deducit ipsum ad finem certum et deter-
minatum. **A**d hoc autem intelligendum sciendum est quod
omne mouens in natura reductur ad motum mouentis pri-
mi: et per formam illius mouet omne mouens secundum. **I**dem
autem mouens est mouens per intentionem et intellectum:
et ideo preordinat omnia ad finem determinatum: ordo autem ille
instatur nature non per modum cognitionis et intellectus: sed
potius per modum illam quo est principium motus et opera-
tionis: et ideo in eodem ordine ad finem est in materia naturali
in semine: quo est in motore primo habet aliquid esse hinc
et inde: alterius sit rationis. **E**t huiusmodi exemplum est
in eo qui sapiens est et dat consilium ad opus aliquod et ad-
iungit preceptum ut fiat: audientes autem non sunt sapien-
tes: nec possunt percipere rationem consilii: cum forma con-
silio apprehendunt prout est principium operis: et vis precepti
viget eos ut impleant id quod ex consilio ordinatum est fieri
a sapiente. **I**ta enim etiam est in operibus nature in quo si-
cut sapiens omnia ordinans ad certos fines est motor pri-
mus. **C**ause autem naturales in superioribus corporibus et
inferioribus sunt sicut ministri formam consilii et ordinem re-
cipientes et incorporantes sibi: et non accipiunt rationes or-
dinis et deliberationem et intellectum: que sunt in motore pri-
mo: et loco precepti primi motoris accipiunt virtutes natu-
rales de necessitate inclinantes et deducentes ad finem cer-
tum et determinatum: aliter enim non contingerent fines cer-
tos virtutes ille: sicut est videtur in calore naturali qui nisi ha-
beret in se ordinem naturalem virtutum inclinantium ad cer-
tum finem ipse interimeret omne illud in quo ageret. **I**taque
autem hoc non facit: sed terminat ad speciem carnis et os-
sis et huiusmodi: et ideo quod alterat calor hoc habet inquan-
tum est vis corporalis elementum et ex necessitate: quod autem de-
ducit ad formam hoc habet a forma et ordine motoris pri-
mi. **E**t huiusmodi exemplum est de eo qui dirigit sagittam
ut vulneret: sagitta enim habet quod vulnerat ex neces-
sitate materie propter acumem sui teli: quod autem percutit in cer-
tum locum et nequaquam in alteram partem deflectitur hoc ha-
bet ex intentione et ordinatione dirigentis sagittam: sic est
in operibus nature: quia quod qualitates prime alterat et mo-
uent materiam et transmutant absque dubio sub necessitate
est: hoc habent in quantum sunt virtutes corporales: sed hoc
quod actiones eorum terminantur ad fines determina-
tarum specierum in composito et in natura: hoc habet ex virtute for-
me que ex primo motore instat in omnibus mouentibus in natura.
C **S**cias autem quod huiusmodi finis sit in que natura ordiat opus
suis ac si illi sine preconcepit: et ille est finis ad quem mouetur co-
tinuo motu et vniuersaliter: sicut est forma specifica finis generatio-
nis: tamen sunt multi fines qui sequuntur necessitate materie:
qui sunt non naturales: sicut dissolutio sequitur compositum: et mors se-
quitur aialia: ad quos fines natura puncti non mouet: sed aliquid moueatur
ad ipsos simplex quod est in composito: cum enim mo-
uet ad

ad p. 103

Documenta.

Ordo nae in
aut no p mo
du cogno a
itella s p mo
duz qe pn
motus opera
tionis.

ad p. 103

vide p. B. 2.
de aia. co. 44

Ex. r. co. 83.

Ex. r. co. 84.

Que e ca q
moftra mag
fiat aialib
qz i plantis.

Ex. r. co. 84.

Ex. r. co. 85.

Ex. r. co. 86.

Physicorum

Concedamus ergo de necessarijs istis in quo pueniat & dif-
ferat. Conuenit aut in hoc qd in physicis qd in disciplinis
est necessarij simili: ita qd in utroq; est principium & princi-
piatus: & hoc patet. Si enim uelimus pcludere quontia recti
lineus triangulus habet tres angulos duobus rectis equa-
les: nos accipiemus causam anguli trianguli rectilinei. Cau-
sam dico non in quantum est angulus: sed in quantum tantus
quantus pot pterneri duabus rectis lineis & a se inclinatis: &
dicimus qm angulus trianguli rectilinei cuius exterior an-
gulus duobus sibi non pinctis in eodem triangulo inclu-
sus est equalis: & qd exterior cum sibi pincto est equalis duo-
bus rectis: & ideo necesse est qd interior cōiunctus exteriori
cuz duobus interioribus sit equalis duobus rectis: & hoc in
32. geometroy libro primo demonstratur: unde si interior: va-
let duos rectos: tunc opz triangulum habere tres angulos
equales duobus rectis: eo qd duo anguli interiores ualent
vnum exteriori sibi non pincto: & sic necessaria est pclu-
sio ppter premiffas & non e conuerso: qd non ppter hoc qd tri-
angulus habet tres duobus rectis equales: duo exteriores
equipollent exteriori: qd sic idem esset causa & causati: & p-
cipians & principiatum: tamen bene sequitur qd si triangu-
lus non habet tres angulos equales duobus rectis qd non
fuit causa recta per equipollentiam: qd est interiori cōi-
unctus interioribus illis non pinctis esse equalis duobus re-
ctis. Sic ergo patet qd in disciplinis piora sunt principia se-
quentium: & ea que sunt materia sunt principia finis: sed
in his que sunt ppter aliquem finem siue in artibus siue in
physicis fiant: e contrario est. Ibi eni (vt diximus) finis mo-
uet efficientem: & ab efficiente in fundit materie motus: & sic
finis est principiu totius: & ideo est ibi necessitas pditionis
ex finis suppositione. Si enim finis erit aut est: tūc necessa-
rio erit id qd est ante finem aut est. Si vō id qd est ante aut
non sit: sic vel sic fm qd erigit finis: tunc non est finis: sicut in
disciplinis sequitur bene destructiue. Si eni non sit pclusio
necessaria nō erit id qd est ante pclusionem qd est principium
pclusionis necessarium: ita sequitur & hie destructiue si non
sit materia in necessitate debita: tunc non erit finis: sed con-
structiue necessitas materie nō est causa finis sicut in disci-
plinis necessitas principioy causa est pclusionis. Sicut eni
in disciplinis principia se habet ad pclusionē: ita in his que
sunt finis se habet ad materia & efficientes. Finis enim est
principium in talibus sicut ibi premisse principia sunt. Sed
differentia est in hoc qd finis est principiu non omnium hoc
est cognitionis: sed actionis & operis. In disciplinis aut p-
cipia sunt cognitionis & nō actus: eo qd finis est forma actio-
nis & intellectus operatiui: & premisse sunt forme speculati-
ui intellectus & principia speculationis: sicut ante diximus.
Si autem queritur per quem modum hoc possit esse cuz an-
te dictus sit qd premisse sunt sicut materia pclusionis: tūc eni
pclusio erit sicut finis & forma: & ita in disciplinis pclusio de-
bet esse principium sicut in his que sunt ab arte vel natura.
Dicendum qd premisse sicut in ante habitis explanauimus
non sunt vera materia pclusionis: nec pclusio est forme siue
finis premiffarum sed effectus: sed potius premisse ordina-
te in materia & figura habentes in uirtutem medij vt medi-
um causa est ppter qd sunt formales quo ad hoc ad pclusio-
nem: sed in hoc similes sunt materie: qd est in eis potentiali-
scietia pclusionis. Scdm ergo assignatā differentia necessi-
tatis in artibus & physicis pro parte vna: & in disciplinis pro
parte alia necessitas in his que sunt procedit: a fine autem
omnia alia. **C** Et ideo si erit dom? supposita necesse est hec
materialia fieri aut existere pntialiter aut esse futura. Aut
vniuersaliter loquendo si finis supponatur necesse est existe-
re: lateres in tectis & lapides in fundamentis si domus esse
vel fore supponitur. Non tamen finis propter illa si vocetur
causa finalis: sed si vocetur causa disponens: tunc bene po-
test dici ppter illa: sed melius dicitur finis esse in illis: sed ta-
men si materialia non essent sub dispositione debita vniuer-
saliter: tunc non esset finis sicut domus non est si lapides & li-
gna non sunt: nec serra erit nisi sit ferrum dentatum: qd etiā
in disciplinis bene sequatur si pclusio nō est nec principia
sunt necessaria: sicut si triangulus non habet tres angulos
equales duobus rectis non erit rectus equipollēs angulus
qui rectis equipollere supponebatur in premiffis. **A**danise

stus est igitur ex dictis qd necessarij est in physicis ex pditio-
ne finis: & etiam est in eis necessitas que dicta est sicut mate-
ria & motus materie qui est dispositio ipsius. **C** Ad antecessu
est etia: qd utroq; cause. s. materialis & finalis que est forma
lis dicende sunt a physico: sed magis illa cuius gratia fit to-
tum qd fit: qd illa est principium in physicis sicut iam dictus
est causa materie fm qd subicitur motui materia: & fm qd
mouetur ab efficiente: sed non e conuerso materia est causa
finis nō sicut superius diximus: qd est causa eius sicut subie-
ctum: & hoc fm esse finis & non fm qd est finis vel causa fina-
lis. Principium enim qd est finis: est etiam principiu a dif-
finitione quam ipse dat formam dando que ponit rem in-
tra fines & terminos sui esse fm formam eo qd forma est in
omnibus physicis finis: & etiam principium a ratione fm
qd ipsum est ratio rei ex qua scitur res & cognoscit. Non eni
scitur res nisi per terminos essentialis in quibus est sumi
esse: bos aut dat finis qui est forma: sicut dicitur est: & ideo est
dictum in scdo de anima: qd diffinitiones sumuntur a fine.
Sicut enim in artibus necessitas tota oritur ex fine: quontia
si domus huiusmodi est que est cooperiens ab imbribus &
saluans diuitias: oportet hec materialia sic fieri ex neces-
sitate & esse presentia: & hoc est in arte que imitatur naturam.
In arte autem que lunat naturam etiam sic est qd ideo qd sa-
nitate Socratis est talis: opz hec materialia sic fieri ex neces-
sitate & esse sicut purgationes & sudores & huiusmodi: eodem
autem modo si homo est talis fm materiam oportet utiq;
esse ea que sunt materia eius sicut carnes & ossa & huiusmo-
di. Et si sunt carnes & ossa oportet esse ea que sunt ante ea
materialia sicut humores: & si humores sunt oportet pueni-
re elementa ad mixturam: & sic semper qd posterius est cau-
sa: quia ppter quid est prius. **C** Pars autē materialis que
est necessitatis ordinande ad formam illa fortassis necessa-
ria est etiam in rōne & diffinitione: qd in physicis quibusda;
ita est qd non trā materia declarat esse necessarij per p-
cutionem que est ex forma: sed etiam ipsa necessaria per se
est & pars essentie: sicut materia earum que intrant in diffi-
nitionem: sicut serra nescitur nisi diffinitio dicat materiam
& formam: ita est in omnibus physicis que subiacent motui
fm suum esse. **Q**uedam aut sunt physica per relationem ad
motum quem non habent tales. **E**t est generaliter nota:
qd in physicis alterum duorum oportet esse. s. aut qd diffi-
nitio detur per formam declarantē materiam fm pscutio-
nem ad ipsas: aut qd in diffinitione ponatur materia. **S**i eni
diffinitur species physica diffinitur per genus & diferen-
tiam: & genus est forma generalis que nō est nisi materia in
generalit: & sic posito genere sequitur necessitas materie in
genere: differentia autem vltima est ppria forma & ad illam
cōsequitur propria materia: & ideo dictum est qd forme phy-
sice cōcepte sunt cum materia. **C** Si autem diffinitur ali-
qua passio vel operatioy physica: oportet poni ma-
teriam in diffinitione: quia operatio illa est supra determi-
natam materiam: & passio similiter. **E**xemplum primi est qd
si homo diffinitur nō recipitur materia in diffinitione ip-
sus: sed ad utroq; diffinentium supponitur & consequit ne-
cessitas materie: quontiam si animal est necessario erit ma-
teria animalis: & si rationale & mortale: oportet esse materia
corporis ad medij complexionis inter omnia corpora ma-
gis accedentem. **E**xemplum autem est in diffinitionibus
digestionum & indigestionum: que etiam quarto metheo-
rorum ponuntur: cum dicitur qd digestio est complexio a p-
pilo & naturali calore ex contrarietibus passionibus. **I**n
hac enim diffinitione ponitur efficiens cum materia: cuz ta-
men efficiens ex fine & materia moueatur propter ipsum.
Altero ergo istorum modorum diffinitio naturalis con-
cepta est cum materia: sed diffinitio mathematica neutro
modo cum materia est concepta: quia si dicam tri angulum
esse: non consequitur alicuius materie generalis vel specta-
lis materia ad illud esse necessaria. Similiter si dicam re-
ctum quod est passio anguli quedam non cadit in diffinitio-
ne eius materia. **E**odem autem modo & multo amplius est
in diffinitionibus substantiarum & passionum que sunt me-
taphysica: eo qd illa per esse & rationem separata sunt a mo-
tu & materia. **H**ec igitur sunt que dicere volumus in hoc se-
cundo libro scientie physicorum.

Tex. r. c. 91.

Tex. r. c. 92.

Non quō mā
semp in diffō
ne rē nāliūz
ponit altero
duoz modoz

Nota h̄ quō
pmissa sūt cā
pclusionis

Tex. r. c. 90.

Incipit liber Tertius Physicorum.

Tractatus primus de motu.

Cap. p^m. Que sit istius libri intentio q^m de motu.

Ex, r. c. i.

Motionem autem natura

Est principii motus et status mutationis sicut in principio sc^o diximus: nobis autem in hoc opere intentio facta est de na: opz nos no ignorare quid sit motus: eo q^m motus est pprius nature effectus. Cu^m enim no dicatur principii motus: na^m dicat dupl^r: vt ostendemus etia^m prin...

Ex. i.

Corin^u m^l n^opl^r est diffi^l n^ubile.

Ex, r. c. 3.

Ex, r. c. 3.

Primum

Autem sicut diximus de motu est intendend^u. Ad cui⁹ notificatone sciend^u opz pmittere q^mda. Cu^m enim motus sit aliqd² et aliquid: fm aliqd² opz nos prim^u pmittere tres divisiones. Ex quaz prima accipiamus quid sit motus in genere: sicut in genere pfectionis et no potetie: et ex ead^e acciplemus fm quid motus est pfectio sicut fm genus predicament^l. Tertia autem divisionem pmitteremus vt sciamus fm que mod^u fuit motus a motu in mobile: sicut in id quod mouet. Dicamus igit^r q^m ens duplex est: est enim aliqd² q^m est endelectia sol^u sine actu: et hoc est ens oino pfect^u no indigens actu ad pfectionem eius. Est etia^m aliqd² q^m est potentia t^m fm q^m accipit^r vt indiges aliquo ad sui complementum. Nec est intelligend^u q^m aliqd² sit q^m sit t^m in potetia et nullo mo accu: q^m hoc no pot^{est} esse in re: na^m queadmod^u ostendimus in primo libro scie huius. Sed dicit^r in potetia esse fm q^m accipit^r p^ruati^oni in genere imit^u: lz habeat form^{am} fm moduz

aliu^o quo non accipit^r vt imit^u p^ruati^oni. Hoc aut^{em} modo quo diximus nihil est medium inter potentia ens et complemento ens: ideo opz q^m motus sit aliquid hor^u duoz et non pot^{est} esse extra hec. Est enim motus pfectio eius q^m est in potetia fm q^m est in potetia. Sec^oda aut^{em} diuisio est q^m entis aliud quide^m significat hoc aliqd²: et est suba. Hoc vo significat quatuor: q^m est quantitas. Aliud aut^{em} significat quale: et hoc est q^mtas: et alia significat eod^e modo alia entis predicameta. Et hac aut^{em} diuisione nos accipimus q^m si motus est pfectio: et ois pfectio est fm aliquod genus entis: t^m opz q^m motus sit fm aliquod genus entis: vel aliqua genera entis plura vno. Ad motus enim inuenit^r in quatuor generibus entis: sicut in fra ostendemus. Ea enim que sunt in genere aliq^m sunt sine respectu ad inuicem: aliquando aut^{em} sunt cu^m respectu: et que sunt cu^m respectu ad inuicem dupl^r sunt fm q^m n^uc spectat ad pposituz: q^m mobile semp^{er} excellitur a motuo et vincit ab ipso. Et ea quoz vnu^u excellitur: et alterum est excessum dupl^r se habent. Aut enim excellunt se fm abundantiam et defectu^m quantitatis ad inuicem: sive fm magis et minus in quantitate sumptum: sicut duplum se habet ad dimidium. Aut excellunt se et excellunt fm virtutem: sicut agens et patiens: vel vt vnuer salius dicamus sicut mobile et motuum: q^m in primo de generatione et corruptione ostendit^r: q^m mobile et motuo vn^u uersaliora sunt q^m agens et patiens: q^m omne genus est motuens: sed non quertit. Habet aut^{em} ista respectu ad inuicem: quonia^m omne motuo est aliquid mobile mobilis motuo: et omne mobile est mobile a motuo: quonia^m relatio est quodda^m genus q^m spargit^r in oibus alijs generibus quatuor ad habitudine gener^u ad inuicem: et eoz que sunt in generibus que ad inuicem comparant^r. Sunt aut^{em} et alie due comparationes relatiuoz: fm suppositionem et equiparantiam dicte sicut dicit^r seruus et socius et cuius est socius: sed nobis non faciunt hec ad ppositum aliquid ad sciendum qualiter fuit motus a motuo ad mobile: et ideo omittimus de illis. Scien^{du} aut^{em} est q^m cum nos dicimus q^m motus est pfectio: et pfectio multipliciter dicitur: opz q^m etiam motus sit eoz que multipliciter dicuntur. Est enim pfectio prima et pfectio secunda: et vtraq^{ue} istarum dicitur tripliciter. Dicitur enim pfectio prima fm prioritatem operis: et dicitur pfectio prima fm esse: et dicitur pfectio prima fm prioritatem cause formalis ad actum eius: et omnibus his modis dicit^r etia^m pfectio secunda respondens prime pfectioni. Prima autem pfectio fm prioritatem temporis est illa que est ante omnes pfectiones temporis: et hec est que est via et exitus imperfecti ad perfectionem: et talis pfectio imperfecti est motus in genere accipiens: et secunda pfectio respondens ei est forma fm q^m accipitur in rone finis et termini motus. Est aut^{em} pfectio prima fm prioritatem esse ea que est fm id q^m primo principal^r est: sicut est illa que est fm forma substantialem: et huc respondet secunda pfectio que est fm accidens: sive fm formam accidentalem aliquam: et hoc modo motus est de genere prime et secunde pfectionis: est enim motus in substantia et in accidentibus. Est iterum pfectio prima fm prioritatem cause formalis ad effectuz eius: sicut dicimus q^m pfectio prima entis est figura entis: et pfectio secunda est incidere: q^m est actus forme et rone entis: et hoc modo dicimus q^m anima est pfectio prima animati corporis: et vegetari: et sentire: et intelligere sunt pfectiones secunde: et vnuer saliter loquedo vn^uquodq^{ue} est perfectum prima perfectione fm esse: et est perfectum secunda perfectione fm agere. Hoc aut^{em} modo motus: nec prima pfectio est entis nec secunda: sed est via ad primam pfectionem. Cu^m aut^{em} nos dicimus hoc tractatu q^m motus est pfectio prima mobilis: nos intelligimus de primo modo dicta prima perfectione. Adhuc autem obseruandum est q^m id q^m est in potentia dicitur multipliciter: est enim aliquid in potentia ad esse sicut materia: et est aliquid in potentia non ad esse simpl^r: sed ad esse fm accidens: sicut id q^m potest esse album vel nigrum. Est aut^{em} aliquid in potetia nec ad esse primu^m q^m est substantiale: nec ad esse scdm q^m est accidentale: sed potius ad hoc q^m aliqd² extra per aliquez mod^u se habet ad ipsuz: sicut est potetia ad vbi vel ad situz: hoc enim non est fm aliqua formaz qua^m acquirit id q^m est in potentia: sed potius ex hoc q^m aliqd² quod est locus se potest

Ex. 3.

de g^o h^o t^o b. 45.

Documenta

Perfectio p^o ma et scda tripl^r pliciter capi possunt.

2° documentu

aliqua aliter ad ipsam habere. Cum enim dico aliquid esse in theatro vel in foro: significo quod aliquid se habet ut circumscribens aliquid corpus quod dico esse in foro vel in theatro: absque hoc quod aliqua fiat mutatio in eo quantum ad formam substantialem vel quantum ad accidentia eius intrinseca. Et hoc autem quod dicitur de loco secundum totum corpus: quidam dicunt similitur esse in situ quo ad partem ordinacionem in loco: sicut sedens potentia est stans: vel hoc modo ordinatus in loco: possibile est ut se convertat manens quidem in eodem loco: sed tamen aliter conversus in illo quo ad partem ordinacionem absque eo quod mutetur in aliqua forma substantiali vel accidentali afficiere corpus eius. Cum autem dicitur motus esse aliqua dispositio que est in genere prime perfectionis eius quod est in potentia si generaliter sumatur motus pro motu et mutatione: oportet quod id quod est in potentia omnibus his modis generaliter sumatur: cum tamen primo et principaliter rationem habeat potentie id quod est in potentia ad formam substantialem: sed habet rationem potentie id quod est in potentia ad formam accidentialem et minime habet de ratione potentie id quod ad ubi vel ad situm in potentia est: propter quod etiam motus in ubi et in situ provenit perfectis corporibus que minime sunt in potentia. Eodem autem modo motus in cuius notificatione cadit ista: est de numero eorum que modo dicuntur. Est enim motus primo et principaliter dicitur motus localis. Et secundario dicuntur motus alij motus qui sunt ad formam: hoc quidem intelligitur dupliciter. Dico enim quod motus localis primus causa est esse secundum formam et causa motus est secundum formam. Superiora enim causa sunt inferiorum secundum esse quod habet: quod superiora dant eis formas et accidentia per suos motus et non tamen dant eis formas et accidentia: sed etiam dant eis motus quos habet ad esse et ad accidentia: et hoc modo dicimus reprehensibiles esse eos qui dicuntur motus esse genus unius ad motus spales. scilicet locale et alteratione: et alias esse species eius eo quod dicuntur spem motus non causari a spe motus: sed esse cause tur ab esse: hoc enim non est verum: quod omnis motus reducitur ad primum motum sicut ad regulam et mensuram: et tamen quod non provenit in speciebus coqueuntibus sub uno genere sumptis. Et sic et alia huiusmodi que quasi logica est. Cum enim species coqueuntur sub uno sunt genere operis quod non generis sit univoca in illis: sed esse varietate sicut non animalia unice habentur in speciebus animalium. Ipsa enim est que substat differentias in omnibus speciebus. Cum autem motus accipitur in genere non habet unam naturam essentie aliquid secundum quod contrahitur ad alterationem et localem et augmentum et diminutionem: quod probatur per hoc quod non una non decurrit per diversas categorias entis. Operis autem quod non motus decurreret per diversas categorias: quoniam in alia categoria est motus localis: et in alia alteratione: et in alia augmentum et diminutio. Amplius ad idem est: quoniam nullum genus est in alia coordinacione categoriæ que sit species. Si ergo motus esset genus quoddam sub quo esset species alteratio et augmentum et diminutio: oporteret quod aut omnes species motus essent in genere uno: vel quod motus esset in diversis generibus: et esset tamen genus unum: quorum utrumque est irrationabile. Et hoc autem ulterius arguitur hinc quod dixerunt plura que decem esse predicamenta entis: motus esse unum entis predicamentum: sicut de facili probatur ex dictis: nihil enim eorum est predicamentum que decurrunt de genere in genus sicut ostendimus. Cum autem nihil sit commune predicamentis per modum univoci: et motus sit communis pluribus predicamentis: oportet quod non sit per modum univoci: sed nec est communis per modum equivoce secundum quod equivoce est a casu et fortuna sicut canis: sed est ambiguus sine multiplici dictione: sicut ens quod est in uno perfecte et principaliter ens. In alijs autem secundum quod relatione per relationem ad ens primum: et ita est de multiplicitate motus sicut in sequentibus huius scie ostendemus. Tale autem dicitur multiplex cum distinctione sua bene intrat in scientiam quod comparatione habet ad unum per quod terminatur esse eius et describitur in comparatione ad illud. Hoc autem totum dictum est ideo: quod cum motus non est uno modo dicitur impossibile est quod habeat definitionem uno modo dictam.

Cap. 3. An in predicamentis sit motus: et qualiter sit in illis.

Dicemus autem deinceps qualiter motus cadit in predicamento: quoniam sine hoc definitio motus haberi non potest. Ad hoc autem sumendum est primum quod motus nunquam est per res categoriarum: id enim quod mutat semper mutat: aut secundum substantiam: aut secundum quod

litate: aut secundum locum: aut aliquid aliorum predicamentorum. Cum autem illud accipere est eodem ad ista predicamenta secundum univocationem sicut superius diximus: ita quod illud eodem sit genus unum non incidens in aliis istorum predicamentorum: ita quod ipsum sit neque hoc quod est substantia: neque quale: neque quantum: neque aliquid aliorum predicamentorum: sicut dixerunt qui motum et mutationem unum predicamentum distinctum dixerunt: neque motus: neque mutatio est aliquid generis quod sit extra genera dicta. Sed in his omnibus entibus dicitur unumquodque genus dupliciter: sicut per in genere sube. Est enim in genere sube aliquid principium sicut forma et actus: et aliud est sicut privatio sine potentia que imixta est privationi que motus subijciat. Secundum qualitatem autem etiam est hic sicut actus et habitus: ut albi: et aliud est sicut privatio ut nigri: quod supra ostendimus opponi ad albi sicut opponit privatio ad habitum: similiter est secundum quantitatem unum sicut perfectum: et aliud est sicut imperfectum in quantitate. Similiter est in loci mutatione hoc est sursum: et aliud deorsum: et deorsum quod est privatio: et sursum est sicut habitus: et in eis que moventur localiter: hoc quod est ut leve: aliud vero ut grave: et leve est sicut habitus et perfectio: grave ut privationem imperfectum. Et horum omnium superius ostendimus rationes et ampliores ad hoc ponemus rationes in libro perigenos: ubi loquimur de generatione simpliciter: et de generatione secundum quid. Secundum hec autem que sic sunt in generibus per modum privationis et actus distinguuntur penes species motus in communi sumpti: et in quantum generibus sunt octo extra oppositionem dicitur per modum privationis et habitus: et cum species motus distinguantur secundum terminos ipsius operis quod sunt octo species motus in genere: quorum due sunt in substantia. scilicet generatio ad id quod est in actu: et corruptio ad privationem: et duo in quantitate: unus ad quantitatem que est sicut actus: et alter ad quantitatem que est ut privatio habebant nomen unum in communi. Et de hoc in philosophia scientie libro reddemus rationem. Et due sunt in quantitate secundum augmentum et diminutionem: et due in loco penes orientem que est in ubi. Et nos non ponimus iter istos motus circulares: quoniam sicut nos supra ostendimus: non est omnino naturalis. Et sic autem in his que dixerimus multa ambiguitas: et multorum propter hinc diverse. Cum enim dicitur sit in predicamentis quod motus est in passione: videtur autem hic dicitur motus esse in generibus multis: vel etiam in omnibus videtur debet hinc dicitur quod ad esse. Et nos quidem tam destruximus errorem eorum qui dicunt motus esse genus unum per se propter decem entis predicamenta. Quod autem ad ista soluta fuerat: dicens quod motus secundum quod non differat a perfectione ad quam vadit nisi secundum magis et minus: necesse est ut sit de genere illius perfectionis. Ad motus. nihil aliud est quam generatio unius prout post aliam illius perfectionis ad quam tendit motus donec perfectus et sit in actu: unde necesse est ut motus qui est in substantia numeret in genere sube et motus qui est in quantitate numeret in genere quantitatis: et similiter est de moto in ubi et in qualitate. Secundum autem quod motus est via ad perfectionem alia ab ipsa perfectione: necesse est ut sit genus per se: via enim ad rem aliud est ab ipsa: et secundum hoc fuit positum in predicamentis: quod esset predicamentum per se. scilicet passionis: et iste modus quo ponit in predicamento passionis est famosior. Ille autem quo est aliquid perfectionis ad quam vadit est verior. Et ideo Aristoteles in libro predicamentorum ubi probabiliter loquitur dicit quod esset motus in predicamento passionis. In physicis autem ubi loquitur de natura rei in veritate dicit quod esset in decem predicamentis. Sed quod ista solutio Averrois est obscura et dubia: ideo antequam inquiramus: de ea tangemus omnes diversitates peripateticorum de genere motus: et has quidem ante nos videt tetigisse Averroes in sufficientia: dicens quod in generali tres sunt diversitates opinionum de genere motus. Sunt enim quidam qui comparaverunt motum ad movens: quod viderunt quod motus actus est movens: et ideo dixerunt quod erat in predicamento actionis. Et in hoc consentire videt Gilbertus Porretanus in libro qui de sex principijs scribit dicens quod omnis motus in actione: et omnis actio in motu firmat. Alij autem comparant motum ad mobile: quod est actus mobilis que suscipit a movente quo aliquid abijciat ab ipso: et quo aliquid acquiritur in ipso: et illi dicunt quod est in predicamento passionis. Et hac via videt procedere Aristoteles: et multum alij peripateticorum in predicamentis. Scimus enim quod omnis passio magis facta et intensa aliquid abijciat a substantia: et aliquid acquiritur in ipsa: hec autem ambo sunt in re mota per motum: quoniam abijciat non est ex quo est motus: et acquiritur non est ad quod est mo-

Male dicitur motus esse genus ad motum localem et ad motum alterationis et ad alias species eius.

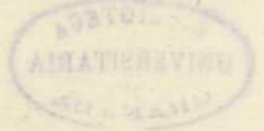
Co. 4.

Tex. r. c. 4.

Tex. r. c. 5.

Dubitatio quod dicitur in quo genere sit motus quam movet. Com. hic. r. 5. phy. co. 9.

Tex. sicut opinio nec diverse in genere de genere re motus.

Physicorum

ne nigrescere est nigredinis itēto r flurus nigredinis: r idē in essentia cū nigredine: sed forma que intendit aut est aut nō est. Si est: ergo nō acquirit p motū: qd falsum est: cuz nō gredo acquirat p motū qui est nigrescere. Si aut nō est: sed qd nō est nō intendit: ergo non intendit forma illa vt mā videtur. C Adhuc aut albedo p mixta nigredini r albedo pura nō sunt eiusdē speciei nec eiusdē essentie: s; omnis forma fluens in motu p mixta est ecōtrario: ergo nulla talium forma rū est eiusdē speciei r eiusdē essentie. Et ppter has duas rōnes dicit Anticēna q abbozet hāc opīnionē. C Adhuc aut r sic pōt obijci ptra eandem: p motū aliquid recipit p tinue de forma ad quā est motus: s; receptū p motū nō est mor?: ergo forma ad quā est motus: r forma que fm partē recipit anteq; res sit in termino motus nō sunt aliqd de motu: r sic motus nō est eiusdē p dīcamētī cū forma illa. C Adhuc autē si motus nō differret a pfectione ad quā vadit nisi s; magis r minus: tūc nō differret a forma ad quā vadit nisi sicut dīferret imperfectū a pfecto. Sed cū imperfectū venit ad pfectum: tūc maxime est r manet: ergo cū motus venit ad formā ad quā est: tūc maxime esset r maneret: qd falsum est: q; cū motus venit ad terminū ad quē est: tūc non est: sed desinit esse. C Adhuc forma mouēti r agēs gñe differt a suo mouere: q; mouere est in p dīcamētō actionis: r forma agēs r mouens forte in p dīcamētō quālitatis vel sube: vel alterius p dīcamētī: ergo a simili: r p eandē rōnē forma recepta r acta dīfert a suo mouere: ergo moueri est in vno p dīcamētō: r forma recepta p motū in alio: sed motus est cuius est moueri: ergo motus cū forma recepta p motū nō est in eodē p dīcamētō. C Adhuc autē illi sentētie qua dicit motū acceptum: si cut vīā esse in p dīcamētō passionis: videt esse pūm q; motus est sicut vīā inter duos terminos sursum r deorsum: sed spātū nō est magis sursum q; deorsum: ergo r motus non magis est actio q; passio: sed est vtrūq;: r sic cadit in duobus p dīcamētīs que sunt actio r passio. C Rōnes autē iste oēs pter q; vltima pro quarta sunt inducte opīnionē: ptra quā vī def esse q; id qd est pncipiū aliquid? generis est ante oīa que sunt generis eiusdē: r nō causati ab aliquo illo. Ad motū autē qui est alteratio causat ab aliquo qd est in genere qualitatū: ergo nō est alicuius pncipiū qd sit in genere qualitatū. C Ad hec autē oīa notādū est q; aliud est loqui de motu fm suū esse qd h; in mobili: r aliud est loqui de ipso fm q; est causans r efficiens aliquid in mobili qd mouet. Sed si nos loquamur de motu fm esse qd h; in mobili: nos loquimur vere de essentia motus. Cū autē hoc mō sit imperfecta pfectio eius qd mouet: opz necessario q; inquantū est pfectio formā p ueniat cū eo qd est pfectio pura r pfecta. Et ideo dixerūt quidā illustres viri de secta peripateticorū q; motus nō differt essentialr a forma ad quā est motus. Inquantū autē est imperfecta pfectio sic differt a forma ad quā est motus p esse imperfectionis r p mixtionis cū p uatione illius forme ad quā tendit motus: r hoc modo innegabiliter sententia Arist. est esse motū in tot p dīcamētīs: in quot est forma que p motū acquiri pōt: r hec est opīnio quāz credo esse verā. Si aut attendat in cōparatione ad momentem a quo causatur motus: sic motus est actionis agētis effectus r nō actio eius: q; actio est in agēte: r motus in mobili: sicut dicit obiectio superius inducta: r tūc motus firmat in actione: sicut effectus in causa: r actio firmatur in motu sicut causa in effectū: r nō puto hoc esse verū q; mouere mouentis sit motus mobilis essentialr: nisi intelligat q; hoc mouere qd est a mouente in mobili sicut a suscipiente mouere mouentis: sed nō suscipit ipm p modum eius qd est mouere: sed p modū eius qd est moueri. Sed ad hoc nos redibimus in sequentibus r subtilius de hoc p dīderabimus. C Si autē p dīderat motus fm q; est affectio mobilis que affectio causat a motu: hoc est a forma fluēte de esse in esse eo q; mouetur: sic motus est in p dīcamētō passionis fm rei veritatem: r ideo h; multe sint sentētie de motu in quo p dīcamētō sit: tamē iste due sunt celebriores. s; q; sit in pluribus fm numerū eorū in quibus est terminus motus: r q; sit in p dīcamētō passionis: q; esse motus absq; dubio in mobili est: aut vt

forma fluēs: aut vt affectio mobilis sicut diximus. C Rōnes autē inductis opz nos rōdere in qbusdā: q; q; r dā solo p; ex p dīctis r ex dīcēdis erūt manifeste. Ea igitur que ad hoc inducta sunt q; motus sit in actione soluānt p hoc q; actio duplīter dicit. s; mālīter r formalr: hoc est id qd est actio fm q; est accidēs agētis: r cōparatio agentis ad patiens: r pūo quidē modo motus est actio agentis: q; est id qd est ab agēte sine mouēte. Scdō autē modo motus non est actio sed est effectus actionis: r p hoc p; solo trūm pūmoy. C Sed ad hoc qd inducit q; mouere r moueri: r agere r pati sunt ideoz infra respōdebimus: hic tñ dīcimus q; in oibus his sūt duo s; cōparatio qua cōparat agēs ad patiens: r ecōuersio: r qua cōparat mouēs ad motū: r ecōuersio: r hec cōparationes sūt aliquo mō eedē differentes penes cōparata. Res autē penes quas cōparationes ille sunt r relationes sunt in his que cōparant: r ille p pte sunt actio r passio r mouere r moueri: r nō sunt eedē: sed habēt quēdā modū oppositōis: r ideo nec motus idē est actioni. C Ea autē que inducunt ad hoc q; motus sit in p dīcamētō passionis multi pcedūt: sed tamē potest dīci ad ea q; motus aliud est q; affectio quidē in passione: motus autē nō: r nō sequit si motus r passio sunt in eodē subiecto q; sint in eodē p dīcamētō: sic enī oīa eēt in vno p dīcamētō cū omnia alta sint in subiecto r suba. C Qd autē motus abijcit a subo r passio nō valet: q; arguit i scda figura ex affirmatiuis: posset tñ rōderi p positionibus illis q; in veritate alter abijcit a substātia passio: r aliter motus. Ad motus enim nihil abijcit substantie sed abijcit p uationi eo modo quo motus est cōtinuus exitus forme de p mixtione p uationis: sed passio afficit subam passio: r ideo abijcit aliquid de ipsa: r tūc dissoluitōne sube patētis inducit si intrēdat r magis fiat. C Qd at dicit q; in oī motu aliqua spēs mouētis r agentis afficit mobile. Dicendū q; verū est: r ideo in motu est passio nō tñ motus est passio vt dicitur est. C Tertiā autē opīnionē de motu i ter oēs nos reputamus veriorē. Ea autē que Anticēna obijcit in pūo soluēda sunt p hoc q; nigrescere est nigredo fluēs q; nihil p biber id qd significat in motu: r id qd significat in quiete esse eiusdē essentie dūmodo in esse diuersificat: sicut amare r amor: r sicut in multis alijs. Et nō habēt differentīā specificā qua differant abinūicē nisi illa differentia accipiat esse differēs: q; penes talē differentīā verba r significant vni r cū motu r tēpore. Alterz nominalr r sine motu: r sic p; q; nigrescere r nigredo sunt aliquo mō idē: r aliquo mō diuersa. C Ad hoc autē qd obijcit vltterius q; cū nigredo intendit: aut intendit nigredo que est: aut que nō est. Dico q; in tēdit nigredo que quodāmodo est r quodāmodo nō est: sicut est in oī intensiōne. Est enī nigredo ens p se r nō ens per accidēs: nigredo dico q; est fluēs: p se enī ē: q; p se forma fluēs est: sed inquantū p uationi adhuc p mixta est: r sic non est: r hoc modo dicit Arist. mām que motū subijcit p se esse r p accidēs nō esse inquantū p uationi p mixta est sicut in pūmo libro diximus. Id autē qd intendit quādū est in motu i tenioris: vni quidē est essentia: r p tinue diuersificat in esse: q; nisi esset vni in essentia nō reciperet cōparationē p magis r minus: r nisi p tinue in esse diuersificaret nō differret a se p magis r minus: q; cōparatio nō est nisi vntuoc qd vntū vna: r differentia p magis r minus nō est nisi eius qd h; esse accedit fm magis r minus ad nām illam veraciter cui nomen est impositum quod quidam vocant accessus ad veram nominis impositionem. C Qd autē dicit mixtum alterius speciei q; purum: r probatur ita esse in coloribus medijs r extremis. Dicendum q; hoc non est simile. Omne enī qd mouet pūus est in medio q; in extremo: sed medium inter extrema duobus modis accipitur: fm esse completum: r fm potentiam fluentem p tinue ad pfectum esse. Et pūmo quidem modo alterius speciei est medium q; extremū: q; non est vtrūq; speciei completa quāz vna est composita: r altera simplex. Scdō autē modo medium non est species neq; forma completa: sed est via ad formam completam: r in illo vnica fuit forma a suo esse incompleto ad suum esse completum: r hoc non vocatur absolute medium: sed cum determinatione: vt dicatur medium motus vel flurus: r hoc modo medium specificat r diffinitur. C Quod autē hoc qd dīcimus verum sit p; in simili: cōstat enim q; cōtinuum

Solo ad rōnes probates motū esse in p dīcamētō actio nis.

Solo ad obiecta scde vte.

Q; opio auer rois doctoris nri testimōio sit verior ceteris.

Solo ad rōnes Auc.

Th. h. p. ibet vna r eadē entia signifi carī tu motu r in quiete. Forma fluēs quodāmodo est r quodāmodo non est: q; est p se r non est p accidēs.

Mediū inter extrema duobus pūsum pōt.

R. dūco p q; tā opīnionē q; est Auc.

Solo doctor

Th. q; motus pro fluēte forma idē est cum termino motus r quo nō idem.

Th. q; motus in p dīcamētō passio nis esse dīcat

partes nō hñnt potētia que in actu efficiunt signa & diuidit
 p̄tinuū. ¶ Donamus ergo fluere punctū & fluat ad cubitū in
 longitudine: sed signetur fluxus eius in dimidio cubiti: erit
 punctus terminus linee quā est in dimidio cubiti: & erit actu
 terminus linee p̄stitute p̄ fluxum puncti. Si autē p̄dicat fluxus
 puncti in totū cubitū: erit punctus actu terminus linee
 p̄stitute per fluxum puncti qui est in extremitate longitudi-
 nis cubitalis: & ille punctus qui est in semicubito nō erit in
 linea p̄stitute nisi potētia: & forma totius fluxus nō dicit
 terminari nisi p̄fecto vltimo. ¶ Per oēm autē eundē modū vt
 dicit Alpharabius est in omni vero motu. Adot^o enī est de
 numero p̄tinuoz: & ideo nō specificat in ipso ens fluēs qđ
 cuiq; fuerit p̄ id qđ est in potētia: sed per id qđ est in actu: &
 hoc est vltimū ad qđ terminat fluxus eius qđ est in potētia.
 Sed si nos signemus & diuidamus motū cū aliquo nūc tem-
 pore motus vel tertie partis: tunc in illo nūc erit finis mot^o:
 & ideo ille dat sp̄m motui: & tunc forma fluens accipit esse
 actuale in illo: qđ id medium est ei sicut extremū quo ad hoc
 qđ est terminus motus actu: qđ tñ mediū nō erit nisi in potē-
 tia: si motus vltimus versus verā extremitatē dicat p̄tinu-
 ducti: & hoc nō forma sequēs addita cuz p̄cedenti efficiet
 vnus motus specificatus in extremo: nō est enim in medio
 p̄tior qđ nō est nisi potētia in ipso motu. ¶ Qđ autē dicit qđ
 forma est accepta p̄ motū: & acceptū p̄ motū nō est motus: s; ter-
 minus & finis motus. ¶ Et qđ dicit qđ motus est generatio
 p̄tina partis post partē illius p̄fectionis ad quā vadit mo-
 tus tanq̄ terminū eius. Dicendū qđ p̄fectio illa ad quāz est
 motus tanq̄ ad sp̄m & finē dupl̄ p̄ hoc p̄derat. s; fm esse &
 eētā. Et fm eētā qđ nō hñnt p̄tē: s; ē forma simplex.
 Sed pars fm esse accepta nō est pars nisi sic mot^o est pars.
 ¶ Hec enī est pars fluxus eius: & hic fluxus p̄tinu^o in p̄tū^o ta-
 libus est motus nō differēs a cōplemēto ad qđ vadit nisi si-
 cut magis & minus: qđ tñ nō differt nisi sicut minus p̄fectū
 a p̄fecto. Dicendū est qđ magis & minus dicit̄ diuersitate
 inesse forme fluentis: & bene p̄cedo qđ differūt sicut comple-
 mentū inesse: & sicut incōpletum inesse. ¶ Qđ autē dicit̄ im-
 p̄fectum maxime cū p̄iungit p̄fecto: dicendū qđ hoc non est
 generalr̄ v̄z de omni imp̄fecto: sed est imp̄fectū qđ est sub
 lectūz ip̄fectionis & p̄fectionis: & de illo est v̄z qđ dicunt.
 Est autē imp̄fectū inesse p̄pter hoc qđ fuit & extēdit̄ extra po-
 tētia & imp̄fectionē donec depuret̄ & sit p̄fectū: & hoc non est
 qđ cōpletū est: qđ nō hñnt p̄manētā in p̄tibus: sed successio-
 nē: & tale quidē est motus & siml̄r tēpus: & ideo peccatuz est
 in argumento fm sop̄bilis equiuocationis. ¶ Ad hoc autē
 qđ dicit̄ qđ forma mouēs & dans differt genere a mouere: &
 siml̄r volūt̄ arguere qđ forma recepta differt a moueri: dico
 ego qđ hoc est necessariū: qđ mouere est agere: & moueri est
 pati quoddā si in genere sumat̄ nomē actionis: & neutrum
 illoz est forma dans vel recepta: qđ forma recepta hoc modo
 quo recipit̄ dupl̄ recipit̄. s; fm esse in fluxū & fm affectionēz
 quā facit in subiecto. Et primo quidē modo est mot^o. Se-
 cūdo nō est effectiua passionis: cū tñ ipsa sit forte in genere
 qualitatis & quātitatis vel vbi: vel in aliquo genere fm di-
 uersitatē p̄dicamentoz. ¶ Qđ autē dicit̄ qđ fm qđ est via est
 passio: dicendū qđ hoc dicit̄ Aver. & forte melius fuisset si di-
 xisset affectionē mobilis esse passionē. Si tñ nos velim^o ve-
 rificare dictū eius dicemus qđ via pōt accipi in se in ratione
 spatij vel ex parte viantis p̄ ipsam: & via quidē siml̄s est
 motui vt est in se & non passioni: sed via ex parte viantis in
 ipsa est passio viantis qđ per viam quāsi trahit̄ ab agēte qđ
 cōpellit̄ ipsam sic viare & moueri. ¶ Opinione v̄o que dicit̄
 nō in genere esse motū: sed viam esse ad ea que sunt generis
 imp̄robare nolo: qđ scio qđ genera p̄dicamentoz p̄tinet̄ eētā.
 ¶ Adot^o autē p̄pter sui imp̄fectionē nō est ens pp̄tē loquē-
 do: sed est eētis: & ideo nō pp̄tē cadit in genere nisi hoc mō
 quo ea que sunt rez que sunt in generibus reducunt̄ ad ge-
 nera: & qđ dicit̄ qđ causat̄ a re generis: dicendū qđ hoc est ve-
 rū: tñ n̄bilominus est etiā causa rez que sunt in genere. Et
 hoc modo quodāmodo est p̄ncipiū vel actus aliquoz p̄-
 cipioz: & ideo est actus mouentis cause & actus mobilis qđ
 reducūt̄ ad mām. ¶ Hec igit̄ sufficiant de determinatione di-
 uersaz opiniozum in diuersis generibus motū ponentiaz.
 ¶ Nos autē in 5° huius scientie libro inuestigabimus vtrum

motus sit in oibns p̄dicamentis an nō: & vtrū est in suba mo-
 tus: & qualr̄ ponit̄ esse in quoz generibus: bec. n. sciri non
 possunt nisi p̄derent̄ sp̄s motus. Et nos nō itēdimus hic
 nisi de motu in cōmuni ponēdo diffinitionē eius.
 ¶ Cap. 4°. De diffinitione motus data magis fm formaz:
 & de probatione per inductionem eius qđ dicitur motus esse
 actus eius qđ est in potētia.

Redeamus motus diffinitionem: ex
 quo enī habitū est qđ ali-
 quid est potētia: & aliquid actu: & aliquid sub-
 stātia: & aliquid quātitas: & aliquid qualitas:
 & vbi: & sic de alijs: & in vncuoq; istoz est ali-
 quid vt forma: & aliquid vt p̄uatio in p̄tinuū: tunc sequitur
 ex illo qđ si determinatur & diuiditur potētia & actus s; vni
 quodq; genns p̄dicamenti in quo est motus: qđ motus ē
 endelechia sine p̄fectio ei^o qđ est in potētia fm qđ est in po-
 tentia: & fm qđ est in potētia non est in sui p̄fectione sine
 endelechia: & prima ipsius p̄fectio est via ad p̄fectionēz
 quādo habet p̄fectionem mixtam p̄uatiōni: & per illam
 continue vadit ad endelechiam puram. Dico autē qđ est
 stentis in potētia: quoniam motus non est p̄fectio mouen-
 tis qđ est in actu: sed potius p̄sequens ipsam qđ est ab ipso.
 Et dico qđ est existētis in potētia fm qđ est in potētia: qđ
 nihil prohibet aliquo modo esse in actu sicut actu homo: &
 potētia albus mobilis ad albedinem: sed fm qđ est actu nō
 est motus p̄fectio eius. ¶ Reterea qđ fm qđ est in actu nō est
 mobile: cum omnis motus sit p̄pter indigentiam eius qđ
 habetur. Est ergo motus & p̄fectio eius prima fm qđ est
 mobile: fm autē qđ est mobile est in potētia: ergo motus est
 p̄fectio eius qđ est potētia s; qđ est in potētia. ¶ Ad hoc abe-
 siderare opz qđ fm qđ est in potētia nō habet p̄fectionem
 nisi motum: qđ forma est p̄fectio rei existētis in actu: & cuz
 habet formam non est in potētia ad illam sed in actu. Sed
 cum est in potētia adhuc ad formam: & ideo cōplemētum
 eius qđ est in potētia fm qđ est in potētia est motus: cōple-
 mentū autē eius qđ fuit fm qđ est in potētia sed in actu ē for-
 ma. Cum autē motus sit p̄fectio mixta potētie: ponit̄ ta-
 mē in genns p̄fectionis & nō potētie: qđ sicut dicit̄ est motus
 est fluxus p̄fectionis & non potētie: qđ potētia fm qđ est p̄-
 uatiōni admittit̄ abijctur: sed forma fuit ad esse purum: &
 ideo motus est p̄fectio cui accidit̄ mixtum esse p̄uatiōni &
 potētie: p̄pter qđ motus aliqui est p̄fectio pura quādo nō est
 fluxus de nō esse in esse: sine de potētia ad actū: sicut est mo-
 tus intelligentie: & ideo moueri fm cōp̄tationem est actus
 & p̄fectio pura. Et p̄bat̄ ita diffinitio inducēdo in oib^o: qđ
 alterabilis fm qđ est alterabile p̄fectio ei^o est alteratio & nō
 qualitas alterans: qualitas enī alterans est p̄fectio eius fm
 qđ est alteratū. Siml̄r augmētabilis fm qđ est augmētabile
 p̄fectio est augmētatio: & diminiuibilis fm qđ diminiuibile
 p̄fectio est diminutio: bec enim nō habēt nomē cōmune sine
 motus in qualitate dicit̄ alteratio: & but^o cām assignabim^o
 in sexto huius scie libro. ¶ Hoc etiā nō generabilis fm qđ est
 generabile p̄fectio est ḡnatio: & corruptibilis fm qđ est corru-
 ptibile p̄fectio est corruptio: sed nō facimus hic differentiaz
 inter motū & mutationēz: qđ hoc in quinto facere debemus
 vbi inquitremus vtrū in suba sit motus: & qualr̄ est in ipsa.
 Eodē autē modo loco mutabilis fm qđ est mutabile in loco
 p̄fectio est mutatio loci & non locus vel vbi. Cū autē ista dif-
 finitio motus data sit penes p̄ditionēz mobilis qđ est subm
 vel nā in qua est motus facile est videre qđ p̄uenit̄ ista diffi-
 nitio motui nouo qui quādoq; incipit̄ quādoq; finit̄ & eter-
 no motui qui fm nām nunq̄ incipit̄ nec deficit: cū enim sit
 inter p̄ta: tñ motus est p̄fectio potētie ad formā nouā eun-
 tis & ereūtis. Cū autē est circulariter: tunc est potētie ad stum
 eētis: ille est motus qui fm nām nō hñnt p̄ncipiū vel finem:
 illius enī est loci mutatio & ipsuz est motus circulariter: cir-
 culatio est p̄fectio eius & motus. Siml̄r cū motus sit p̄fe-
 ctio eius qđ est in potētia fm qđ est in potētia: opz motus
 esse p̄tinuum. Adot^o autē discontinuari est idem qđ inter-
 rumpi. Adot^o autē interrumpi quādiū est p̄fectio existētis in potētia:
 fm qđ est in potētia qđ semper est in moueri quādiū est bu-
 lus p̄fectio: sed qđ id qđ est in potētia incipit̄ nō esse in potē-
 tia: tñ est in actu ad quē finit̄ motus: & ibi quies intercidit̄

Ex. r. c. e.

Quare mot^o ponit̄ in ḡne p̄fectiois po-
tētie qđ potētie.

Diffō motus p̄uenit̄ motui nouo & eter-
no. Idē com-
mētatoz p̄ta.

Co. 4.

Physicorum

et interruptus motus. Quando autem est perfectio in potentia existit secundum quod est in potentia ad hominem tunc dicitur per se ad perfectio nem et huius imaginatione sapientis posuimus per exemplum in terminis in fluvio puncti versus ad punctum qui actu fit terminus linee: hoc autem per se in motibus plus et minus apparet: hoc enim in motu alterationis et augmenti et diminutionis contraria sunt quodammodo: et illa videantur se expellere mutuo et ita facere discontinuationem: tamen quod contraria illa putantur in fluvio sunt non sunt ubi potentia et non actu simpliciter continuari possunt in fluvio qui est motus alterationis vel augmenti vel diminutionis: sed tamen per se in motu non ita apparet in eis sicut in motu locali: et hoc probatur ex hoc quod vniuersum augmentabilis secundum naturam est vna augmentatio que deducit ad perfectionem quantitatis: sicut deducit ad perfectionem quantitatis homo puer qui est infans: et si augmentat versus quod ad. 25. annos per. 7. pedes: non possumus dicere quod continua augmentetur: quod cum augmentum sit sensibile non possumus distinguere vel distinctiue euilber tepori sensibili aliquam partem sensibilem magnitudinis adiecte. Sic enim sciremus quantum augmentum in die: et quantum in hora: et quantum in parte teporis hore: et sic de alijs. Et similiter cum alteratione deducatur complexio humida ad secam: et calida ad frigidam non possumus distribuere partes alterationis sensibiles ad sensibiles teporis in quo fit alteratio. Et ideo etiam non oportet quod augmentum naturaliter vna augmentatio continua ad statum augmenti deducatur: sed aliqui augentur: aliqui non: et non multis augmentis deducit ad augmentum: et similiter multis alterationibus in complexione alteratur. Sed in motu locali magis apparet per se in motu inter ceteros: propter quod in sexto et in octavo infra ostenditur quod si aliquid mouetur in toto tepore per totum spatium aliquid quod secundum quilibet partem teporis sensibile est accipere secundum quandam partem spatij esse motum. Adhuc autem probatur hoc esse distinctio motus ex inductione mobilium tam artificialium quam naturalium. Quia. n. vere dicitur motus quod edificabile in quantum edificabile: et non in quantum edificatum: est in perfectione edificabilis secundum actum tunc fit et edificatur in actu: et hoc perfectio eius est edificatio. Similiter doctrinatio qua docet docibilibus secundum quod est docibilis est perfectio eius: et similiter medicatio hoc modo perfectio est medicabilis quod per medicacionem passiuam reducit ad sanitatem. Et si similiter volutatio qua voluntur mimilibus est perfectio eorum secundum quod sunt volubiles: et hoc modo saltus siue saltatio tripudiantium in choreis est perfectio eorum saltabilium siue potentium tripudiarum et choreis secundum quod in potentia sunt ad huiusmodi ludum: et hoc modo adolecentia que est fluvius complexionis adolecentis ab humido in calidum sicum perfectio est talis alterabilis secundum complexionem: et senectus que fluvius est a calido sicco in frigidum sicum: et a frigido sicco in frigidum humidum est perfectio alterabilis secundum istum modum.

Cap. 5^m. De probatione eius quod dicitur motus esse actus eius quod est in potentia secundum quod est in potentia.

Nota de augmento et alteratione. vide Aver. et hic.

Ex. 2. c. 7.

Ex. 2. c. 5.

In physicis vero quedam sunt potentia et quedam actus: hoc dupliciter: quod aliqui sunt potentia et actu respectu eiusdem forme siue perfectiois: alij respectu diuersorum: sed quia sunt respectu diuersorum formarum potentia et actu: tunc simul tpe sunt potentia et actu: sicut aqua que est calida potentia: frigida autem endelechia: et hoc dupliciter videntur quod forma qua habet in potentia aliquid habet in eo quod potentia eius est naturalis: sicut aer qui potentia naturalis est calidus etiam quod est frigidus: aliquid autem habet eam per actum propter potentias naturales sicut aqua que potentia est calida est: quod calefactibilis est alio quodam agente in ipsam. Quando autem aliquid respectu eiusdem forme est potentia et actu: tunc debet illud non esse simul: sicut aqua que aliquid calida est potentia: et aliquid actu: et sic est in omnibus physicis que vere sunt agentia: oportet quod multa sint agentia et patientia simul ad inuicem: quod secundum quod sunt in actu alicuius forme agunt: et secundum quod sunt in potentia ad alteram patiuntur. Est autem oes agens physice in potentia habet formam passiuam: et e converso: quod oes agens physice patiuntur: et oes mouens physice mouetur. Indivisum autem exemplum est in cibo qui est actu panis et potentia cibus: et in quantum est panis agit et imutat etiam corpus: et in quantum est panis est imutatur a corpore. Et hoc quidem verum est de omni agente physice quod simul est actu et potentia respectu diuersarum formarum quare vna est agentis et altera patientis: et ideo vtriusque est agens simul et patientis

et propter hoc putabatur quod a Platone et similes quod omne mouens componitur ex motore et mobili: et ideo omne mouens mouetur: et hoc non est verum sed hoc tamen est verum quod simul est actu et potentia: et hoc est quod secundum esse suum est physicum: sed tamen ex alijs erit manifestum de hoc: quod nos in fine octavi libri declarabimus quod est quoddam mouens quod secundum esse suum non est physicum: sed referatur ad physica: et illud mouetur cum sit immobile. Cuius ergo sic fit in rebus physicis quod sunt in potentia et actu respectu diuersorum: aut non simul respectu vnius et eiusdem: tunc motus est perfectio eorum que non sunt in quantum sunt in potentia: et non in quantum sunt in actu. Et ideo cum id quod est in potentia secundum id quod est in potentia fiat in actu per seipsam operans aut alio operante et mouente: tunc motus erit perfectio eius. Dico autem per seipsam operans: quod quedam per actum mouet seipsa et educunt se de potentia ad actum: non in quantum ipsa: sed in quantum sunt in potentia: quod medicus qui curat seipsam: ille enim efficit medicatum actu a seipso non in quantum a seipso: sed in quantum per actum est alter medicatus: et alter infirmus: subiecto tamen idem: et medicatio est actus eius. Alio autem mouente id fit quod est in potentia in potentia secundum id quod est in potentia fiat in actu per seipsam operans aut alio operante et mouente: tunc motus erit perfectio eius. Dico autem in quantum sunt in potentia: hoc. n. cum sit actu est es: et est propter hoc in potentia idolum sit ita eua quod formandum est: et ideo mobile est ad formam statue secundum quod est in potentia ad illam. Adnotandum igitur qui est statuatio non erit vere perfectio siue actus eius in quantum est es actus: quod nihil mouetur ad id quod iam est: sed est actus eius secundum quod est es statuatio. Si autem daretur quod motus est perfectio eris in quantum est es actus: cum forma eris sit perfectio eius secundum quod est es actus: et quare est effectus formalis vnius ipsa sunt eadem formalis: oportet quod idem esse effectus forma eris et motus: sed esse datur a forma: et esse etiam tunc daretur a motu: et sic idem esset esse alicuius rei in actu eritis et esse mobilis alicuius: quia si motus simpliciter idem esset quod forma rei actu essentia: tunc etiam esset eadem ratio eris: et ratio motus et hoc totum sequitur. Si eris in quantum est es esset motus endelechia. i. actus: sed hoc est impossibile quod eadem sit ratio eris et mobilis ad statuam: quod sic motus sumeret in distinctio eris in quantum est es: ergo oportet quod motus sit actus rei naturalis in quantum sunt potentia et non actu. Sequeret etiam ex hoc quod idem esset potentia et actus: quod quare perfectio est vna ipsa sunt eadem. Cuius igitur motus sit perfectio potentie si idem esset perfectio actus esset idem potentia et actus. Adhuc autem si motus esset actus eius quod est actu: sicut cupri in quantum est actu cupri: quod quid dicitur: forma cupri esset eius quod habet potentiam ad motum statuam: et sic iteque essent idem potentia et actus in rebus naturalibus: sed hoc non sunt eadem ut dicitur est: ergo motus non venit rebus in quantum sunt actu: sed in quantum sunt potentia. Hoc autem manifestum est in hijs posse nauis sanari: posse laborare sine infirmari secundum quod potentia referat ad actum est labor et aliter: et si radix etiam potentie secundum subiectum sit vna. Si autem daretur quod potentia comparata ad sanari et infirmari esset vna: tunc oportet quod sanari et infirmari essent idem: quod potentia relata ad actum distinctis per actum: et quare distinctiones sunt eadem ipsa sunt eadem: secundum autem sanitatis et infirmitatis est idem et vna sicut dicitur est siue id sit humidum compositum ex quatuor humoribus: siue sit vnus humor qui magis dominat in corpore sicut sanguis: sed propter identitatem subiecti potentie non sunt eadem potentie hijs: sicut pars in colore et visibilis: que habet eadem subiectum non tamen sunt propter hoc eiusdem potentie. Cuius ergo aliquid est in actu secundum formam aliquam: et sit in potentia ad formam aliam que contraria est illi: vel non est hijs quantum sit subiectum idem in actu et potentia existit respectu diuersarum formarum: actus tamen et potentia in ipso non sunt idem: ergo motus qui est perfectio eius quod est in potentia secundum quod est in potentia non est perfectio eius quod est in actu: quod est in actu: sed secundum quod est in potentia. Cuius quidem igitur dicitur distinctio sit motus distincte et quare venit moueri cum sit endelechia in quantum erit in potentia: et neque prius contingat ipsum neque posterius ostensum est ex dictis: vniuersumque enim naturalium quod est in potentia venit aliquid esse in perfectione siue in ope secundum actum aliquid autem non: sicut pars in eo quod est edificabile: quod actus edificabilis in quantum edificabile est: edificatio est: aut enim edificatio est actus edificabilis non dicitur adhuc edificatio et perfectio secundum formam edificij: aut eius quod est edificatum tam et perfectum secundum formam edificij: sed eius quod est edificatum tam et perfectum secundum

Ex. 2. c. 9.

Ex. 2. c. 10.

Ex. 2. c. 11.

fm formā edificij: nō amplius edificatio est: sed potius tūc cessat edificatio: s; edificat cū est edificabile nō cōpletū ad huc fm formā domus: igitur necesse est edificatiōē pfectam eē edificati iquātū est edificabile. Est autē edificatio motus qdā: s; motus est pfectio mobilis inq̄tū est in po: r̄ iō eadez rō est s̄r in oibus alijs motib;: s; generalr̄ pcludit motū eē endeclēbiā eius qd est in potētia fm q est in potentia.

Cap. 6^m. De probatione qd diffinitio motus data sit bona per aliorum diffinitiones que non conueniant.

Mōtū bene dēfī sit motū eē sic diffinī dū sicut dēfī est: manifestū est ex diffinitōib; q̄s alij dixerūt eē motus diffinitōes: r̄ ex hoc q nō est facile ipm̄ alr̄ diffinī re q̄ dēfī est. Cōm̄ enī pōt pōt motū in aliq̄ genere q̄ pfectōis: siue endeclēbie: hoc autē manifestū intēdētibus in ea genera in que posuerūt motū aliq̄ qdā p̄boz. P̄onit enī qdā motū alietatē vel alteritatē fm sui generis. qdā autē pōnit ipz eē ineq̄litate siue exitū ab eq̄litate: r̄ qdā dicit motū esse nō ens siue indefinītū iter ens r̄ nō ens: r̄ illi qdē qui dixerunt motū esse alietatē r̄ alteritatem: videbāt q in motu ad formā p̄tinua est quedā forma r̄ variatio. In motu autē locali p̄tinua est reuocatio r̄ variatio vbi: r̄ pp̄ istā rōnē dicebant motū eē alietatē r̄ alteritatem. Qui autē dicebant motū eē ineq̄litate siue exitū ab eq̄litate: dixerūt hac rōnē: q̄ res variata p̄tinue nunq̄ remanet statū suo eq̄līs. r̄ iō ineq̄litate cōtēter acceperūt p̄ similitudine et diffinitudine r̄ ineq̄litate. Cōm̄ autē dicebāt motum non ens eē: aut indefinītū iter ens r̄ nō ens rōcinati sunt ex hoc q id qd p̄mixtū est puatiōnē nō est: motus est p̄mixtus puatiōnē: r̄ q est actus exstis in potētia r̄ nō exstis in actu: iō h̄z eē mixtū cū nō esse: r̄ iō dixerūt ipm̄ esse indefinītū iter esse: r̄ nō eē. Cōm̄ n̄ illi h̄z est motus. Et hoc vna rōnē probat tali. s; q̄ cuiuscūq̄ inest motus illd̄ mouet: s; nō q̄buscūq̄ in sunt que dicta sunt mouent: s; nullū istoz est motus. Cōm̄ stat enī q nō mouet aliqd̄ pp̄ hoc q ipm̄ est aliud: vel alterū: vel equale: vel nō ens: s; n̄ illi h̄z est motus. S̄r̄ indefinītū iter ens r̄ nō ens s; sit motus: nō tñ pp̄ hoc est motus q̄ eē indefinītū: q̄ ipz hoc nō est indefinītū: r̄ eē ipsum̄ in finitū hoc mō est indefinītū: r̄ tñ nullū h̄z mouet necesse: vñ alteritas r̄ ineq̄litas: r̄ nō ens: r̄ indefinītū nō sunt motus: sicut dēfī ē.

Ad hoc autē motus r̄ mutatio nō est magis in hoc vel et illis q̄ in opposita et oppositis istoz. Ad n. magis est motus ex alio vel in aliud q̄ ex opposito ei qd est idē: r̄ sic de alijs: ergo ista nullo mō intrat in diffōnē motus: q̄ nec ḡia motus sunt nec termini. Diffinīt autē motus in ḡie fm genus r̄ sim: r̄ in spe diffinīt per nō ens. Cōm̄ stat igit q̄ ista accidentalia sunt motui: r̄ nō eēntialia per que p̄stituit motus. Cōm̄ autē q̄re antiqui posuerūt motū in hoc est hec: q̄ motus est qdā i; determinatū in esse: eo q nō h̄z esse permanēs: neq̄ fundat in esse: vel nō in nō esse: huius auctores siue p̄cipue fuerunt p̄thagorici r̄ Almeon cromates. Illi enī dicebant eorūz q̄ sunt duplicia p̄n̄ esse: r̄ duas fecerūt coagulatiōes siue coorāmatiōes p̄ncipioz quas s̄tychias greci appellāt. Eoz enī que s; habitū dicunt siue modū habitū dixerūt eē decē p̄ncipia per modū habitū dicta que sūt finitū: par: vnū: dextrū: masculū: gescēs: rectū: lunē: bonū q̄dratū. Cōm̄ dixerūt enim gescēs per modū habitū eē: eo q̄ optimū est qd sine motu ē perfectū: r̄ causas motus eē ex malitia r̄ imperfectione. Cōm̄ p̄nator: aut decēz h̄is opposita dixerūt eē p̄ncipia. s; finitū: i; par: plurale: finitū: femininū: motū: curuū: tenebras: malū: r̄ parte altera iōgī q̄drāgulū. Ad h̄c autē opionē p̄thagoricoz ita recitat Arist. i p̄mo metaphice: r̄ Cōm̄etator. Euz statius sup̄ p̄m̄is ethicoz. Cōm̄ et ideo cauedum est a dicto Auerrois qui motū ponit p̄ p̄n̄ habitū: r̄ hoc nō facit p̄thagoras: r̄ iō dēfī Auerrois dicto Arist. hic nō p̄cordat: q̄ Arist. intēdit dicere q̄ motus est indeterminatū: eo q̄ est p̄ncipiū puatiue dicto. Et ideo dixerūt q̄ alterius ordinationis p̄ncipia in determinata sunt: eo q̄ sunt puatiua: et ideo motus inēd determinatus: r̄ q̄ est vnus illaz ordinationū vnū p̄ncipioz. Ordinatio autē sc̄ba que altera dicta est a dicta determinata est: eo q̄ est habitualis r̄ permanens in esse. Indeterminata autē dicit p̄thagoras h̄c ordinationē inesse: q̄ neq̄ s̄bam significat neq̄ aliqd̄ alioz p̄dīcamentoz: sed potius puatiōnē ab esse. Ois autē diffinī-

Ex. r. cō. 12.

Ex. r. cō. 13.

Impugna-
tio dicitur
in cō. 13. 3.

tio est alicuius esse: r̄ ideo sic syllogizant p̄thagoras. Que cumq̄ puatiua sunt nō h̄nt diffōnē: sed altera istaz coordi nationū est puatiua: ergo nō h̄nt diffōnē. Et stat q̄ hec ē falsa: q̄ quecūq̄ puatiua sunt nō h̄nt diffōnē: habēt enīz diffōnē sed nō cōpletā. S̄r̄ falsus est q̄ oia que ponuntur in illa coordinatiōe sūt puatiua pure. Cōm̄ idē. n. motum eē indeterminatū: r̄ cā est: q̄ nō pōt pōt in pura potētia r̄ r̄ in genere: sic nec in actu puro sicut in ḡie pōt potest. Et hoc manifestum est: q̄ id qd est in potētia quātum non necessario mouet: per hoc q̄ est i potētia quātū: neq̄ qd actus est quātū necesse mouet fm q̄ est actu quātū. Et similr̄ de potētia quali: r̄ actu q̄lī: r̄ de potentia vbi: r̄ est actus imperfe cti: hoc qd est eius est in po fm q̄ est in potentia. Qd autē sit in genere actus r̄ nō in alio genere: p̄bat per diuisionē: aut enī est in ḡie puatiōis: aut in ḡie potētie: aut in ḡie actus simplicis r̄ puri: aut in ḡie actus imperfecti: qui imperfecti ē eo q̄ est imperfecti r̄ potentie r̄ puatiōnē admixti. Cōm̄ stat au tē q̄ nullum istoz videt cōius p̄ter vltimū. Relinquitur ergo modus p̄dictus. s; q̄ actus quidam sit: sed talis actus q̄ lem p̄diximus. s; imperfectus: r̄ hoc quidem difficile ē vt dēre: r̄ tamē ita esse cōuenit p̄pter causas quas diximus. Cap. 7^m. De secunda diffinitōe motus que est quasi materialis magis q̄ prior.

Ex. r. cō. 14.

Ex. r. cō. 15.

Probatio
q̄ motus sit in
ḡie actus im
perfecti.

Ratōne inuestigauimus diffōnē que magis est fm formam fm quā dicitur q̄ motus est perfectio exstis in potentia fm q̄ huiusmodi tāgemus et diffōnē que magis est fm mām: que h̄z min; demōstrat fm motus: tamē notior est quo ad nos q̄

Ex. r. cō. 16.

prima. Cōm̄ inuestigantes dicimus q̄ omne mouēs p̄p̄tice mouet sicut diximus: r̄ huius cā est: q̄ ipm̄ mouēs p̄p̄tice in po est mobile. mouēs enī tale eiusdē est materie cum mobili: r̄ iō corpora superiōra eo q̄ nō sunt eiusdē materie cum inferiorib; nō mouent ab eis: nec sunt p̄p̄tice mouentia p̄p̄tice oīno: sed fm quēdā modū: cū enī nā in p̄p̄tice p̄ncipiū sit motus r̄ q̄tīs: oē p̄p̄tice mouēs mouet ad quietē: et iō imobilitas sua qua cessat mouere est q̄s in forma quaz dat ei q̄ mouet. Cūcūq̄ enī inest motus p̄tice sicut actus mouētis huius quietes accidit per imobilitatē hoc est cessatio nē a mouēdo. n̄ illi enī aliud est ipm̄ mouere nisi ad talē q̄tem agere. Ad autē agit ad talē quietē nisi per cōtactū. Cū ḡ se tangāt quoz vltima sunt s̄l: r̄ vltima sūt in p̄p̄tice formis: necesse est q̄ agēs repatiat a passo: sicut declarabit in libro perigenēos. motus autē nō est actus eius in quātū est agens vel mouēs: sed potius mouētis actus est forma qua agit: q̄ per illā efficit p̄n̄ actionis. ergo motus erit actus mobilis i quātū est mobile. Adobile enī qd est in po est mobile: r̄ q̄a motus est actus exstis in potētia: vt diximus in p̄ncipiū diffinitione: iō opz ē q̄ sit actus mobilis sic dicit sc̄ba. Cōm̄ autē in moto nō accidit nisi tactu mouētis: r̄ per rōnem tactus p̄tice opz q̄ mouēs s̄l sit vel moueat cū mouet: oportet. n. semp q̄ in vltimo tangētū se p̄tice sit aliq̄ dispō r̄ spētes mouēs: aut s̄ba: aut qualitas: aut quātitas: r̄ illa spētes ē p̄ncipiū motus r̄ cā quietis cuius oīs talis spētes moueat h̄z s̄r̄: r̄ omne tale mouēs cessabit a motu: sic diximus in p̄ncipiū sc̄bi huius sc̄ie. r̄ exēplum mouētis fm spēm s̄be est homo q̄ actu facit boiem ex spermate r̄ sanguine menstruo in q̄b; h̄bō in potētia per generationem. Adoneq̄ ergo mouēs sed p̄ accidēs mouet r̄ nō fm q̄ mouēs: sed fm q̄ mobile est motus: est actus eius. Cōm̄ scias aut q̄ qdā ponit motū in genere p̄cessionis vel exstis vel fluxus: dicentes motū esse exstis de potētia ad actum: vel fluxū potētie ad actum: vel p̄cessio nē: s; nullū istoz generum cōuenit: q̄ oia ista noiant species quoz h̄cā motū: r̄ iō nō p̄ueniēt dīcuntur eē genera motus. Si tamē nō fieret vis in hoc: r̄ illa quidē que exērit subito nō mouēt: sed illa que exērit in tēpore: sic satis cōuenienter posset diffiniri motus: sicut dicit Auc. q̄ motus est exstis de potētia ad actū in tēpore continuo nō subito: nisi q̄ ipz qd

Ex. r. cō. 17.

Impugna-
tio dicitur
motū eē ex-
tū vel fluxū de
po ad actū:
r̄ q̄ ista opti-
mo dīcendi sūt
fm Auc.

caedit in diffinitione motus potius terminus est quz motu. Et ad huc no est habitus tractatus de ipso. Ad motum enim de numero continuo est: ideo in primo tempore est motus vnus. Sed hoc declaratio pendet ex posterius ingrendis: ideo hec diffinitio hic ponit non debet. De tempore habebit in fine quarti. et de unitate motus in quinto. et de continuitate in 6o. et ideo post sextu libru diffinitio illa perfecte intelligetur.

Cap. 8m. In quo soluntur dubitationes de motu et preceptis illa qua queritur in quo sit motus vt in subiecto.

Et. c. 10.

Mobilia autem quedam de motu iam soluta sunt per dictas diffinitiones: quoru vnus est vtrius in mouente vel in eo quod mouet sit motus sicut in subiecto. Constat enim ex physicis cum motus sit actus mobilis quod in mobili est sicut in subiecto: quod in quo est motus sicut in subiecto illud mouetur. constat autem quod mobile mouetur cum motus inest ei: non autem mouens mouetur sicut quod est mouens: ergo motus non est in mouente sed in mobili: est tamen motus huiusmodi actus quod est mobile: et ab hoc mouente. unde autem actus motus sicut in subiecto motus nihil aliud est quam motus: quod motus est actus quem mouens dat mobili quod mouetur. Quia autem non dicitur nisi id quod habet aliquo modo operum actum istum qui motus est aliquo modo inesse in vtriusque. sicut in mouente et in moto. Ad mobile enim dicitur et est mobile in ipso posse moueri et recipere motum. Mouens autem dicitur et est mouens in ipso facere et agere motum in mobili: ergo sicut et equaliter est vnus vtriusque actus ipse motus: sed diuersimode: quod est agens sicut mouens actus: et sicut cause que per motum comparantur ad motum et patientis. Et est mobilis sicut subiecti quod per motum receptum: et in se mouente ex mouente comparatur ad motum: et hec comparatio equalis est vna sicut omnis relatiua oppositio in eo quod comparatio media iter comparata: sicut dicitur vna comparatio media duorum ad vnus: et vnus ad duo: tamen si in extremis accipit comparatio duorum ad vnus est comparatio et proportio dupli: et comparatio vnus ad duo est proportio subdupli: et ideo proportiones iste sunt due et compositae et extrinsecas et in medio est proportio essentialis vna differens per terminos per quos diffinitur: propter hoc etiam sua diffinitio non est vna. Eodem autem modo se habet hoc in ratione sicut in spatium. Spatium enim vnus est inter duos terminos oppositos que sunt sursum et deorsum. Spatium enim medium subiecto est vnus: sed tamen comparatio eius quod est sursum ad deorsum est descensus: comparatione vero eius quod ad deorsum sursum est ascensus: et diffinitio ascensus et descensus motus cum penes terminos sumas non est vna. Similiter autem modus oppositionis et identitatis est etiam in mouente et moto quo ad motum qui est in mouente per rationem eius quod est mouere in motu per rationem eius quod est moueri: et sunt rationes eorum et potentie opposite: huius essentialis comparationis videatur esse vna: eo quod est inter eadem extrema. Habet autem ista que sitio ad omnem partem rationalem disputationem: et ideo huiusmodi dicitur minatur a se. propter bonitatem tamen exercitii redibimus ad eam iterum. Necesse est autem ex dictis fortassis quod motus sit actus quod dicitur et actus: et passus: et videtur quod ille motus idem numero acceptus hic sit actus sicut mouere. sicut in actiuo et mouente. Illic autem sit passio sicut moueri in passiuo et mobili quod mouet sicut actum. Ad mouere autem et moueri penes effectus et opera videtur habere diuersitatem: quod vnus opus et perfectio est actio in actiuo: et alterius opus est passio in passiuo. Quia autem et mouere et moueri sunt actus: qui est actus et mouens et motus sicut iam dictum est: si dicantur ista duo. sicut mouere et moueri qui sunt motus esse actus alteri et diuersi: tunc autem vtriusque actus sicut perfectioes iste sunt in actiuo sicut in mouente: aut vtriusque sunt in patiente sicut in eo quod mouet. aut actio est in agente et mouente: et passio est in patiente eo quod mouet: non enim possumus accipere vterioris parte diuisionis. sicut passio sit in agente et actio in patiente: quoniam si agens vocaretur nomine patientis: et patientis nominaretur nomine agens tunc essent equoca. Et iterum alia causa est huius: quod si agens est patientis sicut quod agens esse opposita inessent eadem sicut idem: eadem ratio est que actio non inest patienti per se sola. Accipiamus igitur membra predicta diuisionis: et duo quoddem simul improbabuntur. Si enim mouens motoris: et moueri moti: sicut agere et pati sunt diuersa: et ipsa sunt motus: et dicitur quod mouere et agere sunt in mouente et age

Et. c. 10. 19.

te: tunc cum mouere et agere sunt motus: motus erit in agente et mouente: et si hoc concedatur: tunc duorum impossibilium alterum sequitur: aut quod omne mouens mouetur: eo quod cui inest motus necessario illud mouet: sicut necessario est albus cui inest albedo: aut quod habens motum non mouet: et hoc videtur impossibile: quod sicut dictum est cui inest motus illud mouet: hoc autem sequitur illis duobus que dicta sunt suppositis. sicut mouere et moueri cum diuersa sunt: sicut tamen vnus motus et mouere sit in mouente sicut in subiecto: per eundem autem modum disputationis supponitur destructum esse membrum prehabite diuisionis. sicut quod ambo sint in mouente. sicut mouere et moueri: et agere et pati: et sint ambo huius diuersa in se motus vnus: tunc iterum motus erit in mouente ratione duorum actuum qui sunt mouere et moueri: et tunc si id non mouet cui inest motus: tunc habes motum non mouebitur. Si autem tertium membrum prehabite diuisionis accipiamus. sicut quod vtriusque pars sit in moto et in patiente: ita quod duo actus. sicut mouere et moueri: et agere et pati que sunt actiones actiuas et passiuas sunt in moto et in patiente: et sunt diuersi: cum tamen sit vnus motus sicut actio et passio: et doctio actiuas et doctio passiuas: cum duo sint ambo tamen in patiente sicut in addiscere: et sint motus vnus in ipso sequuntur duo impossibilia: quorum primum est quod actus passiuus vtriusque ipsorum duorum. sicut actiuus et passiuus est in altero sicut in subiecto: cum tamen ipsa sint opposita: quod est impossibile: quod sicut agens et patientis opponitur ita actiones eorum et perfectioes eorum opponuntur: et ita actus actiuus non est in passiuo sicut in subiecto. Illud autem inconueniens sequitur ad membra diuisionis prehabite. sicut vtriusque dicitur inesse actiuo: et ideo illud membrum diuisionis destructum est in vtroque extremorum duorum membrorum. Alterum autem inconueniens quod vnus: idem duobus motibus mouet sicut ad eundem et vnus finem: quod vni sicut sicut sicut est moueri ad vnus et eundem finem. Est autem patientis vnus sicut sicut: ergo vnus erit finis: sed si moueri et mouere est in ipso tunc habet duos actus. sicut actiuus et passiuus qui duo motus dicuntur. eo quod in duplici ratione et specie existetia dicitur esse motus vnus differens specie agentis et specie patientis: sicut hoc enim due erunt alterationes: quedam vnus et eiusdem et in vna sicut ducens tes tanquam in finem: quod vnus et eiusdem patientis erit alteratio que est motus agentis qui est alterare: et alteratio que est motus patientis qui est alterari: et vterque motus ducit ad vnus sicut: sicut ad albu vel musicum vel alia huiusmodi qualitate tem: sed hoc est impossibile: ergo et illud impossibile fuit quod suppositum erat. sicut quod mouere et moueri sunt diuersa et motus vnus: et inest ambo actiuo et passiuo: vel diuisiui inest: ita quod actio passio: et passio actio. Si autem propter hoc dicitur quod ista non sunt diuersa: sed sunt eadem in se. sicut mouere et moueri: et agere et pati: et sint etiam motus vnus: iterum videtur sequi impossibile. sicut quod duorum specie differentium: eo quod actiuus et passiuus differant speciebus oppositis sit idem actus et idem motus: eo quod mouere est actus actiuus: et moueri est actus passiuus: et si eadem sit tunc actiuus et passiuus est actus vnus: et sicut hoc vterius sequitur tunc quod doctrina et doctio sint idem essentialiter: et actio et passio: et docere et addiscere: et agere et pati. que docere necesse esse addiscere: et agere pati. Sciendum autem est quod omnis ista disputationis sequitur ex quibus que considerantur in motu: quorum vnus est quod motus nihil aliud est nisi quod fluit a motore. Est autem mouere quod fluit a mouente: et sic motus et mouere videtur esse idem formaliter et essentialiter huius differant sicut esse et rationes. Secundum autem est quod motus nihil aliud est nisi quod recipit id quod mouetur a mouente. nihil autem recipit motum nisi quod dat mouens: dat autem quando mouet: quod moueri quod datur moto: et mouere quod dat mouens sunt eiusdem essentialiter: et motus videtur esse idem vtriusque ipsorum. Tertium autem quod mouens et motus differunt et opponuntur precipue si sint mouentia et mota physica: quod illa mouent et mouentur formis contrariis. Quartum autem est quod differentium specie videtur esse diuersa perfectioes et actus: et ita videtur alius esse motus sicut actus mouentis: et alius motus quod mouet. Ista autem disputationis de plano solui potest sic vt renocemus imaginationem motus quaz superius posuimus. sicut diximus motum esse sicut flurum quod dam: sed quod diximus supra flurum esse a termino motoris: iterum hoc dicimus hic flurum a mouente in id quod mouetur: et imaginemur hunc flurum: sicut sit in quantitate: sicut in vbi: sicut in qualitate: non esse interruptum neque abscurum: sed continuu

Documentis

Solo pdicte dubitatione.

nisi quem motor causat: et sicut a causa egreditur ab ipso et mobile suscipit sic ipsum: et cum inter mouens et motum nihil sit medium: ut patet in 7. tunc motus est continuus fluxus non hinc distans inter mouens et motum semper a motore i mobile fluxus. sicut enim hanc imaginationem signat mouere: quod est fluxus a motore: et moueri quod est susceptio eiusdem fluxus a moto idem est in essentia sicut spatium quod est inter duos terminos. sed tamen quod mouere non tamen nominat motum illud fluxus: sed cum fluxu nominat esse fluxum a motore: et moueri non tamen dicit fluxum sed cum fluxu conceptionem eius in subiecto: motus autem non dicit nisi motum qui est ab uno in aliud: ideo mouere non est moueri: et tamen motus est unus fluxus eius qui est eius quod est mouere: et eius quod est moueri: sic spatium ab Athenis ad Thebas: et a Thebis ad Athenas. unde et idem est in essentia: sed sicut tamen quod terminatum est ad Athenas non est spatium terminatum ad Thebas: et melius exemplum fuerit si placuisset Aristoteli. radius inter solem et coloratum corpus: hic enim unus est idem: sed tamen terminus eius sicut quod est a sole fundente ipsum non est receptio eius in colorato. et idem esse in fonte radij: et aliud est ab ipso esse eius in subiecto recipiente ipsi quod est corpus coloratum: hoc exemplum coloris est valde: quia sol non est in quo radius sed est causa fundens ipsi coloratum: aut non est causa sed sicut solum in quo est radius sicut esse. proprium sicut non sicut nam radij quam habet in sole a quo principiat. Ita enim motus est unus in eo quod est mouens et motum principiat a mouente per id quod est mouere: et receptus in eo quod mouet per esse motus: et cum motus est unus: et mouere non est moueri: et motus quidem est in eo quod mouet: sicut in subiecto recipiente. In eo autem quod mouet est sicut in causa motus a qua sicut: et non sicut in subiecto. Hec autem magis intelligantur oportet scire quod omne mouens mouet aut essentialiter aut per accis: et mouens quidem per essentiam non nisi primum mouens est: et eius mouere nihil aliud est nisi ab ipso fluere motum preter id quod motum subijcit: et illud mouens est immobile dans cuncta moueri. Si autem mouet per accis tunc non mouet per essentiam que sit causa motus sed per formam aliquam que sit causa motus: in ipso: sicut ignis mouet per calorem qui est in ipso: et tunc illud mouens mouet: sed non sicut quod est mouens: ut prius dictum est: et idem iterum in illo non est motus: sicut in subiecto inquam est mouens: sed motus esse in ipso est motum esse ab ipso et non subijcit motum: ita quod motus essentialiter sit in ipso: sed subijcit causalitati motus: et hanc causalitatem motus noiat agens et mouens: ideo non sequitur quod ipsum moueat si motus per essentiam sit in eo quod mouet: ideo illud mouet. Cuius ergo queritur in quo sit motus dicitur quod sicut in causa motus est in mouente: et sicut in subiecto motus est in eo quod mouet. Et cum queritur utrum mouere et moueri sint actus diuersi: dicemus quod sicut quod significant nomina sunt diuersi: quod mouere non solum dicit motum: sed dicit motum sicut quod est causa motus que subijcit causalitatis rationi motus a qua sicut motus. Ad uerum autem non dicit solum motum sed dicit esse motus sicut quod est in subiecto recipiente ipsius a mouente. Si uero queritur utrum mouere et moueri sint motus unus: dicemus quod fluxus essentialiter unus est differens tamen penes esse et esse. Aliud est enim esse suum sicut quod est a mouente: et aliud sicut quod est in eo quod mouetur. Cuius dictis de plano intelligitur quod solutio hanc disputationem Aristoteli dicit. quod non est inconueniens unus actus esse in altero. sicut mouens in eo quod mouetur: eo quod doctio que est actus docentis est a docente in quo actu docens non subest nisi intentioni cause. per cessus doctrine ab ipso: et hic actus est in quodam subiecto non de eius neque interruptus inter causam eius et subiectum suscipiens ipsum quod sicut est discipulus: et idem actus huius agentis in hoc subiecto suscipiente. Simili modo predicto nec prohibet unum motum qui essentialiter est continuus fluxus ab uno in aliud eisdem numero in duobus esse: non idem in esse uno sed sicut illud quod est essentia unus: et sicut esse duo et hoc modo comparatur potentia suscipiens actum illius qui est motus ad agens quod in se actus illum qui est motus. Cuius autem hanc solationem nihil sequitur inconueniens: neque enim sequitur docentem addiscere sicut agere et pati idem motus in essentia sit: quod non sunt sic idem quod habeat rationem unam. Cuius dicitur enim quod agere et pati non solum dicant simplicem fluxum qui est motus qui fluxus est inter mouens et mobile a mouente immobile. Sed agere et pati nominat fluxum illius sicut quod est a mouente: et pati nomi-

nat est sicut quod est receptus in mobili quod mouetur: et ideo ipse sit fluxus unus: non tamen habet unam rationem que dicitur quod est esse: et est rei quod dicitur: sicut habent rationem unam indumentum et tunica sicut quod est indumentum: quod ipse actio et passio dicatur fluxum: unus tamen dicuntur ipsius sicut diuersum esse et esse ut diximus: sed dicitur fluxum unum sicut spatium unum dicitur unam que est a Thebis ad Athenas et ecouerso: differenter solum per terminos: sicut prius dictum est. Cuius similiter non sequitur inconueniens: quoniam que sunt eadem insunt eisdem. hoc enim non sequitur nisi de illis quorum quod dicitur est una: hoc autem non sic est hic. hoc enim non est nisi fluxus unus: et quod dicitur est diuersa: quod quod dicitur eorum est penes esse et esse: et eius sicut quod est a mouente aliud est ab esse eius sicut quod est in eo quod mouetur: et ideo propter identitatem fluxus non sequitur quod mouens sit motus: et ideo etiam neque doctio est doctrina: neque ad discere est docere: sicut ipse duorum distantium spatium idem sit in substantia: non tamen idem est propter hoc distare hinc et inde: et hinc et illuc: quod distare inde hinc et illuc forte est ascensus: et distare hinc illuc forte est descensus: sicut se habet distantia que est inter celum et terram: cuius ipse idem sit spatium: tamen termini neque sunt idem: neque motus: neque potentia: neque natura. Cuius universaliter autem dicitur sicut hanc solones: neque doctio est doctrina: neque actio idem passio proprie loquendo sed fluxus cuius hinc insunt sicut diuersos terminos erit motus: et ille est idem motus enim quidam est unus et idem fluxus qui est huius in hoc. hoc autem unus est idem huius esse actus est alterum sicut esse et rationes. est enim huius ut cause: et est huius ut subiecti suscipiens. Cuius dicitur est ergo quid sit motus et unius et sicut partes. dico autem sicut partes: quod data diffinitione unius motus non inde manifestata est diffinitio partium eo modo quo supra differunt in adducendo de singulis unamquamque speciem motus: sicut dicitur quod alteratio est indelechia alterabilis sicut quod alterabile: cum autem dicitur sit de motu quod est actus mobilis sicut quod est mobile: et quod est actus mouentis sicut quod est mouens certissimum quod potest accipi de motu est quod dicatur quod est utriusque actus et perfectio et unius et simpliciter sicut quod sunt huiusmodi: hoc enim dicitur tota substantia motus sicut quod est fluxus a mouente in illud quod mouetur: et hoc competit uniusque specteretur motus: sicut medicationi que est perfectio medicantis et sanati: et edificationi que est perfectio edificatoris et edificati: eodem autem modo de unoquoque aliorum motuum. Cuius ergo tres diffinitiones date sint de motu una quidem est magis dicens formam et substantiam motus que est quod est indelechia existentis in potentia sicut quod est in potentia: quod indelechia esse conuenit motui sicut sua formam que cadit in predicamentum: et hoc est certum factis. alia est que est indelechia mobilis sicut quod est mobile: et est sicut proprium sicut motus data: que certior est quo ad nos: quod motus cum inde habeat esse deficientis magis certifica tur nobis erit mobilis quod ex seipso. Tertia est quod est indelechia et mouentis et mobilis que dicitur totum quod est motus sicut quod est fluxus a mouente in mobile: et certissima est ista: quod in ea certificatione nobis motus tamen erit mouente quod ex mobili. In quibus autem generibus sit motus: et qualis de seipso motus et de continentate: et an factus est aliquando motus: et alijs quibusdam in posterius considerandis dicitur habet quod illa sciri non possunt nisi prius alia consequentia motum interponantur.

Incipit Tractatus Secus Libri Tertij Physicorum. Cap. 8. De infinito de probatione per dicta physicorum quod uniuersalis scientie est tractare de infinito.

Um autem scientia naturalis sit circa magnitudines sicut quod sunt termini physicorum corporum: et circa ipsum tempus et motus: quorum unumquodque necesse est esse finitum aut infinitum: quod non oia naturalia que sunt in naturalibus corporibus sunt finita vel infinita: sicut punctus et passio: quod nullum tale necesse est esse in aliquo istorum generum: que sunt finitum vel infinitum. Conueniens utique erit quod ille qui de naturali negotia consideret de infinito an est: si est quod est. Cuius autem punctus et passio non est in altero istorum generum finitum vel infinitum: quod opposita que habent potentiam duorum non diuiduntur sicut uel falsum: nisi inata sint recipere genera duorum punctus aut

Ex^m doctoris magi ac commodatū ex^o plo 21.

Ab^o uis du plex.

Ex^o 2. c. 20.

Ex^o 2. c. 24.

Ex^o 2. c. 22.

Ex^o 2. c. 23.

Ex^o 2. c. 24.

Physicorum

tem que finis est indivisibilis est. ideo nec finitus: nec i-
 finitus: nec per se: nec per accis: passioes vo que iduisibi-
 les sunt per se: diuisibiles aut per accis finite vel infinite pos-
 sunt esse per accis hoc est per subm in quo sunt: sed no p se:
 q: vo infinitu multoties accipit in diffone continui: ideo pri-
 mo loquedu est de infinito: 7 pcpue ppter hoc q multi diffi-
 niunt motu per infinitu: 7 no sine rone vt diximus eo q est i-
 determinatus in ee. **C**o ad aut pbylice sit considerare de infi-
 nito ppte signi est q omnes qui ronabiliter vident aliqd
 tertigisse de pbia nali fecerunt verbu de infinito: 7 bi oes con-
 ueniut in hoc q dixerut ipm esse pn^m eoz que sunt: 7 lo etia
 nobis tractandū est inter pncipia de ipso. **D**ifferut autez
 abmutē: q: quida antiquoz qui ponebant reb^m naltibus pn-
 cipia esse no naturalia: dixerut infinita esse subaz: 7 no dire-
 rant esse de numero accituz: alij in hoc duenerut sicut **P**thi-
 bagorici 7 **P**latonici: 7 ca q dixerunt subam ee fuit: q: di-
 xerunt ipfuz esse pn^m: q: pn^m subarum esse non posset nisi ee
 suba: 7 ideo lz videat esse in magnitudine tñ fm istos no est
 accis vel passio magnitudinis: sed est differētia subalis ei⁹
 cal accidit magnitudo vel quatitas. **S**3 differut **P**thi-
 bagorici a **P**latonici in hoc q infinitu dicunt esse pn^m sensibi-
 litum 7 sensibile: q: ipi dicebat numeros sensibiles infinitos
 esse cam infinitaraz reruz naltium 7 illos no dixerut bte ee se
 paratum: sed potius habere ee in rebus sensibilibus. **D**ixe-
 runt et q extra celaz est sensibile infinitu qd est locus vel spa-
 tiuz: **P**lato aut no dixit extra celaz aliqd esse: 7 ideo nec cor-
 pus ibi posuit: nec ideas: 7 tamen no negavit lo ee ideas nec
 esse extra celaz: q: requerent locu: q: dixit q idee reruz naltis
 sunt: q: idee ad suū esse no requerunt locu. **I**deas eni dixit for-
 mas esse bntes esse separatas: que ad suum esse no requirūt
 sensibilia: 7 dixit infinitu esse in vtrifq. s. in sensibilib⁹ 7 ide-
 is. ponit eni infinitu ex mā: quaz dicit esse paruū 7 magnuz
 eo q putavit magnū crescere in infinitu: 7 paruū in infinitu
 decrefcere. **D**ifferut ergo **P**thibagorici a **P**latonici: q:
Pthibagorici caz infinitaris dicit numerz pares: sed **P**lato-
 nici caz infinitatis dicit in crescedo 7 decrefcēdo magnum
 7 paruū. **D**ixerut eni **P**thibagorici sicut in primo arithme-
 tice cōtine diffinientes numerz parē: q: numerus par est q
 sub eadē dūfione potest in maria paratissima diuidi. ma-
 xima quidez spatio partiu. paratissima vo partiu multitu-
 dine: q: ntil spatio maiores partes habet q: duas: eo q il-
 le sunt medietates. **A**d edictas autem maria partiu est
 quatitate spatij: q: medietas maior est tertia 7 quarta: 7 sic
 de alijs partib⁹. pars autē in mathematicis vocat: 7 que ali-
 quotiens sumpta reddit suū totū. **I**de autē partes que sūt
 medietates due paratissime. i. paucissime sunt multitudine:
 plures eni sunt tertie 7 quartē: 7 sic deinceps partes. **N**ume-
 rus autē impar nequaquā ita diuidi pot: 7 ideo cū ois res sit
 diuisibilia vt par numerus: hoc est in duo media quatitate
 continu a maria: 7 iteruz in duo diuisibilia 7 paucitate mi-
 nima: 7 ideo per diuifiones de facili acceptabilia dixit **P**thi-
 bagoras q cōpveniens sub impari: 7 cōclusus eo q ipar:
 timus vincit eaz vnitare que principuz est multiplicat⁹:
 hoc est binariuz adhibet omnibus rebus ex modo sue diu-
 fōis infinitatez: nec finitur diuisio paris numeri in duo me-
 dia: nisi ad imparē: 7 ideo pariter paris nūeri diuisio no fi-
 nitur nisi ad vnuz. **I**mpariter autē paris diuisio finitur ad
 imparez: sicut eaz diuidit denarius in duos quinarios qui
 sunt medietates denarij: no potest quinaris in duos me-
 dios nūeros diuidi: q: ipse impar finiens est diuifiones pa-
 ris: 7 ideo dixit **P**thibagoras numerū parēz finiri ad impa-
 rem 7 excludi sub ipso. **C**o autē par sit principuz infinita-
 tis pbat **P**thibagoras ex signo qd accidit in numeris figu-
 ralibus. si eni accipitur primus potentia ipar qui est vni-
 tas: 7 circūponatur ei primus actu impar: generabitur qua-
 dratus primus qui est quaternarius: 7 si huc quadrato ite-
 rum circūponatur secundus impar qui est quinaris: gene-
 rabitur secundus quadratus qui est nouenarius: 7 si nonena-
 rto circūponatur tertius in ordine impar qui est septenari⁹:
 generabitur tertius quadratus qui est decimifertus: 7 sic
 in ordine multiplicationis in infinitum si semper prioribus
 impar sequenti quadrato circūponatur: semper generabit
 numerus quadratus: nec vnq̄ bec forma numeri variat.
Ordinantur autez numeri quadrati ordine suaruz radicū:

que sunt vnus duo tres quatuor 7c. q: vntas est p: imus po-
 tentia quadratus. p: imus autez quadratus actu est cuius ra-
 dix est duo: euz dicitur bis duo: 7 secundus est cuius radix
 est tria: cum dicitur ter tria: 7 sic in ordine quater quatuor:
 7 quinq̄es quinq̄es: 7 hoc modo in infinitum: sicut autez
 totus numerus in se multiplicatus dicitur hoc modo qua-
 dratus: eo q latera habet equalia 7 angulos: ita impar p-
 prie dicitur gnomone grece: qd arabice vocatur ela ale 7 sum-
 ptuz est de secūdo geometrie vbi dicitur q quadratum qd
 in paralleleagramate diametrus secat circa diametrum dī-
 citur consistere. paralleleagramamū autē est quadrangulū
 sub duabus equalibus lineis contentuz. **I**mparalleagra-
 mate quadratus qd diametrus secat euz supplementis duo-
 bus gnomone vocatur: paralleleagrama autem lz quatuor li-
 neas habeat: tamē opposite linee in ipso sunt equalēs: 7 qd
 equalēs linee in potentia sunt vt vna: ideo sub duabus dī-
 citur contineri que in equalēs aliquando sunt. eorum autez
 oium sensibilibis figura bec est. **P**thibagoras autem ad si-
 militudinem figuraruz formans figuras numerorum dixit
 imparē esse gnomonem: quia sicut in gnomone circūponit q
 drato in paralleleagramate: ita impar circūpositus quadra-
 to priorū primo perficit quadratum scdm. **E**st ergo sensus
Pthibagore q nūerus impar principium est finitatis eo q
 circūpositus quadrato non perficit nisi numerus vnus si-
 gure: hoc est quadratus: 7 ideo etiam ipse posuit numeruz
 entis principiorum quadratum qd est per modū habitas.
Si autem par quadrato priorū circūponatur: multiplica-
 tio generat infinitas figuras. **S**i autez primum parē qui
 est duo primo potentia quadrato circūponas qui est vni-
 tas: generabitur trigonus numerus qui est ternarius: et si
 sequentē parē qui est quaternarius circūponas huc nu-
 mero constituto: generabitur eptogonus hoc est. 7. 7 si huc
 sequentem parē addamus hoc est. 6. ad. 7. generabitur si-
 gura quater decatona. 7 sic in infinitum variant figure. **E**rgo
 ergo fm **P**thibagoras cōpositio numeroz sit cā multiplicati-
 onis oium erit par principuz infinitatis. **I**mpar autē erit
 principuz finitatis. **S**cdm hoc autē intēdit dicere **A**rist. tri-
 catia verbis que sic sunt p̄ctanda. **S**ignū q ipar est pn-
 cipū finitatis q: gnomonibus circūpositis circa supremuz
 quadratus numeri ibi ḡnabitur vnū in figura 7 extra: si ap-
 ponantur pares circa quadratos vel trigonos aliq̄ ḡnāf
 eadē figura qualis fuerat figura numeri cui circūponebat.
 aliquādo autē ḡnatur spēs alia in infinitu. bec est ergo dita
 qua differūt **P**thibagorici 7 **P**lato in cā infiniti. **P**thibago-
 ras dixit numeros ee formales subas reruz: 7 sic in infinituz
 in n̄sertis formalis fm ip̄s fuit rerū suba. **S**ed **P**lato po-
 suit ipfuz esse subaz materiales quēadmoduz diximus: euz
 tñ ambo isti rebus naturalibus non naturalia cōpserūt p̄-
 cipia esse. **S**ed bi naturalis locuti sunt in eo q posue-
 runt naturalia pncipia rebus naturalibus: illi no dixerūt
 q infinituz sit substantia formalis vel naturalis reruz: sed
 dixerunt q ipsum est passio quanti continui vel discreti: et
 ideo quia passio querit esse in subiecto aliquo dixerunt q
 habet altam quandam naturaz que subiectuz est eius que
 est aliqua substantia sensibilibis 7 ideo infinitum. **A**lia est rō
 ab elementis que tamen substant in infinito: 7 ideo quida dī-
 xerunt infinitum esse in magnitudine illius rei que est ele-
 mentuz reruz sine multitudine illoruz que dicuntur esse ele-
 menta: sicut aeres infinite esse magnitudinis vel aquaz vel
 mediu inrer elementa vel etiā infinita numero elementa
 sunt infinita fm multitudine: 7 ideo quicunq; dixit finita ee
 elementa rerū 7 magnitudine 7 multitudine ille dixit infinitum
 nihil ee actu: q: ille negavit in elementis infinituz: ideo
 oportuit q negaret ipfuz in elementis: q: ex finitis numero 7
 magnitudine no constituitur nisi finitus. **S**ed dixerunt infi-
 nituz esse pbyfici quicunq; posuerunt infinita elementa: sicut
Anaxa: 7 **D**emocritus. **A**naxagoras enim dixit infinitu cō-
 poni ex infinitis numero 7 multitudine similibus partib⁹ 7
 homogeneis: quia talia homogenia dixit rerum omnium
 esse elementa. **D**emocritus vo atomos infinitos multu-
 tudine elementa rerum 7 illorum figuram 7 ordinez ee
 semen oium figuraruz que sunt in copozibus naturalib⁹:
 sicut alibi dictum est: 7 opinio eius magis in libro per gene-
 os explanabitur: hic autez atomalia copozia dixit dīcar-
 cre in

E. r. cō. 25.

E. r. cō. 16.

1000
1000
1000

E. r. cō. 16.

E. r. cō. 17.

Nota d ordi-
natioe nume-
ri quadrati.

E. r. cō. 28. Nota hic de opione Anaxagore et de motu opionis.

re in vacuo quod est magnitudinis infinite. Ergo ambo conueniunt in hoc quod infinitum sit constitutum ex infinitis numero se prout genitibus: et per contactum suum prout corpus constituentibus.

Differunt autem in hoc quod Anaxagoras dixit quod quilibet pars homogenita secundum veram similitudinem mixta est vniuersitati rerum: et cuiuslibet parti vniuersitatis et causa huiusmodi dicitur sicut sepe dixerimus: quia videtur quod quilibet res fiebat et quilibet in tota vniuersitate re: et hoc voluit quod affirmaret quod aliqui omnes simul fuissent permixte que nunc diuisi sunt ex aliquo nisi quod fuit in ipso sicut si partes huiusmodi ossis aut carnis que diuisi sunt accipiamus ex vna massa carnis aut ossis: necesse est ut aliqui simul fuissent in vno ita dicit quod omnes sanguines et ossa diuisa in rebus aliquando fuerunt in vno toto: quod est infiniti sanguinis et ossis: et sic de alijs: opus igitur quod aliquando omnia fuerunt in vno toto. Id enim quod est principium segregationis et distinctionis rerum quod vocat intellectum non solum segregat particulariter vnum ab alio: sicut conuenit in generatione particulari: sed etiam idem principium fuit tam distinctionis a principio et partibus in vniuerso cum ex vna massa infinita omnia que nunc videmus distincta: segregari ceperunt. Omne enim quod fit ex tali corruptione quod in se habet vel continet omnia et infinitum est multitudine partium et magnitudine dicitur fieri ab Anaxagora. sed non dicit omnia fieri simul: non enim simul et semel segregat ab eo totus sanguis vel totus os quod est in ipso: sed successiue: et ideo quod talis distinctio et segregatio fit in ipso opere ponere aliquid principium agens illam distinctionem segregationem. hoc autem principium in toto vniuerso et in partibus segregans est vnum quod ille vocat intellectum agens. Intellectus autem ille operatur a quodam principio temporis determinato: quod intelligere est opus eius et a quodam tempore intelligere cepit secundum Anaxagoram. cum autem hoc non intellexerit tunc mundus idem incepit quando intellectus redeundo super res discretionem ex vno mixto fecit: cognoscendo eas luce intellectus operatur: sicut artifex cognoscit artificium: ergo secundum Anaxagoram. necesse est aliquando omnia simul fuisse: et intelligere hoc per similitudinem intellectus operantis ad operata: et adde quod primum intellectus que Anaxagoras dixit esse deum in hoc potentior est intellectu artificis: quod non indiget instrumentis ad productionem rerum: nec motibus sed sua voluntas sufficit ad fieri et rerum productionem: sed tamen secundum Anaxagoram. secundum verba ista posuerit mundum incepisse a principio quodam quod incepit intelligere luce sua discernere segreganda: tamen ipse intelligentie subiecit pro materia infinitum illud ex quo discernit res: hoc dixit esse eternum quia fere omnes philosophi conueniunt in hoc quod materia esset eterna. Erabat et Anaxagoras in hoc quod dicit intelligentiam primam aliquando intelligere: aliquando non: et hanc dixit deum: quod intellectus suus vno modo se habet ad res: res non vno modo se habeant ad ipsum sed creant ab ipso sub ordine temporis: et de hoc considerandum erit sufficientius in .ii. prime parte.

Democritus autem differt ab Anaxagora. non solum in hoc quod alia posuerit principia: sed etiam in hoc quod nihil primum dicit fieri ex altero: eo quod vnum in se non fit ex altero: hoc non dixit Anaxagoras. sed potius quod vnum primum fit ex altero: sicut sanguis ex carne et e contrario. Sed dicit Democritus corpus esse quod contactu atomorum constituitur omnium esse principium: et differt magnitudine secundum differentiam partium: et differentiam figurarum que sunt in partibus atomalibus ex quibus congregatur et in quas segregatur. Manifestum est igitur ex predictis quod speculatio de infinito conuenit speculationi philosophice.

Cap. 2. De eo quod rationabiliter ab antiquis infinitum est positum principium esse et incorruptibile et ingenitum.

E. r. cō. 30.

Considerando rationabiliter dixerunt ipsum principium esse eorum que sunt: cum enim nihil frustra sit in natura non potest poni frustra infinitum a ponentibus ipsum: et cum frustra non sit impossibile est quod detur ei actus principij: quod principia maxima et infinita sunt virtute. Oia enim que sunt aut sunt ex principio: aut principium. Infinitum autem non habet principium: quod probatur ex hoc quod omne quod habet principium habet finem aliquem: quia quod habet principium extra finitur ad aliquid extra: et quod finit ad aliquid extra finitum est: sed quod est finitum non est infinitum: ergo si infi-

nitum est finitum non est infinitum: quod est inconueniens: ergo infinitum non habet principium: ergo ipsum est principium. Cum autem plus si est infinitum necesse est esse ingenitum et incorruptibile: omne enim quod generatur necesse est quod generetur in magnitudine determinata quam complere potest forma generantis: sed infinitum non est determinate magnitudinis: ergo est ingenitum: hoc etiam modo non est corruptibile. Sicut enim generatur necesse est accipere finem in quo completur generatio: ita corruptionem necesse est esse a quodam principio quod vltimum fuit generationis. Similiter autem illa ex qua completur generatio est ex qua est motus corruptionis: et cum isti motus sint finiti necesse est quod omne generatum et corruptum sit finitum.

Cum ergo nihil horum conueniat infinito non potest esse principium aliquid infinitum: imo potius e contrario infinitum principium aliorum esse videtur: et oia continere et claudere in seipso: et gubernare omnia: sicut dicunt illi omnes qui nullam causam nisi agentem ponunt preter infinitum: sicut Anaxagoras qui ponit preter infinitum causam intellectum agens. Et Empedocles causam agentem dicit esse concordiam et discordiam. Qui autem in finitum dicunt quod non est causa preter hoc quod sit aliqua causa agens: dicit quod infinitum diuisum quodammodo principium est et de ipso eo quod sit immortale et incorruptibile: affirmat Anaximandros et philosophorum plurimi.

Attendendum autem quod qui dicit infinitum esse a principio: opus quod illud principium etiam sit infinitum: ergo secundum illud duo erunt infinita. si quecumque discreta sunt numero discreta sunt alietate formarum: et illa finita sunt suis formis: quecumque sunt discreta numero finita sunt suis formis: que hec duo infinita sunt finita suis formis: igitur infinita sunt finita: propter quod infinitum non potest esse. Et attendendum quod Anaximandros quod infinitum hoc modo posuit esse: non posuit esse diuisum sicut causam efficiens: sed potius sicut causam materialem: quod infinitum magnitudine sua dicebat oia continere sicut partes et gubernare omnia pro hoc quod non vnicuique esse et essentia et virtute naturalis: eo quod non posuit ipse nisi causam materialem esse. Si enim hoc in numero causarum efficientium esse dixeret: tunc sine dubio verum est quod ipsa causa est infinita: sed non dicit priuative infinita: ita quod sit apta natura habere finem: et non habet: quod si esset quantitas: sed dicit infinita negatiue: ita quod neget potentiam et actum finitatis in causa prima: quod enim simplex est: neque finitum: neque infinitum: proprie est: sed esse infinitum per negationem infinitatis ab ipso: eo quod nec loco nec tempore nec intellectu eius aliquid finiri potest: gubernat oia per prudentiam: et continet oia per hoc quod omnia ambit potentia continere et claudere oia inferiora: hoc autem infinitum sic acceptum finis est omnium: non intrinsecus: et essentialis: sed ad quem esse vniuersorum tendit et nullis appetitus: hoc tamen modo antiquissimi philosophorum nihil locuti sunt de infinito.

Cap. 3. De ex quinque aliis probat esse infinitum.

Videntur infinitum: ponamus primo ad hoc rationes quod ipsum sit: et postea quasdam in oppositum aduersum probantes quod non sit aliquid infinitum. Vicimus autem quod ex quinque maxime videtur posse probari aliquid esse infinitum: quorum primum est ex tempore: tempus infinitum est: et hoc quidem in .8. huius scientie libro considerabitur: quoniam si de tempore nihil est accipere nisi nunc presens instans: an quilibet instans est accipere futurum: et necessarium est tempus: nec ante nec post fieri: ergo ipsum infinitum necesse est esse. Adhuc autem cuiuslibet generati generatio et cuiuslibet corrupti corruptio clauditur tempore. Si ergo dicatur generari tempus vel instans: oportet quod eius generatio et corruptio tempore claudantur et sic ante tempus erit tempus: et post tempus erit tempus: hoc autem est impossibile: ergo tempus nec generatum est nec corruptum: ergo est infinitum. Et he sunt rationes propter quas omnes philosophi dixerunt non incepisse tempus: preter Platonem qui dixit et ipsum genitum incepisse cum celo. Sed et autem infinitas accidit tempore: ut in quarto huius scientie libro ostendetur ex eo quod est mensura circulationis: ex hoc enim constat quod ante quilibet instans est tempus: et post quilibet sicut ante quilibet punctum in circulatione signatum est motus circuli et circulus et post quilibet quilibet enim presens est in ratione principij et finis: et quod finis est: ideo autem ipsum est tempus preteritum: et quod principium necessario est post ipsum futurum. Si autem tempus adaceret motui recto sicut primo libro et cause tunc absque dubio sine haberet et principium: quod in linea recta est accipere philosophi

Ex. r. cō. 31.

Ex. r. cō. 31.

Nota duas rationes omnium philosophorum ad probandum tempus esse eternum preter Platonem qui tempus generati locutus.

Si tempus adaceret recto tunc sine dubio haberet principium:

Physicorum

etiam per que est tota dimensio linee et motus recti nihil ante. Et ita accipere punctum aut que est tota dimensio linee: et nihil post et cum mensura et mensuratum sicut proportionabilia oportet: si motus tali tempore adiaceret quod in tempore esset nunc a quo sine ret tempus et nihil esset aut ipsum de tempore: et aliud nunc ante quod esset tempus et nihil post ipsum de eodem tempore: hoc modo dixit Plato: quia dicitur quod factio celi a prima causa procedit in esse ante eum per modum motus recti et illi adiaceret tempus concomitantum illi. Et in hoc non male dicitur Plato hoc non naturaliter loqueretur: naturalis enim supponit motum celi esse causam generationis et illi adiacere tempus: et in ipso primo tempore fuisse inventum finem ordinem nunc et esse passionem eius: quia secundum eum mensura et numerus motuum adiacet primo et regularissimo motui qui numerus est et causa omnis motus physici. Est autem tempus numerus et mensura omnis motus: et motus regularissimus qui causa et numerus est omnis motus est motus primi mobilis in natura: et hoc est celum primum quod movetur motu diurno ab oriente in occidentem: et secundum quod tempus adiacet huic motui qui esse ponit a physico: verum est quod secundum naturam adiacet sicut et circulari tempore quod est motus circuli hoc autem in se habet. S. magis in grege. Secundum autem ex quo probatur esse infinitum est ex divisione magnitudinum: mathematici enim videntur huiusmodi divisionem in infinitum: hoc autem fundatur super hoc quod magnitudo componitur ex magnitudinibus et non ex punctis: et hoc notum sit et manifestum magnitudinem in infinita dividitur: non tamen notum est omnibus ipsas componitur ex magnitudinibus: sed hoc probatur et ostenditur per mathematicos et per mathematicos non habet considerari rationes reze essentielles quas considerat naturalis: probatur autem hoc in 6. huius scilicet et in libello parvo Aristoteli qui de lineis indivisibilibus appellatur quem nos iterius in 6. huius scilicet adiungemus ut melior et perfectior sit doctrina. Amplius tertio modo probatur esse infinitum quia nisi infinitum aliquo modo esse ponatur non potest dici qualiter non deficiat: sed infinitum sic fieri per generationem: et qualiter in infinitum sit corruptio: hoc autem non ideo quod infinita materia sit ex qua est generatio et corruptio: sed potius est hoc ex generatio vniuersalis alterius esse corruptione et reuerio. Quarto modo probatur infinitum sit corruptio quod dicitur supponentes dicunt enim veritatem reze sequi modum imaginatiois per phantasmam eorum sicut dicitur De re actus quod hoc est verum quod videtur aliter per imaginatiois nisi per imaginatioem quollibet centro in plano dato possunt scribi infinite circulerentie quare exterioris maioris semper capacitatis: et ideo concluditur et continetur in se iteriore minoris sic habet ex primo libro Euclidis ex secunda petitione qua in theorematibus promittitur. Sic ergo dicitur quod est in corporibus naturalibus que circularia sunt et vniuersis concluditur aliter vbi in infinitum sine termino: nullum enim necesse erit esse terminum loci si vniuersis corpus aliter includere dicatur et quolibet finiri ad aliquid continetur ipsum extrinsecus: hoc autem falsum est: quia hec imaginatio secundum potentiam imaginantis est et non secundum potentiam nature: tamen quia ipsi mathematici ponant principia ex illo phantasmate aliquid esse in finitum hi qui ponant ipsum esse. Quintum etiam super falsum fundatur ex quo phantasma infinitum hi qui aliquid actu dicitur ipsum esse et est illud quod dicunt quod veritas sequitur estimatioem: et ideo dicunt quod illud quod maxime omnium et proprie et cetera et cetera munem facit rebus dubitationem est propter hoc quod contingit in augendo res sine extendendo continue sue numerando non deficere intellectum: et hoc quidem etiam accepit occasio: neque ab eo quod petit in primo Euclidis petitione prima quia linea diffinita in continuum rectam quolibet producere: et ideo nulla quantitas accepta est cui non sit possibilis additio per intellectum: et similiter in numeris acceptis semper possibile est addere: et hoc modo dicunt esse extra celum spatium vacuum in finitum ex intentione loci et infinitum in numero: quia infinita talia vacua ibi esse dixerunt: et cum hoc modo infinitum spatium esse ponitur esse extra celum oportet quod in ipso sit corpus infinitum: et quia vacua infinita ponuntur esse per numerum oportet quod in ipsis sint infiniti mundi per numerum: eo quod non est magis ratio quare locus intra celum sit plenus et contineat corpus mundi quam locus qui est extra celum: ergo vel nullus continet aliquid locus vel omnes continent: consistat autem quod non nullus continet: quia iste qui est intra celum continet mundum: ergo quilibet aliorum mundum similiter continet: quia si vere aliquid locus singulariter continet corpora mundi: tunc oportet quod vbiusque continet corpora habentia magnitudines. Similiter si est va-

cuum et locus infinitus qui aptus est continere corpora contenta in modum oportet esse infinitum in vacuo: et in loco cuiuslibet necessario: quia quicquid in rebus eternis possibile esse necesse est esse: quia non differt ab eis contingere in actu ab eis: et ideo omne possibile in eis est necessarium: dico autem res eternas que sunt vniuersales in natura: sicut esse proportio loci ad locatum: hoc est non subiacent tempori: sed sicut eterna quo ad immutabilitatem sui: sed res particulares ex natura sua mobiles tempore subiunguntur: et ideo non omne quod est in eis possibile est necessarium sed quod conuenit in eis esse: conuenit etiam non esse et subiunguntur casui et fortune. Fundatur autem hoc tota ratio super fundamentum falsum: quia non sicut per intellectum contingit in infinitum procedere quantitate: sic procedit secundum naturam: cuius omnium natura instantium terminus quidam sit et ratio magnitudinis et augmenti. Sed habet igitur dubitationem multam consideratio de infinito sine ponatur esse sine non: multa videntur accidere impossibilia. Si enim ponatur non esse videntur accidere impossibilia que dicta sunt. Si autem esse ponatur tunc contingunt illa que dicimus in sequenti capitulo: et ideo considerandum de ipso. Amplius si dicatur oportet querere quid est: vtrum sit suba vel accidens per se: hoc est propria passio: aut neutrum: et quocumque horum modorum dicatur nihil minus est infinitum. Ad hoc si infinitum dicatur esse multitudine quodam et plura numero additur sunt infinita: sed tamen infinitum sit in quantitate generaliter. Et tamen physici est considerare maxime si aliqua magnitudo sensibilis est infinita actu: sicut celi vel aer vel aqua vel aliquid tale.

Cap. 4. De rationibus quibus probatur non aliquid esse infinitum vniuersaliter ponendo infinitum in mathematicis.

Antequam autem ponamus rationes probantibus non esse infinitum actu: oportet nos distinguere quot modis de infinitum ut accipiatur modus quo a physico dicitur esse infinitum. Dicitur autem infinitum quinque modis: quorum primus modus est priuationis quo negatur genus priuationis et etiam species: sicut plata vel lapis dicitur esse non videns non tamen propter hoc quod non habet oculos: sed etiam ideo quia non est animal aptum natum videre: et hoc conuenimus vocare priuationem priuatiem et actus habitus et aptitudinem naturalem ad ipsum sicut de voce inuisibilis: et hoc modo de infinitum quasi negatiue plus quam priuatiue. secundum quod non transitur neque aptum natum esse pertransiri: hoc modo deus infinitus et incorporeus et imensus et in omnibus nominibus priuatius hoc modo dicitur melius notatur quam affirmatiuis et positiuus. Similiter autem et secundo modo de infinitum: quod habet quantitatem ex qua habet aptitudinem ut transeat tamen propter extensionem sine caritate pertransiri non potest sicut spatium infinitum: et hoc modo a physico dicitur esse infinitum supponebat infinitum esse actu: sicut per physicos: quia ipsi dixerunt spatium vacui vel loci esse infinitum: eo quod quantumcumque transeat de ipso specialiter remanet transeat eius imperfectus. Tertio modo de infinitum metaphysice quo ad potentiam transeuntis: et non quo ad potentiam eius quod de pertransiri: sicut infinitum de quo vix transeat sicut longitudo ab oriente in occidentem esse infinita de ambulanti vel testudini que plane serpit. Quarto etiam modo de infinitum metaphysice infinitum: quod quidem aptum natum est pertransiri: sed impedit eius transtrus per accidens aliquid extrinsecum: sicut profundum maris de infinitum: quia aqua impedit transtrum eius. Quinto etiam modo de infinitum proprie infinitum: cuius actus finitus semper includit potentiam ad infinitum: et hoc dupliciter: aut secundum additionem et hic est numerus: cuius numero sit potentia additio: aut secundum divisionem et hoc est in continuo: quia cum diuiditur continuus semper est diuisum diuisibile in minus. Iste autem modo et secundo de infinitum proprie: sed secundo modo dicitur infinitum dicebat a physico esse: et hoc modo querimus hoc de infinito an sit: an non sit. Resumant ergo dicti modi: quia hoc non esset sicut proprium: tamen propter bonitates exercitii et doctrinam disputabilis de eis: et tamen infinitum primo modo dicitur. Dicimus ergo impossibile esse infinitum si dicatur per se separatum ens a sensibilibus: sicut si esset suba aliquid per se exis separata a natura aliorum predicamentorum. Si enim negatur esse magnitudo et multitudo: et alia accidentia et sola suba esse dicitur: tunc erit suba que de infinitum: et ipsum infinitum erit indivisibile: quod probatur ex hoc quod omne quod diuiditur oportet quod sit a natura magnitudo continua aut multitudo discreta si per se diuidatur et si non diuidatur per se sed per accis: tunc oportet quod accidat magnitudini

Lex. 2. co. 31.

23 motus sit magnitudines diuidi in infinitum: non tamen est motus omnium causa ex magnitudinibus esse composita: vnde Commentator hic.

Lex. 2. co. 32.

Lex. 2. co. 33.

2. 2. co. 34.

Lex. 2. c. 34.

Lex. 2. co. 35.

magnitudinis vel multitudinis: ut dicitur in divisione magnitudinis vel multitudinis. Sed illo modo sola suba di esse infinitum: sequitur ergo ut dicimus quod erit idivisibile: ergo non dicitur infinitum nisi primo modo: dicitur ergo modo quo negat aptitudinem transire: actus sicut de per indivisibilibus: eo quod nec nata est videri nec videri: sed illi qui affirmant aliquid esse infinitum: non hoc modo dicunt esse infinitum: nec nos querimus hoc modo utrum aliquid sit actu infinitum: sed potius querimus utrum aliquid sit infinitum quod aptum sit pertransiri: et non habeat transitum propter finis caretiam. **C**onsequenter autem hic esse questio de divisione utrum contineret subiecte materie per se sumptae: et utrum contineret subro gratia quantitatis vel eodiverso: sed nos ista in primo libro discussimus: et ideo his omissis ceptis instamus. **C** Si enim propter precedens inconvenientens adversarius dicat quod infinitum est suba que per aliquid quod accidit ei est infinita: et non per se sicut per se: et inuisibilia ab omnibus accitibus: tunc sequitur quod infinitum sicut quod infinitum non est elementum vel principium rerum naturalium: nec enim per id quod accidit ei: sed potius per essentialiam suam per se: et tunc est: et hoc patet talis exemplo: vor enim est audibilis per se: et inuisibilis per accitibus: sed tunc non est elementum locutionis ex quo essentialiter componitur locutio: nisi per hoc quod est per se audibilis: voci enim accidit inuisibilis esse: igitur suba infinita non est elementum entium per hoc quod est infinita per accitibus: sed per hoc quod est substantia per se existens. **C** Amplius per se est per seipsum existens: illud autem quod accidit aliis non est per seipsum existens: ergo illud quod accidit aliis non est per se: sed infinitum accidit aliis: ergo non est per se: accidit enim numero et magnitudinis: numerus autem et magnitudo accidunt substantie: si igitur accidit aliis infinitum quod potest ponit separatim. **C** Adhuc si suba aliquid accidit aliis et non separatim per seipsum existens: multo minus erit separata ab omni subiecto illius: sed subiectum infinitum quod est numerus et magnitudo nequaquam habet esse separatim: ergo multo minus ponit separatim infinitum: ergo non potest esse per se. **C** Manifestum autem est quod non contingit infinitum esse sicut rem existens in actu: et sicut substantiam de nudata ab accidentibus: et sicut per se: et hoc idem probatum sit: tunc adhuc ostendit sic. **C** Si enim sit suba simplex que est principium: tunc oportet quod sit homogenium: quod etherogenium principium ab homogenio: cum diffinitio infinitum eadem erit diffinitio eius quod est infinitum sicut suba infinitatis infiniti: sed quod est in infinitum. In homogenis enim non sicut diversitatem est ratio formalis totius et partis sicut in linea: in aqua que sunt homogenea omnia: quia non sunt mixta: in carne autem et bove quorum unum mixtum est ex: et aliter ex dissimilibus compositum: alia est ratio formalis sicut se totius: alia que accipit hoc esse: hoc vel illud: quia forme multam accipiunt variationem in partibus: et hoc non est idem caro sicut forma et carnis esse. Si ergo infinitum formale rerum et subale per se est sicut quod est infinitum tunc vna erit ratio infiniti formalis sicut se et sicut esse cuiusque partis accipit: sicut sicut totum est infinitum ita quilibet pars est infinita: quia sicut hoc infinitum sicut se et sicut esse partium acceptum idem est quo ad rationem infiniti in suba: et per se dicatur esse infinitum et non dicat de numero eorum que denotative dicunt de subro: sicut accitibus. Si autem sic idem est esse infiniti et infinitum tunc oportet quod aut totum sit idivisibile sicut punctum: aut totum divisibile: sed de idivisibili infinito non querunt philosophi: nec hic nos querimus. Si ergo totum idivisibile et ratio totius non variat sicut esse partium: tunc infinitum per idivisibile oportet esse per multa infinita: et tunc oportet ut per finita dividat in infinitum: sed impossibile est quod multa infinita in partibus sint vna in toto composito: quod impossibile est intelligere quod multa infinita aliquo modo vna in vno aliqua unitate: ergo cum nec dividat nisi in sua composita infinitum non potest dividit per infinita: ergo non est suba et per se. **C** Exemplum autem divisionis homogenei cuius ratio non variat in partibus per esse partium est sicut aeris totius quilibet pars est aer: eo quod idem est aer sicut forma et esse cuiuslibet partis: eo quod nec distat pars a forma totius quemadmodum facit partes mixti vel compositi ex etherogeneis: partes enim mixti simplices sunt et non sequuntur rationem totius mixti: partes totius etherogenei per formas partium separant a toto etherogeneo: sed in simplicibus quemadmodum dicitur est neutrum est hoc. Si ergo infinitum calescit quilibet pars eius erit infinita habens rationem totius. Si autem dicat quod est materia subiecta que per se et non per accitibus est ali-

quod principium ita ostendimus: quod tunc erit impartibile: ergo erit etiam idivisibile. Sed impossibile est actu esse infinitum quod sic ponitur esse suba sola. Si enim dicitur infinitum esse sicut actu: tunc oportet tibi ponere esse quantitatem aliquam: quia ratio infiniti quantitatem congruit et extra quantitatem non invenit. **C** Si autem infinitum dicat non esse pura suba: sed suba que per quantitatem est infinita: et per hoc quod est suba est per se: tunc infinitum non erit per se per hoc quod infinitum: ergo infinitum est illud quod est per accidens per se: sed sicut dicitur est quod per accidens est infinitum non est per se in quantum est infinitum: sed potius illud cui accidit esse infinitum est principium: sicut aerem aut numerum parem quibus accidit infinita esse sicut dicta diversorum partium: ergo ipsi philosophi attulerunt inter principia dicentes esse infinitum: sicut dixerunt Pythagorici. Si enim sic dicant infinitum esse principium oportet quod infinitum in quantum infinitum sit suba: et cum sit sola suba dicitur dividit et partiri posse sicut: que omnia sunt inconvenientia sicut patet ex predictis. **C** Et si dicerent infinitum congruere quantitatem ad hoc non inesset quantitatem per se nisi congrueret omni quantitatem: sequitur autem infinitum quantitatem quodammodo: ut infra patebit. **C** Si fortassis querere utrum substantia separata sit infinitum: est quod magis vltis quam pertineat ad propositum: non enim potest determinari nisi consideret ens separatum et non separatum quod est vltis scire que est prima philosophia considerare: et ideo hoc questio illuc differat. **C** Ibi etiam querendum est si primum infinitum esse in mathematicis que quanta sunt et in separatis: que intelligibilia sunt: ut intelligit et rerum quantitates: et iterum si continent in his que nulla habent magnitudinem: sicut esse substantia per se accepta: istos autem hic intendimus de sensibilibus metaphisicis et physicis de quibus nunc scientiam scimus in libro isto: querentes utrum in ipsis est aut non corpus infinitum per additionem et augmentum.

Et c. 38.

Et c. 39.

Et c. 40.

Que sit ratio logica: vide et ab aliis per celli cor. 70.

Et c. 41.

Dubium quod queritur an infinitum ab infinito pertransiri possit.

Solo alio.

Et c. 36.

Et c. 37.

Cap. 5. Qualiter probatur rationibus logicis infinitum non esse actu: et utrum infinitum pertransibile sit ab infinito.

Nobis autem speculantibus logicis hoc est in cibus: et transcedentibus primum probavimus non esse infinitum actu: siue in continuis: siue in discretis accipiat. **C** Si enim in partibus accipiat: procedemus ex hoc quod est corpus actu acceptum finit suis dimensionibus: si vna vel pluribus: sicut enim finit vna et angulosum finitur pluribus. **C** Est autem hec corporis diffinitio: nam corpus est sic dicit Euclides in libro geometrie quod habet longitudinem profunditatem et latitudinem. Si autem hec est diffinitio corporis non erit actu corpus quod hoc modo diffinitum sit: ergo omne corpus actu his dimensionibus est finitum: nullum ergo corpus est infinitum: siue sit intelligibile: siue mathematicum: siue sit sensibile: siue physicum. **C** Est autem ratio ista logica et ex transcedentibus: quia est ex his que contra sunt et in omni corpore tam physico quam mathematico inueniuntur. **C** At vero nec numerus sicut actus acceptus est infinitum: sicut quodam separatim numerum sicut actus et per se dixerunt. Quicquid enim numerale est hoc est numero mensurabile illud est finitum: sed utrumque numero actu preceptus mensurabile est unitatibus suis: ergo utrumque numero est finitum. **C** Dico autem utrumque numero esse quorum vnus dicitur est numerus formalis: quia ipso nunciamus qui est unitatum collectarum distinctio. Alter est numerus materialis qui habet istum numerum formale quo numerat: sicut canes vel anes numerate. Si igitur vnicuique actu quedam numerum infinitum esse ingeret ipsum sic numerare et mensurare numero et transire: ergo infinitum prateriret pertransiri: sed quod vnicuique pertransiri est finitum: ergo infinitum est finitum quod est ipse. **C** Incidit autem hic dubium quod quodam errore suo induerunt. Quia enim pertransibile finitum sit est dubium utrum infinitum ab infinito sit pertransibile: vni enim quibusdam quod sic: quia equalia se inuicem pertransiunt: sunt autem que infinita sunt equalia: sicut inuicem prateriunt. **C** Amplius intelletus infinitus numerari non potest in luce et potentia sua: si autem dicat infinitum esse: siue in numeris: siue in continuis sicut actus: aut illud intelligit deus: aut non: si autem intelligit tunc transit in infinitum: quia non perfecte intelligit quod non intelletus mensurat: quia sicut dicit Aristoteles. Sapienter per metem mensura est rerum: et quod perfecte mente mensurat hoc pertransit: sicut infinitum transibile ab intelletu infinito. Si autem dicat quod post infinitum non erit ipsum intelletum a deo: sequitur error pessimus quod deus est imperfectus in intelligendo: ut dicunt. **C** Hac ratione

Physicorum

Inclinati dicunt quod quod numerorum sit infinitus: eo quod infiniti sunt numeri: tamen illi numeri numerantur intellectu diuino: cuius non est in claritate lucis et potentie ipsius numerorum.

Sed quod hec omnia falsa sunt facile deprehenduntur. Quia enim queritur vtrum infinitum ab infinito est pertransibile: dicendum quod si infinitum acceptum secundum modum supra determinato: quia hoc modo quare hoc infinitum non potest infinitum pertransiri: nec a finito nec ab infinito: nihil enim transit nisi sine suo: et quod huius finem finitum est et non infinitum. Et quod dicitur infinitum est infinito equale: dicitur quod falsum est: quia equalia sunt que habent quantitates mensuratas eque: infinitum autem imperfectum est eo quod finem non habet: et ideo equalitas non proprie conuenit ei. Equalia enim sunt vnum in quantitate et quantitas infinitorum non vni: et ideo non accedit eis equalitas que infinita esse ponunt. Si autem procedat abusu: que sunt equalia: tunc non sequitur quod transirent se: quia nunquam se finiant: transirentia autem finitum se eo modo quo loquimur hic de transitu. Et tunc enim transit per se: si proprie et proprie: proprie transiret quia mouet super spatium ipsum: et hoc modo infinitum non transitur. Alio modo dicitur transire quod mouet super spatium aliquid perfectum de ipso: illud quod perfectum nullam habet ad portionem ad totum: sic super spatium infinitum est motus: et tale motus non potest dici transire super infinitum nisi nunquam pertransiret ipsum: ita quod perfectior totum spatium. Quod autem dicitur de intellectu diuino: dicendum quod intellectus diuinus non dicitur infinitus nisi primo superius determinato: eo scilicet modo quo est infinitus: et ideo portio nulla est que est inter infinitates dei et infinitates infiniti: impedit enim equocatio comparationis. Quod si in hoc non fiat vis dicitur: est sicut superius determinatum quod intellectus diuinus non intelligit aliquid nisi sic intelligendo putat esse causa exemplaris illius et forma: sicut intelligit artificer artificium: et non transendo per rem. Quod si in intellectu gatur per intellectum causatum a rebus non perfecte intelligitur nisi quando per intellectum attingitur terminus rei: et ideo infinitum non potest perfectio intellectu intelligi: quia terminos non habet. Si enim infinitum ponatur esse finem modum superius determinatum: nec motus nec locus illud habet: sicut infra probabitur: nec potest in aliquo capi vel claudere intellectu.

Cap. 6^m. De probatione physica quod non est actu corpus infinitum per diuisionem corporis in simplex et compositum.

Physice autem considerando infinitum finem esse suum naturalem quod attribuitur ei procedemus dupliciter: ad hoc quod probemus non esse actu corpus infinitum. Sunt enim que dam corpora physice essentialia: et ex his procedemus primo sic: si est infinitum: aut est compositum vel simplex: et si est compositum: aut est sile in specie que admodum homogeneum: aut dissimile que admodum eterogeneum. Ex his ostendemus primo corpus sensibile physice non esse actu infinitum. Si enim etiam quedam corpus physice consequentia nullum est motus et locus: et ex his consequenter ostendemus nullum corpus actu esse infinitum. Incipiamus igitur primo probantes quod corpus simplex vel compositum non est infinitum finem actu. Si enim compositum est infinitum: aut est compositum ex oibus finitis numeris et magnitudine: aut ex quibusdam finitis et quibusdam infinitis. Si autem dicatur quod est compositum ex oibus finitis: hoc est impossibile quia cuius partes sunt finite et ipsum totum finitum necessesse est esse. Si autem ponatur ex quibusdam finitis et quibusdam infinitis: aut ea que sunt infinita sunt infinita per se: et numeris: et finita per magnitudinem: aut quedam eorum sunt finita magnitudine: quedam autem infinita: aut vnum eorum est infinitum reliqua finita: aut e converso: vnum finitum et reliqua infinita. Sed de hac parte diuisionis. scilicet quod sit compositum ex infinitis numero et specie: et finitis magnitudine non habemus hic disputare: sed in libro perigenos: quoniam si species dicatur figura corporis indiuisibilis finiti per magnitudinem: hoc destruitur Democriti et Leucippi. Si autem species dicatur forma elementa simplicia: tunc non posset esse compositum ex infinitis: nisi elementa simplicia essent infinita: et hoc destruimus in secundo perigenos: ostendendo quod elementa non sunt nisi quatuor. Si ergo dicatur quod compositum est ex quibusdam vel quodam infinitis finem magnitudinem: et quibusdam vel quibusdam finitis: sicut primus in alijs duobus membris diuisionis prius considerabimus.

quod quantitates contrarie que sunt in elementis differant: ita quod quedam sit remissior: quedam intensior: sicut calor aeris remissior est quam calor ignis: ita quod forte per decuplum vel duplum calor ignis excedit aerem: tamen si infinitus ponatur aer in magnitudine ad finitum ignem: calor aeris et humor excellent scilicet et calidum ignis: ois enim virtus et potentia qualitatis naturalis crescit crescite sua materia propria: et materia eius crescit in infinitum: sua virtus et potentia crescit in infinitum: sic ut in 8° huius scilicet libro ostendemus. cum ergo in composito finitum iungitur infinito vni vel pluribus: id quod est infinitum erit potentia infinita: et excellendo alia corrumpet oia alia componenda: et sic corrumpet compositum: et sic compositum non erit infinitum: siue vno: siue pluribus existetibus in ipso infinitis: dummodo etiam quedam finita sunt in ipso. Si autem dicatur quod oia sunt infinita que componuntur ipsum hoc est impossibile: quia corpus infinitum cum tres habeat dimensiones finem quolibet est infinitum: quod aut qualibet dimensione distat in infinitum replet ad eum spatium locum infinitum. ergo cum ipso non poterit remanere aliud infinitum nisi duo corpora sint in eodem loco: et ita duo talia vel plura non possunt coniungi ad componendum infinitum. Si autem dicatur: rea si ad eam dimensionem corpus infinitum distat in infinitum: tunc nihil potest coniungi corpori infinito: quia quod coniungeret ei oportet quod primo applicaret extrinsecus per contactum: et sic oportet quod haberet ultimum in quo tangeret: huius autem infinitum est finitum: ergo si aliquid applicaret ei extra ipsum esset finitum: et hoc est contra hypothese: quia positum erat esse finitum quod componitur ex pluribus infinitis. Si autem ponatur quod dicitur quod corpus infinitum in oibus dimensionibus est infinitum: quedam dicitur non esse nota: et ideo probatur ea dicentes quod si detur aliquid corpus infinitum in dimensione vna vel duabus: et non in oibus: et dicatur illi aliquid infinitum in vna dimensione vel duabus: et non in tertiam applicari: ita quod componatur in dimensione vel dimensionibus in quibus finiti sunt sequetur inconueniens. scilicet vnum infinitum maius esse alio infinito: quoniam compositum ex duobus infinitis maius est vtroque componendum: eo quod omne totum maius est quam liber sua parte. Est autem inconueniens per dicitur infinitum maius esse infinito. Sed hoc non est inconueniens videtur: quia in eo quod componitur finita sunt et finem hoc quod finita sunt totum potest esse maius parte et non in eo quod infinita. Ideo dicitur quod ad hoc quod compositio fiat oportet de simplicibus fieri compositionem: simplex autem vnius virtutis est: et ideo in tali longitudine respondet latitudini et profunditati et e converso: et hoc modo intellexit Aristoteles. quoniam dicitur quod corpus infinitum componens iterum distans est per oem dimensionem: sed in compositis corporibus longitudo magis fit a calido: et latitudo magis a frigido dilatante et retrahente: profunditas autem fit a motu humidum quod calidum facit ebullire ad superficiem: et in tali corpore non sequitur quod si longitudo eius esset infinita quod etiam latitudo et profunditas essent infinita: nisi eo modo quo calidum infinitum erigit frigidum infinitum et humidum infinitum: quia aliter corrumpet ipsum: sic ostenditur finem est in priori parte istius rationis. Sicut ergo corpus compositum impossibile est esse infinitum: ita impossibile est quod corpus simplex sit infinitum. Corpus autem simplex dupliciter potest accipi et dupliciter dici potest esse infinitum. scilicet quod aliquid corpus extra elementa esset simplex et infinitum: vel quod aliquid elementorum simplicium esset infinitum: et nos vniuersim ostendemus quod neque extra elementa est corpus infinitum: nec simpliciter vniuersim est aliquid corpus infinitum: siue extra elementa: siue intra ea. Si autem quedam physilogorum dicunt infinitum corpus esse extra elementa: et non intra ea et dixerunt non aerem: aut aquam: aut ignem: aut terram esse infinitum: quod videbatur bene quod elementa in superficiebus suis se tangunt: et ideo quod dicitur ipsorum dicerent esse infinitum illud corrumpet alia eo quod elementum vniuersim quod hanc rationem ad aliud sicut quod aqua est frigidum aer humidus: et ignis quod calidus et terra sicca. Contra autem se tangentia agunt et patitur ad invicem: et ideo quod dicitur esse infinitum: corrumpet oia alia et conuerteret in seipsum: et ideo ne destruat mundum dicitur quod alterius ab elementis est quedam corpus infinitum quod est extra elementa. Quod autem ostendemus impossibile esse quod tale corpus sit extra elementa: nedum quod infinitum sit: de dicto enim isto faciemus conuerbum: et de aere et aqua et alio quolibet ostendemus quod impossibile est tale corpus esse: et tunc inter se non esse infinitum. Si enim tale corpus esset extra vocata elementa ex quo generaretur alia

Solo doceris.

Falsum est infinitum esse i finitum.

Non intelligitur diuinus et infinitus et infinitus intelligens.

Et intelligitur causa a rebus intelligitur non potest intelligi nisi quod intellectus attingit terminum rei.

Tex. 2. c. 42.

Non potest dici infinitum esse i finitum.

Non potest dici infinitum esse i finitum.

Tex. 2. c. 45.

Tex. 2. c. 44.

Tex. 2. c. 45.

tur alia corpora que vocamus elinta: tñc etiam oportet qd
 etiã elemēta resoluerēt in ipsū: sed nullam corpus est in
 qd resolūtur elemēta: hoc supponimus ab his que in ter
 tio celi: mūdi probare habemus: qd aliter elemēta nō eēt
 elementa. In diffinitione enim elementū est qd nō resoluitur
 fm formam ad formā: ergo impossibile est tale corpus esse
 ex quo elemēta generent: fm hoc enim nō esset generatio
 elementū vnus corruptio alterius: & eōuerso corruptio vñ
 us generatio alterius: sic nō esset circularis generatio ele
 mentor: sed ex quodam alio generent: & in quoddã aliud
 resoluerent in corruptione. Sūt etiã aliqui qui dixerūt vnū
 aliqd istor esse elemētū ad alia ex quo generant: & in quod
 alia corrupuntur. Et per eandem rōnem que posita est
 ostendit impossibile esse ignē aliquod elemētor esse tale &
 infinitū: vñ enim & omnino: & etiam absqz hoc qd factam
 vñ in eo qd infinitū dicit esse: pbabimus etiã iam qd ipossi
 bile est aliqd corpus taliter se habens ad elemēta etiam si
 ponat in infinitū esse: impossibile autē est sic esse vel fieri ex alio
 elemēto aliqd elemētor sicut Heraclitus dixit oīa aliqñ
 pñs ignē: & ignē dicit esse elemētū elemētor. Et ad
 rō est de illo vno & infinito qd pbysici extra elemēta esse dixe
 runt. Cōtra namqz mutant ex rōrario in cōtrariū: vt ex cal
 do in frigidū: ergo illud qd est elemētū ex quo p mutatio
 nō sunt elemēta: est distinctū p rarietate: & si hz cū elemen
 tis contrarietatem: tunc corrumperet elemēta: sicut supe
 rius est pbatum: sed hoc non est vez: ergo falsum est aliqd
 corpus tale esse & esse infinitum: opz autē de omni elemēto
 simplici ex rationibus dictis p siderare si ptingat: aut nō cor
 pus sensibile & distinctum p rarietate & simplex infinitū esse:
 quia eadem ratio est de omnibus.

Diffō. n. est
 regre in 3° ce
 li. t. c. 31. & in
 5° meta. t. c. 4

Ex. r. c. 47.

Cap. 7^m. De pbatione pbysica qd non est actu corpus infi
 nitum per diuisionem corporis compositi in ea componen
 tis que sunt similia in specie & dissimilia in specie.

Ex. r. c. 48.

Mod autē corpus sensibile impossi
 bile sit actu infinitū esse ex
 posterius p siderandis de
 claramus. Est enī corpus vt prius diximus
 aut similes speciei in partib: aut dissimilis: &
 nos ostendemus qd neutriū illoz potest eē actu
 infinitum: sed premittemus qñ non loquimur hic nisi de cor
 pore habente motum rectum qd solū sensibile vocam: eo
 qd ipsum distinctū est primis qualitibus sensibilibus que
 sunt obiecta tactus & causa sunt omniū aliar sensibilū qua
 litatum. Causa autē quare tñ loquimur de tali corpore est:
 qd pbysici ponentes infinitū esse posuerunt ināle principiū
 rez. Id autē qd est ināle corpoz principiū rectum motuz ha
 ber: est distinctum qualitibus tactus. In libro autē celli &
 mundi loquimur generalius de infinito: ostēdentes qd nec
 corpus motuz circulariter pōt esse infinitū: nec infinitū eō
 uerso ipsam posse esse ostendemus: his autē pmissis premitt
 temus tres pbationes ex quibus volumus pcedere: quarū
 prima est qd oē corpus sensibile aptū natum est alieubi esse
 tra qd vnificatū qz corporis sensibilis est locus aliquis. Se
 cūda autē est qd in corpore simili in spē idē est locus totius
 & partis: sicut idem est locus totius ignis & partis ignis. Cor
 pus autē simile in specie dicimus esse corpus homogenium &
 simplex: qd si esset homogenium & cōmixtum: tunc nō seque
 ref: qd in carne sunt componentia elemēta: & locus carnis
 est deorsus: & tñ quidā cōponentiū mouent sursum sicut ignis.
 Tertia autē ppositio est: & sequit ex ista & est hec: qd corp^s sim
 plex similis speciei quiescit in loco nālī qñ est in ipso: & moue
 tur ad ipsū qñ est extra ipsū: & pars similis speciei quiescit
 in loco totius qñ est in ipso: & mouetur ad ipsū qñ est extra
 ipsū. Idis p rebatis dicimus si corpus illud qd dē esse in
 finitū est simplex & est similis speciei & forme: erit i aliquo lo
 co p positionē primā. Ille autē locus aut est sibi nālī: aut nō.
 Si est nālī tñc ppetuo quiescit in loco infinito sibi nālī: qz
 extra locum infinitū nō est locus: & ita cum nō habeat locū
 ad quem moueri possit ppetuo quiescit: aut si est extra locū
 suū nālem: ille etiã erit infinitus: ergo in infinitū distat a
 nālī loco: ergo p infinitū tēpus mouet si mouet: hoc autē est
 impossibile: qd enim mouet mouet sursum vel deorsus si est

corpus simplex habēs motū rectū: & qd mouet mouet sursum
 vel deorsum. In corpore vō infinito & loco infinito nihil ma
 gis est sursum vel deorsum: qz sursum & deorsum sunt disse
 rentie que terminant hoc sibi determinatū in loco. Si autē
 dicat qd mouet motu partū & non motu totius: tñc qrimus
 vbi sit motus partū. Pmissimus. n. in scōa ppositioe qd lo
 cus totius in tali corpore idem est cum loco partium & eō
 uerso: & motus partū est motus totius: vbi ergo gleba mo
 uebit: si gleba est talis corporis pars. Si enī idem est locus
 totius & partis & totum quiescit in loco cōnaturalī sibi: & gle
 ba quiescit in eodem: ergo quiescente toto quiescit & pars.
 Eadem autē rō est si dicatur gleba manere quiesca moto to
 to: locus enim glebe & sui p pñs & cōnaturalis corporis hoc
 est totus infinitū est idem. Similr querimus vtrū corpus
 illud totū locū occupat vel non: si enī nō totū locū occupat:
 tunc maior locus est locato: si autē totum occupat: tñc nō pōt
 moueri. Quomodo ergo occupat locus: qz non impletur qd
 est infinitū: nec circūdat loco. Similr querimus que & vbi
 est mansio ipsius si manet: & quis est: & vbi mot^s ipsius si mo
 uetur: qz nullo loco capif: & ideo opz qd vbiqz maneat etiam
 pars eius si idem locus est totius & partis: aut in infinitum
 moueatur partes eius: qz non est rō quare magis moueaf
 sursum in loco totius qz deorsum: p fm aliam loci differē
 tiā: nullā enim rōne potest quis ostēdere nisi in loco totius
 quiescat pars: moueaf cū oīs locus totius sit sibi equaliter
 nālī vel inālī: si est pars similis speciei: nec pōt quis ostē
 dere quis sit motus partū ipsius: aut que quiescit in vno
 loco plus qz in alio. Cōtra autē ponat ista pars diuisionis & di
 catur corpus infinitū componi ex infinitis numero specierū
 que opz esse finita magnitudine: tunc etiã opz qd loci sint infi
 niti p prius primā postam positionē: qz videlz corpus quod
 libet in specie locū hz sibi respōdētē: tñc primū incōueniens
 qd sequit ex illo est qd infinita corpora p numero spēz se ptingat
 vqz in infinitū: ergo mūdus nō hz vnuerstatē ab vni
 uersitate circūdatū oīa corpora alieubi: & pñētis: sed po
 tius vnueritas est aggregatio ptingentū se corpoz in infi
 nito tñ. Et hoc destruemus in libro celli & mundi: & in libro
 perigeneos. Postea vō sequitur aliud incōueniens qd illa
 dissimilia spē aut erūt finita aut nō infinita p spēm: cum tñ
 finita sint magnitudine: & nō pōt dari hoc qd sint finita cum
 totum est infinitum: qz nihil infinitū cōponit ex oīno finitis.
 Si autē datur qd quedam sunt infinita magnitudine: sūz sine
 dissimilia spē: sicut si ignis & aqua dicant esse finita & alia in
 finita: vel eōuerso: hoc enī est impossibile: qz sicut diximus
 superius infinita corrumperet finita ppter rarietatem que est
 in corpozibus simplicibus: que habēt motū rectū: & ideo au
 tiqui cauerūt sibi ne dicerent extrema elemēta esse infinita:
 qz illa magis habent q̄itates actiua: & locū & motuz deter
 minatos ad vnā partē tñ: & ideo p q̄itates corrumperēt alia:
 & p motuz distarent & distaberent abinuicem in infinitum:
 sed media elemēta qd dixerūt esse infinita: qz de facili mu
 tant in q̄itatib: & loca & motū hnt indeterminata & emanāt
 sicut humidū fluens mō sursum modo deorsum: quī motus
 cōpetit generationi & corruptioni corpoz. Aer enim grauis
 est in vno. s. in igne in quo emanat deorsus: & leuis est in duo
 bus. s. in aqua & terra in quibus emanat sursum: aqua autē
 eōtrario grauis est in duobus. s. in aere & in igne in quibus
 emanat deorsum: & leuis est in vno in quo manat sursum: h
 est in terra: dixerūt autē quidā pbysicorū hec duo esse infi
 nita & principiū oīum: & alij dixerunt corpus infinitum me
 dium inter hec ppter qd videbant qd aer & aqua nō oīno se
 parant a pñs: mā aut oīno & infinitas a pñs oīno esse separa
 ta: hoc aut in pbabitis tam determinatum. Si autē dicat
 qd simplicia dissimilia spē sunt infinita per numerū spēz di
 uersaf: tñc sequit ex hoc qd loci sunt infiniti & elemēta loca
 ta sunt infinita. Si autē hoc est impossibile eo qd loca finita
 sint: tñc necesse est qd totū infinitū ex diuersis spēbus simpli
 cū psectū sit finitū. Nō enī pōt esse qd locus & locatū non totū
 quent: & ideo si loca fm numerū differētiarū loci sunt finita:
 tñc opz qd corpora in eis locata p spēz sint finita: & si locus est
 causatus causatū est & corpus in eo locatū qz impossibile est
 qd locus maior sit qz quantū est corpus: nec corpus maior sit
 qz locus. Si enim locus maior esset qz corpus locatū: tñc opz

Quare soluz
 d corpe recto
 loqz pñs hic.

Quo intelli
 gatur ppō sa
 mōsa dicens
 idē est loco
 tuo & partis.

quod aliquid esset vacuus: et hoc in 4° huius scientie libro ostendimus esse impossibile. Si autem corpus locatum esset maius tunc oporteret quod corpus aliquod nusquam esset: et hoc est impossibile precipue de corpore simplici habente motum rectum: de quo hic facimus considerationem. C. Scias autem quod omnia hec impossibilia sunt de corpore infinito secundum actum accepto: hoc enim nec equale est alicui: nec maius: nec minus aliquo corpore: equale enim non est: quod non est infra terminos aliquos sua quantitas maius etiam non est: quod non est in aliqua parte maius est: et similiter minus in aliqua parte minus est: et infinitum ad infinitum nulla ratione potest comparari.

Cap. 8°. De improbatione solutionis Anaxagorae: et de ea quaeris infinitum.

Ex. c. c. 50.

Anaxagoras

Alit has rationes intendens euadere inconuenientem eam assumptam de maiore et quare infinitum dicitur. et totum infinitum quod mixtum est ex omnibus infinitis homogeneis id quod scilicet: quod ipsius scilicet seipsum: et ipsum est locus suus: in partibus enim suis que homogenee sunt una restringitur ad aliam in infinitum: ita quod non est locus extra ipsam ad quam possit moueri: eo quod semper una restringitur ab alia: et ideo necesse est quiescere: quod sicut in seipso est infinitum: et ipsius est locus suus ut diximus: quod tamen extra infinitum nihil sit non potuit hic locum extra terminare: et id nil aliud continet ipsum quam ipsum infinitum: hoc autem Anaxagoras sic sonat tanquam velit dicere quod omnis res sit apta per nam esse ubi est: eo quod ipse dicit non esse aliquam nam locati vel loci que faciat re alicubi esse: sed in illo loco erit res ubi restringitur circumposita partibus infinitis: et non habet aliam aptitudinem ad locum: hoc autem non est verum: sic enim omnis res secundum dictum suum est in loco ubi est: et non habet aptitudinem ad ipsum in quo est cuius est: quod restrictum est in loco et ubi aliena detinetur in loco: et non per aliquam nam mouetur ad locum in quo est. C. Si igitur ut dicit Anaxagoras hoc est causa maxime que non mouet infinitum: quod totum scilicet et retinetur in seipso: tunc oportet quod sit immobile per accensum. sed quod non est locum ad quem mouetur: et que partibus est moueri: sed hoc non sufficit in nullo in quo quod quilibet causa per se et non per accensum. C. Oportet igitur Anaxagoras assignare causas utriusque que infinitum non aptum natus sit moueri ex natura: quod in natura non sufficit sic dicitur accidentaliter eam euadere. Si enim causa quam adduxit vera est: tunc et quod dicitur alio quod non mouetur hoc de causa non mouetur: sed hoc falsum est quod nihil prohibet: quod id quod retinetur est visio lectum in aliquo sicut lapis sursum sit aptus natus moueri ad alium quod est suus locus naturalis. Et hoc creptum est in terra que non mouetur: et si poneretur impossibile quod esset infinita: adhuc non moueret si contineret a medio nam quod est locus terre naturalis et non retineretur ex hoc quod est circumprimere alius circumprimere ipsum: nec id quod non esset locus ad quem moueri: sed potius id figeret in medio: quod de natura gratuitatis sue ibi est apta esse: et ibi grauat: et tunc licet secundum Anaxagoras tunc dicitur quod scilicet seipsum est posita et esse infinita. C. Sed quod non est causa quam assignauit pro causa: quod per hoc negat motum ab aliquo corpore non negat aptitudinem necessarium: quod multa non mouentur que tamen apta sunt moueri quam sunt extra ubi proprium et hoc ignorat Anaxagoras. Si igitur in terra cuius sit infinita adhuc causa sit quod non mouetur: quod est in ubi proprio quod est medium et nihil mouetur in ubi proprio naturalis: habet igitur gratuitatem et per gratuitatem quod est in medio. C. Per eadem utriusque rationem est infinitum non habet maius motus sue que est in se: sed alia. sed quod non est aptum natus moueri: eo quod est in loco proprio: et hoc non dicit Anaxagoras et non habet pro causa illud quod dicitur quod infinitum scilicet seipsum. C. Est autem causa dicitur simul manifestum quod sit in se sunt loci totius homogenei et partibus sicut totius terre locus est idem et glebe et seintille loci: idem est et totius ignis: utriusque enim est sursum et totius terre et glebe locus est deorsum. Est enim per se manifestum quod nihil est in seipso: ut in 4° libro dicitur: et quod locus totus et partibus non differunt nisi quantitate: maior enim est totius locus quam partibus: quod totum est maius parte: et id id quod fertur ad locum vel quod est in loco per aliquam nam fertur et quod est in illo: et non quod infinitum est: sed accidit ei finitum vel infinitum: tamen si verum dicit Anaxagoras quod infinitum sit in seipso: oportet etiam quod pres infinite sint in seipso: eo quod infinitum est homogeneum: et ubi est totum: ibi est pars secundum nam: sed constat quod pars non manet in seipso: sed nec totum: falsum est quod dicit Anaxagoras.

Cap. 9°. De probatione quod corpus sensibile non est infinitum actu per compositionem eius ad locum.

Ex. c. c. 51.

Ex. c. c. 52.

Eadem

Alit modo probabimus nihil esse actu infinitum quod sit corpus simpliciter per se acceptum per compositionem corporis ad locum. Dico autem et vltimum manifestum est quod impossibile est hec duo simul esse: vel dicere quod corpus aliquod simpliciter per se sit infinitum: et quod locus aliquis determinatur in nam in sit illi corpus. Si enim sicut vitas se habet corpus sensibile aut gratuitatem aut leuitatem: eo quod ipsi infinitum posuerit eum: et non celum dixerit esse infinitum. Si enim graue est tunc fertur ad medium: et si est leue tunc fertur sursum. Quod autem fertur ad locum finitum et determinatum finitum est: si infinitum est finitum: quod sursum et deorsum loca terminata sunt in nam: corpus vero infinitum si simpliciter est et sensibile: necesse est altero istorum motuum ferri. Si autem forte aliquis diceret quod corpus infinitum sustinet utriusque istorum motuum: hoc est impossibile: quod tunc esset compositum ex oppositis naturis: et suppositum erat quod esset simpliciter. Similiter est impossibile quod medietas eius feratur sursum et medietas deorsum: si enim est infinitum quod diuiditur in duo media. Quod autem in duo media diuiditur finitum est: quod mensurat duabus medietatibus in quas diuiditur: quod si possumus dicere quod hec pars infiniti est sursum: et quod alia pars eius est deorsum: quod quod finitum partibus suis ad loca finita est finitum. Si autem una pars infiniti que est superius est sursum et finitum ad locum sursum: et si alia pars eius deorsum: et illa finitur deorsum ad locum: et sic in partibus suis esset finitum id quod posset esse esse infinitum corpus: et hoc est impossibile. Secundum hoc igitur oportet accedere quod corpus infinitum dicitur vltimum. scilicet versus sursum et dicitur medium versus deorsum: cum tamen hoc sit impossibile: quod cum non est finis illius non est vltimum: et cuius non sunt duo fines illius non est medium quod equedistat ab extremitatibus que sunt fines eius. In tota hac ratione nihil supponitur nisi quod loca in nam finita sunt sursum et deorsum: et hoc maxime per se patet: tamen hoc etiam declarabimus in libro de celo et terra. C. Amplius id quod est manifestum per se est quod omne corpus sensibile hoc modo quo dixerit per se esse sensibile infinitum est in loco. Locum autem ipsum et differetie sunt sensus: deorsum: deorsum: finitum: finitum: ante: et retro: et hec differetie non solum denominantur et distinguuntur quo ad nos et secundum positionem sed sunt denotate et distincte in toto vniuerso: sicut in mundo. Sicut enim iste dicitur in celo ante et retro: eo quod per se habet aiatum dicitur. Duo autem sursum et deorsum sunt in corpore in aiatibus. Possumus enim loqui dupliciter de loci differetibus: vno enim modo dicimus quod loca naturalia sunt ad que est motus naturalis: et circa loca naturalia duo sunt. scilicet sursum et deorsum: ad que mouentur corpora naturalia sensibilia motu motu recto: quod de modo talium corporum naturalium dicebat esse corpus infinitum. Alio autem modo dicimus differetias loci naturalis. scilicet differetias situs secundum quas est quodlibet motus: et hoc dicitur dupliciter: sicut enim distincta sunt sita loca: et sic sunt in mundo sex differetie loci: sicut et secundum positionem partium corporis quod est in loco: et hoc dupliciter: aut enim sunt secundum relationem ad nos: aut secundum positionem naturalium partium corporis et figurarum: aut vtrutrumque sine figura: et hoc dico per celum et secundum compositionem qua ad nos sunt iste differetie in corpore non aiatibus: secundum autem positionem partium et figurarum sunt in corpore aiatibus: et de omnibus his expositis habemus reddere rationem in celo et mundo. Sed sufficit nobis hoc quodlibet istorum modorum sumantur loci differetie: ipse determinat corpus infinitum extremitate suarum partium: si impossibile erit istas differetias accedere corpori infinito: ergo impossibile est corpus infinitum esse in loco. C. Si autem et vltimum est impossibile quod locus sit infinitus. Quod igitur omne corpus in loco sit: impossibile est quod aliquod corpus sit infinitum. Si autem forte aliquis dicitur et dicat quod mundus est corpus: et tamen in loco non est: dicimus quod nos loquimur de corpore sensibilibus sensu tactus: quod tale corpus per se dixerit esse infinitum. vel si volumus dicere mundum esse sensibile corpus: et celum vltimum esse sensibile corpus: dicimus corpus dupliciter esse in loco: vno quidem modo ambigere et describere aliquo corpore continente ipsum: et hoc modo non est corpus est in loco: sed quod sicut in sequentibus ostendimus. Alio autem modo dicitur esse in loco cuius partes determinantur ad differetias situs et loci: et sic omne corpus in loco est: quod partes eius secundum aliquam differetiam situs determinantur. De hoc autem quod sit in loco est: oportet quod sit alicubi: et quod est alicubi: oportet quod sit in loco: et nihil est in genere quod non sit in aliqua specie: et de quo species predicatur: de illo autem et genus predicatur sicut est videre in genere quodam in speciebus eius: quod quod est quadratum aut bicubitum: aut tricubitum: aut in aliquo

Ex. c. c. 53.

Ex. c. c. 54.

Ex. c. c. 55.

Physicorum

diuidētia sūta in pportioe: s; nō eāta in q̄titate nōq̄ stabit
 dīsto: s; pcedet in īfī: cū? exēplū est in linea. r. pedis: quā si ot
 uidā in quācūq; pportioe. s. subdupli vl subtripli rē. postea
 diuidā vnā ptiū diuidētia i eadē pportioe i suas subduplas
 aut subtriplas rē. q̄n nō sūt eātes in q̄titate pōtib? nōq̄ sta-
 bit diuisio: q; q̄lib; ps p diuisione accepta in eadē pportioe
 r nō in eadē q̄titate h; i se pres q̄ pnt accipi p diuisione. Sic
 q̄ ē īfī? p diuisione r nō afr: ē. n. po? in diuidēte respectu acci-
 piēdi posteri? r nō ē in actu puro r simplici: s; poti? illo actu
 q; i se pōnet r oīdit potētā: sic actu ē dies r agō: ē at hec po-
 tētā: sic māe po? q̄ mā ē īfī? r p? īfinitatis: s; finitas est sic
 for? r iō īfī? nō ē p se sic finitū. In hoc g? ambo pueniūt īfī?
 q; sūt in po? r nō in actu: nisi sic dicim? diē r agōnē eē ī actu.
 Et h; appōne īgit in numeris īfī? ē potētā: r hoc q̄dēz
 in pbatib; dicitur? eē īfī? p diuisione quodāmō: est. n. vtrōq; aliquid
 recipere eē respectu cui? di? īfī? : quācūq; n. accipo pres
 p diuisione ad huc aliquid est eē diuisione pns factā: qd accipe
 est p diuisione sequētē: r hoc ad dībile ē pns acceptis q̄ dicta
 sūt p diuisione factā: r hoc nō est potē: s; tū in p̄tinuis non est accipe
 magnitudinē q̄ excellat oēm magnitudinē determinatam r
 sup̄tā: s; in diuisione excellat oē determinatū q̄tētib; pns: r
 sit min? qd ad huc potētā ē accipi p diuisione. Imposē enī
 est q; in magnitudinē respectu maioris accipiēdi r addēdi p-
 ns accepto p̄tinuo sit po? ad īfī? : q; si eēt po? respectu maio-
 ris: hoc nō accipet p diuisione: q; mai? determinato nō acci-
 piē p diuisione: s; opz q; intelligit addi r p̄tinuari ad pns ac-
 ceptā magnitudinē: r hoc nō est potē: nisi pcederem? q; īfī?
 nō ē p accis: s; p se r actu puro: sic dicit qdā p̄tologi q; i-
 finitū ē eē totū corp? mūdū: r est eē vltimū celū: cui? suba est
 aer vl aliud corp? simplex sensibile: s; hoc nō est vey: r iō nec
 hoc ē vey q; corp? p̄tinuū in addēdo mai? sit īfī? h; potētā.
 S; īfī? qd est in additōe in numeris ē p̄tū ad modū di-
 uisōis in īfī? q̄ est in p̄tinuis: bul? at exēplū est q; si nos acci-
 piam? magnitudinē finitā q̄ sit. a. b. r diuidam? ipsaz i duo
 media in. c. r diuidam? eius vnā medietatē q̄ est. a. c. in duo
 media r vnā illaz addim? ad medietatē pōrē q̄ est. c. b. r ite-
 rū reliquā diuidam? in duo media: r vnā medietatē illi? ad-
 dam? pōtib? p̄tib? acceptis: sic talr diuidēdo nōq̄ sumem?
 p̄tinuū: ita ē talr addēdo nōq̄ puenim? ad totū q; numer?
 claudat in se oēs ptes q̄ fuerūt pns in linea diuisa: s; partes
 numerate semp p̄tinuas sūt q; fuerūt ptes lineae p̄me: r iō
 dīsto r additio carrūt in īfī? . C? p̄t p̄t at īfī? eadē causaz
 p̄tato dicit eē duo īfī? . q; s. videbat īfī? fieri ex diuisione p
 diminutionē r ex additōe. S; additōe ipse nō dicit eē
 collationē discretorū: s; poti? p extēsiōe p̄tinuū in collationē
 q̄titate in īfī? : r hoc fuit vnū i quo peccauit p̄tato. Sed
 at ē: q; cū dicit duo eē īfī? : nō vtebat fm dītate nisi vno qd
 diuisione ē in p̄tinuo: q; in numeris nō dicit eē aliquid īfī? :
 q; numeros respectu minimi dicit stare ad vnitātē: r in hoc
 vey dicit: r in augmēto dicit stare vnū īcremētū ad decem: r
 ex denario restari p numeros cōpositos: r hoc fuit falluz:
 r hoc fuit scōz in quo peccauit p̄tato in p̄tione īfinitū.
 C? Cap. 12. Hec est digressio declarās q̄liter īfī? in additōe
 ne numerorū causat ex īfinito qd est in diuisione.

Tex. r. 460.

Tex. r. c. 61.

Auidētia Hāt eoz q̄ dē sūt opz in
 telligē q; īfī? qd ē in ad-
 dītione numerorū causat
 ex īfī? qd est in diuisione p̄tinuū: q; nihil est cā nu-
 meri nisi dīsto: s; n. discretio sit an p̄tinuitatē: eo
 q; simplicior ē illa: idcirco q; pcedit ab eo iditū-
 sibili qd ē simplicior: tū numer? fm esse qd h; in reb? numera-
 tis causat a diuisione p̄tinuū r discretio sua est post p̄tinuita-
 tē eē qd h; i magnitudie p̄tinua: qd q̄r sit p̄siderare o; hoc
 mō. C? Scitū. n. est in p̄dicamētis q; ois q̄titas ab iditūsbil-
 li pcedit. Sūt at in gūe iditūsbil tria. s. vnitas: p̄ct? : r nunc.
 Vnitas at ē iditūsbilis pōnē nō hīs: p̄ct? vō iditūsbil hīs
 pōnē. Nāc at ē iditūsbilē qd adiacet mobili qd fers. Cum
 īgit vnitas nec adiacet alicui mēsurato sic nūc: nec pōnē ha-
 beat sic p̄ct? : simplicior p̄ticipat rōnē iditūsbilitatē q; p̄ct?
 vel nūc: pp qd ē q̄titas est simplicior q̄ fuit ab vnitate sicut
 nūc q; q̄titas q̄ fuit a p̄cto. Si at numerus q̄ fuit ab vnitate sicut
 qd h; in reb? numeratē: sic numer? ē post diuisione p̄tinuū:
 q; vbi nō est diuisio māe ibi nō est numerus. C? Et hoc ostē-
 dit trib? rōnib?: quaz vnā sumit ex multitudie q̄ est in nu-

Qualiter vnitas simplicior sit p̄cto r ipso nunc.

mero: sic dicit Boetius: numerus nō surgit ex eodē iterato:
 q; si dicā: Adarcus est vn? r Tullius est vn? r Cicero est vn?:
 cū Adarcus Tullius Cicero sit vn? hō: nō possūz ex tali itera-
 tione isferre numer? nō. n. sequit q; sūt tres: s; vnus. Sed si
 fiat collō vnitatus diuersaz p̄tinue inferē r colligē numer?
 p̄taltas: sic si dicā p̄tato est vn? Adarcus est vn? p̄tē?
 r laps sūt tres sube corporee: r nūq; aliquid numerari pōt si
 oia sic numerata sub aliquo vno sūt vnitē ea cui cōpetit di-
 uidi in ipsa p accis: cuz tū vnt ad ea p se sic for? p̄to: cicero
 sūt tres hoies: r hō r asin? r leo sūt tria aialia: r aial? lignuz
 r laps sūt tres sube corporee: r nūq; aliquid numerari pōt si
 nō accipiat aliquid quocūq; mō vnitēs ea que numerata sūt.
 C? Ostāt at q; vnitēs in eo q; vnitēs nō est p̄n? pluralitatis:
 s; poti? id qd plurificat sub alio. Est at vnitēs for? gūālis vl
 spālis: r sic vna est for? ita ridet et fm totā: q; vni? forme in
 gūe vna est mā in gūe: r vni? forme in spe vna est mā in spe.
 S; diuidit mā p pres diuersas: p esse qd h; for? in ipsa: r iō
 p se in pluralitate agit mā r pars māe q̄ est in vno nō est illa
 q; est in alio: for? at non sic didit q; fm totā: q; vni? forme in
 quolib; s; for? diuidit p accis. s. p eē qd h; in mā: mā at di-
 uidit p se: r sic p̄tāt q; ex vno surgit diuisio p̄ticularitū: q; sic
 dicit mā vni? forme fm q; hoi vna est: ḡ discretio nume-
 ri q; diuersitatē exigit rei est ex māe diuisiōe q; diuersa est in
 p̄tib? māe: r nō ex for? diuisione q; vna est p rōnē in oib? que
 numerat sub vno aliquo cōi. C? Si at dicat quātr b eē possit
 q; for? diuidat māz: r tū ipsa nō sit p̄n? discretiois r nume-
 ri: s; poti? mā. Sicut. n. est vna singularis mā in quolib; ita
 est vna for? singularis in quolib; . C? Dicitū q; for? nō diui-
 dit p se: s; p accis: hoc est p esse qd h; in mā: nec diuidit nisi
 fm q; attigit māz r terminat ipsaz: r cōplet ad spm̄ fuscipitē
 dā: r hec oia pueniūt forme p sūū eē: r iō forma nō numerat
 nisi nūd māe r potētē. C? Et si obijciat aiaibus q; in nūd eē
 dūr: r h; itelligētē. Dico q; fm p̄talticos aie multipli-
 cant ad corporū multiplicationē: r itelligētē multiplicant
 ad numerū mobiliū: r sic numerat numero ipsorū: r nō p se.
 C? At r at aie r itelligētē hāt māz quaz diuisiōe multipli-
 cant in seipsis sup̄tis in pte dicitur? r in p̄tia p̄ma pleni? di-
 cemus: ita q; p diuisio māe cā numerat eē r cū mā nō diui-
 dat in plura nisi sit p̄tinua diuisio p̄tinuū erit cā numerat: r di-
 uisōes ipsaz est forma: nō p hoc q; est essentia cōis q; in quo-
 libet est tota: s; p hoc q; tāgēs ipsaz p̄ticit r terminat ipsaz: r
 iō p̄tē quā tāgit de ipsa p̄tē r separat a p̄tē quā nō tāgit nec p
 sicut. C? Alia rō est ad idē: q; idē est p̄n? iditūduatōis r nu-
 meri. Est at iditūduatōis p̄n? mā q̄ facit formā eē b r nūc:
 cū vna forma sit vbiq; r semp q̄tū est de se: r iō etiā mā per
 hec diuisa in mltis iditūduat cā est numerat. Numer? aut
 fm latinā linguā dī nutus memeris. Est at memer diuisio:
 r sic numer? idē est qd nutus diuisiōis: hoc est nut? ad diui-
 sionē. Forma aut de se nō diuidit: s; itegra manet vt dicitur?
 cū forma gūālis sit in quolibet spe q; p oīs diuidit: r forma sp̄t
 sit in quolibet iditūduo q; materis suis diuidunt: s; mā est
 q; diuidit p se: pp qd dicit Arist. in 5. p̄me p̄tē: q; idē ē differ-
 re nūd r differre mā. Sūt at q; numerant p mām vt dicitur?
 vt forma r mot? r tps r oia alta: cū īgit numerus a diuisiōe
 p̄tinuū causat: opz q; īfinitas in nūd causat ab īfinitate in di-
 uisōe p̄tinuū: r hoc est qd volum? in hoc caplo iuestigare.

Sed ad huc Opz nos iuenire cāz q̄re
 in p̄tinuis nō sit īfinitū in
 augmētū: sic est īfī? p di-
 uisione: q; sic sciem? q̄re errauit p̄tato. Sic
 enī supra dicitur? geometer petit q; nullā lineā
 sit accipe adeo lōgā qn liceat accipe maiorem
 qd nō facēt nisi po? extēdere lineā in īfī? . Et nos nō vide-
 mus q; nā aliquid q̄tū p̄durit in īfī? : r si posset in īfinitū p̄du-
 cē: sic necessario p̄durisset: q; sicut supra diximus in rebus
 eternis nālib; idē est posse r esse. Eterna. n. sūt oia vna quo
 ad hoc q; imutabilia sūt: q; semp sūt actu in quo debēt esse.
 C? Scitū q; q; extēsiō i quāto est a forma r ad q̄titatez: in q;
 forma valeat erereē suas opatōes r extēsiō h; sit māe put est
 sub q̄titate: ita forma est q; extēdit bul? signū est in corpib;
 aiatis q; augmētant in qb? r augmētās primuz qd nō augmēt
 est forma: r id qd angēt est pars h; formam r nō fm mām: r
 angēt ad quātitatē fm nām determinatā r nō vltra: r hōrū

Nota de diuisione materie r forme.

Dubium

Solutio.

Entme itelle crucialis multū plicatōes cor porū r itelligētē ad mltipli cationē orbū sed cōtra hoc vidēt eē dicit Lōmen. p̄mo de aia in cō. 53. vbi h; amē bra cerui nō differūt a mēbris leonū nisi sicut aia ab anima.

Nota quātū extēsiō ē a for ma r quātū a materie.

oia; subtilis & certa rō i pmo pleneos assignabilis. Qd q sic fit extēio in corpib; aiatas demōstrat: qm for: fac extēioē q̄tatis: in oib; alijs fac at ea h; pportione q̄ vires for: & potēte ei⁹ valēt exerceri in tāto rō in maiori: & iperfecte exer cere n; i minori: rō for: extēiois pōit finē vltra quē nō licet pcedē: for: q̄ p̄m: & finitatis r terminatiōis r oino q̄t: r iō nullū q̄tū h; nāz v; h; potētiā v; pōt duci i fī. C. Et autē r but⁹ alia rō nō adeo pbica talis: q; si q̄tū i eo q̄ tū possēt eē ifi⁹ oporēt q; eēt ifi⁹: q; i reb; talib; idē ē posse r eē: q̄ tūc nō debēt cadē rō finis in spēb; q̄tatis: r hoc falluz ē: q; cir culus ē figura vna linea p̄tēta: q̄tū at ē finitū: r corp⁹ est qd lōgitudinē r latitudinē r p̄fūditatē h;: r hoc ē finit⁹: r sic de alijs. C. Si at q; q̄rat q̄re nō s̄r est de ditione q; in ea fit idē eē r posse: q; ipsa vnitās ē ifi⁹ respectu accipiēdi in po⁹: dī cēdū q; cā h; ē q; p̄m: ditionis ē mā sic dicitur: r mā p̄m: ē ifi nitratis. In mā at nō ē idē posse r eē: s; mā substat actū q; est sic fieri sic dicit r agō: r iō q̄tū h; māz ē distibile: r p̄m: distibi litatis in ipso ē mā: s; h; formā ē extēio: r p̄m: extēiois i ipso est for: q̄r at distibilitas ad māz reducti: nos ifra in loco p p̄io oīdem. C. In numeris at ifi⁹ ē p uersuz modū: q; in numeris p̄m: eē numeri ē vnitās: r illa ē formalis in nume ris: r q; formā idē distibili p̄ficiū numeri aggregatio: iō p dīo nē stat in idē distibili vno: q; at aggregatio fit ex p̄tib; dīst māll bus: sic dicit ē supra: iō ifinitat numer⁹ in additiōe r icremē to sue p̄altitatis. C. Et at ad huc notādū q; ifi⁹ ē ifi⁹: ē: ita h; potētiā ifinitā. Et at ifi⁹ nō h; formā: s; h; māz vt dicit m⁹: h; q̄ ifinitā potētiā māll. Et at po⁹ māll h; q; quā ē fieri r nō facē: r iō po⁹ ifinitē i ifinitis fieri r nihil facē: r tō pec cāt q; dāt ifinito p̄tātē dīnā. Nihil n. adeo debile ē sic ifi⁹: r iō ipm nullo mō ē dīnū: s; n; eēt ifi⁹ extēioē hoc b̄iet poten tiā ifinitā: sic oīdē i sine octani bul⁹ fice: q; et⁹ po⁹ nālls ē ē h; q̄tātē actiā: sic est calū r frigidū: grave v; leue: r ille potēte nāles crescit multiplicata sui mā qd ē subz nāle: fit q; ifinita si subm sit ifi⁹: q; tali po⁹ nō est: nec actū h; pōt: r tō nō pōt esse aliquid qd fit extēioē ifinitū.

Cap. 14. De dīfinitione ifinitū: r quare non est ifinitū fm magnitudinis extēioē.

Contrario. Hic mō accidit dīfinitē i finitū: qm sic dīfiniturane pbi dicētes actu aliqd eē ifinitū: ipm. n. dīfiniturū ipm sic dicētes id esse ifinitū: cui⁹ ptes si q; accipiat p numer⁹ vt esse surā nulla eaz eē eē ipm: s; hoc mō oporēt q; ifi⁹ b̄iet oia sua itra: r tūc ifi⁹ nō eēt respectu alteri⁹ accipiē di p ditionē: r respectu addēdi viteri⁹ nūō sic dicitur: s; esset iā respectu accepti: r hoc mō supra oīdīm q; ifi⁹ ē finitū: qd ē ipole. Opz q; sic dīfinitū vt dicat ifi⁹ eē cui⁹ semp aliqd est eē accipe. C. Signū at but⁹ est anulus v; circulus vndiq; pla nus r p̄tine⁹: hos. n. p̄sueim⁹ sic ifinitos dicē eo q; nūq; acci piāf in termino sui qn semp eadē rōne accipiat aliqd post illū in quo terminari dīr: tū illa dīr h; altitudinem ifinita: r nō fm vīratē. In anullis. n. p̄tine accipiēdo nō semp sūt alte ra fm subaz: s; sūt altera in situ circulatōis: r mltōries sunt eadē i suba: s; sepe reperat acceptio. S; id qd p̄tine accipiē in ifi⁹ eē p̄m: acceptū p ditionē opz eē aliud p subaz: r nūq; eē p̄s acceptū: s; accipiēdū posteriori ditione p̄tine fac ifi⁹: r hoc nūq; pōt ditione fuit acceptū. In ifi⁹ igif fm dīfōnē ve rā ē: cui⁹ ptes fm q̄tātē accipiētib; semp puenit aliqd eē acceptū p̄s accipe: s; n. accipiēdū nō sit eē p̄tinū qd didit: tū ipz qd accipiēdū nō ē idē accepto: r q; i p̄tino semp aliqd restat accipiēdū: iō in ifi⁹ pcedit dīfō: cui at nihil ē eē hoc ē p̄fectū r totū fm q; huiusmodi. Totū. n. sic dīfinitū dicētes q; totū ē cui nihil deest de his q; p̄tinet ad suū cōplēmētum. Sic. n. dīctm⁹ boiez totū q; est res nālls: r arcā totā q; est res artificialis. Sic totū ē in reb; singularib; q; sit ptes vniuersi: sic r ipm oē suē mīsdū dīctm⁹ totū: cui⁹ nihil ē eē simplr r ab solute: s; oia h; itra se: r cui⁹ aliqd eē nō oē v; totū ē cū ali qd deest ei. Totū. n. r p̄fectū aut s; idē po⁹: aut s; idē p̄tia fm nāz: subo. n. if idē penit: q; q; qd ē totū ē p̄fectū: r q; qd ē p̄fectū ē totū: s; h; rōnē s; p̄tia: qm p̄fectū ē qd at̄tigit iā finēz q; ē cōplēmētū r p̄fectio ipm: totū at ē qd itegratū ē ex oib; su is q; p̄tinet in ipso sub for: sua: p̄fectū igif nullū ē qd nō ha beat finē: finis at ois termin⁹ ē r terminat id qd p̄fic: cū igif ifi⁹ dicat a p̄uatiōe finis vel terminū: nullū ifinitū est p̄fectū

vel totū. C. P̄pter qd op̄māddū ē q; p̄armentides melius dicit q; Adellius: q; cū posuit ens eē totū vñū r immobile vo luit dicē q; eēt ifi⁹: cū hoc q; dicebat ipm eē totū vel oē. S; r Adellius totū dicit eē ens: r cū hoc dicit ipm eē ifi⁹. Dicit bat. n. p̄armentides q; totūz erat p hoc q; extremitas eālr distabat a medio: r ifra ens oia p̄cludebant. Dicit. n. q; nō erat in ifi⁹ abire p̄tiguādo corp⁹ ad corp⁹ circūdās: sic fl li garet licū vel linū ad filū: sic dixerūt p̄les p̄boz: sic supi⁹ dī xim⁹. Cū in hoc q; pbi dixerūt ifi⁹ eē totū r p̄fectū: s; errarēt acceperūt dignitatē quā dixerūt ifi⁹: dixerūt. n. oia p̄tine: r ēt in seipso h̄ic. Et cā dī eoz fuit: q; altitudinē h; cū toto: q; ipm ē mā r subm totū. Et. n. ifi⁹ mā p̄fecte magnitudis h; q; p̄fecta magnitudo ē: q; ē terminata p ditionē v; dīmēdōes: talis. n. magnitudo p ea q; in ipsa s; po⁹ subijct ifinitati: r iō ifi⁹ qd ex mā ē ifi⁹: po⁹ totū ē sic mā po⁹ h; terminatiōnē actu: tū nō ē totū fm se: distibile. n. ē fm diminutiōnē p̄tine factēdā: r sic ifi⁹ est h; appōnē q; fit ad p̄s acceptū in nume ris: r iō neq; totū neq; finitū ē p se: s; p formā p̄ficētem: r iō nō p̄tinet s; p̄tinet: r numer⁹ vñif itra fines suos a for: ignā tū ē ifinitū: r q; p̄uatiōnē finis r for: dī: r oē qd noscī p se noscī p formā r finē: iō est etiā ignotū in quātū est ifi⁹: eo q; h; se h̄ic spēm nō h; p quā cognosct debeat: vñ delatū ad al ter⁹ dī: eo q; ē ifi⁹: eo q; mā h; quā dī cū puatiōe finis nō h; for: mā: nō at dī delatū hoc mō quo acciō opz eē delatū: neq; sup altō eo q; nō ē in seipso: h̄ic at p̄pē dī delatū: neq; dī de latū hoc mō q; forma dī eē delatā q; est in mā nō h̄is eē extra ipaz: r hoc mīn⁹ dī eē delatū ad illō: s; dī delatū sic id qd nō h; p̄fectionē a se: s; ab alio: sic mā deferat ad formā q; p̄tinet ipaz: r finitū: r terminat: hoc ipoz: p̄tine ē delatū. C. Ad a n̄ifitū q; est ex dictis q; magis h; p̄tis rōnē q; totū: qm p̄tis rō ē ip̄fecti rō: sic mā ps ē totū: sic es statū q; ifi⁹ nō puenit nisi h; māz: r iō h; p̄lato in hoc b̄n dicit q; posuit ifi⁹ eē in magno r puo fm q; se mā oīuz: tū in hoc errabat q; dicit illa p̄tine oia sensibilia r itelligibilia: hoc ē formas itelligibiles: vt ideas r sepatas: r formas sensibiles q; sūt in ididuis. Cū eni ifi⁹ sit ignotū r itermiatū nō pōt terminare r facē nora ea q; noscunt: p̄tines at ē terminas r notificas: q; si ifi⁹ p̄tinet sensibilia r itelligibilia ipz terminat r notificat: vtraz q; p̄tinet r notificat itelligibilia q; p̄lato dicit eē p̄m: cognitiōis r scie: q; qd ē ifi⁹ r ignotū facit noscī ea q; s; p̄ncipia ois scie r notitē: qd ē ipole. Imposē est q; ifi⁹ p̄tine r terminare: sic p̄lato dicit. C. Sed rōnē at eadē p̄tine q; nō videt eē ifi⁹ nec ē fm extēiois appōnē p̄tine sic q; excellat oēz d̄termina tā magnitudinē: r q; for: extēiois ē terminas r finitū: r iō cū augmētū sit h; formā magnitudo ois erit finita: s; i dione ē ifi⁹ eo mō q; dicitur: q; didit h; māz i ifi⁹ q; itus p̄tēf r quā spēs r for: p̄tinet: hoc at q̄lter sit in seq̄ntibus oīdēdemus.

Cap. 15. Quare in nūeris stat dīfō r nō stat icremētum.

Eadē. Rōnē r eā numer⁹ crescit i ifi⁹ r nō dīminuit in ifi⁹: q; vnitās ē mīmū in qd didit numer⁹: r ē termin⁹ in quo stat dīfō. Et q; iditūstibile non didit: iō numer⁹ nō didit vltra vnitatē: sed in magnitudinib; eōuerso ē: diuidēdo. n. magni tudinē in mīn⁹ accipiēdū p ditionē excellit oēz magnitudinē acceptā: ita q; efficit mīn⁹ semp: s; i mal⁹ stat q; iuenit totūz r p̄fectū cui ipolis ē additio: sic p̄babif in p̄mo de ce. r iō nō ē magnitudo h; extēioē ifinitā cui⁹ supi⁹ assignauim⁹ cāz. Cā at stat dīfōnis numeri ē q; vñū in quo stat dīfō ē iditū b̄ile: q̄re v; vñū ē: est. n. oē qd ē vñū vnitatē r iditūstibilitate vñū: vt hō vñū ē q; iditūstibil r iditūstibilis h; spēs ē: r iō nō ē ml ta. Nihil. n. vt supra dicitur: accipit nūez p̄pē p se nisi p hoc q; accipit dīfōnē pp qd ē p̄les hoies p̄ticipatōe sp̄ē dīr vñū hō q; nō differūt ab̄iūcē dīa humanitatis: sic dīfōnē māe: r si for: didit hoc ē h; eē: pp qd h; eētā r nō eē iditūstibilis ē for: in vnoquoq; r iō ē vñū r nullo mō p̄les: numer⁹ at est p̄les vna vnitatē aggregate: r ē q̄llbz qdā for: sine qdā discretio pp id qd simplr retinet formā in nūo: s; ē vñū: r q; for: iditū b̄ilis ē: necē ē q; vñū sit iditūstibile: r q; numer⁹ ex talib; cōpōit iō i talia didit: r iō q̄stat i ip̄is tāq; iditūstibilib; diuersis: q; sic sup oīdīm numer⁹ nō colligit nisi ex vnitatib; diuersis: r n̄ ex vna p̄tūctū: q; nūez for: vnitatē r discrete q; ēt factū stare dīfōnē ipm: h; q; ad rē referē: hoc. n. mō b loq̄mur de nūō h; q; dicitur supra. Qd at hoc v̄ez sit p; q; duo r tria: r alij nu

Nota q̄re dī uisio magni tudinis tēdit in ifinitū: nō aut additio.

St effct māle ifinitum h̄et virtutem acti uā ifinitā.

Tex. c. c. 62.

Contrario

Tex. c. c. 66. In quo erra nit plato de i finito.

Tex. c. c. 67.

Eadē

Incipit liber Quartus Physicorum.

Cap. p. Tractatus primus de loco: necessarius est physico inquirere de loco an sit locus: et quid sit locus.

Similiter ac necesse est

Tex. c. c. l.

Considerare nãle p̄bm de loco sic p̄siderat de infinito. Loc. n. est vñs de p̄ntibus motu p̄n. sic dicitur sup̄ius: id opz ip̄m cognoscere in scia nãle. Quia at sciẽdũ r̄quirẽdũ est de ipso hic: aut est locus: aut nã est: r̄ si est: q̄uo est: qd est: h̄ se notã sit locũ eẽ: r̄ idẽ demonstratio nulla p̄t h̄i p̄bas locũ eẽ: t̄i q̄ ex dubitatõẽ que p̄uenit circa locũ qd dicitur: surgit etiã dubitatio an oĩno sit locus: opz igit nos ex p̄babilibus p̄scrutari de qõne hac de loco: q̄rẽdo an sit loc. Antiq̄ adeo venerati sũt q̄ dixerũt oẽ qd est in loco esse r̄ locũ eẽ p̄uaserũt rõne logica arguẽtes: q̄ si qd nã est nũsq̄ est: opz q̄ id qd est in aliquo loco eẽ: id at qd nã est dixerunt id qd nã est ens ratũ in nã: sic sũt plura ex his que sũt imaginatiõẽ sola sic est hircocernus: qd grece dicitur tragelaph: r̄ chĩmera q̄ figuri appellat. Itã. n. eẽ r̄o p̄ quã ista p̄barent alicubi cõ nã sint nisi in phantasia faciente cõpõnẽ phantasticã ex p̄tib̄ aialũ que sũt sp̄ẽz diuersaz. Cũt at eẽ mlti modernoz qui p̄cedũt p̄ns hũt? p̄ie: h̄ scilãt nã valẽ p̄nam. Ex lo. gicis. n. scim? nã valẽ p̄nam in qua p̄cedit a destructiõẽ antĩs est: opz q̄ id qd est in aliquo loco eẽ: id h̄ v̄ez sit q̄ id qd nã est nũsq̄ est: t̄i p̄ hoc nã sequit: id qd est alicubi esse: r̄ h̄ nã sequat̄er dicitur: t̄i sunt mlti qui dicũt q̄ oẽ qd est in loco aliquo est: v̄ez tes: tal rõne: q̄ oẽ qd est vñs aliq̄ p̄ticulare eẽ: p̄ticulare at est hic r̄ nũc: qd nũc r̄ hic est alicubi est: q̄ oẽ qd est alicubi est. Cũt amplius oẽ qd est diffinitie essentie est q̄ intra terminos sui coartat: r̄ qd diffinitie essentie est in loco diffinit: qd in loco diffinit in aliquo loco est: q̄ oẽ qd est in aliquo loco est. Cũt distinguũt at liti p̄ Joã. Damas. auctõritatẽ dicẽtes ali qd in loco eẽ: dicit duplĩ. Est. n. ali qd in loco circũscriptiue: cuius p̄ncipiũ r̄ mediũ r̄ vltimũ assignat in loco: r̄ hoc m̄ dicitur corpa esse in loco. Est itẽ in loco ali qd diffinitie cui? essentia sic finit r̄ claudĩt in vno loco qd extra ipsam nihil sũt inuenit: r̄ hoc m̄ p̄fectũ r̄ id iustibilia dicit esse in loco: r̄ alit̄ intelligẽtiã r̄ aias r̄ huiusmodi. Sic nos ista nã credimus: statã ferẽtes in vltio celo qd nec diffinit nec circũscriptio lo. eo eo q̄ oẽ qd est in loco claudĩt r̄ p̄inetur a loco in quo est. Similr̄ intelligẽte sũt p̄iparheticos nã sũt in loco: qd nec sursum: nec deorsũ: nec ante: nec retro: nec finitiorũ: nec deorsũ est: in loco nã est. Intelligẽtia aut p̄ nãm suã in loco nã est: nec in aliqua loci discretã. Sz de his alibi erit inquirẽdũ: hoc h̄ t̄i sufficit q̄ antiqui tali p̄ia locũ esse p̄babãt. Argumẽtũ quo exp̄ssius p̄bat q̄ locus sit ali qd eẽ mo. ras qui maxime cõis est corpbus nãlibus: eo q̄ in ipso sup̄eriora r̄ inferiora moueant: r̄ q̄ magis p̄p̄te mot? d̄: q̄ p̄us sibi p̄uenit r̄o motus: r̄ hic est mot? localis que vocamus lo. ci mutationẽ: hoc eni nã est sine loco: q̄ opz ali qd esse locum. Et qd dicitur modernũ q̄ p̄ticulare est hic r̄ nũc: nã sic intelligit q̄ sit hic p̄ se: h̄ q̄ determinationẽ h̄ ad locũ p̄ se vel p̄ accũs: id qd est p̄ticulare siue sit suba: siue accũs. Similr̄ idẽ eni? essentia tota claudĩt in loco q̄ d̄ diffinitũ loco r̄ nã circũscriptũ: cõiter intelligit siue sit in loco p̄ se: siue p̄ accidens. P̄der accũs in loco esse nã negat p̄fect? r̄ cetera id iustibilia: r̄ p̄ter aie r̄ cetera sube sp̄iales: h̄ t̄i hec ad eẽ sũt nã requirũt locũ: sicut nec p̄mũ celũ qd oĩa includit. Si. n. oĩa ad eẽ sũt r̄quirerẽt locũ: oporteret locũ esse diuĩnũ oĩum eoz que nãr sãt: sic dicitur h̄ estodus cui? rõnẽ iferius explanabim? Sufficit q̄ nũc q̄ antiqui p̄babãt locũ: r̄ q̄ p̄ nãe effectũ qui motus est: locus p̄stat ali qd esse ad hoc q̄ sciat nos oportere de loco hic facere tractatũ. Cũt aut volumus tractare de loco multe nobis incidũt dubitationes: h̄z eni multas dubitationes qd forte sit locus in r̄m q̄ dubitationes que sunt circa qd dicitur loci factũt aliquos credere nihil esse locum. Si eni insperetimus oĩa que dicunt esse in loco: nã videt locus esse idẽ sũ rõnẽ diffinitiuã in cõĩ sũ oĩa locata: qd alr̄ est in loco mixtũ: r̄ aliter simplex: r̄ alr̄ celum: r̄ elementa: r̄ aliter superius: r̄ aliter celũ inferius: nomẽ igit loci est ambiguũ: r̄ id diffinitũ nã p̄t in cõĩ: qz diffõ eius nec diuisione nec cõĩ

Alid esse in loco contingit duobus modis ex snia Damasceni.

Tex. c. c. l.

Quare loc? in cõĩ nã p̄t diffinitũ.

Solutio

In spe carnis: r̄ sic de alijs hõgenijs: qd diuisio in infinitũ non fit in corpe p̄bico p̄ hoc q̄ est p̄bico: h̄z pot? p̄ hoc q̄ eẽ q̄tuz: r̄ hoc eẽ an p̄bica formã sũm itellz: q̄ videt q̄ p̄me p̄bie aut ma thematicẽ p̄uenit diuisio infiniti. Cũt ad hoc v̄bz h̄z doctrinã Arist. q̄ absq̄ dubio sic obiectũ eẽ p̄bica hõgentia nã diuidũtur sub formis subalibus in infinitũ: r̄ de hoc r̄o reddet in p̄mo p̄igeneos. Sz p̄bicus non solũ p̄siderat formas subales p̄bicas: h̄z mẽsurã q̄tatis p̄siderat: put est termin? corpoz p̄bicoz: r̄ qz mã p̄bica sensibilit̄ relata ad illas mẽsuras diuidit h̄z in infinitũ sũm p̄tãre diuisi corpis r̄ nã sũm imaginatiõẽ nã t̄i: id tractat? infiniti p̄tinet ad sciaz nãle. Ex his itelligit qualr̄ infinitũ causat a mã q̄ h̄z sit vna t̄i diuisibilis eẽ: r̄ actionẽ recipit diuisibilitat̄: p̄ hoc q̄ efficit for? d̄terminata: vt dicitur. Cap. 19. De solutione rõnum quibus esse actu probabamus in infinitum superius inductarum.

Et aggredi ad soluẽdas rõnes sup̄ius iductas qd? actu infiniti p̄babamus r̄ nã solũ potẽtia: sic a nobis supra d̄terminatũ eẽ: alie at illaz rõnuz nã necessitate inferũt suas p̄clõnes: alie v̄o veras h̄nt p̄clõnes: qz veraciter p̄bat infinitum quodãmo eẽ actu: que at nõ necessario p̄cludũt: sũt sicut ille que p̄bat infinitũ eẽ cor? sensibile vt gnã nõ deficiat. Si eni infinita sit gnã mãr ex corpe sensibill̄ infinito: t̄ic opz q̄ illud sit in loco infinito r̄ q̄ mot? eius sit infinit? sicut supra dixim? que oĩa falsa sũt: nõ eẽ necessariũ eẽ corpus esse inf? actu: ad hoc q̄ nõ deficiat gnã h̄z pot? ex hoc gnãtio in simplicibus est ideficiẽs: qz gnãtio vñ? est corruptio alteri? r̄ eõuersio: cũ t̄i oĩa elemẽta circulariter gnãta sint finita. Cũ autẽ idẽ eẽtẽ gnõnis oĩuz est allatio generãtis in obliquo circulo: r̄ huiusmodi p̄fecta declatio inuenit in 2º liº p̄igeneos. Cũ Sciãs at qd qdã modernoz dicit cãm ideficiẽtẽ gnõnis esse: qz gnãtio est ex infinito corpe sũm diuisione qua diuidit in infinitũ: cũ at illa diuisio sit vel ineq̄lita in quãtitate r̄ sũtia in p̄portione: oportet h̄z illos q̄ sũt? semp̄ minor eẽt p̄ie in quãtita te: qd absurdũ est: r̄ idẽ d̄m cor error est: h̄z de hoc nõ eẽ hic d̄terminãdũ. Cũt ad huc at illa rõ sup̄ius iducta nõ p̄cludẽs sũt: qz dicebat m̄dũ id eẽ infinitũ: qd eõponit ex infinitis se cõtingẽtib? h̄c nã sũt filio copule: r̄ hec rõ Anax. r̄ sup̄põit nihil finiri itra: qd pot? oẽ qd finit dicebat ad ali qd extra se finiri r̄ terminari qd est tãgĩ: hoc at nõ eẽ v̄ez: qz ali qd finit termini nõ sũt eẽntial? r̄ nõ h̄z terminũ eẽ sic vltimũ celũ: vñ tãgĩ r̄ finiri se h̄nt sic sup? r̄ ifer? qz oẽ qd tãgĩ finit: h̄z nõ p̄uertit. Finit. n. celũ vltimũ qd nõ tãgĩ ali qd corpe se ambiẽte. Sũt oẽ qd h̄z terminũ eẽ se ad quẽ terminat h̄z eẽ terminũ sibi eẽ sentialẽ itra r̄ nõ p̄uertit eẽ: qz vltimũ celũ terminat sua sup̄ficie: nõ t̄i h̄z ali qd eẽ se terminãt r̄ ambiẽs ip̄z. Infinitũ at nec tãgĩ nec finit nec finit: r̄ id nõ eẽ ali qd eẽ se tãgẽs cõpara ti: nõ. n. qd sũtber tãgĩ qd sũt? h̄z pot? tãgĩ id cui? vlti vltimũ eẽ cũ suis vltimis vltio: r̄ id eũ infinitũ nõ h̄at vltimũ neqz vltia neqz tãgĩ neqz tãgĩ ab aliquo. Cũt illa eẽ r̄ qd dicit q̄ debeam? credẽ imaginabilĩ intelligẽte in mathematicis etiã nõ p̄cludit necio. Infinitũ. n. nõ accipit h̄z p̄tãre imaginãtõis h̄z pot? h̄z positãre corpis p̄bico: r̄ id abũdãtia excessus r̄ d̄fectus quã ponit geometer nõ eẽ in re: h̄z i intelligẽtia imaginata geometre q̄rẽtis erigẽ q̄titate demonstrabilẽ. P̄dõ. n. vñs. q̄sqz n̄m imaginari q̄ h̄eamus staturã corpis eẽtũ pedũ: vlt plurũ lõgiorẽ q̄ h̄ẽm? r̄ pot? sic multiplicare staturã suã q̄tuz voluerit. Et cũ hoc q̄titas stature siue sit in intelligẽtia sua: r̄ forte p̄derent figure ei? r̄ passioẽs h̄z q̄ eẽ imaginata: q̄ non t̄i p̄ hoc in corpb? n̄fis est ei maior: q̄titas q̄ eẽ h̄z nãz: r̄ h̄z in eo qd eẽ in re forme? imaginatio: nõ t̄i oẽ qd est i imaginatiõẽ p̄nt est in re necio: hoc eẽ supra explanauimus a sũt: qz geometer petat q̄titates q̄tas eẽ voluerit: nõ t̄i p̄ hoc sũt de necessitate i reb?. Cũ rõnes at q̄ sumũt ex tpe r̄ motu r̄ magnitudie r̄ nã p̄cludũt necio m̄o infiniti eẽ actu: act? ille est sic dicit r̄ agõ vt dixim?: r̄ in tpe qd eẽ r̄ motu eẽ p̄ distõnez inf? nõ p̄manẽte accepto: eo q̄ nõ h̄nt p̄manẽtia in suis p̄tib? r̄ hec diuisio eptis r̄ mot? eẽ scã m̄trãr p̄ itellm: h̄z nõ fecerit in se tps r̄ mot?. P̄ agnũtudo at nõ eẽ infinita diuisione: ita q̄ m̄ẽs r̄ itellia sint cã infinitatis: h̄z pot? diuisione: cui? eã eẽ mã infinita: r̄ nõ est infinita magnitudie p̄ angmẽtũ p̄ extẽsionẽ in mat? nã: numerus at p̄ additionẽ diuersoz ex p̄tinuo. Dicitur igit sit hic m̄o de infinito qdõ est r̄ qdõ nõ est: qd eẽ p̄ distõnẽ r̄ nãm.

Sed cogitã q̄ re nõ videt sa r̄ facẽ ista solutio qz quantitas q̄ est termin? p̄bicoz corpoz in se qz turformam r̄ p̄ nã ad huc finita est. Tex. c. c. 73.

Tex. c. c. 74.

De termino... in loco... circũscriptiue...

possessione acceptorum p divisione p...
vni? ronis ad diuidetia: nec die supre p diuisione p vna ro
ne coponit eentias spex eaz que in loco esse dir. C Ad hoc
aut disto m'alis posset pcludi p demonstratione: r talē etiam
viam locus in col non hz: eo q nō hz mām: nec aliqd sse cū
nā. Est aut alia cā difficultatis eo q multe sūt pprietates r
pres loci: sicut ista ofidemus: in qb' oibus pprietatib' r pti
bua loci nō videt idē esse locus fm rōne: r iō difficile est lre
rū iuenire ppriā ei' d'iffōne. C Amplius aut in nullo fere su
mus adiuti p antecessores nros in p'deratiōe loci: nihil enī
de loco habemus ante q'strū vel ab alijs ingitū q' bñ r p'sp'i
caciter tractatū sit de loco: r iō sup nos relinquit difficultas
ista. Cōstat ergo ex dictis q opz nos in scia nālī ista require
re de loco r q' hoc est nobis valde difficile.

Cap. 2. De p'patione q' locus sit aliquid in natura.

Sredamus Igit pmo locū esse: r su
mamus potissimum nfe
p'deratiōis argumē
tū r trāsmutatōne hz locū. Qd. n. corp' mouet
de loco ad locū nō debet ei rōne alicui' qd ē in
ipso in vtroqz locoz: qz nec rōne sube nec rōne
quātitatē: nec rōne q'itatē quā accipiat semp in motu illo
sed tñ rōne loci: r hñc semp accipit in loci mutatiōne: r tñc
recedit ab vbi vno r tēdit ad vbi aliō: sicut est videre in aq'
r aere: qz vbi est mō aqua: ibi āt aer sit exēte aqua de loco
sicut de vase. Et aliqñ aliud copus qd tertiū est ab his duo
bus optinet locū hñc eūde qñ egredit aer idē: videt āt oi
bus q' hoc in quo sūt sic successiue multa corpa cū ipm re
maneat idē aliud sit a corpibus illis: vocat aut illud locus:
q' locus est aliqd in nā: in quo enī vbi aq' est mō in illo eodez
aer p'us erat ipso eodē saluato: q' loc' est aliqd r est receptacu
lū aeris r aque alter: ab vtriqz exīs in qd r ex quo mutāf
corpa. C Si aut forte quis ister r dicat nō esse verz qd suppo
nit: r in ista rōne q' f. locus maneat idē diuersis corpib' mu
tatis in ipso r ex ipso: eo q' locus est equalis locato r p'figu
rat eide: nō aut est vna quātitas aeris r aque: nec figura cor
porz mutatoz: r ita videt cor'ipi locus qñ ex ipso mutaf
locatū: r qñ aliud mouet ad ipm videt gñari nouus locus:
r ideo videt nō esse pbatū q' locus maneat in motu diuer
soz corpoz ad ipso r ex ipso nst in gñe. Dēdū erit ad hoc
q' est accipe loci eēntiā r loci esse qd hz fm q' pcedit ab ipso
circūscriptio ppriā loci qd est in ipso: eēntiā. n. loci est supfi
cies qdā p'inetis corpis: esse aut loci qd hz p cōparatiōnez
ad locatū fm q' a loci circūscriptiōe pcedit circūscriptio ei'
que est vbi eius: r abiqz dubio cor'ipif locus fm esse suū qd
hz in cōparatiōne ad locatū: sed nō cor'ipif fm essentiā: qz
supficies p'inetis vtrūqz manet: vna. n. est supficies in qua
est aqua: r in qua igredit aer. Sic g' pbat aliqd esse locū fm
essentiā: r ex qua r in quā vñ exīte est motus diuersoz cor
porz. C P' illius aut pbat aliqd esse locū p motuz physicoz r
simplicū corpoz que sunt ignis r terra: r his illa. Ex motu
enī illoz nō solū pbat aliqd esse locus: s; etiā q' locus hz po
tētiā quādā formālī cōplētē corpa que mouent ad locū. Fer
tur enī vñ qd qz physicoz corpoz in sui ppriū r nālē locū nō
p'hibiti tanq' id qd est pfectio sua fm formā: r iō quātū su
scipit de forma a gñante rātū suscipit de loco ei': r vñ r idē
gñans dādo ei formā dat ei et locū in quo cōplēt r saluatur
forma illa: sic enī qd ē fieri hoc videm' sursuz vt ignē: r aliud
deorsuz vt terrā: hic aut sūt pres loci nō quātitatiue sed for
males: r iō sūt spēs loci in oppositas formas loci differētes:
r sūt ser. f. sursuz: deorsuz: an: r retro: dextrū r sinistrū. C De
enī dīe siue distātie nō solū differūt fm respectuz ad nos: vt
dicat dex. r sin. rē. sed differūt in nā p formas oppositas. Si
enī differēt in cōparatiōne ad nos tñ: tñc posset esse q' non
idē esset semp dextrū: sed illd idē nobis efficeref sinistrum:
vñ enī r idē si nos quertamus fm diuersa latera ad ipsuz:
efficēf aliqñ nobis dextrū: aliqñ sinistrū: r aliqñ ante: r ali'
qñ retro: r aliqñ sursum qñ nos sumus inferiores ab ipso: r
aliqñ inferius qñ est sub pedibus nris eo q' ascēdimus super
ipsum: sed in nā vñ quodqz istoz determinatiū est r distin
ctū ab altero p formas oppositas: r nō p p'ingētē cām ē sur
suz id qd est deorsuz in nā: sicut id qd est p quertōne corpis
est sursuz: hoc est sursuz vbi fert ignis r leue corp': r sūr r
deorsuz nō p p'ingētē cām: sed pot' vbi ferunt r manēt ter

Tex. 2. c. 3.

Dubium

Solutio

Tex. 2. c. 4.

Tex. 2. c. 5.

rea r hñtia granitate: sicut ea que nō solū pōne differūt: s; de
potētiā nālī qua g'ruit huiusmodi locatis: r sic pstat nō so
lū quātitate esse: sed etiā q'itate formalē inesse illi quātitati
que g'ruit nālīs illoz corpoz que mouent ad ipm r gescunt
in ipso. C Trū aut oēs dīe pōnū que ser sūt numero ita p op
positas formas distinguant in mūdo: sic distinguunt supius
r infer' dubiū est: qz videm' nō esse motuz elemētoz nālī ad
duas ex ipis que sūt sursuz r deorsum: r huiusmodi scia va
tradet in li' de ce. r mū. qñ veritas est q' oēs distingunt in
mūdo p oppositas formas: r nō sūt disticte quo ad nos tñ:
sed due que sūt supius r inferius distinguunt ad motū simpli
cū in aiatoz: loc alē: q'no: āt alie distinguunt quo ad motum
aiatoz tñ. Est āt dictū celsū aiatū a p'dibagora: r p'senscribit
ei in hoc p'p'at'betici: r iō sūt in elemētis simplr r nō p cām
p'ingētē erit dex. r sin. r ante: r retro: ita sūt iste dīe in celo:
r totū huiusmodi subtil' in 2. de ce. r mū. ingremus. C Qd
āt tale qd sit loc' r q' hēat potētiā huiusmodi que dca ostē
dūt mathematica: bec enī nō sūt in loco: ita q' locus pōnē hēat
ad ipsa: sicut ad p'bia: r tñ hz pōnē que est in cōparatiōne ad
nos hñt dextra r sinistra: r iō dīta pōntis eoz nō est nst in itel
lectuz: s; r ipsa p solū itellm abstracta eē accipiunt: r nō hñt
p nām vñ quāqz dīlaz istaz ser pōnū: qz si hñt eas p nām:
tñc mouerent ad ipsas p nāz: r hoc falsuz est cū sint sepata a
motu. C Amplius affirmātes vacuū esse dicit esse locū all
q'oz r hoc pbat p vacuū d'iffōne: qz vacuū est loc' p'uatuz cor
porz: r iō vacuū hz nō sit simplr: tñ er eo pbat esse locus: qz sic
infinū est in eo qd est finitū sicut in subo: r sicut mā nō ē actu
nī sub forma r nunq' ab oi forma ē sepata: ita vacuū hz nō
sit absolute: tñ est in pleno quodāmō p hoc q' sic mā pbat q'
libet forma: r ita loc' p'uat quolibet corpe diuisim r nūq' oi
bus simul. P'bi āt antiqui dixerūt vacuū eē absolute: p dca
igēf pōt aliqz irellgē q' loc' ē aliqd pter corpa locata: r q' o
sensibile qd q'itatib' r act' d'istictū est in loco aliquo eē: r quo
ad hoc videt Dēhodus recte dīcē qñ pñ' dicit esse chaos:
hoc est receptaculū inane. Dicit. n. in creatione mūdi pmo
deū fecisse chaos: r postea fecit terrā latā sup aq'z natantē: r
hoc dicit q' posuit q' corpa sensibilia pmo idigēt receptacu
lo in quo gñent: r sic in hoc nō male dicit: qz nos isra ostēde
mus q' locus simplicis est pncipiū gñōntis ipsoz: s; peccauit
Dēhodus hoc q' posuit illū locū vacuū. C Qd āt dīe Auer.
q' oēs qui gñant mūdi p creationē icidit in dcm Dēhodū:
qz necesse est eē vacuū ante mūdi in quo creēf mūdu: r cuz
falsuz sit eē vacuū: falsuz est mūdi esse creatū: nō est receptū
dī: r satis plane p; nō esse verz: nō esse dīcīm' eū mūdo crea
tū eē locū sicut circūferētia locas oia: r vñ qd qz supioz lo
cas in se cor'p' iserit: quēadmodū testat Arist. dīcēs: q' ter
ra est in aqua: r aqua est in aere: r aer est in igne r ignis in
celo: celsū āt nō ampli' in aliquo ē. Et iō dcm Auer. falsū est
absolute qd pferēf mūdi creationē: nec est dcm Arist. sile di
cto suo: qz Arist. exp'se in li' de nā deoz dīe mūdi creatū eē
a deo. Et Dēhodus hz in pte verz diceret: sic ē testat Arist.
eū dīxisse verz r recte: tñ in hoc falsuz dicit q' affirmabat va
cuū mūdi p'cessisse nā r tpe: r hoc accidit qz putabat p'iam
hāc sicut r ali' necessariā eē. f. qd nō est in loco nō ē: q' id qd
est aliqd de necessitate erit in loco: r iō dicit oia esse in loco
r in vbi aliquo. C Si āt talis esset locus q' dicit esse Dēho
dus: tñc vtrūqz mirabilis eē potētiā loci: cū. n. mirabile sit q'
sua pōitate trahit admīrātē nstīl esset adeo admīrabile sic
loc': qz potētiā loci hoc mō eēf p'oz oīuz: r p'ma oib' p'ncipiū
nāe: p'mū enī est in nā sine quo nullū alioz esse pōt: r ipm pōt
esse sine oib' alijs: r hoc quēnt loco fm Dēhodū: qz fm eē
nō destruit locus: ēf si oia destruant que sunt in loco. Sūt āt
oia in loco fm eē: q' nō p'dif locus oib' eētibus p'ditis: r hoc
ideo dicit: qz dicit eum esse vacuū separātū ab oibus his
que sunt sine quo vacuo nihil eētium potest fieri: hoc autēz
in supra habitis ostendimus esse falsum.

Cap. 3. De s'p'ificiōis rōntibus antiquoz pbantū omni no locum esse nstīl.

Igit pmo locū esse: r su
mamus potissimum nfe
p'deratiōis argumē
tū r trāsmutatōne hz locū. Qd. n. corp' mouet
de loco ad locū nō debet ei rōne alicui' qd ē in
ipso in vtroqz locoz: qz nec rōne sube nec rōne
quātitatē: nec rōne q'itatē quā accipiat semp in motu illo
sed tñ rōne loci: r hñc semp accipit in loci mutatiōne: r tñc
recedit ab vbi vno r tēdit ad vbi aliō: sicut est videre in aq'
r aere: qz vbi est mō aqua: ibi āt aer sit exēte aqua de loco
sicut de vase. Et aliqñ aliud copus qd tertiū est ab his duo
bus optinet locū hñc eūde qñ egredit aer idē: videt āt oi
bus q' hoc in quo sūt sic successiue multa corpa cū ipm re
maneat idē aliud sit a corpibus illis: vocat aut illud locus:
q' locus est aliqd in nā: in quo enī vbi aq' est mō in illo eodez
aer p'us erat ipso eodē saluato: q' loc' est aliqd r est receptacu
lū aeris r aque alter: ab vtriqz exīs in qd r ex quo mutāf
corpa. C Si aut forte quis ister r dicat nō esse verz qd suppo
nit: r in ista rōne q' f. locus maneat idē diuersis corpib' mu
tatis in ipso r ex ipso: eo q' locus est equalis locato r p'figu
rat eide: nō aut est vna quātitas aeris r aque: nec figura cor
porz mutatoz: r ita videt cor'ipi locus qñ ex ipso mutaf
locatū: r qñ aliud mouet ad ipm videt gñari nouus locus:
r ideo videt nō esse pbatū q' locus maneat in motu diuer
soz corpoz ad ipso r ex ipso nst in gñe. Dēdū erit ad hoc
q' est accipe loci eēntiā r loci esse qd hz fm q' pcedit ab ipso
circūscriptio ppriā loci qd est in ipso: eēntiā. n. loci est supfi
cies qdā p'inetis corpis: esse aut loci qd hz p cōparatiōnez
ad locatū fm q' a loci circūscriptiōe pcedit circūscriptio ei'
que est vbi eius: r abiqz dubio cor'ipif locus fm esse suū qd
hz in cōparatiōne ad locatū: sed nō cor'ipif fm essentiā: qz
supficies p'inetis vtrūqz manet: vna. n. est supficies in qua
est aqua: r in qua igredit aer. Sic g' pbat aliqd esse locū fm
essentiā: r ex qua r in quā vñ exīte est motus diuersoz cor
porz. C P' illius aut pbat aliqd esse locū p motuz physicoz r
simplicū corpoz que sunt ignis r terra: r his illa. Ex motu
enī illoz nō solū pbat aliqd esse locus: s; etiā q' locus hz po
tētiā quādā formālī cōplētē corpa que mouent ad locū. Fer
tur enī vñ qd qz physicoz corpoz in sui ppriū r nālē locū nō
p'hibiti tanq' id qd est pfectio sua fm formā: r iō quātū su
scipit de forma a gñante rātū suscipit de loco ei': r vñ r idē
gñans dādo ei formā dat ei et locū in quo cōplēt r saluatur
forma illa: sic enī qd ē fieri hoc videm' sursuz vt ignē: r aliud
deorsuz vt terrā: hic aut sūt pres loci nō quātitatiue sed for
males: r iō sūt spēs loci in oppositas formas loci differētes:
r sūt ser. f. sursuz: deorsuz: an: r retro: dextrū r sinistrū. C De
enī dīe siue distātie nō solū differūt fm respectuz ad nos: vt
dicat dex. r sin. rē. sed differūt in nā p formas oppositas. Si
enī differēt in cōparatiōne ad nos tñ: tñc posset esse q' non
idē esset semp dextrū: sed illd idē nobis efficeref sinistrum:
vñ enī r idē si nos quertamus fm diuersa latera ad ipsuz:
efficēf aliqñ nobis dextrū: aliqñ sinistrū: r aliqñ ante: r ali'
qñ retro: r aliqñ sursum qñ nos sumus inferiores ab ipso: r
aliqñ inferius qñ est sub pedibus nris eo q' ascēdimus super
ipsum: sed in nā vñ quodqz istoz determinatiū est r distin
ctū ab altero p formas oppositas: r nō p p'ingētē cām ē sur
suz id qd est deorsuz in nā: sicut id qd est p quertōne corpis
est sursuz: hoc est sursuz vbi fert ignis r leue corp': r sūr r
deorsuz nō p p'ingētē cām: sed pot' vbi ferunt r manēt ter

Tex. 2. c. 6.

Improbatio dicit Auer. i comm'io. 6. Arist. i libro de nā deoz dē cū mūdi esse creatū a deo.

Tex. 2. c. 7.

Tex. 2. c. 8.

Cap. 3. De s'p'ificiōis rōntibus antiquoz pbantū omni no locum esse nstīl.

Igit pmo locū esse: r su
mamus potissimum nfe
p'deratiōis argumē
tū r trāsmutatōne hz locū. Qd. n. corp' mouet
de loco ad locū nō debet ei rōne alicui' qd ē in
ipso in vtroqz locoz: qz nec rōne sube nec rōne
quātitatē: nec rōne q'itatē quā accipiat semp in motu illo
sed tñ rōne loci: r hñc semp accipit in loci mutatiōne: r tñc
recedit ab vbi vno r tēdit ad vbi aliō: sicut est videre in aq'
r aere: qz vbi est mō aqua: ibi āt aer sit exēte aqua de loco
sicut de vase. Et aliqñ aliud copus qd tertiū est ab his duo
bus optinet locū hñc eūde qñ egredit aer idē: videt āt oi
bus q' hoc in quo sūt sic successiue multa corpa cū ipm re
maneat idē aliud sit a corpibus illis: vocat aut illud locus:
q' locus est aliqd in nā: in quo enī vbi aq' est mō in illo eodez
aer p'us erat ipso eodē saluato: q' loc' est aliqd r est receptacu
lū aeris r aque alter: ab vtriqz exīs in qd r ex quo mutāf
corpa. C Si aut forte quis ister r dicat nō esse verz qd suppo
nit: r in ista rōne q' f. locus maneat idē diuersis corpib' mu
tatis in ipso r ex ipso: eo q' locus est equalis locato r p'figu
rat eide: nō aut est vna quātitas aeris r aque: nec figura cor
porz mutatoz: r ita videt cor'ipi locus qñ ex ipso mutaf
locatū: r qñ aliud mouet ad ipm videt gñari nouus locus:
r ideo videt nō esse pbatū q' locus maneat in motu diuer
soz corpoz ad ipso r ex ipso nst in gñe. Dēdū erit ad hoc
q' est accipe loci eēntiā r loci esse qd hz fm q' pcedit ab ipso
circūscriptio ppriā loci qd est in ipso: eēntiā. n. loci est supfi
cies qdā p'inetis corpis: esse aut loci qd hz p cōparatiōnez
ad locatū fm q' a loci circūscriptiōe pcedit circūscriptio ei'
que est vbi eius: r abiqz dubio cor'ipif locus fm esse suū qd
hz in cōparatiōne ad locatū: sed nō cor'ipif fm essentiā: qz
supficies p'inetis vtrūqz manet: vna. n. est supficies in qua
est aqua: r in qua igredit aer. Sic g' pbat aliqd esse locū fm
essentiā: r ex qua r in quā vñ exīte est motus diuersoz cor
porz. C P' illius aut pbat aliqd esse locū p motuz physicoz r
simplicū corpoz que sunt ignis r terra: r his illa. Ex motu
enī illoz nō solū pbat aliqd esse locus: s; etiā q' locus hz po
tētiā quādā formālī cōplētē corpa que mouent ad locū. Fer
tur enī vñ qd qz physicoz corpoz in sui ppriū r nālē locū nō
p'hibiti tanq' id qd est pfectio sua fm formā: r iō quātū su
scipit de forma a gñante rātū suscipit de loco ei': r vñ r idē
gñans dādo ei formā dat ei et locū in quo cōplēt r saluatur
forma illa: sic enī qd ē fieri hoc videm' sursuz vt ignē: r aliud
deorsuz vt terrā: hic aut sūt pres loci nō quātitatiue sed for
males: r iō sūt spēs loci in oppositas formas loci differētes:
r sūt ser. f. sursuz: deorsuz: an: r retro: dextrū r sinistrū. C De
enī dīe siue distātie nō solū differūt fm respectuz ad nos: vt
dicat dex. r sin. rē. sed differūt in nā p formas oppositas. Si
enī differēt in cōparatiōne ad nos tñ: tñc posset esse q' non
idē esset semp dextrū: sed illd idē nobis efficeref sinistrum:
vñ enī r idē si nos quertamus fm diuersa latera ad ipsuz:
efficēf aliqñ nobis dextrū: aliqñ sinistrū: r aliqñ ante: r ali'
qñ retro: r aliqñ sursum qñ nos sumus inferiores ab ipso: r
aliqñ inferius qñ est sub pedibus nris eo q' ascēdimus super
ipsum: sed in nā vñ quodqz istoz determinatiū est r distin
ctū ab altero p formas oppositas: r nō p p'ingētē cām ē sur
suz id qd est deorsuz in nā: sicut id qd est p quertōne corpis
est sursuz: hoc est sursuz vbi fert ignis r leue corp': r sūr r
deorsuz nō p p'ingētē cām: sed pot' vbi ferunt r manēt ter

Cap. 3. De s'p'ificiōis rōntibus antiquoz pbantū omni no locum esse nstīl.

Sautē Id est rōnib' cōcesserimus aliqd
ēē locū: iclipimus itez deficere r
dubitare qd sit loc': r ex eo q' nō
iuenimus gen' in quo ponamus locū: dubita
mus an sit oīno locus sicut dubitauit hac de cā
Zenō an esset motus r locus: s; vtrūqz aliqd
ēē

vnium. In alijs autē libris suis dicit receptiuum aliud eē q̄ materia: q̄a fm̄ plures acceptiones v̄t̄ receptiuo: & hoc fa- cit precipue in lib^o qui dicitur doctrina nō inscripta sine ti- tulo: eo q̄ noibus discipulorum libros suos inscripsit: & illuz nulli discipulorum ascripsit: euz etiam ibi dicit q̄ receptacu- lum & locus idem sunt: & cū materia quedā sit receptaculum formatū & terminorū dicitur primuz locum esse mām. C̄ Pa- ter igit̄ ex his q̄ omnes antiqui p̄bi dicunt aliquid esse locū: sed solus Plato conatus est dicere quid sit per diffinitioē. Adverito igitur intēdentibus dicitur qd̄ est locus: ex his que dicta sunt videtur difficile valde esse qd̄ sit locus: si verum est qd̄ dicit̄ q̄ alter istorū sit. s. aut materia aut forma. For- ma enim & materia cū sint prima p̄ncipia substantie altissimā habēt speculationem: & ideo est nobis difficile: q̄a altissima lz in se sint certissima tamē sunt nobis difficilia: sicut in pri- ma p̄bia dicit Aristō. Et est altera causa difficultatis: quia neutrum istorū possibile est cognoscere sine altero: q̄a forma est habens esse in materia: & mā est actu per formā: & iō v̄t̄ istorū cognitio dependet ad alterum: & ideo si locus est alterū istorū quodcumq̄ sit nō poterit haberi scientia de vno sine re- liquo: & hoc modo tradere scientiam est difficile: quia plura & altissima coguntur ad scientiam eius.

Cap. 5^m. De improbatione eorum qui dixerunt locum eē materiam vel formam.

Alterum impossibile sit qd̄libet istorum duorum in locuz eē nō est difficile vi- dere. Cū igitur res transmutat̄ localiter: forma & materia a re mota non sepa- rant̄: sed locus separaf̄ a re mota: ergo nec lo- cus est spēs nec materia: locus enī in quo nūc fuit aqua nō transmutatur: euz ab eo remota aqua fit in eo aer cum aqua & aer transmutatur ad invicē: q̄a aqua cōverti- tur ad locum aeris: & aer ad locū aque fm̄ successiones: & tūc locus manet immobilis: per eandē autē rōnem patet q̄ locus nec est pars locati nec habitus ipsius: q̄a nihil horū separaf̄ a locato: locus autē separabilis est ab vnoquoq̄ suorū loca- torū semper. Et videt̄ q̄ comparatio locati & loci sit sicut cō- paratio vasū & id qd̄ est in vase: p̄ter hoc solum q̄ locus est trāsmutabilis: vas autem trāsmutabile: & ideo sicut vas se- paratur ab eo qd̄ est in vase ita & locus: vnde fm̄ q̄ loc^o se- parabilis est a re locata: sicut p̄ q̄ locus nō est forma: quia separatio forme a re corruptio est rei: nō autem corruptio ē separatio a loco. C̄ Scdm̄ autē q̄ locus cōtinet locatuz & ter- minat̄ ipm̄: sic nō est mā: q̄a mā cōtinetur & nō cōtinet. Si autem alig obijciat dicens q̄ fm̄ veritatem locus compositi simplicituz est: sicut infra ostēdemus: & hec in locis suis sal- uatur: & ideo motus ad formā eorū est motus ad loca corū- cum autē separatur a locis suis tunc corrūpūtur: & ipsa: & ideo videt̄ q̄ locus & locatum nō sunt separabilia: q̄a cū lo- cus aque sit vltimuz aeris si egrediat̄ aqua & intret in aerez aliquid aliud corpus illud nō erit cōnaturale aeri: & iō cor- rumper̄: & ideo illa rō tenet de loco nisi ponat̄ locum esse qd̄ dam vacuū: & hec non fuit opinio p̄peripatheticorū: sed po- tius Epicureorū. C̄ Et ad hoc dicimus q̄ locus nūlis cor- poris simplicis absq̄ dubio corrūpūtur exente corpore cō- naturali ex ipso: & ingresso in ipm̄ alio sicut est obiectū: s̄ cō- corruptio locati est non est corruptio loci: nec eōverso: sed corruptio locati est corruptio forme: & ideo sic intelligit̄ qd̄ dictum est: q̄a si locus eēt forma: tunc corruptio loci eēt cor- ruptio locati: & hoc nō est verum: q̄a locatum nō est hoc cor- rumptū: q̄a locus corrumpit̄: sed potius forma sua corrūpit̄ cum egreditur extra locum nālem: & similiter nō est hoc lo^o corrumpit̄: q̄a locatum egreditur: sed potius ab actioē con- trarij nō cōnaturall̄ sibi qd̄ ingreditur in ipm̄. Videt̄ autē semper omne qd̄ est in aliquo loco habere duo necessaria. s. q̄ ipsum sit completum aliquid & finitum inesse: & q̄ sit alte- rum ab eo in quo est sicut in loco: forma autē & materia non sunt butasimodi altera ab his in quibus sunt: q̄a differt ha- bitudo p̄positionis cum dicitur forma inesse materie: & euz dicit̄ materia est rei cuius est materia: & cum dicit̄ aliquid eē in loco. C̄ Si autem nos paruz velimus discedi a propo- sitione tunc queremus a Platone qui dicit materiam esse locū: & dicit qd̄ id qd̄ est participatum hoc est receptiuuz cōmu- ne est locus: hinc ergo hoc receptiuū cōmune dixerit eē ma-

teriam primam: sive magnum & paruum que posuit eē ma- terialia: nos queremus ab eo quare species & idce quas ponit Plato non sunt in loco: dixit enim in Timoe q̄ spēs ille non sunt in loco: & hoc mirum est cum species habeat eē in materia. C̄ Amplius si locus dicitur esse species vel mate- ria: queramus quomodo fertur in locum suum p̄p̄tuz v̄t̄ quodq̄: constat enī q̄ res nō mouetur ad id qd̄ habet tāq̄ partem. Sed formam & materiam habēt que mouent̄ tāq̄ partes ipsorum. C̄ Adhuc autem locus habet ser̄ differēti- as. s. sursum & deorsum: & alias ad quas est motus: sed for- ma & materia nihil horū habēt: ergo forma & materia nō sunt locus. C̄ Adhuc autē sequitur si materia & forma sunt locus: q̄ locus sit in seipso: hoc modo q̄ locus erit in loco: & q̄ loci erit locus. Locus enim debetur rei que mouetur fm̄ rem: sed materia & forma mouetur fm̄ rem quando cor- pus compositum ex materia & forma mouetur: ergo mate- ria & forma sunt in loco. Si ergo sint loca sive ambo: sive al- terum illorū sequitur q̄ locus mouetur: & q̄ loci erit loc^o. Si autē quis obijciat dicens q̄ id qd̄ mouet per se est cor- pus compositum: & per accidens mouetur qd̄ mouetur mo- tu illius sicut forma & materia: & non est inconueniens q̄ id qd̄ per accidens mouetur & per accidens sit in loco: & tūc nō sequitur ex illa ratioē q̄ loci sit locus nisi per accidens: & hoc non est inconueniens. C̄ Respondet Alexan. peripathetic^o q̄ sequitur ex illa ratione loci esse locum per se: q̄a illa ratio dicitur forma vel materia esse locus oportet q̄ conueniat eis ratio loci que est equalē esse loco: ergo materia & forma sūt equalia corpori qd̄ mouetur: ergo debetur eis locus equalis corpori qd̄ mouet̄: & sic loci esset locus per se: & in hoc be- ne dicit Alexā. Auer. autem dicit q̄ in veritate ex ista ratio- ne non sequitur nisi q̄ locus sit locus per accidens: sed ta- men id qd̄ est per accidens est duobus modis. Est enī ali- qd̄ per accidens rarum & ex illo nō pōt probari aliquid tanq̄ ex eo qd̄ est per se: aliud autem per accidens est semper & ex tali concluditur: sicut ex eo qd̄ est per se: q̄a est conuertibile sicut causa: tale autem est loci esse locum si locus est forma vel materia: tunc enim semper euz re mota mouetur locus & semper erit locus per accidens loci per se. C̄ Hoc autem fm̄ rei veritatem non conuenit: q̄a fm̄ rei veritatem locus non mouetur motu locali semper: sed aliquando. s. quando locus est sicut vas cuius motu mouetur id qd̄ est in vase: et fm̄ hoc virtus huius rationis est q̄ si locus est materia vel forma q̄ tunc loci per se semper erit locus per accidens: hoc autem non est verū. C̄ Amplius si locus est materia vel for- ma tunc locus per dicitur & corrumpitur corruptione locati: si- cut ex aere fit aqua: tunc enim forma corrumpitur fm̄ eē et perditur: similiter autem & materia corrumpitur inquantū est sub forma: q̄a diuersa efficitur fm̄ speciem & formam: s̄ locus non corrūpūtur corruptione locati: ergo locus neq̄ spe- cies neq̄ materia est. C̄ Hec igitur sūt dicta vt sciamus ex quibus rationibus probatur q̄ locus est aliquid: & ex quibus rationibus dubitatur que sit substantia ipsius.

Cap. 6^m. De octo modis quibus diuiditur vnum esse in alio: & vtrum in octano modo conuenit aliquid esse in seipso: & de solutionibus ipsorum contra ipsum.

Post hec autē vt melius intelligamus qualiter aliquid dicitur esse in aliquo sicut in loco: accipien- dum est per distinctiones: quot modis dicitur aliquid esse in aliquo. Octo enim modis dicitur aliquid esse in alio. C̄ Quorum vnus pri- mus est: sicut dicitur digitus eē in manu & vniuersaliter si- cut pars integralis in suo toto. Secūdo autem modo sicut dicitur totum in partibus per modum conuersum ad mo- dum primum: totum enim vniuersaliter sumptuz non est p̄ter par- tes. Tertio modo dicitur sicut homo in animal: & vniuersa- liter loquendo sicut species in genere. Quarto per modum conuersum illi: & dicitur sicut genus in specie: & essentiali si- cut id qd̄ est pars essentialis speciei in diffinitione speciei: partes enim sp̄i sunt genus & differentia. Quinto sicut sa- nitas in complexionē calidorū & frigidorū: & vniuersa- liter loquēdo sicut forma in materia: & omnes isti quinque modi sciuntur ex comparatione ad id cuius est forma: & eō- verso.

Ex. r. a. 16.

Idē h̄ 2°. m̄tator h̄c.

Ex. r. c. 17.

Ex. r. c. 18.

Ex. r. c. 19.

Ex. r. c. 20.

Ratio p̄ter x. d̄ri quā ad dunt Cōmē- tator h̄c.

Ex. r. c. 21.

Ex. r. c. 22.

Ex. r. c. 22.

Ex. r. c. 23.

uerfo. Forma enim aut est rei aut rationis: que tamen est abstracta de re et siquidem est res: aut comparatur ad materiam simpliciter: aut ad materiam sub diuersitate partium existentem: et si coparatur ad materiam simpliciter tunc est quatuor modus: et ille non conuertitur: quia non est aliquo modo materia in forma: cum materia sit id quod subsistat: forma autem qualitas substantialis vel accidentalis sicut in primo libro diximus. Si autem comparatur ad materiam sub diuersitate partium existentem tunc est modus primus et secundus: quoniam ille modus conuertitur: quoniam sicut totus vnit partes ita partes dant integrale complementum toti. Si autem est forma secundum rationem que predicabilis est: tunc est modus tertius et quartus: quia sicut species est in habitu generis: et ita etiam genus habet esse in speciebus determinationem accipit in illis. Sextus modus est non proprius et quasi dicitur secundum metaphoram quod est sicut regimen et gubernatio grecorum existit in rege grecorum: et vniuersaliter loquendo sicut aliquid est in sua causa mouente et efficiente. Et hic modus est duplex: aliquando enim mouens est intrinsecus: et aliquando extrinsecus: quando est extrinsecus tunc dicitur esse in loco: quia est eius potestate: sicut dicitur salus infirmi in medico: aliquid est intrinsecus quando, si forma est motor secundum locum sicut anima in corpore: et deus in mundo: et tunc id quod dicitur inesse est reges et mouens et continens: et id quod dicitur inesse est contentum motum et reclusum. Septimo modo dicitur esse aliquid in alio sicut in optimo: et vniuersaliter loquendo sicut dicitur esse id quod est ad finem in suo fine: et iste modus magis est vicinus illi quo aliquid dicitur esse in loco quod ille qui precessit immediate. Quod autem magis proprie dicitur dicitur esse aliquid in aliquo est: sicut dicitur esse aliquid in vase: et vniuersaliter loquendo dicitur dicitur esse in loco. Inter omnes autem modos istos nullus est locum similitudinis: qui dicitur hic, si quo locatum dicitur esse in loco: sicut ille dicitur qui est sicut res est in vase: quia sicut diximus supra non differt ab eo quo res dicitur esse in loco nisi in hoc quod vas est sicut locus mobilis: et locus est sicut vas immobile. Inter alios autem: quod modus propinquior est quo dicitur forma esse in materia: quia infra ostendimus quod locus se habet ad locatum sicut forma ad materiam: post hunc autem propinquior et simillior: principaliter est sicut dicitur pars in toto: quia nos ostendimus quod locus et locatum se habent sicut pars et totum. Et post illos simillior est ille qui dicitur esse aliquid particulare in vniuersali: quia particulare est sic quodam pars. Et alii tamen secundum metaphoram: habent locum sicut finis quidam non tamen est secundum metaphoram: unde propius modus quo aliquid dicitur esse in aliquo: est sicut in vase vel sicut in loco: et omnes illi dicitur per similitudinem vel per metaphoram ad illum. Dubitabit itaque aliquis vtrum secundum vltimos istorum modorum vnum et idem aliquid vniuersaliter esse in seipso: aut nihil: sed omnia aut nusquam sunt: aut sunt in alijs a seipsis. Ad hoc autem soluitur quod duplex aliquid dicitur esse in alio. Aut enim dicitur esse in alio secundum se aut secundum alterum: quod tamen inest et: sicut cum partes aliquae sint totius et conuenit totum denominari ab vna suarum partium: id quod inest parti conuenit secundum alterum inesse sibi: quia totum denominat a parte: et totum est in partibus: et conuerso: et ideo dicitur totum esse in seipso. Denominatur autem totum secundum partes: sicut totum homo dicitur albus propter corpus album: et corpus dicitur album: quia superficies alba est. Similiter totus homo dicitur scire quia rationatum eius est sciens: et ideo cum homo et albus sint idem: et album inest homini: conuenit album inesse sibi non per se sed per alterum a quo totum denominatur. Similiter est de amphora vini: hoc enim simul totum potest accipi pro vno toto quod constituitur ex vino et amphora sicut vniuersaliter conuenit: magis dicere ille habet. 10. dolia: et intelligimus quod sint. 10. dolia vini: quia habet forte centum habeat dolia vacua: tamen quia interrogatus quot habeat dolia in cellario suo dicit. 10. visita te enim dolium vel amphora conuenit accipi pro dolio pleno vino. sic ergo totum compositum ex dolio et vino nominatur nomine dolij vel amphore: quod tamen istius rotis pars est. Si autem queramus ab aliquo in quo sunt dolia vniuersaliter dicitur quod in vasis suis: quia dolium accipit pro vino mensurato per dolia: et hoc dicitur esse in dolijs que sunt vasa: et iste modus magis vniuersaliter est minorum vasorum nominibus. Et sciunt enim dicere quod potatoz vini bibit tria sextaria vniuersaliter: cum tamen sciamus quod ipse non bibit vasa tria sed vinum

quod per vas est mensuratum: unde vinum denominatur nomine vasis. Cum ergo tamen vinum sit in sextario dicitur sextarium vini esse in sextario: et ita idem secundum aliud non secundum seipsum dicitur esse in seipso. Ad mensuram autem qualis apud nos est sextarius: vel quartale: vel cyphus: fuit apud antiquos amphora: et ideo amphora secundum se sumpta non est in seipsa neque vinum secundum se sumptum est in seipso sed amphora vini erit in seipsa quodammodo: quia illud quod est mensuratum per amphoram: et ipsa amphora cui inest vinum vtriusque sunt partes pleni eiusdem et mensurati quod dicitur vini amphora: et si queris quantum de vino est in amphora: dicitur quasi vini amphora esse in amphora. Et ita idem secundum alterum dicitur esse in seipso. Similiter autem et principaliter non conuenit idem esse in seipso. Et huius exemplum est quod diximus prius: quoniam albus est in corpore eo quod superficies que disponitur albedine est in corpore: et totus homo dicitur albus albedine partibus: et est albus sit idem subiecto homini preedit per alterum et non per se: quia albus sit in seipso. Similiter scientia est in anima: quod disposita est secundum scientiam: et secundum has partes denominationes sunt totius: est tamen partes sicut patet in huius qui gratia istarum dicitur albus et sciens: eodem autem modo et amphora et vinum quando sunt diuisa seorsum: et vinum non est mensuratum per amphoram: tunc non sunt partes adinueniuntur ut dicat amphora vini: sed tunc dicitur simpliciter vinum. Sed cum sunt simul et vinum mensuratum per amphoram tunc sunt ambo vno nomine notata quod est amphora: et neutrum tunc est in se diuisum. Et cum sint partes eiusdem pleni: tunc erit quodammodo in seipso: quia totum plenum dicitur amphora vini: et iterum pars eius dicitur amphora vini: eo quod vinum mensuratum per amphoram dicitur vini amphora: et ideo vere dicitur quod iste bibit amphoram vini: et hoc modo amphora vini est in amphora vini. Et repetemus huiusmodi exemplum supra inductum de hoc quod est albus in homine: quia in corpore est: et est in corpore quia in superficie. In hac autem non amplius secundum aliud: sed potius dicitur inesse ipsi: et hoc modo dicitur alium esse in seipso: tamen ista sunt altera secundum speciem: et alteram naturam habet vtriusque et alteram potentiam: quia superficies est vniuersaliter et natura et potentia: album autem aliud specie et natura et potentia ab illo: et similitur est de vino et amphora. Sicut autem diximus de modo quo aliquid est in aliquo sicut in vase quod primo et principaliter secundum modum illum nihil dicitur esse in seipso: ita etiam inductione considerationibus apparet quod non est aliquid in seipso secundum aliquem modum prius determinatum. Et per rationem etiam distinctiuam patet quod non est aliquid in seipso eo modo quo dicitur aliquid esse in alio sicut in vase: quia oportet vtriusque vtriusque esse per distinctiuam. Oportet enim quod amphora esset vinum et amphora: et vinum esset amphora et vinum: si vere primo et per se contingeret idem esse in seipso: ergo si contingeret quod esset in alterutris maxime et primo: tunc amphora caperet vinum: non secundum quod quidem distinctiuum ut vas per modum continentis et mensurantis capiens vinum: sed potius prout ipsa est vini: quia distinctio sua est distinctio vini: et conuerso: sicut dicitur hypothetice: nec vinum esset in amphora per distinctiuam propriam: prout liquor: contentus et mensuratus ab amphora: sed potius per hoc quod idem esset amphore: quia vna dicitur esse distinctio vini et amphore. Quia igitur hec omnia falsa sint: constat quod amphora accipit vinum per hoc quod habet distinctiuam vniuersalem a vino et non secundum quod ipsa vinum esse dicitur: et per hoc quod vna dicitur distinctio esse vtriusque: et ideo capit vinum. prout ipsa est distinctio ut vas: et illud ut liquor contentus in vase et vinum capitur ab amphora per distinctiuam propriam vini in quantum est vinum: quia sic liquor: contentus in vase et non capitur ab ipsa in quantum vinum est amphora. Quia igitur distinctiuam vniuersalem est alterum ab altero secundum esse: alia namque est distinctio eius quod est sicut in quo est ut in vase: et alia eius quod est sicut quod est in alio: ergo neutrum est in se primo et per se. At vno neque secundum accidens conuenit idem esse in seipso secundum istum modum quo dicitur aliquid esse in alio sicut in vase. Desiderium enim quod contingat idem esse in seipso per accidens et non secundum aliud: sed quod idem sit in seipso: tunc sequitur duo corpora esse in eodem loco: quia tunc amphora in propria distinctiuam sumpta erit in seipso per accidens: et iterum vinum erit in eadem: Tex. 4. c. 25.

Tex. 4. c. 24.

Tex. 4. c. 26.

Tex. 4. c. 27.

quid esse in loco comuni dicitur quia est in celo: hoc quod est in aere: aer est in celo et in aere dicitur ipsum esse non omnino: sed propter ultimum aeris quod est superficies concava aeris prius locatum: manifestus est quod nihil est in loco comuni nisi ratione loci proprii. Si enim totus aer esset locus: tunc locus non esset equalis locato: igitur videtur quod locus sit aliquid huius primi et continens proximum cum actu sit divisus et diversus ab essentia locati: quia aliter esset forma vel figura locati: ut supra ostendimus. Quia autem continens primum et proximum non divisus et distinctus est a locato: sed primum et tunc non dicitur in eo esse sicut in loco sed potius ipsius continens primum et proximum dicitur esse in contento sicut pars in toto: pars essentialis sicut terminus terminati continui pars est essentialis: hoc enim modo dicitur superficies intrinseca pars continui corporis: et linea pars superficiei: et punctus linee pars. Cum autem sit divisus et tactum habens ad ipsum contentum tunc tactus est in primo quodam sine primo: tangit enim corpus contentum id quod est continens ipsum corpus in primo occurrente sibi: et hoc est superficies concava corporis continens: tunc neque pars est ipsius quia contingit se diversus sum: neque distantia que est inter terminos superficiei continens est maior quam distantia que est inter terminos superficiei contenti: sed equalis quia una est: vnde enim bene dicitur sibi equale quando refertur ad diversam sicut in geometricis solentur dicere quod latus figure est aliquando sibi equale. Ultima enim sunt contingit se in eodem quod est distantia una numero extensus que est inter terminos illarum superficierum. Cum autem sit superficies continens non sit diversa a contento sed continua sibi: tunc contentum non movetur in illo quod sibi est continuum: sed potius movetur cum illo sicut totum movetur cum parte: et converso. Divisus autem est continens quod est superficies exterior divisus a contento et diversus ab illo mobile non sic movetur quia contentum in ipsa movetur sine illa sive vas sit sive sit locus immobilis: quia et si moveatur tamen non movetur necessario motu locali. Amplius quando continens non est diversus sive divisus: tunc dicitur esse in contento sicut pars in toto: sicut visus in oculo qui est pars que non potest habere motum per se si dividatur a toto. Cum autem divisus est continens primum sive proximum: tunc dicitur esse in contento: sed converso contentum in ipso: sicut aqua dicitur esse in cada vel in vna: et vinum in cypro. Et hoc indicat diversus motus ipsorum: quia manus cum corpore movetur: et non de corpore ad corpus: aqua autem movetur in cada: et de cada ad cadum. Itaque igitur ex his in insufficienter manifestus est quid sit locus et quibusdam differentibus: ipse est enim locus contingens et continens equale sibi spatium ei quod est in ipso: oportet autem scire et alias duas proprietates et differentias loci antequam habeatur loci distinctio propria.

Cap. 9. Quod locus neque forma neque materia est neque spatium intermedium sed superficies continens corporis.

Antequam loci completam definitionem assignemus: oportet ad hoc nos ostendere quod locus non est in alio genere continens termini: sive finis intrinseci et proprii: et hoc clarum erit cum ostenderit quod locus non est in aliquo aliorum generum in quibus a quibusdam esse ponebatur. Fere enim si colligantur ea in quibus ponitur esse locus: tunc sunt quatuor. Primi autem fere propter quosdam qui locus non horum quatuor: aliquid: sed virtutem quandam celestem esse dixerunt de quibus infra facturus mentionem. Aut enim locus est forma aut materia aut spatium aut medium extremorum: aut extrema continentia si nullum dicatur spatium esse separatam et diversam extra corporis illius magnitudinem quod finitur et determinatur in loco. Quod autem locum non contingat esse aliquid primorum trium manifestum erit ex dicendis. Forma enim videtur esse: eo quod continens: sive etiam figura: ostendimus enim quod in eodem dicitur esse: hoc est si extrema concava continentia corporis et contenti et conuenerint in hoc quod utraque sunt termini finientes contenti corpus et magnitudinem eius: sed non sunt eiusdem termini ut partes: quia species et forma sunt partes rei locatae: locus autem est pars continentis eo quod sit superficies eius concava que ambit locatum ut diximus: et sic patet quod locus non est forma. Opinio autem que dicit locum esse distantiam inter media et extrema loci duplex est. Quidam enim dicebant hoc spatium semper esse plenum: sed separatam

a quolibet corpore quod suscipitur in ipso. Et quidam dicebant aliquid esse vacuum: ita quod nullus corpus est in ipso. Respondeo autem eorum quibus ponebant huiusmodi spatium in tractatu de vacuo ponemus. Sed hic sufficit dicere quod spatium illud ponebant ut in ipso sibi omnem dimensionem corpus locatum recipere: et dicebant ipsum esse separatam a quolibet corpore: ita quod longitudo locati recipitur intra longitudinem illius spatii: et latitudo in latitudinem et profundum in profundo. Et istas dimensiones separatam in spatio esse dicebant: et ideo longitudo ipsius est ipsa longitudo: et latitudo ipsa latitudo: et profundum dicat esse profunditas sibi se: quod non sunt in aliquo corpore iste dimensiones quod per eas longitudo et latitudo et profunditas dicitur. Sic intellecta ista positio: sciendum quod ex eo quod videbant multoties manere continere loco et spatio contenti dicitur: et diversum ab ipso et in ipsum mutari sicut aqua in vase mutat: ideo putabant quod aliquid spatium medium esset iter extremi vasis et loci preter spatium corporis cuius distantia continens que implet locum in quo sibi longitudinem et profunditatem corporis dimensiones recipiunt et ex quo mutantur quod mutantur que moventur sibi locum: hoc autem non est verum sed potius inter terminos loci per medium incidit corpus vnde terminos terminos loci et corpus locatum incidens in locum est de numero eorum que se sunt aperta nata contingere: et ideo iter terminos loci non est distantia nisi illa que est locati corporis. Si autem locet ibi esse aptum natum aliquid spatium separatam et diversam a locato et manens in seipso cum locati spatio intra terminos loci tunc oportet quod infiniti essent loci: et hoc tribus rationibus. Una quidem est: quia cum spatium illud sit separatam: non sit aliquid corporis ita se habet ad totum sicut ad partes. Est autem locus totus per se ut dicitur: locus erit per se partem totius locati: quod si per accensum esset partem hoc non posset esse nisi quod ipsum esset terminus vel dimensio aliquid totius quod non est verum: cum sit separatam: ergo sicut locus totus est per se locati: ita est per se medietatem eius et prius medietatem: et sic in infinitum: ergo in vno loco sunt infinita loca: ergo aliquid est in actu infinitum. Quod superius probatum est: huiusmodi autem exemplum est in aere et in aqua locatis: sicut enim quadam distantiam habet totus aer et tota aqua in spatio separato per se: ita eadem per se: modum distantie in partem spatium illius habet partes omnes in toto: quia respicitur a partibus spatii per se et totum et movetur a partibus spatii per se et totum in toto spatio: sive in toto vase: quia et sibi vitate non sunt partes spatii sed separatam spatia infinita. Alia autem ratio est: quia dicat totum spatium ita esse locus totius quod partes non sunt partem nisi per accensum ad huc erit infinita loca per accensum in vno: quia si vas moveatur in alium locum: stat quod tunc movetur spatium primum in ipso quo recipit in se aqua primam et iterum recipit in se spatium secundum loci et partem ipsius: et ita sunt ibi duo spatia et totius et partem et in quo subjacent partes locati sicut in primo spatio. Et si movetur ad tertium locum: et iterum erunt ibi spatia tertii loci: et sic ibi in infinitum mutando locum et colligendo spatia in quibus locantur totum et partes. Tertia ratio est: quia spatium est in spatio. Si enim predicto modo movetur vas et locus sibi spatium erit in primo: et tertium: et quartum in secundo et primo: et sic in infinitum: et hoc sit impossibile falsum est locum esse spatium separatam in extrema loca. Simul autem cum dicitur impossibile ois locus mutat in locum: spatium enim ut dictum est transferri in spatium: et sic erit loci locus: et multi loci in vno loco quod est inconueniens. Oportet ergo quod dicatur sibi finiam veritatis quod locus non est spatium separatam: et quod non est alium totius et partem sed idem qui est totus per se est partem per alium ut diximus: quia in quo movetur totum per se: movetur pars cum suo toto: et hoc etiam cum totum vas transmutatur: et in ipso locatum movetur et partes eius: quia aer et aqua mutantur motu eius in quo sunt: et partes eorum similes. Non enim retento loco priori veniunt vel fiunt in alio loco qui sunt pars loci qui sit spatium vel locus totius spatii: quod est inter circumferentiam celii: sicut dixerunt illi qui dixerunt locum esse spatium. Ad materiam autem dicentes esse locum rationem acceperunt ad hoc quod si locus consideraretur in quiescente aliquo vase in quo manente sic ret transmutatio eorum que sunt in ipso: et quod concreter vas illud non esse separatam sed continuum et quod est in ipso. Sicut enim quando alteratur aliquid: hoc quidem non est album: ois autem erat nigrum: et nunc quidem durum: aliquando autem molle fuit. propter quod dicitur aliquid esse materiam que ma

Ex. 2. c. 34.

Ex. 2. c. 36.

Ex. 2. c. 37.

Ex. 2. c. 35.

Ex. 2. c. 38.

net vna numero in tali successione formaru: sic locus materia videtur esse per similes huius pbantiam & apparen- tiam lz non sit verum. Quia in eodem vase si ponatur pmo fuisse aqua & vas maneat immobile donec ex eo aspirat aqua & generetur inde aer: tunc no videtur differentia inter locu & materiaz nisi qa quo ad mam qb erat aqua modo est aer. Quo ad locu aute qz vbi nsc est aer fuit aqua: tunc in loco nlli elntoz est maior similitudo: qz in illa sit generatio & cor- ruptio elemntoz loco & ma manetibus transmutatis: & lo- cus & m i idē esse videbant: hoc autē nō est ver: qz sicut dicitur est in prioribus qz mā neqz diuisa est a re nec p̄tinet eaz: loc⁹ autem vtrū istoz habet. C Si ergo nullū tertiu est locus. s. neqz forma: neqz materia: neqz spatii aliqd separatum alte- rum p̄ter id qd est rei locate distantia: necesse est qz locus sit reliquum ex quatuor supra nominatis hoc est terminus: siue superficies corporis p̄tinentis. Dico autem p̄tentiū in lo- co corpus qb mouetur fm loci mutationem in qua est totū mobile transmutat locum: hoc autē est loci mutatio recta que sola proprie loci mutatio vocatur.

Eccl. 7. cō. 39.

Cap. 10. Quare difficile est tradere de loco: & est in ipso digressio declarans sententiam Epicureorū & Peripateticorū de substantia & natura loci.

Eccl. 4. cō. 40.

Antē manifestū est qd aliqd magnū ē & difficile accipe qd sit locus p̄ter dictas loci sūt rudes ad tria que dicta sunt. Apparet enī materia & forma: & ideo Hērodote dixerunt ipm ē mān: & qdam dixerunt ipm ē formaz.

Epicurei aut dixerunt ipm esse spatii intermedium extremo rum loci. Et qdā p̄ter id qz transmutatio eius qd mouet fm locū sit in vase quietēti & manenti: p̄ter hoc videt eis p̄tingere qz sit spatium aliqd separatu in loco & vase qb aliqd est a moris magnitudinibus in quo magnitudines eorum que mouent recipiuntur & locant: vs̄ habuisset remedium aliqd erro: si fuisset imaginati extrema vasis corrupti. Si enī spatium fuisset locus tunc oporteret qz aqua in vase ad- huc p̄tineret post corruptionē superficiē vasis: & hoc ad sen- sum p̄ esse falsū: & idē hoc fuisset remediū erroris eoz. Aliqd autē remediū fuisset si imaginati fuissent motum colūne: hoc enī qz nō est cōcaua sicut vas non ita videt habere spa- tii separatu sicut vas p̄cauum. Apud rudes enī epicureorū multum p̄fecit ad assertionē vacui: hoc qz aer eis incorpore⁹ videbat ē: p̄ter hoc enī qa cum vas erat aere plenum vi- debat eis esse vacuū: & ideo nō solū terminus vasis: sed spa- tii intermedii qb aer accipiebat locū esse dicebat tanqz va- cuum. C Subtiliores autē alias habebāt rōnes que erāt p̄- ceptue q̄tuor. Prima fuit qz corpus nō debet locus rōne siue superficiē: s; rōne corporis in q̄tuor: h; tres dimēsiōes: sed si superficies est locus nō contineret corpus in loco nisi fm su- perficiē: ergo superficies icludens nō est locus: sed poti⁹ spa- tii separatu qb tres dimēsiōes h; . Secūda autē est qz locus est cōllo- cato: nō autē sola superficies est equalis corpori habenti tres dimēsiōes: cū ergo sit locus separatus a re lo- cata erit locus spatii separatu hūis tres dimēsiōes. Tertia est qz particule loci & locati ad vnum terminū cōm copulā- tur: nō est autem terminus cōis nisi duarum distātiar cen- trum. s. loci & locati: ergo locus est spatii siue distātia habēs centrū cū quātitate locati: cū ergo locus sit separatu a locato opz qz locus sit spatii separatum in quo recipit res locata. Quarta est magis pbica: & est hoc si locus est superficies tunc quādo corpus mouet ad locū: mouetur ad superficiē: & est idē motus ad locū qui est motus ad superficiē: mouet autē corpus ad locū tanqz ad superficiē & saluans. ergo superfici- es est perficiēs & saluans & hoc incōueniens videt: qa super- ficiēs alterius corporis est qz h; q̄nqz cōtrarietate cū corpo- re qd locat in loco: & qz cōtrariū perficiat & saluet videt iopi- nabile. Addunt etiaz qz si locus est superficies: tūc motus h; superficiem est motus fm locū. Cuz autē lapis stat in aqua fluente: vel hō in vento variatur circa ipsuz superficies aque & aeris. ergo mouet fm locū qb falsum est cū sit immobilis. C Hec rōnes ex libris Epicureoz colligunt & fuerūt ille p̄- cipue que inducebant eos ad ponēdum spatii intermedium extremoz loci esse locū. Sūt autem & alie adhuc que in tra- ctatu de vacuo ponentur. Sicut autem diximus Epicureo

Quatuor rō- nes Epicure orū.

rum duplex fuit sententia de loco: quidam enim ponebant aliqd spatium eē inane: & alii plenus & de illis loquimur in primo tractatu de vacuo: quidam autē ponebant spatii illud semper esse plenu & separabile: tamen per successione mobilitum a quolibet corpore: & illor sententia fuit pbabi- lior: & habuit in se fere Achademicos omnes. Sed Peripa- theticis non placuit via ista: s; dicebāt locū esse superficiē concauā corporis continentis. Dicebant enī qz omne gene- rabile & corruptibile habet p̄prium locū siue generationis & alium siue corruptionis: & hoc ostendunt in aialium genera- tione qbus locus generationis est terra: & sic est de oib⁹ elementis: eo qz in locis generationū suarum virtus celli est cum virtute elementi permixta formans & generans genera- tum. Si autem queratur si sit sic in elemētis: qa ignis non perfici- tur in specie nisi in p̄cauo orbis lune: & aqua nō nisi in con- cauo aeris: & videmus expresse qz motus ad locū vnicuiqz mobilis datur a genere ipsum: qa quantū dat ei de specie & forma leuis vel grauis tāntū dat ei de p̄tingētib⁹ formā que sunt motus & locus ad quē est motus: ex quo ēt p; qz loc⁹ de- betur ei gratia forme & nō materie. Forme aut variatio va- riat locū & non materie: est ergo snia Peripateticorū qz cū virtus celestis in oibus sit formās & generans elemēta & ele- mētata que pprie sunt in loco: sicut inferius declarabimus & formās & perficiēs necesse est eē distinctū a formatu & per- fecto: necesse est qz illa virtus sit diffusa sicut in vno in eo qz tangit prime formatū & perfectū. Et autē hec superficies cō- caua corporis superioris qz ambit locatū: ergo in hac super- ficiē diffundit virtus illa: & ideo p̄cauum lune & orbis est for- matiuū & perfectiuū materie in spēm ignis: & p̄cauū ignis formatiuū & perfectiuū est materie in spēm aeris: & sic sit descēsus in elntis & elntatis. Et hoc p̄ intellect⁹ vbi p̄oz p̄briz peripateticū qui dicit qz locus est principiu gnōis quē admodum pater. Qd autē sic sit vt dicitur est: p; ex hoc qz Aristo. dicit qz omne agēs est tangens: non autem dubium est quin generato & perfectio generabilium & corporum ad aliqd agens reducat: oportet ergo qz illud tangat ea: nō autē tāgit nisi p̄caua superficies in qua sunt: est ergo illa formās saluans & perficiens ea que formant saluantur & perficiunt. Qd autem verū sit hoc p; adhuc ex his que alij de loco di- xerunt. Quidā enim dixerūt qz locus est corpus p̄tētis euz determinata a celo distantia: & distātia non est eis opus nisi viderent qz locus a virtute in se diffusa celesti haberet vir- tutem formati & saluandi & perficiendi ea que sunt in ipso. Alij dicebant qz locus est superficies p̄caua corporis p̄tē- tis cuius basis & sumitas est lux orbis: intelligētis per lucez virtutē celestem dictā loco infusam. Et hoc forte fuit cā qz Hērodote dicit loci virtutē mirabilem: & habere se per mo- dum principij ad alias creaturas quas fecit creator mundi. C Hic p̄tatis fm Peripateticos de facili solunt que- stiones p̄oz Epicureoz. Dicemus enī ad primū qz corp⁹ locatum gratia sui totius est in loco: sed tū virtus loci p̄un- gitur ei primo per superficiē & per superficiem diffundit in toto locato. & huiusmodi cām dicit Autēna esse insufficientia: qa lz toti corpori dicamus deberi locū tamē locus nō da- tur ei nisi vt p̄tingens & p̄tens sicut iam dicitur est. Corac⁹ autē nō est nisi in vltimo qb est superficies: & ideo locus non p̄tinet prime nisi per superficiē: nō autem tāgit superficies p̄- ter superficiē: sed tāgit superficiē p̄ter totum corpus. Ad rōnem autē scōam tā ante dedimus solones quare locus est equalis locato: possumus autē hoc dicere qz vna distātia est loci & locati: sed sunt duo termini: locus enī est illius distan- tie terminus extrinsecus nō eēntialis & figura & superficies lo- cati est eiusdem distātie terminus intrinsecus eēntialis: & sic eadem est distātia loci & locati: & sic ad quēcūqz terminū co- pulētur particule distātie illius vt terminum eēntiales ad eūde copulantur particule loci sicut ad terminum extrinsecū nō essentialē: & sic equant: & sic patet solutio rōnis tertio i- ducte. C Ad hoc aut qz quarto inducitur: dicēdū est qz nō est motus ad locū put est superficies sola: sed put h; potēriam actiua & perfectiua locati sicut in principio huius tractatus ostēdimus: & hec potētia est a virtute celesti loco infusa. C Et idē qb obijciunt qz hec superficies est vni corpus & mot⁹ cō- trarij

Epicureorū duplex fuit sen- tentia de loco.

qz. 3. 3. 3

Nota quō ve- rificat dicitur Porphyrij dicēti locū eē gnōis p̄tē- nū quādamo dū & pater.

Solo ad istā- tias epicureo- rum.

trarij nō est ad hūm corpus dicēdū q̄ lz sit contrarij corpo-
ris: tñ nō mouet ad ipsum tanq̄ ad hūm corpus: q̄ sic p̄-
stat enim q̄ virtutes formatiue ⁊ saluatiue elemētoꝝ ter-
minate sunt ⁊ vltra terminum p̄portionate distantia a pri-
mo formante nō extēditur: ⁊ ideo cū per motū ⁊ lumē cele-
stis corporis mā elemētoꝝ ⁊ calefiat ⁊ rarefiat: ita vtr̄ nō
est infinita: finit ergo in aliquo. V̄stat autē q̄ nō p̄tendit
vltra sūm suū q̄ est ignis: eo q̄ nulla virtus vltra sūm pro-
p̄tū p̄tendit: finit ergo in vltimo ignis. Est autē hec super-
ficies p̄caua ignis: ergo in illo finit ita q̄ nihil sub ip̄o for-
matur in genere illo: op̄z ergo q̄ ibi ic̄ipiat virtus formans
aerē: illa enim quātū est de p̄mo formate op̄z eē extra aerē:
sicut sup̄ius mōstrauimus. ergo ibi erit virtus formās aerē
nec est ic̄oueniens duas virtutes eē in eodē vltimo: vnā sic
deficientē ⁊ determinatā: altā sicut p̄ficiētē ⁊ agētē q̄
c̄ipit: ⁊ ideo locus referat ad inferius locatū: lz sit superfi-
cies corporis superioris: q̄a inferius diffundit virtutē ⁊ nō
sup̄ius. Sic ergo p̄z q̄ nō mouet ad ipsaz superficiē tanq̄ ad
p̄trariū: sed sic ad formās ⁊ saluās. Ad hoc autē q̄ dicitur
q̄ si superficies est locus q̄ tūc motus sūm superficie est motus sūm
locū. dicendū q̄ locus multiplici dī: sicut inferius ostendimus.
⁊ locus per accēs p̄t eē mobilis lz nō moueat motu locali:
⁊ ideo accidit loco hoīs ⁊ loco lapidis moueri nō inquitū
est locus per se: s; per accēs: ⁊ ideo nō sequit̄ q̄ ex tali mo-
tu inducat motus localis locatū: hoc infra magis patebit q̄n
ostēdemus q̄ locus dī per prius ⁊ posterius de locatū.

Cap. ii. Quallter locus est immobilis in quo est digressio
declarās locum p̄rium elementorum ⁊ elementatorum.

Verum autem loci diffōnē cōpleamus op̄z
nos inuestigare ad huc vnaz
loci p̄rietatē. Est autē sic di-
stus locus trāsmutabilis sic vas: locus autē
qui est sic terminus est mobilis: ⁊ ideo locus ē du-
plex: est. n. locus per se terminus siue superficies
immobilis. ⁊ ille est locus simplicis corporis sicut elemētoꝝ.
Est autē locus alius qui est sicut vas. ⁊ ille est immobilis: ⁊ est
locus per aliud: vn̄ cū in tali loco moueat id q̄ mouetur et
moueat motu locali locatū in ip̄o: sicut nautis in flumine mo-
uet tūc magis mouet in eo sicut in vase q̄ sicut in loco conti-
nētī. Locus enī de rōne sua vult esse immobilis: ⁊ si dicat flū-
mē esse locus nautis: cōueniētius dicit totum flūmē locū: qui
est locus vt terminus q̄ superficies fluminis que p̄igit na-
uim: totū enī flūmē est immobilis: ⁊ mouet sūm p̄tes: ⁊ ideo
partes sūt sicut vas ⁊ totū est sicut terminus immobilis. Et
vt hoc intelligat op̄z scire q̄ loquēdo de loco elem̄toꝝ ⁊ elem̄ta-
toꝝ dupl̄ est res in loco. Est enī locus p̄rie quādo vna nu-
mero superficies in qua est virtus celestis diffusa est conti-
nēs saluās ⁊ formās: ⁊ iste est locus p̄rie ⁊ adēctus locato
eo q̄ vna mēsurā est mēsurās vtrūq̄: q̄a loci superficies mē-
surat superficiē locatū: ⁊ hoc mō simplicia corpora motuz re-
ctū hūita sunt in loco: ⁊ vnus simplicis est vnus locus sim-
plex ad quē est motus eius cuius qdē loci virtus formās et
cōtinens locatū diffundit in distātiā locatū: sicut dixim⁹ su-
pra. Et hoc est q̄ dixit elegāter princeps Aboali: q̄ si que-
ramus q̄re ex hac pte materie ḡnata est terra: ⁊ ex alia aq̄: ⁊
ex alia aer: ⁊ ex quarta ignis nullā cām possumus reddere:
nisi locū cum virtute celesti: q̄a enī tāta frigiditas quāta cā-
tur ex distātia ad orbē qui motu suo ⁊ lumine facit calozem
inuenit hāc partem māe in loco terre que maxime distat a
circūferentia: pp̄ hoc inspissauit māe spissitudine exp̄men-
te ex ea humidū fecit siccū ⁊ frigidū elem̄toꝝ q̄ est terra. Fri-
giditas autē illa causat in distātia que est vltra p̄portionez
⁊ potētā formandi aquā: ⁊ similr frigiditas inspissans non
exp̄rimēs humidum: sed facit fluere ad seipm est frigiditas
que causat ex distātia ab orbē que est vltra potētāz p̄-
portionate distātie ad ḡnanduz aerē. Caliditas autē infri-
giditabilis que cōpatitur se cū humidū spirituale fluens cau-
sat ex distātia ab orbē elongata vltra virtutem formatiua
ignis. Ignis autē generat a prima virtute orbis lune calidi-
tate ⁊ motu agitante: ⁊ disgregante ⁊ infāmante māe nālez.
Et si obijciat q̄ locus ignis nō est immobilis: q̄ mouet cir-
culariter: superficies enī cōcaua lune mouetur circulariter.
Respondet Aboali q̄ cum dī q̄ locus est immobilis intelligit
terminus eē immobilis motu locali ⁊ nō simplr. Ex motu. n.

Ex. r. c. 4i.

Ex. r. c. 4i.

Ex. r. c. 4i.

Quo intelligit
tur locus esse
imobilē cōsi-
dera d̄ motu

circulari nō elōgatur vel vicinatur distātia superficiei ab
orbē: ⁊ ex distātia sic vel aliter p̄portionata causat calidi-
tas vel frigiditas p̄portionata virtuti formanti hoc vel il-
lud elem̄toꝝ. Si quis autē obijciat contra ea que dicta sūt
dicēs q̄ vna p̄rietatū loci est q̄ locatū mouet ad ipsūz si-
cut ferrum ad magnetē. Nos autē nō videmus q̄ terra mo-
ueat ad superficiem p̄caua aque vbiq̄q̄ fuerit: sed potius
ad ipsa mouet descendēdo. Et sicut videmus q̄ aqua moue-
tur nō ad superficiē aeris cōcaua: sed potius sit terra remo-
ueat descendit in locū terre. Et eodē modo est de motu ae-
ris qui descendit ad locū aque ⁊ terre si remoueant: ⁊ non
ascendit ad locū ignis. Dicēdū q̄ de hoc reddidit rōnē
Arist. in tertio de ce. ⁊ mun. q̄a causa vltus nō p̄fecte
sciri nisi sciatur motus grauis ⁊ leuis: tñ quantū spectat ad
hūc locū intelligendū est q̄ motus simplicis corporis non est
ad superficiem p̄pter superficiē: q̄a si ita esset tūc mot⁹ ad lo-
cum ē esset mathematicoꝝ corporis que locatū intelligit in
superficie: ⁊ hūc distātia p̄portiois ad nos dicitur: ⁊ nō sim-
pliciter sicut diximus supra: sed q̄ mouent ad superficies hoc
est p̄pter virtutē formantē ea ⁊ saluantē ⁊ p̄tinentē ⁊ cum il-
la nō stet tota in superficie sed diffundat in totū locatū spa-
tium vsq̄ ad centrū: id est motus terre in centrū ⁊ itelligen-
dū est hoc quadrupl̄. Cū enim virtus terminatiua ⁊ for-
mantiua terre ⁊ p̄tentiua sit frigiditas que catur ex p̄fecta di-
stātia ab orbē illa virtus est p̄fecta vbi maxima est distā-
tia ⁊ hoc est in centrō: ⁊ ideo sicut inchoas est in p̄cauo aq̄: ⁊
sicut cōpleta est in centrō: ⁊ ideo terra nō ascendit ad aquē cō-
cauum ⁊ n̄tū descendere vsq̄ in centrū: ⁊ hec est cā q̄re ter-
ra simpliciter est grauis: ⁊ simplr h̄z motum deorsum. Cō-
trario autē cū virtus formans ignē sit caliditas que est com-
pleta sicut in effectiuo vltimo mobilis circulariter: ⁊ debili-
or est in spatio q̄ distat ab vltimo orbis erit mot⁹ ignis nō
solum sup̄ cōuētū aeris tñ: sed ad vltimū orbis lune q̄ est
p̄caua ipsius: hoc est enī sibi cōnaturale formās ⁊ p̄tinentis: ⁊
hec est cā q̄ ignis est simplr leuis: ⁊ q̄ mot⁹ eius simplr ē sur-
sum. Frigidū autē terminans aquā nō est extremū frigus:
sed mediū: ⁊ ideo virtus formās cōpleta est in medio spatij
aque: ⁊ id descendit in aerē p̄tēs dicitur id in quo est v̄tus
cōpleta formās ⁊ saluans: que qdem sicut inchoata est in cō-
cauo aeris: ⁊ sicut deficientis in cōuero terre est: ⁊ sic cōpleta in
media distātia ipsius aque. Eodē autē mō est de aere q̄ for-
mat a tēperato calore ⁊ ille est sicut inchoas in p̄cauo ignis
⁊ sicut cōpletus in media distātia aeris: ⁊ sicut deficientis in cō-
uero aque: ⁊ ideo ascendit in duobus elementis que sunt aq̄
⁊ terra ⁊ descendit in vno q̄ est ignis. Qd̄ autē obijciat q̄
si remoueat terra q̄ descendit ad eā aqua: ⁊ similr aer descē-
dit ad locum terre ⁊ aque. Respondet Alpharabius ⁊ dī q̄ de-
scensus iste est corruptiuus aeris: vn̄ cū ex descensu a loco p̄-
prio sit trāsmutato substantie eoz q̄a statim incipit in aquā
⁊ terram mutari aer: ⁊ in terrā incipit mutari aq̄ cū descen-
dit ad locū eius: cuius causa est q̄ frigiditas loci terre am-
plius inspissatiua est q̄ forma aque vel aeris erigat inspissati-
ua: ⁊ ideo post inspissationē generat in eis forma terre: ⁊ id
descensus nō est sicut ad locū p̄riū aque vel aeris: s; pot⁹
est motus ḡnantis q̄ generans est terra frigiditas intensa
que vincit caliditatē ⁊ frigiditatē mediā aque: ⁊ cū hoc q̄
incipit dare formā generatis dare ēt incipit locus eius: sicut
etiā videmus q̄ facit caloz elenans nubes: q̄ autē enī in
aq̄ generat de forma leuis rarificādo tātūz ēt dat el de loco
aeris elenando vapores ad locū eius: nisi autē ita dicatur
de loco simplicium incidemus in errores maximos qui dī-
cti sunt ante nos. Dixerunt enī quidam q̄ aliter est in lo-
co terra: ⁊ aliter ignis: ⁊ aliter aqua p̄pter id q̄ dicit Arist.
q̄ terra est in loco deorsum: ⁊ q̄ locus deorsus est cētū ⁊ me-
dium ip̄m: dicunt q̄ terra est aliquid sui loci: nōsit enī dice-
re q̄ locus est distātia separata a corporo: locatoꝝ distātia:
⁊ ideo p̄cedit q̄ infra p̄caua aque nō est distātia nisi terre:
⁊ cū viderēt terram moueri ad centrū ⁊ nō ad aquē p̄caua
dicit terram eē suum locū. Eodē autē mō vident aquā mo-
ueri ad p̄cauum: ⁊ audiunt dicere Arist. q̄ amphyrites est
loc⁹ p̄rius aquaz: ⁊ vident q̄ amphyrites est aq̄: p̄cedit
q̄ aquē locus est aq̄: nō autē cōcedunt hoc de igne: q̄ dicunt
p̄caua lune eē locū ignis: ⁊ isti sunt errores pessimi ⁊ cōtra
pbiam nālez: q̄a oēs p̄teripatbetici dicūt nō eē idē locus ⁊

ignis i p̄ria
spera: an sit
nālis vt vior
lētus. vide p̄
hoc cōmētū.
20. tertij d̄ce
lo.

Solo

Nota hic cāz
p̄lchram pp̄
qd̄ cū lo: nā
lis terre sit cō-
caua superfici-
es aq̄ terra tñ
nālr mouet i
fra ip̄az vsq̄
ad centrūz.

Cōsidera cir-
ca istā solūne
Alpharabij
diligēter quō
motus aq̄ ad
locū terre est
corruptiu⁹ aq̄
quia tūc v̄t q̄
mot⁹ iste esset
violēt⁹ q̄ ē pp̄
vacuū cūtan-
dum.

Physicorum

locatus: quia aliter est locatus mouet ad locum moueretur ad se-
 ipsum. Et dicitur locum separari a locato: et locum esse immobile et non loca-
 tum: et alia multa que ostendunt falsitatem dicti istius. Et si autem
 aliquid querat et dicat quod cum virtus formans et terminans ipsam vir-
 tus sit in centro quod in medio aque circumscribitur interioris: tunc
 illa virtus autem est in aliquo corpore: autem est in spatio illo se-
 parato: et si in corpore aliquo quod sit illud non videtur esse in
 terra eo quod virtus formans terram est ante terram. Si autem est in spa-
 tio separato: tunc erit ponere quod spatium separatum sit locus: et
 hoc negatum est a Peripateticis. Et dicitur quod hec fuit ratio
 abscissa dubio Joannis qui cognominatur grammaticus: et Alpharabius
 contradicit dicens quod virtus illa ut ichoans est in vltimo
 fine: siue termino aque: perfectus autem et perfectus in partibus terre
 magis et minus a centro distans: et non est in spatio separato
 quod non est ibi spatium separatum aliquid sicut dicitur Jo. grammati-
 cus. Et quod obicitur quod terra non est ante terram: et virtus illa for-
 mativa est terre: et ideo ante terram: dicitur quod si loquamur de
 prima terre formatione: tunc terra secundum rationem format successi-
 ue secundum tempora simul formata fuerit et inceptio formatio eius a
 distantia ab orbe et inchoatio eius est a circumscriptione aque: et
 in partibus terre circulariter formatis: proficit virtus et facta
 est fortior versus ad centrum diffusa in materia quam format in ter-
 re ipse. Et hoc non dico quod non ita tempore profecerit: sed ipse pro-
 cessus eius est secundum rationem qua comparatur causa ad causatum: vnde
 etiam motus terre ad centrum velocior est equo: et vicinior est cen-
 tro: eo quod virtus formans terram est fortior magis et magis: et
 imprimatur terre nam gratis. Hec autem omnia in libro de celo et
 mundo dicitur habere et que hic dicuntur sunt ad faciliorem doctrinam.
 Sic igitur intelligendum est de loco elementorum habentium motum rectum.
 Locus autem elementorum minus est proprius eo quod scilicet per non nisi ele-
 mentorum debet eis locus: et cum ipsa sint cetera quasi elementis omnibus et
 generatio eorum sit vbi concurrunt elementa operis quod locus eorum sit com-
 pensatio compositioni eorum. Sunt autem hoc in specie duplicata. Quod autem
 eorum habent virtutem terre magis sicut lapides et platee et minera-
 lia: et quedam habent minus virtutem terre sicut animalia habentia mo-
 tum per se: et illa que habent terre virtutem habent locum suum. Preser-
 uationis in terra: ita quod multum deficit virtus eorum si remouerentur
 a terra et idigeret multo tempore antequam conualescerent in loco
 alio: forte nunquam conualescerent: ideo habent locum proprium sue ge-
 nerationis vel illi sibi et habent vnum locum sicut elementa. Alia
 autem habent locum non multum distans loco generationis tamen non vnum:
 sed si multum varietate coplerio loci habitatiois eorum a loco ge-
 nerationis eorum corrumpunt et infirmant: nisi fiat maxima mu-
 tatio in ipsis et victu et alijs que imutatur corpora animalium.
 Et sic intelligendum est quod sicut totum orbem lune est locus ignis:
 et est locus vnius secundum rationem et multiplex secundum spatium: formam
 conuertit: ita animalium est vnius locus secundum rationem: et hec ratio est
 similitudo coplerio habitatiois: et est hoc idem locus mul-
 tipler secundum spatium quod spatium est tota distantia in qua est si-
 millitudo coplerio habitatiois: ideo mouent animalia de loco
 ad locum secundum spatium: et tamen manere dicunt in vno loco ha-
 bitatiois eorum. Hec ergo dicta sunt de natura loci elementorum et elin-
 torum. Sunt autem et artificialia et abscissa et corrupta in loco per ac-
 cidens: et ideo non operis quod continent ipsa sunt vniuersum cum illis.

De hoc quod locus est immobilis: et de perfecta loci distione.
 Sunt quod locus est immobi-
 lis videtur omnibus quod infra
 circulationem circuitu or-
 bis duo sunt que precipue loca sunt et veram habent
 loci rationem: et hec duo sunt medium celi quod est cen-
 trum: et vltimum in comparatione ad nos quod est co-
 carum lune: hoc enim est vltimum orbis: quod vnius istorum locorum
 est sursum et alter deorsum. Hec enim debent proprie et maxime ha-
 bere rationem loci: et ista sunt loca immobilia. Id enim quod est supe-
 rius semper manet vno modo: manet enim vltimum circulo orbis
 bis semper vno modo: nisi enim circumscribitur tunc distantia ipsius que
 est secundum remotiones a centro eodem modo manet et quiescit quo ad
 hoc quod immobilis est motu locali: ideo quod est leue fert natu-
 ra sursum: et quod est graue fertur natura deorsum: quod cum natura sit ad
 vnum si loca ista essent mobilia et essent modo sursum: modo deor-
 sum: modo aliter et aliter non posset esse vna natura mobilis incli-
 nans mobilia ad ipsa: sed oporteret quod mobilia ad loca illa
 essent multarum naturarum secundum omnem loci variationem. Et ideo quia
 hoc est impossibile in mobilibus esse natura ordinavit locum immobilis:

vnde sicut vltimum orbis est immobile sic et locus deorsum est im-
 mobilis: et ille locus est superficies primas apud medium et ipsum
 medium: et hoc est contentum sub cœcano aque et ceteris quantitatibus
 illius: quod vere est apud vltimum orbis lune est sursum quidem et
 ipsum vltimum totum in circuitu. Et propter hoc planum videtur esse
 ex dictis quid sit locus per loci distiones perfectas. Est enim lo-
 cus primus primus equalis distionis distionis distionis distionis distionis
 secundum naturam mouet mobile intrasurabile secundum motum eius quod
 localiter mouetur. Et ergo quod locatum continet locum sicut vas est
 continens id quod est in vase: et sic vas separabile est ab eo quod
 est in vase: sic locus separabilis est a locato. Amplius sic ea que
 habent compositionem adinuicem simul esse volunt: ita locus vult esse si-
 mul cum re locata: finis enim et id cuius est finis aliter: locus autem
 finis est quidam: et locatum sicut ad ipsum: et ideo per non esse se-
 paratum in quo nihil sit sicut quidam arbitrantur esse vacuus.

Qualiter sperere sunt in loco: et qualiter mouetur
 localiter spera prima.

Hic etiam manifestatur que
 sint in loco et que non sint in loco:
 cuiusque enim corporum inest hoc quod
 habet extra se circumscribens et continens corpus: hoc est
 in loco cetero loquendo de loco: cuius vobis non inest
 habere extra se circumscribens et continens corpus. Il-
 lud non est in loco: vnde si nos ponamus quod celi sit aqua et ha-
 beat partes mundi sub se distinctas sicut celus sub se spe-
 ras inferiores et elinatas: tunc partes aque que sunt partes mundi
 contente sub spera aqua mouebuntur in loco eo quod continentur sub
 inuicem sicut spera orbis: sub orbe primo: et spera elinotorum conti-
 netur sub spera lune: totum autem quod est aqua quod est ambles totum quod
 dāmodo mouetur: et quodammodo non mouetur: non enim mouetur ita
 quod totus locus transmutetur simul: quod oporteret esse quod totus mu-
 dus ferretur de loco ad locum: circulariter autem mouetur secundum quod distans
 partes que sunt orbis: quod motus circularis est motus illarum par-
 tium mundi que sunt orbis: mouebuntur autem sursum et deorsum: ro-
 ne lentum et grauius partium suarum. Cetero ergo sic quod mouentur
 quedam mundi partes: alie autem quoniam habent densitatem et raritatem
 et frigiditatem densitate et caliditate rarefaciunt mouentur sursum et de-
 orsum. Et si autem querat de primo orbe vtrum moueat ipse vel
 non. sunt hic magne iter primas diuersitates. Si enim secundum deum non
 est in loco nisi corpus quod circa se habet aliud corpus: et corpus primum
 non habet circa se aliud corpus non erit in loco corpus primum: quod
 non est in loco: non habet motum in loco. et corpus primum non habet mo-
 tum localem per istam rationem: per se superius positus. dicitur Jo. gram-
 maticus locum non esse superficiei que continet corpus: sed spatium
 quod est distantia inter superficies: et cum celi primum sit in tali distan-
 tia dicitur ipsum esse in loco et moueri in loco. Cuius autem due fuerit
 secte eorum qui dixerunt spatium quod est inter medium superficiei
 esse quare vna fuit eorum qui dixerunt aliquid ipsum separatum actu
 ab omni corpore: et hec fuit sententia eorum qui affirmabant esse va-
 cuum: sicut fuerunt Democritus et Leucippus. Alia autem eorum
 qui dixerunt nunquam actu esse sine corpore: secundum enim esse ipsum non sit
 distantia corporis locati sicut Jo. de secunda secta: et dicebat
 distantiam que est terminata ad exterioriorem superficiem celi primum
 esse locum et distantiam illam differre secundum esse a distantia corporum que
 sunt in ipsa: sicut differre locans a locato in ipso. Sed nos hanc
 sententiam supra improbanimus: et partem in tractatu de vacuo esse
 improbanimus. Id autem quod ex hoc dicere volumus est quod quod
 celi secundum dicta Jo. est in loco per se: et hoc non dicitur Aristoteles quod
 est celum et aiam esse in loco per accidens sicut inferius in hoc ca-
 pitulo ostendemus. Et propter hoc dicitur Themistius quod or-
 bis primus non est in loco nisi per suas partes: et vocantur partes or-
 bes inferiores qui mouentur in medio orbis primum et ratione illarum
 partium de orbis primus esse in loco: et moueri in loco: quod mouetur
 circa centrum illorum orbis: et ita dicitur quod orbis primus non mo-
 uetur secundum secundum: hoc est secundum totum: sed mouetur secundum partes et ita ipso.
 hoc autem non est secundum Aristoteles dicitur Aristoteles in fine. 6. phys. quod spa-
 tum non mouetur secundum secundum: sed mouetur secundum formam. Adhuc autem nihil
 est dictum quod mouetur secundum omnes partes: et non mouetur secundum totum: quia to-
 tum non est extra partes: et ideo cum omnes partes mouentur: necesse est etiam
 totum moueri: nisi enim totum et partes differant rationem: tunc motus non est
 de numero eorum que attribuuntur toti in quantum separata a partibus:
 sed potest esse de his que attribuuntur et ipsis quod ipsi sunt in suis partibus
 collectione itegra: et ideo solo Themistii non est queniens. Et Jo
 post dictos primas ventens Aristoteles dicit quod sperica non sunt
 in loco:

Dubita Jo-
 annis gramma-
 tici.

Quare motus
 terre est magis
 vicinatur
 centro tanto est
 velocior.

Documenta

Et. 2. c. 42.

Que sit pfer-
 ta loci distio.

Consi. 43.

Co. 43.

Op. Jo. gram-
 matici de loco
 pme spera.

Consi. 43.
 Op. Themis-
 tij.

Impugna-
 tio opinionis
 Themistij
 quod vide etiam
 Auer. hic.

Consi. 43.

In loco: et ratio sua fuit qz finitus in se non indiget aliquo extrinsecus finire. Et in ea aut circularis et corpus sphericum finita sunt in se et perfecta: et ideo non indigent finire extra: et ideo spherica non sunt in loco s3 recta linea infinita: et corpus rectum imperfectum est: et definitus h3 partes extrinsecus: et ideo non indiget finire extra: et ideo spherica non sunt in loco nisi moueant: et hoc dicit non esse impossibile eo qz motus non dependet ad locum: qz locus non cadit in diffinitione motus: nec motus in diffinitione loci: et ideo dicit corpus primum in loco non esse: et tñ motus circularis qui est circularis: et non est motus s3m loci eo qz motus s3m loci est de loco ad locum: et ideo circularis non est motus localis. Et est atqz hoc eadem opinio Alipharabij que etia Alipharace inducit pro testimo onso dicti sui. Sed multiplex videtur esse falsitas: vno. n. mo videtur esse falsitas: qz motus localis primus motus est: qui ca est ois motus: vt pbabit in 8° huius scie ostendit. Isti atqz dicit qz primus motus localis non est. Adhuc atqz cum ois qd est in gñe sit in aliquo spere: et pcedat ab istis primis mobile hie motum: opz qz ille sit in aliqua specie motus: pstat s3m ipsos qz non est in specie motus localis. Adhuc atqz Arist. dicit qz celi est in loco p accns: qz dictum istoz non pcedat dicto Arist. Et propterea hic Anicena secutus Alexadri dicit qz in oi illo predicamento est motus in quo est exitus de potentia ad actum in tempore primo: et non subit. Et dicit atqz tale exitus esse in situ: sicut p3 in eo qui fugit: ille primo motu renouat situ: et sic motus est in situ. Dicit ergo Alexader et Anicena qz primi orbis motus est in situ: et non in loco: eo qz in p3ibus eius remouet situs: et loci non mutat totu celum. Contra hac opinionem ee videtur qz locus cadit in diffinitione situs: et ideo mutatio situs est ca motionis situs: et ideo nisi plus celus moueat s3m locum non videtur posse mutari s3m situ. Adhuc atqz non placet Arist. qz motus sit in situ qui dicit motu tñ esse in qm or pdicamento: sed tñ de hoc in 5° determinabimus. Adhuc atqz cotis obiectio est: qz s3m Arist. corpus p3m dicit esse in loco p accns: et moueri in loco p se et pmo motu: et bulus hic iquirimus in intellectus: et ita non videtur esse pueniens dicitur vtroz istoz in premissa. Et propterea qd dicit Auer. qz primu celus est in loco p accns: et tñ moueri in loco p se: dicit enim esse in loco: qz sicut ceteru est in loco p se: ideo circiferentia orbis dicit esse in loco p accns. Et n. octauerit Arist. in li^o de motibus localibus aialium. qz ois motus pcedat ab immobili: opz qz motus circiferentie pcedat ab aliquo qd est immobile: illud immobile erit in loco p se: et ideo circiferentia est in loco p accns. Dicit atqz Arist. satis pbat in mebris aialium: qz si manus moueat motu man: et non motu brachij: opz brachij qd affeict vocat sive artu do esse immobile: et ideo motus man: est ab immobili qd est in re: ista manus: et sic planu est in oibus motibus mebroz aialium: et ideo etia cu motus orbis primi sit motus totius mundi: qui diurnus vocat: et sit ab intelligetia: et non a na sicut motus aialium non est a na: sed ab aia: opz qz motus circiferentie prime sit ab aliquo immobili s3m loci: et hoc est ceterum totius spere qd est in loco p se. Et dico atqz qz est motus ab intelligentia vel ab aia: qz in motu nali non est hoc necessarium. Ad omnia enim nalis non est ab immobili aliquo: sed a generante: et ad immobile qd est locus eius qd mouet s3m loci sicut pbabit in 8° hui: scilicet. tale atqz qd est in loco p accns mouet sicut dicit Auer. s3m totu: s3m forma: et non s3m s3m: vt dicit etia Arist. in fine sexti huius scie: est enim s3m s3m id qd est spera: et hoc non erit a loco. Et forma aut eius erit dispositio qua h3 circa coenruz ceteri qd est terra: hec enim forma variat oi hora de puero rotunditatis vno ad aliud: qz quoru rotunditatis diuidit in multa quera: quoz qdlibet est pfecte rotunditatis: cuius exemplum est: qz quoru vnus pfecte rotunditatis h3 ad polu aquilonis: et aliud ad polu austris: et aliud ad pfectu orientis: et aliud ad punctum occidentis: et sup hoc variat primus motus s3m diuersa terre coenra que sunt quera rotunditatis centri. Et obijcit atqz sibi Auer. qz s3m hunc modum si dicamus primus celus esse in loco p accns: tñ videtur qz motus suus sit in loco p accns: sed pstat qz ipse est primus: et ca oium aliozum motus: ergo motus p accns est primus: et ca oiu alioz: ergo id qd est p accns est prius eo qd est p se et ca ipius: et hoc est falsum. Et soluit atqz ad hoc dicitur p3s: qz id qd mouet ab intelligentia vel ab aia absqz dubio indiget immobili a quo sit motus eius: et hoc est quietes in loco p se: quietes enim est

indiges vt sit in loco p se et motu non indiget qz sit in loco nisi p accns. Et hui: ro est: qz id qd qescit: qescit ppter similitudine et pnalitate ptenetis se: qui enim est in ptenente pnali sibi et simili sibi s3m nam: tunc quietes et non mouet: qz aut extra illud est: et non est in conali: nec in sibi simili ptenere: tñ mouet ad ptenetis sibi conale et simile. Adota atqz qz indigent motu ad sui pfectione: et qz non indiget: illa aut que non indiget sunt illa que sunt in ptenente in conaturali sibi et dissimili: et illa mouent ad ptenetis conale sibi et simile: que aut non indigent motu ad suum esse non indigent continere pnalit: neqz non pnalit: et illa sunt corpora celestia que non facit moueri ptenens pnalit: sed facit ea moueri intelligentia per hoc qd intendit assimilari prime cause inquantu potest. Ideo illa mouent per se h3 non sunt in ptenente conaturali: vel non paturali. Sed s3m hanc solutionem ad huc duo querunt: vnu est de inferioribus orbibus qui sunt in ptenente: et ideo dubitatum est a quo sit motus eoz. Et aliud est quaz primus motus sit localis per se: cum ipsum mobile non sit in loco nisi p accidens. Ad primus hoz responderit ipse Auer. dicens qz inferiores orbis sunt in loco eo qz ptenentur ab alijs hoc est p accidens: et ppter hoc qz per se indigent loco: qz sicut dicit Alipharace: talia ppter sui pfectionem non indigent ptenere formante et saluante ipsa in esse. Accidit aut ppter qd ptenentur abinulcem est ordo eoz: ad vnam primam speram que primo motu mouet omnes. Et hoc p3 etiam spera per eundem modum non sunt in loco sicut elementa: qz ptenet ea non habet de rone loci nisi qd circundat: et ideo vere in loco non sunt nisi elementa et elementata: alia s3m imperfecta rone loci dicunt in loco. Ad aliud aut innuit solutiones quoru motus est in loco: qz est circa locum hoc est circa coenruz centri spere: qz sicut dicit Arist. in primo celi et m di. motus localis est triplex a medio et ad mediu: et circa medium. hanc solutionem dicit se inuenisse Auer. et est subtilis p obscura verba ab ipso dicta: que intelligentia sunt vt hic ex planant. Et aut in ea ad huc dubitatio. Si. n. motus circiferentie est ab immobilitate ceteri: tunc videtur qz motus celi causat a quiete terre: et hoc est falsus: qz omne qd est in terra causat a celo: et motus talis est causa omnium nantium et est tanqz vltima existibus oibus: vt dicit Arist. in principio octauis. Et ad hoc sciendum qz motus circiferentie dupl pnderat: pnderat. n. vt mobillis primi et pnderat vt circularis non egredietis de loco suo. Si atqz primo modo pnderat: tunc motus est a primo motore qui pndet circiferentia: et non a centro. Et si aut pnderat scdo mo tunc rotatio circiferentie est ab immobilitate ceteri sicut p3 in libro de spere mota. Adota aut primo mo pnderat est ca oium: et scdo mo non accipit s3m subaz: s3m quoddam accns qd est non egredi de loco sue rotationis: et hoc non est icouentis qz beat a cetero. Et sic g habetis his qz dicenda sunt de his qz sunt in loco: et non sunt in loco: opz scire qz eoz que sunt in loco quedam sunt in loco s3m potentia: quedam s3m actum: et quedam sunt in loco p se: quedam p accidens: cu enim sit aliquid primum qd est similitu partium illud totu actu in loco est: pres aut ptenere manetes in ipso s3m in loco potentia. Si atqz diuidant pres a toto: tñ erit actu in loco. Est aut hoc ver de toto et p3ibus s3m plusqz de dissimilibus: qz dissimiles pres et qz sunt in toto quada vident hie diuisionem: et ideo magis sunt in loco qz pres s3m. Illud atqz totu dicit esse in loco sibi eall: non qz locus habeat oes dimensiones corpus locati: qz eallitas duplex est: vna qde s3m ptenetia sicut dicit circularis equalis figure angulose i geometria: et dicit alta eallitas qz duo eallitas hnt vna mesura eodem qua mesuratur: et hoc mo locus non est eallis corpus: locato nisi pnderemus qz distat esset locus: sed pmo mo s3m ptenetia sunt eallitas locus et locati. Et atqz sunt in loco: et alibi p se: vt eo corp qd mobile est s3m illa loci mutatione in qua vere loci mutat: et qz auget et que diminuit. Et celi atqz sic dicit esse totu non est in loco p se: nec est in loco quoda eo qz nullu corp ipm circundat ptenet ipm sub quo moueat: s3m p3 inest alibi ee: sic in loco: et pres voco orbis inferiores: eo qz altera illaz p3m habita et disposita sit sub altera. Alia vo s3m s3m accns in loco sicut aia et celi: sed differet: aia enim est in loco: qz s3m ee est in loco: celi atqz s3m ee est in loco: qz ceteri ee est in loco: pres et celi i loco quodam s3m oes: eo. n. qz circulariter ordiat vna ptenet alia vtiqz: et id qd est sursum circulariter mouet tñ ceteri

Opio Auer. paco et Alipharabij.

Impugnatio

Opio Auer. et Alexadri.

Impugnatio p qua vide et com. 85. sexti pphij.

Et. 43. Opio Auer. in p3i loco.

Quid est celus variari s3m formam.

Obiectio Et. m. ptra se.

Solo eundem

Obiectio Et. eade opinio. Et. 43.

Solutio ptra

Solutio scde

Obiectio do etozis Et opinio ne Cometa.

Solutio

Et. c. 44.

Et. qz du. ptra.

Et. c. 45.

ca loci: oē at sine totū qd oia circūdat non est alicubi p se: qz qd alicubi est p seipsum est quodāmo in alio: r opz qd aliū ab ipso corpus sit extra ipm in quo ipm atinet. Sed extra totū qd vocat oē: r est mundus rōne vitime spere nihil est. Et iō planū est p doretanū mēitri dicentē q vitima spere mouet sub superficie sua zuera r quo ad illā in loco est: qz sic est in loco extra qd nō est corpus diuersū ab ipso r locus eēt superficie eius: qd est in loco r nō superficie corpis esse ambietis: r iō qz celi ambit oia. C Propter hec oia in celo esse dicitur. Celi. n. est r oē qd ambit oia: r oia ordinant ad ipm. Locus autē pprie sumpt' nō est celi: sed celi quoddā vitimuz in descēdēdo: r hoc est pcauū lune qd rtingit corpus qd hz moueri motu recto: r est res ei' quiescēs: r iō terra locat' in pcauo aque: aqua autē in pcauo aeris: aer vō in cōcauo etheris quē pthagoras vocauit ignē: ether vō locat' in pcauo orbis lune: qd est elm: est vō hz se totū nō ampl' locat' in alio: r sic p3 qua'r diuersa diuersimode sunt in loco.

Cap. 14. De solutione obiectoꝝ ptra locū.

Anifestū Est autē ex his que dicta sūt qz diffōne loci supius posita: r intellectis his pprietatib' loci eo mō quo expositē sūt solunt oēs dubitationes iducte supius. Locus. n. superficies est qz est termin' exterioris locati r est in gñe accidētis qd est hēritas: r tñ nō denominat locatū: qz nō est in ipso sicut in subo: r ideo nō mouet motu eius. Sic. n. vtiqz dicto loco solut' qz dicebat' locus esse corp' eo qz auget' cū locato: nihil videt' augeri nisi corpus: loco. n. accidit augeri p accēdēs: r nō p se: r ideo nō sequit' qz locus sit corpus. C Eodem autē mō nō sequit' pācti esse locū vel lineę: vel superficiei nisi dā res locus esse corpus: nō at est hoc vey: r ideo corpus est in loco p se. C Dimensiones atē corpis sūt in loco p accēs: cuius cā supius est assignata: vñ cū supra diximus locū eē vitimuz corpōis nō est locus nisi corpōis p se: r dimensionē corpōis p accēs. C Et hac eadē cā nō rtingit duo corpora esse in eodē loco: qz locus nō est corpus nec distātia trinā habens di' mētionē: vnde corpus pētū in loco puenit vbiqz mediū: mediū atē dico qd est iter mediū finis qz est loc' r nō est loc' ipa: tū iter mediū sicut dicitur: sicut qd dī qz si locus aliqd est qz est alicubi. Dico qz falsuz ē: sicut est in aliquo: nō qd ē sic i loco: sicut in subo: in subo est. n. qd est corp' locās: sicut est termin' nus in eo cuius est terminus: siue eius qd finit' loco: nō entz omne qd est in loco est: sed mobile corpus motu recto per se est in loco: corpus autē separatum a motu nō est in loco: nisi imaginabilr: r nō oē corpus mobile circulariter est in loco. Hec igit' dicta sunt de solutione obiectoꝝ.

Cap. 15. De causa quare fertur in suum locū vñquodqz corpus r quiescit in eo.

De loco etiā scilicet cā qre vñū qd qz mobilituz rōnabilr fert' in suū ppriū locū: locū autē p' p'riū voco cui corpus est ita p'riū qz iter ipsum r illud nō est aliqd mediū: ita qz rāgit ipsuz r est p'riū ei p nām r nō vī siue violētia. que entz apta nata sūt esse simul illa sunt impossibilia adiūcē: r hec sūt que habēt p'riēs rtingēs vigenū suū dñale eis: esse. n. in tali p'riēte cā qre est: r qñ est extra ipsuz tūc est cā qz moueāt ad ipm: sic p'ri ex supius p'rius. Que vō se iūcē rāgit r rāgit' tur adiūcē violētē illa sūt actiua r passiua adiūcē r pugnātia: r iō recedūt a se iūcē: r nittē vñū qd qz in suū p'riū locū: p'ri ergo ex p'riētis qz manet r quiescit vñū qd qz in suo p'riū loco rōnabilr: r qz locus r locatū nō sūt adiūcē pars r totū: tñ sūtudinē hnt cū parte r locatū nō sūt adiūcē pars r totū: qñ p'riū est: sicut cū aliqz ab aq vel aere remoneat p'riē: hoc enī nō quiescit donec p'riū sit: totū est de p'riē locat' r ad totū locū: cū enī est extra locū mouet ad ipz: r cū venit ad locū tūc quiescit. C Sicut autē se hz aer ad aquā: ita se hz locus ad locatū: est enī aq vī mā aeris r aer sicut spēs r forma aque: aq enī est sicut potētia r mā aeris r corruptio ipsi: us: aer at sicut actus r gñatio aque: hz etiā aer potētia sit aq: hoc est p'riū modū potētie: hoc enī est p'riū circularē gñationē eloy. Sed p'riū cōparationē nobilitatis r formalitatis: tunc aer est actus aque: r aqua est potētia aeris: de hoc autē in posterius demonstrādis habendus est sermo: hoc est in 4. ce. r

mun. r in primo de gñatione: r cor. Quod ergo nūc icerte dī r supponit' ppter necessitatē doctrine tūc erit certius: sic igit' idē est mā r actus: aqua enī vtrāqz est: sed mā est rōne potētie: actus vō rōne pfectionis: r eodē mō vtiqz quodāmodo se hz similr pars ad totū. hoc est locās ad locatū: qz locatū est sicut mā: r locus sicut actus: r forma sicut qz format r cōtinet: r locās corpus est formale: ppter qd talia corpora se p'ri gñit vī supra diximus: aptitudo atē r gñatio est iter ea: cū vtrāqz vñū hnt p'riū rāsmutationē potētie ad actū: r hec eadē est: p'riū locatū ad locū: vī diximus sepe: de loco igit' qñ est: r quid est: intrin' dictum sit a nobis.

Tractatus scōs quarti libri physicorū qui est de vacuo. Cap. p. Q. phisici est tractare de vacuo r qbus rōnibus p'riū vacuū esse: r qbus nō esse ab antiquis: r q illi qui dīcūt vacuū nō esse p'riū dicebant ad p'riū leumata.

Qdē at mō accipiēduz

Est p'riū intellectū qz phisici est p'riū considerationem facere de vacuo: sicut suuz est p'riū considerare de loco. Eadē p'riū leumata querēda sūt de vacuo que querunt' de loco: que sunt tria. Si est. s. aut nō est: r si ponit' esse: que sunt tria: r qd est. Quēcūqz enī ex eis dē p'riūcipijs r rōnibus ad vtrāqz p'riū p'riū dictionis iductis: similit' bñt icredulitatē essendī: r fidē sicut credulitatē eēndī. Hoz p'riū dieratio p'riūnet ad eadē sciaz. C Ex eis dē p'riūcipijs autē r rōnibus vacuū r locus accipiunt similitudinē icredulitatē r fidē essendī r nō essendī. Cum ergo locus sit de p'riū dieratione phisicē: erit r vacuū de p'riū dieratione phisicē. Hoc atē manifestū est ex hoc qz phisici ponunt vacuū esse in gñe loci: qz ponūt esse vacuū sicut locū quēdā r vas quod dā. Videt' atē pleni r vacuū r locus idē eē suba: sed differēt sicut esse r diffinitionē: qz antiqui dixerūt esse pleni id qd est: vī locus r vas: cū hz in se grane aliqd r grossuz: vī sibile r rāgibile: cuius ipm est susceptiū. Cū atē p'riūnetz est illo tunc dicebat' idē receptaculū esse vacuū. Locus atē dicebat' idē p'riū rōne qua susceptibilis est illuz nō distinguētis in ter locū r vas tanqz idē sit vacuū r pleni: r locus sicut subm: esse atē ipsoꝝ sicut rōnē diffinitiuā nō idē esset. C Tractantes autē de vacuo opz nos incipere ab illo qd intendunt alij p'riū assignare p'riū nomē vacuū: accipiēdo quēcūqz dicunt illi qui asserūt esse. scōo qui asserūt nō esse vacuū. r tertio itez colligēs eas que cōmunes op'niōnes sunt de vacuo r nobis r antiquis: qz ille videt' esse vere r cōmuniter cognite. C Sicut igitur quidā qui volunt ostēdere vacuū nihil esse: r nō p'riū bāt generalr vacuū nō esse: sicut intendunt vñūuersalr asfirmare vacuū illi qui ponunt vacuū esse: sed potius p'riū dunt particulariter: r ostēdunt quod dā vacuū nō esse qd il li dicebant esse vacuū. Ex hoc vñūuersalr volūt asfirmare qz nihil est vacuū: r ideo peccāt peccato Anara. qui cū de beret ostēdere nihil esse vacuū conatus est ostēdere mān nō esse vacuū: sed potius in se latente habere formā: r ideo nō eodē mō argumentant' quo illi qui dicunt esse vacuū: sed ferunt p'riū eos p'riū dictionē p'riūcularē ostēdētes vasa esse plena: que vacua dicunt esse ab antiquis. C Probāt enī qz aer aliqd est: r nō nihil litigij sui māz sumētes p'riū vres: r mō strātes qz aer fortis est in clepsidris que sunt instrumēta furātia aquas: qz cleps est verbū grecuz: qd idē est qd furor: r ydros est aqua. Est autē instrūm supius strictū hīs collū cum ore puo qd digito obstruit possit: r iferius est latus hīs multa foramina in fundo qd cūz ifusum est aqua si obstruit supius foramen nō egredit' aqua iferius: qd illi dicebat' fieri p'riū p'riū vīm aeris aquā detinētis. Et erat decepti: qz hz vey dīcāt aerem esse aliqd: non tñ ppter vīm aeris aqua stat in vase: sed ideo qz nihil est vacuum: r ideo opz superficies corpōis esse punctas: r ideo aqua nullo mō separaf ab aeris superficie: nisi aer ipsam de instrumēto cadētē sequi possit: r alij aer sequi possit ipsuz: r hoc est qñ foramē superius aperit: r hoc est vñūm p'riūcipioꝝ quo vñūm qui faciunt ingenia: sicut enī multa vasa r sphygones per illud p'riūcipium. Et illi qui volunt leuare magna pondera paruo instrumēto: faciunt primo inseparabiles superficies corpōis qd leuare volunt r instrumēti: r tunc leuant vñūm per aliud. Sunt autē r multe alle rationes quibus vñūm negantes esse vacuū:

Error Bilberti p'riūcta ni.

Ex. r. c. 46.

Ex. r. c. 47.

Ex. r. c. 48.

Ex. r. c. 49.

Ex. r. c. 50.

Ex. r. c. 51.

qz de suble nāb' magna pondera puo instrumēto.

quas infra ponemus: hanc enim posuimus: ut ostenda-
mus qd illi qui pbant esse vacuū: nō pbant ipsūz nō esse nisi
particulariter: qm dicit qd nō est vacuū: qz vasa que vident eē
vacua sūt aere plena: ideo necessarius est tractatus iste in
quo pbabit vacuū vtrū nō esse. Cū autē alij his oppositūz
dicētes in eo etiā qd particulariter vacuū esse affirmant: qz di-
cūt qd vacuū est spatū in quo nullū corpus grossum sensibile
est ad visūz ad tactū. Cōtinant enī qd oē qd est sit corpus
grossum z sensibile qd restat actū z terminat visūz: z dicit
qd in quo nullū corpus tale est qd hoc est vacuum. Cū autē illi
qui negāt esse vacuū volūt dīcere illis qui dicit vacuū esse
aliud: nō opz pbare qd aer sit aliud. Sed opz adducere rō-
nes ad hoc qd nullū spatū vacuū separātū a corporibz: siue
infra celū: siue extra: nec etiā qd spatū vacuūz infra corpora
fit qd actu: oportet igit pbare eos qd tale vacuū non sit qd
capiat totū mundū: qd nullū corpus sit vere p̄tinū: sed in-
terceptū multis vacuū: sicut dixit Democritus z Leucip-
pus z alij philosophoz: aut oportet eos pbare z ostēdere
si vacuū sit aliud qd sit extra oē corpus separātū extra celūz
cū sit spatū p̄tinūz infinitū extra celū existēs sicut dixit Phi-
thagoras. Cū igit qd illi nō hz hypothēz ad pbuematā
cōtradictō: qd particulariter demōstrāt nō esse vacuū: cum
vntuersalr tradidit debent. Cū vtrūqz illi qui affir-
mabāt esse vacuū dicit vtrū qd magis est vere: z iter etiā cō-
uenientius esse videt: z hoc est qd motus fin locū nō erit: si
vacuū nō esse ponat. Ad hoc autē fin locūz qui destruit non
positū vacuo est loci mutatio z augmentū z decrementū: qz
id qd auget imutat locū crescēdo in locū maiorē: z id qd di-
minuit decrescit in locū minorē. Nō enim videbit loci mu-
ratio esse quocūqz mō fiat: nisi sit vacuū: id enim quod
cūqz mō mutatur aut movet ad plenuz aut ad vacuum:
sed ad plenum moveri nō pōt: qz plenum nihil amplius re-
cipere potest: si vō recipiat: tunc erant duo corpora in eodēz
loco: qd esse nō pōt: qz infra ostēdemus qd si duo corpora sūt
in eodē loco qd ptinget ut quilibet corpora esse in eodē lo-
co: z quilibet corpora erūt vtrū corpus. Nō enīz pōt aliquis
dicere differētia quare quilibet corpora nō possunt esse in
eodē loco: si pcedat duo posse esse in eodē loco: z si hoc p̄tin-
gat: tūc sequerent multa incōueniētia: tūc enī corpus mari-
mū pōt esse in parvissimo loco. Multa etiā parua possūt eē
in loco paruo: z multa parua sūt equalia magno: ergo z ma-
ximū pōt esse in loco parvissimo: cōuenit etiā in equalia esse
in eodē loco: qd est maximū impossibile qd puenit tria equa-
lia esse in loco vno z eodē: duo autē equalia equant vni ineq-
li: qd duplū est ad vnu: ergo z illud pōt esse in loco subtripli-
pli. Cū hoc oīa incōueniētia putabant sequi Adelfsus z
Parmenides si poneret ens moueri: z ideo dixerūt ens eē
vtrū immobile. Si n. moueat cū his rōnibus nō possit moueri
ad plenuz: necesse est esse vacuū vt dicit: vacuū autē non di-
cebat esse Adelfsus: z ideo dixit ens immobile: p̄ igit qd qui-
dā vacuū esse demōstrant ex dicta rōne de motu qui nō pōt
esse ad plenuz: sed ad vacuū. Cū vō modo pbāt esse va-
cuū quibusdā experimētis quoz rōne nō vere p̄sererūt.
Dicit enī quidā qd quedā res qn ex ip̄s impleta sūt vasa
vsqz ad sūmū: adhuc vident esse cōcūta z calcata in mino-
ra spatia vacua que intra se habēt sicut dicit fieri de vino.
Cū enim docta plena sūt adhuc recipiunt vtres paruos z
tenuis z p̄cipue recipiūt corpora tenuia paulatim imissa: si-
cut catenas vel nūmos: ita qd expertū est qd vas parūz ple-
nū vino vsqz ad sūmū: adhuc recipit nūmos parue p̄cussure
z tenuis: cuius cāz dixerūt illi esse qd corpora illa intrāt in spa-
tia vacua que sūt intra vtrū postqz vtrū fuerit impressūz z
p̄dēfatū p corpora que imittent in ipsū. Cū amplius autē
oibus istius secte p̄physicis videt angmētū z nutrimentū fieri
p vacuū qd est iter corpora que nutriunt: que nos poros vō
camus. Dicit enī oēs p̄bi huiusmodi qd alimentū p qd nu-
trif aīal vel corpus: p̄stat autē qd intrat in corpus aīalis: cum
ergo duo corpora nō sūt in eodē loco: p̄stat qd nō intrat in ple-
nū: ergo mittet in vacuū: ergo vacuū est intra corpora nūlia
ad minus. Cū testimonia autē ad hoc idē reducūt experimē-
tū de vase cū cineribus: cineribz enī vas plenuz tān recipit
aque q̄tū vas vacuū sine cineribus: cū cām dicit esse va-
cuū qd separāt inter particulas cineris: z hoc quidē vtrū est
de cinere: z mellis inuenit in farina: z quāto fuerit etiā farī

Ex. 1. c. 51.

Ex. 1. c. 53.

Ex. 1. c. 54.

Ex. 1. c. 55.

Ex. 1. c. 56.

na subtilior: tāto plus recipit aque: ita qd aliqui recipit plus
aque qd vas vacuū capere possit. Cooperat autē ad hoc sic-
citas farine z cineris. Et huiusmodi cām sicut diximus di-
cūt esse vacuū multipler qd determinat inter corporūcula par-
uula farine z cineris. Pythagorici autē dicit infinitū vacuum
esse: z extra celū z mundū esse: z celū dixerūt magnūz aīal esse
qd spiritū suo anbelādo z respirādo in seipsum attrahit va-
cuū ex infinito vacuo qd est extra celū: illud vacuū sic inspi-
ratū separāt nās rez in mūdo distinctay ab invicē tanqz va-
cuū sit id qd separāt ea que sūt ad invicē: z que sūt p̄nter:
z dicit hoc determinās qdē p̄tinū esse in numeris faciens
differētione: z p numeros determinat alia: qd numeri hz eos
p̄ncipia erāt rez sensibilis. rōne etiā habebāt: qz id qd disti-
guis z dividit vacuo: aut didit vacuo: aut pleno. p̄stat at qd
nō pleno: qz hoc est p̄tinū in oēz loci sui dimēsiōne: ergo dis-
cōtinuat vacuo z distiguit. Cū autē dicitur in experimē-
to: qz tres cause sūt qre cinis vel farina plus capit aque qd
vas vacuū. Una qdē est cōmixtibilitas: qz subtilis est cinis
z p̄cipue farina: z cōmiscet aque z terminat eā: z aq̄ p̄tinuat
farinā: z efficit vtrūqz retētū alteri. Secūda cā ē porositas
cineris z farine: qz aq̄ retinet i poris cineris z farine: z plus
in poris farine: qz illa hz poros obliquos ex qb̄ nō pōt effluere
aq̄: z iō magis p̄tinuat p aquā: z aq̄ euaporāte p̄tinua ma-
ner indurata. Cinis autē magis hz poros amplos z rectos: z
ideo sorbet qdē aquā fortiter: sed nō bene retinet: z iō aqua
effluit: z euaporāte discōtinuat cinis: hoz autē rōnes in 4.
metheozoz reddere habem. Tertia cā est corruptio aque
fm p̄te a siccitate cineris: qn enī dividit in p̄ribus cineris e
miscet: tūc i p̄te corrupti: z hoc ostidit signū infallibile: qn qn
postea exprimit nō tāta est quāta sūt qn infundebat: z cinis
est minus qd plus: z hoc p̄cipue evenit in farina: qz in illis
poris trāsfus retinet ita qd forte nulla aqua exprimi possit
qd bene fuerit admixta farine. Cū igit sūt fere ex quibus
p̄bi dixerūt esse vacuū: z ex quibus alij negant ip̄m esse.
Et reducūt postlo ponētū esse vacuū ad tria. Quidā n. di-
xerūt vacuū esse locū extra celū separātū a corpore: sicut Phi-
thagoras. Quidā autē vacuū dixerūt locū infra celū separātū a
corpore: sic Democritus z Leucippus: z hoz sūt iducte rōnes de
vacuo. Quidā autē dixerūt ip̄m esse ibilitū in corpibus nūli-
bus porosis: z p ip̄m fieri rarefactionē z p̄dēfatōne: sic dixit
Airtes. z huiusmodi rōnes nō sūt habite supra. Et p̄pter
istū dixim qd fere tot z huiusmodi rōnes sūt quot z qles po-
sūt sūt: ex qb̄ alij pbāt esse vacuū: z alij iprobāt ip̄m esse.
Cū ap̄. De descriptionibus vacuū z iprobationibus co-
rū ex quibus intelligit vacuum nihil esse.

Non tres cō-
pp q̄vas ple-
nū faria plus
aq̄ recipit q̄
ip̄summet va-
cuū existens.

Ex. 1. c. 57.

Ex. 1. c. 57.

A quale affirmatū p̄te vel negatiuaz
nō pōt declarari nisi prius acci-
piat qd est qd significat p nomē vacuū: cū id
qd q̄rit p qōnē an res est an nō est debeat deter-
minari: opz qd accipiat nois distinctio: z postea
inquirat vtrū hoc sit genus ei qd ponit esse genus: z hec
differētia que dicit inesse vt differētia: z qn hoc ita esse iue-
nit: tūc scilicet res esse: si autē nō ita inuenit: nec inuenit in alio ge-
nere: tunc scitur qm res nō est. Cū describit autē vacuum ab
antiquis pluribus descriptionibus. Quidā enī dicunt qd vi-
det vacuū esse locus in quo nihil est: z nō vocāt locū sup̄fici-
em p̄tinētis vtrū spatū qd est iter sup̄ficiēs p̄tinētis suppositū.
Sed vocāt locū cuiuslibet rei capacitātē: quocūqz mō dicitā:
z ideo hec descriptio ē valde ḡnālis: nō ponēs vacuū aliquā
esse nām determinatā. Cū autē huius est qd opinant qd omne
ens sit corpus: z qd oē corpus sit in loco: z vacuūz dicunt esse
in quo nullū corpus est: z ideo vacuū est id in quo nihil est:
sic vbi nō est corpus ibi nihil dicit esse. Adhuc autē cum oē qd
est corpus dicit esse nō dicunt aliquid esse corpus nisi qd hz
grauitatē z leuitatē z ceteras differētias tāgibilibz q̄litatūz.
Sic ex syllogismo habet qd id in quo nullum corpus tangi-
bile est: vacuū sit. Nec igit sicut diximus ex syllogismo acci-
dūt qn syllogizat aliqz er pōne antiquoz: de descriptione va-
cuū. Cū tēqz at ponamus alioz aliā descriptioē vacuū di-
cemus incōueniētia que hūc accidūt pōnī. P̄tinū autē qd
accidit his qui nō ponūt vacuū aliquā nām determinatam.
Sed negatione vtrū diffinitū ipsūz dicitur hoc esse vacuū in
quo nihil est: sequit fm eos qd p̄ctus est vacuū: qz p̄ctū est i

Aut se hz fm veritatē: vtrū ad

Physicorum

quo nihil est. **C**Est autem hoc inconveniens: est vacuum sit quodam spatio: locus similis spatio autem est divisibile sit. Si ergo punctus sit vacuum erit spatium divisibile in puncto: et ita divisibile in indivisibile. quod est inconveniens: non ergo locus et vacuum erant ita de terminanda quod vacuum est in quo nihil est: et locus sit id quod capax est alienius quocumque modo. **C**Sic igitur videtur quod vacuum dicatur vno modo alio a predicto. scilicet spatium non plenus sensibili corpore secundum tactum. Sic enim diffinitur vacuum a negatione in genere spatij et non a negatione vel simpliciter: corpus autem sensibile secundum tactum est id quod habet gravitatem vel levitatem. **C**Unde etiam dubitare potest aliquis in hac antiquorum descriptione quid dici debeat tali habere potest facta quod spatium sit plenum colore vel sono. **A**ntea sit vacuum dicitur aut non. **A**d manifestum est enim si dicatur nihil esse plenum nisi quod graui vel leui corpore plenum est: quod spatium illud est vacuum. Si autem illud non dicatur tamen plenum: sed et alia que plena sunt quocumque: tunc istud spatium minime dicitur esse vacuum. **E**t describitur vacuum sicut nunc dicitur est accidit quod celi totum est vacuum: quod non est plenum corpore sensibili habente gravitatem aut levitatem: accidit etiam id esse vacuum et plenum: quia multa sunt plena: que nunc corpore sensibili per totum sunt plena. **C**Alio autem modo et tertio dicitur esse vacuum secundum Platonem id in quo non est hoc aliquid quod est suba corporea perfecta per formam subalem: in qua ratione vacuum dicitur quiddam Platonem corporis materia esse vacuum antequam habeat formam: et hoc innuit Platonem in Timeo ubi dicitur quod materia est formaque gremium: hoc enim vacuum verissime dixerunt esse locum eo quod locum et materiam idem esse dixerunt: sicut dicitur mus supra de Nestodo. **N**on bene autem in hoc dixerunt. **A**d enim non separabilis est vltra rebus: ita quod ipsa sit per se sola ab omni forma separata: et quod dicitur quod separatur ab omni forma: intelligitur quod successively separatur ab hac et ab illa. **V**acuum autem dicitur antiqui philosophi sicut vltra separabile: illi qui ponunt vacuum esse corpus separatum a corpore quod aliqui est in ipso. **C**ontra autem omnes istas vacuum descriptiones est id quod dicimus de loco: quoniam enim de loco supra determinatum est: et vacuum locum necesse est esse: sed prius in corpore: et supra dicimus quod locus est: et qualiter non est: manifestum est quod vacuum: et hoc modo non est sicut dicitur ipsius esse spatium extra corpus separatum ab ipsis: aut in ipsis corporibus ibidem: sicut dicitur dicitur poros rarior corporum esse vacuum et intra corporum nam dicitur. **A**mbae autem iste secte volunt quod vacuum sit non corpus sed spatium corporis: hoc est habere dimensiones corporis in quibus recipit corpus tres corporis dimensiones: cum enim supra ostendimus quod locus est superficies trinitas et trinitas corporis quod non est aliquid locati: et quod locus non est ipse dimensiones spatij que sunt intra superficies corporis dicitur: et quod est intra superficies corporis trinitas: non est spatium aliquarum dimensionum: nisi dimensiones illarum que sunt corporis dicitur in loco: manifestum est tunc et eisdem partibus quod vacuum non est etiam dimensiones spatij separati: et quod non sunt ibi aliqui dimensiones separate a corporis in loco dicitur dimensionibus. **C**Unde et vacuum dicitur aliquid eorum quorum est locus: quod ponit locatorem esse receptaculum: et propter hanc causam acceptum est et suppositum ab antiquis vacuum esse: et ideo vna ratione habet dicitur esse vacuum: et illi qui dicitur locum esse spatium quoddam separatum: dicitur enim esse loci mutationem aliquid: et aliquid esse locum dicitur: etiam secundum suam rationem aliquid esse vacuum preter formam corporum: et separatum a corporibus: que per motum ictum in ipsis: ubi enim dicitur quod vacuum est aliquid: et opinantur quod vacuum est causa motus localis: hoc autem est tale aliquid quale dicitur esse locum: erit enim receptaculum spatij in quo locatur secundum eos corporis moti dimensio: hoc autem etiam dicitur vacuum. **I**tem autem eorum superius dicta est: et hoc est quod cum non potest motus corporis esse ad plenum eo quod duo corpora non possunt esse in eodem loco: oportet ut eis videatur quod sit aliquid vacuum: quod secundum suas dimensiones est receptaculum dimensionum corporis moti.

CCap. 3. De hoc quod rationes quibus antiqui vacuum esse probabant non probant esse vacuum que de facili solvantur.

Abitis **A**nt his que dicta sunt de descriptionibus antiquorum de vacuo ostendemus rationes quibus probatur esse vacuum non esse efficaces ad probandum esse vacuum: et rationes principales eorum que est de motu propter quam ponitur esse vacuum: potius probatur aliquid non esse vacuum: aut enim accipiunt quod motus in genere causatur

a vacuo aut in specie motus qui est secundum locum. **S**i autem accipitur motus in genere: stat quod nulla necessitas est quod si motus est esse vacuum: vltra enim nequaquam omnis motus supponit esse vacuum: unde et hoc latuit. **A**d illud: quod dicitur vnum esse ens et imobilitate ne cogere dicitur aliquid esse vacuum: est enim alteratio aliquid motus: et alterari dicitur plenum: non vacuum. **S**i autem dicitur quod motus in specie dicitur esse vacuum qui est loci mutatio in his que ferunt de loco ad locum: vel de his que augentur et diminuantur: probatur quod non est necesse esse vacuum ad hoc quod motus sit secundum locum generaliter. **A**liquis enim est motus rectus: et dicitur vnum corpus subingredi in aliud corpus: per hoc quod illud cedit sibi: sed nullum spatium separatum et vacuum esse ponitur quod sit separatum preter corporum motorum spatia: et hoc manifestum est etiam in his corporibus que continua sunt: et tamen reuoluntur secundum partes: sicut aqua et aer que sunt de numero humidiorum: hoc enim partes mouentur super alias: et alie cedunt alijs: propter hoc quod vacuum aliquid in eis esse ponatur: quia humida corpora cum sint male terminabilia non possunt in se habere huiusmodi spatia separata: sicut est de motu partium ipsorum: ita est de motu corporum que mouentur in ipsis: talia enim corpora cedunt sibi et comprimuntur deserta in minoribus locis et ampliantur rarefacta in maioribus: propter hoc quod aliquid ipsis addatur vel auferatur secundum materiam sicut infra ostendemus: et sic deserta recipiunt in se alia corpora et ampliantur replentur loca corporum recedentium ab ipsis. **C**ostingit autem deserta huiusmodi corpora non in vacuum quod extra se vel intra se habeant: sed propter id quod ea que sunt in ipsis elapsa elabuntur ab ipsis et dissoluntur: sicut aer qui continetur aliquando retinetur in aqua spatij: et egreditur ab ipsa: tunc aqua vel alia corpora immixta resident in locum aeris: sicut supra diximus de numeris vel carentis immixtis in velle aque vel vini. **N**on solum autem sit hoc in grediente alio in aqua et diuidente ipsas vel implente: sed etiam que sola alteratorem dicitur primarum que transmutat subiecta aque: sicut quod ex aqua fit aer: tunc enim sine eo quod aliquid auferatur subiectum aqua ablatum fiat spatium in ipsa: sed in tota subiecta eius accipitur quod est quantitate maior: et replentur maioribus locis quibus prius: et cetero deservit propter hoc quod aliquid ipsis addatur et dicitur in minoribus locis: quod ex aere fit aqua: et accipitur quantitate minoribus: hoc autem ambo probatur etiam dicitur ostendit inferius. **A**ntea autem non quod inducit de augmento et de experimento aque diffuse destruit se ipsas in hoc quod probatur esse augmentum: quod dicitur de augmento tali ratione posita: ita manet postea sicut prius: hoc autem taliter videri potest. **D**ef. n. quod corpus augetur per vacuum: sicut dicitur: adhuc sequitur vnum trinitas inconuenientium: aut enim corpus non secundum aliquam augetur: aut augetur non per corpus augens: sed per incorporeum: aut oportet duo corpora sint in eodem loco: si autem augetur in quolibet parte: tunc oportet secundum eos quod vacuum sit in quolibet parte: et sic corpus est ipsa vacuitas: et non augetur ita: aut si augetur per plenum: tunc aut incorporeum et hoc est inconueniens: quia corpus non accipit additionem per incorporeum: aut augetur per corpus: et tunc duo corpora secundum eos erunt in eodem loco. **C**ostat igitur quod dicitur de augmento non est soluta: quia adhuc quiritur aliter fiat augmentum: et si ponatur esse vacuum: non ergo probatur esse vacuum per augmentum: sed potius dubitatione nobis: ipsis ceteris voluit soluere per vacuum ponere: et tamen solue eadem non possunt: quia cum augmentum proprie aiatorem est: et non elementorum: et ad hanc sciam non pertinet soluere hanc questionem: differemus solutionem hanc ad sciam libi perigenos: et ad sciam de aia: et tibi solutionem inducimus. **E**adem autem ratio ponitur de aqua infusa in cinere quo ad hoc quod ipsas non probatur vacuum esse. **S**i enim aqua tanta intrat cinerem quanta in vas sine cinere intrat: oportet secundum eos quod non tamen vacuum sit inter particulas cineris: sed oportet quod ibi sit cinis vacuum: et sit ipsa vacuitas quod est inconueniens: quia secundum hoc nihil esset de cinere in vase. **S**oluenda autem est questio de cinere sicut superius est soluta. **C**Manifestum est igitur ex dictis quod facile est soluere rationes illas et quibus intendebant demonstrare esse vacuum: quoniam per ipsas vacuum esse non probatur.

CCap. 4. De rationibus probantibus vacuum non esse causam motus localis.

Via autem **V**ia ostendemus quod rationes antiquorum vacuum esse non probatur: ostendemus hic absolute et simpliciter quod vacuum non potest esse causa motus localis aliquo modo: illi enim qui ponunt ipsum esse causam motus fuerunt duorum modorum: quod dicitur dixerunt quod causa motus est sicut in quod et ad quod est motus: alij autem dixerunt quod est causa motus localis: sicut mouens: et de ista scia opinione iste

Tex. r. c. 58.

Tex. r. c. 59.

Tex. r. c. 60.

Tex. r. c. 61.

Tex. r. c. 62.

Tex. r. c. 58.

Tex. r. c. 59.

Tex. r. c. 63.

Augmentum proprie aiatorem est. vide primo celi. c. 22. Et primo de generis. c. 35. 6 infra.

Tex. r. c. 64.

plus faciemus mētōne. Quā āt vacuū nō est sicut diuisum ⁊ separātū a corpōribus: sicut ad qđ est motus: sicut quidam dicūt. **C** Dīcimus hoc iterato sermone alr qđ prius. Si enī dicamus sicut vere dicitur physici: qđ vniuersū qđ simpliciter corpōz habētū motū rectum alia ⁊ alia est loci mutatio: sicut ignis quidē nālis mutatio loci est moueri sursum: terre autē deorsum ⁊ ad mediū: tūc manifestū est qđ vacuū non pōt esse causa loci mutationis: ostēdimus enī supra in tractatu de loco: qđ locus cōnatur alitate nō hz ad locatū: ⁊ ideo hz pōtētā trahentē ad se locatū in ipso qm mouet ad ipsam tales cōnālitatē ⁊ potentīā non hz quīsq; ostendere in vacuo: cum vacuū non sit nisi dimēssiones que sunt vnius rōnis vbiq; ⁊ nūsq; est in ipso nā superioris ⁊ mediū nā: cuius igit mutatio nis est causa vacuū: vīdebat enī ex rōnibus antiquoz esse causa loci mutationis: ⁊ iam ostensum est qđ non est causa ipsius. **C** Amplius si etiam aliquid supponat esse vacuū vt locus qđ habeat potentīā tractiua locati p modū dictuz de loco ⁊ dicat vacuū esse locus priuatus corpore: cum sit vacuū separātū a corpore: tūc opz qđ corpus positū in ipsuz moueat alicubi in ipso: hoc est in aliquā partē spatij eius qđ dicitur esse vacuū: nō enī pōt moueri in oēs partē ipsius spatij vacuū: qđ sicut diximus corpōz simpliciter motus non est nisi ad vna ptē spatij. **C** Et ita ista rō quā b inducimus communiter ptra ponētes vacuū esse spatij separātū: ⁊ ptra ponētes locū esse dimēssiones spatij separati in qđ mouet id qđ fertur: hz enī spatij illud qđ dicit esse vacuū: vel locū pōtē habere potentīā tractiua corpōz: tūc cū spatij illud nō sit nisi quātitas que vnius rōnis est fm oēm sui partem: opz qđ potētā tractiua sit p vni modū ⁊ vna rōnez in oibus partibus spatij illius: ⁊ hoc supponēdo querat qđo moueat id qđ ponit in ipsum: aut quō manebit: aut enī ad oēm partē mouebit: aut ad nullā: ⁊ similr aut in omni parte ipsius manebit aut nūsq;. Similr querit qualr in ipso est sursum ⁊ deorsuz. **N**ō enī vīde est in ipso nisi quō ad nos: sicut est in mathematicis dimēssionibus: sicut dixim⁹ in tractatu de loco. de vacuo aut merito puenit eadē rō cū vacuum etiā ponat esse locus separātus priuatus corpore. **C** Adhuc aut querit qđo corpus inest ei: nō enī quādo est in ipso fm vnam partē est magis cōnāle corpōz locato qđ fm aliam. Qđ aut inest ei querit etiā **U**trū sit in ipso sicut in loco cōnāl habētē cōnālitate ad locatū aut in spatio vacuo tūc: qđ dī esse corpōz receptaculum. Similr nō possunt dicere causam sic dicētes eē vacuū: **U**trū id qđ est in ipso: siue in loco: siue in vacuo mōdū per quem inest ei: aut enī est in ipso per se sicut totus: aut p accūs sicut pars: ⁊ dicētes locū esse separātū spatij: ⁊ vacuū esse ponētes causam nō habent quā reddant: quo totus sit in illo spatio p se: ⁊ partes per accūs: nō enī accidit totale corpus esse p se in aliquo spatio separato permanētī supposito: sicut sepe diximus: ergo nec pars erit in ipso per accidens: cum totū nō sit in eo p se: pars enī nō pōt dici esse in spatio illo p se: nec accidit qđ totū sit in toto spatio illo p se ⁊ p dimēssionem partium sit per se in partibus spatij: qđ pars non est in aliquo loco per se: nisi seorsum ⁊ diuisa ponatur a toto: sed potius cum totum sit in loco per se: pars est in toto ⁊ in loco totius p accūs. Si igit locus sit separatim positus nō pōt esse eo qđ non est causa motus nec quietis: nec erit in loco p se vel p accūs: sicut etiā qđ nō est vacuū: qđ vacuū dicitur de causis locū quidam esse dixerunt.

C Cap. 5. **Q**u ex rōnibus quibus antiqui probabant esse vacuum locum accidit contrarium dicere.

Ex. r. c. 65.

Ex. r. c. 67.

cōuerum equalr distat a terra per circuituz: ⁊ ideo attrahit terrā vndiq; equalr: ⁊ sic stat in medio quā suspēsa p circularē attractū circūferētē: a simill ergo dicit de eo qđ ponit in vacuo. Si enim ponat nām attractuaz habere opz qđ ab oibus partibus equalr attrahat: ⁊ sic positū in ipso non est: quo magis vel minus moueat: eo qđ vndiq; attrahit: quia vis attractiua nō habet differentiam fm qđ est in vacuo: ergo nūsq; mouebit: ergo si est motus: puenit dicere non esse vacuū: sed plenum. **C** Adhuc aut qđ postea p̄sideranduz p̄imum quidem: qđ oīs motus aut est nālis: aut violētus. Sed necesse est si violentus est qđ sit etiā ille qui est nālis: violētus enim cū dicat esse extra nām opz qđ in cōparatione ad nālez distincta: sicut p̄uatio intelligit ⁊ finit per habitū: ⁊ inde cōuenit qđ violētus in esse ⁊ nā posterior est eo qui est fm nāz: sicut id qđ est per accūs posterior est eo qđ est per se: ⁊ p̄uatio posterior habitu: ⁊ ex hoc sequitur si corpōz non habet motū nāle qđ nō habeat aliqū motū violētū. **E**t vltius se quis ex illo qđ id qđ nulli hz motū nāle qđ nulli oīno hz motū: nec habere pōt. Si ergo pbauerimus qđ physici corpōz nālis motus nō pōt esse si vacuū separātū a corpōzbus esse ponat: pbatū erit qđ in tali vacuo nō pōt esse motus violentus. **C** Querit ergo quō in tali vacuo separato pōt esse motus nālis: si dicat ita esse in ipso: cū nō sint in eo differentie loci siue pōnis: fm qđ est vacuū ⁊ infinitū: illi enim qui ponunt vacuū separātū dicit ipm esse infinitū. Si enī ponere ipsuz finiri: tūc oportet qđ sintet ad plēnū: ⁊ sic plēnū esset terminus essentialis vacuū: qđ esse nō pōt: cū oppositū nō sit finis oppositi. **C** Adhuc aut vbiq; ponere finiri vacuū: ibi nō pōt esse motus fm finiam eoz qui dicit vacuū esse infinitū. **S**ic igit qđ vacuū est infinitū: sic nō hz differentias que sūt sursum ⁊ deorsuz: sicut supra ostēdimus in tractatu de infinito. **E**t hoc mō etiā p̄sideratū nō hz mediū: sicut nec hz p̄ncipiū: fm aut qđ est vacuū sic nihil differēt in potētā tractiua mobilis id qđ est sursum ⁊ id qđ est deorsuz. **S**icut enī nulli simpliciter nō ens hz dītas forma ⁊ potētā nālī differentes: sic et id qđ vacuū dicimus cū sit p̄uatio simplr nō hz differentias forma ⁊ potētā nālī differentes: vacuū enim cū nō sit aliquid vīde est ⁊ est p̄uatio. **P**alam aut est ex oibus p̄habitis ⁊ habēdis in ce. ⁊ mū. qđ loci mutatio naturalr differēs est: naturalr enī differēt id qđ mouet sursum in forma ⁊ mā ab eo qđ mouet deorsuz. **C** Oportet igit etiā loca ad que sunt isti motus qđ habeat differētiam in forma ⁊ potētā nālī ad formaz illā p̄te. Sumus ergo inter duo quoz alter opz concedere. **A**ut enī opz nos p̄cedere qđ nulla mutatio nālis sit alicut corpōz: aut opz nos dicere qđ si motus nālis est qđ vacuū nō est. **E**t aut incōueniens primū qđ ostēdimus supra qđ si mot⁹ nālis nō est: qđ tūc oīno nullus motus est: opz igit dare ⁊. **S**i qđ erit motū nō est vacuū: ⁊ sic p̄ qđ ex motu p̄pter quē dixerūt esse vacuū cogunt ad dicendū sui dicit p̄tradictorūz: hz aut ex correlario habeamus nō esse motū violētuz in vacuo si nō sit motus nālis: tū p̄pter bonitatē exercitiij pbabimus ex p̄p̄tīs nō esse motū in vacuo. **C** Quēq; igit mouentur violēter: aut mouent sic qđ mouēs violēter separata a motu violēter: aut ita qđ nō separata ab ipso. **C** Que aut mouētur violēter motore separato ab eo qđ mouet dicunt expulsa moueri: ⁊ fm diuersas op̄tiones sunt diuersae cause illius violenti motus. quidā enim sequentes **P**latonē dixerunt hoc esse p̄pter frequentā repulsiōis: siue p̄tentiū: sicut vbi ḡra man⁹ p̄tētēs p̄tēt aerē primū motū: in hoc aere manet ipetus manus: ⁊ p̄tēt aerē qui est iuxta eū: sic aer p̄tēt tertū: ⁊ sic sit iteratio percussōis donec cessat violētia: ⁊ tūc cessat motus: ⁊ hec est snia oīm stoicoz de his. **S**ilis aut snia est de causa mot⁹ sagitte a chorda arcus. **A**lloz aut snia est qđ primū p̄tētens p̄tēt aerē: ⁊ ille qđ est leuis ⁊ non grants nālī nō est sine nālī impetu quo iuuat pellere ad locū quo dirigit motus eius qđ mouet violēter: vnde aer velocior est in expellēdo: ⁊ fortior qđ sit primū pellēs: ⁊ sic motu aeris qui non omnino violentus est: pellitur expulsum. **E**t hec est snia Aristo. in libro ce. ⁊ mun. ⁊ in fine octauū huius scientie: quam tenent omnes peripateticī. **Q**ualr autē sit infra verificabil. Sed qđ hic aduertenduz est hoc est tū qđ siue causa prima sit motus violenti: siue secūda qđ in vacuo nihil bonum esse p̄tingit: quia nihil est in ipso quod recipiat motū p̄oiscientis: vel expellentis primi: ergo nō puenit ali-

Ex. r. c. 66.

Ex. r. c. 68.

Don tātū **A**ut ex ratiōibus inductis ex motu ostēdit nō esse vacuū: sed etiā insup ostēdit ex ipso qđ ex causa ex qua dixerūt esse vacuū separātū auctores vacuū debent dicere p̄trariū: hoc est esse plēnū id in quo est motus hz locū. **C** Hoc aut manifestū est: si quis intēdit ex rōne loci qđ nihil p̄tingit moueri neq; naturalr neq; violēter si spatij esse vacuū pōt nā in quo dicitur motus. **H**oc aut primo ostēdemus a simill sumpto ex causa: quam quidā antiquoz ponebāt in quiete terre. **D**ixerūt enī quidā physicoz terrā q̄scere p̄pter hoc qđ vbiq; equalr attrahit a circūferētia orbis: ⁊ non ex hoc qđ habeat cōnatur alitatē ad mediū locuz: sed potius ex hoc qđ circūferētia orbis sit in circūm elūsdēz dispōnis: cuius

Nota opio- nem plonis ⁊ oīuz stoicoz de motu p̄tētoz p̄ qua vī de. s. p̄p̄t. t. c. 82.

quid fieri in vacuo: ita qd id qd fertur separare ab eo qd mo-
ner. Si aut detur qd no separaf moues violēter a moto: tūc
est sicut vehaf super illud: sicut si sedens aliquis vehatur in
equo vel vehiculo: et hoc esse nō pōt: qz vehiculum in vacuo
nihil habet super qd innitatur ad sustinendū illud qd vehi-
tur super ipsum: ergo nullus motus violentus pōt esse in va-
cuo. C. Amplius ex quiete nāli corporū physicōz pbabimus
nō esse vacuum: sicut enim ex physicis descriptionibus va-
cui manifestū est. C. Nullus hz dicere causas ppter quaz id
qd mouet stabit: aut quiescit magis in vna parte vacui qz in
alia: cū vacuū nullā habeat loci differētiā. Que enim posset
esse cā qz magis quiesceret hic qz ibi: cū vacuū vnus modū
sit z nature in oibus partibus suis. Sequitur ergo ex illo qd
aut vbiqz quiescit si est in vbi nāli vbiqz: aut opz qz moueat
in istū: z semp si est in vbi nō nāli. vtrūqz at horū est impossi-
bile: qz nihil quiescit naturalr in omni vbi: z nihil mouetur
naturalr ad oē vbi. idē aut est de quiete z motu violētis: qz
nec quiescit in omni vbi violēter: nec mouent ad oia vbi vio-
lēter. C. Amplius hoc idē pbabimus per locū ad quē est mo-
tus violētus. Ois. n. motus violentus est ad vniū vbi qd nō
est nāle: z ad illud vbi idē aut est de quiete z motu violētis: qz
violētus: nō enim vnqz sit motus violentus: nisi ad illā par-
tē natam sit cedere illud per qd est motus: sicut in sine octa-
ui z in libro ce. z m. ostēdemus. Sed vacuū vbiqz vno mō
existēs ad oē partē natū est equalr cedere: ergo mot⁹ vio-
lētus vno mō est ad oē partē vacui: qd est impossibile: qz
tūc id qd mouet ad nullā partē mouet naturalr: z si ad nul-
lā mouet naturalr: tūc ad nullā partē moueret violēter: er-
go a pmo si ad oē partē mouetur violēter: ergo tūc ad nul-
lam partē mouetur violentē: qd falsum est.

Exp. r. c. 69.

Exp. r. c. 70.

Cap. 6. De demonstracionibus qd nō pōt esse vacuum p-
pter dispositionē mediū p qd est motus: z ppter potētā mo-
toris pportioatā mobilī z spatio p qd est motus.

Exp. r. c. 71.

Amplius Aut r ex his que dicent ma-
nifestus est qd dicit. I. qd nihil
est vacuus. Cū enim cōpara-
mus vacuū ad plenus: si motus in pleno est in
tēpore: sequit motū esse in vacuo in nūc: qd est
indivisibile tēpore. C. Hoc autē est cō impossibile
sit pstat qd nō est vacuū: vacuū enī nō ponit nisi ppter motū:
z loquit de vacuo qd est extra corpus separatū. C. Ad hoc aut
inconueniens hoc mō veniemus: vt pns cōparemus motus
qui sunt in pleno subtiliori z grossiori adinuitē fm diuersaz
velocitatē z tarditatē: z postea cōparemus motū qui est per
plenus ad motū qui est p vacuū si aliquis talis motus esse po-
terit. C. Incipimus igit dicētes qd nos videmus qd idē cor-
pus graue retinens eandē quātitatē vna vice velocius mo-
uet qz alia: ppter alterā duarū causarum: aut ppter ambas:
aut enī mouet velocius: aut tardius: qz mouet per diuersa
media: quoz vniū est spissius altero: z alter magis tenue: si-
cut idē lapis citius mouet per aerē qz per aquā: eo qz aer est
magis tenuis qz aqua: aut etiā si dicat nō retinere eandem
grauitatē: si dicant esse duo corpora per idem medium mo-
ta: tūc enim qd habet excessum in leuitate citius ascendet: z
qd hz excessum in grauitate citius descendet: z tūc diuersifi-
cabunt motus illoz duoz corporū: ppter diuersitatē eoz que
ferant sine mouent. Impedimētū autē qd est ex parte mediū
per qd est motus: qm oia alia fuerint equalia ex parte mobi-
lis: vel mobilū duoz vel pluriū est tribus modis: quando
enī marime retarder motū: hoc est qd mouet ptra motum
eius qd mouet per ipsū: sicut si piscis natet ptra lectū fluiū:
vel lapis piciatur ptra impetum venti. Id est autē retardat
mediū qd stat. Ad inime autē retardat id qd ad eandē partē
mouet ad quā ferē res mota: sicut si lapis ferat fm flatū vē-
ti: vel piscis fm motū fluiū: id autē qd impedit ex mediū ipsi
uis dispositione: hoc est qd nō facile diuidit: sicut id qd pin-
gulius z grossius est mediū. Si aut ponamus vniū z idē mo-
ueri p duo media diuersa in spissitate z tenuitate: erit ppor-
tio tēporis quo mouet per vniū ad tēpus quo mouet per al-
ter: qualis est pportio motus ad motū: z eōuerso. Idē autē
est si dicamus esse duo que mouent que per oia sunt equa-
lia in virtute mouēte z dispositione mobilium. Ad huc enī
est pportio motus ad motū z tēporis ad tēpus vna: z bec p-
portio erit fm spissitudinē pportiois vnus mediū ad te-

nuitatē alteri? Sequit ergo si lapis aliquis mouet p aere
z idē mouet per aquā: qz si aer in duplo tenuior: est qz aqua:
qz tēpus quo mouet per aquam in duplo longius est qz tem-
pus quo mouet per aerē: z hoc quidē vez est in omni motu
tam violento qz nāli: tali positione retenta qz nihil sit causa
inequalitatis motus in vno vel in duobus mobilibus: nisi
inequalitas mediū per qd est motus. hoc autē ponemus in
terminis cōmunibus p litteras designatas. Id ergo in quo
est. a. sit id qd mouet vniū numero existēs delatū per duo me-
dia. b. aut mediū sit pinguius z grossius per qd mouet: z tē-
pus qd mensurat motū eius per ipsum sit. c. d. vō sit mediū
magis tenue per qd etiāz mouet. a. qd mobile esse dicitur:
z tēpus qd mensurat motū eius per ipsum sit. e. z sint am-
bo media equalis longitudinis z spatij: ita qz. b. grossius sit
ita lōgū sicut. d. qd est mediū subtilius: z vniuersaliter oia
alia sint paria tam ex parte mobilis qz ex parte mediū pter
hoc solū qz vniū sit grossius qz alter: tunc enim tēpus esset
fm analogiam impedimenti quo mouetur. a. per. d. z tem-
pus. c. est fm analogiam impedimenti quo mouet. a. per. b.
sicut si dicamus. b. esse aquam: z. d. esse aerem. Quāto ergo
subtilior est aer qz aqua z incorporatius elementum tanto ci-
tius. a. qd mobile esse ponitur mouebitur per. d. aerem: qz p
b. aquam: ergo dicamus qz eandem rōnem pportiois ha-
bet velocitas motus per aerem ad velocitatem motus per
aquam qua pportio nature distat aer ab aqua in subtili-
tate: ergo si aer dupliciter est subtilior qz aqua dupliciter bre-
uiori tēpore mouebit. a. per. d. aerem: z in dupliciter lon-
giori mouebitur per. b. aquam: tēpus quod notat per. e.
in quo transit per aquam erit duplum ad tēpus. e. in quo
transit per aerem: z ita pportio est vniuersalis in omnibus
medijs per que ponitur transire. a. mobile: qz quātūcūqz
fuerit medium subtilius z incorporatius per qd est motus:
tamen cito transibit ipsum id qd ponitur moueri per ipsum:
sed fm medium qd est vacuum nulla potest esse pportio ad
plenum quātūcūqz sit subtilius elementum qd est plenum:
qua pportione excellentia aliqua sit sub corpore mediū ple-
ni: sicut nec pportio aliqua est numeri ad nihil. Si enī qua-
tuor comparemus ad tria habebunt se in serquitertia ppor-
tione ad ipsa: qz excellent tria vno qd est pars ternarij ter-
tia: sed si comparentur ad duo: habebunt se ad ea in ppor-
tione dupli: qz excellent duo in plurali numero qui est bina-
rius. Et si comparent ad vniū habebit se in pportione qua-
drupli: qz excellent vnum plus qz in duobus: excellent enim
quatuor vnum in tribus. Sed quatuor in nulla pportione
se habebunt ad nihil: qz non habent aliquam rōnem ppor-
tionis qua excellent nihil: qd sic pbatur. Omne enim qd ex-
cellit aliquid fm pportiois aliquam speciem necesse est di-
uidi id qd excellit z in id quo excellit excessum sicut qua-
tuor excellentia tria diuidunt in tria z in vnum quo excellit
tria. Si igitur quatuor excellit nihil: tūc diuident quatuor
in aliud z in nihil: z nihil esset aliquota pars de quatuor qd
falsum est. Est autē ratio eadem in diuinis: linea enim excel-
lens lineam fm pportione aliqua excellit eā: z diuiditur ex-
cellens in excellentia z in id quo excellit ipsam: z ideo nulla
pportione se habet linea ad punctum: qz non diuiditur in
aliquot lineas: z in punctum nisi poneremus qz linea cōpo-
neretur ex punctis: sicut quidam dixerunt: qd tamen falsū
est. Sed hic non est inquirendum de illo. hoc igitur modo
non potest vacuum ad plenum habere aliquam rōnem pro-
portionis impedienti motū qui est per ipsum oporteret p ple-
nū fm potētā impedienti motū qui est p ipsum diuideretur
in aliquot subtilitates vel potentias impedienti: z in vacu-
um qd esse non potest. Si ergo concedatur qz id qd fertur
quodcūqz est illud per subtilissimū medium qd fm naturāz
esse potest: vel etiam qd ponit per cognitionem fertur in
tanto tēpore qd est determinatū: z tale est tēpore deter-
minate velocitatis: cum velocitas distet a velocitate: sicut
medium distat a medio: oportet qz velocitas qua fertur per
vacuū nō sit pportionalis velocitati qua fertur per mediū
subtilissimū. Fertur autē per subtilissimū in breuissimo tē-
pore fm pportione que potest esse pleni ad pleni: ergo p va-
cuū nō fertur in tēpore aliquo: f. portiois in diuisibilibus tēpo-
ris qd est nūc: qz hoc ad tēpus pportione nō hz: sicut nec pu-
ctus ad lineam. Cum igitur inconueniens sit motus esse in

hic temporis: videt qd motus nō possit esse in vacuo: vacuū aut ponebat ppter motū: ergo nō debet poni e vacuū. C Si aut forte aliquis dicat qd non est pportio motus ad motum ex dispositione medij tm: sed etiam ex potentia que vincunt motores super mobilia: r q potentia motoris non est infinita super id qd mouetur ab ipso: ideo qd mouet in vacuo nō mouetur in indiuisibili temporis: sed in tempore. Probat enim Aristo. in fine octauū phisicorū qd motor: qui est potētie infinite super suum mobile mouetur in indiuisibili tēporis: ille aut qui est potētie finite mouetur in tēpore: qm hoc ergo si posuerimus qd a. qd mouetur per plenum r p vacuum: r a motorē qui est potētie finite mouet: tunc sequit qd motus eius tam in pleno qm in vacuo fit in tempore. C Si iniquā aliquis sic dicat instando demonstrationē Inducte in ducemus sic allam. Sit enim lapis qui mouet per medium qd est aer in tēpore aliquo determinato qd sit horarū decē r sit spatū vacuū equalis longitudinis ipsi spatio aeris per qd mouet lapis in tempore breuiori qm sit tēpus in quo mouetur p aerē: r sit illud tēpus subdecuplum primo tēpori: ita qd sit vnus horē. Si ergo lapis mouet p aerē in decē horis p mediū plēnū subtilius aere mouetur in tempore breuiori. C Ponamus ergo medium qd sit decuplo subtilius aere p illud ergo mouebit in subdecuplo tēporis ad tēpus quo mouet per aerem. Est aut hoc tēpus vnus horē: ergo per plenum illud decuplo subtilius aere mouebit lapis in vna hora. C Postum aut fuit qd per vacuū etiā moueretur in vna hora: ergo in equali tēpore mouet per plēnū r per vacuū: ergo vacuū r plēnū sunt facientia resistētiā equalē ad motū ei qd mouet p ipsa: qd est impossibile. C Ponamus etiā hanc demonstrationē in terminis cōmunitibus: vt genera liter sint ad oēm spēm pportionalium. Si igit vacuum signatū litterā a. sit hoc spatū equalē per magnitudinē bis medij que sunt. b. qd est aqua: r. d. qd est aer. Si igitur a. qd postum est esse id qd mouet transierit r mouebit per vacuum qd est. 3. in tēpore quodā finito (sicut dicit aduersarius) sit illud tēpus in quo est littera. l. hoc aut vacuum 3. trāseat in tempore tēpore: tm trāsit ipsum in minori tempore qd sit tēpus in quo est littera. e. in quo postū fuit olim qd transierit p aerē: r talem pportionē quā h3 tēpus. l. ad tēpus. e. habebit etiā vacuū ad plēnū. Ponamus aut qd littera. c. nota sit decime partis aeris: r tēpus. l. sit decima pars tēporis. e. in quo trāstus sit per aerem: igit in tāto tēpore quantū est in quo est. l. id qd est. a. transibit partē. d. que est. c. Itē si ponamus qd aliquod corpus in subtilitate differēs ab aere: ita qd sit decuplo subtilius: illud etiā trāstibit. a. in tēpore. l. sit etiā illud decuplo subtilius aere corpus notatū p litterā. 3. ita qd littera. 3. sit etiā nota vacuū: r nota plēnū: qd subtilius est aere: si 3. subtilius plēnū in tali pportione subtilius est aere: in quali pportione se h3 tēpus. l. ad tēpus. e. cōstat qd in tempore. l. trāstibit. a. p plēnū signatū p litterā. 3. scdō postū: r si tāto est subtilius corpus. 3. scdō postū qd. d. qd est aer: quantū eruperat tēpus. e. tēpus. l. tunc ecōuerso in velocitatis pportione trāstibit. a. p. 3. scdō postū qd trāseat p. d. in tāto iniquā tū. l. breuitate eruperat tēpus in quo est signum littere. e. Si aut oīno nullū sit corpus mediū qd significat p. 3. sicut nullū corpus est in vacuo: tūc adhuc velocius trāstibit p. 3. vacuū qd p. 3. plēnū. Sed postū erat qd trāstret p vacuū in tēpore. l. r habitū est etiā qd p. 3. plēnū trāst in tēpore. l. ergo in equali tempore trāstibit. a. r id qd est plenum: r id qd est vacuum: sed hoc est impossibile: eo qd tunc esset pportio plēni ad vacuum: r aliquot numeroz ad nihil qd supra improbatum est. C Forte aliquis dicit qd ista demonstratio fundat super pportionē impossibilem r nō nālem: nō. n. possum ponere phisice corpus subtilius igne: r ideo h3 dicamus motū in vacuo fieri in tēpore paruo minori qm sit in igne: nō possumus accipere in nā aliqđ corpus per qd motus sit in equali tēpore cū vacuo: r si ponamus aliqđ corpus tanto subtilius igne quāto excedit in paruitate tēpus motus p vacuū illud tempus quo est motus per ignē: erit pportio falsa r impossibilis: r impossibilis pportio nō est mix: si illud qd accidit est falsum r impossibile: sic demonstratio inducta nihil probare videt. C Accipari pōt qd ignis vel aer fm subtilitate sit diuisibilis in infinitum: qd diuidi in infinitū nō accidit corpori phisico: sicut supra ostēdimus: vnde h3 linea diuidat in infinitū: tm linea

ignea vel terrea nō pōt diuidi in infinitū: r sic adhuc demōstratio inducta nihil videt pcludere de pposito. C Dicitur aut adhuc qd in veritate fm nām nō est deuenire ad corpus subtilius igne: sicut dicit obiectio. mēte aut accipi pōt subtilius: r ideo hec pportio h3 in corpore phisice pderato sit im possibilis: tm fm qd corporis differentie in subtilitate accipiunt mēte est possibilis. Eo aut mō quo falsum r impossibile ponit accidit falsum r impossibile: qd fm intellectu impossibile est in vno eodēqz tēpore motū esse per vacuū r p plēnū: r hoc modo demōstratio inducta pcludit ppositū: r tā Arist. qd Plato sepe talibus demonstrationibus ad impossibile ducentibus vtrūqz. C Manifestum est igitur ex dictis qd si erit aliqđ tēpus in quo fertur aliquid per vacuū: accidit impossibile qd dicitur est hic. f. qd accipiet aliquid in eodēqz tempore vel equali transire p plenum r per vacuū: erit enim fm intellectum semper accipere aliquid corpus analogū hoc est pportionalē alterz ad alterz: sicut corpus ad tēpus est pportio in toto capitulo r in summa est dicere hec est causa que ostēsa est esse pclusionis inconuenientis que accidit: qd oīs motus ad terminū motū pportio est: eo qd omnis motus est in tēpore breuiori vel longiori: tēporis aut ad tēpus est pportio quādo vtrūqz est finitū r determinatū: vacuū aut ad plenum nulla est pportio: r ideo nō potest esse motū in vacuo. C Eō tēpore aut r incōuenientia que dicta sunt fm pderationēz differentie eoz medior per que est motus: vel potest esse h3 intellectum: est non sit in re nā. C Adhuc aut idē pbari potest pderando excellentiā quā habet adinuitem ea que ferunt h3 mouent. Videmus igit qd ceteris paribus ea que mouent habent maiorem motū ppter alteram duaz causa r: aut ppter ambas simul: quedam enim maiorem motum habent ascendendi vel descendendi ppter hoc qd sunt maioris grauitatis vel leuitatis: quedam citius ferunt ppter figuram: qd sunt acutiora vel rotandiora alijs hebetibus vel latis. Si ergo oīa alia se habeant similit in figuris r equalitate habitaculi: siue spatij per que feruntur: tunc mouebuntur citius vel tardius fm rōnem pportionis quam habent magnitudines mote adinuitē in grauitate r leuitate: ergo si vacuum est opz istaz pportionem seruare in motu qui est p vacuum. f. qd grauius citius transeat per ipsum in descendendo: r minus graue tardius: sed hoc est impossibile: ppter quā enim causam graue citius moueret per vacuum qm minus graue: causa enim quare maius graue citius moueret per plēnū qm minus graue iuenit ex necessitate: quā grauius velocius diuidit mediū qm minus graue. Dicitur enim est qd aut figura diuidit mediū: aut potētia mouente que est grauitas siue moueat naturalr siue violēter sicut proiectus: sed in vacuū nihil diuidit: ergo equalr moueret in eo graue: r leuius: r acutum: r hebes: qd est impossibile. C Qd quidēz igitur si sit vacuū accidit pparium dicere ei ppter qd pbant dicentes esse vacuum manifestum est ex dictis. Accidit enīz dicere non esse motum si vacuū sit cum illi ppter motum se paratum a corporibus posuerunt. Opinantur enim quidaz phisicorū sicut Pitagoras r Democrit r Leucippus vacuū esse: si vere fm nām r violēter sit motus fm locuz: r dicant ipsum discretum esse fm se extra corpus: r hoc est idē dicere ac si dicant qd locus est spatū separatum fm se: sed qd sit impossibile dictum r ostensum est per rationes inductas r demonstrationes.

Uide p hoc qd Averro. pte

Ex. 1. c. 75.

Ex. 1. c. 74.

Ex. 1. c. 75.

C Cap. 7. Et est digressio declarās solones p dictionū Aucēne r Aucēpace ptra inductas demonstrationes.

Cum autē In prima hāz demonstratio nō r vltima sit ppositū qd velocitas motus r tarditas sint ex pinguedine vel tenuitate medij: r qd motus sit velocior qui h3 mediū minus ipediens trāstū ei qd mouet: r ppter hoc si in vacuo esset motus: esset motus in indiuisibili tēpore: eo qd vacuū fm potētiam impediriā trāstus eius qd fertur nō habet aliquam pportionē ad plenum. C Contra hoc obijcit tam Aucēna qd Aucēpace deducētēs ex hoc ad tria inconuenientia quoz pimum est qd medium impeditiuum motus non est mediū naturale: eo qd naturalia rei rem in nullo impediri: sed potius pmouēt ad motū. Omne autem plēnū vt hic supponitur est impeditiuum trāstus eius quod mouet per ipsum:

Alia demon- stratio ad idē

Ex. 1. c. 72.

Uide qd dicitur in 1. c. 72.

Uide qd dicitur in 1. c. 72.

Ex. 1. c. 76. Obiectiones Aucēpacis r Aucēnic. p qd vide cō. 7. qd nō huius.

Physicorum

ergo videtur quod nullum plenum sit naturale medium per quod mouetur corpus naturale. Cum igitur oporteat habere aliquod medium naturale: quod naturale medium est aut innaturale: et non est medium innaturale nisi si esset et naturale: oportet quod medium naturale per quod est motus corporum naturalium mobilium sit vacuum: et ita redibit opinio dicentium vacuum separatum oportere poni propter motum. Secundum autem est inconueniens quod si motus est in indiuisibili temporis qui est per medium non resistens motui eius quod fertur per ipsum: sequitur quod motus corporum celestium sit in indiuisibili tempore: eo quod motus qui est circulatorio sphaerarum celestium non est per medium aliquod: neque resistens: neque non resistens: sicut motus omnis circularis qui est circulatorio circa centrum unum et idem: circulus enim in circulo non indiget motu suo quod aliquid cedat sibi de loco in quo mouetur: quod non recedit de loco suo: et in loco ipso in quo est rotatur: sed est uniformis sicut dicitur esse sphaera celestis corporis. Tertium autem inconueniens est quod cum proportio motus sit sicut ex duobus: ex uno principali: et ex alio secundo: sequitur secundum dicta quod motus non proportionatur motui: nisi secundum id quod secundario et per accessum est in quodam motu. Quod enim omnis motus fiat ex victoria potentie motoris super mobile: oportet necessario quod motus sit velocior: in quo potentia motoris sit magis vincens suum mobile: et motus sit tardior: in quo potentia motoris minus vincit mobile: hac enim de causa inuenimus motus diuersos in celestibus in velocitate et tarditate differentes. Inuenimus enim motus primi mobilia velocissimos: et inuenimus motus stellarum fixarum tardissimum adeo quod spatium quod perficit motus primi mobilis in .24. horis perficit motus stellarum fixarum: ut dicit Aristoteles in .36. millibus annis. Ad hoc autem comparatio motorum ad mobilia inuenitur etiam in elementorum motibus: ut probatur Aristoteles in fine octauae physicorum: quod maior grauitas magis descendit: et maior leuitas plus ascendit quam minor. Cum igitur ista comparatio motorum adhuc remaneat etiam si vacuum esse separatum ponatur: videtur quod penes eam sit proportio motus velocioris et tardioris in vacuo si esse supponatur. Erat ergo in eodem sensu dicere quod non esset proportio motus ad motum secundum velocitatem et tarditatem: nisi per spissitudinem et tenuitatem medium: quod non accidit nisi cuiusdam motui qui est eorum qui habet motum rectum: siue naturalis: siue violentus. Ecce hec sunt que in hoc loco contra dicta Aristoteles. que nos sequuntur obijciunt duo probatur Aristoteles. sicut Aristoteles pace. Ad hoc autem etiam nos addimus demonstrationem qua videtur Aristoteles in 6. physicorum sic dicens: quod nihil transit in spatio maius se: nisi prius in eo transierit minus se vel equale sibi: supponatur ergo paulisper grauea disparatio nis esse vacuum separatum quemadmodum ponitur probatur superius inducti et mouetur. a. per ipsum: ergo prius transit in spatio vacui minus se vel equale sibi quam maius se: ergo in transitu a. per spatium vacui necessario est prius et posterius: ergo et tempus: non ergo in indiuisibili temporis est motus per vacuum: et hoc est contra ea que dicit Aristoteles. Ad hoc Aristoteles nos docuit quod prius et posterius in motu est propter ante et post quod est in spatio: et post et posterius est in tempore propter prius et posterius in motu. Sit ergo spatium sicut dicitur separatum: constat quod illud est dimensio quedam in qua est pars ante partem: et pars post partem in ascendendo et descendendo: igitur motus qui est per ipsum necessario habebit prius et posterius: ergo necessario erit in tempore: et non in indiuisibili temporis. Amplius nihil prius in motu peruenit ad distans quam ad propinquum: neque eque cito. Sed in spatio vacuo est distans et propinquum: ergo mobile motu suo non prius est in distanti: neque eque cito quam in propinquo: ergo prius et posterius est in tempore et propinquo: ergo motus per spatium tale vacuum est in tempore necessario habente prius et posterius. Amplius descendit lapis superius et inferius: et in oibus locis intermedium ergo idem numero corpus simul et semel erit in diuersis locis: quod non est intelligibile qualiter esse possit. Si autem descendit in tempore continuo: tunc habetur propositum quod in re veritate motu etiam existente in vacuo adhuc est in tempore. Ad hoc autem coniungantur duo corpora planarum superficies: ita quod inter ea nihil intercedat medium: hoc enim est possibile et postea subito disjungantur. Constat quod spatium quod est

inter disincta plenum erit aliquo corpore quod est aer vel aqua vel aliud corpus: aut ergo hoc efficitur in spatio illo subito: aut successiue. Si subito hoc non videtur: quod prius erit motus aeris ad propinquum quam ad remotum. Si autem sit successiue tunc motus etiam secundum veritatem videbitur esse in vacuo: et videbitur esse in tempore motus ille qui est in vacuo. Ad hoc autem sit lapis sursum: sit totum intermedium vacuum: aut descendet aut non. Si descendit tunc erit motus in rei veritate quod est contra determinata. Si autem non descendit tunc graue non descendit remoto omni prohibente. descendit enim eius: quod absurdum esse videtur. Ad hoc autem et bis similia induerunt Anticemam quod dixit quod si motus est in vacuo in rei veritate quod ille esset in ipso tempore: et consentit ei Aristoteles pace: et dixerunt quod non intelligebantur demonstrationes Aristoteles. sicut multi credebant. Sed cum duo sint que terminant velocitatem et tarditatem in motu. scilicet proportio potentie motoris ad rem motam: et dispositio medij: quod utrumque faciebat proportionem motus ad motum: et ideo sicut dispositio medij se habet ad velocitatem augendam vel minuendam: ita se habet ad tempus breuandum et augendum: et dicitur quod simile huius est in linea cuius quantitas crescit ex duobus: ex uno faciente lineam: et altero addente sibi incrementum. Est autem talis natura proportionalium vt docetur in geometricis: quod si quantitates aliquae sunt proportionales: si addatur eis una quantitas utrumque: vel diminuatur ab eis una et eadem utrumque: ea que relinquuntur vel non erunt oimino proportionales. Talis exemplum est in .6. et tribus que sunt in proportione dupli et subdupli. Si autem addatur utrumque ternarius tunc non erunt proportionales numeri illi: quod nouem et sex non sunt in eadem proportione. Similiter autem est si dematur ab eis duo vel unum: sicut patet euilibet consideranti. Dicitur ergo dicitur viri quod proportio motuum qui sunt per plenum in velocitate et tarditate est ex duobus. scilicet ex potentia motoris super rem motam: et ex dispositione medij in pinguedine et tenuitate: proportio autem consistit in equalitate et excessu: propter quod contingit quod si aliqua motus equalis potentie sunt ex parte motorum quod tunc in equalitatis diuersitas causatur ex diuersa spissitudine medij: et tunc motus qui est per spissius est tardior quam ille qui est per tenuem. Si autem fiat per vacuum tunc auferatur una causa retardationis: et ideo sunt motus illi qui dem non proportionales: et sic motus qui est per vacuum est in indiuisibili temporis: quantum ad ablationem impedimenti motus quod causabatur ex medio: et non simpliciter. Causa ergo improprietatis est ex hoc quod proportionalibus motibus qui sunt per plena auferitur altera causa tarditatis. Sed causa eius quod est esse motum in indiuisibili temporis est ex hoc quod vacuum nihil retardat: et ideo non causat tempus aliquod in tarditate: et tunc motus quo ad hoc est in indiuisibili temporis: et non simpliciter. Et hoc autem quod tam excellentes viri in philosophia sic intelligunt Aristoteles. pro quod locus iste difficilis est: et subtili indiget consideratione. Recolligamus ergo sensum supradictorum virorum. Et dicamus quod sunt duos viros memoratos aliunde habet motus naturalis quod est naturalis: et aliunde quod habet retardationem. Quod enim est naturalis motus: habet hoc ex victoria potentie motoris super rem motam: quod autem est retardatus: hoc habet ex spissitudine medij per quod est motus. Sequitur igitur vt motus ad motum non habeat comparationem ex diuersitate medij: sed potius ex dispositione medij erit proportio tarditatis ad tarditatem: et non proportio motus ad motum. Et hoc idem in motu violento: qui quod motus est habet ex victoria motoris super rem motam. Tarditatem autem ex diuersitate seruata uniformitate motoris in potentia mouendi habet ex diuersitate medij per quod est motus: propter quod in eo quod auferatur de motu tarditas causata ex medio: relinquuntur non esse proportionalem motum qui est per vacuum ad eum qui est per plenum in tardatione: ita est in indiuisibili temporis quo ad hoc: et sicut fit in quantitatibus proportionalibus: quod si aliqua diminuuntur ab eis non oportet eandem esse proportionem in ablatiis que sunt in totis proportionalibus: nec iterum oportet quod relicta post ablationem habeant eandem proportionem ita dicitur esse in moribus. Si enim concedatur proportionalis esse motus qui est per pinguedinem et cuius qui est per subtilissimum in tarditate que auget tempus motus non est possibile

Rationes demonstrationis Aristoteles

Ad pulchrum casus de duobus corporibus planarum superius dicitur quod nihil cadit medium.

Secundum Aristoteles pace circa quod situm.

Suma illius opinionis.

est possibile qd motus in vacuo habeat eandem pportione ad motum illum: cum ab eo auferatur tempus totus qd est ex tarditate. Ecce hec est breuis summa dictionum virozum. **C**uides autem fm dicta qd Aristo. non concludit ppositu: qd lz retardans in vacuo auferatur qd causat tarditates: tamen hic remanet pportio motus ad motum fm excessum motoris ad motorem. Et sic est motus in vacuo aliquo mo proportionalis ei qui est in pleno: tunc demonstratio Aristo. est omnino inartificialia. **S**ecundum hoc autem falsa sunt que dicuntur in fine. 7. 2. 8. pphiscoruz. f. qd si motor aliqs mouet aliquid in toto tempore per spatium aliqd per medietatem ipsius mouebitur per totum illud spatium in medietate teporis. Si enim motus est fm pportionez excessus motoris super mobile: et potentia motoris ad totum mobile excedat multum medietatem mobilis: sic forte mouebit multo citius per ipsum spatium totus qd in dimidio spatio temporis illius. **P**roter hec et his similia dicit Aver. deceptum esse Anepace: et Aulce. per psequens relinquuntur ee decepti. Est enim ista ppositio per se manifesta qd supposita equalitate momentuz in potestate mouendi: et equalitate figure in ipsis mobilibus: qd equales erunt motus qui sunt per equalia media in spissitudine et dimensione. Et inequales erit qui sunt per inequalia media in spissitudine: qd sicut sint equalia f3 dimensionem. Quia igitur equalitas motus causat ab equalitate: et diuersitas a diuersitate: concluditur necessario qd quantitas diuersitatis medij causat equalitate in velocitate et tarditate: infra qd si nihil resistentie ferat medium qd tunc erit in fine velocitatis: qd est in indiuisibili teporis: et hoc est verum tam in motibus naturalibus qd violentis. **H**oc igitur probato oportet scire qd motus violenti velocitas et tarditas supposita equalitate motiue virtutis non causat nisi a dispositione medij per qd mouetur. Et sic comparatur motus ad motum: si vterqz est violentus et habent motores equales et mobilia equalia causabitur pportio motus ad motum ex pportione medij ad mediu. **C**onotus autem naturalis non habet pportionez primo ex medio: sed potius ex potentia mouente relata ad mediu: sicut inferius patebit: et ideo medij natura in illo est signu pportionez habitudinis motus ad motum. **C**ausa autem est habitudo motoris ad mobile: qd qualiter vtz sit hoc modo est intelligendus. **C**or autem que mouent quedam mouent ex se ita qd principium sui motus non habent in seipsis. Illa autem que mouentur ex se habent principia sui motus in seipsis sunt aia: et omnia talia habent motorem qui est in actu: et mobile qd est perfectu in actu: sicut intelligit que mouet celum sunt actu et est actu. Et si militer est de anima que mouet corpus organicu et oia illa mouentur in locis suis et non extra loca sua: et illa talia ad motum que faciunt cum sint perfecta in seipsis non indigent medio per qd fit motus in quo perfecte acquiritur mobile forma motoris: et ideo tales motus et si non sint per medium. **N**on tam ppter hoc sunt in indiuisibili tepore sed in tempore. Illa autem que non habent motorem in seipsis duplicia sunt: quedam enim eoz nec primu habent mouens in se: nec etiam forma que dat motor. Quedam autem etiam non habeant primu mouens: tamen habent in se per aliquem modum forma motoris. **E**t primo exemplum est in motibus localibus violentis in quibus nihil cofert id qd vim patitur: et ideo motor illoz in actu est: et mobile actu et seruata equalitate motoris non causatur in eis tarditas nisi ex medio. **E**t repluz autem scdoz est in simplicibus corporibus que mouent a generate: vt pbat Ar. in 8. huius scilicet: et illoz primu mouens est in actu: mobile autem in potetia. **E**t de talibus oino veruz est qd motus eorum semper causat ex pportione motoris ad mobile. **E**t hoc enim motor mouet et mobilitas mobilis causat ex similitudine qua h3 cum motore: ex hoc enim qd motor contrarium inuenit in mobili: ppter hoc agit in ipm expellendo illud et inducendo forma suam qua si indurisset non amplius moueret. **M**obile autem susceptibile est eiusdem forme: non vnam puz: sed vnam sibi simile per cofusum habitum forme: sicut ex planauimus in primo libro. **Q**uantum enim dat generans mobilis de forma sua: tunc dat ei de consequente formam suam hoc est de loco: et ideo dat ei motum ad locum. **E**t qd vis motoris per vires coualescit in mobili: ppter hoc in medio agit

in ipsum: et indigent talia mobilia medio in quibus procedant de potentia ad actum: in quorum medio termino completa fit generatio et motus: et fm qd distant ab illo tunc imperfectio: est forma generantis in ipsis et motus. **E**t inde est qd motus naturalis intenditur in fine sui: qd quanto plus est iuxta finem tanto perfectius habet formam: et quanto perfectius habet formam tanto perfectius habet motum ad locum saluatum sui in forma: per hoc et patet qd mediu per qd est motus naturalis sibi nale est: et est aer vel aqua que sunt extra media: et est vno modo prohibens: et alia modo adiuuans: quia ex conaturalitate adiuuat. aer enim magis est terreus iuxta terram: et aer iuxta ignem magis est igneus: et ideo est qd cum generatio fit ignis: quanto aer superior est tanto magis conaturalis est igni generationi eius qd fit ignis: et quanto inferius est tanto minus conaturalis est igni: et magis conaturalis terre: et ideo ex illa conaturalitate iuuat ad motum ascensionis ignis vel descensionis terre. **I**dem autem est de aqua quatuor ad ea que mouentur per ipsam in ascendendo ad aerem: vbi descendendo ad terram: inquantuz autem pinguedine vel tenuitate et plus difficulter et minus est diuisibilis: sic est medium impeditiuum: et impedimentum illud est in vno sicut in ca: et in alio sicut in signo et promouente. **I**n causa enim est in pportione mobilis ad motorem. **H**ec enim pportio maior est in principio medij: et vbi incipit motus et minor est in medio: et minima in parte que est iuxta terram: et ex illo causatur qd motor diuersimode potest minus et plus super mobile. **S**ed tamen mediu pmouet ad hoc inquantum est difficulter vel facilliter diuisibile. **E**t medium etiam est signum huius fm distantiam vel pportionez ad terminum motus: vt diximus. **E**t si querat de motu eius qui fit non ex generate: sed qui remouet prohibens motum: sicut quando desiccat colina et cadit lapis qui erat super colina: nam: ddm qd motor: ois fm elogatione a loco ad quem mouet trahit debilitatem quadam in virtute mouendi rem motam: et ideo h3 talis motus tepus habeat ex medio retardante motum: tamen etiam aliqd huiusmodi h3 ex virtute motoris que fortificat plus in descensu qd descedit vel vicinior loco ad quem mouet. **E**t h3 igitur p3 qd ea que mouent tripliciter in motu participat velocitatem et tarditates. **S**icut ex motore solo: sicut quando est et motor: in actu: et mobile est in actu: et non indigent medio: eo qd motu illo mobile non acquirit perfectionem essentialem: sicut corpora celestia sunt vel loca in motu vel tarda: aut ex medio iudicante et iuuante potentiam motoris: sicut corpora simplicia se mouent inuicem generando: aut ex vtroqz: sicut animalia que mouentur motu processiuo in aere vel in aqua. **E**t hoc iterum p3 qd si datur potentia motoris ee perfecta super mobile et non fuerit medium promouens: nec impediens ipsam: qd tunc sicut habet formam motoris id qd mouetur: ita habet ad motum et locum: h3 autem forma motoris tota sine medio pmouente vel impediente: ergo habebit necessario locum et motum: ad locum sine medio aliquo ad hoc pferete vel impediete. **O**mnem autem qd non h3 coparationem nisi ad duos terminos sine medio mouetur non in diuisibili tepore vel continuo: sed in tepore in diuisibili: ergo tale mobile mouet in indiuisibili tps: cum autem motus est in vacuo mediu nihil operat ad motum ipediendo vel coferendo: et non est ibi nisi habitus forme pfecte in instanti: et acceptio loci eiusdem forme sine tepore. **E**t hec est causa quare dixit Aristo. qd si non est mediu ipediens qd iuuans est potetia motoris super mobile et pmouens generatio nem forme motoris in mobili: qd tunc motus est in indiuisibili tepore: et qd coparatio motus ad motum est sicut coparatio medij ad mediu. **E**tiam mira fuit in hoc subtilitas Aristo. nec videtur aliter posse intelligi qd sicut dch est. **C**or autem qd causa deceptiois Aulce. et Anepace fuit qd putabant qd ad aliud et aliud referretur tarditas que causat ex medio i motu simplicium: et tarditas que ex diuersitate motoris causa tur: cum hoc non sit veruz: qd cum habitu medij crescit virtus motoris: et cum pportione eius decrescit: et ideo qd demonstratur in vno eoz tenet in vtroqz eoz. **C**or per dicta p3 solutio ad tria dicta inconuenientia que memorati viri inducunt. **O**stensum est enim quatuor plenum naturale mediu est motu natural recto: plenus et medium est per qd est motus violentus: vt in fine. 8. patebit: et in libro de ce. et mun. et supra in parte est tactum. **H**ec sequit corpora celestia debere mo-

Impugna no illi opio nis.

28. co. 71.

Nota dicitur i ter motu nale et violentum.

Nota de motu grauium et leuium vt est a generate.

Quare motus nalis incidit i sine sui.

Nota qd motu grauius et leuius vt fit a remouete p prohibens.

Nota tripli ce cas velocitatis et tarditatis in mobilibus.

Nota cas deceptiois Aulce et Anepace.

Solus ad ista tria eorum.

Vacuum

Autē nunc ostendere nō ē vacuum ex natura ipsi vacui: eo q̄ sufficienter ex rōnibus supradictis ex motu ostēdimus ip̄m non ē: oēs enī rōnes que ex motu sumi poterant pp̄ q̄d ponebat vacuum idurimus: q̄ vacuum

ponebatur ppter motum rectum nālem vel violentum: et nō ppter circularē: q̄ ille nō indiget medio: sicut p̄ostēs ē: et ideo cum ex nā vacui ip̄m nō esse ostēderimus: tunc p̄fecte destructum erit vacuum. C. Dicitur q̄ vere p̄siderātib⁹ nām vacui: videbit̄ optime dōm vacuum: sicut id q̄d abesse vere est vacuum: et omni eētia p̄uatur. Si. n. in pleno q̄d ē aqua iponatur cubus: siue aliud corpus cubicus: hoc est ad oēm partē quadrū siue alterius figure: oportet q̄ intrāte in aquā cubo cedat aqua ad tātā quantitātē q̄tūz est cub⁹. Et hoc sō fit: q̄ aqua nō ibibit̄ in cubo: sed potius aq̄ expellit a loco in quē cubus intrāuit: et tunc aqua cedit in alium locum: aut inspissat̄ vt partes eius efficiant̄ in loco minorē q̄ prius fuerant quādo nō fuit in aquā missus cubus. Eodem autē mō cedit aer q̄ cubus ponit̄ in aerē: sed non sentit̄: q̄ aer est inuisibilis. Sēper enī cubo imisso in aliq̄ corp⁹ simplicissimū necesse est ip̄m trāsmutari in locū alium in quē aptūz natum est ex nā trāsmutari: nisi coeat per densatiōes. Dico autē q̄ mutat̄ in locum sibi debitum ex nā: sicut terra deorsūz et ignis sursum: et aq̄ descendit in terra et descendit in aerē et igne: aer autē descendit in igne: et ascendit in aq̄ et terra: et ad hec loca mutant̄ eētia sibi tātū spatium quātus est cubus vel opz q̄ coeant per cōdēsationē. Adoueret̄ q̄ sursum sicut ignis: aut deorsūz vt terra: aut in vtraq̄z aer aq̄ et aer: quāz docum⁹ quale et q̄tūz aliq̄d ipostum fuerit in ipsa cedentia illi q̄d iponit̄. Sed in vacuo ipossibile est fieri talē cessiōē: q̄ cum vacuum nō dicat̄ esse nisi dimēsiōnes mathematicas: cōstat q̄ ip̄m nullūz est corpus nāle: q̄ nec sursum vt ignis nec deorsūm vt terra: nec in vtraq̄z vt aq̄ et aer cedere poterit. Ad mathematica enim nō hnt̄ loci differētiās nisi quo ad nos: vt in p̄habitis est ostēsūz: et cuius nullus est locus naturalis: illius et nullus est mot⁹ nāle: p̄stat ergo q̄ intrāte cubo in locū vacuum nō cedit spatium vacui sed manet vt p̄us. Et videt̄ per ip̄m spatium vacuum trāfire eēle spatium cubo imisso in ip̄m: eo q̄ locus et locatus sunt eēlia: q̄ etiā prius erat in vacuo. Et hoc est s̄te illi: sicut si diceremus q̄ aer nō cederet cubo ligneo imisso in eum: sed spatia aeris eēt in spatibus cubi: et eōuerfo q̄ cubus et nō cederet aer: sed oīa ad dimēsiōes istoz duoz pertinētia trāsrēt per se inuicem. At vō et cubus tātā hz magnitudinē quātā hz vacui q̄d est locus cubi: q̄ locus et locatum sunt eēlia. C. Et q̄ forte aliq̄s possēt dicere q̄ nō est inconueniens duo spatia esse s̄ in se inuicē: quoz vnus est mathematicus et alter nāle: videamus an hoc sit possibile. Spatium. n. cubi in quo sunt dimēsiōes eius hz sit calidūz vel frigidūz: aut leue vel graue: vel alijs passiōib⁹ nālib⁹ dispositūz: nihil minus tñ alterūz est s̄m eē diffinitiuū ab oibus passiōib⁹: formis nālib⁹: nō enī p̄bit̄ esse vel essentia ab aliqua formaz nāliūz: neq̄ a plurib⁹ eaz: neq̄ ab oib⁹ simul. Dico autē spatium illud q̄ diuersūz est a passiōib⁹ corpus lignei cubi q̄d habet tres dimēsiōes dimēsiōib⁹ vacui equalēs: ergo si separaf ab oibus alijs passiōibus nālib⁹: et itell̄ nō ēē graue neq̄ leue euz per nullā formaz nāliūz sit in loco: sed tñ per dimēsiōes corporeitatis sue: tunc p̄tinebit occupādo eēle vacui: sicut q̄ intell̄ euz oib⁹ formis nālib⁹: q̄ sicut dixim⁹ occupare locū in formis nālib⁹ nō hz sed ex dimēsiōibus: hz ex formis nālib⁹ ad locū hēat nālez iclinationē: et in eadem parte p̄tentūz que est pars loci et vacui: et hec est ps vacui eēlis sibi ip̄s. Sic q̄ sunt in vno et eodē spatio dimēsiōnes vacui et dimēsiōes cubi: q̄ spatium vacui supponaf habere tres dimēsiōes: ip̄m necessario erit corpus et et cubus erit corpus hnt̄ tres dimēsiōes illis per oīa equalēs. Quē ras igit̄ quid distat̄ dimēsiōes corporeis cubi a dimēsiōibus vacui sibi equalis. Si enī lōgitudō sit in lōgitudine et latitudo in latitudine: et p̄funditudo in p̄funditate: erit quelibet trum diametroz intersectūz se ad rectos angulos in cubo et spatio in alio: linea autē nō pōt̄ imaginari esse in linea nisi sit eadem puncta terminata: et sic linea in linea imaginata est indifferens ab ea s̄m esse et essentia: ergo nulla differētia est

Lex. c. 76.

neri in indistinctis tēporis: q̄a allam cōparationem hnt̄ ad suos motores q̄ eētia habeat ad suos motores. Sicut p̄ q̄ nō est p̄portio cum eo q̄ secundario tñ in motu est cā velocitatis et tarditatis: q̄a hz secundarium sit tamē est signum p̄ncipale. C. Ad ea autē que viterius iducta sunt dōm p̄mūz q̄dē q̄ nullūz mobile s̄m nāz est mobile nisi aliquo motore nāli: et ille nō hz cōparationē ad spatium s̄m q̄ est mathematicū spatium tñ: nec s̄m q̄ est inane: sed s̄m q̄ est plenuz: et de illo vey est q̄ nō transit minus: nisi transeat minus vel eēle. Si autē esset inane et hoc inane poneret terminos hēe in q̄b⁹ cōtineret motor: nō respiceret nisi terminos: q̄a nihil est in medio per q̄d cōnaturale est sibi mediūz: et ideo mot⁹ in talib⁹ esset in momēto de termino spatij ad alterū terminum: cum in tali spatio inani nec est eēle mobilis: nec minus: q̄a nihil est oīno: et ideo nec equalē: nec minus est aliq̄d. p̄der idē p̄z solutio ad sc̄m et tertius: q̄m in veritate et sicut Aulcē. dic̄ in vacuo nō est aliq̄d q̄d sit linea: vel punctus: vel dimēsiō: nec inferius: nec superius: nec aū: nec post: q̄a iste oīe sunt entēz vacuum autē ponebat nō ens: sed p̄uatio entis ab oib⁹ aut riq̄s. hoc autēz infra melius explanabit̄ q̄ ostendēt q̄ duo corpora nō pōt̄ esse in loco pleno vel vacuo. C. Q̄d autē q̄rtur de lapide descendente per vacuū opz dicit̄ s̄m p̄bica q̄ motor lapidis nihil respicit de medio: et ideo per vices nō ē in medio: q̄a nihil est mediūz: et ideo nō ppter illud lapis est in diuersis locis: sed lapis erit in vno momēto superius in loco a quo descendit: et inferius ad q̄d descendit: non tñ s̄m idē: sed erit superius in instātī s̄m q̄ est finis p̄teritū et inferius s̄m q̄ est p̄n⁹ futuri: talis autē motus qui fingitur esse in vacuo nō est motus in rei veritate: sed est finis cuiusdāz mutatiōis que est in instātī. Sicut. n. illuminatio occidētis statim est in instātī orientis eo q̄ nō est motus: sed est finis quidāz motus vel effectus mot⁹. Cum. n. sol accipit vt mot⁹ ad punctūz oriētis: tunc ex fine motus ad punctūz oriētis cātar ḡnatus esse lumen in omni diaphano illi puncto opposito in vno momēto t̄pis: ita est etiā q̄ motore perfecte hnt̄ potestatem super mobile: sequitur ip̄m mobile perfecte eē mutatum ad formā motoris et sic nō mutat̄: sed est imutatū esse: et hīc est finis mutatiōis eius: et illius finis est effect⁹ eē in loco corporeis generātib⁹ ip̄m: et nō sit mediūz impedies: et ideo cum vacuum nihil faciat impedimenti sequit̄ illud q̄d mouet̄ statim esse in fine mot⁹ in indistinctis tēpis. Et q̄ hoc factū ad imaginādūz difficile est hoc q̄ vacuum imaginaf q̄ modūz distātie hnt̄is dimēsiōes: euz sine dubio nullas habeat distātiās: sicut in primo post illud capz declarabim⁹: et ideo sicut Aristo. determinās de tēpore: q̄ si quis copulat p̄cedens nunc sequētī nunc nō percipit tempus: ita directe est de vacuo q̄ ibi moto: mobilis non attingit nisi terminos spatij et non mediūz: quia mediūz nullum est: et ideo non est ibi motus habens prius et posterius: nec fieri aliq̄d sed potius esse hīc et ibi sine eo q̄d attingit mediūz. C. Q̄d autem queritur de separationē duozum corporum que habeat superficies planas: dicēdm q̄ separatio eozum nō est subito: sed tamen aer efficitur subito in omni spatio inter medio propter causam que dicta est vt dicunt quidam: et in veritate nō est verum q̄d dicunt q̄ absq̄ dubio nūq̄ corpus separatur a corpore: sed nec superficies corporeis a corpore: nisi sit alia superficies corporeis cui coniungatur: et ideo talia corpora nunq̄ a se separaret̄ nisi prius ingressus aeris continuaretur superficies eozum: q̄d patet in clepsidris in quibus superficies aque ab aeris superficiebus non volunt separari: quoniam necesse esset vacuum intercedere inter superficiem clepsidre et aque: et ideo prius opz imittere aerē ad minus quo ad cām imissionis: et si forte tēpore simul ingrediat̄ imissus aer et egrediat̄ aqua: et tunc dico ego q̄ nō est separabilis superficies vnus p̄dictoz corpoz ab alia: nisi intāz in quātūz imittit̄ aer: vel aliq̄d aliud inter superficies eoz: et super istud p̄n⁹ multa pulchra construerunt fabricatores ingeniosorum. De his autēz forte tractatus habebitur in alijs locis. C. Patet autem ex dictis vt mihi videt̄ solutio oīum p̄dubitatorū. Reuertamur igit̄ nunc ad propositum q̄ vacuum non esse ostēdamus.

Cap. 8. In quo declaratur non esse vacuum in p̄pria natura vacui: in quo est digressio declarās q̄ duo corpora nō possunt esse in eodē loco.

Solo ad in stātas addu ctas a docto re.

Nota solone de lapide descendente per vacuum.

Considera q̄ ista solone vt docet̄ admittit̄ ex se cētia p̄bi in. 2. de aia. 4. c. 43.

ergo nulla differētia est

Physicorum

In aqua essent ferret cōstat q̄ non viderentur: q̄ profunda
rentur in aqua: et nō propter hoc nihil essent. Tactu enī pos
set fieri discretio eorum: sicut tactu discernitur q̄d tangit: et
hoc est verius sensibile q̄d habet differentias tactus: aer ḡ
est aliquid q̄a tactu sentitur. ¶ Patet ergo q̄ vacuum sepa
ratum extra corpora existens sicut locus nullo mō esse pōt.
Sine enim dicat vacuum in quo nihil est: sine dicatur eē va
cuum in quo sola est materia receptibilis dimensionum: siue
dicatur vacuum locus habens dimensiones separatas ab
omni corpore improbatum est eē vacuum: et ita constat oīno
vacuum nihil esse. Iste enim tres sententie fuerunt de va
cuo: sicut supra patuit ex diffinitionibus vacui ex rationib⁹
philosophorum antiquorum inductis.

¶ Cap. 9^m. De rationibus eorum qui vacuum ponit p̄bictis
corporibus imbitum: et de contradictione eorum.

Lex. 1. c. 79.

Sicut autē quidā (vt supra diximus) qui
non dixerunt vacuum eē separatū
locū a corporibus infra celū vel extra
existentem: sed dixerunt corporib⁹ porosis va
cuum eē imbitum: opinantes p̄bationē eē ma
nifestam vacui per raritatem et densitatem quo
rum susceptibilia sunt corpora p̄bicta. Dicant enim q̄ si nō
sit rarum et densum q̄ nihil in partibus suis potest coire et
calcare in minorem quantitatem et locum: eo q̄ sententia eorū
fuit q̄ omne densum et raro factum p̄stringitur in sua va
cua que intra se habet rarefactum et denso egreditur de sa
tis vacuis: ita q̄ partes que fuerit in vacuis egrediuntur et
reducuntur de ipsis et disponuntur iuxta partes que in va
cuis non fuerunt. Si autem vacuū hoc modo non dicat es
se: dicit auctor secte illius cuius nomen Xutos fuit q̄ neces
sario accidit vnum trium incōuenientiarū. s. aut q̄ mot⁹ nul
lus est omnino: eo q̄ tunc forent mobilia in eodem loco: s. s.
id quod mouet in vacua que sunt intra corpus in quo sunt
motus non reciperetur sicut in vacuum aeris quādo mot⁹
est in aere. Aut moto vno mobili quocunq; oporteret q̄ to
tum vniuersū moueretur: q̄ si totum esset plenuz tūc primū
corpus cederet et q̄d mouetur: et illi cedit aliud illi primū: et
sic vnum expellit reliquū de loco suo: ita q̄ necesse est etia
celū impelli: aut necesse est q̄ in omni generatiōe quādo ra
rum sit et denso et eōuerso: equalis fiat diuersorū trāsmuta
tio. vbi gratia. si ex aqua fiet aer: et sic rarū et denso q̄ etiam
ex aere fiat aqua in tanta quāritate: q̄a aliter oporteret locū
crescere vel decrescere p̄tinue vsq; ad celū: et illud ē opz ex
tendi et cōp̄imi s̄m modum quo fit descensus et raris. Et au
tem quōlibet istoz sit falsum dicebat Xutos q̄ necesse est eē
vacuus intra corpora p̄bicta: q̄ aliter nō cōtingeret concal
cari densata: et extendi rarefacta. ¶ Obijciendo autē contra
hanc positionem opz nos distinguere qualiter intelligit di
ctum eorū vacuum enim corporibus intrinsecū et imbitum
dupl̄ esse potest: aut enim ita est q̄ sit distinctum a pleno in
corpore: ita q̄ vacuum in quibsdam suis extrinsecus sit sepa
ratum a pleno: et hoc intrinsecus in alijs ipse sit corpus ple
num: aut ita est q̄ totū corpore est imbitum in partib⁹ eius et
a pleno nō distinctum: sed vbiq; sibi imbitum. ¶ Si quidē
igif rarum dicunt multa vacua sepaata hīs et distincta a par
tibus plenis: tunc per eadem destruitur positio eorū per que
destructa est positio ponentium vacuū locū esse separatū:
q̄ tunc hec positio nō differt ab illa: nisi q̄ illa in diuersis po
nif vacuum. s. extra celum: vel infra mūdum: vel in quibsdā
partibus corporis p̄bicti: semper aut ponit actu existens et di
stinctum a pleno. ¶ Manifestū est igitur q̄ si neq; vacuum con
tingit esse separabile: sicut p̄batum est q̄ locum non p̄tingit
esse separatū h̄item spatium superius: sicut q̄dam dixerūt
q̄ locus suspensus spatib⁹ h̄ separati: sic etiam non conuenit
rarum intra se habere spatia talia separata. ¶ Si autē non
est separatū sed imbitū est vacuū pleno nō distinctū ab eo
nisi s̄m potētiā qua plenuz pōt esse vacuū: et eōuerso quan
do de denso fit rarum: et eōuerso: ita ponit aliquid eē va
cuum: tunc minus est impossibile ponere ipsum q̄ primū:
eo q̄ positio primo vacuo sequitur motum localem nō eē vt
patet ex p̄bictis: non autem sequitur hoc positio isto va
cuo. ¶ Sed tamē impossibilia p̄tingant huic positio: et pri
mum q̄dem q̄d cōtingit isti positioni est q̄ est imperfecta: cuz
enim vacuum ponatur p̄pter motum a p̄bictis antiquis: con

Xutos p̄bictis
auctor secte
asserit vacuū
um corporibus
p̄bictis imbi
bitum.

Lex. 1. c. 50.

Lex. 1. c. 51.

uenit s̄m istam positionem q̄ vacuum nō est causa oīs mo
tus: sed motus qui sursum causat⁹: vacuum autē s̄m actus
non efficitur nisi in raro: et raris est leuis: p̄pter q̄d ignē raris
esse dicunt eo q̄ leuis est et ascendit sursum. ¶ Sed m̄ aut q̄d
contingit isti positioni est q̄ vacuum hoc mō non est eā mo
tus vt dixerunt antiqui: non enim est causa motus sicut ad
q̄d vel ex quo est motus: q̄a tunc oporteret q̄ esset extra cor
pora distinctum. Sed cōuenit ipsum esse causam motus si
cut dispositio mobilis que est mouens: siue adiunans id q̄d
mouet. Est enim causa sicut vires pleni vento sunt causa q̄
sursum ferantur alligata sibi et continuata in eo q̄ ipsi ena
tant et sursum feruntur: sic vacuum in raro enatiuum est:
et ideo corpus ascendit q̄ talia habet in se vacua colligata
et continuata partibus suis. ¶ Et etia s̄m istos queremus
ab eis qualiter potuit esse q̄ vnum et idē sit motus et motus
et locus ad quem mouet: vacuum enim vt iam dictū est est
mouens: et q̄a est intrinsecus corpori: oportet etia q̄ sit mo
tus: et opz itē esse receptum a vacuo: q̄a aliter duo corpo
ra erunt in eodem loco: et hoc quomō potest esse: q̄a tūc va
cuum erit vacuū: et hoc ibit in infinitū. ¶ Amplius autem est
vacuum est causa motus vniuersali: vt dicunt isti quā cau
sam poterunt assignare in granit: p̄pter quam feratur deoz
sum. ¶ Manifestū est q̄ si quanto rarius est sic magis vacuū:
tunc etiam quanto magis est vacuum: tanto fit leuius et ma
gis sursum fertur: ḡ vacuum nō est causa grauis: sed potius
pleni: non ergo vacuum est causa quare aliquid ferat deoz
sum. ¶ Adhuc autem s̄m hoc si aliquid esset oīno vacuum
idem velocissime fertur sursum: sed hoc est falsum: q̄a for
te est impossibile q̄ vacuum moueatur oīno: ratio enim vna
et realis est que dicta est de vacuo separato. Sicut enim non
dicit motus esse in vacuo: sine motu enim sunt omnia et imo
bilia sunt: eo q̄ necesse est fore motum in instāti: et p̄portio
nem esse inter motum in pleno et motum in vacuo: ita etia
erit vacuum sine motu: q̄a si causaret motum vacuum opz
erit q̄ oīno vacuum causaret motum in instāti: eo q̄ incō
parabiles sunt velocitates pleni et vacui: et ideo si aliq̄d ple
num rarum causabit velocem motum: et rarius illo causa
bit velociorem: et sic oportet q̄ id q̄d omnino est vacuum: et
ipsa velocitas causet motum in instāti: et hoc est impossibi
le: ergo etiam impossibile est q̄ vacuum sit causa motus.

Lex. 1. c. 52.

¶ Cap. 10^m. De epilogo rationum Xutos philosophi: et de
soluione earum.

Quoniam autem nos non dicimus eē
vacuum aliquid in natura:
sicut patet ex p̄bictis: opz
autem nos dicere q̄ ea que inducta sunt de ra
ro et denso sunt bene dubitatione digna: et ideo
vere dubitata sunt. Sunt autē ista q̄ nisi ponā
tur esse densum et rarum ex vacuo et pleno turbatur celum.
Item aut non est motus oīno: aut oportet generatione eorū
que ex densis fiunt rara et eōuerso semper fieri equalem in
eadem hora: vt quantum de aere fit ex aqua: tātum in eadē
hora de aqua fiat ex aere. Et manifestū est ex p̄dictis du
bitabilibus Xutos p̄bicti q̄ si plus aeris ex aqua fieret et nō po
neretur esse vacuum: tūc oporteret q̄ continue depellerent
vltime superficies corporū semper in maiorem locum donec
tumultuaret etiam expulsum celum in maiores locos. ¶ Et
eōuerso est quādo plus est de aqua fit ex aere: q̄a tunc ne
cesse videtur q̄ constringantur vltima corporū in locum mi
norem: ita q̄ tādeq; cōtraheretur celum q̄d est vltimis oliuz.
Aut oportet q̄ supponamus allecubi equali fieri mutationē
vnius ex alio in eadem hora et eōuerso: ita q̄ omne corpus
vniuersi sit semper equale. Aut oportet q̄ nihil oīno mouea
tur: in omni enim eo q̄d mouet accidit talis tumultuatio vl
timorū: et expulsio sicut diximus: nisi in motu circulariōis.
Non autem p̄pter motum circulariōis positum est esse va
cuum: q̄a circulatio non recedit de loco suo: sed potius pro
pter motum rectū positum est esse vacuum: non semper eni
in circulum est loci mutatio: sed etiam aliquādo fit in rectū.
¶ Hi igitur qui nominati sunt p̄pter hoc q̄d dictus est: aliq̄d
vacuum esse dicunt. Et reddidit dictum eorū ad hoc q̄ vacuū
sit rarum: eo q̄ partes naturales implentes foramina quā
do res est densa eruntur ab ea intus: et additū et extra: et
ideo crescit in maiorem quantitatem ex interpositiōe vacui
inter

Lex. 1. c. 53.

inter partes suas. Quando autem fit densum ex raro: tunc partes materie adduntur rei intus et implent foramina: vacuo interposito partibus rari: et sic nunquam fit rarum et densum: nisi additione et subtractione partium naturalium: et nos non loquimur de augmento animato: quia illud fit per additiones: sed loquimur de incremento rei: et de incremento facto per rarefactionem et condensationem. Hoc autem modo Xutos etiaz pibus dixit fieri intensionem quando. scilicet de calido fiebat magis calidum: et hoc dixit fieri per subtractionem partium materialium frigidarum et appositionem calidarum: et hoc modo dixit de frigido fieri calidum: quia non videbat qualiter vna potentia contrariorum esset. Hoc etiam dixit fieri in figuris: quia quando de arcu maioris incurvationis fiebat curvatio minoris. i. remissior arcus: vel e converso de remissiori intentionis et magis curvatus: dicebat autem quia recte partes que sunt in maiori arcu interposite curvis partibus contrahuntur et incurvantur: et tunc fit arcus contractior. Hoc autem tria adprobabat in elementorum generatione: quia cum elementum fit ex elemento et parum fit minus: et e converso: calidum fit calidius vel frigidum frigidius: et sic de ceteris qualitatibus elementorum habentium symbolis: et si non habent symbolis: tunc fit contrarium ex contrario. Et quia elementa rotunda sunt fit minor arcus ex maiori vel e converso: et hoc omnia ut dictam esse appositionem et subtractionem partium fieri dicebat Xutos. Est autem advertendum quod hanc additionem et subtractionem non dicebat fieri in corporalibus tantum: sed etiaz tam in materialibus quam in formalibus simul. Cuius autem hec omnia solutores dicimus precedentes et subiectis que determinata sunt in primo huius scientie libro: et supponemus quatuor propositiones ex quibus omnia superius dubitata solvere possumus: quarum vna est quod vna est materia contrariorum et calidum et frigidum: et alia est oium physicarum contrarietatum: sicut sunt rarum et densum: et grave et leve. Secunda est quod cum aliquid generat quod illud generat existens in actu ex eo quod est in potentia preter aliquid extrinseci additionem: actus enim totus est in potentia in materia sicut ostendimus in primo libro. Et si dicat agens dare formam patienti: hoc non est aliter nisi quia sua actio in passivo est educens de potentia ad actum: id quod est in materia: et hec omnia manifesta sunt si ea que in fine primi libri diximus ad memoriam revocent. Tertia autem propositio est quod materia non est separata a contrariis et formis: sed semper coniuncta alicui contrariorum et alicui formarum: et precipue materia simplex que est materia elementorum. Quarta vero est quod ipsa est numero et subiecto vna: sed esse eius est alteram et alterum quando consistitur vni vel alteri contrariorum: sicut quando coniungit quod est sub calore vel frigore. Igitur ex dictis dico quod corporis est eadem materia magni et parvi quando sunt ista ex raro et denso: et non ita quod alia materia addatur parvo ex quo fit magnus vel aliqua materia subtrahatur magno ex cuius subtractione fiat parvus: hoc autem manifestum est: cum enim aqua fit aer et dicamus quod ex essentia aque fiat aer: tunc materia est transmutata in maiorem quantitatem non accipiens additionem aliquid in partibus materialibus sed id quod in materia erat potentia hoc factum est actu: et tamen e converso fit iterum aqua ex aere materia facta minoris quantitatis preter alicuius appositionem vel subtractionem: et sic aliquando transmutatur ex parvitate in magnitudinem: aliquando ex magnitudine in parvitate et huiusmodi causa agens non est quod est nisi frigus: aut calor: vel quod substantialis forma aque in densiori et habere magis partes constitutas vult esse quam substantiis illis forma aeris que habet partes que sunt extrinsecis constitutas: et ideo maiorem requirit locum preter vacui interpositionem: et materia aque habet partes minoris quantitatis: et ideo compressioris et minoris loci preter alicuius partis materie subtractionem: potest enim vna numero materia susceptibilis esse maioris et minoris quantitatis preter appositionem vel subtractionem: ut diximus. Sicut et cum multus aer aliqui fit in minori corpore compressus: et aliqui est in maiori et fit ex minori maiorem: et e converso: quia cum materia istorum virtutum potentia est. scilicet minus et minus ipsa fit vtraque agens in se ipsis que sunt calidum et frigidum. Sicut enim eadem est materia est ex calido fit frigidum: eo quod vna susceptibilis est ut sine acceptioe vel abiectione aliqua parsium. Et sicut vna est cum e converso ex calido fit frigidum: vel ex frigido fit calidum sic et vna est cum ex calido fit magis

calidum nulla parte facta calida que non fit in materia prius calida: et ei apposta ut fieret magis calida. Sed ois pars materiae que prius fuit calida mutata est per intensionem caloris: et facta est magis calida: et hoc est sicut circulatio maioris vel amplioris circuli et ambitu eius quando fit per maiorem incurvationem minoris circuli: sive dicatur circulatio esse eadem numero cum priori vel etiam alia: quia de hoc modo non est questio: semper enim ille due circulationes sunt in eadem materia: et in nullo alio factus est ambitus minoris circuli: quod non esset subiectus maioris circulationis prius: sed eest rectum: sicut dixit Xutos quod rectum quod fuit interpositus curvis: et fecit maiorem ambitum esse incurvatum in minori circulo: et ideo esset circulus minor maioris curvitate: quod plures haberet partes curvas: non enim minus vel minus in deficientio aliquo vel apponendo: sed potius ut diximus transmutatione totius materie de potentia ad actum. Ad enim potest accipi secundum magnitudinem scintilla vel flamma ignis que non fit calida aut lucens: sive alba: et ideo cum incendiatur scintilla non est hec: quia partes frigide que sunt in ipsa ignantur: et ita efficitur calidior: eo quod plures quam prius habeat partes calidas: sed potius quia tota materia ex minori calido quod potentia calidius est transmutatur in caliditate maiorem. Sic igitur prior inest calor posteriori: ut potentia est in actu: quare etiam magnitudinem et parvitas corporis sensibilis sunt circa materiam eadem: et extenditur materia in quantitate maiorem non accipientes aliquid additionis in partibus materialibus: sed quia materia potentia est vtraque istarum quantitarum et potentia est densum et rarum. Sicut enim diximus vna est istarum materia sicut et aliarum prehabitarum contrarietatum. Est autem ut semper et absolute densum quod dem grane eo quod partes eius sunt simul compresse in parva quantitate et loco. Rarum autem semper est leve quando simpliciter et absolute est rarum: eo quod partes eius sunt remote adinvicem: eo quod sunt magne quantitatis et magni loci. Amplius autem circuli circulatio quando conducta et curvata est in minus nullum accipit aliud concavum quantum ad partes materie de novo sibi additas ab extrinseco: vel in quibus nova generata fit curvitas cum prius essent recte in maiori circulo existentes. Sed concavum et curvum quod imitatum erat sibi in oibus partibus: hic amplius incurvatur: sic et ignis quod quicquid est de igne est calidum: et sic magis calidum oibus partibus materialibus in testis in calido: sic etiam est in circulo: quia omnis congregatio in maiorem vel correctio sua in maiorem est ipsius materie: quia vna et eadem subijctur incurvationi et directioni. Et si in materia toto fiat congregatio generatio operum quod ista sunt circa eadem materiam numero per esse alterum et alterum numero differetem. Sunt enim duo consequentia tam rari quam densi: grave enim durum et densum sequuntur: et leve et molle rarum sequuntur: huiusmodi autem oppositum deberet esse si verum esset quod dixit Xutos. Cum enim rarum maioris sit quantitatis quam densum: et quod maioris est quantitatis et plus additum est in partibus materiae: sicut dixit Xutos deberet rari esse et durum et grave: quia quod habet plus de materie partibus hoc habet magis constitutas et ita duras: ita gravius per oppositam autem causas densum deberet esse molle et leve. Accipiamus autem hic molle et durum in generalibus significationibus eorum: prout durum est omne id quod non cedit tangenti: et molle quod cedit quocumque modo cedat: subtiles autem distinctiones istorum in quarto metaphysicorum determinari habent. Quando autem durum et molle non accipiuntur pro his que absolute dura et mollia sunt: et densum et rarum non accipiuntur pro his que absolute et simpliciter sunt densa et rara: sed etiaz pro his que sunt quodammodo et respectu densa et rara: tunc aliquando dissonant ea que sequuntur ipsa. Non enim semper illud quod densius et densius est etiam gravius est: quia plumbum gravius est ferro: et tamen ferrum durius est plumbo et densius. Et dictis etiam patet quod falsum est quod dixit Xutos densum et rarum esse quantitates materie: cum ex quantitate non sequantur qualitates contrarie causate ab ipsa. Ex denso autem et raro sicut ex causis contrariis que dicta sunt sequuntur. Ex predictis ergo manifestum est quod nec aliquid discretem: neque separatum est vacuum: neque simpliciter est vacuum: neque comixtum in raro et denso: neque est etiaz in potentia hoc modo quo dixit Xutos quod esset in potentia: et non acta: quia

Ex. 2. c. 54.

Ex. 2. c. 55.

Ad semp id quod densius et durius est etiam am gravius et

2. c. 56.

semper esset imitum: et non sic actu separatum vacui. Et co autem ipsum non esse in potentia nisi aliquid vocet vacuum ipsam in qua que est aliqua causa illius quod fertur: et loci mutationis: sicut subiectum dicitur esse causa: sicut enim materia una que subiectum granitatis est et leuitatis dicitur vacuum: sed tunc non debuit ponere vacuum causa motus sicut densum et rarum: quia illa sunt actiua et factiua motus: materia autem non. Sed potius debuit dici quod vacuum est causa motus: ex eo quod corpora susceptiua motus localis recti in quantum sunt susceptiua rari et densi: et cuius rarum et densum sicut suam contrarietatem sunt actiua motus: durum et molle que sequuntur de ipsa non se habent ad motum localem ut actiua: sed potius ut passiuua facientia ad motus facilitate vel difficultate: quod motus rectus facilis est per molle quod cedit: et difficultis vel ipsos subilis per durum. Et ut generaliter dicatur magis sunt durum et molle sicut suam contrarietatem causa alterationis que loci mutationis. Sic igitur ex syllogismo patet quod materia est una contrarietatum: et est rari et densum sicut suam contra materia eorum que est causa istorum contrarietatum: per etiam hoc ex signo infallibile quod causantur ex una materia sine additione et subtractione: eo quod in omnibus partibus eiusdem materie inueniuntur: sicut postensum est. Quod autem non sunt quantitates addite: sed qualitates ex situ partium materie causate: ex hoc probabitur quod causantur ab ipsis qualitates contrarie que sunt durum et molle et graue et leue. De vacuo igitur quod est: et put ipsum di materia: et quomodo non est: put ipsum dicitur esse separatum extra celum vel infra ipsum existens: sit hoc modo quo diximus determinatum.

Tractatus Tertius Quartus Libri Physicorum. Cap. 9. De tempore an sit tempus: et probatio quod non sit aliquid per extraneas rationes.

Diueniens autem est quod

Post predicta aggrediamur ad loquendum de tempore: eo quod ipsum est vnum de his que se quiritur motus: in eo quod motus est in cetero: de quibus in hoc quarto libro primis mentionem facere tractatum. Quibus autem per se ipsum manifestum sit esse tempus: eo quod ipsius percipit cum motu qui manifestus est ad sensum: tamen per extraneas rationes quodam subtiliter arguitur ipsum non esse: primus ergo bene se habet opponere de ipso per rationes extraneas: vix sit de numero eorum que sunt: aut sit de numero eorum que non sunt. Cetero rationes aut extraneas vocamus illas que sunt ex ceteris que in multis inueniuntur: et nulli sunt propria que sunt rationes logice. Nam logica propter eandem causam propria que extraneas vocat: postea vero ex naturalibus et propriis temporis perferuntur: quod sit non ipsum. Quod igitur oino non sit tempus: aut sit vix et obscure ex dicendis aliis concipere poterit. Quod enim vere est quod sit compositum ex partibus continuis habet partes existentes ex quibus est sua continuitas: sed tempus non habet partes existentes: quod tempus non videtur esse: partium enim temporis due sunt. scilicet presentis et futurum: presentis autem non est: sed factum est et transiit: futurum autem nondum est: presentis autem cum sit indiuisibile non est pars continui temporis: ergo infinitum tempus quod semper accipitur sine fine componitur ex his que non sunt. Ex his autem que non sunt compositum non videtur participare aliquando sibi qua sit. ergo tempus oino nihil est: aut si est vix est sicut sunt ea quorum esse est permittit privationi: et hoc obscure est: quia sicut potest videri: sed nos de hoc inferius queremus. Adhuc autem ois diuisibilis quod est: aut necesse est ois partes: aut quodam factum est et non est. Futurum autem nondum est: et si est in potentia est solus: cum ergo tempus diuisibile sit quodam videtur tempus nihil esse. Si quis autem dicat quod ipsum presentis nunc quedam pars temporis est: ceterum falsum est: quia ois pars que est vere pars aliquota totius: mensurata et numerata aliquando reddidit totum quod componitur ex partibus aliquotis: sed nunc est sit indiuisibile non reddidit totum tempus: ergo tempus ex nunc non componitur. Si autem dicatur quod est pars non aliquota: sicut binarius est pars quatuor: adhuc constat esse falsum: quia pars talis componit totum cum alia parte: et est quantitatis alicuius in toto: nunc autem non est

ponit tempus: nec est alicuius quantitatis in tempore: ergo nunc non est pars temporis nec punctus est pars linee: sed terminus eius: ita etiam nunc non est pars temporis: sed terminus eius. Amplius si tempus continuus est: vix dicunt affirmantes tempus: tunc oportet quod distinguant partes indiuisibiles nunc quod est terminus temporis sicut punctus linee. Querimus ergo de ipso nunc quod determinat et distinguit inter presentis et futurum: vix sit vnum et idem permanens semper: aut sit aliud et aliud: hoc enim non facile est scire: et hoc est querere vix sit vnum et idem permanens nunc in toto tempore: aut plura sibi succedentia: plura enim simul esse non possunt: quia si essent simul: tunc oportet quod tempus esset de permanentibus et stantibus et hoc non est verum. Si autem sunt plura nunc sibi succedentia: ita quod semper alter et alterum est eo quod nulla pars eorum que sunt in tempore simul esse cum alia nisi continetur ab ipsa sicut pars a toto: sicut mens continetur sub anno: et septimana sub mense: dies sub septimana: et hora sub die: et pars hora sub hora: et hoc modo curritur necessario vsque ad indiuisibile nunc quod solum est de tempore accipere. Adhuc enim tempus quod est pars plurius semper continetur sub illo: si in tempore sic est: tunc plura nunc non sunt simul: nisi vnum continetur et reliquum continetur: sed indiuisibile nihil continetur: ergo vnum nunc non continetur alio vel alia nunc: ergo si sunt plura tunc illa sunt succedentia: vix dicitur esse: ergo illud nunc quod est presentis et futurus necessario modo est corruptum ac omnia nunc vix dicitur esse non erunt simul: sed semper id quod est prius necesse est corruptum: aut ergo corruptum putat in eodem nunc quod est ipsum: ita quod corruptum sit in seipso: aut corruptum vel est corruptum in alio nunc ab ipso: non autem corruptum in eodem hoc est in se: quia nihil simul est in alio quo et corruptum est in illo: sed nunc est in seipso: ergo non corruptum in seipso. Si autem corruptum in alio nunc: aut illud aliud nunc est immediatum presentis ad ipsum: aut non est immediatum. Sed inter nunc quod corruptum est: nunc in quo corruptum cadit tempus medium. Adhuc autem conuenit corruptum prius nunc in primo sequente nunc: quia nunc non ita se habent ad invicem: sicut nec in linea immediate punctus consequitur punctum: hoc autem manifestabile in .6. huius scie. Si autem dicat corruptum in nunc non primo consequente: sed in eo inter quod et ipsum tempus est medium: ergo prius nunc quod est in presentis manet in eodem saluati in infinitis nunc que sunt in tempore inter medio: et simul erit cum oibus illis: hoc autem est impossibile quia ex hoc sequitur quod id nunc quod prius erat in presentis sit manens in presentis et futuro quod non patitur necessitationis. Sequitur et ex illo quod nunc quod prius erat sit cum presentis et futuro: ergo presentis presentis et futurum simul erunt: quod est impossibile quia indiuisibile non potest habere rationem continens. Sunt autem quidam qui dicunt ideo nunc presentis non corruptum in nunc posteriori immediato: vel et in seipso: quia omnia corruptio est in tempore: et in nunc indiuisibile nihil corruptum: sed est corruptum ad ipsum: est corruptum sit motus quidam qui non potest esse in indiuisibile sicut probabitur infra in .6. Sed hoc nihil est quia corruptio nunc non est simpliciter corruptio: sed per quod. Si nihil enim corruptum nunc est nisi definire esse: et talis definitio bene est in indiuisibile: sicut motus in indiuisibile definitur hoc modo definitionis: quia nihil inuenitur de ipso ultra ipsum: et hoc modo linea definitur in puncto. Sed si fiat vis in vobis definitionis: tunc ponam finem tempus in nunc: et motus in momento: et lineam in puncto. Sed si propter istas rationes dicat aliquis semper manere idem et vnum numero nunc ostendemus et hoc esse impossibile. Nullus enim continuus diuisibilis finitum est terminus vnicus: siue in vno indiuisibile sit presentis: siue continetur ad plura: siue in pluribus sicut linea continua est in vno indiuisibile finem rationem quod est punctus: et habet necessario duos terminos quando finita accipitur linea: quia illa non est circularis. In plura autem continuatur superficies. In quatuor terminos quia habet lineas et puncta. Corpus autem presentis in terminos .6. propter tres diametros se in eodem ad rectos angulos interfecantes. Cum ergo nunc propter hoc quod est indiuisibile necessario sit terminus et finis. Finis autem alicuius finitum finis est: oportet tempus accipere finem cuius instans siue nunc dicitur esse finis: sed nihil continuus est finitum vno termino sine: ergo tempus necesse est habere plures fines et terminos: non ergo nunc est terminus vnum sed sunt plura nunc. Hec autem ratio fortior est omnibus illis quas inducit illi qui negant tempus esse aliquid. Amplius si simul esse aliqua finem tempus est

Ex. 1. c. 87.

Ex. 1. c. 87.

Ex. 1. c. 88.

Ex. 1. c. 89.

Ex. 1. c. 90.

Ex. 1. c. 91.

Ex. 1. c. 92.

Physicorum

tus est in celo. **M**otus autē sic est in celo q̄ partes eius sunt plures & oēs partes sunt simul. q̄a & oēs pres celi simul m̄ o- uent: & nō fm̄ prius & posterius: ergo & oēs partes tēporis si mul sunt: & nulla fm̄ prius & posterius: ut se ad aliā: vel opoz- tet tot eē tēpora quot sunt pres motus: & mobilis q̄d est icō ueniens: ergo tps̄ non uidet esse in motu ut in subto. **C**Si autē forte dicat aduersarius q̄ tēpus nō causat a motu ce- li fm̄ q̄ motus est expāsus in toto celo: sed potius fm̄ q̄ ali- quid eius accipit ut motū in ipso. vbi gratia. vnus gradus vel vna stella vel sol: vel aliqd̄ huiusmodi q̄d est prius: & po- sterius circulo per situs renouationē: & tūc nō p̄cedit rō in- ducta: dicemus q̄ tūc red dicit primū incōueniens: tūc enī in nā nunq̄ esse accipit prius & posterius fm̄ actum. Et si sunt tunc sunt in aia comparante prius & posterius: tūc itez se- quit tēpus in aia eē nū. **C**Adhuc autē est obo **Saleni**: q̄a si tempus nō est nisi in celo per motū celi: tunc illi qui nihil p- ciplunt de motu celi nihil p̄ciplunt de tēpore. Sunt ergo ali- qui in carcerati nati sub terre claustris qui nunq̄ motū celi viderunt nec perceperūt: illi ergo nihil perceperūt de tēpo- re q̄d falsum est: q̄ percipiūt tps̄ per motū aie. **C**Si autem quis diceret **Saleno** q̄ percipiūt motus nō anime sed rerū exteriorū: & ita tēpus non est in aia per motū aie: sed potius per motum rei exterioris. Sic enī intelligere de natura tem- poris imponit **Salenus** **Aristo**. & arguit eū instantiam se- rens huic dicto: & dicens q̄ sepe imaginamur res stantes & in ipso & super ipsas mouet imaginatio nostra: & in illo motu percipiunt tēpus: tempus ergo causat a motu aie etiaz stantib⁹ rebus immobilibus in natura: ergo eē nāle erit tēpo- ri esse in anima per motū anime: & nō per motū rei. **C**Ad- huc autem cū tēpus est numerus motus vnitates q̄d cōsti- tuitur hic nūerus: aut sunt designate per aiam: aut sunt vni- tates rei extra animā existentis: cū res que numerat mo- tus sit: & motus sit necessario vnus est sua vnitates vna in to- to motu. ergo nō est ex illa numerus. Si autē dicat q̄ sūt vni- tates partium redit p̄stiniū incōueniens: q̄a nō existentium in natura nō sunt vnitates in nā: partes autē motus nō sūt existentes in natura: reddidit ergo q̄ vnitates cōstitutes nu- merū qui est tēpus sunt designate per animā solas: ergo nō est tēpus nisi in anima. **C**Augustinus etiā disputans an tē- pus sit in anima querit si tēpus sit extra aiam vbi sit: p̄terit- tam enim cū non sit nūq̄ est in rerū natura: futurū etiā cū nondum sit non h̄ esse in rerum natura: ergo si tēpus sit in rerum natura extra aiam: hoc erit p̄sens. Queramus ergo quid sit p̄sens: hoc autē est cuius nihil p̄teritū & nihil futurū est: hoc autē nō est annus vel mensis vel dies: vel hora: vel aliqua pars hore diuisibilis: ergo p̄ns nō est nisi indiuisibi- le sed indiuisibile nūc: nec est tps̄: nec est pars tps̄: & rōne il- lius non erit tēpus extra aiam. **C**His rōnibus & q̄busdam alijs vident q̄dam magne auctoritatis viri iducti ut dicūt tempus non esse nisi in anima. **I**nterū ut etiam **Auerrois** di- cere videat q̄ tempus est extra aiam in mobilib⁹. per motū in potentia & complementū eius in actu sit ab anima et in anima. **C**S; contra hoc obijcit **Auicēna**: & plures alij p̄ho- rum: dicunt enī q̄ fm̄ has rōnes omnes motus non esset in rez natura sed in anima solum: q̄a prius in ipsa non est nec posterius. Cum ergo videamus motum eē ad sensus in re- rum natura extra aiam erit & tēpus aliquid extra animam. **C**Adhuc autē ridiculū videtur id quod est vna quātitas continua esse in anima solum: q̄a nullius quantitatis & sim- plex est: cōtat autē q̄ tempus est vna quātitas continua. **C**Adhuc autē si tēpus esset in anima: tunc diceretur passio anime: & nō passio motus: nec participaret passioes veri cō- tinuū & veri discreti: que omnia falsa sunt. **C**Adirum etiaz est de istis hominibus qui dicunt numerū formale quo nu- meramus esse extra animā: eo q̄ cōstituitur ex vnitatibus rebus existentibus extra aiam: & dicunt tempus esse numez in anima existentem cum sit numerus acceptus a partibus motus que nullo modo sunt in anima. Si enī essent in ani- ma partes motus: tūc motus eēt in anima: & in quo est mo- tus localis illud mouetur: oporteret ergo q̄ anima mouere- tur localiter: & ideo absurda videtur esse ista opinio. **C**Ad- huc autē vident q̄ anima vno modo se habet ad oēm mo- tum: si ergo tempus dicunt in animā debent concedere q̄ tempus se h̄ vno modo ad oēm motum & nō ad vnū p̄s:

& alium posterius: & hoc negatum est a **Peripateticis** qui volunt q̄ tempus primo est in motu celi: & per cōsequē est mensura motūz alioz. **N**os autē dicimus tēpus eē extra aiam: tamen inductas rationes posterius cum alijs deter- minabimus: q̄a p̄habitis quibusdam facilius solentur. **C**Cap. 4. **C** cognitio temporis dependet a cognitioe mo- tus: eo q̄ non percipiunt tempus sine motu.

Aia est motus: & intendimus hic inuesti- gare nām & diffinitiones ipsius: volu- mus hic incipere a motu eo q̄ sine motu non est tēpus. **C**Cum autē nos ipsi nihil mutamur fm̄ intelligentiā vel aiam: aut later nos: si trā- smutamur non videt fieri tēpus nobis. **C**Dico autē nos transmutari fm̄ aiam transmutatione qua nos trāsmuta- mur in esse per tempus. Cum enim dicat transmutari fm̄ aiam fm̄ tres modos: fm̄. s. q̄ nos non percipiunt tps̄ ni- si quando fuerimus moti motu anime qui est motus ima- ginationis: vel intelligentie: & hoc mō dixerunt **Salenus** & **Augustinus** nos percipere tēpus & esse in tēpore. Dixerunt enim q̄ esse in tēpore est esse in virtute motū anime vel al- terius creature spiritualis: & cū motus anime sit simplex: & nō habeat p̄prie prius & posterius: constat q̄ iste modus p- p̄rie non dicit nos percipere tēpus: & ideo est sensus corru- ptus: eo q̄ nec **Salenus** nec **Augustinus** sciuerūt bene na- turas rez. **A**lter vō modus est quo nos dicimur trāsmuta- ri fm̄ aiam cum percipiunt per aliquē anime motū. s. ima- ginationis vel intelligentie aliquē de motibus exteriorib⁹: & hoc modo iterū directe non percipiunt tēpus: q̄a est p̄ci- pere motū p̄ter hoc q̄ numerus prius & posterius in ipso: & tunc non percipiunt tēpus: sed motū in rōne motus p̄- ter hoc q̄ mēsuremus ipsū per tēpus. **E**st autē tertius mo- dus quo nos percipiunt motū in eo q̄ p̄ciplimus nos ipsos trāsmutari: & tūc necessario percipiunt tēpus in eo q̄ nos imaginamur vel sentimur fm̄ intelligentiāz venire a prio- re in posterius: & hoc solo modo rez est: q̄ cū nihil mutant fm̄ intelligentiā nostrāz: aut later nos nostra trāsmutatio: eo q̄ ligare sunt virtutes in nobis quibus debuitus p̄ci- pere motū: sicut fit in somno vel voluptate q̄ nos tūc nullū percipiunt tēpus: & ideo tunc nobis tēpus fieri non videt. **S**ic est de illis **poetis** qui fabulose dixerūt q̄ dictamē ver- sū in rhodo insula & dictamine heroico q̄ quidaz dormie- runt per multos annos qui nō perceperūt tps̄ quo dormie- runt. **I**lli enī copulauerūt nunc prius quo dormire incepe- rūt cūz nūc posterioz quo euigilauerūt & non perceperūt tē- pus intermediū: sed putabant q̄ in vno nūc eēt quando dormire inceperūt & quādo surrexerunt & remouerūt totūz tēpus mediūz p̄pter motus insensibilitatē. **C**ausa autē hu- ius profunditatis somni. **S**ūt enī quedaz animalia & qui- daz hoies slegmatica valde & pellis spisse: & est in eis vapor spissus diu morans propter calozis debilitates: & illi habent multas superfuitates viscosas circa viscera vbi ē locus di- gestionis: & habent cerebriū frigidū valde: & ideo q̄ in eis quando ex longitudine tēporis calidi sicut est estas aggre- gatur superfuitas & permanet calor aeris aliquantulū ape- riens poros cutis non dormiūt: & querunt illo tēpore nutri- mentūz eo q̄ calor exterior iuuat calorem interioz: & sunt vorantia multum propter frigus naturale circa locum dige- stionis: q̄a facit descendere cibum: & elci indigestum. **C**uz autē per frigus exterior restringuntur pori non potest exire superfuitum per vapores & poros & redundat ad interiora va- por: sicut fumus in olla cooperta: & ex illa abundantia hūme- scunt valde & humor viscosus efficitur: & animalia efficiū- tur pingua & dormientia & dormiunt illa que multum spis- se pellis & frigida per totum tempus quo pori per frigus re- stringuntur: & quo abūdat humor viscosus in visceribus: & postea euigilantia adueniunt & mouentur: hoc autēz ex ea- dem causa fit in hominibus aliquando: & p̄cipue in mu- lteribus quando sunt immobiles & spisse pellis: & viscosarū superfuitatum: & habentes lentum calorem naturalem: et p̄cipue quando dormiūt sub terra: q̄a frigus terre iuuat ad restrictionem porozum & hec sunt profundī somni in quibus nō sunt imagines somniales: & ideo in toto ligantur in eis vires animales exteriores que sunt quque sensus: & in- teriores

Obtio **Saleni** quā addu- cit et **Cōmen- tator** i cō. 98.

Obtio **brī** **Au- gustini**.

Obtio **in** i cō- mēto. 98.

Obiectiones **Auicēne** con- tra illā pōnē.

Tex. t. c. 98.

Transmuta- tio **h̄** **aiāz** **tri- p̄r** **p̄tingit.**

Nota **cām** **p̄** **fandi** **somni.**

teriores que sunt imaginatio et intellectus: et ideo tales nul-
 li circa se percipiunt tempus: habet igitur se illi ad tempus copula-
 do nunc prius qui dormire incipit ad nunc posterius qui enigi-
 lat tanquam si non esset nunc medij temporis: et hoc ideo quod latet eos
 alter esse nunc quod est cum prioris tempore et posteriori quod est medi-
 us iter tempus inceptionis somni et vigilationis: et ideo non percipi-
 unt tempus medij: a simili ergo accidit nobis non opinari tempus
 esse quod non determinamus esse aliquam mutationem sed in
 vno et eodem indivisibili videtur manere apprehensio anime nostre.
 Cum autem nobis sentimus et determinamus fieri transmutatio-
 nem qua nos transmutamur tunc dicimus fieri tempus. **C**eterum
 de autem causa est in delectatione maxima existens et deductione si-
 cut boves divini qui sunt in vehementi delectatione contemplatio-
 nis non percipiunt tempus. **C**onstat autem anima eorum in vno desiderabi-
 li: ideo non percipit motus qui in se sunt: et ideo tanto minus
 percipit motus quanto loci diuisus est illud quod contemplatur. **A**d
 manifestum est itaque quod tempus non est sine motu et mutatione. **V**idetur
 forte aliter sequi ex dictis quod tempus sit passio omnis motus eo quod
 percipitur ex omni motu: et non percipit res nisi sicut est: ergo est ex om-
 ni motu: quoniam videtur quod sit passio motus in nobis facta et per-
 cepta ab anima: et sic necessario multiplicaretur tempus secundum multipli-
 cationem motus: et percipitur secundum multiplicationem motus anime: et sic
 essent plura tempora. **E**t sequitur ex hoc quod tempus simul esset et non
 esset tempus: aliquis enim transmutatur secundum animam: et aliquis non. **S**e-
 quitur et ex hoc quod tempora sunt infinita: et quod plura tempora sunt si-
 mul in tempore: et illud tempus in quo sunt simul est etiam simul
 cum alijs temporibus: et hoc procedit in infinitum. **E**t sequitur etiam ex
 hoc quod sunt multa tempora nova: et corrumpunt tempora antiqua:
 quod sunt in nobis motus et mutationes nove et corrumpunt anti-
 que: et alia multa incomentia ex hoc sequi videntur que **A**le-
 nus et Augustinus euadere non possunt qui dicunt his de cau-
 sis in anima esse tempus. **P**ropter quod respondet viri illustres in
 philosophia **A**vicenna: **A**leraxander: **T**hemistius: et **A**verrois: **T**heo-
 phrastus et **P**rotophyritus: quod tempus non est passio nisi vni⁹ mo-
 bilis per motum suum: et hoc est primum mobile: et hic mo-
 tus percipitur in omni motu sicut causa in suo effectu. **E**t non
 est necessaria in hac preceptione collatio effectus ad causam: quod
 quisquid est in effectu: hoc est a causa sine aduertentia et parti-
 cipat distincte sine non. **S**i enim motus celi non esset: non esset
 aliquis motus in inferioribus sicut in anima sive in alijs qui fa-
 cerent aliquam in inferioribus transmutationem. **E**t hoc igno-
 rant **A**lenus qui obicit contra **A**ristoteli qui dixit tempus esse
 mensuram motus celi: de his qui nati sunt sub terra et dete-
 ti ibi nunquam aliquid percipientes de motu celi quos dixit secundum
Aristoteli non debere percipere tempus. **E**t est erroneum dictum suum:
 quod illi percipiunt motum celi in effectu habituali: sed non coterant et
 referant effectum ad causam. **E**t ex hoc ulterius patet quod non propter il-
 la **A**leni objectionem cogimur dicere tempus esse in anima tantum.
Quod quidem igitur neque motus neque sine motu est tempus
 manifestum est ex predictis. **C**um igitur iam querimus quid est
 tempus secundum nomen et distinctionem operis incipere ab eo quod consideramus
 quid est motus: eo quod nos simile sentimus motum et tem-
 pus. **E**t namque si nos ponamus nos esse in tenebris: et nihil
 per corpus partiamur. **M**otus autem deprehenditur esse in anima
 per imaginationem et intellectum subito: hoc est statim cum ipso
 motu videtur et percipitur tempus quoddam etiam: at vero e converso cum
 tempus videtur fieri simul cum illo tempore videtur fieri aliquis
 motus: quod tempus necesse est esse alterum duorum. scilicet quod sit aut
 motus aut aliquid concomitantum motui: et quia ex predictis
 probatum est quod tempus non est motus: relinquatur quod tempus
 sit aliquid motus: hoc est punctum motus.

Cap. 5^m. De investiganda natura
 et distinctione temporis.

Consideremus

et distinctionem temporis: quoniam
 in spatio in quo est motus principalis qui prin-
 cipaliter motus est: et vocatur: et per quem motus
 tempus est mensura omnium motuum venit necessario ex quodam
 spatio in quodam secundum vbi et sitis renouatione: et illud est ma-
 gnitudo continua in qua est motus localis: oportet tamen mo-
 tum esse continuum: eo quod est renouatio loci continui: vel potius

Ergo id quod mo-
 netur: tunc poterit
 mus inuenire nomen

eo quod ipse est vbi fluens continue: et ideo continuitas motus lo-
 calis est a continuitate spatij in quo est motus. **C**ontinuitas
 autem aliorum motuum est a fluxu continuo illius: sicut in illo in
 quo est motus sicut quantitas vel qualitas. **C**um enim supra in
 tertio huius scilicet libro habitum sit de motu quod est exitus de po-
 tentia ad actum: et continue in potentia et actu existens: patet
 quod illa potentia que erit ad actum diuisibilis est in medio et in
 medietate medij: et in illius medietate consistat autem quod per se est
 diuisibile quantum esse: et ideo potest motus esse quantum: ut di-
 citur **A**lpharabius: et motus quod est in genere acceptus continue
 tem non habet a spatio: quod aliter omnis motus esset sicut spatium.
Sed motus in loco habet continue a duobus: quorum vnum
 est primum fluxus secundum vbi non interruptus: alter autem est primum
 non primum quod est continue a spatio: nisi enim esset spatium pri-
 mum non esset fluxus mobilis secundum vbi non interruptus: et sic patet
 quod motus localis sicut a continue primo continue a spatio: sicut autem
 a continue primo continue a spatio: sicut autem a continue primo continue a spatio
 pro quo est secundum vbi. **Q**uia autem motus sequitur tempus absque
 vno: oportet etiam quod tempus habeat continue a motu: sicut vult
Aristoteles. que hic precipue sequimur: huius sententie contradice-
 re videantur **A**vicenna et **A**lpharabius: quorum contradictionem
 postea ostendemus. **A**denus autem enim tempus motu: et motus
 tempore: quod quantum est motus tantum etiam videtur fieri tempus.
Quam autem sit continue motus et temporis et quo differant
 ab alijs continue posterius demonstrabimus: sed hic tamen vo-
 lumus investigare temporis distinctionem secundum peripateticos.
Quia igitur prima causa continue motus localis est a co-
 tinue a spatio. **S**i nos consideremus spatium loci ut diuisibile
 tunc inuenimus prius et posterius quantum ad vna prioris et
 posterioris: primum in loco: quod inuenimus quod nam pars est an-
 te et alia est post illam secundum positionem determinantem et distin-
 guunt partes magnitudinis. **E**t si subtiliter consideremus tunc
 pars prior et posterior dupliciter considerentur. **S**i enim con-
 siderentur secundum quod stant sub forma continue magnitudinis: tunc non
 habent adinuicem aliquam distinctionem et non numerant
 magnitudinem. **S**i autem considerentur secundum quod stant sub forma pri-
 oris et posterioris: tunc erunt in genere numeri cuiusdam: quod pri-
 us et posterioris nomina sunt numeralia: et sic sunt distincte
 partes ille adinuicem et numerant spatium: et oportet quod tunc sub
 diuersis accipiantur unitatibus ad minus secundum intellectum: et non
 intelligitur pars linee distincta a parte linee: nisi et vna et alia
 intelligantur esse iter duo puncta terminata iter que est linea par-
 tialis: ergo prior et posterior pars non distinguantur in spatio nisi
 si se per duo et duo puncta adinuicem distinguant. **C**eterum etiam
 modo nihil prohibet lineam continue cadere in diuersis ge-
 neribus continue et discreti: sicut etiam **E**uclides in 10° geo-
 metrie sue agit de linea connumerabili supra quam cadit nu-
 merus: et hoc est primum fundamentum ex quo scitur natura et
 positus. **C**um igitur in magnitudine continua primum et vltimum est
 sicut diximus: necesse est etiam in motu esse prius et posteri-
 us proportionaliter his que sunt in spatio. **E**t si quis diligen-
 ter consideret necesse est etiam motum cadere in duplici genere.
Quia enim motus est non interruptus exitus de potentia
 ad actum in spatio continuo necesse est quod sit in genere conti-
 nuus. **Q**uod autem alia pars motus est prius que est in eo quod pri-
 us est in spatio: et alia posterior que est in eo quod posterior est
 in spatio. **N**on habet motus necessario prius et posterius que
 dupliciter considerantur sicut et partes spatij. **S**i enim consideran-
 tur prout sunt in toto sub forma continue motus non habebit
 adinuicem differentiam nec distinctionem et sunt in genere
 continue. **S**i autem considerentur stantia sub forma prioris et poste-
 rioris: tunc oportet quod vtraque sit vna in se et ab alia diuisa secundum
 super eas cadit forma numeri eo quod nomina numeralia sunt
 prius et posterius: oportet ergo quod vtraque accipiatur ut terminata
 duobus indivisibilibus motus que a quibusdam partibus vo-
 cantur momenta inter que indivisibilia est prior pars motus.
Inter alia autem duo est pars motus que est posterior: et sic pri-
 us et posterius in motu numerata numerant motum: et hoc est
 secundum fundamentum quo videtur **A**ristoteles ad investigandam na-
 turam temporis. **A**t vero et in tempore est prius et posterius propter id
 quod sequitur semper alterum ipsorum: tempus enim semper
 sequitur motum: et motus sequitur tempus: sicut res nume-
 rata suum numerum. **I**d autem prius et posterius quod diximus
 esse in motu est illud motus quod quidem cum aliquando est

Quas existes
 in maxima de-
 lectatione non
 percipiunt tempus.

Nota illustri-
 us pithetici
 copiam de
 tempore.

Nota Bale-
 ni errorem.

Ex. 1. c. 99

Ad op⁹ in lo-
 co a duobus
 continue.

Primum fun-
 damentum ad i-
 uestiganda te-
 poris nam.

101.52

101.52

Secundum funde-
 mentum.

tunc motus est. Quia sicut diximus in tertio libro superius motus est in eo quod fit. Et sic acceptus prius et posterius sunt partes continui motus et continua: tamen eorum esse finem quod sunt sub forma prioris et posterioris non est esse motus: quia sicut paulo ante diximus sunt discreta stantia sub forma numeri finem quod numerus est in forma nominum ordinatum et numeratum que sunt prius et posterius: sine primum et secundum. Si autem accipiamus sic prius et posterius in motu stantia id est forma numeri est aliquid forma numeri in ipsis: forma autem numeri sit in ipsis adherens: prout accipitur ipsis ut adherens verissima est natura temporis finem sapientiores peripatetici eos. Cum enim cognoscatur prius et posterius in motu hoc modo quo diximus et cognoscitur tempus: quia cum diffinitus motus hoc est partes motus intra fines suos que sunt motus ponimus determinantes prius et posterius in ipso motu: tunc diximus fieri tempus in perceptione nostra quando percipimus sensum vel experimentum prioris et posterioris in motu: quia nos tunc percipimus numerum in ipsis rebus numeratis. Determinamus autem tempus in accipiendo aliud et aliud nunc que sunt termini prioris et posterioris: et tunc accipimus etiam aliud et aliud medium ipsorum nunc: et tunc habebimus prius et posterius in tempore inter quatuor nunc accepta. Cum enim intelligimus altera extrema medij: ita quod medium aliud et aliud inter ea: et dicitur anima ipsa nunc sic esse duo: hoc quidem prius: et hoc posterius: tunc hoc verissime dicimus esse tempus: quia inter illa duo nunc est tempus. Determinato autem sit per divisionem ipso nunc statim videtur esse fieri tempus: superponatur ergo sic esse et fieri et percipi tempus. Quando autem non ponimus duo nunc: sed tanquam unum siue illud accipitur ut stans siue ut fluens et accipitur non divisum sicut prius et posterius in motu: hoc est quando accipitur ut stans: aut accipitur sicut idem prioris et posterioris altitudo: et hoc est quando accipitur ut idem fluens non divisum: tunc nullum tempus fieri videtur: quia etiam motus fieri non videtur. Si enim nos accipimus idem nunc non mouens se: et indistinctum accipitur: tunc est indistinctibile: cuius transitus non percipitur: et ideo non dividitur per partes. Auertis tamen dicitur quod si accipitur unum instans aut duo instantia simul inter que non ponimus prius et posterius: sicut dormientes faciunt non percipimus tempus: eo quod non percipimus partes motus: cum vero prius et posterius est per modum predictum: tunc dicimus esse tempus: ergo tempus est numerus motus finem prius et posterius motus: et in hac diffinitione est numerus motus quod totus est pro genere: quia diximus quod numerus prout haberet motum est genus temporis: et sicut forma adherens numeratis. Quia autem omnis numerus est sub unitatibus rerum que numerantur per ipsam: propter quod additur finem prius et posterius et intelligitur finem prius et posterius motus: quia unitates formales illorum constituent numerum qui vocatur tempus. Diffinitio ergo in qua nulla dubitatio est: ista est quod dicitur tempus est numerus motus acceptus a prioris et posterioris in motu existentibus. Et in hoc reprehensibilis est Themistius qui dicit quod tempus est numerus motus finem prius et posterius temporis: finem hoc enim esset circularis diffinitio: quia prius et posterius temporis diffiniuntur per tempus: et tempus etiam diffinitur per prius et posterius temporis. Patet igitur et predictis quod tempus non est motus: sed tempus est idem finem quod numerum habet motus.

Cap. 6^m. De probatione et explanatione dicte diffinitionis.

Modum autem Diffinitio data de tpe sit conueniens pbat p signa: qz passiones numeri tepus ponit circa motu: plus enim et minus in rebus iudicamus et discernimus numero gnat. Specialiter vero in motu dicimus pluraliter motu et minus p tempus mensurates. Numerus itaqz aliqz est tepus: cu at numerus realis sit duplex. s. formalis et multis. Modus at est res numerata finem actu: vel numerabilis finem potentia. Formalis autem est quo numeramus que sicut forma ponimus circa res nu-

meratas: sicut sunt species numerorum que sunt unum: duo: tres et cetera. Ipsa autem est numerus? An mediis iter istos. Est enim numerus acceptus in unitatum collectione non simpliciter: sed cuiusdam generis: quod in genere partium motus ut diximus. Et quo ad hoc est sicut numerus numeratus. Quod autem ultra applicat motui sicut forma materie propter hoc est numerus formalis et numerans. Quod autem ista duo veniant tempore: non dicitur ipsum tempus ab eo quod est materia determinata in genere: sed ab eo quod est numerans motu: et ideo primum est sibi accidentale et non subale: et ideo cum diffinitur non dicitur numeratum: quod per subalta rei datur diffinitio. Modus autem exemplum veniens valde in vna lignea que habet res mensurata inquantum est quantitate habet: in quantum est res mensurata non diffinitur: quod hoc accidit ei in quantum est vna: sicut diffinitur ab eo quod est mensura numerata per omnem quantitate: quod hoc est essentialiale. Est autem advertendum hic quod tempus cum sit sicut formalis numerus motus cuius unitates a posteriori et priori accipiuntur: tunc oportet quod sit mensura omnis motus: quod forma ista per unum modum est in omnibus rebus numeratis: cum autem non omnis motus sit in aia: per quod non solum tempus in aia existens est. Et hoc est unum quod infra valebit ad solutionem rationis illarum supra inductarum ad id quod in aia habet tempus existere. Oportet etiam nos ad id latere quod cum nos dicimus prius accipitur inter duo nunc: et posterius similiter inter duo: et inter medio existere tempus: et si misce accipimus partes motus prioris et posterioris iter duo motus motus quod nos accipimus momenta et nunc illa distincta. Cum autem in motu et in tempore sint indistincta: quod in motu non est nisi momentum currentis. Et in tempore non est nisi nunc finis. Sed quod indistinctum est apud nam tempore: et motus relatus ad spatium vel distinguente sit distinguibile: et hoc modo videtur etiam inferius autem ubi declarabimus nam ipsius nunc habet ostendimus. Sic igitur per que sit nam tempore: et qualis diffinitio et solutio. Si autem tu velis scire quod ista que dicta est vera est nam tempore: ponamus tunc duos esse motus in spatio inaequales: et etiam inaequales in motu: eo quod unum est velocior: et alius est tardior: et tamen simul venient ad fines suos. Constat enim quod in utroque eorum est potestas ad actum extensum que completur in termino motus: et hec eadem citius est ad medietatem spatij: et ad medietatem illius medietatis: et similiter est ad medietatem illius: et sic continue facultas dividitur finem spatij divisione: et similiter est in motu secundo. Constat ergo quod illa potestas est diuisibilis: omne autem diuisibile est quantum: ergo ista potestas sic extensum ad actum est quantitas. Cum autem illi duo motus quos esse posuimus sint equeles in illa potestate siue in exitu illius potestatis ad actum: tunc erunt equeles in quantum quantitate: aut ergo illa est spatij: aut motus: aut tempus: aut mobile: quod plura hic non possunt considerari. Constat autem quod non spatij: quod posuimus quod isti motus in spatio sint inaequales. Similiter constat quod non in motu sunt equeles: quod posuimus quod essent inaequales quod contingit ex altera duarum causarum: sicut per hoc. Aut enim venit ex inaequali interpositione quietis: sicut quodam dicitur: eo quod unum motum plures quietes interponuntur quam alij. Aut venit ex inaequali velocitate et tarditate: et quocumque modo venit motus sunt inaequales. Similiter non venit hoc ex mobilibus: quod inaequalia mobilia equaliter sic explent partes spatij per quod mouent frequenter. Relinquitur ergo quod equalitas ista sit tempore: est autem ista equalitas in numero partium motus exploratorum in paribus spatij: equaliter ergo tempus est huiusmodi numerus sicut diximus. Et si tu velis considerare diligenter motum in eo quod motus non est continuus: quod si in eo quod motus est continuus esset: omnis motus essentialiter est continuus: et sic omnis motus esset in predicamento quantitatis: quod improbatum est in tertio libro. Quantitas autem que est in motu non semper est a spatio: quod non omnis motus est motus localis: quantitas autem motus in eo quod motus est quantitas primum exitus finem generatione partis entis suetis post ens: siue forme post formam: sicut ostendimus in tertio: et hec quantitas numerata est tempus: et ideo tempus per se primum est: motus autem per actum. Et hec quantitas primo habet per se prius et posterius quod simpliciter et absolute prius et posterius vocatur: omnis autem alia res: motus ipse non habet prius et posterius: nisi finem quod numerat illa quantitate. Et hec est sententia Avicene. Quia vero in tali professione exitus contulit prius et posterius non dividit ipsum exitum: ideo manet tempus finem veritate primum: sicut habet actum discretum in eo quod numerat: et ideo discretio sibi est formalis: et primum in multis. Est enim numerus primum primum exitus id est simpliciter: sed diuisum finem quod: et ideo melius

Tex. r. c. 100.

Tex. r. c. 101.

Co. 101.

Error themistij.

Tex. r. c. 101.

Co. 101.

Documenta

Abot in eo quod motus non est continuus. vide pro hoc eom. 6. tertij. r. 23. octauum phis.

diffinit p differet q p p r i m i t i b : h z t r i a d b n e a l i a s u e p r i n i t a t i s c a m f m q g e n e r a t u r e r f l u r u i p s u s q d e s t i n d i u i s i b i l e : z d e h a c i f r a l o q u e m u r . S e d h e c d e t e m p o r i s n a s n i a e s t a r a b u l z m u l t i l a t i n o z a l i t e r f a p i a n t q u o s e g o s e c u r u s a l i t e r f o r t e d i x i t z s c r i p s i t . S e d h i c p e r o i a a r a b e s s e q u i d i s p o s u i t : q z p u o q i n t e l l e c t u s e o z d e t e m p o r e e s t v e r u s .

Cap. 7. De solutione positionum extranearum quibus videlicet probatur tempus non esse in quo est de natura ipsius nunc.

Sicut dicitur in principio soluemus pte dubitatio, na superius inductaz de tempo re. Illas que primo inducte sut ad pbandū q tēpus nō habeat esse per pbias; extraneā de plano soluemus ex dictis. Ibi. n. oblectū est q tēpus ideo nō est: qz pres eius nō sunt.

C. Mos aut dicitur ex ante habitis q ea que sunt dupliciter sunt: aut enī habēt esse pmanēs: aut successiūs: esse q dē pmanēs nō hz tēpus. C. Sicut. n. motus in partibus suis semp est altus z alius vel potius aliud z aliud: qz est forma facta post formā: sicut in tertio ostēditur: ita etiā tēpus qd est numerus prioris z posterioris semp est aliud z aliud eo q nō hz pmanētā in suis partibus: z talia hz sunt pmitra ex portētia z actu nō trā simplr nibil sunt. Quā enim talia sūt continua ipsa sunt z pres eoz fm q ad indiuisibile qd est mediū partū eoz p r i n u a n t : o m n e e n i m q d p r i n u a t a l l i q u o i n d i u i s i b i l i p r i n u a t e h o c m o d o e s t i n q u a r t u a d i n d i u i s i b i l e c o n t i n u a t : a l i u d e t i a e s t n o r e q u i r i t s u c c e s s i u s : c ū i p s u s n o h a b e a t e s s e p m a n e s : p z e r g o q u a l r p a r t e s t a l i s p r i n u i s u n t : z q u a l r n o n s u n t . S i t e n i m q u a n t ū a d i n d i u i s i b i l e p r i n u a t i o n e r e c i p i u n t . I d s u n t a d e s i c q p m a n e t i a h a b e a t : z e s t i n s t a t i a a d r a t i o n e s i l l a s i d u c t a s a d h o c q n o s i t t e m p u s : q z e i u s d e r a t i o n i b u s m o t u s n o e s s e t q u e t r i v i d e m u s a d s e n s u m e s s e . E t e r h o c p z s o l u t i o a d r a t i o n e p r i m a z s e c u n d a . C. Q d a u t o b i j e c t u r d e n ū c : q i p s u m n o e s t p a r s t e m p o r i s : v i d e t e s s e p e e d e d u z : q z a u t t e m p u s e s t n o h a b e s p m a n e t i a i n p r i b u s : i o d i c i t o b s c u r e e s s e : z q e s t i n m o b i l i m e d i a t e m o t u q u i p m i t u s e s t p r i n a t i o n i z p o t e r i e . p p r e r h o c d i c i t h a b e r e o b s c u r a e n t i t a t e z . Q u a l i t e r a u t s i t i n a i a : z q u a l r n o : e r i n f e r i u s d i c e d i s p a t e z . C. z a u t t e m p u s i n h o c p u e n t a t c ū m o t u q i p s u m e s t s u c c e s s i u s s e m p a l i u d z a l i u d i n p r i b u s e x i s t e s : t r i i n h o c d i f f e r t a m o t u : q m o t u s n o i n o m n i m o b i l i e s t i d e : s e d s u n t d i u e r s i m o t u s f m d i u e r s a m o b i l i a : s e d o m n e t e m p u s s i m u l o m n i ū t e m p o r a l i ū e s t i d e : z n o n m u l t i p l i c a t f m m u l t i t u d i n e t e m p o r a l i ū . E t e a h u i u s e s t : q i p s u z n ū c c u l ? f l u r u s a g i t t e m p u s e s t i d e q d f o r t e e r a t . E t e n i i d e f m s u b s t a t i a z e s s e e i u s d i f f i n i t u m f m q e s t c ū p r i o r i z p o s t e r i o r i e s t a l t e r . I d e a u t m e l l i u s i n t e l l i g e t q n m a n i f e s t a b i t n a i p s u s n ū c s t a t i m i n s e q u e t i b u s p e q u e t e r . C. U n a d s o l u t i o n e r e l i q u a z o b i e c t i o n i q u e i n d u c t e s u n t a d q u e r e d ū v r ū n ū c i d e e s t z v n i c ū i n t e m p o r e : a u t n o s i t v n i c u z z i d e m : s e d p l u r a o p z p l u r a r e : q z s i c u t d i x i m u s i n p e e d e t i b u s p r e s s p a t i j a c c i p i u n t d u p l r . f . f m q s u n t s u b f o r m a p r i n u i t : z f m q s t a n t s u b f o r m a n u m e r i : z s i m i l r d i c t ū e s t d e p a r t i b u s m o t u s i n l o c o v b i p o s u i m u s f u n d a m e n t a a d s c i e n d a n a m t e m p o r i s : i t a d i c e m u s q i d q d m o u e t : s i u e i d q d f e r t u r d u p l r p h i d e r a t i n m o t u : a u t e n i m p h i d e r a t f m q s t a t s u b f o r m a p r i o r i a : a u t p u t i p s u m e s t a g e s m o t u s : p h o c q d f e r t u r p s p a t i ū h o c e s t p u t e s t s t a t f m f o r m a z m o t u s : z s i q d e p r i m o m o p h i d e r e t e s t i p s u m p ū c t u m : a u t b o : a u t l a p i s : a u t a l i u d q d f e r t u r . S i a u t p h i d e r e t p u t i p s u m e s t a g e s m o t u s s i c e s t r e n o u a t ū i n s i t u i n t o t o m o t u : z t ū c a d h u c p h i d e r a t u r d u p l r . A u t e n i m a c c i p i t f m q e s t i d e s u b i e c t o i n t o t o s i n e r e n o u a t i o n e : a u t f m q v a r i a t p e s s e m o t i f m q a c c e p t u z h i c z i b i i n s p a t i o : s i c u t C o r i s c u s i n f o r o d i c i t d i f f e r r e a C o r i s c o i n d o m o f m v b i . E t p m o q u i d e m o n u m e r a t v n i t a t e m o b i l i s q u e v n a e s t i n t o t o m o t u . S e c ū a t m o n u m e r a t n u m e r o p r i o r i s z p o s t e r i o r i s : q z f m h o c e s t s u b f o r m a p r i o r i s z p o s t e r i o r i s i n s p a t i o : i p s u z t r i v n i e s t i n p r i o r i z p o s t e r i o r i : v n i t a s d e s u a e s t s u b i e c t ū q u e i d e e s t i n t o t o m o t u f o r m a l r a c c e p t a e s t i p s u m n ū c t e m p o r i s : z p l u r a l i t a s s u a f o r m a l r a c c e p t a e s t t e m p u s f m q d e s t n u m e r u s . E t i d e o s i c u t i d q d f e r t u r s e h z a d m o t ū i n e o q d a g i t m o t ū : i t a n ū c e s t h z a d t e m p u s i n e o q u o d a g i t t e m p u s . E t s i c i d q d f e r t u r v e n i e n s a p r i o r i i n p o s t e r i o r i d i s t i n g u i t p a r t e s m o t u s : z e s t c a u s a d i u i s i o n i s e o z a b i n u i c e : i t a n ū c a c c e p t ū v t a d i a c e s e t d i s t i n g u i t p r e s t e m p o r i s p r e t e r i t ū

f. a futuro. Solus aut simile imaginandus est fm Aristo. z Auic. q imaginatur fm dictuz geometrie q pūctū fluens p r i n u i t a t e m f a c i t l i n e a : t ū c e n i p ū c t ū v n i c z i d e e s t i n s u b s t a n t i a c o n t i n u e l i t e r a t u m i n s i t u : z s u b s t a n t i a e i u s c o n t i n u e e s t i n t e r i d l i n e e q u o d f l u r u s u o c o n s t i t u i t a n t e : z i d q u o d p e r e u n d e m f l u r u m p r i n u i t p o s t e r i o r e : z i t a p ū c t ū c a u s a e s t i n l i n e a p r i o r i s z p o s t e r i o r i s m e d i ū s e m p e x i s t e s a d q d p r i n u a t p r i u s v t t e r m i n a t u m a d i p s u m z a q u o i n c o e a t p o s t e r i u s v t a p r i n c i p i o i p s u s : z s i c e s t c o n t i n u a r t o l i n e e z c a u s a p a r t i u m : z t a m e n n u l l a p a r s l i n e e e x i s t e n s . E t s i n o s p o n e r e m u s p e r i m p o s s i b i l e q l i n e a c o n s t i t u t a p e r f l u r u m p u n c t i n o n h a b e r e t p e r m a n e n t i a m i n p a r t i b u s : s e d c o n t i n u e c e d e r e t p a r s p r i o r s u c c e d e n t e p o s t e r i o r e : t u n c e s s e t s i m i l e p e n i t u s . D i c a m u s s i m i l i t e r q h o c m o d o v n i t a s m o b i l i s l a t i p e r t o t u z e s t s u b s t a n t i a i p s u s n u n c q u e f l u r u s u o c i t f a c i t t e m p u s f l u e n s a p r i o r i i n p o s t e r i u s m e d i u m e x i s t e n s p r i o r i s z p o s t e r i o r i s : z p r i n u a t i o e o z : n u l l a p a r s e i u s . E t i d e o d i c a n t p r i o r e s p e r i p a t h e t i c o z q s i c u t t e m p u s e s t n u m e r u s m o t u s : i t a n ū c e s t v n i t a s e i u s q d f e r t u r v n u m e x i s t e s i n t o t o m o t u : z s i c u t i d q d f e r t u r a g i t m o t u m : i t a n u n c a g i t t e m p u s . C u m e n i m s i n t t r i a : i d q d f e r t u r : z m o t u s z t e m p u s : i d q d f e r t u r a g i t m o t u m : z e s t n o t u s m o t u : e o q i p s u m e s t s u b s t a n t i a p e r m a n e n s i n s c i p s a : m o t u s a u t n o n : m o t u s a u t e z n o t i o : e s t t e m p o r e . I d a u t e m q d f e r t u r a g i t m o t u p e r h o c q s u i t a p r i o r i i n p o s t e r i u s i n s p a t i o : z n u m e r u s p a r t i u m m o t u s e s t t e m p u s : z v n i t a s e i u s i n t o t o m o t u e s t n u m q d e s t i d e m i n s u b s t a n t i a p p r e i n c o r r u p t i b i l i t a t e z i n n a r t a b i l i t a t e m o b i l i s : s i u e e i u s q d f e r t u r f m s u b i e c t u m : z e s t f m e s s e d i u e r s a m i n q u a n t u m s u i t a p r i o r e i n p o s t e r i u s : c u i u s c a u s a e s t r e n o u a t i o s i t u s i n e o q d f e r t u r v n o e x i s t e n t e f m s u b i e c t u z . N o s a t i n f e r i u s o s t e n d e m u s q u a l r n u n c d i s t i n g u a t z t e r m i n a t u m z q u a l i t e r n o n d i s t i n g u a t i p s u m . N u n c a u t e m e a q u e s u d i r i m u s s u f f i c i a n t a d s o l u t i o n e m e o z q u e i n d u c t a s u n t a d i n q u i r e n d u m v r u m n u n c t e m p o r i s s i t v n u m v e l p l u r a . E t s e q u i m u r p e r o m n i a A r a b e s : s i c u t s u p r a d i x i m u s . C. D i c i m u s e r g o q i p s u m n u n c d i c i t u r m e n s u r a r e t e m p u s i n e o q e s t c a u s a m e n s u r e q u e e s t t e m p u s : d i u i d i t e n i m m o t u m i n p r i u s z p o s t e r i u s : z p e r h o c m e n s u r a t i p s u m t e m p u s : s i c u t d i x i m u s i n p r e h a b i t i s . I p s u m a u t e m n u n c e s t q u i d e m s i c u t i d e m : e o q i p s u m e s t p r i n u i t u m v n i t a t e e i u s q d f e r t u r : z e s t s i c u t n o n i d e m i n q u a n t u m i n e s s e v a r i a t u r p e r r e n o u a t i o n e m s i t u s e i u s q d f e r t u r s i c u t i d e m . S e c ū e n i m q i n a l i o z a l i o v b i e s t : a l t e r u m e s t : z h o c e r a t q u o d d a m e s s e i p s u s n u n c i n q u a n t ū e s t i n f l u r u a p r i o r i i n p o s t e r i u s . I n q u a n t ū q u i d e m e n i m e s t i d e m q d f e r t u r i d e m i n t o t o m o t u : z i p s u m n u n c a c c i p i t u r p e n e s v n i t a t e m e i u s d e m e s t . C u i u s p r a t i o h a b i t a e s t i n p r e h a b i t i s q u a d o d i c t ū e s t q s e q u i t u r m a g n i t u d i n i s p r i n u i t a t e z d i s c r e t i o n e s e q u i t u r i p s u z t e m p u s : e o m o d o q u o d i c e m u s . E t s i m i l i t e r t a m p u n c t u m : s i p o n a m u s p u n c t u m e s t i n d i u i s i b i l e i d q d f e r t u r : s i c u t g e o m e t r e p o n u n t l i n e a m c o n s t i t u i e r m o t u p u n c t i : t u n c p u n c t u m e s t q u o m o t u m c o g n o s c i m u s : q u i a i p s u m f l u r u s u o c o n s t i t u i t m o t u m q u i d e s c r i b i t l i n e a m : z e o d e m p u n c t o c u m m o t u c o g n o s c i m u s p r i u s z p o s t e r i u s : z h o c q u i d e m i d e o : q z c u m h o c e s t h o c i n e n t i t a t e s u i s u b i e c t i a c c e p t a m : i d e m e s t i n t o t o m o t u . I d e n i m e s t a u t p u n c t u m v n u m f m s u b s t a n t i a m s i p u n c t u m m o u e r i d i c a m u s : a u t e s t l a p i s : a u t a l l i q u i d h u i u s m o d i s i p u n c t ū m o u e r i n o n d i c a m u s : q z h z l a p i s d i u i s i b i l i s s i t : t a m e n i n v n i t a t e m o t i s i u e e i u s q d f e r t u r a c c e p t u s : a c c i p i t u r v t i n d i u i s i b i l i s z v n i t a s : z i d e o v n i t a s s u a q u e f o r m a l i t e r e s t i n i p s o f m q f e r t u r e s t i d i u i s i b i l i s : z h e c e s t n a t u r a e i u s q d v o c a t n ū c : h a c a u t r o n e a l t e r e s t f m q r a t i o e i u s a f o r m a r e n o u a t i c o t i n u e s i t u s a c c i p i t u r : s i c u t s o p h i s t e a l t e r i u s r a t i o n i s d i c a n t e s s e C o r i s c ū i n t h e a t r o : z C o r i s c ū i n f o r o . E t h o c i d e o e s t : q u i a C o r i s c u s e s t a l t e r u m i n e o q u o d a l i b i z a l i b i e s t . E t s i n o n e s s e t i b i a l i q u a p l u r a l i t a s n o n d i c e r e n t C o r i s c u m a l l q u o m o d o e s s e a l t e r u m . E t s i n o n e s s e t i b i a l i q u a v n i t a s n o d i c e r e n t i p s u m a l t q u o m o d o v n u m . I d a u t e m q u o d f e r t u r s e q u i t u r i l l u d q u o d v o c a m u s n u n c : q u o n i a e s t v n i t a s e i u s p e r s e a c t a i n p l u r a l i t a t e m : s i c u t z t e m p u s s e q u i t u r m o t u z : q u o n i a m e s t n u m e r u s m o t u s q u i i n p r i o r i z p o s t e r i o r i m o t u s a c c e p t u s . E o v o q d f e r t u r p e r i d q u o d r e n o u a t p s u z c o g n o s c i m u s p r i u s z p o s t e r i u s i n m o t u : i d e o q i d q d f e r t e s t n o b i s s u b s t a t i a n o t i o r i u s c u i u s e s t s u b a l e n o e s t i n s u c c e s s i o z

Ex. r. c. 103.

Quare ipse na obicura e.

Ex. r. c. 104.

ne. s; pmanes. Adot. at no bz ee pmanes: s; ipm nnc sequit
 id qd fert vt dicitur: s; qd est vnitas ei? in pfallitate quada
 actu: sic pus r poster? cognoscim? p ipm: s; sic ipz nnc nobis
 not? est qd ipz: s; opz et q in hoc qd est r pmanet subalr ipm
 nnc idd se in suba. Sedz vo qd e in motu r successioe est pus
 r posterius: s; sic nunc in ipso esse agitur in pluralitatem r sit
 altez r alteram: pms eniz r posterius est in esse fm qd ipuz
 est numerabile stans sub forma numeri: numerabile autem
 maxime fat motum: qz etiam sit in quere mensurans te-
 pus: hoc tamen non est imediate: sed mediante motu: sicut
 enim infra determinabit qules no refert ad tepus nisi gra-
 tia motus: eo qd est motus priuatio. Adorus enim sicut nu-
 merabilis est: ppter id qd mouet qd est agens motuz nume-
 ro fut: r loci mutatio: sic est numerabilis ppter numer? vni-
 tate eius qd fertur in spatio: id enim qd fert est aliqua sub-
 stantia nobis nota: sed motus non est habes aliquid esse fir-
 mu sed fluens: r ideo motu p mobile cognoscimus: r p mo-
 tum tepus. Sic igitur dictum est a nobis sufficienter quall-
 ter id qd nunc dicit est semper sicut idem r qualiter est sicut
 non idem: r hoc est ad similitudinez eius qd fertur qd quo-
 dammodo est idem in toto motu: r quodammodo sicut no idd.
 Et sic pz questiois solutio est a nunc aliquo modo est vnuz r
 aliquo mo no vnu r quodammodo manet incorruptu r quo-
 dammodo corruptu: s; qd habet ratione prioris r posterioris:
 r tuc nec in se nec in alio no corrupit: quia corruptio eius
 no est nisi qz amittit ratione prioris cum accipit posterioris
 forma r ratione. Et per hoc pz solutio omnium inductoz
 quibus pbari videbatur tempus non esse.

Cap. 8^m. Qd ipuz nnc est numerus eius qd fertur sicut vni-
 tas numeri: r quam conuententiaz r differentiam habeat
 ad punctum r vnitatem.

Licet difficile est inuenire dif-
 finitione ipsius nnc r puenie-
 tia qua bz ad punctu r vnita-
 te r differentia qua bz ad eade. Manifestum
 est enim ex dictis: qd nisi tepus sit ipsum nunc
 no erit: r si ipsum nnc non erit: tepus non erit.
 Ita eniz simul sunt necessario: qz sequunt id qd fertur r lo-
 ei mutatione: vnde sicut simul sunt id qd fertur fm qd vniuz
 modi r loci mutatio nec vnu est sine altero: ita qd necesse est
 qd simul sint numerus loci mutationis qui est tepus: r nume-
 rus eius qd fertur qui est ipuz nnc. Sicut eni diximus tepus
 nihil aliud est nisi numer? loci mutationis: r nnc nihil aliud
 est nisi numerus eius qd fertur: sicut vnitas est in numero.
 Sed tamen est differentia habitu dicit vnitatis ad numer? r
 eius qd est nnc ad tepus: qz tepus pmanet ipm nnc: r diuidit
 tur fm ipsum: sed numerus no diuidit nisi vnitatem: r no p-
 tuat p ipsum. Sicut aut hoc est in ipso nnc qd pmanet tem-
 pus r diuidit: ita illud sequit ad loci mutatione: r ad id qd
 fertur. Adorus at r loci mutatio vna qd est r pmanet ab eo
 qd fertur: eo qd no deficit ipsum in forma r illati seu trāstati:
 sed est vnu in toto motu: r no ita qd quqz sit: r quqz non. Si
 enim no esset aliquando vnu in forma r anlati: absqz dubio
 deficeret. Dicit aut prius est qd non deficit nisi ratione que
 sumit penes situs renouationem: hoc aut idem ipsum nunc
 etiam diuidit r determinat prior r posterior motu: p hoc
 qd est finis preteriti: r principiu futuri: r per hoc assimilatur
 pto. Hoc etia quodammodo similiter sequit ad punctum m.
 Punctu enim duo facit in pmanet longitu dine: pmanet eniz
 eam inquantu est terminus sine indiuisibile vnuz comune
 anteriori r posteriori linee: diuidit aut eam inquantu est fi-
 nis vnuz r principiu alterius: sicut in stas cu accipit vt indiu-
 isibile comune preterito r futuro pmanet tempus. Inqua-
 tu aut est principiu vnuz r finis alterius ipsum nunc diui-
 dit tepus. Ita aut similitudo inter nunc r punctu in actu co-
 tinuandi r diuidendi no est nisi quodammodo r no in oibus.
 Cui enim sic accipit aliquis sicut indiuisibile ldez bis vtens
 vno r eode indiuisibile diuidente tanqz duobus: tuc necesse
 est stare r quietu manere in suis partibus pmanu qd diui-
 dit rali indiuisibile. Si enim no permaneret pars anterior
 accepta: tuc no posset demonstrari indiuisibile vt finis eius:
 qz qd ipsum no est: illius finis non est: r si non pe rmaneret
 pars posterior: no posset idd indiuisibile demonstrari: nec pn-
 cipium eius propter eandem ratione: qz si qd in se no est: illi

us principiu no est. Si ergo vtatur vno indiuisibile bis: se-
 mel vt sine: r semel vt principio: necessarium est vt r indiuisibi-
 le r pmanet quiete r permanetia habeat in suis partibus:
 r sic est in linea diuisa in pto: si qd eniz erit ipm pntu pn-
 cipiu r finis sic diuidens linea: sed ipuz nnc qd est vnitas ei?
 qd fertur fm qd fertur oportet altez esse semper quado diui-
 dit tepus: sicut r id qd fertur semper altez est in spatio r in
 motu: quia cu preteritu no sit finis etiam eius non est: r cu
 futuz non sit: principiu eius non est: r ideo altez altero nunc
 fm esse est principiu futuri: r finis preteriti: ita qd nnc ad mi-
 nus duobus nunc diuisam est temporis preteriti r futuri: r
 ideo etia cu tepus sit numerus: r numerus ille causat ab il-
 lo nunc siue ab instanti erit tepus numerus quidaz prioris r
 posterioris creatus ab ipso nunc: non sicut punctus cuiusda
 creatis numer? sed sicut duo vltima duoz: hoc est sicut duo
 fines duoz diuerzor tempoz: que tamen vltima siue fines
 non sunt partes tempozis. Et propter hoc qd dictum est qd
 pars aliquota est in toto: r ideo quando puncto diuiso vti-
 mur in ratione duoz velut duobus: tunc oportet quietescere
 partes diuisas r habere permanentiam. Et ideo si hoc mo-
 do vteremur ipso nunc oporteret partes tempozis habere
 permanentia: r hoc non est vez. Et ad huc alia de causa
 patet qd ipsum nnc nulla pars est tempozis: quia diuisio que
 est indiuisibile in motu cui responder ipsum nunc acceptum
 in tempore: nulla pars ipsuz est motus: sicut nec punctum:
 cui responder indiuisibile motus r tepozis in spatio est pars
 aliqua linee super qua est motus: sed potius due linee sunt
 partes vnuz: pater ergo qd ipsum nunc non est tepus fm qd
 est terminus siue finis diuidens: sed accidit ei esse finem: qz
 finis est eius cuius est finis r no alterius: nunc vo vnum est
 in toto tempore fm substantiale acceptione sua: r hoc est fm
 qd est numerus ei? qd fertur numerus ipm in toto motu exis:
 r sic est ipuz agens numer? qui est tempus: sic aut vt diximus
 non est terminus: quia terminus non est nisi solus termi-
 nari: non excedit. Numerus aut est omnium numerabilium
 r non applicat vni tui: qz numerus formalis qui est hoz de-
 cez equoz qui numerus est denarius formalr acceptus: ille
 est etiam aliaz rez numerabilium: sicut canu vel dominuz:
 hoc enim est substantiale ipm nunc: qz sic se habet ad tepus:
 vt agens ipsum sicut pater et superius habetis. Manifestu
 est igitur qd tempus est numerus motus fm prius r posteri-
 us: manifestu est etia qd ipsum est pmanet: eo qd ipsum est p-
 manens numerus sicut dixim? s; pmanetia sit in ipso sicut ma-
 teria r discretio quasi forma: ostendimus tñ infra qd ipsum
 nnc nunq est terminus r diuidens nisi p accidens in loco vbi
 determinabil qualiter nunc est in tempore.

Cap. 9^m. De proprietatibus tempozis que sequunt ipsum
 inquantu in gte numeri: r inquantu est in genere pmanet.

Numerus in eo qd nume-
 rus est simplr qui. s. est nume-
 rus formalis quo numeram?
 dualitas siue binarius: si numerus accipitur
 actu habes multitudinē. Si aut accipiat poten-
 tia numerus prout numerus est ex vnitatibus
 tunc in finitū in numero est indiuisibilis vnitas: sed nume-
 rus numeratus habet differentia ab ipso numero formal: qz
 numerus numeratus quodammodo bz in finitū r quodammodo no
 bz. Sicut eni dicitur est numerus prout in actuali multitudine
 existit: minimū habet eā multitudinē que paucissima est: r
 illa est dualitas: prout aut ex indiuisibilibus est minimū ha-
 ber primū indiuisibile qd est vnitas. Si aut accipiat nume-
 rus linee quo numerat prout partes siue sub forma discretio-
 nis pmanet sicut supra diximus: tuc ille numerus est nume-
 ratus: r vterius numerans linea per partes suas. Et tuc il-
 le si accipiat sub forma discretionis minimū habet: r illud
 aut est multū in finitū: r hoc sit due linee: aut est bis que
 vt indiuisibilia accipiuntur: r tunc est linea vna. Sed si acci-
 piatur numeratum sub forma continu: tunc non habet mi-
 nimū: qz pmanet diuisibile est in infinitū: quare similiter est
 de tepore. Ad finitū enim tepus fm se qd est numerus du-
 plex est: put eni est numerus prioris r posterioris: sic est duo
 tepora: put aut conficit ex numero eius qd fertur: tunc mi-
 nimū eius est vnu indiuisibile nnc: prout autem pmanet
 pmanet ad similitudinē magnitudinis: tuc no habet mini-

Tex. r. c. 105.

Tex. r. c. 107.

Tex. r. c. 108.

num: sed est diuisibile in infinitum: hoc est ergo vna pprietatū que cōsequit ipsum in quantum est discretū et p̄tinuū s̄z diuersum et diuersum modū. s. put est discretū habere minū: put aut p̄tinuū nō habere minū. C̄t̄ d̄at̄ igit̄ etiāz ex his alia eius pprietates. put accipit̄ simul in genere p̄tinuū et discretū: ex hoc. n. nō d̄i tardū vel veloc: sed d̄i multū et paucū: et breue et longū: s̄m enī q̄ ipsum est p̄tinuūz sic d̄i breue et longū: q̄ breuitas et longitudo passionis sunt p̄tinuū: s̄m at̄ q̄ est in ḡie numeri sic dicit̄ multū et paucū: q̄ multitudo et paucitas sunt passionis discreti sive numeri. veloc aut̄ et tardū nō dicit̄: eo q̄ velocitas et tarditas passionis motus s̄nt: et prius ostensum est q̄ tēpus nō est motus. C̄d̄ enī tēpus cōpositū sit ex nā discreti et p̄tinuū: discretū quidē formale est in ipso et ab illo diffinit̄ s̄m q̄ est tēpus: p̄tinuū t̄n nō est inter se cū: q̄ in veritate nō in tēpore nō est diuidēs ipsum nisi p̄nes intellectū nostrū vel p̄ cōparationē ipsius ad aliū motū: sed de nā ip̄sus nūc est q̄ sit p̄tinuūz ipsum: et hoc inferius explanabimus vbi distinguemus ip̄sus nūc diuersitatem.

CEst aut̄ ad huc alia pprietates ip̄s tēpōis in quāti est numerus numeratus qua et differt a numero formali qui simpliciter numerus est: et hoc quidē est: q̄ id q̄ de illo simpliciter est sicut p̄sens nūc est vbiq̄ simul apud oīa: eo q̄ nō multiplicat̄ per multiplicationē eoz que mouent̄ vel motū s̄m p̄us et posterius nō simul: sed potius vñs fuit: et alter est futurūz ad huc: et hoc ideo est: q̄ t̄ps est numerus motus. In motū at̄ id q̄ mouet̄ est vñs: sed prius et posterius sunt diuersa: et ideo etiā nūc in toto motū est vñs: prius aut̄ et posterius differit̄ s̄m esse ad minus h̄z subiecto sint idē. C̄hoc at̄ ex p̄habitis planū est intelligere: cū igit̄ tēpus sit sicut numerus numeratus: et nō quo numeramus simpliciter sicut numerus formales: et p̄pter hoc accidit̄ prius et posterius altera et altera habere: q̄ ipsa nūc que sunt diuidenda prius et posterius sunt altera et altera: sed numerus formales totus idē est apud oīa numerata et simul. Idē enī numerus qui est centū equoz: est et centū hominū: s̄ ea quoz est numerus sicut materia numerals altera sunt: q̄ equi alij sunt ab hominibz. C̄Amplius at̄ alia est pprietates tēpōis que p̄sequit̄ ipsum in quantum est numerus circulationis et nō cuiuslibet motus primo. Sicut enī p̄tingit̄ motū ipsum qui circulariter est esse motū et vñs: per hoc q̄ semper reuoluit̄ in seipsum iter et iter: sic p̄uenit̄ etiā tēpōi ipsum esse vñm: per hoc q̄ reuoluit̄ in seipsum: hoc aut̄ ostendunt̄ qualitates tēpōis que semper reuertunt̄ eodē: sicut h̄yems et ver: aut̄ h̄nus et estas: que quolibet anno reuertant̄: et in ista pprietate differt̄ etiā tēpus a numero formali qui est quo numeramus t̄n: q̄ ille numerus nō reuoluit̄ nisi in seipsum: sed p̄cedit̄ in infinitū. C̄Sed ad huc habet etiā alia pprietatē in qua p̄uenit̄ cū numero formali: et hoc est q̄ nō solum motum metimur tēpore: sed etiā tēpus mensuramus aliqui motū. Hoc aut̄ probat̄ ex hoc q̄ quecūq̄z ei dē pprietatibus determinant̄ et certificant̄ abinulcē quātū ad suā quātitatē: ita mensurant̄ abinulcē: sed motus et tempus mutua vice sic terminant̄ abinulcē cū dicit̄ tēpus magnum: q̄ motus magnus: et conuerso motus magnus: q̄ tempus magnū: ergo ista mutua vice se mensurant̄ adinulcē: sed cū tēpus determinat̄ mensurat̄ motū: et hoc est sibi substantiale: q̄ tēpus formaliter est numerus motus. Ad huc aut̄ determinat̄ et mensurat̄ tēpus per accidēs: sicut mensuratum aliquando certius est quo ad nos q̄ quātitas mensure: vñde aliquādo dicit̄ tēpus esse multū et paucū mensurando p̄ motū: sicut p̄uenimus dicere: multum transit de die eo q̄ sol eleuat̄: videt̄ ad mediū hemispherij: vel eo q̄ aliquis p̄fecit viam longā que nō nisi longo tēpore p̄fici p̄uenit̄: butus aut̄ simile est in numero formali: q̄ h̄z numerabilia mensuramus numero per se et essentialiter: tamen nobis aliquādo dubitatio fit de numero formali: et tunc certificamus ip̄s per numerabilia: tunc aut̄ vno equo cognoscimus equoz multitudinē formale sive numerū: si numerans per vnitates vñus alios equos mensuratos et in ip̄s cognitiones accipientes discrete multitudinis que est numerus formali ip̄oz: sive etiā equoz in multitudine materiali cognoscentes multitudinē formalem sicut faciunt̄ illi qui multitudinem numeri formalis quando venit̄ in dubiū numero digitoz vel articuloz rimantur: sicut faciunt̄ illi qui cōputat̄ ratiocinia: illi artificialis vel lapillis rimantur summā numeri quā querūt ta-

men per se et substantiaiter conuenit̄ numero formali certificare numerabilia. Et quo ad nos et per accidēs aliquando et raro fit conuerso p̄pter causam quā p̄didimus. Similiter autē est in tēpore et in motu: tēpore quidē motus: motu autē etiā cōuerso aliqui mensuramus tēpus: sicut dicit̄. C̄Conuenit̄ aut̄ rōnabiliter hoc. s. tēpus imitatur quidem magnitudinē motus: sive accipitur sub forma discreti sive sub forma p̄tinuū sicut dicit̄ septius supra. Ad huc autem in vtraq̄z istaz formarū imitatur tēpus in eo q̄ quantitates et p̄tinuū et discrete sunt p̄ modū quē dicit̄. Quia enī magnitudo est huiusmodi q̄ est in forma continui et discreti sustinet̄ illud motus: et q̄ motus est huiusmodi op̄z q̄ idē sustineat̄ tēpus. C̄Conuenit̄ aut̄ aliqui q̄ mensuramus magnitudinem motus: et hoc est per accidēs: et quo ad nos: aliquid quando aut̄ mensuramus motū magnitudinē: et hoc est magis p̄ se et essentialiter: q̄ magnitudo de se mensura est q̄ nō est motus. Dicit̄ enī aliqui viā esse longā et multā quā p̄cessus est multus et longus: et aliquādo cōuerso dicit̄ p̄cessus magnū esse si viā sit magna: sicut dicit̄ p̄uenit̄ q̄ ventus de vna ciuitate ad aliā: et dicit̄ nobis q̄ multum p̄cessimus: eo q̄ vna ciuitas distat ab aliā p̄ longā viāz que nota est nobis: aliqui aut̄ viā non est note quantitatē: et dicit̄ q̄ multū distat eo q̄ per viam illam vir tribus diebus p̄cessimus. Sic igitur etiam motus et tēpus se habent adinulcēz q̄ vtrūq̄z mensurat̄ per alter: sed tēpus per se mensura est motus: sicut magnitudo mensura motus. Ad huc aut̄ quo ad nos et per accidēs mensura tēpōis sicut motus spatij. Hoc igitur dicta sint de proprietatibus tēpōis in quantum est continuum et discretum.

CCap. 10. Quallter motus sit in tēpore: et quid est motū et in tpe: ex quo p̄z q̄ necessaria nō sunt in tēpore.

Quoniam aut̄ tēpus est metrum sive mensura motus: tunc op̄z etiam q̄ sit mensura eius q̄ mouet̄ s̄m q̄ refertur ad motū: op̄z igitur declarare qualiter est mensura motus primo: et postea qualiter est mensura alioz. Dico igit̄ q̄ est mensura motus in hoc q̄ determinat̄ quēdam motū partiale qui vtriusq̄ mensurat̄ totū motū: et per illū tunc numerat̄ totum motus. Et illius exemplū est q̄ cū nos volumus mensurare diurnum motū primo accipimus motū vñus hore vel momētū vñi hore et ad equalitatē illius mensuramus motus: itz hore et dicit̄ q̄ motus ille est diei artificialis. Ad mensuramus etiā motū: et hore et dicit̄ q̄ ille est motus diei naturalis. Facimus autē hoc primo in motu primi mobilis: eo q̄ ille equalissimus et simplicissimus est in partibus sicut in sequētibz ostendetur: et ex illo referimus mensuram eandem p̄ portionaliter ad motus alios. C̄Est autem butus simile in vna et panno: quando enim volumus scire totam quantitatem panni supponimus q̄ vna sit nobis certe quantitatē: et tunc applicamus vñā panno: et ad equalitatem vñe accipimus quantitatem panni partialem: et replicando illam quātitatē circa oēs partes ipsaz mensuramus quātitatē panni: et certificatur nobis tota quantitas: et oportet supponere q̄ quantitas equaliter expansa sit in omnibus partibus panni: sicut etiam motus in omnibus partibus primi mobilis. Est autem motum in tēpore esse idem q̄ motum mensurari a tēpore: et ipsum: et esse ip̄sus. Dico autem ip̄sus mensurari quando quantitas eius mensuratur: esse autem ip̄sus: quia ipse s̄m esse et s̄m essentiam temporalis est cum sit successiuum: quiddam hoc autem non est in alijs. Id enim quod fertur mensuratur s̄m q̄ habet quantitatem motus in se: sed tamen non s̄m essentiam mensurat̄ tēpore: quia non per se est in tēpore h̄z tēporei cōstitat: hoc autem in eodem capitulo sermo declarabit. Ad mensurari ergo tempus motum simul quantum: et esse motus: et hoc est motui esse in tēpore sic a tēpore mensurari et ipsum et esse ip̄sus: hoc autem sic probatur per simile. C̄Manifestum enim est in alijs q̄ hoc est esse in tēpore motus omnis q̄ mensurari esse ip̄soz a tēpore sive sub tēpore. In tēpore enim esse est alterum duozum: quoz vñm est q̄ res que dicitur esse in tēpore: tunc quidē sit quādo tēpus est: et p̄pter hoc dicatur esse in tēpore: alter aut̄ q̄ res dicat̄ esse in tēpore ideo quia in tēpore est: sicut quēdam dicitur esse in numero

Ex. r. c. 109.

Ex. r. c. 110.

Ex. r. c. 111.

Ex. r. c. 112.

Ex. r. c. 113.

Ex. r. c. 114.

Tēpus mēsurat et motū quātitatē et esse motus.

Ex. r. c. 115.

Physicorum

ro. Hoc autem secundum ad hunc dupliciter est. Dicit enim aliquid in numero: sicut aliquid numeri existens. Planctus ipsi essentia liter sicut pars numeri: aut per se passio ipsius et uniuersaliter quod aliquid est numeri per modum dictum. Dicitur etiam aliquid esse in numero: quod ipsius est numerus: eo quod ipsum sit numerabile per numerum. Quia autem tempus numerus est sicut habitum est: erunt omnes isti in tempore per aliquos modum: ipsum enim nunc quod est indistinctibile temporis in presentibus et posterius que sunt partes temporis: sic sunt in tempore ut aliquid temporis ex natura essentiali illi junctura: sicut unitas est in numero: et par et impar: et superfluum et diminutum et perfectum que sunt numeri: aut partes: aut essentialia passionis essentialiter illi junctura: cum numerus cadat in distinctione ipsorum. Hec igitur sunt numeri aliquid et illa per eandem modum sunt temporis aliquid existens. Res autem que sunt in tempore sunt in ipso sicut in numero numerante eas: eo quod in se sunt in numero: si autem hoc est verum: tunc oportet quod contingat sub uno qui excellit ea sicut ea que sunt in loco continentur sub loco eccellente localia: eo quod ambit ipsa et terminat. Manifestum est itaque ex dictis quod non est hoc in tempore esse: quod tempus est: et illa que talia sunt coexistunt temporis. Sicut enim non est esse in motu id est quod esse quod motus est: neque est esse in loco esse quod locus est: ita nec est esse in tempore quod tempus est. Si enim daretur quod id est esse in aliquo: esse cum ipso: tunc sequeretur quod omnes res essent in qualibet re: quod omnes res se comitantur in esse sunt quando illi sunt: et sic hoc totum celum esset in grano milli: quod celum est quod grano milli est. Certe ergo quod coexistere temporis res temporale accidit ex comitantia temporis ad ipsa temporalia. Illud autem quod est esse tempus rei proprium ex eo quod res est in tempore sicut in numero: hoc sequitur necessario: accidit enim ei quod est in tempore esse quododdam tempus quod est quod illud est: quod non sequatur esse tempus uniuersaliter: sequitur tamen esse tempus proprium illi: sicut esse hanc rem in motu non sequatur motus esse uniuersaliter et simpliciter: accidit tamen sequi hunc motus esse hanc rem proprium. Quoniam autem id quod est in tempore est sicut in numero: tunc oportet quod tempus aliquid accipiat plus omni eo quod est in tempore: oportet enim quod tempus excellat ipsum sicut uniuersaliter extremitatem: eo quod tempus accipit infinitum. Omne autem quod est in tempore accipit finitum habens principium et finem sicut numerum. Et inde patet quod nihil est dictum: quod quidam dicunt quod dupliciter est aliquid in tempore: aliquid enim est in tempore ita quod comitetur se toti tempore: sicut totus celi motus simul acceptus: et aliquid est in tempore quod mensurat parte temporis: sicut hic motus finitus vel ille. Sicut enim nihil est dictum quod aliquid accipit numerum ab vna quod adequat omnibus vniuersis in nullo numero acceptis. Sed in primo indefinitis existens: ita nihil est dictum quod aliquid est in toto tempore quod toti se tempore comitetur. Non enim maior certitudo et numerus est in quantitate omnium vniuersarum numerantium quantitate partium quam in ipsa quantitate partium: et sine causa diceretur vna applicari partem nisi ex numero vniuersarum partium quantitas certificaret: ita etiam totum tempus indistinctum adiacet motui sine causa adiaceret ei nisi numeraret ipsius: et nisi numerat ipsum tunc primo adiacet parti: et per illam metitur totus: et tunc verum est quod omne illud cui primo adiacet numerus qui est tempus excellit sicut numerum a tempore sicut uniuersaliter extremitate: et sic tempus est plus omni eo quod est in tempore: unde necesse est omnia que sunt in tempore sub tempore contineri: sicut et omnia ea que sunt in aliquo sicut in continente: sicut que sunt in loco continentur sub loco. Necesse est etiam quecumque sunt in tempore aliquid pati a tempore: hoc est ab eo cui sicut numerus adiacet a tempore: sed patiuntur per se ab eo cui uenit tempus: sicut dicitur quod omnia senescunt in tempore: et quod obliuio accidit propter tempus: et non dicitur quod aliquid addiscit propter tempus: neque quod nouum: id est in nouatum est propter tempus: neque quod bonitatis et emendationis sit causa tempus. Tempus enim est causa corruptionis per se: hoc est per id cui per se uenit tempus id est per motum. Sed generationis causa non est nisi per id quod uenit ei per accidens: et huius causa est: quod tempus est numerus motus. Ad motum autem distare facit id quod mouetur sicut substantiam in principibus comitantibus ipsum: et huius ratio inferri dicitur. Ex dictis autem manifestum est quod ea que semper sunt sicut substantia sicut sunt semper immutabilia non sunt sub tempore. Necessaria enim in esse immutabilia sunt: et illis nihil abijicitur: nec acquiritur:

ergo in illis nec est preteritum nec futurum: sicut sunt corpora celestia que sunt mobilia sunt sicut in tempore vel in nunc temporis: tamen sicut substantia sunt necessaria: et quo ad hoc eter na quidem sunt intransmutabilia: eo quod non continentur quo ad substantiam sub tempore: neque esse eorum sub tempore mensuratur: huius autem signum est: quod nihil patitur a tempore sicut ea que sunt in tempore. Dubitabit autem aliquis fortasse an alie res que sunt generabiles et corruptibiles sunt in tempore sicut substantiam ipsarum: hoc autem videtur eo quod substantia ipsarum transmutatur: et ita aliquid abijicitur preteritum: et acquirit aliquid in futuro. Ad hoc dicitur quidam quod substantia eorum est in nunc temporis: eo quod vna manet substantia ipsorum sicut quod dicitur in principibus substantiabilibus huius et hodie et cras: et quo ad variationem qualitatum sit in tempore: quod in illis continua recipit variationem: unde etiam dicit Aristoteles in 2° physicorum: quod non est eadem substantia in mane et in vespere. Sed si quis subtiliter intelligat et in tas inquirat substantia talium variata accipitur in esse physico: habet enim talia formam in materia transmutabili: et ideo recte ponit in substantiabilibus variationem: cuius signum est: quod paulatim corrumpuntur et opera sua debilitantur: sed tamen bene procedendum videtur quod substantia talium est in momento temporis: eo quod ipsa est vna et vna plura sunt esse variata sicut variata temporis nunc. Nec aliquo modo procedendum videtur quod substantia immutabilium corporum sicut sunt corpora celestia sunt in nunc temporis sicut quod est nunc temporis: quod substantia eorum in formis nullam recipit variationem cum nunc contingit variari: et sub substantia sicut quod est lata: sicut quod fertur est in nunc temporis: cuius supra probatur sit sicut doctrina Aristoteles et peripateticorum quod nunc temporis est numerus eius quod fertur sicut quod fertur. Quod autem sit mensura taliter mirabilium in substantia: in fine tractatus de tempore ostendetur.

Cap. li. Qualiter quiescentia et non existentia sint in tempore: et de distinctione preteriti et futuri.

Quoniam autem tempus est mensura motus ut diximus: erit etiam idem tempore metrum sive mensura quietis sicut accides: hoc est sicut quod privatio refertur ad habitum vel mensura privationis ad mensuram habitus. Omne enim sicut numerum quiescens est temporale et in tempore: non enim nos ita dicimus aliquid esse in tempore sicut aliquid dicimus esse in motu: quod tunc oportet quod id quod esset in tempore necessario moueretur: sicut id quod est in motu necessario mouetur. Dicitur enim supra et probauimus quod tempus non est motus: sed numerus motus. In numero autem motus potest aliquid esse quod non est in motu ipso: et precipue in numero motus est quiescens quod sicut quod est quiescens est relatum ad motum. Non enim dicimus de mobile quiescere sicut numerum: sed tamen id quod est aptum natum moueri sicut numerum: cum tamen sicut actum privatum sit motus: sicut est terra lapsa et huiusmodi. Si autem aliquid esset omnino immobile: ita quod nullam possibilitatem haberet ad motum illud non esset in tempore sicut quod huiusmodi: sicut iam infra ostendetur. Sicut autem iam ante diximus rem esse in tempore: est esse rem in quodam numero: esse autem rem in numero non est esse aliquid numeri essentialiter junctum numero: sed potius esse quendam numerum rei et mensurari esse ipsius a numero in quo est: quod si hoc est esse sub tempore: et tempus mensurat id quod mouetur: tunc oportet etiam quod mensuret quiescens sicut quod est quiescens: mensurabit ergo motum eius quod mouetur: et quietem eius quod quiescit: sicut quod sunt quanta quedam: quod nihil mensurat nisi sicut quod est quantum quoddam existens: hoc enim modo non sunt tota simul: sed aliquid abijicitur in preteritum: et aliquid accipitur in futurum: propter quod cadit circa ipsa tempus: et hoc est verum de omni quiete: sive si quies in forma: sive quies in loco: et ideo etiam legitimum quietis mensuramus dicentes quod a motu quiescit per tres annos vel plus vel minus: aut quiescit per octo menses: vel plus vel minus. Patet igitur quod id quod mouetur non simpliciter sicut quod est substantia quedam erit mensurable sub tempore: quia tunc substantia corporum celestium caderet sub tempore quod non contingere superius ostendimus: sed caderet sub tempore sicut quod quantum aliquod est: cuius quantitatis non omnes partes sunt simul: et hoc est sicut quod motus ipsius quantum est quantitate successiva. Et bis autem per compositionem ostenditur quod illa que neque mouentur sicut numerum neque quiescunt

Tex. r. c. 116.

Tex. r. c. 117.

Ad pulchritudinem dubitationes de substantia generabili an tempore mensuratur in centro ut voluit sub illis doctor in primo momento

Tex. r. c. 118.

Tex. r. c. 119.

Physicorum

In quantum autem copulat semper est idem in toto tempore: sicut et unitas ipsius quod fertur que est semper una in toto motu. Cuius autem simile in lineis mathematicis est. In illis enim non semper est idem punctum secundum intellectum: dividens lineas: punctum enim dividens aliud et aliud est semper secundum rationem: quod est in ratione finis et etiam ratione principii. Secundum autem quod est unum commune sic est continuans: et idem penitus terminus eorum duorum. Continuum enim est cuius partes ad eundem terminum copulantur: sic etiam nunc ipsum secundum quod est temporis divisio aliud et aliud est in potentia. Secundum autem quod est continuatio terminus eorum est veritas usque. Preteritum et futurum: et est unitio et copulatio eorum. Est autem idem in substantia: et secundum idem hoc est veritas indivisibile in continuo acceptum quod est unitio et divisio temporis: sed tamen esse suum formale: secundum hoc duo non est idem: ut patet ex prehabitis. Hoc igitur modo dicitur nunc primo acceptum: sicut aliquid temporis essentialiter punctum temporis est. Nunc autem quod accipitur vulgariter est quod est reliquum ex tempore quod est vicinum presentis: quod tempus eius quod dicitur ipsum nunc: pro preterito in preterito vel in futuro sicut dicitur mus de forte: quod veniet nunc: quod hodie veniet: vel quod veniet Plato nunc: quod hodie veniet: ita quod tempus cuius quod dicitur nunc remouetur a presenti nunc per unum diem. Bella autem que facta sunt in Troia que sunt in Troia: non dicitur facta esse nunc: nec diluuium dicitur esse factum nunc: quod hoc totum tempus preteritum continet ad presens nunc: tamen tempus bellorum Troie et diluuium non sunt prope nunc presens. Sciendum etiam quod quidam distinguunt inter instantes et nunc dicentes quod nunc dicitur substantiam temporis. Instantes autem dicitur id quod est sub forma presentis: instantis: hoc est idem quod nunc hoc differat ratione ab ipso. Cuius autem dicitur quod instantes dicitur quasi non stans: et ideo dicitur ipsum nunc patet est sub fluxu: et sic iterum idem est cum ipso nunc in substantia: hoc differat ratione. Cuius igitur dicta sunt de ipso nunc ad presens: inferunt ad comparabimus nunc temporis ad nunc eternitatis: querentes utrum idem sit illi vel non: et alia quodam de eternitate dicemus.

Cap. 13. De tunc: et verum tempus unum vel plura sit: et utrum finitum vel infinitum: et de olim: et de repete.

Tunc quod dicitur tunc est tempus determinatum ad presens nunc sive accipiat in preterito sive in futuro: est enim tunc dicitur quod relatum ex tempore distans a presente nunc quod continuat ad ipsum: sicut dicitur quod tunc est destructa Troia: et tunc erat diluuium: vel tunc capite civitas: opus enim ipsum tunc includit quod ad presens nunc: quod patet quod quodam destructa est Troia: dicitur tunc dicitur talis mensis: talis anni: qui ceteris mensibus vel menses est ad presens nunc: et tunc dies determinatur per mensem: et menses per annum: et annus per numerum dierum ostendit continuationem ad presens. Et similiter est de quodam die tunc in futuro remoto ab hoc presenti. Quando igitur dicitur tunc opus habere quantitatem notam temporis ex quo relinquuntur et quantitas eius est a nunc quod est principii facti usque ad nunc ad quod finit factum: sicut dicitur quod bella Troie fuerunt tunc: et intelligitur quod tribus annis durauerunt: vel plus vel minus secundum quod duravit bellum illud: quantitas ergo eius erit a primo nunc quod est principium facti ad posterius nunc quod est post ipsum: et e converso a posteriori nunc in primum. Sic igitur patet quod tunc semper dicitur tempus determinatum et finitum. Et ex hoc tunc surgit questio. Si enim nullum tempus est quod non sit tunc et determinatum modo predicto: tunc videtur quod omnes partes sint determinate et finite: quod autem copulatur ex finitibus est finitum: ergo omne tempus est finitum. Querimus ergo verum deficiat aut non: ostendit finitibus deficiet contingens finem quo finitibus est: et sic videtur tempus deficere: videtur autem non deficere per hoc quod semper est motus: cuius numerus est tempus. Si autem non deficit tempus non deficiente motu: tunc querimus utrum sic non deficiat: quod manet per successionem regeneratum semper aliud et corruptum sicut succedendo sibi manet motus generatio et corruptio an ita manet quod reiterat idem incorruptibile manens: sicut reiterant supercelestia in motu circulari. Quod autem dicitur Aver. de hac questione falsum est: non nullus valoris: probat enim non corruptum tempus: eo quod omne quod corruptum: corruptum in tempore. Si ergo aliquis corruptum: corruptum in tempore: sed tempus in quo aliquis corruptum non corruptum: ergo tempus manet incorruptum postquam est corruptum: hoc autem est impossibile: ergo et hoc est impossibile quod tempus corruptum. Adhuc autem

dicit Aver. quod necesse est ponere tempus ab eo qui destruit tempus. Destructio enim temporis erit aliquid: ergo in tempore sicut prehabitis est: ergo ponit tempus. Idem autem est si dicatur tempus in cepisse cum celo et mundo: sicut dicitur Plato: tempus enim non fuit ante mundum: tunc tamen verum fuit ante mundum futurum esse tempus: ergo tempus fuit ante tempus. Cuius rationes colliguntur ex dictis Aver. quibus probatur tempus esse eternum: et non posse incipere vel incepisse aliquando: vel etiam desinere. Et iste rationes nullus valoris sunt: quod ponit tempus destruit: cum non ponat ipsum: ipse non ponit hoc fieri in tempore. Generatio enim et corruptio sunt unum dupliciter. scilicet proprie et communiter: sicut secundum quid proprie quidem secundum se non generatur aut corrumpitur nisi substantia: secundum quid autem generatio et corruptio accidit: sicut est corruptio motus in fine motus: post quem non est plus de motu. Ita etiam ponemus corruptum tempus in ultimo nunc temporis: post quod non est plus de tempore: et ideo prima ratio nihil valet omnino. Ad aliam autem dicitur quod destruit tempus non ponit tempus: cum non ponat ipsum destrui in tempore: sed potius in suo fine. Sicut in omni corruptio est quod nihil est de continuo ultra finem ipsius. Adhuc autem quod dicitur ante mundum fuisse tempus: eo quod verum fuit mundum fore dicitur quod mundum fore non fuit ante mundum: neque saltem: eo quod non erat enuntiabile. Si enim fuisset enuntiabile: aut esset in aptitudine rei et compositione que enuntiatur: aut in aptitudine enuntians: neutrum autem istorum fuit ante mundum: quod nec res erat que enuntianda esset: neque res compositio: neque etiam enuntiatio: nisi forte dicatur quod fuit in mente divina. Sed si hoc ponit tunc non erat in eo quod dicitur tempus: ut quia neque compositio: quod quod est in mente divina substantia dei est: vel probatur Arist. in 10° prime physice. Propter hoc hanc questionem solvemus aliter dicitur Arist. innitentes: dicitur igitur manifestum est ex predictis quod sicut motus est: sic est etiam tempus: unum igitur motus unum et idem sit aliquid: tunc etiam tempus quod est eius numerus erit unum et idem. Si autem motus non sit unum et idem tunc etiam tempus non erit unum et idem. Quod autem motus circuli est unum et idem semper reiteratur secundum circulum: ergo etiam si tempus accipitur numerus illius erit unum et idem tempus reiteratum: ut numerus circulationis. Rectus autem motus non est idem et unum: ideo tempus quod est numerus illius non esset unum et idem: nisi in alto esset sicut in subiecto: hoc est in primo mobili sicut dicitur Arist. in 10° prime physice. Et ideo sicut punctum recte linee est: sic quod est principium non est finis: et aliud sic est finis quod non est principium. Sic est etiam de tempore sibi adiacente quod ipsum finitur ad nunc quod est tamen finis: et principium ad nunc quod est tamen principium. Sed in circulo nunquam est accipere punctum quod non unum et idem erit sit principium et finis. Et si ergo nunc talis puncti moti sit numerus non poterit accipi nunc in toto tempore quod non sit principium futuri et finis preteriti: quod sicut dicitur in prehabitis non potest unum et indivisibile nunc esse principium et finis eiusdem: sed opus quod respiciat diversa in ratione finis preteritum in ratione principii futuri: hoc autem non sunt opposita respectu diversorum: sicut enim periferia circuli in eadem linea indivisibili hinc latitudines habet ambitu: hoc est per seipsum et planum hoc est per seipsum: que due forme sunt: et quodammodo opposite: et hoc non est inconueniens eo quod una habeat ad intus: et alia ad extra: ita non est inconueniens tempus in uno indivisibili habere rationem principii et finis respectu diversorum. scilicet preteriti et futuri. In hoc ergo semper videtur esse alter tempus: quod non est eiusdem principium et finis ipsum nunc: quod secundum hoc opposita inessent eadem et secundum idem: patet igitur quod nunquam deficit: sicut circulus non deficit eo. scilicet semper est. In principio et fine: quicquid autem in principio et fine est nunquam deficit: tempus autem secundum quod agit ab ipso nunc: semper est in principio et fine: ergo nunquam deficit: et non probatur ex ista ratione nisi quod tempus in motu circulari manente ipso non poterit deficere: sed si deficiat motus absque dubio deficiet tempus: nisi forte remaneat ut numerus recte motionis. Hoc igitur sunt dicta de ipso tunc: de tempore et futuro quod relinquuntur ex tempore quod propinquum est presenti indivisibili: sicut dicitur quod vades: et tunc tam: quod prope est tempus in quo futurum est etiam: quod si fuisset: rursus iam tunc: quod non est peculiariter ab ipso nunc in preterito. Non autem hinc Troia destructa non dicitur iam esse: quod tempus destructionis eius nullum peculiariter est a presenti nunc. Ipsum autem modo similiter est quod relinquuntur ex tempore preterito quod prope nunc presens est: sicut dicitur quando venisti: et respondeo modo venisti: sit tempus

Ex. c. c. 12.

Ex. c. c. 12.

Ex. c. c. 124.

Ex. c. c. 125.

Ex. c. c. 125.

Ex. c. c. 124.

Ex. c. c. 126.

Ex. c. 124. Nota quod litera rones Aver. solvant quibus probare nititur ipso eternum esse

Ex. c. c. 127.

fit tempus aduentus primum presentis nunc. **C**olim autem est quando quod relinquitur ex tempore preterito quod longinquus est a presenti: sicut dicimus quod olim fuit diluuium. **C**Repetere autem fit quod in se duo habet. breuitate temporis in quo fit: et infensibilitatem temporis cuius quantitas sentiri non potest. Sic ergo exposita est diuersitas ipsius quando quod relinquitur ex preterito et futuro. **E**x preterito quidem: siue fuerit remotus a presenti: siue propinquus. **E**x futuro autem non est nisi propinquus: quia id quod remotum est a presenti nunc non habet ordinatio nem in materia: et hoc est de quando mensurabili. Quando autem non mensurabile a nobis est quod relinquitur ex tempore im perceptibili. **E**t ista alia multa sunt que important diuersitate eius quod est quando: tamen omnia alia diuersitas reducitur ad istas. **S**i enim significatur quando: aut significatur cōiter put relinquitur ex preterito et futuro: et tunc significatur per iam et tunc: vni quod est iuxta presens propinquum: alterum iuxta remotum: aut significatur per distinctiones preteriti tamen propin que vel remote: tunc significatur per modo et olim: futurum autem propter causas predictam non habet hanc distinctionem: aut significatur a presenti: et tunc aut significatur ab ipso prout est diuisibile: vel prout est indiuisibile: et primo quidem modo significatur per nunc vulgariter acceptum: quia etiam presens est cuius pars preterit: pars quod futura est: et pars est in instanti. **S**ecundo autem modo significatur per nunc quod est continuatio temporis et diuisio. **I**n comparatione autem ad nos est significatum pro repente.

Cap. 14. Qualiter tempus est causa corruptionis.

Alia vero Superius diximus quod tempus de natura sua magis est causa corruptionis quam generatio: opus nos hic redire et assignare causam dicimus illius. **D**icimus ergo quod tempus est numerus mutationis et motus: et conunctum illi per modum quez dicimus supra: omnis autem mutatio in eo quod numeratur a tempore: hoc est per prius et posterius mouet et abijcit aliquid a natura eius quod mutatur: unde etiam gratia mutationis in tempore sunt omnia et correspondunt: propter quod etiam quidam philosophorum dixerunt tempus esse sapientissimum: eo quod qui processerunt in tempore multa sunt experti. **E**xperimentum enim id est tempore multo. **P**ythagoras autem **P**aron pensit in disciplinabile dixit esse tempus: eo quod memorie sensus sunt sicut ruinosa edificiorum que construi non possunt propter naturalia principia corruptiones: et ideo in tempore magis obliuiscitur homines quam ad discunt: et hic rectius dixit quam philosophos qui dixerunt tempus esse sapientissimum. **I**gitur manifestus est per autoritatem **P**aronis quod tempus est magis per se causa corruptionis quam generatio: sicut dictus est prius. **Q**uia autem multipliciter dicatur per se et causa sicut distiguit habet in 3. libro prime philosophie: voco hic per se quod accidit per id cui tempus semper et per se coniungitur. **C**ausa autem dicitur: quia per hoc quod est materia numeri qui numerus est tempus: hoc est prius et posterius in mutatione sicut causantia corruptionem. **A**d mutationem enim per se hoc est gratia sui destructiua: quia mutatio passio quedam est: aut non sine passione: sicut in 3. libro superius diximus: que non transmutat nisi esset magis factiua quam resistere possit id quod patitur: et ideo absque dubio abijcit a substantia patientis. **A**d mutationem autem non est generationis causa et ipsius esse nisi per accidens: hoc est per formas et actum generantis que forma et actus non sunt in patiente sicut patiens: sed potius extra ipsum a generante sicut quod illud est generans: ista forma similis illi sit in patiente potest: sicut demonstratur in primo libro scientie huius. **S**ignum autem huius est quod nihil sit aut generatur nisi moueatur ab aliquo sibi conuenienti: et aliquid agat in ipsum quod est extra ipsum. **S**ed ipsum quod corrumpitur: correspondit a contrariis agentibus in ipso: etiam cum nihil omnino mouetur ab extrinseco. **E**t cum res sic deficit ex se ipsa: hoc vocamus maxime corruptionem que est sub tempore: tale enim antiquatur et senescit: et ex hoc propter interitum est: at vero neque hanc corruptionem proprie tempus facit. **S**ed accidit in tempore fieri hanc corruptionem propter mutationem quaz mutat tempus: sed tamen accidit per hoc cui per se coniungitur tempus. **G**eneratio autem accidit per hoc quod per accidens se habet ad tempus: hoc est per actum generantis: et propter hoc et supra diximus quod omnia que sunt in tempore aliquid patiuntur a tempore: quia

esse eorum mensuras periodo que excellit a tempore: et hoc est quod confueuimus dicere aliquem habere. 100. annos qui habet despectus relictus a. 100. annis: et ideo etiam per actus est causa discipline: ne non enim per mutationem quam numerat est causa discipline sed per experimentum quod accepisse conuenit in multo tempore: et non ex subiecto ipso tempore quod est complexio que per tempus est variata. **I**am ergo diximus quod tempus est: et quod est per diffinitionem et nomen: et quor modis dicimus ipsam nuntiet quid est ipsum tunc: et quid iam: et quid olim: et quid repente.

Cap. 15. Quod non solum motus localis: sed et omnis motus et mutatio fit in tempore.

His autem nos ostendere quod omnis mutatio et omnis motus est in tempore: et non solum motus localis sicut supra diximus. **A**d hoc autem duas inducimus rationes: quarum vna adducimus ex passione propria motus et mutationis que a tempore diffinitur: altera autem ex ipsis partibus temporis que sunt prius et posterius. **D**icamus ergo quod omne velocius et tardius in tempore: omnis autem motus et mutatio sunt velocius et tardius: quod omnis motus et mutatio sunt in tempore. **D**ico autem velocius moueri id quod prius transmutatur in id quod subijctis vel interdum esse acquisitum in motu sicut idem et equale spatium et regulare: hoc est vniuersum: et per comparabile motus. **S**icut dicimus motus comparabile esse motum in loci mutatione: si utraque mouentur sicut circulariter: aut utrunque sicut recte. **S**ed motus rectus non est comparabilis circulari: quia non est in circulatione velocius et tardius sed diuersas partes recte: quia nullus in fine intendit in recto: et violenter intendit circa finem ipsius. **S**imiliter intelligendum est de comparatione motuum aliorum. **E**t diffinitione autem velocius prius etiam diffinitione tardius: tardius enim est quod priuatius est velocius. **E**t enim tardius generaliter quod posterius mouetur in sibi sive per motum intentum sicut idem et equale spatium: motum regulare: patet igitur cum velocius et tardius plus conueniant motibus et mutationibus quam circulari quam non solum circularis motus in tempore est: sed etiam alij motus et mutationes. **H**oc autem etiam probatur ex ratione prioris et posterioris que sunt in tempore: constat enim omne prius et posterius in tempore esse sicut partes sunt in toto: prius enim et posterius dicimus esse distantia ad ipsius nunc presentis: hoc quantum prius et posterius sunt finitum. **D**iximus autem superius quod ipse nunc est terminus preteriti et futuri: ergo quia ipsa nunc in tempore sunt: tunc opus et prius et posterius in tempore est que ad ipsum nunc terminantur. **I**n quo enim est ipse nunc quod est finis indiuisibilis in eodem oportet esse distantia ipsius nunc. **S**ed differenter sunt in tempore ipse nunc et prius et posterius: est enim nunc in tempore sicut finis est finitum: sicut punctus in linea: prius autem et posterius sunt in tempore sicut partes temporis: et sicut partes linee determinate et finite ad punctum: per prius autem modum dicitur prius et posterius terminari ad ipsius nunc sicut preteritum et futurum. **I**n preterito enim dicimus prius quod longe distat ab ipso nunc: sicut dicimus diluuium fuisse prius quam bella Troie: et **P**latonez prius floruisse quam **A**ristotelem. **P**osterius autem in preterito dicimus quod propinquus est ipse nunc: sicut bella Troie fuisse post diluuium: et **A**ristotelem fuisse post **P**latonez. **I**n futuro autem dicimus prius quod propinquus est ipse nunc: sicut dicimus crastinum ortum solis prius fore quam meridiem crastinaz: posterius autem in futuro dicimus quod a presenti nunc remotius est. **S**ic ergo patet quod omne prius et posterius est in tempore: omne autem motus et mutationem sequitur prius et posterius: ergo omnis motus et mutatio sunt in tempore: ista enim non sunt in motibus et mutationibus que sunt ad formas: renouatio situs aqua nascitur prius et posterius in motu: tamen est ibi renouatio mobilis sicut formas que est in continuo fieri: et sic est ibi prius et posterius: cuius numerus est ipsum tempus: et est ibi unitas mobilis variata sicut esse cuius numerus est ipsius nunc idem in substantia existens: et diuersificatum in esse. **S**ed obijciat forte aliquis quasdam mutationes non esse in tempore: quia generatio que est acceptio forme substantialis non est in tempore: eo quod ipsa est de non esse ad esse: et sic inter contradictoria quorum nihil est medium: et ideo hec mutatio non intercipit medium aut extremum: ergo ipsa non habet prius et posterius: et sic non est in tempore. **S**icut illuminatio oculi

Tex. 2. c. 129.

Tex. 2. c. 128.

Ad quod mutatio est generatio non est per accidens.

Obtio 24. i comento. 129.

tus sunt equales & simul loci mutatio. s. & alteratio. Et propter hoc quod motus alteri sunt & seorsus: tps aut vbiq; hoc est apud oes motus est idem: eo qd numerus est idem & vnus vbiq; apud oia numerata: qui est eor que sunt equalia: ita qd tot sint bec sicut illa: & simul cu ipsis. Causa aut huius non scit nisi consideret motus eor qui mensurant: & ea que mensurant. Cuius memmus igitur ex posterio demonstrandis qd primus motus est loci mutatio: & non ois mutatio loci: sed quedam sps loci mutationis est primus motus. Et hic est motus circularis qui dicitur circularis. Sumamus et a pma pbia: qd vnusquisq; mensuratur duplici mensura. s. vniuoca s. m qd vnusquisq; mensurat sui generis: primo: vt vnitates vnitates: equi aut equo: & sic necesse est qd mensurat tps totum a quoda tpe finito & certo nobis. Ad mensuratur et vnusquisq; non vniuoca mensura: & hoc dupliciter. s. eentia alter. s. quando per quantitate mensure accipimus quantitate mensurati: sicut mensuramus per vna panuz & cada olei & lagena vini. Ad mensuratur et aliquando accidentaliter: sicut quando per mensuratu accipimus quantitate mensurati: sicut per quantitate vini cuius quantitas est nobis nota accipimus quantitate lagene: hoc enim mo sicut diximus in antecedentibus mensuratur tps motu & motu tpe. Et huius causa est: qd tps & motus mensurant sub terminato quoda motu qd est simplicior oib. Sic igitur sicut diximus pma oium mensura vniuoca est circularis motus: tunc illa circularis que maxime est regularis erit maxime mensura. Et hoc ideo est: qd cu ipsa sit simplicior motus numerus eius erit notissimus alteratio enim non est regularis: necq; augmentatio: necq; generatio: necq; omnis loci mutatio: sed circularis soluz: vt inferri demonstrabit in 8. libro. & ideo circularis pma erit mensura oium alioz. Tps igitur qd est numerus eius & mensura est vniuoca oium alioz tempoz: & eius motus erit oium alioz motus. Cum aut dicitur suum tps esse mensura alioz tempoz: non intelligimus plura esse tpe: sed vnu diuersimode refert ad multa. Refert enim tps ad pimum mobile & ad motu eius: sicut ad s. m & numeratum. Ad alios aut motus sicut numerus extrinsecus ad numerata soluz: & in illis non est sicut in isto: & ideo non multiplicat multiplicatione eor: propter qd etia anteq; videbat tps esse pme spere motus: eo qd motu illi mensurant alii motus: & ipm tps etiaz mensuratur per accidens hoc motu: sicut ostendim supra. Et propter hoc etia consuetus est dici apud vulgares qd humane res sunt sicut circulus: & rota fortune: & similis oium alioz motus habentiu nalem generatione & corruptione di esse circulus piodalis: eo qd oium hoz fortuna iudicat tempore: & sinez & pncipium accipiunt sue fortune in tpe: sicut si sit s. m quada circulatione instabilem: & tps ipm dicitur hac de ca circulus eo qd causat a circulatione circuli: hoc aut videt ob hoc fieri qd tps est mensuratio talis loci mutationis & conuersio etia mensurant tpe: talis loci mutatione: ergo nihil aliud est dicere rez que generant esse quendam circuli: qd dicere tpe: ris esse quendam circuli. Hoc aut ideo est: qd tps mensurat a quada circulatione: & tps qd mensurat hoc mo nihil aliud videt esse extra mensura: qd ipm essentiali metruz & mensura quedam est: & totu tps est multa metra & multe mensure ad diuersa mensurata coparatum. De oib; aut huius in fine de generatione & corruptione erit dicendum in quatuor pertinet ad scientiam nalem mensura periodis. Queda aut scienda de piodo tractabuntur in scia astronomie. Certeissime autem dicitur qd numerus idem est non multiplicat canum & boum si vterq; sit equalis: qui s. sit denarius: sed numerata hoz & illoz. non sunt eade specie vel numero vel genere necessario. Quis causa est: qd nihil multiplicat per numerum: nisi per differentiam sibi essentiali: numerata autem non sunt de eentia numeri: & ideo non multiplicat numerus: numerata enim. non sunt necessario eadem. Et hoc etiaz possumus videre in similit: trianguli enim equilateri non sunt idem triangulus: eo qd diuiditur & plurificatur per ppiam & essentiali differentia trianguli. Et enim diuisio essentialis & immediata trianguli in isopleurum qui est lateruz equalium: & isochelem qui non habet latera equalia: tamē hi duo sunt eade figura: eo qd non exeat a figura per immediatam & essentiali diuisione figure: qd figura diuiditur in triangulum & quadratum: & alias differentias figure. Idem enim dicitur a quo non differt differentia propria & essentiali. Ad aut idem dicitur a quo differt differentia pro-

pria & essentiali. Triangulus aut isocheles differt a triangulo isopleuron dicitur trianguli: eo qd alteri trianguli sunt: sed non differt ab eo differentia figure. Et enim diuidit figura in tria latera: & quadrilatera: & sic de alijs vterq; triangulus cadit in vna ipsius figure diuisio. Et enim pma diuisio figure: qd figura alia huius est circulus: & alia huius est triangulus: & alia huius est quadrat: vterq; vo est diuisio trianguli qd aliter isopleurus: & alius isocheles: figura quide igitur est eadem: qd vterq; est triangulus: triangulus aut non igitur est eadem: eo qd vterq; exit a triangulo per essentiali diuisione trianguli. Sicut aut est de numero quando coparat ad rem numerata: non enim numerus istoz formalis differt a numero formalis istozum per differentiaz numeratoz: qd numeratoz non est de essentia numeri: sed potius par & impar facerent differentie essentialis numeri. Decem igitur numerata non eadem sunt rerum diuersarum: & tamē denarius est idem: non enim sunt eadem res in quibus dicitur denarius: sed differunt. Et non sunt canes: alie vo equi. Et oino eodem modo est de tempore comparato ad diuersos motus: qd tps quidem est in vno motu sicut forma in subiecto: sicut & cetera res naturales. In alijs autem est sicut numerus extrinsecus applicatus rebz numeratis vt diximus: de tempore quide igitur & proprietatibus que sunt circa ipsum hac intentione dicitur sit. Cum enim ad eternitatem comparetur oportet qd alia intentione loquamur de ipso: & hoc quidem hic facimus propter doctrinam vt sit facilius.

L. r. cō. 133.

Mensura duplici vniuoca & non vniuoca. Mensura non vniuoca duplici essentiali & accidentalis.

Tps ad motu celi duplici & huiusmodi: s. ad alios motus vnusquisq; huius.

L. r. cō. 134.

... ..

Incipit Tractatus Quartus Quarti Libri Philosophice. Cap. p. De eternitate: & est digressio declarans que in quibus sunt de eternitate: & an eternitas sit continens: & quibus modis dicatur eternitas primum.

Eternitate igitur que

ramus an sit: & quid sit: & qualis se habeat ad eterna. Deinde et de coparatione eius ad ens & tpeus: seculum &c. que hoc mo dicunt. Et de nunc eternitatis & de tpeis vtrū sit idem vel no: de quado enim eni: & eternitatis: et tpeis in eo qui de predicamentis intitulat libro habet determinari. Certe dum igitur qd multi an esset eternitas aliud qd tempus infinitū dubitauerunt afferentes rationes quatuor: quarum pma est qd infinitū est infinitūz est non est mensura. Eternitas aut ponit mensura eē iterum nati qd est infinitū: sicut est eē diuinū. Sed autes est qd ois mensura certificat quantitate aliquam. Si ergo eternitas est mensura certificabit quantitate aliquam eius qd pmo & pncipaliter & per essentiali eternū est. Hoc aut falsum eē dicunt: qd deus sine sba diuina que pma & essentialiter eterna est quantitate non habet. Tertia est qd omnis mensura differt a mensurato re & ratione: qd cum mensura sit certior mensurato: eo qd certificat quantitates eius si mensura non differt a mensurato: oportet qd idem esset certior & certificatum: & certius & incertius seipso: qd est inconueniens. Quia ergo mensura differat a mensurato: eternitas non potest esse mensura: qd eternitas non differt a pmo eterno: qd si differret ab ipso: oportet qd dno essent sine pncipio: quoz neutru eēt ab alio: & sic sequeretur duo eē pncipia: que omnia inconuenientia sunt: & si eternitas non est in genere mensure: tunc non est in genere aliquo: & sic nihil est: ab oib; enim a quib; ponitur eternitas esse aliqd dicitur eē in genere mensure. Quarta ratio cui etiam potissime insistitur est qd si eternitas est aliquis: tunc oportet qd esset numerus aliquis substantie eterne: quoad moduz tps est numerus motus: & nunc tpeis numerus est eius qd modo: nihil aut indistinctibile manens vno mo nberat sicut patet: qd vnitas nisi sit in aggregatioe non numerat: & nunc temporis nisi sit cum prior & posterior: non numerat. Similiter indistinctibile manens vno modo non numeratur sicut patet ex omnibus prehabitis. Quia si id qd fertur non reuaret situm non numeraretur a nunc temporis. Quia igitur eternitas vnus indistinctibile eodem modo manens eē ponatur: ipsa nihil numerat: & similiter cum eternum sit eodem modo manens sba simplex: videt qd nullo modo numerat: & sic eternitas non videtur in genere mensure: & cuius in alio genere

Quones quorū rādā pbātū e eternitāe nō differre a tpe infinito.

Physicorum

esse non possit: videtur qd eternitas nihil est. Ad inveniunt autem Peripathetici aliquid tractasse fm certitudines de eternitate: quibus aliqua l3 erigunt mentionem fecerint de ipsa qd videtur mirum esse: quia de re qua sepius vtebant tractatum fecisse debuerant. Et forte tractat eorum de ipsa ad nos non pervenit: ideo nos tractat de ipsa est imperfectior. **C** Dicam qd eternitas est dicta multis modis: quo rum primus: et novissimus: et ppriissimus est qd eternitas sit spatii pncipio: et sine carens: no habes in se prius: et posterius: nec aliquid successiois: eo qd non mensurat id qd sit vel imitatur: sed potius qd stat vno mo nihil amittit in pterito: et nihil accipit in futuro: et hoc mo locutio nostra erit de eternitate. **C** Alio autē modo dicitur eternitas minus pprie spatii rei incommutabilis fm oem spem mutationis: l3 habeat pñ in esse: et hoc modo necessaria dicunt esse eterna: et impossibilia simplr: et lo necessaria: et impossibilia per se nullo mo esse in tēpore: que in pterito: et futuro eodē se habent: sicut diametron esse asimetron: et diametron eē symetron: vniū entz horz semper fuit est: et erit verū: alterum vō semper fuit: et est: et erit falsum: no autē sic est de necessarijs impossibilibus per accidēs: que fm ipsuz recipiunt variationē: illa de causa cadunt sub tēpore: et in hoc sensu Peripathetici mentionem videtur facere de eternitate. Tertio mo dicitur eternitas improprie spatii variatū qd no habet pñ: neq; finem: sub quo modo adhuc minus pprie dicitur eternitas spatii habens pñ: et non finē: et vtroq; illoz modoz mūdus a pñs quibusdā dicitur eternus: cū tamē absq; dubio temporalis sit: eo qd corpora que sunt in ipso mouent: et mutant: que mutatio habet prius: et posterius: et ideo si per impossibile poneretur no habere pñ: et finē: tamē adhuc tēporalis eēt cum motus eius mēsurat tēpore: et mobilia sua numerarentur nūc temporis. **C** Aliquādo dicitur eternitas no spatii alterius eē vel sbe absolutum: siue habeat eē stans simul: siue in successioe: sed potius delectatio et possessio vite intellectnalis que est in tali sba eterna: eo qd vite possessio quādo est simul: et no succedit abstrahit a tēporis successione: et imutabilitate: sicut inferius explanabit. Et omnib; his modis dicitur eternitas: et h3 verissimas entitates. Et ideo dixit Isaac pbs qd eternitas est spatium cōtinuū no intersectum intelligentis per cōtinnitatem indeficientiaz ipsius. Et per hoc qd dicit no intersectum: intelligit qd non intersectatur continuo eritu de potentia ad actus: talis enī erit intersectus est: eo qd esse taliz intercipit pūatōe. **C** Qd autē obijcit pmo de infinito qd no h3 mensuraz fm qd est infinitū: dicēduz videt qd est verū: sed substantia que stat in esse vno l3 sit infinita per hoc qd est sine pncipio: et fine: tamen finitissima est per hoc qd stat in eē simpliciter simul: cuius nihil est extra ipz: et hoc modo mora ipz: et indeficientia in esse h3 mensuraz spatium non intersectū vt dicitur est. Qd autē dicitur tales sba que eterna est quantitate no habere: dicēduz est qd verū est eaz no habere quāritatē dimensuā que corpoz quāritas est: h3 tamē maximā siue virtutis quāritatē: que se sic cōtinet vt nūq; aliquid sui extra seipsaz excedat vel extēdatur. Et hec indeficientia sui stans infra seipsaz mēsurā h3 que vocat eternitas. Nec est verū qd dicunt qd ois mēsurā differat a mēsurato: qa nos aliquādo mēsuramus totā quāritates per pres ipz: eiusdem quāritatis: cū tamē tota quāritas no sit alia ab ea que est partiz quāritate simul acceptaz: et ideo sufficit qd mēsurā differat a mēsurato rōne: et ideo l3 spatii illud no intersectū qd vocatur eternitas no separet re ab eē: et sba eterna: et sit idē ipm cū ipsa tū ratiōe differt: qa alia rō est indeficientia: siue more talis sbe in eē stantis: et alia ipsius sbe stātis in esse illo: et pñ qd em est eternitas: scdm vō eternū est. Ad id vō qd vltimo inducit dicēduz qd eternitas non nūerat: eo qd nunc eius: nec in esse: nec in substantia recipit variationem: sicut h3 variationē spatii qd est intersectū. Sed alio mo mēsurat. s. per modū vnitatis stantis imobilr: et lo fallacia psequētis est in argumēto. Quātr autem stet immobiliter et non deficiat in sequentibus erit manifestum.

C Cap. 2^m. Hic est digressio declarans qd re et diffinitione sit eternitas.

Aid vō Sit eternitas partim inote, scit ex pbycis: est enī fm veram sui acceptionem mora si

ue spatii continuū non intersectum: eo qd totz suuz esse simul habet et perfecte: mora quidē vocat eternitatem **B**ilber? porretanus. Spatium autē Isaac Israelita pbs. Si autē mora vocet non erit hec mora tēporis: vel momentē temporis cursus aliq. Sed mora vocabit permanentia ei? indeficiens: que eadē mora spatii vocat fm qd ambit totū eē indeficiens. Qd etiā spatium cōtinuū dicitur no ideo qd habeat partes sicut quāritas cōtinua: sed qa nunq; deficit nec deest nec deest vnq; stans semper icōmutabiliter in seipsa. Intersectū vō vocat qd h3 partes vtriusq; abscissas: sicut tēpus cuius prioz pars preterit et no est: et pars posterioz futuru adhuc expectat et no est. Id autē qd de ipso est accipere qd induisibile pñens nūc est qd instat. Sed no sic est eternitas: sed potius nihil amittit in toto pterito: eo qd ipsa est mensura rei per oem modū icōmutabilis: et nihil accipit in futuru: eo qd ipsa est mēsurā eius qd nullo mo est in potentia: et tota ipsa est stans pñentia. **P**ropter qd dicit **Boetius** qd nūc stans et non mouens se eternitatem facit. **P**ropter qd qbusdam venit in dubiuz qualiter verba pteriti tēporis et futuri dicant de eternis: sicut cum dicitur sba pñaz icōmutabiliter existem fuisse et esse: et fore: cū pculdntio pteriti et futuri sint prius et posterius: sicut rei tñ illuz que mutatiōe sua aliqd amittit in pterito: et aliquid accipit in futuru. **S**ed intelligendū est qd eternitas no dicitur mora habētes partes et prius et posterius: et pteriti et futuri: sed in se indeficientes semper: et cū talis sit in se accidit ei cū cōparat ad partes tēporis nunq; defuisse in pterito: et nunq; defuram esse in futuro: hanc cōcomitantia ei? ad partes tēporis indeficientia sua causat: dicit verba pteriti tēporis: et futuri: quādo de reb; eternis dicitur: et ideo pñaz et icōmutabilis substantia fuit: eo qd nunq; deficit in aliquo pterito: et eadem erit eo qd nunq; deest in futuro aliquo. Et hec eadē est causa quare dicit **Aug.** qd vera eternitas nihil aliud est qd vera icōmutabilitas. **C** Qd autē dicitur eternitas suuz esse simul habere perfecte: ppter quasdā substantias dicit que in hoc qd sunt simul esse suuz habent: tamē in hoc qd aliquid possunt vel volunt vel intelligit non habent simul: no enī oia pñentia sunt intellectib; intelligentiaz ad que extēdit potest intellectus? intelligit: sed potius continue illuminant ab intelligentia pñaz: et ideo vices quasdam hnt h3 posse et fm sui intelligere eūternis: l3 fm qd est simul sit: ppter qd etiaz no pfecte possidet suū esse simul: sicut eternū qd totum est pñens: eo qd oia sua sunt pñentia quo ad eē: et videri: et intelligere: et velle: et nulla parte obstruatur: et lo apd ipsum: nec est transmutatio in esse: nec vicissitudo obstruionis in viuere: et intelligere: et in velle: quin potius ea que parsa sunt in toto tēpore que fiunt ab eterno simul pñentia sunt sibi: ppter qd etiaz oia pñentia et pñent ante qd fiunt: et vno modo sunt in ipso pñentia. s. que fuerunt: et que sunt: et que futura sunt. **H**anc autē possessionē perfectā sui esse simul sic stantis non habet nisi eternū pñens: et est sibi ppria. **P**ropter qd eternitatem in eterno pñentis **Boetius** diffinit dicens qd est icōmutabilis vite possessio tota simul et perfecta: vocans vitaz totam simul: que fm oem ipz esse modū stat in totalitate sua: que totalitas non est dicta ea qd partes habeat. Sed quoniam nihil sui est extra ipz: illud qd totū est qd idē est perfectio: sicut superius diximus in tertio tractatu huius sciētie. **P**erfectū autē vt ipse exponit **Boetius** attribuitur ad modū pfectionis que est in esse et posse: et viuere: et intelligere: et velle simul et habere: et nihil horū extēsum extra alterū et extra pñens nunc. **I**nterminabile autē dicit in cuius duratione no est finis ante vel post: hoc est carens pncipio et fine: sicut nonnulli dixerunt de mundi duratione: qui si interminabile haberet durationē: no tamen esset eternus: eo qd esse suū et vitā suam no simul possideret: sed potius per partes amittit eaz et accipit: pteritum enī amittit: et futuru acquirt. **V**ivere autē ponit in diffōne eternitatis: eo qd in eterno fm optimam sui perfectionē cōsideratur: et hoc est ad nutum habere vitā: que vita est fm intellectus et pceptionem et cōtēplationis delectatione que non habet cōtrarium: que etiā dum tēporales hoies afficit non percipere tēpus facit: et quēdaz gustare statim eternitatis: pprie tamē magis eternitas referē ad esse stans simul modo pñentis: sicut et ipsuz nomē eternitatis demonstrat: qd eternitas

Eternitatis multiplicitas

Solo ad rōnes opinōis aduerse.

Boetius 1° 5° consolatiōe.

Nota dicitur in ter intellectio: nō pme intelligenē et intellectuōne aliaz.

Abundus et si icōmutabile pfer duratiōne: no tñ ad hoc eēt eternus, hoc autē icōmutabile sumēdo eternitatem simplr et ppe vt ē a **Boetio** diffinita: nō sumēdo eternitatem h3 similitudinē possēt mūdus eternus dici sicut p3 a doctore in capitulo sequenti. 3.

eternitas dicitur esse interminatus omni modo: qd etiā ppter sui simplicitatem et prioritatem diffinitur per negationem: cuius dicitur interminabile esse: qd h3 suus esse interminatus et ratur3 sit: tamen nihil habet ante se per qd diffiniat: sed potius explanatur per consequentem se negationes vel priuationem: et hec est vere dicta eternitas.

Cap. 3. Hic est digressio declarans comparationes eternitatis ad eternum.

Habet Autē se eternitas ad eterna tripliter. Ad ea enim que vere eterna sunt: sicut sunt ea que sunt fm eē: et viuere: et velle: et intelligere: siue fm eē: et posse: et operari simul: et vere incommutabilia se h3 eternitas sicut mensura adequata: sicut se h3 tēpus vt mensura adequata ad ea quoz nihil est simul quoz3 nihil est incommutabile: et euz3 ad ea quoz est esse simul: h3 posse et agere: siue intelligere nō est simul in hoc v3 in hoc qd est eē ppriaz mēsuraz eoz: qd sicut tempus tēporali in hoc adequatur qd est mēsuraz egressentis de potentia: sicut et ipsuz est potentie permixtus: et euz3 est mensura in hoc adequata euterno: qd sicut eterna fm qd sunt stant simul in suo posse et agere sunt non simul: sed acgrunt perfectiōes quas non habuerūt: ita et euz3 est mensura que fm quid simul est: et h3 quid non simul: ita eternitas est mensura pportionalr ad eū quata eterno: qd sicut eternū totuz est simul in esse et viuere: hoc est in esse et posse et suo pprio et cōnaturalr agere qd est intelligere: et velle: ita eternitas est mēsuraz que est tota simul et perfecta. Et hoc intelligere nō est simul in hoc v3 in hoc qd est eternuz eterno: hoc est euternū euterno: et tēpus tēporali. Et est tamen in alijs multa dissimilitudo habitudin3 temporis ad tēporale: et eternitatis ad eternuz: et euz ad euternū. Cuius pra enī diximus qd in tēpore esse est quadam parte tēporis mensurari. Sic autē eternū non est in eternitate qd mensuratur quadā parte eternitatis: cuius eternitas partes non habet: sicut patulr ex pdictis: pterea omne qd mensuratur a quadā parte sue mēsure excellitur a mēsuraz illa: sicut supra diximus qd tps excellit omne qd est in tēpore. Eternitas autē nō excellit eternuz: sed coequat ipsi sicut dixim3. Cuius autē cū fm qd sit simul: et fm qd nō simul: fm qd excellit euternū: et fm qd equatur illi. Et fm hoc qd excellit qdam vocant euz tempus: sicut Aug3 dicit. qd spūalis creatura ppter vices volūtatis et intellect3 mouet per tps: et nō per locum: creatura autē corporalis et tēporalis mouet per locum et tps. Hoc ergo mō pmo cōparat eternitas vera ad vere eternū. Sūt autē aliqua eterna per participatiōē aliquā vere eternū: sicut angeli et intelligētie cū contēplant vere eternū et bonitate sua sibi inuicē imutabilia efficiunt: et si quā bñt imutabilitatē illaz nō exerunt: et hoc mō diuine sbe in regno celesti per participatiōes vere eternitatis sunt eterne: et sub illis et diuini hoies aliquid capiētes de pteplatiōe eternitatis in hac vita vltra tps efficiunt et nō percipiūt mutatiōnes tēporales. Ad similitudinē vō illi dicitur necessaria eterna: siue icōpiera vt celestia corpora: siue et ea que habitudie cōplexoz adinucē habēt necessitate vel impossibilitatem: vt diametron eē symetrio: vel assymetron: sicut superi3 explanauimus. Sūt alia que nō cōparant ad eternitatem: per hoc qd participat aliqd icōmutabilitatis que eternitatē est ppria: sed potius qd hnt similitudinē cū illa in infinitate carētis finis: et hoc mō dī tps a quibusdāz eternū et pene que dicunt iseriales eterne et alia que ad similitudinē hoz dicunt. Et ideo a quibusdā distinguit cōparatio eternitatis ad eternū triplex: quedaz enī sunt eterna et vere in eternitate. s. prima sba que est deus gloriosus et benedictus. Quedā vō sūt eterna et nō vere in eternitate: sicut illa que facta sunt imutabilia participatiōe icōmutabilitatis: sicut dicit Plato de his que h3 sint nā cōmutabiles: tñ voluntate eoz et nobilior eius bonitatis participatiōe sunt manentes icōmutabiles: hec tamen nō vere dicunt in eternitate: qd eternitas nō ē ppria mēsurā pmanente eoz: qdā vō nec vere eterna sunt: nec vere i eternitate sicut illa fm qd eternis: sic tēporalr bñta successiōē sine fine: sicut motus eternus dī ab his qd ponit mūdū dū eternū: et pene baratri dicunt eīne in legis3 pithagore.

Cap. 4. Hic est digressio declarans cōparationem eternitatis ad euz: et ad tps in quo est de numero spationum.

His Jam aliquant inotescit qualr eternitas cōparatur ad eum: et tempus: et seculū: et huiusmodi. Euz enī est spatūz eoz quoz esse stabile est: sed tamen vices habēt in potentis: sicut intelligere: et velle: cū eternitas sit mora et spatūz permanentis vno modo per oēm modum: et ea que sunt ab illo qd vno mō permanet deficiunt ab illo propter distare a primo. Et oportet qd aliqd potentie admisceatur eis: qūis non in eē: sed in posse et agere: et ideo etiā mora et spatū adiacēs eis per modum mēsure est sub eternitate et sub his ppter admixtionem potētie ad esse erunt generabilia et tēpus: qd tēpus est qd in generatiōe et corruptiōe metit: sicut restatur Dionysius. Et hoc est qd dicit Boetius: qui tēpus ab euo ire iubet: qd sub eternitate est mora enī: et sub hoc mora tēporis ppter plus et plus distare a primo: sicut euternum est sub eterno: et tēporale sub euterno: et ideo etiā cum tps sit in vno qd est mor3 velocissimus et simplicissimus: et eternitas sit in vno qd est permanente simplicissime: nō est absurdum quin etiā euz sit in vno cuius potētia et intellectus h3 pariaz vices tñ ppinquius est actus intellect3 pmi q3 aliquoz aliorum. Cōparabilr ergo eternitas ad euz sicut causa exemplaris eius: eo qd eum imitat eternitatē quātū pōt: sicut et euternū imitatur eternuz: et deficit in aliquo ab illo: et similitr tēpus imitatur euternum et eternū. Et illius exemplū dicit eē Boetius in illo qd est semper et frequēt et raro: qd ruz semper posterius imitat prius: sicut diximus in secūdo libro huius scie: sic autē est de eterno. Hoc enī nobilissimuz est et stans in seipso cum bonitates alia nō participare possunt nisi per motum aliquē: et hoc quidē si est intellectus solius qui motus perfect3 actus est: et nō pmit3 potētie: absq3 dubio illius mēsuraz non est tēpus sed eum. Et si motus ille est imperfectus act3 sicut sunt motus corporoz: tūc mēsuraz eorum est tēpus. Cuius autē etiam h3c tria aliam adinucē cōparationem: eo qd cū eternitas exemplar sit enī et tēporis: cuiuscunq3 mēsuraz est tempus: et illius est mēsuraz eternitas et eum: sed nō adequata et pportionata: sed excellēs et esse et morā temporalis et cuiuscunq3 est mēsuraz euz: illius etiam eiusdē mēsuraz est eternitas excellēs et non adequata eē euternoz et more: sed nō cōuertit: eterna enim nec euo nec tēpore mensurant: nec sicut mēsuraz adequata ad eē et morā: nec sicut mēsuraz non adequata. Et dico mēsuraz adequatā ad esse hoc mō quo supra dixi mēsuraz ad esse mēsurari et pportioniari sicut supra dixi motū mēsurari tpe: et ip3 et eē: qd esse suū est successiuum. Hec autē cōparatio significat euz dicit quādo mor3 est deus est: et intelligētia est: tūc enī notat quādo eternitatis: cuius exēplatū est quādo euz et tēporis: et ideo eternitas est mēsuraz quedaz euternoz et tēporalium. Et ista autē cōparatiōe nō per se sed per accidēs conuenit diuidi eternitatē: et notari partes in ipsa non que sunt eius: sed spatij qd est sub ipsa: sicut dicit mille annis fuisse deus et qd anni sui non deficiunt: non qd sit suus dies et mensis et annus: sed qd non deficit in decursu temporis qd est sub eternitate eius: et illa indeficientia vocat ex tūc per intellectū: per dies et mēses et annos. Cuius autē nō dī genus spatij aliquo quartū: sed est in multis acceptiōib3: qd aliqui dicit presens vita vel spatium quo durabit mūdus: et aliquādo dilectio pscntis vite. Et seculū seculi dī aliud seculū qd est finis huius seculi: eo qd succedit post istud. Et seculuz seculoz dī futurū seculum: qd est finis seculoz bonum qui sunt in pfit seculo. Ex pdictis quidā habere volūt et nō sunt in genē nisi tres mēsure eternitas: et euz: et tēpus: qd dicit op3 vna eē per abnegatiōē finis et principij sine successiōe: et vna nec per abnegatiōē finis nec principij cū successiōe: eo qd mēsurantia nō possunt habere variatiōē: nisi sicut stantia vel mota: et si sunt mora: tunc aut sunt intellectualr qui mor3 est actus perfectus: aut corporaliter: qui motus est imperfect3 actus: et hec distinctiō est bona. Cuius tamē sciendū pborū opñionem eē mūdum habere principium: sed nō finē: que h3 falsa sint: tamē possibilis fm nām sūt: sicut in octauo libro huius scientie ostendit: et ideo nō approbo dictum eoz qui dicunt tres mēsuras distingui: qd vna sit que neq3 habeat pñcipium neq3 finem. Una autem que habet principium et nō finem: vt eum. Tertia vō que habet pñcipium et finē: vt tē-

Nota qd in oib3 itelligentijs citra primā aliq poventat qd et restat cori. 3. de aia. c. 5. in sol. 3. q. 2 in c. 14. eiusdē.

Nota cōparatio iter eternitatis euz et tempus.

Secda cōparatio.

Quo itelligit dicit scriptura et docens annos fidel non defuturos.

Euz h3 qd excedit euternū: et sic vocari dī tps et h3 qd adequat est.

Cōparatio eternitatis ad eternū est triplex.

Physicorum

pus: lz enim ponamus stare celum: et mundum finiri: nō ta-
men ex hoc sequitur tempus finiri: nisi ponamus omnia so-
re stantia vno modo et nullam futurā esse successione. Et
etiam hic attendendum qd sicut spatium temporis causatur
a partibus motus numeratis: vt diximus: ita per oēm mo-
dum et mora eternitatis causatur a statu et permanentia rei
eternae. Et ideo eternitas nullo modo est numerus eterni:
sed potius mora eius indiuisibilis et indeficiens: sed eum ha-
bet totum esse simul: et ideo habet vices numerabiles et in-
continuas: qd vicissitudo non est continua.

Cap. 5. Et est digressio declarans vtrum idem sit nunc
eternitatis temporis et eui.

Nunc autem eternitatis quidā pe-
ritorum virorum ideo
dixerunt eē subiectū cū
nunc eui et temporis: eo qd stans et non mouēs
se non differt subiecto ab eo qd non stat et mo-
uet se: sed ratione sola. Cum ergo vtrunq; nūc
sit mensura indiuisibilis et eius qd est indiuisibile: videtur
qd eadem sint subiecto: quia indiuisibile manens idē et stās
ab indiuisibili manente eodem et moto: non habet differen-
tiam fm substantiam: sed ratione differt solum. Ad hoc
autem dicitur qd cum dicitur deus est nunc: et intelligentia
nunc et motus nunc idem nunc denotatur. Cum igitur idēz
sit nunc: et vnum horum trlum fit eternum: et alterum euer-
num: et tertium temporale: videbitur idem esse nunc eter-
nitatis: et eui: et temporis: vt inquitur. Sed hoc omnino in-
conueniens mihi videtur: quia sicut se habet tēpus ad mo-
tus: ita nunc temporis se habet ad mobile fm. qd mouetur:
sicut ex predictis patet. Cum ergo tempus numeret motū:
nunc temporis numerabit id quod mouetur fm qd moue-
tur: sicut etiam superius est demonstratum. Non ergo nunc
temporis est numerus substantie eius qd fertur: sed potius
numerat ipsum fm qd fertur: ergo nullam habet proportio-
nem ad id qd idem est stans in seipso semper. Ad hoc au-
tem cum omnis rei numerus et vnitās sit fm naturam eius
qd numerat: et nulla conuenientia sit eius qd stat vno modo
et nullo modo mouetur ad id quod fertur fm qd fertur: vide-
tur qd nullo modo sit idem nūc qd adiacet vtriq;. Et hoc
puto verum esse: et precipue videtur hoc ex hoc qd eternitas
precedit tempus: et nunc eius precedit nunc temporis: quo-
rum autem vnum alterum precedit illa non sunt eadem in
essentia. Ad hoc autem nunc tēporis continuatio est pre-
teriti et futuri. Continuatio autem continui aliquid est de
essentia continui: propter quod etiam supra habitum est qd
nunc est aliquid temporis. Id autem quod est aliquid de
essentia continui temporis nullo modo potest esse de essen-
tia eternitatis. Propter qd dicendum videtur nunc eter-
nitatis diuersum esse a nunc temporis per subiectum: et eui
et nunc eui diuersum esse a nunc temporis per subiectum: et
non tñ fm rationem. Et quod dicitur indiuisibile fluēs
et indiuisibile stans non differre nisi fm rationem: dico fal-
sum esse: cum indiuisibile stans aliquid sit de essentia stan-
tis: et indiuisibile fluēs sit aliquid de essentia fluentis. Quis
autem dicitur nunc est deus et intelligentia et motus: est ista
locutio notans: aut exemplaritatem: aut concomitantiam:
quia sicut vnum horum spatorum trium exemplatur ab al-
tero: et vnum currit sub aliquo stante per modum supra ex-
positum: ita nunc vnitās eorum exemplatur ab altero: et vni-
eoriū procedit ab alio: et ideo sicut vnitās euernti sit ab vni-
tate eterni: et vnitās temporis ab vnitāte pma euernti: ita
nunc vnitās fluit a nunc alterius: et illud quod est magis sim-
plex est exemplans et faciens: et id quod est magis diuisibile
est exemplatum et factum. Et est autē sciendū qd nunc eter-
nitatis non differt ab ipsa eternitate nisi ratione tñ: qd nūc
dicitur fm qd adiacet vni indiuisibili stanti et non amittenti
aliquid in preterito: nec acquirenti aliquid in futu-
ro. Eternitas autem dicitur mansio et mora in
deficiente durationis eius. Nec ergo de
eternitate quantum ad presens sufficit
dicta sint. Vtrū enī plura sint eterna:
et vtrū qñ idē vel diuersus sit
eūntatēz vtrūq; ad aliā
spectat itētionē.

Incipit Liber Quintus Physicorum: Cuius primus Tra-
ctatus est de speciebus motus.

Cap. 6. Que tractatus intentio: et quis motus sit per se:
et quis gratia partis: et quis per accidens: et in quo declaraf
qd ipsi sunt immobiles: et qd mori nō sunt in eis sicut in isto.

Mum autem nos iā lo-

cuti sumus de pncipijs rei mobilis: et de mo-
tu ipso: et de his que consequuntur mobile
et motus in cōmuni: relinquatur vt dicamus
de speciebus motus et de proprietatib; ipa-
rum specieruz: et de his que consequunt oēm
motum fm quālibet spēm: et tunc dicemus
de comparatione motus ad motores fm quēlibet modū cō-
paratiōis eius ad ipsuz: et sic finiemus tractatuz libi phy-
sicoruz. Nos autēz non possumus determinare species mo-
tus nisi nos prius sciamus vtruz in motu per se vel per acci-
dens motus distinguatur per suas species: et in quibus et in
quot predicamentis sit motus: et ideo scientiaz istā inchoa-
bimus in hoc qd iquiremus de motu per se et per accidēs:
qa tunc inueniemus qd motus per se distingui habet in spe-
cies: et non motus per accidens. Quantū igitur ad presen-
tez spectat intentionē sciendū est: qd omne qd trāsmutat vno
trūz modoz trāsmutat: aut enī trāsmutat per accidēs:
ita qd illud nūq; potest moueri per se: sed semper accidit ei
qd mouetur per se: sicut qd muscus ambulat: musca enī nū-
q; potest ambulare: sed semper accidit homini cui? est am-
bulare. Aut dicitur moueri gratia partis: qd quidēz per
se non mouetur: sed in toto: lz possit per se moueri si pars se
paretur a toto: et hoc precipue in parte a cuius dispositione
totum denotatur: sicut cū dicitur Socrates sanari: qd totūz
eius vel oculi sanantur: que tamen sunt partes toti. Et
est in isto modo differentia: qa alia dispositio est que in par-
tibus paruis principaliter existens coafficit totūz corpus in
parte illa: sicut est egritudo que est in dente vel in digito eri-
stens: si vehemens sit coafficit totūz corpus: et ideo illo par-
uo mēbro sanato dicitur sanatus est corpus totūz. Est autē
aliqua dispositio que sic est in parte qd non coafficit totūz cor-
pus: et de illa non est veruz qd parte mota moueatur totum:
sicut si aliqua denigretur in dente: et tamen non sequitur qd
ipse fm se denigretur. Iste autēz modus qui attribuit to-
ti motus partis: lz reducatur ad motus per accidens: eo qd
non conuenit toti nisi gratia alterius que est pars: tamē qñ
medius est inter motus per se et motum per accidens: quia
conuenit euz vtroq;. Quis motus enīz per accidens conuenit:
qa conuenit gratia alterius. Quis motus autēz per se conue-
nit: quia pars cui conuenit motus diuidi potest a toto: et tñc
mouebitur per se. Aut etiaz tertio conuenit motus alicui
non in eo qd fm accidens pure moueatur: neq; in eo qd ipis
aliqua pars moueatur: sed potius in eo qd ipsum semper moue-
tur primuz hoc est per se: et hoc est qd vocamus fm seipis mo-
bile: sicut dicitur infirmus sanari: et graue moueri deorsū.
Et lz multi modi sunt eius qd est per accidens: tamē oēs
reducuntur ad duos dictos. Et nostre intentionis nō est
hic distinguere modos eius qd est per accidens: qd hoc spe-
ctat ad primuz pñm: et nos non querimus hic aliquid qd est
per accidens: nisi vt ostendamus species motus non accipi
penez ipsuz. Id autēz qd mouetur per se diuersificatur: qa
aliud est qd est per se mobile in vno motu: et aliud in quo vt
alterabile per se: aliud est ab eo qd est mobile fm locum: lz
per accidens forte sint idēz. Et in motu vnius generis pre-
dicamenti aliud et aliud est mobile fm diuersas species spā-
lissimas motus: sic ē alteratiōe aliud est qd p se est sanabile:
et aliud qd pp se ē calefactibile. In his autē trib; modis mo-
tus lz dixerimus vniū esse simplr et pure p accēs: et aliū eē sim-
plr et pure p se: et tertiuū eē mediuū: tñ ex hoc nolimus intel-
ligi qd sit inter per se et per accidens aliquid mediuū: sic nec
medius est inter substantiaz et accidens. Sed aliud est cum
considerantur res opposite que sunt substantia et accidēs: et
per se et per accidens: et aliud euz modi accidētis et modi sub-
stantie: et modi eius qd est per se: et modi eius qd est per ac-
cidens considerantur. In rebus enī nihil est mediuū. In mo-
dis autē accidentis et per accēs nihil prohibet aliqd esse vi-
cinius

eplo docto-
rio.

Solo ad ob-
iecta vno ad-
uerse.
Cū of nūc ē
de et itellaria
et mot? hic ē
notatur: aut
exemplaritas:
aut pcomitā-
tia. vide p b
cap. i. imedia-
te pcedens.

Lex. cō. pmi.

Documentū.

Adūte qd sit
disponēs ali-
quā coafficef
toriū s; illum
doctorē: qz nī
est idē qd dno
minaf totūz:
qz tñc peteret
pncipiū.
3 dē Cōmen-
tator hic.

Documentū
6. met. t. c. 4.
5. t. 6.

Documentū

Lz iter stas
et accēs nī sit
mediuz: tñ in
modis sbe et i
modis accēs
nīl. phibet ali-
quā mō me-
diū inuenire.

Tex. 2. cō. 2.

estus substantie: et in modis substantie nihil prohibet aliquid esse vicinus accidenti quod aliud: sicut diximus superius. Si autem ista tres differentie quod est per accidens pure: et quod est gratia partis: et quod est per se pure sunt in mobili: et in eo quod movetur: ita sunt etiam in mouente. Aliud enim est quod secundum accidens movetur. Aliud autem quod secundum partes in eo quod est aliquid pars movetur: aliud vero movetur per seipsum primum: hoc est essentialiter: ut medicus qui sanat per se. Quod autem manus percutit homo percutit gratia partis. Et cum medicus edificat est per accidens pure. Et quod sicut est in mouente et moto quod aliquid in omni motu per se est primum: hoc est primum et essentialiter mouens: et aliquid est quod est primum: hoc est primum et essentialiter: erit hec diversitas que dicta est esse in mouentibus et motis: etiam in alijs que circumstant motum. Quinque enim circumstant motus omnino. scilicet id quod movetur: et tempus in quo est motus: et ex quo: et in quod: que duo ultima duo sunt termini motus. Omnia enim motus est ex quodam: et in quodam: et id sicut alterum est quod primum: hoc est essentialiter movetur ab eo quod per accidens: secundum partes movetur: ita est alter ex quo vel in quod est per accidens: aut secundum partes. Sunt enim ista in motu sicut diximus: quia dicimus quod lignum est quod movetur: et frigidum ex quo movetur: et calidum est in quod movetur quando calefit lignum. Et ex hoc elidit error eorum qui dixerunt quod motus est in specie: sive forma sicut in subiecto: ita quod forma movetur. Ad motus enim calefactionis quando calefit lignum in ligno est: et non in specie calidi: quia aliud est id quod movetur: et aliud est ex quo et in quod est motus. Species enim que est finis motus: neque movetur: neque movetur: nisi forte dicimus quod movetur intentione efficiens: sicut forma et finis movetur: sed non movetur influendo motum materie que admodum movetur efficiens: unde est efficiens per se et essentialiter sit idem movetur cuius forma que est finis motus: nunquam est idem esse: ratio ipsa: et ideo species absque dubio non movetur: neque movetur sed quod ipsa est finis motus: sive id in quod est motus: et vero species formam substantiale: vel qualitative. Et locus etiam et quantum sed quod terminat motus in quos sunt motus non movetur: neque movetur. Sed ista sunt in omni motu per se mouens et quod per se movetur et in quod per se movetur: ex quo est per se motus: tunc motus magis essentialiter est constitutus et in quod est quod est in quo est: ideo denotat ab eo id quod est: et non ab eo ex quo est: sicut generatio dei denotata ab esse in quod est: et corruptio denotata a non esse in quod est. Et sic est de augmento et decremento: et omnibus alijs denotationibus motus specialiter denotatis: sicut de albedo: denigratio: calefactio: et refrigeratio: et sic de alijs omnibus. Causa autem eius est quod id ex quo est motus in motu abijcit: et ideo motum nec informat nec denotat. Id autem ad quod est motus acquiritur: et ideo informat motus et denotat ipsum. In tertio autem scilicet huius libro diximus sufficienter quod est motus. Sed quod hic volumus esse notum est quod species substantiales in quas sunt mutationes generationum: et passionum que sunt qualitates in quas alterantur que alterantur: et locus in quem movetur id quod movetur locali: sunt immobilia immobilitate negative dicta ita quod nullo modo possunt moveri per se sed per accidens solum: et qui dicit talia moveri non est loquendus cum eo in propriis: eo quod ipse negat motus principia que sunt diversa mobilia esse ab his in que est motus: et cum est immobilitas non esse motum. In fine autem motus ad quem movetur est: est immobilitas et privatio motus: et hoc est quod species acquisita est per motum: et tunc non est motus. Qui autem dicit talia moveri dicit tunc motum esse maxime cum illa sunt: et cum illa sunt est privatio motus: et sic dicit talis quod cum motus privatio est: quod tunc maxime est motus: et hec ista dicere: et ideo est talis non est loquendus: quia mente excidit: talia autem sunt scientia et color: et omnia talia ad que est motus. Cuius aliquid iam dubitavit super hoc versus passiones et passibiles qualitates sunt motus sicut albedo que est passio corporum alborum: eo quod infert eis passiones. Et sicut ratio sue dubitationis quod tales qualitates quasi continue variantur in corporibus in quibus est actio et passio: sicut sunt corpora physica inferiora. Et iste nesciunt quod subiectus est quod mutatur: et ex mutatione subiecti consequitur variatio talium passionum et formarum. Si enim diceretur qualitas talis mutatio: tunc oporteret etiam dicere quod mutatio est in mutatione: quia mutatio aliquando est in al-

Tex. 2. c. 3.

For* ut est finis motus non movetur nisi movetur. idem habet Themisti* in p[ri]mo loco.
Tex. 2. cō. 4.

Tex. 2. cō. 5.

Ad que dicitur cetera formaliter moveri non est disputandum in scientia naturali. videtur per illo tex. cō. 5. 4. m[er]ita.

bedines vel alias passiones: et hoc nos infra ostendemus et impossibile: et ideo dicimus quod albedo non est motus alterationis: sed albedo. Quod ergo sicut diximus sunt duo termini motus ex quo et in quod absque dubio etiam in illis est distinctio predicta. scilicet per accidens: et gratia partis: et per seipsum: et primo sive essentialiter. Sed nos non distinguemus hic nisi in eo in quod est motus: quia hoc dat species motui: et non distinguemus ea in termino ex quo est motus: quia superfluum est a nostra intentione: cum abijciatur a motu et nullam det motui species vel notiones. In eo autem quod sit album sunt ista tria. Id enim quod sit album dicimus mutari in id quod intelligit eo quod accidit albedines intelligi: et hoc est per accidens pure: eo quod intelligibile sed quod huiusmodi non est terminus motus: sed potius a motu et materia separatur per intellectus. Dicitur autem in coloribus mutari gratia partis: quia pars coloris est album. Et in loci mutatione dicitur aliquid moveri in Europam: quia pars Europe sunt Athenae: vel in Germaniam: quia pars Germanie est Colonia. In album autem coloribus per se mutari dicitur. Ista igitur inveniuntur in mobili et in mouente et in moto: et in eo ad quod est motus: que essentialia sunt motui. Tempus enim causatur a motu: et ideo cum que rimus de speciebus motus non est necessarius ut de ipso ponamus distinctiones: sed etiam ista tria sunt in ipso: quia est motus in tempore terminato: et in anno: et in parte anni. Sed quia movens per hoc quod in specie convenit cum ipso in quod est motus aliquid facit ad species motus cognoscendas propter hoc locutionem fecimus de ipso: sed extrinsecus motui. Intrinsicas autem essentialia sunt id quod est materiale: ut mobile: id quod est formale: ut id in quod est motus. Et ideo ad cognoscendum species motus sufficit in his tribus consideratio distinctionis prehabite. Ad manifestum est igitur ex predictis quod quidem aliquid per se movetur: et quomodo quidem secundum accidens: et quomodo sed aliud: sive gratia partis: et qualiter ipsum primum quod essentialiter est et in mouente: et in eo quod movetur. Et manifestum est quod motus sicut in subiecto non est in specie ad quas est motus quecumque sit illa: sed est sicut in subiecto in eo quod movetur: et hoc est esse motus ut in subiecto immobili quod actus sit: quia actus mobilis in quantum mobile est motus: ut in tertio libro est declaratum. Ad mutationem quidem igitur que est per accidens dimittatur: quia in omnibus est generibus et est semper: eo quod infinitas habet causas: et continue est: quia una earum terminatur ad alias: qui enim factus est albus: factus est filius alicui et dissimilis alicui: et forte dicitur: et sic est in alijs mutationibus: eo quod mutatio per accidens modis multis fit: et non ad arte redigibilis. Illa vero que non est secundum accidens: ita est per se et non est in omnibus generibus: nec in omnibus speciebus generum: sed est in contrariis tantum: et in medijs contrariis: et in contradictione et huiusmodi fides et probatio est ex inductione motus: quia generatio et corruptio et alteratio et alie mutationes hoc modo habent fieri. Id enim quod mutat id quod movetur ex medio mutat ipsum et eo sicut ex contrario: quia nos supra ostendimus quod medium contrarium non est sicut subiecta natura medium: sed potius sicut id quod habitualiter habet aliquid de utroque contrario: et ideo mutans ex ipso videtur ipso sicut contrario ad utrumque: quia medium quodammodo est ultima et extrema: per hoc quod participat aliquid de utroque: et ideo extrema comparata ad medium: et ipsum comparatum ad extrema dicuntur contraria: sicut vox media dicitur gravis que comparatur ad vltimas in subtilitate: sive in acumine: et dicitur acuta et subtilis quando comparatur ad extremum in acumine sive subtilitate: et sicut fuscus dicitur albus quando comparatur ad nigrum et idem dicitur nigrum quando comparatur ad album. In talibus ergo contradictionibus et medijs species mutationum que sunt per se species motus inquiremus.

Cap. 2. De divisione ex qua sumuntur prima genera mutationum.

Determinatio videamus que mutationis sit motus: et que non sit motus earum quas per se esse diximus. Sumemus autem principium huius investigationis a divisione eorum inter que est mutatio omnis. Quod enim mutatio omnis sit ex quodam et in quodam: et vltimum nomen ma-

Nota que casus motor sit causa extrinseca: sic ipse de ipso philosophus fecit partitionem: non autem de ipse.

Tex. 2. cō. 6.

De ista iter medium potest nomen et forma: videtur ad. per philosophum. cō. 56.

Tex. 2. cō. 7.

nifestat mutationis. In omni enīz mutatione est aliqd post aliud qd fuit ante. Adhōnstrat enīz mutatio per hoc qd dicit transitū ab vno in aliud vni esse prius ex quo est: et aliud eē posterius in qd: siue ad qd est. Quādiu enim res manet in dispositione vna non mutatur. Sed tunc mutari dicitur quādo fuit ab vno in aliud: siue fm formas: siue fm locū mutetur. Adhōnstrat ergo siue mouens mutabit id qd mutat quā d ripharie eo qd duo termini inter quos est motus: quatuor: modis possunt cōparari et cōbinari. Adhōnstratio enīz inter duos terminos affirmatiue sumptos: sicut que est ex subiecto in subiectū. Aut inter duos negatiue sumptos: sicut si esset ex non subiecto in non subiectū. Aut inter duos quorum vnum subijctur affirmatiue et alter negatiue: et hoc dupliciter. Aut prior est affirmatiue et posterior negatiue: sicut est in mutatione que est ex subiecto in non subiectū. Aut prior quidē negatiue et posterior affirmatiue: sicut illa que est non subiecto in subiectū. Ego enīz voco hic subiectum qd affirmatiue monstratur: hoc autēz est ens cōpletum per formas ipotatas in predicato affirmatiue propositionis que est de ipso: sicut eius dicitur hoc est hō et hoc est asinus: et hoc est ens in se cōpletum qd iam aliud ens qd est accidens potest recipere in seipsū: et per hoc dare ei esse. Tale autēz ens non est materia pura: qd de illa nulla est affirmatio que vere habeat rationes affirmatiue: qd cū dicitur materia est materia non seruatur tibi habitudo subiecti ad predicatū: hō modus aliquis illius sit tibi: et ideo etiāz ex tali affirmatione non potest inferri materiaz simpliciter esse: qd non sequitur qd si materia est materia qd materia simpliciter sit: quia qd simpliciter est actu est. Adhōnstrat autēz in potētia est tibi. Sicut autēz materia in se considerata non mensuratur affirmatione: neqz est subiectū fm qd hic loquimur de subiecto: sic neqz materia stans sub priuatione subiectū est: qd a priuatione non habet entitatez materia: sed potius ex ipsa est non ens: et ideo neqz materia fm se: nec materia substantiatiōni est subiectū hoc modo quo hic loquimur de subiecto. Alia autēz ratione fm quāz subiectū dicitur id qd habet subsistere primo formis materia sola subiectū est: hō hoc modo non loquimur hic de subiecto. C Sumamus igitur diuisiones habitūz ex compositione duorum terminorum mutationis adinicez: qd ex numero partūz illius diuisionis necesse est crescere species et genera mutationum. Erūt igitur genera mutationum tria per ea que dicta sunt: quia oppositio non inuenitur nisi tribus mēbris prehabite diuisionis ex subiecto in subiectū: et ex subiecto in nō subiectū: et ex non subiecto in subiectū. Qd enīz est ex nō subiecto in non subiectū non potest facere genus mutationis: eo qd in terminis illis sic adinicez cōparatis: non est cōparatio per opposita in situ terminorum. Non subiectū est ad nō subiectū non opponitur: neqz contrarie: neqz cōtradictorie: eo qd non ens non opponitur nō enti: sed ens enti potest opponi cōtradictorie. Non ens autēz enti cōtradictorie opponitur: vel fm habitūz: vel fm priuationez. Cuz igitur omnis mutatio inter opposita sit: sicut nos determinauimus in libro primo scientie huius non potest esse mutatio aliqua inter non subiectū et non subiectū. Sine enīz inter non subiectū dicat negationez purāz: siue relinquat potētiāz solam: siue potētiāz cūz priuatione: nunqz facit oppositum ad non subiectū: quoniam nec non ens opponitur non enti: nec potētia potētie: nec priuatio priuationi. Est autēz sciendūz qd transmutatio que est de subiecto in subiectū non est inter opposita fm modūz: quia non est modus oppositionis aliquis inter subiectū et subiectū. Est autēz inter opposita que subijciuntur terminis illis: quia contraria ambo sunt actu: et ita utrūqz relinquit subiectū: propter qd quantūz ad ea que supponit illud mēbrūz diuisionis mutationūz constituit mutationez: que tamen mutatio etiāz reductur ad hāc que est de non subiecto ad subiectū: vel econuerso: et sic duo sunt membra prima istius diuisionis. Qd qualiter fiat intelligendum est qd cum dicitur non subiectū negatio potest dicere negationez purāz vel consequentem ex quadam affirmatione: et siquidēz dicit puram: tunc est absoluta negatio eius qd est in actu: sicut est non ens qd subijctur generatio nī. Si autēz dicit consequentem ex affirmatione negationez tunc relinquit subiectū informatūz fm actum qd ppter op

positionem quā habet ad aliud negatur ab ipso: et est prius / tio ipsius sicut dicitur nigrūz non album: et non bonum dicitur / tur malum. Est ergo prehabita diuissio talis qd mutatio: aut est de non subiecto ad subiectū: vel econuerso de subie / cto ad non subiectū: et non subiectū est duplex. s. simpliciter et fm quid: tunc illa que est de non subiecto ad subiectum: vel econuerso est duplex: qd aut est de non subiecto vere ad sub / lectum vere: vel econuerso: vel est de non subiecto fm quid ad subiectum fm quid: vel econuerso: nulla autēz potest eē de non subiecto vere ad formam accidentis: quia materia que est non subiectum vere non est susceptibilis forme accidentis nisi prius receperit formam substantialem: eo qd eē accidentis a substantia composita causatur: et in ipsa: sicut alibi habet probari: et ideo nulla mutatio potest esse de non ente simpliciter ad ens fm quid: vel econuerso. Patet igit qd ex predicta diuisione non crescunt nisi tria mutationūz genera. Illa igitur que est ex non subiecto in subiectū est in cōtradictionis modo: eo qd sui termini modum seruant oppositionis cōtradictorie: et illa dicitur generatio. Est propter causas quāz dirimus diuiditur in duas. Alia enīz est generatio simpliciter: et siue determinatione et simpliciter: qd est eius qd simpliciter. Alia vō est generatio quedam: siue fm quid: et est cuiusdam: hoc est fm quid entis: et nō in eo qd est simpliciter: sicut generatio que est ex non albo in album generatio dicitur fm quid: siue quedam et cuiusdam: et non simpliciter entis. Illa vō generatio que est ex non esse quod nō est: hoc est qd fm substantiam non actu existens: quia hoc simpliciter non est: et est in substantiam actu existentem est generatio simpliciter vel fieri vel non fieri: qd quando aliquid simpliciter fieri vel non fieri dicimus: hoc dicimus fm substantiam. Adhōnstratio autēz que est ex subiecto in non subiectū est corruptio et absolute et simpliciter corruptio: que cum est ex subiecto fm actum existentem non esse qd simpliciter non esse dicitur: eo qd non habet actū substantiam. Illa vō que est corruptio quedam cuiusdam et fm quid: est illa que est in oppositam negationem illi generationi que fuit dicta esse fm quid qd fuit in id qd est fm quid: siue fm accidens.

De probatione qd generatio et corruptio nō sunt motus sed mutationes solum fm fines earum.

Habitis procedamus ad determinandum vtrū oēs iste mutationes motus sunt vel non sunt. Hoc autēz inueniemus de facili distinguendo qd id qd non est: siue non ens dicitur multipliciter: et sufficit hic nobis tres modi quibus diuificatur non ens. Est enīz non ens per compositionem et diuisionem quando componuntur ea que habent diuidi: sicut cum dico homo est asinus vel chimera vel hircoceraus: vel diuiduntur ea que habent componi: sicut cū dicitur homo non est animal et huiusmodi: et hec sunt absolute vel omnino: et ideo non conuenit tale non ens moueri omnino: quia qd nihil est non subijctur motui vel mutationi. Alio autēz modo dicitur non ens qd non actu est ens demonstratus: sicut sunt omnia entia que perfecta sunt in natura: et de quibus contingit dicere vere quoniam sunt: et hoc est ens potētia materie solum qd modum oppositio nis habet ad id qd est actu per formam: et de hoc etiam probabimus quoniam non mouetur eo qd motui subijcti non potest. Tertio autēz modo dicitur non ens per accidens: quia videlicet non est per accidens illud cuius priuatio significatur in ipso: fm quāz etiam priuationem dicitur et significatur vt non ens: sicut dicitur non ens non bonum et non album: et hoc non ens conuenit moueri: eo qd illud non est ens simpliciter quidem est: et fm accidens non est: vt homo est non album: et ideo illud moueri potest. Illud igitur non ens qd simpliciter non est: eo qd fm actūz non est. Simpliciter enim esse et fm actum esse non conuenit moueri. Cuius duas rationes dat Aristo. et Auerro. et Aucēna assignat tertiam. Ego autēz apponam et quartam et quintā et sextā. Cūna igitur quāz dat Aristo. hec est: qd dicit qd impossibile est tale non ens moueri: et ideo impossibile est etiam generationem motum esse: quia si moueatur tunc mouebitur qd simpliciter non est. Cum enīz dicitur aliquid fieri fm generationez: oportet qd illud quod fit non sit simpliciter et fm substantiam.

Eū dē mā d mā nō seruā tibi habitudo. Sit ad prius: qd credo do ctore dicitur pp dēn. Eō mētatoris. i. m. c. e. t. q. vbi hō qd mā nō hō nām rei vīs predicabit de plib: et atten de qd dīa est opō pderipa th: ticoz iter pdicationem nālē: et iter ve rā pdicatio nālē nōllī. Nota multi plicitatē sibi.

Docu pul. epum.

Est velle mul. li accis fun. dari i mā: qd nō dicitur ad. nerfol i pēa. de sba orbis.

Et. cō. d.

Nota sex rō. nō p qd estē. dif nō ens in actu nō posse p se moueri.

substantia. Si enim in generatione secundum quod est non ens secundum quod de quo verum est dicere quod ipsum est simpliciter: oportet quod in eo quod simpliciter est generatio sit non ens simpliciter: de quo nullo modo verum est dicere quod ipsum est ens. Unde de eo quod simpliciter sit: hoc est de eo quod simpliciter generatur verum est dicere quod ipsum simpliciter est quod non ens est simpliciter. Idem autem contingit si dicatur non ens simpliciter quiescere: quod non ens non opponitur nisi motui: et ideo quod non contingit moveri non contingit quiescere. Hec igitur sunt inconuenientia que contingunt si dicatur non ens moveri: et si dicatur quiescere. Si quod simpliciter illud quod non est mouetur: et quod illud quod simpliciter non est quiescit: et hoc ideo est inconueniens: quod non ens non est motus: neque quies: sicut per se manifestum est. Sed hec ratio amplius declarabitur inferius: ubi duorum philosophorum Avicene et Averrois adiungetur: que quasi dicunt causam propter quod non ens moueri non poterit: neque quiescere. Secunda autem ratio est eiusdem Aristotelem qui dicit quod omne quod mouetur est in loco aliquo: cum ipsum sit quantum corpus. Quod autem simpliciter non est ens in nullo loco est: quod tale non ens non est nisi in potentia materie: et gratia materie simpliciter non debetur corporibus locus. Nullus signus est quod materia secundum quod altera pars est essentialiter componens corpus: est in omni corpore in quocumque loco sit. Et ideo quod non est simpliciter non in loco est alibi siue in aliquo loco: et sic eius quod est non ens simpliciter est potentia: esset aliquis locus particularis: sequeretur ex illo quod potentia ad ens: et ad non ens simpliciter saluaretur in aliquo loco: et corrupteretur extra locum aliquando existens: quod est inconueniens: cum materia sit incorruptibilis et ingenerata: sicut habitus est supra in primo libro scientie huius. Sic ergo due sunt cause quare non ens simpliciter non mouetur. Una quod non potest tale non ens motui subijci sicut mobile. Alia autem quod non est in loco. Et causa huius est: quod motui non potest subijci tale non ens absque dubio: quia si motui subijceretur sicut dicitur Avicenna et Averrois oportet quod aut gratia materie in quantum substantia quedam est motui subijceretur: aut gratia priuationis que est in ipsa. Quid sit autem quod non potest subijci motui gratia simpliciter in quantum substantia quedam est ex omnibus que sufficienter dicta sunt in fine primi libri ubi agitur de principijs mutationis et motus: et insuper quia omnis motus continuus est et diuisibilis: et sic oportet habere medium et extrema. Inter materia autem et formam nihil est medium: et ideo nullus potest esse motus unius ad alteram. Si autem diceretur quod subijciatur motui gratia priuationis que est in ipsa: hoc iterum esse non potest: quia priuatio vel est in ipsa: et per priuationem materia dicitur non ens: et sic sequeretur quod gratia non ens: et in quantum est non ens simpliciter esset aliquid subiecti motui: ergo ulterius cum motui subiectum sit simpliciter subiectum: oportet quod in quantum est non ens simpliciter esset: quod est absurdum. Si autem dicatur quod priuatio relinquit aptitudinem formalem ad actum: et gratia illius supponitur motui: hoc iterum esse non potest: cum aptitudo illa sit essentialiter forma substantialis: que simpliciter est et indiuisibilis. Quod autem simplex est et indiuisibile non potest intercipi ut secundum partem et partem habeatur. In omni autem motu existit hoc quod ubi vel forma habita per motum secundum partem habeatur: ut dictum est in tertio scientie huius: et ideo generatio non est motus: sed finis motus: ut dictum est superius. Si autem generatio non est motus: neque corruptio erit motus per eandem rationem. Id enim quod contrariatur motui large sumpto contrario ut sub se comprehendat: et oppositionem contrariorum habitus et priuationis: oportet esse motum aut quietem: et ideo cum oppositorum idem sit genus: et generatio que opponitur corruptioni non sit in genere motus: sed mutationis simpliciter: non erit corruptio in genere motus. Ecce ad ratum extenduntur verba philosophorum decessorum nostrorum in scientia peripateticorum. Quibus autem quarta ratio est: quod cum omnis motus sit actus imperfectus successiuus: sicut in tertio probatum est indiget ipse subiecto quod per motum deuenit ab uno in aliud continue. Si ergo materia simplex subijceretur motui oportet necesse est quod ipsa per motum continue ueniret ab uno in aliud: ergo aut ab una materia in aliam: aut ab una forma in aliam. Constat autem quod non potest deuenire ab una materia in aliam: cum non sit nisi unum huiusmodi quod subijciatur ge-

nerationi simpliciter. Si autem deuenit ab una forma in aliam tunc est in una forma et alia: ergo fuit actu ens et non materia simpliciter: que simpliciter est non ens: et hoc est contra hypotheseos: et hec forte fuit ratio que precipue mouit Aristotelem ad istam subtilem considerationem. Quinta ratio est quoniam si materia ens in potentia tibi subijceretur motui et sufficiens esset ad hoc: tunc cum natura operetur per minima non quereretur aliud subiectum motus. Querit autem aliud sicut constat ad visum: ergo ipsa per se non potuit esse subiectum. Sexta autem ratio est eiusdem: quoniam materia susceptibilis est forme: subito non interueniente tempore. Si ergo talis materia subijceretur motui opereretur quod omnis motus esset subito quod falsum est. Et ideo etiam diuini sapientes dicunt quod cum materia esset creata que subito receptibilis est forme substantialis quod creator: omnium formis eam informauit subito: et sic creauit omnia simul: sicut aer ad oppositionem rectam luminaris ubi quocumque sit simul recipit lumen. Cum autem dico generationem et corruptionem non esse motus: intelligo quod nomen nec conuenit ei uniuoce: nec per prius et posterius. Et quod quidem uniuoce non conuenit ei satis patet ex dictis. Quod autem non conueniat ei per prius et posterius ex hoc declaratur: quia quicquid per prius et posterius conuenit aliquid: id primo conuenit uniuoce et alij per comparisonem ad illud. Ad motum autem nomen et ratio: nec conuenit generationi primo: nec in comparatione ad aliquem motum: et ideo nullo modo est motus: sed mutatio simplex vel finis motus: sicut in precedentibus dictum est: habent se tamen motus et mutatio sicut inferius et superius: quia omnis motus mutatio quedam est: sed non conuertitur quod omnis mutatio sit motus. Dictum autem est quod mutationes secundum diuisionem superius habitam sunt tres. Primum autem trium ille que sunt secundum generationem et corruptionem non sunt motus: sicut nunc est declaratum: quia ille sit secundum contradictionem que non habet medium per quod sit motus: ergo relinquitur quod mutatio illa que est de subiecto in subiectum sit motus tamen: ergo est de affirmatiue significato in id quod oppositum est illi affirmatiue significato. Duo autem affirmatiue significata opposita sunt duobus modis: scilicet secundum oppositionem contrariorum: et secundum oppositionem priuationis et habitus: et ideo cum dicimus motum esse de subiecto ad subiectum summum subiectum in communi pro contrariis et oppositis secundum priuationem et habitum et uocamus utrumque illorum contrarium in communi: et ideo subiecta dicimus contraria: et media inter contraria que comparata extremis contraria sunt. Priuatio enim in communi ponitur pro contrario: quia affirmatiue monstratur designari ut nudum et album et nigrum. Sicut enim nudum ad uestitum: priuatio est affirmatiue designata: et cecum ad uidens: ita priuatio albi est nigrum secundum aliquem modum quem supra determinauimus. Eo autem modo quo cecum et nudum dicuntur priuationes affirmatiue designate non differunt subiectum a non subiecto ex quo est generatio: quia nudum et cecum non ponunt formas oppositas: sed materiam tamen: dicunt tamen aptitudinem ad formam: et ideo si talis priuatio significetur respectu forme substantialis ex ipsa erit generatio: non motus: sed affirmatiue designatur.

Cap. 4. Quod in substantia non potest esse vere motus: in quo est digressio que et quor eriguntur ad vere contraria.

Igitur sufficienter predicamenta diuisa sunt quando diuiduntur in substantiam: et quantitatem: et qualitatem: et ubi: et quando: et ad aliquid: et facere: et pati: et situm: et habere: tunc necesse est motus esse tres secundum genera: scilicet motum qualitatis: et motum quantitatis: et motum ubi locum. In alijs enim non est motus: sed in istis tamen. Sicut enim quidam dixerunt philosophorum motus dupliciter consideratur. Aut scilicet secundum quod est ubi: vel forma fluens. Aut secundum modum sue redemptionis in subiecto. Et primo quidem modo est in eodem predicamento cum forma non fluente: vel cum ubi non fluente: et hoc modo motus est in tribus predicamentis. Secundo autem modo motus est in predicamento passionis solum: et quod omnis forma consideratur ut fluens vel ut acta.

2° r^o Aristo.

3° r^o Auicene et Aver.

Nota secundum Albertum quod aptitudo qua relinquit priuationem in materia est essentialiter forma substantialis.

4° r^o docto.

5° eiusdem

6° r^o ad id.

Homem motum non uenit uniuoce neque per comparationem ad aliud generationi et corruptioni: et hoc est huiusmodi.

Ex. c. 9.

Ex. c. 9.

Et si vt fides hiderat tunc est cu tempore. Et si hiderat vt ge- ta tunc est sine tempore: ideo principales partes orationis apd omne genus: idiomatis sunt nome & verbu: & hec videtur esse Alpharabij & Aule. sententia. Quidam tñ alij nō pcesserūt q̄ forma fluens vt fluens caderet in predicamento sicut sub predicamento p̄tentū: t̄ illi dixerunt q̄ motus est via in p̄dicamento: ideo reducitur ad ipsum: sicut ire ad calorem est calor: & ire ad substantiā est substantia quodāmodo. Et alij dixerunt q̄ motus absq̄ dubio nō est in passione fm q̄ ponitur in tribus generibus: hoc est ratione terminor̄ motus: & non ratione essentie motus. C̄ Auerois aut̄ videtur velle q̄ duplex est p̄sideratio motus. s̄ fm suā materiaz: hoc est fm q̄ est rō in qua est motus: que est q̄litas: vel vbi: vel quātitas: & sic est in genere illius rei ad quaz est motus: fm formam autem p̄sideratur: hoc est fm q̄ est trāsmutatio cō- iuncta cum tempore est in predicamento passionis: quia sic est in eo q̄b̄ mouetur a mouente: & non in agente. De hoc at̄ plura disputata sunt in tertio libro scientie huius. Diuisio predicto modo predicamenti ostendimus impossibile esse q̄ motus sit in aliquo aliozū nisi in p̄nomnatis tribus tm̄. C̄ Dicimus igitur q̄ fm substantiam non est motus eo q̄ substantie non est aliquid contrarium. Omnis autem motus est inter contraria: media: ergo nullus motus est in substantia. C̄ Nec intelligimus hoc sicut dixit Alexan. gre- cus: q̄ substantia cōposita non habeat p̄trariuz: sed potius quia formaliter contrarietas non est in substantia: ita q̄ ille p̄trarie forme sint substantie: q̄ aliter ex hoc q̄b̄ diximus p̄- bare non possemus q̄ in substantia non est motus. Id̄ enī quod mutationi subicitur in substantia in potentia est ens q̄b̄ est non ens simpliciter. Omne autem quod mouetur est ens actū: quemadmodum in precedenti capitulo est dictus. Nec obstat hoc q̄b̄ Arist. dicit in libro 2° perigeneseos: q̄ ignis & aqua sunt p̄traria: cum tamen ignis & aqua sint sub- stantie. Ignis enī & aqua non sunt contraria: vt ipse Arist. in primo perigeneseos innuit nisi ratione qualitarum suaz: propterea q̄b̄ ipse dicit ignem fm q̄ est substantia nihil age- re cum prime qualitates sint qualitates & accidentia in mir- tis non possunt esse substantie in elementis: quia impossibi- le est q̄ id̄ q̄b̄ est accidens in vno: sit substantia in altero: & ideo sunt qualitates: & non substantie elementor̄: verumta- men sunt qualitates p̄trarie elementor̄ & naturales ipsi & in separabiles: & ideo sunt signa formaz substantialem in ele- mentis: & in diffinitione eor̄ ponuntur loco formarū sub- stantialem. Et diuisio elementorū penes ipsas: vt sunt signa substantialem formarū accipitur. De hoc autē plu- ra habent dici in libro perigeneseos. C̄ Scias autē q̄ lz̄ be- ne sequatur q̄ si in substantia non est contrarietas q̄ nō est in substantia motus: non tamen sequitur si est contrarietas in substantia vel in alio genere q̄ sit in substantia vel in alio genere motus: & in hac p̄sequencia deceptus fuit Themis- tius grecus. Non enim supra ostendimus q̄ in substantia est contrarietas quedam sicut in omni genere vno est con- trarietas: quia si large sumatur contrarium tunc compre- hendit oppositio p̄trarioz sub se oppositioē priuationis & habitus: cum priuatio affirmatiue designatur: sed inter ta- lia contraria non est motus: sed mutatio simplex. C̄ Ad hoc autem aduertendum est q̄b̄ superius diximus cōtraria du- pliciter accipi. s̄ simpliciter & fm se prout sunt qualitates pu- re & fm q̄ habent in se virtutem formarū substantialem in quaz sunt substantijs: & ideo calor hominis aliter agit q̄ ca- lor naturalis ignis: & sic est in omnibus substantijs. In hac enim duplici acceptione non accipimus hec contraria: sed contraria hic vocamus vere p̄traria. C̄ Ad vere autem cō- traria quatuor eriguntur. p̄rimū quidem est q̄ sint agētia in se inuicem vel patientia: vel per se: vel per alia que sunt p̄traria ipsi. p̄der se quidē sicut qualitates prime. p̄der alia ab ipsi sicut qualitates secunde create ab ipsi que dicun- tur prime. C̄ Secundum autem est q̄ sint forme non simpli- ceter simplices: sed multiplicare in materia multiplicata: & diminuate in subiecto diminuto: sicut sunt omnes forme cor- porales. Calor enim maior est in maiorē calido: & minor in minorē: si id̄ sit proprium subiectum eius sicut nos dicemus in fine octauū libri huius scientie. C̄ Tertium autē est q̄ oia contraria habeant medium per quod sit motus: & hoc qui-

dem necessarium estimo: quia in omni motu est processus ab vno in aliud: & quando p̄cessus ille relinquit vnū: accipit aliud continue plus & plus: & ita oportet q̄ medius sit in- ter extrema motus. Et si forte aliquis obijciat q̄ etiam in qualitatibus contrarijs quedam sunt immediata: sicut sanus & egrus: & vt quidam dixerunt calidum & frigidum. Dico ad hoc q̄ contraria immediata non sunt ex hoc immedia- ta q̄ sunt p̄traria: sed quia causantur a priuatione & habitu sicut sanus & egrus. Inter calidū autē & frigidum media sunt multa: vt tepidū aliq̄. Et si ad hoc mihi obijciatur q̄ Bri- sto. dicit illa esse immediata: dico dupliciter accipi contra- ria. s̄ fm intentiones suas: & fm suum esse. Et si accipiantur fm intentiones suas: hoc est fm q̄ sunt forme in se non re- late ad esse quod habent in subiecto. Quedam sunt forme miscibiles sicut fm actum suum formalem: hoc est per hoc q̄ agit eas in formali esse suo. Et quedam non sunt tali- ter miscibiles forme. Illa autē contraria que sunt forme mi- scibiles modo quo dictum est habent media sicut album & nigrum: q̄ lux que agit colores miscet extrema medijs colo- ribus: & sicut est in acuto & graui sono & in saporibus: & odo- ribus similiter: & in alijs multis p̄trarijs. Si autē nō sūt for- me miscibiles: sed vincētes se mutuo in proprijs subiectis: tūc nō habēt mediū: sicut calidū & frigidū: & hoc cōuenit p̄- p̄ter vehemētiāz sue actionis que semper vincere querit: aut vincit. Si autē vere contraria fm se p̄siderant: tūc absq̄ dubio omnia habent media: quia nunq̄ est processus ab ex- tremo ad extremū nisi per media multa que in esse sunt in substantia motus: sed media ista sunt in potentia que pro- cedit continue ad actum fm exigētiāz motus: q̄ videlicet motus est actus eius q̄b̄ est in potentia. C̄ Quartū autem sequitur ex primo. s̄ q̄ mutuo se expellunt ab eodē suscepti- bili expulsiōe propria: & non per formam alienam. Hoc at̄ dico q̄ propria actione agat expulsiōnem suaz: q̄ forme sub- stantiales diuerse non sunt simul in eodē susceptibili: s̄ ex- pulsiō eaz non fit mediante actione ipsaz: s̄ potius p̄ actio- nē p̄trariāz qualitatū: sicut diximus in alijs locis. Manife- stū est autē q̄ nullū horū quatuor p̄uenit formis substantialem: quia ille neq̄ agunt: neq̄ patiuntur ab inuicem: & ideo vna substantia posita iuxta aliā nō mutabit eā nisi per qua- litates primas vel secundas que sunt in ipsa. Forme etiam substantiales sunt simpliciter simplices sine quantitate: nec maiores in maiori parte materie sue: nec minores in mino- ri: nec habent mediū per q̄b̄ sit motus ad extremū ipsuz: q̄ aliter intenderent & remitterent. Et ideo generatio & cor- ruptio sunt imediata per modū p̄tradictionis opposita: nec propria actione etiā ducunt & expellunt a proprio susceptibi- li: & ideo nō sunt p̄traria vere loquendo de nō p̄trario. C̄ Sūt igitur in vniuerso due cause in cōmuni quare in suba nō est motus: sed mutatio simplex quaz vna est defectus mobi- lis: q̄ sicut diximus superius mā que est in potētia ad formaz substantialem nō est mobilis. Altera at̄ est defectus extremor̄ & medior̄ que requirit motus vt sit inter ipsa que sunt p̄traria & media: quoz quodlibet sit habitus & forma.

Ter. 2. c. 9. Quer. opinio

Mora q̄o in telligat di- tū Quer. in hoc loco: videlz q̄ mor? fm for- mā est in p̄di- ca memo pas- sionis. 3. Cō. 10.

Idē Cōmē. hic & in 8° me- ta. c. 5. Documentū

Cōtraria du- p̄r accipi p̄nt absolute & vt p̄nt p̄trarie for- maz subaliū.

Admonet q̄ liter ad vere p̄ria q̄tuor cō- ditioes req̄- runtur.

Due sūt cāe in vlt̄ q̄re in substantia non sit motus. vt sup̄ obit̄ dicitur sup̄ illud in motu cō- ditionū sui

Cap. 5^m. De probatone q̄ in ad aliquid non est motus p se: sed per accidens.

Sed neq̄ in ad aliquid est motus nisi p accidēs. Quorūcūq̄ enim accidit fieri mutationes fm formā aliquā nihil mutato eo q̄b̄ mutari dicitur illa nō mouent per se: sed per accēs. Sicut autē accidit in ad aliquid. Cum enim coriscus dexter sit colūne transeunte corisco in sinistro: efficit colūna sinistra nihil mutata colūna: ergo variatio forme ad aliq̄d que fit circa colūnam a dextro in sinistrū per accidens fit: q̄ fit motu alio quodā. Sed & in eo q̄b̄ mouet mot? fit p̄ accēs in forma relationis: q̄ coriscus non efficit sinistrē nisi p̄ motū locale a dextro in sinistrū: ergo variatio formarū fm quas dicitur ad aliquid causat ex alio motu p̄ accidēs: ergo fit talis motus. p̄der accēs autē motū diuisim? olim eo q̄ in oib? est: & determinari per artē non poterit. Ad hoc at̄ sunt alie cause. s̄ quia opposita relatiue in vno non sunt. Ea autē inter que essentialr̄ est motus sunt in vno eodē susceptibili. C̄ Ad hoc

Ter. 2. c. 10.

aut q: simul sunt opposita relative: et posita se ponunt: et perempta se perimunt. Ea vero iter que est motus non simul sunt: et si ponit unum eorum alter destruit: et econverso. Adhuc autem quod simplices forme sunt que ducunt ad aliquid medium non habentes: sicut per se videtur in non eorum que sunt ad aliquid. His ergo de causis in ad aliquid non est motus nisi per accidens ut diximus.

Cap. 6. In agere et pati non est motus.

Stendemus Etiam quod in agere et pati non est motus: et loquimur uniuersaliter de agere et pati secundum quod omne mouens est agens: et omne motus est patiens. Nec ostendemus tamen quod motus non est in agere et pati: sed etiam quod nulla mutatio per se est in predicamentis dictis: neque generatio: neque corruptio: neque aliquis alius motus vel mutatio. Et huius causa in uniuersali est: quod motus non est motus: neque generationis generatio: neque aliquis mutationis mutatio. Agere autem et pati non sunt sine motu vel mutatione: et ideo si motus vel mutatio per se et essentialiter esset in agere et pati absque dubio sequeretur ipsius motus esse motus et ipsius mutationis esse mutationem. Et hoc primo ostendemus per hoc quod si motus esset ipse motus: et mutationis mutatio: hoc contingit altero vel utroque duorum modorum. Cuius enim dicitur quod mutationis est mutatio potest in gentino notari constructio subiecti vel termini: et si constituitur in habitu sine subiecti sensus est quod motus est motus: et mutationis mutatio sicut eius quod mouetur: sicut dicitur mus hominis esse motus qui mouetur: quod mutatur ex albo in nigrum: vel huiusmodi aliam mutationem. Si autem constituitur in habitu sine finis sicut terminus: tunc sensus est quod motus est motus: ita quod motus essentialiter sit ad motum sicut ad terminum: sicut motus albi essentialiter per se est ad nigrum. Et primum quidem est impossibile: quod si motus esset motus sicut subiecti quod mouetur: tunc oporteret procedere quod motus mouet per se: et omne quod in genere est in aliqua specierum est: tunc oporteret procedere quod motus aut caleficeret: aut frigeret: aut locum mutaret: aut augetur: aut diminueret: hoc autem est impossibile: quod motus vel mutatio non est aliquid de numero subiectorum: eo quod subiectum est ens in se completum quod est causa esse accidentis in ipso. Mutatio autem et motus incompletus esse habet per accidens quietum. Adhuc autem abiret hoc in infinitum: quod si motus subiceret motui oporteret quod omnis motus esset subiectum alterius: et sic secundum etiam tertio: et tertius quarto subiceret: et sic in infinitum quod est impossibile. Adhuc autem si motus esset subiecti: et motus esset in motu: esset subiectus in subiecto quod est impossibile. Et si forte diceretur ad hoc quod unus esset subiectus: et alter non: sed res existens in subiecto: oporteret quod due res que sunt eiusdem generis et rationis essent subiectum et accidens: quod per hoc quod una eorum esset subiectum substantia est: et per hoc quod est in subiecto est accidens: cum motus et motus sint eiusdem generis: et eiusdem rationis secundum genus. Illud est igitur impossibile motum esse motus: et mutationem mutationis per modum subiecti. Eodem modo est impossibile quod motus sit motus per modum finis et termini. Si enim motus est motus: vel mutationis mutatio per hunc modum hoc erit in mutando alterum aliquid subiectum: ex mutatione una in alteram speciem mutationis que essentialiter est finis et terminus eius. Opus enim quod omnis mutatio terminum habeat essentialiter et per se sibi quoniam: sicut per se cum homo mutatur ex egritudine in sanitatem: sanitas adepta essentialiter terminus est mutationis qui dicitur sanatio. Sed neque hoc possibile est quod hoc modo mutatio sit terminus essentialis mutationis: sed potest terminari mutatio ad mutationem per accidens sicut inferius ostendemus. Hic enim motus qui sic per se terminari ponitur ad aliam mutationem erat motus ab una specie mutationis transiens ad aliam speciem mutationis sicut ad finem sibi essentialiter per se convenientem: et generatio et corruptio erunt similiter terminare ad alias mutationes: quod quo ad hoc simile est de generatione et corruptione. Neque est differentia in alio preter hoc solum quod generatio et corruptio sunt in opposita sic quod habent modum contradictionis qui est de subiecto ad non subiectum: et de non subiecto ad subiectum. Adnoto autem non similiter his ad op-

posita: sed potius est inter contraria quorum utriusque est subiectum. Sed quo ad constructionem impossibilem idem est motus esse motus quod generationem esse generationis: et corruptionem corruptionis. Si enim sic motus esset motus: vel mutatio mutationis: tunc oporteret quod simul alia res mutaretur dupliciter. Quia enim mutatio est inter contrarias formas: oporteret quod transiret de forma in formam: sicut ex sanitate in egritudine. Et cum hoc propterea quod mutatio ponit esse mutationis oportet quod etiam per illam mutationem transeat ad quacumque aliam que dicitur per se esse terminus prime mutationis. Ad manifestum est quod secundum ista dicta cum aliquis infirmatur et mouetur ex sanitate in egritudine: quod tunc erit etiam mutatus in quolibet aliam mutationem: hoc autem falsum et impossibile est: quod nos videmus quod ipsum conuenit quietescere in egritudine quam accipit per mutationem qua mutabitur ex sanitate. Quies autem priuatio est motus: et ideo non uenit ipsum tunc transmutari: ergo transmutatio non terminabitur ad mutationem: sed ad quietem. Et amplius manifestum est hoc esse impossibile ex hoc quod tota doctrina transmutationis secundum hoc annihilatur. Doctrina enim transmutationis est quod transmutatio non est ad quodcumque contingens: sed ad oppositum: et ita si transmutatio est ad transmutationem non erit ad quodcumque contingens: sed ad oppositum: et illa opposita erunt in quodammodo alterum oppositum: et quodammodo opposito illi: et ex hoc uenit duplex inconvenientia si dicatur mutationis esse mutatio. Quorum unum est quod cum aliquis mouetur ex sanitate in egritudine: quod tunc etiam sanatio que opposita est egritudine in mutatio etiam inerat eidem: et sic aliquis simul infirmatur et sanatur quod est impossibile. Secundum est quod mutatio tunc non erit secundum regulam mutationis ex opposita in oppositam: sed potius ex hoc quod accidit. Cum enim simul mouetur ex sanitate et in sanitate: et ex egritudine in egritudine: non potest aliquis istorum terminorum mutationis esse per se terminus: quod si ex uno moueret essentialiter: tunc non moueret essentialiter in eodem simul: quando mouetur ex ipso: nec tunc posset moueri simul ex opposito et in opposito illi. Sic ergo erit mutatio semper ex eo quod accidit: et in id quod accidit: ut si alius mutat hominem ex scientia: vel ex recordatione in oblivione: non erit hoc: ideo quod recordatio vel oblitio opposita sunt: sed potius mutat ipsum: quod inest ei accidentaliter oblitio: et non propterea quod oblitio sit terminus essentialis motus qui est ex recordatione: et tunc sufficit terminus accidentaliter ad mutationem: aliquid quando uenit ex recordatione in scientiam que eadem specie vel genere est cum recordatione: aliquando autem uenit ex recordatione in sanitatem que est diuersa genere a recordatione que omnia sunt impossibilia: et sic non est possibile quod sit mutatio mutationis. Amplius autem si mutatio est mutationis in infinitum uadet: sed antequam hoc ostendamus uideamus quod inconueniens sequitur. Si generatio est generationis in infinitum: et supponamus tres propositiones: quarum una est: quod id quod generatur dum generatur non est: sed fit: et ideo qui ponit generationem generari eo quod est terminus generationis: necesse est quod generatio non fit dum generatur sicut finis generationis. Secunda autem propositio est: quod id quod est finis generationis quando generatur est: et ideo si generatio est finis generationis: generatio est quando attingit eam illa generatio que est ad ipsam. Tertia propositio est: quod si hoc processerit in infinitum se extendunt in ante et post. Dicamus ergo si generatio est generationis: oportet generationem esse priorem si detur esse posterior cum posterior sit nata ex priori: ut si generatio simpliciter que substantialis est fiebat aliquando per generationem aliam: tunc necesse est quod illud fiebat et generabatur quod fit et generatur: hoc est generatio generata secundum quod fit et generatur adhuc nondum est: ergo generatio dum fiebat nondum erat. Deinde procedo ulterius dicens quod generatio generata que fit: est finis generationis prioris iam facta est quando generatio prior facta est: ergo una generatio numero que est finis facta est: et est per precedentem generationem: et fit: et nondum est per seipsam: ergo idem numero est: et nondum simul et semel: et sequitur quod hoc fiat iterum: quia ex generatione ista sequitur alia in infinitum. Illud autem fit ex quo fit generatio: ergo hec generatio facta fiet iterum in se quaerit generationem et erit: et non erit in illa simul et semel: sicut

Tex. 2. c. 10.

Defiaz at iter agere proprie superius et mouere. vide per de generatione. l. c. 45. 3.

Tex. 2. c. 11.

Nota quomodo implicat motum habere rationem subiecti.

Tex. 2. c. 12.

ex. 2. c. 13.

Physicorum

sz habitū est. Si autem fiet in sequenti sicut semen fit homo: ita generatio ex generatione tunc non debeat generatio: ergo non fuit generatio in esse per precedentem generationem: que omnia impossibilia sunt. Adhuc autem quoniam eorum que sunt infinita et precipue secundum rectum non est aliquid primum: tunc in hac via qua generatio secundum rectum est ex generatione essentiali et per se non erit aliqua prima generatio. Ubi autem non est primum ibi non est immediatum sequens ex illo primo quod vocat habitum. Sed ubi non est prima generatio: nec sequens: ibi impossibile est aliquid fieri vel moueri: vel mutari: ergo nihil fit nec mouetur: nec mutatur: sed hoc est falsum ad sensum: ergo falsum est generationem esse generationis: et motum motus: et mutationem mutationis. Si autem ista persecutio est vera: tunc motus non est ex motu in infinitum: et per eandem rationem nec homo est ex homine in infinitum: et si homo esset ex homine in infinitum: tunc non fuisset aliquis homo primus: et sic non esset homo posterior primus: et per consequens nullus esset homo. Idem autem sequitur: si motus ex motu dicitur esse in infinitum: quia tunc non esset motus aliquis primus: nec consequens: ergo mundus non factus sine principio sicut videtur dicere Aristoteles. sed incipit in primo motu: et in aliquo primo homine: et in alijs substantijs primis quod hoc debet secundum religionem christianam: non tamen sequitur virtute augmenti: quia cum nos arguimus: quod si motus ex motu: et generatio ex generatione fit: quod tunc non erit aliquis motus primus nec sequens intelligimus hic motus fit ex motu: et generatio ex generatione per se et essentiali: et hoc esse non potest quin sequatur quod dicitur esse. Si autem nos ponamus unum motum fuisse sine inceptioe ipsius secundum naturam: et eisdem non esse cessatur secundum naturam hanc voluntate dei cessare possit quicquid omnipotens voluerit: tunc ex illo motu non per se: sed per accidens possunt causari infiniti et secundum successione motus: et homines semper per intellectum et celestem operantia et aliam virtutem superiorem. Sed hominem esse ex homine: et motum ex motu per esse infinitum est impossibile. Et hoc dicimus ideo: quod de inceptioe mundi aliter loquitur naturalis et aliter metaphysicus: et aliter theologus qui solum diuina prescribitur. Redeamus ergo ad propositum per se nota supponentes: et ex illis procedentes. Et sic per se motus et alibi probatur quod idem subijciuntur: et ideo idem opus esse quod generat: et quod corrumpit: et quod generat: et quod mouet. Adhuc autem inductione per se in libro de celo et mundo. probatur quod opus generat corrumpit in aliquo tempore determinato. Tertio etiam per quod idem quod corrumpit non corrumpit deum generat: vel deus non est: sed corrumpit esse existit et generat fuit. Et his igitur dicimus quod motus et generatio est eiusdem cuius fuit suus generans: et quod eiusdem numero est quies et generatio et corruptio. Si generatio est generatio: tunc etiam corruptio erit generatio: generatio aliquam corrumpit: sicut dicit propositio secunda. Corruptio ergo quoniam est fit de citertia: sed est generatio quoniam fit: ergo generatio corrumpit quando est generatio: ergo aliqua res corrumpit deum fit et generat: et hoc est in convenientes. Non enim potest aliquid corruptum mori cum sit hoc est mori deum est in fieri: tunc generat: et generatio et corruptio non insunt simul. Nec etiam generatio potest posterius corrumpi quod fit: quia posterius generat fit non est: eo quod non est nisi dum fit: et id quod corrumpit. oportet esse. Idem igitur ex dictis omnibus quod non est generatio generatio: neque motus motus: neque mutationis mutatio. Amplius autem idem alio modo ostendimus. In omni enim motu opus esse magis et naturam alicuius generis in qua est motus diuersam a motu: sicut nigritas est in materia et in natura que est albedo et nigredo: et nec albedo est nec nigredo. Opus enim semper maiorem que est genus aliquid entis habere et quod fit: et est quod mutat id quod mutat diuersam a motu et a mobili: que igitur erit illa circa quam hoc modo fit motus: sicut enim cum sortis fit niger: alteratio sortis nec albedo nec nigredo est. Ita etiam cum motus est motus qui est ad motum non est de natura motus ad quem est. Cum enim alterabile vel subiectum sit corpus aut anima: sic opus in natura aliquid determinatum esse quod sit motus vel generatio: hoc autem quod sit duplex est subiectum et quantum siue priuatio: dicimus enim quod sortis fit albus: et quod nigrum fit albus: et intelligimus hoc secundo modo. Si enim motus est mutatio: tunc ex motu in motum est mutatio: et oportet quod ille motus qui est ex motu in motum secundum predicta fiat motus: et non sit motus actu. Et ite videtur hoc per aliam rationem: quia si omnis motus est ex quodam in quiddam que sunt termini motus: et motus ut dicimus neutrum illorum est actu: sed in potentia solum. Si ergo motus est in motu: oportet motum non esse motus: sed motum secundum generationem non esse generationem: sed generatio.

nis. Et qualiter hoc potest intelligi esse: hoc enim non est intelligibile: quia nos videmus quod doctrine generatio non est doctrina sine scientia: et sic est de omnibus alijs: ergo neque erit generationis generatio in vniuersali: neque quod generatio erit generationis cuiusdam. Amplius si tres sunt cum species motus quo ad genera entis in quibus est motus sicut dicitur mus supra: et nihil moueat in sibi simile secundum speciem: sed potius in dissimile: si vnus motus supponit alteri: ita quod motus sit motus: et mutationis mutatio: siue ad mutationem: tunc opus quod aliqua hanc trium mutationum supponatur alij: et sit ad ipsas: quia in omni motu oportet aliquam materiam esse subiectam et aliquam naturam in qua est motus. Si ergo mutationis est mutatio: opus quod loci mutatio sit alterationis siue ad alterationem. Et cum illud dicatur mutari quod mouetur ad aliquid: ut albus ad nigrum: tunc loci mutatio alterabitur: aut si mutat ad idem in genere vel specie: tunc loci mutatio feret: et omni non vniuersali loquedo: quoniam omne quod mouetur vno trius modorum ut predicimus in principio istius quinti. s. aut in eo quod est secundum accidens: aut in eo quod est pars eius aliqua mouetur: aut per se secundum accidens quoniam solum mutationis esse mutatio: neque ut cum aliquis sanat quod tunc curat: tale autem mutatio que est accidens dimittenda dicitur olim: ergo non est mutatio mutationis. In omnibus autem his rationibus videtur esse quod idem sit motus esse motus quod actionem esse actionis: vel passionem passionis: quia alter per rationes illas non probaret quod motus non est in predicamento actionis neque passionis: et hoc ideo est quod vno modo motus est passio: et neque hoc modo coniungitur actioni sicut siue cause: propter quod ulterius sequitur motum non esse motus: sicut nec passionis passionem. Sed tunc dubium est qualiter probatur motum non esse in predicamento passionis: cum dicatur esse passio in predicamento passionis. Sed ad hoc dicendum est quod motus hic dicitur esse in predicamento ratione terminorum ex quibus: et in quos est motus: et quia non est in actionem vel passionem: propter hoc non dicitur esse in predicamento actionis vel passionis.

Tex. c. 17.

Tex. c. 6. pmi b. tu.

Dubium

Solo pro qua vide Lome. hic in co. 9. et 3. pp. c. 4.

Cap. 7. Et est discretio declarans quod motus non est in predictis cametis duobus que sunt situs et habitus: nec est in quado.

Uterius

per se per quod habitus est corporis et eorum que circa corpus sunt adiacetia: sicut est esse capparati vel tunicati: hec autem adiacetia eorum que circa corpus sunt: nec est subiectum motus: nec terminus nisi per accens: et ideo non est motus in habitu. Adhuc autem habitum nihil est. Dis. n. motus iter. Ita. Adhuc autem omni naturalis est per aliquod mouens intrinsecum. In habitu autem nihil est mouens intrinsecum: et ideo non est motus in habitu: sed quia hoc per plures rationes ad hoc iducere non opus. De situ autem magna dubitatio est et discretio inter precipuos peripheticos. Dicit enim Auenenna motum esse in situ: inducens ad hoc in diuersis locis quatuor rationes: quare vnus est et prima quod quicquid est non subito: sed in tempore venit de forma in forma secundum predicamentum aliquid illud habet motum in illo predicamento. Sedens autem qui paulatim surgit in tempore venit de vna forma situs ad aliam: quia sedere et stare sunt diuersae forme situs: ergo motus ille secundum predicamentum situs est. Adhuc secunda ratio obijcit quod aliquid mouetur non varians locum sed situm: ut celsus: ergo motus est in situ: celsus enim non est in loco: sed situalis secundum partes variat: ut Auenenna dicit. Tertia ratio est quod opus hanc hanc motum: situs autem differente situm. s. sursum et deorsum: dextrum et sinistrum: ante et retro: in situ est motus. Quarta ratio est a diffinitione motus: est enim motus in delectabilis entis in potentia secundum quod est in potentia: siue exitus de potentia ad actum: id autem quod variat situm primum exit de potentia ad actum: quod mouetur secundum situm: quod motus est in situ. Dis. n. motus Auenenna et forte omnes moderni obediunt et dicunt quod veritate motus est in situ: sed reducit ad motum in loco: siue in vbi. Hoc autem non placet Auer. et alijs precipuis de secta peripheticos qui tres rationes inducunt quod in situ non est motus per se: sed per accens: et est vna illarum cui precipue in instant: quia situs est forma simplex non habens interceptum in medio antequam sit in extremo. Inter sedere autem et stare non est mediū quod sit in medio de sessione et statione: ex superioribus autem stat: quod opus ad formam tale simpliciter non est motus per se. Secunda ratio est: quia contraria que sunt in situ non

Tex. c. 14.

Tex. c. 15.

Tex. c. 16.

In in situ sit per se motus

Auen. opin.

Opio Auer. pro qua vide 6. pp. c. 5.

sunt absolute forme: sursum eni & deorsum no sunt differen-
 tie situs: sed loci: situs eni est corpus sic ordinatum esse in
 loco vel aliter. In formis aut talibus que non sunt absolute
 no est motus nisi p accidēs. Et hoc eni q res aliqua mouet
 ad locū mouet ad sic vel aliter disponi in loco: & hoc est situs
 & ideo motus no est ad formā situs: sicut ad immediatū termi-
 nū motus. Tertia aut rō est: q si motus esset in situ: stat
 q ille motus esset localis: ergo ille motus esset in duobus p
 dicamentis: aut ergo eque principaliter: aut vnus per se: &
 alterius per aliud: sed non esse potest eque principaliter: q sic
 esset vnus eque principaliter ad duo que sunt genere differētia:
 qd est impossibile: cum vel vnus eque principaliter ad duos
 fines terminetur. Si aut est vnus per se & alterius median-
 te illo: tunc aut erit loci per se & situs: & tunc no erit in
 predicamento situs nisi per accidēs: aut e conuerso situs per
 se & loci per situm: & tūc loci mutatio no est in vbi nisi p acci-
 dēs: qd est falsum: ergo motus no est in situ nisi per accidēs.
 Et hoc videtur esse procedendū: tamē res subtilis est hec:
 & magna indigena p dicatione. Et videtur hoc no esse ve-
 rum q sedens ad statum ventens non subito mouetur per
 se fm situm: sed potius per se mouetur fm locum: vel vbi &
 per accidēs fm situm vt diximus ante. Nos dicunt de ce-
 lo q mouetur fm situm & non fm locum: & ostendimus
 esse falsam in 4° libro huius scientie: & super illum locum.
 Et propter hoc dicit Aver. q in situ non est motus: eo q sit
 forma simplex nihil interceptans de p rario. Qd autem di-
 cunt esse motū in habentibus p rarium sententia est The-
 mistij: & debilis valde: & nos ostendimus superius q p secu-
 to illa non tenet. Est tamen & aliud qd p rā hoc dicere pos-
 sumus: q. s. p rarias que est in situs differentijs no est p
 p rā situm: sed p p rā loci differentias in quibus est situs & a
 quibus causatur: & sic motus qui est inter p rarias illa per se
 in loco: est per accidēs in situ. Qd aut dicunt motū esse eri-
 tum de potentia ad actum: procedendum est: sed oportet in-
 telligi q erit in actum qui est actus eius per se & non per ac-
 cidēs: que hic esse diximus dimittendū. Non aut opz nos in-
 ducere rōnes ad hoc q in qn non sit motus: q: qn causatur
 a tēpore: & tēpns est numerus: & mensura motus ois: & ideo
 nullus motus est ad quādo: vel tēpns sicut ad id qd dicim?
 esse per se nisi motum: hoc aut modo solum dicimus motus
 in hoc non esse in predicamento.

Cap. 8^m. Qd motus est in tribus p dicationibus: & qualr est:
 & qualr nominat fm quodlibet genus p dicationis.

Antē neq substantie neq ad ali-
 quā: neq ipsius facere aut pa-
 ti: neq habitū: neq situs: neq
 quādo est motus: & motus est in tribus generi-
 bus: vt probabit statim infra relinquatur fm
 quale: quantū: vbi motum esse solum. In vno
 quoqz istoz est vna p rarietas: que lz aliquādo habeat mo-
 dum p rarietatis: tamen no ens illius p rarietatis non
 est negatiuū subiecti: sed potius negat formā p rarij: vt cū
 dicitur non album fit albū. Est enim non album homo vel as-
 nus: vel aliquid tale: sicut diximus in precedentibus: & q p r-
 rietas sit in qualitate non est dubiū. Est autem motus & in
 quantitate fm physicam eius p dicationē. Duplex est eni
 p dicationis quantitatē: potest enim p dicationis esse quantita-
 tis fm rōnem simplicem: & potest p dicationis esse
 prout est terminus & mensura corporū physicorū: & primo qui-
 dem modo p dicationis dupliciter: vno modo accipit quanti-
 tas fm simplicem intentionem quantitatē: & cuius cōmunis
 te clauditur omnis interior quantitas: & hec p dicationis est
 logica. Alio aut modo accipitur prout est multiplicabilis ab
 vnitāte: vel terminabilis a linea vel lineis in p rino: & sic co-
 siderat in mathematicis & neutro modo habet contrariū.
 Magnū enim no est p rariū parū: cum parū sit pars
 magni: nec etiā parū & magnū puras dicunt quantitates:
 sed potius sunt qualitates circa quantitatē dicte: & ideo dicunt
 esse in predicamento & p rariū est quantitatē no habere cō-
 trariū. Si aut accipitur quantitas fm esse sicut est mensura
 terminus corporū physicorū: que oia determinatā habent ra-
 tionem magnitudinis sue: & ideo cum attingit illam sunt p-
 secta in augmento: & cū sunt circa illā imperfecta sunt & dimi-
 ta: & sic perfectio & imperfectio fm quantitatem circa idem

Opio ppa &
 foto ad rōnes
 hucēne.

Tex. r. c. 18.

Ad quō du-
 plex ē quanti-
 tatis p dicationis
 & quō i ea
 sit p rarietas.

habent fieri in phisicis: & ratione huius est in quantitate cō-
 trarietas. C Similiter sciendū est q motus in vbi magis
 dicit esse in vbi q in loco: q locus est immobilis. Vbi autem
 qd est circūscriptio mobilis a loci circūscriptio procedēs
 est mobile & fluens: & ideo in illo dicitur esse motus: & habet
 p rariū rōne p rarietatis differentiarū situs. Oportet etiam
 no latere nos q habere p rariū no sufficit ad creandū mo-
 tum. Sed oportet cōtraria inter que est motus talia esse q
 vtrūqz incipere valeat aliud in toto cursu sine fluxu motus
 ante q sit in extremo sicut superius diximus. Hoc aut mo-
 do p dicationis cōtraria non sunt nisi in p dicationis tribus gene-
 ribus. Huius aut causa est q omne mobile eatenus est mo-
 bile quatenus est in potentia: non autem est in potentia ni-
 si ad vbi vel ad formam. Ad formā autē substantiālē nihil est
 mobile: vt habitū est. Sed forma accidentalē absoluta no
 est nisi duplex. s. illa que est propinqua materie & est quanti-
 tas: & illa que est propinqua forme & est qualitas: & ideo non
 sunt nisi tres motus fm genera in quibus est motus. Ad-
 tus igitur qui est fm quale in cōmuni vocat alteratio: quia
 hoc nomen cōmune est oibus speciebus illius motus. Cuius
 aut dicimus motū qui est fm quale alterationē no intelligi-
 mus quale qd est differētia sube: & forma substantiālis. Ois
 eni forma p dicationis in quale. Differētia enim substantiālis
 est quale qd ad esse p dicit: & q eius qd est esse rei pars est.
 Sed nos intelligimus quale qd dicit passiuum: eo q passio
 est fm q dicit aliquid pati: vel passibile esse. Ostendimus
 enim in 7° huius scientie q fm illā solam speciem que est pas-
 sio vel passibilis qualitas proprie est alteratio phisica. Et
 forte fm naturalē potentia vel impotentia. Aliq aut natu-
 rales potentie sunt sensibilia alicuius sensus: sicut patet in
 duro & molli: & in quibusdam alijs sic dicitur. C Ad motus vō
 qui est fm quantū in cōmuni no habet nomen cōmune: sed
 nominat fm vtrūqz partē eius diuisim: & dicit vnus augmē-
 tū: & alter diminutio sue decrementum. Qui enim est in p-
 sectam magnitudinem dicit augmentum. Qui autē ex hac
 perfecta magnitudine dicitur diminutio vel decrementū.
 Et quo patet q no incipit diminutio fm nām nisi post mo-
 tum vel statum augmenti. Cum enim corpus phisicū est in
 augendo se lz non compleuerit magnitudinem: tunc auget:
 & ideo tunc non diminutum est nec diminuit: post augmen-
 tum vō cū virtus amplius non sufficit augeri incipit dimi-
 nutio fm naturam: & si ante diminuat: hoc est per accidēs
 eo q aliqua causa accidentali virtus auget in eius opera-
 tione destituit. Et quo patet etiā q vno cōmune nomen in
 genere isti motus habere no possunt: q vnus eoz est ab ha-
 bitu: alter a p rarietate dicitur quoz non est vna natura cō-
 munita a qua nomē imponat: sed tūc habet subiecti cōmuni-
 tatē. In alterationibus aut omnibus vna est natura cōmu-
 nis generis. C Ad motus aut qui est cōmunita fm locū & vbi:
 no habet nomē in cōmuni: & no habet nomē p rariū in specie
 qd vno nomine significat motū: sed per circūlocutionē dicit
 loci mutatio in cōmuni. Causa aut est: q sola illa que mo-
 uent fm locum dicunt ferri p rariū: & moueri quando mouen-
 tur a natura non ab aīa. Ad mouent aut a natura que non ha-
 bent in seipsis p rariū standi sine quiescendi: sed necessa-
 rio ferunt ad loca sua: & hec sunt quecumqz seipsa non mo-
 uent fm locum: sicut animalia mouent se quando & vbi vo-
 lunt: & quiescant a se quando & vbi volunt: & ideo nihil natu-
 raliter motorū mouet in loco suo: sed cuius est extra ipsū. De
 his aut declarabimus in 8° scientie huius. C Illa aut muta-
 tio que est in specie qualitatis eadem que dicitur motus in
 tensionis: & est in magis vel minus illius qualitatis que in-
 tendit & vocatur alteratio: quia alteratio phisica est motus
 ex contrario in contrarium: ita q contrariū sumatur in cō-
 muni ad vere p rariū: & ad sic sine quodāmodo p rariū:
 & hoc est medium qd p rariū est comparatū extremo qd
 ipsum percipiat aliquid de contrario: & cū talis motus sit in
 minus alicuius speciei: tunc dicitur remissio: sit tūc in cō-
 trarium: q: in phisicis forma alicuius speciei no remittitur
 nisi per p rariū interceptionē & admittionem. Cum aut sit
 motus in magis alicuius speciei: tūc dicitur intensio: & tunc
 mouetur tanqz ex p rario: q: no sit intensio in phisicis nisi p
 p rariū separationem: & non est differentia quo ad genus: &
 motus nomen vtrū motus sit inter p raria simplr: aut inter

Quare motus
 in vbi potius
 dicitur in vbi q
 loco.

Qualis dicitur
 est p rarietas mo-
 tuū deservit

Ad quō for-
 me p dicationis
 sed ad quātares
 sedē spci esse
 per se motum
 quāqz.

Quare motus
 ad quantitatē
 no hz vni cō-
 mune nomen
 ad suas spēs.

Tex. r. c. 19.

contraria quodammodo: non enim differunt isti motus in genere: sed potius in hoc quod oportet uno modo illa esse contraria simpliciter inter que est motus. Alio autem modo fit motus in eo quod plus vel minus contrarij in se forme eiusdem speciei. Et sic aut attendendum quod non semper fit intensio et remissio per hunc modum: sed semper sic fiat in physicis. Aliquandem tamen id quod tenditur non habet contrarij: sed opponuntur vel privatio et habitus: privatio autem non admiscetur aliquid ad eius remissionem: et tunc fit intensio ex accessu ad ipsam: et remissio ex recessu ab ipso: sicut enim est videre in bono quod non habet contrarij: et tunc ex accessu ad optimum cui vere imponitur nomen boni dicitur bonum melius optimum: et ex recessu ab ipso dicitur malum peius pessimum. Cum tamen nihil sit summe malum: ut in ethicis habet per Aristotelem: quod igitur tres predicti motus soli sint in genere diversi: et his que dicta sunt factis manifestum est.

Cap. 9. De intelligentia vera distinctionis quietis: et qua liter opponitur motui.

Sed considera circa ly semper quod forte aliqui et in physicis non fit per participationes seu segregationem

Ex. 2. c. 10.

Immobile motus est actus sicut sonus inuisibilis in eo quod nec videtur nec videri potest: et ita dicitur immobile quod nullo modo moveri potest: quod nec actum habet motus: nec potestatem. Dicitur etiam immobile non a totius privatione potentie ad motum: sed a privatione facilitatis motus que est dispositio potentie mouentis. Et hoc secundum Aristotelem et Alexander. et probatur dicitur dupliciter. Uno modo quod multo tempore vix mouetur: et hoc est in quo mobile prime vincit semper mouens. Dicitur etiam hoc secundo modo mobile quod tarde incipit moueri: et hoc dicitur grauius moueri: et hoc est illud in quo primo mobile vincit semper mouens: sed postea conualescit ex alia causa: et tunc fortiter mouetur. Dicitur et immobile tertio modo a privatione actus motus: et non potest vel aptitudinis: et hoc quod est apertum natum est moueri: et possibile est moueri: sed non mouetur: tunc cum aptum natum est moueri: et sic sine hoc modo ut aptum natum est moueri. Et de hoc numero immobilium solum dicitur quiescere: quod fit circa idem subiectum cum motu: sicut privatio et habitus voluit circa idem subiectum esse. Cum enim quies contraria sit motui: oportet quod quies sit privatio eius quod est susceptio motus secundum quod est susceptio. Et sic mobile suscipit prius motus tempore quo debet: et vbi debet: et ut debet moueri: quies ergo privabit motum secundum conditiones dictas. Cum autem dicimus quod quies est privatio motus a mobili quando: et vbi: et ut debet moueri: et mobile non sit motus susceptio nisi extra suum vbi: eo quod nihil mouetur in suo loco secundum naturam. Extra locum autem suum non habet mobile quietem nisi violentam: videlicet quod hic non sit distincta quies nisi violenta: et non naturalis: est autem quies violenta accidentalis: et quies naturalis est per se. Distinctio ergo erit accidentalis: et non illa quod est per se: et hoc non est mouens secundum arte distinctio. Sed ad hoc dicimus quod illa distinctio generalis est: et non debet referri nisi ad subiectum. Id enim quod naturaliter mouetur et quiescit si privatur motu non privatur ab ipso motu nisi vbi habet potentiam et aptitudinem mouendi: si privatur aliquo impediente motu: et tunc quiescit violenta. Et similiter cum est in vbi proprio caret illo quod innatum est habere per naturam: hoc est motu ad vbi proprium: et sic quiescit vbi innatum est moueri. Cum enim dicitur vbi: et ut: et quando est innatum moueri: locutio dupliciter est: ex eo quod innatum esse moueri potest referri ad mobile per se: vel in comparatione ad vbi: et ut: et quando. Et primo quidem modo habet intellectum quod mobile innatum existens moueri: et existens in vbi: et quando: et ut habet hanc potentiam motus non mouetur: et hoc verum est de terra quando existit in centro et in quiete sua naturali: quoniam ibi existens: et quando ibi existit: et ut ibi existit habet potentiam ad motum. Si autem referatur innatum esse moueri ad mobile cum privatione ad vbi: et quando: et qualiter: tunc sensus est quod quietus non mouetur vbi: et quando: et qualiter innatum est moueri: et tunc non quiescit nisi violenta impedita: et sicut exemplificamus de motu in loco: ita infra ostendemus esse de motibus alijs. Sed attende secundum Anticam quod intellectus de quiete est ad hunc plerumque. Si enim nos dicamus quod quies est privatio motus: tunc oportet quod intellectus distinctionis eius sit totus privatiuus. Si autem dicamus quod est contraria motui: tunc oportet quod intellectus distinctio

Ante dicitur tripliciter. Aliquando enim dicitur a privatione cause materie ad motum quod actus sicut sonus inuisibilis in eo quod nec videtur nec videri potest: et ita dicitur immobile quod nullo modo moveri potest: quod nec actum habet motus: nec potestatem. Dicitur etiam immobile non a totius privatione potentie ad motum: sed a privatione facilitatis motus que est dispositio potentie mouentis. Et hoc secundum Aristotelem et Alexander. et probatur dicitur dupliciter. Uno modo quod multo tempore vix mouetur: et hoc est in quo mobile prime vincit semper mouens. Dicitur etiam hoc secundo modo mobile quod tarde incipit moueri: et hoc dicitur grauius moueri: et hoc est illud in quo primo mobile vincit semper mouens: sed postea conualescit ex alia causa: et tunc fortiter mouetur. Dicitur et immobile tertio modo a privatione actus motus: et non potest vel aptitudinis: et hoc quod est apertum natum est moueri: et possibile est moueri: sed non mouetur: tunc cum aptum natum est moueri: et sic sine hoc modo ut aptum natum est moueri. Et de hoc numero immobilium solum dicitur quiescere: quod fit circa idem subiectum cum motu: sicut privatio et habitus voluit circa idem subiectum esse. Cum enim quies contraria sit motui: oportet quod quies sit privatio eius quod est susceptio motus secundum quod est susceptio. Et sic mobile suscipit prius motus tempore quo debet: et vbi debet: et ut debet moueri: quies ergo privabit motum secundum conditiones dictas. Cum autem dicimus quod quies est privatio motus a mobili quando: et vbi: et ut debet moueri: et mobile non sit motus susceptio nisi extra suum vbi: eo quod nihil mouetur in suo loco secundum naturam. Extra locum autem suum non habet mobile quietem nisi violentam: videlicet quod hic non sit distincta quies nisi violenta: et non naturalis: est autem quies violenta accidentalis: et quies naturalis est per se. Distinctio ergo erit accidentalis: et non illa quod est per se: et hoc non est mouens secundum arte distinctio. Sed ad hoc dicimus quod illa distinctio generalis est: et non debet referri nisi ad subiectum. Id enim quod naturaliter mouetur et quiescit si privatur motu non privatur ab ipso motu nisi vbi habet potentiam et aptitudinem mouendi: si privatur aliquo impediente motu: et tunc quiescit violenta. Et similiter cum est in vbi proprio caret illo quod innatum est habere per naturam: hoc est motu ad vbi proprium: et sic quiescit vbi innatum est moueri. Cum enim dicitur vbi: et ut: et quando est innatum moueri: locutio dupliciter est: ex eo quod innatum esse moueri potest referri ad mobile per se: vel in comparatione ad vbi: et ut: et quando. Et primo quidem modo habet intellectum quod mobile innatum existens moueri: et existens in vbi: et quando: et ut habet hanc potentiam motus non mouetur: et hoc verum est de terra quando existit in centro et in quiete sua naturali: quoniam ibi existens: et quando ibi existit: et ut ibi existit habet potentiam ad motum. Si autem referatur innatum esse moueri ad mobile cum privatione ad vbi: et quando: et qualiter: tunc sensus est quod quietus non mouetur vbi: et quando: et qualiter innatum est moueri: et tunc non quiescit nisi violenta impedita: et sicut exemplificamus de motu in loco: ita infra ostendemus esse de motibus alijs. Sed attende secundum Anticam quod intellectus de quiete est ad hunc plerumque. Si enim nos dicamus quod quies est privatio motus: tunc oportet quod intellectus distinctionis eius sit totus privatiuus. Si autem dicamus quod est contraria motui: tunc oportet quod intellectus distinctio

tionis eius sit positius: et non potest esse quod vtrique istarum oppositionum sit inter motum et quietem: quod tamen vnum vni oppositum vno genere oppositionis et secundum idem. Accipiamus ergo distinctiones que sunt de quiete et videamus que sunt quietes. Est autem secundum Aristotelem sententiam distinctio hec: quod quies est privatio motus a mobili vbi: et quando: et qualiter: et mouetur: et hanc etiam absque dubio committat quod quies sit remanentia rei in loco vno per aliquod tempus si quiescit secundum locum. vel in forma vel in quantitate vna si quiescit secundum aliorum motuum privationem. Et quidam querunt ista et dicunt quod remanentia rei mobilis in eodem per aliquod tempus est primum et principale in intellectu quietis. Et privatio motus a mobili vbi: et quando: et qualiter debet moueri secundum Aristotelem. Alii autem dicunt quod motus sit perfectio prima eius quod est in potentia secundum quod est in potentia: et quies opponitur sic motui: oportet quod quies aut sit perfectio eiusdem secundum quod est potentia: aut sit perfectio prima eius quod non est in potentia: vel sit perfectio prima eius quod est in actu secundum quod est in actu. Et videamus que istarum distinctio non sit mouens incipientes ab vltima et deuenientes in primam. Si ergo determinet quietes esse perfectio prima eius quod est in actu secundum quod est in actu: tunc esse quod est in actu quiesceret secundum quod huiusmodi: et hoc non est verum. Et si dicatur quod prima perfectio dicitur respectu secundum quod est in potentia: et ideo non quiescent nisi que possunt habere perfectionem secundam: tunc queritur que sit illa perfectio secunda. Illa enim non est motus: quod nos ostendimus supra in 3. bulis scientie quod motus est perfectio prima. Et si secunda perfectio non est motus tunc inconueniens est distinctio quietis quod non dicitur quiescere nisi potens moueri. Si autem dicitur quietes sit perfectio prima eius quod non est in potentia: est iteque distinctio nulla: quod id quod non est in potentia non est mobile: hoc autem quod non est mobile per naturam non est quiescens. Si autem dicatur quietes esse perfectio secunda eius quod est in potentia: tunc motus et quies non habent oppositionem privationis et habitus: nec etiam contrarietatis. In nullo enim differunt distinctiones eorum nisi per primum et secundum: hec autem non indicant oppositionem: et hoc est etiam falsum: quod motus et quies habent oppositionem privationis et habitus: et etiam alio modo contrarietatis. Si autem dicatur quietes esse remanentia rei ut erat prius: sequitur duplex inconueniens: quorum vnum est quod quiescit illa que penitus sunt immobilia secundum primum modum immobilitatis supra positum. Et tanto verius illa quiescunt quanto verius remanent modo vno. Secundum autem inconueniens est quod cum dicitur ut erat prius dictio prioritaris significat tempus: et sic tempus cadit in distinctione quietis: sed motus cadit in distinctione temporis: et motus cadit in distinctione quietis: et hoc est inconueniens cum quietes et motus sint opposita. Remanet ergo quod intellectus quietis non sit nisi privatiuus que soli dicitur prima distinctio: et hoc absque dubio divulgata sententia naturalium vera est: quod motus et quies habent oppositionem habitus et privationis. Et cum nos motum differimus ex intellectu habitus supra quasi dicimus quod motus est actus existens in potentia secundum quod est in potentia: oportet quod nos quietem differimus ex intellectu privationis sicut dicimus. Sed tamen aduertendum est quod aliud est quies aliud nam in qua quiescit. Quies enim nihil aliud est quam motus privatio ab eo quod natum est moueri: et quod: et qualiter est natum moueri. Nam aut in qua sit huiusmodi privatio est nam quietans et sistens motui: quod nulla contrarietas est in genere: sed in specie. Color enim cum est in genere non habet contrarietatem: cum sit genus vnum et idem: et ideo in genere quod quietes opponitur motui secundum habitus et privationem. Si autem quietes in specie accipiat quatuor ad naturam quietantem: tunc aliqua quietes in specie opponitur aliquid motui: ita quod vtrique est habitus et forma: et de hoc loquemur inferius circa finem libri quinti. Jam igitur in prehabitis in tertio dictum est quod est motus secundum distinctionem: et dictum est quid est quies: et ante hoc dictum erat in hoc libro quinto quot sunt mutationes que non sunt motus secundum veram rationem: quoniam ille sit in suba: eo quod in suba non est motus: nam forma substantialis est indiuisibilis perfectio que non est diminuta antequam sit completa sicut exigit motus: quod motus est forma fluens ab incompleto esse ad completum. Sunt autem etiam mutationes secundum alia genera que sunt preter tria quatuor: quales: et vbi in quibus est motus. Dicitur etiam quales motus secundum noia sua sunt secundum tria genera superius determinata: et in hoc finitur tractatus primus huius quinti libri.

Documentum ex mente Aui canone.

Dubia motus etiam ab Auer. hic.

Solutio.

Ex hoc patet etiam quod dicitur est in quibus est motus.

etiam dicitur quod motus est perfectio prima eius quod est in potentia: et quies opponitur sic motui: oportet quod quies aut sit perfectio eiusdem secundum quod est potentia: aut sit perfectio prima eius quod non est in potentia: vel sit perfectio prima eius quod est in actu secundum quod est in actu.

etiam dicitur quod motus est perfectio prima eius quod est in potentia: et quies opponitur sic motui: oportet quod quies aut sit perfectio eiusdem secundum quod est potentia: aut sit perfectio prima eius quod non est in potentia: vel sit perfectio prima eius quod est in actu secundum quod est in actu.

Aliud est quod et aliud est nam in qua quiescit.

Incipit tractatus secundus Quinti libri physicorum de se prem intentionibus.

Cap. 1. De simul et separatis et tangere.

Ex. r. c. 11.

Est hec autē itēdinus

Dicere de proprietatibus motus in cōmuni. Sed opz nos dicere ante de intentionibus...

Ex. r. c. 12.

Dubium

Solutio prima

Solutio scda ad idem.

Quomodo si mul differ a tangere.

Nota dflam iter pratum mathematicū et nalem.

Ex. r. c. 12.

Edium

ra motu s: hoc illud in qd ipsuz qd mutat mobile aptū natū est primū dimittere id qd mouetur...

nō pōt esse motus ex motu: neqz motus ad motū: opz qz in eo ex quo est motus nō sit motus: qz aliter motus eēt ex motu. Eodem modo opz qz in ultimo ad qd est motus non sit motus cū motus non sit ad motum. Oportet ergo qz in intermedio qd est inter terminū a quo: et terminū ad quē sit motus: ergo intermedium in physicis est in qd primū id qd mouet dimittit hoc est extendit id qd mouet fm qd mouetur: et hoc est in isto continue prius qz veniat ad terminū...

Ex. r. c. 13.

qd sit nō deficit r. c. 3.

Ex. r. c. 24.

Physicorum

Descendendo. Sic autem est et in alijs motibus naturalibus quia natura procedens ab extremitate in extremis semper movet per intermedium brevissimum: et hoc est rectum: et ideo rectum est iudex sui et obliqui: quia per rectum cognoscimus et ipsum et obliquum.

Cap. 3. De eo quod est consequenter: et de eo quod est habitus: et de eo quod est primum: et qualiter se habent ad invicem.

Tex. 2. c. 25.

Consequenter

Consequenter solum post id quod est eius principium: aut potest esse: aut specie: aut ordine: aut aliquo modo sic determinato. s. q. aliquid sit principium: et aliquid post ipsum nullis habet medius quod sit de numero eorum que sunt eiusdem generis cum ipso principio suo respectu. cuius dicitur ipsum esse consequenter sicut nos dicimus quod linea sequitur lineam positione: si nulla sit linea inter eas: et unitas sequitur unitatem si nulla sit earum media unitas: et domus domus si nulla sit domus intermedia: et narratio perbemium in rebotictis. Et similiter sicut speciem animal bipes sequitur hominem et brutum dicitur: sed non prohibet aliud quoniam res alterius generis possit esse inter ea que sunt consequenter: ut si casu fiat iter duas domos consequenter existentes nihilominus consequenter sunt ad huc. Omne enim quod est aliquid consequenter et sicut aliquo modo consequenter esse: et opus quod sit posterius illo ex quo accipit consequenter esse: et ideo non dicimus in ordine numeri quod unus sit consequenter ad duo: nec in accessionibus lune dicimus quod prima luna sit consequenter secundam: sed e converso. **C**onsequenter autem esse quod addit aliquid sequitur. Est enim habitus quod consequenter est: ita quod tangat tactu large accepto. s. quod esse id quod tangat: sive sit corpus quod sive non: quod immediatum est omnino. Hoc autem esse quod vocatur arabice sese: quod nos succedens possumus interpretari. Hec autem ambo. s. consequenter esse et habitus esse perveniunt in intermedio physico de quo ita locuti sumus: quoniam id est consequenter et habitus post extremum unde est motus. Manifestum autem est ex superioribus quod cum due sint opposites inter quas est mutatio. s. traditio et interpretatio: traditio non habeat mediam. Oportet autem proprietatem physicam habere mediam quod motus est iter contraria et non inter contradictoria. **C**onsequenter autem esse quod est aliquo modo habitus. habitus est quando ultima sunt simul: et si de his que sunt simul terminat aliquo modo unum: tunc erit consequenter. **C**onsequenter autem sunt quorum ultima sunt unum: hoc est cum vtriusque primum sit unum et idem terminus: et ita primum autem ab invicem sicut significat nomen. **C**onsequenter enim dicitur quasi in uno se tenens vel in uno se tangens. **C**onsequenter autem hoc esse potest si terminus qui sunt ultima sunt duo vel plura: quia tunc tangere sunt solus et non primum. **C**onsequenter ex ipso nomine primum manifestum est quod in his est primum solum in quibus unum aliquid primum natum est fieri: sive mathematice: sive naturaliter: sive artificiose: unde si se tangant: oportet quod vntant sicut dicuntur membra animalis continua que se tangunt et sunt unum in forma et colligatione. Sicut enim primum est unum in multis unitis: ita et totum unitatum partium se tangentium sit unum. **C**onsequenter autem de se sic tangentibus multiplici unum. **C**onsequenter enim sunt se tangentia et sibi invicem permixta sic quod plurimum unitas sit in plurimo alterius quod imbibitur sit unum alteri: aut sunt se tangentia: non tamen sibi imbibita. **C**onsequenter primo quod modo unum recipit inter spatia et poros alterius: sicut sunt mixta elementa in corporibus: et hec vocatur primum corporalis: quia fit foraminibus parvis que grece pora dicuntur. **C**onsequenter autem se tangunt et vntant non sibi imbibita: tunc autem habent unitas ultima sua extra se: aut vntant ultima eorum seipsos. **C**onsequenter si quidem habent unitas extra se: hoc non potest unum re ultima se tangentia nisi per modum ligamenti: sicut vntantur ossa duo in membris ad se invicem se tangentia: et hec unum vocatur colla vel colligatio: sicut colla colligat capiti et corpori: et partes in collo sibi invicem vntant. **C**onsequenter si autem vntant non est extra seipsa: aut vntant ultimis sibi coheretibus per se: aut quia vntant ultimorum recipit ab altero in partem sui. **C**onsequenter primo quod modo per simplicem tactum vntant sibi membra similia sicut caro: vene: et nervi: et similia. **C**onsequenter modo vocatur unum in sectionis: vel in castitate: sicut dicimus ossa capitis esse continua: quia unum recipit separabiliter in altero: et e converso. **C**onsequenter in mathematicis autem ut supra dicimus tangentia ultima esse: et sunt simpliciter unum: et ideo ubi vere est primum: sed de ta-

Tex. 2. c. 26.

Tex. 2. c. 20.

Tex. 2. c. 27.

Ad diversos modos continuationis naturalis.

li primum non indigemus in physicis. **C**onsequenter autem habere rationem et intellectum inter ista est illud quod est esse consequenter. **C**onsequenter enim contactum quod est habitum consequenter esse: sed non omne quod consequenter est: est in primis sicut rationem diffinitivam: quia diffinitiva ipsum in pluribus inveniuntur. **C**onsequenter enim inveniuntur consequenter esse: sed non contactus: ergo consequenter est habitum consequenter esse sicut a quo non convertitur consequentia. **C**onsequenter enim modo se habet contingens ad continuum. **C**onsequenter enim continuum est: necesse est tangere: sed non convertitur: quia si contingat nondum necesse est continuum esse. **C**onsequenter enim necesse est ipsum vltima esse unum si simul esse conceduntur. **C**onsequenter si conceduntur aliquorum vltima esse unum: tunc necesse est concedere quod sint simul: quia sicut dicimus vltima naturalium corporum possunt esse simul: et tamen remanent distincta: et non unum. **C**onsequenter vltima mathematicorum non sunt simul nisi fiant unum: et ideo non proprie dicimus esse simul in mathematicis: sicut patet in superioribus determinatis. **C**onsequenter patet igitur ex his que dicta sunt quod inferens qui est adunatio ex receptione unius in aliud vltimum est in esse inter hec quatuor quia si vltima sunt inserta sibi necesse est esse unum: et si unum sunt non necesse est esse inserta: sicut patet in mathematicis. **C**onsequenter igitur inferens vltimum sicut generationem rationem istorum que generatio est ex compositione diffinitivam ipsa eo quod aliam non habent generationem. **C**onsequenter necesse est quod tangant se vltima si se conferuntur. **C**onsequenter tacta autem vltima non vntant saltem apta nata sunt esse contacta: sed quia negato superiori negatur inferens: ideo si non contacta absque dubio non erunt contacta: quia in quibus non sunt contactus: non erit etiam confertus. **C**onsequenter ideo reprehenduntur illi qui dicunt puncta et unitates esse separata: et hoc est principia corporum et corpora componi ex illis: quia etiam si separata ponant esse puncta et unitates adhuc differentia est inter unitates et puncta: et non possunt esse idem: quia punctis inest tangere: unitatibus autem non convenit tangere: sed consequenter esse. **C**onsequenter si enim concedatur corpus componi ex punctis: tunc puncta se tangunt composita in corpore. **C**onsequenter hoc autem falsum est: ut in sexto huius scientie demonstrabimus. **C**onsequenter alio modo vere inest punctis tangere: quia linee se tangunt in punctis: et sic se tangentia continentur: ut supra dicimus: sed in talibus neutro istorum modorum contingit tangere: ergo puncta non sunt unitates idem parate. **C**onsequenter alia autem est differentia puncti et unitatis: quia inter duo puncta convenit aliquid medium esse: etiam si distentur sicut imaginationem separata esse: sed non est necesse quod aliquid sit medium inter unitates. **C**onsequenter autem contingat aliquid esse medium inter puncta patet ex hoc quod punctum possibile est habere positionem in continuo: et ab hac potentia non est separabile: ita quod remaneat punctum: et cuius positum est tunc oportet quod inter quolibet duo puncta sit linea: quia non potest habere solum in continuo nisi solum terminum: et terminus semper alicuius terminati terminus. **C**onsequenter autem sicutaliter terminatur duobus terminis terminatur: et sic inter quolibet duo puncta est linea. **C**onsequenter probatur autem idem ex conversa istius. s. quod omnis linea recta est inter duo puncta. **C**onsequenter hanc enim si convertimus particulariter tunc inter aliqua duo puncta erit linea ex qua sequitur propositum quod inter quolibet duo puncta possibile est esse lineam. **C**onsequenter si enim detur quod non est possibile inter quolibet duo puncta esse lineam: ergo non inter quedam duo puncta erit linea ex qua sequitur destructio prime: quod non omnis linea est inter duo puncta: sed modo inter duas unitates non est medium necessarium inter eas: quia nullum medium sicut ordinem numerum est inter unitatem et dualitatem: aut inter binarium et ternarium: quapropter unitates consequenter sunt et non convenit eis tangere: sed puncta non sunt consequenter: et tangere convenit eis: et ideo unitas non est punctum: quamvis etiam separata esse ponatur. **C**onsequenter dictum igitur iterum sit nobis quid sit esse simul: et quid separatum: et quid tangere: et quid intermedium: et quid consequenter: et quid habitus: et quid continuum: et dictum est etiam in quibus subiectis invenitur unumquodque istorum.

Tex. 2. c. 28.

Tex. 2. c. 29.

Deductio ista est Aver. in 6 sententiis loco.

Tex. 2. c. 30.

Incipit

igitur reiteratur idem numero in secunda alteratione: tunc abqz
 dubio isti duo motus erunt idem numero. Si autem species ad
 quam alteratur secundo vna vice post alias in secunda vice no
 reiteratur eadem numero: tunc ille due prime alterationes no
 erunt idem motus numero. C. Oino autem idem videtur in mo
 tu vno numero et continuo: quia motus nihil aliud est nisi vbi
 generatur post vbi: vel forma generata post formam: sicut conti
 nuus processus de vno in aliud. Constat autem quod primus cor
 rumpitur continue: et postea continue in motu generatur: et
 ideo si corruptus et generatus in motu sunt alia et alia: tunc et
 non videtur idem esse motus substantialiter: sed alius et alius.
 Si autem in motu reiterat idem numero generatum quod fuit corru
 ptum: tunc motus substantialiter erit idem numero. C. Habet
 autem dubitatione hoc per oia hinc scilicet de formis que sunt in
 subiectis continue transmutatis: sicut est sanitas que est in
 contemperantia humorum et commixtione elementorum in aiali: et
 sicut de omni habitu: siue forma que est in subiecto quod habet co
 ponentia ipsius est in continua variatione. Tales autem ha
 bitus et forme: sunt in substantia hoc est in corporibus. C. Hinc
 igitur subiecta habentia tales formas moueantur ex conti
 nua alteratione coplerationis: et sunt continue fluctua eo quod
 alias et alias habet qualitates et partes deperditas et restan
 ratas: videt etiam quod forme que in eis sunt moueant et fluant:
 eo quod forma quilibet subiecti requirit propriam: et quando va
 riarur tunc non est propria: et ita videtur destrui forma que
 est in subiecto. C. Si autem dicitur quod forma in tali subto va
 riato remanet eadem: et quod est eadem sanitas continue que fuit be
 ri et hodie: non esset ratio quare non sicut diceret vna numero
 sanitas: quia quod habet ante et post eam interruptitur egritudi
 ne: et iterum recuperat eam quando sanatur quod vtriusque sanitas re
 dit iterata postquam fuit corrupta vt prius habitus est. C. Non
 enim est differentia nisi in hoc: quod in vno non est sanitas in
 terrupta per sui habitus oppositum: sed est variata de specie
 in species scilicet. In altero autem est interrupta et variata de co
 trario in contrarium. Quid si quidem dicat aliquis quod hec duo sunt
 idem: et sunt vnus motus vel actus sicut numero di vnus motus
 vel actus qui sunt ad primam sanitatem et secundam: tunc necesse
 est quod etiam habitus siue forma prima et secunda sit eadem nu
 mero. Vnus enim numero actus siue motus sanitatis: qui est
 vnus numero habitus: siue forma sanitatis: hoc est ad quam
 est sanitas: sed non conuertitur: quoniam aliter forte non vide
 bitur hec consequentia necessaria esse quod si vnus numero sit ha
 bitus vel forma quod propter hoc etiam vnus numero sit actus vel
 motus eius. C. Hinc enim quod pauat postquam ambulauerit: tunc ces
 sat actus vel motus ambulatiois eius. C. Hinc autem iter ambu
 lar tunc est alius motus ambulatiois eius: et tamen habitus a
 quo est ambulatio que est vtriusque ambulatiois est vnus et idem.
 Si autem propter hoc dicat quod sicut habitus et forma sanitatis est
 vnus et idem habitus numero: et actus et motus sunt diuersi: sic seq
 tur quod vnus et idem quod est habitus sanitatis corrumpitur et erit mul
 totiens secundum quilibet subiecti variatione: et hoc est inopinabile.
 C. De igitur dubitationes sunt extra persequutione que nunc
 est: sed propter similitudinem inducere sunt: quoniam sicut subiecti va
 riatio inducit formam variationem: ita et ipsa motus successio
 videt inducere variationem forme et nature in qua est motus.
 C. Et dicendum abscqz dubio de principali dubitatione quod motus
 continuus et vnus est numero quando non interruptitur per aliam for
 mam: et alia que fit in ipso. et hoc idem: quia prius in ipso non distin
 guitur actu aliter a posteriori. Nihil autem distinetur aliquid nisi
 quod actualiter distinetur ipsius: vnde cum in motu sit potentia tunc
 et non actus nisi imperfectus remanet totus processus qui motus di
 vnus numero et continuus. Sed cum motus est ad duas sanitates
 iste actualiter abintus distinguunt per getem interpositam: vel
 etiam per prius actu interuentens: et ideo duo illi motus non sunt
 vnus: nec ad idem numero. C. Sed de hoc quod videt in dubio re
 ling vtriusque sanitas vel alia forma que est in isto fluere sit ea
 dem cum esse ipsius sit sicut quodam fieri continue diuersimode di
 cunt. C. Quis enim respondit esse consequentem quod tales forme habitu
 sunt eadem: si non actu: sicut et Ar. inuere videt: et hoc mihi non
 videt vix esse: nec videt intellectus Arist. quia mutato sicut: nec
 habitus manet idem: nec actus. Si enim habitus maneret: tunc qui
 tas maneret eadem: et hoc est impossibile si manere non ponatur
 eius proprium sicut. C. Propter hoc dicitur quodam quod tales forme
 sunt duplex subiecti. C. Sed de igitur. Subiectum autem eodem est materia corporis.

ris et pres dicte fm mās. Subm autem proprius est corpus idem fm
 forma: et partes eius fm forma: et quod sit hoc dictu exponi hinc
 in primo libro pigeneseos: in tractatu de augmento. Dicitur quod
 quod si referantur iste forme ad sicut eodem quod est corpus fm partes
 males acceptum: tunc non manet ille forme eadem fm numerus: sicut fm
 species. Si autem referantur ad sicut proprium quod est corpus fm co
 positione sua qua hinc in partibus fm forma dicitur: tunc forme iste
 sunt eadem numero: quoniam non sunt interrupte per prius. Et hanc
 ego credo vera finem de illis formis: et ideo etiam non sentio in
 hoc quod est ipsa sit quodam continua fieri: sed dico eas esse gesce
 tes et fluxu continuo fieri in partibus multibus que sunt sub ipsis: et
 non sunt sicut eorum imediata: sicut potius per partes formaliter acce
 ptas subiungunt eis: et ideo dico talia esse subiecta mediatam et co
 munia ad quorum variationem non necessario sequitur variatio
 ipsorum que sunt in ipsis. C. Hinc autem opinio de freti. Hinc autem
 sophiste et decepti cum ois corpus diceret componeretur hinc: dixe
 runt oia esse hinc in continuo transmutatione: et esse vniuulr esse
 quodam continua fieri: et ideo dixerunt nihil sciri de re aliquid eo quod
 esse eius esse incertum. Et dixerunt pro eadem eam quod dicitur ve
 rificans de eodem et fm idem: et quod ois oratio est vera de re qual
 bet. Hinc tunc quodam secuti sunt Hinc dicitur theologi hinc macho
 metus et quodam alij de quibus non est modo dicendum per singula.

Idio de ge
nera. l. c. 35.

E. 2. 66. 37.

E. 2. 66. 38.

Solut pmas
qone iductas
in textu 36.

Solut alias
qone iducta
in textu 37.

En for i b
lecto variabi
li exiteo sint
eade s; habi
tum 3.

C. Cap. 3. Q. ad vnum motum numero non sufficit vnitatis
 temporis et speciei vel subiecti: sed oportet hic oia adesse.

Ec. 2. 6. 39.

Motus autem ois motus est de genere
 continuorum oportet quod motus
 simpliciter est vnus sit etiam conti
 nuus. Oe enim diuisibile est continuus: ideo etiam
 cum motus diuisibilis sit in pres aliquatibus: opz quod
 motus vnus sit continuus. Et eadem est ratio quod opz te
 pus esse continuus: et hec ratio melior est ad probandum quod motus et tempus sunt
 quantitates: sicut tunc de hoc subtiliter tractare pertinet ad meta
 physica. C. Hinc autem motus sit continuus hoc modo quo est de ge
 nere continuorum: tunc ois motus continuus omni motu: sicut nec
 aliquid aliorum quod est de genere continui continuus oibus: quia sic ef
 sent oia continua. Vbi sicut in alijs non continua continuus conti
 nua: sed continua cum rebus sui generis: sicut spiritus et illos ea co
 tina sunt tunc: quorum vltima sunt vna: et ideo non oibus oia sunt conti
 nua. Vltima enim quodam non sunt: quia non oia habent vltima: sicut ea quod
 sunt in genere fortitatis tunc: et illa habent vltima. Et quedam et que
 habent vltima habent et ea spe oia sicut tempus et linea: et oio: et vlt
 mu si in ratione publica que per esse dicitur de eis equoce pdi
 cabit: et ideo et talia se non tagunt: neque continuant in vltimis.
 Irregularabile autem esset si vltimum linee diceret tagere vltimum
 ambulatiois: et ideo linea et ambulatio non continuant: et ideo
 neque motus diuersi genere: neque spe possunt esse continuus. C. Hinc au
 tem quod dicitur esse pnt: et sunt aliqui: hoc est imediate sibi succe
 dentes motus illi qui neque esse neque spe sunt. Curris enim aliquis
 potest febricitasse statim cum cursu: vel imediate post cursu: ita quod
 vltimum instans deficiens cursus sit primus instans febricitatio
 nis: ita quod nullum intercidat tempus: sed tunc illi motus habent vnus
 continuus tempus: non tunc sunt vnus simpliciter et continuus: sicut lapas
 vel flamma siue lumen quod facit motus et succedente sibi disti
 nctione loci: quia in loco diffundit: et hoc est quando candela vel
 flamma vicissitudinaliter de manu in manu: ita quod semper vlti
 mus instans diffundit vnus sit principius alterius abscqz iter
 positione temporis: tunc enim ille diffundit habet tempus vnus: et tunc non
 sunt motus vnus continuus: sicut potius habitus sunt: siue succedent
 tes. Hinc enim continuus differri quod illa sunt continua hinc vltima
 sunt vnus. Tales igitur motus habitus sunt: et pnter in eo quod tem
 pus eorum continuus est: non interruptus: et ideo non sufficit ad hoc
 quod vnus numero et continuus sit motus quod tempus sit continuus non inter
 ruptus: sicut potius continuus di ipse motus quo ipse est continuus in
 sua eentia: et vnus: et hoc est quod vltimum vnus sit ambobus moti
 bus: siue partibus motus. C. Vbi si debeat esse vnus numero et
 continuus motus: opz quod cum hoc quod est tempus vnus continuus sit et mo
 tus eiusdem spiritus in quo est motus: et vnus eiusdem spiritus non coiter
 nec per accis dicitur: et tempus quod dicitur esse vnus vt non intercidat ges
 siue immobilitas. Si enim tempus deficiat tunc necesse est gescere: et
 tunc ges interponit: tunc motus non est vnus et continuus sed
 plures: siue multi erunt motus quorum ges est media: quia si alius
 motus statu: siue gete occupet ille: neque vnus numero est: ne
 que continuus. Recipit enim ges media: si in medio intercidit quod
 es inter duo. sicut sicut quibus non deficiat tempus aliqui: sed sit continuus
 et vnus.

E. 2. 66. 40.

E. 2. 66. 41.

et vnus: si tñ motus nō sit fm spēm vnā in qua est motus non erit motus ille vnus et p̄tinuus: qa in talibus tps qdem est vnus: sed tñ motus sunt alij fm spēm: et iō nō cōtinuānt: qa diuersorū fm spēm non est vltimū vnū. Ad hoc enī qui est vnus simplr hoc est n̄vero: et p̄tinue necesse est vnū eē fm spēm: s; non conuertit: qa non est necesse q vnus fm spēm: et tps simpliciter sit vnus. Op̄s igitur omnia tria adesse. s. q id quod mouet sit vnū simplr: et per se motus suppositus ad hoc q sint in specie vnā: et q sit tempus vnū non interruptū. Sic ergo dictum est quā sit motus simpliciter vnus.

Cap. 4. De vnitare motus sumpta penes perfectiones et regularitatem eius.

Alia autem nos determinantur oēs modos cōtinuos vnū motus: relinquitur etiā vt dicitur inuenimus vnitatē motus que fit per modū accidentiū inseparabiliū in ipso motu: et per illā vnitatē cōparemus motū ad motū vt sciat qz magis sit vnus inter motus.

Et ideo aut q cū motū alius sit perfectus alius imperfectus: sicut videmus in .8. erit perfectus magis vnus q imperfectus. Perfectus aut est tripliciter. s. fm genū: et fm spēs: et fm vnam. Imperfectus quē h; genus est cuius generata perfectior motus est: sicut motus localis perfectior motus est in genere q alij: qa est cā altior. Imperfectior aut fm spēs est: cuius spēs perfectior est inter spēs motus perfecti fm genus: sicut motus circularis est in genere motus localis perfectior est: qa non recipit additionē neq; diminutionē: perfectus aut fm vnam est perfectus fm n̄verū hoc est fm ea que exigant ad vnū motum fm numerū: et sic itez motus circularis perfectior est: qa suū mobile et ad qd est motus: qa est ab eodē in idē et suū tēpus: perfectissima sunt inter oēs alios motus: et ideo perfectus motus his oibus modis maxime dicit vnus: hoc tñ vnū non opponit pluralitati: sed potius opponit imperfecto qui accipit pluralitatē modū: et si sit vnus h; se. Est enī q aliquando imperfectus motus vnus dicitur: sed cōtinue est vnū non habēs rōnē perfecti: qa sicut in alijs id qd est perfectū et toto tñ dicitur vnū: ita est et in motib;. Amplius autē p̄ter oēs qui dicti sunt modos dicitur vnus regularis: siue eālis in oibus partibus suis: et iste qdēz per oia est eālis velocitatis et tarditatis in medio et p̄ncipio et fine. Irregularis autē siue diuersus siue inēq̄lis est qui nō videtur vnus dicto modo: qa diuersus est fm modū: s; in substantia sit vnus. Irregularis autē videt esse vnus sicut in lineis rectis videt vnū. Irregularis enī est vnū quantū ad modū: qa quelibet pars eius operit aliam: et supponitur ei si aspiciatur in p̄cto a parte vna. Curua autē siue tortuosa linea non est talis: sed est cōposita ex recta et obliqua: et ideo vna pars eminet extra altam: et alia depressitur infra altā: et ex hoc sunt multe forme linearū que non participant lineaz formaliter esse vnā: s; cōtinuatione et subiecto sit vnā. Et sic motus irregularis est diuisibilis: quia est cōpositus ex multis motibus et differt in partibus suis per magis et minus qd est additio velocitatis: et diminutio ipsius in partibus eius. In omni autē genere motus inuenit qd est regulare: et qd est irregulare: qd probatur inductione: quia aliquid aliquando alteratur regulariter quando alteratur equaliter: non velocius et tardius in toto motu. Et aliquando fertur localiter in regulari magnitudine et regulariter: sicut qd fertur in circulo: vel in recta linea: et ideo erit equalis motus: s; autē nullus motus naturalis equalis sit in recta linea: tñ aliquando fm rectū sit motus regularis: sicut auri vel p̄cti: vel alterius alicuius. Ad hoc autē qd est a generāte in recta linea nullo modo est equalis: et de hoc tractabitur in sequentibus tribus libris. Similiter autem in motu istius augmenti et decrementi. Vtrūq; enī istozū aliquando fit regulariter: aliquando irregulariter. Irregularitatis autē in vniuerso differentie sunt quatuor. Irregularitas mouentis qd nō equaliter mouet: et irregularitas moti qd non disponitur semper et equaliter ad motū: et irregularitas in quo est motus qd nō semper eodē modo est finis motus: sed aliquando facilius potest consequi: aliquando difficilius: et precipue causa irregularitatis et differentia est id in quo est motus: siue per qd est motus qd aliquando est regulare: et aliquando irregulare. Impossibile est enim regulare esse motus quando magnitudo in qua

Tex. r. c. 41.

Tex. r. c. 41.

Motus localis est perfectior h; generatōe oēs motus: vide p hoc. 8. p̄. i. c. 55. v̄q; ad textū. c. 61. h; spēs i motu locali circularis ē perfectior: vide p̄ ce. i. c. 12. et 5. meta. cō. ii. et 8. p̄. i. c. cō. 7. 4. et 75.

Tex. r. cō. 43.

Tex. r. c. 44. Quatuor sūt eā irregularitatis motus idē cōmētator in p̄nti cōmento.

est motus nō est regularis: et ideo sunt irregulares motus: flexi et obliqui: aut et alteri magnitudinis irregularis. Irregularis enim motus necessario h̄bit vt vltimo posito in quo fit reflexio: sicut fuit precedentis motus: et sic p̄ncipio sequentis. In fine autēz precedentis motus nō fuit motus nisi in motus perfectus esse: et tunc nō erat motus: qa cū perfectus motus est tunc nō est. In p̄ncipio autēz sequētis fuit inceptio motus: et hoc est vt motus est post illud p̄ncipium in intermedio sicut supra diximus: et due partes reflexi motus sunt interposite quere media. ergo nō sunt regulares et eāles semper in vna velocitate et tarditate. Vna enī causa maioris retardatiōis iter positio quietis est. Si r̄ autē est in obliqua magnitudine q eālis dē mobilis motus ascensōis in cōuētū nō est eālis motus descendōis in deuerz. Et si sit linea curua multis curuū talibus: tñ erit penitus irregularis motus in illa. Cūq; cūq; ergo magnitudis nō quelibet pars fm ordinē sit nō cōtingit regulariter quilibet partes: et ordinate supponitur et illius nō p̄t esse motus regularis: et ideo in recto solo et circulo est motus regularis nō qdem motus super circulo: sed motus qui est circuli circulatio sicut inferius ostendemus. Cū aliquando autē nō est cā irregularitatis in vbi: neq; in qm: neq; in eo ad qd est motus: s; in eo q ipm mobile sicut disponit q irregulari mouet: qa cū est in trāitu efficit susceptibile motus plus et minus: et ex hoc causat diuersa velocitas: et diuersa tarditas. Irregularitas enī motus diffinitur et determinatur velocitate et tarditate: cū qdēz eādē in oib; p̄tibus motus est velocitas: regularis est motus: cū autē nō in oib; eāde velocitas et tarditas nō est regularis: et hoc est vnū eoz per qd p̄bat q velocitas et tarditas nō sūt dē eāntales diuisiōtes motū in spēs: neq; sunt spēs motus: sed sūt accitā p se motus in eo q motus: et iō accidit omni motui sic par et impar accidit n̄vero: et ideo oēm spēm motus sequitur velocitas et tarditas: qa ois motus velox est aut tardus. Cū autē grauitas et lenitas diuersificēt motū eūdē spēm in velocitate et tarditate: op̄z etiā q grauitas et lenitas nō sūt spēs motus: qa si cōtingat dno descendere sicut plūib; et aurū: mouebit velocitatis id qd maioris est grauitatis: cū tñ motus eoz sit idē fm spēm. Est enī vterq; ad medium. Si vō contingat duo ascendere ascendit velocius id qd maioris est velocitatis cum vtriusq; motus sit vnus specie: qa a medio in sursum. Terra enī in eo q est grauis motū habet in idē terre: quia mouetur ad terrā. Et sicut ignis motū habet ad idē igni. i. ad ipsum ignē: qa cū iste motus sit naturalis terre et igni diuersificatur in eādē specie mouens ex diuersitate lenis et grauis: vt diximus: p̄pter qd grauitas et lenitas non diuersificant motū fm speciem. Cū autē sic dixerimus motus regularem esse vnus eo q simplicior est et habet vnū modū: non tñ oppositus ei regularis erunt plures motus: sed erit vnus in eo q p̄tinuus est. Ad hoc autē erit vnus in eo q ē plurimū modoz qbus diuersificat: et hoc accidit precipue reflexo motui: pp̄ cām quā supra diximus. Nec autē minoritas vnitatis et simplicitatis vnitatis accidit eo q quis motus vel qes sunt sibi admitta. Est autē hic motus vnus vt dicitur est in eo qd est cōtinuū. Et dicitur igitur licet q oēm motus qui ē vnus vniēt eē p̄tinuū: siue sit regularis: siue nō. Cū tñ terius igitur p̄ ex illo q habiti siue p̄tingētes se motus non fm spēm vnā ipsi nō erant vnus motus et cōtinuus. Similit̄ autē est si nō sit in ḡne vno: qm nō posset eē possibile q effect vnus cōtinuus motus regularis ille qui cōpositus est ex altera et tione: et loci mutatōe: precipue cū etiā cōponit non possit nisi fm tps p̄tinuatē: eo modo quo supra determinauim. Nec autē p̄tinuitas nō sufficit ad hoc q motus sit n̄vero vnus. op̄z enī q vnus motus partes cōueniāt sibi in vnitare forme: et mobilis: et eius in quo et eius qd mouet. Et hanc cōuenientia qdam p̄fici vocat supponēs: qa vnus supponit alij ad ostendendū q diuersum est genere ab ipso. Nec dicitur sūt de motu p̄fecto et regulari qui verissime dicitur vnus.

Tex. r. cō. 45.

Cap. 5. De contrarietate motus ad motum: et quis motus sibi sit contrarius.

Amplius autem determinandū est qualis motus quali motui est contrarius: et eodē modo determinandus est que mansio siue quies cui motus: et cui quies contrariet. Sed p̄mā perferatūm de cō-

Tex. r. c. 46.

traheretate motus ad motum. Optime autē hoc accipiemus per divisionem ponētes omnem modum quo motus potest terminari ad motum. Cū autē motus sit de sūro in sūm sic sup̄ de terminauimus: si debeat motus trahi ad motum: hoc erit aut q̄ illi sunt cōtrarij qui sunt ex eodē sūro ad idē sūm: vt ille qui ex sanitate sit trahit illi qui est ad sanitatē: Sicut enim mutationes vident esse trahere: q̄ sic opponit gnatio corruptioni: aut illi sunt trahit qui sūt ex p̄trarijs: vt ille qui est ex sanitate contrarius sit ei qui est ex egritudine: aut qui sunt in trahit: vt cōtrarius sit motus qui est in sanitate motui qui est in egritudine: Aut quarto modo: vt trahit sit motus qui est ex sūro motui qui est in trahit: vt trahit motus qui est ex sanitate motui qui est in egritudine: Aut quinto modo qui est ex trahit in trahit: vt qui est ex sanitate in egritudine ei qui est ex egritudine in sanitate. Necesse est enim quodam aut vno istos esse trahit alij: aut plures vni vel pluribus: q̄ nō p̄uenit sūm divisionē: aut p̄ponere sūm ad sūm: cū de sūro ad sūm sit motus. Quartus autē dicitur qui dicitur est ex trahit et op̄ponit ei qui est in trahit nō est trahit: vt qui est ex sanitate nō est cōtrarius ei q̄ est in egritudine: eo q̄ illi duo motus sūm sūm sūm: idē: h̄ esse eorū q̄ dō diffinitio dō nō sit vni et idē: q̄ nō est idē sūm diffōne mutari ex sanitate in egritudine mutari. Diffinitio autē assignat sūm nomen: et primus istos motus nō dicit nisi terminū ex quo est motus: et alter dicit terminū ad quē: sed sūm sūm idē sunt: h̄ diffinitio altera sit mutationis ex sanitate: et mutationis in egritudine sūm q̄ ei egritudine. Si autē neq̄ iste qui est ex trahit est trahit illi qui est ex trahit: quē et in divisione superius posuimus. h̄ enim vix est q̄ motus ille qui est ex trahit est in trahit vel in medium. Sed nos hoc posterius in fine huius capiti dicemus. Sed hoc tū dicitur q̄ h̄ motus p̄fectus sit ex trahit: tū nō h̄z verā rōne cōtrarietatis h̄z q̄ est ex trahit. Vn̄ h̄z tales motus in v̄itate sunt: rōne trahit et ipsos nō est penes esse ex contrarijs: sed potest debere rōne trahit accipi ab vno terminorū motus magis essent trahit qui sunt in trahit quos tertio loco in divisione superius posuimus: q̄ sunt ex contrarijs qui positi sunt sc̄do loco. Causa autē huius est q̄a eorū duo motus sunt ex p̄trarijs: ita vt vni sit ex sanitate: et alter ex egritudine: tū in vtroq̄ q̄ abijcit et mutatur trahit. Cū autē sunt in p̄trarijs: sic vni in sanitate et alter in egritudine: tunc in vtroq̄ accipit et reuertitur cōtrarijs: cōtraheretate autē in motibus potius est penes id q̄ retinet et accipitur: cū hoc habeat et q̄ penes id q̄ abijcit: cū hoc nō habeat esse: q̄ magis est cōtraheretate in his que sunt in contraria q̄ in his que sunt ex contrarijs. Et si forte aliquis dicat q̄ accidit mutationi q̄ sit in contraria: cōuenit eis essentialiter q̄ sit ex contrarijs: ideo magis est contraheretate penes esse ex contrarijs q̄ penes esse in contraria. Dicemus q̄ hoc fallum esse: p̄batur ex hoc q̄ vnum q̄d magis denoiat ex eo in q̄ mouetur: q̄ ex eo ex quo mouetur: et ideo dicitur motus in sanitate sanatio: et nō egritudine: et nō sanatio h̄z sit ex sanitate. Cōstat autē q̄ id q̄ dō dat nomen magis est et naturale q̄ id q̄ dō dat nomē: q̄ rōne cōtraheretate magis sanatur penes illud q̄ dō dat nomē q̄ penes illud q̄ dō non dat nomen. Et ergo isti motus qui sunt ex contrarijs et illi qui sunt in contraria subro sunt idē: tamē diffinitione non sunt idē: et in neutris perfecta est rōne cōtraheretate. Cū enim diffinitio motus sit q̄ sit p̄cessus de subiecto ad sūm: op̄z q̄ contraheretate motus ad motus sit accepta penes vtrūq̄: et sic deficit a cōpleta ratione p̄traheretate. Et sicut iste qui est in contrarijs qui fuit tertio loco postus in divisione. Sed sūm hoc relinquatur sūm solū illum esse contraheretate que est in p̄traria ex contrarijs: quez vltimū superius in divisione posita posuimus. Fortasse autē h̄c eūdes motum cōuenit et ex contrarijs: et ita esse idē cū sc̄do: fortasse accidit eūz esse in contraria: et sic esse idē cū tertio modo divisionis p̄babit: ita q̄ sc̄do et tertius et quatuor modus motus sint idē: sūm sūm: sed eē eorū sūm diffōnez non est idē: sicut ita sepius dictū est. Dico autē eos idē esse sūm sūm: sicut idē sūm subiectū est iste qui est in sanitate et qui est ex egritudine: et illi qui est ex sanitate et qui est in egritudine: et idē. Cū ergo sicut dicimus differentia est inter motus et mutationē: eo q̄ motus venit ex quodā subiecto actuante in quodā subie-

ctus: et talis motus est ex cōtrario in trahit: op̄z q̄ cōpleta rōne trahit habeat motus qui est ex cōtrario in p̄trarijs ad eū qui est ex cōtrario in cōtrarijs: vt qui est ex sanitate in egritudine: cōtraheretate ei qui est ex egritudine in sanitate. Cū autē hoc sufficienter p̄batur sit per rōne: tū etiam probabitur hoc per inductionē tā in motibus corporis q̄ aie accipientes que vident esse motus contrarij. Videmus enim sanari esse cōtrarijs ad egrotare: et vnum illorū est motus ex egritudine in sanitate: alter e conuerso ex sanitate in egritudine. In motibus autē aie videmus q̄ adducere q̄d est ab alio docente quodā accipere scientiā cōtrarijs: est ad decepti: ita q̄ discepti permutes in deceptionē per alij: et nō per seipsos. Et hoc ideo q̄a motus disceptiue et deceptionis debeat esse in trahit. Sicut enim acceptio scientie dupl̄ est: ita etiā deceptionis acceptio. s. q̄ vtrūq̄ accipit per seipsum et per alter. Sed scie accepte ab illo nō ita etiā cōtraheretate decepto vel erro: acceptus a seipso: sed potius ab alio: et scie accepte per inuentionē p̄p̄tia cōtraheretate error: sicut decepto accepta per seipsos ex p̄p̄tia inuentione. Eodē autē modo est in motibus m̄di. Ad motus enim qui est sursum cōtraheretate et qui est deorsum: eo q̄ sursum et deorsum cōtrarijs sunt in lōgitudine: et qui est ad dextrā motus trahit et qui est ad sinistras: eo q̄ bec sunt cōtraria in latitudine: et motus q̄ est ante trahit et qui est retro: eo q̄ bec sunt cōtraria in altitudine sicut in p̄funditate: de q̄bus in celo et mundo faciemus tractatū. Et inductione igitur cōstat oēm motū qui est ex cōtrario in cōtrarijs eē cōtrarijs illi qui est ex cōtrario in cōtrarijs. Cū em̄ autē ergo ad huc primū mēbrū solū superius habite diuisiōis. s. q̄ alij quibus mutet in cōtrarijs soluz: et transeat nō de sūro in sūm: s. sit solū in subiectū: vel solū ex sūro: sed hoc sicut diximus nō est motus sed mutatio: cōtingit hoc dupl̄. s. per se: et p̄ accidēs. Et per se q̄dēz in suba in qua nullus est motus: q̄a cū nō ens erit in quo vel in quo est q̄d est mutatio non dicit nec supponit aliq̄ sūm. Per accidēs autē sicut cū dicitur ex nō alio fieri albus. Illud enim sit nō ex quodā sūro sūm q̄ sic fieri dicitur: sed hoc est per accidēs: q̄m accidit nigro albi esse p̄luz et tōne: sicut alibi explanauimus. Quibus cōnq̄ autē generibz sicut sube nō est cōtrarijs: in illis motus nō est sed mutatio: et in talibus oppositio mutationis est sūm primū mēbrū p̄babit diuisiōis: q̄. s. mutatio que est ex ipso trahit sit mutatio n̄ que est in ipsuz. vnde gnatio et corruptio contrarie mutationes sunt hoc modo: generalr̄ ois simplr̄ acceptio esse vel forme hoc modo cōtraria est remotiōis eiusdē. H̄c enim sunt mutationes q̄dē: motus autē nō sunt. Et ergo in his mutationibz nō sit p̄cessus de cōtrario in trahit: cū non est instantia ad inductionē: q̄a iste mutationes non sunt motus. Cū autem alij obijciat de motibus qui sunt de medio ad extremum vel e conuerso de medio ad medius: dicimus h̄z p̄dicta q̄ in oibus contrarijs habētibus medius: motus qui sunt ad medius ponendū sunt tanq̄ sint in cōtrarijs q̄dāmō. Ad motus enim qui p̄cedit in quocūq̄ medius vtr̄ medio sicut cōtrario. Per hoc enim est ad ipm q̄ aliq̄ h̄z ex trahit: vt motus qui est ex fusco in albu: est tanq̄ sit ex nigro: q̄a ex ipso non est motus in albu: nisi inq̄tum aliq̄d habet de nigro. Et ex albo est in fusco motus tanq̄ in nigro: per eandē rōne. Cū autē est ex nigro in fusco: tunc est tanq̄ in albu: eo q̄ fuscum habet aliq̄d de albo. Ad medius enim cōparatū ad extrema q̄dā modo dicit vtrūq̄ extremoz: sicut dictum est in principio istius quinti libri: igitur motus est contrarius motui sicut dictum est: qui. s. est ex cōtrario in contrarium.

Cap. 6^m. De trahit etis ad motū et etis ad getem. Autē motū non solū videt esse contrarius motus sed et quies. Determinādū est de ista contraheretate que est motus ad quietem. Dicamus ergo q̄ simplr̄ et absolute contraria tur motus motui: sed quies opponit motū q̄ dāmōdo per hoc q̄ quies est priuatio motus. Cōuenit enim aliquādo: et seipue in p̄habitis: q̄ priuatio dicitur contraria. Sicut enim nos declarauimus in primo libro: materia nō s̄ subijcere motui nisi subijcere p̄uatiōi: et sūm q̄ p̄uatio radicali in forma cōtrarij ex quo est motus: priuatio est contraria motui nō simplr̄ h̄z q̄dāmō. Que enim simplr̄ trahit sit contra act^o spe differētes: et in vno exites genere: s. motus nō ē actus purus

Text. 2. c. 47.

Text. 2. c. 48.

Text. 2. c. 49.

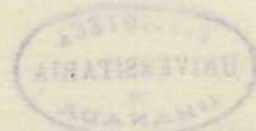
Text. 2. c. 50.

Text. 2. c. 51.

Text. 2. c. 52.

Pro hoc vnde dicitur in primo loco diffinitio.

Text. 2. c. 53.

Ide Comē
haz. cō. 54.
quinti pby. 7
cō. 4. 3. pby.

purns sed olminutus 7 permittus potentie: 7 ideo q̄iat̄ el
dem cui q̄iat̄ actus ad quē vadit mor̄ per hoc q̄ est ali-
quid eius: q̄a motus est q̄iat̄io forme post formā donec cō-
pleatur actus ille ad quē est motus: sicut via ad cōplēmentū:
7 ideo quies ad quā est motus aliqd̄ est mor̄ eiusdē: 7 per
hoc q̄ sic vntus nature sunt opponunt̄ eidē: 7 ideo cum q̄es
ad quā est motus aliqd̄ est motus cōtrariet̄ ei quo est mo-
tus: motus opponit̄ eidem: 7 econuerso. Et cū dicit̄ q̄ vnus
non opponit̄ duobus vno genere oppōnis intelligit̄ hoc de
illis que nō sunt quodāmodo idē: sicut actus permittit̄ potē-
tie quodāmodo idē est cū actu potentie qui educit̄ ex ipso:
7 ideo etiā nō quelibet q̄es opponit̄ cuilibet motui: sed ali-
qualis q̄iat̄ur aliq̄l̄: vel ei quieti que est fm̄ locū q̄iat̄ mo-
tus fm̄ locū. Sed tñ hoc etiā nō simplr̄ est vey q̄ oīs quies
in loq̄ q̄ietur omni motui fm̄ locū. Sed nos hīc nō disti-
nite dicimus que q̄es cui motui cōtrariet̄: vtrū. s. q̄es que ē
in hoc ex quo est motus q̄iet̄ motui qui est ex isto: aut q̄es
que est in hoc ad quē est motus cōtrariet̄ motui qui est ad
idē. Ad hoc enī dēterminandum necesse est resumere qd̄
prius habitū est. s. q̄ motus semper est in duobus sūctis exi-
stētibus: cū sit ex sūcto in subiectū: tñc enī videt̄ q̄ hūc mo-
tui qui est ex hoc in cōtrariū p̄trariatur quies que est ex hoc
ex quo p̄cedit motus. Alij autē motui qui est ex cōtrario p̄o-
ris in cōtrariū cōtrariet̄ quies in eodē cōtrario ex quo p̄-
cedit motus. C. Regula enī generalis est q̄ cōtraria se adi-
uices destruit: 7 ideo motui non cōtrariet̄ quies quā facit
7 ad quā vadit: sed potius illa quā destruit: 7 a qua recedit.
Facit autē motus quietē ad quam vadit: sicut diximus su-
pra: 7 destruit ipsam a qua recedit: ergo cōtrariet̄ illi a qua
recedit: 7 hec est illa ex qua est motus 7 non illa ad quam est
motus. C. Per eādē autē rōnem ille etiā getes cōtrarie
sunt que mutuo se inuices expellant ab eodem susceptibili.
Inconueniens enī est dicere q̄ motus hīc q̄ietatē adinui-
cem: 7 non q̄etes. 73 enī quies est p̄iuatio: 7 p̄iuatio p̄ua-
tioni non sit cōtraria: tamē quies nō est pura p̄iuatio: 7 tō
per hoc q̄ est ens p̄t cōtrarie opponi p̄iuationi que simi-
liter est ens: sicut in p̄rehabitis etiam p̄iuatio p̄iuationi: 7
vnum pluribus opponitur: p̄pter causas que dicta est. Cū
autem dicimus q̄ q̄etes sunt sibi p̄trarie: non quecūq̄ q̄es
intelligitur esse cōtraria cuilibet quieti: sed q̄etes que sunt
in cōtrariis sunt cōtrarie adinuicem: sicut quies que est
in sanitate cōtraria est quieti que est in egritudine. Et ea-
dem quies cōtrariatur motui egrorationis qui est ex sani-
tate in egritudinem. Sed vtrūq̄ irrationale esset q̄ cōtra-
riet̄ illi motui qui est sanatio qui est ex egritudine in sani-
tatem fm̄ predicta. Ad motum enim qui est in ipsum quod est q̄-
es habet illud in quo stetit pro quietante magis 7 proficien-
te q̄ pro cōtrario. Nulla enim res stat in suo cōtrario: nec
accedit ad ipsum: nec perficitur in ipso: sed potius aufugit
ab ipso: 7 corrumpitur ab eo. Hanc etiam quietem ad quā
est motus accidit similes fieri ipsi motui: quia de hoc q̄ mo-
tus est forma post formam: vel vbi post vbi: motus ipse in-
ducit quietans vltimum: 7 ideo non possunt habere adinui-
cem cōtrarietatem. Cum ergo motui egrorationis vna dē-
ctatur quietum cōtrarietur: 7 non cōtrarietur ei illa que
est in egritudine ad quam motus vadit: oportet q̄ cōtrarie-
tur illa que est in sanitate a qua recedit motus egroratio-
nis. Oportet enim q̄ cōtraria sint eiusdem generis proci-
mi: 7 ideo non dicimus q̄ quies in albedine cōtrariet̄ q̄-
ti in sanitate: q̄ ambo possunt simul esse in susceptibili vno.
C. Quibuscūq̄ autem generibus non insunt cōtraria bo-
rum mutationes quidem sunt oppositę: sed non cōtrarie:
sed potius habent modum contradictionis: 7 in talib̄ mu-
tatio que est ex ipso opponitur mutationi que est in ipsum
idem. Sed tales mutationes non sunt motus: sicut muta-
tio que est ex non esse opponitur mutationi que est in esse si-
cut corruptio opponitur generationi. Sed p̄iuatio huius-
modi mutationis que non est motus nō proprie dicit̄ q̄es:
sed appellari consuevit immobilitas. Sed talis mutatio du-
plex est: vt superius diximus: per se 7 per accidens: per se q̄-
dem quando nullum subiectus est non esse in quod vel ex quo
est mutatio: sicut sit in generatione 7 corruptio que in sub-
stantia est. Per accidens autem quando per se quidē mu-
tatio est ex cōtrario: per accidens autem ex p̄iuatione: si-

cut quando dicitur ex non albo fieri album: tunc enī per
se sit ex nigro vel medio cui accidit non album esse: 7 tñc est
aliquid subiectum non albi. Tunc quando est aliquid sub-
iectum ex quo est mutatio: tunc mutatio est vere cōtraria
mutationi: 7 habet quietem oppositam que vere est quies.
Quando autem nihil subijctum non esse quod sit subiectum:
sicut in non esse substantie: tunc potest dubitare aliquis: cū
sit cōtraria mutatio que est ex non esse: 7 vtrū habeat ali-
quam quietem cōtrariam. Si autē hoc concedatur: q̄. s.
quietem habeat: tunc sequitur alterum duorum inconueni-
entium. s. q̄ non omnis quies motui cōtrarietur: sed que-
dam cōtrariatur mutationi que non est motus: aut q̄ oīs
mutatio sit motus: 7 rerum generatio 7 corruptio sunt mo-
tus. Manifestum est ergo q̄ talis immobilitas siue imutatio
quod melius dicitur non est dicenda esse quies: nisi generatio
7 corruptio dicantur esse motus. Est igitur fm̄ veritatē nō
quies: sed aliquid simile quieti: 7 ideo potest vocari imuta-
tio: hoc est p̄iuatio mutationis in eo quod aptus natus est mu-
tari. Et oportet dicere: q̄ hec imutatio aut nulli est p̄traria:
aut dicitur cōtraria mutationi que est in non esse: 7 muta-
tioni que est corruptio. Corruptio enim est ex immutatio-
ne que est in esse: 7 generatio que opponitur corruptioni est in
illam mutationem que est in esse: vt patet in p̄rehabitis. Si-
cut ergo generatio 7 corruptio opponuntur: sic opponuntur
imutationes que sunt in esse: 7 in non esse. Et sicut q̄es du-
plex habet oppositionem: vnam ad motū qui est ex ipsa:
7 alteram ad quietem oppositam: ita etiam imutatio oppo-
nitur tam mutationi que est ex ipsa q̄ imutationi que est in
opposito. Sicut enim omnia alta in naturis fm̄ esse accipi-
mus: ita accipimus 7 quiterem. Si autē fm̄ esse accipitur
quies 7 imutatio non solum est in ea intellectus p̄iuatiois:
sed intellectus nature quietatis: vt diximus: 7 sic habet no-
men cōtrarietatis: 7 mutatio accipit rationem oppositi-
onis p̄iuatiue vel contradictionis.

C. Cap. 7^m. De cōtrarietate motuum 7 quietū penes mo-
dum qui est fm̄ naturam: 7 qui est extra naturam.

Quos declarauerim⁹ oēs
oppositionem motus ad
motum: 7 motus ad q̄-
tem: 7 quietis ad motum: que est oppositio for-
malis 7 eēntialis in ipsis sumpta penes formas
eorum: tunc dignum est consideratione de acci-
dentali que sumitur penes modos oppositos in vna specie
mutationis. Sunt enim modi oppositi naturale: 7 violentū:
7 delectabile: 7 triste. Et videmus aliquam mutationē na-
turalem esse: 7 aliquam in naturalem: 7 aliquam delectabile:
7 aliquam tristabilem. P̄scrutemur igitur de huiusmodi
oppositione circa motum 7 mutationem. C. Querit autem
aliquis quare in mutatione fm̄ locum sunt motus: 7 fm̄ na-
turam: 7 extra naturam: siue violenti: 7 similiter quietes tā
fm̄ naturam q̄ extra. In alijs autem motibus hec diuersi-
tas non est. Terra enim violentē 7 extra naturam quiescit
sursum 7 extra naturam mouetur sursum: ignis autē extra
naturam mouetur deorsum: 7 extra naturam quiescit deor-
sum. In alteratione autem non sic esse videtur vt hec q̄des
fm̄ naturam sit: illa autem sit extra naturam. Non enim po-
test dici quare sanatio magis sit fm̄ naturam q̄ egroratio:
vel extra naturam. Similiter autē neq̄ dealbatio: neq̄ de-
nigratio. Et si obijctur de pictoribus qui colorant res non
naturaliter dicimus q̄ talis irridentus est: quia illi non alte-
rant simplici transmutatione qualitatis: sed cōtraponūt cor-
pora colorata: vt ex illorum colore res alterate videant̄. Si-
militer autem est de augmento 7 decremento. Ad motus enī
illi non videntur esse cōtrarij adinuicem in hoc q̄ vnus fm̄
naturam: 7 alter sit extra naturam. In generatione autē et
corruptione eadem videtur esse ratio. Non enim potest di-
ci q̄ generatio sit fm̄ naturam: corruptio autem extra nās:
quia corruptio fm̄ naturā est senescere: 7 omnis corruptio est
per modum senectutis: sicut p̄babimus in quarto libro me-
thecorum. Neq̄ in eadem specie mutationis videmus hāc
oppositionem: vt. s. generatio vna sit fm̄ naturam: 7 altera sit
extra naturam. Et sciendum est q̄ ratio istius dubitatiois
oritur ex comparatione mouentis ad mobile: quia in motu lo-
cali naturale mouens influit mobili formam suam: 7 quātū

E. 2. cō. 54.

E. 2. cō. 55.

Ter. 2. c. 50.

Pictores nō
al: crāt simplr̄
et alteratioe.
q̄l̄ra q̄ s̄ cur-
cūponūt cor-
pora colorā-
ta: vt res alte-
rare illoꝝ co-
lore videant̄.

Physicorum

ei dat de forma tantum dat ei de consequentibus forma que sunt motus et locus. Adveniens autem violenter non dat formam: ideo cogit ad motum extraneum: et ad locum extraneum. Sed in omnibus aliis motibus et mutationibus motus proximum est intra: et intra est videtur esse naturale: ideo surgit dubitatio predicta. Quos autem solutes hanc dubitationem distinguimus quod naturalis dicitur dupliciter. scilicet secundum perfectam rationem naturalis est: quod est a principio intra mouente per se et non per accidens secundum ordinem quo natura particularis coniuncta mouetur a natura vniuersali non coniuncta que est in celo et stellis naturale autem secundum diuinitatem rationem naturalis est quod deficit in aliquo membro istius diffinitionis. scilicet quod aut est secundum inferiorem naturam et non secundum superiorem: aut e converso: aut quod est a natura mouente per aliquod accidens: aut quod non impeditur per aliquod accidens. Similiter autem etiam innaturale dicitur dupliciter. Aut enim dicitur innaturale oppositum principio intrinsecum secundum omnia illa quibus ordinatur ad actum tamen in superioribus et in inferioribus: et hoc est violentum simpliciter: quia ad talem actum nihil omnino cooperatur id quod violentiam patitur: sicut motus lapidis sursum: aut est innaturale: quia priuatum aliquo principio dictorum: et hoc est idem cum naturali secundum diuinitatem rationis naturalis secundum subiectum: sed secundum rationem differat ab ipso. Et hoc innaturale non est violentum omnino: sed est preter naturam: et hoc inuenitur in omnibus motibus et mutationibus. Istis ergo sic suppositis dicimus quod corruptio vna bene contrariatur ad alteram: per hoc quod vna est naturalis: et alia extra naturam: quia id quod violenter est est extra naturam. Quedam autem corruptio est violenta sicut intersectio: et quedam est naturalis: ut senectus. Sed tunc querimus utrum ne generationes quorundam sint violente: et quorundam non violente: que modum contrarietatis habent ad eas que sunt secundum naturam. Absque dubio enim quedam generationes innaturales sunt: et illarum modi: quia accidentales sunt non sunt terminati per numerum: quia tales non mouentur a natura superiori que regit inferiores. Similiter et augmenta violenta sunt: sicut illa quibus iuuenes pubescentes velociter augentur: et est carnis spongiose non condensata: propter calorem velociter dissoluentem et non consumente humidum nutrimentale. Cuius simile est in seminibus que pululant in aquis. Illa enim propter humidum aqueum quod est dilatabile multum cito augentur in latum: et sunt rare substantie: et hec sunt que dicuntur ab Aristotele tricontra cito ad aucta et non constricta. Et hec etiam est causa quare mulieres citius augentur et habent carnem molles receptiuam multarum superfluitatum quas a membris earum non expellit virtus debilis que est in eis. Quod autem Aristoteles vocat tricontra arabes vocant semen luxuriosum: cuius humiditas deest et non condensatur: eo quod humidum superfluum non consumitur in talibus propter calorem debilitatem. Querit autem si similiter est in alteratione. Et dicendum adhuc quod si est in alteratione: et hoc est videre in alteratis ad sanitatem in febre acuta: vel in febre alia. Quedam enim alterantur in die non congrua que non est dies crisis: quando nec tepus est quod humor moueatur: nec tunc natura iuuat a respectu operum celestium: et est illa alteratio propter aliquod accidens febris et materie facta: ideo plerumque terminatur ad malum. Illi autem alterantur alteratione que est extra naturam: alij autem alterantur diebus congruis motui vel digestionem humorum secundum congruum respectum superiorum: et sunt qui alterantur secundum naturam: et ideo tales alterationes siue crises que sunt in diebus cretictis sunt bone: quia plurimum terminant ad bonum. Secundum igitur hunc modum oportet etiam quod sit in mutationibus: et hoc ergo modo corruptiones erunt contrarie ad inuicem secundum modum: et non corruptio opposita erit generationi. Quid enim prohibet hoc modo corruptionem operum corruptioni: oportet enim absque dubio sic esse quod vna sit secundum naturam et altera extra naturam sit: cuius signum est quod vna est dulcis: altera tristes. Dulcem vero voco que secundum vias nature ad annihilationem deducta est per sensum. In illa enim paulatim efficitur organum minus habile motori: et ideo separatio est dulcis hoc modo quo dulce vocatur parum con-

tristans: eo quod non est magni valoris videtur quod amittitur: et vires motoris et forme paulatim ab organo ipso sunt quasi emisse. Tristes autem est in qua contrarius est: siue per violentiam fiat: siue per intersectiones iuuenis: siue per accies: sicut est mors iuuenum que difficilis est supra modum: eo quod instrumentum habile anime et adhuc in medio completio: tantum existens fortissimum habet sensum: et difficilis est separationis ab anima. Et dicitur ergo conitit oppositum istam esse in motibus et mutationibus omnibus: et est oppositio non subalis: sed penes modum accepta: quia non simpliciter corruptio corruptio est contraria. Sed modus vni est contrarius modo alterius: quia secundum hos modos hoc quod est huiusmodi: alia vero alterius modi. Vnde igitur motus et quietes dicto modo dupliciter contrariatur. Et hoc patet in motibus localibus in quibus magis apparet contrarietates: unde qui est sursum contrarius est ei qui est deorsum: quod est relatum ad idem mobile. Hec enim sunt contrarietates secundum locum. Ignis autem naturaliter motu suo fertur sursum: terra autem motu suo naturaliter deorsum: et ipsorum loci mutationes sunt contrarie in quantum sunt ad loci differentias contrarias. Et ideo quando referuntur isti motus ad idem mobile: tunc habent contrarietates predicti modi quod vnus motuum est secundum naturam: et alter extra naturam. Ignis igitur qui sursum mouet naturaliter: deorsum autem extra naturam: quia ille motus qui est secundum naturam ipse non trahitur in modo: sed etiam in specie eius ad quem est motus contrarius est illi qui est extra naturam: quia sursum et deorsum secundum species sunt contraria. Contrarietas igitur illa que est penes modos sumpta secundum quos vnus est secundum naturam: et alter extra naturam: non trahitur in motibus vnus specie: sed etiam in motibus diuersis specie: quando referuntur ad idem mobile. Quietes autem motuum oino similiter se habent in operatione ista: siue sint quietes vnus specie: siue sint specierum diuersarum. Vnde dicitur superius quod quies contraria est motui qui recedit ab ipsa: et hoc est ille qui est desuper in deorsum: quia si referuntur ad idem mobile: tunc illa quies que est sursum sit terre extra naturam qui est deorsum in deorsum sit ei secundum naturam: ergo quies que est extra naturam contraria est motui qui est secundum naturam: quia in eis est dupliciter contrarietas. essentialis et accidentalis: quia in quantum sunt diuersarum formarum contrariatur essentialiter: et in quantum differunt per naturam in naturale contrariatur accidentaliter siue secundum modum. Quod autem quies illa motui sic dicto contrariatur probatur ex hoc: quod talis duplex contrarietas fuit etiam inter motus diuersos in specie qui sunt sursum et deorsum: qui referuntur ad idem mobile. Vnde ergo motus ad quietem aliquam sit eiusdem forme ad quam vadit: habebit eandem contrarietatem quies ad motum quem habuit motus ad motum. Similiter autem est de quietibus sibi inuicem respectu eiusdem contrarietatis. Alia enim quies secundum naturam erit sursum: et alia deorsum extra naturam si referantur ad ignem. Oppositio ergo que est penes modum essentialem et extra naturam in quietibus non est nisi in quiete eiusdem specie: sed etiam in quietibus diuersis in specie ad idem relatis. Sed differentia est in quietibus secundum locum: quia si oppositio accipiatur in eis in quietibus eiusdem specie: oportet quod quies ad diuersa referantur: sicut due quies deorsum: vna erit naturalis terre: et alia erit innaturalis igni. Vnde autem sumitur hic oppositio in quietibus diuersis specie: tunc oportet quod ad idem referantur: sicut quies terre sursum innaturalis: deorsum autem naturalis: sed in alijs non est ita euidens hoc. Cap. 8. De solutione quarundam dubitationum que ostuntur ex prehabitis.

Quod autem dubitatio ex prehabitis. Si enim concedimus quod omnis quies non semper est: et omne quod non semper est generat necessario ab aliquo motu: tunc oportet etiam quod quies eius quod manet siue quiescit sit extra naturam: ut terra dicitur manere sursum sic generata a motu sursum. Cum autem generatur quies a motu: generatur pars post partem plus et plus quanto magis motus fini motus appropinquat: ergo etiam quies sursum per motum terre sursum sic generatur. Quod si conceditur videtur sequi inconueniens: quia si hoc: ergo cum terra per violentiam ferebatur sursum: tunc stabit ibi quies scens quiete generata per motum: sed omne quod stat in quiete generata

Male dupli-
ci. iur.

Tex. r. c. 57.

Tex. c. 58.

de generatione
liquida et in
vna et in
vna et in
vna et in
vna et in
vna et in
vna et in

Tex. r. c. 59.

Tex. r. c. 60.

Tex. r. c. 61.

te generata per motum semper videtur velocius ferri quā-
 to magis appropinquat quieti: ergo terra ascendēs sursum
 tanto velocius fertur quanto magis ascendit ad getes sur-
 sum. Sed nos videmus qd id qd violentia fertur contrario
 modo se habet: ergo quies terre sursum non generatur per
 motum terre sursum: sicut quies naturaliter generatur per
 motum naturalis qui intenditur iuxta quietes. Si autē qes
 illa non fit per motum: tunc non fit per aliquid aliud: quia nī
 bil facit quietē nisi motus: ergo terra erit quietescens sursum
 violenter: ita qd qes eius que non semper fuit non est facta
 ab aliquo: & hoc est inopinabile: qd omne qd nō semper fuit
 fit ab aliquo qd est sue factionis principiu & causa. Si autē
 dicatur qd non habet quietē separata a motu suo: tūc ac-
 cidit simul vtrūq; proprie dicti. s. qd mouetur in propriam lo-
 cum debitus sibi fm naturam: & non in eum qui est extra nās
 & quietē: & hoc est inconueniens magnum: qd non potest si-
 mul quietescere quiete nō naturali: & moueri motu naturali
 cū illa sint contraria: sicut patet ex phabitis. Sequitur autē
 dictū inconueniens de eo qd positum est stare quiete non na-
 turali. Si enī non poneretur stare tūc in infinitū moueretur
 violentia: & hoc est absurdū dicere. C. Q. autē vera sint que
 dicta sunt mox: qd motus nālis processus est i naturalē for-
 mam: vel vbi & quanto magis pcedit tanto magis acqrit vi-
 gorē forme: & tūc si motus sit cōsequens formā nālem opz
 concedere qd quāto magis acqrit formam: tāto vigorosius
 & velocius mox: & omnis motus nālis qui pure nālis ē ve-
 locior est in fine q̄ in principio vel medio: & velocior est in me-
 dio q̄ in principio. In motu autē violēto e contra est: qd oīs
 res per violentiā mota aliquantūlū recedit a vigore forme
 sine: ideo cū redit ad vigorem redit ad nālem motū: & cum
 procedit in motu: q̄to plus pcedit in ipso: tāto magis vigo-
 ratur: & tāto velocius mouet: vnde autē generet quies post
 motū violentū: q̄re retardatur in fine: inferius dicemus in
 fine istius capituli. C. Q. abet autē hoc qd prius habitum est
 aliā dubitationē. Diximus enī in phabitis qd quies que est
 hic in aliquo hīta est motui qui est hinc siue ex illo eodē. Si
 enī ita se hz videt sequi inconueniēs: qd quādo aliqd mutat
 ab aliquo: & remutatur siue separaf ab ipso: adhuc videtur
 hīc illud qd remutatur hīc qd separatur ab ipso. Si enī in
 toto separafū esset ab eo qd mouetur ipm ex quo mouetur:
 tūc non esset amplius motus: sed qes in opposito: sicut quā-
 do aliqd separaf a nigro: habet adhuc aliqd nigri: qd si in
 toto esset separafū a nigro: tunc itaq; quietesceret in albo. Si g
 concedaf qd hic quies contraria est illi motui qui est ex ipsa
 opz qd simul in eodē sint hīta: cū illud in quo fuit qd adhuc
 remaneat in mobili quādo est in motu. C. Soluimus autē
 hanc sedam dubitationē: & tūc redibimus ad p̄mā: dicen-
 tes qd illud qd mouetur ex aliquo sic: hoc est qdāmodo qe-
 scit: & qdāmodo mouetur: & nō simplr. Vniū enī loquēdo de
 omni eo qd mouet opz qd oīs motus est nō moueat nisi in
 termedio duoz extremoz qd aliud eius sit ibi vbi fuit quies
 ex qua est motus: & aliud eius ibi vbi est qes post motū. Et
 hoc est qd oē mobile partiz est in termino a quo & prim in ter-
 mino ad quē: qd cū dī qd aliud est eius ibi & aliud alibi: sicut
 cū dicitur partim est hic & partim est ibi: nō intelligit de pre-
 & parte eius qd mouetur: qd tunc oporteret qd vna pars ei
 quietesceret & altera moueretur. Sed intelligit qd fm aliqd si-
 ue fm partē est in termino ad quem: & fm aliaz in termino a
 quo: qd he diuerse partes non sunt eius qd mouet: sed for-
 marū vel vbi inter que est motus. Q̄ enī motus sit in ter-
 medio vt ostēdimus supra. Omne autē intermedū partim
 fit vnus extremi: partim vō sit alterius: opz qd id qd moue-
 tur semper dū mouet fit partiz in eo a quo: & partiz in eo ad
 quē est motus. Q̄ autē extrema distincta sint in interme-
 dio non erit id qd mouet in eo ex quo & in eo ad quē est mo-
 tus: sicut in duab; naturis siue quietatibus distinctis: s; po-
 tius indistinctis: pp qd non simul gescit & mouet: qd vtrūq;
 istoz est in potentia tñ: sed qd motus abiicit id ex q̄ est mo-
 tus: & inducit id ad quē est motus: ppter hoc motus est act⁹
 imperfectus respectu eius ad quē est motus: & id ex quo est
 motus. Est enī fm desinere: potētia pp qd id qd mouet
 simplr mouetur: & nullo modo quietescit: qd natura getas ex
 qua est motus nō est ibi nisi fm quid & indistincte. Ad motus
 autē simplr est fm processum ad quē est mot⁹. C. Et si obij

ctatur de differentijs in loco in quibus media distantia ni-
 bil videtur habere de circūferentia que est sursum & de cen-
 tro qd est deorsum. C. Dicemus qd locus non accipit in phy-
 sics fm dimensiones quantitatis solum: sed etiam fm pro-
 prietates qualitatus que sunt in ipso: vt in quarto bulus sci-
 entie ostensum est: quia quo ad hec media distantia virtu-
 tem retinet extremoz. Sic ergo patet qualiter quies hoc
 est quietans fm quid & motus simpliciter possunt esse in eo-
 dem: quia sic aliquo modo fm quid & non simpliciter quies
 cum sibi contrario motu est in eodem simul. Et hoc autē
 scitur qd motus magis contrariatur motui q̄ quies motui:
 quia duo contrarij motus nullo modo sunt in eodem: quia
 retardarent & impedirent se ipsos. Quies autē existēs cū
 contrario motu in eodem non impedit ipsum. C. Et de mo-
 tu quidē & quiete quomodo vtrāq; vnū dicatur: & que
 contrarie sint: hoc modo dictum sit a nobis. Non enī opor-
 teret nos specialem facere tractatum: que quies sit vna: qd
 quies est vna specie: genere: & numero: sicut: & motus: qd ea
 que eriguntur ad hoc qd motus vere sit vnus: erigitur etiaz
 ad hoc qd quies vere sit vna. C. Redeamus ergo ad questio-
 nem in principio huius capituli tactam querentes iterum
 vtram motus innaturalis aliquam habeat quietem sibi op-
 positam: fm prehabita enī videtur irrationabile si nullaz
 habeat oppositam quietem. Si enim nullam habeat quie-
 tem ab ipso motu generatam: tunc semper remanebit violē-
 tia: & nunq; veniet ipse motus ad statum: cum quies ab eo
 nulla generetur. Manifestum est igitur: qd talibus motib;
 opponitur aliqua quies. Id enī qd extra naturam moue-
 tur ad aliquem locum: etiam extra naturam habet quiete-
 re in eodem loco: propter qd dicitur: qd motus violenti sur-
 sum & quies sursum non sunt contrarij sibi adinutem: sed
 terre que sic violenter mouetur & quietescit: & quies illa gene-
 ratur ab eodem a quo generatur motus a violentia videt-
 cet. Sed est quadruplex status violentie scilicet genera-
 tionis eius: & augmenti eius: & decrementi eius: & status si-
 ne destitionis eius. In generatione autē incipit mouere:
 quia motus violentus non est intensio: q̄ potest esse in prin-
 cipio fm opinionem Aristo. h; ita sit fm opinionem Platō-
 nis. In augmento autē suo est in maximo posse: & tūc est
 intensio: motus violentus q̄ esse potest. In detrimento au-
 tem motus remissior: ideo tam fm Aristo. q̄ fm Platōnē
 motus violentus in fine est remissior: sed cum stare incipit
 violentia tunc non mouet: sed tenet aliquantulum id quod
 violenter ante mouebat: & hoc modo generat quietem: sic
 patet qd hec quies non generatur accessioe omnimoda vio-
 lentie: quia tunc oporteret qd generaretur a natura. qd fal-
 sum est. Et patet qd non fit per motum violentum quemad-
 modum quies naturalis fit per motum naturalem: sed po-
 tius fit per violentiam: que fm vigorem est causa motus: &
 fm minimum posse suum est causa quietis: & hoc verū est
 de violentia qua graue mouetur: & quietescit sursum non re-
 mouens ipsum a natura & forma grauis. Violentiā autē
 que id quod simpliciter est leue mouet deorsum eodem mo-
 do se habet in faciendo quietem & motum. C. Quoniam au-
 tem omne qd mouetur motu recto fm naturam habet etiā
 aliquem motum oppositum illi extra naturam: sicut in li-
 bro de ce. & mun. declarabimus vt ignis sursum naturaliter
 motus extra naturam mouetur inferius. C. Dubitabit au-
 tem forte aliquis quis cui contrariatur motui. aut enī mo-
 tus ignis sursum contrariatur motui terre deorsum: terra
 enim descendit naturaliter: aut motus eiusdem fm natu-
 ram contrariatur motui eiusdem extra naturam. C. Et di-
 cimus ad hoc fm predicta qd vtrūq; istozum est rationabi-
 le esse: sed non eodem modo. Ad motus enī naturalis vnus
 ad motum naturalem alterius naturalē & essentialē ha-
 bet oppositionem que sumitur penes terminos motuuz op-
 positos. Et cum hoc motus ignis sursum opponitur motui
 eiusde; extra naturam deorsum: quia sicut patet ex superius
 habitis in illis motibus sunt due ratioēs oppositōis sci-
 licet essentialis & accidentalis. Eodem autē modo omni-
 no est de contrarietate getum. Et per hīc enī duplicem
 modum etiam qes est opposita motui: & quies quieti.

Solutio

Tex. r. c. 63.

Tex. r. c. 64.

Ex. r. c. 62.

Ex. r. c. 65.

Obiectio.

Explicit Liber Quintus philosophorum.

Physicorum

Incipit Liber Sextus Physicorum de continuitate motus
et indivisibilitate.

Cap. 6^m. Que libri intentio: et quod continuus non componitur
ex indivisibilibus per rationem continui et continuitatis et
consequentis: in quo est digressio de natura puncti.

Xpeditis his que de spe

ciebus motus dicenda videbantur in com-
muni sub alto libri principio exordiemur ad
loquendum de hoc quod sequitur omnem mo-
tum: et hec continuus est ipse: et quia con-
tinuus est indivisibilis in semper indivisibilia
que continua sunt oportet ostendere quod mo-
tus nec componitur ex indivisibilibus: nec dividitur in in-
divisibilia. Et hoc faciemus in sexto huius scie libri. Pri-
mus autem ostendemus hic de continuo ut facilius postea sit
de motu intelligere qui est de genere continuo. Dicitur
ergo quod si continuus: et quod tangitur: et quod bene in superiori
libro definita sunt: tunc impossibile probabitur esse quod aliquid conti-
nuum sit compositum ex indivisibilibus. Dicitur enim in supe-
riori libro quod continua in physicis et mathematicis sunt quo-
rum ultima sunt vni: et quod illa sunt continua sine se tangen-
tia quorum ultima sunt similia. Quecumque enim in physicis
continua sunt: oportet esse contingencia: quia ultima eorum non
fierent vnum: nisi prius sint similia in loco se tangentia. In ma-
thematicis autem quecumque se contingunt vniuntur: sicut ostē-
dimus in antehabitis. Et iterum hoc dicitur est: quia illa sunt con-
sequenter quorum nihil est medium sui primi generis: et hec
iterum in physicis erant ante contigua et ante continua: quoniam
nulla se contingunt in physicis: nisi que sibi immediate contingunt:
et postea adiunguntur illa per continuationem. Si ergo ista
sic esse supponantur probabimus nullum continuum esse compo-
situm ex indivisibilibus: et per prius nullum continuum dividi
in indivisibilia: quia omne quod dividitur non dividitur nisi in
ea ex quibus componitur: et sic impossibile erit lineam esse pun-
ctis: si vere punctum indivisibile esse supponitur. Et hoc pri-
mo quidem ostendemus ex ratione continui: et deinde ex ratione
contingentis: et tertio ex ratione partium. Ex ratione quidem conti-
nuum sic: quorum non est ultimum aliquid: hoc ultima non sunt vni:
sed punctorum: et aliorum quorumque indivisibile non est vlti-
mus aliquid: ergo punctorum et aliorum quorumque indivisibilia
non sunt ultima vni. Quod autem non sit vltimum punctorum
vel aliorum indivisibilium probat ex hoc quod omne quod habet vltimum
quod est aliquid sui habet etiam aliquid aliud sui preter vltimum
illud. hoc enim ostendit nomen vltimi: et sic huius vltimum ut aliquid
quod sui compositum est: unde nihil est vltimum impartibile:
quia alter est vltimum alicuius: et alter est illud cuius siue re-
ctu cuius vltimum dicitur esse. Impartibile autem non habet sic al-
terum et alterum que sunt aliquid sui: ergo non habet vltimum: ergo punctum
ita diversa: nec vnum habet vltimum: nec simul habet vltimum
etiam: ergo nec continua a sunt nec contigua. Sed illa ex quibus
est continuatio oportet esse continua sibi et tangentia se cum conue-
niant ad formam continui: siue sint puncta: siue alia: ergo puncta
nec continua nec tangentia sunt ad invicem. Eadem autem
ratio est de omnibus indivisibilibus in continuo existantibus: sicut
de instantibus in tempore et de momentis. In motu igitur propter
predictum modum ex diffinitione continui sumptum oportet dici quod punctum
ita non sunt continua. Probatur autem idem ex diffinitione continui:
gentium: cum enim quod tangit aliud: aut totum tangit totum: aut per
partem tangit: aut pars tangit totum. Non enim potest esse quod
tutus modus tactus: quia idem est si totum tangit partem: et si pars
tangit totum. Quod autem ea que contingunt se in continuo ponuntur
esse indivisibilia: tunc non potest dici quod pars tangat
partem sibi quod pars tangit totum: quia indivisibile non habet partes.
Omne enim habet partem habet etiam compositum: quia aliter totum esset
compositum est indivisibile: sed prius erat datum quod esset indivisibile:
non ergo potest dari quod pars partem: vel pars totum tan-
gat: ergo si continua erant indivisibilia: tunc oportet quod totum tan-
gat totum: ergo totum vnum est cum toto alio in eodem loco pro-
prio: ergo vnum aliquid supponitur: et conuerso in quantitate vna.
Cum autem sic aliqua conveniant non constituentur continuum:

quia omne continuum componitur ex partibus quantitatibus: quibus
due equales maiores sunt quam vna: et sunt in se invicem et locis
suis discrete: quando in ea dividitur continuum: ergo ex indi-
visibilibus. Iterum propter rationem predictam continuum com-
poni non potest: quia continuationem videlicet in ipso habere
non possunt. Et hoc demonstrabimus quod nec propter inerte
punctum puncto in continuo: aut sibi nunc: alij nunc in tem-
pore: et sic nec longitudo erit ex punctis: nec tempus ex ipsis
nunc. Et consequenter enim diffinitum est esse quorum nullus
est medius proximis generis. Sed cum puncta in continuo ac-
cipiuntur semper media ipsorum est linea: et cum nunc in tempore
accipitur semper inter quolibet duo nunc est tempus. Et linea autem
est terminata punctis: et tempus est terminatum nunc: et sic iter
quolibet puncta sunt puncta in continuo: et inter quolibet nunc
sunt alia nunc in tempore: et sic aliquid proximis generis est me-
dium ita inter puncta quam inter nunc: ergo non sunt ibi directe con-
sequencia. Et si autem de hoc dubitabit aliquis dicens quod linea
non est eiusdem generis proximis cum puncto: cum punctus non sit
linea nec pars lineae. Eodem autem modo se habet nunc ad tempus: et
sic non valet nostra argumentatio facta per diffinitionem co-
rum que sunt consequenter. Et redit autem tota difficultas
ad hoc ut sciat qualiter punctus est in linea: et qualiter nunc
est in tempore. Aristoteles enim in posterioribus videtur dicere quod punctum
etiam tripliciter se habet ad lineam si quis velit colligere verba eius.
Dicit etiam quod linea est ex punctis. Dicit etiam quod punctus est sub-
stantia posita in linea. Et dicit tertio quod punctus est in diffini-
tione lineae: et ideo ubi explicat de primo modo eius quod est
per se. Et quando predicatum cadit in diffinitione subiecti po-
nit exemplum sicut punctus in linea diffinitione: nec potest dici quod
illa dicta sint sibi aliorum opinionibus: quod dicitur linea componi ex punctis
et quod dicuntur principia corporum esse puncta: sicut Democritus
et Leucippus: quia sibi hoc etiam iste locus non est simpliciter
verus. Et punctus non est prius ad punctum in continuo. Sed
esset verum sibi opinione Democriti et Leucippi qui dicitur li-
neam componi ex punctis: sibi hoc demonstratio idcirco nihil
valeret. Antiqui igitur oportet nos determinare quantum punctus sit
in linea: et verum sit suba vel accidens: et verum sit aliquid lineae. Di-
cendum igitur videtur quod punctus sicut et linea dupliciter potest conside-
rari. sibi esse quod habet in materia: aut sibi diffinitivam rationem ipsius
sibi quam non accipitur cum materia: sicut nec quantitas. Si autem sibi esse
accipitur: proculdubio in materia est sicut accidens in subiecto. Adate-
ria enim ut dicit Aristoteles et nos ut supra exposuimus: nec est
punctus nec linea: sed est id cuius hec sunt ultima: et sic punctus
ortum habet vel causam a materia: sicut et alia accidentia: et materia subiectum
et eo quod ipsa de se impartibilis est: potest esse partibilis per
quantitatem quam accipit: et prius subiectum puncti non est materia
simpliciter: sed potius illa que iam incipit esse principium
quantitatis: et inclinatur ad potentiam: unde si aliquid est materia intel-
ligentia: illa est ante eam que est prius puncti subiectum. Et
autem punctus hoc modo sit accidens sicut et linea et superflua
cies: tamen si absolute et sibi diffinitionem accipitur non est ac-
cidens lineae: sed aliquid de substantia eius hoc modo quo suba
dicitur quod cadit in diffinitione alicuius. In continuo enim duo
sunt necessaria. sibi continuata et continuata: et continuata quod est
pars continui: sed continuata non potest esse pars eius: aliter enim
idem esset continuata et continuata: unde prius continuata est punctus:
et ideo punctus tripliciter est in linea. sibi ut prius: et ut medius: et
ut finis: et sibi quod est principium sic ab eo fluit continuum primum
quod est linea: eo quod motus eius imaginabilis permanens in p-
cessu facit lineam quemadmodum dicitur supra: et sic dictum est
quod linea ex punctis non est quod sicut partibus: sed a quod est
indivisibilitas eius per totam longitudinem. Secundum autem quod est me-
dium sic est continuata partes: et sic cadit inter duo puncta lineam
terminantia: et ideo nunquam possunt esse puncta se duo puncta: et
sibi quod est terminus continuatio est ad sibi ut ad finem continuata.
Et igitur quod punctus est linea sicut causa eius et forma. Sed for-
ma est pars essentialis et non quantitatia: et ideo a quibusdam meo
iudicio non irrationabiliter precessum est punctum esse partem li-
neae essentialis: non autem quantitatia. Nec enim oportet quod omne quod est
forma rei de re predicetur: quia forma facies esse non predicatur.
Nec forma in se forma est predicat de eo cuius est forma:
ut testatur Avicenna. sed predicat pur est forma: et idem sine vni
genere: vel specie: vel numero. Sic ergo iam patet qualiter
punctum est id quod suba posita in continuo: quia sibi est prima
substantia

Ex. 1. c. 6. m.

In puncto que
cumque continuatur
oportet esse
contingentia.

Ex. 1. c. 2.

Primo po-
sitione. t. c. 9.
et c. 42.

Primo de ge-
nera. et cor-
ruptione. t. c.
29. 3.

Punctus tri-
plex habitu-
dine habet re-
spe-
ctu lineae.

substantia continet habet positionem in ipso: et cadens in divisione ipsius: sicut principians et continuans et terminans continuum: que omnia sunt actus forme. Et patet qualiter punctum non sequitur punctum: et qualiter est accidens materie et substantia lineae: et oia que de puncto queruntur iam facta sunt plana. Per oem autem eundem modum nunc se habet ad tempus: sicut explanatum est in quarto huius scientie: in tractatu de tempore.

¶ Redeamus ergo ad opposita ostendentes quod continuum non componitur ex indivisibilibus demonstratione puncte ad impossibile. Si enim datur continuum componitur ex indivisibilibus: sequitur etiam quod dividitur in indivisibilia. Omne enim quod dividitur dividitur in ea ex quibus componitur. Sed nullus est de numero partium quod dividatur in indivisibilia: ergo nullus partium componitur ex indivisibilibus. Si enim continuum dividitur in indivisibilia: tunc staret divisio partium: quod indivisibilia non sunt ulterius divisibilia. Ostendat autem quod non potest aliud genus entis quam partium divisibile esse medium inter puncta: vel iter ipsa nunc. Si enim medium ipsorum sit aliud genus: hoc erit aut divisibile: aut indivisibile: si est divisibile indivisibile erit conficiens ad indivisibile: quod impossibile est: et indivisibile est constitutum ab indivisibili: quod medium ostendit ab extremis: quod falsum est. Si autem dicatur quod est divisibile medium: aut ergo dividitur in indivisibilia: aut in ea que semper divisibilia sunt: et si primo modo dicatur sequitur idem quod prius. Si autem dicatur secundo modo tunc sequitur quod medium punctorum et ipsorum nunc est continuum: quod distinctio partium est quod dividitur in semper divisibilia. Manifestum est enim quod omne divisibile in semper divisibilia dividitur. Si enim diceretur dividitur in indivisibilia: oportet: ret quod indivisibile esset in divisibili: tractum: quod superius dictum est ea que continentur in physicis: sunt ea que se primo tangunt: et postea eorum ultima unum et idem.

¶ Cap. 2^m. De demonstratione quod continuum in nulla suarum partium sigillatim sumptarum componitur ex indivisibilibus.

Quod autem nos ostendimus de continuo in communi habet unam et eandem rationem in omnibus speciebus partium: etiam de enim positionis est dicere oia hec magnitudines: videlicet tempus et motus componitur ex indivisibilibus: et dividitur in indivisibilia: aut nullum eorum: hoc autem erit manifestum ex his que dicentur. **¶** Et si enim super magnitudinem sit motus localis: si dicatur magnitudo alia componitur ex indivisibilibus oportet dicere: quod motus qui est super eam componatur etiam ex indivisibilibus motibus equalibus indivisibilibus illius magnitudinis: quod supra in quarto huius scientie libro docuimus: motus sequitur magnitudinem: et prius et posterioris in motu sunt a priori et posteriori in spatio siue magnitudine: ut si dicamus quod magnitudo que significatur per litteras a. b. c. componitur ex tribus indivisibilibus que sunt a. primus: et b. secundus: et c. tertius: tunc oportet nos etiam concedere quod motus illius qui movetur super spatium illud componatur etiam ex indivisibilibus: et dicamus quod id quod movetur super illud spatium: vocetur o. et motus eius significetur per litteras c. e. 3. et tres partes indivisibiles motus sint d. primus que est in prima parte indivisibilis spatij: et e. in secunda: que est in secunda parte spatij: et f. in tertia que est in tertia parte spatij. Si enim dicatur motus esse eius moti quod vocatur o. tunc oportet de presenti motu eius moveatur per aliquam partem ipsius motus: quod non explicat totum motum nisi partes eius successively unam post aliam explicando. **¶** Constat autem quod si aliquid movetur: tunc oportet quod sit eius motus: et converso cum motus aliquid est: tunc oportet quod ipsum moveatur. Si ergo dicatur quod ipsum movere siue ipse motus sit ex indivisibilibus: tunc oportet quod ipsum quod fertur quod vocatur o. feratur per primam partem spatij: quod dicitur a. explicando primam partem motus que dicitur d. et per secundam partem spatij que vocatur b. explicabit secundam partem motus que vocatur e. et per tertiam partem spatij que dicitur c. explicabit tertiam et ultimam partem motus que dicitur f. quod sicut non transit spatium nisi per partes eius movendo: ita non explicat motum nisi partem per partes in spatio explicando: quod si partes spatij dicantur indivisibiles: erunt et partes motus indivisibiles. Quod si procedit ostendit hoc esse impossibile per hunc modum. **¶** Si enim omne quod movetur videtur: ubi: hoc est de aliquo loco ad aliquem locum: necesse est non simul moveri et motum esse a loco a quo movetur se: quando

movetur se ab illo: tunc etiam impossibile est quod aliqua pars motus sit in indivisibili parte magnitudinis. **¶** Quod autem prius sit impossibile sic probatur per exemplum. Si enim aliquis vadit thebas impossibile est quod hec duo simul sint in tempore: que sunt ire sua ad thebas: et itur esse ad thebas: sicut nec simul sunt ire ad balneum: et esse in balneo: siue itur esse ad balneum. Si enim simul essent hec duo: tunc aliquis cum incipit ire Romam esset romae: et tunc ire esset superfluum: et simul esset in quiete et in motu: quod est impossibile. **¶** Similiter ergo si dicatur id quod movetur quod vocatur o. moveri in impartibili: tunc partem motus que est d. vocata explicat in illo indivisibili magnitudinis que vocatur a. In illo ergo a. oportet prius sit in moveri quam in motu esse: per ea que probata sunt in simili. **¶** Et simile est in alijs partibus motus. **¶** Ostendat autem quod cum movebatur transit spatium aliquod in quo non fuit in motu esse: ergo si illa pars magnitudinis que vocatur a. composita est ex spatio quod transit ipsum quod vocatur o. et ex illo in quo fuit in motu esse: postquam transit ipsum: ergo non est indivisibile: et hoc est contra positionem primam. **¶** Hoc autem eodem modo procedit in similibus: quod spatium quod vocatur b. est divisibile: et similiter illud quod vocatur c. supposito eorum quod posterioris deneget hoc cum inveniunt esse fuerit quod venit: hoc autem est quod in veniendo fuit. **¶** Non enim potest dici quod quiescebat in partibus magnitudinis: et movebatur in tota magnitudine: quod id quod movetur non explicat spatium aliquod in transiendo in partes eius: neque itur potest dici quod quiescebat dum transiret: quod sicut opposita ut prius et habitus essent simul in eodem: et similes idem: et respectu eiusdem: et postquam intermedium est in spatio in quo solo fuit motus: sicut ostendimus in quinto libro huius scientie. **¶** Si autem dicatur quod hec duo sunt simul in tempore que sunt ventum esse et venire: tunc sequitur quod cum iam aliquid venit per hoc quod in veniendo est presentia quod erit ventum in loco ad quem venit: et erit ibi motus esse: ubi iam est in movendo: ergo presens ostendit se totum est preteritum: que omnia sunt impossibilia: ergo non potest dici quod aliquid simul veniat et ventum sit ad illud. **¶** Si autem aliquid dicatur adhuc sicut prius: quod id quod vocatur o. movetur per totum spatium magnitudinis: que est a. b. c.: motus qui est in tota illa magnitudine. **¶** Totus quidem est qui vocatur d. e. 3. sed o. nihil movetur per aliquam partem spatij: et ideo in a. que est impartibilis pars spatij nunquam movetur per aliquam partem motus: sed potius motum in quolibet partibili spatij: et tamen movetur in toto: hoc est quod id quod fertur in movetur sit in toto: et in motu esse sit in quolibet partibili spatij: eorum que sunt indivisibiles: tunc sequuntur multa inconvenientia. **¶** Quorum una est: quod motus componitur ex non motibus: sed ex momentis indivisibilibus: quod postquam est quod motus dicitur ex tribus: quorum primus est d. secundus e. tertius f. que sunt in a. b. c. partibus spatij: hoc non potest esse: quod ex indivisibilibus nulla componitur quantitas. **¶** Secundum autem est: quod aliquid iam motus est quod nunquam motum fuit. **¶** Quod nunquam movetur: quia erit aliquid in transitum esse per totum: quod nunquam transit partem illius spatij totum. **¶** Constat ergo: quod aliquid erit in transitum esse Romam: quod nunquam fuit: vel vadens Romam: constat enim quod id quod vocatur o. per hoc dictum hanc magnitudinem spatij transit totam: et nunquam transit hanc eandem magnitudinem per partes: et cum tamen aliquid possit transire totum spatium explicando partes illius spatij. **¶** Tertium autem inconveniens est: quod cum non possit aliquid simul quiescere et moveri: eo quod omne mobile aut quiescit aut movetur: eo quod ista opposita immediate circa mobile sicut affirmatio et negatio. Sequitur ex isto dicto quod id quod vocatur o. simul quiescit et non quiescit: et simul movetur et non movetur: et quod simul quiescit et movetur: quiescit enim per unumquodque indivisibile: que sunt a. b. c. que tamen componunt totum spatium: et movetur per totum: ergo erit continue quiescens in partibus motu per totum: postquam enim quod per totam longitudinem a. b. c. movebatur: et nunc dicitur quiescere in quolibet longitudine illius. **¶** Quod autem totum quantitate habens non sit extra partes suas: sed in quolibet parte quiescit: sequitur necessitas quod etiam in toto quiescit: et sic in toto movebitur: et non movebitur: et in toto quiescit et non quiescit. **¶** Quartum inconveniens est quod si ea que vocantur d. e. 3. ponuntur esse indivisibilia: et cum hoc sint partes motus presentis qui dicitur esse esse motus eius qui vocatur o. tunc continget quod o. non move-

Ex. 2. c. 5.

Ex. 2. c. 4.

Ex. 2. c. 5.

4. pp. l. c. 99.

Ex. 2. c. 6.

Ex. 2. c. 7.

Ex. 2. c. 8.

Ex. 2. c. 9.

tur: sed quiescit: quia indiuisibile motus non potest esse nisi...

ne in breuiori tpe transeat q̄ totū spatij: ergo transit ipsam in parte temporis totius quod dicitur...

In motu recto h̄s veritatez q̄ mobilē trāsit a spatio in spatia maius in se.

Tex. 7. c. 10.

Tex. 7. c. 15.

Cap. 3. De diffinitionibus velocis et tardi: vt ex hoc sciat...

Intendimus ostendere motū q̄tinitatis et diuisibilitatis motus: nō possumus hoc...

facere nisi sciamus quid est velox et quid tardū in motu. Ideo q̄derabimus nunc primo...

Tex. 7. c. 11.

Velocitas tria requirit.

Tex. 7. c. 11.

diffinitio tardi manifesta. Dicitur ergo ex premis q̄ ois magnitudo spatij super q̄ est motus...

Cap. 4. In quo probatur ex diffinitione velocis q̄ tā magnitudo q̄ tempus sint continua.

Prehabitis. Hic ostendit: q̄ tā magnitudo q̄ tempus q̄tinitū est. Ac...

ceptamus enī ex superioribus determinatis q̄ ois motus est in tēpore: et cum motu accidit...

Tex. 7. c. 14.

Tex. 7. c. 15.

Obiectio q̄d etiam mouet quæros in sicuti comē.

Solutio

illam absq̄ dubio omne quod mouetur conuenit velocius
 & tardius moueri. **C** Et talis est hic nostra consideratio de
 motu & mobilitate: quia mobile non peracti non ponit aliquam formam
 determinatam: quia vel tardius vel velocius motus eius. Si
 autem considerat mobile peracti & determinati: tunc absq̄ du-
 bio verum est quod accipit determinata velocitas motus eius: quia
 secundum naturam non est accipere maiorem: sicut obijcit Alexander. Ac-
 cipiat ergo vniuersaliter ex dictis quod in omni tempore uenit ve-
 locius & tardius moueri omne mobile in quantum est mobile.
C Accipiamus ergo definitionem priusquam qua dicitur quod prius
 est id quod diuisibile est non per atomum: sed per diuisibilia. **C** His
 enim suppositis demonstrabimus ex definitione velocitatis
 tardi tam magnitudinem quam tempus esse diuisibilia in semper di-
 uisibilia: sic esse continua. **C** Quia enim ostensum est prius in vi-
 tima demonstratione precedentis capituli: quia velocitas in
 minori tempore transibit equale et quod tardius transiit in maiori.
Ponamus ut prius quod velocius significet per a. litteram: & quod tar-
 dius significet per b. litteram: & ponamus quod id quod est tardius
 mouet per magnitudinem spatij sui & signet per c. d. litteras in to-
 to tempore quod significet per 3. i. litteras. Tunc enim patet ex dictis
 quod idem spatium totius in breuiori tempore transibit idem spatium. **D**i-
 camus ergo: quod id velocius quod vocat. a. transibit per spatium. i.
 per parte temporis prius dicti: & illa pars uocet. 3. e. & sit pars to-
 tius temporis quod dicit. 3. i. **I**tem autem dicimus quod quod velocius in
 parte temporis: que est. 3. c. transiit totum spatium quod dicitur. c. d.
 tunc in eadem parte temporis. k. quod est tardius per minorem magni-
 tudinem spatij transibit. **T**ransseat ergo parte spatij prius di-
 cti in parte temporis prius habiti: & signet illa pars transita a
 taro per. c. k. ad huc quod tardius transiit. c. r. in tempore quod
 est. 3. c. idem spatium transibit velocius in breuiori tempore: ex mo-
 tu ergo velocius: & ite scda diuisione diuidit tempus: sic er-
 go ex comparatione velocius ad tardius super quacumque parte
 magnitudinis iteratis semper diuisionibus tempus: hoc autem di-
 uisio etiam pars magnitudinis que est. c. r. diuidet per compara-
 tionem tardioris ad velocius: & si magnitudo diuidet neces-
 se est ite tempus diuidi: hoc autem semper ita uenit in infinito.
Si autem accipiat comparatione velocius tardius: quod transi-
 minus spatium in eodem tempore in quo velocius transiit maius: &
 si accipit e contrario a comparatione tardioris velocius quod tra-
 sit equale spatium in breuiori tempore: ob modo aliquis vratur
 velocius & tardior in diuisione qua superius demonstra-
 tum est de ipsis. **O**stendit enim velocius semper diuisione tempo-
 ris si accipit in equali magnitudine cum taro: & tardi tempus
 ostendit diuisione magnitudinis si accipit in equali tempore cum
 veloci. **S**i autem semper tenet huiusmodi comparatio: tunc semper
 uerum est uerum tardius ad uelocitatem: & e contrario. **Q**uotiescumque
 auertunt ad se toties ostendunt fieri diuisiones magnitudi-
 nis & temporis. **C** Et autem prius sic diuidit in semper diuisibi-
 lia: oportebit ex dictis & magnitudinem prius esse. **C** Et enim
 tempus prius sit manifestum est: quod similiter ois magnitudo pri-
 uia est: per huiusmodi enim & equalis diuisiones tam magni-
 tudo quam tempus diuidit. **F**orma autem linearum dicitur esse huiusmo-
 di: quod signa sectionis infinite sunt in duobus signis. **L**ogitu-
 dinis & temporis. **A**mplius autem idem probat quasi logice ex his
 que supra sunt dicta. **M**anifestum enim est quod si tempus prius
 est quod etiam magnitudo prius est: & e contrario: ois enim dicitur
 quod si aliquid in regulari motu transiit aliquod spatium quod in dimi-
 dio illius temporis transiit mediu: & in dimidio medietatis te-
 poris ite dimidui medietatis spatij: & sic in infinitum. **D**e
 hanc diuisiones in eodem etiam mobili sumpte sunt tam tempo-
 ris quam magnitudinis. **C** Unquamque istorum infinitum esse dici-
 tur: erit & alterum necessario infinitum: & hinc quocumque mo-
 dum infinitatis unum eorum est infinitum: secundum eundem modum infinita-
 tis est alterum infinitum: ut si tempus est infinitum in ultimis: ita quod
 non habeat ultimum vel finem: ita quod sit extensum in infinitum: tunc
 etiam logitudo est infinita secundum distantiam ultimorum quod est infinitum
 esse per extensionem in infinitum. **S**i autem diuisio sit tempus infinitum
 erit & magnitudo diuisione infinita: & si utroque istorum modo-
 rum tempus est infinitum: tunc etiam utroque istorum modorum logitudo
 est infinita. **C** Et forte de hoc aliqui dubitare possunt: quod secundum
 peripatheticos tempus ponit sine ultimo: quod non habebit finem:
 & a peripatheticis probatum est in celo & mundo quod nulla magni-
 tudo infinita est in ultimis. **C** Sed ad hoc dicendum quod quan-
 do tempus infinitum ponit: hoc dicitur quod tempus quiddam est circulus

& redit idem tempus. **N**os autem loquimur hic de infinitate que est
 per extensionem rectam: hoc enim modo super oem magnitudinem potest esse
 motus: & ois motus mensura est tempus: & ideo infinitas que
 uenit in uno necessario euenit etiam in altero.
C Cap. 5. **D**e reprehensione Zenonis qui dicit quod si motus
 est conuenit transire infinitum in tempore finito: & qualiter
 hoc conuenit: & qualiter non.

Predictis nis qua destruit motum
 assumit aliquid falsum:
 quod Zeno opinatur esse uerum: hoc autem falsum est il-
 lud quod Zeno assumpsit: quod impossibile est quod ali-
 quod motum pertransire infinita que sunt in conti-
 nuo: uel ut tangat ea secundum unumquodque in tempore finito: & sic per
 cessit Zeno. **O**mne quod mouet in aliquo tempore mouet in
 quo perficitur motus eius: quod autem mouet in tempore in quo per-
 ficitur motus eius mouet in tempore finito: ergo omne quod mouet
 nullo per spatium alicuius magnitudinis transiit tangendo oia secundum
 unumquodque eorum que sunt in spatio in tempore finito. **S**ed que
 sunt in continuo spatio sunt infinita: ergo id quod mouet transiit
 tangendo infinita secundum unumquodque in tempore finito: quod est impos-
 sibile: ergo & motus esse est impossibile: quod hoc sequitur si deum
 esse motus. **F**alsum autem opinatur Zeno in hac ratione: cum dicit
 magnitudinem infinitam & tempus infinitum: quod quo ad finitum esse
 uel infinitum eiusdem rationis sunt tempus & magnitudo. **D**uplici-
 ter enim dicitur magnitudo & tempus: & sic omne prius esse infi-
 nitum: aut enim dicitur infinitum secundum diuisionem eo quod diuisibile est
 in infinitum: aut dicitur infinitum actu quod est in ultimis: hoc est
 in distantia suarum extremitatum infinitum: & hoc diximus supra
 esse infinitum uel extensionem in rectum: & uerum quidem est quod taliter in
 finitis secundum quantitates actuali extensione non uenit se tangere
 in tempore finito: quod cum tanta infinita ultima non habeat nunquam
 contingit se his que non habet: quod si etiam ultima haberet: quod tunc
 esset contra rationem infinitorum hoc modo dicitur: non contingit esse
 in suis ultimis: quod sua media que actu sunt infinite exten-
 sionis nunquam pertransire possent: & hoc modo si esset infinita ma-
 gnitudo: uerum dicitur Zeno: sed ostendit esse supra in tertio
 hanc scire quod hoc modo nihil est infinitum. **E**is autem que sunt infinita
 secundum diuisionem: eo quod diuiduntur in infinitum uenit hoc modo
 transire infinita que contingit se in continuo: quod illa infinita non
 sunt actu sed potentia: & hoc modo etiam ipsum extensum est infi-
 nitum: & ideo in tempore hoc modo infinito quod non est infinite diu-
 sionis uenit id quod mouet transire in infinitum secundum diuisionem:
 sicut etiam prius spatium: & hoc modo uenit quod potentia se tan-
 gunt infinita in ipsis que hoc modo sunt infinita que sunt prius
 uia: & ideo non finita per diuisionem. **S**ed si daretur aliquid esse
 actu per extensionem infinitum id non posset transire spatium finitum:
 nec in infinitum in tpe finito: nec etiam in tempore infinito: quia si
 transiret tunc aliquando ultimum eius contingeret ultimum spatij:
 & sic oportet quod esset finitum: & hoc est contra hypotheseum: quia
 positum fuit ipsum esse infinitum. **S**ed oportet dicere quod per mo-
 dum illud quo tempus est infinitum quod per eundem modum magnitu-
 do est infinita: & e contrario si magnitudo est infinita per aliquem
 modum per eundem erit tempus infinitum. **H**oc ostendit per demon-
 strationem ducentem ad impossibile per hunc modum. **C** Si enim
 aduersarius det magnitudinem aliquam finitam esse: & tempus me-
 surans motum esse infinitum: signet magnitudinem recta finita
 utrumque finem habens per lineam. a. b. tempus autem infinitum ad equa-
 tum motui qui est supra ipsius signet per litteras. c. d. **O**portet
 autem necessario quod tempus illud finitum sit ad unam suam extremitate-
 tem in qua incipit motus: quod ad utrumque suam extremitatem non potest
 imaginari infinitum esse ex parte: ergo finite extremitatis te-
 poris sequebimus ex tempore parte finitas que signet per litteras
 g. d. & incipiat motus temporis motum magnitudinis in extre-
 mitate linee. a. b. in parte que signat per b. illud ergo quod signa-
 tur per lineam. a. b. in parte finita temporis quam sequebimus ab in-
 finito tempore aliam parte magnitudinis transibit: & sic illa signa-
 ta per lineam. b. e. que est pars totius linee. a. b. **P**ars ergo illa
 que est. b. e. aut est pars aliquota linee. a. b. ita quod sit dimidia
 uel tertia uel quarta: & sic deinceps. **A**ut deficit ab aliquota
 ita quod est minor. **A**ut excellit aliquotam: ita quod est maior: si-
 cut si uelles accipere partes eius quod est serui: aliquote par-
 tes sue essent que aliquotiens sumpte constituerent totum

Ex. 2. c. 16.

Ex. 2. c. 17.

In regulari
 motu hanc dicitur
 tem quod diuisio
 spatij & diuisio
 no tpe reci-
 proce se cole-
 quat equale.
 Ex. 2. c. 18.

Obiectio.
 Solutio.

Ex. 2. c. 19.

Ex. 2. c. 20.

Physicorum

sicut tria essent dimidia: et duo essent tertia: et unum esset sexta: pars deficiens ab aliquota est: sicut si velles accipere. 3. deficiens a dimidia esset ternarius: et excedens aliquotam esset quinarium et senarium et septenarium: et hoc modo dicitur pars que minor est toto cum tamen sit in ipso. Si ergo diceremus qd linea. b. e. aliquota esset linee. a. b. totius: tunc oportet qd mensuret totum et reddat ipsum si iteretur toties in toto quot unitates habet numerus a quo denominatur: ut si est altera vel iterata reddet totum: et si est tertia sic iterata constituet totum: et sic de alijs. **C**onstat autem qd equaliter velor motu regulari equales partes spatij transiit in partibus equalibus. Si ergo transiit partem que est. b. e. in tempore. g. d. alias partes transiit in tot temporibus equalibus illi quot sunt partes equales linee. b. e. et tota linea. a. b. Sed quod componitur ex equalibus finitis aliquotis est finitum: ergo tempus motus qui est super lineam. a. b. erit finitum: dictum fuerat qd erat infinitum. Si autem dicatur qd pars illa que dicta est. b. e. deficit aut excellit id est sequitur: quia tunc sicut linea componitur ex parte minori et parte maiori: ita et motus super ipsam: et tunc tempus adequatur motui: tunc oportet qd et totum tempus componatur ex maiori et minori finitis: et tunc totum erit finitum: et dictum erat qd esset infinitum. Hoc autem totum sequitur propter illud quod semper per equalia additur magnitudo et motus: quia tantus est motus quanta est magnitudo spatij in quo est motus: et quantum est motus: tantum est mensuras ipsam. **C**onsequenter autem si dicat aduersarius: qd bene verum est qd non omni magnitudine transiit in tempore infinito: sed transiit aliquam in tempore finito: sicut illam que est partium: sed tamen illam que est totius sibi se transiit in tempore infinito. **C**onprobabitur iterum non posse stare qd dicit. Intendit enim significans qd illam magnitudinem que est partis que dicitur. b. c. transiit ipsam in tempore finito: cum illa sicut sit aliquota: siue excellat: siue deficiat ab aliquota: semper reddat totum: et concessus est qd equaliter velor in equalibus temporibus equales partes transiit: oportet necessario sicut prius qd totum tempus ex finitis compositum sit finitum: quia totum continuu et quantitatum non habet quantitatem: nisi illam que ex partibus quantitate est. Si forte dicat aduersarius iterum qd etiam partes transiit in infinito tempore: sicut partem que est. b. e. ostendemus hoc esse falsum. Sicut enim diximus oportet qd tempus tale in altera extremitate sumatur finitum. Hoc autem dato accipimus propositionem per se manifestam: que est: qd omne quod transiit aliquod spatium equaliter velor in toto spatio existens in minori tempore transiit partem illius spatij in toto spatium: ergo illud quod mouetur super spatium. a. b. in minori transiit hanc partem que est. b. e. qd totum. Sed qd minus in finito necesse est finitum esse: cuius infinita omnia equalia sunt: ergo partem. b. e. et simili ratione alias partes transiit in tempore finito. Sed prius habitum est qd illa parte temporis finita necesse est et alias finitas esse: ergo totum tempus est finitum. **C**oncedit autem demonstratio figuratur in lineis hoc modo: quia linea magnitudinis et spatij finita sic ponatur: ut primus terminus eius prenotetur littera. b. et ultimus terminus signetur littera. a. et pars eius quecumque fuerit siue aliquota: siue deficiens: siue excellens eam significet versus. b. per. e. litteram: sub illa autem linea ducaat linea designans tempus infinitum: que quidem finita sit in extremitate prima versus. b. et illa extremitas significet per. g. litteram: et ab altera parte ducaat in finitum: et pars temporis in qua est motus b. e. significet per litteram. d. sicut hic vides. **C**on eadem autem demonstratio quersa demonstrabit impossibile si dicat magnitudo esse infinita in altera extremitate: et super illam esse motum qui mensuret tempore finito: quoniam tunc eodem modo ab infinita magnitudine ex parte extremitatis finite secabimus partem super quam est motus in parte temporis finitum: et probabimus qd illa pars mensurabit totam magnitudinem: et sic erit finita. **C**on manifestum est igitur ex his que a principio istius serui dicta sunt: qd neqz linea: neqz planum quod est superficies: neqz vniuersaliter aliquid quod est de numero continuorum compositum est ex atomis: et hoc non solum ex dictis manifestum est: sed etiam ex eo quod dicemus in sequenti capitulo. s. qd sequeret diuisibile indiuisibile. **C**on enim continuum

fit indiuisibile in ea que semper sunt diuisibilia et non sit compositum ex atomis tripliciter declarari potest: quorum unum modus est per distinctionem et nam pignat et tringentis. Alter est per nam motus: et eius quod mouetur: et hi duo modi habiti sunt. Restat adhuc tertius qui in sequenti capitulo ponetur ex proprietate velocioris et tardioris.

Ideus inquit
Auerrois in
p. c. i. loco.

Con ap. 6. m. qd continuum non componitur ex indiuisibilibus per distinctionem velocioris et tardioris.

Dicamus

diuisibile nisi dupli: ut in sequentibus istius libri declarabit. s. p magnitudinis diuisione et temporis diuisione: et nos habuimus iam in premisis partibus qd tardius diuisit magnitudines: et velor diuisit tempus. Oportet ergo qd in omni motu sit accipere velocitatem maiorem et minorem in infinitis: sicut in continuo est accipere diuisione in infinitis: et si staret velocitas siue in minus siue in magis: sic sequeretur qd in aliquo continuo staret diuisio: qd in motu continuo staret diuisio: quod est impossibile: et ideo hic probatum.

Dicamus igitur quoniam sicut iam dictum est in omni tempore conuenit velocius et tardius moueri: tunc velocius semper est id quod in equali tempore cum tardio plus transiit de magnitudine. Velocius autem et tardius uenit in omni portione se habentes adinuicem magnitudines transire: possunt enim esse in portione dupli: et in portione empyolia: que sexquialtera ab arithmetico vocatur: que est qd unum contineat totum alterum et mediam eius partem in super. Est enim in greco empy dimidisti: et olon totum: et inde componitur empyolia: quod est continens alteram partem et totum. **D**onamus ergo in istis proportionibus se habere duas magnitudines ad duo puncta: et sit hec portio velocioris ad tardius: et in eodem tempore adducatur velocius sibi empyolia portionem: et diuisant magnitudines sibi atomia siue indiuisibilia ex quibus dicuntur componi: ita qd linea significans magnitudinem cuius motus significatur per. a. b. c. d. et diuisatur in tres atomos: a. b. c. d. et super illam sit motus velocioris. Magnitudo autem super quam est motus tardioris significetur per lineam. e. 3. i. diuisam in duos atomos. e. 3. i. quia tria ad duo se habent in portione empyolia: in qua portione positus est se habere velocius ad tardius. **P**ositum autem est: qd tempus sit unum: motus vtriusqz. **E**t quia nos supra posuimus qd tempore necesse est diuisi sibi diuisiorem magnitudinis: et conuerso: tunc tempus in quo velocius transiit lineam trius atomorum: necesse est diuisi in tres atomos componetes totum tempus motus sui: quod equaliter spatium transiit equaliter velor in equali tempore: et ideo in isto transiit sibi atomum spatij: in tanto transiit sibi et tertium: et tempus tres equales atomos habebit. Signetur ergo totum tempus p. k. l. m. n. et diuisat in tria diuisibilia: que sunt. l. m. n. Sed eadem ratione idem tempus quod etiam mensurat motum tardius p. e. 3. i. magnitudinem secabif in duo: sicut secatur sua magnitudo in duo: que que sunt sub empyolia ad tria que sunt empyolia ad duo: et illa duo sibi designent idem tempus cum tempore velocius sit sicut tria atomia velocius. Sed si equaliter tardius transiit aliquod spatium in tempore aliquo medietate illius spatij transiit medietate temporis illius: ergo tardius quod transiit. e. 3. i. spatium in toto tempore. k. l. m. n. medietate transiit in medietate illius temporis: sed dimidisti illius temporis sunt unum atomum et dimidius: ergo atomum temporis diuisit. **I**dem autem sequitur si tempus trius atomorum diuisat in duo equalia: sicut diuisit magnitudo quod transiit tardius: quia tria atomum non diuisant in duo equalia: nisi p unum et dimidisti: et p unum et dimidisti: et sic sequitur indiuisibile diuisit et bipartibile. **C**onstat enim qd tardius medietate sui spatij non transiit in uno atomum totius temporis: sed in pluri: cum equalia spatia transeat in temporibus equalibus. **A**d manifestum est igitur ex omnibus prehabitis qd nihil continuum neqz in partibus neqz in toto est partibile. **F**igura autem lineam hoc modo praeferat: ut primo ponatur linea velocius in tria diuisa significata p quatuor: lineas. a. b. c. d. deinde linea tardius significata per tria momenta. k. l. m. n. deinde linea tardius significata per duo atomia: que sunt. e. 3. i. sicut hic vides: et debet referre ad motum velocius et ad motum tardius: et ad partes vtriusqz motus.

Ex. 7. c. 23.

Que sit empyolia portio

Ex. 7. c. 21.

Ex. 7. c. 22.

Cap. 7^m. De pbatidē qd idē nōc ē dīuisibile ē in toto tpe.

Liquia Jam nos ostēdimus p̄tinuum nō componi ex indiuisibilibus: op̄ nōc nos loquit̄ de nōc indiuisibili qd accipit̄ in tēpore vtrū sit vnū ē idēz: vt postea videamus an in ipso possit esse motus. Si enī ipsum sit indiuisibile ē vnū: tunc si dicatur motū esse in ipso: ē motū esse indiuisibile: ē hoc nos ostēdemus in sequētibus esse falsū. Dico ergo qd duplex nōc est in tēpore: vnū quidē fm̄ seipsam nōc dicit̄: ē alterum qd est tēpus breue cōpositū ex p̄terito p̄tinuo ad p̄sens: ē ex futuro qd coniungitur propinque p̄senti: ē hoc vulgari ter nunc ē apud grammaticos dicitur: ideo quia p̄sens componitur ex p̄terito ē futuro: ē hoc non fm̄ seipsam vocatur nunc: sed fm̄ alterum qd est p̄sens: qd habet coniunctionem cum parte p̄teriti ē cum parte futuri: ē cum nos querimus vtrum idem sit: intelligimus de eo qd fm̄ seipsū dicitur nunc: ē hoc est idem simplex qd solus de tempore potest accipi. De illo ergo loquentes dicimus: qd necesse est in ipso nunc qd non fm̄ alter: sed fm̄ seipsū ē p̄ncipaliter nunc dicitur esse esse indiuisibile: ē ratione necesse est qd hoc in omni tempore sit idem ipsum: ē nos quidem ostēdemus qd ipsam esse idem: ē ex hoc cōcludemus qd est indiuisibile. Quod autē sit idem sic probatur. Cum enim duo tempora scilicet p̄teritum ē futurum p̄tinentur aliquo qd est finis vnus ē p̄ncipium alterius: eo qd omne p̄tinuum sic p̄tinuatur: oportet qd aliquid sit vltimū p̄teriti: ita qd nulla pars p̄teriti sit: ē qd aliquid sit vltimū futuri: ita qd nulla pars futuri sit: ideo vltimū p̄tinuans vtrūqz. In p̄terito quidē nihil est futuri per modum partis: ē in futuro nihil est p̄teriti: ē quod sic neutrius pars est hoc esse diximus in quarto libro terminum vtriusqz: quia est finis vnus ē p̄ncipium alterius: sic vtrūqz tempus terminatur ad ipsum. C Si ergo demonstratur qd talis est terminus huius per se: ē nihil futuri in p̄terito: ē nihil p̄teriti in futuro: ē qd est idē ipm̄ fm̄ sensum: ē differat in ratione: fm̄ qd est finis vnus ē p̄ncipium alterius: tunc simul cum illo declaratum est: qd idem nunc est indiuisibile: qd si esset diuisibile cum ipsum sit tam futuri qd p̄teriti terminus: oporteret etiam qd esset pars vtriusqz tēporis: quia id quod diuidi potest: est pars quantitati a continui: ē sic cuz sit causa p̄teriti ē futuro: vt dicitur est: sequeretur qd alia pars p̄teriti esset in futuro: ē qd alia pars futuri esset in p̄terito: ē ideo necessario sequitur qd si idem est in p̄terito ē futuro qd sit indiuisibile: nec pars p̄teriti: nec pars futuri. C Probemus ergo qd necesse est idē esse ipsum nunc quod est terminus vtriusqz tēporis. Si enim non est idem: tunc dabitur qd alterum est. Si autē alter: est: cum sit in tēpore: oportebit qd illa nunc que altera sit in tempore: aut immediate se p̄sequantur in tempore: ē tangant se in ipso: aut non immediate sequantur: ita qd sint separata per aliquid intercedens medium inter ea. Si autē datur: qd nunc que altera sunt p̄sequenter se tangant in p̄tinuo tempore: tunc oportet per ea que in principio huius serui dicitur sunt: qd p̄tinuum tempus sit ex indiuisibilibus: ē que p̄sequenter se tangant in p̄tinuo vniantur per formam p̄tinuat: hoc autem est impossibile: qd continuum sit ex indiuisibilibus: ergo nunc altera non sunt p̄sequenter in p̄tinuo tempore. Si autē esse dicantur separata abinuicem in p̄tinuo tēpore: tunc oportet qd aliquid inter ea incidat medium sui generis. Ad medium autē op̄z qd sit de genere extremoz: ē ideo inter duo non incidit medium nisi tempus: omne enim p̄tinuum talis nature est: qd oportet qd inter duo extrema sit medium: qd est de genere illoz extremoz: vnde inter duo puncta non intercidit punctus: sed linea ē inter duas lineas nō intercidit nisi superficies: ē inter duas superficies non intercidit nisi corpus: cuius causa est: quia p̄tinuum fluit ab indiuisibili: ē ideo ab indiuisibili qd est vnus generis non fluit p̄tinuum: qd est alterius generis. Sic ergo cuz omne medium intercedens inter duo indiuisibilia sit vnus ē vnus generis cum ipm̄: oportet qd etiam inter duo nōc separata nō intercidat nisi tempus. Indiuisibile enim non intercidit nisi inter duo indiuisibilia: qd sic indiuisibile p̄sequenter esset in diuisibili: ē sequeretur idem qd p̄sens. Constat autē qd si tempus intercidat medium hoc tēpus est diuisibile. Ostē

sum est autem in quarto libro huius scientie: qd omne corpus est diuisibile. Si ergo dicatur hoc totum esse nōc. s. duo indiuisibilia diuersa cum tempore qd intercidit: sicut ponte aduersarius ipsum nunc esse diuisibile: ē si ipsum nunc est in diuisibile: tunc erit in tempore: sicut pars p̄tinui temporis. Est autem ipsum in p̄terito ē futuro: ergo in p̄terito est aliquid qd per substantiam ē subiectum pars futuri est: ē in futuro est aliquid quod est pars p̄teriti: quia illud nōc necesse est componi ex p̄terito p̄senti ē futuro: ergo aliquid factum est in futuro: ē aliquid futurum est in facto: er quo sequitur qd illud quod iam p̄teritū ē subiectum pars futuri est: ē in potentia ad hoc qd fiat ē futurum sit: quod est valde incōueniens. Hoc autem totum sequitur ex hoc: qd nunc fm̄ qd diuiditur p̄teritum a futuro: eo qd est p̄ncipium vnus ē finis alterius p̄terminat p̄teritum ē futurum in vtroqz p̄ aliquid existens idem in subiecto. C Adhuc sequitur aliud inconueniens: ē est hoc: qd nunc quod sic separatur a nunc p̄ tempus intercedens non nunc est per se dictum: sed dictum per alterum: quia per illud nunc non est diuisio vnus tēporis ab alio: cum ipsum componatur ex vtroqz: quia in principio huius capituli posuimus nos de ipso velle investigare. C Adhuc autem ē tertium sequitur incōueniens: qd ipsum nunc qd posuimus esse indiuisibile: aliquid est factum: ē aliquid est futurum: ē non semper est idem quod factum est: ē qd futurum est: qd id quod factum est abiit ē non est: id quod futurum est non dūm est: ē sic ex duobus non entibus componitur nunc: qd h̄z entitatē solus in tēpore: qd est valde incōueniens. C Sequit̄ autē adhuc quarto: qd ipsum p̄tinuans partes tēporis non est idē simul: ē si ipm̄ nō est idē simul: non est cōtinuatio partium tēporis ad idem: ē sic tempus erit non continuum. C Si enim dicatur nōc p̄dicto modo componi: t̄c est diuisibile in multa sicut tempus: qd omne tempus in multa potest diuidi: quia si omnia hec impossibilia est cōuenire ipsi nunc: tunc oportet dicere qd idem est nunc qd est in vtroqz tēpore p̄terito: ē futuro: vt terminus vtriusqz existens: ē si idem est: tunc manifestus est qd est indiuisibile. Si enim esset diuisibile: tunc contingeret qd componeretur ex tempore intercedente: ē tunc contingerent eadem inconuenientia que dicta sunt prius. Vnde indiuisibile ipsum esse per se manifestum est: ē ex indiuisibilitate sua probatur esse idem fm̄ substantiā suam: ē diuersas habeat rationes fm̄ qd est finis vnus ē p̄ncipium alterius. C Manifestū est igit̄ ex his que dicta sunt: qd aliquid est in tempore quod est indiuisibile: ē idem qd vocamus ipsum nunc.

Cap. 8^m. Qd nihil mouetur neqz quiescit in tempore.

Mod autē In indiuisibili tēporis nihil mouetur ex his que dicuntur erit manifestū. Si nāqz datur aliquid moueri in ipso: tunc per ea que dicta sunt oportebit dare: qd aliquid mouetur in ipso velocius: ē aliquid tardius. Si gnemus igitur qd nunc in quo ponitur aliquid tardius ē velocius moueri per litteram. n. id autem quod mouetur in ipso velocius: moueatur in nunc per spatium. a. b. lineę. Totum ergo per antedicta tardius in eodem nunc mouebitur per minus spatium qd velox: dicatur igitur: qd tardum in nōc transit partem. a. b. spatij: illa pars significet per. a. g. Sed constat qd etiam velox mouetur per partem illam spatij que est. a. g. Cum ergo tardum transeat illam partem spatij in nunc: velox transibit in minori tempore qd sit nunc: ergo nōc est compositum ex breuiori ē longiori tēpore: ē hoc iam ostēdimus esse impossibile: ergo non potest dici motus esse in nunc. Lineę autem huius demonstrationis sunt due. C At vō neqz quiescere conuenit aliquid in nunc: ē hoc probatur primo per diffinitionem quietis: quam posuimus in quinto libro huius scientie. Ibi enim diximus qd id quiescit qd in natura materie habet moueri: ē tunc quiescit quando ē vbi aptum natum est moueri. Sumamus igitur illam partem diffinitionis huius: que est quando aptum natū est moueri qd tunc quiescit: sed in nunc nūqz aptum natū est moueri: ergo in nunc nūqz quiescit. C Amplius autem si idē est nunc in vtriusqz sicut iam ante probauimus. Constat autem si duo tempora accipiantur: quorum vnū est p̄teritum: ē alterum est futurum: conuenit aliquid in toto p̄-

Ex. 7. c. 24.

Ex. 7. c. 25.

Ex. 7. c. 26.

Ex. 7. c. 27.

Ex. 7. c. 28.

Ex. 7. c. 29.

Ex. 7. c. 30.

Ex. 7. c. 31.

Physicorum

tertio moueri: et in toto futuro quiescere. Si ergo detur posse moueri in nunc: et posse quiescere in nunc: tunc oportet concedere: quod cum mouetur in preterito toto: quod mouetur etiam in extremo nunc: et tamen quiescit in futuro toto: quod quiescit etiam in nunc: quod est principium futuri: sed vnum et idem nunc secundum substantias est postremum preteriti et principium futuri: ergo in vno et eodem nunc per substantiam mouetur et quiescit aliquid: quod est impossibile: ergo et hoc est impossibile: quod aliquid quiescat in nunc. Amplius quiescere quidem dicimus aliquid quod simile se habet in toto: et in partibus: et nunc et prius. Sed in ipso nunc indiuisibili non est prius: quare neque quiescere. Necessesse est igitur omne quod mouetur moueri in tempore: et omne quod quiescit necesse est in tempore quiescere.

Tractatus secundus sexti libri physicorum de motus diuisione.

Capitulum primum De diuisibilitate eius quod mouetur.

Quia autem iam ostendimus

Nullum primum ex indiuisibilibus componi: in diuisibilia diuidi nec motum esse posse. In indiuisibili temporis. Accedamus nunc ad hoc quod motum omnem ostendimus esse diuisibile in infinitum. Et primo quidem declaramus: quod omnis motus est diuisibilis dicentes: quod omne quod mutat necesse est diuisibile esse. Dicimus enim in quinto: quod omnis mutatio est ex quodam in quiddam. Et hoc declarat ex hoc: quod cum id quod mutat est in eo ad quod est motus vel mutatio: tunc non amplius mutat: sed est in mutatum esse. Cum autem est in eo ex quo est motus vel mutatio: et ipsius et partes eius omnes: quiescit et non mutat: quod quod simile se habet nunc et prius: et ipsius et omnes eius partes: quiescit et non mutatur. Quod autem aut id quod mutat est in eo ex quo mutat: et ipsius et partes eius: tunc manet in forma: vel ubi in quo erat prius: et ideo in illo non mouetur sed quiescit. Oportet igitur quod mutatum quando mutat sit in intermedio: ita quod sit partim in eo ex quo: et partim in eo ad quod est motus: sicut ostendimus in fine quinti libri superioris. Non enim possumus dicere quod in vtriusque terminis motus sit actu: quod tunc esset mutatum quo ad terminum ad quem: et non esset mutatum adhuc quo ad terminum ex quo. Superius autem in hoc eodem capitulo probauimus: quod non potest id quod mouetur quando mouetur esse in ultimo terminorum diuisum: quod si esset in termino ad quem: tunc non mutaret: si esset mutatum: et si esset in termino a quo: et ipsum et partes eius: tunc non adhuc mutaretur sed quiescit. Similiter non possumus dicere: quod nullo modo sit in terminis motus a quo et in quem: quod nihil mouetur ad hoc quod nullo modo se habet in seipso: sicut ostendimus in fine primi libri: ergo relinquimus dicendum quod secundum aliquid sit in termino a quo est motus: et secundum aliquid in termino ad quem est motus: et hoc esse est in intermedio quod quodammodo est extrema: sicut dictum est in quinto. Ratio autem quod est in eo in quod primum mutat secundum primum mutationem antequam sit in extremo fine mutationis. Hoc autem est intermedium extremorum: et hoc est duplex medium in extrema. Est enim aliquid medium secundum formam qualitatis aliquam que est diuisa specie ab extremis: et non tamen differens ab extremis per magis et minus: siue per intentionem et remissionem: sicut est fuscus et pallidus inter albus et niger. Et similiter est in speciebus saporum: et odoribus: et auditibus: et alijs quibuslibet: necesse est quod id quod mouendo venit in medium habeat oppositum vtriusque extremorum motus sui: et est in medio: quod potentia est extremum. Aliquando autem medium non differt forma et specie ab extremo: sed tamen per magis intensius et minus intensius: sicut est inter calidum et frigidum et tepidum: et ideo tepor non est diuisa qualitas a calore: et ideo talia contraria videtur habere media: cum tamen non sit transitus ab extremo vno ad aliud nisi per medium: non quod specie: sed intentione differat ab extremo: necesse est enim quod mouetur non statim in quolibet vltimorum finis sui motus: propter quod ostendimus motum esse in indiuisibili temporis. Manifestum est igitur ex his que dicta sunt quod omne quod mutat est diuisibile. Dubitabit autem fortasse aliquis de hoc quod probauimus quod si ideo ostendimus id quod mouetur esse diuisibile: quod necesse est ipsum quando mouetur partim esse in eo ad quod est motus: et partim esse ex quo

est motus. Videtur enim fortasse aliter: quod per hoc non probatur id quod mouetur esse diuisibile: sed potius esse quandam formam et compositionem in ipso mobili. Non enim intelligitur sic quod vna pars distincta mobilis sit in eo ex quo est motus: et altera pars distincta sit in eo ad quod est motus: quia ex hoc non sequeretur moueri id quod mouetur: sed sequeretur quod ipsum esset in motu in vna parte: et in altera parte quiesceret: et nondum moueretur: nec etiam intelligitur sic quod indistincte habeat in vna parte aliquid eius a quo est motus: et in alia aliquid eius ad quod est motus: quod sic vterque terminorum motus non inesset ei secundum idem: et ideo cum vnum expellatur ab alio: tunc vnum non expelleret alium: quia non ageret in ipsum cum non esset secundum eandem partem mobilis: sed potius intelligitur non de parte mobilis: ut diximus in quinto: sed de parte motus qui est inter extrema: et ex hoc non sequitur quod mobile sit quantum et diuisibile sicut videtur: sed quod quedam formarum compositione sit in ipso et si diuiditur forte secundum differentias diuiditur. Amplius videtur: quod demonstratio insufficientis sit in motu secundum locum. In motu autem mobile dupliciter mouetur. scilicet naturaliter et violenter. Naturaliter quidem: sicut cum terra descendit: ignis ascendit: et in illo motu id a quo est motus secundum naturam est prius in motu. Id autem ad quod est motus est posterius in motu. Et videtur quod locus per quem est motus sit separatus omnino ab vtroque istorum: et sic cum id quod mouetur in illo non videtur esse partim a quo: et partim ad quem et sic non sequitur quod id quod mouetur in motu locali sit diuisibile. Et hoc quidem concessit Anaxagoras dicens in alijs moribus in quibus mobile mouetur ad formam non est diuisibile nisi secundum formam compositionem et diuisionem. In motu autem locali dicit non esse perfectam demonstrationem: nisi addatur quod locus medius qui est inter terminum a quo mouetur: et ad quem mouetur id quod fertur in motu locali esset secundum naturam medius inter extrema: sicut color medius inter colores extremos. In motu autem violento non est aliquid prius et posterius secundum naturam: sed per accidens: sicut in ipse motus est per accidens. Adhuc autem demonstratio inducta particularis esse videtur: quod constat ex hoc quod generatio et corruptio non possunt dici esse partim a quo: et partim ad quem: quando id quod mouetur est in motu: quia fortasse substantiales sunt simplices: et non est in eis generatio et corruptio post partem: sicut in passionibus et in passibilibus qualitatibus: et sic videtur quod demonstratio non teneat nisi gratia materie. Et ut hoc excusaret Alexan. peripateticus dicit omnem motum et omnem mutationem esse diuisibile: esse in tempore: sed quod ad esse ita subito quod lateret nos tempus: et diuisibilitas earum. Quedam autem sunt in tempore continuo et non subito: quarum diuisibilitas et tempus non later nos. Sed in hoc Alexan. contradicit illi: in quod senserunt sapientiores peripatetici: quod Arist. dicit generationem et corruptionem et illuminationem non esse in tempore: esse motus simplices: et ideo non videtur verum quod dicit Alexan. Themiostus autem consentit in hoc quod sunt quedam mutationes simplices sicut dicitur est: sicut est motus illuminationis in domo ex motu candele: et motus vmbre ex motu corporis obiecti ad lumen: et sicut motus coline a dextro in sinistram: et quedam alie mutationes simplices: sed tamen et in his ea que mouentur sunt diuisibilia: non sunt diuisibilia propter motum esse simplicem et diuisibilem: tamen quia magis videtur diuisibile esse quod mouetur motu diuisibili magis quam quod mouetur motu indiuisibili: ideo est ratio aliqua declarans que precedit ad ostendendum mobilis diuisibilitatem ex diuisibilitate motus. Sed secundum hoc in demonstratione inducta non causa pro causa poneretur: quia secundum hoc diuisibilitas motus non esset causa diuisibilitatis eius quod mouetur: et tunc etiam causa quam inferius adducemus: scilicet quod moueri in tempore diuisibili sit causa diuisibilitatis eius quod mouetur: non causa esset: cum id quod mutatur in indiuisibili temporis: etiam sit diuisibile: sicut id quod sit homo vel equus nunquam aliquid ita sit homo et equus quod aliquando sit partim equus: et partim aliud: vel partim homo: et partim aliud: sed vel homo est: vel non homo: vel equus vel non equus. Causa ergo inducta quando per diuisionem motus diuisibilitas probatur eius quod mouetur esset non causa: sicut si diceremus:

Tex. r. c. 32.

Tex. r. c. 31.

5° phy. l. c. 7.

5° ph. l. c. 6. r. 32.

Mediu duplex. id est auerrotis in plenitudo.

Co. 32. Digo p qua vide Comen. hic diffuse.

Co. 32. R. nio Anaxagoras pacts hspani

Co. 32. R. nio alexandri apud dicit.

Improbatio Alexandri.

R. nio themiostus.

Improbatio euidem.

quasi homo ambulat: quod est rationalis: rationalitas enim non est causa sine ambulationis: sed est aliquando concomitans ipsa. **C**um ista autem obscuritate quid tenendum sit non satis exprimit Averrois qui dicit se diu sustinuisse opinionem. **A**mpetere: sed postea eam sibi non placuisse: eo quod demonstratio inducta que in veritate Arist. est non sic procedit: sed potius quod cum ad quod movetur non movetur in eo a quo est motus: sed continue movebitur recedens ab illo: nec movetur in eo in id quod est motus: sed potius in motu esse: oportet quod ipsam quod aliquid sit in utroque simul quando movetur. **Q**uicquid autem in duobus simul secundum aliquem modum oportet sit compositum: non per formas trans: sed potius essentialiter secundum sui quantitatem: ergo id quod movetur essentialiter est divisibile: propter sui ipsius quantitatem. **P**ropter quod nos lucidius ostendere volentes quod obiectum est vicinum cum Arist. in 6° philosophorum: quod omne id ad quod est motus est divisibile: hoc quidem probabilem infra: sed inter ea ad que motus est: quedam sunt divisibilia per se: quedam per accidens. **P**er se quidem sicut locus: et quantitas. **P**er accidens autem sicut qualitas ad quam est motus. **Q**uod autem movetur susceptibile est hoc modo divisibile: quod est susceptibile divisibile est divisibile: ergo omne quod movetur est divisibile: hoc est perfecta declaratio demonstrationis superius inducte et probatio eius. **E**t quod Ampetere objicit de loco: non est instantia: quod in celo et mundo monstrabitur non moveri nisi vel violenter nisi per id quod secundum aliquem est locus. **N**unc enim locus sit ut superficies ut in 4° philosophorum scietur ostendimus libro: oportet quod locus unde est motus superficies sit: et similiter locus ad quem est motus: et similiter locus super quem. **D**iximus autem supra quod inter quaslibet differetias vel plures superficies est corpus: cum nihil sit vacuum. **O**portet ergo quod in loco sit corpus circumscriptionis a loco illo: et tunc medius in quo corpus est motus per hoc quod nascitur sumit locus aliquid habet de duobus contrarietatibus loco extremorum inter que est motus: sic etiam mobilis divisione. **D**e alijs autem mutationibus simplicibus concedendum videtur sicut obiectum est: sed non oportet quod demonstratio teneat de illis: cum non sint mutationes secundum propriam rationem mutationum: sed potius sint quedam. **S**ic enim mutationis non proprie est mutatio. **T**hemistij vero dictum videtur esse peruersum.

Cap. 2°. De duplici motus divisione: quare una est secundum id quod movetur: et altera secundum tempus.

Motus autem divisibilis est duobus modis. **U**no quidem modo dividitur motus tempore divisione. **A**lio vero modo dividitur divisione partium: non motus: qui sunt motus partium eius totus quod movetur. **C**uius ratio est: quod nos totum motus aliquid non accipimus nisi duobus modis: quorum unus est: quod dicimus totum motus aliquid qui sibi inest gratia omnium partium motus per totum spatium: et dicimus dividitur motus eiusdem qui sibi inest gratia partium medie motus per totum spatium: et tertium motus qui inest eidem per totum spatium: gratia partium tertie per totum spatium motus. **N**ec enim divisio non est secundum partes spatij: cum quilibet moveatur per totum spatium: precipue cum secundum divisionem spatij non dividatur motus principali divisione: quod si dividatur in spatio non est motus unus continuus: et nos loquimur hic de divisione unius motus continui. **D**icimus enim motus unum qui est in tempore uno: et illius medietas est in dimidio illius temporis: et tertia illius motus est in tertia illius temporis: sic deinceps: quod primo modus divisionis essentialior est motus: eo quod illa convenit ei per subiectum proprium in quo est: loquimur primo de illa. **D**ico ergo quod in illa motus est totus in totali divisione: motus vero est alius a motu partium simul aggregato: et hoc probatur in exemplis. **S**it enim magnitudo eius quod movetur tota significata per totam lineam. **A. C.** dividitur in duas partes super lineam. **B. I. T. A.** quod. **A. B.** sit pars prima eius: et **B. C.** sit eius pars secunda: quod igitur sic se habet in continuo quod motu ipso movetur pars eius: verum erit dicere quod suppositum. **A. C.** movetur totus: quod utraque pars eius movebitur. **S**ic tam illa que est. **A. B. C.** illa que est. **B. C.** Signemus igitur particulares motus partium: et dicamus quod motus partium. **A. B.** sit partialis motus. **D. E.** partium. **A.** que est. **B. C.** sit partialis motus. **E. F.** Dico ergo: quod tunc totus motus totus erit motus. **D. F.** qui componitur

ex partialibus motibus. **D. E. F.** sicut totum. **A.** componitur ex. **A. B. C.** **C**onstat enim quod totum. **A. C.** secundum hanc totalitatem motus movetur in eo quod utraque partium eius movetur secundum utraque partem motus: et hoc probatur ex hoc: quod neutra partium est eius quod movetur secundum partem motus qui est alterius: sed utraque movetur secundum suam partem: movetur propriam in toto spatio. **N**unc igitur totum continuum non habet totalitatem aliam: nisi illa que est ex partium aggregatione: erit totus motus compositus ex partibus idem cum totus magnitudinis eius quod movetur motu: et hoc est quod intendimus probare. **A**mplius hoc idem per aliam rationem ostendimus: omnis enim motus est alicuius motus: quod motus est in aliquo subiecto: et id movetur: ergo necesse est quod totus motus qui signatur per. **D. F.** sit alicuius motus. **C**onstat autem quod iste motus totus simul non est motus partium dividitur: quod neutre partium rei motus est utraque pars motus simul accepta. **C**onstat autem: quod nullus alterius est nisi rei que movetur ipso motu. **C**uius enim totus motus totus est illius eiusdem totus partium sunt partes motus: quod si totus motus signatur per. **D. F.** dividatur in duas partes modo predicto: tunc partes sunt partium magnitudinis. **A. B. C.** que posita est moveri illo motu: et non sunt aliquarum partium: altarium: quia ostendimus in quinto libro superius: quod subiectorum plurium non potuit esse unus motus in numero continuus: ergo motus ille qui constituitur ex partibus: que sunt motus partium eius quod movetur est idem cum motu totus: et hoc est quod volumus declarare. **C**onsequenter etiam declarabimus ducendo ad impossibile si detur oppositum. **S**i enim detur quod totus magnitudinis alicuius est motus quod motus partium magnitudinis: sit ille motus qui est totus qui signatur per. **T. I.** et dividatur in puncto in quo ponitur littera. **K.** hic igitur motus separatur et remouetur a motu partium: sicut una res diversa ab alia. **I**ste ergo motus: qui est totus motus et non partium: aut est equalis partium motui: aut deficit ab ipso: aut abundat et excellit motui: si est equalis ei: ergo partes motus huius dividitur sicut partes motus prioris qui est. **D. E. F.** **C**onstat autem: quod unus motus non est nisi unus motus simul acceptus in ipso. **S**i ergo totus motus totus qui est. **T. I.** dividatur divisione subiecti in motus partium subiecti: motus prime partium. **A. B.** qui est. **T. K.** erit idem cum motu. **D. E.** et motus secunde partium. **C. B.** qui est. **K. I.** idem cum motu. **E. F.** et totus. **C. I.** equalis: et idem erit motus. **D. F.** et datum erat quod esset diversus. **N**unc autem sequitur ideo quia unus non est unus motus simul et semel et secundum eandem speciem motus acceptus: et omnino si est totus: cum ostensum sit: quod omne totum cuius est motus aliquid dividitur: oportet etiam quod motus in partiales partium motus dividatur. **S**i vero diceretur: quod motus deficit a motu partium: ponamus igitur: quod pars illa que est. **K. I.** deficiat. **C**um ergo continuus non habeat totalitatem extra partes non habebit motus extra partes suas. **C**um igitur pars motus est. **K. I.** nullus sit partium: non potest etiam esse totus: et sic. **K. I.** nullus mobilis est motus: et sic est aliquid motus: qui nullus est: quod est contra supposita: quod ibi diximus: quod omnis motus est alicuius mobilis motus: unde iste motus nec est totus: neque partium: quod unus motus est unus: nec potest dici quod sit alicuius magnitudinis: que diversa est ab ista: quia nos ostendimus in quinto: quod continuus motus est quorundam continuorum: et diversa ab invicem non sunt continua. **I**dem autem omnino sequitur: si detur quod iste motus qui est totus excellat alium secundum divisionem: quia in parte in qua excellit partiales motus non est alicuius partium: et cum totum non sit extra partes non erit ab illa pars excellens etiam totus motus: et sic erit nullus: quare si hec omnia impossibilia sunt: oportet quod motus partium sit eiusdem mobilis cum motu totus: et quod est equalis et idem illi: et dividatur in motus partium eius quod movetur. **N**ec igitur est divisio: que est secundum motus partiales partium eius quod movetur: et istam divisionem necesse est venire omni motui: qui est motus alicuius partibilis per quantitatem. **A**d motus enim intelligentie qui est divisibilis per quantitatem est etiam eius quod non dividitur per quantitatem. **D**escriptions autem linearum sunt iste: accipiamus enim primo lineam magnitudinis que est. **A. B. C.** deinde accipiamus motus partium per aliam lineam que est. **D. E. F.** tertio illam que representat motus totus qui dicitur remoueri a motu partium: qui est

in isto libro
in co. 32.
secu pph.

in isto docto
rio pph.

Termin^o mo
tus dupl^r di
vidi potest.

4° pph. c. 41.

in ex. c. c. 33.

Ex. c. c. 34.

Ex. c. c. 35.

Physicorum

e. k. i. sicut hic videtur. a. b. c. Alius autem modus quo motus
 d. e. 3. diuiditur est sicut tempus. c. k. i. sicut diximus a princi-
 pio: h enim tempus non sit causa que faciat motum esse di-
 uisibile: cum ipsum est signum semper ostendens ipsius esse
 diuisibile: hoc signum sepe in demonstrationibus ponitur
 pro medio demonstrationis. C. Modus autem diuisionis
 est: quia cum omnis motus sit in tempore: tempus autem
 omne sit diuisibile: ut supra ostensum est: oportet quod sicut te-
 pus diuiditur: quod sic diuidatur motus. Eadem enim est di-
 uisio mensurati et mensure: eo quod una quantitas sit vtriusque.
 Si enim motus aliquis totus est in tempore toto: minor mo-
 tus: qui est pars totius motus aliquota erit in parte tempo-
 ris aliquota. Dimidia enim pars motus est in dimidia te-
 poris: et tertia in tertia: et sic deinceps. C. Quoniam autem
 omne quod mouetur motum suum habet in aliquo genere:
 et in aliquo tempore mouetur. Et quod omnis temporis est mo-
 tus aliquis: cum tempus sit numerus motus: necesse est quod
 eodem sint diuisiones ipsius et motus: et e conuerso et ipsum
 moueri. Hec est motio ipsa et magnitudo que mouetur: et na-
 tura in qua est motus habebit similitudinem et diuidi preter hoc
 solum: quod ea ad que est motus sine natura in quarum gene-
 re est motus non habebunt semper vnius rationis diuisio-
 nem: quod motus qui est in qualitate et quantitate: et quantitas
 habet per se diuisiones in partes essentiales sibi. Qualitas
 autem diuiditur per accidens: quod non diuiditur omnino: nisi
 si quia subiectum eius diuiditur primo: et ideo quod qualitas
 quedam distenditur simuliter in subiecto: ideo etiam ipsa
 diuiditur: et illa qualitas que non habet subiectum proprium
 magnitudinem: vel est in subiecto non multiplicata propter
 quantitatem subiecti illa non diuiditur. Quod autem motus
 diuidatur sicut diuisionem temporis sic probatur: sit enim te-
 pus in quo est motus aliquis signatus per litteras. a. motus
 autem significet per litteram. b. Si enim concedatur: quod regula-
 ri motu aliquid motum est in toto tempore motu toto qui
 signatur per. b. tunc in dimidio illius temporis expleuit to-
 tum motum minorem quam sit. b. et in dimidio illius medietatis ite-
 rum minorem partem motus expleuit: et sic semper diuidit
 motus ad diuisionem temporis: quod ista est per se nota: quod si to-
 tus motus regularis est in aliquo tempore toto: quod medie-
 tas illius erit in dimidio illius temporis: et medietas me-
 dietatis in dimidio medietatis temporis: et sic deinceps: et
 propter hoc etiam e conuerso verum est: quod si motus diuiditur
 quod etiam tempus diuiditur. Si enim per totum motum moue-
 tur in toto tempore: tunc per medium motum transit medius
 tempus: et iteque per minorem partem motus transit medietas
 transit minorem partem temporis quam sit medietas: et sic deinceps.
 C. Similiter autem diuidetur et ipsum moueri: quod dif-
 ferentiam facimus inter motum et moueri: eo quod motus est ac-
 ceptio forme successiue vel acceptio vbi. Sed moueri voca-
 mus ipsum decursum qui est in mobili per modum passiois.
 Quod autem hic moueri diuidatur sicut tempus patet. Sit enim
 ipsum moueri totum signatum per litteram. e. illud igitur mo-
 ueri est minus totum sicut medium motus: sicut sicut tempus:
 et iteque minus medietate sicut minorem partem motus et temporis:
 quam sit medietas motus et temporis: et sic deinceps: et hec omnia
 per se sunt manifesta. Similiter littere demonstrationes sunt
 tales: ut hic sunt descripte. Similiter autem conuenit motio: quod
 ipsum moueri vocamus que est passio mobilis diuidi ipso
 motu diuiso. Si enim ponamus moueri vnum esse continuum
 sicut vtriusque partem vnius motus qui sit sicut sicut totus signatus
 per. d. e. et diuidatur in littera. c. tunc moueri erit continuum
 prime parti motus qui est. d. c. et secunde parti eiusdem mo-
 tus qui est. c. e. Sicut enim tota motio sicut totum moueri se
 habet ad totum motum: ita partes eius se habent ad partes mo-
 tus: vel detur oppositum. Et si aduersarius daret oppositum
 dicat: quod motio sit alius alterius motus quam partium istius
 motus: et sic non adequatur partibus motus: tunc oportet quod
 ipsum moueri sit plus quam motus sicut quem inest ipsum mo-
 ueri: quod illud moueri quod est est in plus quam motus non continua-
 tur illi: quod est sicut motus ista in suo mobili: quod plura non potest
 esse vnum moueri continuum. Si enim nos supra determinant
 motus esse diuisibilem in motus partium eius quod moue-
 tur: ita oportet quod ipsum moueri diuidatur: quod coniunctum est
 motui. Et si accipiat moueri sicut vtriusque partem motus mo-

ueri est continuus. Si autem extendit se extra partes motus in
 alio subiecto: tunc non erit continuus: et hoc erit contra positio-
 nem: quod nos loquimur de vno moueri continuo. Id autem sequi-
 tur si in minus sit motio quam motus: quod cum motio sicut ipsum
 moueri extendat se per subiecti motus: si in plus est motus
 oportet quod motus extendat se extra subiectum: et sic motus
 qui est in pluribus subiectis est vnius et continuus: quod est im-
 possibile. Linea autem demonstrationis sic formatur: quod du-
 catur linea significans motum: et alia sub ipsa significans ipsum
 moueri eiusdem litteris: quod vnum indiuisibile est ab alio sicut
 hic videtur. d. c. e. C. Et his autem demonstrationibus etiam de
 monstrabitur: quod si longitudo spatij est diuisibilis: quod motus
 diuiditur: et omne id vniuersale ad quod est motus et in quo est
 motus: sicut in genere predicamenti: preter quod quedam sicut
 accidens diuiduntur: sicut supra dictum est: et hoc est idem:
 quod id quod mutat est diuisibile: vno enim illoque quocumque diuiso
 omnia diuiduntur. Et si vnum eorum sit infinitum per diuisio-
 nem vel finitum: omnia simul erunt finita vel infinita per diuisio-
 nem: et hoc quodlibet probatur diuiso alioque omnium: tamen
 principium per quod alia probata sunt diuisa est id quod semper est
 in omni motu in ratione sua importat diuisioem: et hoc est
 id quod mouetur. Ad hoc enim quod nominat id quod mouetur
 sicut quod mouetur in ratione sua importat diuisioem in infinitum:
 quod motus dicit partim esse in termino a quo: et partim in ter-
 mino ad quem. Sed nos in superioribus quidem ostendimus
 motus quod diuidatur. Quod autem in infinitum diuidatur: in
 sequentibus erit manifestum.

C. Cap. 3. De probatione: quod omne quod mutatum est in eo est
 ad quod mutatum est: et non est in eo ex quo mutatum est.

Hic probemus: quod in infinitum est
 diuisibilis motus: ostendimus
 quod id quod mutatur quando mutatum
 est: est in eo ad quod est mutatum: et non in eo ex
 quo mutatum est: et etiam prius ostendimus:
 quod id in quo primo mutatum est est indiuisibi-
 le. Sine enim his duobus non possumus habere viam ad
 hoc quod probemus motum diuidi in infinitum. Dico igitur
 circa primam inter hec duo declarationes: quod omne quod mu-
 tatur quocumque mutatione sicut illa sit simpliciter mutatio sicut mo-
 tus: venit ex quodam in quiddam. Cum autem id quod mu-
 tatur deserat id ex quo mutatum est: et acquirat id ad quod
 mutatum est: oportet quod sit in eo ad quod mutatum est: et non in eo ex
 quo mutatum est: ipsum deficit in eo quod mutat per mutatio-
 nem: quod mutari ex aliquo: aut est idem quod deficere id ex quo
 mutatur ab ipso: aut ad mutari sequitur deficere id ex quo
 mutatur deficere in eo quod mutatur. Si enim mutatio ac-
 cipitur ut passio eius quod mutatur: tunc necessario mutari est
 deficere ab eo ex quo est mutatio: quod passio magis facta ab ip-
 so est formam que per accidens agentem in ipsum. Si autem mutatio
 accipitur ut actus sicut perfectio eius quod mutat sicut ipsum
 est in potentia: tunc ab ipso id ex quo est mutatio sequitur ad
 mutari: quocumque autem istorum modorum mutari se habeat ad de-
 ficere id ex quo est mutatio: semper verum est: quod id quod mutatum
 est non est in eo ex quo mutatum est: sed in eo ad quod: eo quod hoc
 quidem simpliciter vel sicut quid acquisitum est per mutationem.
 Dico autem quod mutatum est non tamen quod perfecte est mutatum: sed etiam
 quocumque partem mutatum sit statim: quando attingit proximam
 mediam quod est post id ex quo mutatum est: et iam incipit deficere
 id ex quo mutatum est: et id quod mutatum est in eo ad quod mu-
 tatum est. C. Et hoc manifestum est in mutatione que est sicut co-
 tradictione: eo quod ibi extremis mutationis coniungit sine me-
 dio: eo quod inter contradictionem non est medius: unde cum mutationes
 que sunt in subiecta sint inter contradictionem non est medius inter eas:
 cuius causam assignauimus hanc esse: quod sicut forma substantia-
 lis simpliciter est: et non per accidens per accidens: nec habet per accidens: et
 ideo aut sicut totum et perfectum esse habet: aut nullo modo ha-
 bet: quod igitur id quod mutat in substantia statim ut mutatum est
 in extremo illo ad quod est mutatio: ideo hoc quod dicitur est
 manifestius est in substantia quam in alijs mutationibus. Quod
 igitur vna mutationum sicut genus est sicut contradictione: et mani-
 festum est in mutatione: que non habet medius quod id quod muta-
 tum est in esse: eo quod non deficit et distat ante esse: necessarium est
 quod sit in esse. Cum enim de quolibet sit affirmatio vel negatio
 vera. Omne quod est necesse esse: est aut esse: aut non esse. Ma-
 nifestum

Tex. r. c. 36.

Tex. r. c. 37.

Tex. r. c. 38.

Tex. r. c. 38.

Tex. r. c. 40.

Tex. r. c. 41.

nifestum igitur est: quod etiam id quod mutatum est in mutatione
 fm̄ dictionez: erit aut in esse: aut in non esse: sed non in non
 esse: eo quod deficit et distat a non esse: erit igitur in esse quod muta-
 tum est. Si autem in hac mutatione sic se habet: tunc necesse est quod in
 oibus sibi se habeat: quia omnes mutationes in hoc sunt siles quod
 sunt ex aliquo in aliqd: et distat ab eo ex quo sunt. C. Am-
 plius: et si nos accipiamus id quod dicitur esse fm̄ vnaquaq; mu-
 tatione sigillatim manifestu erit: et hoc probatur per deductio-
 nem ad impossibile si datur oppositum. Ad enim quod mutat: qua-
 do mutat: est necesse est quod sit alicubi: siue in aliquo. Si er-
 go non sit in eo in quod mutat: est: tunc necesse est aut erit in eo
 ex quo mutatum est: aut in alio. Constat autem quod non est in eo
 ex quo mutatum est: quia habitus esse: quod id deficit et distat ab
 ipso. Cui ergo necesse sit alicubi esse: in aliquo esse erit in hoc
 ad quod mutat: est: aut in alio. Et si dicatur: quod non est in hoc
 tunc est in alio. Sit igitur id aliud ad quod mutatum est. b. et id aliud
 in quo est id quod mutatum est quando mutatum est sit. c. Cum
 igitur ex primis constat: quod mutatio sit continua erit id continue
 mutatum vsq; ad. b. quod postum est quod. b. sit in quod mutatum
 est: itez cum sit. c. aliud ab ipso. b. sicut positum est: opz quod tran-
 seat id quod mutatum est a. c. in. b. quod aliter mutatio non esset
 continua: ergo cum est in. c. transit in id quod est in. b. sed dicitur esse:
 quod erat in. c. quando mutatum est: ergo quando mutatum est transit
 adhuc in. b. quod est impossibile: quia si quando in. b. mutatum est
 erat in. c. et transit de. c. in. b. tunc quando mutatum est ad. b. transi-
 bat adhuc ad. b. quod est absurdum: positum enim erat quod. c. non sit
 cum. b. nec sit et contrarium siue contradictorium eius: quia sic. c.
 esset id ex quo mutatum est. Cuius igitur mutatio continua est si-
 cut dictum est: tunc id quod mutatum est quando mutatum est ad
 huc mutat in id quod mutatum est. Hoc autem est impossibile:
 ergo necesse est: quod id quod mutatum est sit in id in quo mutatum
 est. C. Cuius bis igitur manifestus est quod est id quod factum est: qua-
 do factum est est in esse: et quod corruptum est quando corruptum
 est erit in non esse. Unius enim dictum est de omni mutatione: et ma-
 xime manifestum est in ea que fm̄ contradictione est. Ad ha-
 nifestu est igitur: quod id quod mutatum est est primum mutatum est ad
 proximum iuxta id ex quo mutatum est: siue id sit medium siue
 extremum: est in illo in quod mutatum est: et hoc est quod volumus
 declarare. Linee vero indirecte in linea signatur ita quod. c. et. b.
 sint due linee ab vno principio exeuntes: et quod mutatum po-
 nitur esse in altera: que est. c. cum mutatum est in. b. fm̄ veri-
 tatem sicut videri potest hic.

Cap. 4. Quod in quo primo est mutatum: et a quo primo est mu-
 tatum sunt indiuisibilia: et a quo finis manet in eo: si non per se.

Tex. r. c. 44.

In quo autem primo mutatum est illud
 necesse est esse indiuisibile: quod gre-
 ci atomum vocant. Dico autem
 primum: cur gratia sui et non gratia alterius ateri-
 buntur motus alterius: dico quod sit pars eius vel
 totum ad ipsum: et non loquor hic de primo: quod hinc
 tempus est primum: sed potius de primo quod fm̄ quod idem est pri-
 mum et per se: et hoc est id cui sic conuenit mutatio: vel muta-
 tum esse: quod non potest inueniri tempus in quo mutatio conue-
 niat alteri quod sit aliqd: hoc est aliqua pars eius: et de hoc di-
 ctum est: quod est diuisibile cui conuenit mutatum esse vel mutatio-
 nem esse ab ipso. Ad enim sunt nisi duo quibus hoc modo at-
 tribuitur mutatum esse in mutatione: quorum vnum est finis mu-
 tationis: et alter principium: et aliter est in continuo omni. De
 enim continuo est inter duo indiuisibilia: et ideo cum motus et
 mutatio accepta cum motu sint continua: opz quod sint iter duo
 indiuisibilia: et hoc quidem declaratur per deductionem ad im-
 possibile. Si enim det aduersarius veritatis: quod primum in
 quo mutatum est quando mutatum est sit diuisibile: tunc id pri-
 mum sit signatum per. a. c. linea et diuisa illa fm̄ partem
 signat per. b. vna pars eius sit. a. b. et alia pars sit. b. c. Si
 igitur id quod mutatum est sit mutatum in vtraque istarum partium
 in. a. b. s. et. b. c. tunc per distinctionem primi qua diximus seq-
 tur: quod non sit mutatum in toto. a. c. sicut in primo: quia primum
 diximus esse idem quod per se: cui conuenit mutatum esse non gra-
 tia alterius quod sit aliqd eius hoc est quod sit pars eius. Si autem
 dicat aduersarius: quod in vtraque partium transmutatur: et in to-
 to est in transmutatum esse: et sic transmutatum esse puenit gratia
 totius: et non gratia partium: hoc est impossibile: quia totum non
 habet aliqd nisi in partibus: totum dico acceptum in ratione con-

tinui. Continuum constituitur ex continuis: sicut supra diximus: et
 ita non potest dici: quod in vtraque parte sit in transmutari: et in to-
 to in transmutatum esse: sed potius necessarium est si in vtraque
 parte transmutatur: quod etiam in toto transmutaret. Et si in to-
 to est transmutatum esse: quod etiam in partibus sit in transmutatum
 esse. Sed tamen positum erat: quod in toto est in transmutatum esse pri-
 mo: et hoc ostensum est esse impossibile. Et ad autem: quod id est
 aduersarius veritatis dicat: quod id quod transmutatum est in vna
 parte inest transmutari: et in alia imutatum esse conuenit et mu-
 tatum esse totum gratia partis: ergo prius conuenit parti quod toti:
 sed positum est quod post conuenirent toti: ergo aliqd est prius pri-
 mo: quod est impossibile: ergo non potest dici quod illud cui primo con-
 uenit mutatum esse sit diuisibile: quod non erit diuisibile in quo
 primo mutatum est. Linea autem demonstratiois est hec. a. b. c.
 Et bis eisdem autem tanquam correlariis accipiemus: quod id est etiam
 quod corruptum est: et id quod factum est in indiuisibili sicut in pri-
 mo hoc quidem corruptum est. Illud autem latius generatum est.
 Sicut autem latius ante diximus id in quo primo mutatum est
 in mutatione dicitur dupliciter: hoc est de duobus modis. Unus
 enim dicitur in quo primo perfecta est mutatio. Quando enim
 mutatio venit ad finem: et est perfecta: tunc verum est dice-
 re quod mutatum est et gratia alicuius per se dicitur imutatum esse
 se: quia gratia finis. Aliud vero primum dicitur in quo cepit muta-
 ri. Dico autem in quo sicut in principio: et non in quo esse ha-
 buit mutatio: non enim mutatio est in indiuisibili sicut ab i-
 diuisibili sicut a principio: et id principium necesse est indiuisi-
 bile esse: si ipsum sit primum et per se principium mutationis per
 eandem necessitatem per quam finis mutationis est indiuisibi-
 lis: et oino in ipso non est mutatio: sed continue post ipsum: et ab
 ipso: sicut nec in indiuisibili quod est finis est mutatio: sed ante
 ipsam et ad ipsam: sic enim linea se habet ad duo puncta in
 ter que est ipsa linea. C. Illud autem principium quod dicitur esse
 fm̄ finem mutationis existit in esse: et hoc etiam est illud quod
 est per se: et primo in hoc quod mutatum est: et hoc ideo: quod opoz
 ter quod mutatio perficiatur: non autem perficitur nisi in suo fi-
 ne. Et latius ante ostensum est: quod mutationis finis est indiuisi-
 bilis: et aliter non esset finis per se: sed per alterum: quod esset
 pars eius ut superius diximus. Illud vero primum quod omni-
 no primum est illud est a quo est mutatio: et illud non habet esse
 cum primo probatum sit quod mutari est deficere: vel sequitur
 ad deficere: et illud quod deficit est principium ex quo est motus
 et mutatio. Id principium autem mutationis non est propter hoc
 quod mutatio est de numero successiuorum: et non dico primum
 tamen id ex quo a principio est motus: vel mutatio fm̄ actum:
 sed etiam in toto motu id ex quo est motus non est: neque ma-
 net vbiunq; accipitur: neque etiam est tempus aliquod in
 quo primo et per se mutatum illud quod mutatum est: sicut nos
 infra probabimus: sed est indiuisibile temporis. Et quia nos
 ostendimus: quod principium ex quo est motus: sicut sit primo
 principium: siue secundo primum: siue tertio primum: exclusa est
 questio quorundam: quare non ostendatur esse medium sicut
 primum: cum medium etiam mutationis non maneat: sicut
 neque primum. Adhuc autem non sunt audiendi qui dicunt mo-
 tum habere finem et principium: sed finem habere indiuisi-
 bilem: et non principium: quia hoc falsum esse patet ex predi-
 ctis. Adhuc autem si quis dicat vtriusque indiuisibilem hinc mo-
 tum: sed tamen a peripateticis non fieri mentionem nisi de
 fine: sicut nec Arist. ut illi dicunt de fine loquitur: nisi de fine per
 antedicta: quod falsum dicunt: et dictum eorum ex praua itelli-
 gentia sicut Arist. dixit: cui sicut hic dictum est dicat Arist. et si-
 cut hic dicitur est explanat esse Commentatores.

E. r. c. 45.

E. r. c. 46.

Cap. 5. Quod non est primum in mutatione: neque in eo quod
 mutatum est.

Et que dicta sunt vera sunt:

Tex. r. c. 47.

Sed autem dicitur: facile probabimus: quod in
 mutatione non est aliqd pri-
 mum: sicut nec in aliquo continuo-
 rum si primum sumatur fm̄ superius habitam
 distinctionem: hoc est cui ita attribuitur mutatio: quod non gra-
 tia alterius conueniat. Cum enim non omnis mutatio sit co-
 tinua non est accipere quantumcumque paruum: quod mutatio est
 quin sit infinitus diuisibile: ergo ante quacumque partem est pri-
 or: post quacumque partem est pars posterior: et sic nunquam
 erit mutatio alicui attributa ita quod non alteri conueniat. Idem

Quo hinc
 Si in id
 mutatum est

Quo hinc
 Si in id
 mutatum est

Physicorum

mutatio autem fuit: quod conuenit gratia sui: et non gratia alterius: ergo in nulla mutatione est accipere primum. Si autem dicat aduersarius quod in mutatione non est accipere primum quod est mutatio pars: et mutatio: eo quod quilibet pars mutationis mutatio sit. Sit igitur primum. a. d. tota autem mutatio cuius mutatio sit pars cui per primo conuenit esse mutationem. Si igitur a. d. sit id mutationis cui primo conuenit esse mutationem: aut est diuisibile: aut indiuisibile: et constat per antedicta: quod non est diuisibile: quia indiuisibile mutationis non est in diuisibili temporis: sed in indiuisibili temporis. Sicut igitur mutatio est ex indiuisibilibus: ita tempus erit ex indiuisibilibus: que sunt ipsa natura: et hoc supra probatum est. Sicut igitur a. d. mutatio componitur ex indiuisibilibus: ita et tempus in quo est mutatio illa: eo quod supra habitus est quod omnis mutatio est in tempore. Amplius si a. d. est quedam indiuisibilis mutatio: sit tempus illud in quo gessit illud quod illa mutatio mutat. a. c. Quod autem gessit in toto aliquo tempore gessit in quolibet parte ipsius: gessit in parte temporis que est. a. Si ergo a. d. ponitur esse impartibile: tunc erit in spatio indiuisibile: et in indiuisibili temporis: sed inter finem gessit et primum motus non est tempus: et iterum natura non potest esse medietas: quia natura non est conueniens ad naturam: ergo in eodem et gratia eiusdem est aliquid gessit et motus simul quod est impossibile: quia absque dubio in a. ponitur gessit: et illud est indiuisibile: et est in indiuisibili loci et temporis. Cum autem procedit mutatio usque ad d. tunc est mutatio et indiuisibilis: et cum sit indiuisibilis est in eodem tota mutatio a. d. in quo est. a. quod est primum mutationis: et sic erit tota in indiuisibili temporis: quod est. a. c. quia si motus est indiuisibilis et tempus erit indiuisibile: constat autem quod gessit in principio illi temporis: et post principium continue mouetur: cum sit indiuisibile in principio temporis est idem cum toto tempore: sed in toto mouetur: et in principio gessit: ergo in eo quod est idem re indiuisibile tempus gessit et mouetur. Ceterum autem sequitur de fine temporis: si enim in toto tempore mouetur in fine temporis necessario gessit: et si tempus dicatur indiuisibile erit subiecto idem tempus et finis temporis. Sit igitur in fine gessit: et in toto mouetur: sequitur quod in eodem indiuisibili tempore gessit et tam motus est: quod est impossibile: g. non potest dici quod d. a. sit indiuisibilis sicut alia pars mutationis. Si autem sit mutatio diuisibilis ostendimus: quod in ea non est primum. Sit enim tota mutatio cuius illa predicta est pars signata per. c. a. d. ita quod una pars eius sit. a. c. et alia. a. d. aut igitur mutatio sit in utraque partem mutationis: aut in neutra: aut in altera trahitur. Si dicitur: quod in neutra est mutatio: tunc cum totum non sit nisi ex partibus constitutum: sequitur quod nec in toto mutatio sit: et hoc est falsum: quia postum est in toto esse mutationem. Si autem datur: quod in utraque sit mutatio: tunc cum mutatio sit prima et successiva: sequitur quod prius est secundum partem quam secundum totum: ergo mutatio non est primo attributa toti: et aliter de partibus parte: et de parte illius partibus: quia quilibet est accipere prior. Si autem in altera trahitur sit mutatio: tunc non erit verum quod est post in toto secundum divisiones primo habitam: siue ergo primum dicatur indiuisibile: siue diuisibile non potest esse primum: quod sit mutatio in alia mutatione: et hoc est quod volumus demonstrare. Figura autem demonstrationis est hec. c. a. d. Ceterum autem demostretur: quod etiam. c. a. in eo quod mutatum est in quibus mutatum est non est aliquid primum: quod sit primum secundum predictam divisionem. Si autem dicat aduersarius: quod id quod transmutatur habet primum ante quod nihil sit accipere de ipso dicamus quod tunc transmutatum totum signatur per. d. e. et diuisum in puncto. 3. ita quod prima pars eius que primo est transmutata sit. d. 3. et ultima pars eius que transmutatur sit. 3. e. et dicamus quod tota magnitudo. d. e. transmutatur successive secundum partes: ita quod prima pars in prima parte temporis: et secundum partem eius in secunda temporis transmutatur: et sic deinceps de partibus temporis: et partibus transmutatur: itaque tempus in quo prima pars que est. d. 3. transmutatur. t. i. Superius enim demonstratum est: omne quod mutatur diuisibile est: et ideo hypothesis est impossibile: secundum igitur istam positionem: tota pars eius quod mouetur quod est. d. 3. mutat in toto tempore. t. i. cum illud tempus habeat partes: oportet quod medietas eius que est. d. 3. mutetur in medietate temporis. t. i. et iterum medietas medietatis temporis: et sic in infinitum: ergo in eo quod mutat non est accipere aliam partem primam: quia ante quilibet est accipere aliam prior: cui per primum conuenit mutatum esse: et gratia cuius conuenit alteri: que in ipso diuisum: ergo in eo quod transmutatur non est accipere partem primam. Figura autem est hec. d. 3. e. t. i. qua uides hic. Ceterum quod

des igitur: nec in eo quod mutat: nec in eo in quo mutatur hoc est in tempore: siue est in ipsa mutatione: non sit accipere primum: manifestum est ex dictis. Sed tamen id quod mutat ut forma: siue ut genus secundum quod mutatio non se habet similitudinem. Tria enim sunt que a mutatione denominantur. scilicet illud quod mutat: et in quo est mutatio ipsa: et illud in quo est mutatio: et horum exempla sunt: quod id quod mutat est sicut homo vel astrum: et illud in quo est mutatio est tempus: et illud in quo est mutatio est: sicut albus vel locus: vel aliud tale: et homo quidem et tempus: et generaliter illud quod mutatur: et illud in quo est mutatio: sunt indiuisibilia per se: eo quod quanta sunt per se: sed de albo siue de eo in quo est mutatio est alia ratio: illud enim semper per se diuisibile est illud in quo sit mutatio: sed illud est indiuisibile per se: et per accidens: et si large sumatur diuisio ad diuisionem per se: et per accidens: tunc omnia tria sunt diuisibilia: eo quod subiectum cui accidit album aut quale sit per se diuisibile. Quoniam autem diuisum per se et non secundum accidens: illis non conuenit habere primum: sicut in magnitudinibus nullum est secundum dictam definitionem primum. Ceterum si dicitur aduersarius quod aliquid quod mutatur habeat primum: sicut magnitudo que mutat: sit igitur magnitudo est illud in quo mutatur. a. b. et mouetur ex parte. b. i. c. spatium. Spatium ergo in quo mutat figuratur per. c. b. lineas. Queramus ergo utrum spatium. b. c. sit indiuisibile vel diuisibile. Si indiuisibile: tunc oportet quod magnitudo spatii sit composita ex indiuisibilibus: quod est falsum: et supra improbatum. Si autem est diuisibile tunc quilibet pars eius est diuisibilis: ergo cum pars eius diuisibilis diuisitur igitur: tunc anterior pars eius est que est. c. erit prior ipsa in eo quod mutatum est: et iterum per eadem necessitates erit alia pars prior ista: et semper curret sic: eo quod diuisio spatii si gnata per. b. nullo modo deficit: sicut non deficit diuisio aliquid cuius terminus: ideo prius motus est. a. b. in id quod uocatur. c. g. nullum primum est quod mutatum est: ita quod ante ipsum nihil sit accipere in quo prius mutaret. Similiter autem est in mutatione que est in genere quantitatatis. Illa enim mutatio est ad id quod est per se continuum. Ad manifestum est igitur: quod non conuenit diuisibile esse per se in quo est mutatio nisi in quantitate: et in illo genere est indiuisibile: aliquid quidem per se et non per accidens diuisibile: quia motus non est nisi ad formam que distendit secundum quantitatem in subiecto inuentam. Figuratur autem sic: quod non stratio: et mobile quid sit linea. a. b. spatium sit linea. b. c. sicut uides hic. a. b. vel aliter. b. c. d. b. b. c.

De primo et communi tempore motus: et quod ex hoc probatur quod omne tam infinites mutatum est.

Etiam autem sicut predictum: omne quod mutat aliqua mutatione mutatur in tempore: dicitur ipsius dupliciter in tempore mutari: aut mutatur in tempore: quia tempus est sua mensura prima et propria adequata ei: aut mutat in tempore: quod non est sua mensura prima et propria: et est adequata: sed in parte sua mutatur: ubi gratia. Dicimus enim quod aliquid motus fuit in anno: non intelligentes quod durauerit per annum: sed potius quia fuit in die illius anni: et tunc mensura communis motus est annus: prima autem et propria est dies in qua durauit motus: et hoc uocamus primum: cui ut mensure motus attribuitur: non gratia alterius: sed potius gratia sui: quia adequatur ei secundum principium et finem: et enim motus non habeat primum tempus in quo primo sit: ita quod ante ipsum non sit in alio: tamen habet primum tempus in quo est totus motus: et hoc est id quod pertrahitur inter duo nunc: quorum unum est principium motus: et alterum est finis eius. Hoc igitur supposito sic dicimus: quod si aliquid motus est in toto aliquo tempore sicut in suo proprio et primo tempore: oportet quod quilibet pars eius de tempore sit in aliqua parte eiusdem temporis: et mobile quod mouetur motu illo mouetur in qualibet parte temporis illius: et hoc manifestum est ex definitione primum quod diximus. Hoc enim modo definiuimus primum superius: nec oportet hic repetere. Hoc etiam hic manifestabimus deducentes ad impossibile dicentem oppositum. Ceterum si enim aliquid dicatur: quod aliquid mouetur in aliquo tempore quod est primum et principium motus: et non mouetur in qualibet parte illius temporis: tunc ponamus quod tempus totum quod est principium motus signetur per. x. r. et quia omne tempus est diuisibile ut superius ostendimus: licet nobis illud tempus diuidere in duas partes: et signis diuisi stionis sit. k. ita quod prima pars eius sit. x. k. et altera sit. k. r. sicut hic uides

Exc. r. c. 45.

Exc. r. c. 49.

Exc. r. c. 50.

Aliquid dupliciter et erit in tempore mutari.

Exc. r. c. 51.

hic vides. x. k. r. Queramus igitur utrum illud quod movetur in toto tempore. x. r. moveatur in parte temporis que est. x. k. r. ultra similitur movetur in secunda parte que est. k. r. Si enim dicatur: quod in neutra parte movetur: tunc oportet quod quiescat in toto tempore: quia non est motus in toto tempore: nisi per hoc quod est in partibus eius: unde impossibile est moveri ipsum in toto: et tamen in nulla parte illius totius. Si autem diceretur: quod moveretur solum in altera parte: tunc motus totus in altera parte expletur: et sic illa pars fuit sibi primus et proprius tempus: et non totum: et hoc est contra hypothesis: que dicebat quod totum tempus erat solum tempus proprius et primus: et non commune. Quis ergo totum tempus. x. r. sit proprium eius operis quod moveatur sicut vtriusque partes ipsius: ergo necesse est quod id quod movetur motus sit in qualibet parte temporis dicti: et hoc est quod volumus ostendere.

C hoc autem ostenso facile declarabitur: quod omne quod movetur sicut vna partem motus et temporis motum est prius. Accipiamus igitur tempus dimidium quod supra diximus: hoc est. x. k. r. et dicamus: quod magnitudo alta sit illa que signatur per. k. l. movetur in aliquo spatio in illo tempore: sicut hic vides. x. k. l. **A**liis autem intelligitur demonstratio si accipiamus in eo quod est actu separatum: si acciperemus in parte alia potentia existente separata. Dicamus ergo: quod si magnitudo que est. k. l. cum tempore quod est. x. k. r. pertransit spatium aliquod: cum alia magnitudo que est eque velox cum. k. l. transit medietatem spatii illius in dimidio dicti temporis: dummodo simul incipient moveri iste magnitudines: que moventur per spatium: sed cum illa magnitudo movetur per dimidium spatii: tunc etiam magnitudo. k. l. movebitur per dimidium eiusdem: ergo mota fuit cum movebatur in secunda parte spatii: et sic id quod movetur ante motum fuit per spatium quod iam transiit eque velox sibi in dimidio temporis. Si autem diceretur quod non est eque velox: quod cum ipso movetur in eodem spatio: et in dimidio temporis fuit: et in ipso incipit moveri: et non sequitur cum. k. l. transiit spatium quod in dimidio illius temporis minus velox aliquid transiit de spatio: et illud idem necesse est iam transiisse id quod vocatur. k. l. ergo in illo spatio iam motus est: ergo quod movetur iam ante motum est. **C** Amplius autem si in toto tempore quod vocamus. x. k. r. dicitur aliquid esse motus: aut etiam vultur in quocumque tempore si nos accipiamus ultimum nunc temporis in quo est motus ille: eo quod nunc est terminus temporis mensurantis motum: et nunc aliquid est principium eiusdem temporis: et tempus est in intermedium illorum nunc: tunc inquam si nos dividamus tempus sic acceptum per nunc in medio nunc dividente tempus: tempus erit motus sicut partem aliquam motus: ergo in tempore quod fuit ante hoc nunc: iam motum fuit. **A**liis autem dicitur illius iteque possibilis est divisio: ergo in medietate medietatis motus iam fuit ante: et vultur sic dividendo temporis quantitatem in qualibet parte temporis iam motum fuit que fuit antequam accepta. Semper enim in omni divisione temporis erit aliqua pars temporis accepta inter duo nunc: quorum vnum est principium: et alter finis temporis accepta per divisiones. Cum igitur omne tempus divisibile sit in infinitum: et quolibet acceptum tempus sit inter duo nunc: oportet quod omne quod movetur si per divisionem temporis accipitur divisio motus est infinitus iam mutatum sit ante. **C** Amplius si dicamus: quod id quod movetur continue movetur ut probatum est supra: et scimus per antedicta iam: quod mutatio eius quod movetur non corrumpitur: sicut **Zeno** dicit: nec passio interposita continue mutationi: sicut dixerunt quidam eorum: necesse est: quod in quolibet nunc in quo accipitur tempus divisio: aut movetur: aut sit mutatum. **C**onstat autem per antedicta: quod non movetur in nunc: ergo in quolibet nunc dividente tempus mutatum est: ergo continue ante hoc movetur: sed nunc dividenda infinita sunt in quolibet tempore: ergo in quolibet tempore et in qualibet parte temporis quando aliquid accipitur ut nunc mutatum. Infinites autem hoc mutatum erit et mutabatur: et hoc est quod volumus demonstrare. Sunt autem quidam adversarii veritatis: qui forte ex hoc convincere vult nos sentire: quod motus nunquam deficit: quia si ante quolibet mutari iam mutatum est: non est venire ad primum initium motus. Sed quod non habet initium est eternum et nunquam deficit: ergo ut dicunt motus est eternus et nunquam deficit. Sed isti non considerant quod nostra demonstratio que inducta est in quolibet motu: tenet etiam si non sit nisi vnum hoc remotionis: et tenet tamen quando vnum motus accipitur per divisio-

tionem sui et temporis in quo. **T**unc enim non convenit accipere primum: sicut nec in aliquo continuo: sicut in tertio probatum est. Non enim continuus componitur ex indivisibilibus: sed ex divisibilibus semper quorum nullum est primum actu: cum contingat ante quolibet aliud accipere per divisionem: cui primo convenit motus. Si autem eternus esset motus oportet quod ipse duratione esset infinitus: ideo non habendo ultimam que sunt initium et finis eius: et sic hic nos non procedimus: sed potius probamus ipsum infinitum esse potentia per divisionem: ut diximus.

Cap. 7. **Q**uod ante omne mutari est mutatum esse in infinitum: et similiter est in fieri et corrumpi.

Non solum est prius mutatum esse in nunc in quo dividitur tempus: sicut probatur in capitulo precedenti: sed etiam e converso: omne quod mutatum est necessario ante mutatur: quia cum mutatum est finis sit mutatio: finis non potest esse nisi illud sit quod finitur ad ipsum: non potest intelligi quod aliquid sit mutatum nisi prius mutaretur. **H**oc autem etiam demonstratione ostenditur. **O**mne enim quod mutatum est siue perfecte siue imperfecte iam venit et pervenit ex quodam ex quo est motus: in quodam in quo est motus. **D**ico autem perfecte mutatum: cuius mutatio completa est tota. Imperfecte autem mutatum: cuius mutatio non est completa nisi sicut quod. **I**n toto enim tempore in quo mutatio manet per divisionem potest accipere partem temporis et mutationis: et illa pars iterum duo indivisibilia que sunt terminus eius: et in quolibet indivisibili quod est terminus ut finitum est mutatum esse. **E**t in continuo quod terminatur ad illam finem fuit in mutari: et hoc est necessitas: quod ante quolibet mutatum esse infinites est mutari. **S**i enim aliquid mutatur ex. a. in. b. siue. b. sit res perfecte mutationis: siue imperfecte: qui terminus est per divisionem mutationis acceptus: tunc enim in eodem nunc in quo est. a. quod est principium motus non est mutatum: quia hoc est indivisibile post quod continue erit motus: unde si in. a. mutatum est: cum non sit mutatum nisi in termino motus: hoc est in fine: et finis est. b. oportet quod simul esset in. a. et. b. hoc autem est impossibile: quia iam ostendimus supra: quod id quod mutatum est quando mutatum est non est in hoc ex quo mutatum est: sed potius ab illo deficit et distat. **S**ed deficit in eo ad quod mutatur est: quod ad acquirere per motum: ex quo igitur in illo non est: oportet quod sit in altero termino indivisibili qui est. b. **C**onstat autem quod inter duo indivisibilia temporis est tempus: eo quod iam probavimus: quod ipsa nunc non sunt coniuncta vel habita in tempore: ergo in toto illo tempore mutabatur ante suum mutatum esse in fine temporis qui est nunc terminus ipsa illud. **C**onstat igitur in toto tempore mutabatur: et tempus omne est divisibile: si dividatur illud tempus per medium: per accepta per divisionem est inter duo nunc: eadez necessitate qua prius in nunc finali illius temporis est illud quod mutatur in mutatum esse: et in tempore quod terminatur ad ipsum. **H**oc autem continue mutabatur: et eadem ratio est de istius partis medio: et sic in infinitum: ergo ante quolibet mutatum esse mutabatur infinites prius: et hoc est quod volumus declarare. **L**inea autem vna huius demonstrationi sufficit que est. a. b. que signatur habet ad divisionem sic. **C** Amplius et in magnitudine spatii manifestus est quod distat: propter id quod omnis magnitudo spatii in qua aliquid movetur est continua: et ideo divisibilis: et ideo quolibet per accepta per divisionem est terminata in duo indivisibilia. **S**icut enim magnitudo spatii linea. c. d. sicut hic vides: et sit mutatum ex. c. in. d. tunc enim motus ipse sit in spatio quod signatur per. c. d. **Q**uero ergo utrum. c. d. sint indivisibilia: aut divisibilia. **S**i sunt indivisibilia: tunc impartibile erit impartibile junctum: et hoc supra probavimus. **S**i autem. d. c. spatium est divisibile: tunc id quod est iterum duos terminos. d. r. c. est magnitudo: que est divisibilis in infinitum: et cum in indivisibili quolibet impossibile sit esse motus: sed potius mutatum esse in indivisibili finitum: oportet necessario: quod ante quolibet mutatum esse quod est in indivisibili illius spatii per divisionem accepti sit mutatio in spatio: quod ad illud indivisibile finitum. **N**ecessesse est ergo omne quod mutatum est prius mutari: et hoc est quod volumus declarare: et hoc magis appareat in transmutatione locali: tamen illud est verum in omni transmutatione: quia eadez demonstratio est etiam in his que per se non continua sunt: sicut in

Ex. c. 52

Ex. c. 53

Ex. c. 54

Ex. c. c. 55

Ex. c. 56

Ex. c. 57

Ex. c. 58

mutacione que est inter contraria: et mutacione que est inter
 contradictoria: siue de affirmatiua ad negatiua: vel e conuer-
 so: sed tñ est differentia: q: in illis nõ possumus accipere spa-
 tium vel locum in quo est mutatio pro causa et medio demõ-
 strationis: nec etiam possumus accipere illud in qd est mu-
 tatio: q: illud non est diuisibile nisi per accidens. Sed nos
 accipimus tẽpus in quo est mutatio talis: et eadẽ dicemus
 demõstrando que prius diximus de mutacione locali: ergo
 omne mutatiõ generalr necesse est prius fuisse in mutari: et
 e conuerso. Omne qd mutat necesse est prius fuisse mutatu: et
 cuius cã est: q: in ipso mutari est mutatiõ esse: quãdo per di-
 uisionẽ accipit diuisibile terminas partes acceptas per di-
 uisionem: et in ipso mutatiõ esse claudẽ mutari: quãdo per di-
 uisionem accipiunt partes continue terminate ad indiuisi-
 bilita: et in neutro istorũ cõprehendi potest aliqd primum cui
 mutatio non gñat alterius prioris attribuat. Causa au-
 tem huius est: q: impartibile nõ est coniunctum. Impartibi-
 li: sed potius omne continuum cõponitur ex indiuisibilibus
 in infinitũ: et ideo currit diuisio in infinitũ: sicut in lineis que
 diuiduntur in infinitũ: et diuisionibus earũ surgit aggrega-
 tio infinita numeri partiu linearũ: sicut in tertio libro huius
 scientie declaratum est. Ceteris etiam manifestũ est: q: etiã
 qd factum est per generationem sũ generatiõ est motus
 cõtinuus et cõpositus: et non pot est simplex finis alteratiõis
 fiebat ante: et qd fiebat ante factum est. Sed tamẽ in hoc est
 differentia: q: si consideremus formas generatorũ: genera-
 tio est triplex. C Est enim generatio simplicis: et generatio cõ-
 pletionis: et generatio organici corporis. In generatione q:
 dem simplicis verum est simplr: q: id qd factum est sub ea-
 dem forma fiebat prius: et id qd fit sub eadem forma factus
 est prius: eo nõ quo dictum est. s. vel complete: vel incõple-
 te: et non est tibi venire ad primum per diuisionẽ. In genera-
 tione autem complexionis similr est: sed non sub eadẽ for-
 ma: sed potius qd complete factum est in forma complexio-
 nis. Sed id qd ante accipitur est ad formã illam: et non sub
 forma: sed tamẽ nec tibi est accipere primum per diuisionem.
 In generatione autẽ compositi organici est accipere organũ
 primum: sicut cor in animalibus: sed tamẽ in generatione eius-
 dem organici ex sanguine nõ est accipere primum q: cõtinue
 alteratur sanguis donec fit caro: et hec est alteratio diuisibi-
 lis in infinitũ: sicut et alta mutatio: et ideo nõ est accipere pri-
 mum per diuisionẽ: et ideo in tallũ generatione nõ semp fa-
 ctum est qd fit: sed aliquãdo est in alia forma que est forma
 partis eius: sicut cõz facta est domus: est ante illud factum
 esse fieri: nõ domus: sed fundamentũ vel alteriõ partis. Si-
 militer autem est in eo qd corrumpitur. Ad hoc enim per ra-
 tionem continu inest qd fit per generatiõem: et in eo qd cor-
 rumpitur in infinitũ sũ diuisionẽ: et nunq est fieri nisi aliqd
 factum sit prius: neq: corrumpitur nisi aliqd corruptum sit
 prius: neq: e conuerso factum esse: vel corruptum esse: nisi ali-
 quid fiat et corrumpatur prius. Semper enim in ipso corru-
 pi est corruptum eẽ prius: et in ipso corruptum esse prius est
 corrupti prius in potentia sũ diuisionẽ cõtinue mutatiõis:
 eo q: in quolibet per diuisionẽ accepto sunt duo. s. continuũ:
 ratioẽ cuius est mutari: et terminas continuũ rone culus in
 est et mutari esse: sicut paulo ante pbatum est. Manifestus
 est igitur qd factum est necesse est fieri prius: et qd fit neces-
 se est prius factũ esse. C Omnis enim magnitudo et omne tem-
 pus diuisibilia sunt semper: et ideo in quocũq: tempore vel
 magnitudine sit: nõ est in ipso sicut in primo.

Cap. 8. q: finitum non mouetur vel quiescit in tempo-
 re infinito.

Habitis Autẽ his quibus probatum est
 motum et mutaciones diuisi in
 infinitũ: et sic oẽm mutacionem
 infinitam esse sũ diuisionẽ. Considerabimus
 nunc: vtrũ aliqua mutatio possit eẽ infinita in
 vltimis: quontã supra denũtiamus q: in fini-
 tum dicit dupliciter: potentia. s. et actu. Potentia sicut in di-
 uisione cõtinu. Actũ aut sũ vltima: sicut si aliqd in vna vel
 in ambabus extremitatibus extẽderet in infinitũ: de hoc in
 tertio libro huius scientie iã ostendimus: q: tale infinitũ non
 potest esse. Sed hic deducendo ad impossibile faciemus cõ-
 paraciones infiniti talis: si esse concedatur aliquid infinitũ.

Dicimus igitur q: tam in premissis habitũ est q: omne
 qd mouetur in tẽpore mouetur: et in minori qdem tempore
 mouetur magnitudo minor: in maiori autem maior: sed si-
 nitam magnitudinẽ sũ vltima impossibile est moueri in tẽ-
 pore infinito: vel sũ tẽpus infinitũ: nisi illa magnitudo ea-
 dem semper iteret sũ sicut in motu vno: sicut celli circula-
 tio: vel nisi sit aliqua pars illius qd mouetur: sicut si dicere/
 mus partes aliquas: vel aliq moueri in toto: sed de tali mo-
 tu cõz sit per accidens non loquimur nõ: sicut et diximus in
 principio quinti huius scientie. Oportet ergo q: in toto tẽ-
 pore primo et pprio motũ alicuius magnitudinis expleat to-
 tus motus et tota magnitudo. Hoc autem sic demõstratur.
 Si enim motus finite magnitudinis est in tẽpore infinito:
 aut est eque velox: aut non eque velox in toto motu. Si au-
 tem sit eque velox: tũc facile manifestũ est: q: motũ eius sit in
 tẽpore infinito: tunc enim sumemus aliquam partẽ magni-
 tudinis: que est aliquota: et mediam vel tertiam vel decimã:
 hanc enim impossibile est accipere per diuisionẽ: et dicemus
 q: sicut se hz totũ tempus infinitũ ad totam magnitudinem
 motã: ita se habet ad partẽ: q: si tota mouetur in toto tem-
 pore: et medietas eius mouet in dimidio tẽporis: et tertia in
 tertia: et decima in decima: ergo equales sunt partes tẽpo-
 ris partibũ magnitudinis motũ. Sũ partes magnitudinis
 motũ sunt finite numero et extensione: ergo et partes tempo-
 ris sunt finite numero et extensione sũ vltima. Tot enim sunt
 partes magnitudinis motũ: quot sunt partes temporis qd
 multiplicat partes sũ oẽm multiplicationem partiu. Velox
 enim est qd diuidit tẽpus: sicut supra dictum est: et quies
 velox diuidit totens tẽpus ponit distinctionem in partibũ
 magnitudinis motũ: et ille erunt eque: cum suppositũ sit id
 qd mouetur esse eque velox in toto motu: ergo finite erunt
 vt diximus partes tẽporis et numero et extensione sũ vltia:
 sed ex finitis sũ vltima et numerũ non cõponit infinitum: g-
 nus totius magnitudinis motũ non est infinitũ: neq: sũ nu-
 merũ: neq: sũ vltima: et hoc est cõtra hyporhesim: q: a positũ
 fuit q: eẽ infinitum. C Si autẽ nõ sit eque velox in toto mo-
 tu nil differt quantũ ad deductionẽ ad inconueniens idẽ.
 Ponamus eni spatium finitũ signari per lineam. a. b. et di-
 camus q: id qd motum est in tẽpore infinito: q: significetur
 per. c. d. et ex his que in tertio libro huius scie determinata
 sunt in distinctione motus: resumamus q: in moueri omni
 motu illius nature in qua est motus: sicut est in genere p̄di-
 cati vel specie alterũ altero sit prius sũ motũ qd vocat al-
 terũ altero prius motũ esse: cũ nos ostenderimus tibi q: mo-
 tus est generatio vel pductio forme post formam quodam
 modo: vel vbi post vbi quodãmodo. Hoc enim manifestum
 est ex tẽpore: q: sũ pcessum tẽporis ex priorĩ in posterius p-
 cedit etiã motus ex parte priorĩ in posterioĩ. Semper enim
 sũ tẽpus plus etiã motum esse motũ: et plus siue eque velo-
 citer mutet se aliqd: siue nõ eque velociter: et siue motus di-
 minuat: siue plongetur: et extẽdatur: siue etiãz maneat non
 extẽtas vel diminutus: et sũ verũ est sũ subiectũ motũ: qd
 est res predicati in quã et ad quam est motus generaliter in
 omni motu: hz non semper vey sit subiectum motus qd est
 in dimidiũ substantie qd mouet. Illud eni aliquãdo fit plus
 et plus: et aliquãdo totũ est simul in motu non plus et plus hz
 partes. In mutatiõ enim generatiõis et alicuius alteratiõ-
 nis sit sũ plus et plus: sicut supra dicitur: q: id qd factus est
 iam tñ fiebat: et qd fit iam ante factũ est sũ partẽ et partẽ: et
 in alteracione aliqua similr est: sicut cũ calefcit lignũ. Illud
 enim calefcit sũ partẽ et partẽ: sed in motu hz locũ: et in mo-
 tu augmẽti simul mouet id qd mouet sũ totum: et non sũ
 partẽ et partem: sed qd dictum est generatũ est vey sũ q: id
 qd mouet dẽ id qd subicitur motu: vt genus predicati: si-
 ue natura in qua est mutatio. Hs igit sic habitis accipia-
 mus partẽ spatiũ toti: qd est. a. b. p̄re aliq que sit aliqta: si-
 cut dimidiã: vel tertiam: et sic deinceps: et illa pars eiõ sit si-
 gnata per. a. c. hãc eni partẽ id qd inequaliter velociter mo-
 uetur trãsit in aliquota parte totius tẽporis infiniti: eo q:
 non potest dici: q: partẽ illã transeat in toto tẽpore: q: a posi-
 tum est: q: totã magnitudinem transeat in infinito tẽpore:
 vnde si partẽ transeat in tempore infinito: eẽ pars equalis
 toti qd est impossibile. Partẽ igit illa accepta accipiemus
 de eodẽ spatio partẽ illi equalẽ cõiunctã cõz priorĩ p. a. e. e.
 q: linea

Tex. r. c. 59.

Triplex e gene-
 ratio. s. siue
 by Auroes i
 p̄nti loco.

5° p̄p̄. r. c. 6.

Tex. r. c. 61.

5° p̄p̄. r. c. 4.
 et infra.

3° p̄p̄. r. c. 40.

¶ linea illa tota diuisa in locis tot quot volumus fm puncta. c. r. e. r. alia quotiesq; voluerimus. C. Itaq; autē partē ea de necessitate qua prius transit: et in qdā parte tēporis infiniti: qā aut trāsit eam in toto tēpore: aut in parte: et constat q non in toto: qā totū spatū trāsit in toto: et si trāfiret etiā partē in toto tēpore eēt pars equalis toti: qd esse non pōt: si accipiamus semper partē spatij post partē: et accipiamus partes equales spatij: qā tūc aliquādo stabit diuisio spatij: et quelibet pars expleta erit per motū in parte tēporis finita: h partes tēporis sint equales et in lōgitudine: ppter id qd mouet postū est esse inēquiter veloz. Quia igit nulla ps accepta in eo qd est finitū actu remittit ipm totū: neq; cum equali finita: neq; cū inēquāli finita sumpta: eo qd impossibile est infinitū esse et cōponi ex finitis fm numerū et fm vltima: siue sint equalia: siue inēquālia erit tēpus finitū qd constituit ex actu et fm numerū finitis partib;: eo qd illud tēpus mensurat a quodā vno qd est pars spatij: per finitū ē multitudinē partium tēporis: que etiā finita est fm magnitudinem in vltimis: siue illa finita sint equalia: siue inēquālia: qd dicitur est: qd illud spatū qd mēsuratur per ptes tēporis fm inēquālia tēpora mēsurat motū ppter id qd motū inēqualiter postū est moueri. Spatiū enī finitū est et mēsuratū tātis finitis: et tot quot sunt ptes aliquote totius spatij: que signē per a. b. totū ergo ipm. a. b. totū mōuetur in tpe finitū. Dicitur autē erat q moueret in tpe infinito. C. Si autē est in quiete. Cū enim quies sit pūatio mot;: habebunt eē circa idē: et sic mot; finitas fm vltima nō pōt esse in tēpore infinito: ita nec qes finita pōt esse in tēpore infinito pp eādē causam. Ex ista autē declaratiōe sequitur vltimus: q in mutationibus generatiōis et corruptionis nō est possibile vni; idē semper generari et corrūpi: eo qd finitum et diuisū est fm tēpus vtriusq; cum ipse mutatiōes sint infinite: si tempus eorum esset infinitum: cum ipse mutatiōes sint finite: vni; et idē esset tempus mutatiōis vtriusq; in eodē: et sic necessario essent finite simul generatiō et corruptiō in eodē: qā illa sunt simul que sunt in vno tēpore. Linee autem demōstratiōis sint sicut vides hic.

C. Cap. 9. Q. nec infinitum pertransit: nec eōuerso: nec in finitum tēpore finitū.

Adem Ratio est ad pbandum q infinitū nō potest moueri in tēpore infinito: neq; etiā qescere: siue regulariter moueat siue irregulariter. Si enī deitur infinitū posse moueri in tēpore finitū: nos accipiemus aliquā partē tēporis: que numerat et metitur totū tēpus: et dicimus q in parte illa trāsit aliquā partē magnitudinis infinitū qd mouetur: qā infinitū nō pōt moueri si mouet nisi magnitudine infiniti spatij: et in pte illa tēpus nō trāsit totū spatū: eo qd postū est q in toto tpe trāsit totā magnitudinē spatij: et totū et ps nō sunt equalia. In alia autē parte tēporis que est equalis prius dicte parti: itē trāsit aliā partē spatij: et in tertia parte tēporis similitur: et sic de singulis partibus tēporis: siue ille partes spatij qd trāsit sint equalis: siue inēquales: qd nō affert aliquas dīam qru; ad id qd intendimus nūc. Si enī regularis est motus: tūc sunt partes eāles. Si autē irregularis est motus: tūc partes spatij pertransire sunt inēquales: et vtroq; modo sunt finite: eo qd sunt fm numerū partū tēporis: et in lōgitudine sunt etiā finite. Manifestū est enī: q tps sic diuisum p partes que sunt aliquote et eāles non vadit sua diuisio in infinitum: nec ptes spatij sunt infinite: ergo nec totū spatū erit infinitum: ergo infinitū nō conuenit trāfire in tpe finitū: et nihil differt ad pūens: siue magnitudo ponat in vtraq; parte infinita: siue in altera solū ponat infinita: dūmō ponat tempus motus eius finitū: qā per eādē rōnem: que nūc dicta est pbabitur etiā magnitudo eē finita. C. Demōstratis autē his: manifestū est per dicta q neq; possibile est q finita magnitudo in tēpore finitū trāseat spatū infinitū: pp eandē causam. Cōstat enim ex pbatis q infinitū qd moueri supponitur in aliquota parte tēporis finiti trāsit aliqd de spatio in finitū: siue sit regulariter motum: siue irregulariter: et in alia parte tēporis trāsit nō aliqd: et partibus oibus trāsit oēs partes spatij infiniti: qā in toto tēpore postū est: q trāseat totum: sed qd ex finitū numero et vltimo cōponit est si-

nitum: ergo qd cōponitur ex partib; illis quas trāsit in partibus: tēporis finiti finitū erit: sed totū spatū cōponitur ex taliter finitis: ergo totū est finitum: et hoc est contra hypothesim: qā dicitur est qd esset infinitū. C. Quā autē sicut iaz habitus est finitū mobile non potest pertransire infinitū spatū in finitū tpe: manifestū est et per simile: qā infinitum nō potest trāfire finitū in finitū tpe. Si enim daret: q infinitum potest trāfire finitū in finitū tpe: tūc oporteret et eōuerso concedere: q finitū trāfiret infinitū: qā tūc sapius est i probatum q nō est differentia quocunq; mō fiat cōparatiō finiti ad infinitū. In omni enī tali cōparatiōe sequitur q in finitū trāseat finitū: et hoc est ideo: qā minus semp mensuratur et numeratur maius: et ideo quantitas spatij mensurabilis et numerabilis qritatē eius qd mouet: qā finitū est minus infinitū. Si enī dicatur: q infinitum qd postū moueri sup finitū sit. a. op; necessario qd aliqd equalē spatij partib; super qd mouet qd est pars infiniti sit finitū. Dicamus igitur: q spatium sup qd mouet sit. c. r. pars quā pmo accipit de spatio sit. e. tūc enim equalē illi partē de infinito qd mouet vt a. b. est finitū: et cū totū infinitū trāseat totū spatū: accipiamus nō alias partes spatij: et numerando partes finiti qd mouetur: et pbando qd similis sequitur finitum spatium motū esse per infinitum: et eōuerso finitū per finitū: qā semper finitū ptes numerat partibus eius qd finitū est: et sic sequitur infinitū esse finitū: qā forte et nō est possibile mutare se infinitū sup finitū: nisi qd finitum in trāstitū illo explet et numerat ptes finiti trāseundo sup ipm: qā infinitum non habet spatū sup qd moueat: nisi hoc modo: qd finitum trāseat per ipm: aut feratur sup ipm: aut metiat ipm numerādo partes eius: et ideo h pp comparatiōis diuersitatem dicat infinitū trāfire sup finitū: cum fm rē nō aliter potest trāfire finitū nisi per motū finiti sup ipm infinitū. Cū ergo demonstratū sit impossibile esse: q infinitū in tpe finitū trāseat finitum: erit eū hoc demōstratum: qd impossibile est q infinitū in tpe finitū trāseat finitū. Linee autē demōstratiōis hui; sic ponēde sunt: q infinitū linea nō signē nisi vno termino: qā infinitū aliter terminū nō habet: sed ps cōmensurata spatij parte in vtroq; termino istis terminalibus pfigurata: qā illa finita est. Spatiū autē h sit finitū: tū qā supponitur esse spatū infiniti in altero termino nō signat littera: h ps eius tūc et hoc est sicut vides hic. C. At vō neq; infinitum possibile est etiā trāfire per infinitū spatū in tēpore finitū. Si enī trāfiret infinitū: tūc oporteret qd et trāfiret finitū: qā in infinitū sunt finite ptes quas opz ipm primo trāfire: et sic in infinitū trāfiret finitū: et hoc est i probatū. Amplius autē hoc aliter pbatur: qā si nos accipiamus ptes tēporis: finitū qd libet partū tēporis trāsit aliqd finitū id qd est infinitū: ergo infinitū itē trāfiret finitum: qd est impossibile: vt patet ex habitis supra. C. Quoniam autē pbatur est ista: q nec in finitū pōt trāfire finitū: nec et eōuerso finitum pōt trāfire infinitum: nec infinitum pōt moueri in tpe finitū. Manifestum est per cōsequens: q neq; mot; infinitum vni; et idē non circularis pōt esse in tēpore finitū. Non enim est differentia in hoc qd motus vel magnitudo ponat infinita. Qd cunq; enim horū ponatur infinitum: sequitur et aliter eē infinitum: quia supra ostēdimus qd motus vni; h diuisiōnes fm magnitudinem in qua est motus: et alterā fm tempus. Ois enim loci mutatio est in loco: et si loci mutatio est infinita: sequitur et locum infinitum esse: et eōuerso.

C. Cap. 10. De statione q non est in ea aliquā pūm.

Quoniam Aut omne qd mouetur aut quiescit: nō quiescit nisi qd aptū natū est moueri: et qd aptum natū est moueri: et quo aptum natū est moueri: sic vt aptū natum est moueri: sicut in quinto libro huius scie declarauimus. Necesse est enim omne qd stat cū stat moueri. Stare autē hic vocamus trionē ad quietē. Cum enī post motū res sit in quiete: est ante quietem vltima pars motus: quando res incipit stare: quaz vocamus hic stationem: et hec quidem statio in naturali motu est velocior motu ipso. In violento autē est tardior: q ipse motus: sed in voluntario: aliquando autem est eque veloz: aliquando autem tardior: aliquando autem velocior. Dico ergo q cum stare incipit ad huc mouet: qā

Ex. r. c. 64.

Ex. r. c. 65.

Ex. r. c. 66.

Ex. r. c. 67.

Ex. r. c. 62.

Ex. r. c. 63.

si non mouetur omnino tunc quiesceret: sed non conuenit quiescere id quod incipit ire ad quietem: quia a quibusdam grecis dicitur quiescens: eo quod incipit iam ire ad quietem: ergo conuenit quod ad huc mouetur. Hoc autem demonstratur manifestum est ex probabilitate: quod omne stare est in tempore: quia supra ostensum est: quod id quod mouetur mouetur in tempore: et hoc modo probatur quod id quod stat ad huc mouetur: ergo necesse est stationem fieri in tempore. Amplius si velocius et tardius dicitur esse in tempore: conuenit autem velocius et tardius dicitur esse in tempore: necesse est sequi omne stare esse in tempore. Si autem dicitur de motu: si quod necessarium est motum esse in aliquo parte temporis illius: quod est sicut tempus primum et primum: et non excellens ipsum: ita necessarium est: quod quando statio est in aliquo tempore suo adequato sibi: quod est sicut tempus primum et primum: et non conuenit excellens ipsum: quod statio illa fiat in qualibet parte illius temporis. Si enim dicitur quod tempus quod est primum et primum in duas vel plures partes: tunc oportet quod aut statio fiat in qualibet parte temporis: aut in nulla: aut in aliqua fiat statio: et in aliqua non. Si autem fiat in qualibet parte temporis: tunc habet oppositum: quia tunc sicut dicitur statio que est in aliquo tempore primo in qualibet parte illius temporis sit. Si enim dicatur: quod in illa parte fiat statio: tunc etiam non fit in toto tempore sicut in primo et primo: quia non conuenit tunc nisi ratione partium: et hoc est contra hypotheseos que supponit quod statio in toto illo tempore: sicut in primo et primo proprio subiecto. Si autem in altera parte sit: et in altera non: tunc tempus alia parte excellit stationem: sed tunc excellens non est primum: sed conuenit: ut patet ex ante dictis: ergo statio non fit in toto tempore illo: sicut in primo quod est contra hypotheseos. Oportet ergo quod statio sit sicut in primo quod est tempus: sicut etiam deus est prius in eo quod mouetur: tunc motus est in aliquo sicut primo et proprio. Ex hoc autem ulterius patet: quod sicut in eo quod mouetur et motu non est dare primum cui gratia sit et non partis motus attribuitur: eo quod motus diuisibilis est in infinitum: et ante quolibet datam partem iam fuit alia: sic etiam in eo quod statur et sistit non habet primum stationis: sed eius diuisionem in infinitum. Et hoc est idem: quia nec in ipso moueri: nec in ipso stare est aliquid prius: cui ita attribuitur motus vel statio: quod non conueniant alteri parti prius. Si autem datur oppositum repetemus eadem demonstrationes quas posuimus superius de motu: et deducemus ad impossibile. Datur enim: quod primum cui conuenit statio sit a. b. hoc autem non potest esse impartibile: quia esse motus non saluatur in impartibili: eo quod nullum continuum componitur ex indiuisibilibus: sed semper qualibet parte data est accipere partem priorē in qua fuit motus. Demonstratur autem est superius quod id quod stat sicut sistit est id quod ad huc mouetur: ergo sicut motus non est in indiuisibili: ita nec statio eius quod sistit. At uero si def esse diuisibilis ipsum a. b. in quo stat: tunc sicut prius habita oportet quod statio fiat in qualibet parte eius: eo quod iam motus quod statio primum fiant per tres tempora: quia scilicet a. b. in quo dicatur aduersari? quod primo statur est tempus continuum: et non atomum tempus. Omne autem tempus est in infinitum partibile: non erit aliquid illius temporis in quo statur prius: quia quocumque dato primo illud erit diuisibile: et habebit partem ante partem prius et posterius que sunt in ipso: et sic erit in ipso accipere prius aliquid cui attribuitur statio: et sic erit aliquid prius primo quod est impossibile: scilicet in statione non est aliquid primum sicut tempus: neque sicut primum: tunc ad istius demonstrationem protrahere lineam temporis: quia quod conuenit in linea temporis: conuenit etiam ex continuitate stationis: linea hec est a. b.

L. r. c. 68.

L. r. c. 69.

L. r. c. 70.

Tex. r. c. 71.

L. r. c. 72.

Linde ostendi habet: quod in quiete quiescens non est aliquid primum sicut probabitur primi ratione. Quia enim quiescens non est tota simul in vno tempore indiuisibili: propter id etiam motus eius quod mouetur non est in vno indiuisibili tempore: quia in quo sicut in mensurante est etiam moueri: et hoc ex supra habitis in quinto libro declaratur ubi dicitur quod tunc rem dicitur quiescere in eodem mensurante: quando est in quo aptum natum est moueri: et non mouetur id quod moueri aptum natum est: non est aptum natum moueri nisi in tempore: et non in indiuisibili temporis: ergo neque quiescit nisi in tempore: et non in

indiuisibili temporis. Amplius nos dicitur quiescere illud quod sicut diuisionem vnam in forma: et ubi se habet nunc et prius tanquam nos non iudicemus quietem quiescentis vno indiuisibili temporis: sed duobus ad minus: quia cuius dicitur quod similiter se habet quiescens nunc et prius: duo nunc signamus in sermone: sed inter duo nunc est tempus continuum vltimum supra probatum est: ergo in tempore continuo quiescit: et non in indiuisibili temporis. Si uero quiescit omne quod quiescit in eo quod diuisibile est tempus: tunc oportet quod in qualibet parte illius temporis quiescat: quia nos accipimus tempus proprium et non commune. Hoc autem eodem modo demonstrabitur: quod et in prioribus sermonibus est demonstratum: ergo nullum erit dare tempus primum quietis. Nullus causa est: quia omne quod quiescit: et omne quod mouetur: in tempore quiescit et mouetur: sed non est aliquid tempus primum dare: quod non est aliquid prius per diuisionem: neque est magnitudinem primum: neque vltimum: saltem aliquid quod est de genere continuorum: eo quod omne continuum diuisibile est in infinitum. Quoniam autem sicut habitum est superius: omne quod mouetur mouetur in tempore: et continue venit ex quodam in quiddam in toto tempore illo quod motum mensurat: sicut mensurat adequata et propria sibi: et non sicut mensurat excellens et non commune: in cuius parte est motus: et non in toto: tunc impossibile est sicut in aliquid motuum vel quiescentium sit aliquid primum. Dicitur enim quod quiescere est tunc: quando in ipso est accipere tempus quoddam in quo etiam ipsum quiescit: et omnes partes sue et partes quietis sunt in partibus illius temporis: sicut partes motus sunt in partibus illius temporis quod est tempus illius motus sicut se et proprium. Sicut enim supra dicitur: quod hoc est quiescere cum verum sit quod in quod sicut formam: et ubi est hoc aliquid et ipsum et partes eius in alio et alio ipsorum nunc que sunt extrema illius temporis: in quo dicitur vno modo se habere nunc et prius: et ideo etiam dicitur quod omnis quies est in tempore: et si hoc est quiescere: tunc non conuenit quod id quod mutatur vel quiescit sicut aliquid quod est motus vel quietis esse primum tempus: cui ita attribuitur motus quod ante ipsum non sit aliquid aliud prius ipso. Omne enim tempus est diuisibile: et in alia et alia eius parte verum erit dicere de quiescente et motu quod in eodem tempore sit quiescens: vel motum et ipsum et partes eius. Si autem dicatur aduersari: quod non sic est: imo potius ipsum quod mouetur vel quiescit est in vno solo nunc: sic nullum tempus erit sicut motum vel quietem: sed potius vtrique istorum est sicut nunc indiuisibile: quod est terminus et finis temporis: et hoc iam sepe ostensum est esse impossibile: nisi enim in ipso nunc aliquid sit manens sicut quod manentia dicitur illorum que nullo modo sunt apta nata moueri: sicut sunt necessaria: non tamen aliquid quiescit in ipso nunc: et hoc ideo: quia eadem mensura est quietis et motus. Cum igitur non sit in ipso nunc moueri: non erit in ipso quiescere: sed tamen bene conuenit non moueri in ipso nunc: sicut quod non moueri dicit negationem oppositam ei quod est moueri: et est in ipso nunc esse sicut aliquid: quia sicut necessitatem sicut quod non refertur aliquid ad motum. In ipso autem nunc est manentia: que est priuatio mutationis simplicis que est generatio et corruptio: sicut dicitur in quinto quod talibus cum non sint motus non opponitur quies: eo quod quies et motus non sunt in nunc. Manentia autem generatorum et corruptorum est in nunc: unde non moueri talium est in ipso nunc: et etiam ipso rum sicut aliquid est in ipso nunc: quia esse ipso quod est sicut forma substantialis: in eo quod esse illud sicut a forma est in ipso nunc: quod quod aliter sit inuenit in quarto libro huius scie de tpe: et etiam in quinto ubi agit de mutatione et speciebus eius: sed in tpe nunc conuenit: quod id quod quiescit sicut aliquid quod est simul totum sit: quia si hoc pertingeret in quiescente: tunc etiam contingeret in eo quod fertur: quia ad eandem mensuram referuntur id quod quiescit: et id quod mouetur: et sic esset dare primum in quo esset quies et motus: hoc autem est impossibile. Est autem hoc verum: manifeste in motu locali: et in alijs motibus est etiam verum: sed non adeo manifestum: sed probatur ex dictis supra in tertio. ubi dicitur quod alteratio est quale continue fluens: et augmentum est quantum continue fluens: hec igitur dicta sunt de diuisibilitate motus in infinitum.

L. r. c. 74.

3° p. l. c. 4. 7.6.

Incipit Tractatus Tertius Sexti Libri Physicorum de contradictione contra Zenonem: et q' impartibile no' mouet. Cap. p^m. De solutione rōnum Zenonis que sunt quatuor.

L. 1. cō. 75.

Xomnibus autem p^m

habitis non est difficile videre cam deceptiois Zenonis in rōnibus: quas idurit ad motus destructionē. Paralogizat enī ipse seipsum et alios: et deratiocinat fm equocationis sophsima occultū: et fm hoc q' fallum supponit. Dicit enim sic: omne qd est: aut mouet: aut quiescit quādo est fm equale sibi spatū in magnitudine: sed impossibile est: q' moueat quādo est fm eā le spatū sibi: eo q' motus est pcessus de vno loco ad alius. Unus autē et alius locus non sunt equale aliqd rei motē: s; malus: ergo qd est fm equale sibi in spatio nō mouet ergo quiescit: fm qd ferē in ipso semper quiescit s; equale sibi in spatio: ergo id qd fertur quiescit in toto spatio. Q' autē id qd fertur sit in nunc: pbat Zeno ex hoc: q' nūc nihil aliqd est nisi numerus eius qd fertur in motu sicut tps est numerus loci mutatiōis: sicut p; ex his que dicta sunt in quarto. Ex his vltimus est tragedia. I. increpatio cōtra eos qui motus esse asserbant. Inferebat Zeno et sagitta que velocissimē videt ferri immobilem esse. Est autē et in hac argumentatione fallum supponēs et paralogizans fm equocationē: qd enī supponit q' id qd quiescit quiescat in nūc fallum est: p; ex predictis. Credebat enim q' sicut est pūatio motus: q' etiā ita est pūatio mēsure motus que est tps: et hoc fallum est: q' pūatio non pūat nisi id qd est oppositū: tps autē non opponit ei: et ideo nō pūat tps ipm. C' Si qs autēz obijciat q' motus est causa temporis: et ideo pūata causa: necesse est effectū pūari: et sic reddit incōueniens Zenonis. I. q' etē esse in nunc. C' Dicedū q' nec motus in genere: nec in spe causat tps: sed potius vnus qdaz motus mobilis pūat: et ideo pūatio hoc motu vel illo non pūatur pp hoc ille pūus motus: ille enim semp est: et ideo tps pūari non potest. Scdm fallum est qd Zeno supponebat: q' id quod fertur in ipso nūc est in qualibet parte spatij: q' si ita est: vt dicit tunc mor' nō est continuus: sed essent infinite quiesces vel mouentia in qbus mobile est hoc modo: et post in alio nūc sibi: et sic deiceps fm partes spatij: et sic opponeret: q' tempus componeret ex ipsis nūc: et spatij componeret ex indiuisibilib; pūat: que omnia supra sunt improbata: vnde lz nūc sit numerus eius qd fertur: tamē sicut id qd fertur nō est in alla parte spatij determinate nisi in potētia: et in actu semp est partim a quo: et partim ad quem dū est in motu: ita nūc nō est in tpe qd mensurat motum: et infinite motus erit locus ad quē est mor' actu locus eius qd fertur: et ideo non erit actu terminus tps: qd mēsurat motū: et hoc est qd diximus supra in tractatu de tēpore: q' sicut id qd ferē semp de pōri in posterius in spatio: ita q' nūc fm esse suū sicut semp de pōri in posterius in tpe: et ideo nunc numerādo id qd fertur fm id qd ferē cōstituit tps: sicut eius qd fertur fm q' ferē pūus actus est motus: cuius tps nūc est. Paralogizat autē Zeno fm fallaciam equocationis: quādo dicit q' id qd est fm equale sibi in spatio non mouet. Id autē qd videt ferri est fm equale sibi: ergo nō mouet. In pma enī pōne quādo dicit: q' id qd est eā le sibi non moueri: stat id qd dicitur eā le sibi pō loco determinato fm actū: et hoc modo vey est: q' est s; eā le sibi in spatio non moueri. In mīnoxi autem pōne hoc ipm eā le sibi stat pō eā le fm potētiaz: q' id qd fertur nō est fm eā le sibi in spatio nisi fm potētiam: et sic equoce vitur medio termino sui syllogismi: pp qd incidit fallacia equocationis: et sic paralogizat. C' Sunt autē pūpue quatuor rationes quas inducit ad pbandum q' non est mor' que ingerunt difficultatem volentibus eas soluere. Ex pūm; qdē est qd dicit q' omne qd mouetur per spatū aliquod opz plus accedere per motum ad mediū illius spatij q' accedat ad finē eiusdē: s; eadē ratione plus accedet ad mediū illius mediij q' ad finē eiusdē: et iterum ad mediā illius mediij: et sic in infinitum: ergo in tpe finito in quo dicitur aliqd moueri pertransit in finem fm numerus. Et in infinitis autē per numerum componitur in infinitū per vltima: ergo in tēpore finito id qd mouet

L. 1. cō. 76.

Directio.

Solutio.

L. 1. cō. 77.

pertransit in infinitū: et hoc iam superius impossibile esse ostensum est. Hanc autē rōnem distinguendo iam ad hominem solūmus in superioribus rōnibus vbi distinguimus: q' infinitum dicit dupliciter. I. potentia: sicut in diuisione cōtinui: et actu sicut in infinitū fm vltima: et ostendimus ibi q' nō est in conueniens q' infinitū potentia per diuisionē pertrāseatur in tempore actu finito: qd etiā infinitū est potētia: sicut qd libet cōtinuum diuidit in infinitū. Et talib; enī infinitis: cū non sit nisi potētia non cōponit in infinitū actu. Infra tñ solue mus hanc rōnem ad rem cū sequenti rōne: q' nō sumus cōtenti solone ad hōiem eo q' volumus veritatē rei certifica re. C' Scdm autem rōnem quā ppter fortitudinē cōclusio nis vocauit Achille: eo q' esset inuincibilis vt arbitrabatur Indurit dicens: q' si motus esset tardissimum pcedens nunq; posset attingere velocissimū: qd segtur ipm in spatio in eodem tpe motus: cuius cam esse dicit: q' in tēpore in quo velocissimum segtur in spatio in quo pcessit ipm tardissimū pertransit tardissimum aliqd de spatio vltimus: et cum velocissimum iterū transit illud spatium: tūc iterū tardissimū transit aliqd vltimus: et sic in infinitum. C' Tūc ex pūm; est si ponamus limacē pertransire in spatio leucam: et postea velocissimum equū insequi limacem: tunc enim dicit Zeno q' equus nunq; consequitur limacem. Necessē enim est q' aliqua pportio sit motus equi ad motum limacis: tūc enī quando equus pertransit leucam: q' limax fuit ante equū si mar pertransiit millesimā leuce vltius in spatio: et quando equus pertransit illam millesimā: tunc limax iterū pertransit millesimā millesimē: et sic in infinitū: ergo semper si mar est ante equū: ergo tardissimū nunq; affegtur a velocissimū insequēte qd est incōueniens: ergo non est motus. C' Est autē hec ratio re eadem pcedenti: q' fundatur super illam q' illud nunq; segtur nisi per diuisionem spatij: quam Zeno actu opinatus est fieri in motu: s; dicit rō hec fm ser monem: q' nō vitur in eadem diuisione in duo media et iterum diuisione mediij in media: sed vti velocissimū et tardissimū: cū tñ ex rōne diuisionis seqtur velocissimū nō posse cōprehēdere tardissimū: et ideo hec rō eadē sit illi que est per diuisionis rōnē in duo media magnitudine accepta sup quā dicit ei motus. In vtrac; autē baz rōnum accidit: q' nō pot contingi terminus magnitudinis: ppter hoc q' nō quodā dē nititur in infinita ab eo qd mouet sup eam accipiendo me dias partes ante vltimā. Sed ipse apponit in scōa rōne: q' neq; id qd est velocissimū cōsegur tardissimū: et hoc potius est tragedia: hoc est vituperia eorū qui motū eē dicit dicitū est q' variet medium rōnis prioris: et ideo et necesse est q' ad vtrac; istaz rōnū solutio sit eadē. Dicitur igit q' fall sum est qd dicit q' velocissimū nō cōprehendit tardissimū pcedēs: et hoc p; ex rōne velocis et tardi pūa posita. Velox enī est qd in eā le tēpore mouet plus q' tardū. Omne autem qd in eodem tpe mouet plus aliquādo comprehendit id qd mouetur minus: ergo velox cōprehēdet aliqd tardū: verū tñ est: q' in q' tūz istud pcedit et illud segtur nō cōprehēdet. si vtrūq; accipet hoc nō ea que potētia sunt in spatio: s; dicit Zeno: sed nō sic accipit: sed potius determinatā et finitaz accipit q'ritatem hōtia: et hoc nō plus accipit de spatio velox q' tardū in eā le tēpore: et ideo nō cōprehēdet: id enī qd fertur nō trāsit per spatia hoc nō diuidendo: sicut sit diuisio in infinitū: q' tunc oporteret q' in secūda boza motus sui mīnus transiret q' in pma: sicut quando diuidit pūatū in infinitum: pma diuisio relinqt maiores pres q' secūda: et secūda maiores relinqt partes q' tertia: et sic in infinitū. Ad autē qd fertur id qd fertur per spatū: sive regulariter: sive irregulariter moueat. Si enī mouetur regulariter pūb' eā lib' accipit partes eā les spatij sicut mouent celestia. Si autē irregulariter moueat: tūc forte pcessu tēpōris accipit maiores: et forte minores. In motu enī natural' accipit maiores. In motu violento aliquādo maiores sicut post pncipiū mot': et aliquādo minores: sicut circa finē motus. C' Est autē ergo: accipit pres aliquotas spatij: et determinatas et finitas: et sic necessario id qd est velox aliqd cōsegur tardū: iste ergo sunt due rōnes Zenonis. C' Tertia autē rō Zenonis est que nunc dicta est in pncipio istius sermonis. I. q' sagitta stat eo q' est in nūc in eā le sibi in loco in spatio: et illius solatio p; ex pncipio istius capituli. Ita enī rō non cōsegur: nisi dica

o p. 1. 1. 1.

L. 1. cō. 78.

Cor. 78.

L. 1. cō. 79.

L. 1. cō. 80.

Physicorum

2. c. 6. 81.

2. r. c. 6. 82.

mus tps componit ex ipis nsc: ita q tps nihil aliud sit q aggregatio ipsoz nsc: r motus aggregatio momentoz: r id qd fertur sit per vias in eqilibus sibi in spatio: r si hoc no coce datur: tuc no pot facere syllogismu: hoc aut qualr sit: r qualr solvatur satis a principio capitali dcm est. Quartas aut rō nem inducit Zeno ex altitudine eoz que mouent sicut homines mouent sup stadium: quoz vnus currit contra aliu: ita q eqles magnitudines moueant in tra eqles magnitudines quiescentes: qm quedā mouent a sine stadij moti: r alie a medio stadij quiescentes: r moueant eqli velocitate. In hac enim positione sic putat pseq inconueniens: q. f. dimidium eqle fiat duo duplici tēpore. Deceptio autē qua decipit est ex hoc: q ipse vult eqlem magnitudinem cuz sua equali que est eqlis velocitatis cum alia sibi simili fm tps eqle moueri in spatio: qd extra magnitudinem motā mouet: r in eo qd extra magnitudinem motāz quiescit: r hoc no est vey: q eqles magnitudines que eque velociter mouent: non mouentur fm eqle tēpus: nisi in spatio eqli qd extra magnitudines illas quiescit. Sed si vna earū mouet in spatio quiescente: r alia in magnitudine motā: tuc no transeūt equales magnitudines in tpe eqli: sed in quo tēpore vna trāsit dimidiū magnitudinis quiescentis: in eo alia trāsit totā magnitudiez extra se motā. His autē exemplū est vt sint magnitudines due sic directe cōiuncte: r quiescentes. a. a. a. r cōiungantur in puncto: cui pnotatur media. a. ita q sit qm magnitudo vna. Alie autē magnitudines signent per. b. b. b. cōiuncte in media. b. qm sint magnitudo vna: r sint mote: ita q mot⁹ earū incipiat a media littera. a. in qua signatur cōiungit due magnitudines quiescentes: r moueant ad vnā partē qscqz voluerimus: vbi gra: vsus dextrā: sint q magnitudines quiescentes r mote per oia eqlia. Iste igit magnitudines mote mouent in quiescentibus: r no ptraeunt nisi dimidiū magnitudinis quiescentium: r ideo si in toto tpe magnitudo mota transt totā magnitudinem quiescentez: tuc in dimidio tpe trāsit dimidiū: cū positum sit eē eqlis velocitatis r regularis mot⁹. Sint itez due alie magnitudines mote: que signent litteris. c. c. c. que et sint eqles numero r qstitate prioribus: r sint mote eque velociter cū illis que signant per tria. b. b. b. r dispō in qd moueant ab vltimo. b. Zilo motu vsus sinistrāz. r hec dispō sic signat sicut hic videre potes. Talls enī hypothefi facta puenit nēcio: q qm pmi. b. qd est nī sub pmo. c. eo q. c. positū est moueri sup ipm est sub vltimo. a. qd tuc est et sub eodē pmi. c. s. vltimis. a. vocat: no qd dispōne est vltimū in figura. sed pot⁹ in quo vltimū. b. nē in fine motus mouet: r hoc qd accidit iter duas magnitudines que abiuicem mouent: ita q vna q alia econtrario: q vna mouet ad dextrā r alia ad sinistrā. Accidit aut in hac positioe: q ipz. c. qd ē magnitudo mota sup magnitudinē q se motam trāsit id qd est iuxta oia. a. a. a. r hoc est. b. b. b. qd hoc positū est eē iuxta oia a. a. a. r accidit in eodē tpe q magnitudo. b. que est et magnitudo mota: no transt nisi media spatia que signant per. a. a. a. r sic cōuenit fm Zenonē duplici tps esse eqle dimidio: eo q positū est q vtrūqz spatioz motoz equale sit ad vnūquodqz motoz spatioz r quiescentiuz: r ideo vnū dū eē tps mot⁹ eoz. Sequitur enī q. c. c. est cū vltimo. a. qd tuc trāslatū est p oia c. c. c. r sic in eodē tēpore in quo trāsit dimidiū spatius. a. a. a. transt totū spatū. c. c. c. q in trīs motibus in vno r eodez momento pmi. b. r pmi. c. simul sunt in cōtrarijs finib⁹ sine vltimis: quoz vltima sunt fm oia. b. b. b. que sunt tāta s. z. n. m. x. r extēsiōe qm est vnūquodqz eoz que sūt. a. a. a. Hec autē oia: qa sicut diximus obscure posuit Zeno: sicut recitat Aristot. in suo sexto physicoz: nos qd obscure positū est clare posuimus sic. Retēra enī positione r figura suppositis dicimus hāc positionē eē per se notā: q si alia magnitudo regularis mot⁹ in toto tpe aliquo trāsit totū spatūz aliqd in dimidio illius tps trāsit dimidiū. Itē hāc dicimus p se notā: q due magnitudines veloces duo eqlia spatia trāseunt in tpe vno r eqli. C Ex his igit arguimus: q si magnitudo b. b. b. trāsit totū spatū. a. a. a. in toto tpe aliquo: in dimidio illius tēpore transt dimidiū spatū eiusdē. Sed positum est: q incipiat moueri a medio. a. ergo in dimidio tempore transt mediu magnitudinis: sed eqles sunt magnitudines. a. r. b. r eqlis velocitatis sunt. b. r. c. magnitudines: ergo in eqli tēpore trāsit magnitudo. b. totam magnitudinē

a. r magnitudo. c. totam magnitudinē. b. sicut dicit secundū ppositio. Ppōsitione autē superiori retēta: quādo pmi. b. est sub vltimo. a. in figura: tunc vltimum. b. est sub pmo. a. eiusdem figure. Sed quādo pmi. b. est sub vltimo. a. tunc primū. c. est sub pmo. a. moueri motū pmo. Sed qm vltimū b. est sub pmo. a. tuc pmi. c. est sub eodē pmo. a. ergo cū vltimo. b. ergo. c. tuc trāslat per oia. b. ergo in tpe in quo. b. transt per dimidia. a. in eodē. c. trāslat per dimidia. b. sed in dimidio tēpore. b. trāslat per dimidia. a. ergo in dimidio tempore b. transt. c. per oia. b. Datū autē erat: q in toto tēpore transt per oia. b. q oia. b. sunt dupla ad dimidia. a. ergo totum tēpus duplici eqle est dimidio. Hec igit est ratio Zenonis et accidit ad fallitatem supra dictā: r est fallacia fm qd ad simpliciter in argumento. Qd enim dicitur q si aliqd in dimidio tēpore transt dimidiū spatū fm regularē motum. q in duplo illius tēpore transt totum spatū. Arbitrat Zeno esse vey simpliciter in omni spatio: tā cōtra id qd fertur motu q quiescente: r non est vey: nisi in spatio quiescente. Si eiz aliqs vadat pparatus: r ponamus q eque velociter vt tpe peragat spatūz veniat cōtra illum: ille dimidio tempore veniet pparatus q ventret si spatūz scaret. Et si querat vnū simile istius in natura motus habet. C Dicit q in luna: illius enim aur cōtra lunaz mouet ppter qd in dimidio sui circuli sibi obuiat luna: r aur bis in vna lunatione. C Et sic patet solutio rationum: quas Zeno de motu locali induxit fm q sufficit ad presens. Infra enim cum de lineis indistinctis loquemur: redibimus ad huc vt dicamus aliquid de istis rationibus Zenonis. Sed quia Zeno non solum cōtradixit motui locali: sed etiam alijs moribus: oportet nos ostendere fallitatem rationum suarum etiam in illis. C Cap. 2. De solutione rationum Zenonis q mutationes eriscentes inter cōtraria vel contradictoria.

Nota ex in nā de luna et sua aug.

Dicimus igitur q nobis nullum accidit impossibile ponētib⁹ motum ex cōsideratione mutationis que est fm cōtradictionē aut fm cōtradictoria. Dicebat enim qdam nō esse aliā mutationē inter contradictoria: qa si datur eē mutatio inter ea: tunc id qd mutatur de non esse in esse: aut est in esse: aut in non esse: aut in neutro: aut in vtroqz. Constat autem: q non est in non esse: qa cum mutatur iam recessit ab eo: r superius habitum est: q res que mutatur non est in eo ex quo mutatur. Similiter autem neqz in esse in qd mutat: quia esse magis est qes q mutatio: r ideo res tunc mutata est quādo est. Eodem autē modo non potest esse in neutro: qa cōtradictorium alterum inesse necesse est. Similiter autē nō potest esse in vtroqz: qa cōtradictoria simul de eo verificatur. C Similiter autē obijciebat de mutatione que est iter cōtraria: qa in eo ex quo est mutatio non est: qa iam recessit est ab illa per infinitas mutationes: vt supra pbatum est. In eo autē ad qd est mutatio nō dūz est: qa cū est in illa quiescit r nō mutatur: in neutro etiā nō pot: qa vnum eoz ponitur vt mutationis principium: alterum vt finis: r mutationi cōtraria sunt principū r finis: qa aliter infinita essent: pp qd necessarius est ista inesse rei mutare: que est subm mutatione. Vtrūqz autē istoz itez non pot esse. eo q cōtraria nō insunt simul eidem. C His igit rōnib⁹ pbat nullas eē mutationes: neqz inter cōtraria: neqz iter cōtradictoria: dicētes q si aliquid ex nō albo in album mutatur: r in neutro istoz esse pot: vt pbatum esse videt: qa tunc neqz albi neqz non albi erit: qd est inconueniens: cum ista sunt mutationes nō sibi essentielles: r ideo opz ipfas inesse et cū inest imutatio. C Solo autē huius sophismatis est q cū mutat aliqd aliq modo ē in vtroqz: sed magis in eo ad qd est mot⁹: vt si aliqd mutet ex nō albo in album: aliquo modo est nō albi r aliquo modo albo: sed tamē magis est albi: sicut ostēsum est in quinto libro huius sciētie. Nō solū enim id dicit qd in toto. i. perfecte est album: hoc est q hz albedinem in toto a migrationis permixtione separatam: qa album aut nō albi dicit aliquādo r nō q totū r perfecte sit huiusmodi. Sed qa plures partes: aut magis proprias habet albedinis: r nō est eiusdem intētionis differentie q aliqd non est in hoc totum r perfecte sicut iam patuit: r sic est res dum mutatur inter cōtraria: qa dūz mutatur in vtroqz est quodāmodo. Sed plures accipit

2. r. c. 6. 83.

5° pby. l. 6. 4

eligit hinc partes et magis pprietas eius ad quod est motus sine mutatio: neque sequitur ex hoc quod contraria sunt in eodem: quia simpliciter non inveniuntur: neque secundum actum: sed secundum potentiam: sicut in fieri: et hoc modo hinc bene potest esse in eodem: eo quod unum est sicut erit: et aliud est sicut intras: ideo utriusque est in potentia vel in actu qui potest esse in virtute quale actus superius diximus esse motum. Similiter autem est in mutatione que est inter hinc: quia que est iter esse et non esse. Hinc igitur mutatione que vere mutatio et motus est diximus esse mixta alterationi: et secundum hunc modum consideratum illud quod mutat: neque perfecte est in esse: neque perfecte in non esse: et est tamen magis in altero oppositorum: ad quod est mutatio: sed in neutro est totum semper et perfecte. Et hoc quidem perfecte est solutio rationum Zenonis: hinc quidam dicunt hanc esse quod non per se: circa motum et mutationem: secundum enim quod est quod per se certificat utrum id quod mutat sit in eo ex quo est motus: vel in eo ad quod: vel in utroque: vel in neutro tractata est quod in 5o libro huius scientie. Sed secundum quod est inducta non propter se: sed ad destruendum motum et mutationem inducta est hic.

Cap. 3. De solutione rationum Zenonis contra motum circuli et sere.

Omnino iam enumeravimus omnes fortiores rationes Zenonis quibus destruere nitentur motum rectum: relinquunt ut inducamus rationes eius quibus visus est destruere motum circulare vel solam eas. Sicut enim dixit in his que moventur motu recto: quod accidit quod quiescit dum putant moveri. Similiter dixit in circulo et sere: et uniuersaliter in omnibus que moventur. Omnia enim talia per syllogismum accidunt quiescere dum putant moveri. Quocirca in eodem loco secundum primum aliquid tempus sunt et ipsa et partes illa quiescunt: hinc circulariter tamen sere: rite mota secundum primum tempus in eodem loco sunt et illa et partes: ergo quiescunt. Probatur autem Zeno: quod illa quiescunt que sunt in eodem loco per primum tempus et ipsa et partes per hoc quod illa que moventur secundum locum mutant locum: sicut illa que moventur secundum formam mutant formam. Circulus autem et sere circa idem centrum in eodem loco sunt semper: ideo quiescere ea putant: vel si ponantur moveri simul quiescunt et moventur quod est inconueniens.

Ad hoc autem dupliciter dabitur solutio. Soluimus enim primum per interpretationem unius simpliciter sui paralogismi dicentes: quod partes circuli et partes sere nunquam tempore aliquo continuo sunt in eodem loco: sed totum secundum subiectum sit in eodem loco. Secunda autem dabitur solutio ad rem dicentes quod in circulo et sere totum primum preedit ad alium et ad alium locum. Ceterum nos distinguimus dupliciter totalitatem circuli: et dupliciter aliter eum loci. Est enim una totalitas circuli secundum materiam et subiectum: et hoc non refertur ad motum circuli et locum: nisi per accensum. Accidit enim ea talis motus inquantum forma circularis in ipso. Alia autem est totalitas circuli secundum formam conuertit et primum quod est in ipso: eo quod figura circularis duas formas habet que sunt primum et primum: secundum hoc si nos imaginari fuerimus hinc in primum: sicut in primum quotquot voluerimus primum que notant litteris a, b, c, d, et sic de alijs circulis circuductis describeret totum circulos secundum formam quot primum fulmus imaginari signari in primum vel primum eius: et hoc probatur ex hoc quod cum eleuatur a punctum: et redit in vbi in quo eleuatur: tunc complete describitur est circulus per a punctum: et similiter est c, b, redit ad locum vbi eleuatur: et similiter est de c, et de omnibus alijs: et cum forma circuli descripta per a punctum est completa: nondum est completa forma circuli descripta per b, et sic de alijs. Sed una descriptio primum complete post aliam. Ceterum autem quod in circulatione circuli primum talia primum sibi succedunt: et vnus semper est vel pellens: et alter ut pulsus post alium: et ita primum se pellunt et pellunt: ergo primum forma descriptionis circuloz formaliter variat: et primum in circulo naturaliter mobili in quo est omnes et occidit: et dextrum et sinistrum: ergo preedit continue circulus in formas multorum circuloz: hinc subiectum sit vnus. Similiter autem est de loco: locus enim motus circuli est supra centrum: vel supra veritatem: et sic autem hoc idem sit subiecto: tamen formaliter variat. Locis enim vnus forme circuli descripti non complete cum descriptione alterius circa centrum. Est enim formaliter locus circulariter totus totalitate formaliter preedit de loco ad locum: et de circulo ad circulum primum in motu circuli. Et isti circuli non

sunt idem formaliter sed subiecto: sicut idem numero sunt et per accidens homo et homo musicus: et ideo per se mouentur circulariter de loco ad locum: et per accidens est in loco vno. Et hoc est vera solo quod non. Fallax est igitur quod quidam dicunt quod partes mutant locum et totum manent: quod tunc circulus non moueretur nisi per accensum: et non secundum se: fallax est etiam quod dicitur. Autem quod circuli motus sit secundum situm et non secundum locum motus: quod supra ostendimus: quod in situm non est motus nisi per accensum: eo quod est forma indiuisibilis: cuius etiam alia causa esse potest: quod scilicet situs non est sine eo quod est ad aliquid: et in illo non est motus nisi per accensum: verum tamen est quod circulus preedit secundum partes de situ ad situm: sed hoc primum etiam et quod mouentur secundum motum rectum: hinc in motis recte sit diuersus locus: et situs: et forma et substantia. In circulariter autem motus locus diuersus est secundum formam: et non secundum substantiam: hoc est primum eorum que moventur secundum circulum. Sicut autem diximus de circulo quod variat secundum formas circuloz propter primum orientia et descripta: ita dicimus in sere: si signamus supra eam semicirculos vel puncta inter polos et polos: ex parte dextere sere: vnde est motus. Illi enim actus secundum primum primum aducta variant formaliter et describuntur continue speras diuersas in forma: et cum hoc contine fiat in motu sere: necesse est quod locus descriptus vnus vnus differat formaliter a loco descriptionis alterius per eandem que de circulatione est inducta ratione: et ideo tota sere preedit de loco ad locum formaliter: hinc suba maneat in eodem loco. Sere enim est quod signat et describit semicirculo inducto: vel ait Euclides. Hoc enim necessario habet tria primum imobilita centrum. Et duos polos: patet igitur quod sere semper mutatur ab altera sere altate in alteram secundum forme sue totalitatem: et nequaquam quiescit: et sic circulus de vna circularitate in aliam secundum primum motum qui circulariter vocatur. Sic autem est de omnibus que moventur in istis que sunt circulus et sere: et hoc aliquando dicunt in seipsis moueri: quod non egrediuntur eundem locum secundum subiectum: ut diximus.

Cap. 4. De probationibus quod indiuisibile non mouetur.

Sis autem habitis et ostensum quod vnus vnus ad indiuisibile: quod supponit Zeno moueri si motus esse daret: et ostendemus: quod id quod est oino indiuisibile vel primum primum impossibile est moueri. Sed primum faciemus rememorationem de

his in parte que diximus in principio quod: quod concedimus enim quod indiuisibile mouetur per accensum: sicut motu corporis aut magnitudinis: in qua sicut terminus est indiuisibile: et hoc est sicut si aliquis moueat in navi a nauis motu: primum id quod mouetur in navi a nauis motu: extrinsecus est essentie nauis: et ideo simile magis est id quod mouetur extrinsecus in corpore aliquo a corporis illius motu in quo ipsum est: sicut pars mouetur motu totius corporis. Sic enim motus in hoc similis est motui accidentis: quod sicut accidentia non moventur ex se: sed motu subiecti: ita neque pars quodammodo iuncta est toti ex se mouetur: hinc motu sui totius. Impartibile autem voco illud quod oino indiuisibile est secundum quantitate. Ceterum autem hoc distinctio nobis hic necessaria: quod pars non habeat nisi motum totius tamen motus idem per accensum primum vnus ipsi aliquid sicut in sere mota hinc alietatem velocitatis: et tarditatis in partibus diuersam a motu totius. Ad hoc enim totius vnus vnus est in toto: et tamen in sere ra maxime indicat esse distincta in partes: quod primum que centro vel polo: propter hoc quod trahunt paruos circulos in eodem tempore in quo partes remote a polo vel centro transeunt magnos: necesse est esse tardioris motus quod illas: et ideo stelle iuxta polum in austro et aquilone tardi sunt: et motus et stelle iuxta equinoctiale qui est vnus vnus magnorum circuloz sere sere velocius motus: et sic inuenit tripler diuersitas in partibus a motu totius: quod que sunt intus in centro vel polo quiescunt: et que iuxta centrum vel polo tarde moventur: et que sunt remota ab utroque polo et centro velocius moventur: cum iste motus est per se vnus totius et per accidens partium: sicut supra ostendimus: multo magis igitur et in his in quibus motus partium est eiusdem velocitatis cum motu totius: et cum partium alijs motus attribuitur per se totum et per accensum partibus. Sic igitur dicebam primum non primum moueri impartibile: cum sere sit in alio: nisi sicut mouetur in navi sedens nauis esse: per se autem non primum ipsum moueri. Ceterum autem dicat aliquis ipsum moueri deducemus ad impossibile. signet enim motus transitus eius per

vide 3 ante. et in pre. sent loco.

Cap. 3. 86.

5o pb. t. c. 87.

Cap. 3. 87.

Contraria secundum potentiam possunt simul in esse eadem

Cap. 3. 84.

Cap. 3. 85.

Totalitas circuli duplex.

Physicorum

lineam. a. b. c. cuius pars prima: ex qua est motus sit. a. b. et se-
cunda pars in qua est motus sit. b. c. et accipiamus motum ge-
neralem ad motum in loco: et ad motum qui est ex magnitudine
in magnitudine: sicut est motus augmenti diminutionis ad
motum alterationis: qui est ex specie ad speciem: et ad mutatio-
nem puncti alterationi: que est inter contradictoria: sicut est ge-
neratio et corruptio. Tempus autem primum et primum huius motus
quo movetur impartibile sit signatum per litteram. d. In isto igitur
tempore sicut quod movetur si est sicut primum et primum tempus necesse est
impartibile ipsum: aut esse totum in a. b. ex quo est motus est:
aut totum esse in b. c. in quo est motus eius: aut partim esse in
a. b. et partim esse in b. c. quod cum in mutatione non sint nisi hec
tria: oportet quod omne quod movetur uno istorum modorum se habeat: sed
non potest dari quod tertio modo sit aliquid ipsius in utroque tam. In
eo ex quo est motus: quod in eo ad quod est motus: quod in fine quod
tunc: et in hoc 6° libro probatum est: quod omne quod est partem in uno et par-
tem in alio: est divisibile: et suppositum est id quod movetur esse in
divisibile. Per hoc igitur datum sequitur destructio hypothesis.
Et vero non potest dari: quod sit motus in b. c. in quo est motus: quod est
est in eo ad quod est motus: tunc est tam mutatur. Nos autem po-
sumus ipsius mutari: relinquimus ergo: quod totum sit in eo ex quo
est motus: hoc est in a. b. per totum tempus: quod signat per. d. Et
sequitur ex illo quod quiescat et non moveatur: quod nos diximus supra
quod hoc est quiescere quod est in eodem sicut ubi vel forma manere
per totum tempus aliquid: datum autem erat quod movetur. Ex quo igitur
omnibus his datis sequitur impossibile: manifestum est quod im-
possibile est quod impartibile moveatur: vel univocaliter mutetur
sicut aliquam speciem mutationis: et huius causas assignabimus:
et causa huius est: quod omne mobile est continuus et divisibilis: et con-
tinuitas eius est causa continuitatis motus: et temporis: sicut su-
pra diximus: unde non potest esse motus eius quod est indivisi-
bile: nisi hoc modo tempus componeret ex ipsis huius indivisibilibus:
et motus eius ex momentis que sunt fines motus: quod eius quod
est indivisibile est motus in divisibilis: et spatium indivisibile:
et illius mensura non potest esse divisibilis: sed mensura eius
esset indivisibile nunc: et hec omnia sunt impossibilia: quod si
cur supra probatum est in nunc non est motus vel quies: sed po-
tius motus esse in nunc: et ideo si tempus esset ex huius in obo:
vel nunc esset id quod est indivisibile in motu esse: et nunquam fu-
isset in moveri: quod moveri non est nisi in tempore: et sic motus
esset in fine et nunquam fuisset in via ad finem: que omnia sunt impossi-
bilia etiam ad intelligendum: sicut ostensum est supra: neque enim ex
ipsis huius est tempus: neque linea est ex punctis: neque motus ex mo-
mentis. Qui enim hoc dicit: quod impartibile movetur: nihil aliud
facit: nisi quod dicit motum esse ex momentis: aut lineam ex punctis:
aut tempus ex ipsis huius. Sed hoc impossibile est: cum nullum eo-
rum habeat quantitatem aliquam. Quantitas autem non componitur ex
non quantis: hec est igitur ratio una qua probatur impartibile non
moveri. Amplius autem et ex his que dicta sunt manifestum
erit hoc idem. si quod punctum et omne aliud indivisibile impossi-
bile est omnino moveri. Omne enim quod movetur super spatium aliquid
impossibile est ut prius accipiat et pertrahatur de spatio ma-
ius se: quod accipiat et pertrahatur de eo spatio minus se vel equi-
vale sibi. Si ergo punctum vel aliud indivisibile movetur: oportet quod
pertrahatur de eodem spatio minus se: priusquam pertrahatur de eodem
spatio maius se. Impossibile autem est quod pertrahatur de spatio mi-
nus se: cum sit indivisibile: quod si haberet minus se: tunc divisibi-
le esset: ergo oportet quod pertrahatur equale sibi. Et ex hoc ulterius se-
quitur: quod linea spatij per quam transit componatur ex punctis: quod cum
id quod feruntur transit per spatium: tunc per equalia sibi ministran-
do redditur quantitate spatij: et ex illis componitur. Equale autem punctum
est punctus: et ideo linea componeret ex punctis. Si autem hoc
impossibile est: ut supra ostensum est: tunc etiam impossibile est po-
sitio: ex qua istud sequitur quod in indivisibile moveatur: et hec est
probatio secunda. Amplius autem si omne quod movetur in tempo-
re moveatur: sicut sepius probatum est: et nihil movetur in ipso huius: et
omne tempus divisibile esse ostensum est: tunc oportet quod ex quo-
libet tempore quod est aliquid motus sic accipere aliquid tempus
minus illo: eo quod tempus est divisibile in infinitum: et pars semper
minor est toto. Hoc igitur modo et hac de causa si indivisibile
moveatur: oportet quod moveatur in tempore: eo quod omne quod movetur mo-
vetur in tempore: et omne esse divisibile ostensum est prius. Si igitur
punctum movetur oportet quod sit accipere tempus minus illo quod est pri-
mum et primum tempus motus sui: sed hoc est impossibile: quod ex supe-

rioribus patet quod si aliquid movetur in tempore aliquo regulariter
et ipsius dimidius movetur in medietate illius temporis: eo quod con-
tinuitas motus sicut a prima causa est a continuitate mobilis:
in eo quod mobile et primum temporis est a primum tempore motus:
et sic oportet quod esset accipere aliquid minus puncto: et sic id
quod est indivisibile esset indivisibile in minus: sicut et tempus
dimidius in tempore minor se. Hoc enim solo modo sequitur dimi-
dius id quod est arithmetice et indivisibile: si possibile esset quod move-
retur in ipso huius: quod est arithmetice. Eiusdem enim rationis est in ipso
huius moveri: quod est indivisibile moveri: et moveri ex ipso se:
quod utrumque dividit: sicut ex prima huius disputationis ratio-
ne ostensum est. Sicut autem quidam sequentes Aulem et dicentes
hanc rationem non tenere: que hic ultimo inducta est: quod non videtur
sequi: quod si aliquid integrum movetur in aliquo tempore: non mo-
vetur dimidius illius in dimidius illius temporis: sed potius
maius illo movetur in tempore minor. Sicut videmus: quod
magis grane in tempore breviori descendit quam minus grane: et
ideo dicitur: quod ratio ista non tenet nisi de motu violento: in quo
moveretur est extrinsecus: quod si violentia aliqua movetur aliquid to-
tum in tempore determinato: eadem violentia movebit minus il-
lo in tempore breviori: et sic dividit potest omne quod movetur sicut tem-
poris divisionem. Nos autem dicimus: quod in ista selecta gene-
raliter loquendum est de comparatione mobilis ad motum et tempus: et
ideo ex unius horum divisione sequitur alterius divisio: sicut etiam
supra ostensum est: et ideo ad impossibile ductum declarandum sus-
sicit quod ostendebatur: quod si in tempore aliquo aliquid movetur: quod
impossibile sit accipere aliud minus illo quod movetur in mino-
ri tempore ab eadem virtute moveretur: et hoc tam in naturali motu quam
violento sicut intellectu verum est: et sic est demonstratio ista univ-
ersalis: et hoc cooperit huius scientie: sicut etiam supra volumus:
quod in omni motu est accipere motum velociorem sicut intellectum: et
tardioris similiter: cum tamen hoc de motu tracto ad maiorem splen-
ditate falsum sit. Est enim liber hic de principijs nature et
motus: et ideo nihil in eo demonstratur de spectat mobili et mo-
to. Sed tamen passiones ille demonstrantur: que sunt mobilis et
motus: in quantum abstractum ab omni mobili et motu sicut parte ac-
cepto. Et est etiam advertendum quod nos in phibitis physice de-
monstravimus per causam physicam et reale: et abhorremus ratio-
nes logicas. Si enim logicis procedere vellemus ad probandum quod
indivisibile non movetur: non oportuisset nos inducere rationes di-
ctas: sed potius cum supra probavimus hanc probationem: quod omne quod
movetur est divisibile: convertissemus ipsam per contrapositionem
in hanc: quod hoc quod non est divisibile non movetur: et habuisset
mus probationem. Sed tunc nesciremus causam: quare indivisi-
bile non potest moveri sicut modo scimus.

Opio Aule,
et sequatur.

Improbatio

5° pb. r. c. 39.
et 6° pb. r. c. 32

Ex. r. c. 35.

Ex. r. c. 39.

Ex. r. c. 90.

Cap. 5°. De probationibus: quod nulla mutatio per se sola
est infinita.

Sicut autem supponit indivisibile
moveri si esset motus: et ideo
non esse motum: quod indivisibile
per indivisibilia non movetur: ita supposito omni
motu esse infinitum: eo quod esset per infinita si esset
motus: et ideo non esse motum dicitur: quod motus non
est infinitus sicut actum. Et ideo oportet nos ostendere: quod
neque una mutatio est infinita sicut ultima: et hoc intelleximus
generaliter de omnibus mutationibus que sunt in quatuor
generibus: et hoc quidem manifestum est de qualibet muta-
tione que est sicut formam: sive illa sit substantialis: sive acci-
dentalis: quia omnis talis mutatio est inter determinatos
terminos: quorum unus est principium ex quo est mutatio:
et alter est finis ad quem ipsa eadem est mutatio: et sic omnis
mutatio est ex quodam in quiddam. Omne autem quod sic est
inter principium et finem finitum est ex utraque parte. Si er-
go omnis mutatio est de forma ad formam ex utraque parte
finita est: sive sit in contradictione: sive in contrariis: ergo il-
le mutationes que sunt in contradictione terminos habent:
affirmationem et negationem: ut generationis quidem que est
non esse terminus in quo stat est esse: et corruptionis que est
esse terminus in quem stat est non esse. Et pariter autem mu-
tationes que sunt inter contraria: sicut alterationum omnium
termini sunt contraria: illa enim ultima sunt alterationum
omnium: quod alterationes stant in illis: ergo omnis alterationis est
aliquid principium determinatum: et aliquid determinatum ultimum.

Ex. r. c. 96

5° pph. c. 18.

Omnia enim alteratio est ex quibusdam contrariis. Similiter autem se habet in augmento et decremento. **D**icitur enim in 5° libro huius: quod perfectio quantitatis secundum nomen est terminus augmenti: et quod stat in illo. Omne enim quod nascitur est habet quantitatem in minimo: et maximo: et medio secundum nomen sicut embryones minimi et maximi determinati sunt in natura. Similiter homines perfecti sunt minimi: maximi: et medii secundum speciem hominis. Et si inue[n]iat quantitas sine in embryonibus sine in hominibus maior vel minor: quod determinatum est in specie embryonum vel hominum: erit in aliis res: et non saluata: sed ad corruptionem tendens: vel corrupta. **P**erfectio enim quantitatis est illa quantitas in qua virtutes quanti proficere possunt expedire suas operationes. **D**icitur minimum autem est que deficit ab hac sic determinata quantitate: et distantia determinata in natura: sicut ex hoc dimittuntur corpora: prout quod dimittuntur. **I**tem quod ille etiam mutationes que sunt in quantitate finite sunt secundum principia: et ultimam. **S**ed de loci mutatione hoc non modo pariter potest: quod sit finita: quod non ois loci mutatione etiam que recta est inter tria est: sicut patet in moribus perfectissimis animalibus: que non sunt inter contraria. **E**t tamen alia via ad hoc quod probet loci mutatio recta non esse infinita: sicut aliquid impossibile est decidi vel diuidi: quod habet in genere sui decidi vel diuidi possit: tamen in specie acceptum secundum que cuiusque punctum acceptum in ipso diuidi non potest. **I**mpossibile enim decidi sine diuidi dicitur multiplex aliquid eius ex genere suo in decidibile sine in diuidibile est: sicut vox et. que non sunt de genere quantitatis. **A**liquid autem ex genere suo decidibile est sine diuidibile: et tamen ex sua specie nunquam decidi vel diuidi potest: quod decido eius nunquam potest incipere: sicut celum cuius genus corpus est. **E**t scimus: quod omne corpus secundum genus suum est decidibile: et tamen celum propter formam suam nunquam recipiet diuisionem secundum aliquem punctum acceptum in ipso: et hoc dicimus impossibile diuidi: eo quod diuisio eius nunquam incipere potest. **S**imiliter autem dicimus impossibile mutari: quod aliquid impossibile est mutari: sicut dicimus de imparitibus. **A**liquid autem impossibile mutari non omnino: sed sic: sicut ponit mutari: hoc est: quod mutatio eius hoc que attribuit ei nunquam potest incipere: et non ita dicimus ipsum imutabile quod secundum suum genus imutabile sit: omni autem eodem modo distinguimus hanc impossibile est aliquid fieri. **D**icitur secundum predicta quod impossibile est aliquid mutari in hoc in quod impossibile est ipsum mutari: hoc etiam secundum suum genus mutabile dicitur: sed in infinitum impossibile est mutari: ergo impossibile est mutationem rectam esse que sit in infinitum. **Q**uia autem aliquid in infinitum possibile est mutari: probatur ex hoc: quod nihil est actu infinitum: et ideo motus que est in infinitum est in non fine: sed quod est in non fine in nihil est: ergo mutatio que est in infinitum nihil est: et cum in 2° huius scientie probatur sit: quod omnis mouens est aliquid finis: sequitur necessario quod mutatio que est in infinitum non habet motorem: et si non habet motorem nunquam incipiet: ergo mutatio que est in infinitum nunquam incipiet: et si nunquam incipiet impossibile est ea esse: ergo mutationem localem rectam infinitam impossibile est esse. **S**i igitur omne quod fertur recte semper mutatur in aliquid determinatum: non erit localis motus existens rectus aliquid vnus numero infinitus. **N**on enim impossibile est transire in infinita: et ideo aliquando finitur talis mutatio localis. **A**d manifestum est igitur ex dictis: quod nulla mutatio recta est infinita: ita quod nullis terminis finiatur. **S**ed si sic aliquid a infinita conuenit esse est hoc ex utroque. **S**er principio et fine: et non ex carentia finis solius: sicut est in circulatione que caret et principio et fine: quod ad hoc in futuro considerare habebimus si est in quodam tempore toto contingere vnus et eundem motum localem esse infinitum. **N**ihil enim fortasse prohibet infinitate esse in motibus: quando non accipit motus vnus et idem: sed successio motuum: ut si post loci mutationem accipiat alterationem: et post alterationem generationem: et ite[m] post generationem augmentum: vel e contrario. **S**i enim talis sit successio continuus motuum: sed in toto tempore erit motus: sed ille non est vnus et idem numero motus: quod vnus numero motus non componitur ex diuersa in genere omnibus motibus: et de hoc in 2° de generatione et corruptione tractabimus: quod cum infinite generationis reddemus. **I**tem igitur ex habitis: quod vnus et idem motus numero non conuenit in infinitum fieri pro vnus sola motu qui est motus circulationis: sicut in li° 8° huius scientie declarabimus.

Ex. 1. c. 92.

Indiuisibile multiplex.

Ex. 1. c. 94.

Incipit scientia libri de indiuisibilibus lineis: que facit ad scientiam sexti libri physicorum.

Cap. 1. De introductione li. 2. de rationibus eorum que ponantur lineas indiuisibiles.

Item autem de philoso

phibis non sit scientia de lineis indiuisibilibus. quia cum Zenonis in ea inducuntur rationes: et ex lineis indiuisibilibus dicebatur componi corpus physicum absolute in genere consideratum: put non trahit ad aliquod corpus in specie: ideo videtur nobis hic ponenda breuiter esse ista disputatio sub tractatu vno: in quo sic procedemus: quod primo ostendemus rationes eorum omnes que diuisibiles lineas esse dicebantur: deinde soluemus easdem: et tandem abundabimus rationibus contra eos: et sequemur Aristoteli in libro suo de indiuisibilibus lineis: quod hoc quod ipse dixit sufficit nobis in hac scientia. **C**onstat autem quod multi antiquorum concordabant in hoc: quod linea non componeret ex punctis: et hoc etiam corpus: tamen dicebant corpora mathematica componi ex compositibus atomis: et corpora atomica componi ex indiuisibilibus superficibus: et superficies indiuisibiles componi ex indiuisibilibus lineis: et lineam partem ex figura puncti: et non ex compositione ex punctis: eo quod linea prima est in genere quarti continui. **E**t tales primi fuerunt qui dicerent lineam componi ex punctis: sicut Pitagoras et sui sequaces. **Q**uo ad eos igitur qui dicunt prima componenda primum esse lineas indiuisibiles: non sufficit prima pars sex primi physicorum: in qua probatur quod componenda prima non sunt puncta: vel nunc vel momenta. **S**ed quo ad rem sufficit: et ideo inducimus hic ista disputationem ut perfecti etiam hominibus satisfiat quando per omnem modum disputati fuerunt aduersarij veritatis. **Q**ueremus igitur **A**tra sunt indiuisibiles lineae: et vtrum vnuerfaliter aliquid sit indiuisibile primum componens omne quantum: sicut dicitur quidam philosophorum. **Q**uorum esse fuerunt rationes. **D**icunt enim quod in omni continuo cadit paruum et magnum esse: et huius causa est: quod paruum causatur ex paucis: et partibus componentibus. **M**agnus autem causatur ex multo in partibus eiusdem. **C**onstat autem quod omne magnum diuiditur in parua: sed paruum est quod habet paucas partes: ergo ea in que diuiditur magnum paucas habet partes componentes. **P**arua autem partes componentes non sunt infinite: sed finite paruum numerum: quod id quod habet infinitas partes componetes: non habet paucas partes: sed multas: et datur est quod paruum habet paucas partes: ergo hinc eas finitas. **O**mne autem compositum ex finitis diuiditur in ea que sunt finita: et non potest diuidi ultra ea: sicut patet in diuisione omnium numerorum finitum: ergo paruum continuum stat diuisio in his finitis et quibus componitur. **C**ompositum autem ex primis quantitatibus: et illa sunt lineae: ergo stat diuisio eius in lineas. **S**ed illud est indiuisibile in quo stat diuisio: sicut probatur per unitatem in qua stat diuisio numerorum: ergo illa in quibus stat diuisio paruum continuum sunt indiuisibiles lineae: ergo sunt lineae indiuisibiles: et sunt in omnibus superficiebus et corporibus continuis: est ergo in quolibet quanto primo aliquid primo imparitibile componens ipsius: propter hoc quod paruum pars est magni: et paruum componitur ex paucis. **A**mplius si est idea lineae: et idea est prima eorum que sunt in ratione vna: tunc oportet ponere indiuisibiles esse lineas. **C**onstat enim per doctrinam sed metaphysice: quod omne genus cause reducitur ad vnum genus primum in genere illo: ergo omnes lineae formae ratione conuenientes reducuntur ad vnum primum: quod primum formale est in genere illo. **E**t autem illud in quo sunt omnes lineae formae: sicut in causa probante in se lineae rationem: et hec est idea ad quam sunt omnes lineae. **A**d dicitur autem his: quod in omni primo partes sunt priores toto: cum totum componitur ex partibus. **U**nde dicitur autem vnum precedit aliud nascitur est ventre ad vnum primum quod nihil precedit in ordine illi: ergo in partibus continuo est venire ad vnum primum ante quod nihil est in non continuo: et cum primo uenit ratio continui idealiter ad omnia alia: sed ante quod nihil est illud est indiuisibile: ergo in omnibus continuo partibus aliquid est diuisibile in partibus a quo ratio generata derivat in omnia sequentia. **I**dem autem est pars continuo continuo est: quod aliter non esset ideale: ergo oportet ponere

Documenti

E. c. 6. infra.

Indivisibiles lineas primas: et hec est ratio cuius maxime inite-
bantur antiqui: et videbatur eis esse efficacissima. **C**eterum
aut eundem modum probatur resolutio tetragonum et omnium figu-
rarum ad lineas: quod manifestum est quod quedam in genere continui
accidit his esse priora: et similiter est de omni superficie: et omni
corpore propter eandem causam. **C**eterius autem Democritus
et Leucippus probant: quod indivisibile non solum necesse est esse
in intelligibilibus que sunt mathematica: que sunt rationes
distinctive sunt abstracta et separata a sensibus. Sed etiam
quod in sensibus est aliquid primum ab hominibus ex quo cetera compo-
nunt. **P**robatur autem ex hoc quod elementa sunt corpora quedam.
Elementum autem est ut in celo et mundo probatur quod est primum
in compositione: et non dividitur secundum formam in aliam formam: ergo
prima componentia sunt elementa omnia: partes autem sunt sunt
componentes totum: ergo oportet quod aliquae eorum sint ita primae quod non
dividuntur: quod non dividitur est de ratione elementi: ergo aliquae
velutque erit primus ignis de indivisibilibus: et universalius sic
se habebit in omnibus corporibus elementorum: ergo sicut dictum
est non solum in intellectibus mathematicis sunt indivisibilia
prima: sed etiam in sensibilibus. Amplius autem ex Zenonis ratio-
ne hoc probari videtur: quod sit aliqua magnitudo que non est pos-
sibile in indivisibilibus et impartibilibus. Constat enim quod impossi-
bile est quod aliquid contingat tangendo infinita in tempore finito:
ita quod tangat ea non simul secundum unumquodque signum: sive sigillatim
unumquodque infinitorum signando tangat. Omne enim quod mo-
vetur quocumque modo motus: necesse est prius ad medium tan-
gere spatium quod ad extremum. Eius autem quod non est impartibile:
sed divisibile: habet omnino universalius secundum omnes par-
tes medium: quod omne divisibile habet medium inter extrema
sua. Si autem id quod fertur in linea contingit infinita media que sunt
in linea in tempore finito in quo ponitur transire lineam. Et dica-
mus id quod in 6° dictum est: quod velocius est quod in equali tempo-
re plus perficit de spatio: tunc veniet quod id quod velocissimum est
in tempore finito transibit media infinita in linea. **C**onstat
autem quod nihil est adeo velocius: sicut motus mentis sive intelle-
ctus pertransiens per media per que est motus. Si ergo mens
in tempore finito accipiens partes medias spatii transeat in
finitas: contingeret ea mentis acie secundum unumquodque sigillatim:
tunc erit motus per infinita in tempore finito: ergo si istud est
verum contingere est id quod numerare accidit mentem numera-
re infinita in tempore finito. Si autem hoc est possibile: tunc non
erant infinita media in spatio: ergo erunt ibi finita in quibus
stat divisio et numerus: hec autem sunt indivisibiles linee:
ergo erunt indivisibiles linee prima componentia continuorum.
Amplius autem idem probari videtur ex his que dicuntur in disci-
plinis mathematicis: et precipue in 10° geometrie. **E**x his
enim que ibi dicuntur sequitur ut alunt aliquam mensuram esse
indivisibilem et primam. **I**bi enim dicitur quod comensurabiles
linee sunt. **O**mnis autem comensurabilis una et eadem mensura
mensurant: ergo sunt omnes comensurabiles mensurate.
Omnium autem comensuratorum erit alia longitudo mensurans
necessario: quia mensurant omnes comensurate: igitur illa
non erit mensurata: sed erit prima mensura. **P**rima autem
mensura non habet ante se alias: ergo ipsa ante se nullam ha-
bebit mensuram: ergo erit linea indivisibilis: quod si esset divi-
sibilis: tunc ante se haberet mensuram: unde si diceretur esse
divisibilis: tunc oporteret dare quod partes sue etiam essent ali-
cuius mensure que mensuraret eas: quod partes comensurabi-
les sunt totum: ita quod eadem aliqua mensura mensurant. **H**oc
enim sicut diximus in geometricis comensurabile vocatur
ergo ille mensure erant ad aliquas partes parvas in propor-
tione dupli ad medium: quod si pars omnis dividitur in duo: et
longitudo est alia que mensuravit partem: oportet quod illa se habeat
ad ad medium illius partis in proportione dupli ad dimidium:
hoc autem est impossibile si illud sit mensura prima comensurabi-
lis. **I**lla enim que mensura prima est comensurabilis non habet ante
se mensuram minorem se: ergo similiter sic ista non habet ante se aliam: ita
etiam omnia mensurate ab ipsa prima longitudine: sicut omnes linee
mensurant: componitur ex impartibilibus primis lineis: in quibus
prima ratio mensure et longitudinis salvatur. **I**dem autem sequitur
in planis superficiebus. **O**mnia enim hec comensurabilia sunt ad
muticam. **E**t ratio prime comensurationis est: que secundum numerum aliquam
comensurate una et eadem mensura mensurant. **C**onstat autem quod
omnes linee comensurabiles omnes sunt mensurate: quod que

una et eadem mensura mensurant comensurate sunt a dictis lineis
is que sunt impartibiles: ergo prima mensura ipsorum erit
impartibilis: ergo ponere sunt esse indivisibiles linee.

Cap. 2°. De solone ratione inductarum de lineis indivisibilibus.

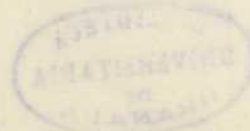
Ed his **R**ationibus obviantes prior ostendimus inconvenienter esse quod dicitur: quod si aliquid quod est mensura differetia vel passio dividit lineam quamdam separatam et indivisibilem: sicut iam dictum est: sicut dividit lineam in rectam et obliquam: et comensurabile: et in comensurabile: tunc absque dubio illud quod dividit hanc lineam indivisibilem in differetias non erit aliqua differetiarum que ponitur in geometria: quedam enim in 10° geometrie dicuntur lineae nec dicibiles sive rationales: quibus positus et datus rationatur. Quedam autem dicuntur indicibiles: sive mure et irrationales: quibus positus et datus rationatur non possumus. **E**t hoc modo dividuntur linee in decem ordines in geometria: sicut patet in 12° decimus Euclidis: quod hoc locus esset ista persequitur: et etiam hic non indiget mus eis: nisi quod sciamus quod illa que dividit lineas in geometricis non possunt dividere lineas indivisibiles: neque quoniam re eis. **C**um ergo illa que lineam dividit ex duobus nobis sub abstractione sive distinctione veniant omnibus lineis: eo quod imediate sunt circa lineam: sicut affirmatio et negatio: et non veniant lineis indivisibilibus: constat lineas indivisibiles nullas esse: secundum differetias inductas nullas habebunt naturas venientes lineis geometricis: de quibus demonstrationes sunt. **S**i habebunt eas: tunc non habebunt eas nisi adiacere: ita. s. ut una indivisibilis in comparatione ad aliam indivisibilem dicatur rationalis: vel muta: vel comensurabilis: vel incomensurabilis: vel communicans: vel incommunicans: et sic de alijs decem differetiarum linearum. **C**eteris autem habitis dicamus primo ad primum respectu dantes: quod non est necessarium quod dicitur. s. quod illud quod sit parvum vel paucum: quod infinitas habet divisiones partium: et est infinita eorum dicitur in proposito: quod in alio non invenit in quo instantia fieri posset. **N**os enim dicamus de loco et de magnitudinibus sensibilibus: quas dicitur esse compositas: quod sunt parva et pauca: dicimus quod congruit hoc dicere de quantitate eorum: non tamen dicitur sicut illud: quod hoc sit eo quod habeat paucas partes finitas numero et potentia. **S**ed dicimus quod habet infinitas potentias: s. paucas habet actu: et hoc ipsum distinguere nesciverunt. **A**mplius autem si ut alunt illi in lineis compositis sunt quedam linee de his indivisibilibus quas ipsi dicunt esse: tunc de illis indivisibilibus dicitur parvum et paucum: cum tamen in linea illa sint infinita puncta secundum eos actu. **L**inee enim diviso etiam si non concedatur dividit in lineas: tunc est secundum potentiam: et est diviso et secundum unam similitudinem secundum qualescumque puncta: quod una est ratio divisionis in quolibet: et ideo habet quodcumque divisibile est linea: ergo infinitas habebit divisiones linea secundum positionem eam: sicut prius. **O**mnis autem linea utique non indivisibilis est: et tamen quedam secundum istos dividuntur in parvas: et sunt infinite per divisionem: et tamen pauca. **S**uperordinatum est tamen a nobis omnem lineam dividit: et nulla linea indivisibilis esse: ergo nihil est quod dicitur de parvo et paucis. **A**mplius omne magnum ex parvis quibusdam componitur: propter quam rationem etiam magnum et parvum non dicuntur opposita esse secundum rem: nihil igitur erit magnum: vel oportet dicere quod ex predeterminedatis quibusdam parvis sit compositum: et si tunc parvum terminatas divisiones habet: ut dicunt: tunc autem nihil erit magnum secundum eos: aut oportet dicere: quod illud non sit magnum quod habet divisiones partium terminatas: quod hec est ratio parvi secundum eos. **O**mnem enim totum habet partium divisiones: sicut et partes habent suarum partium divisiones: et ideo si parva sunt partes magni: tunc oportet quod magnum habeat divisiones partium parvi: divisiones parvi autem sunt finite: ut dicunt: igitur divisiones magni sunt finite. **S**ed hec est ratio parvi: ergo parvum est magnum: vel oportet dicere: quod magnum non componitur ex parvis. **C**eterum si ipsi dicunt quod rationale est parvum habere partes determinatas et finitas: et magnum quod componitur ex parvo significant habere divisiones partium infinitas: quare manifestum est quod secundum rei veritatem non potest dici magnum et parvum in hoc quod est determinatas et finitas habere partes: in hoc quod est habere partes indeterminatas et finitas. **S**i autem inducit eos ad dicendum in lineis esse parvum ex paucis et finitis partibus esse: et videtur eis hoc esse dignum ad dicendum istud: quod in nu-

3° cell. 1. c. 36.

6° pb. 1. c. 23.

Linea divi no.

at supposita

meris vident paucum habere partes & diuisiones habere terminatas: hoc est stultum: quia non sunt eadem principia generationis ex quibus est discretus sicut numerus: & ex quibus est primum vtilis. In numeris enim ex indivisibilibus unitatibus aggregatis est generatio numeri: & illud impartibile est quoddam determinatum in genere discreti: & ideo omnis numerus qui non est infinitus terminatus & finitas habet diuisiones. In magnitudinibus autem non est similis compositio: & ideo in his diuisio procedit in infinitum. Quod est autem simile etiam in formis & speciebus quas dicitur Platonicus: & tamen illi qui ponunt species esse ideas hoc accipit a forma quod est minus forte quam illud quod oppositum est: & hinc quodam modo intermittit in diuisibilibus lineas per eadem que ostendere intendunt eas esse: & e converso: per hanc rationem species & ideo intermunt: & ita vtriusque intermunt per reliquos. Si enim sint ita ut dicitur separate: illas impossibile est intrinsecas rebus esse: ergo non sunt partes lineas ut dicitur: & ita per eadem intermunt species per que probare volunt: & e converso: si puncta in lineis sunt indivisibiles partes earum: tunc impossibile est quod sint species ideales eodem modo se habentes: idea enim est vna unitas: sed vnus & eiusdem parui plures sunt indivisibiles lineae: si finite: & ideo istud a forma nihil habet fortitudinis. Cur autem dicere dignum esse quod indivisibilia quaedam sint prima corporaliu elementorum est stultum: quantum enim rursus quaedam sic enuntiant: tamen ad subiectam intentionem hoc est perpositum pleura sumunt id quod est ex principio. Ad enim quod a principio probandum est: hoc est vtrum sint indivisibilia quaedam ex quibus continuus est: & hoc ipsum sumunt in corporaliu elementis esse. Magis est autem contra eos qui quanto magis ipsum sumunt id quod est ex principio: & non possunt probare intentum vera probatione: tanto magis videbitur verum esse oppositum scilicet quod omne corpus compositum sit & diuisibile tripliciter. scilicet secundum lineas longitudines que sunt in ipso: & secundum molem profundam quod est in ipso: & secundum distantias latitudinis superficiei que est in ipso. Zenonis autem ratio concordat ad propositam intentionem in hoc quod dicitur: quod id quod est latum sive motum per spatium non tamen in infinitum in tempore terminato & finito. Sic enim & hinc eundem modum & tempus & longitudo habent se ad esse infinitum: & esse finitum & terminatum: & tantas & tales habet diuisiones vnum sicut alter: sicut etiam supra diximus in 6° physicorum. Neque etiam vtriusque vox est quod dicitur: quod hoc sit numerare quod est singulorum infinitorum: tangere hinc mentem: nisi actu tangeret. Tangere enim ea mens in potentia diuisio nis tamen: & ideo hoc non est ea numerare: quia ea que numerant tactu mentis hinc actu sunt finita. Dubitatio enim est vtrum etiam quis intelligat hoc modo hinc mentem quod contingat infinita. Est enim forte hoc impossibile: sed alibi hoc est in 3° de anima habet dicitur: quia absque dubio nunquam intelligens numerando pertransit infinita. Ad enim est motio mentis per intellectum extrinsecum spatium continuum & sibi subiectum super quod moveatur: sicut erigit id quod fertur corporaliter hinc locum: sed potius mentis motio est per intentiones specierum extra. Et si concedatur mens sic pertransire per continuum: hoc non est numerare partes numeri hinc actum. Numerare enim est quod est eius scientia reus hinc actum diuersum. Spatium autem non diuiditur nisi potentia. Sed fortassis inconueniens est quando aliquis non potest soluere rationem aliquam quod cedat & seruiat debilibus positionibus que sunt contra sensum: & quod aliqui velint decipere seipsum contra hoc quod nunciat eis sensus. Decepti enim isti seipsum hinc maiores deceptiones quam sint ille quas timent: & adiuuant impotentiam suam ut fiat fortior. Quando enim Zenon nescit soluere qualiter id quod fertur tra sit spatium prius tangendo medium quam extrema. Et quando Democritus nescit rationem illam soluere quod prima componenda sint indivisibilia. Negat Zenon motum quod est maius inconueniens. Et ponit Democritus corpora indivisibilia vel lineas: quod est magis inconueniens quam id quod incidere timet. Qualiter autem soluantur rationes Zenonis in 6° physicorum supra scriptum est. Democriti autem ratio in libro perigenes habebit solutionem. Quod autem obijciat per geometricas rationes de lineis comensurabilibus quod scilicet omnes vno & eodem mensuratur sophisticum est: & nequaquam concordat que in mathematicis supponuntur. Non enim sic supponunt mathematici: quod lineae indivisibiles sint que mensurant lineas comensura-

biles: neque vtile esset eis ad suas demonstrationes cum non demonstrant nisi de lineis diuisibilibus in lineas. Simul etiam cum dicitur & etiam totum contrarium supponunt mathematici: & per alio modo omnem quidem lineam dicunt fieri: hoc est diuisibilem in partes diuisibiles. Conuenit autem etiam datis lineis indivisibilibus quas ponunt esse propter comensurationem ad huc significare lineam hinc quam comensuratio fit. Non enim probatur in geometricis comensurabilitas linearum per lineam indivisibilem: sed potius per lineam diuisibilem in infinitum: & sic inutilis est positio linearum indivisibilium: ex quo positio illis ad huc inquiratur de alijs hinc quas fiat comensuratio: quare hoc quod dicitur ridiculum est: quia hinc opinionem eorum etiam ex quibus dicitur dicentes se ostendere probatur quod a veritate declinant se ad litigatam disputationem in quantum protrahunt contra veritatem: & deueniunt in rationem sophisticam in quantum paralogizant seipsum. Et hec quidem dicta antiquorum sic ostenduntur esse debilia: ut dictum est. Ad multipliciter enim debilia est ista opinio: & hinc omnem modum nititur diffingere dicta probabilia & redargutiones que sunt ab ipsa veritate. Ad huc autem inconueniens vtriusque erit propter rationem Zenonis aliquem persuaderi quod ponat esse indivisibiles lineas: propter hoc quod non habet & nescit contradicere ad rationem Zenonis quam facit contra motionem per rectam aut semicircularem lineam quam motionem: ut dicit Zenon confestim necessarium est incidere infinitis periferiis in semicirculo: & distantijs entibus in rectam lineam eadem in intermedio antequam id quod fertur ventat ad extremum. Illi enim qui posuerunt indivisibiles lineas componere lineam dicebant illas esse finitas: & sic intermedias esse finitas: & ita peruenire aliquando ad extremum: & hoc modo euadebant: ut eis videbatur rationem Zenonis. Isti autem ut euaderent vnam egritudinem opinionis inciderunt in perlorem. Est autem hoc inconueniens: propter ea que dicta sunt: & est rursus tanto magis inconueniens quanto facile suadibile erat oppositum: propter motionem equalium circulo: hoc est equalium arcuum in circulo quas accipit in singulis horis id quod regulariter mouetur in circulo vel semicirculo: per illos enim arcus facile suadibile est: quoniam vtriusque necessarium est quodcumque mouetur moueri hinc maiorem arcum semicirculi quam sit indivisibilis: & hoc est facile suadibile per quocumque alta talia: que considerata sunt circa accipit de medio partem aliquotam que numerat totum spatium: & non accipit partem indivisibilem. Hec enim multo probabilius concessa sunt: quam illa que ipsi dicunt. Ad manifestum est igitur quod neque necessarium est: neque probabilis quod propter dictas rationes philosophorum indivisibiles esse lineas supponantur.

Cap. 3^m. In quo inducunt omnes rationes geometricae contra indivisibiles lineas.

Huc autem nescit non esse aliquas indivisibiles lineas: & suum memus primo rationes ex his que in mathematicis dicuntur. Dicta autem in illis scientijs aut debent manere firmiter supposita: aut si submouenda sunt debent submoueri rationibus firmiteribus & credibilibus: quod sunt ipsa: & hoc quidem esse non potest cum sint demonstrata. Indivisibiles igitur non esse lineas primo probatur per lineae definitionem: siue enim diffinitur linea hinc se: siue diffiniatur linea recta: diffinitio nec indivisibili non competit: quia linea in se & recta diffinitur per habere medium inter extrema. Linea autem indivisibilis si est indivisibilis medium nullum habet inter extrema: quia si habet medium inter extrema: distatque nec cessat illud medium: quia inter extrema non est diuisibile: ut probatur etiam supra in 6° physicorum: sed inter puncta duo continua est linea que diuisibilis est. Quod autem linea diffinitur per habere medium & etiam recta linea: ex hoc patet quod in geometria dicitur: quod linea est longitudo sine latitudine cuius extremitates sunt duo puncta. Recta autem linea

3° de nat. t. c. 23. & infra.

Primo de generatione. t. c. 6. & 9.

superflue diuisioni. **C** Si autem dicat quod non omnis linea diuiditur tamen in duas partes: sed illa sola tamen diuiditur in duas partes que est ex perfectis lineis: hoc est ex lineis que perfecte tam habent rationem linearum: hoc est quod sunt indiuisibiles: tunc adhuc restat quod qualis aliqua linea sit indiuisibilis: cum sit species quantitatibus: que diuisibilis est semper. **L**inea enim diuisa in duas partes diuiditur in ea quecumque tamen possibile est iterum diuidere: sicut euidenter probatur per rationem primum: que est quod primum est quod diuiditur septemternaria et infinita diuisione. Sic ergo indiuisibilis diuiditur: si dabitur quod linea ex perfectis lineis partibus diuiditur in perfectas lineas: et ille ulterius: et nunquam stat diuisio: ergo indiuisibiles linee sic diuiduntur. **S**i autem dicatur: quod linea in duas partes per equalia diuisibilis est: illa que partitur ex perfectis: tamen illa que partitur ex imperfectis lineis: que sunt elementa perfectarum linearum: et sunt indiuisibiles: non potest diuidi per equalia: quod illa habet aliquam partem: et ideo diuiditur per inequalia: quod imperfecta linea est semper pars: et est indiuisibilis que non est equalis partem: que est vel esse potest totum in genere linee. **C** Si inquam sic dicatur: adhuc restat eadem questio: qualis alia linea sit indiuisibilis: cum enim diuiditur per inequalia: partitur tamen quod diuiditur per longum: eo quod oportet accipere ex diuisione linee linea est. **O**mnis autem linea diuisibilis est secundum medium perfectum. **A**d hoc autem punctum non primum est punctus extremus: sed potius potentia est linea que distendit inter extrema puncta: et sic patet manifeste: quod nullo modo ratione reddere huiusmodi: qualis autem linea sit diuisibilis. **C**ursus ad idem rationem motus obijciemus. **R**estat enim ex his que dicta sunt in 8° physico: quod si aliquid regulariter motum mouetur per spatium aliquod in toto tempore signato: quod in medio illius temporis mouetur per medietatem eiusdem spatii: et in minori parte temporis illius quam est medietas: mouebitur per minorem partem quam sit medietas spatii: que siquidem datur longitudo alterius spatii componitur ex superfluis indiuisibilibus: hoc est pluribus indiuisibilibus que superfluit diuisioni: tunc non est verum de motu per spatium: sed potius auferit excessum per medietatem: quod superfluum quod est pars spatii per diuisionem accepti: et est indiuisibile: non potest diuidi per medietatem tempore motus diuisio: et bene dico quod auferit: quod habetur est: quod in medio tempore transit medietatem: eo quod secundum ynam similitudinem: et tempus: et linea super quam est motus diuiditur. **C**um igitur inconueniens sit hoc: ut in 6° physico ostendimus: neque una oppositarum linearum diuiditur modo predicto: hoc est per equalia que sunt perfecte linee: et per inequalia vel que sunt elementa linearum. **R**estat tam per dictam rationem: quod sicut in se non diuiduntur modo predicto linee: ita etiam non diuiduntur temporis motus diuisione: ergo nulle erunt indiuisibiles linee. **Q**ue autem eiusdem rationis sunt iterum species quantitatibus primum secundum genus suum prouenit omnia facere et impartibilibus lineis. **E**t enim impartibilibus linee componatur linee perfecte: tunc quod dicuntur linee perfecte componere planum: et planum dicuntur componere corpus: ideo prouenit necessario quod hec omnia sicut ex primis componentibus sunt et impartibilibus lineis: et ideo hoc per istam considerationem obijciemus contra eos. **D**ico ergo primo sumens rationem ex linea et sibi propriis: quod omnis linea non infinita duos habet terminos: eo quod linea his terminis terminata est: sicut patet ex definitione linee. **I**ndiuisibilis autem linea non est infinita: ergo habebit terminos: non duplices in extremis: ergo autem est diuisibilis: quod terminus semper est alterius quam sit terminus: est enim primum longitudo. **A**nt oportet dicere: quod erit alia linea que est preter hanc quas videmus lineam: que neque infinita est: neque terminata: et hoc est figmentum quod imaginari non potest neque esse: quod non terminatum vel terminatum esse contradictionis modo opponitur circa lineam. **A**mplius secundum dicta non erit in omni linea punctus: quod in indiuisibili linea non est punctus: eo quod indiuisibilis non est indiuisibile: quod iterum in infinitis: et siquidem sic dicatur: quod non est punctum terminans lineam indiuisibilem: tunc necessario sola seorsum erit linea talis: et deinde separatam etiam existet punctus: una enim erit sola secundum hoc lineam. **P**luralitas enim omnis prouenit: aut ex diuisione formali: aut ex diuisione re. **E**x diuisione autem formali prouenit sicut differente sunt plures et forme plures in eodem genere. **E**x diuisione autem primum prouenit: sicut in diuisa plura sunt in eadem specie. **S**i autem linea fingatur esse sine puncto: tunc neutro modo habebit pluralitatem: quod linea aliena non differit formali: nec linea potest diuidi aliena diuisione primum: quia linea non est indiuisibilis nisi in puncta: et tam ponitur ex puncto esse vniuersaliter separata: ergo erit sola et vnica. **S**i autem plures sine linee: tunc oportet per iam dictam rationem quod diuisibilis sit linea. **A**d hoc autem siquidem in indiuisibili linea dicatur non esse punctus: tunc sequitur vniuersaliter in nulla linea esse punctum secundum istos: quod ipsi dicunt alias lineas ex indiuisibilibus constare: et nihil amplius componere essentias earum nisi lineas indiuisibiles: et hoc est inconueniens. **A**mplius autem nihil omnino de genere primum erit intermedium puncto: aut oportet quod linea sit medium: quod inter duos terminos non oportet aliquid intelligi esse nisi intermedium. **S**i autem hoc datur: quod linea est intermedium punctorum: cum in omni linea sint plura puncta secundum re veritatem et probationem iam inductam: non potest aliqua linea esse indiuisibilis: quia secundum omnem punctum diuisibilis erit. **A**mplius si sunt linee indiuisibiles non omnis linee erit tetragonum: quod est inconuenientissimum: cum omnem lineam contingat in se ductum: et sic necessario una posita linea tetragonum generari. **I**n hac enim generatione simplicius est tetragonum quam trigonum. **S**i autem tetragonum: tunc necessario sequitur quod sit dicendum: eo quod longitudinem habet et latitudinem: quia hoc quidem tetragonum est hoc aliquid quod est diuisibile esse: propter suas essentialis dimensiones. **C** Si autem tetragonum est diuisibile: tunc necessario etiam linea ex qua generatur erit diuisibilis: quia tetragonum non habet longitudinem et latitudinem: nisi ex longitudine linee ex qua generatur. **A**mplius constat quod terminus linee necessario erit punctus et non linea: quia si linea esset terminus linee oportet ire in infinitum: unde linea non erit terminus. **I**lla autem linea que est extremum per hoc quod ponitur indiuisibilis simpliciter: cum omne indiuisibile simpliciter terminus sue extremum sit est linea indiuisibilis: ergo si illa linea est linea habebit punctum: et si est indiuisibilis omnino non differat a puncto: ergo punctum erit terminus puncti indiuisibilis: et sequitur etiam: quod linea punctus: hoc est que est punctum: sit minor vel maior linea puncto: quod terminatum maius est termino: ipsa autem et terminus est et terminatum. **S**i autem dicatur: quod linee indiuisibilis inest punctus: propter hoc quod vnum et idem est terminus primum: hoc est continuitatem habentium linearum: tunc oportet etiam quod indiuisibili linee non sit punctus: cum supponatur esse continua. **E**t vniuersaliter loquendo oportet quod in aliquo differat punctus a linea: quia secundum istos nihil habebit proprium indiuisibilis linea per quod differat a puncto preter nomen solum: et hec omnino inconuenientia sunt. **A**mplius si linea dicatur indiuisibilis: tunc similiter planum manet indiuisibile: et similiter corpus ex planis compositum est indiuisibile. **U**no enim istorum ente indiuisibili: oportet quod consequenter omnia alia sint indiuisibilia: propter hoc quod si vnum istorum diuiditur: vtrunque aliorum consequenter sequitur diuidi. **C**orpus autem secundum vtrunque diuisionem scilicet linee et plani que sunt in ipso diuiditur: et secundum profundum et secundum latum: ergo vtrunque linea erit indiuisibilis. **C**orpus enim secundum planum ut isti dicunt diuiditur. **P**lanum autem diuiditur secundum lineam: et ulterius linea diuiditur secundum punctum. **C**orpus enim non secatur nisi in superficie: et superficies in linea: et linea in puncto: propter hoc quod vniuersaliter in suo indiuisibili diuiditur: et corporis indiuisibile est planum: eo quod non diuiditur ratione corporis in profundum: et plani indiuisibile est linea: eo quod diuiditur diuisione plani in latum: et linee indiuisibile est punctum: quia non diuiditur omnino aliqua diuisione. **L**inea autem diuiditur diuisione vna: et planum duabus: et corpus tribus. **C**ap. 5^m. De probationibus quod linea non componatur ex punctis.

saliter separata: ergo erit sola et vnica. **S**i autem plures sine linee: tunc oportet per iam dictam rationem quod diuisibilis sit linea. **A**d hoc autem siquidem in indiuisibili linea dicatur non esse punctus: tunc sequitur vniuersaliter in nulla linea esse punctum secundum istos: quod ipsi dicunt alias lineas ex indiuisibilibus constare: et nihil amplius componere essentias earum nisi lineas indiuisibiles: et hoc est inconueniens. **A**mplius autem nihil omnino de genere primum erit intermedium puncto: aut oportet quod linea sit medium: quod inter duos terminos non oportet aliquid intelligi esse nisi intermedium. **S**i autem hoc datur: quod linea est intermedium punctorum: cum in omni linea sint plura puncta secundum re veritatem et probationem iam inductam: non potest aliqua linea esse indiuisibilis: quia secundum omnem punctum diuisibilis erit. **A**mplius si sunt linee indiuisibiles non omnis linee erit tetragonum: quod est inconuenientissimum: cum omnem lineam contingat in se ductum: et sic necessario una posita linea tetragonum generari. **I**n hac enim generatione simplicius est tetragonum quam trigonum. **S**i autem tetragonum: tunc necessario sequitur quod sit dicendum: eo quod longitudinem habet et latitudinem: quia hoc quidem tetragonum est hoc aliquid quod est diuisibile esse: propter suas essentialis dimensiones. **C** Si autem tetragonum est diuisibile: tunc necessario etiam linea ex qua generatur erit diuisibilis: quia tetragonum non habet longitudinem et latitudinem: nisi ex longitudine linee ex qua generatur. **A**mplius constat quod terminus linee necessario erit punctus et non linea: quia si linea esset terminus linee oportet ire in infinitum: unde linea non erit terminus. **I**lla autem linea que est extremum per hoc quod ponitur indiuisibilis simpliciter: cum omne indiuisibile simpliciter terminus sue extremum sit est linea indiuisibilis: ergo si illa linea est linea habebit punctum: et si est indiuisibilis omnino non differat a puncto: ergo punctum erit terminus puncti indiuisibilis: et sequitur etiam: quod linea punctus: hoc est que est punctum: sit minor vel maior linea puncto: quod terminatum maius est termino: ipsa autem et terminus est et terminatum. **S**i autem dicatur: quod linee indiuisibilis inest punctus: propter hoc quod vnum et idem est terminus primum: hoc est continuitatem habentium linearum: tunc oportet etiam quod indiuisibili linee non sit punctus: cum supponatur esse continua. **E**t vniuersaliter loquendo oportet quod in aliquo differat punctus a linea: quia secundum istos nihil habebit proprium indiuisibilis linea per quod differat a puncto preter nomen solum: et hec omnino inconuenientia sunt. **A**mplius si linea dicatur indiuisibilis: tunc similiter planum manet indiuisibile: et similiter corpus ex planis compositum est indiuisibile. **U**no enim istorum ente indiuisibili: oportet quod consequenter omnia alia sint indiuisibilia: propter hoc quod si vnum istorum diuiditur: vtrunque aliorum consequenter sequitur diuidi. **C**orpus autem secundum vtrunque diuisionem scilicet linee et plani que sunt in ipso diuiditur: et secundum profundum et secundum latum: ergo vtrunque linea erit indiuisibilis. **C**orpus enim secundum planum ut isti dicunt diuiditur. **P**lanum autem diuiditur secundum lineam: et ulterius linea diuiditur secundum punctum. **C**orpus enim non secatur nisi in superficie: et superficies in linea: et linea in puncto: propter hoc quod vniuersaliter in suo indiuisibili diuiditur: et corporis indiuisibile est planum: eo quod non diuiditur ratione corporis in profundum: et plani indiuisibile est linea: eo quod diuiditur diuisione plani in latum: et linee indiuisibile est punctum: quia non diuiditur omnino aliqua diuisione. **L**inea autem diuiditur diuisione vna: et planum duabus: et corpus tribus. **C**ap. 5^m. De probationibus quod linea non componatur ex punctis.

Et rationes eorum que in principio inducte sunt per quas conantur ostendere et suadere suum propositum debiles sunt: et super falsas propositiones fundate: et opiniones eorum sunt omnes contrarie his que possunt contingere ad finem secundum quod opinio inuata rationibus sit fides. **Ad manifestum est vtrunque quod nulla erit linea indiuisibilis: et si nulla alia ratio opposita adducere: et hoc quidem manifestus est ex supradictis: vbi et rationes eorum et instantie rationum suarum sunt posite.**

Dis pluralitas aut prouenit ex diuisione formali: aut ex diuisione conuini similitudinis huiusmodi. **A**uer. p. 1. mo pp. co. 6.

Alterius igitur hic manifestabimus qd non utiqz ex puncto erit in diuisibilibus linea: hoc enim erit nobis facile hic ostendere: qz plurime rationum inductar: contra lineas indiuisibiles fere eedem congruent etia ad hoc qd lineae indiuisibiles non sunt ex punctis: non enim opz variare nisi nome: qz linea indiuisibilis et punctu non nisi nomine differat: sicut ostensum est in precedenti capitulo. Si eni linea coponatur ex punctis: et omne qd coponitur ex aliquo diuiditur in illud ex quo copositum est: necessarium est diuidi punctu: pars enim afferens quantitate lineae est punctu: sicut linea coponitur ex punctis: omne enim qd est quantu ex suis partibus habet quantitate: pars aut afferens quantitate toti diuisibilis est: ergo punctu est diuisibile: si linea diuiditur in punctu. **C** Diuiditur aut linea in punctu dupl. scilicet diuisio fit per inequalia et superfluis lineis: hoc est ex lineis que superfluis diuisiunt: et in quibus stat diuisio: et ille sunt lineae prime indiuisibiles in puncta: ut dicitur: vel cuius fit diuisio per inequalia: quando fit diuisio ex perfectis et copositis lineis: qz etia illa diuisio tandem sicut in ultimo stat in puncto. Sequitur etia ex hoc qd si linea est ex punctis: qd ultima pars lineae non est linea: sed potius punctus: neqz vltima pars corporis est planu: sed linea et punctus: et similiter vltima pars corporis non erit corpus: sed oia sicut in vltimas partes resoluntur ad puncta. **C** Sequitur etia ex dicta positioe qd linea indiuisibilis sit maior: linea puncto: hoc est linea: cuius quantitas non excedit punctu: eo qd est indiuisibilis: erit enim necessarium in diuisibilibus indiuisibile maius: qz id qd coponitur ex aliquo: et est totu maius sua parte componete. Si ergo linea indiuisibilis coponitur ex punctis ipsa erit maior: et sic indiuisibile erit maius indiuisibili. **C** Et hoc aut sequitur: qd indiuisibile non sit indiuisibile: qd omne maius copositum est ex tanto quantum est id ex quo maius est: et ex pluri quo excedit ipsum. **C** Aut hoc sit impossibile: ppter etiaz ex rationibus que in mathematicis inducunt: ubi supponitur indiuisibile esse: cuius pars coponens nulla est. **C** Ad hoc aut et ratio physica accidit punctu in tempore esse: qz dicunt punctu esse qd fertur. Si enim punctum sit pars quantu: tunc quanto moto mouetur etia punctu per accidens. Sed ut in principio quinti physicoz habetur est: qd mouetur per accidens: sicut pars eius qd mouetur mouebitur per se si separatur a toto: ergo punctu potest moueri per se: et qd omne qd mouetur in tempore mouetur: et erit motus punctu in tempore: mouebitur ergo per spatium maius in pluri tempore et spatium equale inequali: et hoc sequitur: qd punctu sit diuisibile: cum omne qd mouetur sit diuisibile: sicut in 5o physicoz de clarauimus: sed qd ibi dicitur qd hoc modo solo puenit in diuisibile moueri si tempus sit et nunc: forte isti dicunt etiaz tempus et nunc esse: et eiusdem rationis est dicere ambo ista. Si utiqz dixerint qd nunc est principiu et terminu temporis: et linea etia punctu sicut principiu et terminu sui. **C** Sed qd hoc sit falsum probatur ex hoc: qd duo indiuisibilia quoz vnu est principiu et alter terminus non sunt adinuicem continua: sed habent aliquod terminu intermediu: sicut in principio sexti physicoz probatur est: ergo utiqz neqz duo nunc quoz vnu est principiu et alter terminus: neqz duo puncta quoz vnu est principiu: alter terminus erit adinuicem continua. **C** Amplius oia linea est magnitudo que dicitur: punctoz aut multoz compositio non facit aliquam magnitudinem: eo qd nullus eoz hz distentione que maiore requirit locu quando coposita sunt multa: et hoc probatur ex similitudine: qd si linea coponatur ad lineam: et superponitur ei et gregatur: ita qd vna non distat ab alia: nunqz fiet ex lineis sic sibi puenientis alia latitudo: eo qd linea omnis latitudine caret: ergo a similitudine etia puncta: que insunt in linea illa utiqz puncta non retinebunt ampliozem locu: ppter hoc qd nullus sunt quantitates: quare utiqz non facient puncta aggregata magnitudinem aliquam. **C** Amplius si oia puncta tangunt oem punctu: qm gregatur in vnu locu: tunc necesse est qd punctus tangens punctu: aut totu tangat: aut aliquid puncti: sicut pars tangit aliquid alterius puncti qd est pars eius: aut totu tangat aliquid vel partem: quia distentione etia in principio sexti physicoz psecutus sum: et sicut ibi probauimus punctu non potest tangere: nisi totu tangat totu: eo qd parte non habet cu sit impartibilis. Sed oem totum tangens totu necesse est id esse cum ipso qd tangit ab ipso: qz si totu tangit totu nusqz distat ab eo: et qd nusqz distat ab aliquo qd est eiusdem nature et rationis cu ipso idem est illi: cum nec forma: nec loco distingat: ergo punctu tangens punctu

idem erit cu puncto toto. Si enim datur punctus aliquis esse non tactus: aut etia utiqz puncti: hoc est utraqz pars puncti: si parte habeat non esse tacta: tunc absqz dubio totu non tangit totu: sed utiqz illor est impossibile: qz p hoc qd aggregata ponunt esse puncta: non est aliquis punctus scorsum distinctus ab alio: et per hoc qd est indiuisibilis punctus non hz utiqz: qz non diuiditur per mediu: et ideo necessario totu tangit totu. Si aut simul sunt modo predicto impartibilia puncta eundem retinent locu: et eiusdem quantitate est locus nunc qui plura puncta hz in se: et qui prius ante qd gregarent habuit tunc vnu punctu: retinet enim ille locus extensione entiu simul punctoz: et extensione non entiu simul punctoz: et sicut hoc idem est ambobus locis. **C** Impartibile aut non hz alia distantiā fm locu. Sicut n. dicitur est in quarto physicoz: neqz vna inuenitur aliquis distantia puncti et loci puncti: ergo utiqz nulla erit magnitudo continua et impartibilibus. Oes enim partes primum magnitudinis distantias habent locales: et impossibile est plures eiusdem magnitudinis partes in loco vnius partes esse: non ergo composita linea ex punctis: neqz tempus per rationem communitate coponitur ex nunc. **C** Amplius si magnitudo est ex punctis: absqz dubio tangit punctus punctu: qz probauimus in sexto physicoz: qd in mathematicis finis tactus primum est: et quocunqz continua sunt tangenti sunt: sed non quertit. **C** Ponamus igitur qd punctus vnus de gregatis sit. k. et per precedentem rationem omnes alij puncti gregati erunt in eodem loco cu ipso: ex puncto igitur k. que signauimus extrahamus per circulu distinguendo punctum. a. et punctus. b. et itez punctum. g. et punctum. d. Si igitur posuerimus et accesserimus q. g. d. puncta tangunt. r. eo qd sunt in eodem loco ppter cu ipso: tunc etia opz dederit qd punctus qui est. a. r. tangit. r. et etia ille qui est in eo qd est. r. d. punctus tangit idem. k. ergo et alio quodam quocunqz voluerimus puncto fiet idem tactus: sicut diximus de. k. qd oia puncta tangunt inter quocunqz puncta accepta. Jam enim ostendimus: qd necesse est qd impartibile totu tangat totum: ergo oem punctus tangens. r. punctus habebit eundem locum cu ipso. r. puncto: et similiter oia tangenti puncta erunt in eodem loco cu: et ta totu puncto: et eouerso etia sequitur: qd si sunt in eodem loco: tunc tangunt se. **C** Magnitudo igitur tota que est. a. r. g. d. cu non sit nisi punctoz compositio est in loco indiuisibili vnus punctus: qd est maximu inconueniens. **C** Et hec figura o3 sic scribitur: qd linea. a. r. g. d. sicut hic vides eam sunt puncta aggregata: quoz nullum distat a loco alterius puncti per rationem precedentem. **C** Deinde sequitur ad huc magis impossibile. Sicut enim sequitur qd linea recta tangat aliam lineam rectam: non fm vnum punctum: sed fm duo vel plura puncta. **C** Resumamus igitur dicta magnitudinem que est. a. r. g. d. tunc enim punctus qui est in parte magnitudinis que est. a. r. et punctus qui est in parte magnitudinis que est. r. g. tangit etia alter punctum: qui est in fine magnitudinis sine in parte vltima: et si tangit alter: tunc tangitur etia ab altero: qd omne tactu tangitur a tangente: ergo punctus qui est. r. g. d. parte vltima magnitudinis non tangit fm vnus punctum: sed tangit fm plura puncta se tangenti et tacta ab ipso: ergo cu linea recta tangit lineam in extremo sui utraqz tangit fm plura puncta: et hoc impossibile est: cum tactus sit fm vltimu: et vltimum lineae in parte vna non sit nisi vnus. **C** Eadem aut ratio est quantum ad inconueniens predictu etia si non ponamus lineam tangere lineam: ita qd tactus sit per tactu adinuicem in extremo: sicut tangat etiam qualitercunqz: sicut tangit linea lineam: quantum ad qualitercunqz stat super ipsam: vel aliquid applicat lineae lineae. **C** Amplius fm dicta sequitur qd etia punctus qui est circuli circiferentia designatus tangit rectam lineam: et fm plura puncta. **C** Id aut qd rectus est in circiferentia a puncto tangente: et id qd contactum est in tota linea tangente tangit totum: et hoc adinuicem: qz si circiferentia coponitur ex punctis que non distat per locu sicut et linea: tunc vno puncto circiferentia tangente quodlibet tangit: et similiter est de punctis recte lineae: et ideo puncta circiferentia tangunt adinuicem: et puncta recte lineae: et eouerso puncta recte lineae tangunt adinuicem: et puncta circiferentia: et hoc est impossibile imaginari: cum linea recta circulum non tangat nisi in puncto vno fm rei veritatem. Si ergo hoc est impossibile: et sequitur ex suppositione: tunc etia impossibile est qd punctu tangat punctum in componenda magnitudine. Si aut impossibile est punctu

5o ph. i. c. p. m

6o ph. i. c. 32.

6o ph. i. c. 2.

4o ph. i. c. 9.

6o ph. in pn

Handwritten marginal notes in the bottom right corner.

punctum tangere punctum: tunc etiam sequitur quod nec linea sit materialiter punctus: quia necessarium est: quod punctus non tangat punctum: ideo linea non componitur neque continuatur ex punctis. Amplius qualiter possit assignari ratio secundum dictam positionem: quod aliquando sit linea recta ex contactu punctorum: et aliquid sit linea circularis ex contactu eorum: nullam enim habet distantiam contactus punctorum: eo quod omnia contingunt se puncta non faciunt distantiam secundum finem suum in magnitudine: neque circulariter: neque recte: unde contactus punctorum nihil omnino differt: neque in linea recta: neque in perfecta. Impartibile enim totum tangit impartibile: et tam partium est: quod non convenit totum tangere: quia ex contactu nullus perducitur extensus aliqua magnitudine. Si igitur sit differens: quod una est recta et alia circularis: contactus autem indifferens non erit: utique linea ex contactu punctorum: ergo neque ex punctis erit linea. Amplius si linea est ex punctis: aut erit ex punctis tangentibus se: ita quod illud quod est ante in linea tangat id quod est ante deinceps: aut erit ex punctis non tangentibus se se ad invicem: et siquidem necessarium est: quod punctum antea tangat id quod est deinceps in linea: tunc erit ex punctis se tangentibus: et ex contactu punctorum: et tunc erit eadem ratio que prius inducta est. Qualiter differentes linee secundum formam generantur ex indifferenti contactu punctorum. Si autem in linea convenit aliquid punctorum qui sunt post primum punctum: deinceps in linea non est tangens: neque tactus cum alijs punctis: cum nos nihil aliud dicimus primum: quod est ex aliquibus se tangentibus in termino uno: oportet tamen sic puncta tangere ad invicem: vel ipsa puncta esse lineam continuam: ex tali contactu: et hoc est per hypotheseos: quia positum erat quod non essent tangentia. Amplius si inconueniens scientia sine conceptio est quod punctus sit linea. Et si inconueniens sit scientia sine conceptio quod linea sit planum: tunc impossibile est hoc quod dicitur: siue enim puncta in linea deinceps ponantur esse sine motu: siue deinceps esse ponantur: ita quod sit inter ea tactus: semper sequitur inconueniens. Si enim sit deinceps sine motu: tunc non sunt continue: sed distendantur linee: et distendantur quidem secundum neutrum punctorum: sed potius inter medium quod est inter puncta sese non tangenda. Si autem se tangent: tunc sicut ex superioribus probatur: tota magnitudo linee non erit nisi regio unius puncti. Utique autem hoc est impossibile. Amplius si linea est ex punctis: tunc omnia distendantur et resolventur in punctum: et punctum erit prima pars corporis. Si corpus quod est planum aggregatum in corpus: et planum est ex lineis. Si autem sic est: quod singula sunt composita ex his que primum insunt illis: hoc est que primitus veniunt in compositionem eorum: tunc hec puncta erunt elementum omnium aliorum: ergo puncta erunt elementa corporis: ergo cum puncta sint unius rationis: erunt necessario elementa uniuersa et non altera secundum rationem: et spiritum: et tunc omnia que sunt ex ipsis erunt unius rationis: quod est maximum inconueniens. Manifestum est igitur ex dictis quoniam non est linea ex punctis.

Cap. 6^m. punctum per diuisionem non auferri ex linea.

Stendemus autem deinceps: quod punctus non potest auferri per diuisionem ex linea: et tunc omnino manifestum erit: quod linea non est ex punctis. Si enim esset ex punctis: tunc punctum per diuisionem posset auferri de linea. Dicimus igitur: quod non convenit per diuisionem punctus auferri de linea. Si autem detur: quod manifestatur punctum seorsum a linea distans: tunc etiam oportet concedere: quod convenit apponi ad lineam. Omne enim quod distat ex aliquo iterato potest componi cum eodem. Quod autem componitur cum aliquo necesse est ex his duobus posse componi quoddam totum. Composito autem toto necessario totum illud maius erit non ex principio composito: hoc est et ex principio non erit compositum: si tale sit quod componitur cum aliquo ad totum alicuius constitutionem: quare absque dubio convenit ex his duobus unum totum facere: et unum totum ex his duobus sic facere: nihil aliud erit: nisi quod linea composita sit: sit maior linea puncto hoc est linea et punctum diuisi ac ceptis: hoc autem impossibile est: quia punctum nullam auferit quantitatem: ergo non convenit per diuisionem punctum a linea separare. Sed forte diceret aliquis quod per se et secundum se ipsam essent aliter non convenit lineam in puncta separare: sed secundum accidens bene quidem convenit punctum auferre a linea. Auferri enim se inuicem linea: et punctus in ablata linea: si toto abla-

to quod est linea principiis et finis auferri: et concedit quod aptum est secundum maiorem lineam principium et finis: etiam punctus est linea: et his ablatis in ablata linea convenit etiam auferre punctum: quia ablata linea auferitur punctus: qui est in linea. Nec autem ablatio est secundum accidens: et de hac non loquimur: quia de ista non probatur: quod linea distat in puncta. Si autem ponatur separari a linea ut terminus indivisibilis in quo stat diuisio: tunc dicitur ab istis tangere lineam: et si tangat: tunc sequitur quod neque terminus est: sicut in sexto physicorum probatum est. Omne enim tangens tangit secundum aliquid aliud quod ipsum sit: ideo si terminus tangit: tunc terminus habet aliud quod ipsum secundum quod tangit: tunc non est terminus: quia necessarium est diuisibilis: cum omnis terminus indivisibilis sit: et si non est terminus: tunc non est terminus ipsius vel eorum quorum dicebatur esse terminus. Punctus autem qui est terminus secundum istos veritatis aduersarios tangit lineam: et sic sequitur: quod non sit terminus. Si igitur hoc quod dicitur linea ponitur esse multum punctus: sic linea erit maior puncto: et hoc est inconueniens: cum secundum hoc punctus habeat quantitatem qua linea quantitas maior est. Punctus enim qui est in linea: quia tamen dicitur quod omnes puncti se tangunt: et tangentibus nihil est intermedium: sequitur quod regio omnium punctorum est regio unius puncti: et quorum est una sola regio illa sunt unum: tunc sequitur quod omnia puncta sunt unum: ergo linea est unum punctum. Eadem omnino est ratio in diuisione: si diuisio hoc est relicta ex diuisione sit punctus: et concedatur quod diuisio illa tangit aliquid et in firmo et plano. Secundum unam autem similitudinem ponatur firmum esse ex plantis: et plantis ponatur esse ex lineis: tunc enim necessario sequitur omnia huiusmodi corpora esse unum et idem punctum: sicut est autem verum dicere secundum punctum quod sit minimum. Adhuc enim est minimum in minimum eorum: hoc est in minimum rationem eorum que sunt de his que ex linea sunt ex quibus ipsa linea componitur: et sunt de his que insunt linee ut aliqua pars linee existentia. Adhuc autem dicitur minus his quorum ipsum est minimum. In linea autem nihil aliud dicitur esse quod punctum: cum tamen secundum veritatem linea insit linee: ideo linea non est maior puncto: quia punctum non est aliquid linee: sed terminus eius: neque enim planus dicitur maior linea: cum linea non sit aliqua pars plantae: sicut neque planum minimum est corporis. Opus enim quod comparabilia sunt uniuersa in eo in quo comparantur: ergo pars ex dictis quod punctum non erit minimum linee: ergo neque per diuisionem auferitur ab ipsa linea. Adhuc enim: et minimum accipitur per diuisionem ex eo cuius est minus. Si autem punctum sit aliquid compositum vel appositum linee: ut dictum est: et minimum ad minus est in tribus personis siue indivisibilis: opus enim quod punctus minus sit eiusdem nature cum minimo: tunc non potest punctus esse minimum linee: siue eorum qui sunt in linea: sicut aliqua pars linee existentia. Similiter autem est de alijs quocumque insunt circa puncta et lineas in longitudine. Ex omnibus illis colligitur quod non est longitudo aliqua ex punctis. Si autem dicitur quod punctus est aliquid ens in loco: tunc oportet quod ex punctis que sunt in loco sit aliquid quod sit longitudo: vel planum vel firmum. Et autem ex quibus est linea illa sunt in loco: etenim ipsa sunt linea quia id quod est in loco distensionem habet in fine in loco: ideo puncta que sunt in loco distensionem habent: ideo facere lineam possunt. Si ergo concedatur cum hoc: quod neque corpus inest linee: neque planum: neque aliquid compositum ex his: tunc sequitur necessario quod vel uniuersaliter circa lineas et puncta ex eis est in alia longitudine: quia si concedatur punctus esse in loco absque dubio erit corpus: et si non erit corpus non erit in loco: quia non habebit motum: et sic non habebit longitudinem: et sic sequentur opposita. Si enim sunt in loco tunc sunt lata profunda et longa: et sic componetur ex eis longitudo: et cetera dimensiones: et si non est in eis aliqua dimensio lati et profunditatis: tunc non sunt in loco: et per consequens non erit ex eis longitudo vel aliqua dimensio. Amplius autem si in loco ente vel demonstrato est longitudo que dicta est maior: que est superficies vel firmum siue corpus. Punctus autem est de numero eorum que sunt in loco et in longitudine existens que est circa puncta vel lineas que componunt longitudinem: vel est predictorum que sunt in loco: ergo punctus non erit minimum eorum que sic sunt in loco: et insunt eis: quia aliter corpora et plana que sunt in loco resolventur ad puncta existentia in loco: et puncta taliter in loco existentia

In principio.

essent corpora: sicut dictum est. C. Amplius si punctus indivisibilis erit minimum in linea qd per divisionem accipit: tunc erit tale sicut in qb reducitur etiam minimum q eoz que sunt in domo: ad qb tamen domus componeta per co parationem no dicitur: qa si diceretur ad ipsum: tuc oportet esse univocationem in ipso in quo comparantur: hoc est in quantitate. Similiter autem est in alijs que componuntur ex partibus: a quarum quantitate est quantitas eorum: ergo etiam id qd est in linea minimum: sicut punctus vt dicitur erit ad lineam comparatum: hoc autem est inconueniens. Omne enim per divisionem acceptum in continuo minus est toto: et comparatur ad ipsum: quare no cogruet punctum dicere qd minimum per divisionem extractam de linea: quia in simili qb no est ens in domo: vt aliqua pars compones domum no erit eorum que sunt in domo minimum: et similiter est in alijs que componuntur ex partibus. Conuenit autem lineam ipsam fm se ipsam esse: hoc est inquantum est linea: et tuc necessario habet aliud esse qd esse punctorum congregatorum: et tuc pars linee linea erit: et quilibet erit diuisibilis: ergo si considerata linea nihil erit accipere per diuisionem iduisibilem in linea: ergo simpliciter et absolute minimum no erit in ea: fm hac ergo lineam no erit verum dicere: qd aliquid sit in linea minimum: in quo stet diuisio: qa quolibet accepto per diuisionem est accipere minus: et hoc procedit in infinitum.

C. Cap. 7. Q. punctus no habet analogiam cum articulo.

Aut quedam Existimatio de puncto qd haberet rationem articuli iduisibilis: eo qd in ipso partes continui conectuntur. Queramus igitur vtrum puncto generaliter conueniat ratio articuli. Articulus enim dicitur minimum in corpore composito in quo diuersa articulantur et quasi colliguntur: fm hac igitur rationem articuli dicemus: quoniam generaliter punctus in continuo articulus dici no potest. Articulus enim semper duorum est terminus que in ipso articulat. Punctus autem vnius linee terminus est: et ideo punctus cum articulo no generaliter habet similitudinem. Amplius punctus h3 hoc qd actu est in ratione iduisibilis magis habet rationem termini qd diuisiois: sed e conuerso articulus magis habet rationem diuisiois qd termini. Natura enim in fine et extremitate aliquando no constituit articulum: sed in medietatibus inter extrema: sed punctus semper est finis linee. Amplius nec et planum hnt magis rationem articuloz qd punctus: qa habet aliquid analogum hoc est fm proportiones similitudinis dictum ad articulum. Articulus enim est aliquid differetia: hoc est in quo differetia colligatur: sicut linea est iter punctum et planum: et planum iter lineaz et corpus: punctus autem et corpus sunt sicut extrema: et ideo habet analogiam cum articulo: propter qd et Empedocles recte fecit articulum propter qd et oportet facere ipsam. Dixit enim sicut apparet ex suis sermonibus: qd in primo libro capita germanoz erant sine ceratice: et similiter alia non colligata erant et coacta: que postea per amicitiam ordinata et articulata sunt diuersis conuenientibus per concordiam in constitutione vnius et eiusdem: et ideo articulus concordat diuersa: sed punctus est eorum que sunt vnius linee: sicut sunt partes continui terminate ad punctum: et ideo patet ex dictis. Empedocles qd punctus non habet analogiam cum articulo. C. Sed forte obijciat aliquis qd est in linea punctus fm qd est diuisio linee qui signum proprie vocatur vel diuisio: ille videtur habere cum articulo analogiam. C. Sed hoc citius soluitur: quia punctus diuidens non est nisi potentia: articulus autem diuidit actu et connectit que actu diuisa sunt. Punctum autem etiam est in his que non habent motum: siue omnino abstracta sint a motu sicut mathematica: siue no habeant motum a seipsis sicut habent motum animalia. Articulus autem no est nisi in corporibus ad motum ordinatis: vnde et propter motus formatur articulus sicut in libro de motibus animalium dicitur debet. Adhuc nullus habet infinitos articulos actu vel potentia in corpore toto vel in parte corporis: sicut in manu: puncta autem potentia sunt infinita: eo qd no fit diuisio nisi in puncto: et diuisio vadit in infinitum. Amplius lapidis et alterius homogenij in partibus articulus nullus est. Puncta autem habet lapis sicut et quodlibet homogeneorum.

Incipit Septimus Phyficorum Liber: Cuius Tractatus primus est qd omne qd mouetur habet motorem. C. Cap. 8. Q. omne qd mouetur mouetur ab alio.

Expeditis omnibus his

Que dicenda erant de compositione et diuisione continui et motus: accedendum nobis videtur ad comparisonem motus ad motorem. Et erit prima nostra in hoc septimo libro inuestigatio: vtrum omne qd mouetur per se et non fm partem neq; fm accidens habeat motorem. C. Quidam enim magne auctoritatis viri sicut Gal. arabs et Plato et quidam alij volunt: qd aliquid moueretur a seipso: vel si forte haberet motorem qd ille esset vel posset esse aliqua pars eius qd mouetur per se. Eam enim que est mundi animam voluit Plato per se moueri: et alijs oibus prebere motum. Corpus autem animalis placuit Gal. a calore naturali moueri: qui tamen calor naturaliter alia pars animalis est. His autem duobus plurimum confenserunt aliorum philosophorum: sed de anima mundi no est presentis speculationis tractare. C. Hoc autem qd Gal. dicit absolute falsum est: quia et si moueatur animal motu caloris naturalis: ille tamen motus no est per se et primo totius: sed est motus per accidens hoc modo quo in quinto libro huius scientie ostendimus motum partis no esse attributum toti nisi per accidens: et ideo falsum dicit Gal. in hoc qd dicit talem motum esse animalis per se: sed ipse decipitur in hoc qd non distinxit duplicem motum esse per accidens: et vnum tamen per se: sicut nos distinximus supra in principio quinti libri phyficorum: nec oportet hic repetere. Gal. enim no dicit aliquem motum esse per accidens nisi eum qui est gratia accidentis: sicut dicitur qd muscus ambulat. Illam autem qui est gratia partis vocauit per se motum: eo qd pars substantiatur in toto: hoc est sicut aliquid sine substantia extitit. C. Nos autem hic loquimur de motu fm qd est passio mobilis per se attributa eidem: et hoc qd conuenit per se hoc conuenit fm ipse: et no fm alterum: sicut docetur in libro posteriorum. Qd enim conuenit toti fm ipsum no potest conuenire fm partes: qd alia est ratio partis: et alia totius: et ideo motus qui est alicuius totius per se et primo no conuenit ei gratia partis: hoc ignorauit Gal. et ideo contradixit verbis egregij phi. Aristot. qui ponit in principio sui septimi phyficorum: et fecit tractatum in quo purat verba Arist. reprobare et decipit seipsum propter causam quaz diximus. C. Nos igitur his presuppositis dicimus: qd omne qd mouetur necesse est ab aliquo motore moueri: et huiusmodi quidem propositionis veritas manifesta est per inductionem. Omne enim qd mouetur aut mouetur ab aliquo extrinseco sibi et distincto ab ipso: sicut mouetur ipsa que violenter mouetur. Aut habet principium et efficientem causam motus sui in seipsis: et illa quidem que mouetur violenter et no habent in seipsis principium sui motus manifeste mouentur ab alio motore: quia in eis licquido videtur aliquid extrinsecum quod mouet ea. Similiter probabimus qd mouentur ab aliquo illa que in seipsis habent causam sui motus. Accipiat enim magnitudo. a. b. que ponatur a seipsa moueri: ita qd motus sit totius: ita qd no attribuat totum propter partem vnam motus que sit totius illius aliquid sicut superius diximus. C. Alii autem potestate facta dicimus primum: qd si aliquis opinatur. a. b. magnitudinem moueri a seipsa: propter hoc qd no videt distinctum eius motorem: et videt bene qd totum mouetur qd est a. b. error illius causatur a quodaz simili: sicut videlicet aliquis dicat. d. e. mouet magnitudinem. e. s. ita qd etiam ipsum d. e. moueatur totum. d. e. s. a seipso moueri et no habere alium motorem: eo qd ipse nescit distinguere que pars moueat per se: et que moueatur: vtrum. s. illa que est. d. e. moueat illam que est. e. s. vel e conuerso illa que est. e. s. moueat illam partem que est. d. e. qa tales homines quando no videt motorem exteriorem nesciunt distinguere iter motorem et motum in continuo: qd totum videt moueri: et ideo ipsum dicit moueri a seipso: et no moueri a seipso: et no habere motorem: et ad hoc videndum in exemplo predicto protrahatur. a. b. sicut hic vides. a. b. que ponit tota no alicuius partis: sed totius motu

Articulus quid?

Obiectio.

Solutio.

Consi. j.

Etia mund: h3 p se et alijs oibus motu s. bet.

Tex. e. c. phi

motu moueri: protrahatur etiam alia linea. d. e. 3. sicut hic videtur. d. e. 3. cuius prima pars ponitur esse mouens mota que est. d. e. 3. secunda pars mota tunc que est. e. 3. tunc enim quia. d. e. 3. non est extrinsecum separatum ab. e. 3. ignoratur quid mouens sit illorum duorum. Amplius autem procedentes ostendimus quod nihil talium mouetur a seipso: pro principio ad hoc probandum sumimus hanc propositionem: quod omne quod mouetur a seipso: hoc est quod ipsum est causa motus sibi nullo modo pausat in eo quod aliquid alterius se stat quod mouetur: quia causa est que posita ponit effectum: destructa destruit: ideo si ipsum est sibi causa motus semper mouetur quod dicitur: et non stat per hoc quod stat aliquid aliud: hoc verum est de his que sunt per se causa motus: quia de talibus hic loquimur sicut supra diximus: ergo a destructione consequens: reuersione facta per contrapositionem si aliquid eorum que mouentur per se pausat motum per hoc quod aliquid alterum a se stat necesse est hoc non moueri a seipso. Cum autem mouetur vel a se vel ab alio: tunc necesse est quod moueatur ab alio. Hoc autem sic factum manifesto et declarato necesse est omne quod mouetur per se moueri ab alio propter hoc quod declarauimus in sexto libro huius scientie: quod si omne quod mouetur est diuisibile: quoniam enim in prioribus positionibus acceptum est id quod signatur per a. b. lineam esse quod mouetur per se: non secundum partem: vel secundum accidens: oportet quod ipsum quod vocatur a. b. sit diuisibile diuisatur igitur in puncto quod signatur per litteras. c. sicut hic videtur. a. c. b. dico ergo tunc quod b. c. que est pars magnitudinis parte per se quiescens: necesse est quiescere totam magnitudinem a. b. Si enim non est necessarium quiescere totam parte quiescens: detur igitur moueri tota magnitudo. a. b. quando pars eius que est b. c. quiescit: ergo b. c. quiescens mouetur tota. a. b. secundum quod in sexto probatum est: quod quando totum mouetur tunc mouetur quelibet eius pars: ergo a. b. mota quelibet eius pars mouetur: ergo mouetur pars illa que est b. c. hoc est contra hypotheseum: quia datum fuit quod illa quiesceret. Sequitur etiam ex illo quod si b. c. quiescens mouetur. a. b. quod a. b. non mouetur nisi motu alterius partis sue que est a. c. sed quod mouetur motu partis non mouetur per seipsum: ergo a. b. non mouetur per seipsum: hoc est contra hypotheseum: quia datum erat quod totum a. b. mouetur per seipsum: ergo manifestum est quod parte que est b. c. quiescens quiescat tota a. b. tunc id quod mouetur per se pausat: sed supra habitus est quod si aliquid pausat propter hoc quod aliquid aliud stat et pausat a motu suo quod hoc ab altero mouetur: ergo manifestum est quod id quod per se mouetur ab aliquo motore mouetur. Eadem autem ratio est de omnibus: ergo omne quod mouetur ab aliquo motore mouetur: eo quod diuisibile est omne quod mouetur per se: et parte quiescente quiescit totum: quod non fieret si non ab alio moueretur: quia adhuc moueretur reliqua pars motus totius: et hec demonstratio optima est in qua multi hactenus errauerunt.

Cap. 2. De probatione quod non vadit in infinitum hoc quod semper per id quod mouetur mouetur ab alio.

Quia autem Aliquis diceret quod vnum mouetur ab alio in infinitum: et non est aliquid motor diuersus et distinctus ab essentia eius quod mouetur omnino: et vnumquodque quod mouetur per se mouetur alio: tunc attingemus iterum ad disputandum contra hoc dicentes. Quoniam sicut iam probatum est omne quod mouetur mouetur ab aliquo alio: ergo et hoc quod mouetur secundum locum qui primus est motuum mouetur etiam ab alio: et mouens illud si mouetur mouetur iterum ab alio: et non potest hoc abire in infinitum sed stabit necessario in aliquo quod est primus mouens quod nequaquam mouetur. Hoc enim erat primum quod est prima causa motus. Si autem aliquid hoc negando det oppositum huius et dicat quod in infinitum abibit: tunc ponamus quod a. sit vocatus aliquid quod mouetur ab alio quod signatur per litteram. b. et quod etiam b. mouetur quando mouet a. eo quod sicut dicit aduersarius. b. non mouetur nisi motu suo: ponamus etiam quod b. moueatur ab eo quod vocatur. c. et quod etiam c. mouetur motu suo: ponamus quod mouetur ab ipso quod vocatur. d. et hoc modo ponamus quod ascendat in infinitum in numero mouentium et motorum: quia igitur simul tempore mouens mouetur: et motorum mouetur: et positus est quod quilibet mouens mouetur motu suo quo et ipsum mouetur: oportet

et necessario quod quando mouetur quod omnia moueantur: ergo manifestum est quod simul moueantur a. et b. et quodlibet aliorum: et quod aliter simul non moueret mouens et mouetur motum: cum tamen motus nihil aliud sit quam actus mouentis in eo quod mouetur: cum ergo b. mouetur: mouetur a. et cum b. mouetur: mouetur et ipsum. c. quia positum est quod ipsum. c. mouetur. b. et cum mouetur. c. mouetur et ipsum. d. propter eandem causam: ergo simul erit tempus motus. a. et motus. b. et motus vniuscuiusque ceterorum. Sed tamen aduertendum est quod motus talium quorum vnus mouet alium et mouetur ab alio simul sit per tempus: non tamen necessario quietes sunt simul vniuscuiusque istorum. Et dicitur hoc ignorauit Gal. contradixit Aristo. qui dicit principium motus in animalibus esse ex corde quod mouetur et mouet alia que mouentur: et causa contradictionis est: quia videtur quod in quibusdam animalibus corde extracto adhuc mouentur per partem: aliquando plus: aliquando minus: et ideo dicitur quod si cor esset principium motus extracto corde quiescerent omnia que mouentur et mouent in animalibus: ideo dicitur quod caput et non cor est principium motus animalis: quia putabat quod sequeretur quod si aliquorum mouentium se motus est simul tempore quod etiam quies eorum esset simul tempore: hoc non est: quoniam inuenitur in secundo et tertio motu virtus et vehiculum virtutis quod est spiritus influxus a primo mouente: et hec mouent mouentia aliquo tempore paruo etiam postquam cessat mouere mouens primum: et ideo cum cor ponitur primum mouens influit musculo spiritum motuum cum virtute: musculus influit ipsum corde: et corda influit eius membris: et remanet virtus motiva cum motu in musculus et cordis: et membro aliquando etiam postquam extrahitur cor. Quod autem ipse dicit pro signo quod virtus motiva non sit in corde: quia extracto corde adhuc mouentur aliquando quedam animalia non est signum infallibile. Cum ab Auerroio tam vnus sit artes qui absciso capite sepius ambulauit huc et illuc: et ideo etiam secundum hoc caput non debet poni principium motus: et quidam de meis sociis caput amputauit paruo animalis quod vocatur cicada cantans in campis: et postea fere per spatium dimidium miliaris mouebatur in manu et cantabat vt prius. De his tamen in libro de animalibus faciemus tractatum. Sed hic tamen habemus quod quecumque sint mota et mouentia ad se inuicem quod omnis illorum motus simul erit tempore: hoc non de necessitate quietes eorum simul sint tempore. Cum igitur quelibet istorum motuum sit secundum se: hoc simul sit cum alio tempore: licebit nobis accipere vnumquodque ipsorum secundum se: quibus namque vnumquodque supradictorum ab altero moueatur etiam simul cum ipso: tamen nihil minus vniuscuiusque istorum vnus est numero motus secundum quod in ipso mobili consideratur: illi qui hoc modo accipiunt vnus numero motus non erit infinitus secundum vitam: sed determinatus: quia vnumquodque istorum mouetur ex quodam in quod dicitur et nos ostendimus in fine sexti physico: quod talis motus non est infinitus: sed finitus. Motus enim vnus qui est ex eodem in idem: aut est numero vnus: aut genere: aut specie. Numero autem sicut in quinto determinatum est: dico motum esse vnum qui sit eiusdem mobilis ex eodem in idem numero in tempore eodem numero: vt ex hoc albo quod est idem in numero: in hoc nigro quod est idem numero: et non tamen genere vel specie idem: et secundum hoc tempus quod est idem numero. Si enim secundum aliud tempus est non erit idem numero: sed specie. Genere autem motus vnus est siue mutatio qui est in eodem predicamento substantie vel alterius generis predicati. Specie autem est motus idem secundum eandem speciem vt ex albo in nigro: aut ex bono in malo: hec autem omnia dicta sunt in prioribus sermionibus qui habitus sunt in quinto libro huius scientie. Hoc autem sic presupposito accipitur per hypotheseum quod motus ipseus. a. vocetur. e. et motus ipseus. b. vocetur. z. et motus eius quod est. c. et eius quod est. d. vocetur. l. et t. et quia iam habitus est quod motus omnium istorum est simul sic tempus in quo est motus vnus ipso quod est. a. signatum per litteram. k. cum autem determinatus hoc est finitus sit motus ipseus. a. secundum numerum et speciem et genus: vt supra probauimus: oportet quod tempus eius quod est. k. sit terminatum et non infinitum: sed in eodem tempore mouetur. a. et d. quod est. b. et aliorum vnumquodque que infinita di-

Ex. 1. c. 2.

Ex. 1. c. 3.

Ex. 1. c. 4.

Ex. 1. c. 5.

Ex. 1. c. 6.

Documentum in loco.

Ex. 1. c. 5.

Ex. 1. c. 6.

cuntur: ergo totus motus infinitorum qui signatur per e.3. l.c. erit in tempore finito quod est. k. hoc ideo sequitur: quia tam ante habitum est quod in eodem tempore in quo mouetur a. consequentia ipsum. a. omnia infinita mouetur: ergo omnium motus erit in eodem tempore. Ad motus enim eorum aut est equalis: aut maior: quia minor esse non potest: quia tunc vel plus est de motu in eo quod mouetur quam in finitum ei id quod mouet et nullo modo minus. Dicimus autem plus de motu in ipso propter causas quas supra diximus: quod scilicet adhuc virtus motiua manet in eo quod mouetur: quando etiam non mouet id quod mouebat: et in hoc non est differentia ad presentem intentionem: quia in utroque modo mouentia supponuntur esse infinita: unde secundum utrumque modum sequitur vniuersaliter quod infinitus motus sit: et moueatur in tempore finito. Hoc autem impossibile esse probatur in sexto. ergo impossibile videtur quod hoc abeat in infinitum quod vnum semper moueatur ab alio. Sic quidem igitur secundum apparentiam demonstrari videtur in tertium nostrum quod a principio intendimus. scilicet quod non abeat in infinitum hoc quod vniuersaliter semper moueatur ab alio: non tamen secundum veritatem adhuc demonstratur nisi aliquid dicitis addatur propter hoc quod nullum videtur inconueniens: sicut in fine sexti libri huius scientie declarauimus hoc quod dictum est. Conuenit enim secundum ea que hic dicta sunt: in tempore finito infinitum motum esse: non eisdem quidem numero: sed alterum post alterum: et alterum cum altero secundum numerum in finitum mouentium: et eorum que mouentur: ita quod multa et in finita sint mota consequenter et simul habentia motum: sicut et accidere videtur in his que nunc dicta sunt: sic quod forte ridebit: et instabit nobis aliquis. Sed contra hoc dicimus quod si nos supponamus secundum supradicta: quod id quod mouetur primum et mouet alia secundum locum corporales mouetur: et necesse est quod eod quod mouetur quod necesse est tangi: et per consequens continuu esse suo mouenti quod moueri supponitur: eo quod immediatus eius ad aliquod ipsum tangat: et tactus in mathematicis et in physicis ordinatur ad vnum: sicut videmus contingere in omnibus physicis mouentibus et motis: tunc possibile erit quod ex omnibus vel infinitis que mouentur a se inuicem supponamus fieri vnum: aut contangens: aut continuum: quia nos superius diximus quod nos non loquimur hic de mobili contracto ad materiam: et ideo etiam diximus supra: quod omne mobile est diuisibile: non tamen elementum quod est mobile est: et non sit diuisibile: quia diuisibile est elementum secundum quod est mobile: non tamen diuisibile secundum quod est hoc mobile ad materiam contractum: et ita dicimus quod omne mobile inquantum mobile continuabile est cum omni mobili inquantum est mobile: et si accipiatur continuu cum ipso nihil debet sequi impossibile. Accipiamus igitur quod contingat vniuersi fieri corpus ex omnibus illis que posuimus esse infinita: et sit illa magnitudo siue continuum infinitum signatum per. a. b. c. d. et motus enim congregatus ex omnibus motibus particularium continuorum sit signatus per. e. 3. l. c. et non est differentia quo ad propositum nostrum: siue sit que liber magnitudo sigillata finita: siue infinita: dummodo infinite ponitur secundum numerum: quia siue numero: siue alio modo sit semper compositum est infinitum quod componitur ex infinitis per numerum: siue sint infinita secundum vltima: siue finita: sicut etiam in physicis est ostensum. Conuenit secundum vnam similitudinem quodcumque istarum ponatur quod in tempore finito mouebitur infinitum quod in componentibus secundum vltima: aut est finitum: aut infinitum: sed numero componentia semper sint infinita: et utrumque horum est impossibile: sicut in sexto declaratum est: ibi enim probauimus quod motus infiniti est infinitus: eo quod motus vnam et essentialem habet diuisionem secundum diuisionem eius quod mouetur: et tunc eius quod est infinitum in componentibus motus est infinitus: quia non finitum transitus eius. Cum igitur impossibile sit motum hoc modo finitum esse in tempore infinito: sequitur hoc ex illa positione que dicit abire in infinitum: si vnum ponitur moueri ab alio. Necesse est ergo quod stabit aliquando si vnum mouetur ab alio: ita quod aliquod sit primum mouens: ita quod ipsum ab alio nullo mouetur: oportet igitur per istam rationem esse aliquod primum quod mouetur a mouente primo. Si autem forte aliquis dixerit quod ista demonstratio non valet: quia non concludit simpliciter: sed concessio quodammodo falso: hoc est quod omnia mouentia et mota continguntur: vel continentur:

dicemus quod non impedit nostram demonstrationem: quia hoc sit falsum secundum corpora physica in specie et forma accepta: tamen est possibile et contingens secundum genus mobilis in quantum est mobile ut diximus. Quando autem possibile et contingens supponitur hoc sit falsum nihil debet sequi impossibile: hoc autem sequitur impossibile: et ideo non sequitur hoc ex assumpto falso: sed potius ex positione illa qua ponitur abire in infinitum quod vnum semper moueatur ab alio. Est etiam aduertendum quod cum nos in tali ordine mobilitum et motorum probauimus esse aliquod primum mouens: non intelligimus hoc de primo quod est finis mouens intentionem efficiens: quia finis est cuius causa sit totum quod fit ab efficiente: sed intelligimus de primo quod est efficiens: unde est principium motus quod mouet et operatur ad hoc quod motus fiat: et cuius actus est motus in eo quod motus. Hic enim mouens simul tempore est mouens cum eo quod mouetur: ita quod nihil est medium ipsum: hoc enim verum est quod scilicet talis motor immediatus est et quod mouetur in omni eo quod mouetur et mouenti: et hoc vocant quidam esse locum ex loco quia in eodem loco: et ubi est motor et id quod mouetur.

Cap. 4. Inter motorem et id quod mouet nihil est medium in omnibus modis motus localis.

Motus autem in genere considerentur fieri vnum: et hoc non potest esse nisi immediata sint motor et id quod mouetur: ita quod inter ea nec plerumque sit: nec vacuum: oportet nos hic determinare quod inter motorem et id quod mouetur ab ipso nihil sit medium secundum omnes motum in genere. Quia autem per se manifestum est quod inter generans et generatum et proximum nihil est medium: quia virtus formatiua que est proxima generans est in semine: ideo non oportet nos multum sollicitari pro problemis in generatione et corruptione que est generationi contraria: sed nos probabimus hoc in his in quibus est occultum. Quonia autem tres sunt motus ut diximus in quinto: quorum vnum est secundum quilibet locum: et alter secundum qualitates: et tertius secundum quantitatem. Necesse est etiam quod ea que mouentur mouentur ad tres terminos generum: et necesse est motus tres esse secundum genera. Ad motum igitur qui est secundum locum est loci mutatio: qui vero secundum qualitatem est alteratio: que vero secundum quantitatem est augmentum vel detrimentum. Dicamus igitur primum de loci mutatione: hic est enim secundum naturam primum motuum: sicut probabimus in octauo habuissent. Dicamus igitur quod omne illud quod fertur secundum locum: aut mouetur ipsum a seipso: aut ab altero quod est extrinsecum ei. Si autem mouetur a seipso sicut animalia mouentur: vel per se videntur moueri sicut elementa: tunc manifestum est quod motus simul cum talibus et in seipsis mouentibus habent in se mouens: et ita simul erit mouens et quod mouetur: ita quod inter ea nullum est medium: neque plenum: neque vacuum: quia cum in principio libri probatum sit quod omne quod mouetur habet motorem: oportet et quod illud quod mouetur et non habet motorem extra: habere eum in seipso: et ita habet eum coniunctum sibi sine medio. Quod autem mouetur ab alio mouetur quadrisarie: oes enim motus violenti qui motorem habent extra: ad quatuor modos communes reducuntur. Modi autem illi sunt vocati pulso: tractio: vectio et vertigo. Omnes enim alios modos motus violenti necesse est in hos reduci: et contingere aliam rationem istorum: sicut inferius ostendemus. Pulso autem diuiditur in duos modos speciales: quedam enim pulso est impulsio: et quedam vocatur erpulso. Et impulsio quidem est: quando id quod mouetur non deficit ab eo quod impellitur: sed corporaliter coniungitur ei per totum spatium: et per totum tempus impulsiois: sicut si manu superposita super lapidem lapidem impellam: ita quod manus a lapide non separetur: et tunc manifestum est quod mouens et motus coniunguntur sine medio. Alius autem motus pulsois est erpulso. Erpulso autem est quando pellens deficit ab eo quod pellitur: et hoc est quando primum tangens mouens id quod mouetur impetu suo erpellit ipsum a se: et tunc distat ab ipso: sicut est in lapide proiecto a manu: et in hoc motu etiam mouens immediate coniungitur ei quod mouetur: quia aer per quem mouetur.

Lex. 2. co. 7.

Lex. 2. co. 8.

Lex. 2. co. 9.

Hic et loquor meator est nua.

L. 2. co. 10.

2. co. 11.

2. co. 12.

Ter. 65. 28. r
inde.

mouetur locus est naturalis eius qd professe r virtus plij-
cientis est in ipso cum lapide: sicut in tertio de celo r mun-
do habet ostendi: r sic manifestum est qd in omni motu vio-
lento qui est pulsio mouens r motum sint coniuncta sine me-
dio. Hoc autem idem ostendimus fieri in motu vectiois.
Vectio enim in comuni dicitur perficitur tribus modis mo-
tuum in speciali dicitur. Generaliter enim vix est de omni
eo quod vehitur qd ipsum non mouetur motu proprio: neq;
naturali: neq; alio: sed mouetur fm accidens hoc qd ducit-
ur in alio quodam qd mouetur motu pulsionis in quo ipse
facit: vel est fm quecunq; modum in ipso. Vehens autem
eius motu mouetur id quod vehitur habet motu aliquo
quodam pulsionis fm duos modos supra dictos. Ali-
quando autem habet motum tractionis siue citationis: si-
cut id quod vehitur in plastro. Aliquando habet motum
eius qd ducitur in circuitu: quod vocatur vertigine ductu:
sicut id quod circūducitur rota molendini faciens vel sedes.
Manifestum est igitur qd vectio perficitur his tribus mo-
dis motuum: r cum in quolibet istorum vehens sit mouens:
id autem quod vehitur sit motum: r inter illa nihil sit me-
dium: manifestum est qd etiam in hoc motu violento inter
mouens r motum nihil est medium. Tractione autem est mo-
tus violentus qui duobus modis perficitur. Sit enim tra-
ctio semper hoc modo qd mouens non separetur ab eo qd
mouetur: sed sit dupliciter: scilicet qd potest fieri ad trahen-
tem: vel ad alterum a trahente. Constat enim qd tractus ali-
quis fit ad trahentem: r aliquis fit ad aliud a trahente in
his duos motus omnes alij modi tractionis reducuntur:
r tractionem quidem nos superius posuimus in secundo lo-
co enumerationis istorum motuum: r tamen exequemur eā
tertio loco: quia vectio fiebat vno modo per tractu: r alijs
modis: r ita vectio quodammodo erat in plus qd tractio: r
ideo prius erat exequenda. Sed in quantum tractio simpli-
tiori modo motus sit qd vectio erat tractio enuntianda an-
te euectionem: r in quantum sit motu proprio ipsius mobi-
lis: cum vectio semper fiat motu alieno. Cum autem duo-
bus modis fiat tractio: etiam duo nomina sortitur vulgari-
ter: quia motus qui est ad trahentē dicitur attractio. Ad-
tus autem qui est ad aliud dicitur extensio. Omnes autem
alij motus tractionis cum incidant in duas species modo-
rum predictorum reducuntur ad istos. Sunt autem quidā
modi motuum qui h non sunt violenti: qui etiam reducū-
tur ad similitudinem istorum: h non habeant eandem ra-
tionem cum istis: sicut est in anhelitu in spiratio que est per
modum attractionis: r exspiratio que est per modum extra-
ctionis. Similitudinem etiam habent cum his omnium il-
lorum corporum modi motuum qui sunt per modum emis-
sionis vel receptionis: quoniam emissio semper est per mo-
dum extrusionis: r receptio per modum attractionis: sicut
in virtutibus est naturalibus in quib; virtus emittitur in
organā r habet organū quodlibet fila r lacertos r chordas
per quas attrahitur: r si ista etiam sint accidentalia r corru-
pcentia: tamen in hoc reducunt sicut tussis r sterminatio que
per modum extrusionis sunt: r tractus qui est per modum
attractionis. Similiter est autem de speculatione r radia-
tione: quoniam speculatio omnis cum fiat intus suscipien-
do est per modum attractionis: r cum radiatio fiat in emit-
tendo lumen r radium ipsa fit per modum extensionis: qd
libet enim vnum sit per modum attractionis: r alterum se-
gregationis r extrusionis. Est autem aduertendum qd h rā
motus naturales qd animales similitudinem habeant cum
his duobus modis attractionis: tamen non sunt illi ipsi mo-
tus in specie: sicut in motu animali sicut in principio dixim:
r etiam motu naturali per se constat qd motor coniunctus est
suo mobili qd ab ipso mouetur: r ideo non egemus vt pro-
bemus hoc: sed in motu tractionis non ita costat. Est eti-
am ad hoc aduertendum qd h quedam trahant: tamen non
omnia que aliquo modo trahuntur dicuntur moueri motu
tractionis: sed aliquādo mouentur plus motu naturali eius
qd trahitur: sicut nutrimentum mouetur ad membra: non
motu membri quod trahit ipsius: sicut locus trahit locatis:
sed potius proprio motu: quia cum assimilatum est fm ali-
quid membro mouetur ad ipsam sicut ad suum locum sal-
uantem se in forma quaz recipit: r hoc etiam modo graue

Ad de nomi-
nib; tractiois

Ad hic quo
alij mot; nō
violētū redu-
cunt ad istos

mouetur deorsum: r leue mouetur sursum: r hoc modo etia
magnes mouetur ad ferrum propter similitudinem forme
quaz habet cum ferro: r ideo ferrum est locus eius: r ideo
cum impeditur vis illius similitudinis: ferrum non moue-
tur ad magnetem: nec econuerso: r ideo cum succo al-
lij vel lapillus vel ferrum: neutrum mouetur ad alterum: r
iste motus est etiam sic: qd mouens coniunctum est suo mo-
bili quod mouetur ab ipso: quia virtus lapidis diffunditur
in medio vsq; ad ferrum: r econuerso: r hec virtus tangens
est mouens immediatum. Similiter autem est de kakabre
vel alio lapide precioso qui non trahit paleam nisi calefa-
ctus per motum: quia per motum dissoluitur res trahens
r emittit virtutem: vnde etia aliquando sic calefactus per ignē
non trahit: quia ignis est vehementer dissoluens r cōsum-
ptiuus: r ideo non manet cum calido ignis vigorosa virtus
ad attrahendum: sed potius consumitur: r ideo non attra-
hit. In omnibus autem his h motor immediate coniunctus
sit mobili qd mouetur ab ipso: tamen ipsi nō sunt modi hu-
ius motus quem vocamus tractionem nisi fm similitudi-
nem: quia in istis qui naturales vel animales sunt non mo-
uetur tractum fortiori: motu trahentis: sed potius fortiori
motu eius quod trahitur qd iam acquisit aliquid de for-
ma: r per hanc formam naturaliter ad ipsum trahens mo-
uetur. Cum autem sit verus motus tractionis: tunc oportet
ret qd velocior: r vehementior sit motus trahentis qd eius qd
trahitur. In omnibus autem dictis considerandum qd siue
fiat motus vere tractionis: siue motus naturalis vel anima-
lis assimilatus illi: qd semper hoc verum est qd nullus est me-
dium inter proximum mouens r motu: r ratione huius mo-
tus constat qd propositio non habet instantiam que dicit qd
inter mouens r motum non est medium. Sciendum autem
qd quidam vocant modum motus violenti citationem que
quasi fit per chordas r instrumenta. Admodum autem tra-
ctionis naturalis vel animalis vocat tractionem: hoc est igitur
qd dicere volumus de tractu. Et dicendum qd ois mo-
tus qui fm locum est: aut est per modum congregationis:
aut per modum segregationis: eo qd ois motus localis
aut est ad mouentem: aut a mouente. Et siquid est ad mo-
uentem: tunc est motus per modum attractionis siue con-
gregationis. Si autē est motus a mouente: tunc est per mo-
dum extrusionis siue segregationis: r ideo omnes mot; re-
ducunt ad duos motus tractionis: r ideo cum illi duo mo-
di motus educantur ad attractionem in comuni: tunc ois
motus reducitur ad vnum modum motus: r hec forte fu-
it causa qd antiqui duo prima mouentia esse supponebant:
scilicet litem que mouet per modum segregationis: r amicti-
am que mouet per modum congregationis. Vertigo au-
tem componitur ex tractu r pulsione: vertigine enim ductu
quod circūducitur circulariter sicut rota. In motu au-
tem rote est semicirculus qui est ex parte mouentis attrahi-
tur: r ideo habet similitudinem cum tractu r perficitur tra-
ctu. Semicirculus autem qui distat a trahente expellitur: r
ideo habet similitudinem cum pulsu: r perficitur pulsu. Est
autem considerandum qd h circulus sit figura simplex: eo qd
vna linea continetur: tamen motus eius simpliciter esse nō
potest propter orientia r regnantia in ipso que a duab; vir-
tutibus mouentur: ab ea scilicet que expellit: r ab ea que re-
trahit ad mouentem: r ideo etiam motus iste post alios po-
nitur: quia a simplici virtute nequaquam perfici potest. Ex
precedentibus autem manifestum est qd si pellex r trahēs
simul sunt cum eo qd pellitur r trahitur: r inter ea nihil est
medium qd tunc etiam inter circūducens vertiginē r circū-
ductum nihil est medium: neq; plenum: neq; vacuum. Qd
autem inter pellex r pulsum: r inter trahens r tractum nō
fit medium: manifestum est ex definitionibus vtriusq;. Pul-
sio enim sicut ante dictum est: aut a seipso: aut ab alio ad illud
est motus: eo qd perficitur in duobus motibus impulsio-
nis vel expulsionis. Tractus autem similiter in duobus per-
ficitur: cum sicut dictum est sit aut ab alio ad ipsam trahēs:
aut ab ipso trahente ad aliud: ergo in omnibus his moti-
bus verum est qd inter mouens r motum r proximum non
est mediu. Amplius forte creditur alij qd instantia sit eius
qd dictum est in specie pulsionis que est plectio: id est: olectio
enim fit duobus modis: aut enim fm naturam motus pro-

fecti: aut contra naturam. Et si quidem sit contra naturam tunc cessat motus quando cessat impetus proiectantis: sicut fit cum lapsis iactur sursum. Si autem sit secundum naturam motus, projecti tunc non cessat motus quando cessat impetus projectantis. Si autem impetus in talibus addit super motum naturalem rei proiecte: ut si lapis proiectatur deorsum: ille enim velocitas fertur deorsum quam si secundum naturam moueretur: in talibus verum est quod projectio fit quando velocior motus fit eo motu quem habet id quod secundum naturam fertur: eo quod fortior fiat impulsio quam sit inclinatio ad motum naturalem in eo quod projectur: tunc ille motus fortior usque ad hoc fit quousque sit motus eius quod fertur quam sit naturalis motus eius: eo quod violentia et impetus projectantis addunt super motum naturalem in tali modo motus: in tali etiam ultimo projectio est proximum est rei proiecte: inter ea non est medium: ergo in omnibus his motibus manifestum est quod simul sunt id quod mouetur et mouens primum et nullum est medium ipsorum.

Cap. 4. Nec in alteratione: nec in augmento aliquid est medium inter mouens et motum.

2. c. 11.

Alteratio est manifestum sicut etiam per inductionem probantur in omnibus modis motus localis. In omnibus enim motibus alterationis accidit sic alteratio: quod ultimum alterantis est cum primo alterati: ergo sunt simul: et inter ea non est medium aliquod. Et ad hoc probandum sumemus unam propositionem: et supponemus eam donec inferius probemus eadem. Hec autem propositio est: hoc quod solum alteratur alteratio: ne propria et publica quale: hoc est secundum qualitatem informataz in eo quod ipsa est sensibilis qualitas secundum aliquod obiectum sensus. Sensibilia autem sunt sensibiles qualitates: sunt ille solus que secundum corpora pure naturalia: hoc est generabilia et corruptibilia differunt ab inuicem: sicut probare habemus in primo secundo libro perigeneseos: sicut sunt grauitas: leuitas: durities: mollities: sonus: non sonus: sine sonus: grauis: et acutus: albedo: et nigredo: dulcedo: et amaritudo: humiditas: et siccitas: densitas: et raritas: et que sunt media inter ista. Similiter autem et omnia alia que sunt sub sensu aliquo: hoc modo quod sunt obiecta sensuum: de numero quorum est calor et frigus: et leuitas: et asperitas. Omnia autem sunt passiones vel passibiles qualitates que subiiciuntur qualitati sicut species subiiciuntur generi: per hoc omnia enim differunt ab inuicem naturalia corpora sensibilia: aut per aliquod horum in eo quod magis vel minus patiuntur aliquid horum. Sensibilia enim corpora dicuntur que sensibilibus qualitatibus distinguuntur. Quorumque autem sensibilibus distinguantur necesse est quod primis sensibilibus distinguantur: prima autem sensibilia sunt frigidum: calidum: humidum: siccum: et his primo differunt homogenea que sunt elementa sicut dicitur habet in secundo libro perigeneseos: et siquidem nos ita secundum rationem et ordinem cause efficientis consideremus inuenimus primas esse qualitates actiuas et passiuas calidum et frigidum: humidum et siccum: hec enim dissoluentur et contrahendo naturam inducunt rarum et densum ex eo quod propinquum que vel remote a se inuicem disponuntur partes materie.

Questio que huius sunt pro quibus manentia.

Si tamen consideremus inter entitates qualitates que viciniores sunt materie et que magis distant ab ipsa inuenimus rarum et densum propinquiores: et post has sunt humidum: calidum: et frigidum: sed de hoc consideratio erit alibi. Quod autem hic sciendum est hoc est quod omnia corpora physica patiuntur ab his: et ipsorum pati est cum alterari ipsorum. Alterantur autem cum sunt frigidiora: aut calidiora: aut dulciora: aut amariora: aut aliquid patiuntur secundum aliquam qualitatem de his que sunt predicta: et quia animata componuntur et generantur ex primis sensibilibus et simplicibus: oportet etiam quod animata secundum partes tam animatas quam inanimatas: hoc est insensibiles sicut sunt vinee et pluit: alterantur eisdem qualitatibus. Et in omnibus his manifestus est quod inter alterans proximum: et alteratum proximum est medium: ex eo quod augens non alterat patiens nisi tangat ipsum: et inter tangenti non est aliquid medium sicut patet ex his que de tactu dicta sunt: unde Aristoteles dicit in 16. libro animalium: quod si aliquid

non tangit aliud et non agit: et si non agit non sequitur alteratio actionis eius. Quod autem alterans agit dupliciter. scilicet corporaliter et spiritualiter. Corporaliter quod quando agit per formas secundum esse physicum et corporale quod habet in materia. Spirituale autem agit quando imutat per intentiones sue forme potius quam per formam sicut alterantur in partibus anime passiuis perceptiuis sensibilium presente materia. Ille enim potentie non recipiunt formas: sed intentiones formaz sensibilium: et he intentiones spirituales sunt que sunt in sensu: quod secundum aliud esse non potest eas recipere sensus: sicut doceri habet in secundo de anima: et illa alteratio sensuum non perfectaz habet rationem alterationis: tamen ipsa etiam non fit: nisi ita quod nihil medium sit inter alterans primum: et alteratum proximum: et hoc videre possumus hoc modo: ipsi enim sensus alterantur tali modo alterationis ex eo quod a suis sensibus sibi inferentibus passionem patiuntur. Actus enim quod isti sensus sicut secundum actus sunt motus per corpus: hoc est per corporalia organa sensu ipso aliquid patiente: hoc est recipiente. Omnes enim sensus passiuie potentie sunt: et sicut in actu quando patientes recipiunt formas sensibilium. Verum est enim quod secundum quod sensus sensibilia alterant ea que non sunt animata: secundum omnia eadem alterant etiam animata: eo quod animata sunt composita ex illis. Non autem conuertitur quod secundum omnia illa secundum que alterantur animata alterantur etiam inanimata: quia habet alterantur a formis que sunt sensibiles: non tamen alterantur ab illis spiritualibus: hoc est quod recipiant eas secundum esse spirituale quod facit sensus: et causa est: quia non habet potentias sensuum in quibus forme ille esse spirituale recipiant quando generant in ipsis. Omnis enim forma secundum rationale inest quale permittit subiectum in quo est: et cum sensus sunt partes anime: et organa sensuum sunt aiata: non possunt esse inesse forme ille nisi secundum esse spirituale: et secundum hoc non insit his que non sunt aiata: et ideo non alterantur inaiata secundum omnia illa que alterantur aiata: quia alteratione sensuum non alterantur inaiata: et non percipiunt cum alterantur inaiata: quia non habent virtutes apprehensiuas suaz alterationis quemadmodum aiata: unde nihil prohibet quod lateat alteratio inaiatorum eo quod alteratio eorum non accidit secundum virtutes sensibiles: quia quodam dicitur quod inaiata habeant sensus naturales. Illi enim qui hoc dicunt: non dicunt quod sensibus naturalibus fiat perceptio alterationis qua alterantur inanimata. Signum igitur sicut predictum est sensibiles sunt omnes qualitates passibiles et passiones: et per hoc fit alteratio. Manifestum est ex hoc eodem quod patiens quod alteratur: et passio alterans sunt simul: et non est iter ea medium. Cum enim fit passio secundum visum: aer est coniunctus oculo: aer autem est contiguus corpori coloratum quod non mutat visum: et superficies illius corporis terminatur ad lumen quod abstrahit colorem et ponit eum in medio visus quod est aer: ille aer terminatur cum lumine ad visum: et sic inter visum et aerem informatam forma visibilium non est medium. Similiter autem se habet auditus et odoratus ad sua obiecta et media: quia inter medium et obiectum quod alteratur medium nihil est medium: et inter medium alteratum et organum sensus quod alteratur a medio nihil est medium. Inter enim verberans primum quod facit sonum et aerem concavum auris iteque nihil est medium. Similiter autem est de odorante: quod sicut est camphora quod inter eam et aerem et aquam nihil est medium: et aer immixtus odore pertingat usque ad instrumentum olfactus in anteriori parte cerebri collocatum: ergo inter mouens primum hoc est proximum quod non per aliud sed per se mouet: et sensus et organum nihil est medium in sensibus qui sunt per medium exterius. Eodem autem modo simul est gustus instrumentum et sapor immixtus ipsum. De tactu autem constat quod omnia tangentia simul sunt ita quod inter ea non est medium: et ista immediate agentis et patientis secundum unam similitudinem est in his que sunt animata: et in illis que sunt inaiata. Est autem et sic in motu augmenti: quia augens est id quod additur: et actus est cui fit additio. Cum ergo nihil sit medium inter additum: et id cui fit additio ipsius: nihil erit medium inter augens et actum. Similiter autem est in decremento: quia decrementum sit per ablatio eius quod additum est: et inter illa non potest esse medium: ergo gignit verum est quod mouentis primum sive primum quod non per aliud mouet: et eius quod mouet ultimum: hoc est quod non per aliud mouetur: nihil est medium quod sit medium secundum modum mouentis et eius quod mouetur: hoc est quod iterum probare. Obiectum autem forte aliquid dicitur: quod augens in actu motu duplex est: sicut determinat

Tex. 2. c. 11.

Obiectio.

Physicorum

nomnantes a materia dicimus ea enea: vel lapidea: vel lignea: vel carnea: et ossa: vel terrea: vel ferrea. Illud autem quod alteratur predicatur de forma supposita que concretive signatur sicut proprie habet signari: eo quod accidens alterans potius est esse quod habet in subiecto quam sit essentia absoluta: dicimus enim quod hoc calidum est es. Similiter autem est de humido et forti et duro et alijs qualitatibus sensibilibus secundum quas est alteratio. In omnibus enim his equivoce hec natura secundum nominis communitatem dicimus et predicamus materiam: hoc est subiectum de passione: et conuerso. Idus autem alia causa nulla est: nisi quia cum figura sit terminus naturalis corporum physicorum et sit species artificialis: non inerte alia et alia figura nisi cum materie et subiecti transmutatione. Sed hoc in naturalibus corporibus manifestum est: quia in materia transit et non manet in specie una: quia non potest esse quod figura hominis et asini sint circa subiectum quod in substantialibus idem est: quia sicut differunt naturalia corpora formis suis substantialibus: ita differunt figuris: ita potest esse distantia a figura speciei debita quod id quod generatur non saluatur: sicut patet in hominibus quando generant enomiter magna capita: vel alia monstra: sicut dicitur in secundo libro supra: et ideo materia non predicatur de ipsis nisi denominatiue. In artificialibus autem non est adeo manifestum: tamen etiam in eis est: quia figura ipsa in artificialibus est species: sicut patet in domo et circulo et orbibus alijs: et cum supponatur ut species: et de specie non predicatur subiectum suum quod est materia: cum species querat materie transmutationem in substantialibus: ideo in artificialibus etiam non predicatur materia proprie: sed in his que alterantur in illis omnino nihil mutatur de substantia libus subiecti: ideo idem in natura manens quod ante fuit predicatur de forma que alterauit ipsum: sicut dicimus quod hoc est calidum vel humidum: vel durum: vel molle: et conuerso. Figura autem non est in ipso nisi sit mutatum a statu in quo ante fuit: et ideo non generaliter possumus dicere quod hoc figuratum est es: sed hoc potius est erum vel lignum: vel carneum: vel osseum: ut per talem denominationem signetur quod materia antequam esset susceptibilis talis figure mutata est a formis in quibus prius fuit substantialibus si figura est consequens formam substantialem: sicut fit in physicis vel accidentalibus: si figura est artificialis sicut in artificialibus. Quoniam quidem ex quo fit et facta est figura non equivoce dicitur secundum nominis communitatem de figura: vel conuerso. Quod autem alterantur secundum nominis communitatem predicantur de se inuicem et non secundum denominationes: quia non dicimus hoc calidum esse erum sed es. Manifestum est quod in figuris non est alteratio: sed in solis sensibilibus sicut dicitur est. Amplius inconueniens est quod dicamus artificialia vel naturalia alterata quando acceperunt suas perfectiones secundum finem qui est forma in natura. Ridiculus enim est si dicamus hominem vel domum esse alterata quando accipit vltimum finem se perficientem: et ideo non dicimus esse alterata quando laterata est et tecta et in debita figura composita: quia tunc perfecta est. Sicut autem in artificialibus figura est dans spem et rationem in artificialibus: ita et figura composita est pbeis formis et in pbeis corporibus: quia composita talis forma talis figura: et ideo figura et est de perfectione in pbeis ad minus quantum ad extra: ergo secundum formam et figuram non est alteratio. Manifestum est enim quod id quod est de ratione alterationis non est de numero eorum que sunt per generationes: forma autem et figura sunt de compositis: necio spem et formam subaltera que inducit per generationem: ergo in talibus non est alteratio. Figura enim ois speciei duo habet extrema et media: et si uenit distare extrema illa non erit generata saluata in illa spe sicut diximus: et huius signum est quod figura in generata non habet varias secundum etate. Qualitates autem alterantes variantur quasi continue: his additur quod non est contrarietas in figuris: et scietur perfecte quod non est alteratio in forma siue circa aliquid constante figura.

Ex. 2. c. 16.

Ex. 2. c. 17.

Quid addi debet rationi predicte.

Volentes autem ostendere quod etiam in habitibus et dispositionibus non est alteratio: diuidimus prius habitus in habitus corporis: et habitus

anime. Et ostendemus primo quod in habitibus corporalibus non est alteratio et consequenter quoniam neque alteratio in habitibus anime est. Prius ergo oportet scire quod habitus et dispositio sunt una res: sed ratione differant et tempore: quoniam id quod est dispositio est habitus quando confirmatur: non enim differunt hec nisi per esse facile mobile: vel per esse difficile mobile: vel oino immobile esse: si est de habitibus naturalibus: et ideo non oportet diuisim inducere demonstrationes de habitu et dispositione: quia probato quod in habitu non est alteratio probatum erit sufficienter: quoniam neque in dispositione potest esse alteratio. Adhuc autem preintelligere oportet qualiter cognoscatur aliqua forma esse habitus: siue sit corporalis: siue sit in anima sicut in subiecto. Cognoscitur autem forma aliqua esse habitus per ipsam rationem habitus: habitus enim est oium habitudo quedam: ois autem habitu est ad aliquid et aliquo: siue aliquid: et ideo quod absolutum est in se simpliciter nullo modo potest esse habitus. Quod autem sonat habitudinem aliquorum adinuenit et ad aliquid illud est habitus. Hoc igitur prenotato dicimus quod in habitibus non potest esse alteratio: quia habitus sunt virtutes et malitie tam corporum quam animarum existentes in habitudine aliquorum adinuenit. Omnis autem virtus talis est permixta secundum suas essentias et essentiali rationem cum re latione: per hoc quod est ad aliquid: sicut patet in sanitate et complexionem et pulchritudine: et que eis similia sunt habitus corporales. Sanitas autem consistit in habitudine aliquorum adinuenit et ad aliquid et non est forma absoluta. Consistit enim in debita secundum spem aliquam et naturam comensuratione in calidum: frigidum: humidum: et sicco: et in debita habitudine membrorum interiorum: et in debita comensuratione ad continentem aerem secundum omnes aeris qualitates: ita sanitas in plurimum habitudine adinuenit consistens. Similiter autem est de complexionem que est qualitas resultans ex permixtione humorum et elementorum: ex eo quod plurimum cuiuslibet est cum plurimo alterius cuiuslibet vbiq; alterans ipsum: et alteratum ab ipso. Eodem autem modo est de pulchritudine in proportionem comensurationis membrorum adinuenit et colorum: et eodem modo est de corporis robore et oibus alijs sibus. Hec enim omnia in plurimum consistunt adinuenit habitudine: et non solum habet hoc quod dicitur est: sed etiam non absolute sunt in corporibus: sed potius sunt ad aliquid quod mensura proportionis attenditur: omnes autem tales corporales virtutes sunt et dicitur dispositiones animalium perfectorum: non absolute: sed relate ad optimum statum naturalium alicuius animalis: in quo in summo sunt omnia sua naturalia secundum species illius animalis. Est enim alta ratio sanitatis hominis preterea ad quam omnia alia sanitas comensuratur: et dicitur maior vel minor secundum accessum et recessum ab illa: et similiter de complexionem et pulchritudine et robore est intelligendum in vno quocumque animali: et similiter in quolibet climate dicitur esse perfectum secundum hoc animal et secundum hoc clima: quod optime sanat et optime dispositus est secundum nam speciei illius et talis climatis. Quoniam autem sicut iam patet tales virtutes et per consequens etiam malitie corporum sunt ad aliquid et in ad aliquid neque generationes sunt neque alterationes: eo quod rationem per se neque generatio neque alteratio. Manifestum est quod id quod est de ratione alterationis non est oino circa habitus corporales.

Ex. 2. c. 17.

Cap. 8. In virtute anime morali non est alteratio.

Idem autem ad probandum quod etiam circa virtutes anime et malitias non est alteratio: sed virtutes anime sunt duplices. scilicet morales et intellectuales. Prius ergo probandum est quod circa morales non est alteratio: post autem quod neque circa intellectuales. Virtus autem moralis quedam perfectio est. Omnis autem perfectio est indiuisibilis: et in indiuisibili temporis datur: ergo virtus moralis indiuisibilis est: et datur in indiuisibili temporis: sed alteratio sicut et alij morus non sunt nisi ad diuisibile: sicut ostendimus in sexto. ergo alteratio non est circa moralem virtutem: nec etiam circa vltimum morale. Quod autem virtus moralis quedam perfectio sit: probatur a simili et per syllogismum: per syllogismum quod sic: quia vniuersum quod tunc maxime est: tunc maxime perfectum est: et maxime secundum naturam quando attingit id quod est proprie

Ex. 2. c. 18.

Quid addi debet rationi predicte.

proprie virtutis perfectio: sed anime hominis est quedam perfectio virtutis moralis: ergo cum attingit illam tunc maxime dicitur esse perfecta. Quia ergo omnis perfectio datur in indivisibili temporis: omnis virtus moralis est indivisibilis: et datur in indivisibili temporis. Si similiter autem probatur per hoc quod si nos accipiamus perfectionem circuli: maxime tunc circulus erit quando perfecta ratio et virtute circuli attingit. Perfectio autem omnis que vere perfectio est indivisibilis est et simplex: et datur in indivisibili temporis: ut sepe supra ostensum est: et sic se quisque non sit alteratio in talibus perfectionibus. Cuius autem forte nobis aliquis obijciendo dicat quod virtus et malitia non sunt perfectiones: et ideo ulterius inferendo non sunt perfectiones indivisibiles: quod virtus non est ad esse: sed ad bene esse: et quod non est ad esse non est perfectio simpliciter: perfectio enim quid sit: sicut et albedo est perfectio albi: et nigredo est perfectio nigri. Dicitur enim quod non est verum quod dicitur: eo quod sicut probatur habet in ethicis nos innati sumus suscipere virtute: sed perficere est ab alfectu dicitur: et ideo virtus se habet forma substantialis ad materiam: ita se habet virtus moralis ad anime partem practica: et ideo sicut indivisibilis est forma substantialis et datur in indivisibili temporis: sicut sepe habetur est supra: ita est etiam de virtute moralis. Quod autem obijciatur quod non sit ad esse: sed ad bene esse: non impedit: quod unum est esse rei quod est a forma substantiali: et ante esse rei nihil est. Alter autem est ad perfectionem potestate practice ad actum: et hoc est post esse rei sicut et ipsa potentia: tamen nihilominus perfectio ipsius est indivisibilis: et ideo etiam non interceptio peritio: et ideo nullus forma parte est in vicio et forma parte in virtute neque in motu neque extra motum existens: sicut est forma aliquid in albo: et forma aliquid in nigro: ille qui movetur ex albo in nigro: eo quod albus non est indivisibilis et simplex forma: sicut virtus moralis: propter quod non est motus ad ipsam et sicut etiam alteratio non est ad ipsam: sed potius finis est alterationis cuiusdam sicut et generatio finis est alterationis: quasi circa virtute moralis non est alteratio: tunc etiam circa malitiam virtuti moralis opposita non est alteratio: quod malitia non est positio alicuius qualitatis vel habitus: sed potius est corruptio et remotio virtutis: sicut et omne malum non est positio alicuius: sed privatio habitus illius cui malum illud opponitur: sicut in ethicis habet determinari. Quod autem dicitur quod virtus est finis alterationis cuiusdam: sic intelligimus quod absque dubio virtus moralis sit: et malitia sibi opposita cum aliquid alteratur: sed tamen alteratio non est neutrum horum: quod est ad neutrum illorum. Quod autem aliquid illorum que recipiunt virtute vel malitiam alteratur antequam recipiat est manifestum. Virtus enim moralis ut habet determinari in ethicis: aut est ipsa passibilis quedam: aut passibilis hoc modo quo convenit: hoc est quasi opus: et ubi et quomodo et qualiter et qua de causa et quantum. Si enim aliquis abstractus sit: et vicerit passiones delectabiles que sunt in sensu: tunc est vincens per passionem contra passiones illas: et sic non est simpliciter passibilis: sed impassibilis: sic etiam hoc est hoc modo quo passiones sunt in virtutibus. Si autem passiones delectabiles que sunt in sensu non sequitur: tunc est impassibilis: et neutrum horum fit sine passione prius experita: ergo iratus non est sine passione: et est alteratio sit sine passione et passibilis qualitate: virtus hoc modo non fit sine alteratione: sed semper est finis alterationis per hoc quod est finis passionis. Malitia autem passibilis: quod passioni non resistit: aut est aliquid passio contra virtutem: quod virtus sequitur laudabiles passiones: malitia autem vituperabiles: et est contra eis per causam. Quibus autem totius causa est: quod sicut in ethicis determinatur morale virtute accidit esse in voluptatibus et tristitiis: quod est circa eas sicut circa objecta in gaudendo et tristando. Voluptas autem omnis et tristitia passiones sunt que sunt a sensu: omnis enim voluptas est a sensu: et sit a sensu: aut est forma pensus ab actu sensus: aut forma preteritum: aut forma futurum. Si autem est forma preteritum: tunc est reminiscencia: eo quod reminiscimur similia quibus passimus sumus in preterito: aut est forma futurum: quia speramus talia pati forma voluptate quibus similia audimus et experiri sumus: et ita omnis voluptas sit a sensu: aut forma actus: aut forma potentia. Oportet autem est quod talia sensibilia sunt passibiles qualitates et forma ea est alteratio: et hoc est quod volumus ostendere. Sed sciendum est quod voluptas potest loquimur hic sit sensibilibus et corporalis passio tunc delectatio aliquid est simplex et mixtus solius:

et ideo illa non necessario est cum passione: quod mentalis delectatio non habet similitudinem: quod illa delectatio non est vere passio: sed potest sicut dicit Aristoteles in 4. libro ethicorum: est operatio propria et habitus conaturalis non impedita. Cuius etiam causam possumus assignare quod forma virtute moralis et malitia ei opposita non est alteratio que est motus physicus: quod si ipsa etiam est existens in habitudine circumstantiarum circa medium: quod est quasi debet: et ubi et quantum: et quomodo: et forma ceteras circumstantias que ab ethico determinantur et est in medio quod necessario operatur extremitas: et ostensum est iam in physicis quod in talibus non est motus: et ideo etiam in virtute moralis motus esse non potest: sed est coniuncta alterationi propter passiones circa quas est: sicut iam in physicis dictum est. Tristitia enim et voluptas sunt passiones illate a sensibus: et sunt circa partem sensibilem anime que est concupiscibilis vel irascibilis: quod forma etiam Plato dicit quod omnis voluptas est generatio in sensibilem animam.

Capitulum 9. In intellectu speculativo forma virtutes intellectuales non est alteratio.

Ano neque. In intellectu speculativo forma virtutes intellectuales non est alteratio. Sciens enim forma scientia quam adipsam vel adeptus est maxime dicitur ad aliquid: sed enim sit species quedam qualitates scientia forma quod est in ens vel prudens: tunc forma quod est in se vel forma suam generationis qua generatur in anima maxime est ad aliquid. Hoc autem manifestum est in generatione sapientie vel scientie in intellectu. Idem enim scientie quod in anima non est factum in anima forma potentia moventis vel agentis que transmutat intellectus de esse forma vna in aliud esse forma alia: sicut in omni generatione et alteratione vna forma abijciatur et repellitur a movente potentis et alia inducitur: sed potius intellectus qui est forma universalis scientia: eo quod universalis rationes inquirat fit in nobis per resolutionem sine transmutatione intellectus ex ea experimetalis cognitione sensibilibus: que est forma parte: sicut fit imago in speculo terro sine alia potentia mutare speculi: quod resultat in speculo imago per lucem abstractentem forma rei: et dicitur etiam quod speculi oppositiones. Et ideo sicut alio quodam modo mutatur speculo vno permanere resultat imago: ita intellectu possibilibus vno modo permanere forma oia sua que habet in seipso resultat in eo universalis scientia ex cognitione experimentalis particularis per lucem intellectus agentis: et ideo sicut diximus de colona que sine mutatione sui per motum fortis sit dextra et sinistra: ita etiam scientia sit in intellectu scientia sine mutatione intellectus possibilibus: ita quod non mutatur nisi corpus impediens abstractionem intellectus forma scientia. Est autem huiusmodi simile: sicut si aliquis remoueat objectum lignum: vel lapidem a fenestra: quo amoto sine omni mutatione domus illuminatur per solis radium: ita etiam sit in intellectu. Remoto enim impedimento corporis per etatem et exercitium studij statim resultat in intellectu possibilibus scientia universalis ex particulari comprehensione: ideo scientia forma actus que accipitur non est generatio quedam rei in se generate per potentiam moventis aliquo modo: sed est resultatio eius in nobis. Nihil forte aliquis improprie loquens dicat reuerentes sensibilibus ad sensus: sicut visibilibus ad visus: vel tactibilibus ad tactum esse quasdam generationes formam: quod visibilibus in visu etiam sunt: ita quod nulla potentia transmutat visum: sed potius remotis impedimentis visus ab objecto subito resultat forma in visu: et similiter est de tactu non quod forma medium tactus: sed quod species tactus resultat in parte anime que tu dicat de tactibilibus. Cuius forma tactus generatur in medio tactus: quod est ita in animalibus subito per resolutiones fit interio illi forma in parte que preceptiva est tactibilibus nulla potentia movente parte illa anime: et talis quod actus est universalis scientia in anima: sicut diximus: et ideo si aliquis vere et proprie loquens tales sensibilibus in sensibilibus potentis resolutiones dicat non esse generationes et alterationes: tunc multo minus dicere debet quod resultat in universali scientie in anima sit generatio vel alteratio proprie dicta: eo quod sicut dicitur est resultat in intellectu sine omni sua transmutatione ex sensibilibus acceptione per lucem intellectus agentis: vnde etiam patet quod illa acceptio scientie que fit a principio cum aliquis ex ignoante factus est sciens: non est vno nomine gene-

Ita modo etiam formam rationis et demerito in sententiis textu.

Ex. c. c. 20.

Ita quo scia sit qualitas et quo ad aliqd

Expōtiner. in pñti loco.

Obiectio

Solutio

Ex. c. c. 19.

Documentū

ratio aliqua neq; alteratio. Anima enim fit ſciens prudēs & ſapiens in eo q̄ quieſcit & reſidet in actibus ſuis qui turba- ti & inſtabiles erant ppter in quietudinem complexionis: eo q̄ in pueris complexio multū abſtat ſubtilis humoris qui eſt facile mobilis: & eſt in eis multum calidum: h̄ calor nō ſit ita acutus ſicut in iuuenibus: & ille calor multū mouet: pro- pter q̄d p̄ſuſo motuum corporis impedit actum anime per intellectū: & ſpecies acceptę ab ipſis mouentur continue: nō ordinatę & pure deſerantur a ſpiritibus animalibus: & ideo ſuper eas non poteſt ſigi lux agentis intelligentie vt reſulta- tiones vniuerſales ponat in intellectu poſſibili: & ſimile hu- jus eſt in formis reſultantibus in aqua fluente. Ille enī oēs confuſe ſunt & diſtincte videri non poſſunt: propter q̄d dicitur Plato q̄ in pueris eſt ſicut in dormiente: & ebrioz: & in firmo et humore cerebri infecto: q̄ ſicut ebrius non conſiderat be- ne niſi digeſto vino: cuius calore & humore phantaſmata di- ſtincta eſſe non p̄mittebant & ceptiones firme eſſe nō pote- rant: & ſicut dormiens humido frigido descendente a capi- te habet ligatas virtutes animales precipue exteriores: & ſi cut infirmus humore innali oppilante impedit ab apprehē- ſione ordinata: & ſtituitur in amentia quadam: ita pueri p- pter humidū ſitidum oppilans cerebrum & diſſipās imagi- nes apprehenſas: nō bene iudicant ſm ſcientiam & prudē- tiam & ſapientiam: ſic ergo nō eſt factus ſciens per alterationē nē: quādo aliquis dormiens vel dormiēs vel ebrius prius digeſto vino: vel infirmus ſi ordinat in capite: ita etiā ille qui p̄mo accipit ſcientiā: & ideo non eſt alteratus in intellectu ab ali- quo mouete. Ebrius enim vel dormiēs vel infirmus nō po- terat vt ſcientia ſm actū: ſed mutatiōe facta in corpore nō in intellectu per quā in ſtatū ordinatū venit corpus: tūc po- terat vt ſcientia: q̄ tunc inerat ei potentia vtendi ſcientia: ſm q̄ p̄grum erat: & huius aliquid ſit in ſcientie exiſtentia quando ex p̄ncipio accipit: q̄ quies turbationis in corpo- re quedam eſt reſtauratio intellectus: vt reſultare poſſint in ipſo que ante nō reſultabat: & hac de cauſa infantes nō po- ſſunt addiſcere in infantili etate: & etiā cū p̄mo incipiunt lu- dicare de rebus: nō ſimilr bene poſſunt iudicare p̄ſbyteris: hoc eſt ſenioribus: in quibus quies iam facta eſt: q̄ circa in- fantes multa eſt perturbatio: & multi motus ppter cauſam ſupra aſſignatam. Hęc autē perturbatio pulſat: & tunc ſtatū ſit cōprehentionis per multas cauſas: aliquādo etiam ſit a na- tura quādo eras debita excedit: & hoc eſt cōmune in oibus: aliquādo autē cum hoc ſtudium ſit ordinās cōprehendiēs: operant aſt ad hoc exercitiā bona & liberalia: & virtus & p̄ci- pue caſtitas: q̄ peccatū incōtinentie ſubiſcit hominē paſſio- nibus corporis que impediūt intellectus cōprehendiēs: ſi- cut in pueris impedit eras. Quod enī in pueris facit eras: hoc facit in luxurioſis paſſio: ppter q̄d in etibicis peccatum incōtinentie inter puerilia peccata cōputatur. C̄n vtrūq; aſt bis accidit intellectus facta quadam in corpore altera- tione: ſicut diximus de dormiēte qui digeſto humido frigi- do organiſenſum ſoluris ſurgit & ſit vigilans ad actum. Et ſimiliter eſt in eo qui accipit ſcientiam mutatione facta in corpore ſuo per modum quem diximus. Non igit ſit ſcē- tia in intellectu: ita q̄ intellectus alteret per ſe & eſſentialr: neq; ſit ſit in eo q̄ ſcientia ſequatur quādam alterationem factam circa intellectum: ſed ſit in eo q̄d ſequitur per acci- ſis quādam alterationem factam in corpore. Dico aſt ſcien- tiam ſequi illam alterationem per accidens: q̄ illa altera- tio non per ſe cauſa eſt ſcientie illius: ſed facta alteratione ordinata ſit experimentaliſ collectio particulariuz: & remia- nens ſtat in anima ſenſibili: & tunc luce intelligentie agentis ſit ſcientia in anima ſine aliqua intellectuſ mutatiōe. Hęc igitur modo intelligitur q̄ ſcētia eſt habitudo dicta ad ali- quid: & nō hoc modo quo quidam ante nos dixerunt q̄ ſcē- tia reſertur ad ſcientem & ad ſcibile: hoc enim niſi eſt ad ppoſitum: q̄ per hoc id q̄d intenditur p̄bart non pōt. Ad- niſteſtum eſt igitur ex omnibus antedictis: q̄ id q̄d eſt vere alterationis in corporibus: eſt que ſenſibilibus qualitati- bus ſunt diſtincta: & eſt etiā in ſenſibili parte anime exteri- ri & interiori: que eſt concupiſcibilis & traſcibilis: & in nullo alio: ppter q̄d etiā partes anime ſenſibiles: cum in digneant corpore ſm hos actus quos habent in corpore non poſſūt ſe parari: ſed de hoc alibi tractabitur.

Ad q̄d p̄ue- ri ſm Plato nē ebrioz dor- miētū: & infir- mo cōparant

Ad q̄d p̄ue- ri ſm Plato nē ebrioz dor- miētū: & infir- mo cōparant

Ad q̄d p̄ue- ri ſm Plato nē ebrioz dor- miētū: & infir- mo cōparant

Tractatus ſecundus ſeptimi libri phyſicorum De compa- ratione motuum.

Cap. p̄m. De diſputatione: vtrum omnis motus omni motui eſſet comparabilis.

Ubiabit autē aliquis?

Ex. 7. c. 21.

Utrum omnis motus omni motui ſit com- parabilis per eque veloz: & magis & minus veloz. Vel nō omnis motus hoc modo ad omnem motum poſſit comparari. Si enim concedatur: q̄ omnis motus ad omnē mo- tum per p̄portionem velocitatis ſue poſſit comparari: cum equaliter veloz ſit q̄d in equali tēpore per equale ſpatium cum alio mouet: tūc circularis motus erit comparabilis recto ſm p̄portionem velocitatis ipſoz: ita q̄ poſſumus dicere q̄ aliquis circularis motus ſm veloci- tatem eſt equalis recto motui: aut minor ipſo vel maior ſm p̄portionē velocitatis. Et ſi dicat aliquis q̄ hoc nō eſt incō- ueniens: tunc inferam c̄cluſionem que expreſſum habet in- conueniens: q̄ ſm dicta ſi duo ſint quoz vnū alteretur: & al- terū ducatur in motu ſm locum: & ſiat hoc in vno tempore equali: tunc erit illi duo motus comparabiles ſm p̄portio- nem velocitatis: ita q̄ poſſumus dicere equalem vel maio- rem vel minorem alterationem eſſe q̄ ſit loci mutatio. Cūq; autem omnis velocitas alterationis ſit a paſſione & in paſ- ſione que ſuit in alteratione: & omnis velocitas motus lo- calis ſit ſicut a cauſa & a ſubiecto ſuo ab vbi: cui? renouatio cōtinua & ſturus eſt in motu ſm locum: nec ipſoz velocitas ſm eſſe phyſicū conſiderata vnq; ſit extra ipſas: ſequitur q̄ poſſum dicere: q̄ aliqua paſſio fluens eſt equalis lōgitudi- ni que renouat in motu locali: vel maior: vel minor in ipſa. Cū ergo hoc impoſſibile ſit: erit etiam impoſſibile motum circularē cōparabilem eſſe motui recto: q̄ ſi eſſent cōpa- rabiles ipſi motus oporteret: q̄ linea circularis eſſet cōpa- rabilis linee recte. Omnia enim que cōparant ſm magis & minus & equalē mēſurant ſe inuicē per partes: & ideo ſibi in- uicē ſunt ſuperponibilia: & ideo opz ipſa eſſe vnus nature oino: q̄ vnūquodq; mēſurat ſui generis minimo ſm excef- ſum & defectū & equalitatē: ſicut in philoſophia docetur. Si ergo ſm ſupradicta c̄cedat: q̄ hic dicimus equalē veloz cū illo q̄d in eqli tēpore mouet per eqli aliqd: opz q̄ habeat ve- locis diſſonē: q̄ eqli ſint p̄ que trāſeūt equalr velocia: ſ; nul- la paſſio eqliſ eſt lōgitudinē: neq; maior: neq; minor: q̄ mo- ta p̄ paſſionē & lōgitudinē nō mouent p̄ equalia: neq; p̄ ma- iora: neq; p̄ minora: q̄ nec equalr: nec velocius: nec tardius mouent: q̄ alteratio nō pōt cōparari loci mutationi: nō ergo ois motus oī motui eſt cōparabilis ſm p̄portionē velocita- tis. Si autē eqliſ velocia ſunt que in eqli tēpore p̄ eqliā trā- ſeūt: opz q̄ in equalr velocibus duplex ſit eqliſ: vna. tēpo- ris: & alla ei? p̄ q̄d ſit in quo eſt motus: ſicut in nā que ſiut in motu: & nos ſcimus q̄ nulla eqliſ eſt iter circuli & lineā rectā. Queramus igit quāſ poſſit eſſe cōparatio motus iter motū in circulo: & motoz in recto. Incōueniens eſt enim oino niſi ſupponamus: q̄ aliqd pōt moueri aliq̄ in circulo: & illud idē pōt moueri in linea recta. Ad hoc aſt iſto ſuppo- ſito q̄ hoc pōt fieri neceſſariū viderē eſſe: q̄ motus ei? in circu- lo ſit velocior: vel tardior: vel equalr veloz motui eiſdem: vel ſimilis ſibi in recto: ſicut ſi diceremus: q̄ aliqd aliquādo aſcēdit p̄ lineā rectā: & aliq̄ deſcēdit. De iſto enim ſtatim vi- det ſequi q̄ aut eque velocius: aut velocius: aut minus ve- locius aſcēdit ſicut deſcēdit. Amplius etiā ſm rōnē & diſſi- mitionē velocis nō diſſert vt videt: vt ſi aliquis dicat: q̄ dato ſm p̄dicta q̄ aliqd mouet in circulo & in recto: mor ipm mo- ueri veloci? vel tardi? in vno motu q̄ in alio: ſicut ſi diceret ſpm ſic cōparari in motu aſcēſionis & deſcēſionis. Sed hoc enī mot? circularis erit maior: & minor recto: & cū excedētia & exceſſa dicant ad eqli: tūc erit circularis cōparatus recto ſm eqliſ: mal? enī reſecare & minorū apponere licet vt re- ducant ad eqliſ: & hoc poſſum? ponē in exēplis vſib?. Si enī dicam? q̄. b. ſignet circuli & c. ſignet lineā rectā: & dicam? q̄ duo trāſeūt p̄ iſtas magnitudines: q̄cunq; ſint illa in vno tēpore q̄d eſt. a. cū circulus ſit ſpatij maioris q̄ linea recta: ſi inter eadē duo p̄cta vnū moueat per arcū ſemicirculi: & al-

Ex. 7. c. 22.

Ex. 7. c. 23.

ter per diametrum: videtur qd illud quod vadit per arcum
 tranfit malus spatium in eodem tepore: in quo aliud tranfit
 per rectam diametru. Sed velocius est illud qd in equali te
 poze tranfit per malus spatii: ergo velocior est motus in se
 mliculo qd in diametro: ergo circularis e rect? fm hoc snt
 comparabiles. Adhuc aut dicitur est in 6° qd illud est veloci
 us: qd in minor tepore tranfit equale. Addamus ergo velo
 citate illi qd mouet super circulu: tunc ipsum mouebit velo
 citus qd prius: & dicamus qd illud qd mouetur super rectam
 lineam que est. c. moueatur vt prius: tunc id qd mouetur su
 per circulum in parte temporis. a. tranfit circulum: & in to
 ro tempore aliud quod mouetur super lineam rectam tran
 fit lineam rectam: ergo velocius est id quod mouetur super dif
 finitionem velocius: ergo motus iterum videtur esse co
 parabiles. Cuius vti si concedatur: tunc sequitur inconueni
 ens supra inductum. s. qd rectum equale sit circulo: ergo ea
 etiam que sunt diuersa speciez & naturarum sunt equalia
 & excedente se & excessa a se inuicem: & hoc supra ostensum
 est inconueniens magnum.

Cap. 2^m. De solutione que inuestigat contradictiones &
 modos comparabilium.

Sed forte dicitur aliquis: qd ista no snt
 comparabilia que dicta sunt
 scilicet rectum & circulare:
 neq; motus qui sunt in eis sunt comparabi
 les: & dicit forte qd equiuocus est illud quod est
 velox vel velocius in ipsis motibus: qd no sunt
 comparabilia nisi ea que fuerint vniuoca: sicut si aliquis q
 rat quare non fiat comparatio qd queratur vtrus acutior sit
 stilius vel angulus aut vniu aut vox vltima in neumatis.
 Equiuoce enim dicitur acutius de his: qd acutum in stilo
 vel angulo est qd pungit & penetrat in tactu: acutius autem
 in vno est qd penetrat in linguam: & acutius in neumate vl
 timo in acumine est qd fortius alijs penetrat in auditum.
 Que enim equiuoca sunt non comparantur: cum omnia
 que comparant non possint comparari nisi per vnam natu
 ram que est in vtrifq;. In equiuoco autem non est vna natu
 ra: sed tri est in his puenientia in nomine: sed vltima nota
 in acumine comparabilis est voci vel neumati minus acu
 to: eo qd acutum vnius ronis est in vtrifq;: sic ergo dicit qd
 non est idem velox aut vnius ronis hic in circulo & ibi in li
 nea recta. Adulto autem minus erit fm rone velox idem
 in alteratione & loci mutatione: cum illi duo motus sint in
 generibus diuersis. Adnotus autem circularis & rectus sunt in
 genere vno. C forte autem aliquis dicit obijciendo: qd istud
 qd modo dictum est non est ver. s. qd illa sola sint compara
 bilia que non equiuocata sunt: fm hoc enim omnia vniu
 oca essent comparabilia: & hoc nos inuenimus esse falsum vt
 videtur: qd multum videtur esse vnius ronis in quocunq; su
 matur. Si ergo accipiatur in aere & in aqua vnius erit ro
 nis: multum enim est qd est tantu & amplius. Si igitur pree
 dens sermo esset verus: deberet aqua esse coparabilis aeri
 per multum & paucum: & hoc non est verus: qd est aer & aqua
 distent essentialibus differentijs: nihil idem est in eis: sed
 quecunq; comparant per aliquid idem in vtroq; comparat
 tur: vt diximus supra: ergo aer & aqua non comparant. Et
 si forte aliquis dicat qd multuz non est vnius ronis in aqua
 & in aere: & in ceteris que multa adinulce dicuntur: tunc ac
 cipiam ego duplum: qd illud in omnibus videtur esse euf
 dem ronis. Abicisq; enim accipiamus duplum habebit ra
 tionem pportionis duoz ad vnum. Cum ergo dicamus du
 plum aere ad aquam qui est tantus & equalis: oportet qd si
 illa comparant qd aer sit equalis aque: ergo calidus est equa
 le frigidu: & spirituale equale corporali: & hoc nihil est dictu
 vt prius ostendimus: ergo ista non sunt comparabilia: non
 ergo vniuocatio sufficit ad rationem coparationis. Cuius
 forte de istis aliquis dicit: eandem rone quam dixi supe
 rius de velox equaliter: & magis & minus: qd scilicet ista sine
 equiuoca. Possunt enim ista dupliciter diffiniri. Si enim
 diffiniantur in comunibus suis intentionibus fm qd abstra
 hant ab hoc & ab illo: & a quolibet alio multo vel duplo in
 vniuersali erit logica diffinitio istorum: & fm rone logicas
 erit in omnibus eiusdem ronis: sed quia differenter omnia

subiecta sua & passiones & opera diffiniunt physicus & dial
 eticus opz qd physicus ista fm esse diffiniat quod habent in
 suis substantijs: & tunc multum & duplum in aere & aqua no
 sunt eiusdem ronis. Sed quia non habemus propria nomi
 na diffinientia multum & dupluz: fm qd variant in singulis:
 ideo ponimus eadem in diffinitionibus ipsoz in omnibus
 dicentes multum esse: quod habet tantu & amplius: & dupluz
 esse qd est sicut duo ad vnum: sed tamē iste diffinitiones fm
 esse physicum in diuersis accepte equiuoce sunt: quia cuius di
 ctinus multum esse in aere qd est tantum: & plus: & duplum
 quod est sicut duo ad vnum: illud tantu & plus quod ponitur
 in diffinitione mult: non erit eiusdem ronis cum eo qd dicit
 tur multum aque: & duplu aque: quinimo potius erit & tantu
 equiuocum: & plus erit equiuocum: que ponuntur in diffini
 tione eius quod est multum: & duo erit equiuocum: & vnum
 erit equiuocum: que ponuntur in diffinitione dupli. Cuius
 re autem hoc posset contingere: qd vniuocoz quedam erit
 comparabilia: & quedam non: cum certum sit oium vniu
 ocoz esse naturam vnam simul: nulla enim ratio ad hoc pos
 set inueniri. Dicendum est igitur ista esse equiuoca vt dicitur
 est. Aut forte dicit aliquis: qd istoz rones non sunt diuersae:
 sed subiecta eoz prima sunt diuersa: & forte dicit qd duplex
 est inter res nature diuersitas. Quedam enim sunt diuersa:
 qd rones eoz snt diuersae: & qd subiecta susceptibilia ipsoz snt
 diuersa: sicut canis latrabilis & marinus & celeste: & hec sunt
 vere equiuoca que dicuntur equiuoca casu & fortuna. Alia at
 sunt diuersa: non quia rones eoz sunt diuersae: sed quia
 susceptibilia eoz sunt ipsoz subiecta propria sunt di
 uersa: sicut multum in vino & multum in numeris & multuz
 in aere: & similiter duplum & dimidium in discretis & in con
 tinuis: & hoc modo forte dicit aliquis velox esse diuersum:
 non ex rone diuersa in recto & circulo: sed qd susceptiuum est
 diuersum: & ideo impeditur comparatio. Quando enim su
 sciptiuus est vnius ronis: qd equus albus & canis albus snt
 comparabilia: vtrum eoz albus vel equaliter albus sit eo
 qd susceptiuum eoz que est superficies & magnitudo in equo
 & cane est eiusdem ronis: aqua autem & vox non sunt eiusde
 ronis: nec eiusde ronis sunt in susceptiuo: & ideo si dicatur
 aqua multa: vel nix multa: vel aqua dupla: & nix dupla erit
 multum & duplum equiuoca: non propter rone diuersam
 dupli & multi: sed ppter diuersitatem susceptiu: qd multum
 & duplum dictum de aqua & voce in diuersaruz ronom sunt
 subiectis. C Sed iteruz adhuc aliquis obijciat: qd si hoc ve
 rum est qd ea que in comuni sunt vnius rationis & differunt
 subiecto qd est pprium susceptiuum ipsoz sunt vniuoca &
 sunt vnum in rone: tunc sequitur: qd omnia sunt vni
 uocum quecunq; sunt in diuersis subiectis. Possimus eni
 dicere de omnibus talibus: qd vnuquodq; ipsoz est in alio
 & alio subiecto: & sic equale vbiunq; sit idem erit in rone: &
 dulce siue sit in voce siue in melle erit vnum & vniuocum: & si
 milliter album siue sit in voce: siue alibi: qd dicimus de omni
 bus talibus: qd ipsa sunt in rone vna: sed sunt in alio & alio
 subiecto: hoc autem est inconueniens: ergo inconueniens est
 dicere qd ista sint vnum in rone: sed differunt per subiecta.
 C Amplius subiectum susceptiuum vniuersaluz horum in
 quo fit comparatio non contingens est & per accidens: sed
 pprium & primum & per se subiectum est vniuz vnius solius:
 & ideo subiectum est in diffinitione eorum. In diffinitione
 enim accidentium per se cadit subiectum: & est quasi differē
 tia cadens in rone eorum: sicut docetur in 7° prime philoso
 phie. Cum ergo nunq; comparentur nisi subiecta: & nunq;
 fiat comparatio nisi per aliquam passionem que est in ipsis:
 non erunt illa vere vniuoca que habet diuersa subiecta fm
 genus vel speciem: non ergo sufficit ad comparationem: qd
 sint vniuz in rone comuni: & differant per subiecta: precipue
 in physcis: vbi omnia ad esse referuntur: & non attenditur
 fm diffinitiones logicas: que in comuni datur de ipsis: pro
 pter quod multum in numeris & in continuis siue liquidis &
 artius non erit vere coparabile: & idem est de duplo & omni
 bus alijs: & hoc patet per inductionem: qd eorum in tibia
 & in naso non sunt comparabilia: & similiter nudum in homi
 ne & in equo. Inudum enim in homine priuatio est vestium:
 & in equo priuatio est pellis: & sic est in alijs. Si ergo fm pre
 dicta non solum oportet esse non equiuoca in rone comuni:

Ex. 6. c. 24.

Ex. 6. c. 24.

Ex. 6. c. 25.

Ex. 6. c. 26.

Quo differē
 ter physic? &
 dialectic? dif
 finiat. vide p
 mo de aia. c.
 16. 3.

Ex. 6. c. 27.

Ex. 6. c. 28.

Ex. 6. c. 29.

ſed etiam non habere differentiam formalem & ſubſtantialem: neq; in quiditate ipſorum ſim que eſt comparatio: neq; in ſubſiecto proprio in quo ſunt: tunc plana erit ſolutio preobſiectorum de multo: & duplici: & veloci: incerto motu & circulari. Dico autem adhuc eſſe attendendum: qd id in quo attenditur comparatio & ea que comparantur ſunt accepra ſpecie indiſiſibili: hoc eſt ſpecialiſſima: quia non ſit comparatio aliqua niſi ubi poteſt eſſe magis & minus & equale: nō aut ſit comparatio talis niſi in accidentali forma: que vel per ſe vel p accidēs accidit: & precipue ſit ſim paſſionem per ſe accidētē. Cōmune autē vt genus ita non cōparat ad ea quorū eſt genus: q; eſt pars quiditatis eorū. Dico autē ſicut color: habet diuifionē in ſpēs: & ideo colorata non cōparant ſim habere colorem: vt querat vtrū magis albu q; nigru coloratū ſit: q; aut tunc fiet cōparatio nō ſim aliquem colorē in ſpecie acceptū: ſed fieret comparatio ſz q; eſt color in genere cōmuni: cō omniſ cōparatio debeat fieri in ſpecie vltima: ſicut ſi fiat ſim albu colorem: vt querat vtrū omniſ canis albu ſit q; equus. Cēſt autē attendēdū q; ſz ſpecies ex equo participet ſuū genus: & comparatio etiā fiat ſim equalitate: tamen equalitas hinc & inde eſt equiuoca: q; autē eque quo ſpēs participant genus opponit priori & poſteriori ſim nāz. Equale autē qd eſt in ppoſitione comparationis opponit eſt qd eſt magis & minus. Cēſt hīs ergo oibz colligere poteſt aliquis de facili q; tria extant ad cōparationē: que veriſſime cōparatio eſt. ſ. q; id in quo eſt cōparatio ſit vniuocum: & acceptū ſim eſſe: ppter qd habet in per ſe & primo ſuſcepto: & q; ſit acceptū ſim indiuiduā ſpeciem vltimā: & hoc eſt cōparatio phyſicorū: que vt diximus in eſſe: ppter & nāz pſideratur. Si autē large ſumat cōparatio: ſufficit ad hoc q; fiat comparatio in hoc q; quocūq; modo vnus eſt in hīs que cōparantur. Dico autē quocūq; modo: q; ſi ſit vniuocū in eis fiet cōparatio per magis & minus & equale que generant ex intentione & remiſſione. Si autē ſit in eis vnū per analogiā: qd nō eſt pure vniuocū: nec pure equiuocū fiet in talibus cōparatio per magis & minus: & nō q; per equale: q; illa cōparatio nō generat ex intentione & remiſſione: ſed potius ex ppoſitione ad vnū qd per prius & poſterius reſpectu ea: ſicut ens eſt bz ad potentia & ad actū & ad ſubam & actūs: & ſic tribz modis ſit cōparatio. Et ſic attendens Ariſto. in ethicis dicit: q; qui crediderint aliqua nō eſſe cōparabilia ppter hoc q; non ſint vniuoca: non ſufficienter crediderunt ſigno.

Cap. 3^m. De comparabilitate motuum ſim predictas conditiones comparabilium.

Habitis autē hīs ſim primum & ppter iſſimā ſignā ostendimus motūz ad iunctē cōparationē: ſim ppoſitionē velocit & tardi. Dicimus ergo q; cōparatio motū velocit & tardi ſim cōparationē debet attendi ſim oīa inducta de propriiſſima cōparatione. Eſt enim eque veloc: qd in equali tēpore mouetur ſim aliquid tante longitudinis in tali ſubſiecto: & ideo tria ea dūt in diſtinctione. ſ. equalitas tēporis: & equalitas eius in quo eſt motus: ſicut in nā generis que ſunt: ſicut eſt vbi vel forma: vel quātitas: & cadit in ipſo ſubm motus: & ſi quodlibet horū ſit equiuocū in duobus motibus tūc nō erit vera cōparatio. Cēſt vō querat ſi hec alteratio ſit equalis: & ſimilr velocit loci mutationi: quādo hoc ſubm quidē eſt alteratū: & aliud ſubm eſt ductum localiter: cōſtat q; inconueniens eſt dicere: q; iſta ſint equalr velocia: q; nature in qbus eſt motus nō ſunt cōparabiles: neq; eorū ppta ſubſiecta ſunt eadēz: & cauſa huius eſt: q; motus bz ſpēs in quas diſtict: & nā vna ſunt in vna ſpecie: & alia ſunt in alia: & qd ſubſiſcit vni per ſe: nō ſubſiſcit alteri: ppter qd velocit in eis non eſt in rōne vna oīo: q; ſub ſubm ppta nō eſt vni: ſed due ſpēs motus. Si autē dicat ſim hoc: q; iſta ſunt eque velocia: que ſim equalē longitudinē ſunt ducta motu localit: & hoc ſufficit ad motūz iunctē cōparationē: tūc erunt equales motus circularit & rectus: & hoc ſuperius reputatū eſſe inconueniens. Queraus ergo vtruz cauſa huius inconuenientis eſt: q; loci mutationis genus eſt: & bz ſpecies diuerſarū naturarū in quibus nō eſt velocitas vnius rōnis. Aut cauſa eſt: q; linea que eſt mēſura ſpatij ſuper qd eſt motus eſt genus: & diſtict in rectā & circularē: & ideo motus vnius nature nō poteſt eſſe ſuper

hec duo ſpatia: ppter qd vterius velocitas nō erit eiſdēz rōnis. Non enim poſſumus dicere: q; cauſa ſit equiuocatio tēporis: q; tēpus oīum tēporalium que a tēpore menſurant eſt in atomo: hoc eſt indiſiſibili ſpecie: q; per ſubſiecta nō variat: eo q; in tēporalibz rebus nō ſit ſicut in ſubſiecto: ſed ſicut in numeratōz: vt diximus in 4° libro huius ſcientie: & ſi tēpus bz ſpecies ille ſunt ſim partes eius integrales: que ſunt preteritū & futurū. Aut dicendum erit abſq; dubio q; ambo ſpecie diſferūt: & motus: & ſpatium: & loci mutationes ſunt ſpecies diuerſe in quibus velocitas non oīo eſt vnius rōnis: ppter hoc q; illud ſpatium in quo eſt loci mutatio bz ſpecies que ſunt rectū & circularē: & ideo loci mutatio eadēz in ſpecie eſt alia cōparabilis erit eſt: q; velocitas eaz vni eſt rōnis. Sed tūc forte aliter videt: q; motus aſcenſionis comparatur motūz deſcenſionis: cū tamen ſint cōtrarij motus: vt in 5° dictū eſt: & ſunt diuerſe ſpecie: ppter qd etiā nō ſunt vere cōparabiles: q; velocitas ipſorū non eſt eiſdēz rōnis: q; vbi ſuens in eis nō eſt eiſdē nature: put ſumit phyſice: vt ex ſuperioribus ſepe habitis de facili ſciri pōt: q; ſicut albatio & nigratio diſferūt: ita diſferunt aſcenſio & deſcenſio. Cōmplius autē dubitabit ſit volationi ſim ppoſitionē velocitatis. Videt autē Ariſto. ad hoc dicere q; motus per diſſerētiaz in ſtrumentorū nō diſferit niſi penes figurā: q; aliter ſim figurā acceptōnis ſpatij trāſit volāz ſpatij: & aliter ambulans: & ideo ſi ſint ſim eandē longitudinem poſſunt dici eque velocia: & plus & minus velocia: q; figura nō dat niſi accidentalē diſſerentiā motūz: & hoc eſt vix ſim q; motus cōparat ad id ſicut in quo nā ſpeciet vel generis eſt motus: q; per illō ſpecificat & nominat localis: vel alterationis: vel augmētū. Si autē pſideret motus vt eſt actus mouentis & mobilis: vt diximus in 3° libro huius ſcientie: tunc diſſerentiā non accidētalem habet a mouente & mobili: & ſic diſſerit ſpecie: & mouētis & mobilis: ambulatio: & volatio: & natatio. Et huius ſignū eſt: q; ſicut in 5° libro huius ſcientie: alia eſt cōtinuitas ambulatiois: & alia volationis: q; ambulatio nihil interponit tēporis: & interponat aliquid rei: ſed volatio nec rei nec tēporis aliquid interponit: & quo ad hoc velocitas erit equiuoca in ambulatioe & volatione. Sic igit in oibus cōparabilibus rebus eſſet idē: & ſim ſpecie in diſſerētiaz quā tū ad nām in qua eſt motus: hoc eſt cuius ſurſus eſt ipſe motus: ſicut eſt linea recta vel circularis: q; etiā ipſum moueri ſue ipſe motus debet eſſe indiſſerens ſpecie ſicut diximus. Cēſt ideo cōparamus motū ad motum: pſiderandūz eſt que ſit eius diſſerentiā. Et rō inducta ſignat: q; potiffimū genus illud & natura que ſunt in motu debet eſſe vnum aliquid & indiuiduū ſicut albedo vel linea. Vnus enim hic vocamus nām illam: que ſpecificat motūz: vnitas tamen illius generis multoties later. Cēſt huius cauſa eſt: q; equiuocationū multa ſunt genera. Quedam enim equiuocationum multam ſunt diſtantes: ſicut ſunt equiuocationes eorū que ſunt a ſenſu & forma equiuoca: ſicut quando dicit de latrabili & marino & celeſti. Alie vō ſunt equiuocationes analogoz: que habent quandā ſimilitudinē & ppoſitionē: eo q; referunt ad vnū. Et illoz adhuc quedā ſunt proxima & parū diſtancia: ſue ſim genus diſtent in quo ſunt: ſue diſtent ſim ſimilitudinē cōparationis ad vnū. Dico autēz in genere paz diſtare: que paz diſtant in nā illa a qua imponit nomē: cū tamē ſit diuerſa natura illa in ſe. Dico autē paz diſtare in ſimilitudinē comparationis: quando natura cōmuniſ ſim rationē logicā vna eſt: & eſt alia ppoſitio ipſius ad ſubſiectūz vni: & alia ad aliud: & ille ppoſitiones paz diſtant: tunc facile decipiſt aliquis: vt credat eū vniuocū: & eſt equiuocū. Alie autē plus ſunt diſtantes: & in hīs nō eſt adeo facilis deceptio. Eū ergo tot modis fiat equiuocatio impediens comparationē: querendū nobis eſt iollerter: quando eſt alia ſpecies eorū ſim que attendit cōparatio & alia natura: & quando termini: tūc pſiderabimus vtrum eadem natura eſt in alio & alio ſim ſpecie diſſerente: aut ſi eſt alia natura in alio etiam ſim ſpeciem diſſerente ab eo qd cōparamus. Si enim eſt eadē ſim rationē logicā in alio & alio: tunc non erit equiuoca

Nota qualiter ad veram cōparationem tria ſcipue requirunt: & aduerte hic qualiter eſt triplex cōparatio.

4° phy. t. c. 130. & infra.

5° phy. t. c. 46. & infra.

Documētū

5° phy. t. c. 25.

Tex. t. c. 31.

Equiuocatio nū multa ſūt genera.

Tex. t. c. 30.

rio ab ipsa intentione nominis: sed potius causatur equi-
 uocatio ad similitudinem proportionis in esse qd habet in
 vno & alio: sicut diximus de multo & duplici: que equivo-
 cant nō ex se: sed ex similitudine proportionis ad aquā & aerē:
 & alia subiecta fm spēm differentia. Si autē est alia in alio &
 alio: tūc causat equiuocatio ab ipsa intentione nois equivo-
 ci: sicut est casus in latrabili & celesti. Considerandū autē
 precipue ad indagatiōē predictōy: quis est terminus diffi-
 nitiuus eoy fm que cōparatio attendit: & hoc consideratur
 precipue illo documento: quo discernimus qd idē vel diuer-
 sum vñquodqz predictū: & hoc gratia exēpli diximus: sicut
 quo discernimus in albis esse idē fm diffinitionē: & quo di-
 scernimus dulce esse idē fm diffinitionē in oibus dulcibus
 aut aliud. In albo enī: quādo per documēta illa cōparat ad
 alba: videt esse rō & diffinitio altera: sicut cū dicitur vor alba:
 & quādo dicitur color albus: & hoc discernimus nos: qd est alte-
 ra rō in quibusdā equiuocis que multū distat: aut discerni-
 mus qd non oīno idem sunt: sicut equiuoca que parū distāt
 & nō distat fm se: sed fm pportionē qua participant a suis
 subiectis. Documēta autē illa quibus hec oīa discernimus
 sunt cōsiderationes habite in libro topicoy de eodē & diuer-
 so: & ideo recolende sunt in oibus que adinuitem volumus
 cōparare. ¶ Si aliquis obijciat: qd geometer cōparat quātū
 tates diuersay species: quādo dicit lineam rectam breuē
 simā lineay esse: que dicitur inter duo pfecta: & circū esse
 qd figure polygonē vel maiorē. ¶ Dicendū: qd ipse vitur lar-
 ge equalitate: & breuitate fere equiuoce: sicut p per p̄dicta.
 Intm̄ igit dicitur sit de cōparatione motuum in cōmuni: & in
 spāl de cōparatione motuum localium.

Cap. 4. De comparabilitate alterationum.

Dicitur autē in predicta documenta que
 remus quāsi vna alteratio com-
 parat alteri alterationi. ¶ Que-
 ramus igit de alteratione quomodo vna alte-
 ratio eōlis vel magis vel minus velox sit aliq
 alterationi. Si enim dicimus: qd vnus sanat
 velocius: & alter sanat tarde: & dicimus qd aliqui sanant si-
 mul fm tēpus: ita qd ita cito sanat vnus sicut alter: tūc vide-
 tur cōparari alteratio ad alterationē eiusdē speciei: & vide-
 bit: qd equalis sit alteratio alterationi que fecit est in eodē
 tēpore: vel in equali. Qd si pcedat tunc queremus: quid hic
 alteratū est equalē. Cū enim tēpus sit extrinsecū rei cuius
 est tēpus: opz qd equalitas hic attendatur fm aliquid qd sit
 intrinsecū & essentialē motibus illis: qui dicuntur equales & cō-
 parabiles. ¶ Videt autē qd nihil talis sit in alteratione: qd si-
 cut vñ in quantitate facit equalē: ita vñ in qualitate facit
 simile: ergo similitudo & nō equalitas videt esse in duabus
 alterationibus: que sūt eiusdē speciei. ¶ Sed forte aliquis
 dicit qd idē subiectū est alterationi in vtrāqz alteratione: &
 hoc subiectū est quantū: & rōne hui⁹ dicitur alteratio esse eque
 velox alterationi: quādo. s. tātū de vno subiecto alteratur in
 vno tēpore: quantū alterat de altero in tēpore qd est equalē
 illi. ¶ Sed tūc queremus quid opz attendere in cōparatione
 motū: vtrūqz. s. opz attendere subiectum in quo est passio:
 vel ipsam passionē que est in subiecto. In p̄habito enī erē
 plo: qd est de duobus qui eque cito sanant: est accipere qd sa-
 nitas est eadē: cū vñ subiectū neqz maius hoc est fm partē
 maiorē: neqz fm partē minorē est: sed similit. Aut etiā dica-
 mus: qd sanitas est similit. sanitati: qd vna non est fm maius
 neqz fm minus tēpus qd alia. Si autē sit altera passio in dua-
 bus alterationibus: qñ aliqua alterant: ita qd vñ subiectū
 albet: & alterū sanat: his nihil est cōmune: neqz simile: neqz
 equalē fm qd cōparari possunt. ¶ Redit autē adhuc nostra
 disputatio: qd si fiat cōparatio duay vnius speciei alteratio-
 nū penes quantitatē subiecti: vt. s. tātū alteret de vno quātū
 de altero: tūc erit cōparatio & equalitas motū alterationis
 per accidens: hec enim equalitas nō est alterationis per se:
 sed per subiectū sub. Si autē attendat equalitatis cōparatio
 in ipsa passione fm quā alterant ea que cōparant: tunc erit
 cōparatio & imperfecta & impropria. Imperfecta qdēz: quia
 non est penes oīa que sunt in motu. Impropria autē: qd equa-
 litas nō dicit de qualitate: sed potius similitudo. Et ideo
 opz nos hic diligenter cōsiderare: qd si fiat alteratio fm pas-
 siones duas specie differentes: qd ibi sunt due alterationes

fm speciem: & nō vna: sicut supius dictū est: qd non oīs loci
 mutatio cū omni loci mutatione est eadē specie. Quare cōsi-
 derandū est in omni cōparatione alterationū: & loci muta-
 tionū qd sint fm spēm differentes alterationes: & qd ipse diffe-
 rentes sint loci mutationes. Non autē cōsideratur hoc tñ in
 ipsis motibus: sicut supius in 3.º libro huius scientie: sed
 cōsiderat differentia motū in ipsis subiectis: que mouentur
 quādo illa subiecta sunt per se subiecta motus & nō per acci-
 dens. Et ideo quādo subiecta motus per se specie differūt:
 tūc etiā ipsi motus differūt specie: sicut supra diximus de vo-
 latione & ambulatione. Et si subiecta differūt genere tūc et
 ipsi motus differūt genere. Et si subiecta differūt numero:
 tūc & motus differūt numero. Et nemo miretur qd dicimus
 subiecta motus differre genere: cū tamē omne qd mouet sit
 in gñe subie: qd nō accipimus hic genus pro gñalissimo: s. p
 subalterno: sicut dicimus mobilis corruptibilis: & immobilis
 & incorruptibilis nō esse idē gen⁹: cū terminantur in eodē gñe
 dicamēt. ¶ Patet igit ex predictis: qd si querat vtrū in cō-
 paratione & equalitate alterationū opz respicere ad passio-
 nē solā si eadē est passio: aut similit. in vtrāqz bec. ¶ Pz in qz:
 opz nos respicere in vtrāqz: tam in subiectū qz in passionē:
 qd ex vtrāqz variat species alterationis: & variata specie nō
 sit cōparatio. Et opz nos determinare de alterationē: vtrum
 sit eadē vel non: sed alia per passionē quādo ipsa est eadem
 vel alia: iterūz determinamus de alterationibus duabus:
 vtrū vna est equalis alteri vel inequalis: per hoc qd cōside-
 ramus vtrū passio in subiecto vno est equalis passioni eadē
 fm spēm in altero vel inqualis. Si autē nos tñ ad subm re-
 spiceremus: esset cōparatio per accidens in alteratione. Si autē
 ad passionē solā: tūc esset & imperfecta & impropria: & si ad tem-
 pus solū: tūc nō esset cōparatio penes aliquid motibus intrin-
 secū: & ideo opz considerare omnia bec.

Cap. 5. De comparatione generationis & corruptionis.

In generatione
 dū est: qd in alijs cōsideratū est: qd generatio &
 corruptio nō tñ sunt mutationes simplices: s. p
 etiā iuncte motibus: sicut supra sepius dixi-
 mus: & tūc sunt diuisibiles & cōparabiles adinuitē sicut aliq
 motus. Opz ergo de hoc querere quāsi cōparant: & quō sit
 eque velox generatio generationi. ¶ Et forte dicit aliquis
 generationē esse eque velocē generationi si idem fm speciey
 indiuisibile quaz specialissimā vocat Porphyrius generē
 in tēpore equali cū alio eiusdē speciei indiuisido: sicut si dica-
 mus in homine & nō in aīali fieri hanc comparationē: eo qd
 aīal sit diuisibile in spēs: nō autē homo: & tunc erit in equalis
 generatio generationi: quādo in equali tēpore pluri vel
 pauciorū alterum altero generatur. Nec aliquis miretur:
 quare non ponimus hic propria nomina huc comparatio-
 ni: sicut fecimus in alijs: qd cum comparabuntur motus qui
 sunt in quantitate dicimus equalitatem motuum vocari p
 prio nomine equalitatem: & quādo comparabimus altera-
 tiones conuenientia in eis & disconuenientia dicebatur simi-
 litudo & dissimilitudo. Quādo autē comparabimus gene-
 rationem generationi: nō habemus aliqua duo nomina in
 quibus sit alteratio vnius ad alterum per comparationem
 signata: sicut in equalitas significat ea que non conueniunt
 in motu vno fm speciem: & velocitatem in quantitate. Est
 eam vnum in quantitate equalitas: & bene est hic in duo-
 bus fm vnam quantitatis comparationē conuenientibus
 istis. Et est vnum in qualitate: & bec est similitudo: que est
 etiam in duobus fm vnam comparationem qualitatis con-
 uenientibus: & diuersum in istis est in equalitas & dissimili-
 tudo: sed vnum in substantijs dicitur idem absolute: & hoc
 non est in duobus vel pluribus comparatis adinuitem per
 substantiam: sed potius simplr est in vno. Sic ergo nō habe-
 mus duo nomina quibus hic exprimamus cōparabilitatē gene-
 rationis ad generationē fm conuenientiam in vna velocita-
 te: & fm disconuenientiam. ¶ Aut forte dicit aliquis: qd ba-

213.7.22

Obiectio

Solutio

Ex. 6. c. 32.

Ex. 6. c. 35.

Ex. 6. c. 34.

Physicorum

benus: qz fm Pythagoricos numerus est substantia: quia substantia composita ex numeris: tñc dicit qz numerus qui est plus substantie: qz qui est minor numerus substantie existens in simili specie: est numerus in quo cõparatio vocat: vt sit tibi equale quando due generationes sunt fm vnu namerũ: r inequale quãdo sunt fm namerũ diuersum plurale vel minore. Sed ad hoc dicens: qz equiuocũ est illud qd notat idẽtate: r illud qd notat vtrũqz excessus in plus r in minus in substantijs r in numeris: sicut nos videmus ppria nomina in passione: vbi passio vna passio dicit plus vñ excellens alia: qñ generat dissimilitudo penes quã vnũ dicit maius fm alterationẽ qñ aliud: r in quantitate simili sunt nomina: r ideo sicut equiuocũ est maius quãdo dicit de passioe que est plus qñ alta: vel excellens eã: r hoc ideo: qz solũ quantũ pprie loquẽdo maius est: ita equiuocatio erit qñ plus r excellens attribuat cõparationi generationi duarũ vel plurĩũ: vtrũ aut substantia numerus est vel non: ad alia spectat cõsiderationẽ. Nos aut de augmẽti r diminutionis cõparabilitate nõ loquemur: qz doctrina illius perfecta est in superiorũ capitulo: vbi docemus loci mutationis cõparabilitate: qz si illa doctrina oĩno generalis fuisset nõ fuisset locuti ali quid de generationis r corruptionis r alterationis cõparabilitate. Quia aut generalis nõ fuit: eo qz vna velocitas spe in alteratione nõ dicit equalitas: sed similitudo: r in generatione nõ habet nomẽ ppriũ: ideo specialẽ oportuit nos de alteratione r generatione facere mentionem.

Cap. 6^m. De cõparatione mouẽtis ad id qd mouetur.

Is autem parationẽ mobilis r motũ ad motorem. Sed nos distingui mus primo modos r spẽs motorũ: vt ex hoc facilio: sit intelligentia sequẽtis. Dicimus ergo qz spẽs motorũ sunt tres. Quẽdã enim mouent que nec sũt corpora: nec virtutes corporales siue virtutes in corpore: sicut pluerũt dicere. Vbi peripateticũ: r sunt illi motores in diuisibilibus: qui nõ multiplicant quantitate corporis multiplicata: nec diminuant quantitate diminuta per se vel per accẽs: sicut intelligentie mouet: siue moueat celestia: siue corpus humanũ qd mouet ab intellectu. Alia aut qdaz mouet: que nõ sunt corpora: sed tñ sunt virtutes corporales hoc est que crescũt r decrescunt multiplicata mã sua ppria r diminuta: sicut est grauitas leuitas r huiusmodi alia mouẽtia sunt corpora que tñ mouet p virtutes corporales existentes in eis: sicut talentũ plũbi mouet bracebũ libree: r de his motoribus qui sunt virtutes diuisibiles mouẽtes nos hic nõ loquimur: sed potius in fine octauũ vbi ostẽdemus: qz tales motores nec sunt finiti fm quantitate: nec infiniti: sed im partibiles nullã partem habẽtes magnitudinẽ. Sed hic loquimur de scõo mō r tertio dicitis motoribus in cõparatione ad sua mobilita: qz illos motores possumus diuidẽ: sicut r ipsa que mouent ab ipsis: r ideo iste cõparationes quas ibi faciemus r iste pportiones nõ tenebũt in motoribus celoz. Rẽni illi motores virtutes determinatas habẽant ad sua mobilia: ita qz si maius esset mobile nõ moueret ipm: cã nõ pōt diuidi virtus motoris: r ideo tales quales hic assignabimus pportiones nõ habebũt locũ in ipsis. Ad ppositũ aut veniẽtes dicimus: qz in omni motu semp est aliqd mouens: r in aliquo r vsqz ad aliqd. Dico aut in aliquo tẽpore: qz in aliquo tẽpore mouet oẽ mouens. Et dico vsqz ad ali quid: qz in motu locali vsqz ad alã lōgitudinẽ certã mouet omne mouens qd est corpus vel virtus in corpore. Omne n. tale mouens mouet motu recto: qz id qd circulariter mouet intelligentia est: que nõ diuidit: vt diximus prius. Hoc at tale mouens semp mouet: qz nõ mouet nisi motũ: vt in similibus habitũ est: r hoc vadit in infinitũ. Omne ergo qd sic motũ mouet est quãtũ aliquid r diuisibile: r mouet in quãtũ tẽpore: r motus finis est in mobili qd est quãtũ: r ita vtrunqz diuisibile est: sicut r mouens: r hec oĩa in 6° sunt demonstrata. Pponamus ergo de hoc generalis est: r nõ tracta ad aliquã mouentis vel motorũ nam specialẽ. Et dicemus qz a littera significet nobis mouens quantũ. b. aut significet mobile qd mouet: r est pportio ad suũ mouens: qd e. a. quãtũqz aut voluerimus lōgitudo mora: siue sup quã est motus sit si

Tex. r. c. 35.

gnificata p litterã. c. r motus iste expleat in quãtũqz tẽpore voluerimus qz significet p litterã. d. hec est figura quã vides. Et ista igit ppositione elicimus tres cõparationes r pportiones veras quas h3 mouens ad id qd mouet. Pria quaz hec est qz si quãtũtas. a. mouet quãtũtatẽ. b. p totã lōgitudinẽ. c. in toto tẽpore. d. sicut dixit hypotbesis: tunc similibus quãtũtas vel eadẽ mouenti mouebit medietatẽ ipsius. b. in eodẽ tẽpore. d. p duplo lōgĩus spatũ qñ sit. c. Et eadẽ quãtũtas vel similibus ei mouebit medietatẽ. b. per totã lōgitudinẽ. c. in dimidio tẽporis. d. r hec est scõa pportio. Et tertia est: qz si potẽtia illa mouens. b. totũ p. c. totũ in toto tẽpore. d. tñc oportebit: qz eadẽ virtus moueat medietẽ eius qd est. b. p totũ. c. in medietate tẽporis: sicut diximus in scõa pportio ne: r ex hoc sequit: qz medietũ illius virtutis mouẽtis medietatẽ moti qd est. b. moueat in toto tẽpore. d. p spatũ equale ei qd diximus esse spatũ. c. Doc. n. nõ seruabit analogia: r etiã pportio mouentũ r motorũ. Et si volumus litteris signare medias partes mouentũ r motorũ: tunc dicamus: qz medietas ipsius. a. qd est moues sit signata p litterã. e. r medietas eius qd est. b. qd mouet sit notata p litterã. z. sicut vides in dispositione ista. Scõm eandẽ enim analogiã quã se h3 totũ ad totũ: h3 etiã se pars pportionalis toti mouenti ad pportionalẽ partẽ eius qd mouet. Causa aut huius est: qz omnis motus puenit ex virtutis mouentis victoria sup mobile: r cũ illa virtus mouet: opz potẽtia passiuã eius qd mouet sibi esse pportionalẽ: r cũ nõ sit infinita opz qz sit in tẽpore. Si enim esset infinita: tñc eius motus esset in nunc qd est in diuisibile tẽporis: sicut ante finẽ octauũ libũ docebim. Surgũt igit tres pportiones necessario: due ex diuisione mobilis solius: r tertia ex diuisione vtriusqz tam mouẽtis. f. qz mobilis. Duaz aut que resulat ex diuisione solius mobilis: vna est cũ additione lōgitudinis r nõ tẽporis: r alta est cum tẽporis diuisione: r sine tẽpõ additione fm vno que cadunt in diuisione velocitatis: hoc enim in eodẽ tẽpore ptraũt plus: r in minori tẽpore ptraũt equale. Cõstat enĩ qz vna manẽs virtus mouens velocius mouet dimidiũ qñ integrũ: r super istas pportiones optima r pulcherrima fundant theorẽma ta ingenioz: r scia de pōderibus in his que subalternant h3 aliquid geometrie r fm aliqd physice: qz fm eandẽ que nũc dicta est analogiã virtus mouens regulariter se h3 ad graue quodlibet regulariter motũ: r ideo equalitẽ graue mouet eadẽ virtus in eodẽ vel equali tẽpore: r fm alias pportiones que dicte sunt que in vnũsero sũt quatuor: quaz vna est in hypotbesi supposita: r tres alie sunt elicite de illa: sicut ex p. habitũs p3: r elicite sunt ex pportione totius ad totũ: sicut dicit est. Si aut ecõuerso velimus elicere pportiones ex pportione partis ad partẽ volẽtes elicere pportionẽ totius ad totũ: nõ semp erũt vere pportioes ille. Et si enĩ pcedamus: qz medietas virtutis mouentis que est. e. mouet medietatẽ moti que est. z. in toto tẽpore. d. per totũ spatũ. e. nõ tñ necessariũ est qz eadẽ medietas mouẽtis que est. e. moueat duplũ moti qd est duplũ ad. z. r est equale ipsi. b. integro in equali tẽpore et qd est. d. fm medietatem spatij qd notatur per. c. Et si enim. a. mouens positum sit mouere. b. totum in toto tẽpore. d. per longitudinem. c. non tamen oportet qz medietas ipsius. a. mouentis moueat totum. b. in tẽpore qd est. d. in aliam partem spatij que est. c. que pars pportionem talem habet ad totum spatium. c. qualem habet pportionem. e. ad. a. hoc est medietas ad integrum totum. Pote est enĩ cõtingere: qz omnino non mouebit ipsam: r in nullum spatũ: neqz magnum: neqz paruum. Si enim tota virtus mouet aliquam quantitate totam: potest contingere: qz medietas illius virtutis non mouebit totum omnino: neqz in toto tẽpore: neqz in parte tẽporis: neqz in aliquo malo tẽpore mouet fm aliquod spatium. Continget enim ex hoc qz supposito qz homines triginta moueat nauim: r nos diuideremus per trigintas virtutes mouentium: r spatij per qd triginta nauim mouerit: qz vnus solus homo moueret nauim per trigintas partes spatij: per quod omnes eam trarerant: r hoc non est verum: qz vnus solus non potest eam mouere de loco: hec est causa: qz non est necessariũ qz si tota virtus mouens potest in totũ mobile: qz pars virtutis mouentis possit etiam super totum mobile.

Tex. r. c. 36.

308

8° p. 78. c. 79. r infra.

309

Tex. r. c. 37.

Cap. 7^m. De falsitate rõnis Zenonis r dicitis põnibus.

Ex. r. c. 37.

A ratio Zenonis non est vera. Dixit enim Zeno qd si totus modus militi percutiendo aerē et mouēdo facit tūm sonū qd qūlibet pars per se cadens pportionalē partē facit sonū: hoc nō est verū. Nihil enim p̄hibet qd virtus q̄ est in vno grano militi nō moueat aerē ad sonandū in aliquo tēpore quo moueret ipsum totus modus cadēs et sonans. Neq; enim necessariū est: qd si pars illa que mouebat quādo erat cū toto modo moueat aliquid quādo accipit diuisa a toto: et sic p se ens: et hoc est ideo: qd pars p se nihil est ens in actu virtutis mouētis: et mouet in toto per hoc qd est potētia in illo: et ideo virtus vnius partis est disponēs ad alterā: et illa ad tertiā: donec ex partilibus virtutib; colligat virtus totius: tunc vltima pars est cōplens dispositionē omnīū partū precedentū vltimam: et hoc est dupl. s. diuisim et p̄iunctim. Diuisim quidē in guttis cauātibus lapidē: qd vna illar; nō cadit cū altera: nec remanet cū ipsa: et tamen nō quēlibet radit aliquid de lapidē: sed vna post aliā percutiēdo disponit vt aliquid de lapidē separet: et cū sufficiēter dispositus est lapis: tūc venit vna que tollit hoc de lapidē qd dispositū fuit ad separationē. Coniunctū autē sicut in modo militi sonāte: modo enim quodlibet granū affert virtutē sonandī sūm qd cōponit cū alio: et id qd vltimo additū complet mensurē sonantis quantitātē: illud cū alijs precedentibus educit potētia sonandī ad actū sonandī: et sicut supra diximus: distinctionē inter potētiam et actū ignorauit Zeno. Sed si accipiant duo vel plura diuisim: que sunt adiuncte pportionalia sūm pportione vna que sunt momentia: et p̄iungant diuisim mota in eadē pportione: tunc verū est: qd si duo mouent duo diuisim: qd mouentia p̄iuncta mouebūt mota p̄iuncta: ita qd vtrūq; p̄iunctū mouet vtrūq; mobilissimū p̄iunctim. Dico autē talia oportere esse in pportione vna: qd si in diuersis accipiant: tūc nō est verū. Ponamus enim: qd aliquid moueat quantitātē. 3. in toto tēpore. d. per longitudinē. c. et illud moueat eandē quantitātē. 3. per longitudinē. nē eandē in duplo tēpore. d. et sit illud vocatū. p. tunc dico qd nō oportet qd p. r. e. p̄iuncta moueant duplum eius: qd est. 3. et hoc est qd diximus esse. b. per longitudinē. c. in toto tēpore. d. qd vnu mouentis qd est. p. multo debilius est in mouēdo qd alter qd est. e. et ideo opz qd virtutes mouentes partiales sint in pportione vna: et ipsa partialia mota sint in pportione vna respondēte illi pportioni qua mouēt virtutes mouētes: et super illud fundat qd dicit in 5. Euclidis: qui vocat liber elementoz a quibusdā: qd in eo continent theoremata que sunt elementa demonstratōnis: ibi enim dicit: qd si fuerit quotlibet quātitates: et totidē ear; cōpares: pportio enim ad oēs est sicut pportio vnius ad vna. C. Si ergo duoz mouentū cōpportionalis vtrūq; diuisim mouet tātā quātitate p tātū spatū in tāto tēpore: tūc etiā ille potētē mouētes cōpofite mouebūt illd qd cōpositū est ex quātis grauius motis per equalē longitudinē: et in equali tēpore: qd tūc similis est analogia partis ad partem: et totius ad totum.

Et de comēti et textum. 23. octauū phy. p̄ mo hoc. 3.

Ex. r. c. 88.

Ex. r. c. 89.

Ani autē Eodē modo dictas pportiones dicemus in augmento: et in alteratione. In omni quidē augmentatione est aliquid quidē augens: et aliquid qd augēt: et in aliquāto tēpore: et sūm aliquā determinatā quantitātē augēt augēs et augēt auctū: sicut diximus ista esse etiā in motu locali. Similr autē est in alteratione: quia in omni alteratione opz: qd sit aliquid alterans et aliquid alteratū: et ibi est quātitas intēna sūm qd maius et minus alterata esse cognoscunt: et hec alteratio est in aliquo tēpore determinato. C. Hic igit quatuor suppositōes: tam in augmentatione qd in loci mutatione sicut in loci mutatione pōt fieri pportio que in loci mutatione habita est. Si enī accipiamus pportione p̄imā nō illam que supposita est: sed illā que p̄ima inter tres est elicta: scilicet qd alterās tātū alterat alteratū tātū in tāto tpe: tūc idē alterans alterabit mediētate alteratū eiusdē in duplo passio nis in eodē tēpore. Et si in eodē tēpore alterat totū in toto tēpore: tūc in duplo illius tēporis alterabit sūm duplū intensionis quātatis illius sūm quā alterat: et in medio illius tēpo-

ris alterat totū sūm mediētate intensionis quātatis. C. Aut etiā alterat in medio tēpore mediū: hoc est sūm mediū passionis vt diximus. Aut etiā in equali tēpore alterabit tota virtus alterās dimidiū alteratū sūm duplū passionis quā inducit p alterationē. Quocūq; enī mō ponat virtus alterans angēt sup alteratū: in tanto ponet crescere alterationis velocitatis: et tēpus diminiui: et eodē modo: si diminiuat necesse est velocitātē diminiui et tēpus augeri. Si autē p̄cesserimus: qd alterans et augēs que quāta sunt augēt totū et alterat in tali tēpore totū: nō necesse est ppter hoc qd mediū alterantis virtutis vel augētis totū alteratū in medio illius tēporis augent vel alterēt: ita qd mediū augmētū et intensionis sit iductū in medio tēporis: sed forte nihil oīno de ipso augmētabit vlt alterabit sūm aliq; tēpus: sicut etiā diximus de graui superius: vbi locuti fuimus de pportioe mobilis localis ad motūes localiter. Sed hoc est verū: qd si duo augmenta vel alteratā in pportioe vna existit augēt vel alterat duo pportionalia sibi sūm intensionē aliquā in tēpore vno determinato: tunc illa duo p̄iunctim augētā vel alteratā augēbunt vel alterabūt p̄iunctim: et pportionaliter sibi r̄identibus sūm tātūdem in equali tēpore. Hec igit dicta sūt de motū cōparationibus.

C. Incipit liber octauus physicor: Cuius tractatus primus est de proprietate motus.

C. Cap. p̄m. Et est digressio declarans intentionem libri: et qualiter deus precedit mundum.

In vltimo autē nostro

Libro physicor nostra est intentio inuestigare: Atrum sit aliquis motus perpetuus qui est sicut causa perpetuitatis motus in genere. Ad ortū enī in genere diximus esse perpetuū: et sūm nām infinitū in fine sexti libri physicor superius: h sūm numer; non necessario sit aliq; rectus motus ppetuus. Circularis autē solus pōt esse perpetuus ppter p̄tinuā circuli circulationē: in qua si generās p̄tinue sit allatio: erit etiā generatio ppetua et iniqua et in finita sūm nām. C. Et ideo ad oēm physicor generationē et corruptionē sciendū: opz nos hic inuestigare: si est aliq; motus qui alioz motūū successiois causa est ppetuus. Scilicet mus autē qm si nos demonstrēmus successioē motūū inferiorū esse ppetuā: et per illā vellemus tanq; p signū siue effectuz demonstrare: qd vnus esset primus motus ppetuus: esset nostra demonstratio insufficientis: et circulariter nos demonstrare oporteret: qm hic sūm ea que diximus pcludemus vnum motūū perpetuū: et ex eo qd successio motuz sit ppetua: vt in 2. perigeneos oportebit nos pcludere motus inferiores esse ppetuos sūm successioē: qm allatio circuli p̄imi motus esse ppetua. Unde nos in demonstratōnis mō esse mus representabiles: ppter qd nos volumus hic inuestigare id ex quo in 2. perigeneos pcedere volumus: hoc est vtrū sit aliq; primus motus ppetuus que est cā p̄tinue successiois motūū in inferioribus in mā ḡnabili et corruptibili. Ad autē nos aliquid existimet ita loqui de p̄rietate motus: qd p̄tente mus deo esse motū coeternū: sed potius ita vt p̄bare velimus nullū fore tēpus in futuro in quo nō futurus sit motus: et nullū fuisse tēpus in preterito in quo nō fuerit motus. Sed qd quē sensum etiā Boetius in 5. solatōnis p̄be m̄sdū dicit seip̄ fuisse: nec deū pcedere mūdū tēpore: sed eternitate. C. Hic autē p̄ter etiā sūm dicta peripateticor deū esse aī mūdū eternitate et causa: p hoc qd dicit deus pcedere mundum eternitate: pcludit necessario deū pcedere mūdū duratiōe: cū eternitas duratio qdā sit in deficiens et oīno imutabilis. Si tamen querat vtrū ista duratio que solus dei eterni est h̄z extēsiōe in partes simul stātes vel sibi succedētes. Constatē respondemus qd nō: qd si haberet partes simul stātes: tūc esset p̄tinuum habēs permanētā in suis partibus: cum eternitas sit in genere mēsure: oporteret etiā qd sūm mēsurā tū haberet partes simul stātes: eo qd mēsurā et mēsuratū p̄p̄iū sunt eiusdē quātatis: sic deus haberet partes et esset quantus: qd est absurdū. Omnino autē eadē sequerent qd si haberet partes succedētes: qd deus eternus eiusdē rōnis haberet partes: qd etiā est absurdū. C. Adhuc autem si daret talibus partibus diuidi eternitas in nullo differret a tēpo-

6. ph. l. c. 94

Sed de generatione. t. c. 56. r. infra.

De auctoritate boetij p̄ credit mundū nō tpeis eternitate.

re: hoc ostēdimus supra in 4. libro falsum esse. Sequitur igitur inevitabiliter: quod cum deus eternitatis duratione precedat mundum quod eternitas eius dicat nunc indivisibile eternitatis quo sine principio esse precessit mundum. Et hoc ipsum quod dicitur ipsum precedere mundum: non dicit spatium magnum vel parvum anni vel diei vel alicuius temporis: sed potius ordinem eternitatis ad tempus: et cause ad causatum: propter quod nihil quod sunt qui dicunt quid deus tantum expectavit facere mundum: vel quid fecit deus in tanto spatio eternitatis antequam faceret mundum: quod in illa eternitate non est diu: neque cito: neque spatium longum neque brevis: cum omnia hec dicantur distinctione quantitatis alienius partem. Et nos iam ostēdimus: quoniam eternitas dei indivisibile nunc est: quod non est terminus alicuius instanti: sed potius ipsa ipsius eternitatis substantia. Et his etiam elucescit: quod falsum dicitur qui dicit voluntatem dei esse dilatantem in creando mundum. Dicit enim deus existens ab eterno voluntate non necessitate nature: perdurasse mundum: et causatum non ab eterno perdurasse: quod voluntas est causa que potest differre productionem sui causa est. Causam autem quare distulit mundi creationem dicitur esse: ne mundi duratio diuine durationi equaretur. Frivolus enim est huiusmodi dicitur cum omnis dilatio sit respectu futuri. Jam enim ostēdimus talē precessionem non esse eternitatis a tempore: nec causa potest esse quā dicitur quod duratio mundi diuine durationi non equaretur: quod impossibile est durationem secundum causatum eque causa sine: quando causa et causatum non sunt coessentialia: et quod impossibile fuit accidere non oportuit eum cavere per dilatationem voluntatis. Si autem aliquis dicat obijciendo quod aliquando fuit primo verum quod nunc est mundus: et ante hoc instans fuit verum mundum fore. Ante primum autem instans mundum non fuit tempus: ergo cum dicebatur mundum fore: hoc designabat aliquid eternitatis: et ita futurum et preteritum sunt in eternitate: et sic duratione diuisibilis et extensa deus precessit mundum. Dicimus ad hoc quod in primo instanti temporis differentia fuit dicere mundus est: et ante hoc non fuit verum dicere mundum fore: quod ratione illius non fuit aliquid aptum entitari per compositiones: nec aliquid temporis differentia. Et si tu dicas quod quicquid est verum de presenti fuit verum in futuro quod continuabat ad hoc presens. Dico quod tu dicas verum: sed ante mundum non fuit futurum: quod continuare tu ad presens instans temporis: in quo fuit verum dicere quod mundus nunc primo est: et ideo non potuit tunc significari aliquid de futuro. Si autem tu obijcis et dicas quod si mundum fore tunc non fuit verum quod eius contradictorium fuit verum. si mundum non fore et si contradictorium fuit verum: quod tunc aliquid de futuro fuit verum: et sic aliquid fuit futurum. Dico ad hoc quod nec eius contradictorium tunc fuit verum: eo quod non esset contradictorium eo quod non esset aliqua differentia temporis futuri: nec aliqua compositio que non taret compositum vel etiam diuisum respectu alicuius temporis: et etiam cum dicimus ante: et tunc non sumimus distinctiones istas proprie eo quod proprie signat temporis differentias: sed omnes in talibus locutionibus signat ordinem eternitatis ad tempus: sicut diximus. Et sic per quare deus precedit mundum non spatio extenso: sed eternitatis nunc indivisibilis et causa. Causa enim non coessentialis et prima causato hoc modo necessario precedit causa tunc fuit. Si quis autem forte obijciat quod deus est potentie instantis et non agit per aliquotam partem sue potentie: sed per totam potentiam suam: et ideo agit infinitum effectum in duratione: sicut et ipse infinitus est durando. Dicendum quod ratio ista deceptit multos academicorum: sed tamen planum est solvere eam. Dicimus enim deum nunquam agere nisi tota potentia sua: cum sit sua potentia indivisibilis simplex: sicut et sua essentia. Sed ordo qui necessario ponit inter causas et causatum erigit quod mundus duratio incepit aliquando: et ideo dicitur Aristoteles quod actus cause efficientis que vere est efficiens et prima causa: precedit tempore: et substantia: et ratione: vocans tempus durationem indeficientem eternitatis: hoc causando simul producat magis perfectam sub forma: tamen non potest esse magis receptibilis in infinitum: quod non posset terminari talis receptibilitas: et ideo etiam mundus quantitate finitus est: sicut et duratione: et ideo deus vult agere secundum potentiam infinitam: tamen impossibile est mundum agere secundum potentiam finitam quo ad fieri: propter causas inductas istas: propter quod mundum necesse est esse finitum: et secundum durationem et secundum quantitatem. In nullo enim potentia dei proportionat potentie causatorum: et ideo non inueniantur in causatis ea que inueniuntur in creatore. Cum autem hec sint potius de speculatione prime philosophie: et hec non

sunt dicta nisi ad facilitatem intellectus sequentis: hec ita dicta sufficiant. Inferius enim ponemus rationes philosophicas ex quibus videbitur mundum esse creatum. Non lateat autem nos: quod cum intendamus probare motum non incepisse in aliquo tempore preterito: neque corruptionem in aliquo tempore futuro: non preedemus nisi per rationes philosophicas: que sunt quod generando incipit quicquid incipit: et per corruptionem finit quicquid finit. Non enim possumus in physicis probare nisi quod sub principijs est physicis: et si nos extendamus nos ad loquendum de his que supra physica sunt non possumus esse physici: quod non preederemus ex probatis vel per se notis sed potius transcederemus ea que ratione non valent comprehendere: sicut est creatio et modus creati omnia simul et diuisim. Physici enim est aut nihil dicere: aut dictum suum demonstrare per illa que sunt illi scientie propria: de qua intendit facere considerationem. His igitur sic prelibatis intendimus probare: quod motus naturaliter nunquam incipit: et naturaliter nunquam deficit.

Cap. 2. Qualiter motus incipit sine dicitur esse perpetuus.

Meramus

Igitur verum motus aliqui generatur sine factu: ita quod non esset ante hoc in aliquo preterito tempore: hoc est quod aliquid fuerit tempus preteritum in quo omnino non esset motus in aliqua parte mundi: eo quod primus motus qui est causa omnis motus: tunc non fuerit. Queramus etiam verum motus aliqui ita corripet quod residuum sit aliquid futurum tempus: in quo nihil motus contingat omnino: eo quod duraturus sit primus motus: qui est causa omnis motus in omnibus mundi partibus: aut opposita ista ratio duarum rationum sunt vera: quod si motus neque factus est sine generatione in aliquo preterito: neque corripit in aliquo futuro: sed erat semper secundum omnem preteritum tempus: et erit semper in omni futuro: ita quod dicemus quod aliquis motus continuus secundum omnem tempus inest entibus que secundum naturam sunt: ut immortalis et inquietus: sicut vita inest his que subsistunt secundum naturam: quoniam sicut in viuis est anima actus continuus in corpore est vita: et non existens anima non existit in animalibus vita: ita et motus vniuersus continuus et inquietus causa est influens omnibus transmutabilibus continuatate et inquietudine per hoc quod ipse primus motus immobilis ex suo motore: et inquietus ex simplicitate sui mobilis et incorruptibilitate. Et sic igitur fuit nostre rationes de motu: et nos primo circa determinationes istarum rationum considerabimus in comuni quecumque dixerit philosophi qui fuerit ante nos: ut per hoc nostrum dictum de eisdem rationibus fiat creditibilis. Dico igitur quod omnes illi philosophi qui de naturali aliquid dixerunt affirmant motum aliquem et aliquo modo esse: propter hoc quod dicitur ipsi fieri sine generari mundum: et dicunt omnibus modis qui successiue sunt: ita quod ex corruptione vnius sit generatio alterius: inest consideratione de generatione et corruptione mundorum. Impossibile autem est generationem et corruptionem esse: nisi sit motus: quod generatio et corruptio sunt motus vel non sine motu: ut in prehabitis est ostensum. Sed quotquot philosophorum per successione dicitur esse infinitos mundos: ita quod fiat quidam: et quidam corripant: cuius generatio vnius sit corruptio alterius: sicut per in simplicibus mundi partibus: que sunt elementa: quod corruptio vnius illorum continue existit generatione alterius: dicitur esse perpetuum motum in genere et non in numero aliquem esse perpetuum: et hoc est quod perpetua sit motus successio: et non vnius in individuo motus sit perpetuus. Dicitur enim isti semper esse motus: eo quod necessarii est generationes et corruptiones mundorum esse cum motu: et generationes et corruptiones mundorum per successione sunt semper et perpetue. Quicquam autem philosophorum dicit vnum esse mundum: et hunc non esse semper in omni preterito. Dicitur etiam de motu secundum eandem rationem: quod si motus non fuit semper in omni preterito: et iste fuit philosopho: qui dicit mundum incepisse in preterito: et tempus incepisse cum ipso: sicut nos inferius ostēdemus. Quocumque autem duos dicta philosophorum variens circa motum perpetuitate: tunc ad duos modos in comuni dicta eorum reducuntur: qui dicunt motum aliqui non fuisse: et aliqui non esse futurum. Si enim motus aliqui non fuit et incipit cum non fuerit: aut hoc fuit secundum modum quem dixit Anaxagoras Italicus: aut secundum modum quem dixit Empedocles. Inquit enim Anaxagoras primo omnibus homogeneis simul existentibus in primito illo in quo simul omnia formae latēbant: hoc actu essent: et quiescentibus: hoc est sine motu existentibus: in illo intellectus actus practicus et impmixtus fecit

Nota contra Aver. l. c. 15. S. huius. ubi simile quod mouet.

Contra centes volutate dei esse dilato riaz in mundi creatione.

Obiectio pulchra per predicta

Solutio.

Replica per Solutio

Replica 2a

Solutio

Obiectio 2a

Solutio

Arist. in 12. meta. l. c. 10. vere efficiens tpe precedit causatum: sic tunc considera quod secundum hoc in eternis non est decima efficiens quod est contra multos.

Documenta pulchra quod ostendit quod rationes philosophice dicit circa motus eternitatis

Ex. r. c. 1.

Quo motus est tanquam vita cuius non est stantium.

Ex. r. c. 2.

Opio Anax.

fecit moueri hoc mixtum per hoc: qd disgregant latentia in ipso: fecit eriri in apertuz per hoc qd plura vnus rationis existetia dñari in aliquo vno ipsozum inceperunt. Ituz aut intellectam intellexit esse intelligentiam primā: que formis idealibus agit vnūquodq; de occulto in apertuz producēs. Produxit autem intellectus illas res formatas postq; per infinitum tēpus quiescerat in eo qd dicit latentia: & hec fuerunt omnia homogenia congregata. Tempus enim infinitum dixit: qd cōponitur ex infinitis: & hoc infinitum ē actu dicebat & sine carere quidem in preterito sed non in futuro in quo dixit incipere motum: non enī potuisset dixisse qd inciperet motus: si potuisset tēpus fm vtrūq; scilicet preteritum et futurum esse infinitum. Fuit enim iste intellectus Anara. si cut patet ex his que habita sunt in sexto libro supra. vbi dictum est: qd non erat possibile imaginari aliquid infinitum esse fm vtrūq; terminum. Empedocles autem dixit incipere motū in parte quadā temporis finita fm vtrūq; finem: & iterū post motum illum in alia parte temporis incipere qetes. Adueri enī dixit Empe. quādo amicitia vnūquis ex multis disgregatis in multas formas corripendo facit vnū mixtū ex oibus: hoc est cū omnia particularia generata reducunt ad vnū materiale mixtū ex omnibus. Iterū aut dicit incipere motū: quādo discordia vnūquis ex vno mixto materia li productit particularia generata oia. Quiescere autē dicit res in medijs tēporibus. Euz enim oia cōgregant in vnū materiale mixtū per amicitias: nō statim post cōgregatōes perfectam incipit discordia producere ea in disparitate generatores: sed quietunt in mixto aliquo tempore. Eodē autē modo cum discordia eduxerit generata in disparitates formarum: non statim reducit ea amicitia: sed quietunt aliquo tēpore: ita sunt duo tēpora quietis: & duo tēpora motus fm Empedo. Qd autē indurit Empedo. ad hoc dicendū qd dixit de amicitia & lite fuit: qd didicerat: qd ex plurib; aptuz est fieri vnum per resoluōe: & iterū ex vno geminato per formas & distincte didicerat fieri plura per cōpositionem. Sic enim sunt res & perfectiōes: hoc autē qd dicitur est nullo modo pot esse perpetuum fm vnū modum: siue ille sit cōgregatio: siue disgregationis: sed potius sic permutant adiutem: & nō perficiuntur hec simul: sed potius semper sic sunt mobiles fm circulari: qd cōgregatio causat disgregationem per viam cōpositionis in plura: & disgregatio causat cōgregationē per viam resoluōis multoz ad vnum: & hoc modo voluntat hec adiutem: vnde absq; dubio opinandum est qd Empedo. sic dixit propter hoc: qd res huius mundi adiutem vidit permutant: & ideo etiā iste nō dixit vnum motū esse eternū: sed potius duos sibi sic succedētes cōtinue. Est autē aduertendū qd h; Empedo. dixit amicitia moueri in generali resolutione generatoz ad mixtū: & lite in generali generatione distinctoz exvntium de mixto: tñ dicebat et hec duo principia mouere in generatōe & corruptione particularibus: qd qd elemēta cōgregant in mixturā humorū: & qd diuersa mēbra cōueniunt in constitutionem vnus aialis facti amicitia. Qd autēz in ipso cōposito elemēta remanēt fm suos actus primos: & qd diuersa in forma remanēt mēbra: si cut os: & caro: & caput: & manus: & hoc facit lis: & in corruptione qd recedunt abinuitē: & hoc facit lis: & qd similia sibi cōgregantur facit amicitia. Et igitur sunt due sentētie inceptio: his motus ad quas oium alioz sententie reducunt qui dicunt motū incepisse. Considerandū igitur est de hoc quo modo se habet. Est enī hoc nobis pro opere vtile non soluz vt sciamus in naturalibus motib; veritatē cōsiderare: sed etiā ad sciēdū primū pñ: eo qd nos ipsum nō possumus sci re nisi ex posterioribus se: & et metaphisicas in hoc primum motū perpetuū a physico accipiēs per motū pbat motoz esse: aliter enī motozes scire non possumus: nisi ex motibus ipis: & ideo oportet nos illud cum diligentia inuestigare.

Cap. 3. De probationibus Peripatheticorum qd motus sit perpetuus. Igitur primū disputa re tra hoc ex his que nos supra i tertio pbat scorum differuimus. Ex his que supponit hnt in omni demonstratione tāq; principia ex quibus est procedendū. Dicimus igitur ex sa

pradictis: qd motus est endelechia hoc est perfectio mobilia siue eius qd mouetur fm qd mouetur. Cum autem ois per sectio non sit nisi in eo qd perficitur ipsa fm principia perfectiois eiusdem ad hoc qd motus sit: oportet et ea que possibile est moueri: que sunt subiecta motus fm quilibet motum: & quietem: hoc etiam sine resumpta diffinitione motus quilibet concedit: & confitetur: qd per se motum est: qd perfectio non est nisi in perfecto: & ideo ad hoc qd motus sit necesse est esse mobile qd mouetur motu illo: qui dicitur esse perfectio ipsius fm quilibet motum. Non enim alteratur: hoc est alteratōe mouetur nisi id qd est alterabile fm qd alterabile est: nec ferri potest fm locum: nisi illud qd est fm locum mobile: fm qd est mobile fm locum. Sic autem est per eandem rōnem de mouente: qd motus est actus mouētis: vt dicimus supra: h; alter sit actus mobillis: & alter actus mouētis: & ideo sicut motu existēte necesse est mobile esse: ita eodē motu existente: necesse est mouens esse: cum motus et motus sint principia motus plus natura vel tēpore: vel vtroq; modo necesse est et motuuz & mobile: plus qd motum: si cut cōbustibile plus esse necesse est qd motū cōbustidū qui est cōburi: & per eādem rōnem necesse est combustiuum esse plus qd cōburere. Hoc autē dupl; esse: qd in omnib; motib; qui sunt ad formā: sicut est augmētum: diminutio: & alteratio oportet qd mobile sit ante motū fm duplicē potentia: qd vna est ad esse: & altera ad motū: qd nō auget nisi qd possibile est augeri: & nō alteratur nisi qd possibile est alterari: & ante hanc potentia oportuit illud qd augetur & alterat eē: non autē est nec possibile fuit ipsum esse si ipsum eē inceptū: eo qd omne qd esse inceptū a potentia esse dīcedit ad actum. In motu autē locali: id qd est fm formā subalem statim operat motū: nisi aliquid sit qd phibeat: vt iserius probabimus: & ideo id qd mouet localiter nō est pmo: & postea mouet localiter: sed statim localr mouet: si nihil fuerit phibens motū eius. Ex his autē oib; volumus cōcludere: qd si nos ostenderimus motū locale qd est oium motū eē perpetuum qd tunc oportebit dare: qd id qd mouet fm est perpetuum fm subam: & id qd mouetur ipm esse perpetuum. Si enī non essent perpetua: & ideo motus nō esset perpetuus. Quid? cū esse nō posset: nisi altera duaz cārum: quarū vna est: qd diceretur ista generata & facta esse fm subam: cū nō essent: aut qd essent hec duo perpetua: sed mouens non moueret ipsuz mobile ppter aliqd impedimētuz. Si autē detur: qd ppter priorem istaz cārum qd motus semper nō fuit: qd. f. oportuit plus fieri vnūquodq; mobillium ante suū motum: cū mobile ponat nō esse: tunc oportuit facturam illius mobillis eē fm pcessum de potentia ad actuz: sed factura illa generatio est: ergo gñatio fuit ante illum motū: qui per hypothēz positis fuit esse primus. Est autē generatio finis motus: sicut supra diximus sepe: g ante gñationē est motus: g etiā an generationem primi mobillis est motus: g et motus est an primū motū: qd est impossibile: g nō fuit hec cā: qd motus non eēt semper in omni pterito tēpore: qd fmū mobile oporteret prius generari in eē: & postea moueri: qd absq; dubio sequeret: qd quedā mutatio esset ante illaz que est accepta: qd sit plus omni motu: fm quā mutationē factum est id qd mouetur pmo motu: qd est impossibile & nō itelligibile. Si autē dicatur: qd ea que sunt principia motus vt mouens & mobile etiā erant in omni tēpore pterito: ita tñ qd nō existebat motus: tunc oporteret qd hoc fuerit ppter cām scām superius enarratam. f. qd hoc ideo fuit: quia mouens non mouit mobile: aut non mouebatur ppter aliquam dispositionē in altero: vel in vtroq; inuentam qd impeduit ne mouens moueret: vel mobile moueretur: & hoc in pmo motore & primo mobili. Et insciētib; imperitiis videtur irrationalē: eo qd primū mouens & primum mobile nō possunt talibus impedimentis subiacere: etiam fm vulgus. At vō si aliqs per subtilis rationes magis ingrediatur considerando proprie tates primi motoris: & primi mobillis: tunc necessarium est: qd illi magis videatur irrationale hoc qd dictum est. Si enī dicatur: qd in primis & perpetuis quedam fuerunt mobilia fm substantiam existentia: & alia fuerant momenta existentia fm substantiam: & tamē nō erat motus. eo qd impedimentuz erat mouendi in mouente vel mobili: vel in vtroq; tunc aliquid quando primū mouens est mouēs: & aliquādo nō: & primū

Empedocles opinio,

Empedo.

Tex. 1. cō. 3.

2. cō. 6.

Tex. 1. cō. 3.

Tex. 1. cō. 7.

Tex. 1. cō. 4.

Accipiamus re tra hoc ex his que nos supra i tertio pbat scorum differuimus. Ex his que supponit hnt in omni demonstratione tāq; principia ex quibus est procedendū. Dicimus igitur ex sa

Physicorum

mobile aliquando mouet: et aliquando non: sicut dixerunt Anaxagoras et Empedocles: quod aliqui est motus et aliquid quies: tunc autem mouens moueat: et mobile moueatur: vel utriusque disponat ad alterum: et accedat ad ipsum: oportet mutari per alterationem primum mouens vel primum mobile: vel utriusque oportuit enim si aliqui mouet et aliquid non: quod aliqua fuit causa quietis. Cum autem quies sit privatio motus: oportuit quod ante hanc quietem fuerit motus: et ante illum qui postus est esse primus motus: esset alius motus: et hoc iam impossibile est probatum est. Nulla enim causa esse potest: quod prima causa non semper moueret: nisi aliquid moueret ad quietem: tunc oporteret illam disponere tolli per motum alterationis: alteratio autem non potest esse primus motus: si cut non in sequentibus probabimus: quod oporteret aliquid motum localem esse causam huius alterationis: et sic aliquid esset motus localis prior motu locali primo: quod sicut iam ostendimus est impossibile.

C hoc autem quod dicitur inuenimus esse verum in omni genere motoris et mobilis. Ad idem enim quod oia que mouet et agunt: quod quedam eorum agunt et mouent singulariter ad unum: et unum motum mouet. Quedam autem mouent et agunt secundum contrarios motus. Potest enim naves: non agunt nisi unum: eo quod non est ad unum tantum: sicut ignis calore suo non nisi calefacit: et non in frigidat: quando agit essentialiter operatione. Sic autem in frigidat: et non essentialiter agit calefacit. Potest autem rationales et corpore benigne generaliter que sunt potest esse rationales et sensibiles: sicut scia et ratio: huiusmodi sunt actiue rationis: et aliquid quod in naturalibus potest esse videtur aliquid simile esse potentis sensibilibus et rationabilibus: que dicitur comprehensio: quia frigidum aliquid non calefacit per accensum: quando accipit ut conuertitur et pro pellens et excellens ante se calidum circumstantis et ambiens ipsum et constringens in centro rei in frigiditate: sed hoc est per accensum: sicut et sciens: ipse per se consideret recte: tunc volitarius peccat aliquid: quando nec operatur secundum eam que est in ipso scias: sed potius reuertit ab ipsa: et utitur ea ad extrinsecum. Sed de his nihil ad presens: nisi tantum quod sunt agentia naturaliter ad unum: et illa sunt naturalia: et sunt agentia voluntarie et cognitiue ad opposita: et illa que sunt agentia naturalia non possunt esse causa quietis et motus: nisi mutant per diuersas dispositiones secundum quas aliquid mouent: aliquid non mouent. Illa autem que agunt per cognitionem: ut videtur pro libitu agunt et sunt aliquid causa quietis: et aliquid motus causa: eo quod in ipsis esse quiescere et moueri per voluntatis arbitrium. Sed tamen hoc non est verum: quia etiam in illis oporteret esse diuersas conceptiones: si aliquid deberent mouere: et aliquid non mouere: quod vna numero et eodem modo conceptione maneret: non erit autem causa motus: neque manente vno numero appetitu secundum ipsum que mouet appetitum: diuersas autem conceptiones et appetitus: quod est id quod occurrit in varietate temporis et motus perfecti per corpus: ergo autem renouatione conceptionis et appetitus erit motus in tempore et a corpore.

Redeamus ergo ad primum generalem sumendo: quod si quicquid sit sine aialia sine naturalia possibilis sunt mouere et moueri: et facere: et pati: non penitus: neque omnimodo sunt possibilis sicut mouere et moueri: et facere et pati: sed oportet ea esse disposita: et sic habere se: et prima et immediata esse: et sibi fieri: quando mouere et moueri incipiunt. Cum autem hoc non moueret et mouerent: sicut necesse est dicere: qui motus non dicitur perpetuus: tunc per alterationem secundum dispositiones illas efficiet unum motum: et alterum mobile: et per illam alterationem inherit eis tanquam hoc sit mouens secundum actum: et alterum motum secundum actum. Si ergo dicatur non semper motus esse: et tamen mouens et mobile dicatur semper existere: tunc oporteret dicere: quod mouens et mobile non semper sic se habent ut sufficienter disposita ad hoc quod unum sit mouens: et alterum sit mobile secundum actum: ita scilicet quod unum sit nunc actu mouens: et alterum sit nunc actu motum: tunc manifestum est: quod incipit motus secundum actum quod oportuit mutari secundum dispositiones illas mouens et motus: vel alter eorum: et tunc secundum superiorum rationem oportebit motum esse ante primum motum.

C hoc autem et alia ratione est necessarium: quia scilicet motus et mouens secundum actum sumpta sunt secundum aliquid. Relationes autem non inveniuntur nisi per aliquam in altero relationem: vel in vitro: quod factam mutationem: sicut in quinto libro huius scientie dicit. Si igitur non semper sit mouens secundum actum: neque semper motum secundum actum oportebit quod sint facta mouens et motus per transmutationem erit: ergo sicut supra probatum est mutatio ante primum motum: et si mutatio est ante primum motum: tunc etiam motus erit ante motum primum: qui est causa illius mutationis.

rationis. Ecce iste sunt rationes Aristoteli et quousdam Peripateticorum: put melius intellexi: probatum quod non est motus factus.

Cap. 4. Et est digressio declarans qualiter declaratur per inducte rationes motus esse: et motus perpetuus esse: et qualiter non.

Mouens dicitur rationes supponunt quod motu existente perpetuo mobile et mouens erunt perpetua. Et si motus non est perpetuus: propter hoc conuenit: aut propterea quod mobile non est perpetuus: sed quousque generatum: sicut dicebat de mundo Anaxagoras et Empedocles: aut quod motu existente perpetuo secundum esse non fuit in ipso perpetuo dispositio mobilitatis eius: que sufficienter disponderet ipsum ad hoc: quod esset mobile: sed enim hoc posset referri ad dispositionem primi motoris: tamen nullus ita dubitauit de motore: sicut dubitauit de mobili. Et omnibus istis planum est colligere quod si nos dicamus mobile et motus simul incepisse: ita quod mobile est motu suo educat de nihilo: ita quod mobile non precedat motum tempore: sed natura: sicut subiectum passionem: que in ipso est quod inducte rationes hoc non destruant. Et si dicatur Auer. quod nullus probat consentit in hoc quod fiat aliquid ex nihilo: et dicatur ideo deum non esse verum et primum esse dicto probat: qui omnes supponerunt quod ex nihilo nihil fit. Dico ego quod ex nihilo nihil fit per generationem: sed ex nihilo aliquid fit per actum: quod autem ex nihilo nihil fit per generationem causa est: quia oportet generationem ex quo per se est generatio: non tamen esset generatio per accidens: nisi prius esset generatio per se.

Per se autem generationis termini sunt privatio et habitus: et non quilibet est privatio ex qua fit generatio: et ideo nihil non potest subijci generationi: ut ex ipso aliquid fiat: quia nihil equaliter se habet ad omnia generata: et ideo non potest dici per se esse terminus ex quo fit generatio bonis vel albi: vel aliquid alterius. Et hec eadem est ratio quare materia prima ab omni forma denudata non potest esse subiectum generationis. Accideret enim ei quod ex ipsa esset generatio huius vel illius: sicut accidit quod ex quanto generat albus: sed oportet quod si supponatur non ens in generatione quod per se opponatur enti quod generat ex ipso. Sed hoc est non ens in quo inchoata est forma entis quod generat ex ipso: et hoc videtur philosophi senserunt in veritate huius propositionis: quod ex nihilo nihil fit per generationem: et etiam in hac quod ex materia pura nihil fit per generationem: quia si ex materia pura aliquid fieret: oporteret quod forma generati ex nihilo fieret: quia materia non est id ex quo fit forma: sicut sepe supra ostendimus: et in prima parte plenius habemus. Non autem negant precipui Peripateticorum quin actu simpliciter precipue cause prime: essentialis materie prime cum forma substantiali educata sit de nihilo in esse a deo: quod etiam Aristoteles in libro suo de natura deorum: mundum a deo opifice dicit esse creatum. Quod autem rationibus prius inductis probatur: quod motus non deficit: in aliquo tempore oino verum est et necessarium: et ideo non est ponendus: quod mobile et motore existens in alio tempore perit non fuerit motus: quia per hoc omnia esset irrationalia: sicut bene probatur est. Quod autem Auer. dicit deum per intellectum mundum operantem non fuisse ante mundum in peritio tempore verissimum est: quod sicut iam ostendimus ante deum preedit mundum eternitate: non tempore. Nec puto verum esse quod dicitur de voluntate dilatata: sicut supra patuit. Dicit autem Auer. quod non est verum: quia dicit non esse intelligibile: si dicitur quod deus ab eterno unius ideo secundum intellectum existens operatus est mundum vel aliam rem mundi: quod est post eternitatem. Et est enim factis intelligibile quilibet intellectum posse stare in conceptu et appetitu vno faciendo rem non modo sed postea: et quando posita ab eo sit res: variatio que est inceptio rei est circa rem factam: et non circa intellectum operantem: ita dicimus esse in deo qui est causa probans idealiter omnem rem creatam: et vno modo stat in conceptu suo: vel quod scientia sua est causa rei: sicut docet Aristoteles in libro primo per se inceptiones rerum secundum ordinem sequitur tempus: cum tamen intellectus qui est causa scientie sit supra tempus: et tunc hoc modo dicimus intellectum illum esse causam motus in tempore: cum tamen non ab eterno fuerit causa motus. Causas autem motus dico esse esse: eo quod causat et motum simul ab ipso eo quod educat esse de potentia materie ad actum. Sed verum est quod si in tempore esset aliquando causa motus: et aliquando causa quietis: tunc oporteret quod variatio

Ex. 1. co. 8.

Ex. 1. co. 9.

Ex. 1. co. 9.

5. phy. 1. co. 10. 5.

Etio ex nihilo per generationem non potest fieri aliquid?

Etio ex nihilo 5. phy. c. 15.

Ex. 1. co. 51.

variatio esset in ipso fm cōcepta diuersa: & appetitus diuer-
 sos: quē admodū dixerunt Anaxar. & Empedo. C dicit ē
 Auer. qd hoc qd quidam obijciunt nō tener. s. qd si pmo agē-
 ti subijciatur mā subiecta ex qua opetur: qd hoc fit diminu-
 tio potentie in ipso: eo qd dicit qd perfectioris agētis est ope-
 rari sine subiecta materia: qd cū indigentia materie. Et di-
 cit hoc nō tenere ideo qd videt ei esse impossibile qd fiat rei ali-
 cuius pductio: nisi per generationē. Generatio etiā est ex
 subiecta materia: ppter causas quas supra dixim: & ideo
 nō esse diminutionē aliquā potentie pmi agētis: si nō ope-
 rat id qd impossibile est fieri. C Sed decipit: qd si deus ope-
 ratur per generationē ex alia materia tñ: tunc virtus eius
 est pportioata potentie nature: & natura est effectus dei ēt
 fm phos p̄deripatheticos: ergo virtus cause que est deus
 excellens pportioat effectui suo: qd est impossibile: cū cau-
 sa prima sit superior natura: & deficient lingue a narratione
 eius: ppter excellentiam eē ipsius: sicut tradit Aristot. Et tō
 bene cōcedo: qd si eēt impossibile deum operari sine mā: tñc
 operari cū materia subiecta nō esset diminutio potētie ei?
 sed qd non est impossibile sed potius necessariū deū sine ma-
 teria operari: ideo dicit qd si semper requireret mā: qd hoc
 sonaret diminutionē potentie eius vel minozationē: qd tñc
 pportioatē virtus eius virtuti nature: que est potentie
 mēsurate: & non pōt operari subito: nec ēt de nihilo. Q: autē
 sit necessarium deū operari ex nihilo aliqd: ostēdit per hoc:
 qd prima forma que hz esse in mā quocūq; modo: siue poten-
 tial: siue actualē est ab aliquo efficiente: pducta: aut per se
 ipsam. Cōstat autē: qd nō est per seipsa: qd sic nunq; indige-
 ret efficiente: qm si prima non indiget: tñc & secūda nō indiget:
 qm vna & eadem ratio est de omni forma quo ad exitum in
 esse in qtu: forma est: nisi quātus ad hoc: qd secūda potētia
 est in materia. p̄dima autē forma nō pōt educi de materia:
 quonā si de mā educeret: tunc oporteret inchoationē eius
 esse in materia: sed inchoatio eius est aliqd forme: ergo an
 primam formā est aliqd forme: qd est impossibile: ergo opz
 qd prima forma sit ab efficiente primo. Cōstat autē qd nihil
 pcedit formam p̄mā ex quo fiat: ergo ipsa per actū cause
 p̄mā educit de nihilo: & sic cōstat qd primā operat creando
 de nihilo: & ideo cum sit sibi potentialis hec operatio mino-
 ratio ipsius potētie esset: si requireret in p̄mā creatis subij-
 ei sibi materiam. Ista tamē disputatio non est p̄p̄tica: s; sit
 hic introducta ad elledēth erroē eoz: qui dicit mōdū suis-
 se ab eterno: & nō esse creati. Sed nos cū cōsideratiōe am-
 pliori tractabimus de his in p̄mā p̄bia: vbi queremus qua-
 liter sūt entia creata ab efficiente p̄mo. Nos ēt infra redi-
 bimus: & ostēdemus verim illū rōnib; mōdū eē creati: &
 nō fuisse ab eterno. S; hoc qd est nobis hic scēdum est: qd
 sciamus istas rōnes que inducte sunt nō pbare: nisi qd mō-
 dus nō incipit per ḡtationē: & qd nō fuit aliqd tps in q non
 fuerit mor: & hoc qd est vez: & a nobis supra cōcessum.

C. Cap. 1. De probatione qd motus in nullo incipit p̄teriti-
 to tempore ex ipsa temporis conditione.

Redibimus Autē adhuc ad p̄bādū: qd motus nūq; incipit in
 tempore p̄terito ex ipsa
 temporis cōditione: prius enim & posterius in
 rebus nō sunt nisi ex tempore: qd prius & posterius
 p̄mo sunt in tempore: & in rebus qd nō mo-
 tis nō vidētur esse prius & posterius: nisi ex hoc qd ponit tē-
 pus circa res illas. In rebus autē que mouētur sunt prius
 & posterius per se: & ex hoc verificatur: qd vbiq; prius & po-
 sterius proprie dicitur: qd ibi est tempus. Sed vbiq; pon-
 nitur aliquid incipere illud est nūc: & non fuit prius: ergo in
 omni nouo qd incipit ponit p̄us & posterius: ergo tempus
 fuit ante ipsum: in quo ipsum nō fuit: & tēpus fuit posterius
 illo in quo ipsum fuit & incipit. Sed si tempus est necesse est
 & motum esse: quia sicut p̄bauimus in quarto libro hui; scē-
 ente: tempus est numerus motus: & est quiddam ipsius: qd
 est eius passio: ergo si tempus est perpetuum: & motus erit
 perpetuus. C Tempus autē esse perpetuum probatur: tū
 per auctoritatem philosophorum: tū etiam per rationes.
 p̄der auctoritatem quidē: quia omnes philosophi p̄ter
 vnum solum dixerunt tempus semper fuisse: & nunq; ince-
 pisse: intm qd vnum eorum nomine Democritus culpauit

omnes qui dixerunt qd omnia inceperunt aliquando: & nō
 semper fuerunt: sicut dixit Anaxagoras & Empedocles: et
 inisterit eis per tempus qd dixit impossibile esse qd sit factū:
 & in hoc erat mirum de antiquis: quia viderunt bene tem-
 pus semper fuisse: sed non motum: cum tamen tēpus sit nu-
 merus motus omnis vel cuiusdā: & hoc ideo fuit: quia nō
 viderunt perfecte proprium temporis subiectum: sed acce-
 perunt ipsum prout omnes res temporales sunt in tempo-
 re: sicut in quodam numero: & non retulerunt ipsum ad al-
 quod subiectum vnum. Ille autē vnus qui dixit tempus
 incepisse p̄lato est: & ille vidit bene qd erat passio motus: &
 ideo etiam dixit motum incepisse: quia dixit qd celum ince-
 pit esse & moueri: & tempus incipit esse cum illis: & hec dixit
 facta ab opifice primo mundi. C p̄der rationem autē pro-
 babimus idem sic. Est enim certum ex his que diximus in
 quarto libro huius scientie: qd impossibile est intelligere tē-
 pus: nisi per intellectum eius: qd est nunc sine instās. Opor-
 tet enim qd quicūq; intelligit tempus qd ad minus intell-
 gat duo nunc: inter que est tempus: qd qui copulat ipsa nūc:
 non percipit tempus: sicut diximus qd faciunt dormientes:
 non autē intelligitur sicut medietas quedam inter p̄-
 teritū & futurum: hoc est sicut media differentia: sic etiā
 medium mundi indiuisibile in quo continuantur & distin-
 guuntur p̄teritū & futurum: & ideo accipitur vt finis p̄-
 teriti & initium futuri. In tempore autē toto: non est acci-
 pere aliquid actu existens nisi nunc: sicut in antecedētibus
 probatum est: & illud nunc nunq; stat: propter quod & instan-
 tis nomen accepit: & ideo non potest idem bis demonstrari
 & significari: sicut fit in p̄teto qui permanet: & stat in cōtinuo
 quod habet permanentiam & positionem in suis partibus:
 & non potest aliquo modo intelligi nunc in ratione principij
 tñ: & in ratione finis nisi accipitur per modum dicte linee:
 & sic non potest accipi: quia sic deficeret tempus. Cuz igitur
 ista sic se habeant: & si tempus ponitur incepisse: tunc opor-
 tuit qd in aliquo nunc primo inceperit: sed illud nunc fuit fi-
 nis p̄teriti quod fuit ante ipsum: ergo ante primam ince-
 ptionem fuit tempus p̄teritū: quod est impossibile: ergo
 tempus non incipit: & eadem etiam causa est: qd nō desinet:
 quia si desinet in aliquo vltimo desinet: illud autē nūc erit
 initium futuri: qd est post ipsum: ergo erit tempus postq; tē-
 pus desinet: quod iterum est impossibile: ergo tempus nūq;
 desinet. C hoc autē qd diximus de tempore sane intelli-
 gendum est: quoniam tempus accipitur: vt dupliciter se ha-
 bens ad motum. Est enim alculus motus numerus quasi
 manens extra ipsum formaliter: & alculus motus passio est
 numerus creatus ab ipso motu. Illius enim motus qui est
 sub primo motu & incipit & terminatur in parte quadam tē-
 poris: tempus non est nisi numerus: & numerat ipsum per
 alium motum: cuius tempus est passio: & omnis talis mo-
 tus continetur inter duo nunc temporis: quozum vnum est
 sicut principium: & scōm est ratio finis tñ: hoc tempus fi-
 nitum est: sicut etiam ipse motus. Si autē tempus refe-
 ratur ad motum qui est causa temporis: ille est motus p̄-
 mus omnibus alijs simplicior: & in illo motu sicut nihil indi-
 uisibile potest accipi ante qd & post quod non sit motus:
 ita nullum indiuisibile temporis potest accipi ante qd & post
 quod non sit tempus: & hoc modo intellecta procedit ratio
 inducta. Et causa istorum est: quia diximus in quarto: qd
 tempus non refertur ad motum: prout ipse est in toto quod
 mouetur: sed potius prout ipse causatur ex vno vnde est mo-
 tus. Illud enim vnum in circulatione nunq; potest accipi: qd
 renouatio situs non sit ante: & post ipsum: & ideo nūc qd est
 numerus eius nunq; accipi potest nisi in ratione finis: & prin-
 cipij: & si ponatur tempus incipere fm substantiam vel des-
 nere: tunc oportet qd hoc modo acceptum incipiat vel des-
 nat: & ideo hec ratio fortior est alijs: & videtur pbare: qd nū-
 q; incipere potest vel desinere tempus quocūq; modo ince-
 ptionis: & quocūq; modo desitionis: at vō si tempus sem-
 per fuit & erit: tunc etiam necessario motus aliquis semper
 fuit & semper erit. Tempus enim est quedā passio & nume-
 rus motus: & sequitur qd motus ille semper fuit & erit: cuius
 tempus per se passio est: & ille est motus p̄mi mobilis in-
 ter oves celestes: qui dicitur motus diurnus: qui omnib;
 est velocior & simplicior.

Philosofia
 6. phy. cō. 4.

Improba-
 tio hūoīs.

Quo necius
 sit deū ex ni-
 hilo operari.

Que sit dñs
 iter fmā for-
 mā & scōm.

Cap. 1. cō. 10.

Solus p̄bia
 to potuit ipse
 incepisse.

L. 1. cō. 11.

quod non sit
 tempus: & hoc
 modo

quod non sit
 tempus: & hoc
 modo

quod non sit
 tempus: & hoc
 modo

quod non sit
 tempus: & hoc
 modo

quod non sit
 tempus: & hoc
 modo

Quo modo nunc de
obus motis
in natura explicat.

nure: sed potius illum qui est finis nature illius que ordinata est dicitur per proprietatem. Nec enim natura omnibus est causa ordinationis: eo quod forma rerum naturalium cursum exigit determinatam in ordine et ratione speciali: et iste ordo explicatur dupliciter in natura. Quedam enim res sunt talis ordinis quod semper cursum unum seruant nature: sicut ignis qui semper ascendit extra vbi suum existens: et sol eclipsatur interpositione lune inter solem et visum nostrum in capite et cauda draconis. Quedam autem succedunt: sed habent causas et tempora determinata quare fiant quandoque: et non fiant quandoque: sicut tempus generationis et corruptionis quod sibi succedit ex accessu et recessu solis in circulo obliquo. Ex his autem facile est videre: quod in dictis Anaxagora duo sunt contra ordinem nature: quorum primus est quod ipse dicit: quod mixtum quiescit tempore infinito: et postea tamen erit in esse distinctum per generationem factam ab intellectu agente: hoc enim non est finis exigentiam alicuius forme naturalis: quia si mixtum naturaliter quiescit tempore infinito: tunc non erit in esse distinctum in generatis nisi per violentiam. Tempus autem motus violenti est paruum: ergo tempore infinito non remanebit generatio: quod tamen dicit Anaxagora. patet ergo: quod in finitum tempus quietis ad infinitum tempus motus nulla est ratio ordinis: quia nulla forma naturalis permittit tale ordinem naturalis ad violentiam. Quia enim naturaliter adinuenit ordinatum est ratio alia ordinis ex aliqua forma naturali. Secundum autem est: quod et si dicatur verum esse naturale: tunc tamen aliquid causa erit differente: quia intellectus agens primo infinito tempore quiescit: et postea in infinito tempore agebat. Sic autem nulla causa differente assignatur ab Anaxagora. quare. legitur nunc intellectus et non prius. Si autem dicatur: quod nulla est ratio ordinis in talibus: hoc non erit opus nature. Sicut enim diximus id quod est ordinis nature: aut si militer se habet semper: et non aliquando quidem sic: aliquando non aliter: ut ignis sursum fertur natura: et non fertur sursum: aliquid quidem: aliquid vero non: aut si non est semper vno modo: tunc rationem habet differentie: et tamen determinatam in natura: et non est simpliciter diuersitas ab aliis: sicut diximus de periodo generationis et corruptionis: que tamen differentie accipit in accessu generantis: et recessu in obliquo circulo: sicut in secundo de generatione et corruptione: et ideo in ambo male dixerunt tam Anaxagora. et Empedocle. tam Empedocle. aliquid dignius dicitur Anaxagora. et quod aliter dicitur Anaxagora. et aliquid tamen differentie tempus motus et quietis assignauit. Dicit enim Empedocle. quod si ignis semper sursum fertur: et non aliquid quidem fertur sursum: aliquando autem non: propter ordinem sue nature quo necessario mouetur sursum: ita se habet in hoc quod omne vniuersum in parte tempus quiescit: et in parte tempus mouetur: quia illa talis vicissitudo habet quandam talem ordinationem: eo quod amicitie est congregare: et liti disgregare. Anaxagora autem dicit: quod nulla est causa quietis per tempus finitum: neque exitus rerum in esse per tempus infinitum nisi intellectus operans. Sed tamen Empedocle. peccauit in hoc: quod ipse nihil addidit probationis dicto suo. Qui enim dicit: quod amicitia quodam tempore congregat: et liti quodam tempore disgregat: opus quod non hoc dicat solum et affirmet ita esse simpliciter affirmatio: sed opus quod cum hoc dicat causam: et non sit contentus dicto simpliciter: cum nihil apponitur: et opus quod non velit quod hec sit dignitas per se nota que irrationalis est: et cui ratio consens non assentit. Si enim est dignitas quilibet sentiret in eam: quia consens animalis conceptio est: quia quilibet probat auditus: sed oporteret quod aut per viam sensus probaret nobis quod sic est ut dicit per inductionem: aut per viam intellectus afferat causam per quam demonstraret nobis propter quod sic est ut dicit. Nec autem que posita sunt. scilicet amicitia et liti sunt non cause: amicitie enim et inimicitie esse: et diffinitio non est in hoc quod congregant vel disgregant res nature in vniuerso. Sed amicitie quod est congregare quodam: et inimicitie est dispergere quedam. Si enim sic determinatur et diffinitur amicitia et liti: quod vtraque est in parte entis: et non in vniuerso: tunc oporteret. Empedocle. dixisse que entia congregantur per amicitiam: et que dispergantur per inimicitiam: et vtrum rationabilia vel irrationabilia: vel aiata vel inanimata. Ut demas enim amicitiam non esse nisi rationabilia. Amicitia enim proprie loquendo hic apud nos est id quod congregat boves: et liti qua fugiunt inimici adinuenit: et quod est in hominibus supportum etiam in toto vniuerso sibi esse: eo quod in quibusdam entibus sic est ut diximus: quia in hominibus sic est inuenimus: et ideo Empedocle. oportuit assignare causas: qualiter sic fiet in toto vniuerso.

Et similiter quod dicitur tempus motus et tempus quietis esse eque indigebat ratione: quia nos videmus: quod tempus amicitie in hominibus non necessario equat tempus liti. Vnde autem loquendo contra Anaxagora. contra Empedocle. non recte se habet opinari quod ista dicta sunt principia quorum non oportet querere rationes: ideo quia in omni tempore aut sic est quod est motus: aut sic est quod est quies: in quo etiam Democritus dicit causas de natura. Democritus enim dicit inane et atomos causas esse rerum naturalium: contra Anaxagora. et Empedocle. dicit in hoc: quod non oportet querere causas quare atomi aggregantur et non separantur in eo quod est inane: quia principia dicit causas non esse querendas: sed dicebat quod prius finis nature principia sic factus est. Suis autem quod est semper et perpetuum non laicit quod quereret aliqua causa. In hoc autem quod dicitur isti philosophi: quod eius quod est semper siue perpetuum non debent queri cause: in quibusdam est rectum et verum: in quibusdam autem neque rectum neque verum. Conclusiones enim mathematice perpetue sunt: et semper habent causas: sicut quod triangulus rectilineus habet tres angulos equales duobus rectis. Multius enim perpetuitatis est alia causa per quam demonstratur: sed perpetuum que sunt principia prima ad que non habetur via demonstrationis non est alia causa: quia si omnis rei esset alia causa: tunc iretur in infinitum in causis. Hoc autem quod isti dicunt non est tale quod non habeat causam ante se: et ideo male fecerunt non dicens causam. Est autem hic aduertendum quod in Anaxagora. dicitur intellectum agentem facere motum: tamen dicit illud mouere per naturam: et non per voluntatem: et ideo nullam assignare potuit causam quare aliquando mouerit: et non semper. Nos autem inferius ponemus quod mouet ex voluntate eterne: et ideo dictum nostrum verificabitur a dicto Anaxagora. Dicit et Anaxagora. quod tempus infinitum fuerit ante motum: et nostra positio est ut patet ex phibitis: quod nullum tempus fuit ante motum sed tempus eternitas: et ideo iterum quo ad hoc inducta contra Anaxagora. nihil facient contra nostram positionem. Sint igitur hec et tanta dicta ad probationem eius: quod nullum tempus erat ante motum in quo nullus motus erat neque aliquod tempus in futuro erit in quo nullus futurus sit motus.

Documenta

De rationibus quorundam sophisticis phantus motum semper fuisse finis omne tempus.

Nunc autem Tempus est vt inducamus rationes aliquas quorundam philosophorum qui dixerunt motum non semper fuisse in preterito: neque semper futurum esse finis omne tempus: et hoc quidem non erit difficile soluere. Ut videbitur autem ex huiusmodi qualia inducimus hic considerantibus motum aliquando esse: cum non semper fuerit finis omne preteritum et futurum aliquando cum non semper futurum sit finis omne futurum. Primum autem illorum: quia sicut diximus in fine sexti physicorum: quod neque vna aliqua finis numerum est perpetua mutatio. Omnis enim mutatio apta nata est pedere ex quo dam finito in quodam finitum: quare necesse est omnis mutationis esse terminum terminatum. Contraria enim in quibus sit ipsa mutatio sunt fines eius. Et si forte dicatur: quod hoc non tenet nisi in mutatione ad formas que est inter ea que vere sunt contraria: et non tenet in motu finis locum quod sibi contraria non adeo sunt determinata: sicut determinate sunt forme contrarie: tunc ad minus probabitur finita esse mutatio finis loci: sicut probatum est in fine sexti physicorum: quia per hoc quod nullum mobile omnino mouetur in infinitum quod nisi potest fieri: quod nunquam potest incipi fieri. Infinitum autem nunquam incipit fieri: ergo nihil mouetur localiter ad id quod distat in infinitum. Si autem omnem motum sic esse finitum: et finitus motus sit in tempore finito: sicut probatum est in 6. physicorum superius: videbitur tunc: quod nulla mutatio semper fuerit: et semper fore futura sit. Et hec est ratio prima. Secunda autem ratio inducitur contra hoc quod suppositum est et probatur in phibitis rationibus: quod scilicet quando motus incipit de nouo quod razer parte mouentis que ex parte eius quod mouetur necesse est alium motum prius fuisse: videtur enim hoc non sequi. Videmus enim quod possibile est moueri de nouo quod neque mouetur: neque habet in seipso aliquem motum antequam hoc incipit moueri finis aliquem motum: sicut in animalis: quorum neque prius aliqua: neque torum prius mouebatur: sed videmus quod modo in toto tam finis partes finis motus quiescens contingit aliquando post hoc moueri: sicut ver-

L. 2. co. 16.

L. 2. co. 17.

tantum ipsum: et ille indigente mouent phantasia et appetitum animalis: et ille appetitus mouet vterius aial: vt mo-
 ueat fm locuz: ideo quo ad hoc qz qz falsuz est: qz talia no-
 habent motorem extrinsecum qui moueat ea. **P**roponet au-
 tem animal ab aere continente ipm in quo sunt omnes qua-
 litates corporum celestium: et aliozum circū dantuz anima-
 lia: ideo aer sic alteratur alterat corpora animalium: et ille
 alterationes mouent appetitū in animalibus: et intellectum
 practicum in hominibus: sed veruz est: qz motus illius quo
 mouetur animal a calore naturali: vel a circū dante aere nō
 est causa ipsum animal: sed potius motū causa: quare nō
 nens vel aer est causa motus illius: sed tamen animal cum
 est motuz illo motu: tunc vterius mouetur ab appetitu ad
 motum pcessiuuz fm locū. Non enī dīcimus qz animal mo-
 ueat seipsum motore intrinsecu sibi fm oēm motum: s; nō
 fm motum: qui est fm locum: ergo nihil pphibet cū dīcimus
 animal moueri a seipso fm locuz: quin moueat multis mo-
 ribus ab extrinsecu circū dante: qui nō sunt fm locuz: et hoc
 forte est necessarium: et tūc illi motus motū causa: quare nō
 ueatur fm locum. **M**orum autem motuz quibus mouetur
 animal quosdam qdem necessariuz est aut intellectum in ho-
 minibus: aut appetitū in aialibus alijs mouere. Intellectus
 autē et appetitus sic moti mouent totū aial motū pcessiuo
 fm locum: et talis duplex motus marie cōuenit circa somnū
 et vigiliam: qz somnū pfectissimū quiete est: quā pot habere
 animal: et vigilia pfectissimū motus. **S**onus enim est
 est neq vnus motus in situ aial sensibills: qz a nulla poten-
 tiarū sensibillium mouet in somno: eo qz tunc naturales vi-
 res intendit et operantur in loco digestiois circa cibuz:
 a quo cibo resolutus vapor reflectitur et humectat membra
 vnde sensus ostendit et motus sicut cerebrū et cor: et tunc imo-
 bilizat omnes sensus et virtutes mouentes: et ab illo sur-
 gunt aialia vigilantia iterum: cū digeratur humidū illud et
 redit ad cor: et cerebrū calor naturalis: et expandatur in orga-
 nis sensus et motus: et hec est vigilia animalium. Sed tamē
 manifestum quidē erit de his in posterioribus libris natu-
 raruz vbi loquemur de somno et vigilia. **S**i autē alijs obij-
 ctiens dicat: qz nos videmus boies aliquādo se mouere: ita
 qz nihil exterior moueat eos: sicut si alijs moueat nō erit
 digentia: sed vadat vt ostēdat se posse ire: et nō ideo qz que-
 rat aliqd in loco ad quē vadit. **D**icemus ad hoc: qz possi-
 bile est intelligere qz motus localis aialis fiat sine cōceptione
 aliqz: qz nōq fit motus nisi nōtatione alia facta a conce-
 ptu: ideo motus nouus erigit cōceptū nouū: sic mouetur et
 disponit concipiens virtus anteq moueat. **C**oncipere enī
 hoc qz alijs velle ostendere se posse ambulare est aliqd mo-
 ueri et extrinsecuz concipere: et sic ex omnibus his colligitur
 qz nōq fieret motus vnus nisi poneret motus perpetuus:
 non nouus qui est causa mouens oium motuum nouoz:
 et sic ad hoc redit: qz stat nostra disputatio prima de perpe-
 tuitate motus. Sed aduertēdum est qz si nos ponamus in-
 tellectum perpetuū eē in suis intellectis hic sine mutatione
 pot esse causa motus noui sicut in sequētibz ostēdemus.

Cap. 11. Et est digressio declarans dicta p̄ philosophoz
 in somno: et eas precipue rationes que inducuntur pro opi-
 nione Aristo.

Aia autem perfecte nō dīmus tra-
 dere hoc qd sentim⁹ de
 mā ista volumus sūma-
 tim tangere snias p̄ hoc circa materiā istam.
 Non enim opz certificare de his cum qbz po-
 steriores nō confenserunt: fuit ergo snia Epi-
 curi fm qz Alexan. tradit circa mā istaz hoc qd dicit Em-
 pedo. qz sine rōne necessitatis: alia per litem et amicitiam
 que per similitudinē metaphozicas adberet reb⁹: aliqñ res
 vel vnū vel particulariter cōgregant: et per litem natura-
 lem vnū vel particulariter dispergant: et tūc fit generatio
 vel corruptio: vel vnū vel particulariter. **T**ēpus autē con-
 gregationis et segregatiōis et tps quietis a cōgregatiōe et se-
 gregatione casuz et fortune subijctur: et hec est snia Epicu-
 ri: precipue in celo: qz deuz dicebat Empedo. qz illud preci-
 pue dicebat casuz subiacere: eo qz nullam in eo inuenit con-
 gregationē et segregationem: et ideo deum istū dicebat igno-
 rare discordiā: sicut habetur in libro p̄mo de aia quē scripsit

Aristo. videbat enī in celo quādam esse stellam: et quēdam et
 cūlī: et quēdam alia ad alias formas terminata: et cū ignora-
 rent qd esset terminator: materie celi ad tales formas: dixit
 qz casuz oia talia ad tales formas determinata sunt: hoc er-
 go sic dicens dicit mā eternā esse: et precipue in ea motū et
 quietem tēpore casuali per litē et amicitiam sub orbe lune: s;
 celum nō esse perpetuum et formatum taliter: quo eductur de po-
 tentia ad actū: et illius mot⁹ necessario erit aliqz motor: sic
 ibitur in infinitum: qz semp motor: et motus erunt aut moto-
 rem et motum p̄muz: ideo post istū venit Anax. et dixit ma-
 teriā esse eternā: sicut et Epicurus: sed cū Epicurus ne-
 garet p̄ncipia sp̄alia mouentia et poneret casuz alia corpora:
 illa emendauit tibi opinione Anax. et posuit intellect⁹ agen-
 tem: cuius operatio ad res nature est: sicut intellect⁹ artifi-
 cis ad artificiatā: et dixit etiā materiā esse eternā: et vnā esse
 materiā corporaliuz et incorporaliuz: et ideo celum ex mixtura
 homogeneoz esse generatū: et post tps aliqz etiā destruz:
 et tēpus dixit adberere nature mirri illi⁹ sicut subiecto: et id
 dixit et tēpus esse eternū. **I**ntellectum autē determinatū tē-
 pore: et semp moueri p̄pter seipm: qz p̄ncipiū est: et sue actio-
 nis nō eē causam querēdam: nec tamē qz hoc mutari intel-
 lectū de potentia ad actum: et aliquādo mouet: et aliqñ non
 mouet: qz hoc nō fit ex diuersa dispōne intellectus ad id qd
 mouet: sed ex diuersa dispōne materie mirri ad intellectuz:
 sicut sol semp qdē illuminat: nō tū semp id qd sub ipso est
 illuminat: sed aliquādo nō: nescitue dicere rōnem nisi ca-
 cūpiat lumen solis: cū autē habet aliqz obstaculū sedueniēs:
 tunc nō illuminat. **E**t si querat ab Anax. qd factū mā
 multipliciter sic diuersimode disponi vt aliqñ recipiat mo-
 tū ab intellectu: et aliquādo nō: nescitue dicere rōnem nisi ca-
 sum et fortunā: sicut et Empedo. in tanto cōuenit Anax. cū
 Empedo. sicut supra habuim⁹ est. **P**ost hos venit sentētia
 de inani et atomis que in oibus conueniunt euz Empe. nō
 si qz ille dixit materiā esse mixtam et quatuor. **I**sti autē ar-
 mos: et ille dixit concanū celi plenum eē mixto: et illi ex multa
 parte vacuū. **E**t qz ille dixit motuz sepe incipere et desinere.
Illi autē dicebant motum semp esse et fuisse: et tēpus et ma-
 teriam esse eternā: et nunq̄ incipisse: sed mouentia p̄nci-
 pia dixerunt esse discordiā et amicitia: sicut et Empedo. **E**x
 omnibus his necessario concludit ex dictis supra inductis:
 qz si motus incipit euz tēpus ante sit: absqz dubio mot⁹ erit
 ante primum motum: et hoc est incoūueniens. **P**ost hos au-
 tem venit Plato et Socrates et Leucippus et alijs quidā pre-
 cipit vironū de secta Stoicor et Pythagoricorū oēs isti in
 multis sequebant: eo qz Pythagoraz tota laudabat antiq-
 tas p̄boruz: et isti sp̄iales substantias dixerunt esse datores
 oium formaruz et motorez materie: et vt sp̄ialibus substan-
 tijs darent subiectū: et habitatiōnem: dixerunt qz ille virtu-
 tes que intelligentie a quibusdaz vel dijs vocantur a p̄ma cā
 create sunt cum celo: et tempus incipit cum celo: eo qz celum
 simul productum et motum est: et tēpus est numerus loci mu-
 tationis. **A**īam autē dixerunt esse eternā et subiectam mo-
 toribus dijs: eo qz p̄ma causa semētem oium formaruz tra-
 didit ei: sicut intellectus artificis semētem habet formaruz
 rerum: que sunt ex artificio. **E**t per motum celi p̄ma causa
 fecit mouere deos sive intelligentias materias: vt preparē
 ad recipiēdum formam: cuius semen est apud aliqū mo-
 torem orbis: quē aliquem deorum vel intelligentiam voca-
 nerunt. **D**ixerunt autem hij celuz et motorez nō esse eiusdē
 materie cum elementis: qz materia fm genus distingui ha-
 ber per potentiam ad motum. **C**uz igitur sicut dicit Aristo.
 in libro primo p̄hic: celum igitur qd mouetur circa mediuz:
 et elementa que mouentur recte non sunt eiusdē materie:
 et ideo celum et motorez dixerunt non esse ex materia p̄la-
 centi sed ex nihilo: sed alia fieri ex materia p̄tacenti. **S**ed
 ex his autem cum dicant materiam ab eterno fuisse: neces-
 sario iterum erit conclusio: quia s. materia non mouet mo-
 do euz ante non moueretur nisi aliquo modo disposita: sic
 motus erit ante primum motum. **C**oncluditur iterum his
 ex hoc: qz cum mobile sit materia et mouens p̄ma causa: et

Epilo dicit

Epilo dicit

Epilo dicit

Epilo dicit

Epilo dicit

Epilo dicit

Epilo dicit

Epilo dicit

Epilo dicit

Epilo dicit

Epilo dicit

Physicorum

utrum sit eternum qd non habent assignare rationem: quare non semper mouit deus materiam per creationem: celli cur modo facti. Vanitas enim est dicere: qd hoc fuit sine causa: qd si in operibus nature vanum nihil sit: cum opera dei magis debeant esse perfecta qd opera nature: multo magis in operibus diuinis nihil vanum fieri potest. Hanc autem sententiam Platone tota accipit schola Stoicorum. Sicut autem omnes iste opinioniones false et ab Aristotele improbate in physicis: et adhuc in prima philosophia improbabuntur. Post omnes autem hos principia philosophorum: surrexit Aristoteles incipientes sectam Peripateticorum: hec omnia improbat: et dicens neque motum neque mundum inceptisse unquam in tempore aliquo preterito: et nunquam ipsi esse destitutum in tempore aliquo futuro: cuius rationes huiusmodi deliter posuerimus in philosophia: tamen adhuc volumus redire: et summam ponere rationes quibus a posterioribus Peripateticis hec opinio est probata: et sunt in vniuerso: 7. collate a Theophrasto in deo: que in diuersis locis librorum Aristotelis colliguntur. Prima autem ista et posterior inter omnes est illa que philosophia capitulis istis tractatus est inducta et explanata: qd si motus inceptit: et tunc incipit per motum et motorem qui fecit nouum motum postquam non fuit: et fundatur super hoc: qd omnis motus qui de nouo incipit in eo quod ab alio mouetur: et in eo quod a se mouetur incipit per motum quemdam alium qui precedit ipsum: et sic ibitur in infinitum in motoribus et motibus nisi ponatur aliqua motus qui nihil inceptit etiam in aliquo tempore preterito. Et hoc idem probauit Aristoteles per rationem temporis: quia si dicatur inceptisse tunc ante hoc non fuit: sed cum dico ante hoc et post dico tunc tempus: ergo tempus fuit ante motum in ceptionem: et cuius omne tempus sit passio quaedam motus: oportebit motum esse ante in ceptionem motus: et sic iterum ibitur in infinitum: nisi ponatur primus motus in nullo unquam tempore inceptisse. Secunda autem habetur ex hoc quod Aristoteles dicit ante finem primi physicorum: et nos etiam supra in primo nostro libro de auditu physico posuimus qd materia est ingenerabilis et incorruptibilis: quoniam si generaretur tunc oporteret qd generaretur ex materia: et sic materia esset materia: et hoc iterum in infinitum: et eadem ratione probatur hoc si corrumpere. Adhuc autem si generaretur materia in eadem materia: oporteret qd materia generata haberet formam materie esse materie: quia ratio generationis huiusmodi veritatem est acceptio forme que dat generato esse huiusmodi quod est generatus: et hec omnia sunt impossibilia ad omnem hominem habentem intellectum sanum in philosophia. Si autem materia est incorruptibilis et ingenerata: ipsa nunquam incipit in aliquo tempore preterito: et sic est eterna. In vanum autem esset materia eterna que posset moueri nisi esset motus quo mouetur: et motor eius eternus: et cum vanum non sit in operibus dei vel nature: oportuit qd motus celli qui mouet materiam: et motores eius sint eterni: et hec secunda ratio non est propria Aristotele: sed etiam est aliorum philosophorum: sed prima est ratio sua. Tertia autem ratio colligitur ex his que dixit Anaxagoras in primo de celo et mundo: qd si quicquid nunquam subiacerit corruptioni nunquam fuit generatum: cum omne generabile sit corruptibile: et quod non est corruptibile non sit etiam generabile: sed id quod nullum habet contrarium nunquam subiacerit corruptioni: ergo quod nullum habet contrarium nullo modo erit generabile. Celum autem nullum habet contrarium: ergo celum est ingenerabile: et quod est ingenerabile est perpetuum: ergo celum est perpetuum: et similiter motus eius et motor: et sic iterum videtur sequi mundum fuisse eternum: vel ab eterno: quia existente causa existit effectus: et cum motus celli sit causa generationis perpetue: et huius corruptionis super materiam que perpetua est: videtur ergo qd mundus semper steterit sicut monstrat. Quarta ratio que etiam fortis valde visa est multis Peripateticorum: fuit qd propositio per se manifesta qd omne illud quod incipit in tempore aliquo illius possibilitas precedit suum fieri tempore. Si ergo mundus inceptit in tempore: oportuit qd sua possibilitas precessit mundum tempore. Non autem potest dici: qd fuerit necessitas existendi mundum: quia omne quod sit antequam fiat possibile est fieri: et non necessarium: nec potest dici: qd fuerit impossibile mundum fieri antequam mundus fieret. Queratur igitur in quo sicut in subiecto fuerit illa possibilitas: constat qd non nisi in natura mundi que est cum tempore: quod autem sic est cum materia: id igitur

corpore moto quod extrahat ipsum de potentia ad actum: ergo si mundum fuerunt corpora mota educta ista corpora ista mundum de potentia ad actum: et contra hoc est descriptio que non potest intelligi. Fuit autem quidam ex defendentibus qd mundus inceptit nomine Algazelus qui dixit se soluisse hanc rationem per hoc quod dixit verum esse qd omne quod de nouo incipit est in potentia antequam inceptit: sed non necessario est in potentia cause materialis: sed in potentia cause efficientis: et sic potentia que potuit esse mundum antequam fieret fuit in deo benedicto mundi creatore: sed iste decepit seipsum: quia argumentatio precedit de potentia cause materialis: et de hac verum est qd omne quod incipit de nouo est ante tempus in potentia cause materialis: et ideo solutioni illi ego non consentio: sed insertus alia ratio solutionem inducere. Iste autem sunt rationes que precipue sunt antiquorum Peripateticorum: quibus potissime inueniuntur. Posterioriores autem inueniunt alias quatuor quas his addiderunt: quibus tres ponit Theophrastus egyptius: et una eis addit ab Averro corinthense in commento libri physicorum Aristotele. Unde quinta ratio est: qd si datur creator fecisse mundum: ita qd ipse fuerit ante mundum non creans ipsum tunc absque dubio fuit non creans mundum: ergo de non creante factus est creans actus: ergo mutat: est: nec in ipso potentia qd ipse aliquid fiat: omne enim tale agens indiget alio quod semper agit qd extrahat ipsum de potentia ad actum: quod est absurditas magna. Sexta ratio est: qd omne agens quod agit in una hora et non in alia habet impedimenta in opere vel excitantia ipsum ad opus: et impedimenta quidem sublati vel erant antibus positio in ipso tunc agit: quia remotio impedimenti dat operandi facultatem: et collatio excitatio dat ei voluntatem ad operandum: sicut supra induimus et philosophia primus de omni: eo quod agit actione nouam: sive sit non aiatus: sive aiatus: ergo si non habeat primam talia impedimenta et excitantia non ager actione nouam: sed cum sit creator eternus erit actio eius eterna: quia actio est substantia sua vel comitas substantiam: quia aliter non est agens primus: ergo ipse semper et perpetue agit: ergo mundum qui est actus ab ipso fuit semper. Septima ratio: que fundatur super hoc qd sua actio necessario est perfectissimo modo quo fieri potest: ita qd nihil vanum vel frustra sit in ipsa. Si autem expectasset facere mundum hoc esset vanum: cuius a principio potens et sapiens fuerit ad mundi facturam: quia sua sapientia eterna est: sicut et sua substantia: et ab eterno fuit mundus. Octava autem est que fundatur super propositionem quadam que in sequentibus philosophia: qd si omnis motor exteriori rei habet alium motorem ante se quo mouetur: et moueat: probabitur autem in sequentibus: qd omne quod de nouo sit habet extra se motorem ad esse. Cuius igitur mundus sit habebit extra motorem mouentem ad esse mundi: ergo et ille habebit extra se alium quo ille moueatur: et moueat: ergo si prima causa fecit mundum: prima causa habebit extra se motorem: qui mouet ipsum ad mundi facturam: quod est absurdum nimis estimare: ergo mundus non est factus: hec ergo sunt fere que dicunt antiqui in probatione eternitatis mundi: que ideo diligenter sunt collecta ut videamus utrum demonstrationes sunt necessario concludentes: vel sunt rationes probabiles: que huiusmodi in multis teneant: non tamen habent contrarias ostendentes earum falsitatem.

Capitulum 12. Et est digressio declarans rationes philosophicas aliquorum obficientium contra motus eternitatem.

At attendendum: qd fuerunt qui dixerunt qd philosophia contra dicentes ante nos: et dixerunt qd demonstrationes attulerunt in eorum contradictione ser: quarum duas reputauerunt ducentes ad impossibile: alias autem quatuor probabiles. Prima autem suarum demonstrationum est: quia notum est ex omnibus que in tertio dicta sunt qd infinitum non potest esse actu: sive sit in finitum huiusmodi ambo vltima: et sic infinitum esse concedat: tunc nihil erit per ipsum decurretem peruenire ad aliquam eius partem: eo qd ante quamlibet sunt partes infinite ex parte illa qua est in finitum. Dicunt ergo qd si duratio mundi fuerit ab eterno: tunc est infinita huiusmodi tempore preterito: ergo recipiet reuolutiones celli et dies seculi non est possibile ad ista in qua sumus peruenire: eo qd ante eas sunt reuolutiones et dies infiniti: falsum autem est: qd non sit venire ad ista dies: non fuerit reuolutiones infinite: nec dies:

Opio Aristoteles et eius ratio...

Prima ratio et posterior iter omnes.

2^a ratio

3^a ratio

4^a ratio

Solo Algazelus...

Prima ratio posteriorum.

3. ph. l. c. 40. et infra.

Physicorum

dicitur: quod si tot ante fuerisset mundus quot grana milij possent fa-
 cere i peccatore circumferentie primi celi: vel et tot milibus annorum
 eadem posset esse quod quod quod quod quod quod quod quod quod quod
 pbabitur. Res dicitur quod non dicitur ad hoc: quod deus non potest
 tpe: sed eternitate: quod tpe nullum fuit ante mundum: neque materia:
 sed cum materia et celo et celi motu inceptum tempus eo modo
 quo superius explanauimus. Dependet autem scientia materiae
 pbentis a scientia alterius quod est verum per necessitate
 eam nature sunt entia creata a prima causa vel per electio-
 nem voluntatis: et illud sciri non potest nisi per primam pbiam:
 sed quod alteram partem oēs supponunt peripatetici et Ari-
 stoteles: probat quod per voluntatem et scientiam producit prima cau-
 sa res: et ideo hic supponimus accipientes cum hoc ppositio-
 ne in precedentibus pbaturam: quod omne quod agit per volun-
 tatem et scientiam libere est ad agendum si vult et ad dimitten-
 dum actionem si vult. Et similiter liberum est ad agendum
 hoc modo vel illo: quocumque modo voluerit dummodo volun-
 tas eius et scientia sit causa ad causandum: et hoc quidem iam
 in pbabitur ex verbis Aristotelis. Cuius est suppositio
 tis dico: quod deus ex nihilo fecit mundum: quod fecit mobile et pri-
 mum motum et materiam primam et incorporauit ei omnium
 generabilium formas: et fecit ut ille per generationem continuam
 ex ipsa produceret. Actus autem prime cause qui est creatio in
 nullo erat subiecto: quod nec proprie loquendo actio est: sed po-
 tius fuit demonstratio rei in esse: postquam oino nihil fuit in
 impertum sue voluntatis: et scientie sue operative intentione
 nem. Cuius autem rationes inducimus: sed nos oportet presertim
 quod nos abhorremus rationes aliquorum qui se iactant pbasse quod
 nullo modo pbauerant: et dicunt quod fortioris agentis est et
 perfectioris est modus operationis. Et autem prima causa
 perfectissimum agens: ergo habet perfectissimum modum
 actionis: sed modus perfectioris agendi est agere sine subie-
 cta materia quod cum materia subiecta: ergo causa prima agit
 materia non subiecta. Sed materia non subiecta non potest esse genera-
 tio: ergo non agit per generationem: sed potius per educationem
 entis de privatione pura sine negatione que est nihil oino:
 et sic agit de nihilo existentia: et sic creat: quod creare est de nihilo
 aliquid facere. Ita enim non de facili refellitur dicendo: quod hoc
 non est in potentia prime cause si non facit ea que impossibile est
 fieri: sicut si non facit contradictoria simul vera: vel contraria
 simul esse vera in eodem: et sic posset etiam dici quod non agit ex
 subiecta materia: quod hoc fieri non potest: et hoc non dicitur in
 potentia in causam primam: sed potius in subiecta materia et re fa-
 cta: que alium modum facture quam illum qui nunc est sustine-
 re non potest. Omissis igitur his dicimus ad pbandum nostram
 intentionem quam posuimus in principio istius capituli: quod
 omne compositum quod est terminatum et perfectum per formam pfe-
 ctioris et terminatoris suam in forma illa habet esse extra se.
 Illius autem pbatio est in oibus elementis et elementatis: et
 in elementatis quidem constat: quod perfectior et terminator reus co-
 positus ex materia et forma est generans ipsa: eo quod generans produ-
 cit id quod generat in similitudine forme et substantie. In ele-
 mentatis etiam constat: quod forme elementorum sunt quod tradit Aristoteles
 et Platonem et nos pbabimus in libro Meteororum: et in prima
 pbia ab orbis virtutibus sunt et a loco: tanta enim distantia
 ab orbis facit hoc ignem: et alia distantia facit aliud aerem: et si
 militer de aqua et de terra. Similiter autem est de oibus celi et stel-
 lis: ille enim oēs sunt compositae ex materia et forma sicut et oēs corpore:
 oportet ergo necessarium quod id quod terminat ea ad minus sicut nam
 sit ante ea et extra ea: et non potest aliquis dicere: quod talia non sunt
 formata et terminata: et oēs compositae aliquam habeat cau-
 sam sue compositionis: quod compositum illud autem est prima cau-
 sa: aut a prima causa: aut ab aliquo quod est a causa prima p
 vnum medium vel per plura: et constat quod ipsum non est causa
 prima: quod prima causa est simplex: et non composita. Si autem des-
 quod est a causa prima: vel ab aliquo quod est a causa prima: tunc
 sequitur quod habet extra se causam terminantem et copientem
 que precedit ipsum tempore et natura: vel natura sola hoc habito pce-
 do ulterius inquirendo causam ois diuersitatis que est in
 orbis tam in substantia quam in motibus. A ideo enim quod est in
 orbis stella: et quod est in orbis circulus: et est in orbis id quod mo-
 uetur motu unico: et est in orbis quod mouetur motibus plu-
 ribus vno: et est in orbis varium: et est in orbis corpus vni-
 forme per totum: sicut nos probabimus in 2° libro de celo et

mundo: et est in orbis stans et non motum nisi per accidens
 ut stella: et est in orbis motum sicut circulus deferens stel-
 lam: et quero ego huius omnis diuersitatis causam. Si
 entis dicatur quod materie diuersitas est causa diuersitatis for-
 me: erit multipliciter inconueniens et sufficiens ad hoc in
 presenti inconuenientia tria. Quorum vnum est commu-
 ne omnibus pbabitur: quod in eis diuersitas materie est ex
 diuersitate forme potius quam e conuerso: eo quod nihil diuersifi-
 cat materiam nisi quod perficit et terminat eam: nihil autem per-
 ficere et terminare materiam nisi forma. Aliud autem est quod si
 diuersitas materie esset causa diuersitatis forme: oporteret
 quod adhuc esset aliqua causa diuersitatis materie: et ideo ite-
 ratur illud esset ante materiam celorum: quod faciens diuersitatem in
 aliquo per naturam est ante illud in quo fit illa diuersitas: et
 illud iterum esset idem: aut diuersum. Et si esset idem eod-
 dem modo se habens non posset facere aliam diuersitatem:
 ppositio per se nota est in quam consentit Aristoteles et omnes
 peripatetici quod ab vno simplici non est nisi vnum simplex.
 Et igitur inconueniens quod diuersitas forme perueniat ex
 diuersitate materie in celi et celestibus corporibus. Tertium
 autem inconueniens est quod sequitur ex illo quod oporteret in
 celo esse qualitates actiue et passiones que materiam cell
 diuersificarent ad hoc quod vna pars eius susciperet formam
 stelle: et alia non: et si hoc esset: tunc etiam eedem qualitates
 alterarent materiam ad transmutat ionem de forma in for-
 mam: et sic celum esset generabile et corruptibile quod absurdum
 est: et improbatum in primo de celo et mundo. Non igitur re-
 stat aliquid dicendum nisi quod compositum totum corpus in
 forma et materia ab aliquo quod est causa sui producitur sit in to-
 ta illa diuersitate quam videmus in ipso: et sic ideo non ge-
 nerabile et non corruptibile: quod elongatur est a contrariis: si-
 cut etiam absque dubio dicit Aristoteles in pluribus locis: et nos
 subtiliter hoc in celo et mundo pponimus inuestigare. Cuius
 autem quero vtrum elementum ab illa sui causa que
 producit ipsum iam pbaturam est producat sicut a causa age-
 te per naturam et necessitate: sicut calor producitur ab igne:
 aut figura in speculo a luce et obiecto speculo: aut producit ab
 ipse per scientiam et voluntatem et electionem. Si autem dicitur
 quod producitur sicut a natura et per modum necessitatis: sicut ve-
 stigium in puluere a pede: tunc illa natura est forma agen-
 tis: et cum illa sit vnica: tunc non producit nisi vnica sicut an-
 te pbaturam est. Nos autem in orbis magnas videmus diuer-
 sitatem. Si autem dicatur quod producitur in esse per electionem et
 voluntatem: tunc possibile erit quod sint in magna diuersitate
 per illam ppositionem quam ante pbaturam sumimus: quod agens
 per voluntatem libere est agere actiones diuersas: et sic cau-
 sa diuersitatis orbis non erit nisi sapientia preordinans et p
 constituens sicut idealem rationem diuersitatem orbis. Cum
 autem producat in forma et materia: vel ante pbaturam est: constat
 quod non producit ex alia materia que sit ante materiam orbis:
 nec ex alia forma: nec ex alio composito: quod oporteret quod hoc
 trer in infinitum: cum eadem ratione illam materiam et formam
 produceret ex materia et forma: vel ex vtroque: ergo producit ex
 nihilo: hoc autem nos vocamus creationem: ergo ex nihilo crea-
 tus est orbis et per eandem rationem alia sunt educta de nihilo:
 et scilicet materia prima. Cuius habito videamus vtrius
 natura sui vel natura et duratione eternitatis prima causa
 sit ante mundi facturam: et dicamus quod duorum quorum alterum
 nec in substantia: nec in actu mutabile est: et alter in actu est
 mutabile et non in substantia: non est mensura vna: sicut p
 bantur in 4° libro tractatu de eternitate. Sed prima cau-
 sa nec in substantia nec actu mutabilis est: celum autem actu
 et non substantia: ergo non mensuratur mensura vna. Quod igitur
 eternitas sit mensura dei et celi sicut quod mouet: mensura est te-
 pus: ut in 4° pbaturam est: deus erit eternus et mundus tempora-
 lis. Eternitas autem preterit tempus: ut causa causatum: ergo deus eter-
 nitate preterit mundum: et hoc est quod volumus pbare. Cuius
 plus quam doctus duo sic se habent ad invicem: quod vnum trahi
 natura precedit alterum: tunc primum est aliqua natura sequen-
 tis: et intrat in ipsius substantiam: sed prima causa non est alia
 natura componibilis cum alius creati substantia: sicut
 per se patet et dicitur in 1° libro: quod primum regit res omnes preterit
 comitatur cum eis: ergo prima causa non est solum ordinat
 ue nature precedens sua creata: sed etiam esse et duratione.

vbi dicitur
 quod dicitur

**Creatio ex ni-
 hilo est et ppe
 actio dici non
 potest.**

**2° similis ista
 et dicitur 2°.
 8. pp. c. 4.**

Nota quod di-
 uersitas mae
 non potest esse
 causa diuersitatis
 forme: vide p
 mo de aia co.
 53. et 2° d aia
 c. 60. et 2° pp.
 commento. 87.

**In fine pmo
 de celo.**

**In na trsi an
 na et duratioe
 eternitatis p
 ma ca sit ante
 mundi facturam**

Physicorum

Pro hoc si
damus vide
2° de gnōne
et corruptioe. t.
c. 56. Et vide
Auer. 12. me-
ta. cō. 44. 3.

ipse Aristo. q̄ absq̄ dubio mundus procedit a prima cau-
sa per intellectum et voluntatem: sed dicunt: q̄ procedit per
modum necessitatis. Dicunt enim qd̄ notus est per se q̄ ab
vno primo non procedit nisi vnum: et ideo dicunt q̄ a prima
causa procedit intelligentia que est fm̄ nature ordinem cau-
satum primum: h̄ enim primum fm̄ rationem resolutionis
sit esse: tamen in his que sunt simpliciter et potentius est in
telligentia sue substantia intellectualis: que quia intelli-
git se et suus intellectus qui reflectitur super se composita est
per aliquem modum compositionis de quo non est hic de-
terminandum: propter quod in ipsa est quiddam per mo-
dum actus et quiddam per modum potentie: et ex parte po-
tentie quidem a prima causa: et a prima intelligentia proce-
dit causatum primum corpore qd̄ est celū vniuersale: et ex par-
te actus sui pcedit intelligentia scda sine scda ordinis. Adhuc
autē et a prima causa: cū prima intelligentia pcedit intelligentia
tertij ordinis et sui celū: et talis sit pcessus multiplicis prin-
cipij vsq̄ ad diuersitatem totā celoz: et sic creat ipsi diuersitatem
que est in celestibus oibus. Videtur enī q̄ nō possunt dice-
re q̄ distantia vnius celi ab alio aliquid faciat ad diuersita-
tem alioz celoz: sicut fit in elementis: et ideo reducūt ipsam
totam ad diuersitates intelligentiaz. Sed si hoc verū est
qd̄ dicitur: tūc fm̄ q̄ est descensus in celi debent esse corpora
ignobilia et magis multiplicata in motibus eo q̄ corp⁹ igno-
bile pluribus motibus mouet q̄ corpus nobile: sicut nos do-
cet Arist. in 2° libro de celo et mūdo. Est autē ignobilis cor-
pus qd̄ plus distat a fonte primo nobilitatis: ergo inferiores
stelle et celi ignobiliores esse debēt: et pluriū motū: et hoc nō
est verū: q̄ sol qui multo inferior est alijs nobilissimū est in-
ter omnia corpora celestia: et celū solis pauciores habet mo-
tus q̄ celi saturni qd̄ tamē multo est altius. Adhuc autē
docet nos Arist. qualr̄ inuenitur q̄ elementa sunt de mate-
ria vna p duo documenta. Quoz vni est: q̄ vnius est mor⁹
in genere vnius materie. Quomōdo autē oia mouentur mori
recto qui est ascendere et descendere. Aliud autē est: q̄ elemē-
ta trāsmutant adinuticē: et hoc fm̄ q̄ creantur ex primo: nulla
enim trāsmutant nisi que mouentur in eodē spatio adinuticē:
et fm̄ hoc cū vnius motus in genere sit celestis quātū ad or-
bes: videt ipsoz esse mā vna: cū tñ nō trāsmutant adinuticē:
eo q̄ nō adinuticē mouentur: et ideo dicit Arist. q̄ quodlibet il-
loz corp⁹ est ex mā sua tota. Quero igit vtrū pcessus ille
qui dicitur esse hanc facit materie diuersitatem: videt q̄ non:
q̄ intelligente prime a quibus vt dicit pcedit et creantur or-
bes nō agūt nisi per intellectū opatiū: et hic nō diuersificat
corpora nisi per electionē operis vt vult: et hoc redit in idē
cū eo qd̄ nos dicimus: q̄ tūc mūdo a prima causa pcedit q̄
electionē et voluntatē: et differunt opiniones nostre in tñ: q̄
ipsi dicūt celos fluere a prima causa mediātibus intelligen-
tijs que sunt primo in ordine eoz que sunt. Nos autē dicit
mus q̄ absolute fluunt a prima causa fm̄ electionē sue volū-
tatis: et neutra horū opinionū pbari pōt nisi puaionibus p
habilitibus: h̄ autē intelligentia sit simplicior inter essentias: et
sit potētior: eo q̄ ambīt oia que sunt: eo q̄ oia que sunt itel-
lecta sunt eiusdem fm̄ aliquem modū: tñ nullus vnq̄ pb⁹
esse opatus est intelligēs nisi in orbibus: vel in stellis: et in
telligētias nō pcedere celos fm̄ esse: sed fm̄ rōnē solū: pro-
pter qd̄ cū nec orbis pcedat intelligentiā fm̄ esse: nec econ-
uerso intelligentia orbem: si pcedatur vtrūq̄ esse creatum:
ops q̄ vtrūq̄ eoz simul pcedat ab vna et eadē causa. Et hoc
dico verū esse: et addo: q̄ mā que diuidit in entibus tā celestibus
q̄ elementaribus pcedit ab eodē: et sic plane videt tota
intēto vtrūq̄ opinionis. Nos autē oia ista cū diligētī stu-
dio in prima pbilosophia tractabimus: et inquirēmus etias
exquisite vbi ponemus noia auctoz qui hec scripserūt: eo q̄
hic nō ponimus ista nisi vt factio: sit doctrina. De rōne at
qualr̄ mundus desinat nō facimus mentionē: q̄ bene pcedi-
mus: q̄ nō desinet per corruptionē physica: sed potius p vo-
luntatē creatis sicut incept. Sūt enim opiniones pb⁹ de
mundi duratione multiplices: eo q̄ quidam dicunt q̄ nec
incept nec desinet vnq̄. Quidam enim q̄ incept et non de-
sinet vnq̄. Et quidā q̄ sepe incept et sepe desinet sicut Em-
pedocles. Nostra autē fides est q̄ incept semel: et semel de-
sinit fm̄ aliquid: et non simpliciter: sicut als in theologicis
bz determinari. hec igit de mūdi inceptioe dicta sunt.

Incipit tractatus scds octauū librl̄ physicoz de inuestiga-
tione pprietatis motus fm̄ h̄siderationē primi motoz.
Cap. 5°. Que tractatus intentio: et a quo principium est
considerationis: et q̄ nec omnia semper quiescūt: nec omnia
semper mouentur: nec alia semper quiescūt: nec alia sem-
per mouentur: ita q̄ nihil aliquando quiescat: et aliquan-
do moueatur.

Euertamur autēz nūc

Et queramus adhuc de his de quibus q̄
tum est prius: an. s. in aliquo tēpore preteri-
to factus sit motus: vel nō: et inuestigemus
per pditiones primi motoz a quo mouet
omne qd̄ mouet in nā: et a quo mouet omne
qd̄ mouet in nā. Oportet autē nos hanc inuestigationē inci-
pere ab his que mouent: vt per illa deueniamus in illa que
mouēt: eo q̄ illa que mouent sunt nobis notiora. Et isti
h̄siderationis principium incipiet a dicta superiorū dubita-
tione: que quesuit quare quedā eoz que sunt aliquādo mo-
uentur: et aliquādo quiescunt. Ab hac autē incipientes diuidi-
mus oia que sunt fm̄ q̄ ad motū et quietē possunt cōparari.
Dicimus igit: q̄ oia que sunt aut necessariū est semp̄ quie-
scere sicut dicit Zeno: aut necesse est omnia moueri sicut di-
xit Heraclitus. Aut necesse est alia moueri: et alia quiescere
sicut dicit Pitagoras: q̄ terra mouet: et celū quiescit. Et
iste tertius motus etiā diuersificat vterius: q̄ si quedam
mouentur: et quedam quiescūt: hoc pōt esse: aut ita q̄ ista que
mouentur mouentur semp̄: et illa que quiescunt quiescūt semp̄:
nihil entuz sit extra alter istoz duoz modoz: aut ita: q̄ oia
que sunt sint apra nata ad vtrūq̄. s. q̄ quiescāt et q̄ mouean-
tur: et aliqui quiescāt: et aliqui moueantur sicut dixerūt Anax. et
Empedo. aut remediū est ab his duobus. Et amplius est
iter diuidere entia sic. q̄ eoz que sunt alia sunt semp̄ mobi-
lia: et mora: et alia semp̄ imobilia: et nunq̄ mora: alia aliquan-
do mota: aliquādo quiescūt: et hoc solū vtrūq̄ mēbrū dictarū
diuisiois est verū. Et autē hoc melius appareat reducimus
totū hoc in septem modos entium qui postī sunt a diuersis
pbis: quoz vnus et primus est: q̄ oia semp̄ quiescūt: sicut di-
xit Zeno. Scds est q̄ oia semper moueantur: sicut dicit Hera-
clitus. Tertius est vt omnia moueantur quādoq̄: et quiescūt:
sicut dicit Anax. et Empedo. Quartus est vt oium rez quedāz
semp̄ quiescāt: et quedāz moueantur: sicut dicit Pitagoras.
Quintus est: vt quedā nō oia moueantur et quiescāt quādoq̄:
Sextus vt quedā quiescāt semp̄: et alia moueantur quādoq̄:
Septimus q̄ quāz. Septimus est vt inueniantur in entū diuersita-
te tres modi simul. s. q̄ quedā moueantur: et quedā quiescunt
semper: et quedā quiescāt quāz: et quāz moueantur quādoq̄.
Hec enim diuisio nobis etiā h̄sideranda est et psequēda: q̄
declaratio eius bz in se solutiones oīz dubitationū: et ideo
huius diuisiois declaratio pfecta est finis que intēdimus
psequi in hoc negocio huius librl̄: que physica auditu noīa
mus. Cū inueniamus igitur a primo istoz mēbroz: et dica-
mus: q̄ infirmitas intellectus in rebus nālibus est q̄ aliq̄
dicat: q̄ omnia que sunt quiescunt: et querat ad hoc rōnē in-
uenire: et dicat dimittendū esse sensum. Si enim aliquis bz
intellectū in aliqua scia: ille intellectus erit apud ipsūz notitia
que est habitus principioz ex quibus pcedere debet in scia
illa quā intendit tradere: principia autē vniuersalia stant ad
sensum et colliguntur per experimentalem cognitionem que
est in sensu accepta: sicut habet manifestari in principio pri-
me pbilosophie: et declaratum est in fine secundi posteriorū
rum analeticorum. Si ergo sensus dimittatur et reiciatur
nullum erit experimentum quare intellectus principiorum
est infirmus et nullus: et tamen hoc faciendum esse dixit Ze-
no. Sic enim dubitare de motu non est dubitabile de parte
aliqua sensibilibus: sed de toto: quia non modo conclusio-
nes physice non habebuntur: sed etias principia nulla erūt:
si sensus sit abiiciendus: nec ista dubitatio tñ est ad physica:
sed etiam ad destruedas omnes artes mechanicas: que
physica vt in secundo libro huius scientie diximus imitantur:
et etiam cōtra omnes opiniones de entibus: q̄si omnia
entia aut mouentur: aut referunt ad motum. Et si dubitetur
tunc ops q̄ omnia veniant in dubitationem: q̄ oīs scie me-

Nota in quo
sit dīa inter
opionē Aris-
t. et theologoz.

Ter. r. c. 2.

Ter. r. c. 22.

ebanice & alle vtuntur motu fm aliquem modū: si sunt scie
 de entibus fm q̄ sunt entia: qm̄ cum oia entia sint in rebus
 mobilibus: vel sint mota vel relata ad motum. Si dubitaf
 de motu dubitat de principijs motus: & sic dubitabitur de
 oibus entibus tam p̄physicis que vere mouent q̄ mathema
 ticis: que fm esse sunt in his que mouentur q̄ etiaz diuini
 que referunt ad motū: & p̄pter hoc nihil oino relinquat qui
 sic dubitat. Amplius aut̄ sicut in rōnibus doctrinabilib⁹
 que sunt mathematice nihil p̄tinet ad mathematicū tradī
 cere & refellere importunitates que sunt p̄tra principia: & sic
 hoc nō p̄tinet siml̄r ad aliquē artificē qui p̄siderat ens p̄tra
 etū ad materiā specialē: ita etīā nō p̄tinet ad nāle aliquid dī
 cere & refellere de eo qd̄ nunc dicit̄. s. q̄ nihil oino moueat.
 Est enim principij suppositū in p̄physicis: q̄ nā est principij
 motus: sicut dicit̄ in 2° libro huius sciētie. P̄tinet igitur
 hoc inquisitū ex cōmunitate refellere ad logicā que ad oia
 methodoz principia viā h̄z: aut p̄ certitudinē p̄tinet hoc ad
 p̄m̄ primū: qui ex cōmunitate sui subiecti & suoz principio
 rū altaz sciaz principia h̄z probare & determinare. Fere aut̄
 tū falsum est dictū eius qui dicit oia p̄tinue moueri & fem
 per: sicut dicit̄ Heraclitus. est enī in re ipsa tātū falsū vñū
 quātū aliud: sed in mō quidē in p̄physicis dictū eius qui dī
 cit moueri est minus falsum: eo q̄ est fm sciētiā nāle: & non
 p̄tra principia eius. Suppositū est enī: q̄ oibus p̄physicis in
 est nā que est principij motus & quietis: & ideo dicens mo
 tū nō negat principij qd̄ est nā: & est principij p̄physicoz. Si
 ml̄r aut̄ vna de passionibus rez nāllum est motus. Passio
 aut̄ p̄p̄ta est etīā quoddā principij icōplexū in sciētia in qua
 passio illa p̄batur subiecto inesse. Dicens ergo oia moueri
 minus mentis q̄ dicens oia quietescere. Quidā aut̄ dicit̄:
 vt diximus q̄ oia que sunt p̄tinue & semp mouent: & q̄ non
 est talis diuīso in entibus q̄ alla quidē moueant & alla non
 moueant: sed oia moueant & semper. Sed dicit̄: q̄ motus
 quorūdā latet nos fm nostrū sensum: q̄ paulatim mouent:
 & nō percipit motus eoz nisi p̄tine etates multoz hoīum: & h̄
 bec nō est difficile p̄tradere: p̄cipue cū ipsi nō distinguāt
 quali motu mouant semper & p̄tinue oia que sunt: sed po
 tius videantur dicere q̄ oibus motibus moueant omnia.
 Dicitur ergo p̄tra tales: q̄ nō est possibile vt aliquid au
 geat vel minuatur p̄tinue: sed potius est manifestū tempus
 inter statū augmenti & diminutionis inceptioem. P̄roba
 uimus enim in 6° libro: q̄ neq̄ augmentū vel diminutio
 neq̄ alius motus est p̄tinue tēpore infinito: q̄ est augmē
 tū sic finitū fm mensurā distantie que est inter p̄fectionez in
 quātitate: & inter imperfectionē p̄tingentē q̄ finitū moue
 re tēpore infinito si augetur aliquid p̄tinentie tempore infi
 nito: & idem est de diminutione: & hoc quidē demonstratū
 est esse impossibile in 6° superiorū libroz. Nec itez pōt dicit̄
 q̄ res moueat ita p̄tinue: q̄ mutatio fit ad mutationē essen
 tialē: q̄ tam in 3° libroz superiorū demonstratū est hoc esse
 impossibile: possibile tamen est q̄ accidētāl̄ motus termi
 netur ad motū: sed hoc nō inducit necessitatē: q̄ hoc qd̄ per
 accidens est hoc p̄uenit inesse: & nō inesse: opz ergo medium
 tēpus status inter augmentū & diminutionem esse: & hic est
 status rei ante q̄ incipiat dīminui: sicut nos tēpus infantie &
 iuuentutis damus augmēto: & tēpus etatis virilis damus
 statū: tempus senectutis & senij: vt in pluribus damus di
 minutioni: ita q̄ in senectute fit diminutio virtutis: & non
 substantie. In sensu aut̄ diminutio substantie simul cū virtute.
 Est aut̄ de augmento & alteratione rez rō siml̄s rōnī huius
 que est de eo qd̄ est guttā cōterere: & p̄forare lapidē: & alia
 que sunt apta nata p̄teri: vel ei etīā qd̄ est lignū scindere lapi
 dem: quādo plantaf sub lapidē: sicut enim dixisse nos me
 minimus in 7° superiorū libroz: nō est necessariū si gutta in
 aliquo toto tēpore tātū effodit de lapidē: verbī gratia: in tri
 bus annis: vel si plāta tātū p̄forat de lapidē in trib⁹ annis:
 q̄ medietatē illius fonee faciat in medietate illius tēporis:
 & tertiā in tertiā: & millesimā in millesima: q̄ sic p̄tingeret cū
 diuisio vadat in infinitū in fonee quātitate temporis qd̄ in
 qualibet minima aliquid effoderet: & hoc nō est vez: q̄ bu
 lus partes nō sunt nisi in potētia in p̄tino & in tēpore: sicut
 diximus in 7° superiorū libroz. Sed potius hoc est sicut de
 tractu nauis p̄ter hoc solū: q̄ gutte cadētes & rodētes par
 tes lapidis nō sunt siml̄: sed trābētes nauis sunt siml̄: &

ideo nō sequit̄: q̄ tot gutte quot in toto tēpore fonee cadere
 possunt moueat partē lapidis vt separet a lapidē & fiat fo
 uea: q̄ pars illaz guttaz tertia vel aliquota in tertia parte
 tēporis aliquota reddat partē fonee: q̄ forte pars in nullo
 tēpore aliquid radit de lapidē: vt fonea fieri possit: vel pars
 fonee: q̄ h̄z qd̄ de lapidē remotū est sit quātitas que diuidi
 pōt in plurima & infinita: cū nulla eaz partū seorsum & diuis
 sim remora est a parte guttaz precedentū: sed potius prece
 dentes disposuerūt & fecerūt simul aliquid separabile qd̄ ad
 vltimā guttā que in actu est respectu precedentū totum si
 mul separatū est: & huius p̄fectā rōnez reddidimus in 7°. A
 siml̄ igit̄ dicitur fieri in diminutione: & ideo si aliquid di
 minuaf nō est necessariū q̄ in toto tēpore diminutionis fue
 aliquid p̄tinue abeat ab ipso in qualibet parte tēporis: sed
 potius per partes tēporis disponit: & tūc aliquando quādo
 vltime dispositū est totū simul abit in ipso qd̄ est diuisibile:
 aliter enim oporteret q̄ in infinitū diuideretur: cū partes tē
 poris potentie sint infinite sine qualibet parte: & partū par
 te tēporis p̄tinue dīminueret vel augetet. Siml̄r autēz est
 in alteratione fm quālibet spectez alterationis. Non enim
 sequit̄: q̄ si partibile est infinitū id qd̄ alteraf: q̄ p̄pter hoc
 etīā ipsa alteratio fm partē & partē in partibus tēporis in in
 finitū diuisibilis introducatur: sed fit alteratio multoties val
 de velociter in multis partibus alteratū simul: q̄ alteras an
 te disposuit id qd̄ alteratū est: & cū vltime dispositū est: tunc
 in pluribus partibus velociter introducū alteratio: sicut eē
 videmus in densatiōe p̄gelationis & coagulationis in qua
 densantia partū disponit: & potius mouet dēfā id qd̄ co
 agulandū est. Oia aut̄ hec ideo dicunt̄: vt sciamus q̄ nō est
 neesse aliqd̄ p̄tinue augeri: vel dīminui: vel alterari. Si. n.
 partes quātitatis quas addit augmētū referant ad par
 tes tēporis in quo fit augmētū sequunt̄ duo incōueniētia:
 quoz vñū est: q̄ eadē rō est de oibus partibus quātitatis
 ad dīte: & de oibus partibus tēporis: ergo vel in oibus par
 tibus tēporis fit pars augmētū: vel in nulla: sed nō in nulla:
 vt dicit̄ aduersarius: ergo in oibus: sicut ergo dat̄ dicit̄ pars
 quātitatis addite: ita dabitur hōze pars p̄portionalis sibi:
 & siml̄r medietatē hōze: & sic in infinitū: ergo per infinitas
 partes tēporis facta est quātitas addita per augmētū: sed
 infinita nō p̄uenit p̄trāire: qm̄ actu accipiunt̄: ergo nunq̄ fu
 it deuenire ad quātitatē additā illi p̄ augmētū. Accipit enīz
 hec rō partes infinitas actu diuersas in p̄tino. Aliud autē
 est incōueniens q̄ si in qualibet parte augetur aliquid fm
 partē p̄portionalē partī tēporis: tūc opz q̄ id qd̄ auget̄ sem
 per sit equalr dispositū ad augmētū: & q̄ semp in partibus
 tēporis equalibus fm equalē quātitatē auget̄: & hoc est cō
 tra sensū: q̄ nos videmus: q̄ infans in vtero matris plus
 augmētū accipit in nouē mētib⁹ q̄ postea ad daf ei in plu
 ribus annis: & q̄ infra primū septēniū plus auget̄ q̄ infra se
 cūdiū: & ita infra scōm septēniū plus auget̄ q̄ infra tertiū: & hu
 ius causa spectat ad libi aialū sciētiā. Eadez aut̄ rō est de
 diminutione & alteratione: vt p̄z ex dictis. Amplius cūz alt
 quis infirmat̄ & mouet̄ de infirmitate ad sanitatem: neesse
 est determinatū esse tēpus in quo sanabit̄: & nō potest illud
 tēpus diuidi ad partes indiuiduas: ita q̄ pars sanitatis si
 at in vno indiuisibilī: & alia pars in alio indiuisibilī tempo
 ris: sicut dicit̄ Zeno: sed potius sanitas eius p̄ficitur in tē
 pore postq̄ dispositus est ad sanitatem: & non diuiditur fm
 temporis diuisionem: sicut diximus ante. Non autēz potest
 dici: q̄ ideo moueatur continue ille qui sanat̄: quia h̄z fini
 ta fit mutatio eius ad sanitatem: tamen cum p̄uenierit ad
 sanitatem non quiescit ibi: sed mouetur ad aliud: & ideo cō
 tinue & semper mouetur: quia hoc nos destruximus in p̄e
 habitis: q̄ non est mutatio mutationis: nec motus est ad
 motum: quare dicere q̄ omnes continue alterantur fm par
 tes omnes temporis est ambigere in his que multum sunt
 ad sensum manifesta. Diximus autem tam ante: q̄ altera
 tio est ad suum contrarium & quiescit in illo: & videmus etīā
 q̄ a multis generationibus lapidis nihil videtur durio: fie
 ri neq̄ mollioz. Et illud idem incōueniens est etiam in
 eo quod fertur fm localem motum: quia si dīcat̄ aliquid
 continue ferri quod fertur: tunc mirabile est q̄ latet nos su
 us motus deorsum qui continue est & semper: quia nos vi
 demus eum quiescere cum p̄uenierit ad centrum: & ideo

vide pro hoc
et pmo ph. i.
c. 10. & 11.

2° p̄p̄. i. c. 3.

Tex. 2. c. 23.

6° ph. i. c. 91.
& infra.
5° p̄p̄. i. c. 11.
vsq̄ ad textū
cōmēt. 17.

Et textu. c. 35.
vsq̄ in finē.

vide pro hoc
Zuerroē hic
cōmēt. 23.

Tex. 2. c. 24.

Physicorum

si latuit nos suum mouens quando est in terra: et qua quiescere videtur: hoc est mirabile. Amplius nos videmus quod terra et quodlibet simplex corpus de numero aliorum permanere necessario et quiescant quando sunt in propriis locis: et a locis illis non mouent nisi per violentiam. Et his igitur necessario concluditur: quod quedam ipsorum sunt in propriis locis: et quod in eis non mouentur nisi per locum: ergo non omnia mouentur continue et semper in locum: ergo aliquis potest de facili scire ex his que hic dicta sunt et aliis similibus illis: quod vtriusque positio impossibilis sit: et illa scilicet que dicit omnia moueri: et illa que dicit omnia quiescere. Et ut de facili ostendat tertium membrum superius dicte diuisionis esse falsum: quod scilicet sunt quedam continue moueantur: et quedam continue quiescant: et nihil sit de omnibus quod aliquando moueatur: et aliquando quiescat. Dicendum enim est ad hoc: quod illud sit impossibile per easdem rationes quibus probatum est quod superius improbatum membrum sit impossibile. Nos enim videmus ad oculum in eisdem rebus fieri omnes mutationes: et ille mutatio nes necessario sunt in finibus suis: ergo talia et mouentur quandoque: et quiescunt. Ad hoc dicimus ad hoc: quod cum circa hoc dubitans oppugnat bis que sunt manifesta: scilicet enim dicitur suum non erit aliquid augmentum: cum sapientia probatum sit: quod augmentum non sit continue et semper in tempore: et etiam nihil mouebit violenter: quod propter hoc aliquid dicitur violenter moueri: quod expellit a loco suo in quo quiescit naturaliter. Hec etiam ratio remouet ab entibus generationem et corruptionem: quod nihil generat in finitum: cum terminorum generationis et corruptionis non sit aliquid medium. Fere autem positio talis destruit totum motum vniuersalem et moueri: quod motus alterationis finis est generatio: et motus localis causat alterationem. Si nihil autem opinio communis est quod in omni motu sit fieri quoddam: generari quoddam: et quoddam corruptum: quod sicut diximus in tertio: motus est generatio forme post formam: vel ubi post ubi: et eius quod abicitur corruptio: et ideo illud quod mutatur sit continue durans motu hoc in quod mutatur sit: sicut album vel nigrum vel alia forma ad quam mutatio est: aut si non est motus ad formam: sed ad ubi: tunc hoc quod mouetur sit in hoc ubi ad quod mouetur: et corruptum ab eo ex quo est motus: et si hec est forma: tunc corruptum hoc quod est album vel nigrum quod mouetur: aut corruptum ab ipso si motus est in loco: quod locus non sit id quod mouetur in loco. Cum autem motus est ad formam: tunc id quod mouetur sit in alio quod esse suum: et ideo hoc sit sanus: quod sicut diximus in 5. ad quod mouetur dicitur denominatiue fieri hoc ad quod est motus. Quare ex dictis manifestum est: quod entium quedam aliquando mouentur: et aliquando quiescunt.

5° phy. c. 4. r. 1. c. 6.

Tex. r. c. 25.

Cap. 2°. In quo per sensus experimentum ostenditur: quod non omnia semper mouentur: nec omnia semper quiescunt: nec quedam semper mouentur: nec quedam semper quiescunt: ita quod nihil aliquid mouetur et aliquid quiescit: sed potest esse quod aliquid mouentur et aliquid quiescit.

Cartu autem vniuersalem omnia aliquando mouentur et aliquando quiescunt: et quod nihil est quod continue et semper moueatur et semper quiescat: sicut dicebat Anaxagoras.

Empe. copulandum est ad rationes quas antiquitus antiqui adduxerunt contra hoc quidem accingit nos oportet. Nos enim in 5° et 6° et in 7° librorum ostendimus: quod omnis motus aliquid puenit ad finem si rectus est: et illud valebit nobis ad declarandum: quod aliquid est quod aliquid quiescit et aliquid mouetur. Sed tamen adhuc altius ordinare volentes rationem principium huius disputationis adhuc iterato sumemus ab his que nunc determinata sunt: hoc est eandem diuisionem resistentes quam fecimus in capitulo precedenti. Dicimus igitur summa est: quod aut omnia quiescunt: aut omnia mouentur: et alia mouentur: et si hoc tertium membrum procedat: tunc hoc non potest esse nisi vno triplici modo: aut enim omnia simul aliquando quiescunt: aliquid mouentur: sicut fuit opinio Anaxagoras. et Empe. aut ita quod semper quiescunt: et nunquam mouentur: quedam autem semper mouentur: et nunquam quiescunt: et nihil omnium est quod idem numero quiescat: et aliquando moueatur: aut ita est quod quedam entium aliquando quiescunt: aliquando autem mouentur: eadem numero existentia: et nos non indigemus hic ut plures articulos repetamus de superiorum diuisione. Quod quidem igitur non sit possibile ut omnia quiescant: et nunquam moueantur: sicut dixerunt Anaxagoras et Zeno ostensum est prius: sed adhuc quedam dicitur ad

Tex. r. c. 26.

lungemus. Si enim sic se habet: quod omnia quiescant: tunc in re veritate sic se habet sicut dicitur quidam: quod omne ens est in finitum et immobile: quod cum sit infinitum non habet quo moueatur. In finitum enim finitum locum occupat omnem locum: et infinitum finitum formam occupat omnem formam: sed tamen quod omnia sint quiescunt non videtur esse verum finitum sensus: sed multa entia que sunt finita finitum mouentur. Et hoc etiam per varietatem phantasie opinionis in eo quod comparat ad res. Si enim ponatur alia opinio esse falsa sicut vniuersalem aliqua opinio supponatur esse: tunc sequitur necessario: quod motus sit etiam: quod aut vera erit opinio de eo quod est forte sedere: et non sedere: aut oportet esse motum: quod eius opinio sit receptiva per rationem: hoc est verum et falsum nisi per mutationem reorum oportet motum esse in rebus. Idem autem sequitur si sit phantasia: illa enim est vera vel falsa per eandem reorum mutationem: et idem sequitur generaliter quando de re aliqua aliquando sic videatur: et aliter quando aliter apud sapientes: quod hoc esse et fieri non potest per reorum mutationem. Phantasia enim et opinio sic variatur per res sunt motus quidam: sed enim phantasia et opinio motus quidam sunt a sensu finitum actum factum. Quod autem nos diximus probari motum esse per phantasia et opinionem: intellectus de phantasia et opinione finitum comparationem ad res: quod sic oratio vera vel falsa est: non in eo quod ipsa est susceptibilis per rationem: sed in eo quod suscipit varietatem cuius ipsa oratio est signum: ita etiam phantasia et opinio suscipiunt varietatem. Nihil enim phantasia et opinione hic accipimus finitum quod sunt in opinione tamen: quod re vno modo se habere potest opinio esse vera et falsa per deceptionem: non opinantis de ipsa: sicut est opinio de quantitate solis et stellarum: quod qui sequitur sensus et deceptionem sensus dicitur solem esse monopodalem: et qui sequitur demonstrationem dicitur ipsum maiorem quam sit terra vno modo se habente re ipsa. De intellectu autem et scientia non est eadem ratio: quod intellectus et scientia sunt de his que sunt vno modo: et de necessitate invariabilia. Iste tamen omnes rationes quas hic induximus a diuisione superiorum posita logice sunt non habentes necessitatem: sed tamen in eis sunt positiones premisse maioris probabilitatis quam conclusio: nos contra tales veritatis aduersarios hic alijs rationibus non indigemus: quod intendere et querere rationes de his habemus aliquid dignius quam sit ratio: ita quod sint nota per se ad sensum ad quem omnis propositio vniuersalis certificatur: hoc est proprium eius qui indiget mente et ratione: eo quod ipse amens et mente caput est: talis autem hominis proprium est male iudicare inter melius et peius: et inter credibile et non credibile: et inter principium et non principium: omnis autem acceptio que firmatur a sensu melior est quam illa que sensui contradicit: et conclusio que sensui contradicit est incredibilis: principium autem quod experimentaliter cognitum in sensu non concordat: non est principium: sed potius per artium principium. Similiter autem per omnem modum impossibile est quod omnia moueantur: et similitur adhuc impossibile est: quod omnia entia quedam que semper moueantur: et quedam que semper quiescunt: et nihil sit quod aliquando moueatur: et aliquando quiescat eorum que sunt de numero entium. Ad omnia enim tria membra sufficiens est accipere vnius acceptiois fidem. Videmus enim ad sensum: quedam aliquando moueri: et aliquando quiescere eadem numero existentia: sed enim visus aliquando decipitur in quantitate visibilibus: aut in eo quod videtur aliquando moueri: ad quod non mouetur: tamen congregatio sensuum de eodem non decipitur: et ideo tripliciter se habet iudicium sensuum. Aliquando enim decipitur visus: sicut quando iudicatur ad visum de quantitate solis: vel motu stellarum qui dicitur scintillatio: aliquando enim non decipitur: sicut quando iudicium plurimum sensuum est de eodem: sicut quod aliquid aliquando mouetur: et aliquando quiescit: et ideo iudicium est aliquando precise verum: et aliquando decipitur: sicut probatur in scientia de fallacia visus: aliquando autem est dubium donec seratur demonstratio: que certificat alteram partem. Sed causa de hoc quod dicitur: quod aliquid aliquando moueri: et aliquando quiescere est per se: et ex illo testimonio manifestum est: quod impossibile est quod omnia semper quiescant: vel quod omnia semper continue moueantur: vel quod entia omnia sic se habeant quod quedam eorum semper moueantur: et quedam semper quiescant: et nihil sit quod aliquando moueatur: et aliquando quiescat. Reliquum ergo membrum superioris diuisionis nobis considerandum est: vtrum scilicet omnia entia sint possibilia ad vtriusque: ad motum scilicet et

Omnia acceptio que firmata sensu melior est quam illa cui sensus dicitur. vnde de c. Comen. hic per hanc sententiam.

Iudicium sensuum tripliciter se habet.

Tex. r. c. 27.

querere: aut quedā sint possibilis ad utraq; hor: & quedam alia possibilis semper mouent: & quedam alia semper quiescunt. Si enim hoc demonstrauerimus: sufficienter elucefcet omnia membra superioris diuisionis: hoc igitur demonstrandum est a nobis: hoc igitur diuidenter facere nō possumus nisi p̄deremus modos eorū que mouent duo inuestigando de ipsis: quorū vnus est: q̄ omne q̄ mouetur habet motorem sicut etiam per modum aliquem minus sufficientem ostendimus in principio seprimi. Scdm̄ est: q̄ omne q̄ mouetur fm̄ locum reductur ad motorem qui non mouetur omnino: & tamen est in eo q̄ mouetur fm̄ locum: & hoc est primum mouens: & primum mobile.

Cap. 3. Q. omne q̄ mouetur mouetur a motore distincto ab ipso: aut per esse & diffinitionem: aut per diffinitionem trā: & non per esse.

Mincipiamus igitur inuestigando utrum omne q̄ mouetur habet motorem: ut p̄fecta sit doctrina quā incepimus in 7° superiori libro: & dicamus per ea que sunt determinata in principio quinti. Q. tā mouentium q̄ eorū que mouent alia quidē fm̄ accidēs mouent: & fm̄ accidēs aut mouent: alia aut per se mouent vel per se mouent: fm̄ accidēs aut mouent: & fm̄ accidēs mouent: quesciq; quidē dicunt mouētia vel mota p̄pter id q̄ sunt in his que mouent vel mouent: & hoc est duobus modis: aut enim sic sunt in mouentibus vel motis: q̄ nullo modo possunt per se mouere vel moueri: sicut albedo vel musica dicitur mouere: cū dicitur q̄ muscus proljcit lapidē: vel muscus ambulat: aut ita q̄ p̄t mouere per se: si separet ab eo cui inest: sicut dicitur q̄ manus percūtit: vel manus mouet: in eo q̄ percūtit for: vel mouet ambulādo: & q̄ id q̄ est per accidēs quo ad nos notius est eo q̄ est per se ex abnegatione eius q̄ est per accidēs tam in mouētē q̄ in eo q̄ mouet: possumus cognoscere id q̄ mouet per se: & id q̄ mouet. Quod enim sic mouent q̄ nō dicitur mouere: q̄ in sunt mouentibus ut accidētia ipsoꝝ: vel ut partes ipsoꝝ. Ceterū q̄ que dicuntur moueri non quo inest motis altero dicitur modox illa dicuntur mouere & moueri per se. Et hec omnia parent liquet de ex his: que in 5° libroꝝ superiorū sunt dicta: & ideo nō op̄ nos hic amplius explanare ista p̄ter solū hoc q̄ p̄ ex dictis: q̄ anima nūq̄ mouet per se: nec p̄t moueri per se: cū ipsa nō moueat nisi in corpore: & si separet a corpore non erit mobilis mota p̄p̄tico cū sit indiuisibilis fm̄ quātitatē. Alterius aut diuidendo ea que mouent per se: non fm̄ accidēs dicimus: q̄ eorū que mouent per se: alia quidem mouent a seipsis: ita q̄ motore habent indistinctū a seipsis fm̄ esse: alia vō mouent ab alijs que per esse distincta sunt ab ipsis per diffinitionē: & intelligimus diffinitionē fm̄ esse: & diffinitionem: quando mouens & mobile differunt ratione diffinitiuā: & etiā subiecto & loco: diffinitionē aut fm̄ diffinitionē & nō fm̄ esse: quādo diffinitio datur per formam entis mouentis alia est a diffinitione que est a forma mobilis: sed nō differit subiecto & loco: eo q̄ mouens est quādo forma & perfectio eius q̄ mouet. C. Adhuc aut vterius diuidendo id q̄ mouet dicimus: q̄ eorū que mouent: aliud mouetur a nā: & aliud mouet a violentia & extra nām. Quesciq; enim eorū que mouent mouent a seipsis: ita q̄ principū sui motus est in eis: illa mouent a nā: sicut constat per ea que diximus in 2° libroꝝ superiorū: tamē diffinendo nā diximus q̄ nā est principū & cā motus & quietis in quo est principū per se: & nō p̄ accidēs: hoc aut modo mouet etiā quodlibet animalis: q̄ animal quodlibet mouetur a seipso: q̄ quocūq; principū motus est in seipsis: hoc dicimus moueri nā: unde p̄derando totū animal prout cōponit ex motore & mobili dicimus: q̄ animal mouet seipsum: & naturaliter mouet: & naturaliter mouet: q̄ aia que mouet est forma & nā totū: & corpus q̄ mouet hoc modo est p̄fectū ab aia: & refert ad aiam mouentē: ita q̄ ipsum naturaliter suscipit motū ab ipsa: cū motus qui est ab anima potētia sit in ipso corpore: & fiat in ipso actu: quādo mouetur fm̄ actū. Omne enim illud mobile q̄ potentia habet actū alicuius mouentis naturaliter mouetur ab illa sicut inferius declarabimus. Si aut p̄deret corpus animalis nō in relatione ad animā: sed in relatione ad elemē-

5° p̄. e. c. p̄mi

ta ex partibus mālbus quibus cōponitur: quent ipsoꝝ nā: liter moueri: & quāq; nō naturaliter: sive extra nām: & ideo differentia magna est fm̄ qualem motum eueniat motus corporis: & ex equali elemento consistit: q̄ si mouetur corpus ab anima fm̄ eundem motū quo naturaliter mouet corpus: sicut si moueat ipsum descendendo: q̄ est corpus terrestre & graue: tūc erit motus fm̄ nām aialis & corporis materialis. Si autem moueat ipsum contra naturam corporis & element corporalis q̄ dominatur in ipso corpore: tūc erit talis motus cum pena & lassitudine: ideo erit nālis animalis: sed tamen contra naturā corporis: sicut si homo vel aliud graue animal ascendat. Si aut corpus sit ex elemento q̄ non habet contrarium: ita q̄ motor nunc mouet ipsum contrario motu nature corporalis element q̄ in ipso est: tūc ille motus non habebit penam & lassitudinem: & erit fm̄ naturā totū animalis & corporis eius: & per similitudinē ad istud est motus corporis celestis: sicut inferius ostēdemus. Et ideo dicit P̄tolomēus in almagest q̄ creator corporis celestis ita formauit ipsoꝝ: q̄ obediret motori fm̄ naturā: ut ois motus motus perfecti possit in ipso: hoc aut non perfecte h̄c: s̄ in libro de celo & mundo habet declarari. Hoc igit nunc dimittes diuidendo alterum superiorū membrorū: q̄ eorū que mouentur ab alio distincto fm̄ diffinitionem & esse: quedā mouentur naturaliter & a natura: & quedā mouentur extra naturam. Extra naturam quidem sive violenter mouentur sicut terra mouetur sursum: ignis deorsum. Amplius etiam partes animalium relate & compare ad elementa ex quibus consistunt materialiter: quandoq; mouent extra naturam iuxta positiones diuersas in situ sursum & deorsum: & modos motus: qui sunt ascensio vel descensio. Q. autē sint illa que mouentur ab aliquo extrinseco sibi: & tamen mouentur a natura non statim potest determinari: sed manifestabitur inferius: tali igitur posita diuisione si probauerimus q̄ omne q̄ mouetur a se & a natura: & omne quod mouetur violenter: & quando mouetur naturaliter habet motorem a se distinctum per diffinitionem & esse: vel per diffinitionem trā probata erit sufficienter vna propositio dicitur superius que dicit: q̄ omne quod mouetur habet motorem distinctum a se: aut fm̄ esse & fm̄ diffinitionem: aut fm̄ diffinitionem trā. Declarantes igitur per inductionem omnium eorū que mouentur & mouentur a motore distincto a se: incipiemus a magis notis apud nos. C. In his enim motis que mouentur violenter & extra naturam marime quo ad nos: manifestus est q̄ mouentur ab alio quod est eis extrinsecum: & distinctum ab eis per esse & diffinitionem: quia manifestum est in talibus: q̄ mouens ad sensum diuersum est ab ipsis: sicut quando lapis proljctur sursum: pater omnibus diuersum esse proljctens a proiecto: & ideo in talibus patet: q̄ omne quod mouetur violenter mouetur ab aliquo distincto ab ipsis. Post aut illa que mouentur sic violenter & extra naturam magis est manifestum in his que a seipsis mouentur & naturaliter: sicut mouentur animalia. In animalibus vō non est manifestum: vtrum ab alio mouentur vel non: q̄ omnes sciunt q̄ corpus q̄ mouetur per diffinitionem aliud est ab anima mouente ipsum: sed forte immanifestum est qualiter est accipere diuersum mouens: & id q̄ mouetur: vtrum scilicet anima mouens & corpus motum distinguantur diffinitione solum & non esse: vel distinguantur ita q̄ sicut separantur suis diffinitionibus: ita etiam sint seiparabilia fm̄ esse: quia in rei veritate in animalibus brutis in quibus vltime perfectiones sunt anime sensibiles. Ad hoc aut a mobili non distinguitur per esse: sed per diffinitionem: sed in anima rationali intellectuall secus est: que per se & diffinitionem separatur: p̄pter q̄ etiaz tam Alexan. q̄ Themistius eam equiuoce dicunt vocari animam cum vegetabili & sensibili: sed de hoc alibi erit locus inquirendi. Q. autē diximus: q̄ nō est immanifestum in oibus aialibus motorem alius esse ab eo q̄ mouetur: pbatur ex hoc: q̄ videntur esse in animalibus quantū ad motorem & id q̄ mouetur: sicut est in nauibus & alijs artificialis que non mouentur nisi ab artifice distincto ab ipsis: s̄ nō subsistat per nām: sed per artem. Ars enim nām imitatur: & precipue aiam fm̄ quā ipsa est nā: & ideo sicut in artificialis moto: artifer diuisus est ab artificialato: ita etiā est in aialibus: & in oibus que a

P̄tolomēus in almagesto.

o. 2. 23

Ex. 2. c. 25.

Nota distinetur aiam rationales & alias aias penes distinetur amoto fm̄ esse & diffinitionem.

seipsis mouent: et seipsa mouent: pter hoc solis qd artifer extri secus est ad artificiatu: et distinguit ab ipso loco et subiecto: et diffinitione. Aia aut non generalr distinguit a corpore qd mouet fm esse: sed fm diffinitione generalr distinguitur ab ipso: et sic p qd etia illa que mouet ipsa seipsa habet motores p diffione a se distinctu. Ad hanc aut dubitat de reliquo me bro ultimo dicte diffinitionis. Dicitu est enim: qd eoz que mouent ab alio: quedam mouent violenter: et quedam naturaliter: et non est dubiu quin illa moueant ab alio que violenter mouentur: sed illa que mouent naturalr et no mouent a seipsis vt aia/ illa faciut habet maximam dubitatione: vtra habeant aliques motore vel no habeant: et illa sunt que superius in vltima di/ uisione posuimus: vtra illa que mouent ab alijs violenter: et ideo ista mouent naturalr. Et q: nu est principiu intrinsecum eoz quoz est na: ideo ista maximam afferunt dubitationem a quo moueant: sicut leuis et grauis: hec enim ad opposita lo ca mouent per violentia: locus enim oppositus et vtra natura grauit est sursum: et locus oppositus leuis est deorsum: et in illa loca mouent violenter graue et leue. In ppria aut loca mouetur naturalr: leue qd sursum: et graue qd deorsum. Et q: no est manifestu a quo moueant in ppria loca: sicut manifestu est de eis a quo moueant in locos oppositos sibi: qm mouentur per violentia et extra natura: sed dicere ipsa moueri a se in ppria loca: sicut a se mouent aia/ia que naturalr mouentur est impossibile. Ad moueri aut a seipsis animaliu et animatoz est ppria: et quecuqz animaliu mouent a seipsis illa etia pos sunt stare a seipsis. Omne eni animal qd est sibi causa ambuladi per principiu iunctum sibi: per ide etia est sibi causa non ambulandi: q: sicut supra in primo huius libri tractatu diximus: anima est principiu motu et quietu et pluriuz et no vnius. Et in hoc enim differt a natura: que est forma corporalis: sicut diximus in 2° libro superior: quare si dicatur in ipso igne per principiu iunctu sibi esse sursum ferri: sicut in animali est causa ambuladi: tuc etia erit in igne causa stan di: et causa qd fertur aliquado deorsum quando fuerit sibi ap pettus descendendi: et hoc est falsum: ergo no a seipso mouet sursum ignis. Irrationabile enim est: qd illa que mouet seipsa moueant nisi fm vnu motu: vt diximus prius: hoc at melius in libro de motibus aialiu habet declarari. Amplius quomodo possit esse: qd ptiuu aliqd physicu sine nate qd vna habeat in oibus partibus rone sicut elemeta simpli cia mouent seipsa. Scdm enim qd ipsum est vnu in forma et ptiuu in toto et in partibus no est ptractu: ergo no potest in ipso esse rō diuersa mouentis: et eius qd mouetur: et ideo vel quilibet pars mouet et nulla mouet: vel quilibet pars mouet: et nulla mouet: vel quilibet pars simul mouet et mouet: q: cum sint vnius ronis non pot dici qd vna moueat et altera moueatur. Et siquidem dicat qd quilibet mouet et nulla mouetur: tunc ipsum erit mouens immobile: et tuc assignadam est: quid ab eo qd mouet: et hoc non fit: et cu mouens immobile sit impartibile: sicut inferius pbabit: opz qd ptiuu esset impar tibile qd falsu est. Si aut quilibet mouet et nulla mouet: tuc habemus: qd no mouet a se: sed a quoda alio extrinsecu sibi impossibile aut est qd quilibet moueatur et moueat: q: sic quilibet esset in potentia et in actu. Omne eni mouens est in actu: et omne qd mouet est in potentia: et sic quilibet esset copleta et incopleta: et educens se de potentia ad actu: que omnia sunt absurda: ergo impossibile est dicere: qd moueatur a se talia simplicia et ptiua corpora: sicut graue et leue: et vniuersaliter quatuor elemeta: sed opz fm qd diuidit et separat vna ad mi nus per diffinitione: sicut vna aprum nati est agere: et aliud pati: et vna mouere: et altere moueri. Nullum igitur horu sim plicium ptiuo: ipsum seipsam mouet: et qd coposita sut sub forma ptiui habentia in omnibus partibus vnitatem: si militer etiam est in alijs partibus continuis que composita sunt: vt ossa et pilli. In quantum enim continua sunt non mouent ipsa seipsa: sed opz qd in vnoquoqz tallum mouens di uidat essentiali diffinitione diffinitionis: vel esse et diffinitio nis ab eo qd mouet: sicut videmus fieri in his que anima/ ta sunt: cum notum sit omnibus: qd aliquid distinctu ab eo qd mouetur mouet ea. Sed obijcit nobis forte aliquis dicens qd sicut in animalibus distinguit forma que est ani ma mouens a corpore qd est motum: ita etiam in elemen tis simplicibus forma specifica distinguitur ab essentia ma/

terie: et ideo essentia forme potest mouere intellectus: et ma teria moueri: sicut in animalibus anima mouet: et corp' mo uetur: et sic potest dici qd elementa a seipsis mouent: sed hoc no est pueniens. Nos enim ostendimus in 5° libroz superio/ ru qd materia fm qd est in potentia ad esse no est aliquo mo do mobilis. Et qd opz qd mobile sit actu quo ad esse: lz sit in potentia fm qd est motum. Ad materia enim elementoz di/ stincta a forma non est actu aliquo modo: et ideo non potest eam mouere forma: propter qd talia corpora simplicia a se/ ipsa non sunt mobilia. Jam enim habemus propositum: qd probauimus: omne violenter motum: et omne qd mouetur ab anima: et omne qd mouetur naturaliter et non ab anima: et non violenter ab alio moueri: lz non ad huc pbauerimus: qd vel quale sit illud mouens qd mouet corpora simplicia na liter mota: et ad hoc sequetur ponemus consideratione.

Cap. 4°. Qd omne id qd mouet natura: et no ab aia per se mouetur a suo generante: et per accidens ab eo qd remouet impedimentum sue actionis.

Semper moueri: fiet manifestu qm in per se: et per accidens fm nam et extra nam fuerint cau se diuerse que sunt magis essentielles motu que sunt mobile et mouens: est etiam in mouentibus accipe re ea que dicta sunt. Ad mouentia enim quedam mouent ex tra nam: sicut que mouent violenter: et quedam mouent fm nam: sicut que mouent naturalr. Exemplum aut eoz que mouent extra natura et violenter est in omnibus illis que no mouent ad hoc vt imprimant el qd mouent formam suam fm quam mouent: sicut vectis in machinis qui dicitur ma ganelli: vel tribuchi: vel bilde: mouent lapidem: et sic chor/ da arcus mouet sagittam: et sic manus prolit lapidem: ta/ lia enim oia no sunt na sua ppria mouentia graue: sed p im petu: qui fit in eis aliunde mouent. Exemplu autem eoz que mouent naturalr est in oibus his que forma fm qua sunt mouentia nitunt motu suo imprimere el qd mouent: sicut actu calidu mouet potentia caliduz: et sicut anima mouet cor/ pus prosequendo formam: quam ceptit. Similr aut est in oi/ bus alijs huiusmodi: et in pmiilibus istis. Hec aut eadem diuisio est de mobili fm qd est mobile. Illud enim est dupli citer mobile: aliud enim mobilitu mouet fm nam: et aliud ex tra nam et violenter. Et qd mouet fm nam est per se moueri. Et qd mouet violenter est per accis. Illud aut qd absolute et simplr mouetur naturalr: est illud qd habet in se suscepti ua et passiuu potentia recipiendi formam fm qua mouet mo tor: suus per inchoatione ipsius forme in ipso: qm intendit el suus motor imprimere per motu quo ipsum mouet: et ha bet in se tale principiu per se: et no fm accidens: sicut potentia quale vel potentia calidu vel frigidu efficitur actu fm quali tate illa informatiue ad qua fuit ordinata potentia eius: et si mlt est de eo qd potentia quantu: aut potentia vbi. Dico at absolute et simplr talia esse que mouent naturalr: ppter ea q mouent violenter. Illa enim aliquid nature habent in motu quo mouent: sed no absolute mouent fm nam: sed fm qd: et hoc declarabit in 3° de celo et mundo. Et voco principiu pas siuum receptum in quo inchoata est forma agentis hoc mo do quo dixi in primo horu libroz: qd omnis forma mouentis inchoata est in ma: aliter enim non est ma ppria: neqz mo bile pprium motori suo potius qd alij: opz eniz q mouentia inferant passiones suis pprijs mobilibus: et agentia suis p/ prijs passiuis: et huiusmodi passiu et mobilis generale signu est quando in eo talis inuenitur potentia que no indiget nisi vno determinato motore: vt erit in actu. Si enim plu res erigeret motores: tunc no esset per se appropriata vni: et sic non esset alicuius agentis pprium passiuum sicut figura hominis potentia est in femine hominis: et figura idoli po tentia est in cupro eo modo quo cuprum est subiectum arti. Dico autem: qd hec potentia instr illi passiuo per se: et no fm accidens: qd aliquado idem numero mobile mouetur et ad quale et quantu: sed tunc altere alteri accidit: et non est ei es sentiale: sicut quando calidu potentia fit actu calidum: tuc enim ideo qd calor est dissolvens et extensus fit etiam id qd fit calidum maioris quantitatis: hoc forte non fuit de inten tione

Tex. r. c. 29.

Tex. r. c. 30.

Tex. r. c. 31.

3° cell. l. c. 28. et infra.

ffone agentis: sed ideo fit: quia talis extensio accidit calori quando est in materia dissolubili & extensibili: hoc autem quod iam diximus vniuersaliter dicimus fieri in corporibus simplicibus quando mouentur secundum locum: illa enim ab alio mouentur extra naturam & violenter: & ab alio mouetur secundum naturam siue naturaliter: sicut ignis & terra quorum vnum est leue simpliciter & aliud graue simpliciter: ideo magis manifesti sunt in eis motus dicti quam in elementis medijs. Aduenitur autem natura cum actus eorum quos imprimunt eis sua propria agentia sunt potentia ipsorum: & in eis ipsis eo modo quo dictum est. Causa autem: quod non manifestatur in talibus quid sit ea mouens est: quia potentia ponitur esse multipliciter: ideo non expresse scitur a quibusdam a quo ignis moueatur sursum: & a quo terra moueatur deorsum. Hoc autem demonstrabimus in similibus. Potentia enim passiva que receptiua est actus & complementi dicitur dupliciter: quia nos dicimus quod secundum alium modum potentie receptiue est potentia sciens ille qui adhuc addiscit: & eger ut doceatur: & secundum alium modum potentia est sciens ille qui iam habet sciam in habitu: sed non considerat secundum actum: prior enim qui eger doctrina non habet potentiam in qua sit complementum: nisi per inchoationem: quia est in potentia sua habitus confusus non adunatus: qui est in primis principijs scientiarum que homo scit per naturam. Secundus autem habet habitum: & potest agere actiones habitus quando voluerit nisi sit impeditus: ideo primus est per se potentia sciens: secundus non est per se potentia sciens in actu: sed potius per accidens impeditur ab opere scientie: & generale est in vtroque istorum modorum quod semper sit actu id quod est potentia quando simul sunt actiuum & passiuum. Si enim docens secundum suam doctrinam tangat & informet potentia scientem que potentia scit per se efficitur actu: doctus & sciens. Similiter scire mouens impeditur simul sit cum sciente non considerante efficitur sciens actu considerans: sic enim addiscens ex potentia esse ad discendum fit alterius aliquid a potentia: quia efficitur in actu. Cum autem sic habet actus sciendi et non sit aliquid quod prohibeat ipsum: tunc secundum actum & complementum quod recipit operabitur: hoc est considerabit secundum actum de se habilibus que iam didicit. Si enim ita non diceretur: tunc sequeretur necessario: quod post scientiam acceptam inesse sibi adhuc ignorantia: que secundum contradictionem habet se ad scire: & sic simul sciret & non sciret: quia non valens considerare cum non habeat impedimentum est ignorans: & hoc est impossibile: ergo oportet dicere quod habens scientiam secundum actum considerat si non habet impedimentum. Si autem nos queramus quid moueat eum ad considerandum inter duo mouentia. scilicet vtrum moueat eum ad considerandum ille qui docet eum: & generat in eo scientiam: vel ille qui remouet ei impedimentum postquam doctus est: inuentus quod docens ipsum mouet eum per se ad considerandum: quia dat ei formam ad quam necessario consequitur considerare si non impeditur: sed remouens obstaculum mouet eum per accidens: quia motus eius non dat ei considerare nisi per accidens: eo quod considerare inerat ei prius si impedimentum non habuisset. Si autem aliquis obiciens dicat: quod sciens seipsum mouet ad considerandum & sic non indiget motore remouente impedimentum: quia impedimentum considerationis sue non est nisi voluntas sua: & ideo quando vult tunc considerabit. Dicemus quod hoc per accidens est: sicut medicus sanat seipsum: & non in quantum medicus efficitur sanus: sed in quantum eger: ita & hoc. Iste enim remotor est impedimentum sui non in quantum est effectus de potentia considerante actu considerans: sed accidit hoc ei illo quod in potestate habet impedimentum remouere. Est autem adhuc intelligentidum: quod considerare secundum actum est a forma scientie quae accipit a sciente: & ideo quando docens dat ei scientiam: tunc cum scientia dat ei omne quod sequitur ad scientiam: ideo docens per se mouens est in vtroque motu: sicut supra diximus. Similiter autem per omnem modum se habet in phisicis quantum ad mouentia corpora simplicia: que sunt quatuor elementa. In talibus enim id quod est actu frigidum potentia est calidum antequam generetur: & fiat secundum actus calidum. Cum autem generatus est & accipit formam calidam: fit ignis: tunc operabitur operationem calidam que est ardere: nisi ha-

beat aliquid quod ipsum impediatur ab operatione: unde ab eo a quo accipit formam ignis & caloris ab eodem accipit omne operationem & omnem proprietatem que sequitur formam ignis & caloris. Similiter autem se habet & tunc graue & leue. Leue enim sit ex graui per hoc quod graue est leue in potentia: & tunc sit leue a generante ipsum a graui: sicut quando fit ex aqua aer vel ignis: vel quando fit ex terra alterum illorum. Graue enim primum potentia est leue: & tali potentia quae vocamus per se potentiam passiuam: & receptiuam in qua per inchoationem solam est forma leuis. Cum autem iam est leue secundum complementum: tunc habebit ab eodem generante omnia que sequuntur leuitates que sunt motus ad superius: & locus superior: nisi aliquid impediatur. Actus enim consequens leuitatem est in aliquo vbi determinatum est: & hoc est sursum: sed aliquando prohibetur quando detinetur in loco contrario: sicut quando ignis vel aer clauditur in vase: vel retinetur in materia deorsum cadere: sicut est de igne in lignis: & sicut diximus de motu secundum locum simplicium corporum: ita etiam se habet in quanto secundum motum augmenti vel diminutionis: & in quali secundum motum alterationis. Signum autem huius est: quia nos videmus quod quantum generas et quod generatur largitur de sua forma: tantum largitur ei de suo loco: & de suo motu. Cum enim ignis agit in graue quod est terra primum dissoluit ipsum: & tunc eleuat ipsum parum: & postea dissoluit & rarificat ipsum plus & plus: & cum omnino ipsum dissoluerit tunc adiuuat sibi id quod generatur in loco suo naturali: ideo locus & motus datur a generante sicut forma: sed forma datur principaliter & locus & motus dantur per consequens: sicut ea que propria accidentia sunt forme date per generationem: & ita sit vt dictum est: tamen propter hoc quod latet hoc in corporibus simplicibus queritur a Platone & a quibusdam alijs quare in suum proprium locum mouetur grauis & leuis: quando sunt extra ipsa: cum non videatur distinctus ab eis motor: intrinsecus vel extrinsecus: sicut in animalibus: & in his que mouentur violenter distinctus motor inuenitur. Causa autem quare mouentur in propria loca quando non sunt prohibita nulla alia est: nisi quia ex forma accepta a generante ipsa apta nata sunt inesse: & non alibi vbi sunt sua generantia: & hoc esse forma leui & graui: vbi per essentiam est leue sursum: & graue deorsum: & leui sursum moueri: & graui deorsum moueri sicut diximus. Sed potentia leue & potentia graue dicitur multipliciter: sicut dictum est de potentia sciente. Cum enim adhuc est sub forma aque & terre secundum actum est graue: tunc quodammodo potentia est leue: quia materia sua susceptiua est forme leuis: & quando factus est aer vel ignis: & habet in se formam leuis: tunc aliquid quando conuenit ipsum esse potentia leue. Conuenit autem aliquid quando propter aliquod impedimentum neque sursum est neque sursum ascendere potest: sed continue quando ablatum fuerit impedimentum: tunc agit actum leuis: & tunc sit sursum per hoc quod ascendit. Similiter autem est de qualitate generata: tunc in actu imutat secundum illam: sicut superius diximus: quod sciens mor considerat nisi aliquid prohibeat ipsum. Similiter autem quod est actu factum quantum mor exte- ditur in maiorem locum: nisi aliquid prohibeat ipsum. Illud autem quod est mouens siue remouens id quod sustinet & prohibet generatum ne agat operationem sue forme illud potest dici mouens & non mouens: sicut ille qui diuellit colubas domus: aut qui delicit lapides qui iacuerunt super colubas: aut ille qui emittit aquam contentam in vase. Ille enim secundum accidens mouet sed per se non mouet. Aduenire autem secundum accidens dico sicut partes dicitur pilam sphericam mouere: quando repercutitur proiecta ad parietem: hanc enim pilam partes per se mouet: sed per ipsum mouet ipsam partes: & similiter mouet ipsum generans dando ei formam dat ei etiam formam generantis consequentem. Sed auferens impedimentum mouet ipsum per accidens nihil dando sibi: sed tamen impediens id quod iam inest ea remouendo. Jam enim per formam sibi datam inest ei esse illud quod per se consequitur formam datam: & impeditur ab exteriori. Iste tamen modo quem hic fecimus de mouente: & sit generalis secundum omne genus motus complebitur specialiter de mouente secundum locum in tertio de ce. & mun. vbi cum perfratatione diligenti ingremus de

112. p. 32

112. p. 32

112. p. 32

Sed considera quomodo per se habet quod sciamus, 3.

om. imo qd... Sed quomodo dicitur esse aliquem mouet ipsum per se ad considerandum.

112. p. 32

112. p. 32

112. p. 32

112. p. 32

112. p. 32

Physicorum

motibus leuis & grauis. **C**on manifestus igitur ex dictis est: quod nihil horum simplicium corporum mouet seipsum sicut antiquus opinatus est Plato & post eum Galenus: & in processu temporis Seneca. Sed oia talia sui motus in se habent per se non quod mouendi se actiue & faciendi: sed patiendi & recipiendi hoc a generante ipsa & dante eis formam cuius est motus & locus ad quem mouentur. **R**ecolligamus igitur inductionem nostram dicentes: quod oia que mouentur aut natura mouentur: aut extrinsecus: sive violentia: quod idem est. Quod autem extrinsecus mouetur omnia: mouentur a quodam motore qui est extra ipsa per distinctionem esse. **E**orum autem que natura mouentur: iterum quod mouentur a seipsis: sicut aialia mouentur a motore aliquo distincto ab eo quod mouetur per distinctionem: & non per esse. **E**t sicut ea que non mouentur a seipsis & mouentur natura ut grauis & leuis mouentur: & ab aliquo motore qui distinctus est ab eis per esse: quia aut mouentur a generante & faciente leue & graue in forma leuis & grauis: aut ab eo quod soluit & remouet ab eis impedientia & prohibentia: ut agant actum grauis & leuis. **O**ia igitur que mouentur ab aliquo mouebuntur distincto ab ipsis per distinctionem & esse: aut per distinctionem solui: & hoc est quod volumus declarare. **N**ec aliquid miretur si ratam questionem determinamus per inductionem: scimus enim quod inductionem non certificat quarecunq; vniuersum inducat nisi predicatum ab oibus particularibus inductis participet essentialiter: quia tunc particularia participat predicatum per se: & vniuersalis recipit predicatum nem per se predicatum eiusdem: quia licet pbemus quod quilibet triangulus in particulari est albus: non possumus pbare quod triangulus vniuersalis est albus: quia conuenit quilibet album non esse: & ideo forte mirabilis aliquid quod sumus contenti in inductione: quod si inductissemus hic particulariter oia mota vbi: nisi prius in principio septimi inductissemus demonstrationem de vniuersis: quod si omne quod mouetur ab alio a se distincto mouetur. **N**ec hic fecimus inductionem ut pbaremus vniuersales quod hic demonstrauimus: sed potius ut excluderemus questionem Platonis & Galeni & Senecae contingente de corporibus simplicibus que videntur per se moueri ad loca sua quod sunt extra vbi prius. **N**os enim dicimus quod tunc mouentur a motore qui est motor: per accidens: eo quod ipsa non sunt in potentia per se sed per accidens: cum iam per se habeant formam per quam ascendunt: & sunt in loco sursum vel deorsum sed impediuntur ab aliquo per accidens & non per se.

Cap. 5^m. Quod omne quod non reducitur in aliquod mouens primum quod mouet seipsum.

Reducitur ab alio a se distincto: tunc procedemus ad alterius propositionis declarationem. **I**tem oia mota reducuntur ad aliquod primum motum vniuersum: & ille est motus quod mouetur a suo motore intrinseco sibi: sicut animalia mouentur ab anima. **I**ncipimus autem istam considerationem ad eo quod dicimus quod omne quod mouetur ab alio: non mouetur ab alio nisi altero duorum modorum. **A**ut enim mouetur ab alio quod est mouens ipsum: non sicut ipsum: sed propter alterum: aut est mouens ipsum propter seipsum. **S**i autem mouet ipsam non propter ipsam: tunc aut mouebit ipsam per vnum medium: quia si ipsum est primum mouens post vltimum mouens: sicut viam resolutionis: & hoc est primum mouens in ordine naturali mouentium: aut est mouens per plura media: ita quod inter primum mouens & vltimum motum sint plura media. **E**t exemplum huius quod habet plura media est: sicut baculus est primum mouens lapidem percussum & mouetur baculus non sicut se: sed per alium: quia mouetur a manu: & manus etiam mouetur ab alio: quia mouetur a virtute hominis & mouentis manum: vtraque enim mouentius dicimus mouere: sed tamen dicimus primum magis mouere quam vltimum: quia primum dat vltimo quod mouetur: & ideo non mouente vltimo adhuc potest mouere primum: sed non mouente primo non potest vltimum mouere quod proximum est iuxta rem motam: & ideo est primum sicut causa primaria: quia retrahente ipso causalitate suam nihil erit deinceps mouentius. **S**ed retrahentibus alijs suas causalitates: nihilominus ipsius causalitate motus: propter quod ipse est magis mouens omnibus alijs. **E**t exemplum est: quia baculus non mouebit lapides nisi mo-

ueatur ab homine: sed homo mouebit etiam baculo non mouente. **S**i ergo sicut predicta necesse est: quod omne quod mouetur ab alio a se distincto sicut esse mouetur: & illud iterum: aut mouetur ab alio: aut mouetur a seipso: & si mouetur ab alio a se distincto sicut esse: tunc necesse est quod sit aliquid mouens primum quod non mouetur ab alio a se distincto sicut esse: sed sicut distinctionem solam: & hoc est quod sit mouens seipsum est primum mouens: tunc non est necesse quod hoc moueatur ab alio: sed ipsius in quantum reducitur omne mouens motum aliquid in natura. **E**t pbatur hoc ex hoc: quod impossibile est ut in infinitum vadat mouentium numerus & motorum: quia cum infinitorum ex parte ante nihil sit primum nunquam possemus deuenire ad id quod mouetur per se: & quia omne mouens ab alio reducitur ad mouens per se: si non sit accipere mouens a se non erit accipere mouens ab alio: cum omne mouens sit aut per se mouens: aut ab alio: oportet quod nullus mouens omnino seipso esset: quod est impossibile: quia ex hoc sequeretur nullum esse motum omnino: oportet ergo dicere: quod mouens seipso sit primum mouens: & hec propositio fundatur super tres propositiones: quarum vna accipitur ex secundo metaphysice Aristotelem: & est quod omne quod inuenitur in pluralibus & est vniuersum in illis oportet quod inueniatur in vno primo quod est causa omnium illorum: & ideo cum mouere in multis mouentibus motis: oportet quod inueniatur in vno primo mouente motu quod est causa omnibus alijs mouendi. **A**lta autem propositio est quod omne quod mouetur ab alio distincto a se per esse & distinctionem mouetur ab eo quod quandoque mouet & quandoque non mouet: eo quod ipsum est quandoque coniunctum: & quandoque non coniunctum: sicut probatur est in primo tractatu huius octauis libri: omne autem tale mouens quod aliquando mouet: & aliquando non mouet: est aliquando in potentia mouens: & non in actu: quod autem est in potentia mouens indiget mouente generante sicut in precedenti capitulo monstratum est: & ideo omne quod mouetur habet extra se mouetur non perpetuo motu: & ideo motus suus non potest esse primus: & ideo oportet ipsius reduci ad alium primum. **T**ertia propositio est quod mouet se habet motorem coniunctum sibi & extrinsecum sibi: & ideo si ille motor non sit in potentia ad aliquid mouebit perpetuum motum qui est primus motum: & causa omnium motuum aliorum. **E**t igitur sciendum quod duplex est primum mouens: vnum quidem in genere & alterum extra genus. **P**rimus autem mouens in genere est mouens quod mouet seipsum & illud mouetur: & de hoc ponimus modo nostrum studium ad inuestigandum. **A**lterum autem est mouens non motum vniuersum: & de hoc inquirimus posterius quantum pertinet ad pbens negotium. **Q**uod ergo sic mouetur quod ipsum non mouetur ab alio extrinseco sibi: illud necesse est moueri a seipso: & illud est primum mouens per rationem predictam. **A**mplius etiam alio modo apertiori est aggredi ipsam eandem rationem que habita est. **O**mne enim mouens oportet quod aliquid moueat: & per aliquid sive aliquo quod est sicut instrumentum mouendi: & hoc patet ex hoc: quod sicut habitum est omne quod mouet: aut mouet seipso: aut mouet quodam alio quod mouetur primum ab ipso. **L**utus exemplum est: quia cum animalium mouet aliquid: tunc anima mouet sicut motor: immobilis: sed videtur corpore sicut instrumento sui motoris: & per illud mouet. **E**t si velimus accipere quod est causa motus: & est motus: tunc erit ratio clarius: quia tunc homo motus seipso mouet aliquando aliquid: & aliquando videtur baculo per quem mouet sicut instrumentum: & ideo quod dicimus in prehabita ratione esse medium mouens inter primum mouens & vltimum motum: hoc dicimus esse instrumentum: sed in nomine instrumenti clarius est quod dicitur: quia instrumentum sonat ut ab alio motum semper: & modum instrumenti habet corpus: quod mouetur ab anima: & est extrinsecum aliquid mouens sicut baculus. **E**t huius exemplum est: quando ventus proicit sine medio instrumentum: & aliquando dicitur proicere lapidem quem proicit ventus: & tunc lapis mouet sicut instrumentum: nec tamen dicimus quod ventus moueatur a se: sed potius mouetur a generante quod dat ei talem motum: & per hoc quod dat ei talem leuitatem: & de hoc in libro meteororum erit locus optimus tractandi: & simile est de magnete qui mouet ferrum per hoc quod alterat solum virtute

Ex. 7. c. 33.

vide d multi pluri inductio ne Auerrois a prior. c. 23

Ex. 7. c. 33.

Ex. 7. c. 34.

Ex. 7. c. 33.

2. meta. l. c. 44

Ex. 7. c. 33.

Primum mouens duplex e vide p hoc distinctione d gna none & corru ptioe. Ex. 7. c. 33.

Ex. 7. c. 33.

vide d attra ctioe magnete. 116. 7. pp. c. 10.

virtute sua: et generat aliquid circa ipsum. Cuius signi est quod kakabrie non attrahit calamos nisi prius calefiat: ut per calorem eius virtus eius spargatur vsq; ad calamus: et per hoc aliquid forme sue generet in calamo: per hoc quod calamus moueatur a kakabrie: et sic in omnibus est quod omne quod mouetur ab alio mouente quod mouet aliquid mouetur et mouet alia: quod est sicut instrumentum mouendi: et impossibile est motum aliquem fieri: nisi sit aliquid quod seipsum mouet: et illud quod seipsum mouet compositum erit ex mouente quod non mouetur omnino: et ex corpore quod mouetur et mouet sicut instrumentum mouens. Sed in hoc est differentia mouentium: quod si sit quidam mouens seipsum mouens: tunc non est necessarium: quod sit aliquid aliorum mouentium que mouent in hoc quod ab alio extrinseco sibi mouet: sed si mouens sit extrinsecum et sit ab altero motus extrinseco sibi: tunc oportet quod ante illud sit aliquid mouens seipsum per rationes superius postam: in qua probatum est: quod omne mouens motus ab altero mouente extrinseco sibi reductur ad aliud mouens quod mouetur a seipso: et non ab altero: aut oportet: quod in infinitum abiret: et tunc omne mouens mouet sicut instrumentum: et hoc est impossibile: quia non potest omne mouere instrumentum aliter nisi aliud sit mouens seipso quod vltimus mouet id quod mouet instrumentum. Si ergo datur quod id quod mouetur mouet: tunc necesse est hoc in aliquo numero mouentium stare: et non abire in infinitum: stabit enim in eo quod mouet seipsum: sicut habitum est: et hoc manifestum est in omni ordine mouentium. Si enim baculus mouet et baculus mouetur a manu: tunc manus mouet baculum. Si autem et manu aliquid aliud mouet: et hoc iterum aliquid est mouens: et cum id quod mouetur moueatur ab aliquo: tunc semper necesse est quod aliquid sit prius eo quod mouetur ab alio donec deueniatur ad illud quod mouet ipsum per seipsum: hinc enim hoc mouetur: dummodo tamen non sit ipsum mouens aliquid aliud extrinsecum: et distinctum ab ipso sicut esse: tunc necesse est: quod illud moueat ipsum seipsum quare sicut ista rationem que sumpta est a ratione instrumentum mouentis: et eius quod mouet instrumentum: eo quod omne id quod mouetur: aut oportet quod sine aliquo medio moueatur ab ipso quod mouet seipsum: aut si per media multa mouetur: tunc decurrendo per omnia media instrumentum mouentia aliquando deueniatur in id quod mouet mouendo seipsum: et hoc erit primum motum mouens.

Cap. 6^m. Q. primo primus motor: est omnino immobilis ut per hoc concludat quod id quod est causa omnis motus est mouens seipsum.

Interarta autem **H**ec que predicta sunt inducimus rationes ad hoc quod primo primus motor: est immobilis in quolibet genere motus: propter hoc etiam ille motor dicitur esse extra genus mobilitatis motorum: et tunc red ibimus et faciemus per easdem rationes constare eadem hec que nunc diximus sicut quod primum illud quod est causa omnis motus et est motum est illud quod mouetur a seipso: et mouet seipsum. Erunt autem iste eadem rationes contra Platonis positionem qui dicit quod nihil mouet immobile existens. Sed quod primi motores modo se mouent omne quod est. Dicitur igitur si det nobis aduersarius: quod omne quod mouetur ab eo mouetur quod sicut naturam mouetur: sicut dicit Plato tunc moueri qui est in primo motore qui est causa motus: in omnibus alijs aut conuenit ei essentialiter et per se. Si autem primus motor: qui est causa motus vniuersaliter in omnibus mouetur per accidens: tunc non propter idem mouet: et est causa motus quia mouetur: sed accidit eidem moueri qui est causa motus mouendo: ergo primum motorem non est necesse moueri ad hoc quod moueat. Si autem hoc datur tunc sequitur contra Platonem inconueniens: quod scilicet possibile est contingere quod nulla res mouetur in omnibus partibus mundi: et hoc ideo sequitur: quia id quod est per accidens non necessario inest: sed contingit inesse et non inesse. Si ergo tale quod per accidens inest ponamus non esse: tunc sicut doctrinam Platouis analecticorum nullum debet sequi impossibile: quia falso et non impossibili posito quod accidit est falsum et non impossibile: sic igitur accidit hic: sed quod hoc accidit est falsum et impossibile: quia sequitur ex hoc: quod si nos ponamus primum motorem non moueri: cum hoc quod Plato dicit non mouere esse, idem nisi moueatur: quod possibile est nullum motus esse in mundo: quia sic ostendimus: quod primo motore non mouente non contingit mouere aliquem secundum motum qui sunt post ipsum. Dicit autem Plato omnino non mouere nisi moueat: ergo cum contingat ipsum non moueri non erit motus in aliquo entium huius mundi: hoc autem est impossibile: quia nos supra probauimus: quia necessarium est primum motum esse qui est primi mobilis: ergo positio est impossibilis: que dicitur quod primum motor mouet per accidens et non per se. Hoc autem dicitur esse rationaliter accidit: quod scilicet primum mouens quod omnino est primum motus principium sit immobilis et non moueatur. In ordine autem omnis motus necesse est tria esse: quorum vnum est quod mouetur tunc. secundum quod est mouens tunc: et tertium quod instrumentum sit motus: et hoc mouet et mouetur. Et horum exemplum est in motu processu uo hominis: quia quod mouetur tunc est membrum: sicut pes vel manus: quod autem mouet tunc est virtus mouens que est appetitus mouendi: et quod mouet instrumentum est sicut neruus vel musculus: et hoc mouetur a virtute: et membrum mouet. Exemplum autem horum est in ordine naturalium motuum. Cuius enim aliquid calefit est calidus mouens motus: et id quod calefit est motus. Et autem necesse est quod sit aliqua causa prima caloris mouens tunc: sicut stella: vel motus qui non mouetur sicut qualitates sicut quas mouet: hinc moueatur forte localiter: hoc autem in sequentibus ostendetur. Inter hec autem quod mouetur quidem necesse est generaliter moueri: sed non generaliter necesse est mouere: quia vltimus motum sic est motus: quod ipsum nullo modo mouet: sed illud quod mouet mouens etiam necesse est moueri et mouere: quia medius est inter primum mouens et vltimum motus: illud enim simul conuenit participando hec duo: et sicut idem esse distinctum conuenit cum eo quod mouetur: quia in veritate mouetur ab alio: et conuenit cum mouente: quia mouet vltimus id quod est vltimus motus. Hec autem que dicta sunt sunt maxime manifesta in his que mouent et mouentur sicut locum. Hec enim tria necesse est tangere se inuicem aut simpliciter: quod inter ea nullum sit medius: aut vsq; ad aliquid hoc est vsq; ad spatium et distantiam determinatam ad quas distendi potest virtus mouentis: sicut nos videmus: quod sicut determinatum spatium mouet chorda sagittam: et non vltra vsq; ad determinatum spatium distans mouet magnes ferrum: et plicis stupefactor vsq; ad determinatam distantiam inuicem rete in quo manum tangens stupefacit: et non vltra. Plicis autem qui latine dicitur stupefactor: arabice autem rachada vocatur. Sicut autem sol vel mars calefaciunt aere et vniuersaliter omne quod mouet habet spatium determinatum vltra quod non distendit virtus motus. Ad mouens autem primum: quod non sic mouet: sicut in quo instrumentum fiat motus illud mouet: ita quod est immobilis ab alio. Et quia nos videmus: quod medius horum est compositus ex vtroque extremorum: et videmus quod vltimus in ordine isto quod est illud quod potest ita moueri quod ipsum nullum habet principium actus motus: potest inueniri per se se paratum: et videmus etiam existere illud quod est mouens motus: quod quidem mouetur ab alio extrinseco sibi: et non a seipso: tunc etiam rationale est quod dicamus etiam tertium existere illud quod est ita mouens quod ipsum est immobile omnino: sicut nos hoc videmus existere in compositione mixtorum: non enim in compositione hydromellis inuenimus et aqua per se existere et mel: multo magis hoc est in proposito: cum id quod mouetur instrumentum aliter diuisum sit sicut rationes: tam ab eo quod mouet primum quod ab eo quod mouet vltimus. Irrationabiliter igitur dicit Plato nullum mouens inueniri et immobile. Sed rectius dicit Anaxagoras in hoc: quia cum posuit intelligentiam vniuersalem agentem esse primum mouens mixtorum de qua superius locuti sumus: tunc posuit ipsam impassibilem et imixtam. In hoc enim recte ponit intelligentiam primum motum principium: quia immobilis erit per hoc quod erit impassibilis: et si esset mixta materie et contrarijs: sicut virtutes physice mouentur: tunc esset generabilis et corruptibilis: et ideo impetare habet motus per hoc quod est imixtus: sicut faciunt intelligentie separate. Et ex ista probatione habetur: quod impossibile est quod primo motori accidat moueri cum mouet: quia sicut dicta necesse est inueniri primum motorem qui non possit mo-

E. 2. c. 37.

E. 2. c. 36.

o z

Tex. 7. c. 35.

ueri per se vel per accidens: qd impossibile est qd accidit ei moueri cum mouet. **C** At vo si dicat aduersarius: qd primus motor non fm accidens: sed per se et essentialiter mouetur: ita qd non potest moueri nisi moueatur: eo qd ex necessitate mouetur: tunc necesse est qd hoc fiat altero duorum modoru: aut enim mouetur fm eandem speciem motus fm qua mouet: aut mouet fm vnaz speciem motus et mouetur fm altera. **D** i eo autem fm eandem speciem motus mouere et moueri: sicut si calidus: qd calefacit etiaz calefit: et sanans sanatur: et latu hz locuz mouet fm locuz. **E** t dico fm alteraz speciez motu moueri et mouere: sicut si sanas fertur et mouetur fm locu: et motuz fm locuz augetur: aut aliquo modo motus mouetur diuerso ab illo quod mouet. **S** ed manifestuz erit statim: qd vtruzqz horuz est impossibile. **S** i enim sic dicatur: tunc non erit motus contenti vniuersali dictione: vt dicamus qd mouens mouetur: sed nos descendemus ad indiuiduos fm speciem et numeruz motus: quia in illis magis manifestuz est inconueniens. **S** i enim mouetur mouens fm eandem speciez motus fm quaz mouet: tunc oportet qd ille qui docet geometricare addiscat: et doceatur geometricare: et opz docens sit ignorans fm eundem motuz numero: aut oportet etiaz qd ille qui proijcit lapides: vel aliud quodlibet qd proijci potest: proijciatur eadem projectione: que aperte sunt inconuenientia: ergo non est possibile qd mouens moueatur fm illu modu motus quo mouet. **S** i autem dicat sic quidam qd non moueat fm eandem motuz quo mouens mouet: sed mouetur fm aliu moduz et speciez motus: sicut si dicamus id qd fertur fm locuz augetur: aut id qd augetur alterari ab alio: et hoc alterans moueri dicamus fm alteruz quenda modum motus quecuqz voluerimus. **A** d huc ostendimus hoc esse impossibile: quia iam supra pbauimus: qd species motuz sunt infinite: et ideo necesse est stare: cum finiti sint motus fm speciez: oportet ergo si hoc semper dicatur fieri qd fiat reflectio in primuz motum: quia si ferens fm locuz dicatur augetur: et augens alterari: et alterans doceri: et sic de singulis: qd tamen redeat qd alterans vel docens dicatur moueri hz locuz. **I** deuz autem est quantum ad conuenientiaz inconuenientis si mor dicatur mouens fm locuz moueri fm locuz: et si dicat post multa media aliorum motuum moueri fm locuz: quia in vtroqz sequitur ferens fm locuz ferri: et docens doceri: hz enim post multa media denentur ad eundem moduz motus quo mouet primus mouens: tamen refertur motus ille ad primu motu: plus qd ad aliquos secundoz: quia itaz manifestuz est ex superius habitis: qd omne quod mouetur mouetur ab eo qd est mouens superius et prius: et magis mouetur ab illo qd ab aliquo alio. **A** t vo itaz prius ostendimus hoc esse impossibile: eo qd fm hoc docens accidit addiscere: et mouens fm locum moueri ad locuz: et ideo dicimus qd hoc est impossibile: quia docens habet scientiaz: et addiscens non habet eaz: et sic in vno tempore: et fm vnaz et eundem motuz aliquid habet scientiaz et non habet eaz: qd est impossibile. **A** mplius autem qd magis est irrationalis qd ea que dicta sunt: hoc est: qd motuz fm locum vel fm quelibet aliu motuz sit mobile: et hoc est improbabile etiaz fm opinionem. **S** i enim omne qd mouetur dicatur moueri ab eo qd mouetur: tunc mobile erit aliquid simile: sicut si aliquis dicat qd sanatiuz et sanans est sanabile fm eundem motum ad sanitates: et tunc quando medicus sanat aliquem a febre: oportet qd ipse sanetur a febre: et sicut si aliquis dicat qd id qd edificat edificatur fm eandem edificationez: aut mor sine medio: aut per plura media: sicut in precederibus est explanatum. **D** ico autem per plura media: sicut si dicatur: qd omne qd mouet est mobile ab aliquo mouente: sed non fm eandem motuz fm quaz mouet proximus qd mouetur ab ipso. **S** i fm istu motuz quo mouet alteruz quo mediante coniungitur ei: vt si sanans dicamus non addiscere: quia proximu est illud qd dicit sed altero modo moueri: hoc est ascendens et decurrens per omnes modos motuz aliquando peruenit et ad eandem speciem motus quo mouet ipsuz mouens: sicut diximus prius. **Q** uia enim motus in omnibus substantijs inuentus sit a primo motore de necessitate refertur ad ipsuz in quocunqz inueniatur: et tunc sequitur inconueniens: sicut si mor sine medio moueatur fm eundem moduz motus quo mouetur: et sic patet: qd vtrunqz horuz est inconueniens: vel potius dicamus: qd vnu illoz est impossibile. **S** i mor moueatur fm eandem speciem

motus qua mouet: alteru autem est figmentuz ex quo tamen sequitur impossibile: hz non ita sit manifestu: qd fm moueatur fm alia speciez motus qua mouet. **I** nconueniens enim est: qd alteratiuz sit ex necessitate et essentialiter augmentatiuz et augibile: hz forte accidat: ergo non potest dici qd primo primus motor semper moueatur: et inde vltimus dicitur: qd non est necessariuz qd omne qd mouetur semper moueatur ab alio a se distincto per esse: quia superius habituz est qd ois motor extrinsecus distinctus mouet ab alio motore qui et mouetur: et est sicut instrumentaliter mouens: quia si ita est oportet qd iretur in infinitu: opz ergo dicere: qd id qd mouet a motore primo immobili sit seipsuz mouens: sicut aliu mouet seipsuz: et motor immobilis non est extrinsecus et: sicut intellectus mouet hominem: cum tamen sit per se immobilis et per accidens mobilis. **S** ed motor primus in hoc differt ab intellectu: qd nec per se nec per accidens est mobilis. **E** rgo non est necessariuz qd omne id qd mouet semper moueatur ab alio qd etiam ipz ab alio moueatur: ergo stabit hoc in aliquo motore qui est causa ois motus: aut qd a quocunqz hoc est immobili mouebit sicut a motore primo: aut mouebit a motore qui seipsuz mouet: qui compositus est ex motore et mobili qui est sicut motor sebo primus. **A** t vo si opz consideratione facere et querere: vtruz causa vniuersalis ois motus sit motor: seipm mouens: aut motor qui mouet ab alio quo extrinsecus sibi fm esse ois homines hz aliquid modicum rationis habentes ponent qd illud est causa vniuersalis ois motus: qui est mouens seipsuz eo qd illud compositur ex primo motore immobili: et primo moto qd mouetur ab ipso. **I** llud enim qd per se et non ab alio causa est semper est prior et portio: causa id qd est causa in altero quodam habet causalitates. **D** oc enim hz et ipsuz sit causa: non tamen a se sed ab altero hz causalitates. **O** portet igitur nos illud considerare accipiendo aliud principiu considerationis qd prius: vt queramus si aliquid mouet seipsuz fm que moduz mouet: et fm quez est motus. **C** ap. 7. In quo eliditur error: Platontis in eo qd dixit qd primo primus motor mouetur a seipso.

Tex. 7. c. 39.

Tex. 7. c. 40.

Tex. 7. c. 40.

A tuz demonstranduz probabimus primo omne qd mouet seipsuz esse composituz ex motore et mobili. **A** d hoc autem probanduz sumemus hanc propositionez: qd omne qd mouetur est distinctibile in partes que semper in infinitu sunt distinctibiles. **H**anc enim propositionez itaz ostendimus in seruo scriptoz libroz: vbi locuti sumus de vltibus pbicis que sunt continui diuidi in infinitu: et compositi componi ex diuisibilibus in infinitu: et motuz esse continuum: quia est actus continuus: sed indiuisibilis: et tunc non esset motus: opz ergo ex his que ibi dicta sunt supponere: qd omne qd mouetur est continuuz. **I** mpossibile est igitur: qd hoc qd mouet seipsuz penitus fm totuz qd est in ipso moueat seipsuz. **S** i enim moueret penitus fm totuz seipsuz tunc oportet: qd quicquid est in ipso moueret: tunc sequitur ex indiuisibilibus et singularibz motibus qd idem fm totuz qd est in ipso fertur hoc est mouebit se localiter: et fertur hoc est mouetur localiter fm speciez et formaz: et idem alterabitur et alterabit: et docebit vtruz et docebitur simul: et sanabit et sanabitur fm eandem sanitatem: que oia inconuenientia esse ostensa sunt: sine fiant per media vnu: siue per plura: siue etiaz fiant mor sine medio: quia cum nullo modo motus media moueant nisi illo quez habent a primo motore: idem est si mille simuz moueat: ac si primum mouerit: quia semper sequitur: qd mouetur eodem modo motuz quo mouetur. **A** mplius determinatuz est in tertio libroz superioru: qd non mouetur nisi mobile in quo sicut in subiecto inest motus. **M**obile autem est qd potentia mouet ante qd sit in actu. **O** mne autem qd potentia est ad aliquem actum vadit in illu: et motus est actus et perfectio mobilis: quia actus est perfectus eo qd est imperfectus: sicut in via ad perfectionem veraz existentis sicut in tertio libroz superioru deternatuz est: sic patet qd omne quod mouetur simpliciter erit imperfectuz: qd autem mouet oportet qd sit perfectuz: quia motor vniuersus mouendo dat formaz suaz: et ideo cum non det nisi qd habet: oportet qd ipse fm formaz illaz perfectus sit: sicut videmus: qd calefactus ens actu calidus: vel calor ipse et generans

L. 8. c. 41.

L. 8. c. 41.

nerans vniuoce est id qd habet species & formas qua largit
generato. C Si ergo dicatur: qd aliqd oino fm oia que sunt
in ipso simul mouet & moueatur: oportet qd idem simul sit ca/
luduz & non caliduz: & coplectuz & incoplectum: & fm vniuoceq;
alioz motuz fm que potest mouere mouens vniuoceum.
Cuz igitur hoc sit impossibile: tunc oportet dicere: qd mouens
seipuz sit coplectuz ex motore & moto: & ita qd aliquid eius
moueat: & aliquid moueatur. C Quia vo aliquis Platonē
defendere volens dicere posset: qd primuz mouēs mouet se:
ita qd vna pars moueat alteraz & moueatur ab ipsa: & econ/
uerfo: ideo ostendimus hoc esse impossibile. C Hoc enim ita
est dictuz ac si mouens se coplectuz. f. ex motore & mobili ita
moueat fm motore: & mobile: quia mobile mouet moto/
rez: & sic motor mouetur: & motor etiā mouet mobile: & ideo
etiā mobile mouetur: & hoc dato accidit multiplex incōue/
niens. Quoru vniū quidez est: qd fm hoc neutruz erit primuz
mouens: qd vtrūq; mouetur: & mouet equaliter alterz: & mo/
uetur ab ipso: fm enīz rationes supra inductas id erit tunc
primuz in ordine mouentū qd magis distat ab eo qd vltimo
mouetur: & illud quod sit prius est magis est causa mouen/
di qd qd sequitur ipsuz: & continet sub ipso. Diximus autē: qd
ea que mouent a duplici motore mouent: aut enīz mouent
ab eo qd mouet ab alio extrinseco sibi: aut mouentur ab eo
qd mouet seipuz: & ostendimus qd in ordine illo mouens se
remoti⁹ est ab vltimo moto qd id qd mouet in eo qd moue/
tur ab alio: & id proximuz est primo principio motuz qd mo/
uetur a seipso: qd id quod mouetur ab alio: qd hoc diximus
supra: qd hoc mouet per moduz instrumenti qd mediuz est.
Id autē qd mouet seipuz mouet per modū instrumenti mo/
uentis: sicut manus vel hō mouet baculū: ergo pmo motuz
nō cōpetit qd moueat ab alio: qd sequeret qd ipse nō eēt prin/
cipiuz motuz: ergo nō pōt dici qd hoc mō vna pars moueat
altaz: & per hoc vna moueatur ab alia. C Amplius autē scōz
inconueniens est: qd fm Platonēz etiā non est necesse etiā
qd primuz mouens qd est pmo primū moueatur nisi a seipso:
ergo potuit euz mouere in hoc qd mouetur ab eo qd mouet
ab ipso ipse cōtrariū sue positionis ponit: ergo nisi hz accūs
econtra moueat ab eo qd ipse mouet hz Platonēz non mo/
uebit ab alio hz qd mouet in eo qd per accidens mouetur ab
alio supius accipimus possibile nō cōtingere mouere: & sic
possibile est cessare oēs motus cū cessatiōe primi motuz: et
qa hoc est incōueniens erit abiq; dubio in eo qd mouet seipz
cōpositio duozuz: quozuz vniū erit qd mouet & mouet alia:
& hoc est celi primū: & aliud erit qd mouet penitus immobile:
& hoc est motor primuz. C Amplius tertū incōueniens est
in dicta positione: qd non est necessariū qd dicit. C Si enim
debeamus inuenire principia motuz qui est semper & sem/
piternus fm tēporis durationē oēs: non est necesse qd ponā/
mus celi motorē primū: qui econtra mouet a suo mobili: si
ue per se: siue per accūs etiāz hz def: qd nō mouet in eo qd mo/
uet: qd tū dicit Plato. Sed dicemus aut qd immobile necesse
est mouere: sicut est pmo primuz motor: aut dicemus qd mo/
uens seipz est cā motuz sempiterni: sicut est scōz primuz mo/
tor: qui est cōpositus ex pmo motore & pmo mobili: cui⁹ mo/
tus cā est oīuz motuz aliōz. C Si enī nos daremus qd mo/
tor pmo primuz posset moueri per accidēs etiā si taliter mo/
ueri non daret ei eē motorē: tūc ipse moueret motu sui mo/
bilis: sicut aia mouet motu corporis qd mouet & tūc ipse nō
eēt perpetuus: cū aliqua renouatio & imutatio accideret eī
in corpore fm pres corporis sicut oculus hz visuz & auris au/
ditū: & vniuoce dicit oporteret qd ipse eēt actus & perfectio
corporis qd nō cōuenit sube que est intellect⁹ purus imit⁹ sic ē
motor separāt⁹: & ideo valde incōueniēs est dicere motorē pri/
mū esse mobile per accūs est si nō dicamus qd mouet primuz
motor in eo qd mouet: & hec pbatio valde notanda est: qa er
illa inferius ostēdemus vtrū primuz motor sit aia celi qd mo/
uet vel non: ex illo pbatur primuz motor esse separāt⁹ & im/
piter: & multa alia que in scia diuina necessaria sunt. C Am/
plius quartū est incōueniēs qa si moueretur primuz motor in
eo qd mouet: sic oporteret hoc eē fm vniū motuz: siue eēt p
mediū: siue sine medio: vt supra diximus: & sequeret iteruz
qd id qd calefacit aliqd qd caleficeret ab eodē: & in oībus alijs
motibus quoz supra diximus idē sequeret. C Non enī pōt

dici qd mouēs ita moueat: qd vniū qd est in ipso moueat reli/
quū & moueatur ab ipso eōuerso. C At vo qd violentissimū
est cōtra Platonē est: qd id qd primū motū est ex seipso non
pōt esse nisi vno quinq; modoz: per oppositas diuisiones
acceptoz: ac enīz si diceret qd totuz mouet totuz: & non ptes:
aut sic qd vtrāq; pars mouet vtrāq; partes: & non mouet ab
vtrāq; parte: aut ps mouet totū: aut eōuerso: totuz mouet
partē: aut qd reliquū est vna pars eius sit immobilis mouēs &
reliqua sit mota ab illa. Sed tū de istis quatuor ptiōib⁹ mo/
dis duo sunt latentis: & duo sunt apparētis inconuenientis.
C Certū enī oibus est: qd per accidēs mot⁹ est quo ps mo/
uet totū & quo totū mouet partē. Per accūs autē motus non
conuenit motori pmo qui mouet essentialiter: & ideo de his
duobus mēbris nō opz nos multū sollicitari qualr improbē
tur. C Est tū in oibus pmiū qtuor mēbris vnus modus im/
probationis. f. qd semp sequitur hoc incōueniens. f. qd idē sit
mouens & motuz: & fm eundē modū motus: eo qd Plato
sunt qd mouens non mouet nisi in eo qd mouetur. Siue er/
go totū mouet totū: siue pars partē: siue totū partē: siue ps
totū hoc modo quo dicit Plato semper sequitur incōueniēs:
qd supra est iprobatū. f. qd idēz sit mouens & motuz. Et quia
vt diximus: duo mēbra magis latent. Dicamus qd neq; pri/
mū ita ipuz seipuz mouet: ita qd totū moueat totum: neq;
qd vna pars vel plures mouebūt ipse seipuz: ita qd vnaque/
qd ipsarum moueat ipsa seipsam: & moueatur ab alia. C Si
enīz dicatur totuz in seipso mouere: & moueri sine relatione
ad partes: aut ita mouetur in seipso: qd mouetur ab aliqua
sui parte que primo mouet seipsaz: & ita est causa motuz to/
tius. Sigdez igitur dicatur: qd totū mouetur a seipso: eo qd
alta pars mouens se moueat totuz quod mouetur a seipso:
tunc pars erit primuz qd mouetur in seipso. Si enīz dicitur se
parari a toto illa pars: tunc ipsa mouebitur in seipso: eo qd
non a toto habet moueri in seipsa: sed potius totū ab ipsa.
Si autem totū a toto mouetur sine relatione facta ad ptes:
tunc partes non mouent seipsas nisi fm accidēs. C Qd autē
fm accidens mouetur a seipso: non est necessariū moueri:
vt supra ostendimus: ergo si accipiantur a seipsis non moue/
ri: tunc nihil sequetur impossibile. Sequitur autēz tunc motorē
qui est altera pars cōponens totuz qd mouetur a seipso non
moueri: igitur tunc nō erit nisi mouens immobile: ergo toti⁹
quidez moti in seipso aliud partiale mouebit: cuz sit immobi/
le. Aliud autē partiale mouetur: & potest mouere vtrū⁹ ali/
ud vel non mouere. Soluz enīz sic possibile est: qd aliqd com/
positū sit mobile & motuz in seipso: & sic falsuz est qd dicit Pla/
to: pmo: primuz motorē motū eē in seipso. C Amplius autē si
cōcedatur: qd tota pma aiata mouent ipsa seipsa: & eē moto/
res mouent ipsi seipsos: tunc hoc erit ideo dicit in toto: qa
hoc partiale totius mouebit hoc: aut aliqd aliud ptiale mo/
uetur. Partiale autēz qd mouet illa etiā mouetur a seipso:
vt dicit Plato: ergo hoc est dictuz. f. h. totuz aut cōpositum
moueat a seipso: eo qd habet in se motore & mobile: & qd ni/
hilominus moueatur ab a. moto in seipso per motum quo
mouet. b. & hoc est incōueniens: qa sequitur qd ante pmiū mo/
tuz in seipso sit aliud motū in seipso: qa. a. motū in seipso erit
ante. a. b. & sequitur qd motus. a. non peruenit ad. a. b. totū nisi
per mediū. b. quia ptiō: est motus partis qd motus totius
vt probatum est in sexto libozum superiorum: ergo. a. b. nō
erit primuz quod mouetur in seipso.

Cap. 8°. Et est digressio in qua ostenditur cōuenientia et
differentia opinionis Platonis ad opinionez Peripatethe/
ticozuz quantuz ad positionez motuz superiorum.

Nos autem nem vt ostendamus dif/
ferentiaz opiniois Pla/
tonis ad opinionez Peripateticozuz: & quia
h hoc ad scientiaz istā non pertinet: tamen fa/
cit ad doctrinam faciliorem. C Oportet igitur
scire: qd in tribus quantuz ad motorez primos vniū Pla/
to cum Aristo. qui sult dur & princeps secte peripateticozuz.
Quoru vniū est qd conuenit in probatione ptiōz motuz
que habita est superius: & hoc est qd sicut est in inferioribus:
ita est in superiorib⁹: q. f. in inferioribus quedam mouetur
in se: & quedaz ab alio. Et eoz que mouetur ab alio: quedā
mouentur naturaliter a generate: & quedā ab alio per vio

In qd cōue
niat Plato
cum Aristo.

ala oip
q
m

lentiam: et quod illa que moventur ab alio non moventur nisi a motore...

Et sic vidit bene: quod continuum corpus inquantum est corpus non movetur seipsum...

Cap. 9. Omne movens seipsum componitur ex tribus ad minus: et de solutione dubitationis que est circa hoc.

Edreamus. Ergo nunc ad propositum loquens de eo quod movet se ipsum...

In quibus dicitur Platone ab Aristotele.

Et inquit anima non dicitur separata a corpore...

Et sic vidit bene: quod continuum corpus inquantum est corpus non movetur seipsum...

Epistola Avicene et Algazel et Averrois.

Et sic vidit bene: quod continuum corpus inquantum est corpus non movetur seipsum...

Textus c. 45.

Et sic vidit bene: quod continuum corpus inquantum est corpus non movetur seipsum...

et cōpositionis gñaliter inuestigare possumus fm̄ huius scie
 p̄rietate in litteris: vt dicamus q̄ mouēs seip̄suz in cuius
 p̄stitutionē tr̄a p̄dicta p̄ueniūt: significat p. a. b. c. ita q̄. a. sit
 mouēs immobile. a. b. vō sit mouēs et motū a seip̄so: q̄ mouet
 motū ab. a. et mouet vltimus cū. c. autē qd̄ mouet ab ip̄so. b.
 sed nō mouet aliquid vltimus: et hec tria sūt aia: et musculū
 et mēbrū qd̄ mouet: s. n. aliqñ motus per plura media veni
 et in vltimū motū qd̄ significat p. c. cū sufficiat vnū mediū:
 q̄ sicut dicitur oia media erūt idē in rōne medij: s. plura
 sine aliqñ fm̄ subm̄ et numez. Totū igit cōpositū qd̄ est. a. b.
 c. ip̄suz seip̄suz mouet. S. si aufero de hoc toto. c. qd̄ tr̄i mo
 uet et nō mouet aliqd̄: ad huc remanet. a. b. et mouebit seip̄s:
 q̄ ad huc cōpositū ex duob⁹. a. s. mouēt et. b. moto: et hoc erit
 simile p̄mo mouēri seip̄suz. c. autē qd̄ separatus est nō moue
 bit nec mouebit: q̄ postū fuit. c. esse vltimū motū: et ideo nō
 bil mouebit: et q̄ separatus est a suo motore: et ideo nō moue
 tur: et ideo nō mouebit ip̄suz seip̄suz. c. neq̄ penitus mouet.
 Et vō si ab. a. p̄mo mouētē separauero. b. c. sicut si sepa
 rare ab aia musculū et mēbrū: tūc. b. c. magnitudo nō moue
 bit ip̄suz seip̄suz: q̄ est sine. a. mouētē p̄mo. Dicit enim h̄y
 potestas q̄. b. mouet nō a seip̄so: sed in eo qd̄ mouet ab alio:
 et nō mouet in aliqua sui parte p̄tina sibi: et ideo qñ sepa
 rat ab. a. p̄mo mouētē ip̄suz: nullū tūc habebit motū oino:
 nec actiue nec passiue. a. b. autē si accipiat. sine. c. soluz: ad huc
 seip̄sum se mouebit vt dicitur p̄suz: ergo necesse est: q̄ ip̄suz
 qd̄ est seip̄sum mouēs habeat mouens qd̄ sit immobile: et ha
 beat motū qd̄ qd̄ mouet: sed nō est necessariū: q̄ aliqd̄ ter
 tū vltimus moueat: s. p̄tingat aliqñ tertū ad esse cōponētū
 bus qd̄ mouet a sebo. Hec autē cōponentia dicunt aliquan
 do p̄tacta adinūcē: ita q̄ p̄tactus per p̄tinctionē sumat. Aut
 est p̄tactū vnū alterū qñ sunt duo: qñ enim sunt tr̄a: tūc scōz
 et tertū p̄tacta sunt p̄tacta: q̄ sunt corpora fm̄ vltima simul
 existentia in vnus membrū cōpositione. P̄tactū autē qd̄ est
 immobile et indiuisibile nō est p̄tactū p̄tacta: sed p̄tactū eis si
 cut forma materie: sicut aia p̄tactū corporibus aiatis. Quā
 sunt duo oino: nō sunt p̄tacta p̄tacta loquēdo sed p̄tacta: si
 cut motor: immediatus p̄uenit suo moto qd̄ mouet: q̄ sicut di
 ctus superius motor corporis celestis nō est imitatus sicut
 miscēt vires aie corpori aiato: sed potius sicut separatus
 intellectus qui nullus corporis est actus: sed per modū supe
 rius dictū sit motor: corporis: qui corpore vltur sicut instru
 mēto: et nō est in eo sicut in subiecto et hāc mediacione aliq̄
 vocat p̄tactū. Si igit mouet seip̄suz est p̄tactū sicut est in rei
 veritate: eo q̄ nihil mouet p̄tactū motū nisi p̄tactū: sicut p̄
 baurimus in 6. tunc opz q̄ omne mouēs seip̄suz non sit mo
 uēs seip̄suz: ideo q̄ alia pars quātitatina ip̄suz moueat se
 ip̄sam vel totū: sed ideo q̄ totū in quātitate mouet ip̄suz se
 ip̄sum. Qd̄ autē sic mouet a seip̄so est mouēs seip̄suz in eo qd̄
 ip̄suz aliqua pars cōpositionis est mouens nō aliqua pars
 quātitatina: et in eo q̄ ip̄suz altera pars cōponēs est mota:
 nō enim totū fm̄ vtrāq̄ partē cōponentē ip̄suz mouet: neq̄
 totū fm̄ vtrāq̄ partē cōponentē mouet: vt diximus in supe
 rioribus exēplis qd̄ mouet quidē. a. b. mouet: et nō est impos
 sibile quinetā. c. moueat ab ip̄so. b. qñ sunt tria in cōpositio
 ne eius q̄ mouet ip̄sum seip̄sum. C. hoc autē videre possū
 mus in ip̄suz aiatis. In illis enim nulla pars quātitatina
 mouet seip̄suz: sed potius aia que infusa nō est parti: sed to
 ti corpori aiatis: et ideo rōne illius totū aia mouet seip̄sam:
 neq̄ est in eo aliqua pars quātitatina p̄mo mouēs seip̄sam:
 ex qua postea moueant alie p̄tes: cū tr̄i nō vtrāq̄ pars ip̄suz
 essentiali cōponēs sit mouēs et mota: sed vna mouēs et alte
 ra mota: et hoc multo magis vey est in corporibus celestib⁹:
 que amplioris sunt simplicitatis q̄ oia inferiora. C. Dūbita
 tionē autē granē habere videt id qd̄ dictū est de p̄mo mouē
 te seip̄sum. Dicitur enim q̄ p̄mū mouēs seip̄sum ita est: q̄
 totū mouet totū: et hoc quidē rōne corpoz celestiam nullā h̄y
 dubitationē: q̄ in illis motor: simplex est: qñ nō diuidit di
 uisione corporis: etiā si corpus celeste ponat diuidi. Sed ra
 tione quorūdam aliatū magnā h̄y dubitationē: et p̄cipue in il
 lis que corpora habent similia: et nō h̄t magnā differētiam
 organice cōpositionis: sicut sunt anulosa: que a quibusdā ru
 gofa dicunt: sicut libric terre: serpētes: anguille et butafino
 di. In illis enim motor: primus qui non mouetur virtus est
 p̄tacta in p̄tactatione corporis: et est permixta ei: et diuidit

corporis diuisione. Et ideo rōne talis pōt aliquis dubitar
 et dicere q̄ si aliquis ab ip̄so. a. qd̄ suppositum est gñalr mo
 tor oim̄ seip̄sa mouentium faciat ablationē per diuisionē:
 et hoc quidē possibile est si. a. dicat esse p̄tactū sine p se sine p
 accidēs: est enim per accidēs p̄tactū: q̄ distensa est vis mo
 uēs in p̄tactū corpore in talibus aiatis: aliqñ autē nō est cō
 tinua vis mouēs: sicut in celestibus: vt diximus ante. C. Et
 si aliquis per diuisionē faciat ablationē ab ip̄so mobili qd̄ est
 a. b. tūc enī maximū dubiū nascit ex dictis: q̄ tali diuisione
 facta ad huc vtrāq̄ pars remanet mouēs seip̄sam: sicut nos
 expresse videmus in anguilla diuisa: ergo relinquitur pars
 ip̄suz. a. qui est motor: ad huc mouebit et reliqua pars per di
 uisionē relicta ip̄suz. b. ad huc mouebit. Si autē sic est: tunc
 cū motus partis sit p̄ior motu totius: q̄ in p̄tactū diuisibili in infini
 tū nō pōt dici q̄ aliquid p̄mo moueat a seip̄so fm̄ ea
 que determinata sunt in 6. supra: q̄ sicut totū diuiditur in
 duo mota a seip̄so: ita pars diuidet in duo et pars partis: et
 sic in infinitū. Dicit autē est: q̄ in p̄tactū diuisibili in infini
 tū nō est dare p̄mū: ergo nō generat in oibus a seip̄so mo
 tis est inuenire p̄mū mouēs seip̄sum: et sic videbit doctri
 na superius iudicta: aut falsa esse: aut nō esse generalis. Di
 ctū igit p̄uenit ad hoc: q̄ absq̄ dubio in omni virtute corpo
 rali diffusa per p̄tactū corpus et mouente: et in omni corpore
 animato. Si in potentia accipiant: tūc sunt dissimilia in in
 finitū: q̄ nō accipiunt sic nisi in forma p̄tactū per se vel p ac
 cidēs. Si autē accipiant fm̄ q̄ sunt actu: tūc nō possunt di
 uidi in infinitū: q̄ virtus in actu est: q̄ pōt exercere actum
 virtutis: et hoc erigit determinatā quantitātē sui. Si minor
 accipit corūp̄t virtus: et hoc est vey in omni corpore phy
 co: q̄ virtus ignis est in determinata quantitate ignis: cui
 minor accipit per diuisionē nō erit ignis: sed corrupet: et
 hoc multo magis est de corporebus aiatis corporis. Quā igit
 hoc nō sit diuisibile in infinitū: p̄tinget in ipsa accipere
 p̄mū mouēs seip̄suz ante qd̄ nihil mouet seip̄sum: et si illud
 diuidat: tūc. a. qd̄ est virtus mouens nō esset habēs eandē
 potētā quā habuit prius: q̄ corūp̄t et non mouebit partes
 ip̄suz. b. sicut dicitur est. Sic ergo nihil p̄libet q̄ in his que
 diuisibilia sunt potētā et actu indiuisibilia accipiat aliquid
 qd̄ est p̄mū mouēs seip̄suz qd̄ est indiuisibile actu. C. Ad
 nifestū est igit ex his que dicta sunt: q̄ in oibus est deuen
 re ad p̄mū mouēs immobile. Quā enī duo sunt ordines eorū
 que mouent ab alio in vtrāq̄ p̄uenit deuenire ad p̄mū
 mouēs seip̄suz: q̄ si dicamus: q̄ id qd̄ mouet mor mouetur
 ab alio extrinseco sibi: tūc opz q̄ hoc deducat vsq̄ ad p̄mū
 mouens seip̄suz: sicut docuimus superius in his que mouē
 tur violenter: et in his que mouent naturalr a suis generan
 tibus: et illud etiā vltimus reducit in p̄mū mouens immobi
 le. Et si dicamus: q̄ id qd̄ mouet est ipsum in quo mouetur
 ip̄suz a seip̄so: qd̄ est seip̄suz mouēs: et est stās: et etiā ex seip̄so
 eo q̄ sibi ip̄suz est cā mouēdi et stādī: tūc itez accidit hoc redu
 ci in p̄mū mouēs immobile: vtrōq̄ igit accidit in oibus
 motoris p̄mū mouēs esse immobile.

Tex. r. c. 44.

Cap. 10. Qualiter omne qd̄ est aliquando: et aliquando
 non: necessario supponit p̄mū mouens qd̄ mouet sem
 per et regit ip̄suz q̄ illud mouet a p̄mo motore immobili qui
 est vnus et p̄mū et perpetuus.

Cum his h̄t que n̄c determinata sūt
 de p̄mo motore resumamus
 ea que a p̄ncipio hui⁹ libi p̄
 bata sūt. C. Et hec sūt: qñ fm̄ n̄z opz semper
 motū esse et nō deficē fm̄ aliqd̄ p̄teritū: neq̄ h̄y
 aliqd̄ tēpus futuz: q̄ hoc est necessariū: tūc ē
 opz ē aliqd̄ qd̄ p̄mū mouet h̄c motū necessariū qui nō de
 ficit. Sicut autē sit vnū tale sine plura: eo q̄ tales mot⁹ idēficē
 tes forte sūt plures: opz q̄ mouēs p̄mū in talib⁹ sit oino imo
 bile: et p se et p accidēs. Si. n. p accidēs mouerē: tunc oporteret
 aliū p̄iorē motū aliqd̄ existere: vt supra ostēdimus. C. Sed
 ad rōne istius scie nō p̄tinet determinare: vtrū vnū quodq̄
 mouētū immobilū sit p̄petuū vel nō: q̄ vtruz anime animā
 lū que sunt per se immobilia mouētia sint perpetua mouētia:
 sicut dicit p̄tactū nō p̄tinet ad scientiam istam: sed in scia de
 aia hoc h̄y iquiri. Sed ad nos spectat hic determinare: qñ
 necessariū est esse aliqd̄ immobile ab oī imutatione intrinseca
 idest que cadere pōt in ip̄m sine sit mutatio p se: sine p acci

Tex. r. c. 45.

Tex. r. c. 46.

Tex. r. c. 44.

Tex. r. c. 44.

des: et sine sit mutatio in suba: sicut generatio et corruptio: si-
 ue in accidentibus: sicut alteratio et ceterae mutationes que
 non sunt sine substantia: et hoc opus esse motum alterius quod mo-
 uet ab ipso. **C**um enim hoc sit verum manifestum est oibus phi-
 deratibus ea que dicitur sumus per hunc modum. Si enim vult
 aliquis ut Plato quod contingit aliqua mouentia impartibilia
 esse mouentia aliquando: et aliquando non mouentia: quod cum nec
 generantur nec corrumpuntur: sicut dicit Plato de animabus aialium
 tunc absque dubio opus aliquod motorem esse primum qui est causa
 motus primi et perpetui: qui est causa omnium eorum que sunt
 aliquando: et deficient aliquando. **E**t enim fortasse necessa-
 rium: quod si dicat aliquod impartibile ut anima mouens: et aliquod esse et
 aliquando non esse: quod tamen sine mutatione per se quod hoc sit aliquod
 huiusmodi mouens: et aliquando non mouens. **E**t dico for-
 tasse: non quod dubium sit: sed quod deinceps in libro de anima partem
 ratione per se: quod Plato ponit huiusmodi mouentia esse ppe-
 tua: et in rei veritate sine esse non sunt perpetua sine peripatet-
 ticos: cum non generantur per se: neque corrumpuntur: sed potius sunt
 et desinunt ad generationem corporum et corruptionem preter animam in-
 tellectuale: que non educit de materia corporali: et ideo non deficit
 propter defectum eius. **N**ecessarium est igitur principiorum mouen-
 tium immobilium contingere quedam aliquando quidem esse: et aliquan-
 do non esse: sed nequaquam est possibile hoc contingere in oibus
 huiusmodi causis. **M**anifestum est igitur: quod vna aliqua parti-
 cipationum inest sicut mouens et terminus oibus partibus infe-
 rioribus que mouet seipsa: que causa est eis sine successione
 primum mutationis in qua particulariter comparata singula
 aliquando sunt: et aliquando non sunt: cum tamen sine successione sem-
 per saluentur. **D**iximus enim supra quod ipsum seipsum mouens
 quod compositum est ex motore et moto: necesse est habere magni-
 tudinem corporalem: eo quod omne quod mouetur est corpus: sed non est ne-
 cessitas aliqua quod id quod est mouens immobile habeat magni-
 tudinem aliquam: quinimo ut inferius probabimus: quod nulla pe-
 nitus habeat magnitudinem primum mouens immobile: quod pri-
 mum mouens seipsum mouens habet magnitudinem que est pri-
 mi corporis moti potest ipsum effici principium et motum et quod
 mouetur: et sic causare aliquando esse et aliquando non esse: in eo quod
 mouetur ab ipso: tanquam ab alto extrinseco sibi: et sic patet: quod eius
 successione sine qua est alia fieri et alia corrumpi: et hoc contingit
 sit succedere nihil eorum est causa que sunt de numero mouen-
 tium immobilium: que aliquando sunt et aliquando non sunt: neque
 etiam est causa: quare hoc est quod se semper moueat sine successio-
 nem. **S**ed opus quod hoc que dicta sunt sit aliqua altera causa
 que semper moueat. **I**psius enim quod est semper et continue hoc
 sibi succedere: neque ipsorum vnuquodque diuisum est causa: nec
 oia simul. **E**t huius ratio est: quod oia singularia hec que genera-
 tur: sic se sine successione habere perpetuum est: et ex necessitate
 sine numero: et huiusmodi oia non possunt esse causa simul: quod oia
 sunt infinita: cum in numero considerantur: et non sunt simul. **C**ausa
 se autem motus non sunt infinite: et sunt simul. **E**t redit totum hoc
 quod dictum est ad hoc: quod opus eorum que mouetur et mouentur in materia
 generabilia et corruptibilia: que aliqui sunt et aliqui non sunt: nec-
 cesse est esse aliquam causam perpetue successione extra ipsa: cum
 ipsa infinita sunt: et ideo reduci habet ad finitam causam: et non
 simul sunt: sed succedunt: et ideo reduci habet ad causam que
 de necessitate est semper. **N**ihil enim generabile est casu: quod casu in
 natura non sunt nisi motora: et illa non permanet: sicut diximus in 2o
 huius supra. **S**ed generabilia dupliciter considerantur: vno enim
 modo comparantur ad id quod prime mouet ad actum generationis: et
 alio modo comparantur ad naturam: virtute cuius sit generatio: et siquidem
 comparantur ad id quod mouet ad generationem: sic non habent causam
 sue generationis nisi per accensum: sicut patet in animalibus que generantur.
Inclemas enim ad actum generationis voluntas est coeuentis: qui
 non intendit nisi delectari: et forte percipere semen: sed vltimus
 non operatur ad generationem: et ideo hoc modo generantur res a causis ac-
 cidetibus. **S**i autem comparatio fit ad naturam virtute cuius est ge-
 neratio: tunc est sicut ex boie homo: et ex capra capra fit: propter
 hoc quod in semine bovis precto in matrice est virtus formati-
 ua bovis: et non alterius: et comparatione prima est causa que fit
 raro: et comparatione secunda sunt cause que operantur frequenter: et
 non semper et necessario. **T**amen quod semen prectum indiget mouente et
 regente: opus quod extra causam que operatur per accidens: et ex-
 tra eam que operatur frequenter sit illud quod mouet semper ad

ducendo et reducendo generans et mouens primum quod mouetur a
 seipso: et illud est quasi in omni operatione nature. **V**irtutes
 autem que sunt in semine sunt instrumenta quibus operatur virtus
 celestis que est ut artifex. **E**t quod instrumenta non necessario sunt
 finita: sed artifex est vnus et finitus: propter hoc ea que sunt in
 materia infinita reducuntur ad operans celestis finitum: et ita quod illa
 que sunt in materia succedunt: opus quod reducuntur ad celestem virtutem
 que reterat idem in suba corruptum: quod reducendo et adducendo
 causat totam multitudinem eorum: et causa est succedentis sibi conti-
 nue generationis et corruptionis: et ideo oia ista sunt necessaria
 in generatione et corruptione. **E**t enim solus mouens et reges pri-
 mus sufficeret: hoc est virtus celestis: tunc sufficeret materia propria:
 et tunc ad generationem bovis non erigeretur semen bovis: sed posset
 generari ex terra vel qualibet alia materia que aliquo respectu
 moueret a virtute celesti. **S**ed hoc non videtur esse verum sine
 Auer. qui dicit quod si ex alia materia que est in semine bovis posset genera-
 ri homo: tunc ille talis homo equiuoce diceretur homo cum illis qui
 generantur ex semine bovis: quod homo dicitur forma in materia: et ideo
 quod diffinitur in diffinitione precepti materia propria. **P**ropria autem
 materia non est eadem que est bovis dectum semen ab ipso: et non de-
 ctum semen ab ipso. **E**t ideo reprehendit Auer. dicentem quod ex
 semine bovis generatur homo: et matris facti ad hoc quod genera-
 tur in loco veniunt sibi: sed tamen ex stellis potest preparari materia ad
 figuram bovis: sicut patet in scropis partentibus porcellos aliqui
 in figura capitis humani. **E**t hac reprehensione ego non iu-
 dico contententem generaliter: quod efficiens non est aliquid seminis:
 sed ab ipso in semine sunt plures virtutes formatiue ad spiritum
 et formam eius quod generat efficienter deducendo semen a seipso:
 et ideo si dispones et temperationes seminis possunt sufficere
 haberi per stellas: tunc posset fieri homo de eo semine quod non
 est abscisum ab hoie vel capra: et esset eiusdem spiritus est alius: quod
 virtutes celestes que inducunt seminis causas specificas ope-
 rantur ad eandem spiritum ad quam dispositum est semen: et de hoc
 multa diximus in 2o libro supra. **C**um hoc igitur modo manifestum
 est quod quibus nullis reiterentur principia particularium motorum
 que sunt per se mobiles: sicut anima aialium. **E**t quibus multa de
 numero eorum que seipsa mouentur continue corrumpuntur: et alia sunt
 sine generantur: et in quolibet illoz sunt duo quorum vnus est imo-
 bile per se: sicut anima: et alter sit motus sicut corpus: et hoc alter
 vnus sit distinctus ab alio sine diffinitione: quod nihilominus opus
 aliquod esse extra hec oia quod continet ista: sicut causa oium istoz
 et hoc extra vnuquodque istoz est sicut diximus: et est causa quod
 alia sunt et alia non sunt: sed corrumpantur: et est causa continue muta-
 tionis sine successione: quedam inferiorum sunt quibusdam cau-
 sa mutationum: et quedam alia sunt causa mutationis alius: si autem
 quod extra ea erit causa mutationis oibus inferioribus: hoc
 autem est quod seipsa mouet perpetuo in numero idem peruenit.
Redibimus igitur ad conclusionem primam et si talis motus qui
 causa omnis motus est perpetuus est: tunc opus etiam quod mouens
 immobile quod mouetur hunc motum sit perpetuum: primum si est vnus.
Si autem plura sint talia mouentia se: tunc etiam plura erunt perpe-
 tua: sed opus magis existimare: quod est vnus que sit multa: quod
 in rei veritate primum mouens non est nisi vnus quod primo primum
 mobile mouet. **S**ed tamen sunt plura inferiores speras mouen-
 tia: que magis opus existimare esse finita que infinita. **C**um
 deratibus autem de tali reductione motus ad motum: et moto-
 ris ad motorem qualez nos diximus semper sunt finita magis
 accipienda que infinita: quod cum celestia operentur per modum artifi-
 cum opus que sint finita. **I**nfinita autem particularium causarum sunt per
 modum instrumentorum que non opus redigi ad finitum numerum: sed
 sunt infinita per accensum: quod sine successione sunt infinita: et non
 actu: neque per se. **I**n oibus enim que naturaliter sunt: opus quod melius
 sit finitum que infinitum: dummodo possibile sit ipsum esse fini-
 tum: et hoc dico ideo: quod in generabilibus non potest esse fini-
 tas aliqua: sed in generabilibus est infinitas. **E**t autem
 sufficiens ad omnem naturalem motum quod vnicum et infinitum
 sit id quod est primum immobilium: et principium alius mutationis
 et motus est: et hoc ideo sufficit vnicum esse: quod est perpetuum:
 et ideo non indiget successione inferiorum. **H**ec enim est causa
 motoribus speras inferiorum quod mouentur: et causa est generabi-
 libus et corruptibilibus quod mutantur successione. **C**um hoc au-
 tem ex eis que dicemus erit manifestum quod scilicet necesse
 est aliquod vnum esse perpetuum primum mouens. **O**sten-
 sum est enim in prehabitis: quod scilicet necesse est quod ille mo-

Tex. r. c. 46.

Enia Auer. hic co. 46.

Tex. r. c. 47.

Tex. r. c. 48.

Tex. r. c. 49.

tus qui est semp sit etiā semper cōtinuus: nōbīl intercīpiens de tēpore vel de spatio. Id. n. qd semp est p̄tinuū est fm t̄p̄is duratiōe: vsq̄ id qd est frequēter nō est p̄tinuū: s̄z pot̄ iterrū p̄f̄ in t̄p̄e: sed si p̄tinuus est mot̄ qui est semp: t̄c̄ op̄z vnus ēē p̄ ea que determinata sunt in s̄ sup̄ra. S̄z vnus vere est mot̄ qui ē ab eodē p̄tinuo mouēte: 7 in eodē qd p̄tinuo mo- uet. Si. n. quoddā aliud 7 aliū mouēs mouebit: t̄c̄ nō erit p̄tinuus motus totus: s̄z erit frequēter: qz qn̄ mouēs nō mo- uet: t̄c̄ ē id qd mouet nō mouet: 7 t̄c̄ nō erit p̄tinuus mo- tus. Cū igit̄ motus semp sit: op̄z idē numero mouens semp ēē mouēs: 7 idē numero motū semp ēē motū: 7 ex his duob̄ cōpōsitū idē numero mouēs seipm̄ semp esse mouēs se. Ex his igit̄ que dicta sūt sc̄ter aliqs certificat̄ certissime: q̄ est altq̄d primū mouēs immobile qd nō mouet seipsum.

Cap. 11. In quo ex p̄sideratione infinitoy pbat̄ p̄mus mo- tor esse immobilis tā p̄ se q̄ p̄ acc̄s: 7 p̄bat̄io procedit p̄ quer- sum modum p̄bat̄ioni que est in precedenti capitulo.

Riterum **R**it̄ hic certius per allaz viam q̄. s. aliquis p̄sideret s̄b̄ p̄ncipia mouētū: 7 in il- lis que sunt aiata in inferioribus. Sicut. n. in p̄- cedētī caplo p̄bat̄i est primū motorē esse vni- cū 7 p̄petuū 7 immobile p̄ hoc q̄ mot̄ suus est cō- tinuus 7 vnus: 7 cū oīs motus: 7 ita eodē verso p̄cedemus in hoc caplo: vt ex p̄sideratiōe motor̄ inferior̄ demonstramus primū motorē esse p̄petuū 7 vnicū: qz ex p̄ductiōe duay via- rū istay certissimū erit id qd intēdimus declarare. Cū- camus igit̄: q̄ manifestū est fm sensum q̄ qdā eoz que sunt hic apud nos aliq̄ quiescūt 7 aliq̄ mouent̄: sicut in oibus aiatis apparet sensibīl̄: 7 p̄pter hoc diximus supra q̄ mani- festū est q̄ neqz oīa entia mouent̄: neqz oīa quiescūt: neqz ta- lis diuisio est in entibus: q̄ quedā eoz quiescūt semp: 7 que dā alia mouent̄ semp: ita q̄ nōbīl sit qd aliq̄ quiescat 7 ali- qn̄ moueat. Illa enī que vtrobīqz sunt in motu. s. 7 quiete s̄z diuersa tēpora sūt habētia potētia ipsius qd ēē est vtrobīqz: qz possunt qn̄ volūt moueri: 7 qn̄ volūt quiescere. Cū his at̄ demonstrat̄: q̄ alia sunt que aliq̄ mouent̄: 7 alia que aliq̄a- do quiescūt. Et itez ex his sc̄it̄ q̄ aliquid est qd semper mo- uet̄ sicut primū mouēs seipsum: 7 aliquid est qd semp̄ que- scit̄: hoc est semper immobile: 7 hic est primū p̄tinuus motor.

Et qm̄ huiusmodi oibus hominibus sunt manifesta ad sensum: 7 nos intēdimus demonstrare duoy vltimo dictoyz nām vt rāqz q̄. s. alia sunt immobilia semp: sicut motores ce- loy celestiy. Alia aut̄ mouent̄ semp: sicut ipsa corpora ce- lēstia: 7 cōponunt̄ ex motore 7 moto que mouent̄ seipsa: op̄z i- cipere ab his que mouent̄ apud nos: vt sic per effectū deue- niamus in causam. Cū procedētēs vō hac via 7 p̄ponentes ea mota que sunt apud nos in genere: q̄. s. omne qd mouet̄ ab aliquo mouet̄ ab aliquo distincto ab ipso: sicut supra di- ximus. Et p̄ponentes vltērius: q̄ illud a quo mouet̄: aut̄ est immobile: aut̄ etiā ipsam mouet̄. Et si mouet̄: aut̄ mouetur a seipso: aut̄ ab alio: semper deuenimus in hoc q̄ op̄z nos ac- cipere q̄ oīum hoz que mouent̄ est aliq̄d p̄ncipiū in gene- re mobiliū motor̄ 7 hoc quidē mouet̄: sed ipsam mouet̄ se- ipsum: 7 est p̄ncipiū oīum: 7 extra genus motor̄ est q̄ mo- uet̄ immobile: 7 hoc vt diximus declaraf̄ ex his que sunt infe- rius mota: qz videmus manifesta quedā esse apud nos que mouēt̄ seipsa: vt sunt oīa aiata habētia motū p̄cessiuū. Hec enī sunt que vt diximus in primo huius lib̄i tractatu op̄io- nē multis p̄his attulerūt: q̄ motus vniuersalis in mūdo in- cipiūt aliq̄: cū nullus motus p̄cesserit ipsam: qz videtur no- bis: q̄ hoc in istis tanq̄ in minoribus mūdis p̄tingat. Ita enim oīa post immobilitatē in qua fuerūt aliq̄ incipiunt mo- ueri: sicut videt̄ fm sensum: s̄z at̄ sit fm rōnē: vt sup̄ius ostē- dimus. Cū ad veritatē in his intelligēdā op̄z accipe: q̄ hec nō mouēt̄ se nisi fm vnū 7 eodē motū: qz p̄ se nota est p̄p̄: q̄ ab vno nō est nisi vnū: 7 ideo si vnus accipiat̄ in ai- bus motor̄ p̄tinuus qui nō mouet̄ ab alio aliq̄o: ille est qui vno modo oīno se h̄z: 7 ab alio sic se h̄ste nō est nisi vnus mo- tus p̄tinuus. Si aut̄ quiescat̄ a motu illo aliq̄: t̄c̄ aliq̄d mouet̄ ad hoc p̄ter motorē: 7 t̄c̄ p̄tinuus motor̄ erit alius: 7 ideo op̄z accipe: q̄ h̄nt̄ motū qui est post quietē nō mouet̄ p̄- p̄le per se motor̄ ille qui dicit̄ p̄mus in aiatis qui est aiā: eo q̄ ipse non est causa huius motus per seipsuz: sed potius

causatur iste motus ex eo q̄ multi aliq̄ motus insunt anima- libus quos motus nō mouent̄ aialia per seipsa: ita q̄ sint a motore aialis essentiali: 7 tales motus sunt augmentū 7 decrementū fm quantitatē eius qd est potentia quantū au- gens 7 transmutans corpus. Et respiratio que est ad calo- ris nālis mitigationē in oibus respirātibz: 7 fm hos mo- tus mouet̄ 7 mouet̄ se vnūquodqz animalis: t̄c̄ qn̄ quiescit̄ a motu locali: hoc est quādo mouet̄ motu illo qui pure cau- satur a seipso. Hec aut̄ motū causa prima non est aiā ani- maliū: sed potius p̄tinens aliq̄ado: sicut aer variat̄ fm ce- lestes virtutes 7 qualitates ca. fr̄i. bu. 7 sic. Aliq̄ado aut̄ pri- ma causa eoz est multa que insunt corporibus: sicut sunt ali- menti quorūdam aiatoz qui dormiūt 7 quiescūt dū coquūt cibuz eoz: eo q̄ resoluūt vapor ab alimēto: 7 humefacit̄ cere- b̄i vel cor: 7 infrigidat̄ instrumenta motus localis: 7 ideo nutrimento disgregato p̄ mēbra surgūt 7 mouent̄ t̄c̄ seipsa: vnde quedā sp̄isse pellis 7 viscofe multe humiditatis multū dormiūt tēpore stegmatico: vt in byeme: sicut nīsus 7 gl̄res varijs similes: 7 quedā auēs. Et oibus his aut̄ est accipe- re q̄ prima causa mouens in talibus extra aiā 7 aial est: 7 cū talia mouent̄ corpora: reddat̄ motus corporis ad aiā: 7 aiā sic mota in corpore per acc̄s ab alio motore priorē se: est causa variōy motuz: 7 motus aliq̄n̄: 7 quietis aliq̄n̄: qz impossibile est: q̄ ab aiā vel a primo motore esset hec diuer- sitas: cū ab vno motore simplici nō possit esse nisi vnus mo- tus vno modo se habēs. Hec igit̄ est causa: q̄ nō semp̄ cōst- itue mouet̄ se aialia. Aliud. n. 7 extrinsecū est mouēs: 7 aliud qd mouet̄: 7 aliud est mutans p̄pter primū in talibus moti- bus ad vnūquodqz qd mouet̄ seipsum. In oibus aut̄ his mo- tibus mouet̄ ab aliquo alio primū mouēs qd est aiā: 7 causa ipsum seipsum mouēt̄ in talibus motibus est quidē aiā: s̄z per acc̄s: qz talia mouēt̄ corpus: 7 ideo p̄ acc̄s mutatur aiā. Et etiā iste modus alius ab eo q̄ per acc̄s dicimus moueri partē quando mouet̄ totum: 7 per accidens moueri albedinē quando mouet̄ subiectū albedinis: qz dicimus: q̄ p̄ accidens mouent̄ oīa: qz motus corporis redundantes ad ipsam faciūt ipsam esse causā diuersoy motuz. Anima enī causa est augmēt̄ 7 decemēt̄: 7 respiratiōis: 7 op̄ez: 7 vi- giliē: sed nō est causa prima vt diximus: 7 ideo quia sic est in corpore vt actus totius fm se: 7 partibz: 7 per partes etiam si- cut dicit̄ in 2° de aiā: 7 ideo corpore mutāte locum necesse est ipsam per acc̄s locū mutare. Ad motus enim corporis pue- niunt ad ipsam aiā: sicut tam ostendimus: 7 tali motu aiā mouēs corpus mouet̄ seipsam: sed ab alio motore priorē se- mota. Et ex dictis colligit̄: q̄ oīs motor̄ qui mouet̄ per acc̄- dens eius qd ipse mouet̄ necessario etiā mouetur fm locuz: qm̄ suū motū qd ipse mouet̄ mutat̄ locū. At ruz aut̄ sit econ- uerso q̄. s. oīs moto: qui mouet̄ fm locū moueat̄ etiā ab ac- cidentibus eius: qd ipse mouet̄ nōdūz p̄batū est: sed de hoc faciemus inferius p̄siderationē. Et istis est scire manife- ste: q̄ si aliq̄d est de numero mouentū per se immobilium: qd t̄n̄ mutat̄ per acc̄s impossibile est ab illo moueri p̄tinuū motū: 7 ideo siquidē necesse est aliq̄d esse p̄tinuum motū: si- cut in p̄ncipio istius octauī lib̄i dicit̄ est: 7 p̄batū: necesse est esse aliq̄d primū mouēs immobile tam per se q̄ p̄ acc̄s: qz diximus q̄ op̄z esse aliq̄d imortalē 7 impassibile esse motū in his que sunt per nām qui sunt quasi vita oibus existētibz: 7 op̄z q̄ ille cuius est ille motus moueat̄ ipsam seipsum: 7 in eodē p̄ncipio qd est mouēs primū: p̄ncipio enim illo mo- uente fm vnū modūz necessariū est etiā q̄ totū illud mouea- tur vno mō: q̄ p̄tinuum hoc est p̄inctū p̄ncipio: 7 ideo su- uz motū ab ipso 7 suum mouere semp̄ manebit in omni tēp- pore fm nām. Op̄z aut̄ scire: q̄ nō est idem moueri fm acc̄- dēs a seipso: 7 moueri ab alio: qz motor̄ p̄stituit̄ per esse mo- bilis sui: sicut aiā aialuz in cuius diffinitione cadit corp̄ qd mouet̄ ab ipso: p̄ acc̄s mouet̄: qn̄ mouet̄ suuz corpus: 7 hoc dupl̄: sicut diximus in p̄missis: ab alio aut̄ bene conuenit aliq̄d moueri: ita q̄ tamen motor̄ eius nō mouebitur per accidens motu illo: 7 hoc ideo est: qz motor̄ talis non consti- tuitur in esse per suum motum: 7 ideo nec motor̄ essential̄ diffinitur per corpus qd mouet̄: sicut sunt motores celestes qui sunt separati per diffinitionē: 7 tamen mouent̄ corpora celestia: quoy quedam sicut inferiores orbēs: 7 stelle omnes tam planete q̄ alie mouent̄ motu corporis primū superioris

Ex. 7. c. 50.

Ex. 2. c. 52.

Ex. 7. c. 51.

Hec est idem moueri s̄z ac- cidēs a seipso 7 moueri ab alio.

Physicorum

ab oriente in occidentem per motum diurnum qui est super polos mundi: et super circulos equinoctiales: et parallelos ad equinoctiale: cum tamen a motoribus propriis moveantur ab oriente in occidentem e contrario motui primo: secundum quod tradit propria disciplina mathematicorum: et cum sic moveantur per aliud superius corpus secundum illud motum non moveantur: quia propter causam superius assignatam sepius nullus motorum celestium movetur per accensum secundum aliquem modum accidentis supra determinatum: sed movetur per accidens sicut in modis motoribus corporalibus. Et tamen si aliquod est huiusmodi movens sicut in veritate est quod est movens quidem ipsam: tamen est immobile: eo quod nec movetur per se nec per accidens: et tunc etiam necessarium est: quod primum corpus quod movetur ab ipso sit perpetuum: quia si sicut a principio huius libri diximus oportet: retineat ante primum motum esset motus: quod est impossibile. Et hoc autem manifestum est alio modo a predicto in quo progrediemur ab effectu inferiori ad superiora que sunt cause. Ad enim est possibile quod aliquid nisi dicto modo fiat generatio et corruptio: et universalliter mutatio in inferioribus que aliquando movetur: et aliquando quiescit: oportet enim si hoc debet esse in inferioribus: quod aliquando sit ita movens primum quod etiam ipsius movetur: sicut est id quod diximus primum movens seipsum. Si enim esset tamen immobile primum: per hoc quidem semper moveret eundem motum: et sic nihil erit mutatio seipsum in diversis dispositionibus respectu eius quod movetur ab ipso: et ideo si poneret primum motorum movere materia generabilia et corruptibilia: cum ipse sit unum modo et simpliciter: et nihil variaretur ipsius ad generabilia: non faceret nisi generationem et corruptionem: vel aliam mutationem vniuersalem: et non induceret diversitatem speciei in his que sunt naturali: et ideo oportet quod primum motorum qui non movetur habeat corpus motum ab ipso quod non deficiat ei secundum ordinem temporis: nec deficiat ei secundum ordinem preteritum: quia quod movetur sic. Et quod movetur quidem ab immobili primo tam non erit causa eiusdem motus: neque eiusdem forme: eo quod motu suo aliter et aliter se habet ad res generabiles et corruptibiles materia. Illud enim primum affert et desert generans: sicut sol et stellae que aliter sunt radios suos et angulos respiciunt res quando sunt in tropico huiusmodi: et aliter quando sunt in tropico estivali: et quia illa predicta maxime distant in cursu planetarum et solis: ideo in his oppositis rebus inferioribus imprimuntur dispositiones. Similiter autem est de factis equinoctialibus in vere et in autumno: et idem est de cursu planetarum in signis secundum dispositiones et preventiones: et alios respectus planetarum in quibus diversimode respiciunt res in ortu suo et in occasu in elementibus diversis: et ideo causant diversos motus: sicut diversas generationes et diversas corruptiones: et diversas alterationes: et sic de aliis motibus: propterea quod quando sunt in locis contrariis: et figuris: ipsi motores: tunc oportet quod primo modo se habeat unumquodque alio modo quod movetur ab his: et ideo oportet quod aliquando moveatur: et aliquando quiescat. Et ex dictis etiam manifestum est: quod soluta est illa dubitatio que in primo huius libri tractatu inducitur: et a qua inchoamus totam huius libri tractatum dispositionem. Et quare quedam aliquando moventur et aliquando quiescunt. Quia igitur iam per predictis quod non omnia quiescunt: neque omnia moventur: nec ita talis diversio est in entibus: quod aliqua eorum semper quiescunt: et aliqua semper moveantur: et nulla sunt que aliquando quiescunt et aliquando moveantur. Et quia ista per quod quedam aliquando quiescunt: et aliquando moventur: et etiam quod per huius causa que iam sepius dicta est. Ad enim ex dictis etiam manifestum est: quod quedam sunt que nunquam moventur: nec per se nec per accensum sicut sunt motores celestes: et causa huiusmodi est: quia sunt indivisibiles: et ideo per se non possunt moveri. Causa autem quod non moventur per accensum est: quia nullus corporis sunt actus: sicut sepe diximus. Alia autem sunt que perpetuo secundum omne tempus moventur: et hec sunt corpora celestia que moventur ab immobili motore perpetuo: et movetur seipsa: ideo etiam est causa que perpetuo moventur: quia movetur seipsa. Alia vero moventur quando quiescunt quando. Et causa huiusmodi est: quia moventur ab alio extrinseco sibi quod diversimode respicit ipsa per motum suum: sicut sunt generabilia et corruptibilia: et ideo movens ista inferiora necesse est mutari: sed movens immobile et motum a seipso non hinc nisi motum localem. Sed illa que moventur ab alio exteriori moventur secundum ordinem motum in mobile: igitur movens sic sicut determinatum est simpliciter in eodem permanens unum tamen et simpliciter movebitur motus: eo quod a motore uno simpliciter non est nisi unus motus simpliciter: et de illo motu considerationem faciemus deinceps.

Tractatus tertius octavius libri physicorum in quo queritur an sit aliquis motus perpetuus secundum naturam: et quis sit ille ut sciat quod illum movet motor primus.

Capitulum primum. Quis sit primus motuum in genere.

De autem deinceps iterum

Ex. 2. c. 54.

Aliud faciemus principium nostre disputationis: et querimus duo: videlicet. scilicet. aliquem motum primum esse perpetuum secundum naturam: et quis sit ille quia hoc investigato iterum concludemus ex illo quod motor illius motus erit perpetuus secundum naturam. Incipiendo autem ista investigationem oportet nos investigare etiam iterum. scilicet. quis sit primus motuum: quia in 6° iam ostendimus: tamen nos oportet hic reiterare. Et eo namque nos oportet investigare uno quoque primus. Hec enim investigatio in hoc 3° nostro tractatu necessaria est nobis ad cognitionem primi motoris. Si enim necessarium esse ostendat: quod aliquis motus sit semper secundum ordinem temporis: et ille erit primus: et primus motus qui nullo tempore interruptus est: tunc declaratum erit quod primum movens movet hunc motum: et illi motui necessarium erit esse unum et eundem: et primum et primum omnium motuum. Et hoc igitur incipientes investigationem dicimus: quod cum sint tria genera motuum: videlicet. unum in 5° supra. Alius quidem secundum imaginationem quantitatis: et alius secundum passum ne qualitates: et alius secundum locum que vocamus loci mutationem: necessarium est quod ille qui vocatur loci mutatio sit motus primus alius in genere. Alteratio enim secundum genus prior est augmento et decremento: quia non sit augmentum vel decrementum alteratione non persistente: et quod augmentum propter augmentum cibo augere ipsius: et ideo quodammodo augere cibum sibi simili facto et quodammodo augere cibum sibi dissimili. Dicitur enim quod alimentum sit alimentum ex se: quia per digestionem coalescit: et decoquitur: et remouetur a partibus accidentibus et partibus qualitatibus. Quia autem primo sit dissimile: et postea fiat simile: oportet quod alteretur per calorem naturalem et digestionem antequam augetur: quia per calorem mutat de dissimile in simile: ergo alteratio est ante augmentum. Similiter autem ratio est de decremento: quia decrementum non sit nisi per calorem consumitur et dependente aliquid de subiecto eius quod dimittitur. Et tamen si alteratio fiat necesse est: quod agens alterans secundum locum appropriet alterato passio: et tamen agat ab ipso. Propter autem fieri ratio calido actu calido. Calidus ergo movens in alterationem secundum distantiam loci ad patientem non similiter se habet: sed aliquis est longius: aliquis propius et quod alterat ab ipso. Propter autem fieri ratio non possunt esse sine loci mutatione: ergo loci mutatio est ante alterationem: ergo et ante augmentum et decrementum: per quod quod est prius prior est prius posterior. Et ideo inferre videri: quod si semper oportet motum esse in genere: sicut in fine ferti diximus: tunc oportet esse motum aliquem secundum locum qui est causa omnium motuum et successione eorum: et in loci mutatione si alia species est prior alia: necesse est quod illa sit prima loci mutatio que semper est: illa est circularis: sicut infra ostendimus. Sed quod forte aliquis diceret: quod loci mutatio est prima motuum: sed non est prima mutationis: quia forte videtur illi quod sicut subiecta est generatio quod est ante omnia generata: ita mutatio quod est in ipsa sit ante ceteras mutationes aliorum generum: et id est probatum loci mutationem esse primam mutationem: et hoc tamen secundum naturam oportet quod dicimus primas esse qualitates caliditatis et humiditatis et molles: de his autem principium frigiditatis et siccitatis: et duritatis. Illis omnibus passionibus sunt principium densitatis et raritatis. Illi enim dicuntur primas qualitates densitatis et raritatis: et raritas secundum naturam. Istos graue et leue: et molle et durum videntur esse causa liter quod densitates et raritates: eo quod sunt males dispositiones ad istas qualitates sed rei veritate: hoc videtur. Democritus quod posuit ea esse vera principia primarum qualitatum: quia nesciunt distinguere inter dispositionem male et causam sive principium verum. Densitas autem et raritas sunt quedam aggregationes et disaggregationes partium materiae in locum partium vel magnarum: et has ut illi dicuntur sunt generationes subiectarum corporaliu et corruptiones. Quaeque autem sic aggregantur et disaggregantur hoc modo: necesse est mutari secundum locum: quod loci mutatio precedit generationem et corruptionem subiectarum: sic ipsa in generatione simpliciter prior est. Si autem de eo quod augmentum et decrementum patitur. Oportet enim quod magnitudo augmentum mutet locum: quia in augmento oportet quod aliquid ascendat: et localiter

Ex. 2. c. 53.

Ex. 2. c. 55.

Ex. 2. c. 55.

Ex. 2. c. 53.

monet ad motum: in decremto opz qd recedat a medio di
 minuto. Hec aut sunt loci mutationes: et id qd auget cre
 scit in maiore loci: et id qd diminuit decrescit in minorem.
 Sed ista loci mutatio est per accidens: et non per se. Ampli
 us aut et alio modo pderatibus erit manifestu qd loci mu
 tatio prior est oibus alijs mutationibus et motibus. Sicut
 enim primum dicitur multipl in alijs: ita etia dicitur multipli
 citer in motu: et oibus istis modis vel pluribus vel potiori
 bus quibus dicitur in alijs entibus: vel etiam dicitur in motu.
 Dicitur enim primum in natura quo non existente alia non
 erit: sed no puerit: qd id existere pot sine alijs. Dicitur etia
 prius fm substantia sue distinctone et forma: et dicitur prius te
 pore. Et nos quide iam ante ostendimus: qd loci mutatio pri
 or est na: tamen etia hec ostendimus. Dicimus enim prius a
 quo no puerit: psequeti: sicut est vnus ante duo: et causa an
 te causati. Adhuc aut sumemus id qd in precedentibus
 est pbatus: s. qd motus necesse est esse pnuus fm omne tepus:
 et nunq deficere tepore. No pot aut esse pnuus fm tepus:
 nisi altero duoz modoz. s. vt sit pnuus no interruptus: aut
 vt sit successiuus: ita qd finis in vno sit principiu in alio fm re
 posit successione. Sed in na magis ponendu est id pro prin
 cipio qd est pnuus: qd dignius est in na qd motus cotinuuus
 sit prior alioz et principiu eoz: qd id qd est pnr. Id aut qd di
 gnus est semp in pphicis accipit esse prius et principiu qd
 id qd est indignus esse: dsmmodo ipsum esse possibile sit in
 na. Sed nos monstrabimus posterius: qd no solu possibile: s.
 et necessarium est aliquem motu esse vnu pnuus no interrup
 tu fm omne tepus: et hoc ergo nunc petatur et supponat. La
 liter aut est motu nullu esse possibile nisi motu aliquo locale:
 qd sicut supra diximus oes alijs terminant et interruptuntur:
 vel pparijs: vel etia ptradictioe: ergo necesse est qd loci mu
 tatio sit prior alijs. Nulla enim necessitas est qd id qd fertur
 fm locum: aut alteret: aut augmentet: aut generet: aut cor
 rumpat. Hec aut mutationu nullam puenit esse: nisi sit
 loci mutatio prior: ergo loci mutatio prior est na qd alie mu
 tationes. Adhuc etia tepore prior est: qd qd perpetuu est
 fm tepus no interruptus: pcedit esse qd incipit et desinit in
 tepore. Et aut solus motus localis ppetuus. qd ppetui
 tas teporis p se est in eo qd cometi se tepor no interruptus
 in illo. pder accidens aut est in eo fm successione tale: qd finis
 vnus est initiu alterius: sed tu in vno et eodem indiuiduo
 qd oium vel plurius motuum est suscepibile motus localis
 est vltimus motu. In illo eni prius est via i esse que est ge
 neratio: et post illu est alteratio et augmētū in solidatione et
 quantitate debita organoz: et tūc deinde loci mutatio est mo
 tus animalis iaz pfectoz in esse: et robore: et qritate organo
 ru. Sed in mudo vnuerso necesse est: qd sit quidda alterz no
 gnatu: neq corruptu: neq alteratu: neq auctu qd moueat
 fm loci mutatione: qd prius est oibus his mutationib: qd
 est causa gnatonis oibus que generant hoc modo quo ge
 nerat causa est gnatu. Cigif forte videbit gnatu prima in
 ter motus et mutationes: ppter id qd videt qd opz rem pus
 gnatu: et tūc demu motu fm alioa motus: qui dicitur in s
 qd no mouet nisi qd est: et hoc in vnoquoqz gnatu sic se ha
 ber: vt dicit obiectio. Sed tu in vnuerso necesse est pus mo
 ueri in his que snt et gnatu in mudo qd sit ingnatu: et hoc
 alterz sic motu prius est gnatu et gnatu. Impossibile est. n.
 esse gnatu primu simplr in mutationibus mudi. Si enim
 ipsa esset prior: cu primus motu sit principioz naltu motus
 oporteret qd ipsa principia rez essent corruptibilia: qd of ge
 nerabile est corruptibile. Et si principia mudi corruptibilia
 essent: tūc p pns oia alia corruptibilia essent: et sic nihil esset
 ppetuu: et hoc no iret in infinitu: qd huius gnatu esset alia
 ca moues pcedis ipm: et sic oporteret qd mutatio esset an mu
 tatione in infinitu. Si aut gnatu no esset ante loci mutatio
 ne: tūc manifestu est: qd neq aliquis psequeti motu post
 gnatu erit ante loci mutatione. Dico aut motus psequē
 tes post gnatu: sicut est augmētū et decremētū et alteratio
 et corruptio. Oēs enim iste mutationes sunt posteriores ge
 neratione: quare si no est gnatu prior loci mutatione: tunc
 etiam nulla aliaz mutationu prior est loci mutatione. Sed
 forte videbit alieu incoueniens et ppariu nobis metipsis qd
 dicimus gnatu priorē alijs mutationibus esse in gnatu
 bus et corruptibilibus: cu supra pbatu sit alteratione pcede

Ex. r. c. 56.

Ex. r. c. 57.

Ex. r. c. 57.

s° pp. l. c. 8.

Ex. r. c. 57.

Ex. r. c. 58.

Ex. r. c. 59.

Ex. r. c. 60.

Ex. r. c. 61.

Ex. r. c. 62.

re gnatu: eo qd opz alterari mās gnatu et corruptibilis
 anteq generet. Sed ad hoc scitū est: qd prius et posteru in
 his diuersimode accipit. Si. n. prius et posterius simplr acci
 piant: hoc est vnuerfali: tūc absq dubio alteratio prior est
 qd gnatu: qd aliquid alterat ante gnatu ne qualibet. Si aut
 accipiat eode mō: tūc gnatu est prior eo: qd no alteratur nisi
 qd est: et ideo opz qd prius sit via in esse qd alteret illud idem.
 Hoc aut Auer. no ita soluit: sed dicit qd tunc dicit qd gnatu
 est prior: qd hoc dicitur fm subam gnatu et prius est na
 alijs generibus. Quādo aut di alteratio prior: tūc hoc intel
 ligit de prior hz tepus. C. Possemus aut alter dicere qd est
 generatio vnuerfali dicta et particulariter. Gnatu autem
 vnuerfali est illa qua ingredit in esse qdlibet ens: sive sit
 substantia: sive accidens: et hoc est prior alteratione: sed altera
 tio est prior gnatu particulari: fm qua suba pcedit in eē.
 Sed hoc solutio hz sit quorūda arabū no est valde pueniens:
 et ideo puto primā esse veriorē. C. Et his igit puto: qd motu
 localis prior est na tepore et oibus alijs motibus et mutatio
 nibus. Cōsequēter etia pbabimus qd est prior suba: hoc est
 distinctione. Ad hoc aut pbandū dicimus: qd vnuerfali
 omne qd sit aut gnatu est imperfectu in esse: qd in principio
 sui esse qd no hz pfectionē debitā fm quantitate: ab imperfe
 cto aut no sumit distinctio: sed potius ab vltimo et pfectissi
 mo: et hoc est postremū in gnatu: et ideo puenit qd id qd est
 in gnatu posterius est na prius et suba. Pāla aut est: qd vl
 timū et cōpletū in aialibus est loci mutatio. In aialibus dico
 que sunt subiecta gradū et sit pfecta: et ideo que no habet
 nisi partē partis aie: vt vegetabilia: no mouent hz vianat: p
 pter hoc qd habet defectū organici motus fm locū et indige
 tiā: vt plante et multa aialiu gna: vt ostree et zche quedam.
 Hec eni non habent virtutē motuā pfectuā motus: et ideo
 na no dedit eis organa: ppter qd etia dnr imperfecta: sed in
 oibus pfectis fm aiam sensibile quo ad oēs sensus inest mo
 tus pfectiuus: et ideo si motus fm locū pfectionibus fm na
 turā inest: que maxime cōprehendunt de nature pfectione:
 tūc etia opz qd motus hic sit prior alijs fm substantiā: qd vl
 timū est qd dat substantiā et distinctioē et qd est actus et com
 plemētū respectu oium precedentis. C. Et hec est etia cau
 sa: qd ipse in his in qbus puenit nihil mutat de esse vel sub
 stātia: qd id qd est actio vltimo cōplentis nāz: nihil tollit ab
 esse: vel suba: sed motu in eo qd fert aliquid fm locum est
 actio et motus vltimo cōplentis nām: et ideo nihil mutat ab
 esse et suba: et hoc est solu huius motu pprimū: qd id qd alte
 rat et mutat quale fm esse: et si passio magis sit incipit abijce
 re a substantia. Plus aut qd auget et decremētū patiens mu
 tat quantū: sed solus motus localis nihil mutat oino: sed to
 tum motu transfert in aliu locū. Ad hanc aut ex his mani
 festū est: qd id qd mouet seipsum mouet se maxime fm hūc
 motu: et hic motus est in potestate sua: et no alijs: cu ipsū
 sit perfectioris nature qd ea que mouent ab alto: patet etia
 ex hoc qd ipse prior et perfectior alijs fm natura: sui generis
 est. Et etiam qd dicimus hūc esse principiu: et eoz que mo
 uent: et mouētū ea: qd hic motus causat ea que mouentur et
 aliquādo nō: et causat etia motores eoz que aliqū mouētur:
 aliqū nō: vt pter prius habitis. Adhuc aut: qd sicut pbatu
 est: qd ipsum seipsum mouens primū est in ordine eoz que
 mouentur: ergo etia sūus motus qui est localis prior est na
 tura alijs motibus. C. Igitur ex his omnibus que dicta snt
 manifestum est: qd loci mutatio est prima motuum: et natu
 ra et tempore et substantia.

C. Cap. 2°. Q nulla mutationum potest esse continua sem
 per nisi loci mutatio.

De aut Locū mutatio fm specie acci
 pta sit prima delnceps dicem
 sed tamen simul cu illo erit ma
 nifestū: qd etiam aliqū questum est: qd alie
 mutationes non erunt cotinue ppter loci mu
 tationem quādam. C. Qd tamen nullus alio
 rō motu possit esse cotinuu: manifestum erit ex his que
 hic inducimus. Omnes enim motus et mutationes ppter
 vnu circularē sunt ex oppositis in pparia. Durimus aut in
 s° qd illi sunt motus oppositi qui sunt ex pparia in pparia
 vel in cōtradictoria: sicut gnatu et corruptiois terminū
 sit esse et no esse. Alteratiois aut pte passiones sunt termi

Ex. r. c. 61.
 Ex. r. c. 62.

ni: augmēto aūt ē decrēmēto: magnitudo ē paritas: vel qđ est verius pfectio magnitudinis ē impfectio: ē sicut non puenit actio alicuius rei sū nām: nisi a forma sua ppta sū nām: vbi gā: actio boīs nō puenit nisi a forma ppria boīs: ita etiā robur illius actionis est in q̄titate debita boīs. Est enī in boie in arimū dēterminatū ē minimū: ē extra illud nō est q̄titas in qua saluet actio forme boīs: ē tō oium: nā p̄tā tū est terminus aliq̄: ē rō pfectiois ē magnitudinis siue augmētī: ē si forma sit extra q̄titate illā nō agit opus boīs: vel alteri nā: sed corūpēt. Scđm aūt oēs istos enumeratos terminos sū mor dēcunt qui sunt in q̄tita: q̄ illi etiam idē motus sunt ex p̄tarijs. Quicqđ aūt sic est: qđ nō semper p̄tinue mouet sū eadē motū numero ē specie quo p̄tius mouebat: illud necesse est quiescere in fine motus eiusdē. Adā nifestū est enim qđ omne illud quiescit qđ mutat in p̄tius: sicut in terminū. Et similit̄ est in mutationibus que non sunt motus: qđ ḡtatio vniuersalis opponit corruptioni vniuersali: ē ḡtatio singularis vbi opponit corruptioni singulari eiusdē. Quā igit̄ impossibile sit simul opposita inesse eidē: impossibile erit inesse eidē motus: vel mutationes oppositas. Et si impossibile est simul eidem inesse mutationes oppositas: tūc impossibile est qđ p̄tina sit mutatio que est de oppoſito in oppoſitum: ē reflectens ab oppoſito in ipsum. Cōtinuum aūt in mutationibus nō est interruptū nisi tēpore: ergo tempus aliquod quietis est inter duas mutationes tales. Et quo ad hāc dēmonſtrationē nullā h̄z dīfferētā vtrū dicamus duas mutationes que nō possunt esse p̄tinue p̄tias: aut non p̄tarias: sed sū p̄tadictionē opponi: dōmodo ostendam? qđ non possunt esse simul in vno tēpore p̄tinue in eodē subiecto mutabili. Hoc enī solū vtile est nobis sū p̄tationē qua p̄bare intendimus: qđ nō possit esse p̄tinitas sū tēpus in: deficientis in omnibus mutationibus que sunt ad formam: nec tēz idigemus hoc p̄bare qđ in p̄tadictionē nō est quietes pure: sed imutatio: sed de hoc expeditimus nos in 2°. et hoc non est nobis vtile: nec tēz idigemus p̄bare vel distinguere: qđ mutatio non est p̄taria quieti: sed potius motus: fortasse enim v̄z est: qđ nō quiescit id qđ nō est actu: ē p̄tā qđ corruptio mutatio est ad non ens simplr: ē ideo non terminat ad quietē: sed ad imutationē vbi quietes valde large accipiūt: sed nos hic nihil habemus p̄bare de talibus: sed solū hoc qđ mutationes opposite interceptant medio tēpore. Sic enim cū illo statim p̄tatum erit qđ mutatio nō est p̄tina: ē qđ dicimus in p̄tioribus nō ifunt simul eidē nō fuit nobis vtile ad declarandum qđ volumus declarare: p̄pter hoc qđ sunt p̄tarij: sed t̄z p̄pter hoc qđ non est p̄tingere illos simul inesse eidem in tēpore nō interrupto. Nec etiam opz hoc turbare: qđ dicimus idē pluribus esse p̄tarij: sicut dicimus qđ motus p̄tarij aūt motū ē quieti. Ad hoc enim qui est in contrarij vno p̄tarij aūt motus qui est in p̄tarij illi oppoſiti: ē etiā quieti que est in p̄tario illo ex quo est motus: qđ non indigemus hoc nisi vt accipiamus modo quodā qđ idē op. ponit pluribus: sicut motus quieti ē motū: sicut egle ē medium opponit excellenti: ē ei qđ excellit ab ipso: hoc enim bene puenit duplr. s. qđ vno nō sū idem acceptum habet plura p̄taria: sicut mediū oppoſitū extremis: ē opz accipere qđ siue vere: siue nō vere opponit qđ non puenit simul oppoſitos motus: siue mutationes simul eidē inesse. De omnibus aūt his sufficienter in 3° tradidimus doctrinā quā hic repetere nō est necessariū: sed qđ ex omnibus his que dicta sunt colligit̄: ē he sunt quatuor p̄pōſitiones ex quibus de facili dēmonſtra id qđ intendimus. Quaz prima est: qđ oīs motus qui est ad formā: ē nō ad vbi: ē similit̄ oīs mutatio est de oppoſito ad oppoſitum. Secda autē est: qđ hoc sufficit qđ oppoſiti motus ē mutationes sunt que sunt in oppoſita. Tertia vō est: qđ qui idem numero motū mouet duobus moribus oppoſitis: hoc erit successiue in tēpore: ē necesse est qđ iter illos duos motus cadat tēpus. Quartus vō: qđ motus iter quos cadit tēpus sunt interrupti: ē nō p̄tinit. Cū enim omne qđ mouet sit in potentia qđ in mouet: ē oīs potentia p̄gredit ad actū: opz qđ est in p̄tario ad qđ mouet sit in actu: qđ h̄ est terminus motus eius: ergo aut tūc est nō in motu: sed in motū esse: aut ipsum mouet adhuc. Si aūt nō est in motu: sed in motū esse: tūc p̄pōſitum habetur. s. qđ motus nō est p̄tinitus: sed interruptus. Si autē est adhuc in motu: ergo

2° de aia. l. c. 41.

Quo vno p̄tarij pluribz vide et l. c. hic.

adhuc est in potentia: ē p̄tius habetū est: qđ erat in habitu: siue in actu: ergo idem: ē sū idem est in potentia ē in actu: ergo simul est in actu ē non actu: qđ est impossibile: ergo necesse est in termino quiescere. Qđ autē nos dicimus motus p̄tarios non posse sibi succedere: hoc intelligitur in eodem mobili: qđ si sunt diuersa mobilia tūc bene potest fieri: sicut patet in motu chordaz: hoc enim modo supra in fine sexti dicitur p̄tinit in infinitū tempus sū nām esse mutationē in genere: qđ ex principijs medie nō habemus finē talium mutationū. Amplius aūt in generatione ē corruptione motus in cōueniens esse videtur si factū mor p̄tinue siue quietis interpositione necesse est corūpēt: ē nullo tēpore p̄manere id qđ factū est in esse: qđ sic omnis labor nature esset frustra: qđ ipsa laborat generando ad hoc qđ res sit ē permanere at aliquādu in esse: sic etiā nunq̄ aliquid ḡnaret: sed t̄z esset ḡnatio: vt nō terminaret ad ens ḡnati: ē id qđ corūpēt nō esset simplr: sed sū quid: in quātū. s. fuit in ḡnatione: qđ est p̄tā rōnem ḡnatiōis ē corruptionis: qđ ḡnatio est via ad esse simplr: ē corruptio est via ab eē simplr. Et his vtiqz fides pot̄ inesse de alijs motibus: qđ dēmonſtratio ista generalis est de omnibus motibus. In omnibus enim p̄cedit p̄tā ad actū vt sit in illo. Et sū dicta si motus nō terminatur tunc nunq̄ esset in actu id qđ est in potentia: ē tūc potentia est frustra: ē sū hoc etiā res p̄cedit ad actum: ē recedit ab actu p̄ motū vel per mutationem oppoſitam: absqz hoc qđ nunq̄ puenit ad actū illū: que oīa sunt absurda: ē ideo etiā nulla mutatione vel motu pot̄ esse id qđ dictū est. Nāle enim est qđ in oibz similit̄ se habeat: qđ oēs similes sūt in hoc qđ terminati sūt ē oppoſiti: ē qđ in eis p̄gredit p̄tā ad actū.

l. c. 41. c. 63.

Cap. 3°. Qđ motus rectus ē ille qui est super circūlā: ē ille qui est mixtus ex vtrifqz nō possunt esse p̄tinitū ē infinitū.

Mod aūt Cōtingat quendā vno motū numero infinitū esse ē p̄tinitū sū tēpus: ē hoc est circularis: deinceps dicemus: sed ad hoc dēmonſtrandū ordinare sū iterum dēmonſtrationes ē rōnes logicas p̄babiles per quas ostendemus nullū alioz motū posse esse p̄tinitū: ē infinitū sū tēpus. Incipientes aūt hic dicimus: qđ omne qđ mouet ē ferē sū locū necesse est vno trium modoz moueri aut ferri: aut enim mouet circulariter: aut sū rectā lineā: aut sū motū mixtū. Ad idē aūt motū intelligimus alio duoz modoz: si enim mediū qui cōponit ex vtroqz mixtus dicat: sicut est motus in curuo qui cōponit ex recto ē circulari: eo qđ in aliquo habet formā recti: ē in aliquo formā curui: ostēdemus qđ nō pot̄ esse p̄tinitus: ē ille vocat a qbusdā p̄bis gyrationis: ē h̄z in se in actu vtrifqz ē rectū ē circularē: p̄ hoc qđ dicit formā nature circularis in curuo: ē formā recti in recto. Formā enī recti non est erire ab extremis: ē habet locū in linea aliqua partiali: que est inter puncta signabilia in ipso. Formā aūt circuli est p̄tētū ē p̄cauū: ē hoc etiā habet: ē ideo talis motus est rectus sū partem rectam ē circularis sū partem curuam in lineam sū quā est motus: ē qđ in parte vna regyrat principiū versus finē: ideo vocat motus gyrationis. Alio aūt modo dicit mixtus: qui pot̄ esse in circulo vel recto mixtus de circulari ē recto: ita qđ vno sit vincēs ē sit in actu alter sit victus ē sit in p̄tētia: ē tūc illa mixtura non p̄cedit semp: qđ necessarium est: qđ omne qđ est potentia aliquādo erit ad actum. Ista autē potentia nunq̄ potest p̄cedere in actum: ē sic non est ibi motus victus: sed t̄z vincens: ē ideo si dēmonſtrabit qđ vincens nō est p̄tinitus p̄tatum erit: qđ nec mixtus taliter erit p̄tinitus. Quādo aūt nos dicimus qđ in curuo est mixtus motus primo modo mixtionis: sicut cōponit mediū ex extremis non intelligit nisi regulariter curuū: hoc enim est qđ opponitur curuo circulari ē recto: sicut mediū extremis. Sed quocunqz dictoz modoz dicatur mixtum semper erit p̄tatum: qđ mixtus non erit p̄tinitus si p̄bauerimus qđ rectus non est p̄tinitus: qđ infiniti recti p̄tinitū essent in vno mixto semper: ē ideo si rectus in se finitur: tunc infinites erit finitus mixtus: p̄pter qđ etiā non pot̄ esse p̄tinitus: qđ nullus finitus est p̄tinitus: sicut ostendimus in capitulo precedenti. Qđ aūt id qđ mouetur siue ferrat siue pra rectam ē finitum non ferrat p̄tinue sū tempus: manifestū est ex his que hic inducunt. Non enim pot̄ esse p̄tinitus motus

l. c. 64.

l. c. 65.

Physicorum

ut duobus s'm formam & rōnem: q'a ut sine actu finiente: et ut principio actu principiante. Et huius exemplum sic est: si cut dicamus q'a est signus eius q'd mouet reflexive: & linea super quā mouet & reflectitur sit. b. c. & venit. a. ex. b. in. c. & reuertitur ex. c. in. b. tunc eni ipso puncto. c. vitur ut sine precedente motus: ut in principio sequentis: ergo necessario erit ibi due quietes: & duo motus: vna q'd quietes ex qua est motus primus: & illa fuit in. b. anteq'm moueretur primo motu: & alia pars ad quā terminatur motus? id est ex qua est motus reflexus: & illa quietes est in. c. ergo necesse est eē in quatuor temporibus que mensurant dictas quietes: & duos motus. Si autem diceret aliquis: q' in. c. nō quietuit: hoc est impossibile: q'a cū continue feratur motu pmo vsq' ad. c. nō potuit simul in vno instanti factus esse in. c. ut in fine motus primi: & abesse ab ipso s'm principium motus secūdi: q'a aliter indiuisibile esset diuisibile: q'a constat q' nō pōt in eodē indiuisibili ad eē & abesse: ergo oporteret q' in parte ei' adesset: & in parte ei' abesset: & sic esset diuisibile q'd est impossibile. Cōstat autem: q' aliquādo. a. est in ipso signo. b. sed cū. b. sit indiuisibile nō pōt esse in ipso in tēpore vel in aliq' parte tēporis: sed in indiuisibili nunc tēporis: sicut in sexto ostensum est. Est autē in nūc in ipso pp q'd nūc est diuisio tēporis: sicut & p'ctuz linee: ipm autē. b. est p'm" a quo est motus: & motus nō est in ipso: q'a motus nō habet p'mū q'd sit motus? sicut iā pbatū est in sexto. Eadē autē est rō de. c. q' est indiuisibile. Si autē aliq's pcedat q' a. simul ad sit in. b. & ab sit ab eo: tūc cū res fct q'd est in eodē indiuisibili: eo q' sit se habeat nunc & prius: tūc semp sta bit in toto motu ipm. a. q'a moueri sibi nō erat nisi sicut cōtinuo ad esse indiuisibili a quo fuit motus. Cū ergo sit iposibile nō potest cōcedi: q' in vno indiuisibili tēporis affuerit a. in. c. in fine motus pcedētis: & abfuerit ab ipso in motu reflexiōis pntis. Idē autē est de ipso. b. a quo incipit motus pcedens: quez pcedit quietes ex qua est motus: q' in alio & alio s'gno: siue nūc signante tēpus affuit ad. c. s'm finē motus pcedētis: & abfuit ab ipso in motu cōsequenti. Sed iter quietib' duo signa tēporis est tps: vt pbauimus in sexto: q'a aliter nō esset cōsequēs ad nūc: ergo inter signa quo affuit in. c. & signa quo defuit ab ipso est tps: q'd nec est motus pcedētis nec motus sequētis: ergo est mēsurā quietis inter duos motus. Idē autē oīno est de quiete tps in. b. & motu tps q' defuit ab ipso. b. & sit de oib' alijs signis que actu in magnitudine & tēpore accipiunt. Eadē autē rō est in oib'. Cū eni cōcurrat. a. ad ipm. b. vel ad aliud signum in edis: q'd accipit ut principio & finis: tunc necesse est stare & quiescere iter duos motus: q'a duo facit s'm actum: finit enim motus vnum: & post inchoat alium ad indiuisibile: & hoc sit vtiq': sicut si aliquis intelligat q' a. c. sit magnitudo: & aliquid abeundo ab a. mouet in. c. perficēdo motum stat & quiescit. Eadē eni necessitate qua in fine suo stat sic motus vnum nō reflexus: eadem autē necessitate stat ibidem motus eius qui postea reflectit ab eodē. Oīs ergo motus generalr qui reflexus est: siue sit in loco: siue in formis quiete media interruptus est: & ideo nō est continuus: & hoc est q'd volumus probare.

Cap. 4^m. De solone dubitatiois que orit ex p'habitis.

Acta autem In pcedēti capitulo: q' scz motus p'imus mediu non habet in actu: sed in potētia: & si habeat actū mediu non erit continuus sunt dicta ad dubitationis actiones que oritur ex ipis. Donamus eni q' spatū signatum per lineā. c. sit eāle spatio signato per lineā. z. & ponamus: q' id q'd fertur signet per lram. a. & hoc p'inue ferat in spatio. c. ad terminū ipius qui sit. b. & sit. a. in signo q'd signat per. b. q'd sit mediu: vel spatij: vel duoz motū reflexorum: vtroq' eni nō variabimus positionē: vno q'dem: q' lineā. c. b. siue. b. c. q'd idē est sit semidupla ad lineā. z. l. & a. feratur duob' motibus: quoz vnus est. a. b. l. c. & alter reflexus. Alius modus positionis est: q' lineā. b. c. sit equalis lineē. z. l. sed in aliquo medio. Si igit. b. c. sit actu mediu: in quo p' p'iorē rōnem quiescere accidit: vtroq' eni nō est vnus modus dubitationis: sed primus modus magis est ad p'iorē positionem. Donamus autē: q' quādo. a. mouet reflexive in. b. c. q' tūc equali velocitate & regulari motu mouetur. d. super duplā lōgitudinē que est. z. l. Cū eni due medietates alicui

equales sint totū: videt q' duo mot' super. b. c. sint equales motui. z. l. ergo in eāli tēpore debet. a. ire & redire sup. c. b. in quo. d. trāsit simplr. z. l. sed ostēdit hoc eē falsus: & pariter solutio dubitatiois per prius habitā: q' ipz. f. c. citius venit ex z. in. l. per duplā lōgitudinē q' a. reuertat in. c. motū ex. b. nisi final semiduple longitudinis. c. d. Id eni q'd prius est hoc est breuior tempore discedens a medio spatij q' aliud: illud etiam prius & citius venit per equale spatium: sed. d. q'd cōtinue mouet in medio q'd est potētia citius adesset & abesset in medio spatij q' a. q'a in nūc vno adesset in. b. & in alio abesset ab ipso inter que est tempus quietis in quo mansit in. b. q' a. g' citius transit. d. totū spatū. z. l. q' a. transeat & redeat in sub duplo spatij. b. & causa huius est iterpositio getis: vt dicitur ē: & ideo equalr velocitū motū in eāli spatio nō est equalitas nisi accipiatur motus vtriusq' cōtinui sine getis iterpositioe. Si igit. b. sit punctū in q' sit reflexio: tunc nō simul in eodē instāti indiuisibili ipz. a. adfuit & abfuit in ipso: sed potius in diuersis: inter que est t'pus quietis medie: & ideo e' poster' sit mot' eius q' ipius q'd est. d. Si eni simul adesset & abesset ab ipso. b. tunc non posterius perficeretur motus ei' q' motus eius q'd est. d. Nō ergo est ponendum: q' in eodē nūc in quo. a. abfuit ab ipso. b. q' tunc. d. moueretur ab vltimo longitudinis ipius. z. l. sed potius prius recessit ab vno s'noz vltimorum in cōtinuo tēpore & venit ad aliud. Si enim dicat q' in vno & eodem indiuisibili affuit. a. in. b. & defuit tunc s' militer erit in vno instanti etiam adesse & abesse: & hoc erit in diuisiōe tēporis: hoc est in nūc in quo deciditur tēpus: et nō in tēpore: figura autē huius demonstrationis est illa quaz cōspicit. Hoc autē q'd dictum est de medio in quo fuit reflexio impossibile est sic dicere in continuo: q'a cōtinuu nō hz mediu nisi in potentia: & non in actu: sed in reflectenti necesse est sic dicere. Et huius exemplum est: q' nos ponamus lineam super quā est motus reflexus lineam. z. l. & sit linea vnus a sursum in deorsum. Si enim tunc aliquādo q'd est in. z. feratur ad ipsum. d. hoc est a deorsuz in sursum: & iterū reflectens a sursum feratur deorsum: & veniat vltimo in id q'd ē d. tunc vterut illo vltimo sicut fine & principio duoz motū: cum tūc ipm sit ipm vnum in subiecto: & ideo necesse est stare & quiescere iter duoz: nō eni simul sicut sepe dictū est affuit & abfuit ab ipso. d. Si enim hoc eēt verum: tūc esset simul in d. & non esset in. d. in eodē indiuisibili: ergo necesse est q' in alio & alio affuerit quiescēs: & abfuerit motū ab ipso: q' tps est mediu in quo quietuit. In omni autē tpe aut quietuit: aut mouebat. Inter duo aut nunc in qbus affuit & defuit ab eodē p'cto medio nō mouebat: q' tūc quiet: q' tales motus oēs interrupti sūt p' gete iterpositā: nō ergo sūt p' simul semp.

Cap. 5^m. De dissolutione dubitatiois Zenonis per ea que dicta sunt in p'ioribus.

Erea Que dicta sunt nūc soluēda est dubitatio Zenonis: q'a solutio que dicta est olim in sexto supra nō est dicta eo q' nō s'm rem: sed ad boiem est. Cū eni diceret Zeno: ideo nō esse motū: q'a si motus eēt sequeretur aliqd transire spatū infinitum in tēpore finito. Nos autē ibi ad interrogantem: & non ad interrogatōnē respōdentes diximus q' infinitum dicitur dupliciter. l. potentia & actu. Actu q'dem nihil diximus eē in finitum sed potentia: sicut in diuisione: & nō eē inconueniens spatium infinitum trāfiri in tēpore finito: est enim vtrūq' s' spatium & tēpus infinitum potētia equalr s'm diuisione. Solutio autē illa nō conuenit s'm rem: cōtingit eni soluēdo illud dicere: q' aliqd q'd fertur sicut. a. sit in indiuisibili nūc tēporis in quo decidit tps in fine spatij super q'd est motus? qui q' dem finis sit lineā. d. & nō cōuenit dicere q' in vno & eodem nūc affuerit & abfuerit ab ipso: sicut p' ex p'dictis. Q'd autē v'z sit manifestatur ex hoc: q' necesse est omne finitū aliqui in finem venire: finitū autem magnitudō sup qua est motus per id q' id q'd fertur describit indiuisibile in fine eius sup ipm. Est eni finis lōgitudinis actu: & nō potētia: sed puncta que sunt in medio lōgitudis sunt potētia: & nō actu. Itē autē finalis p'ctus est actu: & nō potētia: & iste est finis lōgitudinis quidē que est de sursum & p'm" lōgitudinis deorsum: que q' dem lōgitudō in eēntia spatij vna est differēs s'm terminos: & in motib' qui sunt supra eā oīno similr se hz. Cū igit in 6° docuimus

Tex. 2. c. 67.
6. ph. t. c. 19.

Tex. 2. c. 66.

docuimus: id quod fertur non est in aliquo equali sibi secundum spatium semper procedens in eo quod est a quo: et ad quod tandem erit actu in vno quod est finis. Et cum illud sit indivisibile necesse est ibi stare id quod fertur: cum reflectitur in recto. Ad media autem cum non sint infinita actu sed potentia: et infinita potentia: finita autem actu non est possibile pertransire: sic quod ex omnibus dictis est videtur: quod non contingit motus transire esse in recto et perpetuum secundum tempus indescientem. Eodem autem modo obviandum est his qui obijerunt rationem Zenonis volentes dicere: quod si omnino quod transire spatium oportet pertransire medium spatium: et medietatis medietatis: sic in infinitum: quod non contingit transire aliquid minimum spatium: cum tales medietates sint infinitae: et infinita non contingit pertransire. Aut forte si aliter eadem objectionem format quo ad modum huius substantia sit eadem: volentes dicere: quod omnis intellectus accipiens id quod fertur transire spatium aliquid: oportet accipiat quod id quod fertur accipiendo partes inheret spatium: et reddat sic numerando partes spatium tota spatium quantitatem: sic igitur numerando numerat medietates: et medietatum medietates: et sic in infinitum: ergo illum qui sic abire per tota longitudinem accidit infinitas medietates numerasse: et esse numerum medietatum infinitum: et hoc dicitur consentit esse impossibile. Et hoc quod est in primis dictis rationibus in 6° supra persolvimus per id quod tempus infinitas habet in seipso partes sicut et spatium. Et diximus non esse inconueniens si in infinito tempore id quod fertur transire infinita numerando in spatio. Est autem secundum unam et eadem similitudinem infinita ratio et in tempore et in longitudine: sicut perbatum est in sexto. Et ideo huiusmodi conveniens sit responso ad querentem: tamen non est sufficiens ad questionem. Est autem conveniens ad querentem: quia verum est: quod si id quod fertur transire infinita in spatio: quod transire illa in partibus infinitis: sed tamen saltem est in se quod id quod fertur transire infinita: et ideo si querens querat mutando questionem ad tempus tamen sic quod dimissa longitudine supra quam est motus querit verum in tempore finito contingat infinita pertransire: et si interrogat eadem sumens interrogationem ab ipso tempore: verum scilicet tempus componatur ex infinitis: eo quod habet in se aliquid modo infinita: querens verum in tempore composito ex infinitis indivisibilibus contingat id quod fertur transire infinita in spatio. Si quis enim sic querat: tunc non erit ita sufficiens supra inducta solutio. Sed in rationibus quas modo dicemus est verum istius solutionis dicendum: si enim aliquid dividitur continuum in duo media: hoc vno medio signo dividente videtur ut in duobus: facit enim ipsum principium et finem: sine quod vnius medietatis: et secundum alterius: id dividit continuum: et facit ipsum actu duo: et sic etiam facit actu numerans medietates eius: et dividens ipsum in medio signo. Si enim in aliquo dividente continuum non remanebit continuum: neque remanebit linea supra quam est motus: neque ipse motus. Ad hoc enim continuum est continuum spatium: quia continuitas motus est a continuitate spatium. Dicitur enim in philosophia: quod continuum dividitur in eo quod id fertur indivisibile secundum actu describitur super ipsum. In illo enim necessarium erit in motu esse: et non in motu: et ideo dividit esse necesse est: sicut et ipsum spatium accipit in ipso puncto super ipsum descripto ut divisum. In continuo autem: quod accipitur in forma continuum sunt infinita media: et non actu: sed potentia. Et quando id quod fertur videtur aliquid aliorum: ut actu medio: et sic facit ipsum medium in actu medietatis: tunc dividit continuum: sed tamen statim erit in seipso: et non continuum motus: hoc manifestum est in eo qui inheret media. Illi enim accidit dividere continuum secundum media que inheret: quia necesse habet inherere vni numero et subiecto signum: et ratione duorum hoc est finis et principium secundum actu: quia non inheret aliquid nisi actu divisum: nisi forte inheret vni continuum in forma continuum huiusmodi medietates in potentia tamen. Sed secundum dicta surgit quod: quia si id quod fertur describitur actu media super magnitudines: tunc dividit ipsam quiescentem in medijs eius: sed tamen media sunt infinita potentia: et ponamus quod quiescentem describat medietas post medietas: hoc ergo modo non transibit magnitudinem: et sic videtur quod ad minus hoc modo redit quod Zenonis. Sed ad hoc absque dubio respondet: quod motus non est nisi super magnitudinem indivisibilem actu: et divisas potentia: et id aliquid parte magnitudinis oportet esse divisas si debeat esse motus. Illa autem que sic divisas est non dividit transiendo nisi in pres equalibus potentia: et non actu inheret. Omne autem quod pariter equalibus potentia dividit transitur: et sic per quod magnitudo transitur: hoc autem modo quo transire vna parte magnitudinis divisas transire etiam alia: et sic transire

202.2.c.68.

tora. Hec autem verificata sunt in sexto supra. Ad interrogationem autem qua queritur si contingat infinita transire: aut in tempore: aut in magnitudine: dicendum est quidem ut supra: quod transire vno modo: est autem non sic. Alio enim modo non transire per infinita. Quia enim actu non sunt infinita non contingit ipsa pertransire: sed cum sint potentia tunc contingit ipsa transire. Qui enim continue sine interpositione actus movetur super longitudinem secundum accidens infinita transire: simpliciter autem non transire infinita: accidit enim linee quod in finita media sint in ipsa potentia: ita quod hoc accidere dicatur: quod non contingit gratia formalium constituentium linea: suba autem esse formale linee est altera: quia diffinitur linea recta quod est longitudo terminata punctis: et linea circularis terminatur ad centrum: et ideo terminatum esse contingit linee per se et substantialiter: sed divisio accidit ei gratia medie quantitatis. scilicet propter quod etiam non solum linee contingit.

Cap. 6°. Quod divisio temporum est per indivisibile temporis: per quod complectur doctrina solutionis precedentis.

Sicut nos dicimus: quod inter duos motus contrarios in eodem mobili sibi succedentes necesse est esse distinguens tempus quietis interpositum. Ita necessarium est: quod inter oia duo tempora sit nunc dividens tempus prius a posteriori secundum actu sumptum: et illud quidem est: ut principium temporis sequentis et sicut finis temporis precedentis: et sic est inter duo tempora quietis et motus. Unus enim tempus precedit: et aliud tempus posterior est quietis que intercidit inter duos motus: et necesse est hec duo tempora distingui per nunc: quod est finis prioris: et principium posterioris. Et per eandem etiam rationes distinguuntur tempus quietis precedentis per aliud indivisibile: nunc autem tempus motus sequentis qui vocatur reflexio. Et quia sicut nunc duobus distinguitur tempus quietis a temporibus motuum: quorum unus precedit: et alter sequitur: tunc necessarium est: quod inter illa duo nunc in toto tempore res quiescat. Et manifestum est nisi aliquis modo dicto dicat sic fieri temporis divisiones: quod scilicet fiant per signum temporis dividens inter tempus prioris motus: et posterioris quietis: vel motus si sequatur motum: tunc semper sequitur inconueniens: sed oportet quod in divisibili signo dividatur tempora duo: quod tamen secundum rei veritatem non est nisi posterioris rei facte et constitute per motum: et non prioris transmutationis: sicut nos statim infra probabimus. Inconueniens autem: quod sequitur si aliquis dicto modo tempora non dividat que se immediate consequuntur est: quod sequitur idem simul in vno tempore esse et non esse: et sequitur: quod quando res iam fuit facta quod ipsa non est. Sed antequam nos declaremus ista consequentia dicamus nunc signum distinguens quolibet duo tempora sibi succedentia: sicut enim punctus dividens linee commune est prioris et posteriori: ita et indivisibile temporis quod est signum divisionis temporis est commune duobus temporibus. scilicet prioris et posterioris: et est idem et vni numero: sed ratione non est idem: quia alia rationem huiusmodi est principium: et alia quando est finis: quia est finis prioris: et secundum posterioris: sed tamen nunquam secundum rem refertur ad motum precedentem: quia motus non est in nunc sed potius realiter est ad passionem que posteriorius per motum est facta ad quam facta motus terminatur. ubi gratia: si per alterationem fiat aliquid album: tunc in toto tempore est alteratio: sed album factum est in nunc: et sic indivisibile signum adiacet non prioris motus: sed passionem sine reflexione per motum qui est terminus motus. Et si queratur quare non solum refertur ad secundum motus quod est indivisibile: dicendum est de hoc tamen rationem assignavimus in sexto. quia scilicet secundum abijcit: et finis manet: et est dignus: igitur refertur magis ad finem quam ad principium: eo quod ipsum nunc solum est quod esse accipit in tempore. Similiter autem de transmutatione nihil manet nisi res in qua terminatur: et ideo ad illa refertur nunc quod solum est in tempore. Hoc de habito autem consequentia prius inducta verificabimus. Sed oportet prescire: quod quidam non talem ut nos dicebant fieri divisionem temporis. Sed dicebant tempus dividit a tempore per tempus medium: et dicebant dividens tempus et etiam divisas tempus etiam ex indivisibilibus esse composita: quod nos in sexto improbanimus sufficienter. Si igitur tempora dividuntur tempore: sicut dicitur adnecessarij sint tempora duorum motuum: siue motus et quietis: et tempus dividens etiam ea. a. b. c. ita quod tempus procedens sit. a. et tempus

202.2.c.69.

p z

Physicorum

posterius sit. b. et tempus dividens si hoc possibile est sit tem-
 pus. c. res aut que per motum facta est sit. d. sicut si dicerem
 d. esse album: vel non album factum per alterationem precedere
 tem. Dicamus ergo qd in toto tempore. a. ipsum. d. sit albus: et
 in toto tempore. b. sit non albus: ergo cum aliquando factum sit non
 album: opz qd in. c. si tempus sit albus et non albus simul. Si eni
 c. qd est distinguens tempora est tempus: tunc ipsum est pars temporis prioris
 ultima: et pars temporis posterioris prima: et ratio eius qd est
 pars prioris est in ipso. d. albus: qd positum est in toto prioris
 esse album: et ratione eius qd est pars posterioris prima: tunc
 in ipso est. d. non album: quia positum fuit qd in toto poste-
 riori tempore sit non album: et quiescat in non albo. In toto au-
 tem prioris qd est tempus motus quo movetur. d. de non albo ad non
 esse album est ad hoc album: quia quoad durat motus: tunc
 non est in termino motus: terminus autem istius motus est
 esse non album perfecte: ergo in tempore eodem qd est. c. ipsum
 d. est album et non albus: qd est impossibile. In qualibet eni
 parte verum est dicere: qd ipsum est album: sed positum erat
 qd in toto. a. esset album: et in qualibet ipsius. b. non est albus:
 quia positum erat ipsum in toto. b. perfecte esse non albus. Et
 ergo. c. sit tempus qd est in vtriusq; ut pars quedam vtriusq; tunc
 oportet qd in. c. sit simul album: et non albus: et cum ipsum dicat
 ab adversario esse tempus indivisibile: tunc sequitur qd in te-
 pore indivisibili sit simul album et non albus perfecte: quia
 oibus modis verum est qd differentia distinguens inter duo
 est aliquid vtriusq; cum non sit terminus indivisibilis vtri-
 usq; ut dicit adversarius: sed tempus tunc erit necessarium pars
 vtriusq;: et sic sequitur necessarium prehabitu inconueniens: non
 igitur est dicendum qd. c. distinguens inter duo tempora sit te-
 pus: sed indivisibile temporis: qd est finis temporis prioris qd
 est finis alterationis albi ad non album: unde dicendum: qd
 in qualibet parte temporis. a. sit ipsum. d. ad hoc album: non
 tamen in quolibet indivisibili qd illius temporis est albus: quia in vi-
 timo indivisibili non refert ad motum: sed ad rem posteriorem factam: p-
 motum est ipsum primo non album factum: sic igitur alteratio ab al-
 bo terminatur ad non esse albus: et ideo in quolibet qd est in
 a. tempore est album preter ultimum nunc: qd signatur per litte-
 ram. c. quia illud sicut prius dicitur: est tunc eius qd est poste-
 rius: sicut terminus in motu: et ab illo eodem inchoat sicut
 ab indivisibili primo tempus quietis eius in eo qd est perfecte
 non albus esse: quia si dicat fieri aliquid albus in toto. a. tpe: siue di-
 catur etiam corruptum in toto. a. tpe: tamen opz qd in termino fi-
 nali eiusdem temporis dicatur terminari generatio albi: siue corru-
 ptio eiusdem: unde cum illi termino attribuat. c. in ipso. c.
 dicitur esse generatum vel corruptum in eodem. c. ergo primus
 in illo tpe finali verum est dicere qd est albus qd ante fiebat
 album in toto continuo tpe ad. c. distincto. Et in illo verum
 est dicere: qd primus est non album perfecte si corruptum ponatur
 in continuo tpe prioris qd continuatur ad indivisibile vlti-
 mum: qd est. c. aut oportet dicere primus inconueniens. f. qd
 cum factum est. a. sequitur ipsum ad hoc non esse: aut cum corru-
 ptum est. a. sequitur ipsum ad hoc esse: aut etiam simul esse al-
 bum: et non esse album: et omnino hoc est universaliter esse et
 non esse erunt simul in generatione et corruptione: et ista consecutio
 est manifesta in hoc qd predictum est: quia si dicamus aliquid
 generari in toto. a. tunc in nulla parte ipsius est generatum:
 ergo non est generatum in vltima: ergo in vltima ad hoc ge-
 neratur: sed vltima est distinguens inter tempus et genera-
 tionem: et ratio eius qd est generari non est factum: sed ge-
 neratur ad hoc: ergo in eodem in quo est factum non est fa-
 ctum ad hoc. Si autem ponantur duo tempora corruptio et
 corruptum esse distingui per tertium: tunc sequitur: qd aliquid erit
 cum corruptum est: sicut pater cuilibet ex predictis per sese mo-
 dum deductionis. Qualiter autem sequatur aliquid esse albus:
 et non esse album: simul superius ostendimus: sed talis di-
 stinctio temporis est omnino impossibilis. Si autem sicut iam dictum est:
 id qd prius est in non esse fieri prius qd sit: et suum fieri termi-
 natur ad esse: tunc oportet qd simili sit in tempore: qd. f. tempus qd
 mensurat fieri terminetur ad indivisibile in quo est primo
 res facta: et hoc non est distinguens inter duo tempora. f. tempus qd
 mensurat motum siue fieri: et tempus qd mensurat quietem in esse: et
 illud indivisibile est ad vtriusq; temporis: sed non aliquid ut

pars: sed potius ut signum indivisibile distinguens vni ab
 alio: vnius finis et alterius principium existens: ergo non est
 possibile qd illi dicatur: qd tempus dividatur in aethera tem-
 pora: et vnum aethera tempus distinguat inter duo alia aethera
 ma: ita qd tria aethera sint se consequentia. Si eni sicut prius
 posuimus ipsum. d. qd fieri posuimus album factum est al-
 bum in toto. a. tpe: aut si dicamus cum illo simul fieri. c. tunc
 in altero tempore indivisivo habito et consequenti post illud: aut
 etiam cum his dicatur fieri in tertio aethera qd est. c. Si autem
 dicatur: qd in. a. toto fiebat: et qd sit non est: tunc ipsum non erat
 albus in toto. a. In. b. autem posuimus: qd non est generatio
 siue fieri albus: sed potius quies in albo: tunc oportet aliquid
 esse medium in quo primo sit album: et hoc est tempus fin ad
 vterfarum: et tunc sequuntur prius habita inconuenientia. Hec
 autem ratio deducens ad impossibile non convenit nobis:
 qui dividimus tempus in aethera: sed dicimus ad distinctio-
 nem temporis compositorum esse in aethera nunc: et non in aethera
 mo tempore. In vltimo eni ipse temporis in quo fiebat res quan-
 do fuit in motu et mutatione res ipsa est in factum esse et in esse:
 quia sicut vltimum temporis est indivisibile nunc: ita vltimum
 eius qd est fieri est factum esse et habere autem indivisibilitatem
 vltimo temporis precedentis nihil est habitum: hoc est conse-
 quens eiusdem temporis: neque finem nostrum dicitur indivisibile esse con-
 sequens ad indivisibile: quia indivisibile est terminus non
 nunc sed temporis: sed indivisibilia tempora que illi ponit
 sunt consequentia se immediate. Ex his igitur manifestum est:
 qd si aliquid fiebat in. a. toto tempore: tunc non est addendum
 aliquid plus temporis in quo fiebat et factum est: qd solus illud
 in quo toto fiebat: quia fiebat in qualibet parte illius tem-
 poris: et in vltimo eiusdem indivisibili factum erat: et hoc non
 erat additum tempus: sed tempus eiusdem. Non igitur di-
 cendum est qd. c. tempus addendum sit ad. a. tempus in quo
 dicatur factum esse id quod fuit in continuo fieri in. a. post-
 terio enim illa rei non concordat: sed potius nostra positio con-
 cordat rei more: ut patet ex predictis. Sic ergo modo per-
 fecte probatum est qd inter quoslibet duos motus est tempus
 quietis: et inter quoslibet duo tempora est instans indivisibi-
 le finem actum dividens: ex quo vltimus probatur: qd tales mo-
 tus referri non sunt continui. Iste igitur rationes proprie et
 demonstrative quibus aliquis credit qd non est motus con-
 tinuus et perpetuus in recto vel supra circumulum: quia vna ra-
 tio est in ambobus.

Cap. 7^m. De logicis rationibus: quibus probatur qd mo-
 tus continuus et perpetuus non potest esse in recto.

Rationaliter
 li sunt propria que sunt logicalia intendenti-
 bus et procedentibus videbitur idem accide-
 re qd prius qd. f. motus continuus non potest esse
 reflexus in recto. **C**Omne enim qd continue movetur natu-
 raliter vel voluntarie venit in idem a principio motus et
 in fine et in medio eiusdem nisi violenter prohibeatur ab alio
 quo. Dico autem moveri continue finem naturam: vel finem vo-
 luntatem: sicut illa que a se moventur: quia infra probabi-
 mus qd motus violentus non potest esse continuus. **Q**uod au-
 tem omne naturaliter motum vel voluntarie in idem veni-
 at finem loci mutationem posterius in moveri quo venit prius
 in motu eodem: probatur ex hoc: qd motus non est nisi for-
 me ad formam: vel ubi post ubi: et ideo per omnes partes mo-
 tus motum ipsum aliquid continue amittit de eo unde est
 motus: et continue acquirit aliquid de eo ad quod est motus:
 et sic prius et posterius in motu venit in idem: verbi gratia.
 hoc autem modo venit in. b. et prius in eo fiebat in idem
 b. et non tunc fertur in. b. cum proximum est ad ipsum: sed est
 am mor: cum incipit moveri sicut dicitur prius. Que enim
 esset ratio quare non magis fertur in. b. cum proximum est
 b. qd prius quando fuit remotum: cum totus motus sit ac-
 ceptio eiusdem forme: vel eius ubi quod est terminus ipsius?
 similiter autem est in omnibus alijs motibus. Si igitur vnus
 et continuus motus est reflexus in recto sit illud rectum. a. c.
 linea. Si enim continuus et vnus est motus reflexus super
 a. c. tunc vnus et continuus est motus ab. a. in. c. et reditus et
 c. in. a. et terminus formalis totius reflexi motus finem vnam
 reflexionem

L. 1. c. 6. 70.

reflexionem est. a. ergo fm premiffa quando aliquid fertur ex a. in principio reflexiui motus: tunc fertur in a. et venit in c. ex quo datur: qd mouetur continue in eundo et redeundo: ergo quando fertur ab a. in c. tunc fertur in a. fm motus vnus qui est a. c. hoc est: ac si dicatur qd quando aliquid fertur a sursum in deorsum: qd tunc fertur in sursum: et quando aliquid fertur de albo in nigrum: qd tunc fertur in albu. Quando autem aliquid sic fertur: tunc fertur fm motus contrarios: ergo in eodem simul sunt motus contrarij continui sine quietis interpositione. Ad motus enim qui sunt fm rectitudinem inter situs oppositos contrarij sunt. Similiter autem ex hoc sequitur: qd idem quod fertur mouetur mutando ex eo in quo nondum est: quia cum ex a. mouetur in c. tunc mouetur in a. vt dicit aduersarius: sed non mouetur in a. nisi ex c. Quia igitur non fit in c. quando mouetur ex a. ad c. tunc sequitur: qd mouetur ex c. quando nondum est in c. Si autem impossibilia ambo sunt: tunc necesse est stari in medio omnium duorum contrariorum motuum in eodez motu si bi succedentibus: ergo in c. statur. Non est igitur vnus motus ab a. in c. et a. in a. reditus enim non est vnus statui: nec etiam motus: hec autem ratio ideo logica dicitur: quia est vniuersaliter ex omnibus motibus conuenientibus et notis manifestam est: qd dictum est si loquamur de hoc quod est magis vniuersaliter omni motui. Si enim omne quod mouetur aliquo dictorum in 6. motuum mouetur et quiescit aliquid quietum ibi determinatarum: tunc nullus motus neqz quies erit preter istos qui ibidem sunt determinati. Omne autem quod non semper mouetur vno et eodez motu fm speciem: et non mouetur motu qui est pars alterius motus necesse est prius quiescere fm oppositam quiete illi motui qui mouetur: et hoc est ideo: quia motus nunqz est ad motum: neqz ex motu: sicut in superioribus probatur est: nisi sit pars illius motus: vel nisi sit hoc per accidens: sicut illuminatio est finis motus candele. Illud vo qd mouetur motibus diuersis fm speciem non semper mouetur motu eodez fm speciem: ergo motus eius procedit ex quiete opposita motui: si enim actus procedit ex priuatione et potentia: quia quies est priuatio motus. Si igitur illi motus sunt contrarij qui fm rectitudinem sunt ad oppositos situs: et non conuenit aliquid simul moueri fm contrarios motus: oportet absqz dubio pcedere ex quiete opposita motui et non a motu opposito immediate: ergo illud quod fertur ab a. superiori ad c. inferi? vtiqz non simul cum illo: nec immediate post illud fertur etiaz a. c. in a. Quoniam igitur non simul fertur his contrariis motibus: neqz vnus continuatur ad alterum: et constat: qd mouetur aliquid fm alterum illorum motuum: tunc necessarium est qd moueatur a quiete illi opposita motui: ergo ante qd erit reuertendo ab ipso. c. ad a. absqz dubio quiescit in ipso. c. Sunt enim bec opposita. si quies in ipso. c. et motus ab ipso. c. in id quod est a. Ad manifestum est igitur ex his que dicta sunt: quoniam isti motus non sunt continui ex quo interponitur eis quies. Amplius autem et hec ratio quaz modo inducimus inter rationes logicas et communes est magis continuaata proposito: et magis propria illi qd ille que inducere sunt prius: et deducens ad impossibile: qd habitus est in procedentibus. si qd sequatur qd in eodem nunc simul factum est album aliquid et corruptum non album: quia sicut diximus in prehabitis qd generatio et corruptio vtriusqz no fit nisi finali instantis motus vel mutationis. Si igitur continua et vna dicatur alteratio que est ex non albo ad album: et conuerso ex albo ad non album: et non sit mansio sue quies inter duos alterationes in tempore aliquo: tunc est vnus instans vtriusqz alterationis finale. Cum igitur in vna alteratione corruptumpatur non album: et fiat albus: et in altera corruptumpatur album: et fiat non album: oportet qd omnia ista fiant in istantia: et sic alterationis eorum tempus terminatur ad idem nunc numero. Tria autem sunt. scilicet factio albi: factio non albi: et corruptio non albi: quorum sunt quatuor fm rationes. scilicet corruptiones: vna albi et altera non albi. Amplius si contum dicatur esse tempus duorum motuum contrariorum: tunc etiam oportet: qd ipsi motus sint continui: sed moro est: contrarij consequenter sunt et non continui. Quis probatio est: quia non posset assignari causa: quomodo erit vltimus duo

rum contrario: vni: sicut albedinis et nigredinis: ergo etiaz tempus est consequenter et non continuum: ergo non potest esse vnus et continuus motus reflexus de contrario in contrariis: et conuerso supra rectam dimensionem: et hoc est quod intendimus probare.

Cap. 8^m. Q. nullum inconueniens impedit quando circularis motus possit esse continuus fm omne tempus.

Motus autem qui est circularis erit vnus et continuus indeficienter. Nullus enim predictorum impossibilis sequitur: si circularis dicatur esse vnus et continuus semper. Qd enim mouetur in ipso est circularis qui non mouetur de contrario in contrariis: sed potius ab eodem in idem: sicut si punctus inceptionis eius gnetur per a. tunc mouebitur per totum motum in idem punctum. a. fm eadem rationem et situm: qd non facit reflexus: qd mouetur ad contrarias oppositiones et situs. Omne enim qd mouetur: mouetur in hoc ad qd venit per motum suuz: sed circularis deueniet per motum suum in punctum: incipiet ergo moueri ab ipso: ergo motus eius est ab eodez in idem: et sic nulla contrarietas situs vel formarum contrariaruz impedit continuationem eius: quia non similiter alijs motibus mouetur per contrarios situs: neqz in oppositos terminos: et situs: non enim est verum qd omnis motus qui est ex alio sit contrarius illi qui est in illud vel oppositum ei. Sed hoc est verum de omnibus motibus qui sunt in linea recta: quia illa habent contrarietatem fm lineam rectam in qua marima est distantia: sicut distantia fm extremitates distant plurimum: et sunt oppositi motus qui sunt fm eandem longitudinem in spatio fm terminos oppositos longitudinis eiusdem: sicut etiam sursum et deorsum. In spera autem non est marima distantia. Spera enim diuiditur in centrum et circumferentiam que maxime distant: et motus circularis no est nisi circumferentia: sicut subiecti qd mouetur circa centrum: et non ad centrum: et ideo cum sit in eadem circumferentia nihil est qd prohibeat eum moueri continue fm continuum: et tempus nulluz deficere continuationi eius: quia nullus punctus per motum spera in actu describitur super spera: sed omnes sunt in potentia: et ideo nusqz diuiditur motus sicut patet ex predictis. Est enim circularis motus ab eodem in idem continue. Rectus autem est ab vno in aliud: qd est oppositum primo. Et est alia ratio eiusdem rei quam diximus: quia. scilicet quando motus est in circulo: tunc nequaquam est motus in eiusdem sepius fm situm sed semper fm duos arcus: quorum vnus eleuatur et alter deprimitur: et per vnum motus fit: et per alterum regyratio. Ad motus enim qui reflexus est fm rectitudinem in eiusdem est: quia super eandem longitudinem vadit et reuertitur: et non ab eodem in idem: sed de alio in altum. Quoniam igitur motus circularis semper fit de arcu alio in alium conuenit ipsam fm omne tempus moueri continue. Ille autem qui est in eiusdem multotiens non conuenit moueri continue: quia in eiusdem partibus positionis modo potest esse nisi fm contrarios terminos: et tamen a contrarietate terminorum motus sunt contrarij: oportet qd contrarij motus essent continui sicut patet ex prehabitis. Et hec eadem est causa: quare neqz super semicirculum: neqz in aliquid portione circuli siue circulatione quacumqz: qd est eundo et reuertendo super eodem arcuz semicirculi ad duo extrema puncta eborde cuiuscumqz subtense arcui non potest esse vnus et continuus motus: quia omnibus his modis oportet: qd id qd fertur multotiens transfret eundo et redeundo super arcum eundem circuli: que mutationes essent habetes in hoc contrarietatem: vt supra diximus: quia sifterent se: et corrupterent se inuicem. In nullo enim talium arcuum copulat finis ad principium: sed in omnibus eis per extremitates arcuum signantur duo puncta in arcu substantialiter diuersa: et vtriusqz eo in motu reflexo: super arcuz accipitur vnus in substantia et duo in ratione. Quia enim finis motus ad ipsum: et vt ad principium motus ab ipso: et sic necessario illis duobus motis interponitur quies: et sic discontinuatur motus. Ad motus enim qui est circulariter et est circuli circularis in quolibet puncto copulat finem ad principium: quia nullum huius punctum actu descriptum in circumferentia: et ideo nusqz incipitur motus: sed semper manet continuus: et ideo solus hic

L. c. c. 73.

In motu recto vtriusqz est a suo i. p. m.

Que sit r. d. lo. gica. vide et Comentarozē p. celi. cō. 70. L. c. cō. 71.

L. c. cō. 72.

motus est perfectus cui nihil addibile est: sicut nec circulo aliquid potest addi: sicut ostendimus in primo de ce. 7. mun. **Ex. 7. c. 74.** **C**Et hac autem divisione omnium eorum supra que vel inter que potest esse motus manifestum est: quoniam non convenit alios motus preter localem esse continuos: et quiete non interruptos: quia omnes illi motus sunt inter illa extrema de terminante contraria vel contradictoria: si debeat non desistere: oportet quod eadem multoties moveantur secundum easdem fortissimas distantias eundo vel revertendo: et ideo secundum predicta non possunt esse motus continui sicut in alteratione sit reflexio secundum eadem media duorum extremorum inter que est motus alterationis: et similiter in motu augmenti et decrementi quod est quantitatis in genere motus reflexio fiet secundum eadem media duorum extremorum inter que est augmentum et decrementum: et similiter est in generatione et corruptione quantum ad reflexionem que est inter esse et non esse inter que sunt mutationes due generationis et corruptionis. Et non est differentia in hoc: utrum media per que est reflexio sint pauca aut multa: aut nulla: quia interruptio motus non est propter media sed potius propter extremum quod videtur uno vel duobus in omni reflexione: sicut patet ex prehabitis: et ideo siue media sint multa: siue nulla: et siue medius aliquid esse ponatur vel medium in toto auferatur semper accidit multoties reflexio propter eandem distantiam eorum extremorum propter quod motus discontinuatur per quietes interpositas. Et ex his manifestum est: quod physici: hoc est loquentes de natura: qui confenserunt nobiscum quod necesse est aliquem motum continuum esse in natura: et non bene dixerunt specificando hunc motum in eo quod dixerunt quod iste motus est quo moventur omnia sensibilia semper. Si enim sensibilia moveantur: oportet quod moveantur aliquo predicto: um motuum qui sunt motus ad formam substantialem vel accidentalem: quia videmus bene quod semper moventur localiter: et secundum physicos magis moventur motu alterationis. Dicunt enim omne corpus sensibile semper fluere et corrumpi propter actionem et passionem continuam primarum qualitatium in eis: propter quod etiam indigent quiddam eorum cibo propter deperditam restaurationem. Adhuc dicitur: quod generatio et corruptio sit alteratio: et quod accidentia in nulla bona vel parte boni remanent eadem: et huius fuit auctor: primus Heraclitus Ephesus: et postea adhuc Seneca: et sane adhuc multi defensores huius erroris. Ratio autem quas nos nunc inducimus probat de omni motu videtur: quod secundum illud motum esse non movetur continue nisi secundum circulationem: ergo nec quod secundum alterationem: nec secundum augmentum vel decrementum convenit moveri continue. Nec ergo nobis sufficiens sunt dicta: quod nulla mutationum est infinita: hoc est continua per totum tempus nisi illa que est circuli motus.

Cap. 9. Q. solum motum circulearem convenit esse perfectum et primum incorruptibilem.

Motus autem inter omnes motus solus motus circularis primus et perfectus sit: sicut solus est continuus et perpetuus: erit manifestum ex his que nunc inducuntur. Sicut enim diximus in prehabitis: omnis motus secundum locum: aut est in circulo: aut in recto: aut est mixtus ex utroque. Ad idcirco enim dicimus: aut in linea quod ratio que sibi vel principium non copulat: aut in linea curva: quia ille formaliter componitur in recto et circulari. Hec enim habet linea curva formaliter per hoc quod est terminata punctis. Hoc enim cadit in definitione linee recte: sic patet in primo Euclidis. Formam autem circuli habet in hoc: quod habet convexum et concavum: sicut omnes arcus circuli. Sed ad hunc qui mixtus est necesse est prius esse illos qui sunt simplices: quia ex illis componitur ut dictus est: et compositio sunt ante compositum: sed circularis est prior recto: eo quod ipse est magis simplex et perfectus magis quam rectus. Et quod ipse sit magis simplex probatur ex hoc: quod si circulus duplicis sit forme concave. scilicet conuere: et linea recta sit simplicis: et id eo linea recta sit ante circulearem: tamen non est simpliciter de motu: et ideo cum motus circularis copulet sine principio: et rectus habeat diversam actu finem et principium: ideo circularis motus est ante rectus: et simplicior ipso. Quod autem sit magis perfectus quam sit rectus: probatur ex hoc: quod

motus rectus non potest esse in infinitum protensus. Si enim protenderetur in infinitum hoc esset altero duorum modorum: aut enim esset hoc ideo: quod in linea super quam est motus protenditur in infinitum: aut quod reflectitur super lineam finitam: sed quod reflectitur non oportet improbare: quod satis improbatum est. Quod autem non sit linea infinita actu ostensum est in 3. libro supra: ubi probatum est quod nihil est infinitum in actu. Et etiam si poneret per impossibile nihil moveret supra ipsas: quod sicut probavimus in fine tertii quod impossibile est fieri nunquam sit vel incipit fieri. In infinitum autem impossibile erit motus fieri rectum: cum omne movens intendat finem determinatum: quod sequitur per motum: quod aliter moveret in vanum: vanum autem non est in operibus nature: sicut ostendimus in 2. libro supra. Si autem diceretur quod esset reflectens in eo quod est finitus rectum: sic duraret in infinitum: tunc esset ex duobus oppositis motibus: et essent duo motus: et non unus continuus: quod inter omnes eos intercedit quies: sicut ostendimus prius. Oportet ergo quod omnis rectus sit finitus: omnis autem rectus finitus possibilis est ad receptionem additionis: ergo imperfectus est et corruptus: sed enim forte ascensionis ignis nihil possit addi: nec descensionis terre: tamen motui in genere possibile est addi: sicut linee recte: ita quod adhuc manet in ratione recti motus in quantum est rectus. Sed circularis in quantum est circularis nihil addit potest quin maneat circularis: ergo rectus est cessans in tempore: siue corruptus. Circularis autem in quantum est circularis nunquam potest cessare: quod si cessaret hoc esset in effectu qui actu describeret super circulum: et talis nullus est in circulo: quod si aliquis esset in circulo: tunc in illo picto reciperet circulus additionem in potentia. Id autem quod est perfectum et incorruptibile et incessabile secundum tempus est prius tripliciter: scilicet natura tempore: et diffinitione: et imperfectum et corruptibile: et veritas omnium harum plana est ex supra habitis. Amplius inter motus priores motus est ille quem convenit esse perpetuum: quod ille quem non convenit esse perpetuum: sed circulariter: rem convenit esse perpetuum et nullum alium: neque loci mutationem videlicet aliam: neque alium motum quocumque dicitur esse perpetuum. In omnibus enim talibus quando reflectitur: vel quando sunt in extremo ad quod est motus: oportet fieri statum et quietem. Cum autem quies sit privatio motus: tunc oportet motum cessare et corrupti quando intercedit quies. Et rationabiliter accidit unum solum circulariter esse unum et primum et non rectus: eius enim quod movetur in recto determinatum est principium et medium et finis: et omnia hec in seipso habet secundum actum: et non secundum potentiam. Indivisibile enim recti est indivisibile: et similiter finis: et ideo in omni motu recto necesse est esse duas quietes: unam scilicet a qua est motus: et aliam ad quam est motus. Ad idcirco autem quod actu est in recto non est indivisibile: sed totum quod interiacet duobus indivisibilibus: hoc est in quo est motus ipse: quod probatum est in 4. quod motus non est nisi in intermedio et non in extremis que sunt principium et finis: ergo quicquid movetur in recto habet determinata rem incipit quod movetur: et ubi finis est motus: et ubi movetur quod movetur quiescit iuxta terminos: unde est motus siue sit terminus ubi: hoc est ad quem est motus. Nec autem omnia putantur ipsius motus circularis sunt indeterminate. Si enim hec in circulo differentia accipiantur: que posset esse ratio: quod principium unum magis esset principium vel medium vel finis quam aliud: ex quo omnia sunt in potentia et nullum in actu descriptum super preteritam. unumquodque enim secundum suam similitudinem et principium est et medium et finis: quod in omni puncto possunt imaginari principium arcus: vel medium vel finem: secundum quod voluerit: ergo motus circuli semper est equalis in principio medio et fine: et nunquam in aliquo istorum: quod potentia semper est in principio medio et fine: et nunquam secundum actum: et hec est etiam causa: quare spera quodammodo movetur et quodammodo quiescit: sicut dicitur mus ante finem tertii supra. Non quidem ut quidam dixerit ut quiescat secundum totum et moveatur secundum partes: sed quod in totum movetur formaliter et non secundum subiectum: secundum partes autem movetur et formaliter et secundum subiectum: quod partes renouantur in motu spera de ubi ad ubi. Spera autem immobilis est sita: quod subiectum eius semper eodem retinet locum. Quod autem huius est: quia omnia hec que sunt principium medium et finis esse accidit centro spera: siue centrum accipitur mathematice pro puncto indivisibili: siue accipitur physice pro corpore sperico quod est in centro: hoc est pro terra. Spera enim tota dividitur in duo:

Ex. 7. c. 74.

2. ph. 1. c. 74. 2. indc.

Ad qdo motu recto pot addito fieri no aut circu lart.

Ex. 7. c. 76.

Ex. 7. c. 75.

In duo: In circiferentia. s. 7. centris: 2. centris est principium me-
 ditum: 7. finis sere: 7. magnitudinis eius. 2. 3. aut ista ro mathe-
 matica sit: tamen applicat pbyctis inquatu qones pbyctico-
 ra subalternat mathematicis: ita q in mathematicis est
 ppter quid: in pbyctis qua. Omnis enim sfera magnitu-
 dinis sue principiu habet centru: inquantus est magnitudo
 circa centru vni equali circūducta. Ad id aut habet ipm
 fm q est motus eius vnus motu localis: q tūc erit motus
 tres. s. sursum 7. deorsuz: hoc est a medio 7. ad mediu 7. circa
 mediu. Finis aut est qnuitatis: eo q magnitudo tota spe-
 re ipsius qnuitat ad centru: 7. ideo etiaz ois virtus eoz que
 sunt in circiferentia refertur ad centru: nec alibi vniur ni
 si in ipso. Et huius causam dicit Ptolomeus in libro
 qui vocatur arabice Alarba: 7. latine Quadrupartit: q ra-
 dij stellar nō pgregant nisi in cetro sere. Et forte etiā huius
 est causa q solum corpus essentialiter sitū in sfera est perfe-
 ctus locus generationis. C Si aut quis obijciat q circife-
 rentia vniuersū nō est corpus generabile: sed corpus centra-
 le: 7. ideo dicat centru nō esse principiu generationis sere.
 C Intellegat q nos nō loquimur hic de corpore mobili contracto
 ad formā pbyctā: sed loquimur hic de eo solū pnot
 habere vbi solū vnde mobile est in genere: 7. ad hec magnitu-
 do sufficit: 7. si sic pphiderat: tūc principiu generationis ei⁹ est
 ex centro: 7. centru est ingenerabile quēadmodū principiu
 generationis. Diximus enim in 6° libro q nihil prohibet
 aliquid accidere mobili inquantū est mobile: qd tamē non
 accidit alicui mobili pbyctico inquantū est mobile ad formā
 pbyctā determinatā: ppter id ergo qd principiu 7. mediu
 7. finis sere extra circulationē que est motus circuli non est
 aliquod punctū in quo quiescat id qd fertur circulariter si-
 cut in recto necessario sunt duo pūcta vt diximus: in preba-
 bitis: semper enim fertur sfera circa mediu 7. nunq̄ fer-
 tur ad ipsum sicut ad vltimū motus: 7. ppter hoc ipm; sem-
 per quiescit quodāmodo semp mouendo subiectū suum in
 eodē loco totū: 7. nō mouetur p̄tinue: qz motus suus accidit
 quiescentia circa idem centru. Ad huc aut alia rō est: qre prior
 est 7. perfectior: 7. hoc est: qz est mensura oīam motuum loci
 mutatio: sicut enim p̄baret in prima p̄bia: omnia que
 sunt dum mensurant alioquo sui generis principio: 7. qz iste
 motus circularis est primus sicut iam dndū p̄bavimus: tūc
 opz q sit omniū motuū alioy principiu. Ad huc aut 7. hec cā
 est quare puenit ipsum solū esse regularē: qz ille qui est in re-
 cto regulariter fertur a principio vsqz ad finem: omnia enī
 talia quanto plus distant a quiescente primo: a cuius quie-
 te est motus eoz velocius: 7. veloci⁹ ferunt: 7. huius causāz
 diximus superius: qz omnes motus naturales intendūtur
 in fine: 7. violenti intenduntur in principio: sed cum circula-
 ris solum nec principiu nec finem habet in se: nec aptum na-
 tum sit habere: sed extra ipsum: sicut habitum est iam: tunc
 semper equaliter distat a principio 7. a fine: 7. ideo semper
 est vniformis.

Cap. 10^m. Qz omnes pbyctice loquentes testantur motum
 localem primum esse: cui natura inest motus.

Mod autem Loci mutatio fm genus sit
 primus motus testant oēs
 naturales p̄bi quicunqz de
 motu fecerūt mentionē principia motus tra-
 dunt que sunt mouentia fm huiusmodi mo-
 tu qui est localis motus. Disgregatio enim 7.
 pgregatio sunt motus fm locum: 7. tale motum dixerūt esse
 primum in entibus illi qui dixerūt principia prima mouen-
 tia esse p̄cordiam 7. discordiam sicut fecit Empedo. bo: nam
 enim duoz principioy disgregat discordia: 7. p̄cordia pgre-
 gat. Anar. aut qui posuit intellectū agentē esse primū princ-
 ipiu faciens motū: dixit eundē primū motū facere pgregan-
 do 7. disgregando. Similr aut: 7. illi qui nec vnā causam mo-
 uentem dicunt esse: eo q illi dicunt q primi motus sunt p
 vacuū: 7. illi qui dē dicunt primū motū esse loci mutationē:
 7. dicit: q est natura p̄tio: ceteris hic motus. Adnotus enim
 per vacuū aut est loci mutatio: aut est sicut in loco motus: qz
 vacuū hō sit actu: tamē ponitur sicut locus ab ipsis qui sūt
 auctores vacuū. Alioy aut motus neqz vnū dicit inesse prin-
 cipiu primo que sunt fm eos inane 7. atomi: sed poti⁹ op̄i-
 nantur ea que sunt ex atomis 7. vacuo: sicut ex principijs

moueri alijs motibus postq̄ p̄stituta sunt ex ipsis. Dicunt
 enim q res augmentatur: 7. quando imbibit in sua vacua
 atomos: 7. diminuitur quādo emittit eas ex suis vacuis:
 7. similiter dicit: q res generant 7. corrumpunt pgregatio-
 ne 7. segregatone atomoz: qz generationē dicit fieri pgre-
 gatone 7. segregatone atomoz. Alterationē aut non po-
 nebant fieri nisi ex situ 7. quersione atomoz: 7. ideo genera-
 tionē dicebant esse quādam alterationem sicut determinare
 habemus in primo libro perigeneleos. Et hui⁹ quidē sen-
 tentie auctores fuerunt Democritus 7. Leucippus. Eodē
 aut modo quicunqz ponebant generationē fieri per dēstatē
 7. raritatē dicit loci mutationē esse primā inter omnes mo-
 tus. Omnes enim illi ponūt hec sensibilia generata per dis-
 gregationē raroz: vel pgregatōne densoz: prius aut disgre-
 gatōne 7. pgregatōne ostendimus fieri per motū localem:
 qz pgregata mouent a circiferentia versus centru in locum
 paruum: 7. disgregata mouent a centro versus circiferentia
 in locū magnum. Antos aut quidam p̄b̄s sūt huius secte
 defensoz. Amplius aut p̄ter hos omnes p̄latonici dixe-
 rūt animā esse causam motus: 7. animā mūdi esse causāz p̄
 mi motus. Dicit aut loci mutationē esse primā iter motus
 in generatione. Hī enim sunt qui dicit: q illud est principi-
 um primi motus qd mouet ipsum seipsū: 7. hoc dicant esse
 principiu omniū que mouent: sicut patuit in p̄iori tracta-
 tu: quem ei in quo nūc sumus proposuimus. Constat autē:
 q anima 7. omne animatū motū ab anima mouet p̄p̄e lo-
 calē motum si mouetur fm ipsum: 7. nō ab alio sicut nos p̄-
 bauimus supra. Cū igitur fm p̄latonem ita sit in maiori
 mundo: sicut est in minori p̄sentis p̄latonis est primū mo-
 tum in vniuerso esse motū locale. Sic igitur ab omnium na-
 turaliū p̄b̄oz iudicio manifestū est q motus localis prior
 est inter motus: hoc aut rōnale est: qz etiā ipm p̄bi victi rō-
 ne p̄senserūt in id qd loci mutatio est prima: qz in veritate
 illud p̄p̄e 7. per se dicit moueri: 7. primo quidē mouet fm
 loci mutationē. Si enī aliquid quiescat in seipso a loci mu-
 tatione: 7. tamē augeatur: vel decremētum patiat: vel alte-
 retur: hō tūc p̄tingat ipsū quodāmodo moueri alijs motib⁹
 qui sunt ad formā: dicimus: q ipsum nō simplr mouetur: s.
 quodāmodo: 7. huius cā est: qz motus dī p̄ prius 7. posterius: 7.
 prius qdē est motus localis: s. alij motus sūt modi qdā mo-
 tus potius q̄ motus p se. Dicitū igit est nobis sufficēter q
 aliqz motus est qui est semp fm oē tēp⁹: 7. dicitū est qz est ille
 motus qui erit in oī tpe: 7. dicitū est qz est principiu mouēs p̄p̄e
 istius mot⁹. Ad huc aut dē est qz est motus: 7. in gñe 7. in spe-
 p̄mū: 7. quē motū solū iter oēs motus puenit eē p̄petuum 7.
 p̄tinuū: 7. dē est nihilominus a nobis q p̄mo p̄mū mouēs
 est immobile: trāsibimus igit nūc ad p̄siderāda ea que hō dē-
 da sunt de primo motore: 7. finiemus nostrū librum.

Tractatus quartus octauū libri pbycticoz in quo intēdit q
 motores p̄mi sūt ipartibiles nō habētes magnitudinē.

Cap. p^m. Que tractatus intentio: 7. quis dicendorū ordo: 7.
 q nullū finitum mouet mobile finitum fm tēpus infinitū.

Nunc igitur dicemus in
 Ultimo tractatu nri libri: q p̄mū motore ne-
 cesse est esse ipartibile: 7. nō hie magnitudinē
 penitus: hō at p̄tēplari p̄grue nō possum⁹ nisi
 ponamus qdāz p̄mo de his que duo ad nos
 p̄iora sūt. s. de motorib⁹ diuisibilib⁹: qui hōt
 magnitudinē 7. diuisibilitatē p̄ accēs s. nō p se. Ad. n. posu-
 mus in cognitionē p̄mi motoris ventre nisi ex posterioribus
 ipso que sūt p̄ora quo ad nos. Hōz at vnū 7. p̄mū est: q dicit-
 mus q ipole est q aliquid hōis diuisibile 7. finitū vtutē moue-
 at fm tēpus infinitū. Dico at diuisibile vtutē: nē est leuitas vt
 grauitas vt aliquid alia forma corporalis que in maiori mā est
 maior: 7. in minori minor: 7. huiusmodi qdē cām tam ostēdit
 mus in 6°. qz nō mouet in tēpore infinito nisi sup spatū infinitū:
 tū: 7. tale ipossibile est fieri: vel icipere fieri: 7. iō nullus motor
 corpore⁹ est ad hoc q moueat tali motu. Hui⁹ tū dicemus
 hō p̄p̄ia demōstrationē dicētes: q tali sūt iōi motū. s. q mo-
 uet hoc est subm motus: 7. mouēs qd est efficiēda cā motus: 7.
 tertiū in quo est motus: sicut in mensurante 7. hoc est tēpus.

13 qdō aliq
 rō mathema
 tica pbyctio
 subctis appli
 cari pōt.

Ptolomei
 sententia.

Obiectio.

Solo.

6. pp. t. c. 15.

7. met. t. c. 5.
 7. 7.

Lex. t. c. 72.

P̄rio de ge-
 neratōe a tex-
 tu cōmēti p̄-
 mi vsqz ad. 25

Hōt⁹ loca-
 lis simplr mo-
 tus est: alij at
 poti⁹ sūt mo-
 di qdā mot⁹.
 vide eo. q̄tū
 tertiū p̄p̄y.

Lex. t. c. 72.

Hec autem omnia quando corporales sunt virtutes mouētes: aut sunt simul finita: aut simul infinita: aut quedam sunt finita & quedam infinita: & tunc aut duo sunt finita: & tertium infinitum: aut vnum est finitū: & duo sunt infinita: quecūq; esse illa dicantur. Si ergo possibile est: q̄ mouens finitum mobile moueat tempore infinito: ponamus in terminis vniuersalibus: & dicamus q̄. a. signet mouens corporeum partibile & finitum: & b. signet id q̄ mouetur q̄ est corpus finitum: & c. signet tempus infinitum in quo est iste motus. Cū autem corporea virtus particularis corporis diuisione non sit nisi in corpore: tale mouēs necessario erit corpus: & supra habitum est: q̄ corpus non mouet nisi motum ab alio extrinseco sibi. Tali igitur positione facta ponamus etiam q̄ q. a. mouens est partibile: & q̄. d. significet aliquam partem mouētis que sit aliquota in ipso: sicut in decima vel octa vel media: vel sim aliam aliquam p̄portionem denominatā: sicut sub sexquialtera: & sub sexquitercia: & sic de alijs p̄portionibus que possunt esse inter totum & partem. Similiter ponamus q̄. e. significet aliquam partem eius q̄ fertur vel mouetur: hoc est ipsius. b. que in tali p̄portionem se habeat ad totum q̄ mouetur: sicut se habet. d. ad. a. tūc enim per ea que dicta sunt in vltimo tractatu septimi libri: sicut totum mouet totum: ita pars mouebit partem. It̄ ac igitur positione facta: dico q̄. d. mouebit. e. q̄ est. b. in aliquo tēpore q̄ est minus q̄ infinitum: q̄ iam posuimus q̄ totum mouetur in tempore infinito: & ideo partem oportebit moueri in minori q̄ sit infinitum: & dicamus q̄ illud minus tēpus infinitū signatur per litterā. s. ergo si addam aliquotam equalē mouētis ad. d. mouens: & aliquotam moti ad motum. e. tunc mouebitur ipsum in maiori tempore q̄ sit. s. tātū quantum est ipsum. s. & sic addendo opponam omnes partes mouētis ad mouens: & sim omnes partes moti ad motū: & tunc etiā quiescent incrementa temporis sim partes equales temporis: & q̄ partes sunt finite erit necessario tēpus quod componitur ex omnibus illis partibus finitum: ergo mouens q̄ est equalē omnibus partibus mouētis: & motum q̄ equalē omnibus partibus moti mouet in tēpore finito: sed equalia mouentia mouent equalia mota in equalibus temporibus: ergo tempus infinitū fuit equalē tempori finito: & hoc est impossibile: ergo positio fuit impossibilis ex qua sequit̄: q̄ mouens finitū moueat aliq̄ finitū motū in tempore infinito. Istud autē q̄ dictum est sic intelligendū est: q̄ nō sit p̄portio nisi in diuisione mouētis ad quantitatem temporis: & equalitas velocitatis semper moueat eadem: sicut si totum ex aggregatione omnī partium suarū moueat decem dies q̄ quelibet decima dat ei mouere vñ diem: & tūc necessaria est ista p̄sequentia. Sic enim auferentes cōtinuē ipsi. a. q̄ diuidere posuimus apponemus diuisas partes ab ipso ei q̄ est. b. & tandem p̄sumemus diuidendo per equalia totum. a. & omnes eius partes apponemus ipsi. d. & ipsi. e. Similiter ponemus omnes partes quas fecimus equalē ab ipso. b. cū perueniamus ad totū mouens & mobile: tunc non possumus peruenire per partes temporis ad totum tēpus q̄ est infinitū: & ideo sequitur: q̄ omnis pars. a. simul collecta mouet omnes partes. b. simul collectas in parte tēporis. c. finita: q̄ erit impossibile: & contra hyp̄thesim. Ad igitur possibile est aliquid moueri a finito sim tempus infinitum: & motum infinitum. Et huius causa expressa est: q̄ nihil mouetur sim tempus infinitum nisi moueatur sim motū infinitum: & nihil mouetur sim motum infinitum nisi quod mouetur sim spatium infinitum: vel sim reflexum motum. Cum autem modo contingat infinite moueri sim reflexum motum: oporteret infinitum motum esse sim spatium infinitum: & hoc non potest esse si motor sit finitū & motum finitum: sicut probatum est in sexto. Manifestum igitur est: q̄ non p̄uenit finitum mouere finitum sim tempus infinitū.

C. Cap. 2^m. Q. non est infinita potentia mouens in magnitudine finita.

Quod autē omnino infinita magnitudi-
dine non conuenit esse potē-
tiam corporealem infinitam
ex his que nunc dicentur est manifestū. Sup-
ponamus enim quod in 6° libro est habitus:

q̄ scilicet potentia mouens quod est plus: hoc est maior in
minori tempore facit equalē: quia maior potentia necessa-
rio facit velocius mouens: & cum velocius sit quod in mi-
nore tempore facit equalē ei quod tardius facit in maiori
tempore: oportet etiam: q̄ maior potentia faciat equalē in
tempore breuiori ei q̄ facit potentia minor in maiori tem-
pore: sicut magis calefaciens: aut magis dulce inferens: aut
prohibens ista: aut vniuersaliter maioris potentie in mouē-
do: ergo sim hanc cōmunem conceptiones animi: que tamē
etiam supra probata est: necessarium est: si aliquid finitum
habeat potentiam mouentem finitam: q̄ id quod patit̄ ab
ipso breuiori tempore pariat̄ q̄ ab aliquo finito: & plus ta-
men patitur ab ipso q̄ ab aliquo finite potentie: eo q̄ infi-
nitum excellit: & plus est potentia infinita q̄ sit aliqua poten-
tia finita. Sed sim rationem istam sequitur: q̄ nullum tem-
pus sit in quo moueat potentia infinita: sed quod q̄ moue-
bit in nunc: & cum in nunc non possit esse motus: tunc osten-
detur: q̄ ista positio est impossibilis. Sit enim tempus in
quo vis infinita calefaciat designatum per. a. ita tamen q̄
a. sit tempus finitum: quodcūq; voluerit: aut etiam in quo
depulit motu violento. i. vis infinita: sed tempus quod si-
gnatur per. a. b. sit illud in quo depulit vel calefacit virtus fi-
nita: hoc enim necesse est esse longius q̄ tempus primum in
quo mouet vis infinita: sed cum illud tempus virtutis fini-
te in aliqua p̄portionem se habeat ad tempus determina-
tum virtutis infinite: eo q̄ triplum vel quadruplū ad ipm
vel in aliqua alia p̄portionem. Si ergo ego angeam virtutes
finitas mouentes supra diminueat tempus: ergo aliqua
do veniet ad tempus in quo mouet virtus infinita: & sic tūc
virtus que aggregatur ex finitis erit finita: & illa mouetur
tūc in. a. tempore: sed si ego addam ad finitam potentiam
nuncq̄ veniam ad infinitam: quia ipse excellit omne finitū:
tūc: & hoc est siue auferam ab infinito: & faciam eam desi-
cere siue addam: ergo tunc potentia finita & infinita moue-
bunt in tempore equali: hoc autem est impossibile: sicut per
se patet cullibet: ergo non conuenit q̄ aliquid finitū in ma-
gnitudine habeat in se potentiam infinitam: quia aliter po-
tentia mouens extenderet se vltra suum subiectum: & hoc
etiam intelligi non potest.

C. Cap. 3^m. Q. in magnitudine infinita non potest esse potē-
tia finita.

Sed tamen

Hec etiam infinita ma-
gnitudo habet in se potē-
tiam infinitam: lz aliqua

do contingat in minori corpore esse maiorem
potentiam q̄ in maiori: quia lz hoc aliquan-
do contingat: tamen totiens potest accipi re-
plicari maius: q̄ in maiori esset plurima q̄ in minori. Si
enim in maiori corpore ponatur esse minor q̄ in minori: sicut
in lapide paruo cadente maior est caliditas: q̄ in magno ae-
re: & in plumbo paruo maior grauitas est q̄ in spongia ma-
gna: tamen totiens potest replicari siue aer siue spongia:
q̄ maior esset in aere vel in spongia q̄ in lapide vel in plum-
bo. Si autem aliquis aduersarius ponit: q̄ in magnitudi-
ne infinita conuenit esse potentiam finitam. Dicamus tunc
q̄. a. b. sit finitū sim magnitudines: sed. b. c. sit aliqua pars
easdem que in aliquoto tempore mouet hoc mobile quod
signatur per. d. in aliquoto tempore finito quod signatur p
e. s. Si igitur ego duplicem potentiam. b. c. finitam: tunc mo-
uebit idem mobile in dimidio tempore. e. s. q̄ talis est p̄-
portio mouētis ad tempus: q̄ quanto mouens fuerit for-
tius super mobile: tanto in breuiori tempore mouebit: sicut
patet ex his que dicta sunt in 7°. **H**ec vō medietas tempo-
ris sit signata per. s. c. Si igitur sic accipiam duplū ad. b. e.
nuncq̄ veniam ad quantitatem infinitam: que est ad. a. b. q̄
finitum non conuenit transiri aliquo numero partium.
Quocūq; enim tempore dato: nos accipimus semper
minorem partem temporis in quo mouet maior potentia:
que est accepta ex duplicatione prius date potētie: sed quod
non conuenit transiri habet infinitam potentiam: vt dictū
est in principio huius capituli: id enim subiecte magnitudi-
nis quod remanet semper accipiendū vltra omne acceptū
habet aliquid potentie: ergo sua potentia erit infinita: cum

Ex. r. c. 79.

Ex. r. c. 80.

Infinum sit quod exellit omne acceptum finitum: et hoc est contra hypotesim. Istud autem sequitur ex hoc: quod omnes potentie finite necesse est tempus in quo mouet finitum. Si enim datur: quod mouet bene potentia in quodam tempore causato: tunc malo: mouebit in minori: sed cum finito et determinato sui quantitatem: sed sui conuersionem proportionis: ut quanto tempore fuerit minus: tanto potentia sit maior mouens et conuerso. Si autem aliquis dicat: quod in infinitis partibus subiecti sumptis conuenit potentiam esse finitam: hoc esse non potest: quod diffinitio potentie in finite est: quod sit sicut multitudo et magnitudo excellens omne finitum. Cum igitur loquamur de potentia corporis que mouet corpus infinita potentia erit que erit ex infinitis partibus subiecti ex quibus per additionem constituitur magnitudo infinita: que exellit omne infinitum sicut partes numerate in ipsa excellunt omnes numeros partium in magnitudine finita.

Est etiam hoc alter demonstrare leuiori modo quam dictum est. Si enim dicatur: quod in magnitudine infinita sit potentia finita: tunc accipiamus corpus eiusdem generationis: cuius est infinitum: et hoc sit finitum in quo sit tanta potentia quantum est potentia finita corporis infiniti: quod omnis potentia infinita potest esse in corpore finito. Illa igitur in potentia finita que est in tempore infinito mensurabitur per equalitatem potentiam finitam corporis infiniti. Hoc autem est impossibile: quod sicut diximus in corpore quidem minori potest esse potentia maior: quam in maiori: sed in corpore minori eiusdem generis non potest esse potentia maior: vel equalis ei que est in corpore maiori: ergo multo fortius in corpore finito non potest esse potentia equalis ei que est in corpore infinito. Ex his patet: quod non conuenit aliquo modo quod potentia terminata sit in magnitudine infinita: neque quod potentia sit infinita in magnitudine finita.

Ex. 1. c. 81.

Cap. 4. De solutione dubitationis: que est in his que feruntur expulsa.

facili moueri et mouere: sicut nubes vel nebula: vel cetera corpora que sunt media inter aquam et aerem. Talia autem corpora sunt que tria maxime in seipsis habent: quorum unus est: quod nullius sunt figure determinate: quod per hoc sunt omnia figure susceptibilia: et tunc necessario erunt humida: sicut aqua et aer. Secundum est: quod talia sunt quorum una parte mota non necesse sit aliam partem moueri: et hoc habent ista corpora in quantum sunt spiritalia: sic enim accidunt corpora quod proiectur in ipsa: et tunc una pars inundat supra aliam: et expellit una aliam donec cessat violentia: sicut videtur possumus in lapide proiecto in aqua qui circulum aque a se expulsa facit: et ille altum maiorem: et sic circuli crescunt donec deficit violentia multitudinem media. Et quod quidem cedunt aer et aqua corpori in se proiecto hoc habent in quantum corpus: quod duo corpora non possunt esse simul in eodem loco. Quod autem pars inundat supra partem et non extendat eam continue: hoc est in quantum est spirituale corpus aliquo modo: quod si esset terminatum: pars extenderet partem usque ad circumferentiam viciniam celi: et tunc tumultuaret celum ad tactum lapidis in aerem vel in aquam: et hoc est inconueniens: et ideo pars stat supra partem et cessat motus. Tertium autem est vicinitas altum corporum ad materia: ex qua vicinitate omnes motus de facili recipiunt: ideo concedendum est: quod taliter mota mouentur ab aliquo extrinseco sibi: sed tamen non simul pulsata secundum et tertium mouens passante primo mouente: sicut exemplum dedimus in circulis in aqua: quod lapide proiecto stante: adhuc circulus unus mouetur ad secundum circulum: et sic deinceps: unde quod mouetur adhuc est mouens: cum quiescit primum mouens in omni tali motu: et ideo in talibus habitum quod est conueniens prius mouens mouetur ab ipso: et in hoc secundo mouente est eadem ratio: quod etiam illud mouet tertium mouens: et tertium mouens quartum: et sic procedit semper quantum durat motus expulsi: cum in habitu hoc est sequenter motu fiat potentia et virtus minor quam in antecedente motu et mouentibus: ita. scilicet quod vltimum habitum non nisi moueatur: et non moueat: tunc aliquid ulterius id quod ferebatur expulsum pauat: quod sicut vltimus mouentium quiescit a mouendo: cum primum hoc esset proximius mouens non agit amplius: sed ipsum mouetur tunc: et non mouet aliud: eo quod iam cessauit impetus violentie primi mouentis. Per hoc autem: quod illud pauat necesse est simpliciter pauare et mouens et totum motum expulsi: qui fuit per diuersa mouentia successione per aerem et aquam. Sic autem motus sicut et prius diximus non fit nisi in illis corporibus que conuenit de facili aliquando moueri: et aliquando quiescere: et illa sunt humida propter quod materiae aliquid spirituality habentia: per hoc enim illa sunt partem aliquam mouentem: et non sunt tota: et una pars ipsorum potest moueri: et alia moueri ab ipsa: et de facili generatur in ipsa forme et violentie: et virtutes mouentium: et talia sunt neque simpliciter leuia: neque simpliciter grauia: et ideo de facili in omnem partem mouentia: et sic coadiuuat motum expulsi: qui sit per ipsa ad quodam differentiam situs fiat: propter quod etiam ista duo sola corpora sunt media sensuum illorum qui sentiunt eminus remota a suis sensibilibus. Et oportet scire: quod quando impetus generatur in talibus: oportet quod ad perfectam virtutem impetus fiat generatio in pluri aere vel aqua quam sit ille quem percutit expellens: et hoc est videre in eo qui proiectit lapidem in aqua: ita quod iuxta centrum lapidis cadentis saccant ligna parua vel media in quantitate: et remotius aliquantulum alta saccant: tunc enim circuli aque generati a lapide cadente fortius impellant ligna que aliquantulum distant quam illa que sunt vicina multum centro. Queritur igitur impetus quantitatem mediam debitam: in qua sit summa virtus eius: et illa non est que primo percutitur: eo quod illa est minus parua. Hoc est etiam quod arcus: et baliste: et blide: et tribuchi: et cetera instrumenta fortius proiectunt ad debitam quantitatem vel distantiam quam iuxta chordam que primo percutit: eo quod ipsa aer primo percussus fortius habeat impetum in potentia: tamen ille eductur in actum: quando fuerit in debita materie quantitate: sicut et alia omnis virtus corporalis. Ad hoc autem talis nequaquam est continuus: sed sunt multi successus: sed sunt sensum continuus esse videatur. Aut enim eorum que sunt consequenter mouentium: et motorum: aut eorum

Si conuenit acri et aque sibi iuncte cedunt: et quod pars inundat supra partem.

Ex. 1. c. 82.

Ed quia Jam diximus in precedentibus quod aliquis motus est vnus et continuus: et diximus quod non potest esse medius inter motum et id quod mouet ab eo. Oportet nos mouere dubium de his que feruntur localiter per medium motu violento: quem expulsi vocamus supra in 7. Hanc enim dubitationem antequam determinemus de primo motore oportet nos determinare: quod dicitur alter instaretur nostre determinationi per ea que videntur accidere in motibus expulsi. Hec enim aliquis dubitare et dicere: quod si ea que mouent de aliquo mouentur extrinseco sibi coniuncto per tactum: quecumque non ipsa se mouent: sicut animata: quomodo potest esse quod aliqua tunc mouentur continue non existente aliquo mouente: quod continue tangat ea que mouent: sicut sunt proiecta et sagittata. Si autem dicatur quod in talibus motibus non est nisi vnus primum mouens: sed est et aliud mouens a primo mouente: sicut aer qui mouetur a manu et chorda: et mouet lapidem vel sagittam proiectam: tunc adhuc videtur sequi impossibile: quod supra determinauimus: quod quando primum mouens quod non contingit motum non mouet: tunc non conuenit moueri ab aliquo secundo mouente: sed potius sunt ea que sunt determinata mouentur simul omnia moueri primo mouente: aut simul omnia quiescere: cum primum mouens quiescit: aut etiam si facit sicut lapis dictus magnus mouere quod mouet: tunc adhuc videmus: quod primo non mouente nihil mouet secundo mouentis: quod si lapis magnus moueat actum: vel aliud ferrum et aliud motus a magnete moueat aliud: tamen subtrahat magnete primo lapide a primo ferro motu per lapidem: ferrum quod secundo mouet non mouebit: et sic adhuc sequitur quod primo non mouente non debet manere motus projectionis: et vniuersaliter omnis expulsi: et hoc nos non videmus accidere: quod manu quiescente et chorda arcus stante quiescit: adhuc mouetur lapis vel sagitta. Ex hoc videtur adhuc: quod ad hoc quod sit motus continuus non oportet motum mouere continue: et sic superius habita doctrina tota est vana et nulla: ut videtur. Sed ad hoc dicendum est: quod necesse est dicere et concedere: quod primum mouens non continue mouet: sed potius motu suo facit et agit virtutem et robur suum in hoc quod possibile est suscipere vim et robur suum quod est aer aut aqua: aut aliquid talium: quod aptus est de

107

107

Phyſicorum

que se tangentiā mouent & mouentur. In aqua enim qđ est elementum spissius videmus: qđ circuli sunt consequenter generati: & non per se tangentes: sed in aere propter subtilitatem elementū sunt tangentes: non enim vnum est mouens sicut in continuo motu est vnum. Sed mouentia sunt habilita: & consequentia: vnde in duobus elementis que sunt aer & aqua: sit trā huiusmodi motus: que quidā obijciūt ferentes instantiā p̄tra motus p̄tinuitatez: & ad hoc qđ dicitur in p̄tinuo motu motoz esse imediate p̄iunctum mobili qđ mouet ab ipso. Sūt autē Platonicī qui ista obijciūt: & etias isti qui hūc motū vocauerūt successione: & denoiauerunt ab ea eū: eo qđ isti dixerūt: qđ nō est ibi mouēs: nisi primus mouens: hoc est primū percutiens & expellens: p̄ter qđ qđ vltimus eius generatur in alijs mouentibus p̄sequēter. Sed dicunt: qđ continuas istius motus sit per materiam expulsi: quia dicunt qđ quilibet pars expellit altam successiue qđ diu durat vis primū percutientis in percusso: hanc enim dicunt manere in percusso: & aereni non percutere: sed per expulsiōnem successiuam dare locū ei quod fertur primo impetu per ipsum. Hoc autē modo non potest solui predicta que s̄tio: qđ sic primo motoz pensus quiescente remanet motus in eo qđ mouetur trā: & sic separatam id qđ mouetur a motoz mouebitur: & hoc est cuius p̄trarium est supra demonstratam in 2° tractatu. Opposita igitur non possunt solui nisi p̄dicto modo: qui dicitur est a nobis: opz enim sic dicere sicut dicitur est: aut s̄m Platonicos opz dicit qđ successio ex pulsiōnem esset in causa: & tunc absqđ dubio sequitur: qđ oia mouent simul & mouentur: & simul omnia quiescunt: qđ primū expellens est simul cum expulsiō: & s̄cūm cuius tertio: & sic deinceps: ergo primū est cū vltimo: & si p̄cedatur vis motiua non successiue generari in expellētibz: qđ tunc nulla vis est ibi mouens nisi primū percutientis: & cum illa quiescit tota expulsiō cessat & quiescit. Sed hoc nō est verū: etiam s̄m sensum visus: qđ expelli videtur vnum aliquid: sicut sagitta vel lapis qđ mouetur p̄tinne: quo ad hoc qđ non interrumpatur aliquid de tempore & mouetur a quolibet mouente s̄cō & tertio: & sic deinceps scilicet modo qui dicitur est supra: nō tamen est ibi vera motus p̄tinuitas: quam diuersitas mouētium impedit: qđ in vere p̄tinuo motu est vnum & idem mouens. Qđ autē illud moueatur a quolibet mouentium dictorum: probatur ex hoc: qđ nos scimus qđ non mouet a seipso: & s̄m dicta oportebit qđ moueatur ab alijs successiue sibi cōiunctis. Est autē hic error: Auerrois grauis: qđ dicit ex isto manifestum esse qđ stelle non mouent per medium: qđ sequetur qđ motus earum non esset p̄tinuus. Et intendit impobere mathematicoz quorūdam opinionez dicentium qđ stelle non mouent motu circuloz aliquoz deferentis eas: sed mouentur a se per medium corpus ethereuz: & motu suo deserunt in eo circulos non reales: sed intellectuales: & hoc fuit opinio mathematicoz egyptioz. Et h̄ nos opinemur hanc opinionē non esse verā: tamē nō dicimus falsitatis eius esse causam quam dicit Auer. qđ s̄m opinionem illam motus earum non esset continuus & vnus. Si enim nos dicamus: qđ motus earum per medium ethereum est motus intellectus: sicut in precedentibus diximus qđ intellectus mouet corpora celestia: tunc non esset p̄tinuus: sed intellectus moueat aliquid quod corpus qđ vltimas moueat stellas.

Cap. 5^m. Qđ motus primi motoris est infatigabilis & regularis motus.

Aliā autē Sicut diximus a principio istius libri: necesse est qđ in his que sunt sit motus aliquis continuus vnus: qui sit tanqđ vltima quedam omnibus existentibus. Continuus autē & vnus oportebit mobile esse vnicū: & idiuuissimū s̄m actū: h̄ sit diuisibile s̄m qđ est quantū: sicut etiā diximus: qđ necesse est esse vnicū motorē: necesse est qđ iste motus sit aliquid mobilis: non renouari vel multiplicari s̄m formas per reginas in ipso: & necesse est: qđ hoc sit aliquid magnitudinis: qđ sicut nos ostēdimus in p̄habitis qđ imparibile nō est mobile: & necesse est qđ sit vnus ab vno motore: qđ ab vno motore simplici non pōt esse nisi vnus motus. Si enim mo-

uens nō esset vnus: aut etiā si mobile nō esset vnus: tūc motus nō esset p̄tinuus: neqz vnus: sed etiā diuisus & habitus sine successiuis: sicut ex p̄habitis satis habet. Si autē dicit: & p̄cedatur mouens esse vnus: tunc opz aliter duoz dare qđ. aut mouet in eo qđ mouet: aut immobile est in eo qđ mouet. C Si autē dicitur qđ mouet in eo qđ mouet: tūc cū illo oportebit sequi qđ ipsum mutant motu quo mouet. Aduens autē qđ & ipsum mutat per se vel per accidens non est motor: primus. Omne enim qđ mouet mouetur ab aliquo extrinseco vel intrinseco sibi: & illud mouēs aut mouet ab alio: aut a se ipso: & hāc resolutionē oportebit stare in primo mouēte immobili sicut sufficienter p̄stat ex p̄dictis. Hoc autē qđ sic est immobile tam per se qđ per accidens nō est necesse simul mutari cū eo qđ mutat: qđ nō est actus alicuius corporis: sed semper poterit mouere & mutare. Talē autē motorē mouere est infatigabile: qđ ois fatigatio aut puenit ex motore: aut ex eo qđ mouet: & ex motore quidē separato nō poterit puenire fatigatio: qđ per hoc qđ ipse nulla est virtus que situm habeat in mā subiecti: tūc ipse nō mouetur: & ois fatigatio est ex motu aliquo vincente super facultatē eius qđ mouet. Aduens igitur illud nō fatigat ex seipso: ex eo autē qđ ipse mouet nō fatigat etiā: qđ corpus hoc ex se est ad motū ordinatū quo mouet a motore: sicut nos supra ostēdimus. Fatigatio autē puenit ex inobediētia eius qđ mouet ad motorē: & ideo ex neutra causa fatigationis fatigat & hoc in 2° de ce. & m. & in 1° prime p̄bie latus h̄ tractatu. C Ex hoc autē qđ diximus qđ celi ordinat ad suscipiendum motum primi motoris sumit Auer. actionē: & reprehēdit Auer. dicentē qđ celi & ois corpus & omne creatū possibile est & nō necessarium: qđ necessarium non est nisi prima causa qđ est ens primū. Dicit enim Auer. qđ est ens necessarium: h̄ necessitas eius in suscipiendo sit: & nō in agēdo. Et hec reprehēnsio nō est rōnalis: qđ necesse dicitur duplici. Dicit. n. necesse qđ suū esse non debet alij: & est sine oī dependentia ad aliud: & hoc nō nō est necesse nisi prima cā: que causam nullā habet: qđ omne qđ h̄ causam vel causas sui esse esse suū d̄ alij: & hoc nō corpus & ois causati est possibile esse. Alii itēz mō dicit necesse esse: qđ non pōt nō esse: & cuius causa nūqz fuit s̄m actū extra ipsūm: causa inquam essentialis sicut forma vel mā: & hoc nō celum & cerera immortalia sunt necesse esse. Sed in hoc sensu nō loquitur Auer. sicut p̄ insipienti verba sua in prima p̄bia. Ex p̄dictis ē p̄ qđ solus iste motus qui est primi motoris vno mō se habētis: & qui est mobilis primi vno mō se habētis & regularis: aut maxime regularis & vniformis: mouēs enim suum nullā h̄z mutationē semp vno mō se habens: & oportebit qđ id qđ mouet ab vno & iuxta ipsūz & simile sibi sit in hoc qđ nullā habeat mutationē: quatenus vno mō & semp & simul se habēs sit motus. hec autē oia patēt sufficienter ex p̄missis.

Cap. 6^m. Vbi sit in s̄pera primus motor.

Hanc autē motoz qui nec corpus est nec aliqua virtus que sit actus alicuius corporis necesse est nisi in duo p̄incipia motus: & hoc est in circūferentiā & centrū s̄pere: necesse est ipsum esse in altero istoz. Videmus enim in motibus mēbroz aialū: qđ omne qđ mouet in eis circa aliquid immobile mouetur: in quo situs est motor eius: & ideo virtus motiua membrū que coniuncta est organo sita est in neruis mortuis & musculis. Musculus autē mēbrū mouens semper est extra illud quod mouet: & membrū motū iungitur ei articulus circa que mouetur qui in motis est motū mēbrū: h̄ alio motū moueatur: sicut manus: que mouetur in articulo reste manus: vbi p̄stigitur ad assēd braccij que dicuntur arundines braccij: & braccij cum mouetur motū p̄prio voluitur in cubito qui non mouetur: & sic de alijs. Alīi enim sic esset: tunc ad motū vnus membrū: quodlibet extendere de loco suo: & hoc non puenit. Omnia autem membra motiua ad vnū vnuerſalē motore ordinant: que vis sita in posterioribus partibus cerebri: vel in vicario cerebri que est nucha per spondiles dorsū descendens: vel aliquid loco cerebri vel nuche in animalibus que nō habent cerebri vel nucha: & hec est vis immobilis sibi p̄stans: a qua fuit totus motus in totum corpus animalis. Et siquidem primus motor esset virtus ta-

Error Auerroto,

Ex. 2. 435.

2° cell. 1. 670
2. 71.
L. 6. 59.

Auer. 5° aut
ccn. 60. 79.

Defensio
Auerrois.

Ex. 2. 434.

Ex. r. c. 56.

lis vt haberet sitū in corpore: et esset actus eius: absq; dubio oporteret qd ipsū esset sitū in cētro sup qd est motus: ipsum enim est immobile. Idūsmodi enī virtus est stare perpetuo: qd aliter extruderet motus totius mūdi totus de loco ad locū: et hoc nō uenit. Sed qd ipse est virtus separata et substa tia non infusa alicui materiē: opz ipsum esse ybi maior est effectus eius qui est motus: erit igitur in circūferentia: eo qd circūferentia infusa motum qui in omnibus partibus circūferentie est equalis: et hoc maxime verum est de primo motore et primo mobili: quia illius est totius mundi motus primus qui velocissimus est: et quem participant omnia mobilia inferiora: et cum in sphaera sint multi circuli imaginati: sicut paralleli circuli quos describit Aris circuli signorum circa polos: et paralleli circuli quos describit sol motu suo diurno: quoz sunt duo solstitiales qui maxime distant: et vnus equinoctialis qui maximoz circuloz est vnus: constat qd motus velocissimus est orbis super circulum illū equinoctialem. Videmus enim propter hoc: qd motus totius orbis diurnus est super circulum equinoctialem: et super polos eius: et videmus oculis nostris: qd stelle que sunt in hoc circulo velociores sunt motus qd stelle iuxta polos site: tunc oportet qd vis motoris maxime sit in circulo qui equator dicitur et noctis appellatur: non ita qd sit ibi: vt in loco qui nullum habet locum proprie loquendo: sed quia est ibi effectus potius: cum tamen ipse sit fm esse separatus: et non sit actus alicuius corporis quemadmodum diximus sepe. Hec autem est causa qd omnes gentes in hoc conueniant qd deus est in celo: videntes ibi maiores effectus eius ap- parere.

Cap. 7^m. Q. primus motor neq; corpus est: neq; virtus in corpore: sed est indiuisibilis perpetuus.

Habet autē **D**ubitationē vtrum ali- quid eorum que mouetur conuenit moueri continue omnino: et hoc est querere vtruz primus motor sit corpus vel alia virtus situm habens in materia corporis. Videtur enim omne qd mouetur mouere sicut impellens iterum et iterum hoc qd sequitur ipsum continue sine temporis interruptione: qd aut opz primum motorem impellere: ita qd non deficiat impulso si habet motum a seipso: cuius mobili non deficit: aut oportet ipsum trahere si motum habet ad seipsum: aut opz ipsum vtroq; modo istozum modozum mouere: sicut si vertigine ducti: aut oportet esse aliquem alium motuz sub alio factum per expulsionem in qua mouens deficit et quod mouetur: sicut olim diximus in his que proiciuntur. Diximus enim in 7° qd hz isti motus sint violenti: tamen etiam motus naturales similes sunt illis. Si autem dicatur: qd aliquo istozum modozum mouet motor primus: tunc absq; dubio ipsum erit corpus mouens et moueret fm hoc situm in aere: aut in aqua: quia illa duo elementa sunt facile diuisibilia: sicut patet ex dictis: sed si sic moueret: tunc motus ille esset sicut motus qui fit iterato semper et succedente motore: sicut diximus qd multis motoribus perficiuntur motus eoz qui feruntur expulsionem. Et simile his habet motor naturalis qui est corpus eo qd ipse non in vna dispositione se habet ad mobile suum: eo qd non equaliter vincit ipsum in principio et fine: sicut pz ex prehabitis: et ideo hz motor naturalis vnus sit in substantia: tamen multus est in dispositionibus: et non vno modo mouet. Unde vtrobiq; tam in motu in quo non deficit mouens mouenti: qd in motu expulsionis in quo deficit mouens mouenti non possibile est motum vnum et eundem esse omnino: sed potius est habitus: et sequeus ad minus ex parte mouentium: hz forte nihil interceptat de tempore ex parte eius quod mouetur. Cum autem primus motus sit continuus omnino: sicut in prehabitis probatum est: non potest primus motor esse corpus vel aliqua vtus in corpore sita: sicut in materia: et quia ipse solus separatus est et vno modo se habens suus motus et vnus est: eo qd ipse est immobilis per se et per accidens existens: et similiter se habet in se et in comparatione ad mobile: et ad id quod mouetur ab eo se habet vno modo. Secundi autem motores in-

ferozum orbem eo qd ipsi sunt separati per distinctiones suas: etiam vno et continuo mouet motu. Determinatis at his manifestum est: qd impossibile est qd primum mouens qd est immobile habeat magnitudinem aliquam: eo qd ipsum non est corpus: sicut iam probatum est. Si enim diceretur qd magnitudinem habet: necesse esset: qd finitum aut infinitum esset fm virtutem et quantitatem. Probatum est autem: qd non conuenit magnitudinem aliquā esse infinitam fm actū in 3° libro supra. Qd autem corpus finitum impossibile sit habere potentiam infinitam: et iterum qd a finito corpore possibile est moueri aliquid fm tempus infinitum demonstratum est nunc in isto ultimo tractatu: et habitum est iam ante: qd primum mouens immobile mouet motu perpetuo hz tempus infinitum fm naturam. Manifestum est igitur: qd neq; corpus est: neq; virtus aliqua que sit actus corporis: ergo est indiuisibile in se et impartibile: et cum nec corpus sit vt per se diuidatur: nec virtus corporis vt diuidatur per accidens: et etiam est incorruptibile in se et in quantum mouet. Causa autem incorruptionis eius in se est: quia separatus est per distinctionem: et causa incorruptibilitatis eius in quantum est mouens est: quia non est actus corporis: sicut ex pre habitis est manifestum: et ideo est simplex nullam habens magnitudinem penitus. Hec autem est conclusio vltima a nobis in hoc opere intenta. Et penitus ab oibus hoc opus inspecturis vt diligenter examinet non conceptiones suas: sed dicta antiquozum peripateticoz: et tunc vel reprobent: vel dimittant fm qd placuerit eis.

Explicit commentum doctoris excellentissimi Alberti magni ordinis Predicatorum in libros Physicorum.

Pro hoc vi de primo celi r. c. 22.

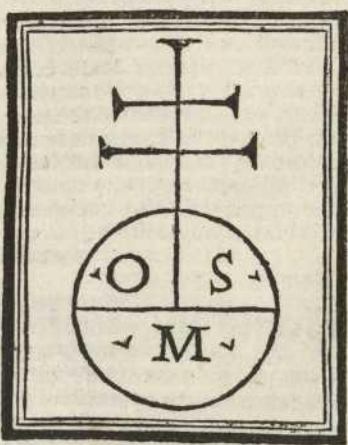
Ex. r. c. 85.

Venetijs impensa heredum quondam Bonifacii Octauiani Scoti Rodolphiensis: ac sociozorum.

19. Februarij. 1517

Registrum.

a b c d e f g h i k l m n o p. a Duernus. o p Terni: et alij quaterm.

Incipit liber primus de Celo 7 Mundo Alberti Magni philosophi clarissimi.

Tractatus primus qd mundus est perfectus.

Capitulum primum. Quid sit subjectum: quod nomen: et que ipsius divisio: et quis ordo.

Libri intentio

De celo autem

Et mundo in hoc libro nostrarum naturarum loqui cupientes. Primo visus est nobis tange...

libri qui de celo 7 mundo noitur. Ex quo de mobili ad vbi sine ad locum quod simpliciter est inter mobilia 7 sensibilia con...

Mobile ad vbi est huius

Dubia 7 conclusiones

Solo ad oblecta

Si cogita quod modo illa diffinitio est ab una natura...

Ordo libri

librorum consequentium. In consequentibus enim libris subjicitur corpus mobile ad formam: bene scimus quod quicquid est mobile ad formam...

Nomen libri

6. ph. t. c. 32.

Ex. c. 6. p. m.

Quod dicitur modo nullo est mathematico de magnitudinibus...

Capitulum primum. De perfectione corporis secundum rationem dimensionum. Quam autem intendimus probare mundum esse perfectissimum absolute ita quod non sit amplioris perfectionis susceptibilis...

De celo et mundo

non dividitur aliquid continuum ad puncta: sed ad partes continuas: quia continuum quantum constituitur: non nisi ex partibus continuis et quantis: partes autem continue semper sunt quate et divisibiles: ergo primum in semper divisibilia dividit: huius autem continue in genere accepti sunt species corpus: superficies: linea: tempus enim motus et locus: et si continua sint tamen hec ad considerationem nostram non pertinent: sed inter has species continuum corpus est divisibile magis ceteris: quia dividit in omnes dimensiones: et sic habet dimensiones: et ideo cum non sit receptibile alicuius dimensionis: amplius ipsum est perfectum in genere quantitatem habet: magnitudinis autem species que habet unam tantum dimensionem est linea que unice tamen dimensio: et prima non potest imaginari in continuo nisi inter duo puncta: que principia sunt dimensionum. In primo autem a quolibet puncto ad quolibet punctum erit ducere lineam rectam. Et linee quidem sunt simplices et compositae: simplices quidem sunt recte et circulares: sed recta est simplex: et secundum formam et essentiam: quia ex utraque parte non habet nisi formam recti: circularis autem non simpliciter simplex est: quia in una parte habet formam et concavitatem: in altera conuexitatem. Essentialiter tamen est simplex. Est autem composita que est plurius formam et plurimum essentiarum: sicut illa que vocat curua quocumque modo dicitur curua: et de hoc dicitur in physicis. Species vero magnitudinis que duas habet dimensiones est superficies: eo quod sit superior facies quam totum corpus et huiusmodi causa est: quia sicut a puncto ad punctum in continuo non contingit nisi lineam ducere. Ita de linea in continuo non contingit nisi superficiem expandere: et ideo necessario habet duas dimensiones: unam quidem sui principii a quo statit: et hec est linea. Alteram habet propriam in quantum est quantitas producta: sic autem non fit in linea quam illius principium cum sit punctus: non potest habere a principio illo aliam quantitatem divisibilem. Species autem magnitudinis que tres habet dimensiones est corpus tripliciter divisibile: et illius causa est: quia non conuenit inter superficies duas esse nisi corpus in continuo. In plano enim continuum non conuenit accipi aliquid duas superficies: ita quod tertia sit his continua per omnia: quia tres superficies erunt superficies una numero: unum numero et idem non producit a seipso secundum naturam: quia secundum hoc esset producens et productum et in potentia et in actu simul et semel. Ergo imaginari oportet duas superficies distare in continuo secundum profundum: et tunc necessario a superficie producet corpus: quod unam habet linee dimensionem: que est principium superficiei: alteram dimensionem habet sui principii: quod est superficies: tertiam habet propriam in quantum est quantitas producta. Et preter istas non est aliqua magnitudo differens secundum species ab illis: quoniam et locus quedam est superficies. Causa autem huius mathematica quidem est: quoniam intelligi non potest quod amplius tres diametri secant se secundum rectos angulos: quoniam cum nos protrahimus inter quolibet duo puncta lineam facimus quantitatem primam: et cum omnis superficies sit linea: vel lineis contenta protrahimus aliam lineam orthogonalem a puncto illius: et quocumque modo concludimus eam ad aliam inuentimus superficiem: volentes autem producere aliam speciem quantitatis a puncto orthogonali: hoc est ab angulo recto: intelligimus alteram stare superficiem: et orthogonalem descendere in profundum: et quocumque modo illam concludimus iterum cum alia inuenimus corpus. Nec possumus dicere quod secundum rectos angulos se non secant nisi tres diametri: tamen secundum angulos acutos vel obtusos secare se possunt multo plures. Quia si hoc verum fuerit hic non facit aliam speciem quantitatis: cuius cause sunt tres: quia una est: quia rectus est primus angulus: per quem alij definiunt: quia hebes est qui maior est recto: et acutus est qui est recto minor: et ideo alij anguli non faciunt aliquid quod specie differat secundum rationem continue: cum ipsa a recto deficiat: vel abundant in dimensionibus eiusdem que a recto sunt constituta. Cetera causa est: quia in infinitum multiplicabilis est hebes: et in infinitum multiplicabilis est acutus: sed rectus uno modo: et ideo omnis rectus angulus equalis est omni angulo recto: et quia omnis scientia et natura refugit in infinitum: ideo non possunt constitui plures species continue secundum diuersitatem acuti vel hebetis anguli. Tertia autem causa est: quia si nos continua principium ex discretis: sicut etiam docetur in secundo arithmetice: eo quod numeri quodammodo omnium sunt principia: tunc non possumus

variare secundum genera non meros nisi linealiter superficialiter et corporaliter: omnis enim numerus aut in seipso accipitur: prout unitatibus suis perficitur: sicut si dicamus ternarius per unum: unum unum aut accipit numerus dicitur in se vel in alium semel sicut si dicatur bis tria vel ter tria: et necesse est quod ex illo ductu diuersus a priori numero constituitur: eo quod sicut superius diximus productum ab alio vel a principio suo semper est diuersum in forma ab ipso: si autem nos dicamus numerum semel in se vel in alium: et postea dicamus eum iterum in hoc totum: sicut si dicamus ter tria ter: vel ter tria. f. alio quocumque modo necessarium est quod iterum productum numerus differat in forma ab eo a quo ducitur: cum enim linearis per additionem unitatis multiplicetur in longum: constituitur lineam quasi ex partibus collectam. Sed cum ductus in se numerus non possit crescere in longum sicut simpliciter unitatum aggregatio ipse crescit in latum: tunc erit superficialis et est terminus illius linearis qui est unitatum aggregatio sicut cum dicitur bis duo vel bis tria. Cum autem hoc totum iterum in se vel alium ducatur numerus: oportet quod terminetur illud productum a duobus superficialibus numeris: sicut quando dicitur ter tria ter: vel bis duo soli: vel ter tria quater: nec potest inueniri productum que alios secundum speciem terminos habeat. Et ideo necesse est quod non sint nisi tres species continue quantitatis. Ratio autem huius physica est: quia situs differentie secundum veritatem sunt in mundo: et in corporibus animatarum sensibilibus: sicut supra et infra dextram et sinistram: et ante et retro: sed inter se opposita oportet quod sint tres vice continue: ergo non erunt continue vice maxime distantium nisi longitudo latitudo et profundum: quia inter sursum et deorsum est longitudo: inter dextrum et sinistrum est latitudo: et inter ante et retro est profundum: et iste sunt dimensiones corporum: ergo preter ista non est aliqua magnitudo alia: quoniam omnia recta apud naturam corpora secundum dimensiones suas non sunt nisi tria: eo quod diuiduntur secundum tres dimensiones: hoc autem confirmatur per legem Pythagore: in quibus dicitur quod totum et ratum apud naturam et compositum terminatur tribus dimensionibus: que sunt finis medium et principium. Principium enim dimensionum quod est in genere dimensionum est longitudo: sed principium extra genus dimensionum est punctus: sed de hoc principio non est tractare ad presens: quia corporum quantitas productur non ex punctis: medium autem quod est et producens et productum: est superficies: sed finis est corpus quod est productum tamen: et in quo perficitur omnis dimensio: et iste quidem numerus est omnis rei que rata est apud naturam: et significat trinitatem rerum naturalium. Nos vero non extraximus hunc numerum nisi ex natura rerum: et retinimus ipsum pro lege: eo quod rebus naturalibus similis est: et ideo in lege Pythagore in qua docuit colere deus: adhibuimus nos ipsos magis significare sacrificijs et cultu deum unum secundum istum numerum: quoniam magnificamus deum creatorem: qui eminet prioritatibus omnium creaturarum tribus vicibus et tribus sacrificijs colendo eum per diem: eo quod eius actus manifestatur in naturalibus que perficit tribus dimensionibus modo quo diximus: et etiam tribus perficit cognitionem que est de ipso sensu et ratione et intelligenda: sicut dicit Trimegistus Mercurius in libro de natura deorum sensu quidem: quo manu ducimur: ratione qua indagamus: verum ex his que nos manu ducunt: intellectu quo mente conspiciamus inuentum: propter quod in tribus honoramus eum adoratione: et sacrificio thuris: et hymnis: et tribus vicibus secundum tria puncta hemispherij: hoc est mane vespere et meridie: et ideo legimus aliqua precipit adorare ad orientem: et hec prima fuit Pythagore et consonat legi christiane: quantum ad hoc. Et alia que precepit adorare ad meridiem: ut Trimegistus prima et huius consonat legi daemeter. Et aliqua ad occidentem et hec fuit lex Adonij: et inde oritur. Causa autem huius est: quoniam motus diurnus est ab oriente: planete autem qui secundum traditionem Ptolomei quasi anime sunt signorum celi: volubuntur ab occidente: sed visibilis lumen secundum circulum obliquum reuertitur a meridie. Ratio adorationis est reuerentia. Et ratio thuris est distributio suauissime cognitionis diuine in virtutibus discretis tam celestium quam hominum terrestrium. Ratio autem hymnorum suauis sonantium est concentus celi

Linee alie
simplex: alie
vero compositae.

Nota mathematica est quod re non dicitur quod tamen mensura.

unitatibus suis perficitur

et in seipso accipitur

et in alium semel sicut

Pythagore
sua dicitur
ternario.

et in quo perficitur omnis dimensio

et significat trinitatem rerum naturalium

et retinimus ipsum pro lege

et huius consonat legi christiane

et ratio thuris est distributio suauissime cognitionis diuine

tus celi vt dicit Pythagoras: et hoc etiam dicit Hermes tri-
 megistus: qui fuit ante Pythagoram. Scdm autem Peri-
 pateticorum traditionem significat armoniam separata-
 rum substantiarum in laude intellectuali: et locunditate: hec
 autem non ob aliud dicta sunt: nisi qd he tres dimensiones
 manifestantur: et perficiuntur in celo relato ad terras: fm or-
 dinationem prime cause: diuiditur enim sphaera in circiferē
 etiam: et centrum: et relatio circiferentiae ad centrum facit lon-
 gitudinē ascendēdo et descendēdo. diuiditur etiam circiferē-
 tia fm duplicē eius motum in duo: hoc est in dextrum et fini-
 strum: et hoc causat latitudinē: et in ante et retro: ante enim celi
 (vt dicit astronomi) est fm ordinē signorū ab occidente in
 orientē in circulo obliquo: retro eiusdē est conuersus respe-
 ctu in eodē circulo ab orientē in occidentē: fm obliquū circu-
 lum. Ista igitur numerus hūc numerū tripliciter loqui-
 mur enī de ipso fm qd est formalis: et fm qd est mātis: et fm qd
 est perfectus ipsius rei perfectio. Cū enī loquimur forma-
 liter dicimus qd numerus qui est duo hoc est binarius est ab-
 solute duo sine determinatiōe: qd ipse est ipsa dualitas siue
 binarius. Cū autē loquimur de ipso prout est mātis tunc nō
 dicimus qd absolute est numerus: sed cū determinatiōe ma-
 terie numerate dicimus qd duo virtū sunt duo virtū: duo equi
 sunt duo equi: et nō simplr sunt duo: qd non sunt dualitas: si-
 ne binarius: sed neqz oēm formales: neqz oēm materiales: di-
 cimus omnes vel totū nisi a materia rei habeat perfectioes:
 et qd res tribus perficit: et substantia spiritalis tribus perfici-
 cit: ponimus omne et totū super tres in p̄mis: et ideo opz qd
 omne qd distribuit p̄ subiectis partibus tria habeat appel-
 lata: vel plura: et totū qd distribuit p̄ integrātibz: et tria
 habeat integrātia ad minus: hoc autē inuenimus sic in le-
 gibus vocis articulate et litterate hoc est in grāmaticis im-
 ponētibz et noīa ideo qd natura apta nata est taliter in tri-
 bus perficere sua opera: sicut nuper diximus: et nos imponē
 de nomina imitatur eius operationē et ideo (vt inq̄t Ari-
 megistus) perficitur mūdus in tribus: hoc est imarmene et
 necessitate et ordine: ita qd imarmenes facit semen qd neces-
 sitas explicat et dispensat ordinate. Imarmenes enī est cau-
 sariū imperio: necessitas autē est executio earūdem per motus
 ad esse: et ordo est distributio cuiuslibet p̄ducti ad locū suū et
 officium. Casus autē nō est aliquid de mūdo: sed est qd daz
 permixtus ordini et necessitati. Sic ergo perfectio cuiuslibet
 est in trinario: ergo trinarium numerus est qui indicat rem
 perfectā in esse. Dixit autē in super Pythagoras: qd etiā to-
 tus et vniuersus: siue omne deitatis perficit trinario eo qd est
 deitas deoz supercelestium incorporearum: et deitas deoz cele-
 stium corporaliū: et deitas deoz terrestriū quoz mortale exi-
 tur: et mortale in celesti sede collocatur: et de his oibus nos
 domino cōcedente tractabimus quando disputabimus de
 deoz natura et deitatis distinctioe. Sed vnum obseruan-
 daz est qd Pythagoras in lege de deoz cultu nō precepit of-
 ferri sacrificiū aialium: eo qd nefas putauit occidere ani-
 malia: et qd non opz aliquid talium offerri deo: qd nullo ca-
 ret eoz que condita sunt ab eo. Sic igit: qd omne et totū
 completum tā substantie corporalis qd etiā ipsius spiritua-
 lis: qd ipsius vniuersi: et ipsoz deoz p̄stitit in tribus: nos opz
 distinguere in quo differant illa. f. omne totum et cōpletum:
 quādo de rebz naturalibz dicunt. Dicamus igit qd ista
 non differunt in forma: eo qd omnia noīant formam vnam:
 sed ipsoz diuersitas est in materia et in accidēte et hoc est di-
 cere qd per esse qd habet forma illa et diuersa cōparatione
 ad materiā differūt ista. Si enī accipiat forma illa put ipsa
 potētia est in multis: et de multis nō diuisa ab ipis tūc dice-
 retur omne: et comparatur ad partes subiectas: que discre-
 te sunt abinuitē: si vō accipiat ipsa eadē forma fm compa-
 rationē ad partes integrales quas vnit: tunc ipsa dicitur to-
 tum: qd continuatio partū integraliū hoc modo colligit et
 vnit in ipsa: et ideo dicimus in quinto physicoz: qd finis con-
 tinuitatis in physice est vno que fit per formā nālem: si au-
 tem eadem forma cōparetur absolute ad materiā: que subij-
 cit generationem: tunc ipsa est cōpletum: qd sic completus
 esse dat ei qd erat in potētia ante ipsas. Si autē adhuc eadē
 forma accipiat: put ipsa dat nomen et rōnem ei cuius est for-
 ma tūc ipsa dicit res cuius spectet vel illius: sicut homo vel
 asinus: et sic substat id ei qd vocamus suppositus: qd demō-

stratur cū dicitur hic est homo: et hic est asinus: et ille est leo.
 Cum ergo ista sint fm qd dicitur: tunc ex oibus dictis ma-
 nifestum est qd solum corpus inter cōtinua est cōpletum: et
 omni alia magnitudine cōpletus: et hoc est ideo: quia solus
 corpora terminant tres dimensiones: et reliquarū specierū
 continui est aliqua que habeat duas dimensiones: et aliqua
 est que habet vnaqz trī. Et inquantus recipiunt nomē dime-
 sionis in tāto et participant nomen cōtinuitatis et diuisibil-
 itatis siue separatiōis: eo qd numerus quiddā cōtinuum est:
 qd numerus cognoscimus diuisioe continui sicut in physice
 dictū est. Cui enī conuenit trī vna dimensio: vocatur conti-
 nuum a copulatiōe suarū partium ad p̄ctum et cui cōueni-
 unt due dimensiones: is sit cōtinuum: tamen vocatur separa-
 tum: eo qd itaz per duas formas cōtinui numerat: qd vna est
 longitudinis in ipsa forma et altera latitudinis: sed corpori
 cōtinent vtraqz noīa simul: quia corpus mathematicū p̄-
 ducitur p̄ductioe a superficie et linea directa in p̄fundum: et
 ideo habet in se formam lineae: que est cōtinuitatis: et formas
 superficie: que est separatio per duas formas: et quo ad hanc
 iterum rōnem corpus est perfectius alio duabus dimensio-
 bus. Amplius qd omnis magnitudo habēs in se formam se-
 paratiōis: habet etiā in se formas cōtinuitatis: qd omne di-
 uisibile est cōtinuum p̄culdubio: vtrū autē omne cōtinuum
 tā mathematicū qd physice sit diuisibile nō est sufficēter no-
 tum ex his que hic dicta sunt: et in quinto physicoz: sed erit
 manifestum in p̄mo libro perigeneseos: et in prima p̄bia vbi
 ostendit qd nulla sint corpora indiuisibilia. Qd autem tā no-
 tum et manifestum est ex his que dicta sunt hic: hoc est qd nō
 est possibile vt corpus permutari intelligat ad aliquid aliū
 quartū genus aliarū dimensionum: sicut diximus lineaz per-
 mutari ad superficiē per hoc qd ducit in seipsam: et permutari
 superficiem ad corpus per hoc qd ducit in seipsam: si enī
 esset via ad hoc qd corpus permutaret in alias quartam di-
 mensionē: tūc non esset magnitudo cōpleta: quz essent dimi-
 nuta ad vltimaz dimensionem que cōpleta esset respectu oīuz
 altarum: in solo enī eo qd diminutum est ab vltimo comple-
 mēto: possibile est permutatio. Cū ergo hoc fit vt dictū est:
 tunc impossibile est qd illud cōpletus qd separatur et diuidit
 in omnes dimensiones sit diminutum: hoc autē est corpus: er-
 go nō possibile est vt corpus sit diminutum: sed hoc dōm est
 de corpore in se in vniuersali considerato. Si autem nos cō-
 sideramus corpora mūdi: nos inuenimus aliqz qd est con-
 tinens et nō contentū ab aliquo: cui nihil addi potest nec in-
 tus nec extra: quēadmodum est celum primum: et mūdus ipse
 et inuenimus aliqz continens et contentus: quēadmodū sunt
 spere inferiores: et tres spere elemētōrū. Et inuenimus al-
 qz contentum et non cōtinens: quēadmodum est sphaera terre:
 et ideo dicimus qd corpōz simpliciū que sunt reliqua sub cor-
 pore in vniuersali accepto: vniūquodqz cōpletum est fm mo-
 dum sue dispositiōis sicut itaz diximus de termino sui com-
 plementi qui terminus est cui nihil addi potest: nec itra nec
 extra: diximus enī qd quilibet corpōz habet tres dimensio-
 nes: et sic intra se est cōpletum: verūtamē cōtēntis corpōz
 est terminus extra qd cōtēnta corpora tangit aliquid extra
 se: et illud cōtinendo mensurat ipsa: qd concavum cōtinētis
 tāto est quātum cōuerum corpōz contenti: et illud cōtēntus
 est in multitudine: qd cōtēnta sunt sicut materie cōtinētus:
 et partes quedam itē in cōtinētibus: et ideo videmus qd
 quilibet corpus qd est in multitudine cōtinētis est imperfe-
 ctum: qd si esset perfectus saluaretur in vno. Et hec multitu-
 do est duplex. Aliquādo est vnum in substantia: et incorrupti-
 bile: multa tamē in formis partū: et in moribus: sicut in mul-
 titudine sunt celli in feriores: sicut nos ostēdemus in secūdo
 huius scētie: et hoc cōtingit p̄pter imperfectionē potentie
 mouentis et mobilis que nō potest assequi finē sui moti nisi
 per multa: et per multos modos. Adotus aliquādo consistit
 in multiplicatione individuoꝝ: que ideo multa sunt: qd eē
 diuinum in periculo salutis esset in paucis eo qd generātur
 et corrūpuntur: sed totū culus omnia ista corpora sunt p̄ter:
 qd est celi primum vel ipse mūdus est omnibus modis his
 completum: et nulla parte diminutum: et ideo illud p̄prie ha-
 bet nomen totius et omnis: et est ei essentialē nomen istud et
 conueniens per prius: et perpetue conuenit ei eo qd conuenit
 fm essentialē. Illud enī est totum ratione absolute: et non

1173 161
1173 161
1173 161

Trius for-
mal et nūc-
malis.

Trius an-
coritate Tri-
megisti tribus
perficitur.

1173 161
1173 161
1173 161

Ex. cō. 3.

1173 161
1173 161
1173 161

1173 161
1173 161
1173 161

Ex. cō. 4.

De celo 7 mundo

totum ad quedam: 7 ad quedaz non totum: sicut sunt corpo-
ra particularia que sunt continentia 7 contenta. In sequen-
tibus autem declarabimus que sit natura totius: 7 utrum sit
finitum aut infinitum: 7 in aliquaz eius dimensionem. Ab illo
enim dependet perfectio istius capituli: quia si sit infinitum: tunc
non erit completum: eo quod nihil infinitum est completum: ut ostē-
dimus in tertio physico. **C** Est autē abbreviatio omnium
horum que diximus hic quod differētia inter corpus 7 quāti-
bet aliam dimensionem huiusmodi est quod corpus distenditur
ad omnes dimensiones: sed magnitudo que habet unam di-
mensionem vocatur linea: que habet duas vocat superficies:
que habet tria spatia vocat corpus: 7 post tria spatia nō re-
stat aliqua dimensio quarta: 7 hoc sciatur per hoc quod nō pos-
sumus intelligere aliquid aliud ad quod corpus mutetur: ut
addatur ei aliqua alia dimensio: sicut mutatur linea ad super-
ficiem: quando eius longitudo additur latitudo: 7 sicut su-
perficies mutatur ad corpus quādo eius longitudini 7 lati-
tudi per intellectū additur altitudo. **C**ōstat igitur ex hoc
quod in rebus quātitatem habētibus corpus perfectius est: eo
quod cōtinet in se omnes dimensiones: 7 unūquodque corporū hu-
ius mundi perfectum est hac perfectioe: sed tamen h3 quan-
dam imperfectiones: eo quod terminatur ad aliqđ corp⁹ extra
contingens ipsum: totus autem mundus utroque modo per-
fectus est. **H**abet enim tres dimensiones: 7 nō terminatur
ad aliquid extra. **H**ec autē abbreviatio colligitur ex verbis
Alicēne qui sic abbreviat sermonem istum.

Cap. 3^m. De probatione subtili quod oportet esse aliquid sim-
plex cui naturalis sit motus circularis per hoc quod sunt corpo-
ra simplicia: quibus est naturalis motus rectus: 7 de obie-
ctione contra hoc.

Nunc autem intendimus de partibus mundi sim-
plicibus que differunt formis substantialibus
ab invicem: 7 differunt accidentibus propriis
que consequuntur substantiales formas earum
ad hoc quod nos inveniamus corpus celeste per
motū qui est ei nālis sicut convenientiam sue for-
me naturalis. **A**d hoc autem investigandum ponemus p̄cipia
investigationis istius que p̄enes propositionem istam: quod v3
omnia corpora naturalia 7 magnitudines per se moventur
aliquo locali motu: quia h3 cetera magnitudines non moventur
nisi in corpore: tamē corpus ab eis habet quod sit mobile motu
locali sicut diximus. **H**is autem ratio patet ex his que di-
cta sunt in diffinitione nature in secūdo physico. quod v3 na-
tura est principium motus 7 quietis eius in quo est per se et
non sicut accidens. **H**is ergo quilibet corporū sit alicuius na-
ture formalis: 7 nos diximus quia motus est de cōsequenti
formam substantialem in corpore quod movetur per se non per
accidens: oportet quod habeat quodlibet corpus physicū motus
naturalem suā formā cōsequentem. **O**mnis autē mot⁹ lo-
calis sicut patet ex octavo physico. aut est equalis: aut cir-
cularis: aut cōpositus ex utroque. **D**uo autē p̄iores istorum
motus sunt simplices. scilicet equalis 7 circularis. **E**qualis enim
dicitur cuius mobile rectatur 7 equalium in partibus est dimē-
sionum: 7 circularis est cuius mobile est dimensionū circu-
larium: 7 h3 equalis motus 7 rectus sit etiaz super spatium eq̄-
le 7 rectum: tamē hoc nō est causa quod motus est rectus 7 eq̄-
lis: quia circularis nō est super spatium circulare sive in spa-
tio circulari quod sit extra ipsū: vel in ipso: quia nō est spatium
aliquod circularitatis nisi ipse circulus. **N**ihil autem movetur
in spatio quod est sub ipso: 7 sic patet quod circulare spatium non
est causa circularis motus: ergo a simili neq̄ rectum spatium
potest esse causa recti motus. **H**is autē habitis cum cā mo-
tus diversū sit causa mobilis quod movetur diversimode: ita
quod mobilis unius sicut formā sit motus unus sicut formā: 7
diversorum in forma mobilitatis sunt diversi motus in forma.
Ite causa diversitatis horum motus qui sunt circularis et
rectus est diversitas mobilitatis sicut formā: unum est enim for-
me que est in dimensionibus rectis 7 longis: alterius vero for-
me que est in dimensionibus circularibus. **N**otus autem
circularis est ille qui est circa medium: 7 motus rectus dicitur
in duos: quia est unus eorum in sursum sicut mot⁹ eius
quod est leve: 7 alter deorsum est sicut motus gravis. **D**ico au-
tem motum sursum: motum qui est a medio: 7 motus deor-
sum qui est ad medium. **E**rgo manifestū est quod erit tres

motus locales simplices: ad medium: a medio: 7 circa medi-
um. **E**t signant isti tres motus tria mobilia in forma diffe-
rentia: sic est aliqđ corpus sicut substantiales formas diffe-
rens ab elementis 7 cuius naturalis motus est circularis: si-
cut naturalis motus est rect⁹ corpori quod est elementū. **C** Est
autem hic non parvus locus ambiguitatis. **N**os enim ostē-
dimus in octavo physico. quod forma illa quā naturaliter cō-
sequitur motus localis est forma data a generante: 7 res in
potentia ad motū hoc modo quo est in potentia ad formā illam:
talis enim forma est elementis simplicis quā consequit
motus sursum 7 locus sursum: 7 motus deorsum 7 locus de-
orsum. **S**i ergo elementalem formā cōsequitur motus circu-
laris: videbitur necessario quod celum sit cōpositus ex elemē-
tali forma que est actus 7 perfectio materię: 7 ex materia. **O**mnis
autem sic cōpositus est generabilis 7 corruptibilis: igitur celum
generabile 7 corruptibile videtur: cuius cōtrarium of-
fenditur probatur inferius: quia ibi ostēdemus quod celum ex materia sua
tota est: 7 quod non habet compositiones forme cum materia:
ita quod forma sit actus acceptus per generationem. **S**i autem
aliquis forte velit dicere quod celi motus est mot⁹ forme sue:
que non accipitur per generationes: sed inest ei semper sicut
in generabili 7 in corruptibili: 7 quod ideo est mot⁹ suus in-
generabilis 7 incorruptibilis: tūc omnia illa que dicta sunt in
principio. 7 physico: 7 in secūdo tractatu. 8. physico: erit
falsa. **I**bi enim ostēditur est quod omne quod movetur per se h3 mo-
tores a se distinctus per esse 7 diffinitiones: vel saltes per dif-
finitionem solus. **S**i enim diceretur celum moveri a forma
sua corporali: que est ut ita dicam celestas: tunc a nulla par-
te nec a toto distinguitur motor: nec per esse: nec per diffini-
tiones. **I**te quia corpus mobile non est motū nisi per hoc quod
est in potentia ad locum: sicut corpus mobile ad formā non
est motum sicut actum: nisi per hoc quod est in potentia ad for-
mam: non autem est in potentia ad locum: nisi per se vel per
accidens: 7 si est in potentia ad locum per se movebitur a ge-
nerante: 7 non movetur plus quando adeptus fuerit formā
generantis 7 locum: quia tunc stabit. **S**i autem est in poten-
tia ad locum per accidens: tunc est extra locum suum violē-
ter: 7 movebitur ab eo quod remouet impedimentum: 7 quā-
do adeptus fuerit locum suum iterum quietescit: 7 nihil ali-
um istorum videmus in celo quod movetur continue in loco suo:
7 non a generante neq̄ a remouente prohibens. **A**dduc
autem ostēdimus in secūdo tractatu. 8. physico: quod neces-
se est quod primum quod movetur: moveatur non a generante:
sed a seipso: quia illud movetur in loco suo: post quod iam com-
pletus est in esse sicut animal: 7 ostēdimus quod ille motus nō
est omnino naturalis: quia omnia videtur falsificare ea que
hic sunt inducta. **C** Ad oia autē hec videtur solvere Aver-
rois dicens quod natura a sumis equivoce: quādo dicitur motus
rectus esse naturalis: 7 quādo dicitur motus circularis esse
naturalis: eo quod motus rectus est cōsequens formam per ge-
nerationes datā a generante: que actus est cōpositi a genera-
tione est finis: 7 materia generationis est subiectū. **A** hoc au-
tem circularis est a forma que est substantia separata que non
est actus alicuius corporis: neq̄ alicuius generationis finis:
neq̄ materia est alicuius generationis subm. **C** Sed si hoc est
verum quod dicit dicitur phis tūc nō videtur ratio inducta vale-
re: quia equocatio impedire videtur eius processum. **S**ed ad hoc
iterū potest dici per illud quod in octavo determinatū est: quod
talis motus est naturalis sicut motū illud quod movetur compa-
ratur ad motore: 7 nō sicut illud quod movetur comparatur ad
motū: vel partes eius quod movetur comparatur ad motū. **E**st
enim totius animalis natura aia que movet locales motus: h3
ipse motus nō sicut naturā sit corporis moti vel partū ipsū:
corporis moti: 7 quo ad hoc est similitudo proportionis: quo-
niam sicut naturalis est motor generans dādo formam suā ge-
nerabili: 7 per hanc est movens sicut locū: ita naturalis est mo-
tor: qui est substantia separata ei quod movetur quādo inest ei
motū locale per intellectū vel appetitū: vel possumus dicere
quod sicut forma que est cōsicta corpori: 7 est actus corporis h3
movere dādo formā suā corpori recto: quod habet gravita-
tes 7 levitates: ita forme 7 substantie separate est movere cor-
pus rotundū: neq̄ habēs gravitates: neq̄ levitates: 7 hoc re-
dit fere ad idē. **C** Sed tunc surgit maior 7 magis difficilis
questio:

Abbreviatio
eius pdictorū
ex dñis Aui-
cēne collecta

Tex. cō. 5.

Di gressio
quam mouet
Auro. i. c. 5.

Solo Auro
19 in. cō. 5.

Obito 7 so-
lutionem.

Solo
motu 7
motu 7
motu 7

Tex. cō. 6.

Alia obito
difficillior p̄.

questio: et illa fundatur super duo: quorum unus est: quod nos videmus quod hec forma que datur ab hoc genere non habet motum nisi per esse quod habet in eo quod movetur per hoc quod indidatur in ipso. Et scilicet est quod formatur talis diversitas in specie diversificat corpora que movetur in specie: et est motus ipsos diversificat in specie. Si ergo ponat forma separata: que per esse nullius corporis est actus: et ideo indiduationes non habet ab ipso subiecto in quo est: illa videtur non posse movere subiectum cuius per esse non sit et coniuncta. Et iterum propter scilicet nulla diversitas motus videbitur posse esse: ex talibus motibus cum omnes ipsi sint substantie separate: et per hoc non habentes diversitate: neque diversitatem aliquam causantes vel facientes in corpore quod movetur ab eis: neque etiam in motibus qui sunt ab eis. Et scias quod hec difficultas multos compulit dicere quod celus compositus est motore qui est actus corporis et virtus eius in corpore quod movetur. Et dederunt illi motori celli imaginationem qua intenderet hunc motum particularem que sunt in generatis et corruptis: et ab illa diversitate provenit diversitas motus ipsorum. Hec omnia autem absurdum sunt: sicut nos probare intendimus in prima parte: et in parte probamus in octavo physicorum: quod si esset sicut isti dicunt motor talis moveretur per accidens: et sic non esset primus neque separatus: et esset finitus non infinitus in virtute movendi que omnia ostensa sunt non convenire motori primo separato. Et propter quod quantum sufficit presenti negotio dicendum est quod motores sperantur celestium: et moveantur per modum nature eo quod moventur uno modo: et quod motus ille est naturalis corpori celli plusquam motus precessivus conveniat corpori animato: tamen sunt separati: neque per esse: neque per definitionem dependentiam habentes ad corpora ipsa: sed comparantur ad ipsa sicut intellectus artificis comparatur ad corpus quod movetur instrumentaliiter ad formam artis inducendam in materia propter quod forma que est in motore proprie est: neque universalis: neque particularis: eo quod hoc accidit formis prout abstractur a rebus per potentias apprehensivas: nisi forte dicere quod est unius eo modo quo una numero causa dicitur universalis: quia factiva est multorum. Talis autem intellectus sic informatus inducit motum particularem corpori: qui quidem particularis est prout est in eo quod particulare et singulare mobile: habet tamen universales virtutes explicat omne illud cui debet induci forma quas intendit inducere motor: per suas scientias activas: et sic patet aliquantulum solutio primi. Diversitas autem istorum motorum est ex diversitate ordinis huius distare plus vel minus a causa prima: et hinc diversitati respondet diversitas mobilitatis sperantur: et per consequens diversitas motus in speris ipsis: et sic propalata est solutio secundae. De hoc tamen plus dicemus in libro secundo istius operis: sed cum subtilitate inquiremus de his in prima parte: et que hic dicta sunt concordant cum his que dicta sunt in octavo physicorum. Dicitur enim ibi quod motor est separatus non indigens corpore: nec motus motu corporis per accidens: quoniam nam est sicut intellectus actius movens. Et dicitur diversitas multitudine est inter id quod movetur ab aialium aia: et illud quod movetur a motoribus separatis: quia corpus aialium de se non est susceptibile motus precessivi: quo movetur aia aialium perfecte: et ideo natura fecit ei fila et chordas per que trahit membra ad motum: et fecit ei musculos in quibus sedent virtutes affixe in membris que movent ad imperium intellectus moventis. Corpus autem celli de se susceptibile est motus istius et per suum motum separatum propter quod nec indiget filis et chordis nec virtutibus organicis affixis istis partibus moti: et quia talibus non indiget: ideo nullam habet virtutem que sit corporis virtus et actus eius: sed totus est separatus: ita quod nihil accipit a corpore: nec esse habet a corpore neque definitiones: et sic debet intelligi quod dicitur motus naturalis celli qui est circularis sicut motus rectus naturalis est elemento. Simpliciter autem motus locales in genere sunt tres: scilicet in specie plures: quorum unus est a medio et est duorum elementorum: et alius est ad medium et etiam est duorum elementorum: et tertius est circa medium: et ille est multiplex et convenit corporibus cele-

Opio Autem ne circa que situm.

Impugnatio eisdem.

Solo de ad questionem.

Et si sit diversitas motorum in celestibus vide et co. 4.4. 12. metaphysice.

stibus. Hoc autem convenit cum eo quod diximus superius: et quod corpus est compositum ex tribus dimensionibus: scilicet entis tres dimensiones corpus movetur tribus motibus: quia cum dextrum et sinistrum sit primum latitudinis: erit illud principium motus circularis: ut in secundo huius scientie ostendemus. Similiter ante et retro erit principium cuiusdam motus qui est interior motor et mobilium secundum circulum: sicut illoz quorum motus est super polos orbis signorum. Superius autem et deorsum sunt principia duorum motuum ascensionis et descensionis: huius diversitatem sanorum terminorum: et ideo errant qui dicunt tres dimensiones non habere consonantias cum tribus motibus localibus corporum simplicium nisi in numero: quia sicut iam patuit tres dimensiones secundum sua extrema que sunt in mundo habent causalitatem ad tres motus. Cum nos autem vnum istorum motuum dicimus esse circa medium sunt quidam quorum princeps et dux Averrois qui dicunt quod istud medium est physicum et nature unius et determinatum: et hoc est medium terre: quia hoc est medium mundi: et sic volunt mentiri astrologos in hoc quod ponunt epiciclos qui voluuntur circa medium acceptum in deferentibus circulis: et dicunt falsum esse quod de circulis dicitur eccentricis sive circulis egressus cuspidis: quia illorum medium: neque est vnum: neque terre medium: sicut probatur in Almagestis Ptolemy. Sed quia de his dicere non potest sufficiens investigatio haberi: ideo trans seundo dico quod dicitur Averrois non tenet nisi dicant omnes orbis esse unius nature et vnius materie: et vnius materie: quemadmodum vnius materie sunt elementa: et nihil horum verum est sicut ostendemus in secundo libro: ideo si corpora celestia diversa sunt in forma et in materia: et in motu diversa erunt: et ideo non erit inconueniens quod etiam diversa habeant centra. Sed Averrois nequaquam bene sciuit naturas celestium: et ideo multa absurda et absurda dicit de cellis: que etiam falsa esse convincuntur per vsum: redeamus hinc ad propositum adhuc inducentes rationes ad probandum quod celus est corpus quoddam simplex preter quatuor omnia elementa existens. Dicimus igitur quod cum inter corpora quedam sunt simplicia quedam composita: ex simplicibus erit profecto simplicia in quibus ideo est motus simplex: quia in eis natura movens non est nisi una quecumque sit illa que est principium motus naturalis: sicut est ignis et terra et similia formis horum duorum que sunt media: quia aer est forma motus ignis in levitate: et aqua forma motus terre in gravitate. Et sunt etiam hec duo similia generi ignis et terre: scilicet Joanes grammaticus velit hoc esse falsum propter hoc quod quatuor elementa differunt in formis et differunt locis ad que moventur: sed in genere gravis et levis conveniunt: et differant secundum species gravitatis et levitatis. Sunt autem corpora composita in quibus sunt plures nature moventes: sicut natura levis et natura gravis: et secundum hoc necessario diversificatur motus quia alij sunt motus simpliciter: et alij motus compositorum: motus autem corporum compositorum diversificantur secundum diversitatem compositionis: sed tamen quia non potest esse compositio ad equalitatem omnimodam componentium ideo motus compositorum est idem in specie secundum naturam moventem que vincit in composito. Si enim esset compositio ad equalitatem omnimodam tunc compositum nec locum nec motum haberet: sed in omni loco in quo poneretur ibi et maneret fixum: quia componentia equaliter moverentur ipsius sursum et deorsum. Sed tunc forte obijciat aliquis dicens quod secundum hoc compositio dissolveret: quia vincens in ipsa alia vel expellet vel transfundabit ad seipsum. Sed ad hoc respondemus quod est compositio secundum equalitatem geometricam in compositis per naturam: et non secundum equalitatem arithmeticam: non enim componentia in composito sunt secundum equalitatem in quantitate componentium acceptam: sed potius secundum similitudinem acceptam in equalitate proportionis componentium: quia cum sint in composito terminato et continuato: et tamen est in compositio de sicco terre: quantum passivum sufficit ad terminationem et figuracionem compositi: et est in eo de frigido quantum sufficit terminationi et figuracioni active: quantum autem sufficit ad continuationem est in eo de humido continuante. De calido autem quantum sufficit movere ad ista et actiones compositi. Dicimus autem plura de hoc in primo libro perigeneseos in tractatu de mixtione. Cum igitur (ut predictum est) motus simplex sit nature secundum

Nota contra Averroem.

E.c.7.

Nota rationes pro qua non potest esse equalitas ad polos duos. vide etiam Comentariorum hic. Et sic 3 fidi etia. Solo Nota de duplici equalitate.

Ec. co. 9.

ipsum est forma que est virtus in corpore eius variata secundum diversas partes eius quod movetur per accidens. Et ideo ab illa non potest moveri circulariter et simpliciter: et quando voluitur in circuitu hoc fit: aut a virtute movens corpus extra quod non equaliter appropinquat omnibus partibus eius quod movetur: et ideo non simpliciter potest esse motus: aut fit eo quod componitur ex compositis virtutibus sicut ex gravi et levi: quia si tunc venit grave super leve tunc involvendo se descendit: sicut facit ventus turbinis descendens: et si vincit leve super grave tunc involvendo se ascendit sicut facit ventus turbinis ascendens. Quod autem in superioribus rationibus supponitur elementis posse venire motus circularis simplex hoc est ex hypothesi adversarij et non ex veritate: et ideo inducitur ut dicitur hoc ducatur ad impossibile modo supradictis: et ideo procedens de plano quod secundum veritatem motus circularis non est contrarius: et quod motus circularis simplex non potest venire nisi corpori quinto: quod est celus. Est autem cavendus a dictis aliquorum minus peritiorum in astronomicis qui dicunt corpus sphericum simpliciter esse naturam quod voluitur circa centrum unum: et ideo motus eius esse super polos sphericos perforatos. Item quod dicunt quod stelle superiores et inferiores omnes non possunt moveri uno motu proportionabiliter: quia oportet quod motus ille non esset virtus sicut diximus in octavo physicorum: quod non est virtus motus eorum que feruntur per medium. Quod enim dicitur quod motus sphericus esset super centrum hoc est naturaliter verum et mathematice: sed centrum non acceptum fit uno modo dicitur et inde: quia naturale centrum corporis est sensibile quod est terra ad quod virtus sphericus refertur: et respectu radij eius: mathematicum autem centrum eius est punctus indivisibile sumptum in toto continuo sphericus totius: et quod dicitur super polos stantes esse: ac si sint perforati imaginabiliter dictum est: eo quod non imaginamur speram volui: nisi super arem intelligibilem quam imaginamur transire per polos. Secundum autem dictum non habet causam sufficientem: quia si verum sit fortassis stellam non circumvolvi nisi la tam a circulo suo: tamen nihil prohibet eam continuam habere motus: etiam si per se moveretur: sicut ostendimus in octavo physicorum: nec aliqua necessitas cogit corpora diversa in materia proportionata forma referre ad centrum suum et idem: ex his igitur facillia sunt que superius sunt inducta.

Cap. 5^m. De probatione per motum circulem quod celum est corpus prius quam corpus quod est elementum.

De autem quod diximus per motum circulem probari corpus celeste esse distinctum a quatuor elementis: et esse prius eis secundum naturam adhuc etiam aliter probatur. Dico enim ex his que a nobis probata sunt in octavo physicorum: quod motus circularis primus est omnium motuum necessarius: et huius ratio est quia completum et perfectus est ante diminutum: et est prius eo prioritate naturali et substantia et tempore. Et nos ostendimus quod circularis motus est completus et perfectus omnibus motibus: ergo debetur corpori quod est figure completioris et prioris per naturam: et hoc est id quod est circulare per naturam: quoniam de lineis equalibus et rectis nulla completa est: siue sit infinita: siue finita. Si enim infinita: tunc nullo modo potest esse completa: cum omne complementum sit a fine: et infinita dicatur a privatione finis. Si autem est finita: tunc erit corpus finitum. Rectum autem finitum necessarius est contentum ab aliquo corpore: quia non potest imaginari quod sit rectum continens: eo quod non secundum equalem distantiam referri potest ad quatuor: nec est ambiciens ut circulare: quod equaliter distans ambit ea que sunt in ipso. Omne autem contentum habet aliquid extra se terminans ipsum et conservans continendo. Si ergo hoc accipitur ut corpus finitum: tunc potentia suscipit additionem: quod potest intelligi crescere in continens: et dico quod si accipitur ut corpus: quia forte si accipitur ut hoc corpus non potest crescere: quia materia elementorum non est possibilis ad maiorem extensionem quam habet sub forma ignis. Sed nos non loquimur hic nisi de corpore: put consideratur in solis dimensionibus sue quantitate: sicut diximus in primis huius libelli. Talis autem additio non est possibilis in corpore rotundo: quia corpus rotundum si habet rationem sphericam: oportet ad minus esse finitum et terminatum in suo periculo: et ratione concavum est continens et non contentum. Et autem quidam dixerunt ipsum infinitum in superficie concava: eo quod dixerunt infinitam esse spissitudinem inter superficiem interiorum concavam et exteriorum convexam: tamen hoc infra reprobabimus: sed quod nobis hic sufficit est quod rotundus de sua ratione est finitum in concavo: et continens non contentum: ergo est completum et non contentum extra ab alio corpore: et sic completum in se et impossibile ad incrementum additionis: et ideo omnia que conveniunt recto: negatur de rotundo: et ideo oportet quod rotundum corpus prius sit recto. Et deamus igitur ad principium istius disputationis: dicamus quod motus primus absque dubio naturalis est corpori primo: et quod motus circularis prior est motu equali recto: ergo motus circularis simplex et primus convenit alicui corpori simplici et primo: et hoc est celum: ergo celum est prius elementis et simpliciter eis. Quod motus enim equalis convenit corporibus simplicibus equalibus: sicut ignis qui movetur sursum motu equali: et huius simile est in terra que est corpus simplex et movetur deorsum motu equali simplici. Deorsum autem voco motum ad medium. Si ergo ita se habent: tunc proculdubio est dignius quod ille qui est simplicior et prior motus hic sit etiam motus veniens corpori simpliciori et prioris quam illa corpora sint: ergo corpus quintum cuius per naturam est motus circularis: non est aliquod ex elementis sed prius eis. Nos enim ita diximus quod illi motus simplices conveniunt corporibus simplicibus: et si inveniretur motus simplex in composito corpore: hoc contingit ratione simplicis corporis quod dominatur in illo composito. Itaque igitur per omnia supradicta et per rationes inductas ostensum est quod est aliud quod corpus simplex aliud in substantia materie et forme a corporibus que sunt quatuor elementa que sunt apud nos: et illud est substantia nobilis et sublime in natura: propter hoc quod non generatur neque corrumpitur: et est altissime dignitatis in perpetuitate: et est primum et principium istorum corporum inferiorum omnium. Et si autem dixerit adversarius quod omnis motus corporis simplicis: aut est naturalis: aut accidentalis: et ponat cum hoc quod motus ille qui est quibusdam corporibus naturalibus simplicibus naturalis: alius corporibus simplicibus est accidentalis: sicut motus ascensionis et descensionis: ascendere enim naturale est quibusdam corporibus et accidentale quibusdam: et descendere similiter: quia naturale est igni ascendere et terre accidentale. Et dicat cum hoc adversarius quia etiam sic est de motu circulari: videlicet quod est istis que sunt vocata elementa accidentalis: tunc proculdubio oportet necessario eum concedere quod idem motus circularis sit naturalis alicui corpori quod est aliquid aliud ab elementis: quia cum concedit istam propositionem quod motus naturalis unum: alteri est accidentalis: tunc per locum a minor oportet eum concedere quod ille qui est accidentalis unum corpus erit naturalis alij: eo quod minus videtur quod hoc sit vera quod naturalis unum sit accidentalis alij: cum ad naturale non necessario sequitur accidentale. Cum ergo illa conceditur ab adversario: dignius est ut concedat suam conversam: quia videlicet accidentalis unum erit alij naturalis: quia accidentale necessario presupponit sibi naturale: quia si non sit naturalis aliquid: tunc non erit accidentalis aliquid: sed non convertitur: sicut si non sit substantia non erit accidens: et non convertitur. Est tamen sicut in prioribus diximus hoc falsum: quod naturalis unum et simplex alij sit accidentalis: sed gratia disputationis hic sumimus eam ab adversario qui dixit celum esse ignem: et sicut communis opinio antiquorum omnium philosophorum: et quod circularis motus non esset alicui naturalis. Amplius autem si est motus circularis naturalis: sicut iam probatum est: tunc manifestum est et clarum: quod oportet esse aliquod simplex primum de numero corporum simplicium cui natura liter propter suam figuram attribuitur motus ille: sicut corpori rectarum dimensionum qui est ignis naturaliter attribuitur motus sursum: et corpori recto quod est terra attribuitur motus deorsum. Si autem adhuc asserat adversarius quod motus circularis non est nisi accidentalis: et nolle credere per rationes inductas: tunc inducimus contra eum testimonium sensus. Adirum enim videbitur omnibus et extra rationem omnino: quod motus accidentalis sit prius

Et sic et nullo et mathematice sufficiet motus sphericus esse circa centrum.

et sic et sic

Ex. co. 12

et sic et sic

et sic et sic

Ex. co. 13

Ex. co. 14

Ex. co. 15

De celo et mundo

et perpetuus qui non habet finem in tempore et ultimum: cui visus nobis testificatur contrarium eius: quia in omnibus videmus quod res accidentaliter et violenter existentes coram patitur velociter: et finiuntur tempore breui: probauimus etiam in octauo physicorum circulem solum esse perpetuum et infinitum motus. **C** Amplius si celi quod mouetur motu circulari esset ignis: sicut dixerunt antiqui philosophi: sic oporteret dicere quod motus circularis accideret celo: quia nos non videmus nisi motum naturalem in igne: nisi illum qui est a medio sursum secundum motum rectum in linea equali et recta: et tunc sequitur omnia superius habita inconuenientia. Ex omnibus autem dictis facile est colligere rationem vnam vel plures ab eo qui est peritus in arte syllogizandi. Ex qua necessario sequitur: quod corpus motus habens circulem simplicem est separatum a proprietatibus corporum que vocantur elementa vicina nobis et continentia nos: et eius natura tanto nobilior est naturis elementorum quanto secundum distantiam longitudinis et elevationis distat ab eis. Est enim terra quasi seorsum in corporibus simplicibus: et ignis nobilior et formalior in elementis. Quod autem eleuatus est super ignem nobilior et formalior est igne: et hec comparatio est in corporibus celestibus: quia inferior: orbis ignobilior est quam superiores: et superiores quantum sunt eleuatiore tanto sunt nobiliores. Propter quod egregie dicit Aristoteles in libro de animalibus: quod luna in celestibus est de natura terre in elementis. Ex his autem vterius relinquitur per rationes inductas de motibus simplicibus: quod corpus primum mobile quod naturaliter mouetur motu circulari: non habet grauitatem neque leuitatem.

Cap. 6. Quod corpus celeste nullam habet grauitatem aut leuitatem.

Onuentens autem est hic propter doctrine bonitatem per definitiones declarare quid est leue et graue: ut facilius sciatur corpus celeste neque leue esse: neque graue. Dico igitur de diffinitione vtriusque in tantum quantum indigemus hic: quia subtiles eorum differentias et passionibus inuestigabimus in sequentibus libris huius scientie: ubi percurtationem ponemus ad sciendum substantiam corporis accidentia perfecte. Dicamus igitur nunc supponentes quod graue est descendens ad medium: et leue ascendens a medio sursum: et cum graue sit corpus simplex duobus modis: hoc est simpliciter et vbius graue: et in aliquo loco graue: et leue in aliquo loco. Tunc dicamus quod graue simpliciter est quod vltimam grauitatem habet id quod subsistendo quiescit sub omnibus corporibus simplicibus descendens deorsum: et per contrarium leue etiam dicitur duobus modis vltimum: videlicet in leuitate quod quiescit super omnia corpora ascendens etiam sursum. Quedam enim sunt leuia vbius: et illa sunt vltima in leuitate: et quedam sunt leuia in aliquo loco: que ascendunt ab aliquo loco: et descendunt ab aliquo loco: sicut aer et aqua: sed aqua est plus grauis: quia descendit a loco ignis et a loco aeris: et aer est plus leuis: quia ascendit a loco terre et a loco aque. Aqua autem ascendit a loco terre: sic est leuis: et aer descendit a loco ignis: sic est grauis. Si ergo hec ita se habent: tunc omne corpus simplex quod mouetur sursum aut deorsum: proculdubio habet grauitatem aut leuitatem secundum vltimum grauitatis aut leuitatis: aut simul habet ista duo: non sicut compositum ex diuersis naturis: sed per comparationes diuersas ad diuersa loca elementorum: sicut leuis est comparata ad aquam: et aqua leuis comparata ad terram. Cum enim nos differimus leuitatem et grauitatem tam per motum quam per quietem: erit id leue quod habet habitum et naturam leuitatis inclinantem ad motum leuis et quietem: et illud erit graue quod habet habitum et naturam grauitatis inclinantem in motum et quietem grauis. Et ex his facile manifestum est: quod non est possibile ut corpus rotundum habeat naturam grauitatis et leuitatis: cum non habeat inclinationem in motum: vel quietem leuis vel grauis: sed potius ad motum circulem. Non enim est possibile: ut ipsam ex inclinatione propria et naturali moueatur ad motum: vel ad quietem in medio: aut etiam mouetur ex medio sursum vel ad quietem sursum naturaliter vel accidentaliter. Et huius probatio est quod motus equalis qui est rectus:

non conuenit corpori sperico per naturam: eo quod iste motus non est nisi corporum simplicium reclarum superficierum: sicut patet ex antecedentibus. Ad motum enim qui est secundum inclinationem nature indicat naturam corporis simplicis: et sic sunt idem: quia referuntur ad idem: quia quod est forma corporis: hoc est causa motus. Et ideo si rotundum haberet rectum motum: oporteret quod corpus rotundum esset idem in specie cum illo corpore: cuius ille motus est rectus quod est impossibile: cum rotundum et rectum sint differentes figure: et cum figura sit consequens speciem et naturam: oportet quod figurata sint differentia secundum naturam: differentium autem in natura differentes sunt motus secundum naturam. Si autem propter hoc dicitur quod motus rectus est corpori rotundo accidentaliter: hoc erit sicut si dicamus quod mouetur quidem corpus celeste naturaliter per circulem: sed accidentaliter mouetur aliquando sursum vel aliquando deorsum: vel altero illorum modorum: tunc sequitur necessario si alter est sibi accidentaliter tunc: quod reliquus sit naturalis: et ideo si mouetur sursum: accidentaliter: tunc mouebitur deorsum naturaliter. Et si mouetur deorsum accidentaliter: tunc mouebitur sursum naturaliter: quia alteri non est violentum nisi ideo quia oppositum inest ei per naturam. Jam enim preostendimus hic quod duorum motuum contrarium: quando vnus motus est corpori simplici naturalis: reliquus est accidentaliter: proculdubio et e converso: si autem dicitur quod vterque est accidentaliter cum non sit accidentaliter nisi contrarius naturaliter: oportet quod illud corpus habeat aliquod contrarium corpus in numero corporum simplicium. Nos enim infra ostendemus quod corpus rotundum per naturam nihil habet contrarium omnino: ergo non habet motum accidentalem rectum aliquem. **C** Amplius apparet idem ex hoc: quod ad sensum videtur quod nos videmus quod in corpore omni simplici idem locus est ad quem mouetur pars et ad quem mouetur totum: et huius causa est: quia totum et pars in simplicibus est eadem ratio: sicut idem est locus ad quem mouetur tota terra et ad quem mouetur gleba: vtriusque enim istorum mouetur ad locum vnum: et ille est medium mundi. Si autem hoc est sicut diximus: tunc nullum est dubium quod corpori quod per naturam est rotundum: nulla est grauitas: neque leuitas omnino: quia si esset graue: tunc possibile esset quod ipsum aut in toto: aut in parte moueretur ad medium: et si esset leue: tunc moueretur a medio secundum motum aut secundum partem. Videmus autem hoc nunquam accidisse secundum totum tempus preteritum: quia stelle in numero suo essent diminute: siue motu fuissent ad medium: siue longius recessissent a medio: ergo non habet motum grauis: neque leuis: ideo neque grauitatem: neque leuitatem: et cum non habent contrarium: eo quod neque leue est: neque graue. **M**anifestum est quod non est possibile ut accidentaliter motu moueatur sursum vel deorsum: et vterius manifestum est quod etiam aliquo motu mouetur: et non sicut motu compositi ex elementis: ita quod moueatur accidentaliter secundum totum: aut secundum partem sicut diximus.

Cap. 7. Digressio in qua est abbreviatio dictorum: vbi de hoc quod motus circularis naturalis est corpori celesti.

Adnum horum que dicta sunt a phemio vbius ad hunc locum abbreviatio facta est per hunc modum: quia totum fundatum est super hoc quod non est possibile ut aliquid moueatur secundum naturam: nisi corpus: et ratio huius: quia omne quod mouetur necessario est in loco. Ad motum enim de quo hic loquimur non est nisi mutatio siue locatio de loco ad locum: nihil autem occupat locum circumscriptione a loco nisi corpus: ergo non mouetur de loco ad locum nisi corpus. Alterius autem oportet quod omne corpus habeat motum naturalem proprium. Si enim due fuerint res vel plures simplices: et conueniant in natura secundum aliquid: et differant in natura secundum aliquid: conueniant in actione secundum aliquid: et differant in operatione secundum aliquid: et accipiuntur actiones essentialiter ipsarum: tunc oportet id quod in eis est causa conuenientie in actione: sit causa conuenientie in natura: et id quod est causa differentie in actione: sit causa differentie in natura. Si autem sint actiones non essentialiter: vel que vni est essentialiter: alteri accidentaliter: tunc non oportet quod calor aliquando sit causa maioris congelationis: cuius causa est maioris frigiditatis intentio: et tamen in eam non conueniant calor

Tex. c6. 16.

3de Auro
is hic l. 16.

Tex. c6. 17.

Tex. c6. 18.

Tex. c6. 19.

calor: & frigus. Item si sint res predicto modo conuenientes: & predicto modo differentes compositae: tunc iterum non oportet: sed nos hic loquimur de simplicibus & essentialibus conuenientibus & differentibus que cum ita sint tunc diximus ex superius habitis quod omne corpus cum omni corpore conuenit in corporeitate: sed differunt unum simplex ab alio in proprietatibus additis corporeitati: que prime sunt figure: rectum & rotundum: & secundum calidum & frigidum: humidum & siccum: graue & leue & huiusmodi. Conuenit igitur omne corpus cum omni corpore: in hoc quod causat corporeitas: & hoc est aptitudo ad motum: & motus ex parte eius quod mouetur: & differunt unum ab alio in speciebus motus qui causat a dispositionibus additis corporeitati. Ex quo necessario sequitur quod omne corpus habet motum naturalem a dispositionibus que sunt in ipso causatum. Adnotandum autem quidam sunt simplices: & quidam compositi: simplices autem in genere non sunt nisi duo circularis videlicet & rectus: quod ideo est necessarium: quia prima simplicia sunt linee mensurantes: & id quod mouet & spatium super quod est motus: linee autem de se simplices non sunt nisi due circularis & recta: ergo motus simplices non sunt nisi duo: sed rectorum alius est ad medium hoc est deorsum: alius est a medio sursum: & hoc quidem visus attestat: quia videmus omne corpus simplex moueri: vel ad medium: vel a medio: vel circa medium. Compositorum autem corporum motus est secundum naturam simplicis in eo dominantis: sicut diximus superius de stipite accenso: & turbine descendente vel ascendente: sed de talibus non curamus modo. Dico igitur quod cum differetia motus in specie sit ab aliqua natura qua differunt corpora inter se: erit motus circularis simplex causatus ab aliqua natura que differat ab omnibus corporibus habitibus motu recto: ergo corpus rotundum cuius est naturalis circularis motus differat secundum naturam a quatuor elementis que habent motum rectum: & sic erit essentialis quinta: quod non potest dici quod circularis motus sit illius corporis accidentalis: quia accidentale non est ante naturale: sed post ipsum: & ideo nisi prius sit quod naturalis circularis: nunquam erit aliquis accidentalis circularis: ergo hoc modo probatur est sufficienter quod corpus cuius naturalis est motus circularis: est differens ab elementis. Si autem dicatur quod celi est unum de quatuor naturis que vocantur elementa: & illa mouentur circulariter: & hoc refellitur per hoc quod corpora naturalis simplicis non potest esse nisi unum motus simplex. Videmus autem omnes quatuor naturas moueri naturaliter secundum rectum: ergo nulla eorum mouetur circulariter: nisi per violentiam. Sed ostendimus quod oportet quod eius circularis motus sit simplex: quod sit aliquid simplicis per naturam: & sic redit idem prius: quod videlicet oportet supponere corpus quod in se per naturam mouetur motus circularis. Si autem diceretur quod corpus celi esset compositum ex elementis: tunc absque dubio haberet motum compositum. Nos autem iam ostendimus quod motus circularis est corporis omnino simplicis: & oportet quod sit illi corpori naturalis: si enim daretur quod non esset ei naturalis: tunc oporteret necessarium quod haberet alium motum naturalem quicquid esset ille: & illi oporteret esse rectum: cum non sint nisi duo motus simplices in genere: & si iste esset sursum: tunc esset ignis vel aer: & si esset deorsum tunc terra esset vel aqua: & hoc extraneum & mirabile esset quod corporis celi naturalis esset motus: quo nunquam est motus nec mouebitur: & esset ei accidentalis motus ille quo nunquam potest carere. Ex his igitur omnibus patet quod motus circularis est naturalis alicui corpori simplicis quod est extra quatuor elementa: non enim possumus dicere quod motus ille sit alicuius elementorum: quia si esset alicuius elementorum: tunc moueretur illo elementum illud aut naturaliter aut accidentaliter: & si moueretur naturaliter illo: tunc etiam moueretur motu recto naturaliter: sequeretur quod idem corpus simplex haberet duos motus essentialis & naturales quod est impossibile. Si autem dicitur quod mouetur illo accidentaliter: tunc sine dubio mouetur circulariter circumductus ab aliquo corpore quod mouetur circulariter: tunc dignus est quod circularis motus sit illi corporis naturaliter quod istius cui uenit accidentaliter: quia si dicitur quod etiam illi comueniret accidentaliter: tunc tres in infinitum: aut oporteret ponere quod aliquod primum naturaliter mouetur secundum circulum: & hoc corpus tunc erit extra quatuor elementa. Et si nos hic posuerimus quod hoc corpus est essentialis quinta preter quatuor elementa: tunc cum hoc non possumus dicere quod motus

circularis sit et non naturalis: quia si esset et non naturalis: tunc oporteret quod haberet alium motum naturalem: quo tamen nunquam videtur moueri: & oporteret quod motus circularis moueretur ab aliquo corpore ante ipsum: & tunc aut ipse esset equalis aut non: & si esset illius tunc melius esset quod staret in quinto quam in sexto: quia natura non abundat superflua: si autem nec illius est naturalis: tunc ibidem in infinitum hoc est inueniens: quia natura abhorret infinitum. Restat ergo ut motus circularis naturalis sit quinto corpori quod est preter omnia quatuor elementa. Hoc autem secundum dicta Aristotelis probatur ad visum: quia videlicet nos fuerimus: nos videmus stellas paulatim surgere ab oriente: & exaltari paulatim ad punctum meridiani: & inde iterum paulatim deprimi usque ad occasum: & non fieret nisi esset motus circularis ad minus in concauo. Constat igitur ex omnibus habitis quod motus circularis est naturalis corpori celesti: hoc enim videlicet diximus rotundum est per naturam: alia autem sunt rotunda per accidens: & longa per essentialia: sicut superius est probatum per dimensionem & dispositionem superficierum rotundi & longi corporis.

Cap. 8. De perfectione corporis celestis: ex hoc quod ipsum est ingenerabile & incorruptibile.

Huc autem oportet inuestigare utrum hoc corpus mobile sublime quod celum est: sit generatum & corruptum: vel augmentabile: vel diminubile: vel alterabile: sicut dixerunt quidam antiquorum: cum enim ostendimus nos quod ipsum non habet aliquem motum naturalem vel accidentalem qui habet aliquod contrarium: & quod ipsum nec leuitatem habet nec grauitatem: sequitur ex illis duobus quod ipsum omnino nullum contrarium habet. Ex hoc autem quod ipsum non habet contrarium probamus ipsum non esse generabile: neque corruptibile: nec augmentabile: nec diminubile: nec alterabile.

Sed oportet prenotare quod de celo tres fuerunt & sunt philosophorum opiniones. Una fuit Empedocles & quorundam Chaldeo quod orbis esset deus & causa prima: illi dixerunt celum non esse generatum: sed generans vniuersa: sed nos de hac opinione erronea alibi loquemur: quoniam impossibile est quod causa prima sit corpus: quod nos ostendimus cum subtilitate in philosophia prima. Alia autem opinio fuit Platonicis qui dicit celum per creationem ex nihilo a prima causa in esse deductum: & hec opinio est triam legum: iudeorum: & christianorum: & saraceno: & ideo dicunt celum esse generatum: sed non ex aliquo: sed de hac opinione non pertinet ad nos pertractare hic: sed de tertia opinione queretur: que dicit celum esse generatum ex aliquo preexistente: & corruptum in aliquo post ipsum manens: sicut generantur res naturales & corruptiuntur per accidentia quod altatum agentium & patientium adinueniunt: & quia ista solius naturaliter ex principijs nature procedunt: & ideo hoc modo inquiremus utrum sit celum generatum. Dicimus ergo in hoc tertio modo loquentes de generatione: quod celum neque factum est neque generatum est de aliquo alio corpore: & non cadit sub corruptione: ita quod corruptatur in aliud corpus: neque recipit augmentum: neque diminutionem que sint proprie vocata augmentum & diminutio: neque etiam recipit additionem a materia que sit secundum augmentum improprie dictum: neque recipit alterationem physice loquendo: neque recipit a materia transmutationem substantie que sit finis alterationis physice. Quod autem non generetur: neque sit generabile: probatur ex hoc quod omne quod generatur physice loquendo non generatur nisi ex aliquo in esse existente & facto prius quod habet contrarietatem ad ipsum: & similiter cum sit corruptio: illa quidem corruptio fit ex ente quod factum est per generationem quod est existens sub aliqua contrarietate ad illud in quod corruptum: & cum corruptio fuerit completa: tunc redit in illam contrarietatem. Hoc autem est videre tam in simplicibus quam in compositis que sunt generabilia & corruptibilia: simplicia enim que sunt elementa non generantur nisi ex habitibus unam vel duas contrarietates cum ipsis: sicut probatur in secundo libro perigeneseos: & est in eis contrarietas: sicut maxime distante que est extremitatum contrarietas: eodem autem modo est de corruptione: cum in talibus simplicibus generatio unius sit corruptio alterius: &

Tex. 6. 20.

De celo tres fuerunt philosophorum opiniones sicut in mose.

De celo 7 mundo

conuerso: corruptio vnus sit generatio alterius. In cō-
 positis autem idem est: sed contrarietas eorum ex quibus
 generantur: 7 eorum in que corrumpuntur: non est adeo manifeste
 sta: q: talia habent contrarietatem: sicut media cōparata ad
 extrema sunt contraria: medium enim habitu alter habet
 vtriusq: extremorum remissum quidem ab excellentia sue actio-
 nis vel passionis: sed reductum per mixturam in vni actus
 mixti medij: 7 ita sunt contraria in cōpositis materialibus.
 Sed q: sint contraria patet ex hoc q: nisi essent contraria ea ex
 quibus fit generatio: sicut chimo ex cibo 7 sanguis ex chimo:
 que omnia composita sunt: agens generans non ageret in
 ipsa: q: per actionē suā nō intendit remouere nisi contrariū.
 Idem autē probat de agēte ad corruptionē. Claret igitur est q: oē
 q: generat ex contrario existente 7 supposito generat: 7 q: cor-
 rumpit in contrario corruptibile. Nos autē tam in physico tracta-
 tu habemus probatū q: omnia corpora contrariū motus sunt
 contrariū finem aliquid: q: diximus ibi q: motuum contrariū nul-
 la causa est nisi nature contrarie inclinantes corpora simplicia
 vel cōposita ad contrarios motus. Si ergo hec ita se habent:
 tunc corpus celeste primū non habet contrarium oīno: q: mo-
 tus eius circularis: nullū habet contrariū: sicut nos hic in-
 ferimus ostendemus: ergo nō habet ex quo generet: neq: in q: cor-
 rumpat: ergo ingenerabile est 7 incorruptibile. Diximus
 etiā q: nos finem hanc generationis rationē volumus hic lo-
 qui de generatione. Natura autē vniuersalis que oīa ordi-
 nat: sanctissimo philo vsa fuit: q: hoc corpus nobile posuit in
 generabile 7 incorruptibile: 7 elongauit ipsum ab omni phy-
 sica contrarietate: cum enim oportnerit ipsam ponere aliquid
 generans: q: sit vniuersale principū generationis in tota na-
 tura generabile: eo q: nihil se ipsum generat: tūc posuit cor-
 pus ingenerabile 7 incorruptibile: principū generationis 7
 corruptionis per suū motū: sicut ostēdimus in 8° physico:
 7 ostēduntur sumus in fine scđi libri perigenesedō: q: si eēt ge-
 nerabile: oportneret q: ab alio generaret in aliquo primo in-
 generabile oportneret stare: aut pcederet in infinitū: 7 si stat
 tūc primū erit ingenerabile 7 incorruptibile: 7 hoc est q: dō
 volumus pbare. Si autē hoc vadit in infinitū hoc est absurdū
 in pbta: q: non attingit infinita trāsire. Ex his p: q: omne ge-
 nerabile est corruptibile 7 corruptibile tēpore determinato. Al-
 terius autē elicit hoc q: celi nō est cōpositū ex mā pprie loquē-
 do 7 forma: mā enim est pprie subiecta p̄suationi: que sal-
 uat in altera pte contrarietatis: 7 mā illa est in potētia postq:
 separata a forma: sed mā celi nunq: hoc modo subiecitur p̄-
 uationi: 7 nō est in potētia: sed in actu semper: ergo nō est ex
 mā: q: si potētia ad aliā formā esset in mā: pro certo aliquid
 dō exiret in actū: vel ipsa esset octosa: q: est absurdū: cū octo-
 suz nihil sit in naturis 7 p̄cipue in corpore celesti. Si tū mā
 sumat generalit: put Arist. dicit: q: materie vltima sūt dimē-
 siones quantitatis: nihil prohibet hoc modo cōmuni celi 7
 elementorū esse materia vna: q: omne corpus cōpositū hoc
 modo cōpositū est ex mā 7 forma. De his autē plura diximus
 in fine primi libri physico. Hoc autē caplm abbreviatō dicit
 q: omne q: generat: generat ex duobus principijs: quorū
 vni est mā: alter p̄uatio: 7 similr hoc q: corrupit nō corrupit
 nisi in suū contrariū: 7 omne q: generat ex contrarijs sibi
 ipsi in que agit generas: ipsum etiā corrupit eisdē contrarijs
 vincētibus ipsam: sed postq: habitū est q: celum est corpus
 quātū nullū habēs oīno p̄sū: tūc manifestū est q: nō gūat:
 neq: corrupit: 7 ex quo nō generat neq: corrupit: tūc mani-
 festū est q: nihil est ex quo generet: 7 nihil in q: corrupitur:
 nec est mutabile ab vna dispositione in aliā: sed est p̄petuus
 finem suū esse 7 finem suam substantiam.

Cap. 9°. Quod celum non augetur neq: diminuitur: nec vlla
 alteratur alteratione physica.

Similiter autē dicitur celi nō augmentabile:
 nō diminubile 7 nullā recipiēs physica altera-
 tionē: q: dō sic pbat. Oīs enim res que generat
 7 auget: augmētū fit ex his que facta sunt ho-
 mogenea sibi ex dissimilibus: q: augmētus fit
 per cibū: cibus autē p̄ mo est dissimilis postea
 similis: q: si fuerit decoctus: vniū autē q: nō pōt accipere ci-
 bū: tūc preparatur ad corruptionē: primo in parte per dimi-
 nationē: postea in toto per dissolutionem. Ex hoc q: non su-

mit cibū homogeneū substantie corporis sui: que aduenit et
 finem omnē dimensionē sui corporis q: augmentat tam in lō-
 gum q: in latitudinē 7 in p̄fundum: q: autē preparatum est
 corruptioni per hoc q: talem cibū capere non pōt: p̄uertitur
 primo particulariter in diminutionē: 7 postea generalit ad
 corruptionē: per hoc q: reuertitur in mā: de qua factus est.
 Corpus autē q: est inter corpora primū q: dō est nobile non est
 factū ex aliquo: sicut in precedenti capitulo est habitū: ergo
 nō pōt augeti ab aliquo: nec aliquid pōt addi: nec aliquid po-
 test diminui ab ipso: q: cibus nō adderet sibi nisi finem aliquid
 generatio fieret in ipso ad minus finem generationē partium
 materialium: nec ipsum posset diminui nisi partes finem materi-
 am cōfluere de ipso. Si ergo nō recipit augmentū per ad-
 ditionē: neq: diminutionē per recessū mātū partium de
 ipso: tunc eadē de causa nō recipit mutationē alterationis:
 neq: recessionem alicuius q: dō habet esse in ipso: q: alteratio
 oīs que vere est alteratio: facit aliquid recedere ab altera-
 tō: 7 abicit aliquid de mā alterata: rōne cuius op̄s fieri in
 ipso augmentum 7 additionem: 7 si nō fieret ei restauratio:
 tūc destrueret tandē oīno: mutatio enim que est formaz est
 motus in predicamēto q̄litate. Et h: dixerimus in 7° phy-
 sico: q: alteratio nō est nisi in vna specie qualitatis que est
 passio: vel passibilis qualitas: est tū quodāmodo in oibus
 speciebus qualitatis: finem hoc q: illa generantia qualitates
 nō sine alteratione inducunt. Habent enim qualitas habi-
 tus 7 dispositiones naturales potētiā 7 impotētiā 7 for-
 mas: 7 circa aliquid p̄stantes figuras que oīa effectus sunt
 quidā alterationis actiuaz qualitaz 7 passiuaz alterantū
 ea que recipiunt illas qualitates: 7 impimentū eis quali-
 tates predictas: sicut sanitas 7 egritudo que sunt qualitates:
 tamen inducunt per alterationem calidū 7 frigidū: 7 humi-
 dū 7 siccū: 7 est simile de alijs speciebus qualitatis in omni
 corpore q: dō recipit ipsas: sed non est ita de figura 7 naturali
 potētia: vbi hec insunt per naturā: corpus enim inaltera-
 bile: necessario habet figurā 7 potētiā naturālē que p̄sequi-
 tur suū esse: 7 tamē nō recipit ista per alterationē: sed potius
 p̄sentia sūt suū esse. Videmus ergo q: corpus q: dō est de
 numero corporū alteratorū alteratur alteratione tali que im-
 p̄mittit in ipsam aliquid esse per q: dō recipit additionem: al-
 icuius esse q: dō nihil habuit: 7 diminutionem alicuius esse q: dō
 habuit: 7 hoc clarē est: tam in cōpositibus aialium 7 partium
 suaz q: in corporibus plantaz 7 partū suaz: 7 finem tandem
 similitudinē alterant etiā elementa abinutē. In oibus enī
 alteratis alterans imp̄mittit in alteratū aliquid esse q: dō nō
 habuit: 7 diminuit ab ipso aliquid esse q: dō habuit. Cōmpl^o
 autē si corpus sphericū per naturā q: dō est celi non est possibile
 recipere a materia additionē neq: diminutionē quocunq:
 modo fiat: tūc necessario sequit q: ipsam neq: in substantia
 transmutat neq: alterat. Omne enim augibile 7 diminubile
 le: est etiam alterabile 7 transmutabile: 7 si augmentus 7 di-
 minutio large sumant: tunc etiam p̄uertit q: omne alterabi-
 le 7 transmutabile est augmentū 7 diminutionis susceptibi-
 le: 7 omne alterabile transmutabile finem substantiaz 7 eodē
 so: 7 p̄uertunt tria ista sup se simul 7 singillatim duo quocunq:
 fuerint ex tribus adinutē. s. transmutari finem substantiam: 7 altera-
 ri 7 augeti 7 minui. Fit enī augmētū tribus modis: quorū
 primus est modus verus qui est per cibū ad partes aiatū cor-
 poris: 7 hoc modo augmētant aialia 7 plate. Fit etiā sine ad-
 ditione alicuius extrinseci per rarefactionē 7 inspissationē:
 7 hoc modo p̄ceptue augent 7 diminuunt simplicia corpora: h:
 etiā quedā alia sic augent 7 diminuunt. Tertio autē modo fit
 per accumulationē q: vnum addit alteri: 7 p̄tinat cū illo:
 sicut dicitur q: ignis augetur per materiā combustibilem
 7 oleum auget: 7 hoc modo augent metalla: q: vnum lique-
 factum funditur alij. Nulla enim harū augmentationū fit
 sine transmutatione substantie 7 alteratione: sicut cūlibet ēt
 p̄ se est manifestū: q: aut nos iam pbauimus q: celi est cor-
 pus mobile semp fixū p̄manens in dispositione: 7 modo vno sū
 suam quantitatē: oportet q: non recipiat aliam additionē
 neq: diminutionē finem aliquem dictorū modorū: 7 q: non ha-
 bet contrariū 7 materiā subiectam vel subiectibilem p̄ua-
 tionē: ideo non potest fieri vetustum: neq: mutatur: neq: su-
 sceptibile p̄uatonis fieri alicuius passionis: que imp̄-

Idē dicitur
 in 5° ph. c. 8.

Idē qua pbat
 tur celum nō
 h̄re māz. vide
 ēt Lōmē h̄c
 in cōmēto. 20

Ex c. 20.

Augmētū tri-
 b^o modis fit.
 vide dicitur.
 in cō. 22. 7. 44
 ph. c. 6. 65.

Ex c. 21.

natur ab aliquo agente in ipso: nisi per privationem que est in ipso. Et hoc quidem non dubitemus certum esse apud illum qui natus est veritatem comprehendere de rebus, sicut ipsa res est in natura. Ille enim recipit a nobis hic inducta et considerat rationes que inducuntur: et videlicet tunc scilicet quod quoniam nature corporis celestis: hoc enim optimum est genus dicitur quod de uno quoque fides sit secundum hoc quod se habet ad eius: et quod ista non recipit: habet de parata intellectu: aut ex malitia nature: aut ex prauitate studij eius in re: naturalis: aut forte propter ignorantiam pessime dispositionis qua iam imbutus est et supponit esse vera que sunt contra principia naturalibus: sicut sunt multae que ex signis que videntur probabilia inducti sunt ad credendum fabulosa. Et aut in nullo videmus deesse id quod per rationem verificatum est: volumus etiam testificari per sensum: de dictis enim testatur ratio visus et visus rationis: et hoc videmus per oculos homines que cognouerunt deos prima videlicet causam et alias substantias separatas intellectuales quoniam in iudicio hoc: quod dicitur quod celum est locus talium substantiarum quas illi spiritus separatos dicebant esse: hoc enim tam greci philosophi dixerunt sicut plato et sui sequaces: quod etiam alij ex grecis chaldeorum et egyptiorum: quorum modum dixerunt philosophi substatie viderunt: et ideo a nobis veritas sicut in locis ubi quoniam in reducti: sive sit sumptus ex hominibus sive sit celestis oino: ostendit autem etiam hoc in libris de natura deorum quos dixerunt philosophi: viderunt: et ideo a nobis veritas tunc de his tradere quod agemus de deorum natura. Sed tamen sciendum habet quod aliter deus est in celo: aliter locatus in loco: quod deus non pertinet celo: sed potius est in ipso sicut motor in diuisibilis: et per eundem modum sunt ceterae substantie intellectuales in suis orbibus: sicut determinatum est in 8° physicorum: ex parte et sufficienter ostendit hoc in prima parte. Non dubitauerunt autem iudicauerunt oculos gentes deum esse in celo: deo enim dederunt potestatem creandi inferiora: et ideo cum ab uno non possit esse nisi unus: et ab uno eterno quod non incipit: non potest esse diuersitas in natura: dederunt ei celum: quod in substantia ingenerabile est: secundum motum diuersificatum: ut mouendo illud causet noua inferiora: diuersa eo modo quo exponimus in 8° physicorum: viderunt ergo necessarium esse quod sicut deus in se est ens ingenerabile et incorruptibile: a quo non remouet aliquid per aliquam transmutationem: ita opus quod in loco suo vel in corpore quod mouet non sit generatio: neque corruptio: neque diminutio: neque alteratio: neque mutatio aliqua: qua aliquid ab ipso remoueat: et per motum localem corporis huiusmodi causet mutationem omnem in inferioribus: et diminutionem: et additionem: et corruptionem: et remotionem: et alterationem. Non enim possibile est ut aliter sit quod dicitur: sicut patet ex dictis in 8° physicorum: et ideo optime dixerunt antiqui qui dixerunt ipsum esse corpus nobile sempiternae fictionis et permanentie. Jam igitur determinatum est et expositum est sermone qui sufficienter est: eo quod est per rationem: et per commune rei iudicium: cum quo sensus conuenit hoc quod dictum est de substantia primi corporis: quod nos testificari sumus iterato per visum quod dicitur per rationem: et hoc genus doctrine fuit sufficienter: sicut possibile est aliquam sufficientem esse doctrinam que complete sufficienter est: eo quod rationi attestat iudicium commune: et iudicio attestat visus. Si enim nos speramus ea que videmus oculis nostris id celo ad id quod de eo tradiderunt antiqui sapientes: nos inuenimus quod nihil corporis butus nobilis remouet in omnibus successibus preteritis: sicut etiam nihil remouebit in generationibus futurorum seculorum: quod oculus autem qui quasi ex hereditate transmiserunt ad nos: quod celum est firmum permanens in una dispositione: quod habet successiones per quas colligitur permanentia hominum fuerit aliquando distantes ab invicem per multa tempora: tum quod fecerunt observationes stellarum: quoniam in maiori quantitate stellarum sicut eas modo videmus esse temporibus nostris: et non possit esse quod non essent alterate et diminute in tanto tempore si susceptibiles essent transmutationis: et quod hoc non est factum: tunc celum constat nec transmutari nec alterari: sicut totum vel secundum aliquam suam partem oino. Et illud quidem visum est prius philosophis chaldeis qui primo in mathematicis considerauerunt: et quoniam in illo secundum sententiam nostram quam hic posuimus: et dixerunt de celo que hic dicitur non semel tamen in tempore vnius observationis: nec in duabus: sed multotiens tradiderunt hoc omnes observantes celum secundum successiones seculorum. Hoc enim modo visum quod bodie in libris eorum veniunt ad nos sententia eorum. Id autem quod induxit eos ad

hoc fuit: quod viderunt ex motu circulari simplici quod corpus primum est distinctum a quatuor naturis enumeratis elementorum: que sunt terra et aqua: aer et ignis. Abiquo dubio in hoc quod non habet contrarium neque materiam subiectam vel subiectibilem privatum secundum quod est privatio: quod si haberet contrarium: tunc oportet: ret quod essent sex ad minus simplicia corpora: quod non possent esse in numero impari: sicut habet impari in 2° perigeneseos: et propter velocitatem motus sui circularis vocauerunt ipsum etherem: deriuantes nomen ab opere motus sui: eo quod ex motu inflammat materiam elementam sibi vicinam: viderunt enim quod semper motus est qui est velocior omnibus motibus: et est in substantia stans fixum: in quo non est diminutio: neque mutatio: neque alteratio: neque corruptio: neque aliqua alia remotio que accidit ei in se vel in suis partibus. Philosophi itaque quidem sicut Anaximandros et sui sequaces non videntur nomine etheris secundum veritatem nominis: sed secundum proprietatem rei quam imponent nomen. Dicunt enim illi quod ignis est ether: et errant in nomine decepti: per hoc quod videntur quod corpus celeste inflammat et ignit vicinum corpus: et ideo putauerunt quod esset ignis eo quod putabant nihil inflammare vel ignit nisi ignem: et hoc non est verum: quod hec est causa omnis caloris et frigoris et humiditatis et siccitatis cum sit primum corpus: non tamen disponit aliquid qua sita qualitate: sed hoc in sequentibus ostendetur. **C**onsequenter ergo est nunc et planum per ea que diximus quod non est possibile quod numerus corporum simplicium sit maior quam dicitur: hoc est quod sunt quatuor elementa distincta in suis contrarietatibus: et corpus quintum remotum est ab omni contrarietate. Nos enim dicitur quod ois corporis simplicis motus est simplex: et quod motus simplices sunt in genere: et quod duo circularis videlicet et rectus: et quod rectus ulterius diuiditur in duos motus: aut enim est ad medium aut a medio: et vterque istorum est duplex scilicet leuis simpliciter et vbiq: et leuis ex comparatione: et grauis simpliciter et vbiq: et grauis ex comparatione: et tunc quatuor sunt motus recti: et vnius circularis: et per illos probatur quod quique sunt corpora simplicia. Dicitur autem quod motus circulari non est contrarius omnino: et super illud fundauimus oculos probationes nostras de corpore quinto: et ideo hoc oportet hic probare et demonstrare.

Tex. c. 23.

Cap. 10^m Quod non potest esse contrarius motus in portionebus circuli altius: neque in circulo perfecto: neque in semicirculo.

Ad probationem autem huius quod dicitur motum circulem nullum oino habere motum contrarium potest sufficienter edoceri ille qui considerat subtiliter in motu circulari. Ex multis enim probatur quod ipse nullum habet contrarium. Primum autem horum est: quod si nos dixerimus quod motus circularis habeat contrarium: tunc dignus videbitur quod rectus sit et contrarius magis quam circularis: in omni enim circulo accipiuntur due forme motus: secundum duas formas linee circularis que sunt vnum et alterum: que aliquando dicuntur opposita secundum relationem: et aliquando contraria: non quidem vere: sed quod sunt opposite forme secundum situm in eodem subiecto: alterum enim est in interiori arcus: et vnum in exteriori. Id autem cum sint in omni circulo: constat quod motus circularis ad circulum per ista nullam habet oppositionem: sed si sit aliquid contrarie forme ille: tunc etiam sunt contrarie forme recto secundum formam: et secundum partium dispositionem: quod rectus non erit ab extremo: quoniam autem et alterum erunt a suis medijs: et ideo per distinctiones suas opponunt. Si autem concedatur quod motus equalis circulari est contrarius: cum etiam sit contrarius equali: sicut motus sursum est contrarius motui deorsum: quod dubio plura erunt tunc contraria eidem. Multotiens enim dicitur quod motus recti qui sunt ad loca opposita: sunt contrarii propter diuersitatem et contrarietatem locorum ad que mouentur. Superius enim et inferius sunt nomina aprata locis contrariis et diuersis: cum ergo vnum sit contrarium vni et non pluribus: motus circularis non habet contrarium omnino: quia nec contrarium habet motum rectum nec circulem. Qui autem dicit quod vna est ratio contrarietatis que est secundum aliquam proportionem circuli: et in motu qui est super chordam portionis: eo quod tam super arcum sint diuersi termini qui sunt extrema distanti in motu et etiam super chordam: ille errat: quia si eadem puncta sint extrema arcus et chordae: que subtenditur arcus: que est portio aliqua circuli: non tamen maxima distantia inter

Tex. c. 24.

Tex. c. 25.

Tex. c. 26.

Tex. c. 27.

De causa impedire intellectus in cognitione veritatis. vi. de 2° meta. t. c. 15. et Averroem hic.

Et de pro his Averroem i. s. pp. c. 15.

De celo 7 mundo

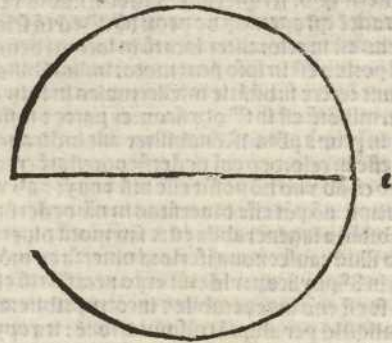
ea est fm q̄ inter ea est arcus: sed potius inter ea est mari-
ma distantia: fm q̄ inter ea est chorda: 7 ideo non potest
esse q̄trarietas inter motus qui sunt inter ea in arcu: s̄ erit
q̄trietas in motibus qui sunt inter ea in chorda ar. us. Si aut
dicat aliquis q̄ signato arcu iter. a. 7. b. litteras: 7 subtr̄sa sibi
chorda que est linea fm. a. 7. b. Motus qui est in arcu ex. a.
in. b. est q̄trius motus qui est ex. b. in. a. in arcu eodez: propter
hoc q̄ ita est in motibus qui s̄nt sup chorda: errat: si eni ip̄e
diffiniat rectū p̄ sermone diffinitiuum: ipse inueniet q̄ re-
ctū est breuissima linea: 7 nō inter data duo p̄cta: 7 q̄d per
supabundantiā dicit̄ p̄uenit vni soli: 7 signat sermone diffini-
tio q̄ vna sola recta chorda est inter. a. 7. b. puncta: 7 tūc di-
stantia illa est duoz extremoz finitoy 7 maxime distantiuz: q̄
extremū nō opponit̄ extremo: sicut medū extremo: sed q̄n
dicit̄ lineā arcuāle: que est aliqua portio circuli esse iter ea-
dē extrema: diffinitio portionis 7 arcus nō dicit̄ aliq̄d fini-
tū: eo q̄ nō repugnat diffinitioni portionis: quin infiniti ar-
cus possent esse inter quolibet duo data p̄cta in ꝑcauo. Si
ergo motus qui est ex. a. in. b. p̄ arcuz. a. b. est q̄trius et qui est
ex. b. in. a. per arcū. b. a. eadē rōne est q̄trius cuiuslibet qui sit p̄
arcū: qui p̄t circūduci inter duo p̄cta. a. b. sed infiniti poi-
sunt arcus describit̄ inter quolibet duo p̄cta: ergo vñ habe-
bit̄ infinita q̄tria: q̄d oino absurdū est 7 falsum: ergo non fue-
runt contrarij motus qui sunt in arcu. a. b. ex. a. in. b. 7 ex. b.
in. a. Motus autem demonstrationis hec est figura.

arcus

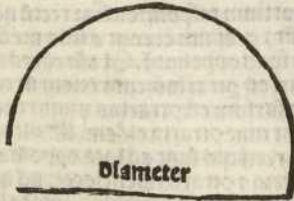
meter sit. c. 7 tūc dicit̄ aduersarij est sicut si dicamus q̄ mo-
tus qui est in. c. sit q̄trius motus qui est ex littera. c. in litteraz
c. per semicirculū. a. vel alto quocūq̄z mō fiat motus in duo-
bus semicirculis 7 diuersis p̄ctis in diuersa p̄cta venien-
tes. Q̄ enim illi non sunt q̄trij quocūq̄z mō fiant p̄bas ex hoc
q̄ motus oppositi sup rectā lineā sunt oppositi sup totā line-
am: ideo q̄ sunt oppositi in partibus lineez: hoc p̄z: q̄ queli-
bet pars motus sursum est q̄tria cuiuslibet parti motus deor-
sum: 7 hoc ideo est: q̄ quelibet pars linee recte est linea recta
7 sic est iter extrema fm suū modū maxime distātia: sicut p̄z
p̄ antedicta. Sed sic nō est in motib⁹ qui s̄nt in diuersis p̄ti-
bus circuli: siue sint semicirculi: siue portiones maiores vel
minores semicirculo: nulla enim pars circuli est circulus: er-
go etiam si nos dicamus q̄ in partibus circuli motus ex op-
positis p̄ctis ꝑtra se venientes s̄nt q̄trij: nō ꝑpter hoc erit mo-
tus in toto circulo ꝑtra se venientes q̄trij. Ex talibus igit̄ mo-
tibus sup partes circuloz nō ꝑbat̄ q̄ motus circulares sunt
q̄trij: quinimo cū in simpliciter idē iudicij sit de toto corpore: 7
de parte: sicut ois circulus cū omni circulo ꝑuenit in duab⁹
formis ꝑcaui 7 ꝑueri: ita pars ois circuli cum quibet pte ois
circuli ꝑuenit in eisde: s̄ que ꝑuenit in forma nullo modo
sūt q̄tria: q̄ motus in partibus 7 in toto circulo nullo modo
sunt q̄trarij. Figura vñbus circuli completi est sicut vides.

b

Ex. c. 25. C̄ Per eandē autē rōnem: si inter duo p̄cta data describitur
semicirculus. c. d. 7 ꝑrabat̄ diameter. c. d. 7 dicant̄ duo mo-
tus esse super semicirculū. Unus q̄d̄ ex. c. in. d. 7 alter ex. d.
in. c. 7 duo dicant̄ esse sup diametrū. Unus ex. c. in. d. 7 alter
ex. d. in. c. erit̄ q̄trij illi qui s̄nt ex oppositis terminis in oppo-
sitis sup diametrū: 7 nō erit̄ q̄trij illi qui s̄nt ex oppositis ter-
minis in oppositis sup semicirculū. Motus autē causa est: q̄
in hoc est mēsurā alicuius rei nisi breuissimum sui generis.
Qū ergo linea recta que est diameter semicirculi sit breuioz
que esse p̄t inter duo p̄cta data: erit ipsa mēsurā maxime
distantie: 7 non linea semicircularis: sed q̄trietas est penes
maxime distātie mēsurā ꝑꝑiam: ergo q̄trietas fm motū
qui est in linea recta: 7 nō fm motū qui est in linea semicir-
culari: q̄trius ergo diceret̄ q̄ non esset nisi vna linea circula-
ris inter duo p̄cta data: sicut in veritate nō est nisi vnus se-
micirculus ex eadē parte inter duo puncta: tūc ad huc nō es-
sent q̄trietates penes motus ex diuersis extremis venientes
in illa: sed potius penes eos qui s̄nt sup diametrū. Motus
autē descriptio-
nis hec figura est.

semicirculus

Ex. c. 29. C̄ Si aut aliquis dicit̄
rit q̄ i veritate cor-
pus rectaz dimēsi-
ō nū moueri non p̄t
per se sup semicir-
culū: nec etiā corp⁹
rotundaz dimēsi-
ō nū p̄t per se moue-
ri super lineam re-
ctam: 7 ideo euenit q̄ motus super semicirculū nō h̄z q̄trium
ad motum super lineā rectā: 7 ideo non ideo quin circulare
bene possit esse q̄trium circulari: si est ad oppositū in situ cir-
culari: s̄z circularis nō possit q̄trari recto. Dicit̄ entz sic dices
q̄ circularis opponit̄ circulari: 7 rectus recto. Si ergo sic di-
xerit aliquis: tūc ꝑbat̄ per hūc modū q̄trij. C̄ Describam⁹
eni circulū totū cōpletū: cuius vnus superior semicirculus si-
gnificet per litterā. b. 7 inferior significet per litterā. a. 7 dia-

Ex. c. 30. C̄ Si aut aliquis dicat q̄ motus diuersi qui sunt super circū-
lū vñs sunt q̄trij: nō rōne partū circuli: sed rōne rotaz: circu-
lationū diuersaz: tūc iter ꝑbabit̄ hoc esse falsum per hunc
modū. Describat̄ enim circulus ꝑfectus: qui sit circulus. a.
b. c. 7 sint. a. 7. b. p̄cta opposita in situ circulari: si vñ⁹ motus
alicuius venies ex. a. in. b. 7 cōpleat̄ vtriusq̄z circulatō. Nō
ma ḡ erit venies ex. a. per. c. in. b. 7 per. b. altera: q̄ venies ex
a. in. b. 7 per. b. in. c. 7 per. c. in. a. ḡ in eodē p̄cto. a. completur
vtriusq̄z circulatō ꝑfecta: cū ḡ motus habeat̄ q̄trietatē in su-
is terminis in q̄bus cōplet̄ motus nō erit̄ illi motus opposi-
ti vel q̄trij: q̄ termini h̄nt eundē. Ad motus autē oēs qui s̄nt in
circulo dicto mō sunt sup eundē p̄ctū numero: 7 nō ꝑmutat̄
motus locū illū ad oppositū locū. Sed tam in ꝑcedētibus di-
ximus q̄ motus q̄trij sunt qui terminent̄: 7 s̄nt sup p̄cta lo-
coꝝ se iunctoy sicut sup terminos suos: q̄ illa p̄cta s̄nt in lo-
cis diuersis 7 q̄trij: ḡ motus sup circulū q̄trij p̄ oppositos si-
tus partū circuli venientes nō erit̄ q̄trij oino: hui⁹ autē circuli
descriptio est modus que vides. C̄ Ampli⁹ si des̄ q̄ corp⁹ ce-
leste circulare in diuersis suis p̄tib⁹ mouet̄ sursum 7 deorsum:
7 a dextro in sinistrū: 7 ab ante in retro: eo q̄ oia h̄c s̄nt q̄trij
7 s̄nt in celo: sicut iserius ꝑbat̄ in 2° libro hui⁹ voluminis: 7
sic h̄z mot⁹ q̄trios fm diuersitatē suaz partū: eo q̄ locoꝝ q̄-
trietas facit motus ad loca h̄c q̄trij: 7 ideo cū celū fm diuer-
sas ptes sit in locis q̄trij: tūc in diuersis p̄tib⁹ videbit̄ alicui
forte h̄c mot⁹ q̄trios: 7 si aliquis hoc dicere velit ꝑbabim⁹ q̄trij
p̄ hūc modū. Si. n. in corpe sperico mot⁹ circularis vñ⁹ par-
tis est q̄trius motui circulari alteri⁹ p̄tis que est in loco oppo-
sito: tūc vñ⁹ corꝝ erit vanus: 7 hoc q̄d̄ infra ꝑbabimus. Nō
eni tūc fecisset̄ primū corpus: q̄ simul in se h̄iet q̄tria: 7 mot⁹
q̄trios: 7 ideo nō est intelligēdū q̄ illud sit q̄trij: q̄ fm ptes di-
uerfas mouet̄ ad loca opposita: sed potius id q̄d̄ fm se totū
mouet̄ ad oppositū locum alteri⁹ quod fm se totum moue-
tur ad locum oppositum. Cōstat eni q̄ si motus circularis

Ex. c. 30.

Ex. c. 31.

esset huiusmodi circulari: ex hoc quod mouet ad loca pertrahit: tunc non causaret istas contrarietates ex hoc quod vno: et equali incessa mouetur corpus circulare equaliter in locis: ex quo est motus eius secundum partes diuersas secundum quas est in situ: vel oppositis: sed potius causaret ex hoc quod totum ferretur in situ alium illi oppositum sicut faciunt corpora recta: de mensuris. Nos enim iam superius diximus quod diuersitas locorum que causat situs oppositos est sursum et deorsum: ante et retro: dextrum et sinistrum: et quod diuersitas motuum localium ex qua causat motuum quietas est secundum nam diuersitatis et contrarietatis locorum: quoniam mobilia secundum se tota mouentur ad loca talia et non quoniam mobile vnum et idem secundum diuersas partes est in locis: enumeratis oppositis. Amplius autem intelligendum est quod cum spera non opponat sphaere: vel circulus circulo secundum formam: tunc non erit oppositio in circulo nisi sit terminata ad individua partes: ut videlicet ex spera composita sit ex oppositis: et per hoc sit secundum diuersas partes in diuersis sitibus: ut dextra pars in spera sit infra in eadem sinistra et anteriori sphaere sit infra posteriori: et superior sphaere sit supra inferiori. Si autem hoc dicatur tunc iste virtutes oppositarum partium: aut essent equales: aut esset vna vincens aliam. Si autem essent equales tunc quilibet impediret aliam ne moueret: et tunc nullus esset: ergo tunc esset vane factus et superflue: quia a suo motore nunquam posset moueri: et similiter si vna virtus mouentium vnius partis esset fortior: alia tunc motus istius virtutis que vincit omnino non esset: et sic iteque vane esset data ei virtus que nunquam mouere poterit: nec tamen motus circuloz cesset per se: sed gratia partium huiusmodi mouentium que ad mouentem sit mouere mora ab alio: ut ostendimus in 4. physicoz: ibidem ostendit quod celum mouet per se: similiter quod superius diximus. Sequitur quod circulus qui sic destruit se secundum oppositas virtutes sit vnius cum non possit permanere in esse: quia quilibet pars mora de loco suo corrumpit necessario: sicut ignis qui egreditur de loco suo: tunc erit superfluum et vanum in natura: sicut dicimus quod calcens solaris est vanus quoniam non est qui induat eum: per ea autem que in 2. physicoz dicta sunt: patet quod non nihil agit in vanum. Hoc autem quod nunc diximus est etiam sequitur: si motus ad totum circulum referat: et non ad partes circuli: intelligamus enim diuersos motus in circulo: vnum quidem ab oriente in occidentem: et alium ab occidentem in orientem: et sint illi super idem centrum: et super eosdem polos: quia aliter vnius refertur directe ad alium: possumus enim duo circuli: causari moueri super idem centrum: ita quod non mouerentur super eosdem polos: sicut est videre in circulo equinoctiali: et in circulo signorum quorum est centrum: vnde et non habent eosdem polos. Repeto igitur secundum hoc duas ultimas demonstrationes: et dico quod motus corporum superiorum super idem centrum et polos eosdem non sunt contrarij: quia sunt contra se venientes: quia si essent contrarij essent in differentibus locis contrariis: et non procederent qualiter et simul in omni differentia situs: sed diuersificarentur secundum loca contraria: nunc autem nullam diuersitatem deprehendimus in talibus motibus secundum contrarietatem istorum locorum: ergo non sunt contrarij. Diximus enim quod diuersitas sex differentiarum loci facit diuersitatem contrarietatis in motibus: et secundum hoc iterum penultimam demonstrationem dicens: quod si essent motus duorum circuloz vel plurius contrarij: quia e contrario sui mouerentur super centrum idem et polos eosdem: tunc virtutes opposite mouerent ipsos: et ille tunc aut essent equales aut inequales: et si equales essent tunc vterque sisteret vterque: et tunc ambo essent vani: et si essent equales tunc fortior sisteret debilior: et tunc debilior esset vanus quod est inconueniens: cum non sit quid vanum in natura: hec igitur dicta sunt a nobis ad probationem eius quod circularis motus nullum potest habere contrarium.

Cap. 11. Digressio de abbreviacione et solutione predictorum.

Hic autem intelligendum: quod omnis hec disputatio suscepta est ad ostendendum quod non est natura celli sicut tradiderunt sacerdotes egyptij: qui primum in schola ad inquirendum de celli natura intrauerunt. Dixerunt enim illi quod celus animal est quod nutritur humore oceanis: et ideo quoniam humorem habent in se stelle descendunt et sunt retrograde: quoniam iterum digesto humore descendat

et efficiantur exaltate: et in cursu suo directe. Isti enim dicunt quod verissimo modo nutritur et augetur et diminuitur et exaltatur corpus celeste. Contra quos Anticenna in sufficientia de libro celi et mundi procedit ex definitionibus et proprietatibus nutritis et nutriti: et ex definitione augmenti: dicit enim vere quod augmentum est nutrimentum quod corpus recipit in suis tribus dimensionibus quod sit equale in omnibus partibus trium diametrorum que mensurant corpus in quod nihil plus inuenitur in vno loco diametri alicuius quam in alio: nec plus est in exteriori quam in interiori: nec e conuerso: et est absque eo quod corpus augmentatum permuetur a sua dispositione in figura. Si autem intelligimus aliquid congelatum resolui: et fieri liquidum: omnino esse absque duobus: quod tunc liquidum factum inuenitur minus equaliter in omnibus tribus diametris: et tamen non dicitur augmentum: propter hoc quod congelatum non remansit in sua dispositione et figura quando fuit liquefactus: ideo non proprie est augmentum. Adhuc autem si intelligamus neruum sicut sit in chordis musicorum instrumentorum: longior fiat verum augmentum: non esse potest quoniam decreuit in diametris sue latitudinis: et sue profunditatis: et ideo non dicitur naturaliter et proprie augeri: mutatur enim a sua dispositione et figura naturaliter: quia induratur in chordam cum naturaliter non sit durus. Adhuc autem si intelligamus vesicam insufflari extenditur quidem longitudo et latitudo: sed decreuit profunditas substantialis eius: et ideo nec proprie dicitur augeri: quod ergo proprie augetur in omni parte sui augetur proportionaliter et manens sicut in substantiali: et per aliud additum recipit augmentum. Si enim dicamus digitum augeri et incidantur diametri eius: inuenitur quod in qualibet parte sumpta inter duo puncta auctus est. Si ergo hoc modo dicatur augeri celum hoc non potest esse nisi per aliquod additum sibi. Aut ergo illud est intra ipsum: aut extra ipsum. Si autem extra ipsum est: tunc oportet quod moueatur: et tunc necesse est: aut moueatur motu proprio: aut ab alio subiectum vel attractum. Si autem moueatur proprio motu: tunc mouetur ad celum sicut ad locum suum: et si tunc mouetur sursum erit leue: et si deorsum erit graue: et sic necesse est celum esse graue vel leue: quod superius improbatum est. Si autem attrahitur ab alio sicut ab igne: vel ab alio alio: tunc attrahitur a celo ut infundatur ei: sicut cibis infunditur animal: et oportet quod recipiat cibum propter restaurationem deperditum: et tunc celum esset corruptibile: quod etiam improbatum est: sed si dicatur quod est in ipso sicut sanguis in corpore animalis est cibis: et ideo non attrahitur: tunc oportet quod illud nutrimentum conuertatur et digeratur per hoc quod mutatur de contrario quod est celo dissimile ad contrarium quod est celo simile: ergo celum haberet contrarium: et hoc etiam est absurdum. Cum ergo celum nullo modo nutritur aut augetur: et si haberet contrarium sicut frigus et calor: tunc mundus dissolueretur: quia cum ipsum sit multo minus ceteris corporibus simplicibus: esset ipsum etiam multo fortioris virtutis: et sic omnia alia auerteret in seipsum. Et est autem obseruandum quod cum dicitur: quod celum non alteratur: intelligendum est de alteratione physica. Est enim quod dicitur alteratio que est motus: sed finis motus: que fit subito per illuminationem: et per lumen quod est forma prima corporis luminosi: quia videmus bene quod luna alteratur: secundum hoc etiam: nos inferius ostendemus quod omnes stelle preter solem sic alterantur: nec est instantia contra dicta: quod inueniuntur stelle frigide et calide et humide et sicce: quia hoc dicitur de stellis per causam: quia talia efficiuntur per naturam in inferioribus per naturam sui luminis quod emittunt: et non disponuntur talibus qualitatibus: et huius probatio est: quia sicut nos in octavo physicoz probauimus: quod omnis motor per locum reduci et resolu habet per naturam ad motorem primum qui est immobilis secundum locum et simpliciter: ita necesse est quod omne mouens in alteratione reducatur ad vnum alterans non dispositum aliqua qualitate formaliter alterante: aliter enim primum factuum qualitatibus alterantium esset factuum per accidens. Si enim daretur quod calor non sit nisi per motum: et frigiditas per distantiam a motu: cum motus non faciat calorem nisi per accides: non haberemus in natura substantialia: et per

Impugnatio
de illis
opinionem.

Et sic intelligi
de celo esse in-
alterabile. vi
de et pro hoc
Auer. i. 2. ca
pitulo de sub-
stantia orbis.

Opinio egyptiorum ponitur
ut esse animal quod
nutritur.

De celo et mundo

in motu in alteratione: et hoc est leuonitēs: q: fm hoc pri
me q: itates que cōmifcēt: et dīstīnguunt oīa elementa effent
per accidens: et per pns oīa que fierēt ex ipis effent per acci
dēs: et pper intentionē nature. **C**Amplius hoc in similit vidē
possumus: q: cū tres sint motus fm tria genera. s. motus lo
cals: et alterationis: et augmētī: nos inuenimus in motu lo
calt q: primū mouēs est immobile: q: mouēs primū in illo est vir
tus augmētatiua que nō est susceptibilis augmētī: ergo nllr
debet esse in motu alterationis. **S**ed tūc forte q: reret ali
quis q: qī stelle oēs accipiūt lumē a sole: sicut dicit Arist. in
2° de causis pprietatū et elemētōz et planetaz: vidēbit q: oīs
stella debet esse calida et sicca: eo q: lumen solis dī esse calm
et siccū. **S**ed ad hoc dīctimus: q: lumen receptū a stellis in p
fundū stellaz recipit: et sic copozatū stellis induit virtutem
stellaz et efficit in effectū diuersaz qualitātū fm q: diuersifi
cant stelle in quibus incorporat. **Q**uā aut lumen sic incorpora
tū diuersas idūt qualitates: vel melius dīcīf qualitātū vir
tutes. pbat q: luna cuius lumen scitur receptū esse a sole: et
tūc qī dīstādf a luna tūc est frigidū et humidū: cū bñ scīg
mus idē lumē in sole esse calm. **Q**uā aut lumē a stellis intrin
secus recipiat infra pbabimus: vbi loqmur de nā stellaz.
Est aut ad hoc dubiū: verū corpus celi alterē fm rarū et
spissū. **S**ciamus enī sniam esse peripatheticoz: q: essentia
orbis in vna parte spissior est q: in alia: et sic vidēt nō esse in
cōueniēs quā alterē fm rarū et spissū: essentia enī orbis nō
seipsam fecit fm partes diuersas rarā et spissam: sed opz q:
aliquid aliud sic eā faceret: sicut et pbauim⁹ in 8° pbyfcoz.
Ad hoc aut si nos supponamus gratia dīsputatōis: et po
sitōnē mathematicoz esse verā q: vidēt sunt eccētrici cir
culi deferētes planetas: tūc pone q: auges oīum planetarū
sint directe in linea. a. b. c. que secēt circulos oīum planetaz:
et dīcat de auge vniuersū q: eoz in oppositū augis: bec est
ad. b. **E**ū igit moueant velocitate ineqū: nō recedēt auge
a linea. a. b. equalr: sed vna erit lōgīus dīstās ab ea: et altera
ppinquas iurta eā in vno et eqū tēpore: et bec est figura cir
culoz ptra quos circūdat: qui est pcentricus terre. **C**ū igit
sic ordinant circuli: q: puerū vnus inferioris semp est in cō
cauo superioris imediati: tūc implet se mutuo qī auges dī
recte tacēt sup linea. a. b. que ptabit de auge ad oppositū
augis per oīa centra circuloz: sed qī recesserit paulisper ab
ipsa: tūc auges vnus vertit ptra minorē eleuationē alteri
tus: et aliqū vertit ptra oppositū augis inferioris: ergo tūc ne
cesse est alter duoz ptingere. s. q: spissē: et rarificēt corpus
circuloz: et ita impleat vacuitates ptingētes in circulos: aut
q: aliud corpus sit in medio circuloz: q: impleat: q: remane
re vacuū nō pōt: et pntio in parte illā q: vnus circuloz non
tāgīt oīno aliū: et q: corpus rariss ipis circulis est in medio
q: nō est de nā ipoz in gūe: et hīc cōprimīf et elargīf vt sem
per impleat inter circulos. **S**i enī nos diceremus q: ipī cir
culi rarificānt et inspissant: tūc nō semp tenerēt figurā eādē:
et sic nō pōt sciri motus eoz: q: dīstā oībus illis idē falluz: q:
scīlīf canones motus eccētricoz. **E**t si nos diceremus q: ali
quī ita se tāgūt circuli q: nihil est mediū ipoz: tūc nos oport
teret pcedere: q: tūc intercideret vacuū inter eos qī p motū
dīstāt a tali situ punctionis: qī enī se ptingūt nō generāt
ibi nouū corpus q: prius nō fuit: prius enī nullū potuit eē
mediū: si oīno in omni parte se tāgēdo impleuerūt: q: si fa
lisset ibi tūc aliud corpus: et ita falsēnt duo corpora in eodez
loco: et hoc est impossibile: ppter hoc dico q: nunq: se tāgūt:
sed intercapedines sunt in aliquo loco aliqū maiores: et ali
quādo minores: et corpus mediū erīs inter circulos rarū
vel spissū implet eos: et bec est snia Thebitz sapiētīs in li
bro quē cōposuit de motu speraz. **S**i aut ppter hoc dīcaf
q: rarū et spissū sūt pime: qualitates ex parte nature: et ideo
q: dī alteraf fm rarū et spissū: alteraf fm alias qualitates: et
trāsmutat in suba: sicut nos videmus q: mā ignis raritate
pparat ad hoc vt sit calida: et mā terre spissitudine preparaf
ad hoc vt sit frigidā: et sic etiā celi alterabīf fm istas quali
tates. **D**icendū vidēf q: rarū et spissū in celo equiuoce sunt
ad rarū et spissū etā elemētōz. **I**n elemētōz enī mā calm ra
rificat et frigus inspissat: sed in celo nō: sed potius vt dīctimus
in 8° pbyfcoz creator: et creator primus partes orbis pdu
xit in diuersa raritate et spissitudine: et fecit corpus mediū

speraz: et bec est sentētia duoz pboz. s. Autēne in sufficiētia
celi et mundi: et Auer. in libro de nā orbis. **S**i quis aut dicat
q: nō sunt in celo diuersi orbis ptingentes se inuicē: s: totū est
vnū: est ptingens ille nescit quid dicit: et est ignarus celi: sicut
pbabimus inferius: figura aut descripta est hic in qua suffi
ciunt circuli. s. super diuersa cētra existētes: q: q: accidit in
tribus accidit: in oībus etiā si mille esse ponerent. **E**t ar
ad hoc vniū dubiū in prehabitis: q: dīctimus in 8° pbyfcoz:
q: motus pūz possunt esse sup circuli et semicirculoz: et hoc b
improbamus. **S**ed sciēdū q: ibi de pteritate incōpleta loque
bamur: sicut et ibi ptefati sumus. **H**ic autem loquimur de
pteritate cōpleta: s: etiā hic posset dīcī q: dīctimus de motu
circulari: et ibi de motu super circuli erit: et nō est idē: sicut
p: ex his que dīca sunt in 8° pbyfcoz. **U**nus enī pōt habe
re p: rariū: et alter nō pōt habere. **S**ed ad hoc aliter et sub
tilius possumus solvere illud. **S**i enī accipiamus duos cir
culos super eodē polos: et sup idē centrū ptra se mouētes: et
imāgemur eos mathematice: tūc necessario pbibebit se
mutuo: et impediunt se inuicem moueri: et sic motus eoz sūt
p: rarij large sumpta pteritate: q: ille polus est indiuisibilis
duoz et centrū vnam indiuisū. **S**i aut accipiamus eos nāll
ter p: rari sūt isti circuli celi: tūc erit impossibile vt sint p: rarij:
q: si essent p: rarij: tunc p: rarietas esset in eadē specie: et hoc
esse nō potest. **S**epius aut sit hoc q: aliud accidit in mathe
maticis q: nō accidit nāllibus: sicut spera superficte nō tan
git nisi in puncto idiuisibili spera mathematice sumpta. **S**i
aut sumaf spera nāllis tangit superficte planā nāllē fm partē
diuisibilē: intrā igit dīctum sit de his a nobis sufficiēter de
terminatis ad vteriorē tractatū hui⁹ libri est trāscendū.

Rap et dēfuz
equoec sūt in
elemētis et in
celo vide Lā
mētatorē i^o
capto de sub
stātia orbis.

Nota subtilē
modū s: quē
in circulo pnt
ē s: s: s: s: s:
vide p: rari
im hic. cō. 52.

Dubium p
dicta.

Solutio.

S: cogita q:
vt hoc eē cō
tra Arist. in
libro de aiāli
b^o vbi h: no
tes plenitū
nij esse cali
diores.

Et celi alie
ret fm rarū
et spissū.

Incipit tractatus scōs primi libri de celo et mundo. In quo
subtilissime tractat vtrū possibile sit corpus esse infinitum
actu vel non.

Cap. p^o Eiusdē scōi tractatus in quo habetur et declaraf
artificiofissime et eleganter. Quis sit libi tractatus: vel quis
sit dicendorum modus et ordo.

In primis aut qramus

ca. c. 37.

Utrū aliqd corporū sit actu infinitū: q: hoc
primū est q: sequit corpus pfectū: nō gūa
bile neq: trāsmutabile q: dī ipsam sit finitū
vel infinitū fm vltima sua: et q: ipoz sit vnū:
vel multa fm formas dīuidētes ipoz. **Q**ue
ramus ergo vtrum corpus aliqd sit infinitū: ita q: nunq: sit
status transeuntī super quantitate eius: sicut dīcturunt plu
res philosophantū antiquoz: an sit hoc impossibile: sed oē
corpus sit finitū fm actum. **D**eīdē aut querendum erit
vtrum mundus sit vnus vel plures: q: sine dubio nisi prius
ostēdamus nullū corpus esse infinitū: nō h: locum questio
vtrū mundus sit vnus vel plures: q: nō possunt imāginari
plura infinita fm oēs dīstātas corporales. **E**t he quidē q:
nes necessarie sunt valde: q: ipsas determinari ad vnā par
tē dīctionis vel ad aliā maximā facti in partibus mūdī dī
ueritatē: diuersitas enī postea circa mundi pncipia ne
cesse est vt inducat diuersitatē in toto mūdō circa pncipia
ta. **S**ic enī cadit diuersitas in illa ppria veritate que est
sicut pncipia ad veritates alias: et sic nō cōprehēdit ver
tas in pncipio: tunc iam est in pncipio cadendū a verita
te in oībus alijs. **H**ac enī de cā deūauerunt antiqui fm
tēpora pterita: et deūabūt posteriores fm tēpora futura: q:
veritatē pncipioz dimiserunt: et acceperunt opposita pnci
piaz: sicut enī est in vijs q: qui in pncipio pax ptransit
a recta via cūz pcesserit erit plōgatio intolerabilis. **I**ta est
etiā in scia naturaz q: qui p: rānt veritatē pncipioz p: rānt
erit elōgatus a veritate multū in p: rātionibus et effectibus:
et hūius est erēplū in positione Democriti qui dīxit pncipia
nature esse corpora arthoma minima. **H**abet enī plurimas
rōnes q: sit aliquod corpus minimum: sed si est absq: du
bio id erit pncipium compositionis corporum omnīū ma
tōrum. **C**um ergo Democritus intrōmīst minimum all
quod esse corpus in opinione sua circa pncipia: tunc con
gregauit ea que sequuntur ex illo: que altera sunt a veritate et

Nota ex snia
Thebitz q: s:
fm ponentes
epicictos et ec
cētricos opz
pcederē inter
circulos esse
corpus rarū
q: dī de na
tura eoz.

ratoclinatus multa magna inconuenientia est sicut q̄ diuisio
 corporū stet in minimo & q̄ ḡnatio sit aggregatio minimorū:
 & q̄ ḡnatio & alteratio idē sunt: & alla huiusmodi multa que
 sequunt̄ ex hoc q̄ par̄tauerūt in p̄ncipio: q̄ absq̄ dubio
 p̄ncipiū est minimū simplicitate: sed nō est indiuisibile quā
 titate necessario: s̄ forte nō sit diuisibile: sed potētia diuisibi
 le necessario exis sicut mā que est vni p̄ncipiorū in nā. Cā
 sa v̄o maximi erroris qui oritur ex minimo: ideo est q̄ p̄n
 cipium est multum: aut potētia: aut actu: aut magnitudine.
 Si enim accipiat̄ p̄ncipiū p̄mū nature minimū quidē
 est: q̄ nec etiā quantū est actu: sed maximū est virtute & po
 tentia: actu autē est multū si accipiamus p̄ncipia prima: q̄
 quanto sunt p̄ncipia rebus & magis p̄p̄ta: tanto sunt plu
 ra: & magna sunt p̄ncipia ḡnationis reū: q̄ hec mālla qui
 dem sunt elemēta quatuor: & mouens est celus q̄ est corpus
 quintū: & ideo nō est m̄t̄: & in his magni errorem cau
 sat in sequētibz. **Ex** his ergo manifestum est q̄ paruus
 error p̄tra p̄ncipiū reū magnū inducit in fine reū earundē.
 Infinitū autē q̄ nō habet quantitātē a mā stantē ad vicina:
 magna res est valde: & necesse est q̄ sua virtus ad ea que
 sunt post ipsum maior sit omni virtute que p̄t̄ intelligi esse
 mā magnitudinē: sicut etiā diximus in fine octauū p̄ncipiorū:
 op̄z q̄ si infinitū est: q̄ ipsum est p̄ncipiū: omnim̄ op̄z: hoc
 quidē dixerunt oēs qui posuerunt esse infinitū: nullo modo
 igit̄ negari p̄t̄ nec irrationabile: q̄m̄ irrationabile facit diuer
 sitatē a veritate p̄tra ipsum deulatio: cū igit̄ aliquid p̄ncipio
 dicant q̄ possibile est esse corpus infinitū: tūc op̄z nos que
 rere de hoc: an sit verū: an nō. **D**icemus autē de infinito tra
 ctatū ex quibus cui nō est p̄tradidit: q̄ dicemus p̄ demō
 strationē hoc q̄ dicimus: sed t̄s duo facienda sunt in tracta
 tu sufficienti: quorū vni est tradere ipsaz veritatē per demō
 strationē: & alio modo p̄tradidit mētētibz p̄tra idem: &
 p̄mū sit sufficienti sine sc̄do: sc̄do autē nō sufficit sine p̄mo:
 tūc in p̄ncipio redurimus ad id de quo intēdimus traden
 do mentē in libro isto de infinito: an sit: an nō sit. **I**ntē
 nos instamus reprehensionē mētētibz p̄ncipiorū: q̄ hoc qui
 dem faciemus alibi vbi nobis generalio: erit disputatio in
 p̄b̄a prima: ibi enim cōplere possumus sermonē: & in repre
 hensionē eorū: eo q̄ nos hic nō loquimur nisi de corpore mo
 bili infinito. Antiqui autē ipsi generalius locuti sunt: q̄ qui
 dam eorū dixerūt ipsum esse substantiā incorporeā & imobi
 lem: sicut diximus nos in p̄ncipio p̄ncipiorū. **E**tia autē que no
 bis h̄ necessaria sunt ad tractandū de ipso infinito sunt a no
 bis supposita p̄mo: & horū p̄mū quidē est: q̄ omne cor
 pus aut est de numero corporū simplicium: aut de numero
 corporū cōpositorū: hoc enim per se patet. Non enim p̄t̄ di
 ei vni corpus esse omne simplex. Cū nos de testimonio sen
 sus videamus multa corpora cōpositorū resolui in sua cōpo
 nentia. Cū igit̄ omnis resolutio necessario stet in aliquo
 p̄mo q̄m̄ formam nō resolutū in corpus aliud: vterius
 op̄z dare q̄ illud est simplex. Constat ergo ista quā nos sup
 ponimus: q̄ omne corpus aut est simplex aut cōpositū: & nō
 op̄z nos ostēdere q̄ nullū corpus cōpositū sit infinitū q̄ san
 sat̄ ex cōpositiōnibus infinitis: q̄ si cōponētia quidē sunt
 finita vltimis & sint finita numero cōpositū ipsuz erit infinitū:
 q̄ aut numero infinita sunt quā multa in cōposito faciūt
 infinitatē s̄m̄ vltima: eo q̄ infinita parua faciunt vni mā
 gnū infinitū. Si autē sint infinita quedā numero: & sint s̄m̄
 vltima: itēz cōpositū ipsum erit infinitū: si aut componentia
 vtroq̄ modo sint finita: tūc cōpositū erit finitū: sicut p̄z in cō
 positō ex discretis & in cōposito ex p̄ncipis: q̄ oīones & sylla
 be finite sunt dicta: & syllaba finita sūt illa finitis litteris cō
 ponentibus eas: & p̄ncipia corpora cōposita finita sunt eo q̄
 finita sunt: que per mētē cōponūt ipsa: omne enim cōm
 positū nō habet quāsitatē in aliquaz a mā ipsa nisi ex magni
 tudinē & multitudinē eorū que cōponunt ipsuz. **E**rgo mo
 do hoc quēntens erit s̄m̄ nostram intentionē querere an sit
 corpus simplex infinitum s̄m̄ vltima magnitudinis: an hoc
 sit impossibile: & p̄fectus erit noster tractatus quādo osten
 derimus q̄ nullū corpus simplex p̄t̄ esse infinitū: sed adhuc
 p̄cedentes ponamus p̄mo p̄siderationē circa p̄mū in
 ter corpora simplicia querendū verum sit celum infinitum
 vel non: postea queremus de alijs simplicibus que sunt ele
 menta habentia motum rectum.

Nota quare
 maximus er
 ro: potest ozi
 ri ex minimo
 errore p̄t̄
 te circa p̄nci
 p̄tia. 3.

Ex. c. 34.

Ex. c. 35.

Cap. 2. **S**ecū tractatus p̄mū lib̄ de celo & mundo: vbi
 habebis q̄ celum non est infinitum.

Demonstrationes autē p̄cedentes dicamus
 q̄ omne corpus rotundū finitum est necessa
 rio: demonstratio autē illius est hec: q̄ si detur
 ab aduersario q̄ corpus rotundū non habet
 finem s̄m̄ vltima: cum vltimum ipsum sit per
 feria circa centz: circūducta: op̄z q̄ corpus
 rotundū nō habeat periferia: ergo linee egredientes de cen
 tro elus p̄trahant̄ in infinitum. **C**ōstat autē q̄ quāto magis
 elongant̄ a cetro tanto magis differūt a se inuicē & si p̄cedat
 in infinitū: tūc sine dubio distātia inter vnā & aliā erit latitu
 dinis infinite: dico enim distātia eorū esse selunzionē qua
 recedit̄ alla ab alla plus & plus s̄m̄ q̄ plus elongat̄ a centro:
 que aut selungunt̄ latitudinē infinita nō tāgunt̄ aliquā cir
 cūferentia extrinsecus: q̄ sit tāgeret oēs lineas illas egredē
 tes de cetro: circūferentia claudens eas: tūc finitē distā
 tia latitudinis: corpus autē infinitū nō habet finē in circūse
 rentia qui sit circūferentia finiens. **I**dem autē selunzionis est
 infinite latitudinis qua maior esse nō p̄t̄: & est p̄vertibilibz
 cū suo distinctio distinctio & similibz ei: q̄ ecōuerso selunctio
 que maior nō est selunzio est infinita: & hoc est videre in nu
 mero: q̄ numerus infinitus est quo maior esse nō p̄t̄ in mul
 titudinē: & ecōuerso numerus quo maior inuentri nō p̄t̄ in
 multitudinē est numerus infinitus: est ergo distinctio nume
 rus q̄ posuimus hic simile sermoni nostro distinctio: q̄m̄
 hic assignamus de infinito. **C** Ampli⁹ aut si nō est possibile
 q̄ corpus infinitū abscedat per motū trāsēntis sup̄ ipsum
 in tempore finito: sicut p̄bauimus in 7° p̄ncipiorū: tūc eadez
 rōne impossibile est abscedi per motū distāntiā infinitā que est
 inter lineas egredietes de cetro & p̄tractas in infinitum. **S**i
 autē hoc detur sic esse tūc plane & manifeste sequit̄ nulluz esse
 motū corporis celestis & rotundi: si enim mouēt̄ intelligere
 circūrotari linee egredietes de cetro: sicut circūrotant̄ radij
 rote egredietes de medialo rote quā reuoluit̄ rota: igit̄ linee
 sic circūducte p̄trāsēunt oēs distāntias que sunt inter eas: &
 quā p̄fecta fuerit tota reuolutio vna: tunc linea vna reuerfa
 ad punctū: vnde incipit motus eius p̄trāsūt plurima spa
 tia distāntiaz infinite: que sunt inter quaslibet duas line
 as: ergo in tēpore finito aliquid p̄trāsūt multa infinita: q̄ est
 impossibile: q̄ in tēpore infinito nō p̄t̄ p̄trāsere vni infinitū
 nequā multa infinita. Sequit̄ ergo ex hoc q̄ motus celli nul
 lus est: & hoc est p̄tra id q̄ nos videmus: q̄ nos videmus
 q̄ celli reuoluit̄ oī die reuolutione p̄fecta: supra etiā probauit̄
 mus p̄ rōnes: & p̄cepte in p̄ncipio octauū p̄ncipiorū: q̄ mo
 tus corporis celestis sperici necessario est semp: ergo dicere
 corpus illud esse infinitum: est p̄tra sensum & p̄tra verissimā
 rōne: op̄z ergo dicere q̄ motus circularis est corporis cele
 stis finitū s̄m̄ vltima. **C** Ampli⁹ q̄dlibet acceptū ex tēpore to
 to finito est finitū: toto enim exite finito necesse est partem
 eius dē toti⁹ esse finitā s̄m̄ vltima: & simil̄ residū q̄ rema
 net de toto post partē finitam acceptū est finitū. **F**inito enī
 de finito accepto erit q̄ remanet finitū: & hec oīa sunt nota
 per se: omni enī finito tēpore determinatū finitum est & de
 terminatus est finis: p̄bauimus enim in 6° p̄ncipiorū: q̄ tē
 pore exite finito necesse est motū qui est in tēpore illo finitū
 esse: & etiā necesse est vt ipsum q̄ mouet̄ s̄m̄ magnitudi
 nē sit finitū: & etiā spatū in quo est motus sit finitū & s̄m̄
 eundē modū est in oibus que sunt circūstātia motus: sicut
 p̄batū est in 6° p̄ncipiorū: q̄ vno illoz exite finito sunt oīa fi
 nita: & vno illoz exite infinito oīa sunt infinita. **I**dem ergo sic
 p̄missis describā circūluz infinite amplitudinis: eo q̄ hoc
 possibile esse supponit aduersarius in arcu cuiuscūq̄ volue
 ro qui minor est semicirculo p̄trabam chordā infinite lōgi
 tudinis in duabus extremitatibus suis que sit linea. a. b. cir
 culus enim infinite amplitudinis habet arcū infinite lōgita
 dinis: & arcus infinite lōgitudinis chordā subtēsam habet
 infinite lōgitudinis. Quia aut aduersarius ponit hūc infi
 nite magnitudinis circūlū esse determinatū ceteri: ab ipso cē
 tro p̄trabā lineā. a. c. e. que quidē finita sit ad centz. a. & tan
 git circūferentiā in puncto. e. & littera. c. significet partē eius
 infinite p̄ductā in spatio infinito: q̄ aduersarius supponit
 esse in p̄cauo spere: & hoc sic significat vt super lineā istā in cē
 tro quidē sit. a. in p̄cauo arcus sit. c. & in quero sit. e. & non de

Ex. c. 35.

Ex. c. 36.

De celo 7 mundo

bet linea ptabl extra circūferētia: qz aduersarius non dicit
 infinitū esse extra circūferentia sed intra: butus est figura:
 mouet aut ille circulus semp tēpore determinato pfecta re-
 uolutione: sicut pbat visu: 7 pbatum est in 8° pbycoz: dico
 igit qz cū linea. a. g. e. tangit 7 incidat circūlū in p̄cauo in p̄-
 cto. g. 7 moto circulo est necesse qz moueat linea. a. g. e. sic igit
 stans chorda in duabus extremitatibus in tēpore finito: que est
 linea. a. b. in p̄cauo spere. ptracta: ergo circulo rotato: aliquā
 do tangit linea. a. g. e. lineā. a. b. 7 qñ terminū circulus p̄fec-
 rit sue reuolutionis: qz p̄ctū. g. transiit tam per p̄ctū. b. 7
 puenit ad p̄ctū. a. b. inter lineā. a. g. e. 7 lineā. a. b. que est
 in duobus suis extremitatibus infinita. tēpus autē totius
 reuolutōis diximus esse finitū vt ante pbatū est: ergo pars
 tēporis illius in quo p̄ficitur reuolutio arcus. g. a. ueniendo
 per. b. est finita: ergo finitū in vna extremitate p̄trāsit totū
 finitū in duabus extremitatibus in tēpore finito: 7 nō solū
 in tēpore finito: sed etiā in parte tēporis finiti qd est mari-
 mū impossibile: sicut in 6° pbycoz pbatū est. C S enim sic
 est: tūc opz accipere initū tēporis in quo linea. a. g. e. incipit
 incidere lineā. a. b. sed si tēporis est finitū initū 7 spatij sup
 qd est motus: est initū finitū: sicut p̄missimus: ergo deter-
 minatū est initū lineā. a. b. qd est p̄tra hypothesim: qz posui-
 mus ip̄saz accipere initū in duabus extremitatibus suis: hoc
 aut totū sequit ex hoc qz ponit spera esse amplitudinis infi-
 nite: cū hoc moueri tēpore finito: ergo manifestū est ex di-
 ctis qz impossibile est qz infinite magnitudinis spera motu
 circulari moueat: 7 ex hoc ulterius sequitur impossibile esse
 mundū infinitū. C Amplius generalius inducēdo demon-
 strationē p̄babitū impossibile esse qz infinitū p̄trāseant
 infinitū in tēpore finito: hoc erat medū ex his que hic in-
 ducunt. P̄trābant due linee ambe finite quaz vna sit li-
 nea. a. 7 altera linea. b. 7 moueant p̄tra se iuncte quousqz sint
 que distātes 7 se inuicē p̄trāseant: sicut videt in dispositiōe
 hic inducta: hac enī positione facta manifestū est qz in vno
 tēporis momento qñ vna eaz separaf ab alia: tūc reliqua il-
 laz ab ista separaf: eo qz sicut vna mouet p̄tra alia occurrit
 do et: sic ecōuerso reliqua mouet p̄tra istam: sed tātū citius
 separant 7 p̄trāseant se linee iste qñ vtraqz mouet p̄tra al-
 terā qñ vna eaz mouet 7 altera quiescit: dum tñ motus
 eius que mouet sic est in vna velocitate super motū: sicut est
 super quiescentem: manifestū aut est 7 certificatū qz non est
 possibile qz motus qui est mobilis infinitū p̄trāseant quāt-
 tate motū infinitū in tēpore finito. Si aut est impossibile vt
 p̄trāseant ip̄saz in tēpore finito: tūc opz qz si p̄trāseant ip̄m
 in tēpore finito: hoc aut ostēdū est in libo 6° de motu qui
 est. 6. pbycoz: ibi enim hoc pbatū est exquirere per demon-
 strationē. P̄bō est aut differētia quo ad nunc in tēto: vtrū mo-
 ueat finitū ad infinitū: aut infinitū ad finitū: qz semp sequi-
 tur idem. s. qz finitū p̄trāseant infinitū in tēpore finito: quod
 cūqz enim istoz duoz separaf ab altero transeundo p ip̄saz
 terminū: valet ac si reliquū p̄trāseant id qd ip̄saz p̄trāseant:
 qz dum vnum p̄trāseant alter vtrunqz numerat alter 7 nu-
 meraf ab altero: nec est differētia in hoc vtrū vtrunqz mo-
 ueat p̄tra alter: vel vtrum eoz vnum moueat super alterū
 7 alter quiescat: qz semper idem sequit. s. qz finitū numerat
 infinitū in tēpore finito. Sed sicut supra diximus: qñ vtrūqz
 mouet p̄tra alter citius separant: qñ qñ reliquū mouet tran-
 seundo per reliquū: 7 illud quiescit: si tñ ita esset qz motus
 velocius moueret per quietaz qñ ambo mota moueant 7 se
 inuicē: tūc citius separaret motū a quieto qñ separaret ab eo
 qd 7 se mouet: sed in hoc quo ad nostrā intentionē nulla est
 differentia oino: sed tñ in hoc qz vñ eoz ponit esse finitū:
 7 reliquū infinitū: 7 qz vñ p̄trāseant reliquū infinito tēpore:
 vt ergo redeamus ad p̄positū dicit opz qz possibile quidē est
 7 nullo mō incōueniens: qz duo incidētia p̄tra se inuicē in tē-
 pore finito 7 determinato separent: dūmodo sint ambo fini-
 ta: sicut superius exēplificauimus in duabus magnitudini-
 bus. a. 7. b. p̄tra se inuicē motis: sed possibile est qz citius se-
 parant se inuicē p̄trāseantes: qñ ambo p̄tra se moueantur:
 qñ qñ vna eaz mouet: 7 altera quiescit dummodo binde
 equalis sit velocitas in ea que mouet. Rēdētes ergo ad p̄-
 positū dicimus si tēpus hoc est finitū in quo p̄trāseant motum
 infinitū rem finitam: vel ecōuerso res infinita motū finitū
 huc moueat huc quiescat: pbatū est in 6° pbycoz: tūc etiā

necesse est qz pars eius sit finita: qz pars eius aliquota in infi-
 nito est infinita: 7 ideo sicut mouet totū in infinito tēpore: ita
 mouet pars in tēpore infinito. Ex hoc enim sequitur qz nec
 ip̄sam corpus infinitū possibile est moueri: nec partem eius
 aliquotā vel mediā vel maximā: qz iam habitum est qz non
 p̄t moueri in tēpore finito: si ergo mouet opz qz moueat in
 tēpore infinito: hoc aut impossibile est: cuz enim motus celli
 pfectus sit: opz qz sit finitus fm antedicta: ergo cellū est fini-
 tū: 7 mouet motu circulari in tēpore finito: 7 mouet motu fi-
 nito determinato tēpore cū oibus que claudunt intra ip̄saz:
 sed intra ip̄sam claudit oīs magnitudo vt inferius p̄babi-
 mus: ergo intra ip̄saz p̄tinet magnitudo. b. 7 magnitudo. a.
 b. ergo etiaz ip̄se sunt finite. Ad manifestū igit ex predictis est
 qz nō est possibile vt corpus rotādū sit infinitū. C Amplius
 sit sicut nulla quātitas potest esse infinita per id qd finitur: ita
 nec linea: habet enim aliquid vnde finit: 7 per id nō p̄t esse
 infinita. Duo enim sunt extrema essentialia linee qñ diffini-
 tur: 7 dicit qz linea est lōgitudō sine latitudine: 7 dicit qz vñ
 est sicut mā qd est lōgitudō: 7 alter sicut forma specificas qd
 est esse sine latitudine: 7 hoc est finiens ipsum: 7 ideo si qz ha-
 bet infinitatē linea hoc est per extremitates essentie sue que
 est mālīs: hoc est per hoc qz est lōgitudō. Lōgitudō eodem
 modo etiā est de superficie: cū enim diffinit qz est latitudo sine
 p̄funditate qz formale est in superficie: qd est sine p̄fundita-
 te 7 hoc est finiens superficiē eo qz omnis forma est finis: 7
 si habet superficies aliqua infinita hoc est per hoc qz est la-
 titudo: qz hoc quasi māle extremū in eius diffinitione. Ex-
 tremā enim ex quibus sit species q̄libet sunt potētia 7 actus
 7 ex parte potētie quidē est aliqua infinitas: sed finitas oī-
 moda ex parte actus. Similr aut est de corpore in quāstū enim
 ipsum est tres dimēsiōnes infinitū quodāmodo est: sed in-
 quāstū ipsum nō est quarte dimēsiōnis receptibile finit 7 com-
 plet. C Vñ aut superficies sit in diffiōe figure 7 corporis: cō-
 stat qz ipsa est ante figurā 7 corpus: qz figura oīs superficies
 est linea vel lineis terminata. Corpus enim figuratū termi-
 natas habet superficies. Si ergo tūc accipiamus qz figura ad-
 didit superficies: illud aut qz addit formale est 7 finis: nō
 erit possibile qz aliqua figura sit infinita: figura enī oīs ter-
 minatio 7 finitio est quātitatis que est superficies: impossi-
 ble est ergo 7 p̄tra rōnē figure eris qz quadratū vel aliq̄ pars
 eius sit infinita: ipsum enim infinitū nō est p̄ter figure rō-
 nē: pars aut eius infinita esse nō p̄t: qz cuius pars est infi-
 nita: ipsum opz magis esse qz infinitum est: eo qz oīs pars
 suo toto minor existit. Eadē aut rōne neqz rotundum orbis
 potest esse aliquid infinitū: qz simplicioris figure est qz quadra-
 tū: 7 hoc simile est in figura pedis: illa enī esse nō p̄t infinita:
 eo qz in rōne eius est qz terminat 7 mensurat quātitate pe-
 dis: 7 similr in rōne orbis est qz finit ad formā spere vel ro-
 tādū. Si aut hoc p̄cederet: qz. s. nullū corpus rotundū vel or-
 bis est cui nō sit finis in vltimis suis: tūc nō p̄t dici qz motū
 allicius rotundū sit infinitus: qz qñ mobile nō est infinitus:
 tūc nō p̄t motus esse infinitus: eo qz quātitas motus essen-
 tialr sequit quātitatē eius qd mouet: sicut ostēdimus in 6°
 pbycoz: igit manifestū est qz si nō est spericū corpus infinitū
 tūc nō est motus circularis infinitus: sed iam habitū est qz
 nullū est spericū infinitū: qz nullus erit motus circularis in-
 finitus. C Amplius autē hoc vniuersalr possumus p̄bare de
 scribēdo lineas intelligibiles in p̄cauo spere mote: per hunc
 enim modū optime manifestabit nobis impossibile esse qz
 sit aliq̄ corpus circularē motū in infinito: describat enī cir-
 culus cuius cētrū sit super p̄ctū. c. per qd cētrū ducā diamē-
 trum infinitū in vtraqz extremitate per totū p̄cauū spere p-
 tingētē que sit linea. a. b. Aduersarius enim dicit qz p̄cauū
 spere est infinitū: 7 si hoc est infinitū: tūc diameter eius est ex
 vtraqz parte infinita. Illud aut equalem lineam hoc est ex
 vtraqz parte infinita p̄ducā extra cētrū per totū spere p̄ca-
 num que perpendiculariter secet diametrum p̄dictaz: 7 illa sit
 linea. e. l. enim pbatū sit in 3° geometrie qz lineaz p̄tractaz
 in circulo lōgissimo est que est per cētrū p̄ducta: 7 sic nō pos-
 sunt equales esse due linee: quaz vna ducit per cētrū: 7 al-
 tera p̄ter cētrū in circulo fm veritate: cū hoc fm hāc posi-
 tionē aduersarij est possibile: qz ipse ponit qz p̄cauū spere
 est infinitū: 7 ideo vtraqz linee erūt infinite que p̄ducunt de
 vna parte circūferentie ad aliam: huc per cētrū ducantur 7
 diuidant

Tex. c. 37.

Tex. c. 38.

Tex. c. 39.

Extrema ex quibus sit spēs sicut potētia 7 actus. vide. c. meta. t. c. 45.

Tex. c. c. 40.

dividunt circulum in duos semicirculos: siue preter centrū ducantur: & diuidant circulum in duas portiones: quarum vna est semicirculo minor: & altera semicirculo maior: his autem productis ducam a centro. c. lineas. c. d. que sit semidiameter circuli: & sit in altera parte infinita hoc est ex parte. d. vbi protrahitur ad partem spherę: & volo q̄ secet lineam. c. in duabus extremitatibus infinitam in puncto. d. tali enim positione facta: dico q̄ moueatur in semidiameterum spherę que est. c. d. & alie due linee maneat quiescentes in corpore infinito q̄b ponitur esse in concauo spherę. Cum igitur linea e. tota sit infinita: erit & pars eius que sequitur litteras. d. in finita: & linea. c. d. ex parte. d. esset infinita: cum autem infinitum transire per infinitum non separatur ab ipso tempore in finito: quia non potest separari ab ipso in se in extremo suo: & positum est non habere extremum per hoc q̄b ponitur eē infinitum: ergo cum mouetur linea. c. d. nunq̄ omnino separabitur a linea. e. per quā transit abscidendo ipsam: posito autem q̄ parata ab ipsa: ergo minus transibit linea. c. e. l. neam. e. totam: quia totum est minus sua parte: & si hoc est q̄ non transibit semidiameterum partem linee infinite: neq̄ transibit totum infinitum: ergo multo minus transibit duas infinitas que sunt. a. b. & e. ergo adhuc incomparabiliter minus transibit plurimas infinitas que describi possunt in spherę concauo. **C**etera autem omnia falsa sunt: quia supposito eo q̄b probatum est in octauo physico: q̄ motus celi perfectior: & simplicior: & finitior: omni motu oportet q̄ celum tempore finito perficiat vnam reuolutionem circuli: perfecta autem vna reuolutione circuli transibit semidiameter per omnia linee quiescentes depictas in concauo circuli: ergo impossibile est q̄ celum moueatur motu infinito: & tunc vltimus i. possibile est q̄ celum sit corpus infinitum: & huius quidē demonstrationis figura est quā vides. **C**implius si celus dicitur esse finitum tunc pculdubio sequetur q̄ abscidit corpus in tempore finito in infinitum si ponatur moueri circulariter. **P**onamus enim primum celum esse stans: & fixū finitum: & dicamus q̄ inter ipsum est corpus vel spatium vacuū sicut eos qui ponunt igne: cuius conuexum sit equale concauo celi: sicut locus omnis locato suo est equalis: & eōuerso cum sic positū est q̄ dicamus celum moueri circulariter circa id q̄b in aliquo nunc incipiat moueri circa ipsū: tali enim positione facta dico q̄ si corpus vel igne q̄b est inter celum est infinitum in magnitudine: & motus celi est motus circularis diurnus: ergo ipsum celum in die vno incipiens a determinato nunc tempore perambulat spatium infinitū: cuius conuexum est finitum in quantitate contrario celi: hoc autem est vnum impossibilem que sepius improbata sunt in sexto physico. **P**ossimus autem hunc vltimum sermonem conuertente: quo ad hoc q̄ sicut ad demonstrationem propostam per recessum a summatione motus finiti per spatium infinitum: ita nunc incipiamus a tempore finito & per id ostendamus magnitudinem circularis corporis esse finitam: dicamus igitur q̄ si tempore quo mouetur celum contra conuexum corporis q̄b continetur in ipso est finitum: tunc pculdubio sequitur etiam magnitudinem pertransitas esse finitam: quia in vltimo instanti tēporis iam pertransiuit corpus sibi simile in magnitudine: aut non pertransisset nisi vltima eorū essent separata: ergo hinc vltima & sic sunt finita. **C**eterū igitur nunc est ex oibus antedictis celum esse finitū & cū illud verificatum est q̄ etiam corpus rotandum intra celū extensū huius finem necessario per hoc q̄b habet vltimum.

Tex. cō. 41.

Tex. cō. 42.

Tex. cō. 43.

Tex. cō. 44.

Dinceps igitur probetur corpora recta eē finita: impossibile est enim vt corpora recti motū existentia sint infinita sicut vltima: siue moueantur ad medium deorsum: siue ad medium sursum: est enim motus sursum diuersus a motu deorsum & contrarius eidem. **M**otus autē diuersi contrarij inter se sunt diuersa ad loca contraria: & diuersa inter se & inter se contraria. **I**n contrarijs autem sic est q̄

quando sunt extrema contraria: si vnum est determinatum oportet q̄ aliud sit determinatum & finitum. **S**i enim daretur q̄ alterum non esset determinatum: tunc non esset extremum: & sic esset ei aliquid addibile per q̄b fieret extremum: ergo possibile esset q̄ vnum contrarietur duobus vel pluribus: quia contrarietur determinato & indeterminato sicut vnum modum & sicut vnam formam contrarietur q̄b est impossibile: ergo vno istorum existente determinato sc̄b: oportet eē determinatum: medium autem spherę determinatum est: ergo & superius determinatum est. **Q**ui autem medium spherę determinatum sit: probatur per motum omnium grauium descendantium deorsum a quocunq̄ loco concaui spherę descendant: omnia enim perpendiculariter descendūt ad medium: ac si omnia contēdant pertingere punctū qui est centrum: & nullum eorum super parallelum iuxta medium: vt sicut q̄ elongantur a medio q̄b non facerent si medium ad quod est motus eorum que simpliciter sunt graua non esset determinatum & finitum. **S**i autem aliquis dicat q̄ ista probatio non procedit nisi nos dicamus celum esse sphericum: quia tunc equaliter a centro distabit: dicemus celum eē sphericum: probat sensus & probant ratio in octauo physico: vbi probatum est q̄ motus huius corporis primi est circularis: quem motum habere non posset nisi esset sphaera integra vel dimidia ad minus. **N**on autem potest esse sphaera medietas per ea que diximus in prima parte istius libri: quia si esset medietas non esset perfectum maxima & vltima perfectione: est autem perfectum maxima & vltima perfectio: ergo ipsum est finitum spherę integrę. **H**abito ergo sic q̄ locus grauius est finitum & determinatum necessario sequitur per rationem contrarietatis q̄ locus leuius est determinatum & finitum: huius determinatio non sit omnino vno modo. **A**d medium enim spherę centrum est ad id quod contendunt graua: locus autem extremus est iuxta concauū orbis lune ad quod contendunt ea que sunt simpliciter leuia: & centrum quod est indiuisibile: sed concauū leue non est indiuisibile: & hoc contingit propter diuersitatem spherę in centro & circumferentia: & ideo hec duo contraria huius quantitatem non sint equalia: tamen formas habent que sunt sursum & deorsum per quas contrariantur. **S**ursum enim est vtiq̄ iuxta circumferentiam: & deorsum est vbiq̄ in concauo corporis aque verus centrum spherę. **S**i autem loca sic sicut formas sint finita: oportet q̄ corpora simplicia que sunt ignis & terra: quorum vnum est simpliciter leue: & alterum simpliciter graue sint finita necessario: quia si non starent in propria loca: tunc proderent loca eorum in infinitum: & hoc est improbatum per hoc q̄ loca sunt determinata: habito autem q̄ loca extrema cum suis locatis sint finita: probauimus eodem modo q̄ loca mediolorum hoc est aeris & aque cum suis contentis sint finita: quandoq̄q̄ eni extrema que superius & inferius sunt finita: & determinata: oportet q̄ media distātia inter extrema illa sunt finita & determinata. **D**icitur enim medium in spatij dupliciter: est enim medium q̄b per equalem distātiā est medium: q̄b etiam vere est medium & hoc medium est centrum spherę. **E**tiam est medium q̄b habet rationē medijs per hoc q̄ est inter extrema: & sic centrum non est medium sicut extremum in loco: nec concauum lune: sed q̄ est inter extrema: & sic centrum non est medium: sed extremum in loco: neq̄ concauum lune: sed q̄b est inter hec extrema hoc est inter locum ignis & terre dicitur media regio: & hoc est ad quam diuersimode mouetur aqua & aer. **E**xtrimum ergo in spatij determinatis oportet mediam regionem esse determinatam & finitam. **S**i enim poneretur hanc esse infinitam: oporteret q̄ ignis ascendens per eam & terra descēdēs per eandem mouerentur in infinitum anteq̄ transirent eā: & sic nunq̄ contingeret ignem & terram deuenire in locū suū: & hoc est impossibile quoniam nos ostendimus in physico & exposuimus per exempla multa q̄ non potest eē motus infinitus: & hoc probatum fuit in fine. 6. physico. **S**i ergo hec ita se habent: oportet mediam regionem esse finitam & determinatam: quia in loco finito oportet locatum eē finitum: tunc sequitur necessario q̄ corpora que sunt in hac media regione actu vel que possunt esse in ea potentia: etiā si actu sint extra ipsam sint finita: sed non est possibile q̄ in hac media regione sit corpus q̄b simpliciter moueatur sursum

Tex. cō. 45.

Medius in spatio dupl. sumi pot.

De celo et mundo

sum: vel corpus quod simpliciter mouetur deorsum: cum unum illorum moueatur a medio sursum super omnia corpora recti motus: et alterum descendit deorsus sub corpore recti motus que sunt ignis et terra: ergo reliqua duo que sunt aer et aqua sunt in ista media regione: et sunt finita. Ex hoc autem iam verificatum est quod non est possibile quod grauitas alienius corporis sit infinita: quia cum grauitas et leuitas sint forme crescentes et decrecentes secundum quantitatem corporum in quibus sunt: non potest esse grauitas infinita: nisi sit corpus magnitudinis infinite: absque dubio autem inconueniens est quod aliquid de numero corporum habeat grauitatem infinitam: et huius causa est: quia grauitas infinita non attribuitur nisi corpori infinite magnitudinis: et idem omnino iudicium est de leuitate et grauitate: quia cum grauitas et leuitas sint contraria: si unum eorum est infinitum: et reliquum necessario sit infinitum per rationem quam supra assignauimus de contrarietate. Aliter enim accideret unum pluribus contrariari: et contrariorum virtutes non esse equales contingeret: ita quod alterum destrueret reliquum: que sunt omnia inconuenientia. Leuitas enim infinita esset que faceret leuia corpora ascendere in infinitum: ergo in mundo non inueniretur leuitas infinita: nisi inueniretur quod aliquid corpus stans sursum motum ad sublimitatem que infinite distat a centro: et tale non est: nec potest esse aliquod corpus leue. Et verificatio illius est per demonstrationem quam hic inducimus. Si enim est corpus infinitum: aut habebit tunc grauitatem finitam aut infinitam: et ostendemus primo quod non potest habere grauitatem finitam: et postea quod non potest habere grauitatem infinitam. Demonstratio autem ad hoc quod non potest habere grauitatem finitam est ista: dicitur enim corpus infinitum habere grauitatem finitam: et que ramus vtrum sit hoc possibile: si enim sit falsum et non possibile: tunc quod accidit ex ista positione est falsum et non possibile. Proponamus igitur corpus infinitum significari per lineam. a. b. et non faciamus differentiam: vtrum sit infinita in vna extremitate: vel in vtraque: et ponamus grauitatem illius corporis infiniti esse finitam: et significari per finitam lineam. c. Resecemus que significet partem infiniti corporis finitam que significetur per lineam. a. b. cuius grauitas: que pars est grauitatis totius significetur per lineam. e. Nos enim possumus resecare a corpore infinito partem finitam: siue sit infinitum in vtraque extremitate: siue in altera dummodo illa pars non sit aliquota in toto. Cum igitur secundum istam hypothese[m] pars minoris sit grauitatis quam totum erit. e. minor grauitas quam sit. c. grauitas enim minoris corporis minor est quam sit grauitas maioris: pars autem minor est quam totum. Sed cum omne totum finitum numerabile sit a sua parte finita inueniemus grauitatem totam maioris corporis per partem grauitatis minoris corporis: ergo grauitatem a. b. infiniti inueniemus per grauitatem. d. b. finiti: quia addemus grauitatem minoris tota partes grauitatis maioris donec efficiatur ei similia. Sed sicut se habet pars grauitatis ad totam grauitatem: ita se habet pars quantitatis corporis ad totum corpus: ergo etiam tota quantitas erit numerabilis et mensurabilis per minorem. Non enim tota grauitas est nisi in toto infinito: sicut nec pars est nisi in parte sibi proportionali. Notus autem exemplum est sicut si dicatur quod pars minor corporis infiniti est pars que est. b. d. et pars maior que est. b. e. Ex corpore enim infinito possumus resecare maius et minus secundum quod volumus: et dicamus quod grauitas. e. est. b. d. cui cum additum fuerit in grauitate duplum vel triplum: vel in alia proportione quam voluerimus: tunc crescit ad hoc quod efficiatur grauitas figurata per lineam. e. et dicamus quod tot incrementis crescit. b. d. ita quod efficiatur. b. et quod tot incrementis crescit. e. quod efficiatur. b. et quod tot incrementis crescit. e. quod efficiatur. c. tunc enim qualis proportio est. e. ad. c. talis est proportio. b. d. ad. b. figura autem huius descriptionis est ut vides hic. Resedamus igitur nunc ad corpora simplicia et dicamus si magnitudo corporum secundum proportionem ad partes suas est secundum proportionem grauitatis eorum: sicut necessarium est in omni forma que est corporis virtus in corpore: ut diximus in octauo physicorum. et est grauitas minor in minori subiecto: et grauitas maior in maiori: tunc sequitur ex ista demonstratione quod grauitas cor-

poris finiti et grauitas corporis finiti sunt equales: hoc est de numero impossibile: ergo illud ex quo sequitur hoc impossibile erit: sequitur autem illud quod diximus per hunc modum: quia grauitas. e. est partis corporis que est. b. d. duplicata igitur grauitate: et sit illa grauitas. e. duplicata erit quantitas: et tunc. c. erit quantitas. b. e. si duplicatio non redit totam quantitatem. c. iterum et iterum duplicabo donec perueniam ad grauitatem. c. quod autem duplicatur ex finitis finitum est: ergo corpus eius cuius grauitas est. c. est finiti: ergo. c. est grauitas alienius finiti corporis quod posuimus esse b. et plus quod etiam posueramus quod. c. est grauitas corporis finiti: ergo grauitas finiti et grauitas infinita sunt equales. Sequuntur autem ex hoc plurima impossibilia: si enim grauitas maioris maior est grauitate minoris secundum veritatem: debet esse maior grauitas corporis finiti grauitate corporis finiti: tunc enim sequitur quod iste grauitates sint equales: ut iam patuit: et hoc est unum impossibile. Et iterum quod corpus maioris sit grauitas maioris: et minoris minor: sequitur tamen ex isto corpore quod grauitas minoris est maior grauitate maioris: quoniam cum. b. d. sit pars finita corporis finiti: et. b. c. sit pars infinita in altera extremitate: et nos diximus quod est duplicata. e. sicut. c. si bis decuplatur erit in dupla maior quam sit. c. cum autem bis fuerit decuplata ad hoc est finita: eo quod componitur ex finitis: ergo tunc erit alius cuius partis finite corporis finiti: pars autem ista minor est toto infinito: ergo grauitas minoris est in duplo maior grauitate maioris quod est impossibile alterum: et grauitas corporis finiti est duplo vel triplo vel quarto voluerimus maior grauitate corporis finiti: et per eandem rationem sit equalis grauitas corporum omnium inaequalium in quantitate: et hec omnia sunt impossibilia et absurda. Si quis autem fortasse vellet dicere quod corpus infinitum non sit simile partium: sicut si diceremus ipsum componi ex plumbo et ere et ligno: et ideo non sequitur quod partis minoris sit grauitas maioris: et maioris minoris: quia pars plumbi maior est maioris parte ligni: dicamus quod istud quo ad demonstrationem inductam nullam omnino generat diuersitatem: omnino enim simile sequitur inconueniens quod prius. Nos enim possumus accipere partem proportionalem in grauitate: non sit eiusdem quantitatis: sicut si diceremus quod decem libris ligni non sunt leuioribus decem libris plumbi: sed maioris sunt quantitatis: sicut ergo in linea infinita accipimus partem finitam que sit. b. d. ita accipiamus partes equalium ponderum finitas et equales in quantitate: possumus enim resecando addere quantitatem et diminuire: sicut patuit in superius inducta figura: et semper eadem sequitur inconuenientia. Manifestum igitur ex dictis quod non est possibile: quod in corpore infinito sit grauitas finita: fuit autem concessa esse finita vel infinita: ergo erit infinita grauitas in corpore infinito si ipsum possibile est esse. Si igitur probatum fuit impossibile in corpore finito esse grauitatem infinitam: tunc non erit possibile corpus aliquod esse infinitum. Ad modum autem sermonis per quem probauimus quod in corpore infinito non est grauitas finita: probabimus etiam quod non est in ipso leuitas finita. Amplius autem dicimus impossibile esse quod sit altera pars distinctiue superius posite vera scilicet quod corporis finiti sit grauitas infinita: huius autem verificatio et demonstratio est per illud quod hic inducimus: dicimus autem ex his que ante finem. 8. physicorum diximus: quod si aliqua magnitudo note quantitatis et note grauitatis mouetur in aliquo tempore note quantitatis: tunc maior illa quantitas que est maioris grauitatis mouetur per idem spatium in minori tempore et maxima quantitas maxime grauitatis mouebitur in vno minimo tempore: ita quod comparatio temporum ad invicem est secundum comparationem grauitatum ad invicem: sed in hoc differunt comparatio temporum et grauitatum: quia crescente grauitate respectu motus per idem spatium decrescit tempus motus: ita scilicet quod si grauitas media mouet per aliquod spatium in aliquo tempore duplum grauitatis eiusdem mouebitur idem motus per idem spatium in dimidio eiusdem temporis: dummodo figura sit eadem: et spissitudo medi per quod est motus: sint in omnibus alijs paria et equalia nisi in sola grauitate. Adhuc autem notum esse per se dicimus: quod cum omne

Ex. c. 46.

Ex. c. 47.

Ex. c. 48.

Ex. c. 49.

Ex. c. 50.

Ex. c. 51.

Ex. c. 52.

omne finitum ad omne finitum aliquam habeat proportio-
nem: et omnis grauitas finita comparata ad omnem graui-
tatem finitam mouetur per spatium finitum in tempore fi-
nito: si autem hec subiecta esse ponatur: tunc dicamus im-
possibile esse quod sit aliqua infinita grauitas: quia sequere-
tur quod ipsa moueretur et ipsa non moueretur: et sic contradi-
ctoria simul verificantur de eodem. Si autem moueri dare-
tur: cum omne id quod moueatur mouetur in tempore: si-
cut ostensum est in sexto physico: et nihil omnino mouea-
tur in nunc temporis: tunc oportet quod ipsa moueretur in
tempore: sicut et grauitas finita mouetur in tempore: sed per
idem spatium moueretur in tempore minori quam aliqua gra-
uitas finita: quia sicut diximus velocitas motus per spatium
est in modum quantitatis magnitudinis et grauitatis cor-
poris quod mouetur: quia quando est corpus magnum et ma-
gna grauitatis illud transit velocius et in minori tempore quam
corpus paruum: quod est parue grauitatis: tempus enim mi-
nus comparatur et proportionatur ad grauitatem maiorem
et tempus minus proportionatur ad grauitatem minorem:
sic ergo sequitur quod infinita grauitas mouetur in tempore
infinito quod minus est omni tempore per naturam motus qui
non potest esse nisi in tempore: sicut diximus in sexto physico:
diximus autem supra quod etiam sequitur grauitatem
infinitam non moueri omnino: et hoc est ideo: quia inter gra-
uitatem finitam et grauitatem infinitam non est proportio
aliqua: grauitas enim omnis que finita est pertransit spatium
in tempore finito: igitur grauitas infinita pertransit idem spa-
tium in eo quod non proportionatur alicui tempori: igitur si
pertransit spatium tunc pertransibit ipsum in nunc tempo-
ris: et hoc est impossibile: ergo grauitas infinita non potest
pertransire spatium in aliquo minimo quod sit corpus: ergo
non mouetur omnino aduersarius quod grauitas finita per-
transit in mini tempore: sicut patitur dicens esse aliquo mi-
nimum tempus: quod non est proportionale alijs temporibus:
sicut et grauitas infinita non est proportionabilis alijs gra-
uitatibus finitis: hoc non potest sibi valere ad hoc quod sit ali-
qua grauitas infinita: quia aliter probabimus ex his que
dantur ex ipso non esse grauitatem infinitam. Si enim gra-
uitas infinita mouetur in tempore aliquo: tunc grauitas alia
finita moueretur in tempore quod est minus illo tempore. Omne
autem minus aliquo aliquos partibus minus est illo vel ali-
quot partium partibus: ergo tempus quo mouetur graui-
tas infinita est pars aliquota vel partis pars temporis quo
mouetur grauitas finita: sed si acceperimus duplum illius
grauitatis finite: tunc pertransit illud spatium in dimidio te-
poris illius: et sic agebimus grauitatem finitam per finitam
additam: donec pertransit illud spatium in eodem tempore
in quo pertransit ipsam grauitas infinita: tunc igitur graui-
tas finita et grauitas infinita pertransent idem spatium in
eodem tempore: et hoc est impossibile: quia tunc grauitas in-
finita que in infinitum maior est perambulare spatium all-
quod per aliquam horam diuisibilis temporis: et grauitas
alia finita que in infinitum minor est pertransit idem spatium
in eadem hora quod impossibile est in principia que per se no-
ta esse supposuimus. **C**onstitutum igitur est per ea que su-
pra diximus quod impossibile est esse aliquam grauitatem infi-
nitam: per eandem autem rationes manifestum est quod impos-
sibile est aliquam leuitatem esse infinitam: si autem hoc in
ea que diximus impossibile tunc est ut alia corpora leuia vel
grauiata sint infinita: quia cum leuitas et grauitas sint virtu-
tes que sunt materiales in corpore non possunt esse infinite
nisi in infinitis magnitudinibus: et quando sunt finita: tunc
sunt in magnitudinibus finitis. Sciendum autem quod ea que
hic diximus de infinito differunt ab his que diximus in ter-
tio physico: in hoc quod hec dicta sunt particulariter contra
id quod dicitur esse mobile in loco: in physica autem di-
cta sunt vniuersalia: eo quod est corpus physicum in eo quod di-
uisum: quia ibi locuti sumus de principiis in comuni: hic
autem non loquamur nisi de mobili in loco: in physica enim
diximus qualiter est corpus infinitum in potentia: et quali-
ter non est infinitum actu in genere: hic vero diximus idem in
modum alium sicut predictimus. **P**articularius enim cor-
pus mobile in loco et corpus physicum inquantum phy-

sic: et ideo per hec dicta non ostendimus nisi quod corpus sim-
plex mobile in loco non est infinitum actu: et quod mundus
componitur ex talibus simplicibus corporibus sequitur con-
sequenter: quod etiam mundus non est in actu infinitus: cuius
id quod componitur ex finitis numero et in vltima sit fini-
tum: sicut sepius in antehabitis est probatum.

Cap. 4. **Q**uod corpora componentia mundum non sunt infi-
nitarum formarum: neque infinitorum vltimorum: neque vtro-
que modo sunt infinita.

Debet autem de predictis alio modo inqu-
rere: et enim in physico ostensum est quod partes
bulus mundi sint finite numero et quantitate:
et per consequens mundus iste sit finitus totus:
tamen posset aliquis dicere quod mundus iste est
compositus ex partibus et non simplicium: et di-
ceret forte quod est compositus ex partibus infinitis sine forma
et sine magnitudine: et ideo oportet nos inquirere de isto: et
forte aliquis posset dicere quod multi sunt mundi: et omnes ha-
bent partes simul infinitas in specie vel magnitudinem
vel altero modo: sicut dixit Anaxagoras quod mundus componitur
ex infinitis similibus partibus: et tunc non valent prius idu-
cte rationes: oportet ergo nos iterum redire ad questionem
prius inductam: et inquirere an mundus sit vnus an plures:
et per illum modum quo aliquis diceret quod componitur ex
his que quidem infinita sunt specie: finita autem in vlti-
ma est infinitum. dico autem primum de hoc quod si nos pro-
bauerimus quod corpus vniuersi mundi est finitum: et quod im-
possibile est ut sit infinitum: tunc sequetur ex illo quod impos-
sibile est ut sint multi celi: quoniam si multi essent celi cum
non esset ratio finitatis numeri eorum: impossibile esset quod
mundi corpus esset finitum: et sic ista questio de finitate mu-
di multum proficit ad questionem de vnitatem mundi et mul-
titudine. Questio enim de vnitatem mundi et multitudine est
questio que desideratur scribi per se: et ideo a quibusdam in-
uestigatione vltima inuestigatur. Et dicunt multi vulga-
riter loquentes quod iste mundus qui nos continet sit firmus
et permanentis et finitus: tamen non est inconueniens propter
hoc quod sint mundi plures isto etiam permanentes sicut iste:
et si non sunt infiniti in magnitudine: et hi mundi pote-
runt esse infiniti in componentia que sunt infinita in specie:
habet autem inuestigatio si sit quantitas ad extrinsecum in ra-
tionem: non veritatem: tamen forte posset mouere aliquis:
quia sicut nos videmus quod homo vnus est in specie: tamen
habet multa individua: ita forte videtur alicui quod mundus
est vnus: et habet multa individua sicut nos inducimus in
sequentibus: oportet inquirere de vnitatem mundi et multi-
tudine. Sed quia dependet hec questio a questione de fini-
tate mundi et infinitate: ideo prius queremus an mundus
finitus sit an infinitus. Incipiam ergo ab his que sunt pre-
mittenda in questione ista et dicam quod omne corpus aut est
finitum in actu: aut infinitum: si autem est infinitus: aut
est finitus: aut est similitum partium per totum in forma et
figura et specie: aut dissimilitum partium per totum. Si autem
est dissimilitum partium: aut finitarum dissimilitum: aut in-
finitarum dissimilitum: et non oportet nos disputare ad hoc
vtrum sit ex partibus finitis: aut ex partibus infinitis: quo-
niam sufficienter habitum est in physico quod mundus con-
stat ex omnibus partibus finitis in vltima. Eadem autem
ratione constat quod non oportet nos disputare vtrum sit si-
militum partium totum: quia nos iam supra ostendimus quod
non est vnus motus omnium partium mundi: et per hoc con-
stat quod non componitur ex partibus similibus per totum: de
hoc igitur solo inquitremus hic inuestigando vtrum mun-
dus sit finitus hoc modo quo infinitum est compositum
ex infinitis in vltima que sunt finita in specie et figura:
vel infinitus sit eo quod compositus sit ex infinitis in specie
et figuram: finitis autem in vltima: aut vtrumque sit infinitus:
et compositus ex his que vtroque modorum sunt infinita. **C**on-
stitutum igitur est quod est impossibile ut sit compositus ex his que sunt
infinita in formas: siue sint in vltima infinita: siue finita:
et hoc quidem iam notum est ei qui recipit et asseritur ea que
in antehabitis exposita sunt in principia motus localis
inducta in demonstrationes que conueniant principijs il-

Ex. 65. 59.

Ex. 65. 56.

Ex. 65. 57.

Ex. 65. 53.

Ex. 65. 54.

De celo 7 mundo

lla. Nos enim diximus in prehabitis qd motus corporum sunt fm formam eorum inclinantes ad motu: 7 hoc precipue verum in simplicibus corporibus componentibus mundum: motus enim corporum simplicium sunt simplices fm simplicitatem formarum ipsorum: motus autem simplicium sunt infiniti: ideo habitus est qd in genere non sunt nisi tres hoc est circularis: 7 leuis 7 grauis. Cum ergo omni corpori naturaliter sit motus fm modum forme sue: oportet qd forme in genere non sint nisi tres: hoc est circularis 7 leuis 7 grauis: fm tria in genere motus qui sunt circa medium a medio 7 ad medium: ergo non ex formis infinitis. Si autem ppter hoc dicatur qd forme quidem sunt finite fm partes componentes que subsunt illis formis infinite fm vltima: tunc oportet qd sub forma aque sit ad infinita: 7 sub forma ignis sit ignis infinitus: 7 sic de alijs elementis componentibus mundum: sed si hoc est verum sub forma terre: tunc infinitum erit grauitatis infinite: 7 infinitu sub forma ignis erit leuitatis infinite: 7 veruq; istorum mouebitur fm distantia infinitam: 7 hoc constat esse impossibile in prehabitis: vbi ostensus est qd nulla grauitas vel leuitas est infinita. **C**Amplius autem si dentur forme esse infinite elementorum componentium mundum: 7 dicatur qd forme infinite: 7 qd subiecta earum sunt infinita fm vltima: sicut dicit Anaxagoras qd sunt infinita elementa fm numeru 7 vltima: tunc absq; dubio sequetur duo impossibilia simul. s. qd loca ad que est motus sunt infinita formaliter differentia ad inuicem: sicut differunt forme mouentes: 7 qd in infinitum distant vt ad ipsa in infinito tempore moueantur elementa: ita qd graue in infinitum moueatur inferius: 7 leue in infinitum moueatur superius: 7 sic de alijs: hoc autem impossibile est omni ei qui tam imbutus est his veritatibus quas in phisicis determinamus: quia sicut diximus in fine. 6. phisicorum: impossibile est incipere qd impossibile est finire: 7 per hoc probamus motum localem non esse infinitum: sed distantias per quas transit id quod mouetur: 7 hoc quidem inductum est sine instantia: 7 recipitur equaliter in motu qui est in qualitate 7 quantitate: sicut in motu locali: quia si ponamus impossibile esse qd corpus sit album vel cubitale fm mensuram: tunc neq; in Egypto: neq; in aliquo quouis loco nunq; conuertitur ad aliquod eorum que diximus impossibilia sibi in esse: ergo a simili impossibile est vt eat ad locum quem impossibile est ipsum consequi: 7 ad terminum quem impossibile est ipsum peruenire: 7 talis est locus qui distat in infinitum. **C**Si autem aliquis ppter omnia prehabita dicat qd impossibile est corpus simplex continuum esse infinitum: et qd impossibile est qd mundus constet ex formis infinitis que componunt corpus vnum vel mundum: tamen est possibile qd corpus vnius forme sicut ignis sit diuisum in infinitas partes: sicut dixerunt Democritus 7 Leucippus: 7 sic etiam mundus infinitus: tunc diximus contra hoc qd infinite partes ignis mouentur ad locum vnum: 7 sic cotinuantur in loco illo. Continuum autem compositum ex infinitis est in infinitum: ergo ignis est infinitus: 7 sic omnia inconuenientia que dicta sunt de corpore infinito fm vltima sequuntur ad positionem istam: ergo ipsa stare no potest: sicut nec alie que inducte sunt. **C**Am ante diximus in eis que dicta sunt qd corpus habet tres dimensiones tri: 7 fm tres dimensiones habet tres motus: 7 fm tres motus sunt corpora trium formarum disponentia ad motum 7 non plurium in genere: 7 qd nullus istorum motuum est infinitus sed determinat: quomodo ergo potest aliquis dicere qd corpora huius mundi sunt multa 7 dissimilia in formis: 7 quodlibet ipsorum est infinitum: sic ergo non potest corpus esse finitarum substantiarum formarum: 7 infinitorum vltimorum. **C**Amplius no potest esse qd corpus infinitum sit per totam forme similia que forma sit elementu alicuius: sicut corporis sperici infiniti: 7 primum quidem per quod hoc ostenditur impossibile esse: est qd sicut superius determinatum est non est possibile: vt sit aliquis motus alius a tribus motibus superius determinatis: oportet qd aliquis illorum trium motuum conueniat corpori infinito qd similibus forme esse dicitur: si ergo dicatur esse rectum corpus illud: tunc oportet qd aut effet grauitatis infinite: aut leuitatis infinite: 7 veruq; istorum iam

superius improbatum est. Si autem diceretur qd est corpus circularis: vel simile sperico corpori qd mouet circulariter: 7 qd infinitum est: hoc iterum stare non potest: quia demonstratum est qd impossibile est vt corpus infinitum moueatur circulariter. Qui ergo dicit motum circulaem esse sic semipiternum qd nunq; moueatur ab eodem in idem propter infinitatem: aliquid simile dicit ei qui dicit celus esse infinitu. Est autem in phisicis ostensum 7 sufficienter explanatum qd hoc est omnino impossibile: insuper ostensum est superius in hoc libro: 7 in phisicis qd infinitum corpus non potest omnino moueri. **C**Amplius si dicatur moueri corpus infinitum: aut mouebitur naturaliter: aut violententer: 7 siquidem datur moueri violententer cum violentia non sit nisi per comparationem nature dicta: oportet qd habeat alium motum naturalem qui violento opponitur: omne autem qd mouetur naturaliter fm locum habet locum naturalem ad quem mouetur: 7 motum innaturalem a quo recedit: 7 locum per que transit: 7 similiter est de eo qd mouetur violententer: hoc autem fingere violentibus impossibile est assignare ptra motum corporis infiniti: cum ipsum omnem locum excedat: si est infinitum fm vltima.

Cap. 5. In quo ostenditur corpus non esse infinitum: ex qd no est proportio actionis vel passionis corporis finiti ad corpus infinitum.

Diximus autem vniuersales inducere demonstrationes ex quibus probabimus nullu corpus esse infinitum: sicut sit rectum: sicut sit rotundum. Sumemus ad id demonstrandum ea que conueniunt corpori tam recto qd rotundo: sicut qd omne corpus est actiuum vel passiuum vel vtroq; modo se habeat ad illa qd est tam actiuum qd passiuum: sicut corpus celi actiuum est tri: passiuum autem 7 actiuum simul sunt corpora inferiora. Si ergo corpus aliquod est infinitum: tunc oportet qd sit actiuum vel passiuum: vel veruq; horum habet simul. Si autem dicatur esse actiuum vel passiuum: aut est actiuum vel passiuum in corpus finitum: aut in corpus infinitum: 7 accipiamus primo qd patitur ab eo qd est finitum: ostendemus vna 7 eadem demonstratione: qd nec agit in infinitum: nec patitur ab ipso: nec e conuerso: 7 illius quidem demonstratio verificans erit hoc qd diximus per hoc qd dicturi sumus: si enim possibile dicat esse aduersarius infinitum pati a finito ponamus lineam. a. esse notam corporis finiti: sit autem alia ab ipso finitum corpus qd significetur per lineam. b. si agit. b. in totum. a. in tempore quod est significatum per litteras. c. impellatur autem in infinitum. a. vt recipiat aliquam impressionem vel formam. transeuntem ab agente finito qd est. b. in tempore finito qd significatur per litteram. c. **D**onamus iterum qd. d. significat agens finitum qd est minus qd b. 7 est aliquota et pars eius: 7 agit in patientis finitum qd est. e. in eodem tempore qd est. c. hoc est possibile: 7 ideo ex ista positione nihil debet sequi impossibile. Dicamus igitur qd pars illius patientis finiti sit littera. 3. 7 sit tota pars patientis quota est pars d. ipsius agentis primi qd est. b. hac enim proportione facta dico qd qualis est proportio agentis minoris ad agens maius qd est. d. ad. b. talis est proportio patientis ad patientis: hoc est. e. ad. 3. si enim non sit equalis proportio patientium ad inuicem que est ipsorum agentium: tunc oportet qd sit maior vel minor: siquidem est maior: referetur ad equalitatem ipsius: tunc enim sicut se habet. d. ad. b. ita se habet. e. ad. partem. 3. ergo permutatim sicut se habet. d. ad. e. ita se habet. b. ad. partem. 3. sed. d. mouet. e. in tempore. c. scilicet sicut dixit hypothesis: ergo in eodem tempore mouebit. b. partem ipsius. 3. qd est impossibile: cum enim in illo tempore moueat totum in minori tempore mouebit partem: ergo proportio patientium non fuit in equali proportione agentium. **C**Amplius autem dico qd ad complendam demonstrationem: oportet accipere propositiones per se manifestas: quarum vna est qd quecumq; corpora sint equalia in magnitudine mouentur motu equali in tempore vno: quia equalis magnitudinem sequitur equalis virtus mouens: sicut grauitas vel leuitas: 7 ex ista propositione sequitur alia qd corpus minoris magnitudinis mouetur in eodem tempore minus

Tex. cō. 58.

Tex. cō. 52.

Tex. cō. 57.

Tex. cō. 59.

Tex. cō. 60.

Tex. cō. 61.

Tex. cō. 64.

q corpus

¶ corpus maioris magnitudinis propter eandem causam: quia scilicet est minor virtus in eo mouens. Omne enim corpus quod mouetur virtute que est in corpore velocius et tardius mouetur secundum modum sue maioritatis et minoritatis: et his suppositis dicimus simile esse in proportione agentium et patientium adinuicem: quia plus agit et maius est secundum modum sue maioritatis: hoc est quod quanto maius est tanto velocius agit: dummodo patientia sint equalia: dicimus igitur quod si talis est proportio. d. ad. b. que est. e. ad. 3. et conuerso: tunc permutatim secundum proportionem qua. d. agit in. 3. secundum eandem. b. ager in. c. dicamus igitur. e. 2. 3. partem esse infiniti patientis quod est. a. et minorem hac parte. e. esse partem que est. 3. tunc enim. b. ager in. e. in aliqua parte temporis. c. in dupla ergo parte illius temporis ager duplum eius quod est. c. et sic duplicabimus donec veniamus ad totum tempus. c. tunc enim ager in aliquot finitas partes eius patientis quod est in finitum: ergo in eodem tempore idem agens finitum ager in totum infinitum: et in partem eius finitas aliquam: hoc autem est impossibile: quia finiti patientis non est proportio ad infinitum patiens: ergo agentis in patiens finitum non est proportio ad agens in patiens infinitum: cum supra habitum est quod que est proportio patientis ad patiens eadem est proportio agentis ad agens: ergo corpus infinitum non patitur a corpore finito in aliquo finito tempore propter eandem causam: et etiam conuerso corpus infinitum non potest mouere corpus finitum in aliquo tempore: sed si moueret ipsum moueret in nunc temporis cum non sit proportio. Si enim datur quod mouet ipsam in tempore: tunc inuenietur aliud corpus finitum quod mouebit aliquid minus se in eodem tempore: quia quacumque eius partem paruum moueat: tunc totiens reduplicabimus eam: et augebimus tam mouens finitum quam patiens donec finitum moueat finitum quod est pars infiniti: vel donec pars infiniti mouentis moueat finitum corpus equali ei quod mouetur ab infinito: et tamen sequitur quod in eodem tempore finitum et infinitum mouent finitum quod est impossibile: cum inter motum finitum et motum finitum sit proportio: inter mouens autem finitum et mouens infinitum nulla sit proportio omnino neque propinquitas: neque comparatio aliqua. Sunt autem linee illius demonstrationis sic ordinande quod vna sola linea infinita probatur que sit. a. et sub illa finita sit alia que sit. b. que partialis est ad ipsam: et minor illa sub ea que sit. d. et super lineam. a. in parte aliqua significantur due partes: vna maior: altera minor: que sit. c. et 3. sicut hic vides. In proportione autem ignotis quare est passio infinita quare per proportionem que supponuntur: vt note que sunt agentis finiti ad agens finitum: et patientis finiti ad patiens finitum: et ideo primum in proportione est. b. secundum est. d. tertium est. e. et quartum. 3. et ideo cum permutatur proportio: tunc comparabitur primum ad tertium: hoc est. b. ad. c. et ager in ipsam in parte temporis. c. eo quod in totum infinitum ager in toto tempore: et secundum comparabitur ad quartum hoc est. d. ad. 3. et agit in ipsum. 3. in parte temporis. c. est positum sit quod in totum. e. cuius. 3. pars agit in toto tempore. c. et sequitur quod ulterius inducitur: et tunc. b. agit in dupli vel in triplum eius quod est. c. in toto tempore. c. et tunc idem in eodem tempore ager in patiens infinitum secundum eandem actionem. Si autem iste littere forte in libro Aristotelem quem nos promissimus sequi non sic ordinantur non est curandum: quod propter breuitatem Aristotelem multa subtrahit: sed sic ordinantur de sunt: sicut hic est dictum: sicut omni homini patet qui bene considerat in natura proportionum traditarum ab Euclide in. 5. geometrie. Eodem autem modo probatur hoc quod diximus superius: quod scilicet finitum corpus non patitur ab agente infinito: et quia in hoc demonstratio Aristotelem obsecra valde est: et in diuersis libris diuersimode posita inuenitur: ideo ponimus primo proportionem: deinde redibimus et explanabimus verba eius diuersa: et dicemus que littera sit verior: dicimus ergo quod illud quod per proportionem intendimus inuenire est potentia passiva finiti patientis ab infinito agente: hec igitur est vt ignota: et quia nos ignotum in proportione inuenire non possumus: nisi per proportionem notas plures vna: et ideo ponemus notas proportionem agere

et patientium. ¶ Dicamus igitur secundum principia superioris posita: quod scilicet maius agens agit velocius quam minus in idem vel simile patiens secundum vnum et idem genus actionis: quod ergo linea. a. sit nota agentis infiniti: linea. b. 3. sit nota patientis finiti: et. c. sit nota temporis in quo infinitum ager in totum finitum. Dicamus igitur littera que est. d. sit agens finitum: quia quod minus est quam infinitum agit in patiens quod minus est quam totum. b. 3. et in tempore eodem: sit ergo quod ager in vnam partem quas voluerimus eius quod est. b. 3. et dicamus quod ager in. 3. que est altera pars eius. Respondeo autem ab infinito agente partem duplo tantum quantum est agens. d. et illa sit. a. b. quia ergo. a. b. duplum est quam d. tunc. a. b. ager in. b. 3. in toto tempore quod est. c. Dicat igitur quod in proportione primum sit. d. secundum. a. b. tertium. 3. et quartum. b. 3. sicut enim se habet. d. ad. a. b. ita se habet. 3. ad. b. 3. ergo permutatim se habet sicut primum ad. 3. et hoc est. d. ad. 3. ita se habet secundum ad quartum hoc est. a. b. ad. b. 3. sed. d. mouet. 3. in toto tempore. c. sicut dicit hypotheseis: ergo. a. b. mouebit totum. b. 3. in toto tempore. c. sed prius erat positum quod totum. a. infinitum mouet. b. 3. in tempore. c. ergo infinitum totum et pars eius finita mouent idem secundum eandem actionem in eodem tempore quod est inconueniens: ergo inconueniens fuit ponere infinitum agere in corpus finitum. Quod ergo dicit Aristoteles. quod a. sit corpus infinitum quod habet potentiam infinitam: ideo est quia non potest habere potentiam infinitam: nisi habeat infinitam magnitudinem sicut sepius superius: et in octavo physicoorum est dictum: et posita adiungo quod. b. 3. sit patiens infinitum: et quod. c. sit tempus motus eius. Quod autem dicit littera. d. mouetur minus in eodem tempore quam sit. b. c. intelligitur sic quod hoc quod dicit littera. d. sit ablatiuus casus: ita quod aliquid littera. d. minus moueatur in. c. tempore quam sit. b. 3. et sit illud minus dimidiatum quod est. 3. Quod autem subiungit postea quod non erit proportio talis que est super. b. 3. totum et partem eius que est. 3. que est proportio dupli: sicut est proportio motus que est littere. d. agentis ad. a. b. agentis: tunc enim oportet quod inter. d. et. a. b. quod sit proportio dupli: et tunc planum est quod sequitur hoc quod diximus virtute proportionis: littera tamen quam exponit Commentator non habet nisi quod erit proportio totius. b. 3. sicut proportio motus. d. ad. a. b. que est altera pars patientis: et huius littera sit planto: tamen prima communior est verior: figura autem est quod ducatur linea infinita que sit. a. qua signatur pars abscisa per punctum. b. sub qua producatur linea. b. 3. habens notas diuisiōis in medio: et postea linea. d. secundum dimidietatem partis. a. b. Cum igitur sequitur istis propositionibus idem ab infinito et finito moueri in eodem tempore: illud est inconueniens per antedicta principia que ostendimus superius quod corpus maius mouet rem patientes ab ipso in tempore minor quam sit tempus quo mouetur a minore: hoc enim generale est in omni tempore in quo ponitur expleri actio corporis infiniti in corpus finitum: quia eadem efficiet corpus finitum in eodem vel in equali tempore. ¶ Scias autem quod contra hoc quod hic demonstratur non est quod dixerimus in octavo physicoorum: quod primus motor mouet motum infinitum secundum naturam: quia primus motor non habet quantitatem: et mouet in motum per se et per accidens: que autem hic demonstrantur sunt intellecta de mouentibus habentibus quantitatem finitis vel infinitis: in quibus possunt partes accipi: sicut factum est in demonstrationibus ante inductis: nec est possibile quod aliquid de numero mobilium moueatur tempore infinito: quia tempus infinitum vltimum non habet: sed omnis motus vnus habet vltimum in quo stat. Si enim motus ponatur esse in finitis: tunc motus esset endelechia: siue actus non recipiens formam vel vbi impressum quod est actus simpliciter et finitus: et motus circularis: aut motus celi qui infinitus est secundum naturam non sic infinitus est: eo quod ambiens circumferentie sit infinitus: sed ideo quia est ab eodem in idem completus: pars et finis eius non est aliqua forma singularis: vel non determinata sed potius continuata esse: et ideo oportet ipsum semper esse: hec autem in sequentibus demonstrabuntur. ¶ Quia autem nos declarauimus infinitum moueri a finito: et iterum infinitum mouere finitum vel agere

Tex. ed. 65

Documenta

Tex. ed. 66.

De celo et mundo

re in ipsum: restat igitur nobis ostendere quod infinitum non agit in infinitum in tempore finito. Si autem aduersarius dicat quod possibile est ut corpus infinitum agat in corpus infinitum tempore finito. Ponamus infinitum esse agens lineam. a. infinitum patiens lineam. b. et sit tempus in quo completur actio agentis in totum patiens lineam. c. d. que duas partes habet: quarum una sit. c. et altera. d. extraham et separabo ex patiente infinito quod est. b. partem unam finitam que finiatur ad punctum. e. ita quod pars eius finita sit linea. b. e. et ponam quod erit in illam partem sui seorsum agat agens in infinitum quod est. a. ita quod habeat duo patientia ab ipso unum infinitum quod est. b. totum: alterum autem finitum quod est pars eius quod est. b. e. veritatem cum agit in duo patientia non agit in ipsa in tempore uno: quod in maiori tempore agit in maius: in minori vero agit in minus sicut superius habita: ergo in infinitum agit incomparabiliter in maiori tempore: quod in partem eius finitam. Constat igitur quod agens infinitum mouet. b. hoc est partem partem. b. non in toto etiam tempore quo mouet totum infinitum: sed in parte temporis illius que sit. d. tunc ergo inueniemus proportionem: quoniam nos primum proportionem ponemus sicut partes temporis que est. c. et secundum in proportionem ponemus sicut partem temporis que est. d. et iterum tertium in proportionem ponemus partem patientis unam quam agens infinitum mouebat in temporis parte quod est finitum: illa autem pars est. e. quia positum fuit quod in. d. mouebat agens infinitum partem finitam patientis: quantum autem in proportionem ponemus partem infiniti patientis remanentem super partem que separata est ab ipso: et hec necessario est infinita: quia aliter patiens totum non esset infinitum. Et argue mus sic. Sicut se habet. c. ad. d. hoc est pars una temporis ad aliam partem temporis: ita se habet. e. que est pars patientis ad residuam partem patientis: sed pars temporis ita se habet ad aliam partem temporis quod est finite alicuius proportionis: ergo etiam finite proportionis erit. e. ad residuum. b. ergo totum patiens compositum ex infinitis erit finitum: et datum erat quod esset infinitum: et ideo ex proportione sequitur quod residua pars totius. b. sit finita. Quod autem sit similis proportio inter partes temporis et partes patientis patet ex hoc quod agens. a. agit tam in maius patiens quod in minus in temporibus diuersis sicut magis et minus: ergo in equalibus agit in equalia. Nam ergo totum. c. d. tempus diuisum sit in duo equalia: et datum sit quod in una parte. a. agit in. b. c. et sequitur necessario quod in reliqua parte agit in residuo b. patientis: ergo residuum equale erit parti que est. b. e. et sic totum. b. est finitum quod est contra hypotheseum: dispositio autem linearum huius demonstrationis est hec quam vides. **C**Ad manifestum igitur est ex dictis quod impossibile est quod corpus infinitum moueat agendo corpus aliquod patiens infinitum in tempore finito. Et si forte diceret aliquis quod corpus infinitum mouet corpus aliud infinitum in tempore finito: dicemus contra hoc quod tempus infinitum sicut vltima est quod non habet vltimum: et quod mouetur in ipso non peruenit ad vltimum sui motus: quia vltimum temporis ad facit vltimo motus: sicut tempus motus. Quod ergo generatur in ipso semper generatur: et nunquam peruenit ad complementum: et similiter est de augmento et alteratione et loci mutatione. Omne autem corpus quod mouetur peruenit ad finem motus necessario: sicut ostendimus in fine. 6. philosophorum. Similiter autem corpus omne quod mouetur est finitum: et ideo passio eius finita: et motus eius: cum enim passio infinita esse non possit nisi in subiecto infinito: si passio esset infinita: esset et subiectum infinitum: et ideo qui dicit corpus infinitum: et passionem infinitam petit principium. **C**Ad hoc autem dico quod omni corpori sensibili est virtus agens tamen sicut celo: aut virtus patiens tamen: sicut corpori quod est materia: aut virtus scilicet agens et patiens est sicut se habent elementa: hec autem omnia voco sensibilia sensu tactus: quia antiqui dixerunt celum esse igneum: et precipue stellas: et ideo ipsum sicut veritatem non sit sensibile: tamen ab his qui esse asserunt infinitum ponitur sensibile. Arguo igitur ex predictis: ex his que nunc dicta sunt: quod cum omni corpori sensibili sit potentia actiua: aut passiva: aut vtraque: infinito vero

corpori: nec sit potentia actiua: nec passiva: nec vtraque: sicut habitum est ex predictis demonstrationibus manifestum est quod infinitum corpus non est corpus sensibile ut dicunt antiqui: ergo nullum omnino corpus est infinitum. **C**Si autem aliquis fortasse dicat quod finitas non accidit corporibus sensibilibus: nisi eis que sunt intra celum: extra celum autem sunt corpora tenuia spiritalia non sensibilia que sunt infinita. Inducemus contra hoc quod quidem ad sensum manifestum est: quod omne corpus sensibile est in loco aliquo qui quidem est principium sue generationis: sensibile enim vocatur: quia est distinctum primis sensibilibus que sunt opposita tactus: et dicuntur qualitates prime: et tunc sumemus conuersam istius propositionis: scilicet omne quod est in loco est sensibile. Diximus enim in physicis quod locus non proprie conuenit spiritico corpori: eo quod illud non est sensibile: et per consequens non generabile: et arguimus tunc sic. Omne quod est in loco est sensibile: extra celum autem non est locus: ergo extra celum non est corpus sensibile: ergo nec infinitum corpus sensibile: nec infinitum est extra celum: et hec conclusio sequitur quo ad antiquos sufficienter: quia ipsi dixerunt omne corpus sensibile: et hoc quo ad veritatem non sit verum eo quod spiriticum non est sensibile: tamen ostendemus tam inferius quod nec spiriticum corpus potest esse extra celum. **O**stensum est igitur ex predictis quod extra celum non est aliquod corpus aliud ab ipsis corporibus que sunt sensibilia apud nos: et si aliquis dicat quod possibile est quod extra celum sit corpus spirituale tenuis: tunc necessarium est ipsum consistere quod illud corpus quod est illic sit in loco: quia extra et intra sicut de corporibus continentibus: et suis continentibus dicuntur locum: si non necessario dicant locum quando dicuntur de his que non sunt corpora: sicut quando dicuntur de animabus et intelligentiis substantiis: et de suis continentibus: sicut quando anima dicitur in corpore esse vel extra corpus: et intelligentia dicitur esse in orbe: vel extra orbem: in talibus enim substantiis incorporeis illud quod dicitur esse intra continetur et illud in quo esse dicitur continetur eorum conuerso sit in corpore et loco intra quem dicitur esse corpus: cum ergo intra et extra dicant locum: et plus habitum est quod illud quod est in loco sit corpus sensibile: sequitur necessario quod corpus spirituale quod est extra mundum sicut aduersarium sit sensibile: et ulterius ita sequitur quod est actiuum vel passiuum: et ita non potest esse infinitum cum infinitum nec possibile sit esse actiuum vel passiuum. **C**Cap. 6^m. In quo probatur per rationes logicas: quod nullum corpus est infinitum sicut partem.

Ex. cō. 69.

Ex. cō. 70.

Quæ sint rationes dialecticæ

Adhuc autem ad predicta abundabimus: aliter etiam adducentes ad hec syllogismos dialecticos adhuc ex propositionibus communibus et veris si non sint sumptæ ex propriis et conuenientibus causis conclusionis. Si enim aliquod corpus est infinitum: aut mouetur circulariter: aut recte. Et si dicatur moueri circulariter: dicemus quod omne quod mouetur circulariter resoluitur contra medium quod est centrum finitum et determinatum: quod autem mouetur contra medium finitum et determinatum est finitum: ergo infinitum est finitum quod est impossibile: ergo infinitum non habet medium supra quod reuoluitur: ergo non mouetur circulariter. Si vero dicatur moueri motu recto: tunc oportet quod locus ad quem mouetur: et in quo mouetur sit maior: ipso: quia aliter non moueretur in ipso: ergo infinitum unum maius erit quam aliud: locus enim in quo mouetur per hoc quod non habet vltimum est infinitus: per hoc quod maior est infinito: est ergo sine fine maior. Adhuc dicunt hoc ipsius infinitum tribus indiget locis infinitis: indiget enim uno ad quem moueatur naturaliter: et indiget alio ad quem moueatur accidentaliter siue violenter: hec enim duo loca differunt sicut oppositionem in forma: et indiget tertio loco per quem moueatur tam naturaliter quam violenter: et necesse est quod omnia hec loca sint infinita. Idem enim locus est per quem mouetur aliquid tam naturaliter quam violenter: sed maior est ipsum motum: sed duo loca alia tanta sunt quantum ipsum quod mouetur infinitum et necessario est quod hec loca infinita sunt: et vnus locus maior sit alijs duobus: et quod in infinitum distat: que omnia sunt absurda quantumcumque sunt duo sicut formis distincta:

Ex. cō. 67.

Ex. cō. 65.

distincta:

distincta: et terminata: et distincta: et hec necessario sunt finita. Et similiter est de eo quod est unum: quia hoc est in se indivisum: et nihil sui habet extra: cum de infinito continue sit aliquid extra accipere sicut probamus in tertio physicorum: non solum. **C** Amplius si dicitur corpus infinitum esse ex equalibus superficiebus: et dimensionibus: et esse motus recti: tunc oportet quod habent virtutem infinitam moventem: siue motus eius sit naturalis: siue accidentalis: quoniam virtus in finita est corporis infiniti: et e converso corpus infinitum virtutis infinite: sicut sepius in premissis habitum est a nobis. **C** Similiter autem cum in physicis nostris de motibus localibus et moventibus in octavo libro ageretur: nos ostendimus quod corporis infiniti non potest esse virtus finita. Si ergo hec ita se habent cum dicatur corpus infinitum habere duplicem motum scilicet naturalem et accidentalem oportet quod ipsum infinitum componatur ex oppositis virtutibus mobilibus: quoniam sicut opponitur motus naturalis et accidentalis: ita necesse est opponi virtutes moventes: virtutes autem iste non sunt nisi oppositarum formarum substantialium: ergo infinitum corpus habet in se formas substantiales oppositas: sicut igneitate et terrestritatem: formas autem diversas substantiales sequuntur diverse qualitates et quantitates: et quod unum sit alterius quantitatis: et si quod aliud causa est forme substantialis: ergo infiniti una pars est maior: et alia: que omnia sunt absurda et inconvenientia: et ideo non est ponere esse aliquid actu infinitum: et si esset tunc esset unus forme et unus virtutis: et unus motus: et non posset moveri motu aliquo: nec a se: nec ab alio corpore. **C** Amplius cum nos in octavo physicorum nostro rum probaverimus quod omnis motus localis causatur: vel ab anima: vel ab eo quod dat formam: dum modo sit naturalis istud infinitum quod dicitur moveri: aut est animatum quod habet spiritum: aut inanimatum non habens spiritum: tunc erit animal infinitum: et qualiter est hoc possibile ut sit animal infinitum: istud enim animal indiget cibo infinito: et eius organa erunt infinita: et cum eius organa sint partes eius: et infinitum unum est tantum quantum: et sic erunt duo infinita: unum movens et alterum motus: et necesse est quod hec differant in forma substantiali per moventem potentiam et potentiam eius quod movetur: quia aliter unum non esset agens et reliquum patiens: et si duo dicantur in forma diversis infinita: iam ostendimus quod ad hoc plurima sequantur inconvenientia et absurda: omnino ergo impossibile est ponere aliquid esse infinitum secundum actum.

C Cap. 7^m. In quo habetur de probatione quod corpus non est infinitum: huius Democritus et Leucippus dicebant compositum corpus ex atomis infinitis.

Noniam autem iam in antehabitis probamus corpus infinitum non esse simplex nec compositum: quoniam si esset compositum infinitum oportet quod simplicia componentia essent infinita: aut specie: aut secundum ultimam: aut utroque modo: et nos ostendimus quod nihil horum potest dici: tamen quia Democritus et Leucippus dicebant fieri compositionem ex his que finita sunt secundum ultimam: secundum speciem: sed sunt infinita in numero individuum solummodo: et ideo compositum ex his est infinitum: et ideo oportet nos inquirere de compositione ista: et tunc complebitur tractatus de infinito. Dicamus igitur quod si corpus elementale totius universi non fuerit continuum: sed fuerit discretum et partium separatarum infinitarum secundum numerum: ut Democritus et Leucippus dicebant: tunc necessario secundum opinionem eorum sequitur quod omnium partium universi motus sit unus et consimilis: dicebant enim predicti philosophi unam esse naturam omnium atomorum: secundum figuras et ordinem dis-

ferentiam inter se haberent: et huius simile dabant in auro comminuto in partes plurimas: cuius omnes partes sunt aurum: huius figuras habeant diversas: et diversimode ordinatas in compositione. **T**ria enim dicebant scilicet quod essent unius nature: et ideo elementales: et quod essent atomi: et ideo prima: et quod sint infinita secundum numerum: et ideo nihil esse extra ipsas. **S**i ergo hoc est verum quod ipsi dicunt quod scilicet natura omnium partium est una et eadem: tunc sequitur necessarium quod motus omnium est unus: et ideo: quia sicut dicimus in physicis nostris quo motu movetur una gleba movetur tota terra: et quo motu movetur scintilla: movetur et totus ignis: et sunt in uno loco ambo per naturam. **D**eclaratum est ergo nunc secundum positiones istorum philosophorum quod si ista corpora atomalia sunt omnia graviora: quod tunc nihil erit in eis quod sit leve: et si sint omnia leviora: tunc nihil omnino erit in eis quod sit grave quod est contra sensum: et hoc quidem sequitur ad oppositum istorum in quantum dicunt ista corpora esse infinita extra que nihil est accipere: quia cum tunc ponatur omnia esse unius et eiusdem nature non erit inveniunt in eis: nec ipsa aliquid quod non habeat naturam illam: et sic in omnibus rebus mundi non inveniatur nisi unus motus quod est contra sensum. **C** Amplius si dicatur corpus compositum ex his esse in infinitum quocumque modo hoc fiat ad hoc oportet eos concedere quod hoc sit grave vel leve: et tunc si leve movetur a medio et si grave movetur ad medium: et tunc utrumque istorum impossibile est convenire corpori infinito: corpus enim ponitur esse infinitum: infinitum autem non habet medium: medium enim est contentum corpore quod est circa medium: contentum autem alio corpore circumdante non est infinitum: et ita non potest in ipso esse infinitum: sicut in loco. **S**imiliter autem quod est infinitum non est in horizonte: quia horizontem non potest habere infinitum corpus. **C**um enim ut tradidit Ptolemy in libro introductionum suarum horizon sit duplex artificialis: et rationalis: siue naturalis artificialis est dimidium sere comprehensum per visum: rationalis autem dimidium sere totius que intelligitur dividi superficie secante centrum terre: et extensa per quatuor puncta aquilonis et meridiei: orientis: et occidentis: talis autem horizon habet extra se corpus continens quod est sphericum: habens autem extra se corpus continens ipsum impossibile est esse infinitum: ergo nec motus ad horizontem: et contentum in horizonte est infinitum: nec potest dici quod quoddam ens moveatur inferius: et quoddam superius: quia superius et inferius non habet ut iam probatum est. **C** Si ergo hoc est sicut nos dicimus: tunc non movetur ad aliquem locum omnino: quia si non est convenientis aliquis locus: tunc non erit ei convenientis aliquis motus omnino. **C**orpora autem omnia moventur: aut motu naturali: aut motu accidentali: aut motu necessario: sicut ostensum est in octavo physicorum ubi probatum est: quod nihil omnino est immobile nisi motu sere: et corpora que moventur naturaliter terminata et finita sunt sine locis suis naturalibus: eo quod quantitas eorum finitur ad locum: et que moventur violenter sunt finita etiam in his que non sunt per naturam in loca sua propter eandem causam: ergo nullum corpus infinitum est in aliquo loco motum vel non motum. **C** Amplius si dicatur adversarius quod loca superius et inferius sunt eorum que moventur naturaliter: et non eorum que moventur violenter: et ideo diceret forte probationem inductam non valere: quia potest dici quod atomi infiniti moventur ad unum locum per naturam tantum: et ad alterum per violentiam: tunc dico contra hoc: quod quodcumque horum diversorum corporum dicatur fixum hoc est quietes: aut motum ad locum aliquem per accidens: oportet quod idem locus sit alij corpori naturalis: quia per accidens et violenter non sunt nisi in comparatione ad naturam: et verificatio illius est: quia in omnibus rectum motum habentibus necessarium consequitur istud: sicut in physicis dictum est: quia scilicet quod unum est naturale et alteri accidentale: in motibus et locis e converso: quod unum est accidentale et alteri naturale. **S**i ergo eadem loca sunt naturalia et violenta: et sic non stat dicendum adversarij. **E**x his ergo dicemus quod non omnibus oportet quod omnia corpora huius mundi sint leviora tunc aut graviora tunc. **S**ed quedam eorum sint graviora: quedam leviora: et finita forme et quantitatibus et locis: et ideo mundus ex his

Res. co. 71.

Res. co. 72.

Res. co. 73.

Res. co. 74.

Orizon duo pte.

Res. co. 75.

De celo et mundo

compositus necessario est finitus: sic ergo ostensum sit et verificatum ex antecedentibus rationibus: et philosophie principijs quod corpus totius vniuersi est finitum secundum actum: et quod ipsum esse infinitum est impossibile.

Cap. 8^m. Est et digressio declarans septem vias ex quibus posteriores Peripatetici probare nituntur non esse corpus infinitum.

Teret autem melior modus quo probatur celsi et cetera corpora simplicia non esse infinita sit sumptus ex spatio in quo est motus: sicut nos induimus supra: tamen video tam in celo quam in elementis: sicut colligitur ex verbis quorundam physicorum Peripateticorum septem sunt ex quibus probatur corpus non esse posse infinitum secundum actum. Et est vnus modus quia per omne terminatum tres dimensiones est secundum modum finitum. Corpus autem vniuersi terminatur tribus dimensionibus: ergo corpus omne per omnem modum est finitum. Non enim potest intelligi corpus cuius vltimum non sit superficies: sicut nec intelligitur superficies: cuius vltimum non sit linea: neque intelligitur linea: cuius vltimum non sit punctus: et hec ratio est generalis omni corpori tam simplici quam composito. Tres enim dimensiones sunt vltima materie corporalis: ideo omne corpus est finitum istis. Amplius non solum non esse: sed etiam non potest intelligi corpus sine longitudine: et latitudine: et profunditate. Ite igitur dimensiones tres sunt mensurantes omne corpus: omne autem quod his mensuratur totum mensuratur: et in se: et in partibus suis: quia partes corporis sunt corpora. Si detur ergo infinitum corpus esse corpus: oportet etiam quod totum: et in se: et in suis partibus his tribus dimensionibus mensuratur: quod his autem mensuratur totum in his continetur totum: et quod in his continetur totum est finitum: ergo infinitum est finitum: quod est contra hypothese finem. Si autem dicatur quod aliquid infiniti his mensuratur: et aliquid est extra ista: tunc illud quod illis mensuratur et continetur est corpus: et illi aliquid extra: additur quod non est corpus: sed omne enim cui additur aliquid extra est finitum: ergo corpus illud est finitum cuiusque additur aliquid post finem suum additur: illud autem quod additur: aut mensuratur etiam tribus dimensionibus: tunc corpus finitum erit sicut et istud: si autem non: sed est extra ipsum: tunc non potest esse corpus: et tamen circumdat corpus: et hoc non est intelligibile. Si forte diceretur quod ipsum quidem in concavo est finitum corpus: sed in conuexo extra extenditur infinitum: et non terminatur superficie aliqua: et linee sue non terminantur punctis aliquibus: hoc non potest esse: quia reuoluta superficie concava: necesse est quod sit reuoluta tota pars conuexa: sed concava superficies cum ponatur esse finita reuoluitur in tempore finito. Si ponatur moueri: ergo in tempore finito reuoluta erit pars conuexa: sed infinitum non reuoluitur in tempore finito: ergo conuexum eius non poterit esse infinitum: positio autem qua nos ponimus ipsum moueri non est impossibilis: cum omne corpus aut moueatur necessario: aut possibile sit moueri: sicut ostensum est in octavo physicorum. Cum igitur sequatur impossibile non sequitur ex positione: sed potius ex hoc quod conuexum sperere mundi ponitur esse infinitum. Amplius loquentes de infinito dicunt aliquando infinitum secundum potentiam: tamen sicut infra ostendimus infinitum secundum potentiam ponit infinitum secundum vltima: tale autem infinitum non potest cogitari esse vel intelligi: quicquid enim esse cogitatur secundum totum cogitatur habere esse: sed nihil habet esse nisi quod completum est in esse: infinitum autem nunquam est: vel fuit: vel erit completum in esse: vt probatum est in tertio physicorum: ergo infinitum esse non potest cogitari: et si quidem fuisset in preterito: tunc esset finitum: quia preteritum est terminatum ad presens: et si dicatur esse in presenti adhuc esset terminatum: quia esset inter preteritum et futurum. Similiter si diceretur esse in futuro aliquando efficeretur preteritum: et iterum esset terminatum: et si tu dicis quod nihil ad propositum est hoc quod dicitur de tempore: est nos loquimur de infinito secundum quantitatem: dico quod per tem

poris finitatem probatur esse finita quantitas: quia eius quantitas accipienti aliquid excellit de tempore in quo non inuenit quantitatem aliquam accipientem illud esse finitum in quantitate: sic etiam si aliquid excellit de loco in quo non est accipere aliquid de quanto aliquo quocumque signato sequitur quod illud quantum non excellit omnem locum: et sic patet quod in loco nullo et in nullo tempore nunquam fuit: vel esse vel fore potest possibile cogitari infinitum esse. Et hec via est tertia: qua probant non esse infinitum. Quarta est: quia sicut in numeris nullus numerus est qui non possit duplicari: et ideo nullus numerus acceptus potest esse infinitus: eo quod infinitum duplicari non potest: ita etiam in continuo non est accipere aliquam quantitatem que duplicari non possit secundum intellectum: sed omne quod duplicari potest secundum intellectum est finitum: ergo nulla quantitas que accipitur secundum intellectum potest esse infinita: et sic iterum infinitum cogitari esse non potest: per hoc quod cogitatur esse cogitatur esse finitum. Quinta autem quinta est specialis de celo et corpore sperico: si enim hoc infinitum esset: tunc motus circularis non erit motus: quia nunquam erit ab eodem puncto in idem punctum: aliter enim oportet quod motus perueniens ad idem punctum: unde de fuit a principio precederet spatium in quo est motus: et hoc nequit intelligi: ergo non potest dici quod corpus circulare sit infinitum: cum ipsum necessario sit motus: sicut ostensum est in octavo physicorum. Septima via et vltima generalis est de omni corpore: quia omne corpus: aut est in omnibus suis partibus continuum: aut est partium selectarum continuitatem in se non habentium: sed sint congregate: sicut acernus lapidis: quemadmodum dixerunt Democritus et Leucippus: quod si ipsum dicatur esse continuum oportebit sibi esse omnes partes copulatas a prima usque ad vltimam: quod autem copulatur a primo usque ad vltimum necessario est finitum et in vltimo: ergo omne corpus continuum est finitum: quod si etiam dicatur quod aliquid remanet extra vltima ad quam facta est copulatio continui: istud esset addibile ad ista per copulationem: omne autem cui aliquid est addibile est finitum: sicut superius diximus in istis eiusdem capituli physicis: ergo copulatum finitum: non ergo intelligi potest aliquid esse continuum per infinitum. Si autem dicatur selectarum partium: tunc ille partes: aut erunt omnes finite: aut omnes infinite: aut quedam finite: aut quedam non finite. Si autem dicantur omnes finite: aut omnes erunt finite et quantitate et numero: aut omnes erunt quantitate quidem finite: infinite quidem secundum numerum: sicut asserunt Democritus et Leucippus: si quidem omnes sunt finite tam quantitate quam numero: tunc ex his non potest intelligi componi infinitum: si autem finite quidem sunt quantitate: sed infinite quidem numero: tunc oportet dici quod totum congregantium diuidatur in partes: sic quantitate finitas et numero infinitas: aut ergo diuiditur in eas corpus diuisione completa: aut incompleta: et dico diuisionem completam que stat in eo quod non inuenit vltra in quo diuidat: si ergo diuideret in eadem diuisione completa partes necessario erunt finite secundum numerum: quia diuisio non complebitur nisi in vltima vnitatem que addita fuit numero postquam non erit aliam inuenire: si autem diuiditur in tales diuisiones incompleta: tunc constat quod alique sunt per diuisionem accepte: et alique adhuc per diuisionem accipiende: sed accepte semper sunt finite: et accipiende sunt in potentia et non in actu: ergo ex hoc non sequitur: nisi quod infinitum sit potentia et non in actu: hoc non negauimus: sicut patuit in tertio physicorum. Si autem tu dicas quod omnes partes sunt infinite secundum vltima: hoc esse non potest: quia etiam multa infinita componentia vnum infinitum: et sic sequitur multa inconuenientia. scilicet quod pars sit equalis toti: et quod vnum infinitum sit extra aliud infinitum: et plura que superius posita contra similem opinionem. Si autem alique finite sunt: et alique infinite: tunc sequitur eadem inconuenientia: et plura alia: que etiam superius contra similem positionem sunt inducta: hec igitur sufficiat ad presens ostendendum: quod non est aliquod corpus actu infinitum.

Incipit

In epistola tractatus tertius primi libri. In quo subtilissime habetur utrum mundus sit unus vel plures.

Cap. 6^m Eiusdem tertij tractatus in quo artificiosissime ostenditur qd mundus sit unus & ipsa natura & motus partium eius simplicitatem que habent motum rectam.

Tex. c. 76.

Am autem sit unus de

Admirabilibus & nobilibus quæstionibus in natura utrum mundus sit unus: vel sunt mundi plures: qd etiam anima humana per se desiderat scire: videtur nobis conveniens ut inquiramus de illo: promissimus enim in physicis nos de hoc sermonem & tractatum facturos. Sed oportuit ut ante ostenderemus esse mundum finitum: si enim mundus esset infinitus non esset inquitrendum de eo: utrum esset unus vel plures: qd constaret tunc qd non esset nisi unus: quia multi infiniti esse non possunt intelligi: sed: cum iam de terminatum est qd mundus est finitus statim desideratur est ad sciendum utrum sit mundus unus vel plures: ad hoc igitur inquirendum: præmittamus ea que necessario sunt tanquam principia: ut ex ipsis procedamus. Dico ergo dividendo: qd omnia corpora siue sint unius mundi siue plurium mundorum aut moventur: aut stant: siue quiescunt. Si quidem moventur: tunc aut moventur naturaliter: aut moventur violententer. Similiter autem si stant aut quiescunt: quies eorum aut erit violenta: aut naturalis: hoc autem habito dico violentius: qd ad quemcumque locum moveatur corpus: aliquid: & sine violentia in eodem quiescunt naturaliter: & sine violentia & e converso. In quocumque loco stant: siue quiescunt sine violentia: & ad eundem moventur naturaliter: & sine violentia. Amplius autem suppono tertio loco ex antehabitis: qd quicumque motus est motus violentus ut oportet qd contrarius motus eiusdem eidem corpori sit naturalis: & quicumque e converso est unius corpori naturalis: contrarius eiusdem eidem corpori erit motus violentus: & hec omnia apparent ex antehabitis rationibus: unde constat tres esse motus simplicium in genere: & tria esse genera simplicia: scilicet circulare & rectum grave: & rectum: & leve: siue sint in hoc mundo: siue in mundo alio: & ideo constat etiam esse tria loca secundum speciem: scilicet circa medium & medium & horizonta. His ergo ita suppositis dico qd si motus terre que est extra hunc mundum vadit ad medium istius mundi motu violento: tunc motus eius ex medio huius mundi ad medium alterius mundi est naturalis: & e converso: si motus est ex medio huius mundi ad medium alterius mundi est motus: tunc motus eius ex medio illius mundi ad medium istius mundi est naturalis: & tunc sequitur necessario qd motus uniuscuiusque horum simplicium sit mixtus ex naturali & violento: quia in quantum motus terre est ex medio huius mundi est violentus: in quantum autem est ad medium alterius mundi est motus naturalis: & sic de alijs motibus omnium simplicium corporum habentium motum rectum: hoc autem impossibile est: ergo impossibile est ut sint multi mundi. Amplius si ponantur celi & mundi esse multi: tunc oportet qd dicantur esse ex partibus: hoc est ex elementis similibus in natura: & distinctio: ne necessario ita qd ignis unius mundi sit eiusdem nature cum igne omnium mundorum in natura & virtute: & terra unius mundi sit similis terre omnium mundorum in natura: & similiter de reliquis elementis: hoc enim solum est quod probatur qd non potest dici: si enim diceretur qd elementa mundorum plurium non essent similia in natura & virtute: tunc non convenirent mundi nisi in nomine: & non in natura rerum: & ex talium pluralitate non sequitur plures esse mundos: sicut nec canes propter hoc sunt plures: quia canis significat latrabile: celeste sidus: & marinum: quia si partes mundi non convenirent nisi in nomine: tunc etiam totus non conveniret nisi in nomine: & non in distinctioe & natura: & tunc ut dicitur non sequeretur qd essent plures mundi: & contra talem positionem hic non disputamus. Fuerant quidam qui dixerunt plures esse mundos: unum quidem corpus: quem hic habitamus: alium autem speciem qui habet suum celum: & suam terram: & suum ignem: & suum

Tex. c. 77.

Tex. c. 77.

Tex. c. 78.

Tex. c. 79.

Tex. c. 80.

aerem: & suam aquam: que in nullo conveniunt nisi in nomine cum terra: & igne: & aqua que sunt apud nos: & quia dictum illorum nulli innititur rationi physice: ideo eadem facilitate contemnetur qua dicitur: & ideo dicimus qd si mundi sunt multi: tunc conveniunt omnes in natura & virtute cum isto mundo: tam in toto quam in partibus: & tunc manifestum est & patens qd sicut in hoc mundo quedam simplicia moventur ad medium: & quedam a medio: ita in omnibus mundis. Causam autem huius: & quedam ad medium & quedam a medio moventur iam ostendimus & exposuimus ubi narravimus quot sunt primi motus corporum locales: & ibi induximus rationes necessarias: & ostendimus in tractatu immediate ante istum qd omnis motus est finitus: & qd unumquodque elementorum naturaliter diffinitur ad alium motum recto: ut. Redeamus igitur ex illo quod superius determinavimus ad istud quod intendimus hic: & dicamus qd si motus corporum omnium mundorum sunt unius finis rationem: tunc elementa omnium mundorum sunt unius finis diffinitionem: ita qd terra omnium mundorum est una finis diffinitionem: & ignis omnium unus: & sic de alijs. Si autem hoc est finis qd dicimus: tunc necessario terra que est in mundo alio: vadit ad medium istius mundi: & ignis illius mundi vadit ad superius istius mundi: & hoc est impossibile propter causam quam superius diximus: quoniam si motus ignis & terre alterius mundi est finis: tunc sequitur qd terra ascendit sursum: cum enim locus suus sit hic: desiderabit esse hic: & non potest esse hic: nisi vadat ad superius alterius mundi: & eodem modo sequitur qd ignis vadit inferius: quoniam non potest venire ad superius istius mundi: nisi vadat a superiori alterius mundi: & tre a superiori est tre versus medium: & eadem ratio est de terra huius mundi: que necessario moventur ex medio istius mundi ad medium alterius. Eadem ratio est de igne mundi huius: & hoc sequitur ex hoc qd media omnium mundorum extrema sunt unius rationis: sicut iam in premissis habitum est. Si autem non fuerit talis motus corporum simplicium: tunc dicitur: quoniam natura mundorum: nec in toto nec in partibus erit una: & hoc non est nisi contra rationem: sed etiam contra positionem omnium physicorum: qui physice posuerunt celos & mundos. Dicunt enim omnes illi qd medium omnium mundorum & horizonta eorum sunt una in ratione distincta. Si ergo est sicut dicunt: tunc finis rationem prius inducta est impossibile ut sint multi mundi plures uno.

Tex. c. 79.

Tex. c. 80.

Tex. c. 81.

Am autem sit unus de... Iam autem aliquis alius sit qui dicat qd natura corporum simplicium existentium in mundis diversis diversificatur propter dispositionem elongationis eorum a locis suis proprijs minus vel magis: ita scilicet qd terra alterius mundi extra hunc mundum elongatur a medio istius mundi: & appropinquat medio illius mundi: & ideo contrahit naturam illius medij: & non istius: & ideo moventur ad illud medium & non ad istud: sicut nos videmus in magnetem qd attrahit ferrum sibi propinquum: eo qd acquirit aliquam proprietatem lapidis attrahentis: & non attrahit ferrum remotum: quia ad illud non pervenit virtus lapidis attrahentis. Dicemus qd sermo ille est extra normam rationis: & ideo est erroneus: simplicia enim non moventur motu attractionis: si enim sic moverentur: tunc attraherentur a sibi similibus: si ergo terra maior suspenderetur super terram minorem: oportet qd terra minor ascenderet ad superiorem: motus ergo in quo operatur propinquitas & remotio spatij: & motus qui est a motore extrinseco: sed motus elementorum simplicium est a motore intrinseco. Quoniam sicut in octavo physicorum diximus: quando generans dat ei formam: dat ei tunc consequentia formam: que sunt motus & locus: que formam intrinsecam sequuntur: & ideo si simplicia per elongationem vel propinquitatem conferrentur aliquid forme: oportet qd essent composita ex oppositis formis: quarum una traheret ad propinquum: & esset illa forma attrahentis: sicut in ferro est forma magnetis: & alia esset naturalis data a generante per quam moventur ad locum sine attractione: que esset sicut poderosta,

De celo 7 mundo

tis forma in ferro: 7 sic simplicia essent composita: 7 quilibet motus eorum esset compositus ex oppositis motibus: sicut motus terre a medio 7 ad medium: sicut diximus in precedenti capitulo: que cum impossibilia sint: oportet dicere qd cum corpora elongantur a locis suis parum aut multum: nisi ex hoc contrahunt diuersitatis in formis suis naturalibus: s; diuersitas eorum que est in quantitate elongationis: que est diuersitas comparationis 7 non forme naturalis: in formis suis non diuersificantur: siue appropinquant locis suis: siue remoueantur ab eis: siue enim propinqua sint locis suis: siue elongata: sicut qd mouentur ad loca sua motu simplici: qd manifestum est ad sensum: ita qd non indigemus ad hoc disputare: motus autem simplex est elementi simplicis: 7 sic non habet a materia aliquam formam ex elongatione 7 propinquitate. Et autem hoc certum fiat: volo inquirere: vtrū ita sit sicut quibusdam videtur. scilicet qd motus omnium corporum sint violenti an sint naturales: 7 an motus illi qui videntur naturales esse in corporibus sint etiam violenti per hoc qd dicuntur esse a motore exteriori nisi attrahente: ita qd nihil conferat ad motum forma eius qd mouet. O scilicet autem qd sunt motus naturales simplices nisi ab inclinatione forme ipsius mobilis: quia qd impossibile est omnino moueri naturaliter: impossibile omnino est moueri violenter: cum violentia non sit nisi in oppositione ad naturam: sed est motus violentus corporum diuersorum mundorum: vt dicitur: ergo ante hunc violenter est aliquis eorum motus naturalis. Si autem corpora diuersorum mundorum sint eiusdem rationis s; formam naturalem: sicut pilus determinatus: tunc oportet necessario qd motus eorum sint ad locum vnum numero: sicut diximus: sicut ad medium vnum de numero mediorum diuersorum mundorum: aut ad vltimum orientis ex omnibus orientibus diuersorum mundorum: 7 non potest violentia actionis impedire hoc: quoniam talis non est motus elementorum in diuersis mundi: vt diximus. Si enim esset impeditum qd non moueretur ad istum mundum hoc esset siue ex mouente: aut ex mobili: aut ex spatio per qd oportet esse motum: 7 siquidem est ex mouente: tunc aut esset ex forma mouentis: aut ex quantitate eiusdem: 7 siquidem ex forma mouentis esset: tunc ille motor: aut esset extrinsecus: aut intrinsecus. Ex forma autem intrinseci mouentis est qd corpora omnium mundorum sunt vnius rationis in forma quam consequitur motus naturalis que data est ex genere: sicut diximus: similitum autem in forma est moueri se ad inuicem. Si autem esset ex motibus extrinsecis: tunc esset motus eorum per actionem 7 non per naturam simplicem: 7 hoc iam ante improbatum est. Si autem esset ex quantitate mouentium: vel etiam eorum que mouentur: tunc aut impediret maior quantitas aut minor quo minus moueretur ad locum vnius mundi: 7 quodcumq; horum dicitur tunc si fiat rescactio vel additio quantitatis: tunc mouebuntur ad inuicem elementa ad loca eiusdem mundi: 7 sic idem motus partis 7 totius: 7 eorum: cum totalitas elementorum moueretur ad loca mundi eiusdem. Si autem diceretur esse ex formis ipsorum mobilium 7 non ex quantitate: tunc equiuoca essent elementa diuersorum mundorum: 7 non conuenirent nisi in nomine: 7 hoc iam a me improbatum est. Si autem esset ex spatio per qd est motus: non potest hoc esse nisi propter alteram duarum causarum: scilicet propter elongationem 7 propinquitatem spatii solam: aut propter naturam corporis per quod debet esse transitus eius qd mouetur: qd non sit propter solam elongationem aut propinquitatem iam probatum est: qd etiam non sit propter corpus per qd oportet esse transitum sic pbatur. C Si enim impedit corpus transitum: hoc est quia in ipso non potest esse motus naturalis nec violentus: eo qd nec est leue: neq; graue: aut quia in contrarium mouetur ei qd mouetur per ipsam: 7 qd non impedit eo qd in contrarium mouetur: patet ex hoc qd terra descendit per ignem: cum tamen ignis in contrarium terre moueatur: s; ergo terra forte retardatur: tamen ex toto non impeditur motus terre per ipsam: 7 per hoc probatur per locum qd maiori qd nec illud impedit qd neq; e graue neq; leue sicut celum: quia magis deberet impedire qd in contrarium mouetur qd id qd non in contrarium mouetur: 7 tunc non impedire illud qd in contrarium mouetur: ergo nec id qd non in

contrarium mouetur: 7 iste sunt deductiones diuisionum Aucenne: 7 ideo inquit si dicat aliquis qd ideo non mouetur terra alterius mundi ad istum mundum: quia vsq; ad celum eleuari non potest: tamen si esset in celo transiret per ipsam: hoc nihil omnino est: quia impossibile est hoc pluribus modis. Sed tamen sufficiunt nobis duo: quorum vnus est qd est impossibile per se sicut eundem simul 7 semel sedere 7 non sedere: vel generaliter contradictoria esse vera: 7 hoc posito sequitur inconueniens aliud ad impossibile: qd est in se possibile: sed tamen ex alia causa est impossibile: 7 ad illud nullum sequitur inconueniens si in esse ponatur: sicut impossibile est me portare centum millia talentorum auri. Et tunc millia enim talenta in se habita 7 apta sunt portare: sed qd non portantur hoc ex defectu virtutum hominis: dicamus igitur qd si terra alterius mundi non mouetur ad terram huius mundi: propter impedimentum transitus per celum: tunc hoc est impossibile per se: sed ex alia causa: 7 sic terra impeditur per accidens 7 violenter: ergo motus eius naturalis est ad istum mundum: quicquid autem est aptum fieri 7 conueniens fieri hoc perficit natura: ergo natura perficit motum terre alterius mundi ad medium huius mundi: 7 sic habetur propositum. C Si autem aliquis dicat qd in natura terre non est nisi quies 7 non motus: 7 ideo terra alterius mundi quiescit in centro alterius mundi: 7 non mouetur ad medium istius mundi: contra hoc nos supra induximus rationes: ostendimus enim qd omne corpus habens motum violentum habet motum naturalem qui est ante illum: nullus autem dubitat quin terra habet motum violentum sursum: ergo necessario habet motum naturalem deorsum: nec potest dici qd vterq; motus terre violenter sit: quia iam supra ostendimus qd si nullus sit terre motus naturalis: nullus erit eius motus violentus. Si autem aliquis dicat qd corpora simplicia que sunt in mundis diuersis sint conuenientia in nomine 7 forma 7 diffinitione: sicut terre multorum mundorum 7 reliqua elementa: sed differunt in numero: 7 hoc est dicere qd quedam simulantur quibusdam: s; non omnia omnibus simulantur: partes enim terre istius mundi simulantur partibus terre alterius mundi: 7 sic vnumquodq; elementorum huius mundi simular sua relatio alterius mundi ad qd refertur per conuenientiam nominis 7 relationis: 7 ideo non diuersificantur in forma 7 ratione: sed in numero tamen: quia diuersificantur in numero elementa que sunt partes mundorum: 7 ideo loca partium mundorum etiam non diuersificantur nisi in numero: ita qd medium vnius mundi idem est in forma 7 ratione cum medio alterius: 7 mundi orientis mundum in ratione cum orientibus omnium mundorum: est enim locata mundorum que sunt partes simplices ipsorum conueniunt in forma 7 ratione: tunc necesse est etiam conuenire loca mundorum omnium in forma 7 ratione. Si ergo sic dicat qd diuersitas partium mundorum in numero existit diuersitate locorum: tunc omnes partes terre per numerum diuersitate taliter erigunt locorum ad quam moueantur diuersitate. Si ergo ab ista terra que est hic separent due partes vel tres diuerses in numero: ille non mouebuntur ad locum vnum in numero: 7 non descenderant locum vnum 7 eundem in numero: qd est omnino impossibile: qd si hoc esset non esset terra rotunda: sicut in 2o libro istius scientie posterius ostendimus: ergo nec diuersitas que est penes numerum solus facit loca diuersorum mundorum esse diuersa in solo numero ad que moueantur corpora simplicia. Et aut nos induximus multas rationes ad pbandum qd non possunt esse nisi diuersi qd vnus: tunc hoc sufficit ad pbabile ostendendum mundum esse vnum: qd aduersarius non potest pbabile dicitur sermonibus inductis: 7 ideo procedendum est qd medium est vnum tamen: 7 orientis vnus ad medium aut esse vnum: 7 orientis esse vnum: sequitur necessario esse vnum celum: 7 medium esse vnum: hoc enim sequitur ex sermonibus 7 necessitatibus conclusionum que sunt inducere.

Cap. 3. Illorum qui dicunt elementa mundorum non moueri ad inuicem eo qd videntur in infinitum.

Sed qd aliquis dicere possit qd oppositiones demonstrationum inductarum omnes fundantur super hoc qd motus corporum simplicium sunt finiti: 7 hoc aliquis possit negare: videtur nobis qd si dicamus ei pbatione: s; etiam in pluribus alijs locis hoc probauerimus: dico igitur qd terra necessario mouetur ad aliquem locum determinatum: 7 ignis similiter

Tex. c. 52.

Tex. c. 55.

Tex. c. 54.

Tex. c. 56.

Tex. c. 56.

De celo et mundo

scorum. Altera autem nec diuisibilis est nec dimensa nec finita per materiam: et hoc non est actus alicuius corporis nec perfectio eius: sicut est forma que dicitur intelligentia siue intellectus. Forma autem illa que est actus corporis cognoscitur per hoc quod eius operatio expletur per corpus: finita est operatio eius: quia sicut diximus in octavo physicorum: operatio infinita et virtus infinita que est virtus in corpore: non potest esse nisi infiniti subiecti secundum dimensiones. In isto autem libro sufficit ostendere quod nullum est corpus infinitum secundum dimensiones: et ex his duobus relinquatur quod nulla sit virtus corporee forme infinita. Cum autem materia non diuisatur ita quod subijciatur per partes diuersis formis nisi per quantitatem: eo quod secundum se indiuisibilis est: sicut ostendimus etiam in primo physicorum: oportet quod materia que suscipit formas que sunt actus et perfectiones corporis sit primo simpliciter trium dimensionum: non tamen terminatur ad certas dimensiones: quia si certe dimensiones essent materie contingeret quod continue corrumpere in omni generatione et corruptione: et hoc non esse verum ostendimus in primo physicorum: propter quod primo suscipit formam que est corporeitas in determinatarum dimensionum: qua mediante diuisibilis efficitur et diuersis formis substantialibus per partes subijcibilis: et hoc corporeitas est communis omnibus formis quas suscipit: quia sicut ostendi habet in seculo perigeneseos forma communis in materia omnibus et pluribus substantiis non mutatur quando mutatur forma substantialis: sicut patet quando mutatur ignis in aerem: remanet caliditas et diaphaneitas eadem in essentia: sed autem habeat diuersum esse in igne et aere: ita corporeitas materie que est sicut forma prima respectu omnium formarum que sunt perfectiones corporee remanet in ipsa: et nunquam denudantur ab ipsa in aliqua transmutatione quocumque corporum: et si denudaretur contingeret quod corpus esset ex omnino non corpore: et quod fieret ex nihilo omnino: et hoc ostendimus impossibile esse secundum naturam in primo physicorum: quia igitur hoc corporeitas prima forma est per quam suscipit omnem formam substantialem corporis: sequitur necessario quod omnis forma substantialis corporis diuisibilis sit et virtus eius limitata sit ad corporis dimensiones: et quia diuisibilis est oportet necessario esse generabilem et corruptibilem: eo quod per motum diuiditur: et quia una potentia est multiplicabilis et per multitudinem multiplicatur secundum actum: et quia corporeitas non est actiua neque passiuia: nec etiam forma substantialis que est actus corporis: ideo indiget qualitatibus actiuis et passiuis per quas butifmodi perficiatur transmutatio: et ideo post primam formam substantialem que sequitur corporeitate a substantia ipsa causantur qualitates prime que sunt proprie qualitates primarum substantiarum simplicium generabilem et corruptibilem que dicuntur elementa: sicut fit ut substantialis forma corporis secundum ordinem nature consequens sit corporeitatem in determinatarum dimensionum: et cum corporeitas propria que est dimensionum determinarum sit post formam substantialem: et ideo quia corpus physicum est proprie quantitatis et proprie figure: hoc autem probata sint a nobis in locis diuersis tamen ad sensum patent in primis formis. Nos enim videmus quia crescente dimensione in materia aeris tantum extendi potest quod non amplius sub forma aeris erit: sed efficitur sub forma ignis: et similiter est in decremento dimensionum per condensationem mutatur ignis in aerem: et aer in aquam: et aqua in terram: unde patet primarum substantiarum formas substantiales consequi corporeitatem in determinatarum dimensionum: sed determinate dimensiones consequantur ipsam substantialem formam et quod est in primis corporibus physicis: necessesse est in omnibus posterioribus esse que constituuntur eorum communi. Sic ergo se habet forma generabilium et corruptibilium. Forma autem que est intellectus sicut per se apparet et in prima philosophia probatur: et in libro de anima: est vniuersaliter agens et vniuersaliter quodammodo patiens: agit enim vniuersaliter omnes formas et est quodammodo omnino passibilis intellectus: et quia sic non est limitate operationis: impossibile est quod ipsa sit forma corporis recepta mediante corporeitate: quia sicut ostendimus omnes actus corporis limitatas habet operationes. Et

igitur materia secundum se secundum quod ipsa est in potentia omnia ante omnem corporeitatem receptibilis huius: et ideo remanet etiam indiuisibilis cum omnis forma que post corporeitatem in materia necessario recipitur per accidens diuisibilis sit: materia autem ante omnem corporeitatem indiuisibilis est omnino sicut ostendimus sepius. Sed tamen in hac materia intellectus sunt diuerse sententie peripateticorum et diuiduntur in quatuor opiniones diuersas. Est illa quidem que Aristoteles sicut incipit ex verbis suis: sed in nullo loco expresse dicit in libris: quorum notitia ad nos peruenit: est quod intelligentia sit forma celi et quod cell materia sit susceptibilis huius forme ante corporeitatem: propter quod Aristoteles frequenter dicit quod non est una materia celi et corporum generabilium et corruptibilium: et quod celum habeat corporeitatem determinatarum dimensionum et rotundarum superficiem: hoc non est ideo quod iste dimensiones educte sunt de potentia materie: que potentia est dimensionis indeterminate que recipit formas corporis: sed potius quia motus celi non est nisi corporis: et quod intelligentia sunt mouentes: oportuit celum habere determinatas dimensiones: cum tamen substantiales formas suas primas mediante corporeitate non recipiant: et est causa quia substantie intellectuales sunt omnino impartibiles et immobiles per se: quia non mouetur nisi corpus et non diuiditur nisi quantum vel quod est in quantum sicut in subiecto: et quia sunt indiuisibiles diuisione subiecti: ideo determinat Aristoteles quod tales forme non sunt constituite per subiectum sine per materiam quemadmodum corporum forme omnes per materiam constituitur: quo ad hoc quod educuntur de materia sicut actus de potentia: sed potius iste omnes sunt constituite a causa prima secundum omnes ordines celorum et celestium corporum. Et ideo dicit Aristoteles eas esse substantias separatas: et hac eadem de causa dixit intellectus hominis ingredi ab extrinseco: quod omnis forma educta de potentia ad actum secundum potestatem materie educitur: et non potest esse nisi limitate operationis: quia cum materia efficitur actu: tunc diuiditur et non diuiditur nisi per corporeitatem ut diximus: et ideo omnis forma educta de materia sicut de potentia est consequens corporeitatem. Dico autem consequens natura et non tempore. Et hec est causa quare Aristoteles laudat Anaxagoram de eo quod posuit intellectum esse non mixtum: et ideo vniuersale in agendo et non limitatum in opere. Alterius autem quando inuenit Aristoteles intellectum sic esse formam non mixtam nec impeditam: dixit quod intellectus idem est mouens et ad quem est motus. Ad mouens quidem secundum quod ipse est actus talis qualis determinatus est: ad quem autem est motus secundum quod ipse est separatus et vniuersalis in ratione mouente: et huius posuit exemplum: sicut vnus intellectus cibi: quia scilicet cibum est conueniens mouet omne quod cibum desiderat: et ad ipsum mouetur vniuersumque accipiens cibum secundum proportionem sibi conuenientem. Et dixit etiam multo magis in superioribus esse vnum intellectum primum qui mouet omnia sicut motor communis: et non mouet nisi ad seipsum secundum quod in ipso est intellectus cause prime: ut scilicet producat et sit principium naturalium secundum motum sibi influxum a causa prima: et ideo in talibus dicit vnum et idem intelligens et intellectum: sicut nos diximus de intellectu actiuo et practico: quod iste actiuus est per formam scientie practice: et hoc est intellectum suum ad quod dirigit opus: et ideo idem est ibi intellectus mouens et intellectum in opere constituto per intellectum: et hoc est multo plus in intellectu primo qui per seipsum forma est eorum que constituitur ab ipso: et hec est causa quod Aristoteles frequenter dicit in prima philosophia: quod opus motoris est sicut opus artificis: et est sicut esset domus ex domo: et sanitas ex sanitate: domus enim in lignis et lapidibus est ex idea domus in anima artificis: et sanitas que est in calidis et humidis et siccis complexionibus est ex sanitate que est in anima medicis: hoc multo magis esset verum si anima artificis non per accidens: sed per se esset forma eorum que facit quemadmodum forma est suorum operum motor primus: quia generaliter tales forme non constituantur per materiam: et sunt separate sed splendores earum sint in materia: ideo dicit Aristoteles quod tales substantie separate non mouentur etiam per accidens motu corporum que mouent: sicut ostensum est sufficienter in

Nota de sym
bolis qd
libro 9. vide
meta. primo ca
pitulo de sub
stantia orbis.

Nota ex in
tione Alberti
forma sub
le corpis na sub
seq ad trinas
dimensione in
prima ma.

vide. 3. de aia
cometo. 25.

2° de g^one
aialu cap. 3.

3° de aia. t. 6.

4.

octavo physico: et si mouerentur per accidens essent fatigabiles et corruptibiles: quoniam tunc essent imixte corporibus et limitate dimensionibus corporum. Dicit etiam Aristoteles quod non est alia anima corporum celestium nisi talis substantia: quia appetitus qui est in celestibus ut expleant per motus huius formas intellectum: eo quod sunt sicut instrumenta intelligentiarum corpora celestia: sicut determinatum est in octavo physico: est appetitus eius quod recipit actum vite intellectualem per lucem intelligente comfantis super ipsum: et talis lux induidua per ipsum: est sibi causa appetitus et motus: quod admodum in nobis est actus anime mouentis. Ex his autem facile colligitur quod primus motor qui est vniuersaliter omnia mouens necessarius est vnus: et quod est in materia: non est multiplicabilis per materiam. Quia igitur ab vno motore non est nisi motus vnus: vnus erit primus motus: motus autem vnus non est in multis mobilibus: sed in vno: ergo vnus mobile est primus: vnico autem mobili primo existere et motore primo et motu primo: necesse est quod omnia alia mobilia et motus et motores referant ad illud: talis autem ordo vnus perficit vniuersum mundum. Unde ergo vnicus est mundus et non possunt esse mundi plures: et hec est probatio subtilissima quam attulit Aristoteles in primo celi et mundi: et in hanc sententiam omnino ducit Averrois: sicut patet in primo libro legenti eius quod de substantia orbis intitulatur. Antiqua autem et Theodorus pater declinat ab ista opinione: dicunt enim celi recipere formas substantiales post corporeitatem: et ideo hoc est: quod dicunt celi esse duplicem motorem: animam. I. intelligentiam: et intelligentiam esse extra et aiam intra: et fuit causa dicti eorum quod intelligentia est vniuersalis: vniuersale autem ut vniuersale non est sufficiens causa motus particularis: motus autem talis particularis est et proprius: et ideo oportet cum habere motorem particularem et proprium. Hec autem sententia non videtur quoniam absque dubio omnia forma que datur mediate corporeitate educitur de potentia ad actum: sicut et ipsa corporeitas determinata educitur de corporeitate indeterminata et est generabilis et corruptibilis. Erat autem alius locus de his latius tractandi. Est autem tertia opinio eiusdem in antiquorum philosophorum cuius nomen est Abontices: qui dicit omnes intellectus esse vnus: sed in diuisione nec esse diuersam et est in diuisione eius per irradiationem: et ideo dicit ille motorem primus esse vnus in substantia: sed esse diuersum in intelligentiis et mouentibus in se et etiam dicit intellectum diuisionem esse tale: et cessante in diuisione que est per irradiationem corporis tamen remanere lucem primi motoris. Hec autem opinio mala est et contraria fidei catholice: quod sequitur ex ea non remanere animas post mortem in ratione animarum: sed remanere ex omnibus animabus vnus et idem quod est lux primi motoris. Et est eius improbatio quod impossibile est idem et vnus in diuisione ad plurima subiecta: quod contingeret vnam numero formam esse in pluribus subiectis: et hoc est impossibile cum forma non numeretur nisi per subiectum. Conuenientiam tamen cum Averrois: quia Abontices in hoc quod primus motor est vnus: propter sui vnitatem probatur mundus esse vnus modo quo predictimus. Diuersam autem fere ab omnibus peripateticis alijs profert in medijs Auicennam in libro sonitis vite: qui alio nomine de forma et materia intitulatur sententiam: hec enim dicit in materia esse spirituales: cuius primus actus est intelligentia et secunda determinatione determinatur per dimensiones corporis: et tertia per varietatem: et ideo ponit intelligentias esse particulares substantias et subtilem esse diuersitate sue essentie: et esse motores sperarum per imperium et non per naturam: sed veniunt in hoc quod necesse est primus motus esse vnus: et inde vterius concludit mundus esse vnus per modum quem diximus: hec ergo sufficiant ad presens de illa probatione prima philosophice qua probatur mundus esse vnus.

Cap. 5. Et est digressio ad probationem quod mundus est vnus iuxta probationem ex physice mathematicis et astronomicis.

Hec autem adhuc aliqua probatio subtilis que est mixta ex physice mathematicis et astronomicis propositionibus que est ista quod spera celorum sicut sunt in mundo isto sicut in alio plures sunt numero que infra queremus rationem et causam secundum quod hoc oportet nos scire et supponere ex propria astronomorum doctrina est quod omnes spera inferiores

motum habent spera superioris. Cum autem in inferioribus duplicem necessario inueniamus motum: sicut dicit Aristoteles in libro. 1. prime philosophie: scilicet motum planetarum qui est ab occidente in orientem: et motum diurnum qui est ab oriente in occidentem: necesse est quod alter istorum motuum inferioribus speris sit naturalis: et alter ab alio motore superioris. Cum autem in motu diurno equaliter mouetur inferior et superior et constat quod nulla corpora in equalitate que sunt vnus nature in genere sunt equalis motus secundum naturam: oportet necessario quod motus diurnus non sit eis naturalis: sed potius planetarum qui est ab occidente in orientem: in quo etiam sunt equalis: ergo motus diurnus ex quo est ab alio motore: non potest esse nisi altius superioris: relinquatur tandem quod ipse est motus primi mobilis et primi motoris. Quod autem inferiora mouentur eodem motu: non potest etiam fingi quod sit ex aliqua causa nisi ex vna: impossibile enim est ut dicatur quod idem duobus motoribus eodem modo sibi vententibus continue moueatur sicut ab vno motore siue a duobus. Si enim essent equaliter fortes ambo starent: et si esset vnus fortior reliquo: iste remaneret et alter cessaret: sicut diximus in octavo physico. Eadem de causa dici non potest quod inferiora celum mouentur motu vno et superiora celum tactu suo moueat illud in oppositum: quia iterum vnus motus sifteret alius: et etiam ideo quia videmus quod frequenter duo celi immediate tangentis se mouentur ad partem vnam sicut competentem est per demonstrationes instrumentorum omnes celos planetarum moueri ab occidente in orientem. Nec iterum dici potest quod duo motores hoc faciant in vno mobili existens: quia duo motores in nulla natura determinatur ad vnum mobile: ita quod vterque sit intellectus: sed si duo sunt vnus erit sicut intellectus: et alter sicut phantasia mouens: nec iterum etiam si essent duo motores fieri posset motus continuus in vno mobili ad duas partes oppositas: quod in puncto refectionis necesse esset quietem interdicere: sicut probatur: est sufficienter in octavo physico. Si autem aliquis dicat quod hoc est ideo quia totus orbis est continuus et vnus nature: et non est per duos distinctus: et mouetur a motore vno: et vno motu qui est ab oriente in occidentem: et est error visus quod planete videntur moueri ab occidente in orientem: cum tamen dicant quod oriente in occidentem moueantur: illam reputamus infaniam esse capitis cum nos videamus lunam plus et plus accedi secundum quod mouetur recedens a sole ab occidente in orientem donec a sole distans oritur in orientem quando sol occidit in occidentem: et tunc deficiens a lumine per oppositum reuertitur semicirculariter: et cum hoc dictum veritati et omnibus philosophis sit contrarium: ita quod etiam Aristoteles in libro de causis proprietatum elementorum et planetarum: miror quod aliquos inuenit assertores: et in veritate assertores dicti illius nihil omnino sciunt de natura et motu celi: sed verba que inueniunt sequuntur non curantes de inconuenientibus que sequuntur ad dicta eorum. Si autem aliquis dicat sicut dicit Alpepragius: quod celi quidem distincti sunt et omnes sunt concentrici cum terra et mouentur ab oriente in occidentem a motore primo: nec habent motorem alium: et cum a motore vno simplici sit vnus motus: oportet quod omnes moueantur motu vno: sed motus ille fortior est in eo quod immediate sibi coniungitur quod in eo quod distat ab ipso: et ideo cum primum mobile motum a motore primo usque ad lunam que notabiliter distat et perficit circulum ab eodem puncto in idem secundum mobile non adhuc perficit ipsum: sed distat a puncto a quo incepit motus: et sic descendendo per omnes speras semper est motus tardior in inferioribus quod in superioribus propter distantiam a motore primo usque ad lunam que notabiliter distat: ita quod peruenitur multotiens a motore diurno in tantum quod retardatio eius est per. 13. gradus et amplius aliquando: et iste retardationes faciunt videre quod planete moueantur ab occidente in orientem: cum hoc non causetur ex motu: sed potius ex retardatione inferioris spera post superiorem. Si ergo ut diximus: ita aliquis dicere velit non est contra nos quo ad conclusionem quam hic intendimus: quod videlicet mundus sit vnus: quia secundum istum motorem est omnino vnus et vniuersalis: et ex hoc demonstrabimus mundum esse vnum.

Secunda opinio
Aristoteles et Theodorus
dicit quod requiritur
in 9. super
meta. ca. 1. 4.

Impugnatio

Tertia opinio
aboniceo philosophi
ex secta manichaeorum.

Impugnatio

Quarta opinio
auicennae.

Opinio Alpepragii.

Impugnatio

CSed tamen eius dictum in se falsum est multis de cau-
 sis: quarum tres hic reputamus sufficere: quarum vna est:
 qd si retardatio talis speraz inferior que mouentur sup po-
 los orbis signoz faceret retardatione que videtur ab occi-
 dente in orientem: tunc deberet proportionaliter descendendo
 fieri. Nos autem videmus qd non fit hoc: qd saturnus pficit cir-
 culum retardationis ab occidente in oriente in triginta an-
 nis: 7 Jupiter in. 12. que est proportio dupli serquialtera.
 Et mars perficit circulum minus qd in duobus annis que
 est proportio ad Jouis motum plusq; sercupli. Et itez sol p-
 ficit circulum in vno anno que ad martem est proportio mi-
 nus qd dupli siue subdupli: 7 sic descendendo non inuenitur
 proportio vna obseruata. **C**Alia causa est qd fm hoc motus
 inter omnes deberet retardare inter omnes circulos circu-
 lus signoz qui proximus est primo mobili: cuius motum se-
 quantur stelle que sunt in firmamento qd est celum octauu:
 7 deberet seruari proportio ad inferiores speras: 7 hoc non
 fit qd repetitio eius perficitur in. 36. millibus annis: 7 hec
 non proportionat motui planetaz fm eandem speciem ppor-
 tionis. **C**Tertia rō est: qd fm omnes stelle in quocunq; lo-
 co celi apparent eiusdem essent altitudinis a terra: 7 eiusde
 quantitatē debet apparere diameter ipsarum qd omnino
 est falsum: sicut ad visum pbatur per instrumenta astrono-
 mica. Sedm hoc etiaz nunq; deberet apparere retrograda
 stella aliqua cum hoc in **A**Arte expressissime videatur fal-
 sum ad visum: qd frequenter ad magnum spatium a loco in
 quo mouetur redit versus occidentem: 7 hoc deprehendit
 per stellas quibus videtur iunctus in diuersis noctibus.
 Inueniunt aut stelle plures stātes in loco vno qd in alto: qd
 totum nunq; contingeret si reditus eoz ab occidente in ori-
 entem nō esset nisi retardatio post motuz eoz spere superio-
 ris. **C**His igitur omnibus abiectis cum principe Albuma-
 sar 7 cum **P**tolomeo quibus non ppariatur **A**risto. **D**ici-
 mus qd nullum corpus mouet ab alio corpore: si non est tan-
 gens ipsum vel infirmum ei vel insusum aliter. **C**uz ergo oēs
 orbis planetarum sint centrum ipsum egredientes: oportet
 vt superiores dirimus: aut aliquando intercidere vacuz in-
 ter ipsos orbis qd est impossibile: aut esse corpus inclusuz
 inter orbis: dico ergo qd quilibet planetaruz habet motum
 proprium: motum autem superioris participat per corpus
 qd implet inter speras illas: opz enim qd corpora que sunt
 vnus motus in genere primo: sint vnus nature in genere:
 7 ideo cum oēs he sperę hoc est spera planetaz 7 spera stella-
 ruz fixarum moueatur super eosdem polos: 7 ab occidente
 in orientem p̄tine qui est motus circuli signoz: oportet qd
 sint orbis illi de natura circuli signoz: 7 corpus qd implet in-
 ter speras illas est necessario de natura circuli signozum: 7
 ideo cum planete mouent de occidente in orientem: mouen-
 tur motu corporis qd est inter orbis: qd est de natura circuli
 signoz qd circūducit speram cuiuslibet planetaz de occide-
 te in orientem: sed motore proprio mouetur fm tempus in
 quo perficit circulum: qd velocitas eius est fm pportionem
 vigoris 7 motoris sui: sicut in pluribus locis dicit **A**risto. 7
 isti duo motus qd sunt idem in specie sunt planetis natura-
 les. **A**potus aut primus velocissimus est qui est diurnus 7
 ab oriente in occidentem. **C**hec potest esse eodem motore
 nec potest esse omnino naturalis corpori ipsi moto: nisi natu-
 rale dicat a natura cōmuni que est eius qd circulariter mo-
 uetur quocūq; modo moueat. **O**portet ergo qd ille sit a mo-
 tore primo 7 qd eius virtus sit diffusa per omnes celos 7 mo-
 ueat illos abiq; eo qd excludat virtutes motorz inferioruz 7
 de isto motore pbamus qd ipse est imālis omnino. **C**ōstat
 aut qd nihil multiplicatur fm esse in natura nisi per materiā
 diuisibilem: sicut superius diximus: ergo talis motor cū sit
 imaterialis nō potest esse nisi vnus: vno autem existente mo-
 tore 7 motus erit vnus 7 mobile primum erit vnum: 7 per
 consequens omnia mota ab illo in ordine erunt vnam: 7 sic
 mundus erit vnus 7 non possunt esse plures: 7 hoc est qd vo-
 lunus inuestigare: 7 hec pbatio per sensum 7 non per ver-
 ba scripta est ab **A**lbeait: 7 **A**ut. in suo libro sufficientie cell
 7 mundi. **H**is igitur propter sequentia sic discussis ad pro-
 postam redeamus.

Cap. 6^m. De probatione qd mundus sit vnus per loca mo-
 bilium que mouentur in mundo.

Pocamus igitur nūc qd si nos numeremus sim-
 plicia corpora prima per diuersitatem sui mo-
 tus quā habent fm locum: tunc ipsa sunt tria
 que dicuntur elemēta corporea non qd omnia ve-
 niant in cōpositionem sequentium corporoz: sed
 qd sint prima 7 simplicia: hec aut sunt graue in
 genere: 7 leue in genere: 7 neutrum qd est corpus celeste. **E**t
 quantū ad eos qui dicunt mūdos esse plures omnia hec erūt
 in loco: qd h nos diximus in 6° pphycoz qd celi non est es-
 sentialiter in loco: eo qd nō habet circūdans corpus: tamē
 quantū ad eos qui dicunt mūdos plures esse extra ipsuz: se-
 quitur qd extra celi sit locus: 7 sic quo ad eos celi est in loco
 essentialiter: oportet ergo eos pcedere qd loca mobilium pri-
 morū sint tria fm genus puententia sicut 7 ipsa mobilia. **I**te
 rū aut locoz vnus est locus descendens deorsum: 7 ille est
 locus corporis qd quiescit in medio: 7 illud est corpus gra-
 ue. **S**ecūsdus aut est vltimus locus qui longissime distat ab
 ipso: 7 ille est locus eius qd mouetur circulariter ab ipso: 7
 neq; est graue: neq; est leue sicut est celi. **E**t loc^o tertius est
 medius hoz duoz locoz: 7 iste locus corporis qd est inter
 duo locatū: 7 illud est leue: qd necessario locatur inter circū-
 ferentiā 7 centrū. **S**i enim diceret aliquis qd leue nō esset in
 loco illo: tunc opz qd in alto esset loco nāliter: 7 hoc iam ostē-
 dimus esse impossibile. **S**i enim ille locus medius inter cē-
 trum 7 circūferentiā esset leuis corporis accidētalis: tūc opz
 qd esset aliud corpus simplex cui esset nālis: 7 nos ostēdimus
 qd non est aliquod corpus qd sit pter naturam istoz trium
 corporoz que diximus. **S**i ergo hoc est vt diximus: tūc opz ne-
 cessario qd locus medius inter circūferentiā 7 centrū sit lo-
 cus corporis leuis: sed tūc leue 7 graue diuersitates habent
 de quibus nos faciemus mētionē in futuro in sequentibus
 bulis scie libro 3° 7 in 4°. **S**ed qd ex dictis habet hoc est qd
 sicut vnus locus est inferior ad quē mouentur omnia gra-
 uia in quocūq; sint mūdo 7 vnus est locus superior ad quē
 mouentur omnia leuia in quocūq; mundo fuerint: sicut nos
 ostēdimus in pphyca: ita necesse est vñ in numero esse lo-
 cum in quo mouet celum omne in quocūq; mūdo fuerit: 7 si
 est vnus locus: vnus est mūdos: ergo nō possunt esse plures
 mundi. **E**t hoc etiam ostendit per deductionē per impossi-
 bile: dentur enim plura esse media ad que est motus grauis
 in pluribus mūdis: 7 plures esse orizontes ad quos est mo-
 tus leuis: 7 qd illa data loca diuersoz mundoz non differant
 specie sed numero solo: tunc mediū a medio plus distat: qd
 medium ab orizonte: sed medium cum medio puenit in spe-
 cie: 7 medium 7 orizon opponunt pparie: ergo plus distat
 in loco conuenientia in specie qd cōtraria in specie: 7 hoc est
 ptra rationem pparioz. **C**um enim omnia pparia mari-
 ma a se distent prima distantia: 7 pparia est a contrariis in lo-
 co a quibus distantia transmittitur ad omnia alia pparia:
 ergo contraria in loco maxime debent distare: 7 sequitur cō-
 trarium a contrario non maxime distare ex hypothesis qua
 ponuntur plures esse mundi: ergo ista hypothesis nō est tūc
 falsa: sed etiam impossibilis. **C**Amplius si dicant plures esse
 mundi 7 equales in quantitate tunc non plures contingere
 possunt istum nostrum mundū qd quatuor: 7 fm hoc duo or-
 zontes in quatuor punctis: vbi exteriores mundi nostrum
 contingunt mundum vñ soli medio nostruz circūponuntur.
Cum igitur contrariorum primoz virtus debeat esse equa-
 lis: sequitur necessario qd ex hoc generetur inegalitas: 7
 erunt elementa superiora potentiora elemento inferiori: 7
 sic vincunt super ipsam 7 dissolueretur iste noster mundus.
Adhuc autem cum circuli mundozum non se contingant nisi
 si in puncto: oportet necessario remanere spatium inter cō-
 nerum circuli vnus spere 7 alterius: aut ergo aliquid est in
 vno spatio replens ipsum aut nihil. **S**i enim sit ibi aliquid
 replens illud non potest esse de natura alicuius elemēti
 nec de natura celi: quia istozum motus: aut est a medio:
 aut ad medium: aut circa medium: 7 in isto spatio non est
 aliquid medium equaliter distans a conueto circūferenti-
 arum: quia longius distat in vna parte qd in alia: opor-
 tet ergo fingere noua elementa 7 nouum mundum que nō
 sint de natura istius mundi que replent illud spatium. **S**i
 autem nihil est in spatio isto: tunc remanet vacuum: 7 ostē-
 sum est in quarto pphycoz: qd impossibile est aliquid

Opio Albu-
 mafaris pio-
 lomei 7 **A**ri-
 stotelis.

Handwritten marginal notes in a smaller script, likely commentary or corrections, located on the right edge of the page.

esse vacuum. Adhuc autem si plures sint mundus sunt in finiti in pluralitate: aut sunt finiti: si dicantur infiniti: tunc in finitum erit aliquid actu existens: et hoc est improbatum. Si autem finiti: tunc in aliquo numero erunt: et si queratur quis est numerus iste: et que sit ratio eius: et non erit assignare etiam si fingere velit aliquis. Adhuc autem cum videamus in omnibus non stare in copedio: cum non omnia possit explere opera ea que sunt in mundo isto videbitur quod suppositi sunt mundi alij. Vnde si forte aliquis dicat quod possunt mundi esse plures: sed non sunt: quod deus posset fecisse plures mundos si voluisset facere: et adhuc posset facere si vellet: contra hoc non disputo. Quod enim hic concluditur quod impossibile est mundos esse plures vel fieri plures: et quod necessarium est vni esse souz: intelligitur de possibili et necessario quod est ex parte mundi quantum ad partes et ad causas eius essentielles et primas: et est magna differentia inter id quod deus potest facere de absoluta potentia sua: inter id quod in natura potest fieri: multa enim meo iudicio facere potest que tamen fieri non possunt. Non enim omnis potentia actiua puerit in passiuam: sed solus illa que patiens habet sibi proportionatum: ita quod potest recipere totus actus agens: et taliter non se habet potentia alicuius entis causati ad causam primam: et ideo quantum est de natura mundi: dico non posse fieri mundos plures: sed deus hoc si vellet posset facere. De hoc dicitur et alij alij dixerunt tamen fecisse deus mundos plures et infinitos: et hoc mirabile dicitur fuisse: quod si omnes boni ciuile proficere conuentione ciuili quod non fecerit dii: quod quos illi dixerunt creatores mundi conuentione inter ciues diuersorum mundorum: boni autem mundorum non est perfectio sine conuentione ciuili. Adhuc autem videtur quod operis sui per plures mundos sibi fecerunt martem impedimentum: quod cum plures sperent mundorum se in profecto contingat et non moueant contra se: sed potius vna tangit aliam videtur quod vna impedit aliam in motu suo: cum ut illi asserunt dii motores sint sperant: videtur quod sibi fecerunt impedimentum martem: per hoc quod vna spera impedit aliam et impellit. Est autem mirabile quod dii quos dicitur mundum gubernare motu et ratione eiusdem nature habitatoribus diuersa preparauerunt habitacula: falsam igitur est esse plures mundos. Ita ergo ostendimus et clarificamus quantitates elementorum corporeorum que ad motum disponunt locale que sunt rectitudo et circularitas et grauitas et leuitas: et ostendimus quantitates ipsorum secundum vltima et secundum numerum esse finitas: et ostendimus propriam locum cuiuslibet ipsorum: et ostendimus item quantitates locorum ipsorum esse finitas: et quis esset numerus ipsorum quantum sufficit ad presens.

Cap. 7. De obiectionibus sophisticis ex quibus probari videtur quod mundi sunt multi.

Cum autem in precedentibus multe adducte sunt demonstrationes et probationes ad ostendendum mundum esse vnicum: nulla earum fuit per se dicentes propter quid mundus est vnus. Sed omnes quidem fuerunt ducetes ad impossibile vel per causas non essentielles: et ille demonstrationes parum plus habent virtutis quam probationes dialectice que sunt per signa: non abscedant enim ab ipsis nisi quod sunt per signa profunda et magis propria. Volumus autem nunc per demonstrationem dicentem propter quid determinare et ostendere quod mundus est vnus: et quod non est possibile ut mundi sint plures: et ex eodem postea volumus ostendere quod secundum naturam suam est quo ad hoc sempiternus: quod non est factus ex re aliqua habere partem: et quod eadem est causa quod non cadit sub corruptione. Sed ut nullum nobis circa mundi doctrinam generet impedimentum ex objectis sophisticis: volumus antequam ostendamus propter quid mundus est vnus inquisitionem et investigationem disputatiuam ex objectis aliis quorum facere de veritate mundi. Possunt enim aliquis querendo et disputando dicere quod non est possibile quod mundus sit vnus: quod videmus in omni re que est per arte vel naturam quod intentione sue forme est preter intentionem eiusdem forme cum materia sua accepta: cum enim nihil sit sensatum et particulatum nisi per materiam: oportet necessario quod omne sensibile sit compositum ex materia et forma. Si igitur nos formam eius per quam est intelligibile abstrahamus per intellectum ab ipso abstrahamus vniuersalem a particulari: alia erit intentio sue forme vniuersalis quam sit eiusdem forme secundum esse quod habet in hac materia in qua et per quam particulariter etiam sentit: et huius exemplum est in orbe sue in circulo. Forma enim orbis per se sumpta et abstracta est alia quam sit quando est accepta secundum esse cum ere vel auro. Forma enim

rotunditatis in esse formali tamen accepta est secundum rationem preter rotundum erum vel aureum aut ligneum. Nam quando dicimus rotunditatem absolutam et diffinimus eam secundum aliquid nomen non recipitur in diffinitione illa aurum aut es aut lignum. Si autem in rotunditate denominemus aliquam materiam vel lineam: aggregamus tunc formam cum materia: et ostendimus ipsam secundum esse particulare et sensibile quod habet in materia et hoc non considerat quando dicitur orbiculatio secundum se: quod ista potest esse in materijs multis non equivoce: quod non esset si aliqua natura precepta esset cum ipsa. Et his omnibus constat quod orbiculatio et rotunditas non significat nisi formam: sed rotundum denominatum esse dicitur significat formam in materia. Et tamen in his diuersitas est quantum ad mathematica et diuina et naturalia: sicut dicitur in philosophia physicoz: sed in omnibus est abstractio que est vniuersalis a particulari: et tunc vniuersale de particulari denominatione non predicatur: hoc quod dicimus de formis abstractis et concretis significatis propter similitudinem dicitur esse ut sciamus qualiter res secundum formam solam et secundum esse quod habet in materia diuersimode considerat. Nos enim loquimur hic de forma predicabili de suis inferioribus: hoc enim abstractum quod est forma etiam non predicatur de suis inferioribus: nisi in quantum est aliquo modo totum ad ipsa inferiora: et scimus quod forma que est abstractio significat hanc formam: tamen non est totum: et ideo non predicatur: quod non possem dicere quod albedo sit albus: vel quod humanitas sit homo. His igitur habitis in vniuersali quod est forma simplex secundum intellectum accepta per hoc quod est in multis et de multis inuenimus quod ipsa est apta dici de multis: ut in partibus suis: et est ipsa principium conuentionis multorum: particulare autem per materiam est proprium et solus: et per multas similes materias efficiunt multa particularia supposita vni nature comuni: sic ergo videtur quod omne quod habet formam cum materia secundum rationem sue forme multis posset conuenire et per diuisionem sue materie actu multiplicetur in plura indistincta. Similiter igitur videtur quod sit de mundo quod ratione forme sit multiplicabilis et ratione materie sit plurificatus: cuius constet mundum illum esse compositum ex materia et forma. Si ergo illud est secundum hoc: tunc celum videtur similitur sensibile: et ideo compositum ex forma et materia: sic videtur pars vna esse partium mundi compositarum. Omne enim sensibile ut diximus proprium incommunicabile et sensibile est per materiam suam que est principium principij in diuisionationis in ipso. Si ergo hoc est secundum hoc tunc inuenimus in toto celo et principium conuentionis et principium particularitatis: et quod dicimus celi sermone absoluto et abstracto: significantes celum prout abstrahimus ipsum ab hoc celo: intentio eius est alia quam quando dicimus hoc celum particulatum: significantes ipsum per materiam sensibilem. Celum ergo sermone absoluto et abstracto est forma sola vniuersalis: sed per sermonem nostrum cum dicimus hoc celum demonstrantes ipsum in materia sensibili: significamus formam cum materia particulatam et acceptam secundum esse. Omne autem quod habet formam conuentionalem et figuram que terminatio est materie sensibilis: aut est multa secundum actum: aut potest esse multa secundum potentiam que procedet aliquando in actum per modum quem dicimus: ergo multi celi esse possunt et multi mundi. Et ista deceptio sequitur necessario Platone qui ponit exemplaria apud creatorem mundi ad que dixerit opus suum operis: cuius exemplum composuit cum opere in condito mundo: dicit enim quidam homines Platone musam imitantes quod exemplar perpetuum mundi est apud creatorem quod vocat mundam architypum: eo quod est vniuersum mundi sensibilis principalis typus: et quod est exemplar non recedens ab ipso quod quidem Plato non dixit esse ideam in mente diuina conceptam: quoniam hoc etiam dicimus nos propter quod dicimus domum ex domo et mundum a mundo: sed posuit ipsum habere veram rationem rerum creaturarum: et dixit ipsum esse rerum formas separatas ad quas formantur ille que produunt incooperabilem materiam: propter quod nominauit illa exemplaria formas: et illas que sunt in materia vocauit imagines: eo quod facte sunt ad imaginationem istarum que manent extra materiam: ita quod dixit hominem esse separatum et a se ipsum separatum: et sic de alijs. Constat igitur quod cum ad vnum perpetuo manens apud opificem exemplare infinita formari possunt quod mundus aut est multus

Ultra de potest facere que non possunt fieri.

Ex. c. 9.

Nota ex intentione doctoris quo plato posuit mundum architypum.

De celo 7 mundo

ant potest esse multus. Si quis aut nobis dixerit q non per
tinet ista obiectio ad nos: eo q nos sumus defendentes opi-
nionem de exemplariis: dico q adhuc ex prior ratione vi-
det sequi q possibile est mundos esse multos: vel etiam sint
multi: eo q in ppteris: id est in actu qd potest esse in poten-
tia: sicut diximus in 4° physicoz. Unde etiam si dicamus
mundum non habere exemplaria: videtur recte sequi mun-
dos esse multos. Videmus enim q omne cuius forma est
in materia quod est hoc pluralicabile: 7 sunt multe partes si-
miles in materia 7 infinite per successionem. Ostensum est
igitur nunc per istam rationem vt videtur: q aut sunt celli
aut mundi multi aut possibile est vt sint multi. Possent igitur
aliquis deceptus ex his rationibus 7 antecedentibus di-
cere q physicoz accipere opinionem q mundi sunt multi
vel q possibile est vt sint multi.

Cap. 8°. De solone dubitationis dicitur ptra hoc qd dicitur
est mundus esse vnus: 7 de causa ppter quas mundus est vnus.

Ex. c. 93.

Noniam quidem igitur ad hanc intentionem
vt sciamus an mundus sit vnus posuimus stu-
dium nostrum: necesse est nobis indagare de
sententijs istis donec pueniamus per limina
veritatis ad hoc vt sciamus que sit recta 7 que
non sit recta. Soluentes igitur dicimus q in
obiectione prius inducta bene 7 vere dictum est q res vna
que coposita est ex materia 7 forma alterius est ronis quan-
do forma diffinitur vt abstracta 7 forma tris: 7 alterius qua-
do concipit 7 diffinitur fm esse qd habet in materia particu-
lari ipsam formam: istud est rectum 7 no est sermo aliquis
contradicens illi. Cui enim obiectio inducta super tres fun-
des ppositiones: quaz vna est q omne sensibile est composi-
tum ex forma 7 materia: 7 altera q omne copositum ex mate-
ria 7 forma est alterius ronis in vniuersali forma: 7 alteri-
fm esse cum materia pceptum. Tertia q omne tale est multa:
vbi pot esse multa. Sunt enim due priores ppositiones
absqz omni ambiguitate: vere tertia aut non semper est ve-
ra: sed aliquando falsa: ppter materie dispositionem. 7 enim
omnis forma comunicabilis sit: nisi non comunicat nisi ma-
terie que est extra ipsam actu: sed potentia est sub ipsa. Si er-
go tota materia apra sibi contineat sub se: ita q nullam ha-
beat aptitudinem ad ipsam aliqua pars materie existens ex-
tra ipsam: tunc nunq possibile est ipsam comunicari actu
pluribus: 7 ppter hunc sermonem celoz natura no est multi-
plicabilis: nec etia mundoz natura. Celum enim 7 omne in-
generabile factum est ex tota sua hoc est conuenienti sibi ma-
teria: 7 nihil est de ipsa extra ipsam: mundus aut factus est
ex materia simpliciter: 7 ideo non possunt fieri multi mudi:
7 nos quidem de hoc afferemus exemplum gratia doctrine
vt sit sermo nosse facillior. Dico igit q si symmitas est caru-
ritas nati in carne: tunc symmitatis ppris subiectum 7 ma-
teria est caro nati: si ergo ex omnibus carnibus que sunt vel
esse possunt forme vnus natus: 7 in isto sit symmitas: tunc
non erit nec poterit esse symmitas nisi vna: 7 nunq inuenit
symmitas nisi in carne illius nati tris: 7 tunc no inuenit in ali-
quo alio membro corporis: eo q in rone symmitatis cadit na-
sus: q: symmitas est nati caruitas. Similr si dicat esse ma-
teriam hominis caro 7 ossa 7 nerui 7 alia similia: tunc si po-
namus vnum hominem pstitit materia hominis: oportebit
tunc q sit vnus solus homo: 7 non alius omnino: q impos-
sibile est vt diminuat ab illo homine carnes 7 ossa per de-
cisionem aliquam: 7 decidat ab eo potentia caro: q ex actu
caro non fit generatio hominis: 7 ideo nisi possit resoluti ca-
ro de potentia ad actum non generabitur iste alius homo:
7 iste etiam vnus homo nunq diminuetur nec resoluetur
per corruptionem: eo q materia sua nec in toto nec in par-
te potest elabi extra formam que ptingit eam. Similiter aut
est in omnibus alijs: q nunq multiplicatur forma per gene-
rationem: nisi hoc modo: h non fit sub ipsa fm actu.
Vniuersaliter enim ver est de omni substantia composita
ex materia 7 forma: q non est possibile vt aliam habeat si-
mitem in specie differentem: tamen in numero solo: qsi nul-
la est materia potentia similis ex qua coponitur indiuiduum
eiusdem speciei. Redeamus igitur ad ppositam adapta-

Ex. c. 94.

tes inducta exempla: dicentes q celum est vnus copositus ex
ma 7 forma. Vocamus aut hoc celum vel celli nam tota cu-
ius est motus circularis: vel etiam totum mundum: qui vno
modo dicitur celum: vt inferius ostendemus. Redeamus
igitur nunc 7 itez dicamus q celum est compositum ex tota
materia sibi pueniente per potentiam receptibilitatis talis
forme: 7 tota materia sua est terminata actu per forma: 7 no
est possibilis ad formam aliam: sicut etia ostendemus 7 par-
tim superius tetigimus vbi diximus q est in ma ante cor-
ruptionem indeterminata 7 dimensio. Si enim no coposi-
tum est hoc celum ex medietate sue materie: sed ex tota ma-
teria: tunc vnus est: 7 non sunt celli multi. Dico aut ex medie-
tate materie: q si ponat alius mundus: tunc opz q iste non sit
nisi ex medietate sue materie: quia equalium in quantitate
eqlis est materia: sicut 7 duobus indiuiduis eiusdem spe-
ciei vna quantitas debetur materie in specie. Sicut enim
ipsa indiuidua determinatas habent quantitates: ita etia
determinatas habent quantitates materie ipsoz: ex hoc aut
sequitur q mundi sint infiniti 7 q trāsmutentur ad inuicem: in
sint quidē: qsi in infinitis diuisibilis est materia per assum-
ptum equale: quanta enim est ma patris ex qua fuit genera-
tus: tantā pteccit in generatione filij que sumpta est ex sup-
suo sibi digesti: trāsmutantur aut ad inuicem: eo q in simpli-
cibus generatio vnus est corruptio alteri: 7 everso: que
oia absurda sunt: ergo opz q no ex medietate sue materie:
sed ex toto sit compositus mundus 7 similr celli. Cōcedēdum
est ergo q celli vel mudi noiam noie absoluto 7 abstra-
bēte ab hoc demonstrato: q tūc dicit forma ipsius vniuersa-
lis que de se predicabilis est de multis: cū aut noiat hoc ce-
lū demonstrata forma in ma 7 accidentibus 7 diuiduantibus:
tunc dicit formam habentē esse in hac ma: nec tamen ppter
hoc possibile est vt sint celli multi 7 mundi propter hoc q to-
ta ma sub forma ptingitur: 7 de ma que est actu vt potest fieri
ppagatio in pluralitate scilicet diximus. Ex omnibus autē
his que determinatas sunt relinquatur q ois pluralitas in-
diuiduoz eiusdem speciei est per diuisionē materie: 7 ideo
cuius forma indiuisibilis est per materia: illa no agitur per
pluralitatem. Est aut intellectus sue intelligentia vt diximus
in premisis forma indiuisibilis per materia: 7 ideo no agit
in pluralitate 7 ppter hoc pbabilior sententia est de intelligē-
tijs: q quelibet ab alia differt fm spēm 7 non fm numer: so-
lū: eadē aut de causa 7 stelle differūt ab inuicē specie sicut mi-
hi videt: h ex diuersis causis specie differant intelligentie 7
stelle 7 oves: q ex indiuisibilitate materie differūt intelligē-
tie. Stelle aut ex hoc q cuiusqz eaz ma tota est intra: 7 hoc
est ver sue intelligentie sint coposite ex hyle 7 forma: sicut di-
cit Auicebron: siue sine simplices: sicut videt velle Arist. etia
si sint simplices bene saluat in eis potentia actiua 7 passiuā: si-
cut in libro de aia: 7 in libro de intelligentijs domino conce-
dente ostendemus. Cum enim ois pluralitas reducat ad
vnitatem vt ad principij sui: sic enim necesse est q ois multi-
tudo indiuiduoz reducat ad vnitatem nature vnus in spe-
cie sub qua crescit illa pluralitas: no at pot erire ab vno plu-
ralitas indiuiduoz nisi per actū: quo vna nā agit in plura-
litate per decisionē 7 diuisionē materie: talis aut actus no est
nisi generationis: 7 ita fit fm Arist. 7 omnes peripateticos
q non sit multitudo indiuiduoz sub vna specie nisi p actus
generationis: 7 hoc etia Arist. innuit qn dicit q illa que sūt
vnus materie qsi sunt diuersa trāsmutantur ad inuicem: 7 q
multitudo indiuiduoz causat ex diuisione materie: cū con-
sistat multitudinē diuidentis totam erire ab vniuersa diuisi-
o: nec ergo est vera sententia peripateticoz. Et si aliquis obij-
ciat 7 dicat: q sicut multitudo indiuiduoz erit ab vniuersa
speciei: ita multitudo speciez siue differentiaz erit ab vniuersa
te generis: 7 genus assimilat materie. Cū igitur superiora 7 i-
feriora corpora 7 substantie spirituales comunicent in vno ge-
nere generalissimo: videbit q comunicat in ma vna: sed ad
hoc nos iam in pcedētibz diximus: q nos bene concedi-
mus oiam esse materia vnam in genere: sed no simplr vnaz
fm q ponimus intellectū esse ens in genere fm doctrinam
Auicebron in libro de materia 7 forma: 7 fm doctrinā Au-
icebron in libro de causis. Si aut intellectum siue intelligentias
ponamus esse non in genere: tunc dicimus omnino corpo-
ralium esse materia vnam in genere: sicut determinatum
est in

Ex. c. 95.

Intelligē-
7 stelle spe ab
iuce distigu-
unt s oppo-
pmi videt te-
nere Lōmen.
2° celli cō. 49.
Et opp^m scōl
videtur tene-
re Arist. i 2°
celi. t. cō. 59.
vbi pbat oia
astra esse spe-
rice figure 7
hoc q luna ē
spherica.

est in primo libro physicoz: et dicitur esse vera que ibi inducuntur. Dicit tamen Averrois quod celum est forma tria et elementa quatuor inferiora sunt materia eius: et si queratur ab eo qualiter celum sit intellectum et sensatum si ipsum est forma simplex. Respondet quod intelligitur ex analogia sicut prima materia: sed illa intelligitur per analogiam ad formam suam. Vel autem intelligitur per analogiam ad materiam suam que sunt inferiora: sed nos absurdum reputamus hoc: cum sentiamus illud absolute: et ideo dicitur quod habet materiam significabilem per potentiam: et ubi: cum materia eorum que sunt generabilia determinetur per potentiam ad ubi: et ad motum et formam: et hec discussa sunt in antebabitis.

Cap. 9. De extra mundum nec locus: neque tempus est.

Ex. c. 96.

Sequitur autem adhuc ut ostendamus esse celum per modum quo celum uno modo compositum est ex omni corpore sensibili: veritatem autem antequam fiat hoc oportet ingredi quid est quod significatur per nomen celli: et secundum quot modos dicitur nomen eius: ut et ex hoc fiat manifestus quod querimus: si scire in qua sit significatio intendimus de ipso. Dicitur autem quod celum: aut accipitur per circumferentiam sphericam: aut pro sphaera concava usque ad centrum circa quod voluitur: centrum enim sicut dicitur in octavo physicoz alio modo modo est principium et finis sphaere. Si autem accipitur pro circumferentia: aut accipitur pro toto eo quod habet naturam circumferentiam: secundum quod dicitur celum id quod est superficies circularium: et motus circularis: aut accipitur per circumferentiam sphericam que est celum celorum claudens in se omnes celos. Dicitur enim quod celum nominatur uno et primo principali modo corpus quod est ultimus quo ad nos motus totius universi: hoc est corpus naturale quod est in ultimo motu universi: et hoc est celum supremum: quod in se quidem est primum mobile: quo ad nos autem est ultimus. Et hec confirmantur ex consuetudine que est in communi sermone: quia consuevimus nominare celum id quod est summus orbis mundi: et eius superioris: et cum illud sit altissimum et nobilissimum: dicitur illi habitare omnia spiritualia firma et quietata: eo quod omnes intelligentie que sunt motores orbium sunt immobiles et fixe per eum petuntur: sicut septem dicitur in octavo physicoz. Et nominamus celum secundum tres modos alium corpus totum quod continuum est per modum quo contiguus continuus dicitur: cuius eo quod est supremus orbis mundi totius: et hoc corpus totum est quod dicitur quintam essentiam a conuero ignis superius in quo infra sunt sol et luna et cetera stelle: et hoc iterum confirmatur communi sermone quo dicere consuevimus soles et lunas et stellas esse in celo. Tertio autem modo iterum nominamus celum: totum id quod habet corpus contentum ab ultimo mobile: cuius est motus universi totius hoc est a primo mobili usque ad centrum: et hoc secundum consuetudinem sermonis quo a pre digniori nominamus totum: hoc enim modo nominamus quod celli est id quod est completus et totus cui impossibile est fieri aliquam additionem omnino. Non enim hoc modo potest accipi celum nisi per modum toto: quia impossibile est aliquid addi mudo: cum sit ex materia tota: ut dicitur. Manifestus est igitur quod celli dicitur secundum tres modos dictos in his significacionibus celum dictum tertio modo: quod videlicet est totum quod continetur ab ultimo universi motus quod est primum motum usque ad centrum quod est compositum ex omni corpore naturali sensato necessario: siue sit motum necessarium ad centrum: siue a centro: siue circa centrum: et extra hoc centrum: neque est corpus nec possibile est ut sit extra ipsum corpus omnino. In hac igitur tertia significacione volumus inquirere verum hoc sit verum quod dicitur: quod scilicet extra celum non sit nec possit esse corpus aliquod. Dicamus quod si detur extra celum esse corpus aliquod: aut hoc est ex compositis simplicibus: aut ex corporibus compositis: et quocumque modo esse dicatur si est illud: tunc aut erit illud sicut in loco naturali: aut sicut in loco violento et accidentali: quod autem extra celum non sit aliquod corporum simplicium omnino sic probatur. Ostendimus enim superius quod non est possibile ut corpus sphericum mutet locum suum: quia non est in loco essentialiter: et sicut impossibile est mutatio sui centri sic impossibile est mutatio sui situs: eo quod ipsum non potest mutari violento: quia violentia non cadit in ipsum: et extra suum situm non posset esse nisi violento. Similiter autem non est possibile

Ex. c. 97.

ut sit extra celum corpus simplex: recti motus: siue sit leue quod ascendit: siue graue quod descendit ad medium. Si enim aliquod illorum corporum esset illud: non posset ibi esse sicut in loco naturali: quoniam probatur est superius quod loca horum corporum simplicium sunt alia a locis que dicitur esse extra mundum: et sunt cognita ad sensum: et manifesta per rationes superius inductas. Si autem daretur quod corpora simplicia essent illud sicut in locis accidentibus: tunc secundum superius inducta essent ibi corpora alia naturaliter. Multoties enim ita dicitur quod omnis locus existens quibusdam corporibus simplicibus accidentibus alijs corporibus est naturalis necessario et e converso: cuius igitur per rationes probatur quod non est aliquod corpus simplex propter ista corpora que sunt elementa huius mundi: que quidem relata ad motum localem sunt tria: que sunt corpus circulare: et id quod mouetur ad medium et id quod mouetur a medio: impossibile est extra mundum corpus esse aliquod simplex. Si autem simplex impossibile est ibi esse: tunc impossibile etiam est quod sit ibi corpus compositum: cum compositum non sit nisi ex simplicibus: et resoluitur in simplicia. Sic ergo probatur est quod non est illic corpus aliquod: et faciamus eadem diuisionem quaz supra fecimus. Si enim esset possibile ibi esse: tunc possibile esset ibi esse: aut simplex: aut compositum: siue sic: siue illo modo dicatur ibi esse corpus possibile: tunc aut possibile esset ibi esse naturaliter: aut accidentiter: et quocumque horum daretur: tunc ratio nostra erit ad probandum quod non est ibi possibile esse corpus: sicut fuit nuper ad probandum quod non sit ibi corpus aliquod. Ratio enim ab utroque istorum est una: quod videlicet non sit ibi corpus: et quod non sit possibile ibi esse corpus omnino: nec aliqua magnitudinum corporalium: et hoc precipue ex illa ratione manifestum est qua indurimus: quod videlicet mundus compositus est ex materia sua tota que apta est conueniens sibi. Nuper enim dicitur quod materia mundi est pars eius que sunt corpora sensibilia naturalia: et illa omnia sunt in mundo isto: sicut in locis naturalibus: et non alibi. Si ergo hoc est sicut dicitur: tunc tam manifestum factum est et planum quod celi non sunt multi: neque mundi: neque fuerit in preterito multi: neque erit multi in futuro. Vel enim hoc modo dicitur vnicuique et perfectum et completum cui non est nec potest esse simile aliquod omnino. Amplius autem extra celum non potest esse locus: neque plenus: neque vacuus: neque tempus. Quod enim non potest ibi esse locus manifestus est: quia locus si sit plenus tunc continetur aliquod corpus: siue simplex: siue compositum. Nos autem ostendimus quod extra celum nullum est corpus. Si autem dicatur esse locus vacuus: tunc secundum quod dicunt esse vacuum: vacuus est locus in quo possibile est esse corpus: et nos ita ostendimus quod extra celum non potest esse corpus. Quod autem ibi non possit esse tempus: declaratur per hoc quod tempus est numerus motus: et motus non est nisi corporis: ergo ubi non est corpus non est motus: neque tempus: sed extra mundum non est corpus ut probatum est: ergo extra mundum non est motus neque tempus.

Ex. c. 98.

Ex. c. 99.

Cap. 10. De perpetuitate vite eorum que sunt in exteriori conuero.

Ex. c. 100.

Um autem tam declarauerimus extra celum neque locum esse: neque tempus: neque vacuum: necessario sequitur quod id quod est in exteriori celli: hoc est in ultimo celo ex parte sui conuerti non sit in loco: quoniam nec hoc celum essentialiter est in loco: nisi essentialiter motum habeat: qui est secundum locum motus: ut dicitur in physicoz: quod cum non sit in loco id quod est illud: tunc etiam non est in tempore: quia in tempore est quod a tempore continetur: et hoc est quod tempus quadam parte mensuratur. Omne enim quod est in tempore excellit a tempore secundum principium et finem: cum esse in tempore nihil aliud sit nisi quadam parte tempus mensurari. Siue illud igitur sit causa prima: siue sit conuerm celli supremi: tempus non potest facere ipsum verum: quia nihil est ibi quod est in exteriori ultimi motus universi quod alteretur: neque mutetur per se vel per accidens omnino: sed est firmum firmiter esse: et non mutatur omnino: eo quod nullam recipit passionem que sibi valeat ipsi ab aliquo agente. Dicitur autem in fine 8. physicoz. primum motum esse in illo conuero illius sphaere exterioris: et motum quod dat primo mobili esse quasi vitam omnibus existentibus secundum naturam: quod etiam dicit Aristoteles. peripateticorum principes: et isecutores eius Averrois: et rabbi Ador: et multi alii per

cc

De celo et mundo

ripa thesaurorum: quod est illa spera illa vult: et quod vita eius est actus in
 telligibile per ipsam speram: et quod vita illa tota est intellectua-
 lis: vita ergo secundum istos que est illi: non temporaliter est ibi suc-
 cedens: sed potius simul firma et stans: quemadmodum diximus
 de rebus que sunt eterne: ergo est sempiterna in secula secu-
 lorum. Sive enim seculum est duratio: sive esse cum toto tempore: ita quod
 tempus non excellit ipsum: sed excellat ipsum eternitas: et quia tempus
 causatur a motu eius: tunc seculum sui motus est totum tempus
 durans enim commensurat motus: quoniam cum tempus non excel-
 lit: et ideo non potest motus ille dici in tempore esse: sicut cau-
 sa temporis non est in tempore: sed sub illo seculo sunt spatia eo-
 rum que sunt in tempore: et illa spatia sunt secula rerum: exortantur
 in tempore: propter quod seculum ipsum mobilis est seculum secula co-
 tinens: et causa seculorum. Ultra enim sua nec finitur: nec deficit:
 nec proficit per momenta: sed stat simul et quo ad hoc laudan-
 dus est. Plato et ceteri primi philosophorum in diffinitione sempiter-
 ni quas dederunt. Dixerunt enim eodem sermone et vniuersum et
 sufficienter et conuertibilem cum ipso quando dixerunt quod sem-
 piterneitas est vltimus quo ad nos: sed sit primus simpliciter: et
 orizon continens tempus vniuersum rerum: post quod et ante
 cuius posteriora non est tempus aliud naturale: et dixerunt quod ista
 sempiterneitas est eternitas rei illius que est in exteriori cella et
 durabilitas eius. Cuius enim dixerunt quod est vltimus et finis: vo-
 luerunt intelligere durationes vltimi ad quod sicut ad quod finis est
 se omnia naturalia et relata: per hoc autem quod dixerunt ipsius
 esse orizontem: et intellexerunt quod est supremus esse durans conti-
 nens omne esse quod est sub ipso: quia inferiorum tempus et dura-
 tio finit ab ipso et excellitur ab ipso quod vocauerunt quando di-
 xerunt quod post ipsum in futuro et ante eius posteriora in pre-
 terito: quia preterita iam post nos sunt: eo quod nos ea non expecta-
 mus: ante nos nullus tempus est naturale: quia cum omnia res natu-
 rales constituantur a primo motore et mobile primo: et motu ipso-
 rum: oportet quod nihil naturalium sit ante ipsum vel post ipsum: sed
 sub ipso omnia naturalia pertineant. Hec ergo duratio sic
 accepta eternitas est motoris et mobilis et motus ipso-
 rum: quia eternitatem antiqui vocabant quantum ad durationem: non
 excessam a tempore: sive stet simul: sive sit successiva: sicut pri-
 mus sibi succedit: et vix aliquis eorum aliter inuenit locutus
 fuisse de eternitate. Secundum hoc igitur modum dicimus quod vlti-
 mum celum orizontis supremi et vltimus conuerum eius quod con-
 tinet et includit in se totum tempus sempiternum dicitur secundum anti-
 quos eternitas cella: eo quod in tempore: nec principium habet: nec
 finem: et hoc non sequitur quod celus et motus sit simpliciter eter-
 num: sed quodammodo secundum tempus: sicut ostendimus in octa-
 uo physico. Hoc autem nomen eternitas cella et motus eius
 determinauerunt antiqui ex ipso suo opere. Cuius enim dicitur
 eternitas esse durans et duret ita: celum quod motus in toto tem-
 pore absque eo quod excellatur a tempore: hoc opus et esse attende-
 runt quando vocauerunt ipsum eternum dicto modo eternitas:
 quia id quod est sempiternum est sempiternum durans cum tempore: opus
 autem a quo deriuatur nomen in quibusdam rebus est manifestum
 et plane potest ostendi: sicut in his quorum operatio est ma-
 nifesta: sicut est duratio cella et motus eius: in quibusdam au-
 tem rebus est operatio occulta et parua ostensione se manife-
 stat: et rerum illarum nomen non multum manifestat esse: et
 opinionem ipsam: ita autem diximus in libro de natura deo-
 rum: quem vocamus philosophiam extraneam eo quod extraneis ra-
 tionibus per similia vulgaria probatur solum probabiliter et
 vulgariter: sicut et ipsam physicam credidimus communicari
 populis: et declaramus ibi quod necessarium est ut spirituales res
 sicut substantie diuine et corpora spiritalia superiora non mu-
 tentur secundum tempus omnino: neque corruptantur in suum esse et in
 sua substantia: et ibidem illius rationem diximus esse: quia
 talis substantia est causa omnis cause rerum naturalium parti-
 cularium ex causa talibus non est alia post ipsam: quia si per-
 mutarentur huiusmodi substantie prime oporteret quod alie sub-
 stantie priores eis essent que mutaret eas: sicut diximus in
 principio octauo physico. Secundum ergo hunc modum que-
 rimus ipse tales substantie sunt immutabiles et inalterabiles
 omnino: sed sunt perfecte sempiternae et ad permanendum in
 sempiternum. Non enim est super eas aliqua alia causa cau-
 sans eam et mutans secundum naturam: et si daretur causa prior: pri-
 mo celo et motore eius: tunc oporteret concedere quod illa esset co-
 pletissima postquam ascendendo non esset aliqua melior in ordi-

ne substantiarum celestium: quia necesse est quod aliquando sit sta-
 tus cum numerus et ordo substantiarum celestium non pec-
 dat in infinitum. Amplius autem dicimus rem illam pri-
 mam nullam recipere occasionem mutationis per accessum vel p-
 se: et ideo non recipit finem alicuius mutationis que sit forma
 aliqua aliter disponens ipsam: neque recipit finem motus eius.
 Motus enim eius secundum naturam est sempiternus: quia nunquam dis-
 continuatur vel abscedit: et ideo meretur dignissime ut def-
 ei motus diurnus qui hodiernus ab antiquis dicebatur. Res
 enim omnes non sunt mobiles nisi per naturam quando sunt extra
 loca sua: et cum peruenierint ad loca sua tunc quiescunt. Corpo-
 ris autem nobilissimi et supremi motus nunquam quiescit: quoniam
 extra locum suum nunquam est ut perueniat ad ipsum: et locus eius
 est rotundus vnus: et ideo cuiuscumque puncti orizontis in ipso lo-
 ca sunt infinita: et voco locum situm: quia situs omnium partium
 inotiarum sunt infiniti secundum potetiam: et ideo ipsum mouetur si-
 ne fine in tota temporis duratione. Locus enim inceptionis
 motus eius est idem subiecto cuius loco finis eius: et ideo vnus
 et eadem rationem habet sempiternum: et ideo motus eius fa-
 ctus est sempiternus qui nunquam in tempore finitur: sicut enim in
 octauo dictum est: finis eius est extra ipsum: et ille est centrum quo-
 dammodo et finis et principium circuli. Ad hoc autem quod mouetur
 circa ipsum et cum equaliter semper sit circa ipsum semper
 equaliter mouetur: ita quidem quod celum semper equaliter
 aptum moueri et motus semper mouens: et non ita quod per se-
 ipsum corpus celi moueatur.

Tractatus Quartus Primi Libri de Celo et Mundo:
 an celum sit generatum.

Capitulum primum. Que tractatus intentio est et quis dicendus mo-
 dus: et quid dixerunt circa hoc antiqui.

Am autem omnia que

rehabita sunt de perfectione et unitate mun-
 di ostensa sunt discrete et determinate est mee
 voluntatis nunc ingredi de Celo et Mundo
 increato: vix sit factum per generationes philosophica:
 an non sit factus per generationes: an sit corruptibile
 corruptibile corruptione. Hoc enim sit tactum in
 superioribus: indiget tamen adhuc inquisitione subtiliori: verum
 men ante nos de istis duabus questionibus dicamus finem veri-
 tatis: incipientes secundum nostram consuetudinem de eis prius dicere
 sermones antiquorum philosophorum naturalium: eo quod ratio eorum qui dixerunt
 sa dixerunt a nobis: erit nobis via inquisitionis in omnibus diuer-
 sitatibus eorum quibus deuiat a nobis: et ad se inuicem: et via hec
 erit ex dictionibus bene consideratis. Hoc enim modo procedendo
 erit sermo noster apud omnem hominem qui bene considerationis
 est acceptabilior: quando discreuerit iter nostra dicta et eorum
 dicta qui dicit nobis: et cum spererint nostras rationes esse
 dicitur dicta eorum: erit tunc nostra determinatio vix magis ne-
 cessaria in intellectibus audientium: et precipue cum primo audierint de
 bilis rationes antiquorum qui diuersificant a nobis: quia tunc au-
 ditis nostris fortibus rationibus: facile acquiescent nobis. Est enim
 de per se manifestum quod omnes sciunt: quia cum dixerimus finem no-
 stram de aliqua re: quod videlicet oporteat ipsam esse secundum hunc modum
 vel illam: tacerimus finem aliorum et responsiones qua rident
 opinionibus eorum qui sunt diuersificantes ab eis: et tacerimus et
 sermones determinationis eorum in re illa de qua disputant: tunc de-
 bilis et tardus suscipiet sermo noster: et ratio nostra apud audientes
 conclusiones vnus deum ad deum alterius discernit tamen iter propo-
 nes syllogismorum iter principia ex quibus firmantur propositiones syllogismi-
 ce: eo quod hec ita ita talia. Adhuc vix deum nostrum vel ad-
 uersarij nostri sit melius et credibilis: sed quia nostra dispu-
 tatio doctrinalis est et non litigiosa: opus omnium hominum qui nobiscum
 confert dicta sua obseruare: nec vel inimitia vel amicitiam
 condisputantibus seculi aliquid impugnet vel recipiat: salutaris enim
 amicus et veritatis inimicus discernere et non hominis secum
 disputantis: et ideo necesse est ut participet sic secum et ceterum
 in disputatione vna: quod concedat oia que concederet sibi ipse de
 rationabilibus et veris secundum intellectus: aduertens illud quod in to-
 picis dixit Aristoteles de ingentibus veritate: quod primum socius est
 qui impedit corde opus. Hoc autem primum in tractatione
 questionis istius: ideo quoniam in eo sunt multe diuersitates: et est
 questio desiderata scripti ab omnibus: et ideo maxime notum est
 est in

Ter. co. tot.

est in ea impedire est qui diligenter ponit in inquisitione veritatis de ipsa. Non enim solum philosophi diversificant in determinatione ipsius: sed etiam religiosi legum plurimam in ea auferunt conditionem. **D**icamus igitur incipientes quod antiqui philosophi loquentes de factura mundi quotquot processerit sectas Heriparibeticorum conueniant in hoc quod celus et mundus eunt inchoata per publicam generationem: sed tamen in modo illius generationis differant quodam inter se physici triplici diuersitate. **F**uerunt enim quidam inter eos qui et precipue deputati sunt apud Stoicorum peritiam: qui dixerunt quod mundus quidem per generationem que fit ex materia inchoat: sed durabit in sempiternum: et ideo in tota temporis duratione non habebit principium materiale aliud ad quod resoluatur que admodum res corruptibiles resoluunt: propter quod etiam in toto tempore nunquam habebit finem: et uetus quidem sententia auctor fuit Plato apud antiquos stoicos: et postea parum ante nostra hec tempora renouauit eam **H**erodes **E**gyptius philosophus iudeorum: utrumque enim horum dicebat opinione mundi ex materia quasi ex matre mundum produxisse esse tempore: et presertim quidem mundi superiora que sunt mouentes et causantes inferiora elementa: et elementa priora esse mundo natura: et non tempore: orbem enim et stellas sic firmos fecit opifex quod omnium inferiorum semetipsum quia opifex quod dicitur eis tradidit erequenda: sicut in **T**imeo Platoni continetur: in tempore cum inferioribus sunt producta. **F**uerunt autem alij qui dixerunt quod celus et mundus totus inchoat per generationem: et quod ambo finiunt in tempore nec unquam reuertentur ab idem mundus: quia sicut per intellectum agere in tempore infinito quod sequitur mixturam omnium tantum subiectum primum mundus iste existit per generationem: ita etiam reducit in idem mundum per intellectum esse: et ideo cadit sub corruptione sicut reliqua corpora que esse per generationem acceperunt. **H**ec autem opinio **A**narago fuit qui dixit tempus esse infinitum: eo quod tempus sequitur chaos primum et non motum celum: et dicit in tempore infinito multos mundos generari: et multos corrupti: quorum nullus est idem cum alio: et de hac opinione multa dicta sunt in primo physice communis. **A**lij autem qui tertia uiam inuenierunt fuerunt qui dixerunt quod mundus iste sepe generatur: et sepe corrumpitur: et illi diuersificati sunt in duas uias: quodam enim dicunt quod reuertitur idem in magno anno qui deorum sacramento confirmatus est: et hec fuit sententia **E**mpe: et uocat magnam annum spatium temporis quo superiores orbem et stelle reuertuntur omnes simul ad principium primum sui motus: quod non accidit ad minus firmum **P**tolomeum nisi in .36. millibus annorum: et dicit hunc annum firmatum esse iureiurando: siue sacramento deorum: quia deos uocat orbem et stellas: et illi necessitate motus sunt obligati ad redendum in idem punctum: unde inchoerunt sicut si confirmassent illud iureiurando. **I**ste autem **E**mpe: **I**talicus fuit de ciuitate que uocata est **F**ragurambice: propter quod fragilissem esse uocant: et in rei ueritate fuit **S**iculus. **H**eracitus autem **E**phebus dicebat quod celus et mundus generantur et corrumpuntur continue subiacere alterationi: et alterationem dicit esse generationem. **E**t autem sciamus **H**eracitum fuisse grecum natum de **E**phebo: quodam tamen saraceno dicunt eum fuisse **S**alsine sem: et quidam de ciuitate **K**aristos: cuius causam esse putant: quia saraceni nomina philosophorum et ciuitatum frequenter habent corrupta. **H**ac igitur triplici diuersitate diuersificantur philosophi. **R**eligiones que ab initio fuerunt uel quod modo quadrupliciter variantur. **D**ixerunt enim **S**abij quod mundus: nec per generationem: nec per corruptionem finitur. **S**toici autem quod quidem per generationem inchoat: sed per corruptionem non finitur in hoc sequentes **P**latonem. **P**ythagorici autem in legibus **P**ythagore tradiderunt mundum: per generationem inchoat: et per corruptionem desiniturum: cum quibus conueniunt tam **E**mpe: et **A**narago: et **H**eracitus: in diuersis modis hoc dicant: sicut patet ex premissis. **S**unt autem quidam saracenorum irrationabilissime dicentes: et quartam legem inducentes: quod uetus mundus per generationem nunquam inchoat: sed tamen per corruptionem desiniturum sit: cum nulla autem istarum legum conuenienter **H**erodes qui propheticè non publice docuit mundum non per generationem sed per creationem inchoat: et per uoluntatem dei iudicis desiniturum: non quidem sic ut nullo modo sit: sed sic ut in alio statu sit: in quo tam boni quam mali iustam operis sui consequuntur retributionem.

Cap. 2. De contradictione dicti et ratione **P**latonis et **S**toicorum.

Monia autem ita exposuimus summatim opiniones que sunt de inceptione mundi: opportunus est idcirco rationes contra eas. **E**t primo contra opiniones **P**latonis et legem **S**toicorum. **D**icimus igitur impossibile esse omnino sermonem **S**toicorum: contentum quod de celo esse mundum magnam: que admodum et quod supra in tertia celi significatio ostendimus: et dicitur quod hoc celus per generationem inchoat: et per corruptionem esse factum: et nunquam esse desitum per corruptionem nec sine habitum: eo quod non habeat materiam principium in quo possit per corruptionem resolui. **N**os autem dicimus nec quod cessamus a narratione sermonum eorum qui sermo dicit quod celus et cetera nullum enim modum alicui rei nullis consistit: mur esse uerum unum: neque uerificamus esse nisi quando per idem generationem: aut in omnibus: aut in pluribus eorum per se possessionem esse presertim: cum res naturales sensibiles sint: et sensibili cognitione inductionis potissime presentent. **A**d hoc autem quem isti dicunt de celo et mundo: quod uetus per generationem publicas inchoat: et per corruptionem nequaquam sint desitura: nunquam uidemus in aliquo re que inchoat: quin potius diuersus isti uidemus in omnibus: quia omne quod per generationem inchoat uidemus corruptum tempore determinatione: sicut infra ostendimus in hoc eodem tractatu libri istius. **A**bsurdum igitur est istum modum existere de celo et mundo. **E**t amplius autem dicimus quod omnes res in qua non est potentia: siue uirtus uel altera res a qualitatibus actiuis et passiuis nullas habet eam siue alterationis: cum omnis alteratio fiat a qualitatibus actiuis et passiuis: sicut ostendimus in .7. physicorum. **E**t sic est eorum sermo quod res que alterat uel alterata est aliquid a qualitatibus actiuis et passiuis habet uirtutem et potentiam ad hoc quod alteret: et siue alterationis causa est in re ipsa: sicut uidemus in omnibus elementis et elementis que alterantur adiutur. **S**i igitur mundus iste magnus uel autem **P**latonici per generationem componitur ex rebus: quare dispositiones fuerunt primo firmas aliarum dispositionum: siue firmam aliam formam que sit forma mundi: cum non sit possibile quod amittant tales formas per quas fit alteratio eorum que alterantur: tunc proculdubio postquam accipitur formam aliquam per alterationem sunt alterabiles. **U**idem enim quod id quod non est calidum: et per alterationem factum est calidum: adhuc per alterationem etiam mutabile est a calido in alias quacunque dispositionem que potest esse terminus alterationis. **U**trum igitur ita sit si mundus inchoat per generationem: res ex quibus componibilis erat mundus: aut erant alterabiles a suis dispositionibus quas habebat antequam constituerent mundum aut non. **S**i erant alterabiles tunc adhuc sunt alterabiles: et sicut per alterationem eorum uenerunt ad mundi constitutionem siue generationem: sic et per alterationem possunt uenire ad mundi corruptionem: et tunc mundus est corruptibilis. **S**i autem non erant alterabiles: tunc nunquam poterunt per generationem uenire ad hoc ut constituerent mundum: quia nulla generatio publica esse potest nisi per alterationem. **U**trum igitur alterentur firmas platonice in constitutione mundi: tunc alterabuntur etiam post mundum constitutum: et si celum et alia simplicia sic sunt alterabilia et passibilia: cum omnis passio facta abijciatur a subiecto: oportet tunc dicere quod tamen celus que alia simplicia corpora et mundus ipse possunt resolui et separari: siue consumi per corruptionem: ita quod amittant formam mundi. **E**t eadem necessitate cum post corruptionem facta a forma mundi: adhuc maneat alterabilia et mutabilia: oportet postquam resoluta sunt a forma mundi iterum alterentur aliquando ad compositionem forme mundane: et ab illa iterum corrumpantur per alterationes: et sic fiat successio et generatio nis et corruptionis mundi in infinitum: que admodum dixerunt **E**mpe: et **H**eracitus. **S**i hoc est firmum modum hunc: tunc mundus qui inchoat per generationem cadit etiam sub corruptionem: et non est uetus quod dixerunt antiqui **P**latonici quod sit propter corruptionem et finem in tempore. **S**icut autem ipsozobamus cum istoz: sic conueniens est ut elidamus rationem dicti quam induerunt. **N**on enim quam induerunt quando intendunt ostendere et imaginari quod mundus per generationem inchoat: et tamen nihil habuit preces se firmam nisi: et tempus: falsa est omnino et dicitur ei per demonstrationem ueram: non habet instantiam in naturis. **D**ixerunt enim quod faceret simile aliquid opificibus mensurandi qui geometri uocantur: in enim illi sciant quod abstracta a motu et materia sensibili perpetua sint: tamen quando docent compositiones figurarum: dicunt prius esse lineas et superficies: et prius esse pertrahendas lineas illas uel alias: non quia intendat

Ex. cō. 102.

Prima opinio est mundi et est stoicorum et platonis.

Secunda opinio est Anarago re.

Tertia opinio est Empedocle.

Ex. cō. 103.

Religiones que drupit uariae sunt circa opinionem de initio mundi et generatione.

Ex. cō. 104.

De celo et mundo

elementa figurarum tempore procedere figuras: et per motum deuenire ad figurarum compositionem. Sed ut doctrina eorum sit facillior discantibus. Si inquit faciamus nos quando dicimus mundum esse compositum prius ex superioribus partibus semine generabilia: et postea produci ipsa generabilia: et ex utriusque his compositum mundum dicimus hoc omnibus his qui que nostra sunt consentient: quod videlicet mundus sit factus: non intendentes ostendere quod per temporis prioritates operis produerit stellas et maria: et postea per ipsas semine nature facta a se indiderit eis: et postea fecerit inferiora: in quibus semine illa seminaretur: et tade ex his compositus sit mundus: sed intentio nostra est inquirunt facillius facere doctrinam de mundi generatione: ut sciat quod mundus est factus simul in omnibus suis partibus ex materia prima: et quod superiora non procedunt inferiora tempore: sed ordine nature: et ideo hunc ordinem significantes: dicimus quod mundus primo compositus natus ex hac re: postea ex illa per omnia: sicut facimus in figurarum compositione. **C** Redeamus ergo per syllogismum super eos contradicendo ipsis dicendo quod exemplum et simile de figuris quod inducunt non est conueniens ad declarandam mundi generationem esse per modum quem dixerunt: et est dissimilitudo in tribus: et patet quidem quod in arte figurarum et compositione ipsarum non est figura unquam completa nisi cum omnibus lineis et superficiebus ex quibus componitur: nec inuenitur unquam aliquo tempore figura diminuta ab aliqua linearum vel superficierum ex quibus componitur. Secus autem est in eo quod fit per generationem: illud enim inuenitur diminutum et sine quod ens in partibus suis in quibus est in potentia antequam accipiat complementum ultimum: et ista processio est sine tempore in omnibus generatis. Secundum autem est in quo est dissimilitudo: quia quando figura fit ex lineis et superficiebus non fit hoc ita quod linee et superficies alterentur: et per alterationem accipiunt formam figure. Sed elementa generatorum nunquam accipiunt formam generatorum: nisi per alterationem et mutationem: et hec alteratio et mutatio necessario erigunt prioritatem temporis eorum ad generatorum constitutionem. Tertium autem est in quo est dissimilitudo quod figura quidem nunquam est: nisi in ipsa simul sit superficies et linee: nec inueniuntur sine figuris linee et superficies sine eis: sed sine imaginationem solam. Sic autem non est in generatis: quia elementa eorum inueniuntur sine esse sine ipsis: et quecumque sunt tempora: hoc est in tempore existantia: et inueniuntur priora aliquibus: ipsa necessaria sunt priora illis tempore. **E**rgo elementa mundi generati sunt temporalia: et dicuntur priora mundo constituto ab ipsis: operis necessario quod procedat mundum tempore: non est ergo simile illud quod inducunt de lineis figurarum: sed enim ille sine esse non sunt extra figuras: tamen cum optices figurarum voluit demonstrare figuras demonstrant eas sine esse quod habet in imaginatione: ideo non est possibile ut ostendant lineas omnes simul in vice una et una demonstratione: verum ipsa ostendant per abscissa lineam post lineam: donec ipsa ventat tade super lineas ex quibus componitur figura tota. **C**ompositio autem mundi non est sine hunc modum: et ad hoc quidem declarandum inuenitur ratio nostra quam inducimus per ea ex quibus componitur mundus: sicut patet ex predictis. **D**icimus ergo ex predictis mundum primo generari ex hac re: et deinde ex alia sine Platonicis prioritate et posterioritate temporis. **R**es enim priora et posteriora hoc modo sibi sunt priora et posteriora: sicut est sermo dissimilitudo eorum. Si enim sine dissimilitudo sunt temporalia: tunc processio et prioritas eorum adinuenit esse sine tempore et sine esse. Si autem dissimilitudo eorum abstrahit a motu et a materia: que admodum in mathematicis: tunc prioritas et posterioritas est sine rationem et ordine nature tantum. **R**es igitur naturalis et temporalis primo non habentes formam compositionis huius generati: et postea habentes formam compositionis huius: ita quod ex tali compositione sit mundus non possunt esse simul tempore: quia non est possibile aliquid generabilium simul tempore habere compositionem et non habere compositionem: cum non habes compositionem per motum et generationem que tempore: tempus intercedunt inter unum et aliud. **D**e lineis autem et superficiebus que sunt in figura nulla est ante aliam tempore: et illa que est prior earum sine ordinem nature: non est in alia dispositione: antequam sit sub forma figure a qua alteratur quando figure formam accipit: sicut diximus prius: ostendit igitur sufficienter quod non est possibile ut sit mundus hoc

modo generatus: ut dicitur Stoici: ita quod futurus sit semper et non sit futurus ei finis in tempore in quo corruptio venit ad super ipsum.

Cap. 3. De contradictione opinionum Empedoclis Heracliti et Anaxagore.

Hicentes autem cum Empedocle et Heraclito quod idem mundus in substantia generat quod corruptio: et corruptio quod corruptio: nolunt aliud significare per hoc dictum suum nisi ut ponatur mundum semper esse et fuisse: et futurum esse tempus cui non sit finis aliquis in quo sine substantiales formam corruptatur: veritatem forma eius accidentaliter alteratur et mutatur qualibet vice una post aliam ex forma in forma: et simile inducunt in minor mundo: in quo videmus quod puer alteratur in virum sine illud quod etas relinquit in corpore: et iterum alteratur ex viro in puerum sine illud quod etas senectutis vitium relinquit in mente: senes enim declinantes ad puerilia conuertuntur: hoc enim fit in minor mundo: eo quod quando corruptio puer: fit vir idem in subiecto manens: et quantum corruptio vir: fit puer ad hunc manens illud in subiecto. Et similiter dicunt esse in maior mundo tamen Empedocles et Heraclitus: sed diuersimode hoc dicunt sicut patet ex supra dictis. **C**ontra hoc autem nos dicimus quod dictum hoc est erroneum quo ad probationem quam inducunt: et est non verum etiam in seipso: et hoc quidem probatur ex hoc quod quando conueniunt elementa: quedam ad alia in compositione mundi non sunt ex eis disponentes formam diuersam: precipue quo ad prima simplicia in quibus reciproca alteratione reiteratur semper eadem specie: fit ergo ex talibus sic reciproce alteratis compositio mundi unius et forma una mundi: quia partibus mundi simplicibus eiusdem in forma existentibus non potest esse mundus diuersus sine formam. Deinde autem dicit Empedocles et Heraclitus nobis et ostendit illud: quia talem causam ponunt generationem et corruptionem ex qua necesse est reciprocatio fit eandem formam speciem in simplicibus partibus mundi: sed dicant causam generationis contrariam esse cause corruptionis: generationis enim causa est ut dicunt amicitia: et corruptionis odium. Amplius autem si corruptio mundi est totum manens idem in substantia et quantitate: sed alteratum in qualitatibus est quando sine dispositione unam: et quando sine dispositione aliam: et ut dicunt non habet mundus aliam renovationem: nisi dictum modum alterationis: et sic cum hoc ut contentur mundus non habet compositiones ex alijs: nisi ex quibus componitur hoc celum quod videmus: et hic mundus sensibilis sine quacumque dispositionem formam variatur: eo quod semper reciprocantur eadem qualitates que sunt istorum elementorum: tunc ex hoc sermone non sequitur quod mundus sit generatus sine tota substantiam suam: neque habet aliquod principium materiale vel efficiens ante se vel post se mutationis et corruptionis: verum tamen sine suas qualitates elementales tamen quod in suis accidentibus et particularibus formis corruptio et finitur in quibusdam: et hoc non aufert mundo perpetuitatem: sed potius affert: sicut in secundo perigeneseos ostendimus. Anaxagoras autem dicit quod orbis est qui cadit sub corruptione et non redit unquam ad generationem eiusdem in specie. **R**espondeamus per antedicta: si enim mundus est unus et non possunt esse plures mundi: neque simul: neque successiue: cum mundus sit ex materia sua tota: tunc impossibile est ut verum sit quod dicunt. Secundum enim opinionem Anaxagore materia mundi fuit ante mundum: que fuit mixta ex omnibus homogenijs in quibus latebant omnes forme partium huius mundi: et per intellectum componerem et diuisentem exiit ex illa mixtura forma huius mundi. Si enim daretur quod non fuisset materia illa ante hunc mundum: tunc non posset esse verum quod dicitur Anaxagore alterata per intellectum agerem esset materia ad hoc quod reciperet formam huius mundi. Cum igitur sine Anaxagore alterata sint in forma mundi huius: adhuc post corruptionem mundi et resolutionem in mixturam primam remanet virtus et potentia alterationis ad eandem formas compositionis mundi que modo sunt in mundo. Si enim aliud ex homogenijs aliquando compositus est: adhuc in futurum aliquid simile illi in specie potest componi ex homogenijs que sunt similia primis homogenijs: in quibus olim compositio facta fuit:

Ex. c6. 105.

Ex. c. 107.

Ex. c6. 109.

Ex. c6. 106.

eta fuit: igitur ex mixtura in qua resoluitur mundus erit mundus idem in specie rediens iterum per intellectum agentem. Si autem dicatur quod mundus non est unus in specie: sed sunt mundi multi secundum speciem vel genus: tunc forsitan possibile est quod sit verum quod dicunt. Sed nos in sequentibus inquiremus utrum hoc possibile sit an impossibile omnino. Cum enim ostendimus celum omnino esse ingenerabile et incorruptibile: tunc consequens non erit reiterari diuersa in specie et genere: quoniam tunc ex perpetuitate motus celi concluderemus in fine seculi diu perire eos: quod quicquid habet substantiam incorruptibilem motu reiteratur eadem numero in omni tempore mundi: et quicquid habet substantiam corruptibilem motu reiteratur eadem numero in his duobus remanet semper mundus unus: ex quibus palam erit falsum esse quod dixit Anaxagoras.

Cap. 4. De distinctionibus generabilium et ingenerabilium: et corruptibilium et incorruptibilium: ex quo sume de substantiis ad ostendendum ingenerabilem et incorruptibilem esse mundum.

Antiquus autem ordinans disputationes de mundi generatione et corruptione dicimus opinionem antiquorum duo consistere de quibus est ingreditur: dicunt enim aliqui quod possibile est ut aliquid non ingreditur in esse per generationem: quod tamen sit corruptibile in natura etiam si nunquam corrumpatur: et aliquid est quod possibile est ingredi in esse per generationem: quod tamen incorruptibile est per naturam: ita quod nunquam corrumpatur: neque cadit sub corruptione: sicut expressit legitur in libro Platonicus qui dicitur Timaeus: in illo enim libro legitur quod celum est generatum: et tamen est semper in toto tempore manens: et hoc quidem sunt alij dicentes quod possibile est ut aliquid ex rebus generetur: et non finiat nec cadens sub corruptione: ita quod non finitur neque corruptio aliqua veniat supra ipsum. Dixit etiam celsus Plato non quidem esse corruptibile sed voluntate artificis sine corruptione permanere: dicentes autem sermones hos de celo: non naturaliter de celo sunt perscrutati: sed potius modo diuino ostendentes qualiter causata sunt a causa prima: quam voluntate artificis esse asserunt. Nos igitur etiam cum intendimus ingredi de veritate sermonis istorum philosophorum: oportet nos generalius loqui quam fecimus: et quoniam erigitur huiusmodi negotij materia: loquamur enim inquisitione aggregata ex entibus omnibus ceteris ingrendo utrum in aliquo ente possibile sit quod dicuntur: quod vix generatur non cadit a primo corpore vel generatur cadat sub corruptione: huiusmodi enim inquisitio est quasi diuina: sed propter doctrine bonitatem oportet eam hic interponi. Antequam igitur hanc generaliter faciamus hic inquisitionem intendimus primo distinguere intentiones eorum que dicuntur generabilia et non generabilia: et eorum que dicuntur corruptibilia et incorruptibilia: ut sic distincte intentiones eorum facilius ostendant illud quod intelligimus per sermone eorum cum dicimus generatum vel non generatum: vel cadens sub corruptione: vel non cadens sub corruptione: vna enim res multipliciter dicta et non distincta per intentiones de quibus dicitur: absque distinctione et discretione accepta ab audientibus generat ambiguitatem: et occultatur ratio eius: ita quod in ipsa desinat intellectus audientis et confunditur: adeo quod aliquando nuntiat dubie de ipsa: eo quod non discernit neque distinguit: eo quod nesciunt qua ratione intentio de re dicatur. Et hoc quidem sit dupliciter: ex nois videlicet equiuocatione: et ex ipsius rei multiplicitate. Sed de noim equiuocatione siue distinctione non curamus ad presens eo quod hoc sophisticum est proprium. Ret autem ambiguitate generaliter loquentes: oportet distinguere sicut patet in quinto philosophie prime. Cum igitur per substantiam primam in hac distinctione nascamur: oportet nos hic distinguere quibus modis ea de quibus disputabimus dicatur per analogiam. Dicamus igitur quod res dicitur multis modis ingenerabilis siue non generata: qui tamen omnes modi in communi reducuntur ad duos: aut enim dicitur ingenerabilis non vere aut vere. Et si quidem non vere dicitur ingenerabilis: tunc aut dicitur a priuatione generationis et vite motus: aut a priuatione debiti temporis ad generationem: huiusmodi generatores non priuatur ab ipsa. A priuatione enim vite in esse que est generatio et motus dicuntur ingenerabilia tempus et motus et ipsa generatio: nullum enim horum ingreditur in esse per tempus et alterationem et motum et generationem: que ad modum ingreditur in esse ea que per se et proprie generantur: sub isto autem modo cadunt tres modi

speciales: vna enim que est alteratio et motus in esse priuatur ab his que sunt ante generatum: sicut tempus et motus: et priuatur ab his que sunt necessario continentia ad generatum: sicut cum generatur hic homo: per consequens et homo et animal et substantia propter quod dicitur natura in his operari occulte: priuatur etiam ab his que per accidens sunt in generato et precipue a relationis: sicut cum dicimus hunc esse generatum: dicimus filium esse generatum: et etiam per accidens album vel fuscum: quorum nullum generatur per se: oia tamen hec aliquo modo generata sunt quia accipiunt esse post non esse: et ideo non vere dicuntur ingenerabilia. Secundo autem modo dicitur res ingenerabilis: siue non generata non vere secundum alium modum: quando priuatur ab ea tempore generationis et non potentia vel actus: possibile enim est quod generetur talis res antequam generetur: eo quod omne quod generatur in potentia est antequam generetur: huiusmodi fiat absque generatione: hic modus huiusmodi continet tres modos particulares. Id enim quod possibile est generari: aut nunquam generabitur huiusmodi habeat potentiam: aut generabitur sed non in tempore suo: possibile enim si non fiat non accidit impossibile aliquid: et ideo multa sunt possibilia: que tamen nunquam sunt: et illa continentur vniuersum modum ingenerabilium hoc modo dicitur: in quo non priuatur potentia: sed actus in toto tempore generationis. Si autem generabitur non in tempore suo: aut est difficilis generationis et prolongatur tempus: aut est facilis generationis et anticipatur propter aliquam causam. Et dicitur iterum res ingenerabilis: siue non generata proprie et vere secundum modum alium qui tertius est inter modos dictos in communi in quo priuatur potentia et virtus ad generationem: hoc est quando impossibile est rem aliquam sub generatione cadere: eo quod non est in ea virtus et potentia aliqua ut generetur: et de illa re non potest dici quod quandoque sit et quandoque non sit sicut dicitur de generabilibus. Et hic modus etiam duos speciales continet modos: id est quod non subijcitur generationi propter hoc quod priuatur ab eo virtus generationis: aliquando huiusmodi a necessitate sui esse: sicut necessaria habet que perpetua sunt in eo quod sunt necessaria: aut habet hoc ab impossibilitate ad esse sicut impossibilia: et ideo sicut diametron esse asymmetricum est ingenerabile: ita etiam diametron esse symmetricum est ingenerabile: horum enim vnum semper est aliud aut nunquam est. Generabilia huiusmodi sunt: aliqui non sunt. Sic ergo octo modi particulares continentur sub tribus communibus: tamen de ingenerabilibus hic solus tertius in communi dicitur modum intelligimus. Si autem generatum dicitur secundum modum multos oppositos modis eius quod de ingenerabile. Generatum autem vocamus generabile: quorum modorum numerus est reducendus in duos: scilicet in modum non vere generabilis: et in modum vere generabilis: vnum autem modum non vere generabilis in communi in vnicum est quandoque res aliqua est in potentia prius: et deinde est in actu: siue sit per generationem: siue sit sine generatione: et intelligo per generationem non veram generationem: huiusmodi illam potius que est per accidens vel per consequens: sicut dicitur minus per accidens generari filium: et per consequens hominem vel animal quando generatur hic homo. Absque generatione autem vero absque causis generationis: sicut dicitur generari ipse vel motus: eo quod accipit esse post non esse: et ideo subiecto idem est generabile et non generabile in primo modo vtriusque acceptum. Sed ratione diuersa dicitur ingenerabile et generabile. Ingenerabile enim dicitur in quantum priuatur in eo ea que sunt in generatione per se: generabile autem in quantum accipit esse post non esse quocumque modo accipiat illud: generabile enim dicitur omne illud quod quandoque est existens: et quandoque non existens: id dicitur quod quandoque est existens et quandoque non existens de multis modis ut distinximus: quorum vnum est sicut tempus et motus dicuntur generabiles: eo quod quandoque existens: quandoque non existens: et alios duos modos habet hic modus adiunctos: eius scilicet qui est per accidens: et eius qui est per consequens et naturale: et qui est per accidens magis est in relatione que huiusmodi non sit per terminum vel motus mutationis: ut ostendimus in quinto philosophie sicorum: tamen inascuntur aliquo modo per motum et mutationes. Hic igitur primus modus generabilis continet etiam tres modos sicut primus modus generalis. Sunt tamen quidam sicut Themistius et alij quidam qui dicunt: quod quando dicitur generabile quod primo est non ens et post hoc ens: siue per generationem: siue absque causis generationis: hic modus est ceteris ad generabile per se et ad generabile non vere: et hoc quod communitur dicitur in primo modo generabilis explicatur per duos

Ex. co. 109.

Ex. co. 110.

Nota que ex equiuocatione fit status in intellectu.

Ex. co. 111.

Ex. co. 112.

Opinio The mistij.

De celo et mundo

os sequentes modos. Sed ego dictum istud non approbo: h in his non sit vis magna: videt tamen esse verius quod dicitur est: quia hoc concordat et rationi et his que supra dicta sunt. C. Se- cundo autem modo dicitur generabile secundum intentionem aliquam: quando aliqua res que non est in actu: est tamen de numero eorum que possibile est generari: h forte non obseruet tempus sue generationis: et hoc iuxta 2^m modum ingenerabilis continet sub se tria: sicut supra sunt enumerata: et est idem in subiecto cum ingenerabili: h differens sit secundum rationem: quia dicitur generabile ab affirmatione potentie generationis: et dicitur ingenerabile a privatione actus generationis: aut in toto tempore generationis: aut in tempore debito: quod vel anticipatur propter facilitatem generabilitatis eius: vel prolongatur propter difficultatem eiusdem. C. Et dicitur tertio modo generabile: siue generatum secundum intentionem aliquam: quando res que non est in actu primo postea accipit esse per generationem per se: et proprie hic modus solus est verus: et simplex nullam aliorum sub se habens: h et oppositos duos sub se habeat: quia non semper est verum quod si vni oppositorum est multiplex quod et reliquum sit multiplex: sicut patet in ethicis ubi vno modo dicitur voluntarius dupliciter dicitur oppositum inuoluntario: h forte et hoc verum sit quod quantum ad aliquid sue rationis oppositum vni: et quantum ad aliquid opponitur alteri: per hoc enim quod potentia respicit esse oppositum impossibile ad esse: et per hoc etiam quod respicit non esse opponitur necessario in esse: et sic nihil prohibet vnum et idem opponi duobus non secundum idem. C. Similiter autem corruptibile dicitur multiplex: et reducit ad modos duos: quia aut dicitur secundum actum corruptionis: aut secundum potentiam. Si autem dicatur secundum actum tunc dicitur dupliciter: scilicet. scilicet. proprie: scilicet. tunc quando res est in primis existens in actu: deinde post hoc est non existens in coniunctione: siue per corruptionem et alterationem alterius et non proprie: siue sine corruptione: et tunc iste modus necessarie continet in se tres alios: scilicet. scilicet. qui est per accidens: et illi qui est per consequens: quia illi sunt cuiusdam alterationis corruptione: quod est proprie corruptum: sicut quando corruptum est Plato corruptum musicus et corruptum animal et substantia. Sine alteratione autem et corruptione corruptum ipsa corruptio et alteratio corrupti et actus eorum que alterant et corrumpunt: et hec est corruptio secundum actum dicta: sed non est vera: sed contra dicitur corruptio: eo quod talia post esse accipiunt non esse: et fortasse ite- rum noiamus corruptionem secundum alium modum que est secundum actum dicitur et est corruptio proprie dicta: et hic modus est quando res actu existens possibilis est ad non esse per corruptionem et alterationem simpliciter per seipsas: et non per aliquid: et iste modus proprie est et verus quo corruptibile dicitur corruptibile. Et de iterum corruptio secundum potentiam et non secundum actum: et hec non potest proprie variari nisi per vnum modum quando res anthonomacice de re de corrupta vel corruptibilis: eo quod est facilis vel velocis corruptionis: h aut potentia diuisi habeat in duo: hoc est in facile: et difficile: tamen quia difficile corruptibile resistit corruptioni propter multam victoriam forme super materiam: non proprie dicitur proprie corruptibile vel corruptum. C. Similiter autem multiplex dicitur quod non cadit sub corruptione siue incorruptibile: aut enim dicitur secundum actum: aut secundum potentiam: et si dicitur secundum actum: aut dicitur a privatione causam corruptionis: aut a privatione actus corruptionis: aut a privatione virtutis et potentie ad corruptionem: et primis quidem duobus modis dicitur incorruptibile non vere: tertio autem modo dicitur vere: vnum igitur et primus modus incorruptibilis est quando res aliqua est quandoque existens secundum actum: et postea est non existens secundum actum: sicut dicitur de tactu et ceteris re- lationibus: et de his que non per se corrumpuntur. Tactus enim et huiusmodi quandoque sunt existens: et quandoque non sunt existens absque hoc quod causis proprie corruptionis subiciantur: et hoc est verum de tactu actiuo et passiuo cum agitur et patiuntur adinuicem: et etiam de sensu tactus put ipse est secundum actum: si enim refertur ad sensibile: et quodammodo corrupto destruitur secundum actum: et non per se: quibus subiectis corruptioni: continebit igitur ille modus tres sub se superius enumeratos: et in isto modo est idem cum subiecto corruptibile et incorruptibile: h differens secundum rationem: sicut cuiuslibet scientis patere potest ex primis. Secundo autem modo dicitur incorruptibile: siue non cadens sub corruptione et privatione actus corruptionis secundum actum: et hoc dupliciter quando res aliqua quidem est que est non secundum actum: et est in ea virtus siue potentia corruptionis. Sed autem non est corrupta vel in futurum aliquid tempore non erit cor-

rupta: et ideo secundum id quod in futuro aliquo corrumpi potest dicitur esse cadens sub corruptione: in quantum autem tempore debito non corrumpitur dicitur incorrupta vel incorruptibilis: et iste modus videtur in his que in sua virtute indicant tempus aliquid sue corruptionis et post tempus illud durat per aliquam causam extrinsecas: sicut fit et frequenter in egritudinibus et etatibus hominum. Modus autem verus est quando etiam incorruptibile est ut dicatur a privatione potentie corruptionis: sicut est res qua nunc secundum actum existit: et in omni postremo et futuro permanebit in esse: eo quod non est in ea potentia et virtus ad corruptionem: secundum quam corruptionem verum sit de ea dicere quod ipsa nunc sit existens: et fiat per corruptionem postremo non existens: et talia sunt necessaria in ea que dicitur ingenerabilia per hoc quod non habebit non esse post esse secundum actum. Incorruptibile autem dicitur secundum potentiam dicitur secundum modum alium qui est duplex. scilicet. a privatione temporis debiti: et a privatione facilitatis corruptionis: h isti duo modi redeant in idem: quia difficultas corruptionis prolongat tempus corruptionis. Dicitur enim aliquando incorruptum vel incorruptibile quod non corrumpitur ad huc cum tempus est: et tamen possibile est ut sit non existens per corruptionem in futuro. Et de iterum secundum modum alium quod corrumpitur quando res aliquid non cadit sub corruptione velociter: sicut res que non est facilis corruptionis. Sic ergo dicitur de multipliciter generabilis et ingenerabilis: corruptibilis et incorruptibilis.

C. 2° ap. 5^m. De distinctione virtutis active et passive ut ex illa resumantur rationes ad probandum quod omne generabile est corruptibile.

Quia autem scilicet venimus super expositionem modorum generabilium et ingenerabilium: corruptibilium et incorruptibilium: et diximus intentiones eorum veras et non veras: nunc oportet adhuc his ad idem re distinctione virtutis et potentie que cadebat in distinctionibus generabilium et ingenerabilium: scilicet diximus quod ingenerabile est quod habet virtutes ad hoc quod sit semper: et non ut sit quandoque: et quandoque non: conuenit igitur dicere de eo quod dicitur virtus et non virtus: sed debilitas antequam adducamus demonstrationes ad id quod intendimus probare: sicut enim diximus virtus cadit in distinctione ingenerabilis et incorruptibilis: quia id quod vere non est corruptibile est id in quo non est virtus ad susceptionem corruptionis: et in quo non est virtus: ut aliquando sit: et aliquando non sit: id autem quod vocatur vere ingenerabile est quod non habet virtutem ut sit equale per naturam secundum quod dicitur Plato: inquit enim Plato quod mundus fuit equalis in potentia: et deinde equalis in actu: et sic primo inordinatus fuit quando fuit in potentia: et post hoc rediit ad ordinem per generationem: et sic non fuit per naturam equalis in potentia: nec equalis in actu: sed potius nunc per durat equalis in actu: hoc est per voluntatem artificis: et non per naturam: hoc quidem Plato dicebat de celestibus. Et ideo cum nos hic inquiramus de perfectione Platonis: oportet nos de terminare et de intentione virtutis et debilitatis que est eius oppositum. Ad acceptionem ergo distinctionis virtutis primo intelligere oportet quod virtus omnis: aut est actiua: aut passiuua: sicut et ipsa potentia: potentia autem actiua omnis et quantitas ipsius cognoscemus per actum relatum ad obiectum: dicemus enim volentes ostendere potentiam agilitatis in aliquo et quantitatatem eius: quoniam qui potest agilitate mouere centum leucas: vna die potest mouere quolibet numerum leucarum qui minor est illo: qui enim potest moueri centum passibus vel leucis: potest etiam moueri. So. vel. 10. sed non conuertitur. Similiter volentes ostendere maximam quantitatatem roboris alicuius ostendimus ipsam in maximo quod potest proficere suo robore dicentes quod qui potest portare centum libras: potest portare quodlibet minus centum libris: sed non conuertitur istud: maximus enim quod potest potentia actiua sequitur quodlibet minus: sed non sequitur quod possit aliquid maius maximo in quod potest: quoniam potest ferre centum libras non sequitur quod possit ferre centum et vnam: et si Hercules potest vincere triginta: non sequitur quod possit vincere triginta et vnum. Sed sequitur quod possit vincere vno minus quam triginta et quodlibet minus quam triginta. Si igitur volumus distingere virtutem cum sciamus virtutem consistere in vltimo et maximo ad quod se extendit virtus actiua: dicemus quod virtus est vltimam quod est in re potente

Ad semp est
vez si vnu op
positu sit m
plex qd rel
quam sit mul
tiplex.

Tex. co. 113.

Tex. co. 114.

Tex. co. 115.

Tex. co. 116.

tenite de potentia sua actiua: sicut vltimum potentie fortitudinis ipsius Hercules diximus esse a virtute triginta. quantitas igitur potentie extense ad triginta erit virtus Hercules: sic est in omnibus alijs circa potentiam actiuam: vltimum enim potentie actiue est sicut in toto potestatiuo: quodlibet enim totum includit minus illo: sed non pueritur. Omne enim quod potest minus potest: sed non conuertitur: quod enim potentia agilitatis vel velocitatis sue potest perficere centum passus perficiet quosdam passus pauciores: et quod potentia roboris sui potest portare centum libras: potest portare duas et quasilibet pauciores centum. O stultum est igitur ex his quod fortis et quilibet potentia actiua diffinitur in hoc quod est vltimum potentie sue: quod vltimum est perfectio omnium precedentium in omni toto potestatiuo: siue sit potestatiuum totum in natura: siue etiam in moribus: sicut est regnum quod est vltima potestas omnium imperantium et gubernantium multitudines: et intra ipsum sunt potestates: presides: et consules: et militia aliorum: et qui potest ut rex potest omnia que possunt inferiores: sed non conuertitur: et vniuersaliter dicitur: sicut est de omni toto potestatiuo quod ad summum perducitur ex collectione potestatum inferiorum. Eius autem cuius habet potentia actiua vigore propter multam victoriam forme super materiam habet potentia passiuam impotentiam: et hec vocatur debilitas: et potentia passiuam que est oppositio potentie actiue diffinitur in minimo quod potest in ipsam: eo quod ipsa in nihil omnino potest nisi quod est passiuam: sed in hoc dicitur potentia: quia illa possunt in ipsam: et in quod potest vincendo minus: in hoc vincendo potest etiam maius illo: et ideo sequitur quia quod patitur a minore patitur etiam a maiori: et quod vincitur a minore necessario vincit multo citius a maiore: sed non conuertitur: quod enim non potest quis deferre de numero ponderum paruorum: non potest deferre aliquid maius et grauius illo ponderere: sicut dicere possumus in exemplo: qui non potest deferre centum libras: nequaquam deferret centum et vnam: et qui non potest ambulare centum passus non ambulabit centum et vnum. Vltimum ergo potentie passiuae est minimum: hoc enim potest esse illud a quo fit passio: sicut maximum potest esse illud in quo fit actio in potentia actiua. Virtus ergo potentie passiuae erit in minimo: quia hoc habet maxime de passibilitate ut indicat passibilitatem in statu in quo non potest esse maior: passibilitas in eo quod patitur. Et est tamen sciendum quod vltimum potentie passiuae non proprie dicitur virtus: sed dicitur debilitas vel infirmitas conuenienter: nisi aliquando hoc sit de bonitate alicuius virtutis passiuae secundum naturam: sicut infra dicemus de potentia sensitiva: quod ille que facilius patitur a sensibilibus suis secundum aliquid sunt meliores et fortiores in dicitur sensus. Sic ergo diffinitio virtutis actiue est vltimum potentie sue secundum plus et minus in quod potest: et debilitas est in vltimo minimo quod potest in potentiam passiuam. Oportet autem non decipi a paralogismo quorundam diuersa probare conantibus ab his que dicta sunt a nobis. Obijciat enim fortassis aliquis dicens non esse necessarium: neque rectam diffinitionem virtutis que inducta est: videns enim per spatium passiuam vnam rem magnam non videt ex eodem spatio quodlibet minus illo: sed potius ex paucioribus passibus spatij: siue ex minori spatio videt minus illo: sed ex eodem spatio videt quodlibet maius illo: ergo vltimum virtutis non est in maximo sed in minimo. Similiter potest obijci de auditu vocis alicuius ex spatio aliquo quia ex eodem auditur vox maior et non auditur vox minor: illa nisi ex minori spatio: non autem est hoc quod falsificet diffinitionem virtutis diffinitionem: quia manifestum quidem est quod qui potest videre per spatium perfectum et audire vocem paruum: videbit et audiet per idem spatium maius puncto et vocem maiorem: visus enim et auditus potentie sunt passiuae: et statum bonitatis potentiarum illarum indicat imitari a paruo: et si imitat ipsas res parua: imutabit ipsas quilibet pars maior: sicut diximus de potentia passiuam: non igitur obiecto dicta destruit hoc quod diximus de virtutis diffinitione: quia potentia duplex est: et vna diffinitur in vltimo statu rei in quod potest potentia que est actiua: altera autem diffinitur in vltimo statu eiusdem: que est potentia passiuam: que cognoscitur in vltimo statu esse quando minimum inferentiam et passionem potest in ipsam sicut diximus: hec autem

species de qua dictum est: passibilitas ad bonitatem facile facit species eius: perfectio est in hoc quod facile ei inferat passio a proprio sensibili: et ideo est virtus in ipsa et vltimus bonitatis et perfectionis eius. In alijs autem in quibus passibilitas est a victoria materie super formam: facilis passibilitas est a destitutione virtutis actiue: et in illis non proprie habet nomen virtutis: sed potius habet nomen impotentie et debilitatis siue infirmitatis. Omnia autem hec adducta sunt ut sciamus virtutes eorum ad esse semper vel non esse: et ad nunquam esse semper. Sicut enim se habet potentia ad agere et pati: sic se habet ad esse: et ideo illa cuius virtus est ad semper agere: eius virtus est ad semper esse: et cuius virtus est ad aliquando agere: eius virtus est ad aliquando esse: quia nos loquimur de agere essentiali quod consequitur rei naturam et substantiam: propter quod etiam sequitur ut postea ostendemus: quod cum vltimum eius quod est generabile non sit esse semper: sed esse aliquando: quod non potest dici illud habere virtutem ad semper existendum erit ergo aliquando et aliquando autem non omne tale corruptibile est: oportet tamen ergo quod omne quod generatum est aliquando futurum sit in corruptione: propter que induximus omnia que diximus de virtute: hoc autem ex sequentibus magis erit manifestum.

Cap. 6. De principijs habentibus virtutem ad esse et ad non esse ex quibus sumende sunt demonstrationes.

ostendit autem determinatum est de virtute et de effectu virtutis que est debilitas: quarum vna refertur proprie ad potentiam actiuam ad esse: altera autem ad potentiam passiuam: sequens est determinare residuum quod est simile illis: sicut enim se habet virtus actiua ad maximum per quod determinatur: ita se habebit virtus que est ad esse ad aliquod maximum sui temporis: eo quod virtus ad esse et ad generatio nem non est nisi per actiuam potentiam: virtus autem ad non esse et corruptionem est per passiuam: et hanc etiam necesse est habere tempus per quod determinetur. Oportet autem scire quod cum potentia sit ordinata ad actum: oportet quod sit de tpe actus: ita est de tpe potentie: et sicut sunt actus oppositi et non esse: ita sunt potentie opposite secundum actum ad quem sunt ordinate: sed potentia vnius actus non opponitur actui alteri: sed potentia ad actum non est simul cum actu: quia potentia est non habet: actus autem est eius quod habetur: cum autem ita habetur: tunc non est habendum amplius: hec autem dicta sunt propter quorundam errorem dicentium quod vna numero est potentia duorum oppositorum: et hoc non potest esse verum: nisi de potentia subiecti que omnino est materialis et indispo sita: que aliquo modo est disposita infra: sicut illa que precedit actum: sicut priuatio habitus: illa non potest esse vna duorum oppositorum: sicut ostendimus in libro primo physico: et in pluribus alijs locis. His autem prenotatis dicimus quod si alicui rerum naturalium attribuatur potentia vel virtus ad hoc ut sit et ut non sit: siue ad esse et non ad esse: cum esse et non esse sint opposita oportet potentias illas esse oppositas: et ideo impossibile est eas inesse simul eidem secundum idem tempus: ergo necessarium est tempus aliquod determinatum eadere inter esse ipsum et non esse quod sit distinguens esse eius ab eius corruptione siue destructione que terminatur ad non esse ipsum: dico autem quando hec attribuuntur eidem quod est existens sicut est mundus vel celum. Si enim ratione materialis principij dicitur aliquid in potentia ad esse ratione priuationis secundum quod ipsa est inchoatio forme: et dicat in potentia ad non esse hoc erit improprie dictum: quia tunc actus non est sed potentia est: ad hoc autem modo non potest dici esse per se: et ideo quod attribuatur ei de potentia vel virtute ad vnum vel ad aliud: attribuatur ei sicut per accidens existenti et non per se: cum enim ratione priuationis subijciatur motui: ut probauimus in primo physico: ipsa per se non est sed per accidens est et accidentaliter. Ad hanc enim inquantum materia non est indiuiduum aliquid signatum ens in natura: sed cum attribuatur ei esse hoc est esse secundum quod est cognoscibile per analogiam solum: ut declaratum est in fine primi physico: et ideo ipsa secundum actum non est et ideo per se non est: quia omne per se esse est a forma: sed secundum quod per accidens ens hoc est per rationem subiecti analogie ad formam: propter quod accidit quod cum attribuatur ei potentia ad

Ex. co. 168.

Et non vna numero est potentia duorum oppositorum.

Et non potest sua potentia dicitur.

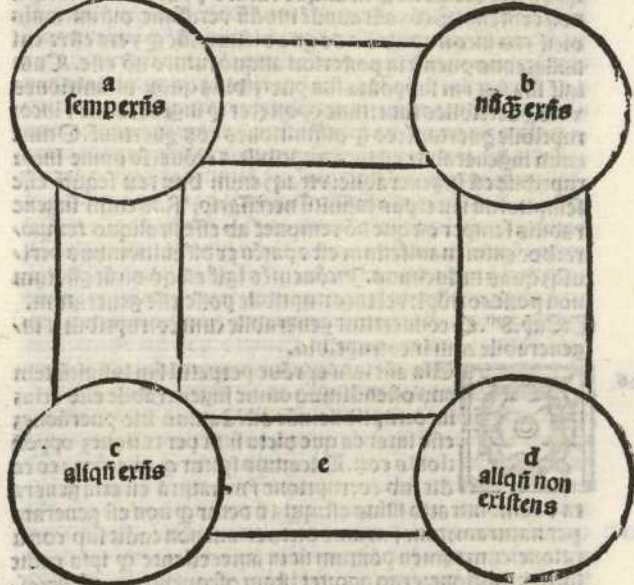
Documētū.

Ex. co. 17.

prone: vel si esset generata: tunc esset ei virtus ut aliqui non esset in quodam tempore existens: hoc autem erit manifestum si distinctiones istorum inspiciantur que fiunt ex essentialibus sibi: dico enim distinguendo re cadente sub corruptione que res corruptibilis est diffinita autem secundum potentiam ad corruptionem aut secundum actum: et si quidem diffinita secundum potentiam ad corruptionem dicitur corruptibilis: quod est possibile non existere in futuro tempore aliquo determinato et non infinito. Si autem diffinita secundum actum corruptionis dicitur tunc potius corruptibilis quam corruptibile: quod est primo existens ante corruptionem: et postea non existens secundum actum corruptionis. Generatum autem diffinitum sic ut sit generatum quod est primo non existens: et deinde hoc actu existens post non existens: et ex his distinctionibus colligitur quod uterque istorum est essentialis virtus ad existendum quicquid et ad non existendum quicquid. Et si hoc est secundum quod dicitur tunc neutrum eorum amittet aliquam virtutem ad existendum quicquid et ad non existendum quicquid. Generatum ergo semper habet virtutem ut quicquid sit et quicquid non sit: et similiter corruptibile sive corruptibile. Nec autem sempiternum esse secundum omne tempus est opposita huic distinctioni: et ideo provenit eidem virtuti opposita et virtus generata et virtus corruptibilis remota ab ipsa re sempiterna: et ideo tali rei sempiternae non est virtus ut sit aliqui non existens secundum tempus finitum: neque est ei virtus ut sit similis non existens secundum tempus infinitum: sed hoc virtutem ad semper existendum secundum omne tempus infinitum. Iste ergo virtutes unius rei non proveniunt quod videlicet res una sit semper existens: et ut sit semper non existens: vel etiam non semper existens. Negativa enim est quod est semper existere non est possibile verificari de semper existente sine negatione illa sit universalis et tria ei que est semper existere significatio: sive sumat ut dicitur eiusdem que est ac si diceretur quod semper existens est non semper existens. Si autem hoc est secundum quod dicitur: tunc impossibile est de eodem predicari ista duo quod videlicet sit semper existens et semper non existens: et quod sit cadens sub corruptione: et per eadem necessitate impossibile est ut res perpetua sit generata: quod non verificatur de eodem esse generatum et non esse cadens sub corruptione. Etiam enim quod quicquid existit et quicquid non existit: sunt duo termini distincti ipsius: qui sunt termini generati et cadentis sub corruptione: et unum eorum est prior: qui est terminus generati: et alter eorum est posterior: qui est terminus corrupti. Impossibile est autem ut sit posterior sine prior: ubi est prior ibi necessario est posterior: et ideo si non est terminus prior: non est terminus posterior: oino quod clarum est per ea que diximus hoc est per essentielles distinctiones ipsorum: quod essentialis virtus generati est aliqui existere et aliqui non existere: et non ultimum est semper existere: et ista virtus nunquam relinquit ipsius: etiam postquam est generatum. Et autem eadem virtus essentialis et quod est corruptibile: et ideo generatum et corruptibile necessario sunt idem subiecto sed differant ratione. Si autem hoc est secundum quod dicitur: et visio rei sempiternae est quod non est possibile ipsas in aliquo tempore non esse: tunc impossibile est ut res sempiterna non cadens sub corruptione sit generata: et hoc est tria quod dicitur in soluto de celo et mundo: quod dicitur quod ista sunt generata: et tamen sunt sempiterna non cadentia sub corruptione. Amplius autem hoc ex ratione medietatis priorum possumus demonstrare. Si enim sumamus dictionem ei quod est cui est virtus quod sit semper ens ipsa erit hoc: cui non est virtus ut sit semper ens: ac si diceremus quod terminus quod semper est ens dictionem est id quod est non semper ens: tria autem prima cui est virtus ut sit semper non ens: sicut si diceremus quod tria eius quod est semper ens est ea que dicit semper non esse sine nunquam esse: hic autem iterum dictionem est cui non est virtus ut sit semper non existens: ac si diceremus quod dictionem ei quod dicit semper non ens sine nunquam ens est ea que dicit non semper non ens sine nunquam ens: dico ita quod cum multa priorum habeant media quod possibile est ut iter duas trias que sunt hinc virtutem ad semper existere et habere virtutem ad semper non existere sine ad nunquam existere posse est cadere aliquod medium. Ad idem autem illud est possibile ad eum et ad non esse secundum distinctum tempus quod videlicet aliqui sit: et aliqui non sit: sed enim in dictionem non sit medium: tamen in proprietate aliqui medium est quod parte hinc unius tria et parte alteri: et tunc non est necessarium aliter inesse priorum semper: sed impossibile est ipsa unius et eidem simul inesse. In dictionem autem necessarium est aliter inesse: et impossibile est etiam simul uterque inesse eidem: utraque enim dicitur tria sumit ut negationem alteri tria et uterque eorum que tria dicitur provenit in hoc quod dicit non existens: quod tamen secundum aliquod tempus est existens et existens in quodam tempore non existere in alio tempore: hoc enim duo dicitur tria dictionem eius que est semper existens et dictionem eius que est nunquam existens. Sicut enim hoc dicit illa cui non

est virtus ut sit semper existens que est dictionem: ita hoc idem dicit ista que dicit cui non est virtus ut sit semper non existens que est dictionem scilicet: hoc enim dicit quod sit in quodam tempore existens et in quodam tempore non existens. Iste ergo due dictiones non sibi sed duabus triis per intentiones suas idem dicitur et super rem unam eadem cadit: ergo una et eadem res est cui est virtus ut sit non existens aliquando: et ut sit existens aliqui secundum diversa tempora: et ipsa eadem res media est iterum trias duas que sunt semper existens et nunquam existere: sicut diximus nuper in his que probata sunt. hoc autem de monstrare possumus per universales terminos ad nullam manum determinatam pertinetes per istas: videlicet quibus est usus in geometricis demonstrationibus. Sint ergo signa duorum priorum que nullo modo unius rei provenire possunt: ista. a. sit hinc potentia vel virtutem ad semper existendum quod est necessarium et perpetuum inesse: ista autem b. sit hinc potentia ad nunquam existendum quod est perpetuum: ista autem c. dictionem sit opposita littere. a. et littera. d. dictionem sit opposita littere. b. ita quod c. sit signum eius quod non semper est sine quod aliquando non est: et d. significet id quod non nunquam est: sive quod aliquando est: sicut videtur in hac dispositione oppositione eorum.

Tex. 412.

Dico quod necessarium est de quolibet affirmationem vel negationem esse veram: si aliqua res est de qua non verificatur universalis qua est hinc virtutem ad semper manere vel existere: tunc de ea vera erit sua opposita que est aliqui non existens. Ponamus ergo de eadem re etiam aliam universalem negationem non verificatur que est nunquam existere: tunc per eandem necessitatem de eadem re verificabitur etiam illius contradictoria que est aliqui existere. Res ergo una et eadem de qua nec. a. nec. b. verificabilis necessario erit in qua cadit et c. et d. Et quo igitur et c. et d. cadit in rem unam significemus ea per litteram unam et illa sit. e. vel quecumque alia: tunc littera. e. sola significat medium duarum contrariarum que sunt. a. et b. Res enim una de qua neutra duarum triarum verificatur universalis necessario est media iterum trias: et de illa ambiguntur dictiones duabus triis veritas verificabunt: et quod ista e. est sola ut ista. c. et ista. d. simul: tunc oportet necessarium quod ista. e. sit media duarum triarum. Redeamus ergo et ostendamus in rebus quod demonstramus vlt in istis et dicamus quod res que est semper existens non potest esse generata per hoc quod est dictionem: quod generatum est aliqui non existens et semper existens: et aliqui non existens sunt contradictoria sibi. Et ad necessitatem res semper existens non potest esse res cadens sub corruptione: quod res cadens sub corruptione est etiam quicquid non existens. Si ergo hoc est secundum quod dicitur: tunc manifestum est et partes quod tamen res generata que res cadens sub corruptione non est res semper existens sempiterna. Si enim daretur quod esset sempiterna: tunc esset ei virtus ad semper existendum: et in quantum est generata vel corrupta esset ei virtus ad non existendum semper: sic dictionem verificarent de eodem: hoc autem oino impossibile est sicut sepimus dicitur est in his que postea sunt. Et alius est dicitur dictionem eius qui dicitur generatum perpetuo manere posse: et falsum est dicitur aliorum qui dixerunt res

Tex. c. 12.

Tex. c. 124.

De celo et mundo

Ex. c. 15.

Ingenitā et perpetuo existē in p̄terito posse cadē sub corruptiōe. Amplius aut hoc ipsum ex p̄p̄is istoz diffinitionibus possumus pbare. Is es enī nō cadēs sub generatiōe que nullo mō generabilis est: ea que semp est nō habēs principiū neqz finē existēdi: in eandē aut intentionē incidit res nō cadēs sub corruptiōe que nullo mō est corruptibilis. Illa enī etiā est cui nullus est finis in existēdo. Dico autē hic ingenerabilē et incorruptibile s̄m diffinitionē verā et certā: qz cum multī sint modi ingenerabilis et incorruptibilis nō accipimus in generabile et incorruptibile pro eo qd generat quidem: sed absqz causis generatiōis: vel qd generat: sed absqz tēpore generatiōis: nec etiā acceptimus hic ingeneratū pro eo qd est impossibile aliud esse: sed tñ pro eo quod necessarius est inesse et est semp: et hac de causa factimus hoc: qz res illa que habet esse verum qd nullo modo permixtum est cū non esse: et cuius potentia est ingenerabilis et incorruptibilis. Si igitur vtrūqz hoz per certas eoz diffinitiones velimus diffinire: dicemus qz res ingenita et ingenerabilis est nūc vere existēs: de qua nō pōt dici qz fuit in p̄terito p̄terito nō existēs: et de qua non potest dici qz in aliquo futuro postremo sit futura non existēs. Sed s̄m aut eundē modū verissime diffinitionis dicif res incorruptibilis de qua dicitur nūc qz vere est: et cui nullatenus puenit in posterio aliquo futuro nō esse. Cum igit illa sint s̄m supposita sua p̄uertibilia quoz diffinitiones vere p̄uertibiles sunt: tunc oportet qz ingenerabile et incorruptibile p̄uertant: eo qz diffinitiones eoz p̄uertant. Omne enim ingenerabile est incorruptibile: et eōuerso omne incorruptibile est ingenerabile: vtrūqz enim hoz rez sequit esse sempiternū s̄m tēpus infinitū necessario. Res enim ingenerabilis semp est que nō remouet ab esse in aliquo tempore: hoc enim manifestum est et patēs ex diffinitionibus vtriusqz quas induximus. Inconueniēs igit est qd dicat ḡnatum non posse corrupti: vel incorruptibile posse esse generatum.

Cap. 8. Q. conuertitur generabile cum corruptibile et ingenerabile cum incorruptibile.

Ex. c. 16.

Alia aut tam ex rōne perpetui s̄m infinitū tempus ostendimus omne ingenerabile esse etiā incorruptibile: nūc ostēdamus hic p̄uertiones esse inter ea que dicta sunt per rationes oppositiōis eoz. Dicamus igitur qz quęcūqz res cadit sub corruptiōe s̄m naturā est etiā generata et demonstratio illius est: quia si detur qz non est generata per naturam: tunc s̄m ante dicta etiā non cadit sub corruptiōe: cum tamen postum sit in antecedente qz ipsa cadit sub corruptiōe: ergo oportet litam p̄sequentiam esse necessariam: quia si res cadit sub corruptiōe qz ipsa est generata. Similiter verificabimus p̄sequentiam esse necessariam: eōuerso si p̄sequens fiat antecedens dicentes qz si res aliqua est generata: qz ipsa etiā cadit sub corruptiōe: quoniam si diceretur non esse necessaria: tunc oppositum consequentis verificaretur cum antecedente: et tunc res generata esset non cadens sub corruptiōe: hoc autem per antecedentia destructum est: ubi ostensum est qz res generata et non cadens sub corruptiōe opponitur per modū affirmatiōis et negatiōis. Igitur conuertuntur hec duo super se generatum: videlicet et cadens sub corruptiōe. Similiter p̄uersio est interesse non generantia et non cadentia sub corruptiōe: sicut dicitur nuper in capitulo qd premisimus. Si enī fuerint due oppositiōes dicentes verum et falsum circa omne ens: tunc in illis oppositiōibus erunt quatuor extrema oppositiōnum: et dictum est in dialecticis qz si in talibus extremis vntus oppositiōis conuertitur cum extremo alterius oppositiōis vel predicatur de ipso: necesse est etiā aliud extremum conuerti cum reliquo vel predicari de ipso: tales autem oppositiōes due sunt semp ens et aliquando non ens et nunq̄ ens et aliquādo ens: et sunt ista eadem bis ingenerabile et impossibile ad ens et generabile et corruptibile. Est autem ingenerabile semp ens cui opponunt tam generabile et corruptibile: quia vterqz eozum est aliquando ens et aliquando non ens. Similiter et incorruptibile est semp ens cui opponunt etiā eadem ratione tam generabile et corruptibile: et nos non indigemus de impossibili ad ens: quoniam illud non cadit in aliquam rerū existentiā. Sic ergo quatuor sunt opposita: generabile enī qd opponit taz

ingenerabili et incorruptibili: et similiter incorruptibile opponitur vtriusqz. Si ergo generabile conuertatur cum corruptibili oportet etiā qz ingenerabile conuertatur cum incorruptibili. Ostendimus autē in principio huius capituli generabile cum corruptibili conuerti: ergo et necessario conuertatur ingenerabile cum incorruptibili. Similiter autē si daretur qz ingenerabile non conuertatur cum incorruptibili: tunc sequeretur qz nō esset vtriusqz istoz res sempiterna que non remouetur ab esse. Quod autem vna earum sequatur alteram et conuertatur cum ipsa verificatur ex his que dicemus statim. Generatum enim qd vtriusqz eozum opponitur est res cadens sub corruptiōe et conuertitur cum ipsa: ergo et opposita istozum duozum conuertuntur admuticē. Omne enim generatum est corruptibile et eōuerso: omne cadens sub corruptiōe est generatum. Ex his enim verificamus etiā p̄uertionem inter ingenerabile et incorruptibile. Sicut enim dicimus inter rem que semp existens et rem que nunq̄ est existens est alia media vtriusqz que neutrum eoz est et illa res est generata et res cadens sub corruptiōe: sicut ostendimus in p̄teritis. Media autem dicitur vtriusqz contrariarum: quia habet virtutem que est vltimū potētie sue que non pertingit ad semp existere: et excedit nunq̄ existere: et ideo est existens et non existens in diuersis temporibus. Cum ergo mediū cadat super rem vnam: opz qz extremū qd est semp existēs cadat etiā in rē vnā: sive sit ḡnabile: sive sit incorruptibile. Si ergo ingenerabile nō hiet potētia infinitā ad esse nisi ex parte ante: et incorruptibile nō haberet potētia infinitā nisi ex parte post: tūc infinitū adderet supra infinitū: et infinitū esset maius infinito: quā infinitū tā ex parte ante qz ex parte post adderet: et maius esset infinito ex parte post: et infinito ex parte ante et hoc nō esset nāle. Amplius aut ad huc vniuersali pbabimus illud in terminis ḡnabilibus vt patet nostra demonstratio tenere p̄ accessu et nō p̄ se. Dico igit rē oēm ḡnātā cadētē sub corruptiōe mediā esse duarū p̄teritaz: hoc est inter semp esse et nunq̄ esse: sicut tā sepius diximus. Sit. n. littera. a. semp existēs: et littera. b. nunq̄ eris. littera. c. res ḡnata sit: aial q̄qz eris et littera. d. sit res corrupta q̄qz nō eris. Manifestū est enim tūc qz littera. c. est media iter. a. et b. per hoc qz neqz. a. neqz. b. finē et vltimū nullū habēt s̄m totū tēpus infinitū. a. quidē in essēdo et b. in nō essēdo. Itē autē ḡnate est vltimū et finis in tēpore aut actu aut potētia: qz si est corrupta: tūc h̄z actu finē: et si est ad huc corruptibilis h̄z finē potētia. a. et b. neqz actu neqz potētia habēt finē et vltimū: sicut ostēdimus: eo qz aliter adderet infinitū sup infinitū: neutra enī hoz rez est in tpe quodā semp existēs: et in quodā nunq̄ eris: sed. a. quidē semp eris. b. vō nunq̄ eris: s̄m oē tēpus etiā si infinitū esse ponat. Sicut aut c. mediū esse est ostēdūz inter. a. et b. ita ostēdūz. d. esse mediū eozūde per hoc qz. d. mediū est vltimū et finē in tpe: et est per hoc in quodā tpe existens: et in quodā tēpore nō existēs. Ergo de qualibet affirmatio vel negatio sit vera: de ḡnato nō verificata vniuersalis affirmatiua que est semp existēs: nec vniuersalis negatiua que est nunq̄ existere: opz de ipsa verificari duas predictas vniuersales contradictorias que sūt aliqui existere et aliqui nō existere. Sed autē verificant p̄ eandē rōnem de corrupto: ergo generatū et corruptū sunt idē: sicut etiā probauimus in prima demonstratiōe ad hoc induceta. Est igit omne generatū cadens sub corruptiōe: et oē cadēs sub corruptiōe. p̄culdubio est ḡnātū: sic manifestū est etiā et certū qz res generata et cadēs sub corruptiōe p̄uertitur. Declaremus igit hoc qd dixim⁹ per terminos vniuersales deducēdo ad impossibile aduersariū qui negat ea que diximus. Sit ergo ingenerabile. e. et incorruptibile. i. generabile aut sit. r. corruptibile vō sit. c. sicut p̄ in hac figura. Dico ergo tali positione facta qz. c. p̄uertit cum. i. si littere iste signi fieret illas quas supponimus eas significare. e. autē r. r. nō p̄uertant neqz pueniūt rei vni: sed potius cuiusqz rei cōuenit. e. tunc alteri ei oppositē conueniet. r. Similiter aut. i. et r. nō p̄uertant: neqz pueniūt rei eidē: sed diuersis et oppositis. Si aut hoc est s̄m qz diximus: tūc oportet qz. e. et i. p̄uertant per rationem quam supra diximus de oppositis diuidentibus verum et falsum per modum affirmatiōis et negatiōis: quia ex quo quādoqz ens et quādoqz nō ens p̄uertunt: necesse est qz semp ens et semp nō ens conuertant. Est enim

Ex. c. 17.

Ex. c. 18.

Ex. c. 19.

semper ens duplex. scilicet habens potentiam infinitam ex hoc quod in preterito non fuit in non esse: et sic generabile est semper ens: et habens potentiam infinitam ad esse: ex hoc quod in futuro non habebit potentiam ad non esse: et hoc est incorruptibile. Similiter autem quod dicitur ens et quandoque non ens est duplex: non ens enim in preterito: et ens modo est generatum: et ens modo non est ens autem in futuro est corruptibile: et sic ingenerabile et generabile: et incorruptibile et corruptibile opponuntur per modum affirmationis et negationis. Si ergo quatuor generabile cum corruptibile: necesse est quod ingenerabile cum incorruptibile quatuor. Si autem daretur oppositum: tunc oportet quod r. esset sicut e. et sicut i. scilicet potentia quam habet ad esse: ergo secundum hoc etiam quatuor cum e. cuius probatio est: quod si dictum sit quod e. r. non cadunt super rem unam: sed super opposita: tamen dicit adversarius quod r. et i. simul cadunt super rem unam et eadem et quatuor: sed sequitur. e. i. et quatuor cum ipso. Quod igitur illa que quatuor omnino cum uno et eodem etiam ad se invicem convertantur: sequitur necessario. r. et i. quatuor ad se invicem: hoc autem est omnino impossibile: quod si contradictoria converterent: ergo falsum fuit dictum adversarii quod r. esset vt. i. et e. sicut autem corruptibile generabile cum corruptibile: sic sequitur per comparationem unius ad alterum quod convertatur. e. cum. i. hoc est ingenerabile cum corruptibile. Igitur ex omnibus his patenter dictimus quod res in generabilis que significatur per r. diversa et opposita per virtutem nature a re generata que significatur per r. Et eodem modo res incorruptibilis significatur per i. diversa et opposita est ad rem generatam que significatur per r. namque ergo conveniunt unum rei. e. r. neque eidem rei. e. r. i. sicut iam ante sepius diximus: et huius causa est: quod impossibile est ut res una et eadem sit semper eterna: et non semper eterna: et similiter impossibile est ut sit res una et eadem cadens sub corruptione: et non cadens sub corruptione: et ut sit semper infinita secundum tempus: et non sit semper secundum tempus: eo quod contradictoria de eodem non verificantur. Nam igitur ostensum est sufficienter quod e. r. i. sequuntur se invicem et conveniunt rei eide: et ostensum est hic per opposita istorum que quatuor: eo quod res una et eadem est generata et cadens sub corruptione: ergo omne generatum est cadens sub corruptione: et omne cadens sub corruptione est alterum: quod res una et eadem est non generata: et non cadens sub corruptione. Igitur propter unitatem suppositi utriusque istorum omne quod est non generatum est non cadens sub corruptione: et e converso omne non cadens sub corruptione est non generatum: iterum et hoc est quod volumus demonstrare per terminos universales inductos superius.

Cap. 9^m. In quo repetuntur dicta adversarii ut summam destruantur ex ratione temporis infiniti.

Adversarius autem qui dicit quod non est inconveniens rem generatam non esse corruptibile et rem ingenerabilem sempiternam in preterito esse corruptibile secundum tempus futurum destruit quedam principiorum antecedentium ex quibus nos processimus: et destruit etiam syllogismos inductos eo quod ipse in hoc dicto suo opposita supponit principiorum: dicit enim rem incorruptibilem esse generatam: et rem non generatam sempiternam secundum omne tempus preteritum esse corruptibile secundum futurum: qui autem dicit quod non est inconveniens ut sit res generata non cadens sub corruptione: et quod iste talis sic dicit: volo nunc destruere sermones istos per rationem potentie finite et infinite. Dico igitur quod potentia que attribuitur rei attribuitur dupliciter: aut enim est potentia activa qua res agit esse vel aliquid aliud: aut est potentia passiva qua agit in ipsa. Id autem quod dicit esse in actu in re aliqua etiam dupliciter attribuitur et: aut enim in actu dicitur esse: aut in actu dicitur non esse: et cum potentia ordinatur ad actum: tunc aut erit potentia ad esse secundum actum: aut ad non esse secundum actum: et ad quodcumque horum sit potentia sue virtus rei: tunc aut erit illud secundum tempus finitum quod habet ultimum nunc in quo determinatur: aut erit illud secundum tempus infinitum: nec habens ultimum neque finem. Non oportet autem latere quod nihil prohibet tempus infinitum esse secundum aliquod determinatum. Si enim datur tempus esse infinitum in preterito: hoc tempus terminatur ad nunc presens quod continuo est preteritum et futurum: sicut probatum est in 4° physico. Cum autem secundum peripateticos datur esse tempus infinitum et in futuro et in preterito: tunc queritur qualiter possit

esse terminatum: et qualiter sit verum tempus esse infinitum: cuius tamen secundum eodem peripateticos nihil sit actu infinitum. Sed ad hoc dicendum quod nos credamus tempus habuisse initium per creationem: hoc tamen non est cognoscibile per philosophiam sicut diximus in 2° physico. Quod ergo peripateticus tempus dicit esse infinitum: ipsi tamen cum hoc dicant quod de tempore nihil est nisi in potentia: nunc enim quod solus est accipere neque tempus est neque pars temporis: id autem quod secundum successione in potentia est nihil prohibet esse infinitum: si enim infinita est potentia divisionis in continuo: et ex hoc non sequitur quod infinitum sit actu: et de hoc multa dicta sunt in prehabitis. Quod autem dicit terminatum per nunc presens non dicitur tempus simpliciter: sed dividitur per esse mensura huius actus sic terminatus. Sed ista terminatio non auferit et potentiam ad esse infinitum: quod eadem potentia temporis que est in preterito ad infinitum secundum carentiam principii est in futuro secundum carentiam finis. Vel ut melius dicatur: sicut unum est tempus in toto et in parte temporis: ita una est potentia sua ad futurum successione in infinitum: et ideo per hoc quod preteritum terminatur ad nunc et futurum incipit in nunc non distinguitur potentia que est in duabus partibus temporis. scilicet preteriti et futuri in duas potentias infinitas: sed in toto eo remanet una potentia infinita secundum principium et finem: hoc per simile videre possumus in tempore finito alicuius rei que habet principium et finem quam nos dicimus habere duas potentias ad esse finitas: quarum una sit secundum preteritum: et altera secundum futurum: et ex hoc patet error eius qui dicit duo esse: quorum unum infinitum est in preterito quod vocatur ingenerabile: quod tamen sit finite potentie ad esse secundum futurum: et aliud sit infinitum secundum futurum quod vocatur incorruptibile: quod tamen finite potentie sit ad esse secundum preteritum: quod dicit ipsum esse generatum. Tempus enim infinitum si sit terminatum ad nunc generationis et corruptionis alicuius rei: non tamen habet duas potentias infinitas: sicut nec linea duas habet potentias divisionis in infinitum per hoc quod dividitur in puncto uno quicumque sit ille: tempus ergo infinitum per suam potentiam tota est etiam terminatum iteque: et tamen remanet secundum unam et tota sua potentia infinitum: eo quod post ipsam nihil invenitur de tempore: et ante ipsam non invenitur prius aliquid temporis ad quod ante vel post terminetur. Res autem cui non est finis in aliqua hora dicitur quo ad hoc eterna: eo quod eterno non est finis: et illa eadem est etiam interminata que nullum secundum nunc habet sue generationis principium: neque finem ad quem ante terminata sit: et hoc ideo quod ut diximus una numero est potentia infinita et secundum preteritum et secundum futurum. Amplius si dicat adversarius quod res quam fingit eternam esse secundum principium: eo quod secundum eum est ingenerata sit corruptibilis in futuro: tunc oportet quod ipsa sit mensurata tempore rei infinite: quia infinita est secundum preteritum ut diximus hoc est quod mensuratur hora temporis cui non convenit in preterito aliquo non existere: et deinde existere: sicut est tempus rei generate. Si ergo sicut nos iam ante probavimus hora temporis infiniti non diversificarentur: tunc manifestum est et patens per hoc quod nunc diximus quod res generata fuit ens in tempore infinito: et iterum res cadens erit sub corruptione: et tamen hoc est in tempore rei eterne cui non est finis in tempore: cum ostenderimus unam esse infinitam potentiam secundum preteritum et futurum: hoc autem est de numero maximorum impossibilium: quia secundum hoc in uno et eodem tempore res semper est et non est. Idulus autem est ratio: quia impossibile est ut res generata sit eterna: et per eandem rationem impossibile est ut res cadens sub corruptione sit eterna quo ad tempus mensurans eam: quia uterque earum proprium tempus conveniens secundum suum esse est ut sit quandoque existens: et quandoque non existens. Corruptibilis enim virtus est postremo non existere: et generabilis virtus est in primis non existere secundum tempus: et quodcumque horum datur concluditur reliquum etiam de eodem: cum generabile et corruptibile convertantur: sicut superius est probatum. Amplius autem impossibile est contraria simul inesse in aliquo tempore uno eiusdem etiam si sit tempus in finitum. Si enim daretur quod simul inessent eisdem: tunc contingeret quod idem numero haberet potentiam simul ad esse et ad non esse in eodem tempore infinito: eo quod tempus esse non distinguitur a tempore non esse in tempore infinito: neque per tempus parvum: neque per tempus magnum:

Tex. c. 130. r. 136

Tex. c. 132.

De celo 7 mundo

Tex. c. 133.

sicut in antehabitis expeditum est: hoc autem est ex eis que impossibile est esse: sicut diximus 7 ostendimus per demonstrationem. **C** Amplius in omni eo quod potentiam habet ad esse vel ad non esse potentia precedit actum. Omne enim quod possibile est aliquid fieri secundum generationem vel corruptionem prius in potentia est ad illud: 7 postea efficit illud secundum actum. Tempus ergo possibile distinguitur a tempore actus. Si ergo hoc est secundum quod diximus: tunc res secundum sermone istorum semper sine fine 7 in potentia 7 in actu: hec est res que est semper existens 7 eterna: 7 res que est postremo existens. Hoc enim ante actum in potentia generationis fuit secundum infinitum tempus: 7 postquam generata est erit in actu secundum tempus infinitum: eo quod ponitur esse non corruptibilis: sic ergo ambe iste erunt sine fine sempiternae. Et similiter est de re corruptibili: quia etiam ista potentia est ingenerabilis 7 in potentia corruptibilis secundum tempus infinitum: 7 postea cum corruptum erit in non esse secundum actum secundum tempus infinitum: 7 sic iterum tempus actus quod tempus potentie erit infinitum: 7 secundum utrumque sunt sempiternae res iste: 7 hoc ideo quod secundum dicta istorum non tollitur ab aliqua istarum rerum virtus semper existendi secundum actum: sed potius semper existendi secundum potentiam: 7 secundum istos est tempus existentie istarum rerum finitum 7 infinitum. In quantum enim unum precedit 7 alter sequitur datur eis virtus existendi in aliqua hora temporis finita. In quantum autem utrumque tempus existendi 7 non existendi est infinitum est indistinctum: 7 sic ad existendum semper habebit virtutem 7 non habebit virtutem ad semper existendum: sed potius habebit virtutem ad existendum in hora aliqua temporis ut secundum istos simul sit verum de istis rebus quod sint existentes in hora certa: 7 ut sint existentes in tempore infinito simul: 7 sic sequitur quod possibile sit impossibile: quia si sunt existentes in hora una sunt possibles ad non esse ea que dicuntur generata: 7 si sunt existentes in tempore infinito sunt impossibiles ad non esse 7 eodem modo sequitur hoc de re qua dicitur corruptibilem: 7 tamen ingenerabilem. Cum igitur hec omnia impossibilia sunt: patet quod dictum eorum est falsum 7 impossibile. **C** Amplius alio manifestiori sermone ostendimus dictum istorum esse falsum: 7 errorem manifestabimus quo erraverunt quando dixerunt quod res ingenerabilis est corruptibilis 7 quod corruptibilis possit esse ingenerata. Si enim verum est quod dicitur esse res corruptibilis: non corruptetur in aliquo tempore futuro: ostensum est enim superius quod omne generabile est corruptibile. Si ergo est res generata ipsa cadit sub corruptione: isti autem dicunt quod non cadit sub corruptione: ergo habet potentiam ad esse 7 ad non esse infinite simul 7 erit cadens sub corruptione 7 non cadens sub corruptione simul in actu: ergo una 7 eadem res erit possibilis simul ad esse semper 7 ad non esse semper. Si autem hoc est possibile: tunc sequitur necessario ut res cadens sub corruptione corrumpatur in aliquo tempore determinato. Similiter autem secundum dicta sequitur quod res generata fuit in aliquo tempore determinato: 7 non fuit omnino in tempore propter potentiam ad esse 7 ad non esse simul. Si autem omnia hec possible sunt: tunc possibile est ut sit res generata aliquando 7 non semper existens: 7 similiter est de re que cadit sub corruptione. **C** Has autem omnes demonstrationes adduximus ut conuincamus aduersarios: 7 non sint omnino diuersae secundum ea super quibus fundantur: tamen multitudinem earum ostendunt quod ea que dicta sunt non habent instantiam. Fundant enim fere omne super primam: 7 ideo dixerunt Themistius 7 Alexander 7 Averrois quod multitudie sua que quasi materialis est plusquam formalis virtutem habent inductionis: 7 ergo sapientia fortius pauciores sufficerent: tamen posuimus eas hic: quod principes philosophie posuerant eas ante nos: 7 nos non tamen in opere isto conamur tradere scias: sed etiam laboramus ut ex hoc opere verba peripateticorum intelligantur.

C Cap. 10. In quo ex ipsa natura rerum probatur quod semper ens 7 aliquando non ens nec sunt eiusdem nature neque eiusdem virtutis.

Adhuc autem in alio ponentes considerationem intendimus destruere dicta predictorum philosophorum. Si enim ipsam naturam que attribuit unicuique proprium esse 7 virtutem attendamus, Sciendum

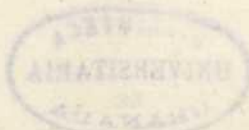
Tex. c. 135.

quod impossibile est quod res ingenerabilis cadat sub corruptione secundum aliquam horarum temporis: 7 etiam econuerso: impossibile est ut res cadens sub corruptione sit non generata secundum aliquam horam temporis preteriti. **R**es enim ingenerabiles 7 incorruptibiles sunt determinate ad formas taliter vincentes materiam per causam determinatam in natura 7 operantem: 7 non sunt per fortunam. **C**ausa autem operans eas est certa ratione operans: sicut artifex in artificia to: sicut diximus in 2.º physicoz: ostendimus enim ibi quod res facte absque causa operante per certam finis rationem que admodum artifex operatur sunt paucae: 7 enim in volutaris formis frequentius occurrant: 7 casus tamen in numero rerum naturalium non sunt frequentes: 7 cum sunt aliquando destruiunt cito 7 finiunt secundum esse: taliter enim facta in natura non sunt nisi monstra: 7 ideo cito finiunt: quod diuersitas nimis a forma speciei iuxta quam fieri debent: 7 ideo species non potest saluari in ipsis: 7 horum omnium diuersitates 7 causas reddidimus in 2.º physicoz. **R**es autem sempiterna cum sit fixa permanens tempore infinito non erit talis. **C** igitur habebit causam efficientem ipsam omnino que est eius causa propria 7 essentialis. Si autem hoc est verum: sicut diximus: tunc oportet quod natura sit faciens 7 terminans tam ea que sunt semper quam etiam ea que sunt frequenter eo quod illa esse determinatum habet in natura 7 permanent vel semper vel diu: ergo natura que causa est esse 7 ordinis facit ut quedam res sit semper 7 necessario: quod quedam sit existens 7 non existens in diuersis horis temporis. **F**acit iterum aliam diuersitatem in rebus que est inter res contrarias: quod videlicet quedam sunt semper existentes: 7 quedam non semper existentes: siue nunquam existentes tempore infinito: que sunt impossibiles ad esse 7 necessitate habentes in esse: sed impossibiles in esse non facit nisi producendo eas: sed dicitur facere per hoc quod contrarietate recurrere facit ad impossibile: contraria enim aliquo modo sunt sicut 7 contradictoria ad minus ad quod stant sub ratione oppositionis. **C**ausa autem diuersitatis horum omnium factorum est virtus nature huius: 7 eius materia: quod ex virtute huius potentia ad esse infinitum: ex materia huius non esse finitum vel finitum: 7 potentia transmutabilem ad esse 7 ad non esse. **C**um igitur oppositorum per contradictionem non possit esse vna 7 eadem numero virtus vel in specie non erit possibile ut virtus semper existens secundum naturam sit eadem in natura cum virtute cadentis sub corruptione eo quod esset aliquando non ens. Si enim daretur possibile esse has virtutes uniri in re vna secundum naturam cum supra dixerimus quod virtutes sunt ad suos actus relate: oporteret necessario quod contradictoria essent aliquando simul necessario: quod in finito tempore ens semper existit 7 in eiusdem temporis horam incidit aliquando non existere secundum actum: 7 si diceretur quod non corrumpitur in actu: 7 potest tamen corrupti idem sequeretur quod si possibile erat ipsum corrupti si ponatur in actu corruptum non debet sequi aliquid impossibile. Sequitur autem contraria simul esse vera contradictoria quod falsum est 7 impossibile: sicut sepius ostendimus. **C** Si enim aliquid dicat quod nunc est annus prior: hac hora qui iam preterit sit: 7 quod annus preteritus prior nunc quod erit in futuro propinquum tempore presenti erit nunc in futuro ipse utraque locutione mentitur: quia preteritum neque presens est neque futurum. **E**t similiter expresse mentitur 7 reprehenditur falsitas in sermone eius qui dicit quod res perpetua possit cadere sub corruptione: quod res cadens sub corruptione est in aliquo tempore non existens: eo quod habet talem potentiam 7 virtutem que in futuro erit non ens secundum actum in preterito tempore non sit non ens: quia ponitur ingenerabilis: neque ponitur non esse in tempore presenti in quo est secundum actum. **S**icut enim diximus alia est potentia preteriti 7 alia futuri: 7 qui refert preteritum ad futurum mentitur: vna autem res est hec que in preterito habet potentiam ad esse infinitum: per hoc quod ponitur esse ingenerabilis: illa autem potentia sibi est essentialis 7 nunquam potest eam amittere: ergo habebit eandem 7 respectu futuri: potentia enim qua dicitur corruptibile non ens in potentia non est respectu preteriti: sed respectu futuri. **E**t si quis dicat quod est respectu preteriti potentia illa: tunc oporteret quod preteritum esset futurum: quoniam nos ex distinctione ipsius potentie scimus quod non est nisi respectu futuri. **S**i autem aliquis dicat nobiscum quod omnis quidem res

Tex. c. 136.

Tex. c. 137.

Tex. c. 138.

que in potentia possibile est vt erant in actum in aliquo tem-
 pore: eo q̄ potentia eius aliter esset octosa: concordet di-
 cimus cum illo q̄ hoc quidem quod dicit est verum: sed di-
 cimus q̄ erit ille nunq̄ est respectu preteriti vel presen-
 tis in quo actu non sed respectu futuri. Cum enim dicatur
 q̄ potentia est ante actum non intelligitur in preterito: sed
 vel nunc presenti respectu: cuius verum est dicere q̄ possibi-
 le corrumpti corrumperet: vel respectu futuri in quo possibile cor-
 rumpti corrumperet: et nihil omnino dicitur corruptibile vel ge-
 nerabile: eo q̄ in preterito sit generatū aut corruptum. Sic
 ergo dicitur potētia ad non esse in omni re que primo est exi-
 stens: et deinde postremo in aliquo futuro est non existens: et
 huius pbatio est: q̄ nulli rei est potentia ad aliquid qd sit
 esse vel non esse nisi in hora in qua illud nō est actu ad qd di-
 citur esse in potentia. Si autē aliquis dixerit de aduersarijs
 nostris omnibus q̄ videlicet potentia sit respectu preteriti
 temporis: tunc dicimus q̄ hoc est impossibile. Cum enim po-
 tentia diffiniatur respectu futuri actus non possumus dice-
 re potentiam esse respectu preteriti: sicut non possumus di-
 cere q̄ nunc in presenti vel in futuro nunc sit annus primus
 siue preteritus: q̄ sicut futurū non sit preteritum: ita potētia
 respectu futuri nunq̄ potest esse respectu preteriti. Impossi-
 bile igitur qd omnino esse nō potest dictum eorū de potentia
 qd sit respectu preteriti. Et autē iam multas rōnes induxi-
 mus et propositionibus transcendentibus materiam hanc:
 que vel logice vel metaphysice sūt: vt dicimus superius: tñ
 non desunt nobis rōnes nales ex quibus pbauimus omne
 generatum in preterito esse corruptibile in futuro. Omne
 enim qd generatur ex suo puenienti est generatū: et ex suo si-
 mili sibi vniuoce: et per se habuit generans ipsum: et omne ge-
 neratum habuit aliqd p̄rariū: et omne qd corrumptur ex suo
 p̄rario corrumptur: his suppositis dico p̄stanter impossibile
 esse q̄ sit aliquid in primis non generabile: et deinde in po-
 stremo sit cadens sub corruptione: et dico similiter impossi-
 bile esse vt sit aliquid primo non ens in preterito: et deinde ge-
 neratū possit esse eternū manens tēpore infinito fm nām: qm̄
 si dictum est res generate cadētes sub corruptione gene-
 rantur ex suis similibus generatibus: et ex suis puenientibus
 fm nām p̄rariā: et habēt p̄raria ex quibus mutatur et alterā-
 tur ad corruptionē: et ex talibus p̄rarijs est alterata eorū cō-
 positio fm nām: quecūq̄ generantur generatione nālī. Que-
 cūq̄ autē habent p̄raria huiusmodi necessaria finitū per
 ea et corrumptū itēx in futuro: ergo omne generatū in prete-
 rito corrumptur necessario in futuro. Si ergo mundus esset
 sic generatus: vt dicitur Plato: oporteret q̄ generatus esset
 ex alio mōdo: et corrumperet in p̄rariū: et ex p̄rario: sicut sit
 in generatione et corruptione corporū simpliciu: sicut dicitur
 in 2° libro de generatione et corruptione. Hec autē oīa sunt
 absurda p̄pter qd inconueniens videtur esse opinio Pla-
 tonis. Si quis autē ad omnia hec respondere velit fm Pla-
 tonem: et dicat omnia hec celsi et stellas nā quidem esse disso-
 lubiles eo q̄ sunt generate: sed volūtatē opificis esse indis-
 solubiles eo q̄ hoc qd bona rōne compositū est non decet sa-
 pientem opificem dissolvere queāmodum dicit in timo.

**Defensio pla-
tonis**
 Dicemus hoc dictum non esse naturale omnino: quoniam
 sicut habitum est in p̄rarijs: naturalia sunt agentia quorū
 actus sunt in passiuis: et naturalr patiuntur quecūq̄ taliz
 actuum sunt susceptibilia: et ideo omne factū in natura op̄
 q̄ habeat in eadem natura suam faciens: et ideo possibile et
 impossibile oportebit referre ad m̄z rei facte et ad causam
 nālem: et non ad causam separatam et extrinsecam. Qd igit
 corruptibile est de natura hoc est simpliciter corruptibile: et
 habet causam in natura que agit suam corruptionē: et si nō
 habet talem ipsuz est incorruptibile: q̄ aliter omnia possent
 dici incorruptibilia: q̄ sunt incorruptibilia si deus vult: et id
 supra diximus q̄ naturalia non sunt a casu nec a voluntate:
 sed a causa agente et terminante ea: nec nos in naturalibus
 habemus inquirere qualiter deus opifex fm suam liberam
 voluntatem creatis ab ipso vtatur ad miraculum quo de-
 claret potentiam suam: sed potius quid in rebus naturalibus
 fm causas nature intrinsecas naturaliter fieri possit. Hec
 igitur de primo libro celi et mundi a nobis dicta sint.

Explicit liber primus de celo et mundo.

Tex. c. 139.

Tex. c. 140.

Defensio pla-
tonis

Impugnatio

Notabile di-
ctum

Incipit liber Secundus de Celo et Mundo.

Tractatus primus de dextro et sinistro: et retro et ante: superi-
ori et inferiori cell.

Cap. 1°. De recapitulatione eorum que dicta sunt de ge-
nerabilitate et corruptibilitate cell.

Am ostendimus suffi-

Tex. c. prim.

cienter per demonstrationes veras q̄ celsi
 totum non est generatū ex materia aliqua
 que sit elemētū eius: et ideo possibile est vt
 ipsam sit corruptibile. Materia enim que
 per modū elementi est in compositione rei
 prior est et in potentia ad ipsam rem et per generationem
 et motum venit de potentia ad actum: et h̄ nō sit in potentia
 ad formā quā habet postq̄ generata est: tñ est in potētia ad
 aliam formā: et ideo est corruptibilis: et ideo celsi est incorru-
 ptibilis: q̄ mām talē non habet: et huiusmodi quidē causam
 nos esse diximus: q̄ ipsum habet mām que eadem per nām
 ante dimensionem accipit formam: que forma est separata:
 et illa largit et esse: et hoc esse est eius qd est indiuisibile: cui
 dimensio aduenit per figurā et motū: et nō p̄pter formā sub-
 stātiāle: cuius signū est: q̄ ipsa forma non est diuisa p̄ partes
 subiecti sicut diuiduntur alie forme substantiales et acciden-
 tales: et est non finitaz operationum que omnia non possent
 ei conuenire si ipsa esset determinans et perficiens subiectaz
 suam post aduentum dimensionū sicut adueniūt forme phy-
 sice generabilium et corruptibilium. Quz enim duo sint que
 faciunt generationem: quoz vnum est ex parte materie que
 est diuisibilitas: et alter ex parte agentium que sunt qualita-
 tes prime agentes et alterantes mā celi suscipit formā suam
 ante vtrūq̄: et ideo nec habitatez materie habet ad gene-
 rationē: nec actione agentis ad generationem: et ideo dixi-
 mus q̄ sua mā equiuoce est mā ad materiam generabilium
 et corruptibilium: et cum materia eorum que generantur sit
 quidem determinata corporeitate et non distinctaz dimen-
 sionum erit mā corporis celestis distinctaz dimensionum in
 actu que nunq̄ mutant in ipso: que tñ nō limitant operatio-
 nem forme eius que est substantia separata: q̄ substantia il-
 la separata non aduenit post dimensionē: sed ante non qui-
 dem tempore sed nā. Hec autem omnia superius sunt expe-
 dita: igitur impossibile est q̄ celus sit corruptibilis: sicut dire-
 runt quidam homines: sed potius fm suam nām semp est:
 cui non est principium neq̄ finis in tota temporis imen-
 sitate: quam quidam eternitatē vocauerunt. Et huius quidē
 cause sunt tres: quarum vna est que est precipua: quia esse
 suum largitur et virtus que non est in corpore neq̄ corpus:
 et illa est infinite largitatis: et ideo insuit ei esse tempore infi-
 nito fm naturam: eo q̄ sicut diximus hec virtus non limita-
 tur aliqua mensura materie vel contrarij agentis in mate-
 riam eius: et hanc formam quidam vocant animam: quidā
 autem intellectum siue intelligentiam: sed de hoc alibi erit
 inquirendum. Virtus autem que non est limitata agit tem-
 pore infinito: sicut probatum est in fine octauū p̄rariorū.
 Secunda autem causa est q̄ in fine precedentis libri ad du-
 ximus: quia videlicet nec materia sua diuisibilis est diuisio-
 ne forme: sicut sit in generatione quando in materia forma
 propagatur: nec susceptibilis est contrarij alterantis ipsam
 de potentia ad effectus. Tertia autem causa est que assigna-
 tur ab Auerrois in vltimo capitulo sui libri de substantia or-
 bis: q̄ videlicet est priuationis infinite que est causa quietis
 motus qui est ad formam. Quz enim omne qd mutatur
 ad formam non mutetur nisi ex causis motus: vbi non sunt
 cause talis motus ipsum nullo modo mutabitur: priuatio
 igitur causarum talis motus inducit immutabilitatem in
 natura celi. Causa autem priuationis harum causarum est
 ex indiuisibilitate forme per subiectum: et ex hoc q̄ non est
 susceptibile p̄rariorū: et itēx insusceptibilis contrariorū
 causatur ex hoc q̄ mā non est diuisibilis sicut docuimus eo
 q̄ contraria erigunt subiectum quātūcūq̄ ipse sint virtutes

Et de pro his
Auer. in p̄rio
et in 2° caplo
de suba orbe

Nota tripli-
cer cām semp
eternitatē celi.

De celo et mundo

Solus ad so-
phisma Jo-
nis gramati-
ci. vide Luc-
rom in simi-
li in vltio c-
pitulo de sub-
stantia orbis:
in 8° p^o p^o. c.
79. Et in. 12.
mcta. c. 41.

corporales: et ideo materia que perfecta est non per quantitatem: neque post eam non est susceptibilis contrarietatis: et ideo solus philosophus prima Joannis grammatici qui dixit si celum esset perpetuum: tunc esset potentia infinite secundum numerum: et hoc iudicatum fuit inconueniens propter dimensiones finitas que inueniuntur in materia celi: bullus enim solutus est quod non est inconueniens celum esse potentia infinite secundum operationem: sed ipsa nec finita sit nec infinita secundum essentiam: eo quod est impartibilis partitione subiecti sui. Quod si daretur celum secundum suam dimensionem non esse potentia infinite: sed potius negatio quodammodo: quoniam in subiecto in quo est: ab illa primario ne celum non esset susceptibile illius quod primario ab ipso firmamento in finitum. Sed et omnia dicta sunt secundum numerum celi et secundum finem peripateticorum: quia sicut diximus de esse celi per creationem et de statu suo per voluntatem non est aliqua cognitio prohibita: sed potius talia sunt cognita per creationem de qua cognitio in principio nihil curamus investigare. Dicamus igitur quod celi natura est semper vna cui secundum numerum suam non est principium neque finis in tota temporis eternitate: et quod celi esse causa temporis et terminet tempus sicut causa terminet suum causatum: nec tamen precedit tempus secundum durationem: sed secundum ordinem nature temporis: quo causa est ante causatum. Inquirens autem de natura celi satis potest esse presertim de permanetia celi per sermonem istum quem diximus: etiam per ipsum satis sit quod celi esse secundum quod diximus inueniabile: et incorruptibile: et impossibile est quod sit secundum quod dixerunt aduersarij veritatis predicantes nobis: eo quod multa impossibilia sequuntur ad dicta eorum: cum nullis penitus impossibile visus sit sequi ad dicta nostra. Sed et enim vna ratio potest esse si etiam alia non haberemus. Quare credendum est nobis quod celi esse semper terminum non cadens sub corruptione: cum magis credendum sit eius: cuius dictum non videtur sequi inconuenientia. Amplius autem vnum est presertim dictum nostrum et sciens quod studiosus deus esse presertim in eo est concordia antiquorum chaldeorum ad dicta nostra. Chaldei enim presertim fuerunt patres nostri in scia de celo: eo quod de celi differentijs et passionibus plura inquisuerunt: et etiam celum amplius alijs gentibus sacerdotibus eorum venerati sunt. Quos autem chaldei tradiderunt concorditer nobiscum quod in ordine rerum natura necesse est esse vnum corpus primum quod sit motus velocissime et sit incorruptibile sine fine manens: cui motus non sit finis in tempore quin potius sit finis ad quem referretur de finitum et vltimum: ad quod sicut ad eam et ad mensuram referretur de habens vltimum suum in tempore: eo quod ipse sit terminus primum et saluus omne quod terminet: et est coples et quasi coplectens de id quod est diminuti esse: cuius principium et finis est intra motum et tempus primum corporis. Sicut enim referretur ad ipsum de cuius est vltimum in tempore et finis et quies siue immobilitas: et ideo necesse est quod corpus istud non habeat initium per generationem physicam in vltimum per corruptionem naturalem: sed semper est in tempore cui non est finis aliquis secundum numerum: quia aliter in infinitum si de generatum referretur ad generans quod esset etiam generatum: de corruptum referretur ad corruptens quod esset etiam corruptum. Vnum enim reliquorum motuum qui sunt motus generabilium et corruptibilium quidam principiant ab huiusmodi corporis motu: et quidam sunt quorum quietes causantur ab ipso: quia omnes naturales motus causantur ab hoc motu: et non violenti vel voluntarij secundum quod sunt violenti vel voluntarij: et cum generatio generabilium finita est et motus mobilium: tunc presertim in esse accepto per generationem vel motum alium qui est a motu celi: et hoc est quod res quiescit in forma accepta per motum vel mutationem naturalem. Et attestantur bis que dicta sunt quod omnes prime delatatis aliquid habentes iudicium: tam in chaldaea quam alibi posuerunt quod celum est locus dei creatoris gloriosissimi: cui laus est sublimis: eo quod esse dei eternum assidue indeficiens: quod ab omni corruptione et mutabilitate est alienum: et hoc quidem optime traditum est ab antiquissimo patre Hermete trimegisto in libro de natura dei et veneratione.

Cap. 2°. Qualiter orbis elongatus est a nouimento et labore sui motus.

Lex. c. 3.

Alphius autem ratio ista que sumit ex presertim in fine octauo physicorum: et ex his que in parte tradidimus in primo libro superiorum tractatum pre omnibus testificatur celum esse ingenerabile et incorruptibile. Ratio autem illa est que de

primo motore et forma celi que nec est corpus nec virtus in corpore: sicut diximus: ex illa enim expresse probatur quod nec generatum est: nec corruptibile est: et quod est elongatum a passionibus omnium qualitatum primarum: et ab omni nouimento: et omni eo quod posset finire esse ipsum: et eius motus: et ideo cum mouet non habet laborem et penam aliquam fatigationis. Huius autem causa est: quia materia eius generatur in aliquo cum materia generabili: tamen in precipuis differt ab ipsa. Conuenit enim cum materia generabili in hoc quod ipsa est dimensa susceptibilis diaphaneitatis et non diaphaneitatis: et illuminationis: et non illuminationis: et raritatis et spissitudinis: sed differt ab ipsa: eo quod ipsa nullo modo est diuisibilis secundum formam: et nullo modo in potentia ad formam: et nullo modo subiectibilis contrarietatis: et cum omni materia sit in actu: sicut dicit Aristoteles per esse forme per quod efficitur particularis et subiectibilis: sicut et omni forma per hoc est forma quod ipsa est intelligibilis per se: et principio intelligendi aliud quod est formatum per ipsam: eo quod sermo diffinitiuus qui principium est intellectus accipit per formam: oportet quod materia celi hoc modo sit perfecta per formam: cum ipsa videatur et sentiat esse cum hinc et nunc sicut cetera particularia: sed in modo participandi formam plurimum differt a materia generabili: sicut superius diximus: sicut et differt in participatione dimensionis: eo quod sue dimensiones nunquam mutantur cum non habeat eas propter formam substantialem que mensurat in ipsa: sed post formam propter motum: et ideo actu distincte et determinate manent dimensiones eius: dimensiones autem generabilium et corruptibilium semper sunt propter formam substantialem: et ante ipsas: eo quod ipsa est virtus in corpore que finite est virtutis: et operatur in subiecto quod et igitur debita quantitate: et cum forme generabilium sint diuerse non possunt dimensiones manere distincte et determinate: quia aliter omnium substantiarum generabilium esset eadem quantitas et eadem figura: quod non permittit diuerse esse et virtutum forme substantiales: oportuit ergo quod materia generabilium esset dimensionum determinatarum mutabilium ad congruentiam omni forme generabilis saluata semper corporeitate communi: quia si nullas haberet dimensiones materia generatorum: tunc fieret corpus ex non corpore quemadmodum alibi est determinatum. Cum autem actus sit prior potentia: et causa ipsius: sicut probari habet in prima philosophia: sequitur ex hoc quod quantitas et figura celi causa sit: prior secundum numerum omni quantitate et figure generatorum et corruptorum. Similiter autem diaphaneitatis dispositio non est propria aeris vel aque vel ignis: sed hec elementa habent eam ex convenientia communi cum celo: sicut etiam dicit Aristoteles in 2° de anima: sed participatio ipsius in celo et in materia est valde diuersa et equiuoca: quia in elementis videmus expresse quod calidum dissoluitur facit eam: vel ad minus frigus non totum exprimens humidum mobile: cuius vna pars fluit ab alia cum male sit terminabile in seipso: sicut causatur diaphaneitas siue perspicuitas in aqua. Si enim in aqua staret vna pars super aliam non esset aqua perspicua: cuius si gnium est quod in profundis aquis aspicienti videtur aqua nigrior: eo quod ibi multe partes stant super se invicem. In celo autem diaphaneitas non causatur ex aliquo solente partem: vel ex hoc quod vna pars fluit ab alia: sed possumus ex ipsa natura spiritualitatis corporis huius: quod sicut diximus determinatur forma separata: cuius subiectum est induisibile et simplex per naturam: et cum aduenit ei quantitas non potest afferre ei proprietates ignobiles: et ideo remanet tenue et perspicuum: et vbi non est tenue et perspicuum: sicut in stellis: hoc contingit in illo quod confortetur motus eius quo mouet forma corporali materiam actiuorum et passiuorum: eo quod stella in orbe est amplioris efficacie quam cetera partes orbis: et cum moueat per quantitatem et lumen suum oportet quod ibi confortetur actus sui instrumenti: et per illud inspissatur ibi sicut patet: quia nisi essent non diaphane stelle vna non eclipsaret aliam: hoc totum expresse videtur in luna que in aliqua altitudine: sed nos de hoc inferius tractabimus in loco vbi de stellis orbis faciemus inquisitionem. Eodem autem modo dicimus de illuminatione: quia lumen non est proprie tas ignis: sed potius accidit igni: sicut dicit Alexander peripateticus cum commiscetur corpori diaphano spissato per aliquam causam: et ideo lumen etiam est forma commu-

vide p^o ca^o
de suba orbis

2° de anima. c. 68.

Ad quo dicit
seruier et equat
uoce diaphaneitas
reperitur in elementis
et in corpore celesti. vide
de 2° cap. de
suba orbis.

Lumen ex ite
ride alexadri
accidit igni
cuz comiscet
corpi diaphano
spissato. vide
de 4° celi cō-
mento. 32.

nis: et celo et quibusdam corporibus non simplicibus: et ideo lumen etiam in quibusdam partibus inuenitur: et in quibusdam non: extra stellas enim non lucet orbis: sed lucet in stellis: et in stellis lucet ex participatione lucis solis: et causa lucis in stellis est spissitudo earum: et lumen quidem in aliquibus recipitur secundum profundum ipsarum: et in quibusdam diffunditur in superficie: et in quibusdam recipitur in profundum: et efficiunt luminaria sicut stelle lucentes et candelae. In quibus autem diffunditur in superficie efficiuntur candide et quasi lactee: sicut est via que lactea vocatur: que galaxia dicitur eo quod ibi spissior est orbis per multitudinem stellarum paruarum: et sic iterum per quod alter orbis participat lumen quasi inferiora corpora. Et similiter est de raro et spisso quod habet non ex qualitatibus actiuis vel passiuis facientibus partem vel distare partes materie: sed potius omnia ista sunt consequentia formas separatas que motu celi explicat per lumen et perducit ad effectum: et ideo necesse est celi esse spissius et minus spissius: ut diuersis celi instrumentis quod est lumen: et ita per quod diuersimode moueat materiam ad diuersas formas generatoarum et corruptoarum: hec autem infra latius exequamur. Sed hec dicta sunt secundum sententiam Philonis et Averrois et aliorum philosophorum ut sciat per tales formas orbis non subijci alicui passioni vel alterationi. Et cum motor celi non moueat motu quo mouet per se neque per accidens non potest lassari ex se per motum suum. Adhuc autem cum motor ipse non sit praeordinatus motui mobilis eius quod mouet non potest acquirere lassitudinem ab eo quod mouet motor ipse: sicut probatur est in precedenti libro et in 8o philosophorum: nullo igitur modo subijci labori et pena lassitudinis ex hoc quod continue mouet. Ad hoc enim habet aliam motum nisi istum: et ille est ei nullus per modum quem determinamus in precedenti libro: et non indiget virtute aliqua que sit affixa mobili vel alicui parti eius quod mouetur que prohibeat corpus ipsum moueri naturaliter et pererrat ipsius in motum quem voluerit: sicut est virtus affixa pedi: cuius descendere est per hoc quod est grauis: et virtus gressibilis mouens ipsum in ambulatione retinet ipsius ne descendat et pererrat ipsum in motum voluntarium procedendo ad locum quem voluerit: omne enim quod tali indiget virtute absque dubio habet laborem et penam in mouendo: quanto autem aliquis taliter mouentibus plus subijciat penam et labori in mouendo tanto est nobilior: et quod nullo modo possibile est subijci penam et labori in mouendo nobilissimum est in fine nobilitatis inter omnia mouentia.

Cap. 3. De improbatione dictorum antiquorum de causa permanentie celi.

Propter tale autem naturam corporis celestis non consentimus dictis antiquorum qui alias iduerunt causas sui motus: et quare motus est circularis: dixerunt enim nonnulli antiquorum celam esse de non graui: sed quod circulariter mouet hoc dixerunt: ideo quod non inuenit locum et motum ad quem descendat: eo quod dixerunt quod idigeret per portam ipsius quod dixerunt esse vniuersitatem materie aliorum corporum: quod in ipsam que cedere non possunt: que corpora compressa sustinet ipsam sicut in humeris gigantum portare in circuitu: et hoc fabulose putantes dixerunt: quod gigas nomine Hebraeus portat ipsius in circuitu: et sustinet et peruat superius: et non permittit ipsum inclinari. Volebant autem idem dicere his qui posteriores fuerunt dicentibus quod corpora superiora terra omnia sunt habentia grauitatem per naturam: et descendere nisi esset aliquid quod prohiberet descensum eorum: sed non dixerunt quod teneret ea gigas et prohiberet a descensu: sed potius anima que suspendit pedem vel aliam ne descendat: hanc animam dixerunt esse vniuersam anime animalium. Sermo autem iste de celo non est probatus per syllogismum demostratiuum: sed trahendo dixerunt que dixerunt per similitudinem fabulofam ad hec superiora celi referentes. Neque iterum veram causam permanentie celi retulit Empedocles qui dixit celum esse de se corruptibile: sed quod non corruptibile hoc est propter nimiam suam velocitatem que impedit quod alterationes agentium in ipsam non figuntur in ipso: sicut est aqua velociter currentis non de facili calefit a sole: nec de facili congelatur a frigore congelante in glaciem. Dixit etiam Empedocles quod velocitas prohibet ipsum descendere: eo quod retinet ipsum in loco propter centrum id est suspensionem: ita quod nec declinare potest nec descendere: cuius simile dixit esse in recto circulariter moto velocissime

qui stat in loco vno retentus a velocitate motus: propter quam nec cadere nec recedere potest: propter quod nos dicimus quod si celum esset naturaliter graue et esset superius retentum propter velocitatem sui motus: vel propter causam altam: tunc impossibile esset habere motum esse perpetuum: et immutabile: quod nullus motus violentus est perpetuus: iste autem motus esset violentus ad minus quo ad naturam eius quod mouet: sed enim dicat quod mouet ab anima quidam antiquorum: tamen iste motus anime non est secundum naturam corporis quod mouet ab anima: sed potius violentia fit ei: et ideo inducit laborem et penam: motus autem violentus non est semper terminus: sicut multoties ostendimus. Simplicius autem est ne gaudium quod dicitur quod celi sit motus semperterminus propter animam que cogit ipsum ut sit semperterminus: sed enim anime animalium largiatur eis esse et motum et permanentiam ad tempus: et quando egreditur anima exspirat corpus et marcescit: tamen hoc non potest facere perpetue eo quod nocumeta includit in corpus: et efficitur inabile moribus anime. Sermo autem talis est impossibilis de corporibus celestibus: quod vita talis anime et actus eius in corpus non est absque labore et pena: quod autem videre: audire: imaginari: et mouere labores sunt: sicut philosophi sermones testantur: propter quod vita hec non est bona et summe laudabilis: cum motus anime quo mouet talia corpora non sit secundum additionem per naturam partis corporalis que mouet: omnis autem natura talis est impedita ex prerogative motus nullis: et est priuata quiete delectabilis facta in omni eo qui habet bonam rationem. Similiter autem si celum habet tale animam absque dubio misera erit anima beatus et impedita que priuatur quiete que debet locali laboranti: cum tamen sit facta ex habere rationem certam cuius est attribuere quietem laboranti. Quod enim talis sit prout quod continuus motus eius testatur quod non est ei quies: omne nec similitudo quietis que datur anime animalis in somno vel in similitudine somni in quo quiescunt vires animalium: et ideo dixerunt quod celi motus est aliquid simile exemplo rote que trion vel aquicea vocatur: eius preparatio fuit ut semper moueat ab eo quod mouet ab ipso: sicut quod rota suspenditur: et ceterum eius foras: et artificie retinere argenti vniuersi in cantibus non simul: sed per partes descendit: tunc enim semper deprimunt anteriori semicirculo per argentum vniuersi descendens: et in posteriori semicirculo eleuatur pars argenti vniuersi: quod iterum deprimunt semicirculo anteriori: cum idem autem artificie in rotis magis sit per arenam: et tali artificie factum dixerunt fuisse motum semperterminum: sicut talis rota est semperterminus motus violentus. Dicitur autem istud inconueniens est et de somno et de primo motu dicitur esse absque syllogismo persuadere. Sed sufficit eis propter imperitiam dictam transire per similitudinem et fabulofam viam: sicut etiam quando dixerunt multitudinem deorum non sufficienter probauerunt: sed transierunt per similia et fabulas et virtutes nature deos opinantes. Nos autem cum philosophiam persequamur: non oportet sollicitari ad disputandum propter sermonem dicentis aliquid quod eius modo dicat illud: sed sufficit nobis ut disputemus cuiusque motus dicitur aliquid sermone vero et syllogistice. Dimittamus igitur nunc antiqua fabulosa tanquam nobis non idonea: et redeamus ad materiam philosophiam inquirendo differentias et proprietates residuas corporis nobilissimum quod est celum.

Cap. 4. De sursum et deorsum celi secundum opinionem Pythagoricorum.

Mater proprietates autem ipsius que est primo inquit redanda est ea que est principium et differentia simul dimensionis eius et motus: hec autem est differentia situs et positionis eius que est sursum et deorsum: et dextrum et sinistrum: et ante et retro. De his igitur inquirere vtile est primo inducere quecumque contra hoc dixerunt antiqui. Dico igitur quod quidam ex antiquis philosophis tradiderunt celum habere dextrum et sinistrum: et sunt precipue illi qui fuerunt de schola Pythagore. De his primum fuerunt iter querentes de celo et de numero eorum fuerunt qui ista dixerunt: viderunt enim celum habere animam: et viderunt animam corporis et mobilis ad locum habere esse differentias: et ideo celo eas attribuunt. Intendimus igitur inquirere veritatem dictarum: et considerare an celo conueniat dextra et sinistra: sicut dixerunt: an contrario modo se habet. Primum igitur in quo reprehensibilis esse videtur Pythagore est quod tradiderunt posteriora: et non fecerunt mentionem de prioribus eorum secundum naturam. Si enim nos dixerimus quod corpus alicui pueniat hec principia motus localis que sunt

... dicitur ...

Am lassito / dicitur motor / ex motu. vide in 8o scilicet ca / pitulo de suba / orbis, vide et / co 3o pui / scilicet.

... dicitur ...

Ex. c. 4.

... dicitur ...

Ex. c. 5.

... dicitur ...

Ex. c. 6.

Ex. c. 7.

De celo et mundo

dextrum et sinistrum: oportet necessario quod tradamus prius
 qualiter conueniant ei priora his que sunt principia istorum:
 hec autem sunt sursum et deorsum: et ante et retro. In libro
 enim quem scripsimus de motibus animalium: ostendimus
 hec esse priora his que sunt dextrum et sinistrum: pertinent
 enim hec ad speculationem motuum animalium: eo quod cum
 ipsa principia motuum sunt in animalibus sunt magis appa-
 rentes iste differentie. Est autem ratio qua probatur quod sur-
 sum et deorsum: et ante et retro sunt priora dextro et sinistro a
 generalitate subiectorum ipsorum sumpta: quia in pluribus
 inuenitur sursum et deorsum: et ante et retro: quod dextrum et si-
 nistrum: in omnibus enim in quibus inuenitur dextrum et si-
 nistrum: inuenitur et ante et retro: et sursum et deorsum: et non
 conuertitur: et in omnibus in quibus inuenitur ante et retro:
 inuenitur sursum et deorsum: sed non conuertitur. Igitur
 prima secundum naturam ista sunt sursum et deorsum: et secunda
 sunt ante et retro: et vltima sunt dextrum et sinistrum. In pluribus
 autem inuenitur sursum et deorsum probatur inductione et sensu:
 quod quedam et non omnia animalia sunt quibus omnes iste
 differentie inueniuntur: que sunt sursum et deorsum: et ante et retro:
 et dextrum et sinistrum. Sunt enim sola ista animalia hec omnia
 habentia que dicuntur perfecta: que scilicet habent omnes sensus et
 motum localem: plura autem animalia habent ante et retro:
 et sursum et deorsum: et non dextrum et sinistrum: sicut aialia imp-
 perfecta que non habent omnes sensus: sed habent sensum tactus
 et gustum: secundum quod est quidam tactus et carent motu locali: non
 enim mouentur nisi tunc motu frictionis et dilatationis: sicut
 ostrea: et conche quedam: et spongie: in his enim tunc est sur-
 sum et deorsum propter motum nutrimenti: et ante et retro pro-
 pter motum sensuum: sed autem non multum deprehendatur
 in eis eo quod non inueniuntur in eis figurata organa sensuum: et
 ideo fortassis Aristoteles dixit talia habere retro: et non facit me-
 tionem de ante in talibus animalibus. In his autem non est
 dextrum et sinistrum: cum in eis non sit motus localis: eo quod
 natura non abundat superfluis: et omnino superfluum effectus
 quod aliquid haberet principium motus localis quod est immobile secundum
 locum. In pluribus autem inest adhuc sursum et deorsum: quia
 hoc inest omnibus animalibus: ita quod etiam pluribus inest eo
 quod in plantis inest motus cimenti: cuius principium est sur-
 sum et etiam deorsum: sed in eis non est ante et retro: cum non
 habeant sensum nec dextrum nec sinistrum cum non habeant
 motum localem: sed dicat Isaac in libro de elementis quod plante
 habent duos sensus. scilicet gustum et tactum: sed Isaac distinguit
 inter duos sensus animalis et sensus naturalis: sensus natu-
 rales vocat virtutes acceptiuas alimenti conuenientes:
 animalis autem eos qui cum alimento etiam intentiones
 percipiunt sensibilium secundum anime quod dicitur iudicium: et nales quod
 dicit esse in plantis: propter hoc quod inueniuntur frequenter con-
 uenientes trahere et abstinere se ab inconuenienti: aiales autem di-
 cit esse in aialibus solis. Nos autem de hoc non curamus: quod
 ante et retro non sunt principia motus sensibilis nisi put sen-
 sus est aialis: et non nales. Et oibus autem his que dicuntur sur-
 sum et deorsum reuerentes dicimus quod si nos attribuimus celorum
 rei aiate secundum Pythagoram dextrum et sinistrum: tunc proculdubio de-
 bemus ei attribuere priora his sine quibus ista nunquam inueniuntur
 aialia: sicut determinari habet in libro de motibus aia-
 libus. C. Amplius autem cum sint principales istarum differentiarum tres
 scilicet sursum: et ante: et dextrum: et hoc secundum Pythagoram: eo quod ipse lo-
 cavit ea iter iterstitia boni: et oppositas earum que sunt ante et re-
 tro: et deorsum et sinistrum: iter iterstitia siue in coordinatio-
 ne mali: tunc operibus absque dubio quod quilibet istarum habeat rationem
 principii primi in ordine suo. Dico autem modos differentiarum
 istarum nihil aliud esse quam sursum: cui opponitur deorsum: et ante cui
 opponitur retro: et dextrum cui opponitur sinistrum: operibus enim ut dixi-
 mus quod dimensiones superficies que sunt iter istas omnes oibus
 sint corporibus aialibus incompletorum siue perfectorum: sed tres earum ut
 diximus sint principia per se et tres per accidens. Dico. n. sursum
 esse principium longitudinis aiatum corporum per hoc quod est prin-
 cipium augmenti siue incrementi. Si autem longitudo per se et non in na-
 li corpore aiatum accipere: non esset sursum principium longitudinis
 nisi: sed potius quod dicitur dimensio inter punctum et punctum: si in
 rto accipere illa esset longitudo sine latitudine que linea vo-
 cat. Sic autem aiatum dimensio aiatum corporum longitudo est: et illa
 est que porrigitur a sursum in deorsum: et cuius principium effectum

est sursum quod est calor cordis: ex quo sicut et habere virtutem
 formativam tota longitudo totius corporis producit: et ita diu-
 durat ista extensio longitudinis animati quousque potest calidum
 formatum extendere et humidum radicale extendi: sicut in 2° de
 anima magis determinari: et hoc patet quod sursum per se est
 principium longitudinis: et deorsum per accidens: quod deorsum non est
 principium factum longitudinis: sed potius terminatum: quod lon-
 gitudo in inensum produci non potest: et ideo accipit terminum
 id quod est deorsum: cuius est etiam alia causa ex parte nutrime-
 ti: quod scilicet nutrimentum oium aiatum commixtum est propter quod graui-
 res partes ipsius descendunt ad nutrimentum membrorum inferiorum
 que magis sunt terrena: et melancholica: subtiliores autem par-
 tes eleuantur virtute caloris ad nutrimenta membra superiora que
 magis sunt sanguinea et cholericum: et datus est signum quod mem-
 bra viros et masculorum propter abundantiam caloris frequenter
 sunt supius magis nutrita: quod masculi superiora membra ut hu-
 meros habent crassiora quam inferiora: femine autem e converso: et ideo
 cum cadunt masculi a loco alto cadunt frequenter super humeros et
 femine super posteriora. Sed de his oibus non precipue reddi
 debet in libro de aialibus: hoc autem tunc sit dictum quod sursum in
 aiatum est virtus augens que est principium longitudinis aialis:
 cui assignatur deorsum per oppositum: quod longitudinis necessario
 duo sunt termini: per alium autem modum dextrum latitudinis est
 principium: non quidem mathematicum: sed potius latitudinis in-
 formate virtute motus secundum locum. Motus enim ille est oris
 a posteriori parte cerebri vel a vicario posterioris partis ce-
 rebrum que est mucha per spem diles dorsum descendens: tunc non est
 fundum et explicat per organa motiva nisi in latere quod intus
 est latitudinis aialis: et hoc est latus dextrum: et ideo in latere
 videmus omnia motus organa formari a natura: in latere dextro
 insistant crura ad ambulandum: et ale ad volandum: et reptilium
 parat pedes vel anas vel costas: et insistant in dorso: tunc in la-
 tere habent suas mobilitates et volubilitates: propter hec na-
 tura ordinavit ibi vertebra et plicides verteborum: in quibus
 virtutes sunt motus aialis: et ad motum illud per se quidem re-
 fert dextrum: quod hoc propter plenitudinem caloris et cordis maioris ver-
 ticalis versus latus dextrum expedita habet virtutem motivam: et
 ideo omne aialia perfectum sicut homo: equus: leo: bos: elephas:
 et vultus modum aialia mobilia dextrum pedem preponunt in ambula-
 do: et dextrum humerum parat ad onera portanda: nisi studeant in
 contrarium: vel nisi dextra sit impedita per accidens. Sinistrum
 autem non refert ad motum nisi per accidens: trahit enim pes sinis-
 ter ad corpus sustinendum ne decidat: quod pes dexter eleuat in
 perfectione motus: et dum pes sinister corpus eius sustinet quod mo-
 uet virtus motiva recolligit et regit in dextrum: unde incipit:
 sic enim semper emittendo actum ipsius motus in pedem et rede-
 undum et iter emittit per totam ambulatio. Sed sic non est in
 volatu: quod in volatu auis vtriusque alam simul mouet. Sed tunc in
 volatu dextrum est principium motus et sinistrum mouet eum dextro
 ad sustentandum in motu: sic igitur intelligitur quod dicit dextrum esse
 principium latitudinis in motu locali: eodem autem modo ante dicit
 esse principium profunditatis non mathematicam: sed potius quod est
 principium motus qui est subiectum oium sensuum ante in orga-
 nis sensuum que sunt ante figurata. Cum enim tactus sit quasi sub-
 lectum oium sensuum ad quem omnes sensus quasi referunt: eo quod
 organum cuiuslibet sensus habet etiam tactum: cuius signum est quod
 imobilitate per frigus tactu in somnis omnes sensus imobil-
 tant: erit motus sensibilium virtutum incipiens ab ante ubi sunt
 sensuum organa et pertingens usque ad primum organum tactus
 quod est cor: et sic mouebit ab ante in profundum: sursum autem in
 corpore est ab ante in retro: quod probatur per hoc quod tres diame-
 tri ad rectos angulos secantes se in corpore non possunt produci
 nisi a deorsum in sursum: et a latere in latus: et ab ante in re-
 tro. Cum igitur diameter a sursum in deorsum producta sit men-
 sura longitudinis: et illa que est ducta a latere in latus sit me-
 sura latitudinis: erit necessario illa que producit ab ante in re-
 tro mensura profunditatis. Est autem adhuc aliter motus aia-
 lis ab ante in retro: virtutes enim aiales comprehenduntur sunt de
 intus et de extra: incipit autem comprehensio extra et vadit intus
 usque ad posteriorem partem cerebri: in qua sunt virtutes me-
 moriales et recordatiue que reflectunt iterum in rem extra: sic
 patet quod processus motus aialis qui per se aialis est ab ante et
 retro viros istorum modorum: principium enim in istis differentijs
 non vocatur aliud nisi vnum in primis: ita quod ante ipsum in nullo
 incipit

Non quomodo
 Isaac posuit
 sensus nales et
 plantis.

Propter quod
 aialia perfecta
 in ambulando
 preponunt pedem
 dextrum.

Non dextrum
 sit principium
 latitudinis in motu
 locali.

Non ante est
 principium profunditatis
 respectu
 sensationis.

De isto dupli-
 ci motu sensuum
 interiorum et
 exteriorum. Vi-
 de Lome. in
 commento super li-
 bro de somno
 et vigilia et in
 2° colligat.

Non quomodo
 Isaac posuit
 sensus nales et
 plantis.

Tex. c. 8.

incipit motus in eo corpore animato in quo est motus. Sic enim dicitur quod motus augmenti est sursum: et per motus localis est dextrum: et per motus sensibilis est ante: et significatio est in corpore animato ubi sunt sensum organa. Et propter hoc enim: et his similia non inquirimus in omni corpore sursum: et deorsum: et dextrum: et sinistrum: et ante: et retro: sed inquirimus ista omnia simul in corporibus animalium perfectiorum que habent spiritus animales: et naturales: et vitales: et habent in se per motus: quo potest moveri a seipso sine omni extrinseco mouente: ipsa: has enim differentias non inuenimus omnino in corporibus que non habent animas que sunt simpliciter sicut elementa: vel que sunt homogenea sicut lapides: et mineralium genera: in talibus enim non est dicere aliquid per motum: unde incipiat motus eorum plus in una parte quam in alia. Amplius autem quedam sunt inter corpora que si mouentur ex omnibus partibus mouentur equaliter: et est totus in eis: et partibus cuiuslibet motus vnus: et idem sicut ascendit ignis: et terra descendit: et in talibus non possunt poni sursum: et dextrum: et sinistrum: ante: et retro: neque per figuras: neque per potentias siue per virtutes ad motum aliquem ordinata distincta. Si autem dicamus in talibus esse dextrum: et sinistrum: hoc non erit quod intelligimus in eis esse simpliciter has differentias sed secundum comparationem ad nos relative attributimus eas talibus corporibus. Sicut dicimus dextrum: et sinistrum terre quod nobis est ad dextrum: et sinistrum: et latius terre quod nobis est ad sinistrum: et huiusmodi simile est quod obseruatur in augurijs: et auspicijs in quibus non dicitur dextrum: et sinistrum: sed potius autem tota que sedet ad dextrum eius cui augurium est et cui eligitur vox pronostici dicitur dextra sedens: a sinistris eiusdem dicitur sinistra: et hoc modo vocare assueuimus metaphorice habentia figuras animalium dextra: et sinistra quando sunt opposita positioni morientium que est in nobis: sicut statua in dextris cuius sinistra contra dextra: et sinistra eius aspicientis: et eius sinistra contra dextra eiusdem: et simile est forma de speculo plano: et conuexo: et vt vultur dicitur situs omnium talium per transpositionem se habet ad situs hominum conuerti ad ea: et sic per similitudinem: et non per virtutem dicitur statua habere dextrum: et sinistrum: et ante: et retro in esse: sed in statua non est aliqua differentiarum istarum: cuius signum est: quia si reuoluatur statua a situ vno nominamus differentias istas contrario modo quo nominabamus eas ante reuolutionem. In reuolutione autem eius sit dextra sinistra: et sinistra dextra: et ante retro: et retro ante: et sursum deorsum: et deorsum sursum: quando reuoluatur diuersimode: et hoc est ideo quia ista dicimus per comparationem ad nos: nisi velimus loqui per similitudinem: vt dicamus os similitudine oculis: et oculis similitudine oculis: tunc enim dicimus dextrum statue dextrum quocumque modo conuertatur. Sed tunc loquimur per intentiones alientium virtutis que sit in dextra vel sinistra: quia virtus talis: aut est in natura sicut in animalibus: aut pronostici sicut in augurijs: et auspicijs. In similitudine autem non est nisi figura: et nulla virtus omnino. Et his igitur omnibus facile patet quod tales differentie non sunt proprie nisi in animalibus: et sunt principia motus sicut dicimus. Et ex omnibus autem dicitis necessario habetur quod admiramur de Pythagoricis: et iuehimur contra eos secundum id quod dixerunt eos primos motus esse duos tantum: quorum principia sunt dextra: et sinistra: et dimiserunt differentie quatuor: reliqua motus: qui non sunt minus differentes: et minus generales istis que nominamus: sed potius plus differunt: et maioris sunt contrarietatis: differentia autem que est contra omnes diuersitatis que est inter ante: et retro: non est minor: quam differentia que est inter dextrum: et sinistrum: quia sicut ostendimus superius: ante retro sunt in omnibus animalibus: et dextrum: et sinistrum non sunt in omnibus animalibus. Adhuc autem dextra: et sinistra non differunt nisi in virtute mouente: et non differunt per figuras. Ante autem: et retro: et sursum: et deorsum: differunt et per potentias: et per figuras. Adhuc autem sursum: et deorsum: sunt in omnibus que habent habitum: et vitalem spiritum de numero animalium: et plantarum: dextra autem: et sinistra non inveniuntur in aliquo plantae. Amplius autem cum conueniat omnibus longitudinem: et ante latitudinem: et per motum: ad ipsum quoniam ex prima dimensione principia secunda: et ex secunda: et prima principia tertia: ostendimus autem superius quod sursum: et per motum: et per dextra: est per motum: et per motum: si autem hec ita se habent in principia: absque omnibus sic se habebunt esse principia motuum dicitur: quod sursum: et sinistrum esse: et distinctionem sunt ante dextrum: et sinistrum. Dico autem primum inesse suo: quia cum primus vel secundus patet: alterum al-

tero multipliciter dicatur non omnibus modis positus est sursum: et deorsum: ante dextrum: et sinistrum: sed secundum esse cause: et causati: dicitur enim est quod sursum: est ubi est initium motus: autem: sicut dicimus: et non tamen in trius motus cuiusque animalis: sed et motus localis: quia virtus mouens oritur a corde: et perfectior: completur a posteriori parte cerebri: in omnibus cerebri habitibus: et in non habitibus: cor: et cerebri: idem faciunt membra que sunt loco cordis: et cerebri: perfecta autem virtus in cerebro fluit per nucham: que distendit per spondiles dorsum: per totam enim longitudinem illam oriuntur nervi moriuntur in corporibus animalium: que habent localem motum: et dextrum: est locus eritus motus in membra que sunt organa motus: et non per motum: quod infinitus motus vel vnde primo influit motus: dextrum enim latius influit motum in organa motus: que sunt crura: et ale: et per mulc piscium. Id autem quod est ante: est locum ubi finit motus: quod per motum: finit in spatio extrinsecis crurium vel alax: et omne his organa motus localis extendit ea ad ante: et in loco ad quem extendere potest finitur motus: vnus: et redit exinde: et incipit alium: et sic continue procedit animal donec perfecterit motum totum. De hoc autem plura quae fuerunt ante me aliter dixerunt. Inuenit enim in scriptis Alexander: et Theophrastus quos Auerrois imitatur: quod ante dicitur locus finis motus sensibilis: quod cum motus: quo sensibilia mouentur sensus sit per modum imitationis: peruenit ista imitatio versus ad organa sensuum: sunt enim sicut superius dicitur: sed nostra expositio conuenientior: esse videtur. Si autem est secundum quod dicimus tunc perculdubio et quod est sursum: in est potentia: et virtus: et ceptionis motus: proprie inter omnes motus: qui sunt inter reliqua que dicimus: est: et redargendus: Pythagoras: et sequaces sui qui dimiserunt dicere ea que sunt principia omnibus animalibus: et dixerunt de dextro: et sinistro tantum. Et redarguendi sunt et in hoc quod dixerunt quod dextrum: et sinistrum sunt in omnibus rebus equaliter: secundum rationem vnam. Nos autem neutrum horum confirmatur: quia nec dicimus eas esse in omnibus rebus: non sint nisi in animalibus: que habent motum localem: et dicimus quod in his in quibus sunt: non sunt secundum vnam rationem: sed potius per plus: et perfectius: quod plus sunt in ea nate qui est celi: et sunt et per plus in masculo: et per plus in femina: et nihil horum bene discernit Pythagoras: qui ista celo primus attribuit: hec igitur dicta sunt contra Pythagoras.

Cap. 5. De dextro: et sinistro: sursum: et deorsum secundum traditionem veritatis.

Veritatem autem de supradictis tradentes dicimus: quod si concedatur celi habere animam que est in eo per principia sui localis motus: sicut per animalium: in 8. phisicorum: tunc perculdubio oportet concedere in eo ea que sunt principia motuum animalium: et hec sunt sursum: et deorsum: et dextrum: et sinistrum: cum autem dicimus celum habere animam: et animam terre habere animam: erit anima sumpta ex voce: quia id quod vocatur anima in celo est suba separata que non est aliquid actus corporis: nec partem corporis: nec habet actum aliquem in corpore nisi actum motus localis que influit ei: nec enim est educta de corpore suba illa: nec habet aliquam dependentiam ad ipsum: nec aliquid accipit ex ipso: et cum dicitur actus: et perfectio celi est suba illa non dicitur hic esse per modum illum quo anima in inferioribus est actus: et perfectio corporis organici potentia vitas habentis: tunc suba illa esset obligata corpori: et esset actus eius: non libera: et esset limitata: sicut ostendimus in primis: sed habet se anima ad corpus tripliciter: scilicet per esse: et apprehendere: et operari. In corpore per partem practicam ipsius: et siquidem comparemus animam inferiorem ad corpus dependentiam habet ad ipsum: et est obligata ei ita quod passiones que sunt in corpore redundant versus ad animam: et hoc modo non comparatur intelligentia separata ad essentiam orbium celestium: quia potius est ipsa suba est esse orbis: et econuerso ex essentia orbis sit substantia separata secundum dicta per hoc. Similiter autem si comparatur anima ad corpus secundum virtutes apprehensiuas extra vel itas: videmus expressisse quod anima accipit a corpore: et passiones que sunt in corpore pertingunt ad animam: et hoc iterum modo non possumus comparare substantias separatas ad celum: cum nihil apprehensionis: et scientie accipiat ille substantie ab orbibus: sed potius a causa prima: comparat igitur ad celum tertio modo tantum: et non est tamen perfecte plena illa comparatio: quia nos videmus substantias illas non mouere partes: sed totum: et ideo non videntur nervis et musculis: et filis quibus perficit ille motus. Et hec est causa quare multi magni viri negauerunt celum habere animam: cum in veritate veram non habeat rationem anime substantia separata: cor: ad

Tex. co. 9.

Tex. co. 10.

Tex. co. 11.

Tex. co. 12.

Barro i. c. i. huius scilicet a quo discrepat Albertus.

Tex. co. 13.

vide quomodo celi dicitur anima. Barro. i. sine huius capitulo de his orbibus.

vide per hoc celi. c. 3. per huius in Barro.

nota est per quos magni viri negauerunt celum habere animam.

De celo et mundo

pus enim celeste sicut septius diximus non est portio nisi nisi ad motum: et per seipsum sine vegetabili parte et sensibili natura est accipere actiones et operationes et motum substantie separate per quod ipsa inter omnia corpora dicitur esse spiritualis et creatum in anime umbra vegetabilis cum primum sit quod nobilitate sui habet inferioris sub eo quod per seipsum est motius quod admodum anima quod non convenit alicui alii corpori nisi sibi: et ideo si substantia separata dicitur forma celi actus vel perfectio hoc non dicitur nisi quia actus et operatio sunt separate in se: motus est in tali corpore et fit unum ex corpore celesti et ex tali substantia sicut ex motore penitus immobilis fit unum: et hec est simpliciter unum quod est inter omnia illa que sunt composita et illud unum causa est omnium compositorum: et quilibet compositum tanto meliorem et nobiliorum habet virtute: quanto fuerit illi principium: et forma tanto nobiliorum virtus est quanto est magis separata: sicut diximus in physicis: et hec dicta sunt secundum peritiam peripateticorum: quia quorundam ut Aristoteles et aliorum mathematicorum sententia fuit corpus celi non moveri nisi a voluntate cause prime. Hec autem omnia dicta sunt ut intelligamus qualiter secundum peripateticos celum habet dextrum. Et si quis obijciat et forte dicat quod cum substantia separata est intellectualis et intellectus est unum et saltem tamen qualis substantia movet hunc motum celi vel illum: cum non possit movere hunc vel illum: nisi efficiatur hoc vel ille per aliud principium et particulare: et hoc non est in intellectu qui non habet nisi rerum quod dicitur puras: et ille sunt unius absolute: quem admodum diximus. Et dicemus ad illud quod sicut est in anima quod ipsa facit per essentiam quedam: quedam autem per suas potentias naturales: ita est de motoribus celestibus: anima enim vitam facit. sicut in corpore per se ipsam: et non per aliquam potentiam naturalem efficiat et inherentes. Si vero dicimus quod substantie separate per suas essentias sunt motus orbis: et hoc sonat intellectus unius actus et operationis: et cum essentia motoris ex ipso ordine suo procedat a prima causa: sic determinata movebit ipsa motus determinatum: et cum dicitur quod est unius dicitur sicut causa est unum falis que tamen determinat est causa et natura: sed plane concedi oportet quod si est motus per intellectum sicut per potentiam que consequitur esse eius: tunc oportet quod non moveret hunc motum nisi aliquid daret et cognitionem huius motus principii: sed de omnibus his perfectus tractat habebitur in prima parte: versus ad illud tempus ergo differatur. Supposito ergo secundum philosophos quod celi habeat animam: tunc oportet quod ea habeat que sunt principia motus qui sunt ab anima in corpore: et hec sunt sursum et deorsum: et dextrum et sinistrum: et ante et retro. Hec oportet aliquem negare que dicta sunt propter hoc quod celum est rotundum: et unius dispositionis secundum figuram: cum nos videamus istam differentiam habere in animalibus inferioribus: et per figuram et per virtutem: et enim dextrum et sinistrum non differant figuris sed potentibus inferioribus: tamen sursum et deorsum: et ante et retro differunt etiam virtutibus: et insuper figuris: hac enim de causa posset aliquis dicere quod celum non haberet ipsa principia. Amplius autem dicitur forte quis qualis possit una pars esse dicitur dextra: et altera sinistra: cum nos videamus quod celus quo ad omnes partes est unius motus simpliciter et perpetuus: unum enim motum et uno modo se habent non videmus in inferioribus que habent dextram et sinistram. Amplius autem cum nos dixerimus substantias separate que movent celos esse separate: et non esse actus corporis: qualis in eo quod movetur erit dextrum et sinistrum: cum ista non facti nisi per virtutes que sunt in corpore: et per virtutes quarum una deficit ab alia in corpore habente in se similia quorum victoria differens in calido et frigido facit dextrum et sinistrum. Et his et similibus quidam de precipuis in prima negaverunt celi habere dextrum et sinistrum: et sursum et deorsum: et ante et retro: et dixerunt quod Aristoteles dicit in celo et mundo de dextro et sinistro non ex sua sententia: sed potius ex hypothese: ut ostenderet quod etiam si non poneretur celum habere dextrum et sinistrum quod ad hoc reprehensibilis est Aristoteles in hoc quod dimittit de his differentijs loquebatur: et hac opinione perculdubio consensit Averroes: sicut videtur ex suis verbis super secundo de celo et mundo. Nos autem credimus secundum veritatem quod celi habet dextrum et sinistrum: et quod obijciatur secundo de uniusformitate figure ordinis quod nullus est impedimentum: quia quod inferius est in figura secundum istas differentias: ideo est quia motor qui est anima inferiorum est actus corporis multiplex secundum multas potentias distinctas: cor-

pori: diversitas enim organorum in corpore animato est a diversitate virtutis in anima existens: sicut probari potest in secundo de anima. In superioribus autem in quibus sunt motores separate non est necessario talis diversitas: sed in eis diversitas virtutis ista est enim generale in tota natura quod causa superior que insit et inspicit in causa inferior semper est minoris diversitatis quam inferior in qua insit et inspicit. Quod autem de motu obijci dicitur quod motus quidem est uniusformis per totum in hoc quod non intercipit quiete vel similia dispositione que facit ipsum tardiores vel velociores: sed mobile non sic est uniusforme quod motus eius sit ab omnibus partibus equaliter: sed potius videmus oculis nostris esse motum ab una parte et non ab alia: quod per oculos quod est ab oriente: et illa pars que ipse et pars occidentalis impulsa: et oportet quod huius sit causa aliquid in natura. Dextrum ergo erit in celo unde est motus eius: eo quod in omni animato est motus a dextra sicut diximus superius: quod autem dicitur de virtutibus naturalibus quod perfectio dextrum et sinistrum: et de similibus dicitur est: ac si ex una causa dextrum sit et sinistrum in superioribus et inferioribus: sed hoc non videtur esse concedendum: per se esse cum nos ostendimus quod anima in celestibus et in inferioribus non est unius rationis. Cum enim anima non sit unius rationis in superioribus et inferioribus: tunc non erunt principia motus anime in inferioribus et superioribus unius rationis: et ideo ante et retro: et sursum et deorsum: et dextrum et sinistrum non dicuntur de celo per eandem rationem qua dicuntur de inferioribus: et ideo videtur dicitur quod dextrum et sinistrum non sunt ex diversitate sube momentis sed potius ex diversitate eius quod movetur: et enim non sit susceptibile celi superiorum: suscipit tamen similitudinem maiorem in parte una quam in alia: et stellas plures in una parte quam in alia: et hoc est in una parte est magis aptum suscipere actum sui motoris secundum unam partem quam secundum aliam: et hanc habet dextrum et sinistrum oppositum huius sinistrum: et sicut est de sursum et deorsum: et de ante et retro: sicut inferius patebit: propter istas igitur obijctiones non est necessarium nobis negare celum habere dextrum et sinistrum: et deorsum et sursum. Oportet enim nos imaginari dextrum orbis per simile: quod scilicet dicamus hominem habitantem sursum et deorsum: et ante et retro: dextrum et sinistrum differentia in corpore suo per figuram et per virtutes extendi a celo et de polo in polos ita quod caput eius sit in polo australi qui vocatur arcticus: et eius facies sit versa ad hemispherium nostrum in quo nos habitamus: ille enim necessario dextrum habet in oriente et sinistrum in occidente: deinde intelligamus subtrahi figuram humanorum organorum ex homine illo et remanere virtutes in ipso celo: et esse sibi eas naturales: tunc videmus in orbe primo ab his dubio virtutes has esse quod scimus quod ex opere sue factiois sit actus est orbis quod huius locum unde incipit suus motus: et unde finit una sua revolutio. Sic enim imaginatio est de causa inceptiois motus orbis potius in parte una quam in parte alia. Cum enim motus unius revolutio non secundum tempus sit infinitum: eo quod circiferentia non est ambitus infinitus: sicut diximus: oportet quod aliqua sit pars secundum partes celi: et aliquis locus vel sit unde incipit motus revolutio: omne enim cum una revolutio incipit post aliam revolutio huius perculdubio locum inceptiois in aliqua parte et in aliquo loco: omnis autem motus incipit a parte et loco determinatis: oportet quod habeat principium aliquod naturale quod sit causa quare incipit ab illa parte et ab illo loco: et non ab alio: principium autem istud non potest esse nisi dextrum: ergo celum huius dextrum et illi oppositum per locum est sinistrum: hec est ratio fortior inter omnes ad perbandum quod celi huius dextrum: modo videmus quod non potest ad istas convenienter respondere: quia concedit tamen esse per effectum certum et determinatum ad visum in corpore celesti. Cum tamen qui obijciunt contra predicta dicentes quod si oriens est dextrum: aut oriens accipit in loco sine in situ uniusformis: aut in ipso corpore celi. Si autem accipiat in ipsa plaga mundi sine in dispositione sit: aut accipitur intra celum: aut accipit extra celum: si autem accipitur in ipso celo: tunc dextrum efficit aliquando sinistrum: quia quilibet pars celi aliquando est in oriente: et aliquando in occidente: et hoc videtur esse magnum inconvenientis. Si autem accipitur in ipsa plaga mundi et immobilis et extra celum: tunc accipitur secundum esse in nihilo: quia extra celum nihil est omnino: quia nihil nullus est virtutis propter hoc non potest habere virtutes dextre vel sinistre. Si autem accipit intra celum cum ipsa plaga: et sicut sit in aliquibus corporibus secundum naturam erit dextra celi secundum esse non in celo: sed in igne vel in alio corpore contento in celo: quod absurdissimum.

Ad quod ex i
telligit et or
de sit unum vi
de commentus
3° scilicet huius.

Ad hunc sub
3° hanc et tu
in Avicenne.

Solutio

Si considera i
hac solutioe
doctore ista
na ex. co. 36.
sz. meta. et ex
sine huius capi
tuli dicitur or
bis. ubi huius
intelligit de
potentia die
no huius autem
lecta et dicit
consideranda
per qua movet
in loco. 3.

Ad hunc sub
3° hanc et tu
in Avicenne.

Ad hunc opi
nionem. vide
2. celi. co. 15.

Ex. co. 17.

Ad hunc fortior
quod in celo sit
dextrum.

Ad hunc sub
3° hanc et tu
in Avicenne.

absurdissimum est & contra rationem. Ideo dixerunt qdaz q in sphaera etiam in circulo dextrum dicitur quelibet ps pel lens & quelibet pars pulsa dicitur sinistrum: sed fm hoc quel bet pars semicirculi ascendens dicitur dextra: & quelibet ps semicirculi descendens dicitur sinistra: & fm hoc dextrum & sinistrum non differunt saba in virtute: sed potius ratioe si tus tñ: & fm hoc etiam erit causatum dextrum & sinistrum in inferioribus: & non differunt nisi rone situs: & tunc homo qner tens se efficitur alia dextram hñs qua prius habuit qd est impossibile. Sicut enim se h3 dextruz & sinistrum in ca quo ad virtutes: ita se h3 in causatio: nisi q in effectu est compo situs & multiplicatus: ideo dicitur Themistius cõsentis Ale randro hoc qd supra posuimus: qd nō est dextrū & sinistrū in celo fm veritate. Sed si esset in celo dextrum & sinistrū h3 di cta Peripateticoz: tunc oporteret etiā qd esset ibi sursum & deorsum. Sed hoc dcm reputamus nos inconueniens ppter rationem supra inductā de causa inceprōis reuolutōis ce li: qd illi nostro iudicio nō potest respōderi. C Dicitur igit videtur vt supra diximus. s. dextruz & sinistrum accipiunt in celo fm eē partium celli per cōparationem ad plagam mūdi s. tum qd est dextrū fm esse nō efficitur sinistrum fm eē: s3 po test effici sinistrum per cōparationē ad plagam & sitū mundi per hoc qd est in occidentali plaga mūdi positū: & hoc nō re putamus incōueniens in inferioribus qd vel dextrū fm veri tatem efficiatur sinistrū per cōparationem. Si ergo ponim⁹ oēs situs differentias esse in celo fm esse dicentes qd longitu do orbis cuius pncipia sunt sursum & deorsum est spatium in quo disponuntur orbis fm motuz diurnum a polo in poli su per arem circuli equinoctialis super quē est motus diurnus: & cum in vno orbe fm vno subiectum sint multi orbis h3 for mam fm qd docuimus in fine. 6. physicoz dicit qd qdam ex orbibus formalibus sunt sursum in celo: & quidaz ex eis sunt de orsum. Ille enim locus qui dicitur locus sursum & qui dicitur de orsum est diuersus & differens ex orbis medietatibus: orbis formaliter sumptoz: medietates enim orbis sunt circulus equinoctialis: & circuli equidistantes circulo equinoctiali: & per distantiam ad circulum equinoctialem accipiunt in sphaera differentia: & distantia polorum orbis primi qui est super ius inter omnes orbis. Si enim accipiamus orbis diuersos qui mouentur motu diurno considerādo in eis mediu3 eorum qd describitur linea intellectualls aris que transit de polo in polo per centrum circuli equinoctialis: iuenimus qd illa medietas sit aliena que dicitur aris sphaere descripta non mouetur omnino: ita qd aliqua pars eius transeat ab vno situ in alium: vel ab vno loco in aliu3: s3 moueatur in lo co & situ suo sicut intelligeremus lineam reuolui in tota sua longitudine: illa enim in loco suo mouetur: & tamen non mutat locum: & ita est de aris sphaere qd omnes sphaere mouē tur super arem celli primi cuius est motus diurnus: cum au tem nomina damus lateribus mundi vocādo vnuz oriēs & dextrum: & alterum occidentem & sinistrum: & tertium ante: & quartum retro ponimus considerationem in orbibus qui formaliter differunt fm polos & arem polorum qui vocātur sursum & deorsum per modum quem diximus supra vbi po suimus imaginationem hominis habentis caput in polo australi & pedes in polo septentrionali & conuertentis faciē suam ad hemispherium in quo nos habitamus hic in terre superficie: sic enim considerādo superius & inferius mun di dicimus latera mundi oriēs appellādo dextrum: & oc cidens vocādo sinistrum: & superficiem celli que est ab ori ente in occasum contra ordinem signozum vocādo retro ante superficiem que est ab oriente in occidentem fm origi nem signozum vocādo retro: & sic etiā astronomici illa la tera mundi denominauerunt. Non enim damus nomina la teribus mundi et qd est ante & retro ex eis que sequuntur su periorum polum vel inferioroz: sed potius ex eis que sequuntur dextrum & sinistrum per modos quos iam determinauimus: & hoc est ideo quia distantia inter hos polos nō di cit nisi longitudinem orbis tñ: & fm hanc dimensionem il le polus cuius stellas videmus super nos: qui est polus se ptentrionalis est pars inferior orbis qui est primus inter or bes: & habet motum primū. Polus autem cuius stellas non videmus qui est australis est superior orbis eiusdem pare: & hec est imaginatio teta differentiarum situs orbis.

Et sunt in ea plures dubitationes. Cum enim ad oculuz videamus esse plures stellas in parte orbis septentrionali & plures imagines stellaruz: videt qd maioris vigoris est ps septentrionalis q̄ meridiana pars: & sic videt dignius esse qd pars septentrionalis sit sursum q̄ pars meridiana celli: & forte hec ratio mouit Pythagoram ad hoc qd dixit partes se ptentrionalem primi orbis esse sursum. Forte autem aliquis vellet rñdere & diceret qd pauciores stelle in meridie eque potentes vel fortiores sunt multis stellis in septentrione: sed hoc nō est probatum. Nos enim scimus qd pars celli magis habēs virtutes est vbi est stella: & ideo cōueniens esse videt qd vbi plures sunt stelle plus est ibi celestis virtutis. C Dicit autē ad hoc Averrois qd distinctio superioris in celo et inferioris non est vera nisi fm opinionem Pythagore: sed hoc iterum stare nō potest vt videtur cum nos videamus Aristo. reprehēditte Pythagoram: de hoc qd superius & infe rius celli nō distinguit ante dextrum & sinistrū. C Unde dicen dum videtur fm Astronomos qd Peripateticis quādo lo quantur de superior & inferiori in celo loquuntur fm mundi partem habitabile: & pars habitabilis nō est nisi quarta se ptentrionalis hemispherij superioris: & ad hoc adducemus ra tiones in libro que de longitudine & latitudine locoz cōpone mus: fm hāc enī habitabile fons caloris est a meridie & stel lis meridianis: & ideo est sursum celli sicut de eo qd est sur sum aiālis diximus: & ad hoc qd obijct qd plures sunt stel le & plures imagines in septentrione: videtur eē dicendum qd sunt septē stelle quarum virtutes omnes alie sequuntur que sunt planete que hñt se ad alias sicut anima ad corpus: sicut tradit mathematici eo qd agunt in ipas virtutes suas sicut anima in corpus: hec autē septem maxime sequuntur soles ad cuius distāciam efficiunt directe & stationarie & retrocedē tes & occulte sub radijs eius: & orientes ex ipsis: & ideo oēs stelle sequuntur soles. Solis autē vicinior via terre est in me ridie: eo qd in meridie pars breuior diametri circuli deserē tis ipsuz: & ideo vt opinor pars meridiana dicitur superior: & pars aequilonaris dicitur inferior: & hec est causa quare di cit Aristo. qd mare fuit ab aequilone in meridiem: qd in aequilone propter frigus multiplicatur aqua: & diminuantur in meridie propter calorem: & ideo altior: & multa aqua descen dit ad inferiorem & paucam aquā sicut pbabit in libro me teorozuz. Dicitur autē aliquādo aliter supremuz & infimuz celli fm cursum stellarum: & sicut mediu3 celli in meridie vo catur supremum: & mediu3 in hemispherio inferiori qd est lo cus stelle in media nocte vocatur infimuz: & hoc mō mathe matici vocant supremum & infimū celli. C Est autem dubi ratio de ante & retro: quia ista fm prius habita fm eē differ re non videtur: quia id qd inferius est fm ordinē signozum mensurādo ab oriēte in occidentem continue efficitur supe rius & habebit oppositum ordinē signozum. Adhuc autē vi detur qd ante & retro: & sursum & deorsum nō sunt in celo: & qd sursum & deorsum sunt pncipia augmenti: & ante & retro sunt pncipia sensibilibus motuz & in celo nec augmentum est: ne qd motus sensibilibus. C Sed ad hoc iterum dicendum eē vt detur qd formaliter semper differt ante & retro: & hec ostē dit conuersus ordo signozum qui semper est in his duob⁹ si ribus absq; omni ambiguitate est reuolutio que est fm or dinem signozum formaliter differt a reuolutione que est cō tra ordinem signozum: & s3 in primo orbe non sit distinctio si gnorum fm figuram: tamē in gradibus eius est virtus con formis ad virtutē signozum: & in ordine graduz accidit qd accidit in ordine signozum necessario: ppter qd etiam ostē ditur veritas qd diximus in fine. 7. physicoz. de differentia formaliter orbis: & qd orbis semper formaliter mouet de for ma in formam: & s3 materialiter non mutat locum: sic etiam materialiter & per accidens sit ante & retro: & ideo formaliter quā forma eius qd est ante semper est alia a forma eius qd est retro: s3 materia eius qd est ante sit aliquādo mā eī? qd est retro: qd illa signa que sunt ante fuerunt retro: & econ uerso: sed tamē reuolutionum forme sunt diuerse. C Qd au tem dicitur qd sursum & deorsum: & ante & retro sunt pncipia augmenti motuum & augmenti sensibilibus: solum est dicē do qd nō fm omnia hec fm que sunt iste differentie in infe rioribus sunt eē in superioribus: qd cum superiora sint sim pliciora q̄ inferiora & si sint quasi materia superiorum infe

Digressio 5 fdicta de superioriori ipi ce li.

Solo Com matoris in cō. 15.

Solo ppria.

Ad qre ps meridionalis dico sursum celli & septentrionalis deorsum.

Digressio 6 an & retro.

Solo

Solo docto ris.

Exc. cō. 14.

De celo 7 mundo

riora oportet q̄ magis sint multiformia inferiora q̄ superiora: ideo in superioribus que sunt incopozalia sunt ista p̄ncipia dimensionum t̄m: in inferiora autem sunt p̄ncipia dimensionum 7 motuum. Et itaq̄ dicitur patet q̄ ē a p̄bīs aspectus qui est s̄m ordinem signorum dicitur dexter: aspectus enim idē est q̄ directio sive prolectio radiorū: 7 siue illa sint in fertam partē circuli: siue in tertiā: siue in alteram s̄m q̄ vocant aspectū fertillē 7 triangulum: 7 quadratum: 7 opposituz semper est duplex dexter. s. 7 sinister: 7 dexter quidez est contra ordinem signorū: eo q̄ ille est ab oriente ad anteriorē partem celi s̄m extensionē cōcaue superficiei celi primi a dextro versus sinistram: 7 sinistram 7 eonuerso in hemispherio superioris: in hemispherio autē inferiori s̄m ibi t̄m est habitatio ibi orientis est in occidente nostro 7 occidēs in oriente: 7 ideo ibi iterum radiatio dextra ab oriente inferioris hemispherij dextrum cōtra ordinem signorum: 7 sinistram ab occidente eiusdem hemispherij s̄m ordinem signorum: 7 ex hoc manifestum est q̄ p̄cessus orbis p̄mi est cōtra processum orbium inferiorū: p̄pter q̄ dūersum ab inferioribus habet dextrū 7 sinistram sicut nos inferius dicemus.

Cap. 6^m. De diuersitate habitātum sub dextro celi 7 sub sinistro itaq̄ s̄m orbem superiorem q̄ inferiorē.

Tex. cō. 15.

Adplus autem de dextro 7 sinistro loquentes non nominamus dextrum altius rei nisi significando p̄ncipiūz vnde est motus localis eius q̄ est animatus. Si ergo hoc est s̄m hoc p̄ncipiū motus celi supremi factus esse in parte 7 loco vnde oriūtur stelle fixe: tunc p̄culubio idem locus 7 pars est 7 dextrū celi 7 locus partis vbi occidit stelle 7 sinistra celi: 7 hic est locus 7 pars occidentis motus celi superioris. Si ergo celum incipit reuolui in motu suo ex dextro eius 7 incedit 7 reuoluitur super sinistro ad idem dextrum ipsius: tunc p̄culubio oportet q̄ superius orbis primi sit polus australis qui occultat a nobis in hac quarta nostre habitationis qui est polus culus stellarum non videmus: 7 inferioris orbis sit polus aquilonaris qui non occultatur a nobis: culus stelle namq̄ a nobis occidunt in hac parte nostre habitationis. Si autem aliquis homo oppositum diceret. s. q̄ superior pars orbis esset polus qui non est occultus nobis cuius stelle non occidit visibus nostris: tūc p̄culubio oporteret q̄ motus celi esset a sinistro in sinistram: q̄ tunc esset imaginatio partium celi sicut si hō extrēsus de polo in polum haberet caput in polo aquilonari 7 pedes in polo australi: 7 faciem ad nostram habitationem: et tunc esset necessarii sinistram eius in oriente 7 dextrum eius in occidente: 7 ideo tunc reuolueretur a sinistro in sinistram: sed hoc nos nō dicimus fieri omnino: igitur ex dictis p̄s q̄ orbis qui est in polo occulto australi est superior: 7 si qui habitant in quarta illa que est in quarta que extēditur a linea equinoctiali vsq̄ in polum australe habitant sub orbe superioris in dextro orbis p̄mi hoc est sub cōcauo q̄ est a dextro orbis primi s̄m motum primūz qui est diurnus: 7 q̄ nos in tendimus hic in habitatiōe quarte aquilonaris versus inferi orbis 7 in parte sinistra eo q̄ omnes a grecia citra habitantes sunt occidentales: 7 a grecia in Indiam habitātes in eadem quarta sunt orientales: totum ergo contrariuz est s̄m veritatem eius q̄ dicit P̄thagozas. Dixit enī q̄ nos habitamus in medietate orbis superioris in parte dextra ipsius: 7 illi qui habitant in medietate orbis australis vltra lineam equinoctialem habitant in medietate orbis superioris in parte sinistra. Jam enim per ea que diximus ostēsum est totum cōtrarium esse verum: h̄ enim meo iudicio nihil de terra habitetur nisi quarta superioris terre versus aquilonem a linea equinoctiali curā respondemus in superiori non habitantur: tamen P̄thagorici dixerunt q̄ tota medietas terre superioris que extenditur a polo versus polum oppositū habitatur: 7 citra videlicet equinoctialem vsq̄ in polū aquilonarem: 7 vltra equinoctialem vsq̄ in polū australem: ita q̄ nos citra equinoctialem habitamus vnam medietatem terre hemispherij superioris: 7 illi qui sunt vltra equinoctialem habitant aliam medietatem eiusdem hemispherij: medietas autem hemispherij non est nisi quarta pars ipsius totius terre: sicut in qualibet re medietas medietatis non est nisi quarta pars rei totius: 7 P̄thagozas dixit vsus po-

lum australem esse inferius: 7 sinistram huius totius habitationis s̄m totum hemispherium superius 7 versus polum aquilonarem esse superius: 7 dextrum hemispherij idem vocans dextrum q̄ est habens multas stellas plurime virtutis 7 sinistram q̄ habet paucas: 7 non accipiens dextrū orbi in vera significatione: 7 si dextrum sic accipiatur vt dicit P̄thagozas adhuc falsum est q̄ dicit: quia maior vigor caloris 7 stellarum est in quarta meridiana cum hoc sit superius orbis: vt probatum est quā in quarta aquilonari p̄pter virtutem solis 7 planetarū in parte illa sicut vtriusus. Si autem non accipiatur dextruz vnde est motus diurnus in sphaera supremi: sed potius vnde est motus planetarum in sphaera inferioribus: tunc dextrum et esset in occidente orbis primi: quia planete mouentur ab occidente orbis p̄mi: 7 est eorū ortus vbi est occasus orbis primi: 7 tunc oportet q̄ superius orbium planetarum sit in polo aquilonari: 7 inferioris sit in polo australi: 7 tunc habitamus nos hic citra aquilonem versus polum aquilonarem in medietate superioris hemispherij superioris que est pars dextra s̄m P̄thagoram: 7 alij qui sunt vltra equinoctialem versus polū australem habitant in medietate inferioris hemispherij superioris: quā vocat sinistram P̄thagozas. Cum enim motus orbium planetarum sit contrariuz motui orbis primi consequens est vt etiam differentiis dimensionum 7 motus ipsorum sint cōtrarie differentiis dimensionum 7 motus orbis primi: reuolutio enim planetarum cum sit ab occidente in orientem contraria est s̄m aliquem modum reuolutiōis orbis primi qui est ab oriente in occidentem: consequens igitur est q̄ nos qui sumus aquilonares versus occidentem habitantes: habitemus in parte vbi incipit motus planetarum celi: 7 q̄ isti sint in parte in qua est orizon: hoc est finitor motus celi planetarum. Est autem attendendum q̄ ortus 7 occasus cuiuslibet celi s̄m rei veritatem dupliciter est attendendus. Vno enim modo attenditur s̄m longitudinis motum: 7 alio modo s̄m motum latitudinis: 7 est motus longitudinis dicitur in astronomia motus qui est super arcu: qui est inter occidentem 7 orientem. Motus autē latitudinis dicitur motus qui est super arcum: qui est inter equinoctialem 7 polum circuli signorum 7 polum mundi. Sed astronomus aliter sumit longitudinem 7 latitudinem. Vocat enim longitudinem astronomus motum qui est super longitudinem non celi quidem sed climatum: longitudo autem climatum distinguitur ab oriente in occidentem in toto hemispherio habitabilis superioris: latitudinem vō vocat latitudinem non celi: sed potius latitudinem climatum: 7 hoc distenditur ab equinoctiali versus polum aquilonarē in quarta nostre habitationis: 7 ideo nulla est p̄radictio inter philosophos 7 astronomos: sed potius id q̄ dicit naturalis philosophus dextrum superioris celi 7 superius esse versus polum occultum versus austrum 7 sinistram eiusdem: 7 inferius esse versus polum apertum versus aquilonem 7 intelligitur ex eo q̄ dicunt astronomi: 7 similiter verus est intellectus eius q̄ dicit philosophus q̄ s̄m orbis planetarum superioris 7 dextrum sit versus polum apertum 7 inferius 7 sinistram sit versus polum occultum 7 hoc est per dictum astronomorum. Sicut enim dicimus longitudo celi que est latitudo climatum p̄ncipiatur a polo: motum autem illuz aut accipimus in stellis aut in ipsa substantia orbis: 7 si accipiamus eum in stellis absq̄ dubio compertuz est stellas moueri a polo meridionali versus polum septentrionalem: in quo vsq̄ centum annis gradu vno 7 parum plus: 7 cū dextruz sit vnde incipit motus erit dextrum stellarum in parte celi que est ad meridiem: 7 superius celi erit ibidem s̄m dimensionem longitudinis celi: 7 ita intelligitur q̄ Arist. dicit q̄ habitatores in meridie habitant in superiori orbis stellarum 7 dextro: 7 illi qui sunt in aquilone habitant in inferiori eiusdem orbis in parte sinistra earūdem stellarum. Si autem nos referimus motum celi ad ipsas celi substantias: tunc absq̄ dubio incipit motus ab oriente 7 gyrat per occidentem: 7 tunc habitatores in austro vel in aquilone non sunt in dextro celi neq̄ in sinistro: sed potius habitantes in oriente sicut Indi sunt in dextro habitantes in occidente: sicut Hispani sunt in sinistro 7 habitantes in austro sunt in superiori: 7 habitantes in aquilone sunt in inferiori. C. Similiter autem

Documentū

Tex. cō. 16.

Opio p̄thagozicorū de habitatiōe terre.

Itaq̄ q̄dō itel ligif ochi p̄bi q̄ habitates eius p̄t meridionale sūt in superiori orbis stellarū: 7 i dextro

ter autem duplex est motus planetarum: quia planete descēdunt ab aquilone et ascendunt ad meridiem et figurantur lumine et effectus eorum augentur quando ascendunt et diminuantur quando descendunt: et ideo superius orbibus planetarum secundum suam substantiam est versus polum aquilonarem in circulo solstitiali: et ab illo est motus inceptio motus stellarum planetarum secundum motum qui est latitudinis climatum: et ideo quo ad stelle motum est ibi dextrum eius: et sinister eius est in circulo solstitiali australi: quod propter hoc habitantes in aquilone habitant in superiori circulo planetarum et in dextro planete: et habitantes etiam in australi parte habitant in inferiori circulo planetarum et in sinistro planete. Si autem motus referatur ad substantiam orbis deferentis planetarum: tunc ortus planete est a plaga mundi occidentali: et ibi est dextrum eius: et occasus planete est a plaga mundi orientali: et ibi est sinister eius: secundum hoc nec in austro nec in aquilone habitantes sunt in dextro vel sinistro orbis planete: sed potius habitantes in plaga mundi occidentali sunt in dextro sicut Hispani: et habitantes in plaga mundi orientali sunt in sinistro: sicut Indi et Ethiopes: et iste est verus intellectus eius quod dixit Aristoteles et Pythagoras: et illud quod prius diximus dictum fuit secundum Alexandrum et Themistium et alios quosdam de schola Peripateticorum. Cum autem in philosophorum probatum sit motores esse in celo primo secundum circulum equinoctialem maxime eo quod iste velocissime sit motus in motu diurno videbitur forte alicui mirabile quomodo ponimus diversam principia secundum longitudinem et latitudinem et profunditatem celi: quia secundum ea que dicta sunt in octavo dicitur unum et idem esse motus principium secundum quod est mobile influens motum celo et in circulo equinoctiali: et si principium motus celi principium videbitur a dextro circuli equinoctiali et non ab aliqua parte. Sed ad hoc soluendum dico quod preter primum mobile est in quo motus est unus tamen in omnibus aliis mobilibus sunt motus multi etiam: hoc est in omni sphaera stellata sine habeat stellas multas sicut firmamentum: sine habeat stellam unicam tamen sicut sphaera septem planetarum: et hoc quidem nos ostendimus inferius. Ista autem determinatio differentiarum sic precise est secundum sphaeras stellatas habentem motum earum. secundum motum quem vocamus motum longitudinis climatum et quem vocamus motum latitudinis earum: id est ergo secundum unum maximum circulum et velocissimum maximum influat motum omni motorum ipsius: nihil tamen prohibet diversas esse aptitudines et ad recipiendum motum et motus principium in quolibet corpore celi: et secundum istas aptitudines et virtutes dicam idoneitates ad inchoandas partem et locum unus est motus differentie prehabite in orbibus distinguatur. Si ergo per ea que dicta sunt determinate sunt longitudines partium celi et loca celi determinata a quibus incipit motus celorum per quas reguntur partes: et que per loca sunt orbis stellati superioris quam habent orbis inferiores planetarum.

Cap. 7^m. De causa finali propter quam celorum motus oportet esse plures.

Obiectio 5^a Acta.

Solo

Tex. 66.17.

Is autem determinatis inquirendis videtur de his que secundum nature consequentiam remanent quasi principia ex istis. Cum enim dextrum et sinister determinati sunt diversimode tam in uno orbe quam in orbibus pluribus consequens est ex isto plures esse motus celi: pluralitas autem nec non causatur ex contrarietate formarum celi: ita quod plura sunt mobilia contrarietate formarum differentia: sicut multa sunt climata: quia in prehabitis multotiens determinatus est quod unus motus circularis non potest esse contrarius alij motui circulari per se magis sui subiecti: et ideo cum motus superiorum sint multi: tunc inquirendum est de causa finali propter quam sunt multi: et in quo subiecto: et cui sint facti sunt motus circulares multi. In superioribus enim primis quod vellemus laborare in inquirendo motum celorum. Est autem prenotandum quod cum nos inuestigare vellemus causam finalem: duplex est finis in se: in alio: nos hic volumus inuestigare motuum istorum finem nisi qui est in alio et non in seipso: et intelligatur dicendum est quod finis in se univocaliter est actio essentialis ipsius: et hoc est esse secundum quod esse dicitur sue essentie actum prout esse est actus entium: et vita actus univocum: et sentire actus sensibilibus: et intelligere sive intellectu aliter vivere actus intellectua-

lium: et hec actio est simplex: et in nullo alio recepta: finis autem in alio est actio entis prout sit passio in passivo suo proprio quod recipit actionem eius: et ille finis est effectus essentialiter agens in alio cui largiri esse sui quantum ipsum possibile est recipere ab ipso: actus enim actiuorum sunt in patientibus et dispositis qui nati sunt recipere actiones eorum. Diversimode autem attribuitur isti finis rebus eternis et corruptibilibus: quoniam in corruptibilibus in suo esse sunt perpetua per naturam: et ideo habent in seipsis esse divinum nobilius omni esse corruptibile: et cum nihil sit propter ignobilium se non possunt esse talia perpetua ad esse causatum extra ipsa nisi in alio qui est finis secundarius et vocatur finis operationis eorum et non principalis: et ideo cum dicitur quod celo motus est propter esse perpetuum quod quidem est in ipsis est ille finis per se: cum dicitur quod est propter generationem inferiorum est iste finis secundarius et non principalis. Corruptibilia autem non habent in seipsis esse divinum: sed potius in generatione: et ideo quodlibet ipsorum extra se habet nobilius esse: et hec adhuc dupliciter considerantur. Cum enim queritur propter quod est homo dicitur quod propter esse quod est ut actus essentie: propter hoc enim accipit forma hominis ut augeat in ipso actus esse hominis: cum autem homo sit completus est imperfectus ipse propter divisionem et multiplicationem huius est actus divinus esse per generationem participet: sit actus ab ipso quod est generatio eius optimus secundum naturam: et propter illud est in fine principali et non secundario: id quo ad esse inditum sit propter seipsum esse autem inditum est defectivum et non completum: et ideo est quedam conversio inter hos fines. Omne enim quod habet finem in seipso habet etiam finem in alio: sed completor est finis in seipso quam in alio: et ideo finis in alio est propter finem in ipso in talibus quia est divinum quod habent talia perpetua in seipsis non est vacuum et ociosum sed potius plenum et fontale et effluens et largum: et ideo non est contentum in fine in seipso: sed procedit potius quodammodo processione in aliud quodlibet est receptibile est sue bonitatis: id autem quod habet finem in alio necessario etiam habet finem in seipso inferiorem et ignobiliozem sicut diximus superius. Sed tamen finis in alio necessario proponit sibi finem in seipso eo quod diximus sicut in fine secundum philosophorum posteriori posito necessario ponitur prius: id est habens finem in seipso non eadem causa ponit finem in alio: quia non sequitur quod priori posito ponatur posterior nisi ratione materie altius specialiter et hoc est in preteritis: quia ideo posteriora sua ponant quia vacua in seipsis remanere non possunt. His autem habitis notandum est quod celestes motus possunt partem plures ex priori fine et ex posteriori. Si enim queratur quare celi motus sunt plures: et potest dici quod motores superiores in se perpetui eo quod non ociosi permanent motum influunt suis mobilibus perpetuum: et quia motus distant longe et prope a loco mobili diversimode in subiectis diversis: ideo diversa sunt elementa secundum calidum et frigidum: et humidum et siccum: et quia diversa et contraria sunt elementa per actionem et passionem necessario fit generatio et corruptio: iterum e converso si queratur quare motus superiorum sunt diversi: responderi potest quod est generatio et corruptio oportet esse generata et corrupta: et quia sunt diversa generata et corrupta oportet esse diversitatem motuum que diversimode accedens et recedens facit contraria generata et corrupta simplicia: et quia motus est diversus oportet esse momentem perpetuum: et quia movens est perpetuus in movendo oportet eum esse perpetuum in esse largo et fontali: prima via ex prioribus est simplicior: et pertinet ad divinum: et secunda via est ex prioribus secundum sensum et pertinet ad hanc scientiam. Et ideo secundum illam hinc procedemus dicentes quod causa multitudinis motuum ista est: quia non sequeretur generatione que est opus proveniens et multis motibus superiorum: et precipue ex duobus qui sunt motus primi mobilis qui vocatur diurnus: cuius dextrum est in oriente mundi: et motus circuli obliqui qui dicitur signorum circulus cuius dextrum est in occidente mundi. Ad hos enim duos motus omnes alij corporum superiorum motus referetes. Si cut enim diximus omnis cuius est operatio aliqua per se et essentialiter est propter illam suam operationem secundum quod operatio et actio eius essentialis secundum quod manifestat nomen actio-

Unde Philo-
m. c. 17. hie.
et in. 12. meta
phy. c. 6. 36.

Ultimo
celestium motu
um ex dupli-
ci fine partem
est altera: et
habet esse divi-
altera nullo.

De celo et mundo

nis: quia actio est operatio actus hoc est forme essentialis et naturalis rei: sed tamen ut diximus operatio aliquando est operatio sola quando est finis in se: et aliquando est operatio cum quando finis est in alio: operatio enim rei diuine que est perpetua et permanentis est perseverantia et permanentia in esse quod est actio essentialis permanentis: et hoc esse vita sempiterna in seipsa: et quia non est ociosa et vacua sed fontalis et larga hec vita in motore primo qui est immobilis omnino: ideo oportet quod operatio eius in alio quod est suum mobile per primum sit largitua motus sempiternae sicut omnino esse temporis et sicut naturam ex parte celli non est defectus ut ostendimus in octavo physico. Celi enim est perpetuus sicut eadem modum perpetuitatis: quia corpus est spirituale subtile rotandum motu circulari sempiterno. Hec est ergo una causa motus et accedentis et recedentis in orbe rotundo que accepta est ex ipsa largitua motoris. Postquam autem ad eandem causam venire incipiendo ab effectu eius in corporibus inferioribus. Repetemus ergo questionem que rentes quare motus celli non est factus unicus sed plures ut diximus: dicatur igitur quod causa diversitatis motuum celestium est accepta ex generationis multiplicitate: et hoc ut videamus melius inchoemus ab his que eriguntur ad motum circulaem dicentes quod sicut in libro de moribus animalium est probatum nullum corpus mouetur circulariter nisi moueatur super aliquod corpus stans quietum: quod si moueretur non posset moueri circulariter in loco uno permanens. Virtus enim immobilis hec ad minus addit super virtutes circuli moti. Nulla enim partium corporis rotundi circulariter moti permanet stans fixa et in motu: poli enim qui videntur stare sicut diximus superius in loco suo mouentur non transiens de loco ad locum vel de situ ad situm. Similiter autem manifestum est quia corpus circulariter motus non est de natura eius corporis quod figuratur in medio sui eo quod nulla pars circulariter moti descendit ad centrum quod absque dubio faceret si esset de natura grauis quod figuratur in centro contra quod mouetur circulariter. Si enim aliqua pars ipsius moueretur ad medium cuius idem sit motus totius et partis in omni corpore simpliciter: tunc oportet quod totum corpus celestis naturalis esset motus quod est ad medium. Nos autem iam demonstrauimus in physicis quod corpus celeste totum mouetur motu circulari naturaliter: quia si diceretur contrarium illius quod circularis motus esset et accidentaliter: non posset circularis motus esse sempiternus eo quod nihil eorum que sunt accidentalia et extra naturam possit esse sempiternum sicut superius in primo libro demonstrauimus. Res enim accidentalis que est violenta et communiter accidens et non accidens proprium est post naturale quia non accidit alicui tale accidens nisi per recessionem quandam a natura et virtutibus naturalibus. Reuertamur ergo ad propositum dicentes quod si esset necessarium omnino quod mouetur motu circulariter ut moueatur super rem quietam et quietam: tunc oportet aliquod corpus quietum et fixum esse in centro: et hoc proculdubio non est nisi terra sicut per sensum probatur quia terram videmus in medio quiescere: hic igitur supponatur hoc in futuro enim in sequentibus istius scientie demonstratione adducemus de natura terre et de natura reliquorum elementorum: et loquimur de ipsa cum intentione exquisita: ulterius autem procedentes ex illo dicimus quod quando unum contrarium est in natura: oportet etiam ut aliud sit in natura cum forme contrariorum sint ambe existentes. Cum enim contraria nata sunt fieri circa idem eandem proportionem habent ad esse contraria: et ideo si unum est in natura: oportet et reliquum esse in natura. Huius autem est et alia ratio: quia enim omnis contrarietas habet in se aliquid de habitu et priuatione. Si contrarium quod est per modum priuationis ponatur: oportet quod et illud quod est per modum habitus ponatur: quia habitus est ante priuationem sicut naturam et distinctionem et hoc modo se habent calidum et frigidum: quies autem et grauitas et frigiditas dicuntur per priuationes lenitatis et motus et caliditatis. Quoniam autem ante terre quies et grauitas et frigiditas: et igitur quiescent motus et lenitas et caliditas: ergo oportet quod quies sit ante terram et de motu quod est et quiete dicantur: ut priuatio et habitus est planum caliditas et frigiditas: et sic aliquo modo opponuntur: cum mo-

tus sit causa caloris in subiecto quod est vtriusque susceptibile: et hic videmus quod ignis motus excitatur et non motus extinguitur. Cum igitur frigiditas priuet motum et sicut est erit ipsa per hunc modum priuatio caliditatis. Si autem etiam opponatur leue et graue: quod unum eorum priuet motum per quod in primo perigeneseos dicitur et generatio ignis ex terra generatio simpliciter est corruptio sicut quod: et generatio terre ex igne sicut quod et corruptio est corruptio simpliciter: sic igitur habitus et necessarii sunt ignis et terra. Respondeo dicendum quod inuenitur necessitas existendi media elementa. Cum enim sint extrema habentia contrarietatem in una qualitate: oportet esse per generationem ab illis media que cum his habent contrarietatem perfectam: sicut triarum aer ad terram: et aqua ad ignem: hoc igitur ita est ut diximus supponatur quod in sequentibus libro natus: et precipue in 2° perigeneseos de his ingremus sufficienter: hoc enim hic non idurimus nisi ut ostendamus ex his tribus contrarietates sicut as corporibus necessarias esse generationem. Non enim possibile est aliquando distincte triarum in seipsis: sed esse fixa manere: cum tria se tangant et agant inuicem et patientur continue ab inuicem: et per hoc continue corrumpant se ad inuicem et generentur mutuo ex inuicem: cum corruptio unius sit generatio alterius. Causa autem huiusmodi diuersae generationis et passio est accessus generantis et recessus sicut circularis. Ad hoc autem circularis non potest esse perpetuus nisi mobile suus sit perpetuus: et est conuersio in illo: quia etiam si mobile sit perpetuus: est etiam motus perpetuus: cum mobile et motus nunquam possunt esse ociosa sine motu: ut probatum est in 8. physico: ergo sic arguendo a primo per se monem iam habite inductionis necessarium est quod existente circulari motu necessarium est generationis esse et conuertitur etiam ab effectu ad causam ut prius diximus quod si generatio est necessarium est esse motum circulaem afferentem et referentem generans quod mouet materiam generabilem. Si autem generatio est sicut motus quodam circulari precipue in simpliciter corporis generatione quorum quilibet generatur ex altero: tunc queramus vtrum generatio sit tria una vel sint multe. Si enim est una tunc nunquam est corruptio sed generatio unius et eiusdem: et hoc est si casualiter generatio ab uno motu simpliciter eodem modo se habent. Si autem multe sint ut oculis videmus: quia idem quod generatur aliquando corrumpitur et generatur aliud et diuersum ab alio: oportet quod hoc causetur a motu circulari diuersimode se habente: et ille est circulus obliquus qui dicitur signus in quo sol qui est principale generans: accedit et recedit: et accedendo facit vincere elementa superiora super inferiora: et recedendo facit vincere inferiora super superiora. Si enim sicut disponitur motus celestis est dispositio elementorum ad inuicem eodem modo se habent in sequentibus libris scie natus ostendat illud ostensione plantore et manifestiore quando loquar de perpetuitate generationis in seculo perigeneseos. Nunc enim non intendimus inuestigare nisi causam finale per quam facta sunt circularia corpora multa: et non sufficit reuolutio celli unius causam illam assignantes dicimus quod non sunt facta multa nisi per generationem: non enim potest generatio impedi: generatio autem non est nisi ex istis primis generabilibus que sunt ignis et reliqua elementa: elementorum autem existetia ex motu circulari. Non enim fuit esse terre necessarium nisi quod oportuit motus circulari habere corpus nobile quod esset centrum contra quod reuolueretur quod esset quoddam firmum. Sic igitur habita terra necessario habebitur ignis: et habitus his oportuit haberi reliqua duo: habitus elementis consequitur generatio: ergo a primo habitu circulari motu sequitur generatio. Sed necesse est quod diuersitas generationis est aliquid causa: ergo necessarium fuit quod esset perpetuus aliquid motus diuersimode mouens materiam. Circa enim sunt in generatione quorum primus est continuitas esse: et 2° diuersitas generationis et corruptionis: et iterum diuersitas generationis in figuris et speciebus: et primi quidem causa est circulus uno modo motus super materiam generabilem: et ille est circulus habens motum diurnum. Secunda autem causa est circulus aliqui auferens et aliquando referens generata: et ille est circulus obliquus. Et tertijs causa est diuersitas generantis aliquid distinctum: et aliquando non distinctum sicut diuersos situs eorum in circulis suis: et illi sunt orbis stellarum fixarum et planetarum. Sic igitur in generatione necessario oportet nos habere duos motus quorum unus dextrum habeat in oriente mundum: et alter dextrum habeat in occidente mundi: quibus motibus multa mouentur generantia propter diuersitatem figure et forme generatorum: et hoc est quod in capitulo isto intendimus declarare.

Tex. cō. 19.

Tex. cō. 20.

Tex. cō. 21.

Et iste locus dicitur maxime speculatione quod ab alio generatio et corruptio habet continuitatem et ab alio entitate: et in Aristotele et sequens procedunt totum. 2. de generatione. 1. cō. 56. cogita. 3.

Tractatus

omnis motus
est in se
et in alio
et in se
et in alio

Tex. cō. 18.

omnis motus
est in se
et in alio
et in se
et in alio

Tex. cō. 18.

Tractatus Secundus Secūdi Libri de figuris et motibus celorum.

Cap. 1. Q. prima figura est corporis primi.

Ex. cō. 22.

Am autem nos in pre-

habitis libri superioris ostendimus motus celi esse circularē: et ex illo sequat ipm celus esse figure circularis: volumus tamen hic ex intentione principaliter querere que figura sit apta celo: ut vera causa eius et propria scilicet: non enim sufficit ad perfecte sciendū aliqd cōcludere: quia est tñi cōsequens ex quodā alio: sed opz inuestigare ipm per cām, propriā cōtinentē. Dicamus igitur celi esse figure circularis et rotundē: et dico iter qd figura est rotunda necessaria: et distinctio qd illa figura est cōueniens et apta sube celli. Et ostenditissimū est enī ut figura pma sit corporis pmi: id est qd hinc nām de illud qd est pms alijs fm subaz est pmi eis dē fm accidētia ppria que cōsequunt subam illā. Et sic autē perpetuus corpus pmi fm subam oibz gñabilibz et corruptibilibz: igitur erit eis dē pms fm figura qd est accūs ppriū psequens subaz: precipue cū celi qd est magis formale qm māle figurā habeat stātē et non mutabilē: generabilia autē ut infra eo qd magis sunt mālia qd formalia figuras et formas habeant mobiles: et ita tunc magis elongata rōne pme figure qd perpetuum corpz. Volētes igitur nūc iterū ex ppria intētiōe cōsiderare figuras celestium: opz nos inquirere que est pma figuraz et superficialis et corporalis. In abito enī que est pma superficialis: habet ēt qd est pma corporalis: quia sicut se hnt adinuetes superficiales ita se hnt adinuetē corporales. Dicamus igitur qd figura ois superficialis: aut est figura terminata lineis rectis que vocat figura equalis superficiali eo qd partitū ei vna nō eminet sup alterā quā nos planā appellare pueulimus: aut est superficies cōtēta lineā rotundā que est superficies nō eqllis: hoc est nō plana eo qd partitū ei vna eminet ab altera. Ad est enī alia figura lz sit simplex: quia illa que cōtinet lineā arcuāli et rectā cōposita est ex his que nullā bz rōnē pme figure. Sed oēs superficies eqles siue plana necessario pluribz qd duabz lineis cōtinet: rotundā vō cōtinet lineā vna. Si autē istud est fm hoc et vni in omni genere an multa et pms eo qd prioritate naturali et simplex ante cōpositū: tūc pculnubio circulus est an oēs figuras superficiales et prior eis prioritate nāli. Et si autē aliquis dicat qd sicut se bz lineā rectā ad circularē: ita se bz figura rectaz lineaz ad figurā circulearem: et quia lineā rectā est an circularē: ideo videt ēt figurā linearem rectaz ante esse figurā circulearem: precipue cū Euclides in geometria primū agat de triāgulo qd de circulo: et corpora triāgula vel quadrata determinent an corpora spherica. Et videt cōdū qd nō est nisi habitudo figure rectaz lineaz ad figurā circulearem que est lineā recte ad circularē: quoniam lineā rectā vni est forme et lineā circularis duaz est formaz: quia bz formā cōcaui et formam cōuerti sicut diximus in pbcis: sed figura rectaz lineaz est plurū lineaz et figurā circularis non bz nisi vnam lineā se terminantē et cōcludentē. ppter qd etiā Euclides diffiniuit circulū an triāgulū: sed diuersitates et passioēs triāguli demonstrant an diuersitates et passioēs circuli: quia diuersitates et passioēs circuli nō inueniunt nisi per passioēs triāguli et mensuras quadrati in circulo ptracto: et ideo adhuc relinquitur circulus an triāgulus ēt sicut simplicior eo. Sed forte adhuc obijciat aliqs ostēdens qd simplicitas circuli et cōpositio triāguli nō sunt eiusdē generis: et ideo nō pōt probari per simplicitatem et cōpositionem vni vel alteri: qd circulus sit prior vel posterior triāgulo. Si enī resoluat triāgulus in superiores non resoluet in circulū vel circulos sed potz in triāgulos: et si resoluat in lineas resoluatur in lineas rectas et nō in circulares. Et sic videt qd circulus non sit simplex superficies nec simplex lineā vni cōponitur triāgulus: sed est alteri generis qd nō venit in cōpositione triāguli oino: et ita videt qd circulus nō est simplex ps triāguli: qd quo ad hoc nō pōt pbari ēt pōr triāgulo. Sed ad hoc absq dubio dicēdū est: qd circulus nō est simplex ad triāgulum nisi aliq ex cōparatione et nō pprie loquat: sed ratio prioritatis circuli ad triāgulum est ex vno qd est perfectum in cōparatione ad vnum imperfectū in genere lineaz

circularium ad figuras: in quantum enim linea circularis est perfecta cui nihil potest addi per cōpositionem ipsa sola nata est perficere figuram: quia si sola non excluderet figurā: ergo aliqd addi possit: et hoc probatum est in primo tractatu libri superioris. Sed in quantum linea recta imperfecta est recipiens additionē ipsa non sufficit sola concludere figuraz: et ideo nulla figura ex vna vel ex duabus rectis lineis cōcluditur: et quo ad hoc in rōne elemēti ad figurā cōcludendam prior est linea circularis qd recta: et ante ipsum est sicut vnus in esse et virtute potēs cōcludere figurā ante id qd multa est in esse et virtute quādo cōcludit figurā: et sic in genere elemēti simplicis virtutis est circulus et cōpositione triangularis: hoc igitur nō circulus est ante triāgulū: et idē inferimus vltērius dicētes: qd sicut se bz circulus in superficialibus figuris: ita se bz sphaera in corporalibus: qd pma iter corporales figuras est sphaera: superius autē habitū est qd pmo corpori debet pma figura corporalis fm nām: et qd pmi corpz est celi: et celo debet figura spherica fm nām. Amplius autē cōpletum est ut in pmo tractatu pōris libri ēt diximus post qd nō relinquitur aliqd addēdū et extra qd nihil est suoz que ad itegritatem et perfectionē ei pertinent: talē autē perfectionem linea equalis que recta vocat non bz quia possibilis est ei additio remanente forma et diffinitioe eiusdē speciei recta pmanet: sed linee circulari nihil oino addi pōt ita qd remaneat rō et forma circuli: igitur linea continēs circulum rotundā est stans vna in sua perfectioe. Cum igitur rotundum sit cōpletum et in omni genere cōpletū sit ante diminutū: tūc pp istas rōnes anteriores quas idurimus circulus erit ante reliqz figuras superficiales: per eādē igitur rōnē orbiculatus corpz siue spherici est ante corpora reliquarū figuraz: quia ipm solū cōtinet superficē vna: sicut circulus cōtinet lineā vna: reliqz autē corpora lineaz equalitū hoc est reatari cōtinent superficē multas sicut figure rectaz lineaz cōtinent lineis multis. Diximus enī in pbcis: quia in proportioe prioritatis qd circulus est in multis figuris superficialibus: ita ē sphaera in multis corporibus rectaz superficialibus et angulor. Amplius autē hec demonstrat ēt ex snia eozum que resoluit corpora ad superficies diuersas: quozum opinio non est vera: sed a nobis in sequentibus improbadā: tñ in hoc verū dicunt qd de cōt corpore spherica ad superficies diuersas nō inueniunt superficies multe fm pncipia superficiez et formaz: sed tñ vna que est vnus pncipij que est lineā vna et vnus forme qm forme rotundē. In oibus autē alijs corporibz angularis figure inueniunt superficies multe fm pncipia vel forma vel vtrozq modo: quoniam triāguli nō pōt resoluti in superficies multas fm formā: quia oēs sūt triāgulares: sed resoluunt in multas superficies quaz quilibet est a multis lineis pncipiata et terminata. Omne autē aliud corpz qd rati vel pentagonū: et sic deinceps resoluunt in superficies plures et plures bz formā et plures fm pncipia: ergo quo ad istos ēt corpz spherici cum simplicis est corpore triāgularis superficiei. Ad enim est eadē snia corpora resoluētis ad superficies et eoz qui dicunt resoluti corpora in corpora athomalia. Illi enim qui resoluunt corpora ad superficies nō resoluunt oia corpora: s; tñ illa que plurū sūt superficiez fm formā et pncipia figuraz vel fm pncipia superficiez tñ sicut diximus. Qui autē dicunt corpora quadrata resoluti ad athomalia oia corpora tam spherica qd alia talem dicūt habere resolutionem eo qd ex talibz athomis corpora componantur. Jam igitur dicendum est tribus rōnibz qd figura corporis orbiculati est ante figurā reliqz corpz prior eis fm nām. Amplius autē figura corporis spherici etiā in ordine et cōpositione sub termino diffinito quo cōponit ei esse est ante reliquas figuras corporuz: et hoc planū erit per similitudinem loquēdo lz nō ita sit fm esse et naturam. Sicut enī in nūero vni est ante duo per ordines numeri et per diffōnē: quia cū vni diffinit nō ponit in diffinitione eius nūerus. Cū autē diffinit nūerus ponit in diffinitione eius nūerus: quia nūerus est multitudo aggregata per vni: et sicut vni est simplex nūerus cōpositus ex vno: ita per similitudine quādā loquēdo orbis est lineā vna que est pncipij et

Ex. cō. 23.

Ex. cō. 24.

Ex. cō. 25.

Obito p pda sta.

Solutio

Obito p solo nem,

Solo

De celo et mundo

terminus superficiei continens orbem: et triangulus hoc modo est lineae due que sunt termini continentes et principiantes superficiei continere triangularis corpus: et enim nulla una superficies duabus lineis possit contineri sine perimetri: tunc omnes superficies planas principiant ex duabus lineis quare una est prima et altera secunda. Si enim una linea moveri intelligatur secundum punctum unum reliquo immobili existente ex motu illius necessario cadit triangulus: et tunc tota expansio superficiei erit iter duas lineas et tertia linea cadit ex fluxu puncti lineae: et sic intelligatur quod triangulus est due lineae: secundum compositionem enim et generationem trianguli hoc modo due lineae: quare una est una fuit expansio superficiei: et altera ad quam terminatur. Si autem intelligatur linea moveri secundum punctum: tunc necessario constituit quadratum cuius expansio tota generatur infra duas lineas: et due reliquae lineae a fluxibus duobus et punctis producantur: et sic intelligatur in secundo Euclidis: quod omne quadratum infra duas lineas intelligitur contineri et ab una linea principiant sicut et triangulus: sed altera parte logarithmum nec ab una principiant nec infra duas lineas contineri sed sub duabus aliquando possit contineri: et huiusmodi contingit nec ad geometriam. Satis autem de ipso dictum est quantum spectat ad hanc intentionem. Sicut igitur unum est aut duo plus eo secundum ordinem numeri in compositione: sic erit figura corporis obliqua lati ante figuras corporum reliquorum: sed non per omnia sit simile: quia unum in numero intrat in numeri compositionem: et distinctionem: id autem quod est unum in spherico non intrat in compositionem angulorum nec distinctionem: et ideo hoc ratio est persuasio ad similitudinem accepta et non adeo firma sicut per inductionem: sed potius iter rationes idem etas est secunda et post hanc prima. **De his igitur sic probatis per debitas dicemus quod si hoc secundum naturam corporum primo debet figura prima et corpus primum celi quod est in orbem motu velis quod orbem accipiamus vel et nullo sicut est diffinitivum: tunc perculdubio opus quod corpus celeste totum cuius est nullus motus circularis primum figure que est spherica et rotunda. Et voco corpus primum quod non loco nisi sed non communi primum est: et hoc est totum corpus quinte essentiae quod est contentum infra spheram supernam et conversum ignis. Si autem hoc necessario oportet concedi: tunc necessario sequitur quod corpus quod sit locatum in ipso sit etiam rotundum: hoc est ignis: quia cum locus et locatum sint eiusdem figure: opus quod corpus locatum in concavo corporis rotundi sit connectivum rotunde necessario: eadem autem necessitate corpus locatum in concavo ignis sicut aer qui est rotundus: et similiter aqua que locatur in concavo aeris et terra eodem modo locatur in concavo aeris et aque sit: ergo corpus quod est in medio est rotundum eo quod omnia componentia medium corpus sine mediate siue immediate continue sequentia usque ad corpus celi quod naturaliter rotundum est sunt rotunda necessario: sed est differentia iter hoc quod corpus celeste essentialiter et per se rotundum est: ideo huiusmodi motus circularis sicut diximus in primo libro scientie huiusmodi. Corpora autem elementaria sunt rotunda per accidens: et hoc est id quod locantur in rotundo et sunt recta per se: et id hinc motu rectum. **Dubitabit autem forte aliquis et dicit quod quidam necessarii est quod corpus quod per accessum rotundum est et rotunde convertitatis eo quod locatur in rotundo concavo et quod per se est rotundum: sed non per hoc necessarii est quod idem corpus quod per accidens habet rotundum convertitatis huiusmodi et rotundum concavum: et sic viter non sequitur locatum in ipso non habeat rotundum convertitatis: ideo forte aliquis crederet non esse necessarium quod aqua et terra et aer sunt rotunde convertitatis et concavitatis. **Sed ad hoc dicendum quod absque dubio quod ignis rotunde convertitatis est per accessum: quia si locatur in corpore quod per se rotundum huiusmodi concavum: sed quia leve per omnes partes equaliter movetur sursum ad concavum orbis lune: ideo necesse est quod per omnes partes equaliter recedat a medio: et ideo necessarium efficitur ignis rotunde concavitatis: et per accidens efficitur aer rotunde convertitatis et motu suo ad ignem et equalem ascensum a loco aque et terre efficitur rotunde concavitatis: et in illo loco aqua rotunda accipit convertitatem et per descensum equaliter a loco ignis et aeris efficitur rotunde concavitatis: terra autem rotunda est in centro: tum quia locatur in aque concavo: tum quia vnicuique equaliter a circumferentia ad centrum descendit. Si ergo res ita se habet et corpora elementorum que sunt sub orbibus: et omnes rotundi planetarum sunt rotunda sicut diximus: et ita in omnibus continue se habet ad motum usque quod movetur primum motu qui est diurnus: tunc totum universum similiter******

est rotunde figure eo quod totum universum non consistat nisi ex istis. Omnia enim simplicia corpora elementorum tamen continue orbis planetarum: et orbis planetarum tamen se mutuo usque ad spheram stellarum fixarum et sic continue usque ad orbem ultimum: ergo ab ultimo usque ad infinitum descendendo omnia sunt rotunda corpora universi et per se et per accidens: hoc est quod volumus demonstrare.

Cap. 2°. In quo probatur celum esse sphericum per rationes illas quae probatur est quod extra celum non est locus aliquis.

Des autem demonstrat et visu et ratione spherici motus per compositionem ad locum in quo movetur. **Et autem** aliquid movetur et cadit sub oculis in punctis: tunc est notum et ostenditur non indigens ratione. **Vide** mus autem oculis quod figura universi est rotunda per hoc quod omnia celestia videntur moveri ab eodem in idem sicut in motu reflexionis: hoc enim esse non potest ex alia causa nisi quia celi continens totum est sphericum. **Amplius** autem in punctis in primo libro ostendimus per demonstrationem rationem quod extra orbem ultimum neque est vacuum neque plenus neque locus: **but** autem veritas salvari non potest nisi orbis supremus sit rotundus: datur enim orbem ultimum esse contentum infra lineas rectas: tunc necessario figure angulose: tunc perculdubio sequetur extra vacuum et inane et corpus esse et locum. **Nos** enim diximus in quarto physice quod locus est immobilis: sed motus est ad ipsum et ab ipso: et tunc locus est secundum actum quando locat corpus secundum potentiam aut quando non habet corpus: et tunc non est secundum actus superficiei corporis continens aliquid corporis. **His** ergo suppositis dicimus quod figura rectarum linearum angulosa quando movetur circulariter distat anguli eius plus a centro quam latera: et si lineae producuntur ad centrum usque ad angulos et ad latera erunt longiores: et ducuntur ad angulos tanto longiores quanto viciusiores sunt anguli: cum ergo circumscribitur angulus habet locum remotiorem a centro a quo quando recedit non impletur aliquo latere: et sic est de locis partium laterum quod nihil succedit inter ea quando recedit: per eminentior: ergo extra tales figuram necessario est et locus et vacuum per successionem motus et corpus eius est illa superficies que est locus ipse: motus enim talis figure non est in loco secundum partes omnes: sed in diversis locis succedunt omnes sibi partes: et tales figura tollitur a loco in quo secundum aliquas partes fuit ante: et postea non est in eisdem nec aliquis succedens partibus illis et efficitur in loco in quo nihil aliquando fuit: et hoc totum non est nisi per angulorum et laterum diversitatem: cum ergo hoc sit impossibile non potest esse celum angulosum: sed opus quod sit rotundum: quia rotundum nihil horum contingit. **Sic** autem est in reliquis figuris non rotundis figure spherice in quibus non sunt omnes lineae equales in centro ad circumferentiam producite: et intratum est hoc verum quod est in figura lentis et ovali contingit hoc quod dicitur esse: sed enim in figura lentis non accidunt dicta inconvenientia: si aeris super quam movetur et poli eius intelligantur non incompressa superficie: sed in circulari et stricta: et similis si in ovali poli sicut in acutis out et aeris transeat per longitudinem cui non accidit extra ipsum esse locum vel vacuum vel plenum: tamen motus orbium celorum non est unum: sicut diximus supra. **Sed** sunt duo in genere: quorum unus est a vertice quod est in oriente: et alter a vertice quod est in occidente mundi: nec possunt esse isti duo super eodem polo: quia tunc vterque esset super circulos rectos et non aliquando asserret: et aliquid quando deferret stellas generantes et nam generatorum moveret: sed vterque asserret ipsas uno modo: et hoc non potest carere generatione sic supra diximus: opus igitur quod non sint super eodem polos: et quando hoc esse conceditur: tunc non potest figura celorum esse lenticularis: vel ovalis. **Si** enim esset in celo exteriori figura lentis: oporteret quod in interiori esset: et interiori celum moveret super alios polos compressas superficiem exterioris: et tunc aut non impleteret ipsum nunquam: aut oporteret quod voluit per altitudinem exterioris non posset. **Similiter** autem est de ovalibus figuris: quando acutum ovali interioris esset contra compressum exterioris: et hoc esse oporteret quando super diversos polos moverent. **Dicit** tamen Themistius de duabus dictis figuris quod Aristoteles quando dicit in duabus figuris lentis: et ovalis accidit vacuum esse extra celum indiget interpretatione in bonum: quod scilicet intelligatur secundum intellectum quo celum accipitur de ratione sue figure esse volubile in omnem situm: ita quod vnicuique ponantur poli quod

Ex. 26.

Dubita pulchra et est cometariorum in c. 26.

Solo

Ex. 26, 27.

Ex. 26, 27.

Ex. 26, 27.

poll q' ipsum in loco suo non erretur locum suu; moueatur: et iste intellectus est satis bonus: q' fm hoc in omnibus istis figuris et que sunt eis similes: si orbis talium figuraz dispo- nit intelligatur: accidit vt extra ipsum sit vacuitas et locus p modum quem dicimus: quia in talibus reuolutio totius h3 omnes partes et locus totius in talibus no' semper est super locum vnum eundem: sed super diuersa fm modum quem supra determinauimus. Celi autē motum oportet esse in lo- co eodem: q' celum proculdubio non proprie est in loco sicut dicimus in physicis: et si mouetur in loco non est hoc: ideo q' extra ipsum sit aliquid: sed locus eius ad quem refertur mo- tus eius est conuexum corporis essentialiter in ipso existen- tis. Amplius autem ex his que in 4.º physicozum determi- nata sunt constat q' motus quo mensurantur et numerantur omnes motus est motus celli supermi et primi: quia sicut in 8.º physicozum determinatum est ipse solus vere est continu- us et vniformis et perpetuus: in scientia autem diuina deter- minatur q' quilibet res mensuratur et numeratur sub gene- ris minimo: si ergo bec ita se habent et constat q' minimus motus est velocissimus motus: tunc proculdubio velocior omnium motuum est motus celli: hoc autem sic supposito vl- terius procedentes: dicimus q' omnium figuraz que p'clu- dunt ad eundem punctum vel locum a quo incipiunt esse fi- gura circuli: si enim accipiuntur due superficies equales qua- rum vna sit angulosa: et altera circularis: et vna superponat alteri anguli angulose superficiē: nec super circūferentiam nec infra eam possunt contineri: si infra circūferentiam con- tineantur: cum latera interiaceant angulis: oportet et la- tera infra circūferentiam contineri. Si autem et latera et an- guli infra circūferentiam continentur necessario minor erit angulosa q' circularis p'cludens et datum erat q' essent sup- ficies equales. Si autem anguli sint supra circūferentiam: sicut chorda quedam arcuum circūferentię: et tunc itez cir- cūferentia erit maior: et datum erat q' esset equalis: oportet ergo q' anguli et latera extra circūferentiam contineant: vel saltem anguli soli signi linee multe a centro ad angulos edu- cantur erant terminate ad angulos longiores semidiamete- ris circuli a centro ad circūferentiam terminatis: si ergo circūducantur linee ille describunt maiorem circūferenti- am q' sit: circulus enī figura dicitur angulosa: tunc equalis: et hoc quidem ex tertio geometrie Euclidis demonstratur: ergo minus erit spatium circuli erat q' mouetur circulus q' sit spatium linee angularis in angulosa circūducera: ergo in equali motu circulus transibit spatium motus sui q' ali- qua figura angulosa sibi equalis: ergo motus circuli minor est motu cuiuslibet figure angulose equalis circulo: si autem hoc est fm hoc cum sphericum se habeat ad corpus sicut cir- culare ad superficiem: tunc proculdubio oportet q' mobile cuius est motus primus qui est minimus omnium motuum corpus que sunt sibi equalia rotundum et sphericum: et bec est demonstratio fortis valde: et si quis consideret in ipsa inue- nitet q' celum nulla rōne potest esse angulosum vel nō spheri- cum: et etiam q' fm naturam non potest esse minus vel ma- ius q' est modo: q' si posset esse minus: tunc posset habere motum angulose superficiē in eodem tempore quo moue- tur: et sic posset esse angulosum: et si posset esse maior: sic pos- set habere angulosam superficiem in motu eiusdem tempo- ris: q' est etiā inconueniens: q' semp sequeret q' motus eius nō esset minimus qui posset esse in tāto corpore. c. 3. in quo ce- li rotūda est figura corporum inter ipsum existentium.

Cap. 3.º. In quo celum rotundum est figura corporum in- ter ipsum existentium.

His autē corporibus que intra celum p'inentē potest aliquid ad hoc sufficientes demonstra- tiones inducere q' celum est rotundum: h3 oēs hec a posteriori probent id q' est prius et non nisi quia et non propter quid ostendant. Pla- num est enim aquam existere super terram et aerem super aquam: et ignem super aere; et corpora celestia sunt super ista que nunc enumeramus corpora: h3 ista corpo- ra superiora non sunt continua cum istis corporibus inferior- ribus neq' permixta eis: sed tangat ipsa trā. superficies autē aque est rotunda: et huius quedam causa est: q' terra est rotunda quā tangit vndiq' per circūferentiā amphibitrici aqua

oceanat. Similiter autem aer est rotundus: q' tangit aquam rotundam. Et ignis rotundus est: q' tangit aerem rotun- dum: et celum rotundum naturaliter: quia aliter nō vndiq' tangeret ignem: et sic vadit continue vsq' ad vltimum celū: quia omnes celi necessario sunt rotundi. Sed dubitabit al- quis forte dicens: q' si terra rotunda est propter motu; gra- uitatis sue que equaliter recedit a circūferentia ad centru: non sequitur q' aqua sit rotunda per tactus eius ad terraz nisi trā in concavo eius. Et ex hoc non sequitur q' conuexū eius sit rotundum. Eodem modo est de aere et igne: sed in prehabitis solum est istud: q' si ex motu grauitatis et leuitaz probant ipsa esse rotunda tam in concavo q' in conuexo si- cut dicimus superius: et hoc q' dicimus de tactu eoz adiū- cem est argumentatio ab effectu sumpta: q' non ideo sunt ista rotunda q' tangunt se fm superficies rotundas: sed por- tus q' sunt superficies rotundaz: ideo tangunt se fm rotun- dum: et hoc precipue patet in celo q' essentialiter rotundum est: et non habet rotunditatem ab eo q' tangit rotunda cor- pora locata in ipso: tamen in rōne inducitur ostendendo rotū- da corpora mūdī: incipiemus ab aque rotūditate quā rotū- dam extra p'bauimus eo q' equaliter mouetur ad superfi- ctem terre: puenit nobis ostendendum q' aqua sit determi- nata ad terre superficiem: q' sine hoc nostra ratio erit inco- mpleta. Dicamus ergo hoc esse manifestum et planum cū nos p'hibebimur ea que sensui sunt manifesta: q' s. res ponderosa mouetur ad locum inferiorem: et q' grauissimum descendit in centro sicut terra: et q' est graue nō grauissimū vt aqua mo- uetur ad locū p'pinquum centro et non ad centrum: et hoc est moueri ad superficiem terre locate in centro: locus enim in- ferior non infimus non est centrum sed p'pinquus centro. Describimus ergo centrum mūdī q' idem est q' centrum terre et sit. a. et describamus circūferentiam sue superficiem aque cuiuscūq' figure fuerit et sit. b. e. c. protrabamus a cen- tro. a. duas lineas: quaz vna sit. a. b. et altera. a. c. et protraba- mus lineam. b. c. que sit basis trianguli. a. b. c. et p'rabamus a centro. a. perpendiculararem vsq' punctum. e. ita q' a. d. c. sit linea vna: sicut docet ars theozematum et est quārtūdecimū primi Euclidis: et huius quidem figure descriptio est ista. Cū hac descriptione igitur facta dico lineam. a. d. que est p- perpendiculis super basim trianguli. a. b. c. esse breuiorem: et linea. a. b. et linea. a. c. q' sic probatur: q' enim perpendiculari- ter est stans super basim. b. c. est vtraq' eius parte super line- am eandē angulus rectus: sicut dicit definitio perpendicu- laris in primo Euclidis posita: ergo angulus qui est in pun- cto. d. trianguli. a. b. d. est rectus: cum ergo triangulus recti- lineus habeat tres equales duobus rectis: sicut docet theo- rema. 22.º primi Euclidis: oportet q' alij duo anguli quoz vnus est in puncto. b. et alter in puncto. a. sint equales vni re- cto: ergo vterq' eoz per se sumptum minor est recto: ergo maior angulus trianguli. a. b. d. est angulus qui est ad pun- ctum. d. si in omni triangulo maior angulo opponit et subre- ditur maioris longius latus: sicut docet theozema. 19.º pri- mi Euclidis: sicut latus. a. b. q' opponitur et subterditur an- gulo qui est in puncto. d. et longius a latere. b. d. et latere. a. d. di- uisim sumptus: igitur est longius latere. a. d. Similiter autē probatur q' a. c. longius est. a. d. in triangulo. a. d. c. ergo ha- betur propositum q' a. d. linea breuior sit. a. b. et q' sit. a. c. ergo locus qui est in puncto. d. vicinior est centro q' locus qui est in principio. b. et c. sed habitum est supra q' graue non gra- uissimum finit ad locum inferiorem viciniorē centro et nō ad centrum ipsum: ergo aqua quādo est in punctis. a. c. finit ad punctum. d. et non cessat fluere donec cessat linea. a. d. ad equalitatem linee. a. c. et linea. a. b. sit. a. e. equalis quando est producta versus circūferentiam vsq' ad punctum. e. quan- do igitur peruenit ad punctum. e. stabit tunc in superficie sua: et non fuit vltterius ad locū aliquem. Cū ergo tres linee. a. b. et b. c. et a. c. sint protracte ab eodem puncto et sint equales: et linea continuans ipsas necessario erit circularis sicut ex- p'esse videtur ex. 9.º theozemate tertij Euclidis. Cum ergo b. e. c. signet superficies aque: aque superficies est circularis: et hoc est q' volumus demonstrare. Ex omnibus igitur di- ctis demonstratum est certissimū q' totus mūdus est figure spherice: et opz q' sit tam deceter factus ad similitudine facto- ris sui q' ipse sit in fine decoris: ita q' amplior decore nec fm

Ex. c. 23.

Ex. c. 29.

Ex. c. 31.

Ex. c. 30.

Ex. c. 32.

De celo 7 mundo

nām nec fm artē poterit cogitari. Decoz autē iste fm plus 2 minus est in corporibus nāllibus: qz decoz illi qui est in rotunditate corporis celestis: 2 leuitati eius 2 planitiei non pōt assimilari decoz aliqs factus manu istrumētis artificialibz: 2 oē istrumētis armillaz factū ab astronomis ad similitudinem celi inuestigandum est imperfectū 2 fallax fm aliquid: 2 lz in aliquo defectū sensus supponat rectitudo intellectus: sit etiā sic in lineis quas sensibilibz describit geometer cō in aliquo fallit: lz forte illud deprehendi non possit in paruo tēpore: 2 ideo in tēpore magno cu3 magna fallacia creuit: 2 ex paratis deprehendit falsitas istrumētōz. Similr autē in corporibus naturalibus que vident apud nos siue sint simplicia siue composita nō exprimitur decoz corporis: qz cu3 actū illa generabilia sunt 2 corruptibilia non sunt receptiua decoz celestis nisi inquantuz participāt aliquod simile in celo: nunq̄ autē totam possibilitatem cell percipiūt: 2 ideo nunq̄ possunt perfecte accipere decore figure eius 2 leuitatis ipsi: sicut autē est in ipsis cellis inferioribus 2 superioribus: ita qz supremū in decore maximo habet figuram sphericā 2 leuitatem 2 luna decore minimo in genere corporū celestiu: 2 ideo etiam in toto non illuminatur a sole p̄terea qd de terre natura dicitur esse. ¶ Huius autē dicti occasione quidam dicunt nullam esse circulum extrinsecum: qz lz sit rotundum 2 eccentricum: opz incentricum 2 eccentricum esse corpus vacuū replens sicut nos ostēdimus superius: qz 2 hoc nullus esset actionis nisi vt vacuum suppleret. Ideo dicimus hanc esse incōuenientem positionem mathematicoz. ¶ Ceteros autē conuenientem reputamus: nec ideo dicitur esse sine actione corpus qd est de natura quinte essentie: qz supplet vacuum: qz vt supra dixim⁹ corpus celeste agit ex stella 2 circulo 2 ex essentia. De eccentricis autē quare necessarii est eos poni non ad hanc doctrinam pertinet: nec per hoc breuiter possit explicari: 2 ideo illud vsqz ad aliquod tēpus differatur quādo domino dante de quantitibus 2 motibus superiorū in astronomia explicabitur: hic autem sufficit qd altitudo istius corporis non habet aliquid simile in genere corporū naturalium omnino 2 planū: qz sicut se habent spatū altitudinis aque ad terram: qz aqua multipliciter est ad terram: 2 sic altitudo alioz elementoz se habet ad inuicem: qz semper est superius eo qd est formabilis multipliciter est ad inferius: sicut simile spatūz celli multipliciter est ad spatū ignis 2 superioris celli spatū multiplex est ad spatū inferioris. Causas autem horū corporū 2 spatūz quantitatis astronomi est determinare: tanta ergo de figura celi 2 mundi a nobis dicta sufficiant.

¶ Cap. 4^m. De assignatione cause quare celus mouetur ab oriente in occidentē 2 non e conuerso.

Inceps autem nostre intentionis est inquirere de motu celi qui proprius est 2 naturalis est celesti corpori qd primum nobilissimum est inter corpora: lz enim habitus sit qd suus motus est motus circularis tamen multa accidunt huic motui: 2 sunt eius diuersitates multe de quibus oportet facere inquisitionem 2 reddere causas: dicta ergo est prehabitis qd omne corpus sphericum equaliter se habet vt moueatur de duobus motibus altero quicunqz sit ille. f. qd moueatur ab. a. in. b. 2 e conuerso de. b. in. a. super eundem arcu: circulus enim sic se habet solus in superficialibus figuris qd in quacūqz parte potest incipere mot⁹ eius. Et similiter est de spha in corporalibus figuris: ostēdimus autem in prehabitis hos duos motus non causari ex contrarietate eius qd mouetur sicut est in motu descensionis 2 ascensionis: 2 vt vniuersalr dicatur in oibus motibus rectis: in omnibus enim istis diuersitas motū causatur ex contrarietate mobilitatis: sed in spha non sic est: qz quicūqz arcus in spha accipitur tunc equaliter se habebit spha vt habeat duos motus super arcum illum quoz vnus est ab vno puncto arcus in alium 2 e conuerso alter: 2 hoc se habet spha ex ipsa sua rotunditate 2 non aliqua contrarietate vel diuersitate que sit in ipsa: 2 ideo difficilis est questio quā hic suscipimus terminandā: qz scilicet celū magis voluatur ab oriente in occidentē qd e conuerso: cum ipsam sit rotundam: 2 figure sphericę nature equaliter se habere ad vtrunqz motuz. Ad cuius questionis solutionem oportet supponere ea que

dicta sunt in 2° physicorum qd si natura nihil operatur sine 2 precipue in rebus sempiternis: sicut sepiissime ostensum est. Similiter motus eius circularis est perpetuus: oportet enim ex omnibus istis absqz dubio qd propter aliquam causam motus eius ex quibusdam partibus est ad alios posterioris qd e conuerso: motus enim iste aut sic se habet quod sibi est causa aliqua naturalis: aut ipse est causa rerum in prima natura: aut ipse est causatus ab aliqua causa rerum que sunt in ipso motu: 2 hoc tertium inducitur diuisionis mebruz est numeri: inquisitio autem huius cause est difficillima: 2 ideo non debet aliquis nos reputare presumptuosos: quia hic difficillima inquirimus: sicut enim inquisitio difficillima est aliquando vituperata aliquando est laudabilis: intentio enim est 2 voluntas inquirendi causas rerum occultarum: quas vel impossibile vel difficillime est homini scire: aut est etiam intentio 2 voluntas inquirendi causas in omnibus rebus siue sint proprie siue secunde reputari potest occasio: ni rei ex paucitate rationis eius qui inquirunt de talibus: qz si rationem haberet sciret vtique quedam altissima non habere causam sed causas esse alioz: contingit autem hoc peccatum dupliciter: aut enim contingit ex debilitate rationis inquirente quia vincitur ignorantia: 2 ideo putant circulariter vnum per alterum non habens ratiō considerationis vt distinguat inter demonstrationem propter quid 2 demonstrationem quia: causatur autem inquisitio reruz difficillimum non primarum sed habentiu causas ante se aliquādo laudabiliter ex multo desiderio sciendi: 2 vt multum inquiratur de scientia: 2 qd ille sciatur fm veritatem per causam propriam: scilicet 2 essentialē rei. Istos enim non opz contemnere 2 dimittere equaliter omnem causaz ab aliquo assignatam: sed considerandum diligenter in causis rerum ab aliquo assignatis: 2 qualiter persuadet auditori cause illius. Si enim accipit signum dialecticum vel rhetoricuz pro causa persuadet persuasione humana 2 debili: quia non concludit ex necessitate propositum si affert causam essentialē veram: tunc persuadet demonstratione forti cui non contradicitur nec resistitur ab aliquo: quando autem aliquis tales inuenit que est necessitas puto eo qd est spherica a signis 2 locis rhetoricis est subtilis eo qd est intelligibilis rei quidditas vel causa que est sola sine aliquo sibi adiuncto sufficientis ad propositum ostendendum absqz dubio laude dignus est 2 remuneratione que quidem remuneratio proprie est honor debitus sapienti propter virtutem intellectuāle. Re-deamus autem nunc ad propositum dicendo causas manifestas quas in antecedentibus exposuimus que cadunt sub oculis intuentium celum: quomodo autem cuius causam assignare intendimus est quare celum ex quibusdam suis partibus mouetur ad quāsdam portus qd e conuerso: cum tamen sit sphericum 2 quantum est de dispositione figure siue in omnem partem 2 ab omni parte sua sit volubile equaliter. ¶ Dicendum igitur ad hoc qd natura quantum potest fieri in hoc circa qd operatur 2 facit illud qd facit nobilissimum modo quo sibi est possibilis: si autem hec ita se habent: scimus autem ex dispositione omnium animalium qd superioris nobilissimum est qd inferius 2 ante nobilissimum qd sit retro: 2 dextrum est multo nobilissimum qd sinistrum fm ¶ Itabagoram sicut diximus superius: tunc oportet qd motus celi fiat melior 2 nobilior modo quo fieri potest: qd autem celum habeat primum 2 vltimum nobilissimum est 2 vilius: ita qd primum est principium motus in eo: 2 hoc est nobilissimum 2 vltimum est per quod regyrat motus eius in primum: 2 qd hoc est quia si vltimum in ipso attestatur questio inducta que absqz dubio nulla esset nisi tales in celo essent diuersitates: questio autem facit locum id qd videmus in sensu: videmus enim omne celum tam inferius qd superius oriri ex quibusdam partibus 2 locis: causa autem huius est questiois que eaz solut 2 exponit. Cum autem natura fact melius 2 nobilissimum precise in celo 2 in alijs nobilissimum 2 perpetuis: tunc absolvens questionem causa est: quoniam nobilissimum 2 melius est vt celum primum moueatur motu simpliciter sempiterno cui non est abscessio qui est circularis 2 vniuersalis 2 vt principetur iste motus in ipso a meliori loco eius vt meliori parte: pars autem 2 locus nobilior est in dextro oportet ergo vt sit a dextro motus eius: necessarium autem est esse duplex dex-

Opio Comē
ta. c. 32.

Opio ppria.

Tex. c. 54.

240.233

240.233

¶ Honor ē vir
iustus p̄mū.

Tex. c. 33.

240.233

trum vnum sære superioris & alterum sære inferioris sicut nos patefecimus supra: & ideo celum necessario est moueri ab oriente in occidentem. Sic ergo manifestum est ex dictis & verificatum quare celum moueatur ab oriente in occidentem: & non e conuerso ab occidente suo mouetur in orientem siue sit superius siue inferius.

Cap. 5^m. De qualitate motus celi & qualitate motus inferiorum orbium colligitur ex moribus multis: & in eo est digressio tangens diuersitatem opinionum circa causam diuersitatis motuum sperarum inferiorum.

Tex. c. 35.

Aduc autem etiam in hoc capitulo sequente querimus de motu celi ostendendo qd motus primi celi est equalis in quo non est diuersitas aliqua velocitatis vel tarditatis: hoc aut vni- formitas conuenit primo celo & motui primo: or- bitus enim que sunt sub celo primo sunt motus multi ex quibus omnibus congregatur motus vnus: & ille ex hoc videtur esse diuersus: qd ex diuersis moribus inequa- libus aggregatur: sed celi primi non est nisi vnus motus: & ideo est vniformis omnino & simplex. Cuius enim in inferio- ribus orbibus non sit demonstratum fm qd sunt illi motus multi: tamen scitur ex ipso motu multiplicem esse diuersita- tem in ipsis: qd quidam chaldei duplici diuersitate tribue- runt in quibusdam: & in quibusdam simplicem diuersitatez esse dixerunt: duplicem autem diuersitatem dixerunt esse in omnibus speris planetaruz preter qd solis vna quidem de- ferente eccentrico: cuius differentia accipitur ex motu cen- tri circuli deferentis in circulo paruo in quo mouetur circa centrum terre: propter qd contingit qd stella rotata indiffe- renter in diuersis temporibus quadrat quantitates cir- culi signorum abscondit a terra: alter autem est ex epiciclo in quo stella rotata circa centrum qd fertur & figitur in eccen- trico fm tempora inequalia moratur in eodem signo circuli signorum in diuersis temporibus: quia in aliquo signo ali- quando inuenitur velox & in eadem inuenitur tarda & stas in aliquo tempore: & lz planeta equaliter feratur in epiciclo fm se equaliter in deferente per se tamen motus eius in epi- ciclo inequalis est ad motum eius in circulo deferente qd gratia exempli patet in moribus saturni de quo deprehen- dit ptolemaeus obseruatione subtili qd in quinquaginta no- uem annis solaribus & vna die & quarta vnus diei perficit faturnus quinquaginta septem rotationes in suo & in eode tempore perficit duas rotationes epiciclo & vnum gradum & duas tertias vnus gradus que sunt quadraginta minu- ta qui motus sunt valde inequales: & ex illis duabus diuer- sitatibus colligitur motus eius vnus fm qua perficit circulus signoz & similes diuersitates sunt in alijs lz non sint vno mo- do in mercurio & in alijs quinque: sed in sole deprehende- runt non esse epiciclos sed deferente eccentricum tñ: & ideo vnam tñ diuersitatem ei attribuant qd est eccentrico circu- lo: lz enim sol vno modo moueatur in deferente tamen quia deferens egreditur de centro circuli signorum ideo inequa- les partes eius respondet equalibus partibus circuli signo- rum: propter qd contingit qd sol in temporibus inequalibus abscondit equales partes zodiaci: ecce hic est diuersitas qua supponetes & non pbantes positionem ex inferioribus orbi- bus chaldei: no enim contradicit ptolemaeus qd diuersita- tes iste non possunt esse ex alijs causis qd ex epiciclis & eccen- tricis: sed dicit qd est magis quentis vsu vt sit ex illis. Ege- ptij enim alias horum causas assignauerunt ex granitate & leuitate astrorum sumentes causas harum diuersitatum: qd videbatur eis qd astra attracto humore oceani nutrirerur: & tunc essent grauiora & descenderent & digesto illo essent le- uiora & ascenderent quoz sermo fabulosus est & contemni- bilis. Cuius autem quidam parum ante hec tempo- ra naturales philofophi qui abhoruerunt eccentricos & epi- ciclos eo qd videbant qd postea illis necesse est corpus pone- re in medio eorum qd suppleat vacuu sicut & nos supra ostē- dimus: hoc autem corpus cum aliquando ascēdat & aliqua- do descendat non videtur esse rotandarum superficierum: ostensum autem est qd totum corpus celeste esse rotandaruz superficierum: & tunc videbitur sequi non esse aliquod cor- pus qd suppleat vacuu qd est inter eccentricos: simile iudi- cabant hoc verum dicentes impossibile esse vacuum in na-

Digressio

pio quoru dā chaldeoz de diuersitate motu celesti um,

pio egyptioz

pio Alpe- tragij,

tura: & ideo simpliciter dicebat omnino epiciclos & eccentricos non esse. Aliam etiam rationem ad hoc inducentes: qd dicebant qd omnis corporis naturalis est habere rotundas superficies & moueri circa centrum: corporis autem qd est vnus & eiusdem nature habere superficies rotundas vni- us mensure & moueri circa centrum vnum & idem cum to- tum corpus quantum sit vnus & eiusdem nature: vt dicunt totum corpus illud erit eodem modo rotandarum superfi- cierum & motuum circa centrum vnum & idem: & sic nullus erit omnino eccentricus. Hæc autem deficiant in causa diuer- sitatis motuum orbium inferiorum eo qd diuersitas duplex in eis videtur per aspectum sicut diximus: dicunt qd huius diuersitatis causa est rotatio polorum inferiorum circuloz super diuersos polos superiorum: dicunt enim omnem stel- lam inferiorem moueri ab oriente in occidentem sicut mo- uetur spera prima in ordine sperarum: & omnes superiores & inferiores esse motas ab vnica virtute motoris primi: sed hanc virtutem esse fortiores in ea que vicinius coniungitur debilitatem in spera que se habet longinquius ad ipsam: & ideo cum prima spera perficit suum circulum tunc spera in- ferioz aliquantulum retardatur a perfectione tota circuli: & huius retardationis causa videtur qd stella moueatur ab occidente in orientem: qd autem aliquando est vltra equino- ctiale in meridie & aliquando in equinoctiali & aliquando in aquilone citra equinoctialem inde dicunt contingere qd po- li sui mouentur in circulis paruis citra polos mundi hoc est videtur moueri per vnus retardationes qui circuli par- ui eque distantes sunt ab equinoctiali circulo: & ideo dicunt causari motum latitudinis quem astronomi ponunt esse in sole ex hoc qd in vtraqz partem declinat a circulo equino- ctiali per. 24. gradus fere: motus autez latitudinis in alijs planetis non dicitur esse ab astronomis in hoc qd declinent ab equinoctiali circulo: sed potius ex hoc qd declinant a 30. diaco & non mouentur directe sub ipso quemadmodum fa- cit sol: & tunc dicunt isti causari ex hoc qd circuli quos retar- dando describunt poli eorum quos describit polus zodiaci sed declinant ab ipsis: & quia poli illi mouentur omnibus mo- tibus superiorum circuloz ideo contingunt diuersitates motuum due quas diximus: quia stella ex tardatione pro- pria deberet vniformiter retardari in omnibus quartis cir- culi signoz: polus enim accipit aliquam retardationem minorem ex circulo superioris fere cuius polus aliquando mouetur: & ideo videtur aliquando posteriorari & aliquan- do anteriorari in arcu maior vel minori: ppter qd apparet diuersitas motus & super illam fundant astrologiam suam Alpetragius abuzfac: ego autem vnus qd neutrū horum demonstratum est sed suppositum pro radice ex ipso habea- tur imaginatio diuersitatis que est per aspectum magis co- sentio dictis mathematicorum. Neutrū enim horum vel affirmatur vel negatur ex dictis Aristo. & magis videt con- sentire dictis mathematicoz qui vocat inferiorum spera- rum motus & non retardationes: & qui expresse dicit plane- tas moueri ab occidente in orientem: & similiter dicit in oc- cidente mundi dextrarum est motus planetarum qd si motus eorum non esset nisi retardationes non indigerent dextro aliquo speciali qd esset distinctum a dextro celi primi. Ad ra- tiones autez Alpetragij abuzfac dicimus: qd fm proportio- nes naturales ab Aristote. probatas & a nobis expositas qd vniformitas est in partibus celi per prius & posterius sicut diximus supra: & dico qd corpus primum & secundum & for- te tertium est omnino vniforme in figura: sed primum vni- forme est etiam in diaphanitate & simplicitate qua vniformi- tatem celum stellatum non retinet lz in toto sit rotandaruz superficierum: a circulatione vo non obliquabillium & ideo sit concentricum primo corpori qd omnino est vniforme cui non est retinens vniformitatem diaphanitatis in omnibus partibus propter qd quoddam eius est stellatum: & quod- dam non: & quoddam coloratum lacteum: & quoddam non: est stellarum alia rubens sanguinet coloris & alia pallens & alia vmbrosa quasi nubea sicut apparet ad visum: descen- dentes autem speræ minus habent vniformitatis fm con- sequentiam nature & rationis & ideo cum hanc diuersitates non habeant fm stellatum esse & non stellatum eo qd queli- bet earum non habet nisi stellam vnā: oportet qd habeant

pio ppta.

Solo ad rō- neo Alpetra- gij.

De celo 7 mundo

causam fm rotunditatem superficierum perfectam 7 imper
fectam: 7 ideo retinent in circulis perfectam rotunditatez
sed in eo qd interiacet circulis est quedam rotunditas sed
non perfecta eo qd corpus est spissius 7 minus spissum fm
q est maior vacuitas quam supplet 7 minor: hoc est vide
re ad oculum in luna 7 plurima inuenitur diuerfitas 7 post
hec plurima in mercurio 7 in saturno 7 ioue 7 marte 7 vene
re 7 in numeris diuerfitatum fit equalis tamen eadem est ma
ior 7 minor: sed specialis causa est in sole quare in illo est mi
nor: ppter. f. sui corporis nobilitate sicut infra dicemus. **C**ad
aliud aut qd inducunt satis ex antecedentibus pz solutio qz
supra dicitur est qz in comunt corpus quintum fit vnus na
ture 7 motus tamen in speciali no potest esse cuius signi est
qz ipsum diuisum est in multos celos: 7 scimus q natura di
uidens ipsum in diuerfa no est nisi in diuerfa forma substā
tial: 7 diuerfitas formaz substātiaaliū pstituit species diuer
sas: 7 ideo que diuerfa sunt specie no est mix si circa diuerfa
cetra mouent dūmodo motus eoz referatur in comunt ad
centrum vnum qd est centrum vniuersi 7 hoc fit in motibus
omnium superior: 7 ideo q: motus ipsoz sunt ppter esse ge
nerationis 7 corruptionis in inferioribus sicut diximus sa
perius: 7 esse generationis non fit ex vno motu nec ex mul
tis motibus eodem modo mouentibus oportuit ipsa mul
tos habere motus 7 hoc fieri multis modis: 7 ideo sapien
tiam sentētia est multos in celo esse motus qui ad huc vsqz
ad tempora nostra non sunt deprehensi ab aliquo homine.
Aduertēdam etiā motus superior esse non natura mouēte
sed ab intellectu: 7 ideo non sufficit in inferioribus querere
ea que sunt nature corporalis trā: quānimo putandū est qz si
cur sunt motores diuersoz ordinū qz ita sunt motus eoz di
uersi relati ad motus vni: 7 ita sunt partes quibus mouent
diuerse 7 loca ad que referit motus eoz diuerfa: loca autem
ista sunt centra 7 in omnibus his nihil omnino dicitū est cō
tra naturā: sic ergo intelligimus dicitū esse qz orbis primi
sit motus vnus: 7 qz eoz inferiorū sint motus multi qui si
mul collecti per aggregationem pstituant motum vnu qui
indicat ver: locum in zodiaco vbi videt esse stella: mot⁹ aut
istū ab Arist. vocant laulab in arabico: qz sunt ad modū cir
cularis descendentes 7 accēdētes oblique: laulab enī vocat
colūna circularis lignum per gyros quosdā ascendēdo 7 de
scēdēdo cōprimat torcularis: 7 hoc etiā modo vocat Alpe
tragus abarfac. **C**Redeamus igit ad ppositū: dicentes qz
si celū primū qd est superius mouet motu diuerso no equali
tunc accidit motus eius intēso 7 remisso velocitatis 7 tar
ditatis: omnis aut vebementia siue intēso velocitatis que
crefcit in motu aliquādo est terminus vltra que crescere no
potest: hec igitur vebementia aut est in principio motus aut
in fine aut in medio: sicut verbi gratia: violenti motus ter
minum sue vebementie habet principium motus. Ad motus
aut locales naturales rectoz eoz terminum habent veb
ementie in fine motus ppter qd infinita distātia postīua ad
quāz est motus nālis localis recti corpora sequitur motum
fieri in nūc temporis: vt habitū est in 8° physicoz. Ad motus
aut animalis vt nutrimenti 7 alimentū terminū habet sue ve
bementie in medio: sic etiā est de motibus localibus aialiu:
qz in principio mēbra sunt mobilia ppter vicinitatem semi
nalis humidū nondū ad statūz ericcati: in fine aut frigidū
ppter frigus iuctū ex humido extraneo: sed in medio sūt
in statu 7 tūc vebementissime possunt perficere motū aialez
7 localē. Nos aut vt sepius in antecedentibus ostendimus
non inuenimus in motu circulari principū a quo incipiat
ita q ante non fuerit neqz finē in quo terminet fm tēpus 7
naturam neqz mediū in quo sit status vigoris motoris vel
mobilitas eius: ergo vebementia maior in ipso nec est in prin
cipio eius nec in fine eius nec in medio eius: no enīz habet
initium motus celli in tempore nec in fine nec medium eius
qd in tota temporis duratione inuētus est esse diuersus in
vebementia loci in tota longitudine temporis preteriti que
aggregata est vsqz modo per obseruationes subtiles phys
icoz: reuertentes ergo breuiter colligamus psequentiā ra
tionis istius dicentes qz si motus celli non potest accēdere ali
qua vebementia maior velocitatis fm esse temporis: tunc
necessario psequet motū celli motum no esse diuersū: quia
oīa diuerfitas motus est propter vebementiam maiorem 7

remissionem que vna vice maior est q̄ alta.
CCap. 5^m. In quo probatur per motorem primum 7 mobile
primū qz primus motus est vniformis: est in eo digressio
deklarans que sit causa prima 7 quid sit causatū primū.

De autē aliter possumus ostendere: si enim oē
qd mouet pculdubio mouet a motore aliquo
determinato: tūc opz qz oīs diuerfitas motus
aut erit ppter diuerfitatez eius qd mouet: aut
ppter diuerfitate eius qd mouet: aut ppter di
uerfitate vtriusqz simul: dico autē diuerfitatem
eius qd mouet qū ipsuz non mouet fm vniū modū potente
semper: 7 dico diuerfitatem eius qd mouetur quando non
figitur nec permanet fm vnam 7 eandem dispositionem: 7
dico qz diuerfitas propter vtrunqz est quando neutrum eo
rum permanet: sed vtrunqz mutatur: quando enim aliquid
tallum contingit: tunc non est inconueniens si illud qd mo
uetur moueatur motu diuerso fm vebementiam qui non
est vniformis: nihil autē horum possibile est accēdere in ce
lo: 7 hoc lz satis habeatur ex principio octauū physicoz: ta
men etiam habetur per ea que in hoc libro ostēsa sunt. **C**Itē
sum enim est in primo libro huius scientie 7 satis explana
tum qz illud celum mouetur motu primo qui est diurnus
simplicissimum est in genere corporum: 7 non est factum
nec generatum ex potentia aliqua nec cadit sub corruptione
neqz est mutabile per augmentum 7 decrementum neqz al
terabile per qualitates: 7 si ista omnia iam probata sunt cō
uenire mobili primo qd est corpus: tunc multo magis cōue
niunt motori primo: quia motor primus simplicior est qz cor
pus primū qd mouetur ab ipso: causa enim prima in gene
re eozum que primo mouentur fm naturam 7 simpliciter
ppter qd mouet simpliciter in genere corporum 7 ingenera
bile 7 incorruptibile omnino immutabile fm formarum im
mutationem: si ergo hoc ita se habet corpus primū motū
habens neqz est mutatum nec alteratum omnino a qualita
te in qualitate: tūc proculdubio multo magis hoc qd mo
uet ipsum qd non est corpus nec virtus in corpore non est
mutatum nec alteratum 7 pceptue cum sit purus specie qui
est intellectus 7 nec corpus neqz virtus in corpore: patet er
go impossibile esse qz motus celli diuersus sit ex motore vel
mobili 7 non vniformis. **C**Quō autem nos diximus causāz
primam mouere causatū primū forte perturbat aliquos
eo qz motor omnis fm naturam proportionatus vigoris est
in mouendo: 7 habet conterminum virtutis in quantitate
7 nobilitate qz mouetur ab ipso: causa autem prima non
proportionatur alicui enti velut finitur virtus eius ad ens
aliud. Adhuc autem omne qd mouet sicut supra diximus:
est propter id ad quod mouet ad minus sicut propter finem
secundarium. Causa autem prima omnino est propter se
ipsam 7 propter ipsam est quicquid est. Adhuc autem omne
qd mouet non est perfectum per seipsum largiri bonitates
suas sicut in sequentibus ostendemus: quia si esset perfe
ctum per seipsum tunc superfluous esset motus eius: cau
sa autem prima diues est in seipsa 7 in alijs diuitijs festina
suectimabilis 7 potens largiri per seipsam: ergo ipsa non
est motor proprius 7 proportionatus mobili primo. Quod
7 nos concedimus indubitanter asserentes deum benedi
ctum 7 gloriosum non esse proportionatum alicui mobili.
Sed primū dicitur quando dicitur aliquid simpliciter pri
mū: 7 dicitur aliquid in genere primū: simpliciter enim
causa prima est essentia prima que est deus gloriosus mun
di creator 7 gubernator virtus omnino cuius improportio
nabilis est mundo in genere: 7 causa prima est in causis na
turalibus fm virtutem suo moto proportionato: 7 hec est
intelligētia siue celestis animus siue mens celestis siue quo
cunqz alio nomine motor primi celli potest conuenienter no
minari: 7 ille etiam non variatur per dispositiones 7 alte
rationes intellectus quando formam intellectus in se ha
bet que est scientia eius 7 hic est causa motoris eo modo quo
superius determinamus: hic enim intellectus formarum
mouentium nihil extra se habet sicut intellectus hominis
variabilis: 7 ideo vno modo mouet 7 hoc satis erpositum
est in octauo physicoz: 7 est obseruandum qz hic motor
non alio motu mouet 7 alio causatū naturalia 7 inferiora in

Lex. 36.

Lex. 635.

Digressio

Primū celū
duplī dicit.

Sz i hac opti
nide doctorū
ē pnderādus
an sit de intē
tūe Ari. deū
gloriosū nō
mouere orbē
aliquem.